

MILITAIR-RECHTELIJK TIJDSCHRIFT.

REDACTIE:

Mr. L. M. ROLLIN COUQUERQUE
en E. G. DE WIJS

DEEL XXXIII.

1937/38.

N.V. BOEK- EN KUNSTDRUKKERIJ v/h MOUTON & Co., 's-Gravenhage

OFFICIEEL GEDEELTE.

Militaire belangenverenigingen.

*Ministerieele kennisgeving van 13 Maart 1937,
IIde Afd. B, nr. 100.
(Zie L.O. 1933, nr. 138.)¹⁾*

Legerorders 1937, Nr. 90.

Bij Ministerieele beschikking van 27 Januari 1937, IIIde Afd. A, nr. 140, is vastgesteld de volgende wijziging in het „*Reglement houdende beginselen nopens de werkzaamheid van militaire belangenverenigingen, toegelaten voor militairen beneden den rang van officier.*” (L.O. 1933, nr. 138.)

Het gestelde onder *a* van artikel 5, lezen:

a. meer dan één militaire belangenvereniging of een vereeniging, waarvan hij geen lid mag zijn;

Rechtspleging bij de landmacht.

*Ministerieele beschikking van 12 April 1937,
IIde Afd. B, nr. 80.*

Legerorders 1937, Nr. 122.

Op blz. 1 van L.O. 1936, nr. 269, regel 1 t/m 8 v.o.¹⁾ lezen:

De troepen, welke gedurende den duur van oefeningen in of nabij een garnizoen verblijven, worden gedurende dien tijd, voor wat de rechtspleging betreft, gerekend te behooren tot dat garnizoen.

Ten aanzien van militairen, behoorende tot een divisie van het Wapen der Koninklijke Maréchaussée, worden de functiën van art. 11 en 12 van de Rechtspleging bij de Landmacht vervuld door den Commandant van het garnizoen, waar de betrokken divisiecommandant zijn standplaats heeft.

De garnizoenscommandant te Arnhem vervult bovenvermelde functiën mede ten aanzien van militairen, behoorende tot het Depot Koninklijke Maréchaussée.

¹⁾ Zie M.R.T. XXIX, blz. 93. Red. M.R.T.

²⁾ Zie M.R.T. XXXII, 325, 3e en 4e lid. Red. M.R.T.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Militaire rechtspraak in oorlogstijd.

Wij meenen een open deur in te trappen indien wij beweren dat de militaire rechtspraak in tijd van oorlog in onze militaire strafwetgeving slecht geregeld is. De wijze van oorlogvoering en de oorlogstoestanden, waarmede onze wetgeving, grootendeels nog dateerende van 1814 en 1815 — de rechterlijke bevoegdheid in de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht is immers zonder belangrijke wijzigingen ontleend aan de Crimineele Wetboeken — hebben zich thans, na ruim een eeuw, grondig gewijzigd en wie zich den grooten oorlog nog voor den geest kan brengen, ontkomt niet aan den indruk dat er ook op militair-rechtelijk gebied veel veranderd is en dat onze wetgeving niet meer up to date is.

De oorlogsorganisatie van onze krijgsmacht, de zeer bijzondere inspanning, welke op elk gebied van de krijgslieden wordt gevorderd, maakt het noodzakelijk dat de uitoefening van de militaire rechtspraak op zoo eenvoudig mogelijken voet geschiedt en niettemin tot groote efficiency leidt. Ook het aantal officieren, dat bij die rechtspraak moet worden betrokken, moet eenerzijds zoo gering mogelijk zijn en anderzijds zooveel als bereikbaar is juridisch deskundig. Het laatste heeft grootendeels de practijk in de hand: het aantal militaire rechtscolleges en de aanwijzing van officieren regelen zich in tijd van oorlog geheel naar behoefte, doch de verdeling van de functies en de eischen van benoembaarheid wortelen in de wet. Evenzoo de wijze waarop de rechtspraak wordt uitgeoefend. Zoo zijn er tal van organisaties en formeele regelingen, welke slechts door wetswijziging veranderd kunnen worden. Want al is de vrijheid om af te wijken van wettelijke voorschriften in tijd van oorlog vrij groot en al zou men in vele gevallen daarop niet al te nauw willen letten, waar het hier rechtspraak geldt moet en mag men andere eischen stellen en is het bijvoorbeeld beter tot de invoering van mondelinge vonnissen de wet te wijzigen dan gebruik te maken van de vrijheid tot afwijking van de artt. 193 vv. R.L. welke besloten ligt in het slot van art. 249 R.L. of in het „zooveel mogelijk” van art. 264 R.L.

Wij nemen dus aan, dat tot ons doel wetswijziging noodig is en hebben ons de vraag gesteld, hoe zoodanig wetsontwerp zou dienen te luiden. Als gevolg van deze overdenking kwam het wetsontwerp tot stand, dat wij hierbij onze lezers ter beoordeeling aanbieden. Het bevat een eerste schrede op een nog niet gebaad pad, dat wij zonder gids moesten betreden. Ook deze proef hebben wij zoo eenvoudig mogelijk gehouden en hebben ons b.v. niet verdiept in de vraag, wat er in tijd van oorlog worden moet van het Hoog Militair Gerechtshof. Voor die vraag bestond in zooverre grond, dat wij meenden dit Hof te moeten uitschakelen als rechter in eersten en eenigen aanleg voor hoofd-, vlag- en opperofficieren, die in voorkomend geval vermoede-

lijk niet zonder zeer groot bezwaar op het oorlogsveld kunnen worden gemist. Voorts behoort o.i. het appèl in zaken van krijgsraden te velde en van temporaire krijgsraden te vervallen, evenals de eindbeslissing in disciplinaire zaken. Er blijft dus maar zeer weinig te doen over en wij kunnen niet nagaan of het daarvoor wel noodig is het Hof los te maken van zijn standplaats in den Haag en van de krachtens hun ambt bij de burgerlijke rechtspraak aangewezen burger-leden, advocaat-fiscaal, griffier en verder burger-personeel. Zou het Hof mede te velde moeten, dan ware het om meer dan een reden wenschelijk het geheel uit militairen te doen bestaan, zij het ook dat de vervangers van de burger-juristen uit officieren met rechtsgeleerde opleiding dienden te worden gekozen. Daarbij zou tevens ter sprake kunnen komen of in verband met den geringen omvang van de taak van het Hof — naar analogie van R.L. 262 al. ult. — de werkzaamheden van advocaat-fiscaal en griffier door één officier zouden kunnen worden vervuld.

Het vraagstuk, dat wij ons hebben voorgelegd, is o.i. van zeer veelzijdigen aard; in het bijzonder heeft men zich te onzent nog maar zelden rekenschap gegeven van de taak, welke het militair gezag in bezet vijandelijk gebied te vervullen heeft. Doch wie kennis neemt van de wetgeving van het Duitsche militaire gezag in en voor het bezet gedeelte van België, staat verbaasd over de groote verscheidenheid, ook op sociaal en economisch terrein, welke het Duitsche militair gezag heeft moeten regelen. Waar ons land wel steeds in bondgenootschap met andere staten in een oorlog zal worden betrokken, is de mogelijkheid zeer goed denkbaar, dat aan een deel van onze krijgsmacht de bezetting van vijandelijk gebied zal worden opgedragen, dat ons militair gezag daarvoor verordeningen zal hebben uit te vaardigen, althans te handhaven en dat onze militaire rechter bij die handhaving een eigen taak te vervullen krijgt.

Het komt ons wenschelijk voor dat de voorbereiding van het wetsontwerp, dat wij noodig achten, evenals die van talrijke andere voorzieningen, welke eerst in tijd van oorlog hun beslag of effect moeten krijgen, zoo tijdig mogelijk geschieden, desnoods dat het ontwerp gereed worde gehouden en van tijd tot tijd herzien en bijgewerkt. De materie van de rechtspraak is niet binnen ieders bereik en wij meenen goed te doen, het voorontwerp, dat wij samenstelden, te publiceeren, ten einde de gedachten van hoogerhand te bepalen en in de hoop, dat militaire deskundigen op dit gebied hierover tevoren hun kritiek zouden willen ten beste geven.

De meeste bepalingen, welke wij ontwierpen, spreken voor zich zelf en een uitvoerige toelichting laten wij daarom achterwege. Slechts hier en daar een enkele opmerking.

Art. 1. Wijziging van de bepalingen betreffende Krijgsraden te velde bij de Landmacht.

R.L. 243. De betrekkelijke bevoegdheid van elken Krijgsraad te velde worde krachtens art. 95 Inv. wet M.S.T. zooveel mogelijk om-

schreven, los van het territoir, waarop het bijbehorend gedeelte der krijgsmacht zich bevindt.

R.L. 246. Aanwijzing van juristen en van militaire juristen (zij die in het bezit zijn van het getuigschrift meer uitgebreide rechtskennis) verdient aanbeveling en worde den opper- of hoofdofficier, die de benoeming te doen heeft, bij de wet als leiddraad gesteld.

R.L. 250. Beperking van het aantal bij de rechtspraak te betrekken officieren schijnt deze combinatie mogelijk te moeten maken.

R.L. 253. Vereenvoudiging van formaliteiten is aanleiding tot deze bepaling. Beslissingen van het Hoog Militair Gerechtshof voor verwijzingen naar den krijgsraad kosten te velde te veel tijd en omslag.

R.L. 254. Uitbreiding van de groep van zaken, in welke het inwinnen van informatien achterwege kan blijven, schijnt zeer gewenscht. De beslissing hierover late men aan den officier-commissaris over.

R.L. 259. De behandeling van alle strafzaken geschiede op dezelfde wijze. Vervallen moet bijvoorbeeld het verschil bij de beëdiging van getuigen (vóór- of na-eed), ontstaan door de bepalingen van het Wetboek van Strafvordering in art. 179 sub 4° aangehaald. Al deze voorschriften kunnen gevoegelijk buiten toepassing blijven. In de eenvoudige zaken, op welke de wetgever hier het oog heeft, kan voorts zonder bezwaar mondeling vonnis worden gegeven.

R.L. 260. Spoedige rechtspraak in oorlogstijd is hoofdzaak, evenals spoedige tenuitvoerlegging van vonnissen. Daarom worde de schorsing van de tenuitvoerlegging bij indiening van een verzoek om gratie beperkt tot zaken waarin de doodstraf is uitgesproken en dan nog alleen indien de veiligheid van den staat zich niet tegen dit uitstel verzet (zie art. 261).

Art. 2. Temporaire Krijgsraden.

R.L. 266. Er wordt gedacht aan twee soorten, de eene in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks volgens de z.g.n. Oorlogswet, en de andere in bezet vijandelijk gebied. De tweede soort is een nog in onze wetgeving onbekende; zij schijnt in hoofdzaak te moeten oordeelen over vergripen van ingezetenen van dat bezet gebied tegen verordeningen van het militaire gezag. Het bezettende gedeelte van de krijgsmacht zou wel tot het leger te velde kunnen blijven behooen en alsdan justiciabel zijn aan een krijgsraad te velde. Dit ware bij de regeling van de betrekkelijke bevoegdheid duidelijk te doen uitkomen.

R.L. 267. Het eerste gedeelte is overgenomen uit het bestaand art. 266 eerste lid.

Art. 3. Andere wijzigingen in de Regtspleging bij de Landmagt.

R.L. 167. In het belang van het prestige van de militaire justitie als steun voor het militair gezag moet voorkomen worden dat vrijspraken mogelijk zijn op grond van onjuiste of gebrekkige formuleringen der telasteleggingen. Vandaar de aanvulling van dit artikel, in hoofdzaak ontleend aan doch nog iets verder gaand dan de overeenkomstige bepaling uit het Wetboek van Strafvordering.

R.L. 180—192, in vredetijd al buiten toepassing gelaten, zijn in oorlogstijd totaal onbruikbaar en kunnen zonder bezwaar vervallen. Verstekverleening is evenmin aan te bevelen; men wachte dan liever met verwijzen totdat de verdachte beschikbaar is.

R.L. 276. Het militair gezag eischt ondergeschiktheid van deze auditeurs-militair aan den Minister van Defensie en aan de militaire autoriteit, die hen benoemde.

Art. 4. Wijzigingen in de Regtspleging bij de Zeemagt.

Deze wijzigingen zijn in hoofdzaak dezelfde als die in de beide vorige artikelen vervat voor zooveel die op processueel gebied vallen. Geheel nieuwe regelingen, zooals die voor de krijgswraden te velde en voor de temporaire krijgswraden, konden hier worden gemist.

R.Z. 16. Dit artikel kan, indien de artt. 180—192 R.L. komen te vervallen, eveneens worden geschrapt. Het vindt ook nu, in vredetijd, geen toepassing.

Art. 5. Wijzigingen in de Wet op de Krijgstucht.

W.K. 2. De omschrijving van de zoogenaamde oneigenlijke krijgstuchtelijke vergripen is vrij willekeurig en de bij de strafwet gestelde straffen zijn vaak lichter dan de krijgstuchtelijke. Zooals reeds bij het verslag der commissie tot regeling van den rechtstoestand van het militaire personeel der zeemacht (Alg. Landsdrukkerij 1927) in art. 98 van het daarbij gevoegd wetsontwerp is voorgesteld, verdient het aanbeveling de omschrijving van art. 2 principieel te wijzigen. Voor oorlogstijd is dit te meer noodig omdat de tenuitvoerlegging van disciplinaire straffen doorgaans eenvoudiger en doeltreffender is dan die van de strafwet en daarom een meer algemeen geredigeerde bepaling, iets in den geest van het algemeen strafminimum, zeer noodig is te achten.

W.K. 67. De bevoegdheid van den militair om buiten tijd van vrede over opgelegde disciplinaire straffen de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen, behoort niet te bestaan. Zij moet dus tot tijd van vrede worden beperkt.

Art. 7. Wijziging van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht.

Inv. 82. De hier omschreven bevoegdheid behoort alleen voor tijd van vrede te gelden. Het nieuwe tweede lid legt den grondslag voor den toestand in andere omstandigheden.

Inv. 96, 97. In deze bepalingen behoort tot uiting te komen de rechterlijke bevoegdheid ten aanzien van verordeningen van het militair gezag geldende in bezet vijandelijk gebied. Aangezien de Oorlogswet nog geen rekening heeft kunnen houden met hetgeen de groote oorlog op dit gebied heeft noodig gemaakt en deze wet bovendien slechts voor Nederlandsch grondgebied geldt, verdient het aanbeveling te dezer plaatse aan het Nederlandsche militair gezag, dat dergelijke alleen in vijandelijk gebied geldende verordeningen zou moeten maken, de onmisbare vrijheid van beweging te laten. Beperking tot het terrein van het strafrecht is niet voldoende; men denke bijvoorbeeld aan de voor de Deutsche militaire overheid bevolen

liquidatie onder Duitsch toezicht van in België werkzame Fransche en Engelsche ondernemingen.

Wij Wilhelmina, enz.

In overweging genomen hebbende dat het wenschelijk is, de bepalingen in de Regtspleging bij de Landmagt omtrent de Krijgsraden te velde en omtrent de Krijgsraden, thans aangeduid als Krijgsraden in eene belegerde of berende stad of plaats, te herzien, alsmede om eenige bepalingen in verband met de militaire rechtspraak in tijd van oorlog te wijzigen of aan te vullen;

enz.

Art. 1.

De Derde Titel van de Regtspleging bij de Landmagt, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* no. 85) zooals zij luidt na de daarin laatstelijk bij de wet van 1 November 1933 (*Staatsblad* no. 562) aangebrachte wijzigingen en aanvullingen, wordt gelezen als volgt:

Derde Titel.

Van de Krijgsraden te velde.

Art. 243. Zoo spoedig mogelijk nadat bepaald is dat tijd van oorlog aanwezig is, stelt de Vorst, indien en voor zooveel hij zulks noodig acht, een of meer Krijgsraden te velde in.

Art. 244. Elke Krijgsraad te velde bestaat uit drie leden, de President — zoo mogelijk een hoofdofficier — daaronder begrepen, allen Officieren. Zij worden benoemd door den Commandeerenden Officier van het gedeelte der krijgsmagt, bij hetwelk die Krijgsraad te velde is ingesteld.

Art. 245. Deze Commandeerende Officier benoemt voorts bij elken bij zijn onderhebbend gedeelte der krijgsmacht ingestelden Krijgsraad te velde een of meer Officieren als Auditeur-Militair te velde, als Officier-Commissaris en als Secretaris.

Art. 246. De Officieren, bedoeld in de artikelen 244 en 245, worden bij voorkeur gekozen uit hen die eene rechtsgelerde opleiding hebben genoten en behooren tot het gedeelte der krijgsmagt, bij hetwelk de Krijgsraad te velde is ingesteld; zij mogen echter ook uit andere gedeelten der krijgsmagt gekozen worden.

Het bepaalde bij artikel 120, laatste lid, sub 2° en 3° en bij artikel 131 is niet van toepassing bij deze keuze.

Van hunne benoeming wordt zoo spoedig mogelijk kennis gegeven aan den Minister van Defensie en aan het Hoog Militair Gerechtshof.

Art. 247. Elke Krijgsraad te velde bevindt zich zooveel mogelijk ter plaatse waar de Commandeerende Officier van het gedeelte der krijgsmagt, bij hetwelk hij is ingesteld, zijn hoofdkwartier houdt.

Art. 248. De President, de Leden, de Officieren-Commissarissen en

de Secretarissen van of bij elken Krijgsraad te velde zijn in geenerlei opzicht van den militairen dienst ontheven; zij mogen zich slechts van hun standplaats verwijderen met goedvinden van den Commandeerenden Officier.

Art. 249. Het bepaalde bij deze Wet omtrent het nemen van informatiën voor den Officier-Commissaris, de formatie van de Krijgsraden, het vervolgen van de procedures voor dezelve, het wijzen van vonnissen mitsgaders het ter executie leggen van dezelve bij de Krijgsraden in de Arrondissementen of Districten wordt mede bij de Krijgsraden te velde nagekomen, voor zooveel bij deze wet niet anders is bepaald en de omstandigheden zulks toelaten.

Art. 250. De Officieren-Commissarissen mogen in de hun toegevozen strafzaken zoo noodig worden belast met de functiën van Auditeur-Militair te velde.

Art. 251. In hunne ambtsverrigtingen gedragen de Auditteurs-Militair te velde en de Secretarissen bij de Krijgsraden te velde zich naar de Instructiën voor de Auditteurs-Militair en de Secretarissen bij de Krijgsraden bij de Landmagt vastgesteld, voor zooverre dezelve op hen, in de gegeven omstandigheden van eenige toepassing zijn kunnen, en naar zoodanige andere bijzondere Instructiën als de Commandeerende Officier, die hen benoemde, hun zal hebben gegeven.

Art. 252. De Commandeerende Officier van het gedeelte der krijgsmagt, bij hetwelk een Krijgsraad te velde is ingesteld, beslist over de verwijzing naar dien Krijgsraad van zaken, welke tot de bevoegdheid van dien militairen regter behooren. Hij is echter bevoegd een of meer van zijne onderhoorige officieren, bijvoorbeeld den Officier-Commissaris of een Auditeur-Militair te velde, tot het namens hem nemen van die beslissing te machtigen.

Art. 253. De verwijzing naar den Krijgsraad te velde van eene zaak mag aan den beklaagde mondeling worden medegedeeld. Het derde lid van art. 14 en art. 15 blijven hierbij buiten toepassing.

Art. 254. De stukken, betrekking hebbende op een naar den Krijgsraad te velde verwezen zaak, worden ten spoedigste gesteld in handen van den daarvoor bevoegden Officier-Commissaris, die zoodra mogelijk beslist, of in die zaak al dan niet informatiën behooren te worden ingewonnen. Het niet-nemen van informatiën is ook geoorloofd ter zake van misdrijven, welker toedracht van eenvoudigen aard is.

Zoodra de Officier-Commissaris eene zaak gereed acht voor behandeling door den Krijgsraad te velde, doet hij daarvan onder overlegging van de stukken mededeeling aan den Auditeur-Militair te velde. De Auditeur-Militair te velde doet zulks den beschuldigde aanzeggen onder bijvoeging van eene schriftelijke telastelegging als bedoeld in art. 114, tweede lid; hij doet hem tevens oproepen om tegen een daarbij aangegeven in overleg met den Commandeerenden Officier bepaalden dag en uur voor dien Krijgsraad te verschijnen en zulks — indien in de zaak informatiën zijn ingewonnen — onder opgave van de namen van de getuigen en deskundigen, welke zijnerzijds tot verschijning voor den Krijgsraad zijn of zullen worden opgeroepen.

Art. 255. De Officier-Commissaris is met goedvinden van den Commandeerenden Officier bevoegd om, totdat eene zaak bij den Krijgsraad te velde aanhangig is gemaakt, zelfstandig te beslissen over het in arrest stellen of houden van beschuldigten en over de wijze waarop dat arrest zal worden ondergaan. Heeft de Officier-Commissaris deze goedkeuring niet verkregen, dan beslist dienaangaande de Commandeerende Officier.

Art. 256. De Officier-Commissaris doet de zich niet in zijne nabijheid bevindende beschuldigten, getuigen, tolken en deskundigen, ook indien dit burgers zijn, oproepen door tusschenkomst van den daartoe meest aangewezen Commandeerenden Officier. Deze geeft daartoe opdracht aan een der bij zijn onderdeel van de krijgsmagt dienst doende Officieren-Commissarissen.

Art. 257. Tot het binnentreden van eene woning overeenkomstig het laatste lid van art. 88 geeft de Officier-Commissaris aan zich zelf of aan een ambtgenoot den noodigen last.

Art. 258. Raadslieden mogen slechts worden gekozen of toegevoegd uit zich hiervoor bij den President van den Krijgsraad te velde beschikbaar gesteld hebbende Officieren.

Art. 259. In zaken, welke zonder het nemen van informatiën bij een Krijgsraad te velde zijn aanhangig gemaakt, blijft het bepaalde bij art. 179 sub 4° buiten toepassing en geeft die Krijgsraad, evenals in een proces over vermeende onbevoegdheid des regters, mondeling vonnis. Zoodanig mondeling vonnis wordt in de notulen van de teregtzitting aangeteekend op de wijze als bedoeld in art. 378, eerste lid, van het Wetboek van Strafvordering.

Art. 260. De Krijgsraad te velde gaat aanstonds nadat het onderzoek van de zaak is afgelopen, tot het wijzen van het vonnis over. De uitspraak ervan volgt zoo spoedig mogelijk. Opschorting van de tenuitvoerlegging door indiening overeenkomstig art. 206 van een verzoekschrift om gratie is alleen mogelijk ingeval de doodstraf is uitgesproken.

In het geval bedoeld in den aanhef van art. 58, eerste lid, van de Wet op de Krijgstucht is de Krijgsraad te velde bevoegd om zelf de noodig geachte krijgstuchtelijke straf op te leggen.

Bij een vonnis van een Krijgsraad te velde over vermeende onbevoegdheid des regters blijven de bepalingen van de artikelen 235—238 en 241 buiten toepassing.

Art. 261. Elk vonnis van een Krijgsraad te velde wordt, alvorens te mogen worden geexecuteerd, onderworpen aan het *fiat executie* van den Commandeerenden Officier van het gedeelte der krijgsmagt, bij hetwelk die Krijgsraad is ingesteld, of van den daartoe door hem aangewezen Officier. Het verleen van dit *fiat executie* wordt, ingeval van opschorting door indiening overeenkomstig het bepaalde bij art. 260 van een verzoek om gratie, eveneens opgeschort totdat op dat gratieverzoek is beschikt, tenzij de veiligheid van den Staat naar het oordeel van den Commandeerenden Officier de onverwijde tenuitvoerlegging vordert.

Art. 262. Indien de Commandeerende Officier van het onderdeel der krijgsmagt, bij hetwelk een Krijgsraad te velde is ingesteld, bezwaar heeft om aan het vonnis van dien Krijgsraad, zijn *fiat executie* te verleenen, brengt hij dit zoo spoedig mogelijk en onder bijvoeging van het vonnis en de processtukken ter kennis van het Hoog Militair Geregts-hof, ten einde in de zaak te beslissen zooals het Hof zal meenen te behooren.

Art. 263. De door de Krijgsraden te velde gewezen vonnissen worden na de tenuitvoerlegging met alle daarbij behorende stukken zoo spoedig mogelijk toegezonden aan het Hoog Militair Geregts-hof ten einde ter Griffie van hetzelfde te worden bewaard.

Art. 264. Nadat de in art. 243 bedoelde tijd van oorlog heeft opgehouden te bestaan, onderzoekt elke Krijgsraad te velde alsnog alle naar het college verwezen zaken en geeft daarin vonnis. Op deze vonnissen zijn de bepalingen omtrent tenuitvoerlegging en omtrent hooger beroep van vonnissen van Krijgsraden bij de Landmagt van overeenkomstige toepassing; voor deze vonnissen geldt niet meer het bepaalde bij de artikelen 260 en 261.

Art. 2.

De Vierde Titel van de Regtspleging bij de Landmagt, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* n°. 85), zooals zij luidt na de daarin laatstelijk bij de wet van 1 November 1933 (*Staatsblad* n° 562) aangebrachte wijzigingen en aanvullingen, wordt gelezen als volgt:

Vierde Titel.

Van Temporaire Krijgsraden.

Art. 265. De Commandeerende Officier van het gedeelte, der krijgsmagt in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks of in een bezet gedeelte van het grondgebied des vijands is bevoegd om bij die krijgsmagt een of meer Temporaire Krijgsraden in te stellen. De bepalingen van de artikelen 244—251 zijn van overeenkomstige toepassing.

Art. 266. De Commandeerende Officier beslist over de verwijzing naar den Temporairen Krijgsraad van zaken, welke tot de bevoegdheid van dien militairen regter behooren. Hij is echter bevoegd om een of meer van zijne onderhoorige Officiëren, bijvoorbeeld een Officier-Commissaris of een Auditeur-Militair bij een Temporairen Krijgsraad, tot het namens hem nemen van die beslissing te machtigen. Artikel 253 is van overeenkomstige toepassing.

Art. 267. Iedere Officier-Commissaris bij een Temporairen Krijgsraad mag tot Lid van dien Krijgsraad worden benoemd. Hij gedraagt zich in alles zooveel mogelijk naar het bepaalde bij de artikelen 254—257.

Art. 268. Elke Temporaire Krijgsraad gedraagt zich in alles zooveel mogelijk naar hetgeen ten aanzien van Krijgsraden te velde is bepaald.

Art. 269. Op het onderzoek van een zaak ter terechtzitting van een Temporairen Krijgsraad zijn de artikelen 258 en 259 van overeenkomstige toepassing.

Art. 270. Op het wijzen en ten uitvoer leggen van vonnissen van Temporaire Krijgsraden zijn de artikelen 260 en 261 van overeenkomstige toepassing. Voor de toezending van die vonnissen aan het Hoog Militair Gerechtshof geldt art. 263.

Art. 271. Indien de Commandeerende Officier bezwaar heeft om aan een vonnis gewezen door een in zijn gebied ingestelden Temporairen Krijgsraad, zijn *fiat executie* te verleen, brengt hij dit zoo spoedig mogelijk en onder bijvoeging van het vonnis en de processtukken ter kennis van het Hoog Militair Gerechtshof, ten einde in de zaak te beslissen, zooals het Hof zal meenen te behooren.

Art. 272. Nadat de verklaring in staat van beleg als bedoeld in art. 265 heeft opgehouden te gelden, onderzoekt elke Temporaire Krijgsraad alsnog alle naar het college verwezen zaken en geeft daarin vonnis. Op deze vonnissen zijn de bepalingen omtrent tenuitvoerlegging en omtrent hooger beroep van vonnissen van Krijgsraden bij de Landmagt van overeenkomstige toepassing; voor deze vonnissen geldt niet meer het bepaalde bij de artikelen 260 en 261.

Art. 273. Indien een door de Landmagt bezet gedeelte van het grondgebied des vijands door oorlogsnoodzaak of door het eindigen van den oorlog moet worden verlaten, wordt de behandeling van alle naar Temporaire Krijgsraden in dat gedeelte verwezen of bij die Krijgsraden aanhangige zaken tegen ingezetenen van het prijsgegeven grondgebied geschorst of gestaakt. Met de processtukken wordt, tenzij spoedig wederbezetting te wachten is, gehandeld als bij art. 263 is aangegeven.

Art. 3.

In de Regtspleging bij de Landmagt, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* n°. 85), zooals zij luidt na de daarin laatstelijk bij de wet van 1 November 1933 (*Staatsblad* n°. 562) aangebrachte wijzigingen en aanvullingen worden voorts de navolgende wijzigingen en aanvullingen aangebracht:

1. In het eerste lid van art. 13 vervallen de woorden „ , aan den Generaal,“. Voorts wordt in deze alinea in plaats van „7—12“ gelezen „7—12, onderscheidenlijk 252 of 266“.

2. Aan art. 167 worden de volgende drie nieuwe leden toegevoegd:
 „Indien buiten het geval van het vorige lid de Auditeur-Militair „oordeelt, dat de telastelegging behoort te worden gewijzigd, legt „hij den inhoud van de door hem noodzakelijk geachte wijziging „schriftelijk aan den Krijgsraad over, met vordering dat die wijziging worde toegelaten.

„Indien de Krijgsraad de vordering toewijst en ook ingeval de „Krijgsraad ambtshalve van oordeel is, dat de telastelegging behoort „te worden gewijzigd, doet hij den inhoud van de aangebrachte wijziging in de notulen opnemen en deelt de President de gewijzigde „telastelegging bij voorkeur schriftelijk en ter terechtzitting aan den „beschuldigten mede.

„In geen geval worden wijzigingen toegelaten, als gevolg waarvan de telastelegging niet langer hetzelfde feit in den zin van art. 68 „van het Wetboek van Strafrecht zou inhouden. De Krijgsraad is „bevoegd om op verzoek van den beschuldigten het onderzoek voor „een bepaalden tijd te schorsen.”

3. Art. 210 wordt gelezen als volgt:

„Van de bepaling bij het voorgaande artikel zijn echter uitgezonderd de door de Krijgsraden te velde en door de Temporaire „Krijgsraden gewezen vonnissen, welke ingevolge de artikelen 261 „en 270 niet aan appèl onderhevig zijn.”

4. Aan art. 276 wordt een derde lid toegevoegd, luidende:

„De Auditeurs-Militair te velde en de Auditeurs-Militair bij Temporaire Krijgsraden zijn verplicht de bevelen na te komen, welke hun „door Onzen Minister van Defensie en door den Commandeerenden „Officier, die hen benoemd heeft, worden gegeven.”

5. De artikelen 180 tot en met 192 vervallen.

6. Aan art. 297 wordt een tweede lid toegevoegd, luidende:

„Het bepaalde in het eerste lid geldt niet voor Auditeurs-Militair „te velde en voor Auditeurs-Militair bij Temporaire Krijgsraden.”

7. Aan de Additioneele Bepalingen wordt toegevoegd het navolgend additioneel artikel

„XIV. Deze additioneele bepalingen gelden niet in tijd van oorlog „of in gedeelten van het grondgebied des Rijks, welke in staat van „beleg zijn verklaard. De straf van berisping wordt alsdan niet opgelegd of ten uitvoer gelegd.”

Art. 4.

In de Regtspleging bij de Zeemagt, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* no. 85), zooals deze luidt na de daarin laatstelijk bij de wet van 1 November 1933 (*Staatsblad* no. 562) aangebrachte wijzigingen en aanvullingen, worden de volgende wijzigingen en aanvullingen aangebracht:

1. De aanhef van het eerste lid van art. 10 wordt gelezen als volgt:

„Wanneer in tijd van vrede de Commanderende Officier enz.”

2. Art. 16 vervalt.

3. In art. 57 wordt in plaats van „zal hij andermaal” gelezen: „zal „hij in tijd van vrede andermaal”.

4. Het laatste lid van art. 86 wordt gelezen als volgt:

„Indien het bij dit onderzoek noodzakelijk is, dat eene woning „tegen den wil van den regthebbende wordt betreden, verleent

„1°. in tijd van vrede de commissaris van politie of, in eene ge-

„meente waar geen commissaris van politie is, de burgemeester van
 „de betrokken gemeente of die hem vervangt, en
 „2°. in tijd van oorlog of in een in staat van beleg verklaard ge-
 „deelte van het grondgebied des Rijks de Officier-Commissaris aan
 „zich zelve of aan een ambtgenoot
 „den noodigen last.

„In tijd van vrede kan de commissaris van politie, onderscheiden-
 „lijk de burgemeester desverkiezende bij dat binnentreden tegen-
 „woordig zijn.

„Van het binnentreden wordt binnen vier en twintig uren proces-
 „verbaal opgemaakt, hetwelk bij de stukken wordt gevoegd.”

5. In het derde lid van art. 114 wordt in plaats van „indien de
 „beschuldigde voor een Krijgsraad binnen het Rijk in Europa teregt
 „staat”, gelezen: „indien de beschuldigde in tijd van vrede voor een
 „Krijgsraad binnen het Rijk in Europa teregt staat”.

6. Aan art. 172 worden drie nieuwe leden toegevoegd, luidende
 als volgt:

„Indien buiten het geval van het eerste lid de Fiscaal oordeelt, dat
 „de telastelegging behoort te worden gewijzigd, legt hij den inhoud
 „van de door hem noodzakelijk geachte wijziging schriftelijk aan den
 „Krijgsraad over, met vordering dat die wijziging worde toegelaten.

„Indien de Krijgsraad de vordering toewijst en ook ingeval de
 „Krijgsraad ambtshalve van oordeel is, dat de telastelegging behoort
 „te worden gewijzigd, doet hij den inhoud van de aangebrachte wijzi-
 „ging in de notulen opnemen en deelt de President de gewijzigde
 „telastelegging bij voorkeur schriftelijk en ter terechtzitting aan den
 „beschuldigten mede.

„In geen geval worden wijzigingen toegelaten, als gevolg waarvan
 „de telastelegging niet langer hetzelfde feit in den zin van art. 68
 „van het Wetboek van Strafrecht zou inhouden. De Krijgsraad is
 „bevoegd om op verzoek van den beschuldigde het onderzoek voor
 „een bepaalden tijd te schorsen.”

7. In art. 183 wordt het volgende tusschen het eerste en het laat-
 ste lid als nieuw tweede lid ingevoegd:

„In tijd van oorlog en in een in staat van beleg verklaard gedeelte
 „van het grondgebied des Rijks is dezelfde beslissing toegelaten bij
 „misdrijven, welke toedracht van eenvoudigen aard is.”

8. Van het bepaalde sub 4°. van art. 184 wordt de aanhef ge-
 lezen: „dat in tijd van vrede op de behandeling enz.”

Voorts wordt aan art. 184 toegevoegd het volgende:

„5°. dat de Krijgsraad in tijd van oorlog en in een in staat van
 „beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks mondeling
 „vonnis geeft en daarvan in de notulen van de terechtzitting aanteeke-
 „ning doet houden op de wijze als bedoeld in art. 378 van het Wet-
 „boek van Strafvordering.”

9. Het eerste lid van art. 185 wordt gelezen als volgt:

„In tijd van vrede gaat de Krijgsraad binnen veertien dagen en in
 „tijd van oorlog en in een in staat van beleg verklaard gedeelte van

„het grondgebied des Rijks gaat de Krijgsraad aanstonds nadat het „onderzoek van de zaak is afgelopen, tot het wijzen van het vonnis „over. De uitspraak ervan volgt zoo spoedig mogelijk.

„Bij toepassing in tijd van oorlog of in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks van het bepaalde in „den aanhef van art. 58, eerste lid, van de Wet op de Krijgstucht, „legt de Krijgsraad zelf de noodig geachte krijgstuchtelijke straf op.”

10. Het derde lid van art. 205 wordt gelezen als volgt:

„Deze inlevering heeft in tijd van vrede in elk geval en in tijd van „oorlog alleen wanneer de doodstraf uitgesproken is de opschorting „van de executie ten gevolge.”

11. In art. 234 wordt in plaats van „hebben de Fiscaal”, gelezen: „hebben in tijd van vrede de Fiscaal”.

12. Art. 238, vervallen bij art. 2 van de wet van 21 November 1924 (*Staatsblad* no. 532), wordt thans gelezen als volgt:

„Vonnissen over vermeende onbevoegdheid des regters worden in „tijd van oorlog en in een in staat van beleg verklaard gedeelte van „het grondgebied des Rijks mondeling gewezen. Een zoodanig mon- „deling vonnis wordt in de notulen van de terechtzitting aangetee- „kend op de wijze als bedoeld in het eerste lid van art. 378 van het „Wetboek van Strafvordering.”

„In tijd van oorlog blijven de bepalingen van de artikelen 235—237 „en 240 buiten toepassing.”

13. In het tweede lid van art. 245 wordt in plaats van „door „Onzen Minister van Justitie” gelezen: „in tijd van vrede door Onzen „Minister van Justitie en in tijd van oorlog alsmede in een in staat „van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks door „Onzen Minister van Defensie”.

14. De Additioneele bepaling XIV wordt gelezen als volgt:

„Deze additioneele bepalingen gelden niet in tijd van oorlog en „in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied „des Rijks. De straf van berisping wordt alsdan niet opgelegd of ten „uitvoer gelegd.

„In tijd van vrede gelden zij niet bij de berechting van minder- „jarige, uit Nederlandsch-Indië, uit Suriname of uit Curaçao afkom- „stige inlandsche personen, die aan de regtsmagt van den militairen „regter onderworpen zijn.”

Art. 5.

De Wet op de Krijgstucht (Wet van 27 April 1903, *Staatsblad* no. 112) zooals deze laatstelijk werd gewijzigd bij de Invoeringswet Strafvordering (*Staatsblad* 1925 no. 308), wordt gewijzigd als volgt:

1. Art. 2 wordt gelezen als volgt:

„Elke handeling en elk verzuim van een militair, daaronder be- „grepen die, welke strafbaar zijn gesteld bij eenig wettelijk voor- „schrift, levert, indien die handeling of dat verzuim onvereinigbaar „is met de militaire tucht, een krijgstuchtelijk vergrijp op.”

2. Het opschrift van Afdeeling II van § III wordt gelezen als volgt:

„Bij een leger te velde, in een in staat van beleg verklaard gedeelte „van het grondgebied des Rijks en in bezet vijandelijk gebied.”

3. In den aanhef van de artikelen 30, 31 en 32 wordt in plaats van „te velde” telkens gelezen: „te velde, in een in staat van beleg „verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks of in bezet vijandelijk gebied”.

4. In art. 67. wordt in plaats van „is de gestrafte bevoegd”, gelezen: „is de gestrafte in tijd van vrede bevoegd”.

Art. 6.

De Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof, gearresteerd bij besluit van den Souvereinen Vorst der Vereenigde Nederlanden van 20 Juli 1814 (*Staatsblad* no. 85), zooals zij luidt na de daarin laatstelijk bij de wet van 1 November 1933 (*Staatsblad* no. 562) aangebrachte wijzigingen en aanvullingen, wordt nader gewijzigd als volgt:

1. Aan art. 76b wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende: „In zaken als bedoeld in de artikelen 262 en 271 van de Regtspleging bij de Landmagt en aan het slot van art. 199 en in art. 202 „van de Regtspleging bij de Zeemagt, geldt het bepaalde bij het „eerste lid als eene verplichting voor den Commandeerenden Officier.”

2. Het tweede lid van art. 84 wordt gelezen als volgt: „Hij zal verplicht zijn de bevelen na te komen, welke hem, in zijne „ambtsbetrekking, in tijd van vrede door den Minister van Justitie „en in tijd van oorlog door den Minister van Defensie worden gegeven.”

Art. 7.

De Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht (*Staatsblad* 1921 no. 841) wordt gewijzigd als volgt:

1. Van artikel 82 wordt de aanhef gelezen: „Het Hoog Militair Gerechtshof neemt in tijd van vrede in eersten „en laatsten aanleg kennis enz.”

2. Aan art. 82 wordt een nieuw tweede lid toegevoegd, luidende: „De in het eerste lid bedoelde officieren, die zijn ingedeeld bij een „gedeelte van het leger te velde of bij een gedeelte van de krijgsmacht „dienst doende in een in staat van beleg verklaard gedeelte van het „grondgebied des Rijks of in bezet vijandelijk gebied, staan terecht „voor den bij dat deel der krijgsmacht ingestelden Krijgsraad te „velde of Temporairen Krijgsraad.”

3. In het eerste lid van art. 83 wordt in plaats van „artikel 82” gelezen: „het eerste lid van artikel 82”.

4. Art. 96 wordt gelezen als volgt: „De betrekkelijke bevoegdheid van de Temporaire Krijgsraden „strekt zich uit tot alle strafbare feiten, daaronder begrepen die, „welke hunne omschrijving vinden in de verordeningen van het

„militair gezag, aanwezig in het in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks. Zij wordt zoo noodig nader geregeld bij of na de instelling van die krijgsraden.”

5. Art. 97 wordt gelezen als volgt:

„In een door een gedeelte van de Nederlandsche krijgsmacht bezet gedeelte van vijandelijk grondgebied wordt recht gesproken door de bij dat gedeelte ingestelde Temporaire Krijgsraden. De betrekkelijke bevoegdheid van deze Krijgsraden strekt zich uit tot alle strafbare feiten, daaronder begrepen die, welke hunne omschrijving vinden in de voor het bezette gebied door het Nederlandsche of door bevriend militair gezag vastgestelde verordeningen, en voorts tot alle zaken, waarin bij die verordeningen de beslissing aan dien rechter is opgedragen.

„Bij de in het vorige lid bedoelde verordeningen van het Nederlandsche militair gezag mag worden afgeweken van de bepalingen van de Nederlandsche wetgeving.”

Gehoorzaamheid aan meerderen in burgerkleeding.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer van der Waerden, heeft aan de Ministers van Justitie en van Defensie de navolgende vragen gesteld. (Ingezonden 26 Januari 1937):

1. Zijn de Ministers niet van oordeel, dat, nu tengevolge van een sententie van het Hoog Militair Gerechtshof voor de praktijk is komen vast te staan, dat volgens de bestaande wettelijke voorschriften een militair verplicht is erbetoon te bewijzen aan iederen willekeurigen burger, die, onder voorgeven een militair superieur te zijn, zulks verlangt, er alle aanleiding voor den wetgever bestaat tot ingrijpen, ten einde aan dezen onhoudbaren toestand een einde te maken?

2. Zijn de Ministers bereid de totstandkoming van wettelijke bepalingen van deze strekking te bevorderen?

De Minister van Justitie, de heer van Schaik, heeft daarop, mede namens den heer Colijn, Minister van Staat, Minister van Defensie a.i. het volgende antwoord gegeven. (Ingezonden 25 Februari 1937.):

Mede namens zijn ambtgenoot van Defensie a.i. heeft de ondergeteekende de eer Uw Excellentie te berichten, dat de beantwoording van de bij Uw nevenvermelde missive ontvangen vragen van het lid der Kamer, den heer van der Waerden nog eenigen tijd vordert.

Vervolgens hebben evengenoemde Ministers in dato 4 April 1937 alsnog het volgende geantwoord (Aanhangsel Tweede Kamer 1936—1937, blz. 99, No. 82):

1 en 2. In het geval, bedoeld in de betrokken sententie van het Hoog Militair Gerechtshof, heeft een in burger gekleede officier, die er getuige van was, dat een dienstplichtige zich aan een krijgstuichte-

lijke overtreding schuldig maakte, dezen, na zich met naam en rang bekend te hebben gemaakt, gelast zijn naam op te geven; de vordering ging gepaard met het bevel de houding aan te nemen.

Het gold hier dus — anders dan in de vragen schijnt te zijn aangenomen — niet een vordering tot het bewijzen van eerbetoon, doch een optreden ter zake van een gepleegd tuchtrechtelijk vergrijp, tot welk optreden een meerdere, ongeacht of hij in uniform dan wel in burgerkleding is, volgens de wettelijke voorschriften verplicht is.

Door de sententie, waarbij een vonnis van den Krijgsraad werd bevestigd ¹⁾, is nog eens tot uitdrukking gekomen het voor een richtige handhaving der krijgstucht onontbeerlijk beginsel, dat de wettelijke gehoorzaamheidsplicht van den mindere ook geldt tegenover den meerdere in burgerkleding.

In het onderwerpelijke geval kon in verband met de wijze, waarop en de omstandigheden, waaronder de meerdere in burger optrad, aan diens qualiteit redelijkerwijze geen twijfel bestaan. Ook overigens zijn op dit gebied in de practijk geen feiten bekend — met name is niet gebleken, dat burgers tegenover militairen als militair superieur zijn opgetreden —, welke aanleiding zouden kunnen geven tot eenige nadere voorziening.

Was de krijgstuchtelijke strafbevoegdheid aanwezig?

Deze vraag door Mr. Clavareau in M.R.T. XXXII, blz. 470 gesteld naar aanleiding van eene straf opgelegd in Indië door een onderluitenant-commandant van den Kleinen Staf van een bataljon infanterie, moet, zooals wij blijkens onze noot ook wel reeds vermoeden, inderdaad *bevestigend* worden beantwoord.

Door den heer referendaris de Jongh, Hoofd van de Afdeeling Militair Personeel bij het Departement van Koloniën welwillend ingelicht, bleek ons dat in de Algemeene Orders voor het Kon. Ned.-Indisch leger, 1934 No. 14, sub F, als Formaties waarvan is bepaald dat aan den commandant de in art. 36 W. v. K. bedoelde strafbevoegdheid toekomt, onder B 1 wordt genoemd „een kleine staf van een korps”.

Centraal Comité tot waarschuwing tegen eenzijdige ontwapening.

Met veel belangstelling namen wij weer kennis van het Jaarverslag (1936) van hierboven genoemd Centraal Comité. Overtuigend blijkt daaruit wel hoe nuttig dit Comité werkt, maar niet minder hoe zeer zijn werk, helaas, nog steeds noodzakelijk is. Men verwondert zich over het groot aantal bondjes met anti-nationale, défaitistische

¹⁾ Zie M.R.T. XXXII, blz. 598. Opvallend is ook hier weer de onjuiste suggestie, die van dezen steller der vragen uitgaat. Red. M.R.T.

strekking, welke in Nederland bestaan, en niet minder hierover, dat zoovele heele of halve intellectueelen daaraan steun verleen, mischien moeten we zeggen daarvan de dupe worden en zonder dat zij het zelf weten min of meer belangrijke diensten bewijzen aan de communistische organisaties van Moskou. ¹⁾ Terecht wijst het Jaarverslag er dan ook op dat ook weer in het afgelopen jaar „de anti-militaire ²⁾ vredesbeweging vol leven was”. Hiertegen richt zich het Centraal Comité, o.a. ook door herhaaldelijk de aandacht van de Overheid te vestigen op de gevaren uit die anti-militaire propaganda voortspruitende. Meermalen met succes, niet altijd echter. Zoo vonden wij als bijlage aan het Jaarverslag toegevoegd het ondervolgend verzoekschrift gericht aan den Voorzitter van den Raad van Ministers.

„Geven met verschuldigden eerbied te kennen Dr. J. C. Eringaard, voorzitter en H. M. Luchsinger, 1ste Secretaris-Penningmeester van het Centraal Comité tot Waarschuwing tegen Eenzijdige Ontwapening, handelende terzake volgens een besluit van eene vergadering van dit Comité;

dat in verschillende zoogenaamde „vredes”-periodieken een op 29 Maart a.s. in het gebouw Bellevue, Leidschekade 9 te Amsterdam te houden *Demonstratief Dienstweigeringscongres* is aangekondigd, waarop zullen spreken Joh. de Haas, Cor Huisman, Albert de Jong, Ds. H. Mispelblom Beyer, Mevrouw P. Smit—Schuckink Kool en S. Tuma;

dat dit congres georganiseerd wordt door het Comité van Actie „Dienstweigeringsmanifest Mobiliseeren”, hetwelk tot 1933 jaarlijks zoodanig congres hield, ditmaal in samenwerking met het Comité van Dienstweigerers;

dat de naam van het congres, de geest van de comité's die dit congres organiseren, de geest van de vorige congressen en bovenal de antecedenten van de sprekers en de spreekster bij ons Centraal Comité de overtuiging hebben gevestigd, dat van dit congres een verderfelijke, ondermijnende invloed moet uitgaan op den geest, die in de weermacht en in het Nederlandsche volk heerscht;

dat, al zoude men den invloed, die van deze groep uitgaat, niet van veel beteekenis achten, hun aanzien toch gesterkt moet worden door de omstandigheid, dat de Regeering een congres toelaat, gericht tegen den grondwettelijken plicht om bij te dragen tot verdediging van de onafhankelijkheid van het land en dat ten doel heeft op te wekken tot verzet;

reden, waarom ondergeteekenden zich tot U.E. wenden met het eerbiedig verzoek, dat het U.E. moge behagen maatregelen te treffen, opdat dit congres geen voortgang zal hebben.

's-Gravenhage, 4 Maart 1936.”

¹⁾ Men leze ook het onlangs verschenen boekje „Moskou zonder Maskeer” door G. Oversteegen. N.V. Uitgevers Mij Nauta en Zoon, Velsen.

²⁾ Terecht spreekt het Verslag van „anti-militair” en niet van „anti-militairistisch”, welke laatste bij velen geliefde uitdrukking meestal in volkomen verkeerde beteekenis door hen wordt gebezigd.

De Minister van Justitie, aan wien dit rekest werd doorgezonden, schijnt evenwel geen termen te hebben kunnen vinden om dit congres te verbieden.

Zoo werd dan dit „congres” op 29 Maart 1936 in de tooneelzaal van „Bellevue” te Amsterdam gehouden. „De dagbladen — zegt het Jaarverslag — hebben het vrijwel doodgezwegen, om er geen reclame voor te maken, maar de toeloop was zoo groot, dat het congresbestuur in allerijl een tweede zaal er bij moest huren. Het aantal bezoekers werd op ongeveer 1200 geschat. De voorzitter noemde als basis van het congres: „het manifest: Mobiliseeren, het *getuigenis van den revolutionairen anti-militarist*”.

De eerste spreker lichtte dit verder toe, door te verklaren, dat het anti-militairisme staat, wet en gezag ontkent en culmineert in een ongehoorzaamheids-campagne.

Onder de woordvoerders was ook Mevrouw P. Smit—Schuckink Kool²⁾, die sprak over „De vrouw en de dienstweigering” en eindigde met de vrouwen toe te roepen: „Gebruikt uw hart en verstand, aleeer gē U onderwerpt aan de oorlogsmoraal van hen, die ophitsen tot de wedloop naar de afgrond”.

Men kan in Nederland wel heel wat communistische, opruiende propaganda maken vóórdát de Overheid gronden kan vinden daartegen preventief op te treden.

Wij wenschen het Centraal Comité — met ingang van 15 Mei 1937 heeft het zijn naam gewijzigd in „Centraal Comité tegen ondermijning van 's Lands weerkracht” — toe dat het met steeds groeiend succes zijn waarschuwendende stem tegen die propaganda en tegen alles wat daarmede in — somtijds gecamoufleerd — verband staat, zal doen klinken.

Officieren van militaire justitie in Frankrijk.

De lust om over te gaan tot het Korps Officiers de justice militaire schijnt bij de Fransche officieren niet groot te zijn. Het blijkt duidelijk uit onderstaande circulaire. Dat onbekendheid met de desbetreffende regeling daarvan de oorzaak zou zijn, gelijk in de circulaire wordt verondersteld, komt ons wel min of meer vreemd voor.

„²⁾ Thans lid van den Raad van Toezicht van het hiervoor genoemde Centraal Vredes Bureau.”

DIRECTION DU CONTENTIEUX, DE LA JUSTICE MILITAIRE ET DE
LA GENDARMERIE; BUREAU DE LA JUSTICE MILITAIRE.

Circulaire rappelant les avantages dont peuvent bénéficier les officiers admis dans le corps autonome de la justice militaire. ¹⁾

(Bulletin officiel des Ministères de la Guerre, des Pensions et de l'Air. Partie Permanente No. 50, 14 décembre 1936, page 4014).

Paris, le 1er décembre 1936.

Depuis 1933, un concours est ouvert, chaque année, pour le recrutement des officiers du corps autonome de la justice militaire. Bien que les dispositions des circulaires annonçant l'ouverture de ces concours aient, jusqu'à ce jour, été portées à la connaissance de tous les officiers des armes et services, le nombre des candidats à l'emploi d'officier de justice militaire adjoint (rang de capitaine) a toujours été sensiblement inférieur au nombre des places mises au concours. Cependant, les avantages dont peuvent bénéficier les officiers admis dans le corps autonome ne sont pas négligeables, mais ils semblent ignorés de la plupart des officiers; la présente circulaire a pour but d'en rappeler les principaux.

1°. Les officiers de justice militaire adjoints se recrutent notamment parmi les officiers des armes et services, du grade de lieutenant ou assimilés, réunissant les conditions d'ancienneté requises pour pouvoir être proposé pour l'avancement (paragraphe 6 de l'article 15 du Code de justice militaire, modifié par la loi du 4 mars 1932), les lieutenants peuvent accéder au grade d'adjoint dans l'année qui suit leur passage dans la première moitié de la liste d'ancienneté de leur arme ou service.

2°. En raison des effectifs de chaque classe d'officier de justice militaire (33 adjoints, 31 officiers de 3e classe (rang de commandant), 30 officiers de 2e classe (rang de lieutenant-colonel), les lieutenants admis dans le corps autonome ont la perspective d'arriver à la 2e classe à un âge relativement jeune.

3°. La limite d'âge des officiers de justice militaire est plus élevée que dans les armes ou les autres services (actuellement 65 ans pour les officiers supérieurs, 60 ans pour les officiers subalternes).

4°. Sur les 27 tribunaux militaires, 16 siègent outre-mer; les officiers ont, par suite, la possibilité d'accomplir de nombreuses campagnes, de prendre leur retraite à vingt-cinq ans de services ou d'accroître sensiblement le montant de leur pension.

Enfin, les officiers de justice militaire, par la nature même de leurs fonctions, jouissent d'une situation avantageuse dans laquelle ils ont de nombreuses occasions de mettre en valeur les qualités morales dont ils sont doués.

Ces avantages seront signalés à l'attention de tous les officiers par les soins des chefs de corps ou de service.

¹⁾ Zie ook M.R.T. XXVIII, blz. 260.

Les officiers du grade de capitaine ou de lieutenant désireux de concourir pour le service de la justice militaire ont intérêt à solliciter leur admission en stage auprès d'un parquet militaire dans les conditions fixées par l'article 122 de l'instruction du 22 juillet 1933 sur le service courant. Il est ajouté que:

a. Des places de stagiaires seront vacantes en 1937;

Et b. Les officiers détachés dans un tribunal militaire peuvent, quelle que soit leur situation au point de vue de leurs études de droit, accomplir simultanément auprès des tribunaux civils le stage pratique d'une année prévu par l'article 15 du Code de justice militaire (circulaire du 28 janvier 1932, *Bulletin officiel*, partie permanente, page 280). ¹⁾

¹⁾ Art. 15 bepaalt in zijn 5e lid:

„Les officiers du corps de la justice militaire doivent justifier du diplôme de licencié en droit et d'un stage pratique d'une année auprès d'un tribunal civil.”

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Hoofdstraf en bijkomende straf bij voorwaardelijke veroordeeling.

Op blz. 346 van het XXXIIe deel van dit tijdschrift komt, onder den titel van: „Twee onnoodige vrijheidsbeperkingen bij de strafoplegging” een artikel voor van de hand van A. J. Marx, waarin schrijver twee gevallen behandelt, dat 's rechters vrijheid bij de straf-toemeting niet onbelangrijk wordt belemmerd.

Het tweede geval, n.l. dat het den rechter, rechtsprekende in hooger beroep, niet vrijstaat een onvoorwaardelijke veroordeeling te wijzigen in een, in de jurisprudentie zwaarder geachte, voorwaardelijke veroordeeling van langeren duur, welke voorwaardelijke veroordeeling den delinquent als regel minder zwaar zal schijnen, is, door de nieuwe redactie van het laatste lid van art. 424 van het Wetboek van Strafvordering, grootendeels opgeheven, al is het dan ook niet op de wijze, die schrijver in zijn betoog wenschte.

De eerstbesproken vrijheidsbeperking echter, voortvloeiende uit art. 14a van het Wetboek van Strafrecht, lijkt mij niet van practisch belang.

Het gaat hier n.l. om de vraag of de rechter bij toepassing van art. 14a kan veroordeelen tot een onvoorwaardelijke hoofdstraf en daarenvens tot een voorwaardelijke bijkomende straf. Gekomen wordt tot het resultaat, dat zulks niet mogelijk is, wegens de redactie van genoemd art. 14a, derde lid, luidende: „Het bevel ten aanzien van de hoofdstraf (n.l. dat de straf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de rechter later anders mocht gelasten) strekt zich uit tot de geheele opgelegde bijkomende straffen,”, zoodat dus een zoodanig bevel ten aanzien van de hoofdstraf geëischt wordt, om van kracht te kunnen zijn voor de bijkomende straf.

Deze zienswijze lijkt mij inderdaad geheel juist. Het wil mij echter voorkomen, dat, wanneer de rechter het gewenschte resultaat van een voorwaardelijke bijkomende straf nevens een onvoorwaardelijke hoofdstraf wil bereiken, hem hiervan practisch niets kan afhouden, al is het dan ook niet op de wijze, die het H.M.G. van Nederlandsch-Indië zich dacht. ¹⁾

De mogelijkheid wordt hier geboden door het tweede lid van art. 14a, waarbij den rechter dezelfde bevoegdheid als in het eerste lid (n.l. te bevelen, dat de straf niet ten uitvoer zal worden gelegd) wordt gegeven ten aanzien van een door hem te bepalen gedeelte der straf, mits slechts bij de oplegging van een vrijheidsstraf het onvoorwaardelijk te ondergane gedeelte ten minste twee maanden bedraagt (of, ingeval van oplegging van een vrijheidsstraf van meer dan zes maanden, ten minste een derde gedeelte der opgelegde straf) en bij het

¹⁾ Sententie van 1 Mei 1936, M.R.T. XXXII, blz. 277 e.v.

bevel bijzondere voorwaarden worden gesteld en opdracht tot het verleenen van hulp en steun, als bedoeld bij art. 14d wordt gegeven.

Aangezien het einddoel is, bij een voorwaardelijk opgelegde bijkomende straf te komen tot een onvoorwaardelijke hoofdstraf, is de eerste restrictie hier van geen belang, terwijl de tweede wel geen bezwaar zal opleveren. Dit einddoel nu is te bereiken, wanneer de rechter afstand doet van slechts één dag, waar het vrijheidsstraffen betreft of van *f* 0,50, waar het geldboete betreft, of, anders geredeneerd, wanneer hij slechts één dag meer oplegt, dan hij voornemens was, waar het vrijheidsstraffen betreft of *f* 0,50, waar het geldboete betreft. Gebruik makende van de bevoegdheid, gegeven in het tweede lid van art. 14a kan de rechter nu een voorwaardelijk te ondergaan gedeelte van den duur van één dag opleggen (of van *f* 0,50, in geval van geldboete) en een onvoorwaardelijk gedeelte van den duur (of ten bedrage) van de rest, welk onvoorwaardelijk gedeelte dan gelijk is aan de straf, die hij voornemens was op te leggen. De rechter kan alsdan ten aanzien van de op te leggen bijkomende straf vrijelijk bepalen, dat deze niet ten uitvoer zal worden gelegd, op de voorwaarden, bij het bevel te noemen. ¹⁾

W. H. VERMEER.

¹⁾ Daargelaten de o.i. zeer gezochte, al te vernuftige wetstoepassing, stapt schrijver wel wat al te gemakkelijk heen over de voorwaarden in art. 14a, 2e lid gesteld. Red. M.R.T.

BOEKAANKONDIGING.

Voorschrift betreffende dienstreizen van dienstplichtigen.

Bij N. Samsom N.V., Uitgever te Alphen a/d Rijn is van bovenstaand werkje een derde druk verschenen, weder toegelicht door R. H. Kroef, Referendaris bij het Departement van Defensie. De prijs is verlaagd tot *f* 1,60; bij abonnement *f* 1,25.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 9 April 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders; Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fg.).

Eigendunkelijk twee klassen samengevoegd onder een dienstplichtig-sergeant, anderen dienst dan volgens het tableau doen houden en gedurende korten tijd bij den dienst gemankeerd.

De eindbeslissing van het H. M. G. is niet ingeroepen binnen den termijn van twee dagen gesteld in art. 67 W.K. In het belang van eene deugdelijke behandeling van beklagzaken is het Hof verplicht aan dezen regel streng de hand te houden. Verzoeker niet-ontvankelijk verklaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 12 Maart 1937 van den sergeant T. S., dienende bij de 2e Schoolcompagnie van het 1e Regiment Infanterie, in garnizoen te Assen, waarbij deze 's Hof's eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den waarnemend-Hoofdinspecteur en Commandant van de Regimentsschool van dat Regiment ingediend over de straf van vier dagen licht arrest, hem op 25 Februari 1937 opgelegd door zijn compagnies-commandant, den Kapitein P. Geist, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Eigendunkelijk twee klassen samengevoegd onder een dienstplichtig-sergeant, anderen dienst dan volgens het tableau doen houden en gedurende korten tijd bij den dienst gemankeerd.”,

bij welke beslissing, — op 27 Februari 1937 genomen en, blijkens klager's schriftelijke toelichting op zijn bovenvermeld verzoek, op denzelfden datum te zijner kennis gekomen —, het beklag ongegrond werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat in artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht de regel is neergelegd, dat, indien het beklag door den in artikel 61 dier Wet

genoemden meerdere geheel of gedeeltelijk ongegrond wordt bevonden, de gestrafte bevoegd is *binnen twee dagen* nadat de beslissing te zijner kennis is gekomen de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof in te roepen;

O. dat het Hof in het belang eener deugdelijke behandeling van beklagzaken verplicht is, aan dezen regel streng de hand te houden;

O. dat in het onderhavige geval de beslissing, door den waarnemend-Hoofdinstructeur en Commandant van de Regimentsschool op het beklag genomen, op 27 Februari 1937 ter kennis van klager is gebracht;

O. dat klager eerst op 12 Maart d.a.v., dus elf dagen na verloop van den termijn bedoeld in artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, de eindbeslissing van het Hof heeft ingeroepen;

Beschikkende op het ingediend verzoek:

Verklaart verzoeker daarin niet-ontvankelijk;

Bepaalt dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den waarnemend-Hoofd-instructeur en Commandant van de Regimentsschool van het 1e Regiment Infanterie, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 9 April 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraal B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, Mr. Dr. W. A. J. M. Fick, en gep. Schout-bij-Nacht-tit. E. G. de Wijs (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fg.).

Na reeds herhaaldelijk ter zake te zijn gewaarschuwd, thans wederom zeer onvoldoenden ijver betoond bij het paardenpoetsen.

Beklag ongegrond. Klager heeft zonder eenigen redelijken grond zijn beklag gedaan.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring gedagteekend 28 Februari 1937, van den korporaal J. B. M., dienende bij de Bereden Onderafdeeling van de 2e Afdeeling Politietroepen, te Amsterdam, waarbij deze 's Hof's eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Commandant van die Afdeeling ingediend over de straf van acht dagen licht arrest, hem op 17 Februari 1937 opgelegd door den Commandant van bovengenoemde Onderafdeeling, den Eerste-Luitenant N. D. Nammensma, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Na reeds herhaaldelijk ter zake te zijn gewaarschuwd, thans wederom zeer onvoldoenden ijver betoond bij het paardenpoetsen.”, bij welke beslissing, — op 26 Februari 1937 genomen en op denzelfden dag in afschrift aan klager uitgereikt —, het beklag ongegrond werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en den strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat klager bij het onderzoek heeft opgegeven dat hij er zich niet van bewust is, dat hij bij het paardenpoetsen tijdens den middagstaltijd op 15 Februari 1937 zeer onvoldoenden ijver aan den dag heeft gelegd, en dat hij — voor zoover hij weet — slechts éénmaal is gewaarschuwd dat hij zijn dienst niet goed deed;

O. dat klager heeft toegegeven, dat hij tijdens het paardenpoetsen in den namiddag van genoemden datum met zijn gedachten elders vertoefde;

O. dat er geen enkele reden tot twijfel is gerezen aan de juistheid van de verklaring van den wachtmeester G. Brouwer, van de Bereden Onderafdeeling van de 2e Afdeeling Politietroepen te Amsterdam, neergelegd in de beschikking op het beklag, genomen door den Commandant van de 2e Afdeeling Politietroepen en luidende: „dat klager bij het paardenpoetsen gedurende den middagstaltijd zeer onvoldoenden ijver aan den dag heeft gelegd door telkens het poetsen te onderbreken, wanneer hij meende, dat de aandacht niet op hem was gevestigd, terwijl hij bezig zijnde met poetsen, deze handeling kennelijk met tegenzin en op trage wijze verrichtte;

dat voorts klager in het tijdvak van 3 tot en met 16 Februari 1937, waarin hij ruiterdiensten had te verrichten, bij het paardenpoetsen zeker minstens tweemaal is gewaarschuwd om meer ijver te betoonen; dat ook in vroegere ruitperiodes opmerkingen niet achterwege zijn gebleven”;

O. dat het Hof klager's weifelend verweer dan ook niet aanvaardt;

O. dat de strafoplegger heeft verklaard, dat klager recalcitrant is, zich bij den dienst niet ten volle geeft, weinig activiteit aan den dag legt en dientengevolge meermalen reden tot ontevredenheid heeft gegeven aan zijn meerderen;

O. dat klager tijdens zijn dienst bij het Korps Politietroepen nog niet is gestraft en dus blijkbaar met groote lankmoedigheid door zijn meerderen is behandeld;

O. dat klager zonder eenigen redelijken grond zijn beklag heeft gedaan;

O. dat klager zich aan het hem in de omschrijving van de strafreden toegeschreven krijgstuchtelijk vergrijp heeft schuldig gemaakt; dat deze omschrijving het vergrijp met juistheid kenschetst; dat de opgelegde straf geenszins te zwaar is;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beslissing, door den Commandant van de 2e Afdeeling Politietroepen op het beklag genomen;

Bepaalt dat een afschrift van 'sHofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Commandant van de 2e Afdeeling Politietroepen, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 9 April 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraal B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, Mr. Dr. W. A. J. M. Fick, en gep. Schout-bij-Nacht-tit. E. G. de Wijs (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fg.).

Niettegenstaande door den militairen dokter een bijzondere voeding hem was voorgeschreven, toch van het gewone middageten genuttigd.

Bovendien zijn strafkamer verontreinigd door in een gootsteen te urineeren en het onderzoek bemoeilijkt door onwaarheid te spreken.

Beklag over de straf en over de tweede helft van de strafreden. Vast is komen te staan dat klager in den gootsteen heeft geurineerd. Door dit te ontkennen heeft hij onwaarheid gesproken en hierdoor het onderzoek bemoeilijkt, daar het den strafoplegger aanleiding heeft gegeven meer getuigen te hooren dan anders noodzakelijk was geweest.

Beklag ongegrond.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 26 Februari 1937, van den gewoon dienstplichtig-soldaat L. S., dienende bij de 1ste Schoolbatterij van het Regiment Motor-Artillerie, in garnizoen te Naarden, waarbij deze 'sHofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Majoor, waarnemend-Hoofdinstructeur bij dat Regiment ingediend over de straf van twaalf dagen verzuwaard arrest, hem op 22 Februari 1937 opgelegd door zijn batterij-commandant, den kapitein G. P. F. H. J. Strang van Hees, en over de tweede helft van de daarbij behoorende omschrijving van de strafreden, welke omschrijving in haar geheel luidt:
„Niettegenstaande door den militairen dokter een bijzondere voe-

ding hem was voorgeschreven, toch van het gewone middageten genuttigd.

Bovendien zijn strafkamer verontreinigd, door in een gootsteen te urineeren, en het onderzoek bemoeilijkt, door onwaarheid te spreken.”,

bij welke beslissing, — op 25 Februari 1937 genomen en op denzelfden dag ter kennis van klager gebracht —, het beklag ongegrond werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebben bescheiden;

Gehoord den klager, den strafoplegger en als getuigen onder eede den sergeant-majoor-instructeur C. van den Hoek en den gewoon dienstplichtig-soldaat A. I. Korsman, beiden dienende bij bovengenoemde batterij;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat klager bij het onderzoek heeft opgegeven, dat hij vermeent te zwaar te zijn gestraft, omdat hij weliswaar erkent, niettegenstaande hem door den militairen dokter een bijzondere voeding was voorgeschreven, toch van het gewone middageten te hebben genuttigd, maar niet zijn strafkamer te hebben verontreinigd door in een gootsteen te urineeren en ook niet het onderzoek te hebben bemoeilijkt door het spreken van onwaarheid;

O. dat de sergeant-majoor-instructeur G. van den Hoek heeft verklaard, dat hij op Zaterdag 20 Februari 1937 de strafkamer heeft bezocht, vóórdat klager daarin werd ingesloten, en toen geen bijzondere lucht heeft waargenomen;

O. dat de gewoon dienstplichtig-soldaat A. I. Korsman heeft verklaard, dat hij op last van den wachtcommandant in den avond van den 20sten Februari 1937 de kachel moest aanmaken in de strafkamer, waarin klager zich bevond; dat de wachtcommandant hem bij het geven van dezen last mededeelde, dat het in die cel erg naar urine rook; dat hij, in de strafkamer gekomen, een sterke urine-lucht waarnam; dat hij vermoedde, dat klager had geurineerd in den gootsteen, welke zich in de strafkamer bevond; dat hij daarom aan klager vroeg: „Heb jij dat gedaan?“, op welke vraag klager door een toestemmenden knik antwoordde;

O. dat klager heeft toegegeven, dat er tijdens zijn verblijf in de strafkamer op 20 Februari 1937 in dat vertrek een erge urine-lucht waarneembaar was, doch aan deze opgave heeft toegevoegd, dat dit verschijnsel niet door hem was veroorzaakt en ook niet kon zijn veroorzaakt, omdat het zich reeds voordeed op het oogenblik, dat hij in de strafkamer in arrest werd gesteld;

O. dat dit verweer niet kan worden aanvaard, gelet op den inhoud van de verklaring van getuige van den Hoek en mede gelet op de omstandigheid, dat klager — zooals hij zelf heeft opgegeven — over dit verschijnsel met geen woord heeft gerept, noch tegen den wacht-

commandant op het oogenblik, dat hij in arrest werd gesteld, nòch later tegen dengene, die hem zijn eten kwam brengen;

O. dat is komen vast te staan, dat klager in den gootsteen heeft geurineerd;

O. dat — waar klager deze handeling bij het onderzoek, gehouden door den strafoplegger, heeft ontkend — hij onwaarheid heeft gesproken;

O. dat door dit spreken van onwaarheid het onderzoek is bemoeilijkt, daar het den strafoplegger aanleiding heeft gegeven meer getuigen te hooren dan anders noodzakelijk was geweest;

O. dat uit het vorenstaande blijkt, dat klager zich inderdaad aan de hem in de omschrijving van de strafreden toegeschreven krijgstuuchtelijke vergrijpen heeft schuldig gemaakt; dat deze omschrijving de vergrijpen met juistheid kenschetst, en dat de opgelegde straf geenszins te zwaar is;

Krachtens art. 67 W.K., nemende de eindbeslissing op het beklag: Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beslissing, door den waarnemend-Hoofdinstructeur bij het Regiment Motor-Artillerie op het beklag genomen;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beslissing zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den waarnemend-Hoofdinstructeur voornoemd, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 29 December 1936. ¹⁾

President: Mr. K. C. J. M. Sassen (plv.).

Leden: Luitenant-Kolonel J. Polvliet, Majoor A. J. E. Mathon, Kapitein J. de Bie en Eerste-Luitenant P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Het de luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord of in gevaar gebracht.

Straf f 20 boete. In hooger beroep vrijspraak.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens P. J. E. J., oud 31 jaar, geboren te Nijmegen, 1e Luitenant-vlieger van de Luchtvaart-Afdeeling te Soesterberg, beklagde en gerequireerde in persoon.

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 12 Februari 1937 vernietigd. Bij die sententie werd beklagde van het hem telastegelegde vrijgesproken op grond van de overweging „dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde het hem telastegelegde heeft begaan”. Red. M.R.T.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 1 September 1920 vrijwillig is verbonden als cadet bij de Cadettenschool, op 2 October 1922 is overgeplaatst bij de K.M.A., op 16 Mei 1928 is gedetacheerd bij de Luchtvaart-Afdeeling en bij Koninklijk Besluit van 22 Juni 1929 No. 72 met ingang van 30 Juli 1929 is benoemd en aangesteld tot 1e Luitenant bij de Luchtvaart-Afdeeling;

O. dat den beklaagde aan den voet van het hem op 21 December 1936 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 3 Augustus 1936, des namiddags omstreeks 4 uur, boven de gemeente Steenwijkerwold, althans boven de omgeving dier gemeente, de luchtvaart heeft uitgeoefend op zoodanige wijze, dat de openbare veiligheid in gevaar werd gebracht, door als gezagvoerder van een vliegtuig daarmede te vliegen boven terreinen, ter plaatse genaamd Kallenkote, op zoo'n geringe hoogte boven den grond, dat een op dat terrein aanwezig paard, hetwelk voor een maaimachine was gespannen, van het geronk van den motor van beklaagde's vliegtuig schrok en op hol sloeg, daarbij die maaimachine achter zich aantrekkend, tengevolge waarvan die maaimachine door het schokken en stooten werd beschadigd, en een tweetal andere daar aanwezige aangespannen paarden ijlings door hun geleiders moesten worden vastgegrepen, daar ook deze paarden van beklaagde's vliegtuig schrokken, begonnen te steigeren en op hol wilden slaan;

O. dat de beklaagde heeft verklaard: dat hij op 3 Augustus 1936 als bestuurder van een militair vliegtuig van Eelde naar Schiphol heeft gevlogen; dat hij oorspronkelijk is gaan vliegen op een hoogte van ongeveer 400 meter; dat hij later, ter hoogte van Assen, lager is gaan vliegen; dat zijn vlieghoogte ook ongeveer 50 meter is geweest; dat zijn koers volgens kompas zuiver Zuid-West was;

dat hij gezagvoerder van het vliegtuig was;

dat het vliegtuig nummer 620 droeg;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1°. J. Vos, 62 jaar, landbouwer, wonende te Kallenkote: dat hij een perceel bouwland heeft, hetwelk is gelegen ten Zuiden van den Kallenkoterstraatweg te Kallenkote, gemeente Steenwijkerwold; dat hij in den namiddag van 3 Augustus 1936 aldaar met een machine aan het rogge maaien was; dat hij voor deze machine als trekkracht een paard had gespannen; dat het geen slecht regenachtig weer was; dat de wolken ten tijde allerminst laag hingen; dat hij een vliegtuig zag aankomen, dat zeer laag over een eikenbosch vloog; dat het

vliegtuig recht op hem aan kwam vliegen en zoo laag over het paard heen vloog, dat het paard de beenen nam en op hol sloeg: dat tengevolge van het op hol slaan van het paard, dat gespannen was voor genoemde maaimachine, deze maaimachine onklaar is geworden; dat hij deze machine heeft laten herstellen en daarvoor f 50 heeft moeten betalen;

dat er geen redenen waren om zoo laag te vliegen; dat, wanneer de luchtvaart uitgeoefend wordt, zooals hier is gebeurd, de veiligheid voor mensch en dier in gevaar wordt gebracht;

2°. J. Veneboer, 66 jaar, landbouwer, wonende te Kallenkote: dat hij in den namiddag van 3 Augustus 1936 op een perceel bouwland, gelegen ten Zuiden van den Kallenkoterstraatweg te Kallenkote, gemeente Steenwijkerwold, met de zeis aan het rogge maaien was; dat te ongeveer 4 uur uit Oostelijke richting een landvliegtuig kwam en met reuze-snelheid in de richting van het Westen vloog; dat het vliegtuig op een hoogte van ongeveer 15 meter vanaf den grond vloog; dat hij duidelijk heeft waargenomen, dat op den linkerkant van den romp van het vliegtuig het kenmerk 620 stond; dat het vliegtuig haast recht over hem heen ging; dat het zicht op dat moment goed was en er geen redenen waren om zoo laag te vliegen; dat het vliegtuig in de nabijheid geen noodlanding heeft gemaakt; dat, wanneer de luchtvaart op dergelijke wijze wordt uitgeoefend, de veiligheid voor mensch en dier in gevaar wordt gebracht;

3°. W. Veneboer, 26 jaar, landarbeider, wonende te Kallenkote, gemeente Steenwijkerwold:

dat hij in den namiddag van 3 Augustus 1936 met zijn vader aan het rogge maaien was op een perceel bouwland, gelegen aan de Zuidzijde van den Kallenkoterstraatweg te Kallenkote, gemeente Steenwijkerwold; dat te ongeveer 4 uur uit Oostelijke richting een landvliegtuig kwam aanvliegen met reuze-snelheid in de richting van het Westen; dat het vliegtuig ongeveer 15 meter boven den grond vloog; dat hij duidelijk heeft waargenomen, dat op den linkerkant van den romp het kenmerk 620 stond; dat de staart van den tweedekker was geschilderd in rood, wit en blauwe kleuren; dat het vliegtuig haast recht over hem heen ging; dat het zicht op dat moment goed was en er alzoo geen redenen waren om zoo laag te vliegen; dat de veiligheid, wanneer op dergelijke wijze wordt gevlogen, in gevaar wordt gebracht; dat het ronken van den motor zoo sterk was, dat men zijn medemenschen niet kon verstaan;

4°. J. Schoemaker, 46 jaar, veehouder, wonende te Kallenkote: dat hij in den namiddag van 3 Augustus 1936 met H. Kloeten aan het rogge maaien was met de maaimachine; dat voor die maaimachine een paard van hem, getuige, en een paard van H. Kloeten gespannen was; dat het bouwland, waarop zij aan het werk waren, is gelegen ten Zuiden van den Kallenkoterstraatweg te Kallenkote, gemeente Steenwijkerwold; dat hij uit Oostelijke richting een landvliegtuig zag naderen; dat dit vliegtuig niet hooger vloog dan ongeveer 15 meter boven den grond; dat hij en Kloeten voornoemd, toen

zij het vliegtuig zagen aankomen, naar hunne paarden zijn geloopt en deze hebben vastgegrepen; dat het vliegtuig zoo laag ging en zoo kort bij was, dat de paarden van angst op de achterbeenen gingen staan en met de voorbeenen in de lucht; dat de beide paarden steigden; dat het geronk van den motor van het vliegtuig zoo sterk was, dat men moeite had om zijn medemensch te verstaan;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat hij heeft gevlogen boven de gemeente Steenwijkerwold;

Gezien de artikelen 2 en 60 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, 23 en 91 Wetboek van Strafrecht, 1, 10, 44 en 58 der Luchtvaartwet en artikel 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklagde daaraan;

Qualificeert het als: Het de luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze, dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord of in gevaar gebracht;

Veroordeelt den beklagde tot een geldboete van twintig gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door tien dagen hechtenis.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 24 Februari 1937. ¹⁾

President: Mr. J. Veldman (plv.).

Leden: Kapitein-Luitenant ter zee, J. Fruin, Luitenant ter zee der 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, Officier van den Marinestoomvaartdienst der 1e klasse A. Govers en Officier van administratie der 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: Officier van administratie der 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Mr. J. Mulder, te den Helder.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen.

Breed gemotiveerd concludeert de fiscaal dat deze beklagde uit den militairen dienst behoort te worden ontslagen. Op de in het

¹⁾ Dit vonnis is bevestigd bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 25 Maart 1937, met dien verstande echter dat beklagde tevens is ontslagen uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

vonnis daartegen aangevoerde gronden vindt de Krijgsraad daarvoor echter geen reden. In appèl legt het H.M.G. met bevestiging overigens van het vonnis, de bijkomende straf van ontslag wèl op.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiskaal tegen L. W., oud 21 jaren, geboren te Rotterdam, stoker der 3e klasse, gedetineerd in het Marineprovoosthuis te Willemsoord;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad d.d. 12 Februari 1937, no. 5299 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Krijgsraad d.d. 18 Februari 1937, no. 5299 Int., en het aan den voet van dat bevel aan den beklagde tenlastegelegde: dat hij, dienende als stoker der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk”, liggende te Den Helder, aldaar op den 9en Januari 1937, in tijd van vrede, met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken, althans opzettelijk, ongeoorloofd van passagieren is achtergebleven en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij op den 3en Februari d.a.v. te Rotterdam door de militaire politie is aangehouden en dienzelfden dag aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk” is teruggebracht;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding d.d. 19 Februari 1937, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde telastlegging aan den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag 24 Februari 1937, des namiddags te 1½ ure;

Gehoord de verdediging van den beklagde, voorgedragen door zijnen raadsman;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch¹⁾, door den Fiskaal overgelegd, en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan het hem in de tweede plaats telastegelegde, en veroordeeling van hem deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden met aftrek van het vóórarrest sedert 3 Februari 1937 en ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

O. dat het extract-stamboek van den beklagde inhoudt, dat hij is L.W., oud 21 jaren, geboren te Rotterdam; dat hij op 14 Augustus 1936 is aangenomen als stoker der 3e klasse voor den tijd van zes jaren en dat hij als zoodanig nog dient;

O. dat een extract-scheepsjournaal van Hr. Ms. „Van Speijk” d.d. 4 Februari 1937 inhoudt:

Zaterdag 9 Januari 1937. Mankeeren van passagieren sedert 9-1-'37—23.00 de stokers der 3e klasse en L. W.;

¹⁾ Eisch en conclusie en de Memorie van appèl zijn na het vonnis opgenomen.

Woensdag 3 Februari 1937. 18.05 stoker 3e klasse L. W., mankeerende sedert 9-1-'37 ten 23h van passagieren, wordt onder geleide van een patrouille der militaire politie aan boord teruggebracht;

O. dat een door J. F. Krätz, sergeant der militaire politie, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, op den ambtseed opgemaakt proces-verbaal, inhoudt:

dat op den 3en Februari 1937 te Rotterdam door hem is aangehouden L. W., stoker 3e klasse bij de Koninklijke Marine; dat de aangehoudene is overgegeven aan den Groepscommandant der Politietroepen te Rotterdam en op diens last op 3 Februari 1937 zal worden overgebracht naar Hr. Ms. „Van Speijk” te Willemsoord;

O. dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij op 9 Januari 1937 als stoker der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk”, liggende te Den Helder, diende; dat hij op 9 Januari 1937 te ongeveer 18.30 van dat schip af naar den wal ging en dien dag te 23.00 aan boord terug moest zijn; dat hij echter op dat tijdstip niet is teruggekeerd, maar opzettelijk ongeoorloofd van passagieren is achtergebleven; dat hij van 9 Januari tot 3 Februari 1937 opzettelijk voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven; dat hij op dezen laatsten datum te Rotterdam door de militaire politie is aangehouden en dienzelfden dag nog aan boord van Hr. Ms. „Van Speijk” is teruggebracht;

O. dat door den inhoud van opgamelde bescheiden en door de verklaring van den beklaagde wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld daaraan, hetgeen hem in de tweede plaats is te laste gelegd;

O. dat het bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen”;

O. dat wat betreft de gevorderde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst, de Krijgsraad uit de houding van den beklaagde ter terechtzitting, ondanks diens vroegere mondelinge en schriftelijke uitingen, niet den indruk heeft gekregen, dat de motieven, die hem tot het begaan van het misdrijf hebben geleid, berusten op neigingen, welke de militaire maatschappij bepaald anti-gezind zijn en als zoodanig dan zouden kunnen leiden tot handelingen tot ondermijning van de krijgstucht, doch vooralsnog wil aannemen, dat bedoelde uitingen voortkomen uit een voor verbetering vatbaar gebrek aan zelfbeheersching, in het algemeen der jeugd eigen, terwijl beklaagde's bewering, dat hij door een meerdere niet geheel juist zou zijn ingelicht over zijn promotiekansen, niet bij voorbaat onaannemelijk is te achten, waardoor dan het begane, hoewel allerminst te excuseeren, toch eenigszins verklaarbaar zou zijn, zoodat de Krijgsraad, gezien het bovenstaande, geen reden vindt beklaagde uit den militairen dienst te ontslaan;

O. dat een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden staat

in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden, waarin het is begaan, en de persoonlijkheid van den beklaagde;

Gelet op de artikelen 1, 60, 97 aanhef en onder 1° van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189 en 219 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is te laste gelegd, gelijk hooger overwogen, en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Bepaalt dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak in voorloopige hechtenis doorgebracht sedert 3 Februari 1937, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel zal worden in mindering gebracht;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is te laste gelegd.

EISCH EN CONCLUSIE, den Zeekrijgsraad te Willemsoord overgegeven in de zaak, aanhangig tusschen den Fiskaal ter eenre en L. W., stoker 3e klasse, gedetineerde, ter andere zijde.

De Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord,

Gezien de stukken van den processe;

O. enz.,

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen”;

O. dat na te noemen straf geacht kan worden in goede verhouding te staan tot den ernst van het gepleegde delict, in verband met de persoonlijkheid van den beklaagde en de omstandigheden, waaronder het delict is gepleegd;

dat er termen bestaan om het door beklaagde ondergane voorarrest geheel in mindering te brengen;

O. dat, aangezien het gepleegde misdrijf door beklaagde is begaan als een demonstratie tegen de bij de Marine — welke hij hoe eer hoe liever wenscht te verlaten — bestaande — volgens beklaagde te lage — jeugdsalarissen en tegen vermeende, door hem bij de Marine ondervonden onbillijke behandeling ten aanzien zijner bevordering, uit de motieven blijkt, dat het feit niet is voortgekomen uit een bij den dader bestaand — voor verbetering vatbaar — gebrek aan zelfbeheersching, doch wel uit egoïsme en een overmaat van neigingen, welke de militaire maatschappij bepaald anti-gezind zijn;

dat degeen, bij wien die neigingen overwegen, bij wien de wil blijvend gericht is op handelingen, die de krijgstucht aantasten, bij wien vermeende critiek tot strafbare demonstratie leidt, voor de

militaire samenleving gevaarlijker is dan hij, die door een toevallige combinatie van omstandigheden tot strafbare antikrijgstuchtelijke handelingen wordt gebracht;

dat mitsdien op grond van het begane misdrijf beklagde ongeschikt moet worden geacht om in den militairen stand te blijven, vermits uit het begane misdrijf, beschouwd in verband met 's daders motieven, blijkt, dat behoud van den man in den militairen dienst zou beteekenen het gevaar om voor den dienst een weerbarstig element te behouden, wiens handelingen bij den minsten tegenslag hoofdzakelijk tot doelwit hebben een ontslag uit den militairen dienst te forceeren, althans vermeende critiek op strafbare wijze te demonstreeren, terwijl het voorts geen betoog behoeft, dat 's mans voorbeeld aanstekelijk op anderen kan werken;

Gezien de artikelen

Concludeert:

dat de Krijgsraad:

het den beklagde tenlastegelegde, in voege als hooger hieromtrent werd overwogen, wettig en overtuigend bewezen en hem daaraan schuldig verklare;

het aldus bewezen verklaarde qualificeere als hooger werd aangegeven;

hem te dier zake veroordeele tot eene gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, met bepaling dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak sedert den 3den Februari 1937 in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

hem ontsla uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

hem vrijspreke van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

In den Zeekrijgsraad overgegeven.

Willemsoord, den 24sten Februari 1937.

De Fiskaal voornoemd,

D. FRANKEN.

Willemsoord, den 2den Maart 1937.

MEMORIE VAN APPEL in de zaak van den stoker der 3e klasse L. W.

Ik heb de eer het Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage mede te deelen, dat ik van het vonnis d.d. 24 Februari 1937 in zake den stoker der 3e klasse L. W. hooger beroep heb aangeteekend, om reden ik voornoemden schepeling, op grond van het gepleegde delict, ongeschikt acht om in den militairen dienst te blijven.

De gronden voor dit oordeel heb ik ontwikkeld in de strafoverweging van mijn eisch.

Ter verduidelijking van die overweging moge ik nog opmerken:

1e. dat beklaagde ten processe (voor den Officier-Commissaris) heeft verklaard, dat hij maar liever den dienst uit wil, omdat hij jeugdsalaris geniet en zijn promotie minder vlug geschiedt dan door hem op grond van aan hem gedane mededeelingen verwacht werd. Zoolang dus de jeugdsalarissen niet worden ingetrokken of de veroordeelde nog niet is bevorderd, zullen, in verband met 's mans groote secundaire functie, deze omstandigheden de psychologische bron blijven voor eventueele recidive;

2e. de veroordeelde heeft op 18 Februari 1937 een brief geschreven, waarvan een extract bij de stukken is gevoegd en waarvan door den Krijgsraad kennis is genomen. Daar de veroordeelde wist, dat deze brief door den fiskaal zou worden gelezen, bewijst de inhoud het vermelde in voornoemde overweging, dat de man de tegenwoordige maatschappij en dus ook de militaire maatschappij, die tot haar instandhouding dient, anti gezind is, althans dat de veroordeelde geen grein militair gevoel heeft;

3e. blijkbaar is de Krijgsraad vermurwd geworden door 's mans betoog ten processe, hierop neerkomende, dat hij dien brief uit zenuwachtigheid heeft geschreven, aangezien hij zenuwachtig was, doordat hij al zoolang in een cel opgesloten zat.

Een goed militair wordt m.i. niet zenuwachtig door het vóór-arrest op de wijze, zooals dit in het militaire wordt uitgevoerd. 's Mans motief voor het schrijven van den brief bewijst dus weer, dat hij onmilitair is, althans dat hij voor de militaire maatschappij niet deugt. Hij komt door zijn gezindheid, en niets anders dan door zijn gezindheid, tot daden, als waarvoor hij thans is veroordeeld, zoodat het noodig is, dat de man op grond van het begane feit, bezien in verband met zijn mentaliteit, hoe eer hoe beter uit den dienst worde ontslagen.

De Fiskaal bij den Zeekrijgsraad,
D. FRANKEN.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 26 Februari 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiskaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. J. H. ter Spill.

Openbare schennis van de eerbaarheid, viermalen gepleegd (exhibitionisme).

De Krijgsraad veroordeelt tot 3 maanden gevangenisstraf met ontslag zonder ontzetting, deze bijkomende straf echter voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaren.

Het H.M.G., in het midden latende in hoever een voorwaardelijk ontslag mogelijk en uit militair oogpunt gewenscht is, acht thans geen termen aanwezig tot oplegging van eene bijkomende straf en wenscht ten aanzien van de hoofdstraf — in verband met de gepleegde, uit maatschappelijk oogpunt zeer ernstige feiten verhoogd tot 4 maanden — het instituut der voorwaardelijke veroordeeling toe te passen. Proeftijd 3 jaren met de bijzondere voorwaarde dat beklaagde zich onverwijld stelle onder behandeling van een geneesheer en wel, zolang hij in militairen dienst is van den officier van gezondheid van zijn schip en zich nauwkeurig gedrage naar de aanwijzingen hem door dien geneesheer te geven.

Psychiatrisch rapport. Beklaagde leed niet aan een ziekelijke storing zijner geestvermogens. De feiten stonden onder invloed van een psychopathischen aanleg.

Bij goede behandeling mag verbetering worden verwacht, zoodat in de toekomst dan geen anti-sociale handelingen zijn te duchten.

Het Hof wenscht in dit geval, bij het c.q. in mindering brengen van de voorloopige hechtenis geen rekening te houden — gelijk de Krijgsraad gedeeltelijk wèl had gedaan — met het ter zake ondergaan licht arrest.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, razione officii, appèllant tevens geappelleerde en X., stamboeknummer, oud 30 jaren, geboren te Den Helder, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als sergeant- aan boord van Hr. Ms. „Java” te Soerabaja, beklaagde-geappelleerde, tevens appèllant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 28 Januari 1937, waarvan appèl, waarbij beklagde ter zake van het hem telastegelegde ¹⁾ is schuldig verklaard

1) De telastelegging luidde:

I. „dat hij te Soerabaja op een dag ongeveer in de tweede helft van de „maand Mei 1936, althans op een dag in 1936, ongeveer tusschen 3 en „4 uur des namiddags, staande op het erf voor de door hem bewoonde „woning, gelegen aan den voor het openbaar verkeer openstaanden weg, „denweg aldaar, terwijl hij zich derhalve op een voor het publiek „waarneembare plaats bevond, opzettelijk oneerbaar en aanstootelijk voor „de eerbaarheid zich geheel ontkleed met ontbloote mannelijkheid heeft „vertoond, zoodat dit geslachtsdeel voor het publiek waarneembaar was „en gezien is door A. geboren B. en C. geboren D., welke vrouwen daarbij „haar ondanks tegenwoordig waren;”

II.)
III.)
IV.)

(Soortgelijke feiten, gepleegd te zelfder plaatse, respectievelijk op 11, 12 en 14 Augustus 1936).

aan het misdrijf: „Openbare schennis van de eerbaarheid, viermalen gepleegd” en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, met bepaling, dat de tijd, door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis van en met 30 October tot en met 9 November 1936 in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering van de hem opgelegde gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht en dat van het door beklaagde sedert den 10den November 1936 ondergane licht arrest, 25 dagen in mindering zullen worden gebracht en ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met bevel, dat deze bijkomende straf niet zal worden ten uitvoer gelegd tenzij de krijgsraad later anders mocht gelasten, op grond dat de beklaagde vóór het einde van een proeftijd van drie jaren zich aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of, militair zijnde, zich schuldig heeft gemaakt aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, N° 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder art. 2, N°. 2—6 van die wet;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad en den beklaagde op 29 Januari 1937, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep ddo. 5 Februari 1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 8 Februari 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 26 Februari 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal te niet doen ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde hoofd- en de voorwaardelijk uitgesproken bijkomende straf;

voornoemden beklaagde X., stamboek No. terzake van de feiten, waaraan hij bij dat vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den duur van twee maanden;

hem zal ontslaan uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklaagde ter terechtzitting gevoerde verdediging;

Nog gezien de stukken;

O., dat beklaagde heeft verzocht om toevoeging van een rechtsgeleerd raadsman in appèl, weshalve hem door 's Hof's President is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. J. H. ter Spill, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd, de Zeekrijgsraad ook terecht op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis ge-

noemd, beklaagde aan het hem telastegelegde schuldig heeft verklaard en die feiten juist heeft omschreven;

O. ten aanzien van de straf:

dat ook het Hof de gepleegde feiten uit maatschappelijk oogpunt zeer ernstig acht en in verband hiermede een zwaardere straf wensch op te leggen dan de eerste rechter;

dat evenwel het College anderzijds in aanmerking wil nemen, dat blijkens de conclusiën van het over beklaagde uitgebracht psychiatrisch rapport van den deskundige Dr. P. J. van der Schaar, de gepleegde feiten — welke zijn gepleegd buiten dienst — een uitvloeiSEL zijn van een bij beklaagde bestaande psychische stoornis, welke, in verband met andere-gunstige-psychische factoren, welke bij beklaagde aanwezig blijken te zijn, bij goede behandeling kunnen leiden tot een zoodanige correctie, dat in de toekomst geen antisociale handelingen zijn te duchten;

dat beklaagde, die ondanks buitengewoon ongunstige omstandigheden in zijn jeugd zich heeft weten op te werken tot zijn tegenwoordigen rang, een zeer goede straflijst en conduite heeft, en derhalve mag worden verwacht, dat de door den deskundige mogelijk geachte verbetering inderdaad zal intreden;

dat het Hof, in het midden latende, in hoeverre een voorwaardelijk ontslag mogelijk en uit militair oogpunt gewenscht is, thans geen termen aanwezig acht tot oplegging eener bijkomende straf en ten aanzien van de hoofdstraf het instituut der voorwaardelijke veroordeeling wensch toe te passen onder de algemeene en bijzondere voorwaarden als hieronder omschreven;

dat, mede in aanmerking genomen, dat de vereischte geneeskundige behandeling in dienst zeer wel mogelijk is, het militair belang zich tegen toepassing van dit instituut in casu niet verzet;

dat het College termen aanwezig acht, den tijd, door beklaagde van 30 October tot en met 9 November 1936 in verzekerde bewaring doorgebracht, geheel in mindering te brengen van de hem opgelegde gevangenisstraf, voor het geval, dat hij, deze zal hebben te ondergaan, doch in dit geval geen rekening wensch te houden met het ter zake door hem ondergaan licht arrest;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsbepalingen, (behalve art. 23 van het Wetboek van Militair Strafrecht) alsmede art. 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht en de artt. 14a en 14c 2de lid, van het Wetboek van Strafrecht, en voorts art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 28 Januari 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, ten aanzien van de opgelegde hoofdstraf en bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, alsmede ten aanzien van

het bevel tot voorwaardelijke niet-tenuitvoerlegging dier bijkomende straf;

Veroordeelt den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde X., stamboeknummer, ter zake van het misdrijf, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

Beveelt, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat beklaagde zich binnen den proeftijd van drie jaren aan een strafbaar feit of krijgstuhtelijk vergrijp als bedoeld bij art. 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft schuldig gemaakt, alsmede niet is nagekomen na te noemen bijzondere voorwaarde, te weten, dat beklaagde zich onverwijld stelle onder behandeling van een geneesheer en wel, indien en zoolang hij gedurende den proeftijd in den militairen dienst is, van den officier van gezondheid van het schip of de inrichting der zeemacht, waarbij hij dient en zich nauwkeurig gedrage naar de aanwijzingen hem door dien geneesheer te geven;

Bepaalt, dat, indien beklaagde de hem opgelegde gevangenisstraf mocht hebben te ondergaan, de tijd, door hem van 30 October tot en met 9 November 1936 in verzekerde bewaring doorgebracht, geheel als straftijd zal worden toegerekend;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

In het vonnis van den Krijgsraad komen onder meer de volgende overwegingen voor:

„O. dat voorts ten processe aanwezig is en voorgelezen is een gemotiveerd psychiatrisch rapport opgemaakt door den Gouvernementsarts-psychiater Dr. P. J. van der Schaar, welk rapport de volgende conclusie bevat:

1. beklaagde leed tijdens het plegen van de hem ten laste gelegde feiten niet aan een ziekelijke storing zijner geestvermogens;
- 2e. de feiten stonden onder invloed van een psychopatischen aanleg van beklaagde;”

.....

„O. omtrent de op te leggen straf:

dat de suggestie door den deskundige in diens rapport gedaan, dat een voorwaardelijke veroordeeling met langdurigen proeftijd van den beklaagde, een dergelijk paedagogisch effect zou sorteerren, een dergelijke rem zou beteekenen, dat herhalingen van de exhibitionistische demonstraties van de zijde van beklaagde uitgesloten zouden zijn, nader dient te worden overwogen;

dat dit inzicht uiteraard en gelijk ook de deskundige in diens rapport aanduidt, uitsluitend rekening houdt met de mogelijkheid eener maatschappelijke genezing van de bij beklaagde geconstateerde psychopatische neiging;

dat het strafrecht echter niet uitsluitend een maatschappelijke genezing van den dader beoogt, doch tevens een beveiliging van de

algemeene rechtsorde en een herstel van de door die orde geleden nadeelen nastreeft;

dat naar het oordeel van den krijgsraad door een voorwaardelijke veroordeeling van beklaagde, die immers meerdere malen die algemeene rechtsorde op ernstige wijze schond, het herstel van geleden nadeel in de aan beklaagde op te leggen straf niet voldoende tot uiting zou worden gebracht;

dat zulks in casu te meer klemt, omdat bij de door beklaagde gepleegde feiten niet het criterium is, dat deze of gene door diens handelingen geërgerd is, maar dat diens handelingen algemeen aanstoot moesten geven;

dat beklaagde voorts weliswaar kan bogen op een goed gedrag in den dienst, doch dat zulks bij de beoordeeling van de door den beklaagde begane feiten slechts van betrekkelijke waarde kan zijn;

dat voorts ook naar aanleiding van beklaagde's leugenachtige houding ten processe geen termen voor een voorwaardelijke veroordeeling van den beklaagde kunnen worden gevonden;

dat weliswaar beklaagde voor zijn hardnekkige ontkenningen als verontschuldiging ten processe heeft opgegeven, dat hij daarbij door schaamtegevoel werd geleid, doch dat dat motief weinig overtuigend is, vermits beklaagde gedurende de informatiën, blijkens de processtukken meerdere malen ruimschoots gelegenheid is gegeven op zijn eerder afgelegde verklaringen terug te komen;

dat trouwens beklaagde ook eerst, nadat hem voorloopige hechtenis was opgelegd, tot die bekentenissen, al waren zij ook toen nog niet volledig, is gekomen;

dat de houding van beklaagde tegenover de getuige E. F., toen hij wist, dat over ander bewijsmateriaal nog niet werd beschikt, evenzeer een duidelijk licht op diens mentaliteit werpt;

dat uit al deze redenen blijkt, dat de bekentenis van den beklaagde niet is de berouwvolle erkenning van diens misslagen, doch een poging om zich voor de door hem gevreesde gevolgen te vrijwaren;

dat naar het oordeel van den krijgsraad dan ook voor het opleggen van een voorwaardelijke straf geen termen aanwezig zijn;

dat de na te noemen straf derhalve staat in een goede verhouding tot den ernst van de gepleegde strafbare feiten in verband met de omstandigheden waaronder deze werden begaan en de persoonlijkheid van den dader;

Gelet op het door den beklaagde van en met den 30sten October tot en met den 9den November 1936 ondergane arrest zonder waarneming van dienst en op het door den beklaagde sedert den 10den November 1936 ondergane licht arrest;

O. dat beklaagde op grond van de door hem gepleegde feiten ongeschikt moet worden geacht in den militairen stand te blijven;

O. dat de Krijgsraad evenwel termen aanwezig acht, op beklaagde ten aanzien van de opgelegde bijkomende straf, het instituut der voorwaardelijke veroordeeling toe te passen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

O. dat weliswaar artikel 14a, lid 3 van het Wetboek van Strafrecht slechts uitdrukkelijk regelt het geval, dat het bevel tot voorwaardelijk niet ten uitvoer leggen der straf mede ten aanzien van de hoofdstraf of een gedeelte daarvan is gegeven, doch, vermits bij deze wetsbepaling de bevoegdheid, om ten aanzien van de bijkomende straffen het instituut der voorwaardelijke veroordeeling toe te passen, den rechter uitdrukkelijk is toegekend, de omstandigheid, dat het geval, dat de hoofdstraf niet, de bijkomende straf daarentegen wel voorwaardelijk wordt opgelegd, niet bepaaldelijk in de wet wordt geregeld, aan 's rechters bevoegdheid, een zoodanige beslissing te nemen, niet afdoet."

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 26 Februari 1927.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. J. H. P. ter Spill.

1° Diefstal driemaal gepleegd; 2° Verduistering tweemaal gepleegd.

De Krijgsraad veroordeelt tot 10 maanden gevangenisstraf met ontslag zonder ontzetting.

H.M.G.: Beklaagde heeft zich in ongeveer een half jaar tot vijf maal toe schuldig gemaakt aan ernstige vermogensdelicten en bovendien bij het plegen van de meeste daarvan op ergerlijke wijze het vertrouwen geschonden dat de schepelingen van een oorlogsschip in elkaar behooren te kunnen stellen. Geen enkel ander motief dan dat hij zich ten koste van anderen luxe-artikelen wenschte te verschaffen.

De opgelegde hoofdstraf verzuwaard tot één jaar en beklagde tevens onwaardig geacht te eeniger tijd wederom bij de gewapende macht te worden ingelijfd. Ontslag met ontzetting.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, razione officii, appellant tevens geappelleerde, en V., stamboeknummer . . ., oud 31 jaren, geboren te Stavoren (Friesland), laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als stoker-olieman bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, sinds 19 Januari 1937 bij dispositie van den Zeekrijgsraad in

arrest zonder waarneming van dienst gesteld, beklaagde-geappelleerde tevens appelllant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 21 Januari 1937, waarvan appèl, waarbij beklaagde, met vrijspraak van het hem meer of anders telastegelegde, ter zake van de hem overigens te laste gelegde feiten ¹⁾ is schuldig verklaard aan:

1e. „Diefstal driemaal gepleegd” en 2e „Verduistering tweemaal gepleegd” en deswege veroordeeld, tot gevangenisstraf voor den tijd van tien maanden, met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering dezer gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht vanaf den 19den Januari 1937 en ontslag uit den militairen dienst *zonder* ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met last tot teruggave van de als stukken van overtuiging gediend hebbende voorwerpen, na verloop van acht dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan,

die onder *a.* aan A. J. van Breda,

die onder *b.* aan J. B. van Deursen,

die onder *c.* met uitzondering van de nummers 10, 12 en 19 aan J. B. Eering,

die onder *c.* genummerd 10, 12 en 19 aan beklaagde,

die onder *d.* aan het Gouvernementspandhuis „Benteng” te Soerabaja,

die onder *e.* aan het Gouvernementspandhuis „Benteng” te Soerabaja en

die onder *f.* aan J. M. J. van Doorn,

tenzij daarop binnen dien termijn door den eigenaar of rechthebbende onder den Secretaris van den Krijgsraad beslag zij gelegd op de wijze bij het Reglement op de Rechtvordering in Nederlandsch-Indië voorgeschreven;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 27 Januari 1937 en door den beklaagde op 29 Januari 1937, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep dd. 4 Februari 1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 6 Februari 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overlegden eisch in appèl dd. 26 Februari 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met

¹⁾ Zie de telastelegging onder de sententie.

ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal vernietigen, ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde hoofdstraf;

voornoemden beklaagde V., stamboeknummer, ter zake van de feiten, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot eene gevangenisstraf voor den duur van een jaar en drie maanden;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklaagde ter terechtzitting gevoerde verdediging;

Nog gezien de stukken;

O., dat beklaagde heeft verzocht om toevoeging van een rechtsgeleerd raadsman in appèl, weshalve hem door 's Hof's President is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. J. H. P. ter Spill, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd, de Zeekrijgsraad ook terecht beklaagde, op de gronden en middelen in het beroepen vonnis genoemd, aan het hem telastegelegde - met vrijspraak van een onderdeel daarvan - heeft schuldig verklaard en de bewezen verklaarde feiten juist heeft omschreven;

O. ten aanzien van de opgelegde straffen:

dat beklaagde gedurende een tijdvak van ongeveer een half jaar tot vijf maal toe zich heeft schuldig gemaakt aan ernstige vermogensdelicten en daarbij bovendien bij het plegen van de meeste daarvan op ergelijke wijze het vertrouwen heeft geschonden, dat de schepelingen van een oorlogsschip in elkander behooren te kunnen stellen;

dat bovendien voor de gepleegde diefstallen en verduisteringen geen enkel ander motief heeft bestaan dan dat beklaagde zich ten koste van anderen op onrechtmatige wijze luxe-artikelen wenschte te verschaffen;

dat weliswaar beklaagde ter 's Hof's terechtzitting heeft verklaard, van zijn daden spijt te hebben, doch zoowel uit zijn voortdurende pogingen, door leugenachtige opgaven zooveel mogelijk de feiten te ontkennen als door zijn geheele houding duidelijk blijkt heeft gegeven, dat in werkelijkheid zijn misdadig gedrag hem onverschillig laat;

dat in verband met deze omstandigheden het Hof, niettegenstaande beklaagde nog niet eerder met den strafrechter in aanraking is geweest en uit zijn straflijst en conduite van zijn misdadige neigingen nog niet eerder is gebleken, de opgelegde hoofdstraf te licht acht en tevens van oordeel is, dat hij onwaardig is, te eeniger tijd wederom bij de gewapende macht te worden ingelijfd;

dat termen aanwezig zijn, den tijd, door beklaagde na de uitspraak van het beroepen vonnis in verzekerde bewaring doorgebracht, geheel in mindering te brengen van de hem opgelegde gevangenisstraf;

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 21 Januari 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, ten aanzien van de opgelegde hoofdstraf;

Veroordeelt den in hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde V., stamboeknummer, ter zake van de feiten, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot gevangenisstraf voor den tijd van één jaar;

Bepaalt, dat de tijd, door beklaagde sedert 19 Januari 1937 in verzekerde bewaring doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht van de hem opgelegde gevangenisstraf;

Ontzet beklaagde van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige, zulks met behoud van de daarbij aan beklaagde opgelegde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst, nochtans *met* ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

De telastelegging luidde:

I. „dat hij op meerdere tijdstippen in het tijdvak 1 Februari „1936 tot 22 Juli 1936, althans in 1936, te Soerabaja, althans aan „boord Hr. Ms. „Evertsen”, welke bodem zich in voormeld tijdvak „bevond in de wateren — havens en reeden inbegrepen — van den „Nederlandsch-Indischen archipel:

a. „heeft weggenomen de navolgende goederen, ieder stuk toebehoorende aan een ander dan aan hem, beklaagde, met het oogmerk zich deze goederen wederrechtelijk toe te eigenen t.w.:

„een „His Masters Voice” geluidweergever (soundbox), toebehoorende aan den korporaal-machinist A. J. van Breda, een foto-toestel, merk „Simplex”, toebehoorende aan den stoker-olieman „J. B. M. van Deurzen;

b. „heeft weggenomen twintig, althans een aantal, gramfoonplaten toebehoorende aan den matroos-telegrafist J. B. Eering, „met het oogmerk om zich die gramfoonplaten wederrechtelijk toe te eigenen,

althans

„opzettelijk twintig, althans een aantal, gramfoonplaten, welke „gramfoonplaten door hem eenigen tijd tevoren bij vergissing waren „medegenomen en welke eerstbedoelde platen hij dus anders dan „door misdrijf onder zich had en welke toebehoorden aan den „matroos-telegrafist J. B. Eering, althans aan een ander dan aan „hem, beklaagde, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, door over „die platen als heer en meester te beschikken, hetzij door deze te

„behouden, weg te schenken, dan wel andere daden van eigendom „daarmede te verrichten;

II. „dat hij omstreeks begin Juli 1936 te Soerabaja, uit een „fietsenrek staande op of in de nabijheid van de Kruiserkade op „het zgn. „Oedjoengcomplex” aldaar, althans van elders op ge- „noemd complex, een rijwiel — merk „nationaal” — toebehoorende „aan den matroos der 2de klasse A. de Nooy, heeft weggenomen „met het oogmerk om zich dat rijwiel wederrechtelijk toe te „eigenen;

III. „dat hij omstreeks April 1936 te Batoe, althans elders in „Nederlandsch-Indië, een gouden heeren-zakhorloge met een metalen „ketting, toebehoorende aan J. H. J. van Doorn heeft weggenomen „met het oogmerk om zich dat horloge met ketting wederrechtelijk „toe te eigenen;

althans

„dat hij ten tijde, ter plaatse en onder de omstandigheden als „bovenvermeld opzettelijk een gouden heeren-zakhorloge met een „metalen ketting, welk horloge en welke ketting hij tevoren in be- „waring had gekregen of genomen en welke voorwerpen hij dus „anders dan door misdrijf onder zich had en welke toebehoorden „aan J. H. J. van Doorn, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend, „door over dat horloge en ketting als heer en meester te beschik- „ken, en wel door het horloge te beleenen en door de ketting te be- „houden, dan wel door daarmede andere daden van eigendom te „verrichten.”

Hiervan is het onder Ia, onder Ib subsidiair, onder II en onder III subsidiair telastegelegde bewezen verklaard, met vrijspraak van hetgeen meer of anders is ten laste gelegd.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Beschikking van 19 Maart 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. schout-bij-nacht D. Scalongne, Mr. A. van Olst en gep. luitenant-kolonel der artillerie R. F. C. Smith (plv.).

Nadat een nieuwe passagiersregeling was vastgesteld, omgaand zijn commandant daarover te spreken gevraagd en dit verzoek gehandhaafd ondanks het feit dat de chef van het radiostation hem op het ongewenschte van deze indiening had doen wijzen; daardoor blijkt gegeven van onjuiste militaire opvattingen.

In het algemeen beschouwt het H.M.G. de voorhouding van alle verklaringen en stukken aan den klager als een integreerend onderdeel van het beklagproces, zonder welke eene beslissing niet mag

worden genomen, doch i.c., nu deze voorhouding in verband met klagers repatriëering een groote vertraging in de afdoening der zaak zou opleveren, terwijl door het achterwege laten van die voorhouding klager niet in zijne verdediging blijkt te zijn benadeeld, acht het Hof niettemin termen aanwezig om tot het nemen der eindbeslissing over te gaan.

Het voorbrennen van verzoeken langs den hierarchieken weg bij zijn commandant is iederen schepeling uitdrukkelijk toegestaan, derhalve levert de indiening van zulk een verzoek slechts dan een krijgstucltelijk vergrjip op, indien de inhoud of de wijze van indiening, c.q. de wijze waarop het wordt toegelicht, onbestaanbaar is met de eischen van een goede krijgstuclt.

Het indienen van een verzoek naar aanleiding van een door een meerdere getroffen regeling, onmiddellijk nadat die regeling is bekend gemaakt, ten einde intrekking of wijziging daarvan te verkrijgen, geeft zeer zeker in het algemeen blijk van onjuiste militaire opvattingen; in dit geval bestond tegen zoodanige indiening echter geen bezwaar.

Beklag gegrond. Straf en strafreden vernietigd met last dat de aantekeningen daarvan in het strafregister en in klagers conduiteboekje onleesbaar zullen worden gemaakt.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gelezen een verklaring, gedagteekend 6 Juli 1936 en op dienzelfden datum bij den Commandant van Hr. Ms. „Prins van Oranje” ingediend, waarbij W., stamboeknummer, laatstelijk dienende als korporaal-telegrafist aan boord van genoemden bodem, de eindbeslissing van dit Hof heeft ingeroepen op zijn beklag over de straf van „vier dagen verzwaaard arrest” met de omschrijvende strafreden: „Het indienen van een verzoek tegen het advies in van den „majoor-telegrafist, chef van het station, waardoor dit verzoek het „karakter aannam van ongepast te zijn, temeer, waar dit verzoek „een verandering betrof van een zeer kort geleden genomen maatregel van den chef van den Marine-Radiodienst”, hem op den 14den Maart 1936 opgelegd door den Commandant der Marine-Kazerne „Oedjoeng”, den Kapitein-luitenant ter Zee J., welke straf met ongegrondverklaring van het beklag, bij beschikking van den Commandant der Marine te Soerabaja, den Kapitein ter Zee H., is gehandhaafd, met wijziging van de omschrijving der strafreden, zoodat die komt te luiden: „Nadat een nieuwe passagiersregeling „was vastgesteld, omgaand zijn Commandant daarover te spreken „gevraagd en dit verzoek gehandhaafd, ondanks het feit dat de chef „van het radiostation hem op het ongewenschte van deze indiening „had doen wijzen; daardoor blijk gegeven van onjuiste militaire „opvattingen”;

Gezien de stukken;

O., dat het onderzoek in deze zaak is opgedragen aan den Kapi-

tein-luitenant ter zee D. C. M. Hetterschij ¹⁾ en door dezen zijn gehoord onder eede de navolgende getuigen:

- 1e. Jhr. A. van Foreest, luitenant ter zee 1ste klasse;
 - 2e. G. Bennema, stbno. 4836, majoor-telegrafist;
 - 3e. C. J. van den Ende, stbno. 11163, korporaal-telegrafist;
 - 4e. C. van Beers, stbno. 9157, korporaal-telegrafist;
 - 5e. K. van Tongeren, stbno. 12063, korporaal-telegrafist;
 - 6e. H. Groot, stbno. 12058, korporaal-telegrafist;
- voorts buiten eede de klager en de strafoplegger;
- dat het Hof, het gehouden onderzoek onvolledig achtend, een nader onderzoek heeft gelast;
- dat daarbij nogmaals zijn gehoord onder eede de getuigen Bennema en van Foreest voornoemd, alsmede buiten eede de strafoplegger;

O., dat al deze verklaringen *niet* aan klager zijn voorgehouden in verband met de omstandigheid, dat klager inmiddels naar Nederland is vertrokken;

dat in het algemeen het Hof de voorhouding van alle verklaringen en stukken aan den klager beschouwt als een integreerend onderdeel van het beklagproces, zonder welke een beslissing niet mag worden genomen, doch in het onderwerpelijk geval, nu deze voorhouding in verband met klagers repatriëering een groote vertraging in de afdoening der zaak zou opleveren, terwijl in casu door het achterwege laten van die voorhouding klager niet in zijn verdediging blijkt te zijn benadeeld, niettemin termen aanwezig acht tot het nemen der eindbeslissing over te gaan;

O., dat de opgaven van klager en de verklaringen der getuigen en van den strafoplegger, zooals deze bij het nader onderzoek zijn aangevuld en toegelicht, alsmede de verklaring van den wegens vertrek naar Nederland niet onder eede gehoorde getuige A. J. de Smit, stbno. 8602, sergeant-telegrafist, voor de door den chef des strafopleggers benoemde commissie, in hoofdzaak met elkander in overeenstemming zijn en het Hof op grond van deze verklaringen en opgaven de overtuiging heeft bekomen, dat het navolgende heeft plaats gevonden:

dat klager op 11 Maart 1936 diende als korporaal-telegrafist bij het radio-station Kandangan;

dat op dien datum een nieuwe passagiersregeling werd bekend gemaakt voor het personeel van genoemd station, welke afkomstig was van den chef van den Radiodienst, getuige van Foreest;

dat het voor klager en twee der andere bij genoemd station werkzaam gestelde korporaals-telegrafisten, de getuigen Groot en Van Tongeren, dienstengevolge, in verband met de dienstregeling der treinen tusschen Kandangan en Soerabaja, vrijwel onmogelijk was, overdag naar Soerabaja te gaan;

¹⁾ Deze hoofdofficier is in ancienniteit jonger dan de ook door hem gehoorde strafoplegger. Red. M.R.T.

dat de getuige de Smit deze regeling aan klager en de andere korporaals heeft meegedeeld, klager toen aan dien meerdere zijn bezwaren kenbaar maakte en verzocht, er met den majoor-telegrafist Bennema over te spreken, hetgeen deze heeft gedaan;

dat dienzelfden of den volgenden dag klager en de twee andere korporaals aan getuige Bennema, wederom door tusschenkomst van getuige de Smit, hebben doen weten, dat zij een verzoek wilden indienen om over de nieuwe passagiersregeling met hun commandant te spreken;

dat getuige Bennema door tusschenkomst als voormeld aan klager en de andere korporaals deed in overweging geven, geen verzoek in te dienen;

dat, in verband met de pertinente verklaringen der getuigen Van Tongeren en Groot, ten deele bevestigd door die van getuige de Smit, voorts met de nadere verklaring van getuige Bennema, het aannemelijk is, zooals klager opgeeft, dat getuige Bennema bij het geven van dezen raad heeft gesproken over de waarschijnlijkheid, dat er spoedig een andere chef Radiodienst zou komen, dat hij, getuige Bennema, wel eens af zou wijken van de regeling als het noodig zou zijn, en dat het dom was, nu met een verzoek te komen, daar er pas een nieuwe regeling was en de chef Radiodienst verstoord was over onregelmatigheden, kort tevoren gepleegd door een anderen korporaal-telegrafist op het station Kandangan;

dat getuige Bennema in elk geval *niet* met zooveel woorden klager en de andere korporaals heeft gewezen of doen wijzen op het feit, dat hij het zoo spoedig indienen van een verzoek op zich zelf onmilitair achtte;

dat terstond daarop klager en de getuigen Groot en Van Tongeren ieder een verzoek hebben ingediend om over het passagieren dan wel de passagiersregeling te spreken met den commandant (de strafoplegger);

dat klager, gelijk hij heeft opgegeven, er de voorkeur aan gaf, zijn verzoek langs officieelen weg voor te brengen, omdat hij vreesde, dat, gezien de minder goede verstandhouding tusschen hem en getuige Bennema, van bijzondere vergunningen aan hem in afwijking van de dienstregeling te verleenen door getuige Bennema, wel niet veel zou komen;

dat getuige Van Tongeren den volgenden dag de drie verzoekbriefjes meenam naar Soerabaja en afgaf aan getuige Bennema;

dat getuige Bennema nog eens op ongeveer gelijke wijze als voorschreven de indiening der verzoeken heeft ontraden, doch, toen getuige Van Tongeren die handhaafde, dezen meenam naar getuige Van Foreest, die echter toen niet aanwezig was, waarop hij zelf de briefjes in ontvangst nam en doorgaf aan getuige Van Foreest;

dat getuige Van Foreest, het indienen der verzoeken aanstonds onmilitair achtend, dezelve doorgaf aan den strafoplegger en tevens rapport opmaakte van de indieners der verzoeken, dus ook van klager;

dat de strafoplegger het oordeel van evengenoemden getuige deelde, de verzoeken *niet* deed inschrijven in het daarvoor bestemde boek en evenmin aan klager en de andere korporaals gelegenheid heeft gegeven, hun verzoek bij hun divisiechef of bij hemzelf toe te lichten;

dat de strafoplegger voorts, van oordeel, dat, aangezien de rapportmaker ouder in ancienniteit was dan de divisiechef en dat de eerste officier der Marine-Kazerne „Oedjoeng” van de aangelegenheid niet op de hoogte was, klager en de beide andere korporaals heeft ontboden, en hun aanstonds meedeelde, dat zij een onmilitair verzoek hadden ingediend;

dat alleen klager toen iets heeft geantwoord, nl. dat hij het verzoek had ingediend, omdat ten gevolge van de nieuwe wachtregeeling de bestaande gelegenheid tot passagieren verminderde, waarop de strafoplegger antwoordde: „Ik begrijp daar alles van en dat behoef je mij niet meer te vertellen”, en vervolgens vroeg, of nog een van de korporaals iets had in te brengen, waarop allen, ook klager, ontkennend antwoordden;

dat de strafoplegger, na aldus gelijk hij zelf het uitdrukt, vooronderzoek en parade te hebben doen ineenvloeien, klager en de andere korporaals heeft gestraft;

O., dat het voorbrengen van verzoeken langs den hiërarchieken weg bij den betreffenden commandant iederen schepeling uitdrukkelijk is toegestaan en derhalve de indiening van zulk een verzoek slechts dan een krijgstuuchtelijk vergrijp oplevert, indien de inhoud van het verzoek of de wijze van indiening, c.q. de wijze waarop het wordt toegelicht, onbestaanbaar is met de eischen van een goede krijgstuuch;

dat zeer zeker het indienen van een verzoek naar aanleiding van een door een meerdere getroffen regeling, onmiddellijk nadat die regeling is bekend gemaakt, teneinde de intrekking of wijziging daarvan te verkrijgen, in het algemeen blijk geeft van onjuiste militaire opvattingen;

dat in het onderhavig geval echter niet uit het oog dient te worden verloren, dat, naar klagers oordeel, de consequenties van de getroffen regeling te zijnen aanzien aanstonds waren te overzien, zoodat er voor hem geen aanleiding bestond, de indiening van zijn verzoek uit te stellen;

dat naar 's Hofs oordeel inderdaad de door getuige Van Foreest ontworpen regeling was van zoodanigen aard, dat de werking daarvan door klager en de overige korporaals terstond kon worden overzien, zoodat, indien klager werkelijk door die regeling dan wel door de onverzwakte toepassing daarvan op hem in zijn belangen werd geschaad, er uit een oogpunt van handhaving der krijgstuuch geen bezwaar tegen bestond, dat hij, zoodra zich de gelegenheid daartoe bood, zijn belangen aan den bevoegden meerdere op gepaste wijze voordroeg;

dat dan ook het Hof de opvatting van den strafoplegger en diens chef niet kan deelen en van oordeel is, dat de gepleegde feiten niet onbestaanbaar zijn met de militaire tucht en orde, mitsdien niet opleveren een krijgstuhtelijk vergrijp;

O., dat op deze gronden het beklag gegrond en de straf en strafredenen, waarover beklag, nietig behooren te worden verklaard;

Krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag;

Verklaart het beklag gegrond;

Vernietigt de straf en strafredenen, waarover beklag;

Gelast, dat de aantekeningen daarvan in het strafregister en in klagers conduiteboekje onleesbaar zullen worden gemaakt;

Bepaalt, dat van 's Hof's beschikking zullen worden uitgereikt, één afschrift aan klager, één aan den strafoplegger, één aan den Commandant der Marine te Soerabaja (alle door tusschenkomst van den Commandant der Zeemacht) en één aan den Commandant der Zeemacht.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 19 Maart 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. schout-bij-nacht D. Scalongne, Mr. A. van Olst en gep. luitenant-kolonel der artillerie R. F. C. Smith (plv.).

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. J. G. Bouma.

Het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben (met doodelijk gevolg omverrijden van een inlandsche vrouw door een officier-autobestuurder).

De enkele omstandigheid, dat beklagde als bestuurder van een motorrijtuig zijn rit voortzette, terwijl hij voelde dat zijne geschiktheid om een zoodanig voertuig te besturen, verminderde, levert een schuldelement van zeer ernstig karakter op en doet hem ten volle strafrechtelijk aansprakelijk zijn voor alle gevolgen daarvan.

Straf: twee maanden hechtenis.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratione officii, appellant, en Dr. A., oud 35 jaren, geboren te Rotterdam (Z.H.), laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als Officier van Gezondheid der 1ste klasse bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, beklagde-geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op den 4den Maart 1937, waarvan appèl, bij welk vonnis het den beklaagde telastegelegde¹⁾ wettig en overtuigend bewezen is verklaard, beklaagde te dier zake is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben” en deswege veroordeeld tot een hechtenis voor den tijd van twee maanden;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad d.d. 5 Maart 1937, dus tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep ddo. 13 Maart 1937 en het relaas van beteekening daarvan ddo. 16 Maart 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl ddo. 19 Maart 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal vernietigen wat betreft de opgelegde straf;

En te dien aanzien dit vonnis verbeterende:

beklaagde terzake van het feit, waaraan hij daarbij is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van 3 maanden;

zal bevelen, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij later bij rechterlijk vonnis anders zal worden beslist op grond dat beklaagde zich binnen een proeftijd van drie jaren aan een strafbaar

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij, onder zoodanigen invloed van het gebruik van alcoholhoudenden „drank verkeerende dat hij niet in staat moet worden geacht een motor-„rijtuig naar behooren te besturen, in den nacht van 27 op 28 November „1936 omstreeks 12 uur, te Soerabaja, op zoodanige wijze met een door hem „bestuurd motorrijtuig over den voor het openbaar verkeer openstaanden „— ongeveer 9,50 m. breedten — rijweg, de Kampementstraat, heeft ge-„reden, dat de vrijheid en de veiligheid van het verkeer ter plaatse werd „belemmerd en in gevaar gebracht, n.l. door hoogst roekeloos en onvoor-„zichtig, immers in strijd met de regels van het verkeer — en hoewel „overigens de breedte van den weg en het verkeer ter plaatse zulks alleszins „gedoogde — zonder voldoende uit te wijken, een inlandsche voetgangster, „vermoedelijk genaamd Moesiah, die zich aan de voor hem linkzijdige en „op korten afstand (ongeveer 0,80 m) van den linkerrand van dien weg, „in dezelfde richting als waarin hij — beklaagde — met zijn motorrijtuig „reed, over dien weg voortbewoog heeft ingehaald en zóó dicht langs den „linkerrand van dien weg is blijven rijden, dat deze vrouw door zijn motor-„rijtuig werd aangerezen en dientengevolge op het wegdek werd geworpen, „en daarbij zoodanige inwendige verwondingen bekam, o.a. een breuk „van den tand van den draaier en een kneuzing van het verlengde- en „halsmerg, dat deze vrouw ter plaatse is overleden, zijnde het alzoo aan „zijn — beklaagde's — grove schuld te wijten dat voor vorenbedoelde „vrouw het vermelde gevolg is ontstaan.”

feit of krijgstuuchtelijk vergrijp als bedoeld bij art. 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft schuldig gemaakt, alsmede niet zijn nagekomen na te noemen bijzondere voorwaarden, te weten, dat beklaagde zich zal onthouden van het gebruik van sterken drank en dat hij telkens om de twee maanden schriftelijk over zichzelf rapport zal uitbrengen aan zijn directen chef;

het beroepen vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op hetgeen door en namens beklaagde ter terechtzitting is aangevoerd;

Gezien de stukken;

O., dat beklaagde, nadat hem aanvankelijk op zijn verzoek door 's Hofs President als rechtsgeleerd raadsman was toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Meester J. G. Bouma, dezen advocaat tot zijn raadsman heeft gekozen;

dat Meester Bouma voornoemd ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en de Zeekrijgsraad op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis genoemd, terecht beklaagde aan het hem telastegelegde heeft schuldig verklaard en dit feit juist heeft omschreven;

O., dat beklaagde's raadsman heeft betoogd, dat de verkeersfout, tengevolge waarvan de Inlandsche vrouw Moesiah door beklaagde met zijn auto werd aangereden en gedood, wel zou opleveren schuld, doch niet grove schuld in den zin van art. 307 van het Wetboek van Strafrecht, vermits beklaagde deze heeft begaan tijdens een bewustzijnsinzinking, welke is ontstaan tijdens het rijden, ofschoon hij, toen hij de rit aanving, nog volkomen in staat was, een motorrijtuig te besturen;

dat deze opvatting als te eenen male onjuist behoort te worden verworpen, immers de enkele omstandigheid, dat beklaagde als bestuurder van een motorrijtuig zijn rit voortzette, terwijl hij, gelijk hij zelf erkend heeft, voelde, dat zijn geschiktheid om een zoodanig voertuig te besturen, verminderde — zijnde van een door eenig onvoorzien toeval plotseling opgetreden uitschakeling van het bewustzijn in casu geen sprake geweest — een schuldelement van zeer ernstig karakter oplevert en hem ten volle strafrechtelijk aansprakelijk doet zijn voor alle gevolgen, welke dit met verminderde geschiktheid doorrijden oplevert;

dat overigens, gelijk de eerste rechter met juistheid heeft overwogen, uit de volledige bekentenis van beklaagde zelf reeds blijkt, dat hij én tengevolge van de vermageringskuur (z.g. elityran- en dieet-kuur), aan welke hij zich reeds eenigen tijd onderwierp, en tengevolge van het — zeker in verband met zijn verminderd weerstandsvermogen tijdens het ondergaan van die kuur — overmatig gebruik van alcoholhoudenden drank in den avond, waarop het ongeluk plaats vond, volkomen ongeschikt was, een motorrijtuig te besturen;

dat het dan ook aan deze lichamelijke en psychische ongeschikt-

heid van beklaagde om een motorrijtuig te besturen, moet worden toegeschreven, dat hij op een behoorlijk verlichtten weg een in dezelfde richting als waarin hij reed wandelende voetgangster, die hij, naar hij eveneens erkent, op ongeveer 50 meter afstand vóór hem opmerkte, zonder eenige noodzaak van achteren aanreed;

dat, indien inderdaad beklaagde's stuurinrichting, gelijk hij zelf opgeeft, doch door de deskundigen niet is geconstateerd, minder goed functioneerde bij het naar rechts wenden, dit beklaagde's schuld slechts vergroot, vermits hij, dit al dan niet vermeende defect tevoren kennende, onder deze omstandigheden niet zóó dicht aan de linkerkzijde van den weg had mogen rijden, nog wel zonder zijn nadering met een geluidsignaal aan te kondigen;

dat het Hof mitsdien van oordeel is, dat de dood van de vrouw Moesiah te wijten is aan een zeer groote mate van schuld van beklaagde;

O., dat het Hof bij de straftoemeting in de eerste plaats in aanmerking neemt deze groote mate van schuld, alsmede beklaagde's onjuiste houding onmiddellijk na het ongeval, te weten, dat hij, zonder zich te overtuigen, of hij door het onmiddellijk bieden van hulp aan het slachtoffer de gevolgen van het ongeval voor de getroffen vrouw kon verkleinen, terstond naar den naastbijzijnden politiepост is doorgereden en pas een kwartier later naar de plaats des onheils is teruggekeerd;

dat beklaagde's verklaring voor zijn gedrag na het ongeval, namelijk dat hij bevreesd was voor een dreigende houding der kampongbevolking, hem in casu niet kan disculpeeren, vermits, naar hij zelf erkent, hij op dat oogenblik niemand heeft gezien, die zulk een houding aannam, terwijl beklaagde als medicus en officier van gezondheid een mogelijkheid van dreiging niet had behooren te doen praevaleren boven zijn plicht, zich aanstonds om het slachtoffer te bekommeren, hebbende hij toen niet geweten, dat de aard der door de vrouw Moesiah bekomen verwondingen zoodanig was, dat hulp haar niet meer kon baten;

dat op deze gronden van toepassing van het instituut der voorwaardelijke veroordeeling geen sprake kan zijn en het College een veel zwaarder straf dan die, door den Zeekrijgsraad opgelegd, noodzakelijk zou hebben geacht, ware het niet, dat het oprecht berouw van beklaagde, zooals daarvan zoowel uit zijn volledige bekentenis tijdens het onderzoek in beide instantiën als uit zijn gedrag na het plegen van het misdrijf is gebleken, alsmede beklaagde's vlekkeloos verleden en groote verdiensten op medisch gebied, de in verhouding tot den ernst van het feit, zoowel naar soort als duur lichte vrijheidsstraf naar 's Hof's oordeel wettigen;

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het op 4 Maart 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep.

Uit het vonnis van den Krijgsraad nemen wij nog de volgende overwegingen over:

„dat uit de verklaring van beklaagde en die van getuige Napiah alias Bok Saleha — gelijk hiervoren weergegeven — blijkt dat Napiah en het slachtoffer geheel links van den weg hebben geloopt;

dat voorts uit beklaagde's opgave blijkt dat hij als gevolg van de omstandigheid dat zijn aandachtsconcentratie moeilijker werd toen hij zich halverwege de Kampementsstraat bevond, zoover mogelijk naar links is gaan rijden en toen rechtdoor is blijven rijden en aldus het slachtoffer met zijn automobiel heeft aangereden;

dat beklaagde weliswaar de aanrijding eensdeels toeschrijft aan de verlichting ter plaatse, doch dat dit beroep beklaagde niet kan baten daar uit de verklaringen van de getuigen Napiah en le Cluese blijkt, dat die verlichting als op andere dagen was, terwijl uit beklaagde's opgave dat hij op ongeveer 40 m. voor zich uit de vrouwen reeds waarnam, afgeleid moet worden dat hij — ondanks de verlichting — vanaf het oogenblik waarop hij de vrouwen voor het eerst zag, voldoende tijd heeft gehad om te kunnen uitwijken;

dat beklaagde weliswaar opgeeft, dat hij a.h.w. nog automatisch getracht heeft het stuur naar rechts te wenden doch dat hem zulks niet gelukte mede — naar hij zich later herinnerde — als gevolg van de omstandigheid, dat het stuur bij snelheden van 50 k.m. en meer per uur moeilijker naar rechts draait; doch dat naar de meening van den Krijgsraad ook dit verweer beklaagde niet kan baten omdat uit beklaagde's opgave, dat hij zich zulks eerst na het ongeval herinnerde en uit het door den deskundige Dozij ingesteld onderzoek, waarbij het stuurwiel bij 30 k.m. snelheid nog voldoende licht bestuurbaar was, blijkt dat het moeilijker naar rechts draaien toch niet van dien aard is geweest dat beklaagde daarmee bij het besturen van de automobiel rekening moest houden, noch daarmee rekening hield;

dat naar de meening van den Krijgsraad het moeilijker draaien van het stuurwiel dan ook niet als oorzaak van de aanrijding is aan te merken;

dat beklaagde voorts nog als reden van zijne vermoeidheid heeft genoemd het alcoholgebruik en de vermoeidheid tengevolge van een vermageringskuur;

dat de Krijgsraad aanneemt, dat beklaagde ten gevolge van die kuur eerder vermoeid geraakte dan voor dien, doch dat beklaagde zich dit als medicus zeer zeker had kunnen en moeten realiseren vóór hij, na het gebruik van het door hem opgegeven quantum alcohol, als bestuurder van een motorrijtuig optrad;

dat de Krijgsraad uit de verklaringen van beklaagde en uit die van de getuigen Court en le Cluese en uit de opgave van den ge-

tuige-deskundige wil aannemen dat beklaagde tijdens het ongeval niet in beschonken toestand heeft verkeerd, maar dat de raad nochtans uit de opgaven van voornoemde getuigen en den getuige-deskundige alsook uit beklaagde's eigen opgave aanneemt, dat beklaagde niettemin zoodanigen invloed van de door hem gebruikte hoeveelheid alcohol ondervond dat hij ten tijde van de aanrijding niet in staat moest worden geacht een motorrijtuig naar behooren te besturen;"

.....

„O. ten aanzien van de op te leggen straf:

dat beklaagde een zeer grove verkeersfout heeft gemaakt en de dood van de getroffene alleen aan den beklaagde is te wijten, zoodat beklaagde een ernstige bestraffing verdient te meer waar beklaagde's wijze van rijden in hoofdzaak is toe te schrijven aan de door hem in den loop van den avond gebruikte alcohol;

dat in aanmerking kan worden genomen, dat beklaagde volledige medewerking bij het onderzoek heeft verleend;

dat beklaagde zeer onder den indruk van het gepleegde feit verkeert;

dat beklaagde nog niet eerder ter zake van een verkeersdelict is veroordeeld;

dat hierin aanleiding gevonden kan worden om een vrijheidsstraf op te leggen van eenigszins beperkter duur dan, gezien den ernst van het feit, anders geboden zou zijn,"

Zeekrijgsraad te Soerabaja.

Vonnis van 28 Januari 1937.

President: kapitein-luitenant ter zee P. J. Feteris.

Leden: luitenant ter zee 1e klasse J. G. van Nauta Lemke, officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse H. Urbanus, kapitein der mariniers W. Schuiling en officier van administratie 1e klasse J. Bouma.

Verduistering, begaan door een ambtenaar die daarbij gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, meermalen gepleegd (toeëigening van in totaal ongeveer f 64 door een matroos 1e klasse van gelden welke hij onder zich had als belast met het doen van inkoop voor de tafels van de korporaals en manschappen).

Straf één maand gevangenisstraf, door het H.M.G. met uitvoerige motiveering gewijzigd in v o o r w a a r d e l i j k, met een proeftijd van één jaar.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA,

Zitting houdende in de Marinekazerne Goebeng, in de zaak tegen: K., stamboeknummer, oud 24 jaren, geboren te Sluis (Zeeland) laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 1ste klasse bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 26sten November 1936 No. A 16/10/12;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad van den 6den Januari 1937 No. A 16/1/4, aan den voet van welk stuk door den Fiskaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als matroos der 1ste klasse, te Soerabaja, in of omstreeks het tijdvak van 20 October 1936—4 November 1936, terwijl hij in dien tijd belast was met het doen van inkoop ten behoeve der tafels van de Europeesche korporaals en manschappen van de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja en in die functie op bepaalde tijdstippen van den Officier van Administratie van die inrichting voor dat doeleinde gelden ontving, opzettelijk van die aldus door hem ontvangen gelden, die hij op vorenomschreven wijze, althans anders dan door misdrijf onder zich had en welke gelden toebehoorden aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië, althans aan een ander dan aan hem, beklagde, verschillende geldelijke bedragen, tot een totaal van ongeveer f 64 (vier en zestig gulden), althans een bedrag aan geld, zich wederrechtelijk heeft toegeëigend”;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding van den 14den Januari 1937 waarbij bovenvermeld bevelschrift en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad op Dinsdag, den 26sten Januari 1937 des voormiddags te 9 ure;

Gezien de stukken van den processe, voorzoover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan „Verduistering begaan door een ambtenaar, die daarbij gebruik maakt van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken, meermalen gepleegd” en veroordeeling van hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

O. dat de beklagde zich op den 18den November 1930 vrijwillig als lichtmatroos onder stamboek No. . . . voor den tijd van vijf jaren in den zeedienst heeft verbonden, ingaande na het verlaten van het opleidingsschip en dat hij thans nog als matroos der 1ste klasse bij de Koninklijke Marine is verbonden tot 1 Mei 1937;

O. dat beklagde heeft verklaard:

dat hij bekend zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij, dienende als matroos der 1ste klasse bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, op 20 October 1936 door den Chef d'équipage van voornoemde kazerne werd belast met het doen van inkoop ten behoeve der tafels van de Europeesche korporaals en manschappen van die kazerne;

dat hij, beklaagde, daarmede belast is gebleven tot 5 November 1936, op welken datum hij als zoodanig is afgelost; dat hem gedurende dat tijdvak op meerdere tijdstippen door den sergeant-bottelier Lalleman gelden voor het doen van inkoop ten behoeve van genoemde tafels zijn ter hand gesteld en dat hij daarvoor voor ontvangst heeft geteekend in het ten processe aanwezige boek, gemerkt blauwe C. — de Officier-Commissaris toont beklaagde het boek waarop vermeld staat „Specerijen” — dat het totaal van de aldus door hem ontvangen gelden *f* 378 bedroeg; dat hij van zijn voorganger bij het overnemen van de functie van inkoop *f* 13,05 als saldo heeft overgenomen, zoodat hij in totaal een bedrag van *f* 391,05 onder zijn berusting heeft gekregen ter betaling van de door hem gedane inkoop ten behoeve van genoemde tafels;

dat hij op 31 October 1936 aan het Centraal Inkoopbureau te Soerabaja een bedrag van *f* 127,43 heeft betaald voor de door hem in zijn functie van inkoop aldaar op krediet gedane inkoop; dat hij daarvoor een kwitantie heeft ontvangen: de ten processe aanwezige kwitantie, gemerkt No. 01770;

dat hij voorts blijkt het mede ten processe aanwezige door hem bijgehouden boek, gemerkt blauwe A — de Officier-Commissaris toont beklaagde het boek, waarop vermeld staat Inkoop Bemanning Marinekazerne „Oedjoeng” — gedurende het tijdvak van 21 October tot en met 5 November 1936 in totaal een bedrag van *f* 156,09 voor door hem ten behoeve van de tafels van de Europeesche korporaals en manschappen à contant gekochte waren heeft betaald; dat hij derhalve in totaal een bedrag van *f* 283,52 voor door hem gedane inkoop ten behoeve van meergenoemde tafels heeft voldaan;

dat hij mitsdien bij zijn aflossing als inkoop op 5 November 1936 nog een bedrag aan inkoopgeld van *f* 107,53 onder zijn berusting had moeten hebben; dat dit in feite echter *f* 42,84 bedroeg, zoodat hij een tekort in kas had van *f* 64.69;

dat dit tekort ad *f* 64.69 is ontstaan, doordat hij zonder daarvoor toestemming te hebben ontvangen op 31 October, 1 en 2 November 1936, terwijl hij aan den wal passagierde, van de hem in beheer gegeven gelden, welke hem niet toebehoorden en welke bestemd waren tot het doen van inkoop ten behoeve van meergenoemde tafels, verschillende bedragen zich wederrechtelijk heeft toegeëigend door die voor zich zelf te besteden o.a. aan alcoholhoudenden drank in diverse café's op Tandjong-Perak te Soerabaja;

dat hij als verontschuldiging wenscht op te geven dat hij reeds eenige dagen na het tijdstip, waarop hij met de functie van inkoop

per was belast, aan den Chef d'equipage heeft gevraagd hem als zoodanig af te lossen, omdat hij, beklaagde, zich zelf niet geschikt achtte om met zooveel geld om te gaan; dat de Chef d'equipage toen zeide, dat het wel zou gaan;

O. dat de navolgende personen als getuigen gehoord onder eede hebben verklaard:

1e. J. C. Beugelink, oud 36 jaren, dienende als officier van administratie der 1ste klasse bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja:

dat het tekort van beklaagde ad *f* 64,49, zooals dit door hem, getuige, was berekend te diens name als contant in den uitbetalingsstaat van Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja is geboekt; dat het daardoor teveel ten name van beklaagde geboekte contant door inhouding op 1 December 1936 en 1 Januari 1937 van een gedeelte van den beklaagde toekomstige soldij op laatstgenoemden datum door dezen zal zijn aangezuiverd;

2e. A. Lalleman, oud 35 jaren, dienende als sergeant-bottelier bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja:

dat hij van den Officier van Administratie bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, o.a. de gelden, bestemd voor het doen van inkoop ten behoeve van de tafels van de Europeesche korporaals en manschappen in ontvangst nam; dat deze gelden toebehoorden aan het Gouvernement van Nederlandsch-Indië”; dat hij, getuige, gedurende het tijdvak van en met 20 October tot begin November 1936 die gelden heeft verstrekt aan beklaagde, die toen was belast met het doen van inkoop ten behoeve van die tafels;

dat beklaagde daarvoor voor ontvangst teekende in het ten processe aanwezige boek gemerkt blauwe C.; dat blijkens dat boek beklaagde gedurende genoemd tijdvak in totaal een bedrag van *f* 378 op die wijze en voor dat doel heeft ontvangen;

dat beklaagde op 20 October 1936 in zijn, getuige's, tegenwoordigheid een bedrag van *f* 13.05, zijnde het restant van de voor hetzelfde doel onder berusting van beklaagde's voorganger zijnde gelden, van dezen heeft overgenomen;

dat hij, getuige, op een dag in het begin van November 1936 aan beklaagde opdracht heeft gegeven met diens boeken en met de onder dezen berustende gelden bij hem, getuige, te komen;

dat hij toen de rekening in beklaagde's boeken heeft nagegaan en hij, getuige, daarop heeft geconstateerd dat het te kort van beklaagde ruim *f* 64 bedroeg;

O. dat ten processe aanwezig zijn en voorgehouden zijn de navolgende stukken van overtuiging:

1e. een boek, waarop vermeld Inkoop Bemanning Marinekazerne „Oedjoeng” en gemerkt blauwe A.;

2e. een boek, waarop vermeld „Specerijen” en gemerkt blauwe C;

3e. een kwitantie van den Chef van het Centraal Inkoopbureau der Marine ddo. 31 October 1936 No. 01770;

O. dat door de verklaringen van den beklaagde, door die van de

getuigen en door de bezichtiging van de ten processe aanwezige stukken van overtuiging alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd;

O. dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is gesteld en moet worden gequalificeerd als:

„Verduistering, begaan door een ambtenaar, die daarbij gebruik maakt van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken, meermalen gepleegd”;

O. dat het bewezen verklaarde strafbare feit den beklaagde moet worden toegerekend;

O. omtrent de op te leggen straf:

dat beklaagde's verontschuldiging, dat hij van zijn ongeschiktheid om eens anders geld te beheeren tijdig kennis heeft gegeven, onaanvaardbaar is, vermits aan beklaagde de onderhavige functie kon worden opgedragen en van beklaagde als militair dan geëischt kon worden, dat hij zich op een eerlijke en nauwkeurige wijze van de hem opgedragen taak zou kwijten;

dat de na te melden straf derhalve geacht kan worden in eene goede verhouding te staan tot den ernst van de gepleegde feiten in verband met de omstandigheden waaronder deze zijn begaan en de persoonlijkheid van den dader;

Gezien de artikelen 2, 4 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 321 en 322 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde primair ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

Gelast de teruggave van de ten processe als stukken van overtuiging aanwezige bescheiden na verloop van acht dagen nadat dit vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan aan den Officier van Administratie van de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, tenzij daarop binnen dien termijn door den eigenaar of rechthebbende onder den Secretaris van den Zeekrijgsraad beslag zij gelegd op de wijze bij het Reglement op de Rechtsvordering in Nederlandsch-Indië voorgeschreven.

Bovenstaand vonnis is bevestigd bij sententie van het H.M.G. van Ned.-Indië van 26 Februari 1937 met dien verstande echter dat de straf met een proeftijd van één jaar *voorwaardelijk* is opgelegd, zulks op grond van de volgende overwegingen:

„dat de door den Zeekrijgsraad opgelegde straf naar 's Hofs oordeel in juiste verhouding staat tot den ernst van het misdrevene,

wordende hierbij in aanmerking genomen, dat het verduisterde bedrag door beklaagde geheel uit zijn salaris is terugbetaald;

dat het Hof evenwel door beklaagde's volledige bekentenis in beide instantiën en zijn houding ter 's Hof's terechtzetting de overtuiging heeft bekomen, dat hij zich van het strafwaardige van zijn handelingen volkomen bewust is en daarvan berouw heeft, alsmede, dat hij het feit uit lichtzinnigheid doch niet uit hoofde van een misdadigen aanleg heeft bedreven;

dat op grond van deze omstandigheden en mede in verband met beklaagde's goed strafregister en goede beoordeelingen termen aanwezig zijn, hem in de gelegenheid te stellen, door verder goed gedrag het ondergaan der gevangenisstraf te vermijden en te dien einde het instituut der voorwaardelijke veroordeeling op beklaagde toe te passen, tegen welke toepassing het militair belang zich niet verzet."

Zeekrijgsraad te Soerabaja.

Vonnis van 2 Maart 1937.

President: kapitein-luitenant ter zee P. J. Feteris.

Leden: luitenant ter zee 1e klasse J. G. van Nauta Lemke, officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse H. Urbanus, kapitein der mariniers W. Schuiling en officier van administratie 1e klasse T. Schaper.

Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (behoorende tot de Hondenwacht en voor het houden van toezicht bij een sanitaire pomp in een ketelruim op post gesteld, in een volksverblijf op een bank gaan liggen slapen).

De Krijgsraad verklaart beklaagde schuldig aan het hem telaste gelegde en qualificeert dit feit als bovenvermeld, doch legt geen straf op, maar verstaat — in verband met het feit dat beklaagde tezelfder zake reeds krijgstuuchtelijk met 4 dagen streng arrest met vermindering van kost en inhouding der geheele soldij is gestraft en gelet op diens goed gedrag, terwijl bij het gerechtelijk onderzoek geenerlei nieuwe omstandigheden aan het licht zijn gekomen, zoodat i.c. er geen termen zijn voor eene verwijzing naar den comm. officier, ook al zou dit blijkens art. 50 W.K. wel mogelijk zijn — dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA,

Zitting houdende in de Marinekazerne Goebeng, in de zaak tegen: W. S., stamboeknummer oud 22 jaren, geboren te Kg. Kawawi, district Dore (Nieuw-Guinea) laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als inlandsch stoker der 1ste klasse aan boord "Hr. Ms. „Sumatra”, gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 6den Januari 1937 No. A 16/1/2;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad van den 6den Februari 1937 No. A 16/1/25, aan den voet van welk stuk door den Fiskaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij dienende als inlandsch stoker der 1ste klasse aan boord „Hr. Ms. „Sumatra”, destijds vertoevende in de baai van Bantam, „althans elders in Nederlandsch-Indië, aldaar in den nacht van „10 op 11 October 1936, behoorende tot het personeel van de Hon-„denwacht van voornoemden bodem en als zoodanig niet als schild-„wacht voor het houden van toezicht bij een sanitaire pomp in een „ketelruim van dien bodem op post of op uitkijk gesteld zijnde, in „strijd met de als zoodanig op hem rustende verplichtingen op een „bank in een der volksverblijven is gaan liggen en daar liggende „willens en wetens is ingeslapen, in welken toestand hij zijn dienst „als uitkijk niet naar behooren kon verrichten;”

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding van den 10den Februari 1937 waarbij bovenvermeld bevelschrift en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad op Dinsdag, den 2den Maart 1937 des voormiddags te 9 ure;

Gezien de stukken van den processe, voorzoover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan „Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen” en dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan;

Gelet op hetgeen door den raadsman van beklagde mondeling ten processe tot verweer is aangevoerd;

O. dat de beklagde zich op den 22sten September 1932 vrijwillig als leerling-stoker onder stamboek No. voor den tijd van zes jaren in den zeedienst heeft verbonden, en dat hij thans nog als inlandsch stoker der 1e klasse bij de Koninklijke Marine is verbonden tot den 22sten September 1938;

O. dat beklagde heeft verklaard:

dat hij bekent zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij dienende als inlandsch stoker der 1ste klasse aan boord

Hr. Ms. „Sumatra”, in den nacht van 10 op 11 October 1936, als behoorende tot het wachtvolk van genoemden toen in de baai van Bantam liggenden bodem; de Hondenwacht had in een der ketelruimen van dat schip; dat hij bij het overnemen van de wacht heeft overgekregen, dat hij toezicht moest houden op de in bedoeld ruim te werk staande sanitaire pomp en er op moest letten of een zich aan die pomp bevindende werkbuis warm liep;

dat er geen schriftelijke orders betreffende het toezicht bij de pomp waren gegeven, doch dat hij gedurende den tijd, welken hij aan boord van kruisers heeft gediend; steeds heeft medegemaakt dat bij het overnemen en overgeven van de wacht het toezicht op de pomp werd overgedragen; dat hij niet als schildwacht noch als uitkijk in het ketelruim te werk was gesteld;

dat enkele oogenblikken nadat hij, beklaagde, de wacht had overgenomen, de stoker der 1ste klasse Kalibonso in het ketelruim verscheen, en mededeelde o.m. ook op de pomp te moeten letten;

dat hem, beklaagde, zulks bevreemde, aangezien voordien op de wacht slechts een man aangewezen was om toezicht bij de sanitaire pomp te houden; dat Kalibonso en hij tot omstreeks 1 uur 30 gezamenlijk bij de pomp de wacht hebben gehouden;

dat hij, beklaagde, met voorkennis van Kalibonso naar het urinoir is gegaan en aan Kalibonso heeft gevraagd, om gedurende zijn, beklaagde's, afwezigheid toezicht op de pomp te houden;

dat hij zich van het urinoir naar het verblijf voor de Inlandsche bemanning heeft begeven en, omdat hij den geheelen nacht erge hoofdpijn had, zich op een aldaar staande bank heeft uitgestrekt; dat hij wist dat hij zodoende geen toezicht bij de pomp kon houden; dat hij de bedoeling had om enkele minuten te blijven liggen; dat hij op zeker oogenblik door den korporaal-machinist Abdoellah is gewekt en daarop naar het ketelruim is gezonden;

dat hij door den Commandant van Hr. Ms. „Sumatra” ter zake van dit feit is gestraft met 4 dagen streng arrest met vermindering van kost en inhouding van de geheele soldij;

O. dat de navolgende persoon, als getuige onder eede gehoord, heeft verklaard:

Raden Abdoellah, oud 29 jaren, inlandsch korporaal-machinist:

dat hij in den nacht van 10 op 11 October 1936 aan boord van Hr. Ms. „Sumatra” omstreeks 2 uur 30 een ronde heeft gemaakt door de tot de machinekamer van dien bodem behoorende compartimenten;

dat het hem, getuige, toen bekend was, dat gedurende de Hondenwacht beklaagde en de stoker der 1ste klasse Kalibonso belast waren met het houden van toezicht bij een in een der ketelruimen te werk staande sanitaire pomp; dat dit toezicht ten doel had om te controleeren of deze pomp warm liep; dat in dat geval een der beide stokers den officier van den Marinestoomvaartdienst van de Wacht moest waarschuwen; dat er twee man met het toezicht op de pomp waren belast, omdat de pomp eenige malen warm was

geloopen; dat hij, getuige, bij zijn komst in het ketelruim alleen Kalibonso aantrof en toen vernam dat beklaagde ongeveer een half uur geleden was weggegaan; dat hij, getuige, beklaagde daarna is gaan zoeken en dezen heeft aangetroffen languit en met gesloten oogen liggende op een bank in het verblijf voor de inlandsche bemanning;

dat beklaagde kennelijk sliep;

O. dat door de verklaring van beklaagde en die van den hiervoor genoemden getuige, in onderling verband en samenhang beschouwd wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd, behoudens de woorden „als uitkijk” aan het slot van de tenlastelegging;

O. dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is en moet worden gequalificeerd als:

„Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen”;

O. dat het bewezen verklaarde strafbaar feit den beklaagde moet worden toegerekend;

O. met betrekking tot de aan beklaagde op te leggen straf:

dat beklaagde blijkens het ten processe aanwezige uittreksel uit diens conduiteboekje op 12 October 1936 ter zake van het hem ten laste gelegde feit door den Commandant van Hr. Ms. „Sumatra” is gestraft met vier dagen streng arrest met vermindering van kost en inhouding van de geheele soldij gedurende den geheelen straftijd;

dat beklaagde overigens in zijn ruim 4 jarigen diensttijd in totaal driemaal is gestraft t.w. tweemaal met 1 dag strafdienst en eenmaal met drie dagen licht arrest en dat deze straffen voor andere feiten zijn opgelegd dan waarover ten processe sprake is;

dat naar het oordeel van den Krijgsraad, in aanmerking nemende dat beklaagde gedurende zijn diensttijd gunstig is beoordeeld en dat ten aanzien van beklaagde niet is gebleken dat hij voordien de hem opgedragen wachtdiensten niet naar behooren heeft verricht, het gepleegde feit van zoodanig lichten aard is, dat het voor krijgstuuchtelijke afdoening in aanmerking komt;

dat mitsdien beklaagde voor het hem tenlastegelegde naar den Commandeerenden Officier zou moeten worden verwezen, ware het niet, dat beklaagde gelijk hierboven reeds werd overwogen, voor het feit bereids krijgstuuchtelijk is gestraft; dat weliswaar uit het bepaalde bij artikel 50 der Wet op de Krijgstucht, hetwelk bepaalt, dat ook de strafoplegger in de door hem zelf opgelegde straf wijziging mag brengen, voortvloeit dat de mogelijkheid tot verwijzing naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden Officier ook ter zake van feiten, waarvoor bereids een krijgstuuchtelijke straf is opgelegd, niet is uitgesloten doch naar het oordeel van den Krijgsraad, deze niettemin achterwege behoort te blijven, indien het onderzoek van den militairen rechter geenerlei feiten of omstandigheden aan het licht heeft gebracht, welke aanleiding zouden

kunnen geven tot het vermoeden, dat de reeds opgelegde en ondergane krijgstuhtelijke straf herziening zou behoeven;

dat zoodanige feiten of omstandigheden ten deze niet zijn gebleken en mitsdien voor verwijzing ter zake van het bewezen verklaarde feit geen termen aanwezig zijn;

Gezien de artikelen: 1, 60 en 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 58 van de Wet op de Krijgstucht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Verstaat dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan.

Krijgsraad te Tjimahi.

Vonnis van 30 December 1936.

President: Mr. H. W. B. Thien.

Leden: majoor der genie C. P. Brest van Kempen (plv.), kapiteins der infanterie C. C. de Vries en J. H. van Epen en eerste-luitenant der genie J. P. L. Tulfer.

Auditeur-Militair: Mr. H. W. Felderhof.

Als kamerwacht zijn post eigendunkelijk verlaten, door zich zonder verlof met het oogmerk zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, te verwijderen, met recidive (beklaagde had des morgens omstreeks 9 uur het kampement verlaten en zich denzelfden dag omstreeks 6 uur vrijwillig elders bij de politie weder aangemeld).

Qualificatie: 1° „Desertie in tijd van vrede gepleegd, terwijl de schuldige is dienstdoende, zijnde tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren verlopen, sedert de schuldige een hem wegens desertie bij vonnis opgelegde straf geheel heeft ondergaan” en 2° „Het als militair behoorende tot eenige wacht, geen schildwacht zijnde, zijn post eigendunkelijk verlaten.”

De feiten vallen zoowel onder art. 87, lid 1, 1° j° lid 2 j° art. 88, lid 1, 1° j° 4° j° lid 2 W. v. M. S. (Indisch) als onder art. 118, lid 1 j° lid 5, weshalve ingevolge art. 63, 1e lid W. v. S. (Indisch) de strafbepaling moet worden toegepast waarbij de zwaarste hoofdfstraf is gesteld.

De mede ten laste gelegde diefstal, (het medenemen door beklagde bij zijne verwijdering van een aan en ander toebehoorend

rijwiel) niet bewezen verklaard, nu alleen is gebleken dat hij het rijwiel wederrechtelijk heeft gebruikt, maar niet dat hij het zich ook wilde toeëigenen.

Ontslag, echter niet met ontzetting, nu op grond van de door beklagde betoonde persoonlijke ongeschiktheid op zijn behoud in het Leger geen prijs meer kan worden gesteld.

De Krijgsraad gelast dat beklagde gedurende den verderen gang van het proces in arrest zal blijven gesteld.

DE KRIJGSRAAD TE TJIMAH I,

Zitting houdende in het Krijgsraadlokaal te Tjimahi, in de zaak tegen C. G. K., oud 21 jaren, geboren te Renkum (Gelderland), laatstelijk dienende als Europeesch fuselier bij het 1ste Depôt-Bataljon te Bandoeng, vanaf 9 November tot 2 December 1936 in voorloopig arrest, sedert de verwijzing naar den Krijgsraad op 2 December 1936 in arrest,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad van den Plaatselijk Commandant te Bandoeng d.d. 2 December 1936 nr. 45;

Gezien het bevelschrift tot het bijeenkomen van den Krijgsraad van den Plaatselijk Commandant te Tjimahi d.d. 11 December 1936, en het aan den voet van dat bevel den beklagde telastgelegde, luidende als volgt:

I. dat hij op Zondag 8 November 1936 te Bandoeng in het kampement van het 1ste Depôt-Bataljon, dienstdoende als kamerwacht op de 2de sectie van de 1e compagnie, zijn post eigendunkelijk heeft verlaten, door zich des voormiddags omstreeks 9 uur zonder bekomen verlof en zonder andere geldige redenen met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken uit genoemd kampement te begeven en Bandoeng te verlaten, waarop hij zich op denzelfden dag des namiddags omstreeks 6 uur te Krangkeng nabij Indramajoe vrijwillig bij de politie heeft gemeld en op 9 November 1936 bij zijn korps teruggebracht, zijnde tijdens het plegen van dit misdrijf van desertie nog geen vijf jaren verlopen sedert hij een hem wegens „desertie in tijd van vrede gepleegd, hebbende de schuldige zich verwijderd naar het buitenland” door den Krijgsraad te Tjimahi bij vonnis van 2 September 1936 opgelegde gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden geheel heeft ondergaan;

II. dat hij op Zondag 8 November 1936 in het kampement van het 1ste Depôt-Bataljon te Bandoeng met het oogmerk van wederrechtelijke toeïgening en met gebruikmaking van gelegenheid hem door zijn ambt van militair geschonken, heeft weggenomen een heerenrijwiel merk „The Coventry Star 0.31” ter waarde van ongeveer f 40 (veertig gulden) toebehoorende aan den Europeeschen fuselier H. Tammeling;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding van den 17den

December 1936, waarbij bovenvermeld beveldschrift en de daarop gestelde telastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Krijgsraad te Tjimahi op Woensdag, den 30sten December 1936 des voormiddags te 8 ure;

Gelet op de verdediging van den beklagde;

Gehoord de voorlezing der na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den Auditeur-Militair overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van beklagde aan het hem sub I en II telastegelegde en veroordeeling van hem tot gevangenisstraf voor den tijd van negen maanden en ontslag uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

O., dat uit het in afschrift bij de stukken aanwezig extract uit beklagde's stamboek blijkt, dat hij, thans oud 21 jaren, geboren te Renkum (Gelderland), zich op den 21sten October 1935 verbonden heeft voor den dienst bij de Koloniale troepen, zoowel in als buiten Europa, en thans nog als fuselier bij de Landmacht in Nederlandsch-Indië dient;

O., dat beklagde volmondig heeft bekend schuldig te zijn aan het hem sub I telastegelegde, maar absoluut heeft ontkend schuldig te zijn aan het hem sub II telastegelegde en voorts terzake heeft opgegeven:

dat hij, ingedeeld zijnde als Europeesch recruit bij de 1ste compagnie van het 1ste Dépôt-Bataljon te Bandoeng, op 8 November 1936 belast was met den dienst als kamerwacht op de 2de sectie;

dat hij reeds eenigen tijd met het idee rondliep om weg te loopen, daar het hem in den dienst niet beviel;

dat het hem in hoofdzaak geweldig irriteerde, dat zij te weinig behoeften te doen;

dat hij op dien Zondagmorgen 8 November 1936 besloot weg te loopen, om 9 uur zich gekleed heeft in uitgaanstenuue, naar de fietseloods is gegaan en daaruit de eenige fiets, die er stond, heeft weggenomen en het kampement is uitgereden zonder toestemming en zonder zijn dienst van kamerwacht te hebben overgegeven;

dat de fiets, die hij medenam, toebehoorde aan den Europeeschen fuselier Tammeling en dit hem toen bekend was;

dat hij naar Cheribon is gereden en daar om 5 uur des namiddags arriveerde, waarop hij verder is gereden in de richting van Indramajoe en al fietsende begon te begrijpen, wat hij had gedaan door de fiets weg te nemen en besloot zich bij den eersten den besten bestuursambtenaar te melden, teneinde de fiets in te leveren;

dat hij geen spijt had over het wegloopen;

dat hij zich gemeld heeft bij den assistent-wedana van Krangkeng, die de Veldpolitie opbelde, waarop hij kort daarna door een sergeant van de Veldpolitie met een motorfiets werd gehaald en gebracht werd naar Indramajoe, waarna hij op 9 November 1936 naar zijn

korps werd teruggebracht, alwaar hij in voorloopig arrest werd gesteld;

dat hij als kamerwacht niet belast was met de bewaking van de fietsenloods, waaruit hij de fiets heeft weggenomen;

dat hij de fiets heeft weggenomen om vlugger weg te komen en later de fiets zou terugzenden, doch het niet zijn bedoeling was om die te behouden;

dat het zijn bedoeling was bij het wegloopen om voorgoed weg te blijven;

dat hij nooit tevoren de fiets van Tammeling had geleend;

dat hij totaal niets voor den dienst voelt en niet kan wennen;

dat hij op 9 November 1936 om half 12 des morgens aan den plaatselijk Commandant werd overgeleverd;

dat hij de waarde van het rijwiel merk „Coventry Star No. 031” taxeert op ongeveer *f* 50;

dat hij in September j.l. door den Krijgsraad is veroordeeld en de straf geheel heeft ondergaan;

O., dat de navolgende getuigen onder eede terzake hebben verklaard:

1. H. Tammeling, Europeesch recruiet van het 1ste Depôt Bataljon te Bandoeng:

dat hij op Zondagmorgen 8 November 1936 omstreeks half elf naar de fietsenloods van de 1ste compagnie van het 1ste Depôt Bataljon te Bandoeng is gegaan om zijn fiets te halen, zijnde een rijwiel merk „Coventry Star” No. 031;

dat hij zijn fiets niet aantrof en den kamerwacht opzoekt, zijnde beklagde, dien hij niet kon vinden;

dat hij dit gerapporteerd heeft;

dat de fiets zijn eigendom is;

dat K. zijn fiets nimmer tevoren heeft geleend;

dat hij de verkoopwaarde van het rijwiel schat op *f* 40;

dat hij de fiets herkent als dezelfde die verdwenen was en waar hij nog *f* 5 onkosten aan gehad heeft, daar de versnelling stuk was;

dat hij K. ongeveer vijf weken kende en hij van hem meermalen heeft gehoord, dat hij wilde wegloopen;

dat hij als kameraad het goed met beklagde kon vinden;

2. E. M. W. Bopp, Europeesch brigadier:

dat hij op 8 November 1936 om 12 uur des middags den weekdienst overnam van sergeant de Groot en hem werd medegedeeld, dat er geen bijzonderheden waren;

dat hij des middags op het kamerappèl van 4 uur constateerde, dat beklagde mankeerde, niettegenstaande hij kamerwacht was bij de 1ste compagnie, hetgeen hij onmiddellijk heeft gemeld bij den officier van den dag;

3. R. de Groot, Europeesch sergeant:

dat beklagde op 8 November 1936 kamerwacht was bij de 1ste compagnie van het 1ste Depôt Bataljon te Bandoeng en hij beklagde dien dag tweemaal heeft gecontroleerd, te weten om half

zeven en omstreeks 9 uur, en beklaagde toen beide malen aanwezig was;

dat de recruit Tammeling hem om ca. 11 uur des morgens kwam melden, dat zijn rijwiel was verdwenen;

4. J. Scheenhart, Europeesch recruit:

dat hij op 8 November 1936 omstreeks 8 uur met beklaagde op de chambrée heeft staan praten en beklaagde hem toen vroeg zijn dienst van kamerwacht te willen overnemen, hetgeen hij weigerde;

dat hij om 10 uur des voormiddags K. nog overal gezocht heeft om hem te vertellen, dat hij toch zijn kamerwacht wilde overnemen, doch hij hem nergens kon vinden;

dat beklaagde hem eenigen tijd tevoren had medegedeeld, dat hij wilde wegloopen, hetgeen hij als een grap beschouwde;

5. A. J. Amsen, Plaatselijk Adjutant te Bandoeng:

dat beklaagde op 9 November 1936 tusschen 11 en 12 uur des voormiddags uit Indramajoe door de politie werd aangebracht en door hem onmiddellijk in arrest gesteld;

O., dat aan beklaagde zijn voorgehouden:

1. een ambtseedig proces-verbaal van 9 November 1936, geteekend door B. Molenkamp, Europeesch sergeant waarnemend Inspecteur van Politie te Indramajoe, product s-rood;

2. een afschrift vonnis van den Krijgsraad te Tjimahi van 2 September 1936, houdende beklaagdes veroordeeling wegens het misdrijf van „desertie in tijd van vrede gepleegd, hebbende de schuldege zich verwijderd naar het buitenland” tot twee maanden gevangenisstraf, product t-rood;

O. ten aanzien van het aan beklaagde sub I telastegelegde, dat op grond van beklaagdes bekentenis, welke is vergezeld gegaan van een bepaalde en nauwkeurige opgave van omstandigheden, bevestigd door de verklaringen der beëdigde getuigen Bopp, de Groot, Scheenhart en Amsen, het ambtseedig proces-verbaal vooromschreven en het afschrift vonnis voormeld, wettig en overtuigend is bevestigd, dat beklaagde het hem sub I telastegelegde heeft gepleegd, zoemed daaraan schuldig is, zijnde het feit in tijd van vrede gepleegd;

O. toch, dat beklaagde zelf heeft opgegeven, dat hij bij het wegloopen inderdaad het oogmerk had, zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken en hiermede in het onderhavige geval slechts schijnbaar min of meer in strijd is het feit, dat hij zich nog denzelfden dag des namiddags vrijwillig bij de politie heeft gemeld;

O. toch, dat beklaagde eenigszins zijn hoofd kwijt was, gelijk ook ter terechtzitting nader is gebleken, en hem maar één te bereiken doel voor den geest stond: wegloopen en den militairen dienst uit, zoo vlug hem dit mogelijk was, ziende hij op dat oogenblik daartoe geen beter middel dan dat per fiets te doen, terwijl zoodoende tevens ook het feit, dat hij zich zoo spoedig meldde volledig wordt verklaard door de onderweg spoedig opgekomen angst, dat hij, rijdende op een fiets van een ander, misschien later zelfs van

diefstal daarvan zou worden beschuldigd, welke odium hij echter in geen geval op zich wilde laden;

O., dat deze welbewezen feiten niet alleen opleveren het hieronder nader te qualificeeren misdrijf, strafbaar gesteld bij het bepaalde van artikel 87, lid 1 ten 1ste j° lid 2 j° artikel 88 lid 1 ten 1ste j° ten 4de j° lid 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht (art. 98, lid 1, 1° j° lid 2 j° art. 99, lid, 1, 1° j° 4° j° lid 2 Ned. *Red.*), doch tevens voor wat betreft het feit, dat hij als kamerwacht zijn post eigendunkelijk heeft verlaten door zich te verwijderen, het misdrijf strafbaar gesteld bij het bepaalde van artikel 118, lid 1 j° lid 5 van het Wetboek van Militair Strafrecht (art. 129, lid 1 j° lid 5 Ned. *Red.*), weshalve in opvolging van het bepaalde bij het 1ste lid van artikel 63 van het Wetboek van Strafrecht (art. 55, 1e lid Ned. *Red.*), de toepassing van de strafbepaling moet plaats hebben, waarbij de zwaarste hoofdstraf is gesteld;

O. wat betreft den aan beklaagde sub II te laste gelegden diefstal, dat niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging is te putten, dat beklaagde ook den hem te laste gelegden diefstal heeft gepleegd;

O. toch, dat beklaagde van het eerste oogenblik afaan, denzelfden dag nog heeft verklaard nooit het oogmerk te hebben gehad, zich het rijwiel wederrechtelijk toe te eigenen en dit oogmerk ook niet met zekerheid kan worden afgeleid uit hetgeen beklaagde met het rijwiel heeft gedaan, kunnende daaruit, in de gegeven omstandigheden, alleen worden afgeleid, dat hij wederrechtelijk het rijwiel heeft gebruikt, maar niet, dat hij het zich ook wilde toeëigenen;

O., dat boven, bij het ten aanzien van de desertie reeds overwogene, de geestes-gesteldheid, waarin beklaagde toen verkeerde, reeds is getypeerd, en in ieder geval aan beklaagde, zelfs al zou hij zich niet vrijwillig hebben gemeld, en al was hij het oogmerk, om niet meer terug te keeren blijven voeden, op meer dan één wijze de weg open bleef staan, het rijwiel aan den rechthebbende te doen terugkomen;

O., dat nu het wettig en speciaal ook het overtuigend bewijs niet kan worden geleverd, dat beklaagde den hem te laste gelegden diefstal heeft gepleegd, hij daarvan moet worden vrijgesproken;

O. wat de aan beklaagde wegens het feit, waaraan hij is schuldig verklaard, toe te meten straf betreft, dat deze niet te gering kan zijn, gezien het reeds eerder door hem gepleegde feit, bij de berechting waarvan hij de thans opnieuw geschonden belofte zijn verbintenis als soldaat behoorlijk na te komen, heeft afgelegd, in verband waarmee hem alstoen een lichte straf is opgelegd, en het ook overigens van zelf spreekt, dat de wijze, waarop beklaagde van de door hem aangegane verbintenis tracht af te komen, een gevoelige correctie noodzakelijk maakt;

O., dat de Auditeur-Militair heeft gevraagd, dat de Krijgsraad tevens ook ten opzichte van beklaagde zal uitspreken de bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst en de Krijgsraad dit verzoek zal toestaan, aangezien op grond van de door beklaagde

betoonde persoonlijke ongeschiktheid op zijn behoud in het Leger geen prijs meer kan worden gesteld;

O., dat er echter geen redenen aanwezig zijn dit ontslag gepaard te doen gaan met ontzetting van de door den Auditeur-Militair tevens gevraagde „onbevoegdheid”;

O., dat er termen aanwezig zijn om den door beklaagde in voorloopige bewaring doorgebrachten tijd geheel in mindering te brengen van de hem op te leggen straf;

O., dat er tevens alle termen aanwezig zijn om beklaagde gedurende den verderen gang van het proces in voorloopig arrest te houden;

Gelet op de bovenaangehaalde wetsbepalingen, zoomede op de artikelen 194a, 195 en 199 van de Rechtspleging bij de Landmacht, 1, 6, 10 en 26 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 33 en 65 van het Wetboek van Strafrecht, 1 der Bepalingen Rechtsmacht Militairen Rechter en 370 e.v. van het Reglement op de Strafvordering;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde sub II telastegelegde niet wettig en overtuigend bewezen;

Spreekt hem mitsdien daarvan vrij;

Verklaart het hem sub I telastegelegde wettig en overtuigend bewezen en hem daaraan schuldig;

Qualificeert het bewezen verklaarde als het misdrijf van:

1°. „Desertie in tijd van vrede gepleegd, terwijl de schuldige is dienstdoende, zijnde tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren verlopen, sedert de schuldige een hem wegens desertie bij vonnis opgelegde straf geheel heeft ondergaan”, en

2°. Het als militair behoorende tot eenige wacht, geen schildwacht zijnde, zijn post eigendunkelijk verlaten”;

Veroordeelt hem ter zake van de misdrijven sub 1° en 2° gequalificeerd tot gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden;

Ontslaat hem uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Bepaalt, dat de tijd door beklaagde in voorloopige bewaring doorgebracht, geheel in mindering zal worden gebracht van de hem opgelegde straf;

Gelast, dat beklaagde gedurende den verderen gang van het proces in arrest zal blijven gesteld.

BESCHIKKING VAN DEN KOLONEL, COMMANDANT VAN DE
INFANTERIE-BRIGADE VAN 9 MAART 1937.

Bij herhaling zijn meerderen niet het voorgeschreven eerbewijs gebracht. Thans een meerdere gepasseerd, dien hij recht in het gezicht keek, daarna het hoofd afgewend en zonder groeten voorbijgereden, voorgevende dezen meerdere niet gezien te hebben, hoewel het ver-

keer ter plaatse van geen beteekenis was. Bovendien het onderzoek bemoeilijkt door onwaarheid te spreken.

Ofschoon het niet onbegrijpelijk is, dat de strafoplegger na het door hem gehouden onderzoek, de overtuiging heeft bekomen, dat klager schuldig was aan het hem telastegelegde, is na beklag de stellige indruk verkregen dat klager niet geheel normaal was en is, gelet op diens psychischen toestand, niet de overtuiging gevestigd, dat het feit waarvoor hij gestraft is, hem kan worden toegerekend.

Beklag gegronnd, straf en strafreden vernietigd met last dat zij in klagers straflijst onleesbaar zullen worden gemaakt onder verwijzing naar deze klachtbeschikking.

DE KOLONEL A., COMMANDANT VAN DE INFANTERIE-BRIGADE,

Gezien het beklag van den Reserve-Eerste-Luitenant X., dienende bij het Regiment Infanterie te B., houdende het op 6 Februari 1937 kenbaar gemaakt verlangen om zich te beklagen over een hem door den Commandant van het Regiment Infanterie op 1 Februari 1937 opgelegde en aangezegde krijgstuchtelijke straf van vier dagen streng arrest en over de daarbij behorende strafreden luidende: „Bij herhaling zijn meerderen niet het voorgeschreven eerbewijs gebracht. Thans een meerdere gepasseerd, dien hij recht in het gezicht keek, daarna het hoofd afgewend en zonder groeten voorbijgereden, voorgevende dezen meerdere niet gezien te hebben, hoewel het verkeer ter plaatse van geen beteekenis was. Bovendien het onderzoek bemoeilijkt door onwaarheid te spreken.”;

Gehoord den gestrafte, den strafoplegger en als getuigen den Officier van Gezondheid der 1ste klasse C., Chef van den militair-geneeskundigen dienst te B. en den Kapitein D., Commandant van de tirailleurcompagnie van het Regiment Infanterie, Compagniescommandant van den gestrafte;

Gezien de verhooren, een door den zenuwarts C. J. H. Tempelmans Plat aan den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht uitgebracht ziekteverslag en andere bescheiden, en de verdere informatiën in deze genomen;

O., dat bij het onderzoek is komen vast te staan:

dat X. wegens overspanning op 7 December 1936 door den zenuwarts C. J. H. Tempelmans Plat te 's Gravenhage geneeskundig is onderzocht, en gedurende de maanden December 1936 en Januari 1937 door den Officier van Gezondheid C. is behandeld en geobserveerd;

dat hij eenige malen, althans tweemaal den voorgeschreven groet niet aan meerderen heeft gebracht, hoewel hij deze had moeten brengen en deswege is onderhouden;

dat hij op Zaterdag 30 Januari 1937 omstreeks 13.30 uur te B. op het pleintje waar straat en weg samenkomen, in uniform en op zijn rijwiel gezeten is gepasseerd;

O., dat de Officier van Gezondheid der 1ste klasse C., Chef van den militair geneeskundigen dienst te B. heeft verklaard:

dat hij op Zaterdag 30 Januari 1937 omstreeks 13.30 uur in uniform gekleed op den . . . weg te B. in de richting van de stad fietste, en op het pleintje waar de . . . weg en de . . . straat samen komen van tegengestelde richting de Reserve-Eerste-Luitenant X. in uniform gekleed kwam aanfietsen, terwijl het verkeer ter plaatse van geen beteekenis was;

dat Luitenant X. vóór en tijdens het passeeren dezen meerdere recht in het gezicht keek en ongeveer ter hoogte van dien meerdere gekomen zijnde, het hoofd plotseling afwendde en dien meerdere zonder groeten voorbijreed;

dat de Officier van Gezondheid C. zonder onmiddellijk tegen dit vergrijp op te treden, daarvan rapport heeft gemaakt;

dat Luitenant X. in de eerste helft van December 1936 op advies van den Officier van Gezondheid C. door den zenuwarts C. J. P. Tempelmans Plat voornoemd geneeskundig is onderzocht, aangezien naar het oordeel van den Officier van Gezondheid C. Luitenant X. niet als normaal was te beschouwen;

dat de Officier van Gezondheid C., hoewel geen psychiater zijnde, Luitenant X. gedurende eenige maanden had behandeld en geobserveerd en van oordeel was, dat de toestand van Luitenant X. in de tweede helft van Januari 1937 zoodanig verbeterd was, dat van overspanning niet meer kon worden gesproken;

dat de Officier van Gezondheid C. bovendien den indruk gekregen had, dat Luitenant X. voorwendselen trachtte te vinden om de beslissing, krachtens welke hij den militairen dienst moest verlaten, ongedaan te krijgen en daarvoor spitsvondigheden opwierp, die niet opkomen bij iemand, die niet zeer koel alle onregelmatigheden bij de behandeling tijdens zijn ziekte ondergaan, overweegt;

dat Luitenant X. in den loop van de maanden December 1936 en Januari 1937 aan den Officier van Gezondheid C. heeft verklaard, dat hij zich weer geheel gezond gevoelde en zeer goed in staat was om zijn normalen dienst weer te verrichten;

dat Luitenant X. zich op Maandag 1 Februari 1937 op het spreekuur van den Officier van Gezondheid C. vervoegd had, daar de Regimentscommandant wenschte te weten in hoever deze luitenant in staat was dienst te doen, op de vraag van den Officier van Gezondheid C., waarom hij dezen op Zaterdag 30 Januari 1937 niet had gegroet, verklaard had, dat hij den dokter niet gezien had, echter erkennende, dat hij op tijd en plaats waar hij den Officier van Gezondheid zonder groeten zou zijn voorbijgefietst, in uniform op een fiets was gepasseerd en op de daarna door den Officier van Gezondheid C. gestelde vraag, of hij dan wel eens last had van verstrooidheid, even aarzelde en toen met een lachje zei, dat zulks blijkbaar wel het geval moest zijn, gezien het gebeurde op Zaterdag 30 Januari 1937;

dat de eindindruk van den Officier van Gezondheid C. over den psychischen toestand van Luitenant X. was, dat het aan dezen luitenant telastegelegde hem volkomen kon worden toegerekend,

daar deze luitenant hem bewust had aangezien, hetgeen hij afleidde uit de wijze, waarop Luitenant X. het hoofd afwendde bij het passeeren van hem;

O., dat de Luitenant-Kolonel E., Commandant van het Regiment Infanterie, strafoplegger van klager, heeft verklaard:

dat hij na ontvangst van het rapport van den Officier van Gezondheid der 1ste klasse C., den Reserve-Eerste-Luitenant X. had opgedragen zich op Maandag 1 Februari 1937 te 14.00 uur voor geneeskundig onderzoek op het spreekuur van den Officier van Gezondheid C. te melden, teneinde zekerheid te hebben, dat deze reserve-officier eventueel verantwoordelijk kon worden gesteld voor het hem te laste gelegde vergrijp;

dat het immers thans de vierde maal was, dat Luitenant X. het voorgeschreven eerbewijs niet aan een meerdere had gebracht, en het niet onmogelijk was, dat in het onderhavige geval opzet aanwezig was, blijkende zulks uit het aankijken van den meerdere, het hoofdomdraaien en het niet-groeten, mede gelet op het karakter van Luitenant X. die niet opziet tegen een leugen;

dat de Officier van Gezondheid C. na onderzoek verklaard heeft, dat hij Luitenant X. volkomen toerekenbaar achtte voor het hem te laste gelegde vergrijp;

dat de verklaringen van dezen Officier van Gezondheid zeer stellig zijn, o.a. dat Luitenant X. hem had aangekeken, het hoofd had afgewend en niet gegroet had, en het verkeer ter plaatse van geen beteekenis was, zoodat Luitenant X. hem moest hebben gezien, terwijl hij had toegegeven dat hij op plaats en tijd als door den Officier van Gezondheid C. was medegedeeld, op zijn rijwiel gezeten was gepasseerd, evenwel ontkennende, dat hij den Officier van Gezondheid C. zou hebben gezien;

dat hij het dan ook uitgesloten acht, dat Luitenant X. den Officier van Gezondheid C. niet zou hebben gezien, in welke opvatting hij werd gesterkt door het aankijken van den Officier van Gezondheid, gevolgd door het hoofdomdraaien;

dat, terwijl tegenover Luitenant X. voor gelijksoortige feiten reeds driemaal elementie was gebruikt, deze thans wederom een soortgelijk vergrijp heeft gepleegd;

O., dat Luitenant X., gestrafte, heeft verklaard:

dat hij op Zaterdag 30 Januari 1937 op het uur en de plaats als door den Officier van Gezondheid C. is opgegeven, in uniform gekleed, heeft gefietst, doch dat hij dezen officier van gezondheid niet gezien heeft;

dat hij bij het onderzoek door zijn Regimentscommandant gehouden, geen onwaarheid heeft gesproken;

dat de Officier van Gezondheid C. hem op Maandagmiddag 1 Februari 1937 heeft onderzocht en hem bij dit onderzoek over het niet groeten op Zaterdag 30 Januari 1937 heeft onderhouden, waarop hij aan den Officier van Gezondheid verklaard heeft, dat

hij dezen niet gezien had, alhoewel hij op dag, uur en plaats als aangegeven, in uniform gefietst had;

dat hij erkende, dat hij meerdere malen, althans wel twee keer meerderen niet den voorgeschreven groot heeft gebracht, en deswege is onderhouden;

dat hij er geen verklaring voor kan geven, waarom hij den Officier van Gezondheid C. niet gezien heeft, hoewel hij op straat zeer goed oplet, vooral, wanneer hij in uniform gekleed is;

O., dat de getuige D., Kapitein der Infanterie, Commandant van de tirailleurcompagnie van Regiment Infanterie, de Compagniescommandant van klager, heeft verklaard;

dat de Reserve-Eerste-Luitenant X. 25 Augustus 1936 bij zijn compagnie is geplaatst, waarbij hij tot en met 6 September 1936 heeft gediend, waarna hij commandant werd van de verbindingsafdeeling bij de herhalingsoefeningen om op 27 September 1936 wederom bij de compagnie terug te keeren;

dat hij voorts in het tijdvak van 6 September tot 27 September 1936 algemeen toezicht op de dienstverrichtingen van de reserve-officieren had, waaronder Luitenant X. behoorde;

dat hij Luitenant X. vanaf het oogenblik, dat deze bij zijn compagnie diende, heeft leeren kennen als een zenuwachtig, sentimenteel en kinderachtig persoon, die naar zijn stellingen indruk niet normaal was;

dat hij als gevolg hiervan bij het doen en laten van dezen officier steeds rekening hield met diens abnormalen toestand;

dat Luitenant X., die oorspronkelijk was opgeleid voor verbindingsofficier, vrijwillig onder de wapenen is gekomen en bij zijn compagnie werd geplaatst, waar hij dienst moest doen als tirailleur-officier onder leiding van een beroepsofficier;

dat hij de fouten, die Luitenant X. in zijn functie als tirailleur-officier maakte, dezen nimmer heeft aangerekend, en getracht heeft hem den dienst van tirailleur-officier te leeren door hem o.a. telkens daags tevoren de oefeningen uit de voorschriften op te geven, welke oefeningen den volgende dag zouden worden gehouden;

dat hij echter, hoewel het praktische resultaat van de opleiding slecht was, in verband met den abnormalen toestand van Luitenant X. steeds de uiterste clementie tegenover dezen heeft betracht en hem voor zijn tekortkomingen nooit heeft gestraft;

dat hij den indruk had, dat ook in den troep de meening heerscht, dat Luitenant X. niet normaal is;

dat hij voorts Luitenant X. heeft leeren kennen als iemand, die steeds liegt en onbetrouwbaar is;

dat hij Luitenant X. geheel ongeschikt en onbruikbaar acht voor den militairen dienst en van oordeel is, dat hij dezen dienst ook nimmer zal leeren, en niet met manschappen kan omgaan;

O., dat de zenuwarts C. J. H. Tempelmans Plat na geneeskundig onderzoek op 7 December 1936 o.a. als zijn meening heeft te kennen gegeven, dat hij overtuigd was, dat Luitenant X. in den toe-

stand, waarin hij zich toen bevond, niet alleen in zijn toenmalig dienstmilieu onbruikbaar was, maar dat hij evenmin elders, zooals hij toen was, zou kunnen voldoen als reserve-officier, alsmede van meening was, dat Luitenant X. „zeer geruimen tijd” in een rusthuis (c.q. ziekenhuis) zou moeten worden behandeld om kans te bieden op voldoende verbetering en ten slotte geadviseerd heeft zoo spoedig mogelijk te trachten tot beëindiging van de toenmalige vrijwillige dienstperiode te geraken, en in afwachting daarvan Luitenant X. vrij van dienst te laten blijven;

O., dat het minder juist moet worden geacht, dat de Officier van Gezondheid C., nadat hij geconstateerd had, dat Luitenant X. zijns inziens in ernstige mate in zijn militaire plichten tekort was geschoten, t.w. ten aanzien van dien meerdere, het afwenden van het hoofd van dien meerdere en daarna zonder groeten dien meerdere passeeren, heeft nagelaten onverwijld op te treden tegen dat door hem geconstateerde vergrijp, hoewel een van de eerste plichten van den meerdere, in casu van den Officier van Gezondheid, is, op te treden tegen geconstateerde vergrijpen;

dat het beroep van dezen Officier van Gezondheid op verbaasheid of versteldheid niet opgaat, temeer nu deze Officier van Gezondheid de behandelende geneesheer van Luitenant X. was, dezen langeren tijd behandeld en geobserveerd had en met de eigenaardigheden van dien officier volkomen bekend mocht worden geacht, en dezen zelfs volkomen toerekenbaar achtte, waarbij komt, dat ter plaatse, waar Luitenant X. het vergrijp pleegde, geen druk verkeer was, zoodat mogelijke doelmatigheidsoverwegingen om ter plaatse niet tot staandehouding van Luitenant X. over te gaan, niet voorhanden waren;

O., dat de Commandant van het Veldleger weliswaar bij diens schrijven van 29 Januari 1937 No. 108 G, den strafoplegger had doen weten, dat Luitenant X. krachtens beslissing van den Minister van Defensie moest worden beschouwd als „ziek” en als zoodanig — althans voorshands — „geen troependienst” mocht verrichten, terwijl den strafoplegger uit een verklaring van den zenuwarts C. J. H. Tempelmans Plat bekend was, dat de ziekte van Luitenant X. van psychischen aard was, doch dat in het onderhavige geval van troependienst geen sprake was;

O., dat het dan ook niet onbegrijpelijk is, — in het midden latende of de straf en de omschrijving der strafreden juist zijn —, dat de strafoplegger na het door hem gehouden onderzoek de overtuiging heeft gekregen, dat Luitenant X. schuldig was aan het hem te laste gelegde vergrijp en volkomen toerekenbaar was, grondende de strafoplegger zijn meening hierop, dat hij van den behandelenden geneesheer niet mocht verwachten, dat deze een door een zijner patiënten gepleegd vergrijp zou rapporteeren, indien hij dezen daarvoor niet toerekenbaar achtte;

dat de strafoplegger Luitenant X. tevoren geneeskundig door den behandelenden Officier van Gezondheid C. heeft doen onder-

zoeken, die daarop stellig heeft verklaard, dat Luitenant X. voor het hem te laste gelegde vergrijp ten volle verantwoordelijk kon worden gesteld;

dat Luitenant X. zelf aan den Officier van Gezondheid C. heeft verklaard, dat hij zich weer volkomen gezond voelde, en ten slotte Luitenant X. den strafoplegger als een leugenachtig officier bekend was;

O. echter, dat de Officier van Gezondheid C. d.d. 1 Februari 1937 van oordeel was, dat de Luitenant X. volkomen toerekenbaar zou zijn, terwijl de zenuwarts C. J. H. Tempelmans Plat naar aanleiding van het door dezen op 7 December 1937 gehouden geneeskundig onderzoek van Luitenant X. o.a. meende, dat deze officier „zeer geruimen tijd” in een rusthuis (c.q. ziekenhuis) zou moeten worden behandeld om kans te bieden op voldoende verbetering, en de Compagniescommandant van klager, de kapitein D., die luitenant X. reeds vanaf 25 Augustus 1935 totdat deze werd vrijgesteld van dienst, practisch dagelijks heeft gadegeslagen, dezen luitenant volkomen abnormaal achtte en ongeschikt achtte voor den militairen dienst, zelfs zoo ongeschikt, dat hij zijn taak wel nimmer zou leeren;

O., dat bij het onderzoek de stellige indruk is verkregen, dat klager niet geheel normaal was;

O., dat — gelet op klagers psychischen toestand — niet de overtuiging is verkregen, dat het feit, waarvoor klager gestraft is, hem kan worden toegerekend;

Gezien de artikelen 61, 62 en 66 der Wet op de Krijgstucht;

Beschikkende op het beklag;

Verklaart het beklag gegrond;

Vernietigt de aan klager opgelegde straf en de omschrijving van de daarbij behorende strafreden;

Gelast, dat deze straf en omschrijving der strafreden in de straflijst zullen worden onleesbaar gemaakt onder verwijzing naar deze beschikking;

Bepaalt, dat van deze beschikking zal worden uitgereikt een afschrift aan den strafoplegger, een afschrift aan den Commandant van de Divisie, een afschrift aan den Commandant van het Veldleger, een afschrift aan den Minister van Defensie, benevens een uittreksel aan den klager.

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING.

Tuchthandhaving en Militair-rechterlijke organisatie te velde.

Op 8 April 1937 sprak Z.Exc. Luitenant-Generaal *P. J. van Munnekrede*, Lid van het Hoog Militair Gerechtshof, over bovenstaand onderwerp voor de ledenbijeenkomst, welke plaats vond in één der zalen van het Restaurant Boschlust te 's Gravenhage.

De lezing werd door de aanwezigen met aandacht gevolgd. De Generaal schetste aan de hand van talrijke voorbeelden, ontleend aan de krijgsgeschiedenis van alle eeuwen, de groote moeilijkheden, welke, als gevolg van de oorlogsomstandigheden, zijn verbonden aan de tuchthandhaving in de legers te velde, en wees op den volstrekten eisch, dat ook de militair-rechterlijke organisatie ten volle met die oorlogsomstandigheden rekening houdt, omdat anders de rechtspraak zeker niet in staat zal zijn aan haar opgave te voldoen.

Hier volgt een korte samenvatting van het gesprokene.

Het probleem, op welke wijze de tucht te velde moet worden gehandhaafd, verdient niet minder dan strategische en tactische vraagstukken in vreedstijd de volle aandacht van het officierskorps. De oorlogservaring toch heeft geleerd, dat de troepencommandanten de hun verstrekte opdrachten slechts dan zullen kunnen uitvoeren, wanneer zij op hun ondergeschikten ook in de meest hachelijke oogenblikken kunnen rekenen. Daarvoor is tucht noodig, een tucht in verstrekkenden zin, welke o.a. de bereidheid inhoudt eigen leven in de waagschaal te stellen. Talrijke invloeden zijn in den oorlog werkzaam om de tucht te ontbinden. Het is de moeilijke taak van de commandanten deze invloeden te veronzijdigen door hun voorbeeld en vooral ook door hun persoonlijken omgang met den troep. Wel is waar spelen in dit opzicht karakter en tact een voorname rol, maar men zal bedrogen uitkomen, wanneer men daarmede het onderwerpelijke vraagstuk als opgelost beschouwt en bestudeering daarvan overbodig acht.

Voor een deel, namelijk het complex van algemeen geldige, praktische wenken en aanwijzingen, kan de noodige kennis door derden worden bijgebracht, bij voorkeur door degenen, die over oorlogservaring beschikken, maar het andere deel, de psychologische zijde van het vraagstuk, zal iedere officier voor zich zelf moeten bestudeeren.

Een ieder is de zucht tot zelfbehoud aangeboren en vrijwel iederen heeft in zijn leven de vrees gekend. De groote soldaten, die de wereld heeft gehad, schroomden niet dit te erkennen. De beroemde maarschalk van Lodewijk XIV, *Turenne*, drukte dit aan den vooravond van een slag wel zeer kernachtig uit door de bekende woorden: „Tu trembles, carcasse, mais tu tremblerais beaucoup plus, si

„tu savais, où je te conduirai demain”. Hoe groot de angst voor het gevaar kan zijn en tot welke conflicten zij aanleiding kan geven, blijkt o.a. uit het geval van een officier, die een bericht moest overbrengen door een gevaarlijke zône. Generaal *Bruneau* schrijft, hoe men tot tweemaal toe dezen officier bij het naderen van die zône zag terugdeinzen en hoe hij bij het ondernemen van een derde poging wederom halt hield, met een wanhopig gebaar zijn revolver trok, en zich door het hoofd schoot. „Contre la peur cet *homme de coeur* ne trouvait de refuge que dans la mort!”

Het is dus ook duidelijk, dat het tallozen strijders ontzaglijke inspanning moet kosten hun vrees te overwinnen. Tòch moet dit worden gevergd: het is een eisch, gesteld door de tucht, aan welken eisch, volgens de mannen van de practijk, door normale naturen kan worden voldaan.

Waar eenerzijds de tucht te velde zeer hoge eischen stelt, is het anderzijds heel moeilijk tegen overtredingen op te treden door het opleggen van straf, omdat het door de bijzondere omstandigheden te velde dikwijls ondoenlijk is de straffen op een doeltreffende wijze ten uitvoer te leggen, waardoor zij haar preventieve en repressieve werking verliezen, terwijl bovendien in de straf een middel zou kunnen worden gezien om de gevaren van het front te ontloopen.

Hieruit volgt, dat het zwaartepunt van het tuchtvraagstuk te velde ligt in den geest, die den troep bezielt en die de vrucht zal zijn van de vredesopleiding, alsmede in het persoonlijk optreden van de meerderen.

Deze zullen bij hun ondergeschikten vertrouwen en sympathie moeten wekken. Dit geldt voor de meerderen van alle rangen, ook van de allerhoogste. De groote soldatenkenners van alle eeuwen hebben dit ingezien en begrepen, dat de soldaat zich alleen in den dood laat zenden door bevelhebbers, die hun eigen leven durven wagen. Daarom grepen zij elke gelegenheid aan om zich aan hun troepen te vertoonen, ook in gevaarlijke oogenblikken. Door koelbloedig optreden wisten zij dan vaak grooten indruk te maken, zooals *Karel V* in 1546 bij *Ingolstadt*, *Napoleon* in 1814 bij *Arcis sur Aube*, enz.

Ook in oogenblikken, waarin de tucht dreigt verloren te gaan, bijv. bij het lijden van zware verliezen, bij een terugtocht, e.d., kan de commandant door zijn optreden groot onheil voorkomen (Majoor *Campagne* tijdens den terugtocht van de Franschen naar de Marne in September 1914).

Behalve de factoren, welke a.h.w. rechtstreeks voortvloeien uit het leven te velde, zijn er nog andere, welke de taak van de troepen-officieren ten aanzien van de tuchthandhaving onnoemelijk veel zwaarder maken dan zij reeds is.

Daar zijn in de eerste plaats de „*Drückeberger*” of „*embusqués*”. Vroeger bedoelde men met deze benamingen degenen, die zich op slinksche wijze onttrokken aan het deelnemen aan een gevecht.

Later werden ook zij er onder begrepen, die van het front werden teruggeroepen, omdat zij in het achterland niet konden worden gemist, bijv. in munitiefabrieken enz. Niet alleen werden deze menschen onttrokken aan het gevaar, maar bovendien moest hun soldij worden vervangen door een veel hooger arbeidsloon. Op degenen, die aan het front achterbleven, had een en ander een ongunstige uitwerking, vooral ook, omdat dikwijls protectie een rol speelde bij de aanwijzing van de betrokkenen.

In de tweede plaats werd van defaitistische zijde gewerkt met *anonieme brieven*. Het behoeft geen betoog, dat een frontstrijder, wien men allerlei leelijks over zijn vrouw en kinderen schrijft, dat hij niet kan verifieeren, geneigd is in een gemoedsstemming te geraken, welke hem voor zijn handwerk ongeschikt maakt. Daardoor zijn tal van deserties voorgekomen. Ook allerlei andere ongewenschte lectuur kan hem bereiken. Het is daarom noodzakelijk, dat een *censuur* wordt ingesteld, *welke in vredetijd deugdelijk dient te worden voorbereid*, want uit den grond stampen kan men dien dienst niet.

Ook de *postpakketten* dienen te worden gecontroleerd, hetgeen een probleem vormt op zich zelf. En zoo is er nog meer, dat de tucht te velde bedreigt. Hetgeen daaromtrent is gezegd, is voldoende om de conclusie te trekken, dat de tucht, die de troepenofficieren met ongehoorde inspanning hebben weten te verkrijgen, tegen invloeden van buiten moet worden beschermd.¹⁾

En wat dit laatste betreft moet met nadruk worden vastgesteld, dat het allereerst de plicht vormt van legerleiding en regeering, omdat daarvoor maatregelen noodig zijn, die de troepenofficieren niet bij machte zijn te treffen.

Het is de taak van de krijgswaarden te velde hen, die een eenigszins belangrijke inbreuk op de tucht pleegden, te straffen.

In den oorlog wordt snel geleefd en het is dan ook gewenscht, dat snel recht wordt gedaan. Er zijn echter te dikwijls vonnissen geveld, bijv. door de Fransche *Cours martiales* in het begin van den wereldoorlog, welke later rechterlijke dwalingen bleken te zijn. Aan de gewenschte snelheid mag daarom niet alle rechtszekerheid worden geofferd. Het is niet mogelijk, dat het proces te velde alle waarborgen voor een zoo juist mogelijke beslissing biedt, welke in vredetijd toepassing vinden. Maar wat redelijkerwijs in die omstandigheden mogelijk is, moet worden gedaan om de kans op fouten te beperken. Dit beginsel moet voor oogen worden gehouden bij het opbouwen van de militair-rechterlijke organisatie.

De rechtspraak te velde heeft een sterken psychologischen inslag. De rechters zullen de moeilijkheden van het leven aan het front daarom aan den lijve moeten hebben ondervonden. Alleen dan zullen zij in staat zijn de mate van strafwaardigheid vast te stellen, dienovereenkomstig de uit te spreken straf te bepalen, en te beoordeelen,

¹⁾ Zie ook onze opmerkingen in M.R.T. XXXI, 588. Red. M.R.T.

of een beklagde alsnog de gelegenheid behoort te worden gegeven zijn misdrijf uit te wischen in den strijd.

Een moeilijkheid, waar reeds op werd gewezen, betreft de tenuitvoerlegging van de straf.

Zoo waren dikwijls uitnemende vechtsoldaten buiten het gevecht vrijwel niet te regeeren. Moesten nu dergelijke te velde bijzonder goed bruikbare soldaten, die bijv. een misdrijf tegen de ondergeschiktheid hadden gepleegd, voor eenige jaren naar een gevangenis in het binnenland worden gezonden?

Uit hetgeen over de keuze van de rechters werd gezegd, volgt, dat het ten eenenmale verkeerd is non-combattanten te laten rechtspreken. Elk wapen heeft zijn eigenaardigheden, zijn eigen moeilijkheden, zijn eigen geest. Daarom verdient het aanbeveling de krijgsraden te doen bestaan uit 5 officieren-leden — den president inbegrepen — onderscheidenlijk behorende tot de infanterie, de cavalerie, de artillerie, de genie en den vliegdienst. Ook nog om andere redenen is een krijgsraad van 5 leden aan te bevelen. Een krijgsraad van 3 leden is te klein.

Bij elke divisie behoort een krijgsraad te kunnen worden benoemd, telkens wanneer dit noodig is. Meestal zal dit geschieden in de tijdperken van betrekkelijke rust, welke de dagen van hevige gevechtsactie afwisselen. Bij elke divisie moet een vaste kern voor een krijgsraad aanwezig zijn, bestaande uit een auditeur-militair en een secretaris. De auditeur-militair moet juridisch zijn geschoold en militair zijn.

Hooger beroep van de vonnissen, door een krijgsraad te velde gegeven, zal niet mogelijk zijn.

Nadat de Generaal zijn voordracht had beëindigd, was er gelegenheid tot het stellen van vragen. Van deze gelegenheid werd een druk gebruik gemaakt, dat aantoonde, hoe zeer de belangstelling voor het onderwerp door den spreker was gewekt.

Achtereenvolgens voerden het woord de Heeren: *Clavareau, De Wijs, Spaargaren, Oosterhoff, Rollin Couquerque, Van Heuven, De Vries* en *Van Bemmelen*.

Zij werden door Generaal *Van Munnekrede* beantwoord.

Vervolgens bracht de Voorzitter, *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen*, hartelijken dank aan den Generaal voor de moeite, welke hij zich heeft willen geven zijn gedachten over het onderwerp in de bijeenkomst uiteen te zetten. Het is den aanwezigen klaar voor oogen gesteld, dat tal van vraagstukken, welke er verband mede houden, ook in Nederland nog om oplossing vragen. Het zal een groote voldoening zijn, als de *Militair-Rechtelijke Vereeniging* het hare aan deze oplossing zal mogen bijdragen. Uit het warme applaus na de lezing en na het beantwoorden van de vragen zal het den Generaal duidelijk zijn geworden, dat zijn bereidverklaring om voor de leden van de M.R.V. op te treden op den hoogsten prijs is gesteld.

Verwijzing naar den Krijgsraad of krijgstucltelijke afdoening?

De eerste ledenbijeenkomst *buiten 's-Gravenhage* werd gehouden op Vrijdag 16 April 1937 te *Ede* in de Geheerzaal van de School voor Reserve-Officieren der Bereden Artillerie, welke zaal door den Commandant dier School, Majoor *H. Keppel Hesselink*, daartoe welwillend ter beschikking van de M.R.V. was gesteld.

Tot het bijwonen van deze bijeenkomst waren door het Bestuur de militaire autoriteiten en alle beroepsofficieren van het garnizoen *Ede*, alsmede alle reserve-officieren, te *Ede* woonachtig, uitgenoodigd.

Zeer velen hadden aan de uitnoodiging gevolg gegeven. Wij noemen: Generaal-Majoor *W. F. Sillevis*, Commandant der Ite Divisie, Kapitein *Mr. J. Schuitemaker*, vertegenwoordiger van den Bevelhebber in de Vierde Militaire Afdeeling, Kolonel *J. A. G. van Andel*, Wd.-Garnizoenscommandant en Commandant der Ite Infanterie-Brigade, Luitenant-Kolonels *F. B. A. J. Janssen* en *J. M. de Kruiff*, onderscheidenlijk Commandant van het 22e Regiment Infanterie en van het 8e Regiment Veldartillerie, Majoor *A. Cramwinckel*, vertegenwoordiger van den Commandant van het 4e Regiment Veldartillerie, Kapitein-adjutant *A. van Soest*, vertegenwoordiger van den Commandant van het 10e Regiment Infanterie, Majoor *H. Keppel Hesselink*, Commandant der School voor Reserve-Officieren der Bereden Artillerie en Reserve-Kapitein *W. A. Hulsman*, Commissaris van Politie te *Ede*, terwijl, behalve de Voorzitter en de Secretaris-Penningmeester, uit *'s-Gravenhage* waren overgekomen de Heeren *E. G. de Wijs*, Schout-bij-Nacht b.d., *P. W. Oosterhoff*, Administrateur bij het Departement van Defensie, en *Mr. P. J. A. Clavareau*, Reserve-Eerste luitenant der Huzaren. In totaal waren 55 leden en genoodigden aanwezig.

Te 20.10 opende de Voorzitter, *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen*, de bijeenkomst met een woord van welkom aan de aanwezigen. In het bijzonder dankte hij Generaal-Majoor *Sillevis* voor zijn komst en den Bevelhebber in de Vierde Militaire Afdeeling voor de belangstelling, door het zenden van een vertegenwoordiger betoond.

Majoor *Keppel Hesselink* dankte hij voor de bereidwilligheid, waarmede deze de zaal ter beschikking had gesteld.

Vervolgens gaf hij het woord aan den spreker, Officier van Administratie 1e klasse der Koninklijke Marine *Mr. D. B. A. Franken*, voor het houden van een lezing over het onderwerp:

Verwijzing naar den Krijgsraad of krijgstucltelijke afdoening?

Mijne Heeren!

Uit den titel der lezing zal het U allen duidelijk zijn, dat art. 2, nos. 2—6 W.K. hedenavond de hoofdschotel der bespreking zal vormen. Krachtens deze bepalingen toch kunnen bepaald aangewezen strafbare feiten, welke van nature door een krijgsraad behooren te

worden berecht, na en met waardeering van al de bijzondere omstandigheden, waaronder zij zijn gepleegd, krijgstuuchtelijk worden afgedaan.

De vraag, of dergelijke feiten strafrechtelijk dan wel krijgstuuchtelijk moeten worden afgedaan, is moeilijk te beantwoorden, daar de eischen, die de wet voor eventueele krijgstuuchtelijke afdoening stelt, m.i. niet voor objectieve waardeering vatbaar zijn. Subjectief inzicht zal dan wel bij het doen der keuze den doorslaggevenden factor vormen. Het nadeel hiervan is, dat iedere gedane keuze door een hoogere instantie wordt gecontroleerd en zoo noodig gecorrigeerd, welke correctie inderdaad weder op subjectief inzicht moet berusten en als zoodanig niet zonder meer als waarborg harer juistheid mag worden aanvaard, doch integendeel dikwijls slechts, waar hier meestal op stukken wordt beslist, een papieren waarborg mag worden genoemd.

Degeen, die de eerste en daarom dikwijls moeilijkste keuze heeft te doen, is de Commandant van den delinquent. Welke zijn keuze ook moge zijn, hij zal daarvan ingevolge art. 10 R.L. rapport hebben te doen aan den Garnizoenscommandant, die beslist na ter zake het advies van den Auditeur-militair te hebben ingewonnen. Beslist de Garnizoenscommandant al of niet tegen het advies van den Auditeur tot verwijzing, dan komt de zaak voor den krijgsraad en eventueel in hooger beroep voor het H.M.G. Beslist de Garnizoenscommandant tegen het advies van den Auditeur tot krijgstuuchtelijke afdoening, dan heeft de Auditeur krachtens art. 15 R.L. beroep op het H.M.G., welk college dus weer in de zaak wordt gemengd.

Beslist de Garnizoenscommandant overeenkomstig het advies van den Auditeur tot krijgstuuchtelijke afdoening, dan zal deze zonder meer kunnen volgen, doch dan heeft de gestrafte het in de hand om door gebruikmaking van zijn recht van beklag het H.M.G. over de zaak te doen oordeelen, bij welk oordeel dus weer ter sprake komt de vraag of de zaak krijgstuuchtelijk had mogen worden afgedaan of had behooren te worden verwezen.

Hoe men het dus ook wendt of keert, de uiteindelijke beslissing ligt steeds bij het H.M.G.

Aanvankelijk heeft men zich van die inmenging van het H.M.G. veel voorgesteld vooral voor die gevallen, waarin naast den eisch, dat het feit van lichten aard moet zijn, mede wordt gesteld, dat het feit onbestaanbaar met de militaire tucht of orde is (art. 2 nos. 3 en 6). Men wilde een *principieele* beslissing, waaruit voortaan zou vaststaan, wat nu eigenlijk onder een „*feit onbestaanbaar met de militaire tucht of orde*” zou behooren te worden verstaan.

Hoe zou die principieele beslissing nu hebben kunnen zijn?

In de eerste plaats zou die hebben kunnen luiden: „Elk strafbaar „feit, door een militair gepleegd, strijdt tegen de militaire tucht of „orde; of een door een militair gepleegde overtreding, als bedoeld „in art. 2, 6° W.K., dus krijgstuuchtelijk strafbaar is, hangt alleen „van den al of niet lichten aard der overtreding af”.

Terecht merkt de Redactie M.R.T. (XXI, blz. 302) op, dat deze

beslissing met de woorden der wet strijdt, daar de wet immers ook het mogelijk bestaan erkent van overtredingen, welke niet strijdig zijn met de militaire tucht of orde, zoodat een dergelijke beslissing van het Hof ook niet was te verwachten.

In de tweede plaats had de uitspraak kunnen luiden: „Overtredingen door een militair *in uniform* gepleegd, zijn uit dien hoofde „steeds onbestaanbaar met de militaire tucht of orde”.

Ook deze uitspraak zou te pertinent zijn geweest, omdat, zooals de Redactie M.R.T. wederom terecht betoogt, het in uniform gekleed zijn van den overtreder slechts van belang kan zijn, als het plegen der overtreding door anderen kan worden waargenomen.

Andere afdoende principieele beslissingen zijn er echter niet. Het gevolg hiervan was, dat er langen tijd bij de Zeemacht voor de afdoening der feiten, genoemd in art. 2, 6° W.K., een golfbeweging heeft bestaan.

Van 1923 tot Februari 1926 werden vrijwel alle overtredingen strafrechtelijk afgedaan. Naar aanleiding van een tusschen den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad en den Commandant der Marine gerezen meeningsverschil over de vraag of eenige door militairen der zeemacht gepleegde vergrijpen onbestaanbaar waren met de militaire tucht of orde, besliste het H.M.G., dat dit *wel* het geval was en dat de feiten derhalve door den Commandant behoorden te worden afgedaan (M.R.T. XXI blz. 300). Aldus geschiedde voortaan. Bij beschikking van 26 April 1927 (M.R.T. XXIII blz. 80), besliste echter het H.M.G. op de klacht van een officier, die na zonsondergang zijn fiets onbeheerd had laten staan en deswege door zijn Commandant met een berisping was gestraft, dat dit feit niet krijgstuchtelijk, doch strafrechtelijk had behooren te zijn afgedaan. Het werd nu langzamerhand wel duidelijk, dat de jurisprudentie van het Hof op dit punt niet alleen zeer onvast, maar bovendien weinig gemotiveerd was. Het Hof had n.l. deze toch al niet eenvoudige quaestie tot een casus diabolicus gemaakt, doordat het Hof zich niet eenvoudig afvroeg: „Is het feit onbestaanbaar met de militaire tucht of orde „en tevens van zóó lichten aard, dat de zaak buiten strafrechtelijke „behandeling kan worden afgedaan?”, doch ging zoeken naar een relatie tusschen het krijgstuchtelijke en het strafrechtelijke element.

Vond het Hof krijgstuchtelijke afdoening den aangewezen weg, dan kreeg men te hooren: „*dat* in deze overtreding het krijgstuchtelijk element op den voorgrond en het strafrechtelijk karakter op den „achtergrond treedt”, terwijl indien aan strafrechtelijke behandeling de voorkeur werd gegeven de overweging luidde: „*dat* in deze „overtreding het krijgstuchtelijk element op den achtergrond en het „strafrechtelijk element op den voorgrond treedt”. Dergelijke overwegingen hebben wellicht haar waarde, doch belangrijk zijn zij niet, zoolang er niet tevens bij wordt verteld *waarom* en *waardoor* in het eene geval het krijgstuchtelijk element op het eerste plan en het strafrechtelijk element op het tweede plan staat en *waarom* en *waardoor* in het andere geval plansverwisseling plaats heeft. Immers,

waar ons reeds objectieve criteria ontbreken om zonder meer uit te maken of het te bestraffen feit al dan niet onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde, behoeft het geen betoog, dat het nog méér van het timmermansoog van Commandant, verwijzigings-autoriteit en H.M.G. gaat afhangen, of het latente krijgstuchtelijke element al dan niet domineert over het strafrechtelijke. Het wordt het oplossen van één vergelijking met meer onbekenden.

Een algemeene richtlijn is dus niet aan te geven. Bij de Marine is men dan ook na voornoemde beschikking van het H.M.G. dd. 26 April 1927 gaan begrijpen, dat voor de vraag: „verwijzing of krijgstuchtelijke behandeling?” van de in art. 2 nos. 3 en 6 bedoelde overtredingen niet *rechtsoverwegingen*, doch *doelmatigheids*overwegingen beslissend zijn.

In het belang der krijgstucht was het allereerst doelmatig, dat er eenheid kwam in de berechting, alsmede dat werd voorkomen, dat eerst een krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd en daarna blijkt, dat de zaak naar den militairen rechter dient te worden verwezen. Vandaar, dat de Commandant der Marine een rondschrjven tot zijn onderhebbende Commandanten richtte, waarin werd gezegd, dat het aanbeveling verdient, dat de Commandanten met toepassing van art. 8 R.Z., wanneer zij er niet geheel en al van overtuigd zijn, dat in een zaak betreffende een feit omschreven in artikel 2, ten derde en ten zesde W.K. *het krijgstuchtelijk element overweegt*, dus bij het bestaan van twijfel, hoe gering ook, den Commandant der Marine van hun bevinding kennis geven en eerst tot krijgstuchtelijke afdoening overgaan, nadat eventueel door den Commandant der Marine is bepaald, dat „de zaak buiten den Regter zal worden afgedaan” (art. 8, 2e lid sub *b* der R.Z.).

Vermits wij hebben gezien, dat de vraag of het krijgstuchtelijk element al dan niet overweegt, *altijd* twijfelachtig is, werd in feite — hoe omzichtig het ook in het rondschrjven werd uitgedrukt — ten aanzien van de feiten genoemd in art. 2 nos 3 en 6 W.K. de beslissing verwijzing of krijgstuchtelijke afdoening uit handen der Commandanten genomen en gelegd in handen van den Commandant der Marine.

Principieel is dit onjuist, omdat de Commandant en hij vooral, verantwoordelijk is voor de handhaving der tucht in het onderdeel, waarover hij het bevel voert. Aanvankelijk is er door eenige oudere Commandanten dan ook wel tegen voornoemde regeling geopperd. Practisch echter is de regeling toe te juichen, omdat door die regeling eerstens de zoo noodige eenheid in deze materie wordt verkregen, voorts een uit krijgstuchtelijk oogpunt zoo ongewenschte bron, welke tot wrijving en meningsverschil tusschen Commandanten en Gerechtsofficier aanleiding gaf, is gestopt, en ten slotte door die regeling het gevaar van de in het tuchtrecht mogelijke, doch steeds ongewenschte dubbele bestraffing voor hetzelfde feit zooveel mogelijk wordt voorkomen.

Rapporten betreffende de feiten, genoemd in art. 2, no. 3, komen

weinig voor, omdat die feiten met uitzondering van mishandeling sporadisch worden gepleegd. Betreft die mishandeling een z.g. „droge klapzaak”, welke in het burgerlijk strafproces zou worden geseponneerd, dan wordt ze krijgstuuchtelijk afgedaan. Is er geen reden voor sepositie, dan volgt verwijzing.

De Commandanten rapporteeren, wat de feiten, genoemd in art. 2 no. 6, betreft, alvorens de zaak zelf af te doen, aan den Commandant der Marine, en vrijwel stereotiep komt in hun rapport voor, „dat naar hun meening de zaak naar den krijgsraad dient te worden „verwezen”. Vrijwel algemeen deelt de Commandant der Marine die meening. Immers hij stuurt het rapport en de stukken aan den Fiscaal bij kantbeschikking met verzoek om advies en „o.a. dat er „tegen afdoening ex art. 74 S.R. geen bezwaar bestaat”. Door deze laatste toevoeging verklaart de Commandant der Marine:

- 1e. dat ook z.i. de zaak niet buiten den regter kan worden afgedaan of m.a.w. niet voor krijgstuuchtelijke bestraffing in aanmerking komt;
- 2e. dat het krijgstuuchtelijk element in de zaak niet van zoodanigen aard is, dat tegen transactie bezwaar bestaat.

Door deze regeling wordt met de desiderata van de Redactie M.R.T. betreffende de toepassing der transactie in het militaire recht, hierop neerkomende, dat de gerechtsofficier en hij alleen over de vraag, of er al dan niet getransigeerd mag worden, heeft te beslissen (zie M.R.T. XVIII blz. 207 vlg en blz. 455 vlg), volkomen rekening gehouden. Ook blijkt er uit, dat het bezwaar, dat Kapitein *Van Heuven* tegen transactie in deze materie heeft, n.l. dat te kort zou worden gedaan aan den eisch, dat „aan de militaire autoriteit „moet blijven opgedragen telkens te beslissen of zal mogen worden „getransigeerd of krijgstuuchtelijk gestraft” (Zie M.R.T. XXXII, blz. 443) niet bestaat, omdat deze beslissing inderdaad in handen van den Commandant der Marine is en blijft. Anders ook dan Kapitein *Van Heuven* ben ik niet van meening, dat van de vragen „strafrechtelijke of krijgstuuchtelijke afdoening” en „transactie of „behandeling door den krijgsraad”, eerstgenoemde belangrijker is, daar m.i. beide vragen elkander overlappen. Acht toch de Gerechts-officier krijgstuuchtelijke bestraffing niet den aangewezen weg, dan verzet niets zich tegen transactie.

Zijn de stukken thans eenmaal bij den Fiscaal, dan is de verdere weg eenvoudig genoeg. Het spreekt wel vanzelf, dat de Fiscaal in dezen stand van het geding wel nimmer argumenten zal vinden, welke hem zouden nopen te adviseeren wèl tot krijgstuuchtelijke bestraffing te doen overgaan. Integendeel, wel spoedig zal hij zich van aangezicht tot aangezicht tegenover den delinquent bevinden en over de afkoopsom zullen beiden het spoedig eens zijn.

Hiermede is de zaak zonder verdere inmenging van eenige andere instantie afgeploopen.

Er zijn gevallen, waarin van voornoemden gang van zaken wordt afgeweken, n.l. wanneer doelmatigheidsredenen daartoe nopen. Transactie beteekent oplegging van geldboete. Bij oplegging van geldboete moet steeds worden rekening gehouden met den vermogenstoestand van den delinquent, welke meestal niet rooskleurig is en zoo zal veelal een relatief geringe geldboete voor de overtreding moeten worden opgelegd. Hierin is soms niet het beste middel tot handhaving der krijgstucht te zien. Immers, men is geneigd het ernstige van een delict af te meten naar de opgelegde straf zonder meer. Een gevoelige krijgstuchtelijke bestraffing is dus soms passender. Komt daar nog bij, dat het feit van dien aard is, dat het door transactie niet aan de vergetelheid dient te worden ontrukkt, doch het doelmatig is, dat het in 's mans straflijst wordt vermeld, opdat volgende chefs van den verdachte weten, hoe het met 's mans mentaliteit op een bepaald punt is gesteld, dan zal krijgstuchtelijke afdoening zijn geboden.

Ik noem b.v. het geval, dat een schrijver door gebruikmaking van een dienstcouvert een particulieren brief kosteloos verzond, waardoor hij zich schuldig maakte aan overtreding der postwet, doch tevens blijk gaf van een uit krijgstuchtelijk oogpunt ontoelaatbare onbetrouwbaarheid.

Tenslotte biedt nog een moeilijkheid de samenloop van een strafrechtelijke overtreding met een of meer echte krijgstuchtelijke vergrijpen. Bestaat er geen samenhang of verband, dan vormt krijgstuchtelijke afdoening wegens het echte en transactie wegens het onechte vergrijp geen bezwaar. Een frequent voorkomend geval is b.v. een of andere overtreding, gepaard gaande met het ongeoorloofd in burger gekleed zijn.

Bestaat er wel samenhang of verband, dan dient te worden gelet op art. 60 W.K. Krachtens art. 60 W.K. toch neemt de militaire rechter dan van de feiten gelijktijdig kennis en neemt hij bij de bepaling van de straf het krijgstuchtelijk vergrijp of de krijgstuchtelijke vergrijpen in aanmerking. De rechter heeft dan — volgens de M.v.T. — „het krijgstuchtelijk vergrijp eenvoudig te beschouwen „als één van de vele omstandigheden, waarop de rechter bij de waardeering van het strafbare feit heeft te letten en die hij bij de bepaling van de straf in aanmerking heeft te nemen”.

De rechter is ook inderdaad tot die waardeering in staat, omdat bij vele overtredingen naast geldboete ook hechtenis als straf is gesteld, zoodat juist het ernstige der krijgstuchtelijke overtreding voor den rechter aanleiding kan zijn om het feitencomplex niet met geldboete, doch met hechtenis te waardeeren. Bij transactie evenwel kan aan den delinquent geen andere voorwaarde dan het betalen van een bepaalde geldsom worden gesteld. Vraag is thans, of de waardeering van het echte krijgstuchtelijke vergrijp of vergrijpen door verhooging van de afkoopsom voldoende tot gelding kan worden gebracht. Is dit niet het geval, dan zal de Gerechtsofficier tot toe-

passing van art. 74 S.R. zijn toestemming niet moeten verleenen. Wij zien hier tevens weer, hoe de vragen „verwijzing of krijgstu-
 „telijke afdoening” en „krijgsraadbehandeling of transactie” elkan-
 der overlappen. Immers de solutie zal niet behoeven te zijn dat
 „de zaak” door den krijgsraad *moet* worden berecht, doch discipli-
 naire afdoening blijft passend. Wegens het krijgstu-
 chtelijk element toch, dat zóoal niet in de strafrechtelijke overtreding op zich zelve
 is gelegen, toch wel gaat domineeren door het echte krijgstu-
 chtelijke vergrijp, — dat immers door een verhooging der afkoopsom
 niet naar behooren kan worden gewaardeerd — zal krijgstu-
 chtelijke afdoening van „de zaak”, d.i. het geheele feiten-complex, de aan-
 gewezen weg zijn, omdat behandeling door den krijgsraad met al
 zijn rompslomp daardoor wordt vermeden en dat is vóór alles doel
 van art. 2 nos. 2—6 W.K.

Door de bij de zeemacht gevolgde praktijk zijn zeer zeker alle
 moeilijkheden betreffende de toepassing van artikel 2 nos. 3 en 6
 W.K. niet uit den weg geruimd. Oorzaken, wezen en oplossing dier
 moeilijkheden zijn alle van denzelfden aard als die, welke voor-
 komen bij de toepassing der overige nummers van art. 2 W.K. Wij
 zullen ze meer gedetailleerd bespreken bij de behandeling van art. 2
 no. 2 W.K.

Alvorens daartoe over te gaan eerst eenige woorden betreffende
 artikel 2 no. 4 en artikel 2 no. 5 W.K.

Volgens art. 2 no. 4 kunnen eenige vermogensmisdrijven, indien
 zij van zóó lichten aard zijn, dat de zaak buiten strafrechtelijke
 behandeling kan worden afgedaan, tenzij den schuldige reeds twee-
 maal te voren wegens een z.d. feit straf is opgelegd, krijgstu-
 chtelijk worden afgedaan. Eenvoudige diefstal vormt van deze vermogens-
 misdrijven in de praktijk de hoofdschotel.

Deze regeling is eigenlijk een voortzetting van de bij de zeemacht
 steeds bestaan hebbende regeling, dat het straffen van kleine dieve-
 rijen, voor de eerste maal of voor de tweede maal aan boord ge-
 pleegd, aan de krijgstu-
 ch-
 tucht wordt overgelaten, wanneer de C.O. mocht
 vermeenen, dat dezelve om de geringe waarde van het ontvreemde
 of uit hoofde van verschoonende omstandigheden buiten regterlijk
 onderzoek kunnen worden gecorrigeerd (art. 156 C.W.W.).

Hierbij was vooral gedacht aan diefstal van tabak en sigaren, zeep
 enz., vooral vroeger artikelen van geringe waarde.

Als verschoonende omstandigheid heeft men waarschijnlijk ge-
 dacht aan het feit, dat het op lange zeereizen kon voorkomen, dat som-
 migen van die artikelen niets meer bezaten, anderen daarvan over-
 vloed hadden. De praktijk was echter onder het oude C.W.W. al
 geworden, dat ook voor andere zaken, vooral diefstal van kleeding-
 stukken van een kameraad en ongeacht of deze aan boord in zee of
 op een schip liggende aan den wal, dan wel bij een inrichting der
 zeemacht aan den wal had plaats gevonden, art. 156 toepassing
 vond. Krijgstu-
 ch-
 telijke bestraffing vond plaats in die gevallen, dat

in het burgerlijk strafrecht de zaak waarschijnlijk zou zijn geseponeerd om welke reden dan ook. Trouwens de oorspronkelijke ratio voor artikel 156 bestond niet meer, omdat aan boord van ieder oorlogsschip als semi-officieele instelling een toko (cantine) aanwezig is, waar artikelen als tabak, zeep enz., te allen tijde ook op lange zee-reizen verkrijgbaar waren.

Een schrille tegenstelling met art. 156 C.W.W. vormde art. 191 C.W.L., strafbaar stellende met militaire gevangenisstraf van ten hoogste tien jaren: „Elk militair, die zijn kameraad in het slaap-, kwartier, in de chambree of in de stallingen besteelt, *hoe gering*, *de ontvreemding ook wezen mag*”.

Verleiding — in art. 156 C.W.W. zeer menschkundig als verschoonende omstandigheid gedacht — werd in art. 191 C.W.L. niet geaccepteerd, doch op *de schending van het onderling vertrouwen* de volle klemtoon gelegd.

In het W.M.S.R. is — zij het ook na tegenstand — de regeling van art. 2 no. 4 voor *Land- en Zeemacht* ingevoerd. Blijkbaar heeft men dus aan verleiding als verschoonende omstandigheid meer gewicht toegekend dan aan schending van vertrouwen als verzwarende omstandigheid.

Het W.M.S.R. bevat dan ook voor den militair als zoodanig geen bepaling als art. 191 C.W.L. meer. Wel wordt schending der trouw door een militair hoog aangeslagen, wanneer de militair in een der bijzondere omstandigheden verkeert, als genoemd in de artikelen 151—158 W.M.S.R.

Het moet m.i. dan ook als een reminiscens aan art. 191 C.W.L. worden beschouwd, dat bij de Landmacht bij diefstal door een militair van goederen van zijn kameraad de verzwarende omstandigheid van art. 44 S.R. (gebruik maken van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken) mede werd ten laste gelegd en als bewezen aangenomen. Tegenwoordig qualificeeren H.M.G. en Krijgsraad Landmacht in dergelijke gevallen — evenals de zeemacht steeds heeft gedaan — de feiten zonder meer als „Diefstal” (zie M.R.T. XXXII blz. 160 en 263).

De door den Eerste-Luitenant *J. Gerritsen* in M.R.T. XXXII blz. 25 vlg. opgeworpen vraag, of toepassing van art. 44 S.R. op diefstal in de kazerne ten nadeele van een kameraad al dan niet bezwaar oplevert zoodanige kleine dieverijen langs krijgstuhtelijken weg af te doen, heeft dus tegenwoordig geen waarde meer, daar art. 44 S.R. in die gevallen, indien zich daarbij verder bijzondere omstandigheden niet voordoen, geen toepassing meer vindt.

Wij staan dus voor de vraag: „wanneer behooren kleine dieverijen, „voor de eerste of tweede maal gepleegd, krijgstuhtelijk, wanneer „behooren zij strafrechtelijk te worden afgedaan?”

Ook ten deze heeft zich praktijk gevormd. Krijgstuhtelijke afdoening vindt plaats in die gevallen, waarin de Commandant in staat is *met de hem ten dienste staande disciplinaire middelen den delinquent een aan diens schuld evenredige straf op te leggen*. Ook

dit criterium — wij zullen het dadelijk bij de bespreking van art. 2 no. 2 zien — is nog rijk aan moeilijkheden. Waar echter het standpunt der wet ongetwijfeld is om de berechting van onechte krijgstuuchtelijke vergrijpen zooveel mogelijk aan de militaire meerderen over te laten, moet disciplinaire bestraffing onbekrompen plaats vinden. Een voordeel van krijgstuuchtelijke bestraffing is voorts — en hierop moet inderdaad de aandacht worden gevestigd — dat niet, zooals bij een onherroepelijke veroordeeling wegens misdrijf door den rechter voor den delinquent een strafblad moet worden opge maakt en ingezonden, waardoor de veroordeelde zijn heele verdere leven geteekend is en welk strafblad voor den veroordeelde na ontslag uit den dienst of na vertrek met groot-verlof een geweldige hinderpaal kan vormen voor het verkrijgen van een betrekking. Ondanks dit alles zijn er toch gevallen, waarin zonder meer steeds verwijzing naar den krijgsraad volgt, b.v. diefstal van geld; diefstal van kleedingstukken, welke aan miliciens niet worden verstrekt, doch wellicht juist daarom door hen gaarne worden gedragen en mitsdien particulier door hen worden aangekocht, maar ook dikwijls van kameraden worden gestolen; diefstal van Rijkseigendommen; diefstal, gepleegd op schepen of inrichtingen, waar kleine dieverijen frequent plaats vinden, doch de daders sporadisch worden ontdekt, en tenslotte diefstal door personen, die blijken echte hamsteraars te zijn. *De doelmatigheid der verwijzing is het betrachten van crimineele politiek of het opleggen van de straks te bespreken straf met z.g. algemeene werking.*

De gevallen, genoemd in artikel 2, no. 5, worden vrijwel zonder meer krijgstuuchtelijk afgedaan. Kapitein *Van Hewven* en Eerste Luitenant *Kruls* verschillen van inzicht omtrent de vraag, of de hier genoemde feiten al dan niet altijd van lichten aard zijn en daarom steeds krijgstuuchtelijke afdoening volgt, dan wel of er gevallen denkbaar zijn, dat verwijzing moet volgen.¹⁾ (M.R.T. XXXII, 433, 441, 443).

Het wil mij voorkomen, dat in casu regelmatig disciplinaire bestraffing plaats heeft, omdat van deze feiten intuïtief kan worden gezegd, dat het krijgstuuchtelijk element praevaleert boven het strafrechtelijke. Dronkenschap en straatschenderij zijn ook onder de oude Reglementen van Krijgstucht steeds als disciplinaire vergrijpen beschouwd, ondanks hun strafrechtelijke strafbaarstelling en art. 22, b en d, Reglement Krijgstucht beschouwt ze ook nu nog als zoodanig. Sterk sprekend is ook een vergelijking van art. 446 S.R. met art. 24 Reglement Krijgstucht.

Art. 446 luidt: „Hij, die bij het bestaan van gevaar voor de „algemeene veiligheid van personen of goederen of bij ont „dekking van een misdrijf op heeter daad, het hulpbetoon „weigert dat de openbare macht van hem vordert en waar-

¹⁾ M.R.T., Deel XXXII, blz. 433, 441, 442, e.v.

„toe hij zonder zich aan dadelijk gevaar bloot te stellen, „in staat is, wordt gestraft met geldboete van ten hoogste „vijf en twintig gulden”.

Art. 24 R.Kr. luidt: „De militair is verplicht ook buiten „dienst aan burgerlijke dienaren van de openbare macht, „onder welke omstandigheden ook en zelfs zonder vorde- „ring, medewerking te verleenen. „Hij zal zich aan die verplichting niet onttrekken, ook al „zou hij zich aan dadelijk gevaar blootstellen. Lafheid en „vreesachtigheid stempelen den militair tot een onbruik- „baar soldaat.”

Mij dunkt uit een vergelijking van beide artikelen blijkt toch wel overduidelijk, dat art. 24 R.K. jo. art. 2, no. 5 W.K., het betreffende strafwetsartikel voor den militair buiten werking heeft gesteld en dat men gerust mag aannemen, dat voor alle feiten, onder no. 5 genoemd, de disciplinaire afdoening aan de strafrechtelijke derogeert. In het oorspronkelijke ontwerp luidde no. 5 dan ook, dat de daar genoemde strafbare feiten krijgstuuchtelijke vergrijpen waren zonder meer. Dat de Regeering er ten slotte de voorwaarde aan heeft verbonden: „indien naar het oordeel van den in no. 2 vermelden „meerdere strafrechtelijke behandeling der zaak niet vereischt „wordt”, moet m.i. niet dáaraan worden toegeschreven, dat bij die feiten het strafrechtelijk karakter wel eens zou kunnen domineeren boven het krijgstuuchtelijk element, doch alleen hieraan, dat de Regeering vreesde, dat wanneer eenvoudig was blijven staan, dat die strafbare feiten, indien door een militair begaan, geen strafbare feiten meer waren doch alleen krijgstuuchtelijke vergrijpen, *de opsporingsambtenaren, indien zij dergelijke feiten, door militairen gepleegd, zouden constateeren, niet meer verplicht waren daarvan proces-verbaal op te maken* (zie art. 141 vlg en 152 vlg S.V.) *en dat de militaire meerderen van het begaan dier feiten in de meeste gevallen dus geen kennis meer zouden krijgen.*

Behandelen wij thans no. 2, welks inhoud wel belangrijker mag worden genoemd dan die van alle volgende nummers tezamen.

Volgens dit nummer wordt de mogelijkheid geschapen om een aantal *militaire misdrijven* krijgstuuchtelijk af te doen.

Deze regeling eischt ampele bespreking. Zij heeft de wijze van toepassing der militaire strafwet, voor wat de in no. 2 genoemde militaire delicten betreft, bijna geheel aan den Commandant overgelaten en hem in staat gesteld zijn opvatting omtrent de meerdere of mindere strafbaarheid dier feiten te stellen in plaats van die der Wet. En zijn opvatting wordt beheerscht door de mate van krijgstuuch, zooals die in het onderdeel, waarover hij het commando voert, leeft en zich ontwikkelt.

Van de vele definities, welke betreffende het begrip „militaire „misdrijven” bestaan, blijf ik die van *Pols* de beste noemen. „*Mili-*

„taire misdrijven zijn alle de zoodanige, die in de bijzondere ver-
„plichtingen en de bijzondere positie van den militair den grond
„hunner strafbaarheid of hunner verhoogde strafbaarheid hebben.”

Voor de uitdrukkingen „de bijzondere verplichtingen” en „de bij-
„zondere positie van den militair” zou men kunnen lezen: „de
„krijgstucht”, zoodat: *Militaire misdrijven alle de zoodanige zijn,
die in de krijgstucht den grond hunner strafbaarheid of hunner
verhoogde strafbaarheid hebben.*

Die strafbaarheid vindt haar uitdrukking in het strafstelsel, een
der gewichtigste deelen van het strafrecht.

„Het is als het ware de grondslag van het gebouw en
„tevens een der deelen waarin de wetgever zijn denkbeelden
„omtrent den aard en het doel der strafwet het sterkst doet
„uitkomen en dat in den regel het meest door eigen nationale
„toestanden wordt beheerscht” (Pols).

Geen wonder dus, dat het W.M.S.R. een eigen strafstelsel heeft,
geheel afwijkende van dat van het Wetboek van Strafrecht.

Om ons nu maar bij de hoofdstraffen te bepalen: het W.M.S.R.
kent de doodstraf, de gevangenisstraf en de voor de praktijk niet van
belang zijnde militaire detentie. Het valt niet te ontkennen, dat in dit
strafstelsel als doel der strafwet sterk naar voren treedt *generale
praeventie door middel van afschrikking.*

Bedreiging van geldboete voor militaire misdrijven, zooals het
commune strafrecht die kent, hetzij uitsluitend voor de in abstracto
lichtere delicten, hetzij alternatief met vrijheidsstraf voor de in con-
creto lichtere gevallen, heeft de wetgever consequent willen vermijden.
Dat door de invoeging van art. 24 in het Wetboek van Strafrecht (bij
de wet van 29 Juni 1925, Stbl. no. 314) de geldboete in verband met
den inhoud van art. 1 W.M.S.R. automatisch ook in het militaire
strafstelsel is ingevoerd, *kan niet anders dan aan een lapsus van den
wetgever van 1925 worden toegeschreven.* Begrijpelijk is echter, dat
de militaire rechter zich van de toepassing van art. 24 S.R. voor wat
betreft *militaire* misdrijven afkeerig heeft getoond. De gevallen zijn
te tellen, dat voor een militair misdrijf geldboete is opgelegd.

Ik noemde U als scherp in het oog springend doel van het straf-
stelsel van het W.M.S.R. *generale praeventie door middel van op
afschrikking gerichte strenge straffen.* Een straf moet echter niet
alleen een middel tot een bepaald doel zijn, maar de geaardheid der
straf, haar karakter en haar grondslag, moeten ook rechtvaardiging
vinden. Die rechtvaardiging zoekt en vindt men als *vergelding
wegens schuld.* Die vergelding vindt plaats in den vorm van *leed.*

Hij, die een straf zonder vergelding, zonder leed, vraagt, is als de
boer, die om onweer zonder bliksem vraagt, terwijl hij, die in een
straf enkel vergelding wegens schuld wil zien, uit het oog verliest,
dat men met een rechtvaardiging der straf alleen er niet komt, doch
dat men die straf moet gebruiken om een bepaald doel te verwezen-
lijken. Straf is op vergelding gebaseerd, maar tevens maatregel ter

voorkoming van misdrijf in dien zin, dat de vereischten voor een goede straf worden gezocht niet alleen hierin, dat door de straf de door het delict teweeg gebrachte onlust, bestaande in de aantasting of de ingevaarbrenging der rechtsorde, wordt uitgewischt door het stellen van een leed, evenredig aan de lustgevoelens, welke het delict den dader heeft verschafft, doch ook in dien zin, dat zij afdoend middel is voor de toekomst in zooverre herhaling van delicten er door wordt voorkomen. De straf is dus zoowel een *repressief* als een *praeventief* middel ter vergelding en tegen het begaan van misdrijven. Aan deze eischen beantwoordt het militaire strafstelsel volkomen.

De praeventieve werking der straf wordt behalve in *generale* praeventie, bestaande in een afschrikkingsmiddel in het algemeen om menschen van het begaan van misdrijven af te schrikken, ook gezocht in *speciale* praeventie, bestaande in een afschrikkings- of verbeteringsmiddel voor den te berechten misdadiger, teneinde dezen door de straf op te voeden om geen misdaden meer te begaan.

Voor al onder den invloed van het z.g. *liberale* strafrecht, zich plaatsende op het standpunt van het *humanitaire individualisme*, werd de straf meer en meer *opvoedingsmaatregel*, teneinde den misdadiger, die als *vrij* burger steeds meer in het middelpunt der belangstelling werd geplaatst, met het minste leed tot een *geordend* burger op te voeden. Het belang van de maatschappij werd bij dit alles niet altijd scherp in het oog gehouden.

Als reactie daartegen ontstond het z.g. *autoritaire* strafrecht, dat onder den invloed van het collectivisme het belang der gemeenschap weer meer op den voorgrond wil stellen en deze tegen den misdadigen wil van den delinquent wil beschermen. Tegen de verslappende leuze: „Tout savoir est tout pardonner”, stelt het autoritaire strafrecht het parool: „Gij kunt, dus gij moet, want de gemeenschap eischt het”. Dit autoritaire strafrecht wordt gehandicapt door het feit, dat het, vooral in Duitschland, is geboren uit een nieuwe levens- en wereldbeschouwing, de z.g. irrationeële levensphilosophie (*credo quia absurdum*), welke welbewust het Deutsche volk in de gemeenschap van bloed (ras) en bodem in het centrum stelt en voor de staatsleer de mythe van den nationalen machtsstaat als uitgangspunt stelt.

Echter ook hier te lande heeft *Mr. N. Muller* los en onafhankelijk van de Deutsche theorieën meesterlijk uiteengezet den eisch om de individueele opvoedingsgedachte in het strafrecht ten aanzien niet van alle, doch wel van geheele categorieën van delicten geheel uit te schakelen, daar die delicten vaak door groote groepen der bevolking niet als onrecht, als verwerpelijke handelingen, worden gevoeld en dus *alle* groepsleden tot een innerlijke verwerping dier delicten moeten worden opgevoed.¹⁾

Voorbeelden van dergelijke delicten zijn:

Kwartjesautomaten met een cent laten werken; deze delicten

¹⁾ De straf in het strafrecht. Taak en schoonheid van de onvoorwaardelijke straf. Tijdschrift voor Strafrecht, Deel XLIV, pag. 15-72.

komen zeer veel en epidemisch voor en worden bovendien door velen meer als een grap dan als een misdrijf beschouwd.

Steundelicten en belastingdelicten komen zeer veel voor. Het is toch zeker logisch, zoo redeneeren velen, dat wanneer een steuntrekker eens iets extra's verdient, hij dit niet aan den steun opgeeft om zich daardoor die extra-verdienste te zien ontgaan door de korting op den steun. En het ontduiken der belasting is geen delict, doch een emotioneële sport. Terecht wil *Muller* hier straffen met beoogde algemeene werking.

Het indrukken van brandmelders door de schooljeugd of door jeugdige werkloozen, niet om een werkelijken brand te melden, doch om uit tijdverdrijf de brandweer noodeloos te alarmeeren en te zien uitrukken, was een veel voorkomend euvel. Voor de buurtgenooten van de daders was het een publieke vermakelijkheid voor jong en oud. Tranen werden er gelachen, als van alle kanten de brandweer met vol alarm kwam aanstormen, maar stil en beschaamd weer moest afdruipeu. Gelukte het aan de politie zoo'n jeugdig boefje te ontdekken, dan moest dit zwaar worden gestraft, omdat aan de anderen door dit voorbeeld diende te worden duidelijk gemaakt, dat het delict door de politie en justitie heelemaal niet vermakelijk werd gevonden, doch dat het verwerpelijk was en dat daaraan spoedig een einde diende te komen.

Voor straffen met beoogde algemeene werking is geen plaats, wanneer het met het groepsgeweten ten aanzien van een delict volkomen in orde is. In zoo'n geval spruit de misdaad voort uit persoonlijke mentaliteit en persoonlijke omstandigheden en is er dus aanleiding tot *individueel gericht* strafrechtelijk optreden.

Wordt echter door de groep overtreding van den rechtsregel als iets gewoons beschouwd, dan deugt het groepsgeweten niet en dan is er reden voor *generale beïnvloeding*, welke op die speciale groep moet werken. De dader wordt dan gebruikt om aan de groep duidelijk te maken, waar de schoen wringt. Men vergeldt hem niet alleen zijn schuld of tracht alleen *hem* te verbeteren, doch hij dient als voorbeeld voor de heele groep, daar hij a.h.w. *beschikbaar is voor een bestraffing met algemeene werking*.

Mr. Muller noemt zijn theorie *de specialisatie van de generale praeventie*.

Wij hebben hier te doen met een straf, die niet zoozeer „richtiges Mittel zum richtigen Zweck” is, doch *de straf is doel om het doel*. De rechtvaardiging der straf komt echter in het gedrang. Dit laatste wordt door de tegenstanders van *Muller* als een bezwaar en wel als een onoverkomelijk bezwaar tegen diens theorie aangevoerd. Zij vinden het een bezwaar, dat over het hoofd van den dader den leden der groep wordt duidelijk gemaakt, dat ook zij het onrecht als z.d. hebben te erkennen, doch de beschikbare dader tenslotte de man is, die de klappen krijgt, klappen, die niet in evenredigheid staan tot het verdiende leed. Consequent zou het zijn, dat de tegenstanders dan riepen om een zuivere „vergeldings-straf” maar integendeel, zij

houden het bij een zuiver speciale praeventie. Juist doordat bij de speciale praeventie de dader in het middelpunt wordt gesteld *ten koste van de gemeenschap* is de speciale praeventie m.i. ook niet evenredig met het verdiende leed, doch is hier *de gemeenschap de persoon, die niet alleen de klappen heeft gekregen, maar klappen blijft krijgen*.

Bovenstaande beschouwingen hebben voor het onderhavige onderwerp van bespreking veel waarde.

De redactie M.R.T. (XXIX blz. 219—223) heeft er terecht op gewezen, dat de voorwaarde, waaronder het militaire misdrijf krijgstuuchtelijk mag worden afgedaan, niet is, dat het feit als van lichten aard zonder meer kan worden beschouwd, doch dat de term der wet luidt, *dat de feiten van zóó lichten aard moeten zijn, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan*. Deze omschrijving wijst volgens de Redactie naar de bedoeling, dat strafrechtelijke behandeling achterwege kan blijven, indien de disciplinaire autoriteit met de haar ten dienste staande middelen bij machte is om den dader een aan diens schuld evenredige straf op te leggen. Ik zou er aan toe willen voegen „*en die disciplinaire straf praeventief middel zij tegen het begaan van misdrijf*”.

Voor krijgstuuchtelijke afdoening is dus allereerst noodig, *dat de krijgstuuchtelijke straf nog z.d. leed zij, dat zij een vergelding is, evenredig aan 's daders schuld*.

Onder schuld versta ik nog steeds een laakbaarheid van de psychische *uiting*, d.i. een laakbaarheid van de *daad* in dien zin, dat die daad blijk geeft, dat het er in de psyche van den dader, toen hij de aan de wettelijke omschrijving beantwoordende onrechtmatige handeling verrichtte, niet zoo uitzag als van rechtswege werd verwacht. Die psychische gesteldheid is van dien aard, dat den dader een verwijt treft zóó — d.i. laakbaar — te hebben gehandeld.

Van het standpunt van den vrijen wil uit redeneerend nemen wij aan, dat de dader *er voor had kunnen zorgen*, dat zijn psychische gesteldheid er *wèl* zoo uitzag, zooals het behoorde d.w.z. zooals van rechtswege werd verwacht.

Daarom mogen wij hem de uit die niet behoorlijke psychische gesteldheid voortvloeiende laakbare daad *toerekenen*, hem deswege verantwoordelijk stellen en hem dus zijn aan *schuld* te wijten psychische uiting door straf *vergelde*n.

Ik kan niet medegaan met de opvatting der modernen, volgens wie de schuld is „een qualiteit des daders” en waarbij men om deze te bepalen, van den beginne aan den blik op 's daders innerlijk wendt, alles wat hij op zijn kerfstok heeft nagaat en dat zijn schuld tegenover het algemeen noemt.

Men komt dan niet tot een uit de laakbare daad en uit de daad alléén blijkende onbehoorlijke psyche, maar tot een uit vroegere antecedenten blijkende anti-sociale gezindheid des daders.

Deze anti-sociale gezindheid moet voorts volgens de modernen niet

worden verklaard op den mystieken grondslag van den vrijen wil, doch kan, naar natuurwetenschappelijke methode, met toepassing der algemeene abstracte wet van oorzaak en gevolg, op de determinerende feiten van de maatschappelijke werkelijkheid met mathematische zekerheid worden gediagnostiseerd. Schuld, toerekening, aansprakelijkheid, vergelding en straf verliezen daarbij, evenals persoonlijkheid en wil, elke zelfstandige beteekenis. De dwaas en de held, de misdadiger en de heilige, zijn niet meer dan willooze producten van sociologische wetten zonder eenige verantwoordelijkheid.

Anti-sociale gezindheid, maatschappelijke gevaarlijkheid en maatregelen van sociaal verweer, zijn begrippen, die beteekenis hebben voor de bestrijding van de misdaad als sociaal-pathologisch verschijnsel.

Bij de beoordeeling van de zwaarte der schuld, in den door mij voorgestanen klassieken zin, van een door een militair begaan *militair delict* geldt dus mede als noodzakelijke factor de omstandigheid, dat uit het delict blijkt, *dat het begrip „krijgstucht” den dader psychisch niet zóó beheerschte als het hem psychisch behoorde te beheerschen.*

Voor krijgstuchtelijke afdoening is in de tweede plaats noodig, *dat de krijgstuchtelijke straf nog afdoend middel vormt ter voorkoming van herhaling van delict dus o.a. ook tegen een herhaalde aantasting der krijgstucht.*

Bij de beoordeeling der vraag: „wat is de beste straf, zoowel uit „een oogpunt van repressie (schuldvergelding) als van praeventie „(energieke maatregel ter voorkoming van misdrijf)?” speelt de krijgstucht dus een overheerschende rol. Welnu, voor de handhaving der krijgstucht is de Commandant in de allereerste plaats verantwoordelijk (art. 27 (3) R.K.T.). De Commandant kent den geest in het onderdeel, waarover hij het bevel voert. Hij kent en voelt aan de verhouding, welke in het bewustzijn van de leden van zijn groep bestaat tusschen de macht van de tucht — d.i. die wederkeerige betrekking tusschen de verschillende rangen en standen, welke de meest gewilde samenwerking tot regelmatige functioneering van den dienst bewerkstelligt — en den invloed van de die doelvoorstelling ondermijnende en aantastende elementen. Onttrekt een groepslid onder den invloed van die de tucht ondermijnende en aantastende elementen zich aan de groepssamenwerking, zoodat storing of gevaar voor storing van de regelmatige functioneering van den dienst daarvan het gevolg is, dan zal de Commandant hebben te overwegen, of de hem ten dienste staande disciplinaire straf nog voldoende is als evenredig tegenleed van die gestoorde orde, doch tevens voldoende prikkel voor den delinquent om dezen te doen inzien, dat het met dien eisch van samenwerking meenens is en dat hij zich voortaan zal hebben te hoeden om zich aan die samenwerking te onttrekken.

Is het niet het geval, dan dient verwijzing naar den krijgsraad te volgen, opdat met de zooveel sterkere reagentia van het straffensysteem van het militaire strafwetboek voornoemde repressieve en praeventieve werking kan worden bereikt.

De beslissing der keuze is vooral in grensgevallen inderdaad moeilijk, maar toch niet moeilijker dan de straftoemeting in het algemeen. De Commandant zal voor de beslissing der keuze de leidraad, hem voor de bepaling van soort en mate eener krijgstuchtelijke straf in art. 29 (3) R.K.T. gegeven, overeenkomstig moeten toepassen. Die bepaling luidt:

„De strafoplegger zal bij het gebruik maken van de hem bij „de W.K. toegekende bevoegdheid steeds indachtig zijn „aan de hem tevens bij die wet opgelegde verplichting om, „bij het bepalen van de soort en de mate van krijgstuchtelijke straf rechtvaardigheid naast gestrengheid te be„trachten *en zoowel de omstandigheden waaronder het ver„grijp is begaan als de persoonlijkheid en het doorgaand „gedrag van den dader in aanmerking nemen.*”

De officier, gewend in de dienstvoorschriften scherp omljnde begrippen en orders te vinden, zal deze aanwijzing vaag vinden, doch zal hebben te bedenken, dat ook begrippen, welke op zich zelf principieel en scherp zijn, bij toepassing op feiten, welke zich op en om de grenslijn van die begrippen bewegen, wel eens tot onzekerheid leiden. Ervaring zal dan een goede raadvrouw zijn.

Toch zijn er omstandigheden genoeg aan te wijzen, zoowel van feitelijken als van persoonlijken aard, die voor een verwijzing naar den krijgsraad determineerend zijn, b.v. de tijd, waarop en de plaats, waar het misdrijf is begaan; de dader beging het feit als zuivere demonstratie wegens vermeende of werkelijk bestaande misstanden, vermeende onbillijke behandeling, kortom in die gevallen, waarin het misdrijf blijk geeft, dat de dader het heeft begaan, niet uit een voor verbetering vatbaar gebrek aan zelfbeheersching, maar gedreven door gevoelens, die de militaire maatschappij bepaald anti-gezind zijn, of waaruit blijkt, dat hem het zoo noodige vertrouwen in zijn superieuren ontbreekt. Nòch vermeende, nòch werkelijk bestaande misstanden, die den dader tot demonstratief handelen voerden, mogen m.i. tot een verzoenende houding tegenover den delinquent doen besluiten. Hoeveel goeds ook te zeggen valt voor het menschelijk medegevoel, hetwelk in zulke gevallen door den Commandant wordt getoond, *de plicht dwingt dien gezagsdrager daaraan het zwijgen op te leggen!* Hij behartigt niet *zijn* zaak, doch het *militair* belang en daarmee mag niet worden getransigeerd. Is het wel in orde, zoo hoort men dikwijls vragen, dat een zoo jeugdig schepeling of een zoo weinig gevormd milicien met de taak van schildwacht wordt belast? Deze vraag mag niet aan den *rechter* worden gesteld, wel aan het *uitvoerend gezag*. Bepalingen betreffende de geaardheid der militaire vorming en van den duur daarvan zijn Regeeringstaak. Zijn de voorschriften te dien aanzien, door de administratie gegeven niet juist, dan dient de aandacht van de administratie daarop te worden gevestigd. Maar het is niet de taak

van den *rechter* in zijn oordeel de juistheid of onjuistheid van de door de Regeering vastgestelde voorschriften te beoordeelen, doch integendeel te zorgen, dat niet met overschrijding van de strafwet, de door de Regeering gemaakte voorschriften geheel of ten deele illusoir worden gemaakt. Men wake voor een „*gouvernement des juges*”.

Dan kunnen het aantal en de aard der reeds vroeger binnen een kort tijdsverloop door den delinquent begane disciplinaire vergrijpen, blijkende uit 's mans straflijst, den Commandant een aanwijzing zijn, dat de man het met den hem rechtens opgelegden plicht om zich op een bepaalde wijze uiterlijk te gedragen zoo nauw niet neemt. Dit kan zijn een zijn gemiddelde schuld verzwarende omstandigheid en tevens het bewijs, dat disciplinaire bestraffing, welke toch altijd op een gemoedelijke en huiselijke wijze wordt opgelegd en ondergaan, weinig vat op den man heeft.

In al deze gevallen, waarin het misdrijf qua tale niet zoo heel zwaar behoeft te zijn, kan de Commandant het passend oordeelen om disciplinaire bestraffing achterwege te laten, opdat de èn als vergeldingsmaatregel èn als opvoedingsmaatregel zooveel dieper ingrijpende straffen van het militair strafwetboek op den dader kunnen worden toegepast.

En ten slotte kan het dienstig zijn, dat ook bij in concreto lichtere gevallen verwijzing naar den krijgsraad plaats heeft, omdat men in casu een straf met algemeene werking beoogt. Hier moeten dus de verwijzing naar den krijgsraad en de door dezen op te leggen straf dienen als algemeen afschrikkend middel voor alle groepsleden. Is dit, zooals wij hebben gezien, van nature het doel van het strafstelsel van het militaire strafwetboek, ook deze taak is onder invloed van het liberale individualisme om het eens sterk uit te drukken: *gedenatureerd*. Ook voor het militaire strafrecht is het Schlagwort „individualiseering der straf” geen vreemde klank gebleven. Ook voor het militaire strafrecht bestaat er voor elk individu de geeigende straf om dezen *op te voeden* t.w. voor de kinderen (1901), de jeugdigen (de op het punt van invoering staande jeugdgevangenen uit de wet van 1929), de reclasseerbare gelegenheidsmisdadigers (wet op de V.V. en V.I., geldboetewet), de psychopathen (1925) en de beroeps- en gewoontemisdadigers (1929), die echter, voordat ze als z.d. kunnen worden gequalificeerd, wel ontslag uit den militairen dienst zullen hebben gekregen.

Maar ook voor het militaire moet het hierboven genoemde artikel van *Mr. N. Muller* de beteekenis hebben van de klaoenstoot, die verzamelen blies. En voor de afgrenzing: „verwijzing of krijgstuclite-„lijke afdoening van een militair misdrijf” is *de specialisatie van de generale praeventie van groot gewicht*. Immers, het kan voorkomen uit welke oorzaken dan ook, dat een in art. 2, no. 2, genoemd misdrijf in een groep veelvuldig wordt begaan; men denke b.v. aan plichtsverzuim door schildwachten of andere wachthebbers of dat er een soort solidariteitsgevoel tusschen manschappen en korporaals bestaat,

waardoor tegen die korporaals gepleegde lichte insubordinaties niet eens worden gerapporteerd, omdat deze korporaals die vergrijpen zoo erg niet vinden. Ten slotte denke men aan het beruchte niet salueeren van den meerdere op den openbaren weg en de daarop na aanhouding gevolgde insubordinatie of dienstweigering. Voor eenige jaren waren die gevallen bepaald epidemisch en het gevaar dreigde, dat het kader die quaestie meende te moeten oplossen door hetzij zooveel mogelijk in burgerkleeding te loopen, hetzij zich van het „niet groeten” maar niet al te veel aan te trekken.

In al deze gevallen is het met de groepsmentaliteit niet in orde en bestaat er grond om ook de in concreto lichtere gevallen naar den krijgswaard te verwijzen, opdat over het hoofd van den voor bestraffing beschikbaren dader heen, aan alle groepsleden door strenge bestraffing van den dader wordt duidelijk gemaakt, waar de schoen wringt en zij tot een innerlijke verwerping dier delicten worden gebracht.

Wanneer nu door den Commandant de beslissing is genomen, welke houding behooren dan de controleerende instanties tegenover die beslissing aan te nemen? Naar mijn meening behoort die beslissing zooveel mogelijk te worden geëerbiedigd.

Voor wien met onbevangen blik de rechtspraak gadeslaat en in de gelegenheid is vooral de wijze van toepassing van art. 2, nos. 2—6 W.K. na te gaan, is het duidelijk, dat de Commandanten op grond van praktijk en ervaring *een flair hebben verkregen om de juiste keuze te doen*, die, al kunnen zij wellicht de theoretische grondslagen daarvan niet analyseeren, in feite toch wel de praktische verwezenlijking van de theorie, zooals ik die heb uiteengezet, mag worden genoemd.

Is de Commandant tot krijgstuchtelijke bestraffing overgegaan en acht de Garnizoenscommandant, aan wien daarvan rapport wordt gedaan, dit niet juist, dan biedt art. 57 W.K. het correctief. Zeer terecht meent de Redactie M.R.T. (XXIX blz. 219—223), dat dit correctief uitzondering moet blijven, omdat een dubbele bestraffing — gevolg van dat correctief — den soldaat allicht wrevelig zou kunnen maken en alzoo een niet gewenschte bron voor nieuwe vergrijpen zou kunnen zijn. Het hatelijke is, dat ten slotte de delinquent het slachtoffer wordt van een verschil in appreciatie tusschen degenen, die tot oordeelen worden geroepen. Zoo'n uitzondering is b.v. aanwezig — het voorbeeld is uit de M.v.T. — wanneer een feit, dat krijgstuchtelijk is afgedaan, omdat het werd beschouwd als een overtreding van een voorschrift betreffende de schietoefeningen, naderhand blijkt een laaghartige moord te zijn geweest. Bovendien schaaft toepassing van art. 57 W.K. steeds min of meer het prestige van den strafoplegger, daar zekere afkeuring van diens beleid er in ligt opgesloten. Zelfs wanneer de afdoening juridisch pertinent onjuist is — b.v. het feit wordt niet genoemd in art. 2, men denke b.v. aan de gequalificeerde vormen van sommige in art. 2 wèl ge-

noemde artikelen, welke gequalificeerde vormen *nooit* krijgstuhtelijk mogen worden afgedaan —, lijkt toepassing van art. 57 W.K. niet bepaald noodzakelijk. Op grond van het in het militaire recht ook aangenomen wordende *opportunitateits-principe* kan de zaak worden geseponeerd. ¹⁾ Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat de Garnizoenscommandant, die verantwoordelijk is voor de tucht in zijn rechtsgebied, indien hij de zienswijze van den strafoplegger niet deelt, die zienswijze, om bovengenoemde nadeelen aan toepassing van art. 57 W.K. verbonden, nu maar niet steeds zonder meer moet accepteren.

Integendeel, bij te groot verschil in appreciatie kan de Garnizoenscommandant, onder goedkeuring van de door den Commandant genomen beslissing, zijn opvatting aan dien Commandant mededeelen met opdracht om bij eventueele *volgende* gevallen met zijn opvatting rekening te houden.

Rapporteert de Commandant, dat naar zijn meening de zaak niet buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan, of dat hij daaromtrent twijfelt, dan bestaat er bij afwijkend inzicht van den Gerechts-officier geen bezwaar om niettemin te beslissen, dat de zaak wél buiten den strafrechter zal worden afgedaan en de stukken weder in handen te stellen van den Commandant ter verdere afdoening. Frequent is in de praktijk dit verschil in inzicht niet.

Zooals gezegd, de Commandanten weten in het algemeen wel het juiste midden te houden. Mijn praktische ervaring bij de Marine is, dat bij de commandanten niet de tendenz bestaat om al gauw van oordeel te zijn, dat krijgstuhtelijke afdoening te kort schiet, en verder, dat strafrechtelijke behandeling bij hen ultimum remedium is. Ook bestaat er bij hen geen tendenz, de verantwoordelijkheid voor het handhaven der krijgstuht te schuwen, door b.v. in moeilijke gevallen al heel gauw te rapporteren, dat de zaak niet buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan of dat daaromtrent wordt getwijfeld, in de hoop, dat de Vlootvoogd — den Fiscaal gehoord — de beslissing voor hem zal nemen en óf zal verwijzen óf hem machtigen tot krijgstuhtelijke afdoening.

Hier doet zich nu echter weer een andere crux voor en wel in den vorm van art. 58 W.K. Hoe behooren krijgsraad en H.M.G. te staan tegenover die verwijzing en hoe te handelen, indien zij het met die verwijzing niet eens zijn?

Ook toepassing van art. 58 W.K., krachtens welk artikel de militaire rechter de verwezen zaak naar den Commandant kan terugverwijzen, indien hij bevindt, dat het feit een der in artikel 2 nos. 2—6 vermelde feiten opleverende, buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan, behoort m.i. uitzondering te blijven, omdat de Commandant in het dragen van zijn verantwoordelijkheid voor de handhaving der krijgstuht niet mag worden be-

¹⁾ In denzelfden zin: *Mr. J. C. van Heuven*; M.R.T., Deel XXXII, blz. 432.

moeilijkt tengevolge van een verschil in appreciatie tusschen degenen, die tot oordeelen worden geroepen. Zoo'n uitzondering is b.v. aanwezig, wanneer een feit, dat strafrechtelijk wordt vervolgd, omdat het werd beschouwd als een laaghartige moord, naderhand blijkt een overtreding van een voorschrift betreffende de schietoefeningen te zijn. Doen zich echter tijdens de strafrechtelijke behandeling zulke schokkende nova niet voor, dan is het beter, dat de rechter art. 58 buiten toepassing laat en zoo noodig een voorwaardelijke veroordeeling uitspreekt. Want ook toepassing van dit artikel schaadt min of meer het prestige van Commandant en Gerechtsofficier en houdt afkeuring van hun beleid in. Waar bovendien het H.M.G. zijn sententies betreffende toepassing van art. 58 W.K., zij het ook met de goede bedoeling om den Commandant in zijn oordeel volkomen vrij te laten, *niet motiveert*, is het gevaar groot, dat Commandant en Gerechtsofficier die beslissing nòch begrijpen, nòch waardeeren, doch daardoor schuw worden en voortaan groen en rijp krijgstuhtelijk afdoen onder werking van de dictatuur van het Hof en onder het motto „beter geen verwijzing dan een verwijzing, die in het „zand loopt”.

Mijne Heeren, in het begin van de lezing zeide ik, dat de materie moeilijk is, U zult die uitspraak met mij deelen. Maar ik hoop, dat U ook met mij de meening zult deelen, dat de materie er *niet minder aantrekkelijk* door is. Men klaagt wel eens over het lage standpunt, waarop onze militaire strafrechtswetenschap staat en over de geringe belangstelling, die zij schijnt in te boezemen. *Deze klacht kan ik niet deelen.*

Men vergeet, dat de wetenschap zich niet uitsluitend in dikke boeken openbaart, dat zij zich in de eerste plaats openbaart en behoort te openbaren in het leven, in de dagelijksche functiën van het maatschappelijk lichaam. Ik hoop U dit aan de hand van mijn onderwerp te hebben duidelijk gemaakt.

Ik dank U voor Uw aandacht.

Mr. Franken had te omstreeks 21.00 zijn rede gedurende korten tijd onderbroken, in welke pauze thee werd rondgediend, aangeboden door den Commandant der School voor Reserve-Officieren der Bereden Artillerie, Majoor *H. Keppel Hesselink*.

Na afloop van de lezing, welke door de aanwezigen met groote aandacht was gevolgd, deelde de Voorzitter mede, dat er gelegenheid bestond tot het stellen van vragen aan den inleider. Van deze gelegenheid werd door velen gebruik gemaakt.

Generaal-Majoor *W. F. Sillevs* verklaarde, dat het onderwerp zijn bijzondere belangstelling heeft, te meer, omdat hij zelf eenige jaren Garnizoenscommandant te 's Gravenhage is geweest. Naar aanleiding van hetgeen *Mr. Franken* heeft gezegd over de mogelijkheid, dat, bij verschil van opvatting tusschen den strafoplegger en

den Gerechtsofficier, deze laatste niet dadelijk behoeft in te grijpen door te verwijzen naar den krijgsraad, maar wel den strafoplegger zijn meening kan doen kennen en hem opdragen met die meening in den vervolge rekening te houden, stelde Z.H.E.G. de vraag, of hierin niet een gevaar kan schuilen. De gevallen zijn immers niet alle gelijk, zoodat het lastig is om hier aanwijzingen (van bindende voorschriften kan uiteraard slecht worden gesproken) te geven. De strafoplegger behoort „heilig” te zijn, d.w.z. *vrij in het nemen van zijn beslissing, zonder daarbij door chefs te worden beïnvloed*, vooral ook, omdat de strafoplegger zelf voor zijn beleid verantwoordelijk is.

Mr. Franken antwoordde, dat hij het in beginsel met de opmerking van den Generaal eens kan zijn, doch meende, dat bij *groot* verschil in appreciatie van het feit wel aanleiding voor den Gerechtsofficier kan bestaan om aanwijzingen te geven. Als voorbeeld noemde hij het bij de Marine vrij veel voorkomende slapen op wacht door schildwachten en ander wachtpersoneel. Wordt dit te erg, dan kan men het niet bij krijgstuchtelijke afdoening laten. Een algemeene aanwijzing zou dan kunnen worden gegeven om niet meer dan bij uitzondering tot krijgstuchtelijke afdoening over te gaan. Maar men moet inderdaad zeer voorzichtig zijn en zorgen, dat de bedoeling goed duidelijk wordt gemaakt, zoodat geen mogelijkheid tot twijfel blijft.

Kapitein *Mr. J. Schuitemaker* merkte in dit verband op, dat er op dit punt verschil bestaat tusschen Zee- en Landmacht. De Commandant van de Marine staat als Gerechtsofficier, tevens commandant van den tot straffen bevoegden meerdere, anders tegenover deze kwestie dan de Garnizoenscommandant, die niet een directe chef van den tot straffen bevoegden meerdere is, doch alleen als Gerechtsofficier met de behandeling der zaak bemoeienis heeft.

Majoor *C. C. Grosjean* stelde de vraag, of de inleider niet te veel is uitgegaan van de gedachte, dat verwijzing naar den krijgsraad altijd door den man als iets ernstigers wordt gevoeld dan krijgstuchtelijke bestraffing. De Majoor was van meening, dat in vele gevallen een krijgstuchtelijke bestraffing, kort na het vergrijp opgelegd, een krachtiger middel zal zijn.

Ook Kapitein *Mr. J. Schuitemaker* verklaarde in het algemeen meer uitwerking te verwachten van een strenge krijgstuchtelijke bestraffing dan van een lichte straf, opgelegd door den krijgsraad.

Luitenant-Kolonel *F. B. A. J. Janssen* voegde hier nog aan toe, dat in de practijk herhaaldelijk blijkt, dat men aan het ondergaan van de vervangende hechtenis de voorkeur geeft boven betaling van de geldboete.

Mr. Franken bestreed op grond van zijn ervaring deze opvattingen in haar algemeenheid.

Hij heeft zeer sterk den indruk gekregen, dat zelfs een lichte gevangenisstraf héél erg wordt gevonden. Immers ook bij sollicitaties naar burgerbetrekkingen kan zoo'n straf haar nawerking nog doen gelden. Hoewel aan adspirant-werkgevers in het algemeen geen in-

zage van het strafblad mag worden gegeven, blijkt dit in de practijk toch wel te geschieden in dezen vorm, dat aan den sollicitant wordt gevraagd, of hij tegen inzage bezwaar heeft.

Majoor *J. Drost* deelde nog mede, dat volgens zijn bij den Krijgsraad voor de Landmacht opgedane ervaringen de vrees voor gevangenisstraf sterk vermindert bij toenemende werkloosheid.

Kapitein *Mr. J. C. van Heuven* wilde gaarne eenige toelichting geven betreffende het standpunt, door hem ingenomen ter 1ste Jaarlijksche Algemeene Vergadering van de M.R.V. ten aanzien van de transactie, over welk standpunt de inleider tijdens zijn rede eenige opmerkingen had gemaakt. Nadat spreker hulde had gebracht aan *Mr. Franken* voor de wijze, waarop deze zijn onderwerp had behandeld, zeide hij ongeveer het volgende: „In de vergadering op 21 November j.l. stelde ik voorop, dat ik mij goeddeels met de meeningen van den Heer *Franken* kan vereenigen. Desondanks heeft de inleider „blijkbaar meer oppositie in mijn aan hem gegeven antwoord aangetroffen, dan ik er in heb willen leggen. Ik heb toen namelijk niet gezegd, dat de meening van de militaire autoriteit tegenwoordig niet tot gelding zou komen bij de transactie, doch slechts opgemerkt, dat wanneer t.z.t. de transactie *bij de wet* zal worden geregeld, óók *in de wet* deze autoriteit niet zal mogen worden uitgeschakeld.

„Mijn meening, dat ik de vraag: „krijgstuchtelijke afdoening of verwijzing naar den krijgsraad?” belangrijker vind dan deze andere: „afdoening door den krijgsraad of transactie?” moet ik handhaven. Of een gulden boete wordt opgelegd door den krijgsraad of door den Auditeur-militair doet weinig ter zake, maar het verschil tusschen een gulden boete en acht dagen licht arrest is *beduidend* en *princiepief*. *Mr. Franken* heeft dit trouwens niet ontkend en ik geloof dan ook, dat onze meeningen dichter bij elkaar staan dan hij denkt”.¹⁾

Kapitein *F. A. J. Alofs* vroeg naar den invloed, door chefs op deze materie uit te oefenen, waarop het antwoord luidde, dat zulk een invloed uiteraard mogelijk is, bijv. door toepassing van art. 50 W.K., doch dat de uiteindelijke beslissing omtrent het al of niet verwijzen toch altijd aan den Garnizoenscommandant is.

Kapitein *J. J. Six Dijkstra* bracht vervolgens onder de aandacht, dat het mogelijk is, dat, alvorens de Garnizoenscommandant heeft beslist omtrent het al of niet verwijzen van een aanvankelijk reeds krijgstuuchtelijk afgedane zaak, de krijgstuuchtelijk gestrafte zijn beklag doet. Daar de meerdere, die op het beklag moet beslissen, niet aan een termijn is gebonden, kan het wellicht raadzaam zijn hiermede te wachten, totdat de Garnizoenscommandant heeft beslist ten aanzien van de verwijzing.

Nadat alle vragen waren beantwoord, sprak Generaal-Majoor *W. F. Sillevius* namens alle aanwezigen een woord van dank, in de eerste plaats tot *Mr. D. B. A. Franken* voor zijn van veel studie ge-

¹⁾ M.R.T., Deel XXXII, blz. 443.

tuigende rede en voorts tot het Bestuur van de M.R.V., dat dezen avond had georganiseerd. Z.H.E.G. juichte het streven van de vereniging zeer toe en hoopte, dat zij op den ingeslagen weg zal voortgaan.

Ook de Voorzitter, *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen*, dankte *Mr. Franken*. Vervolgens wendde hij zich achtereenvolgens tot Majoor *Keppel Hesselink* om dank te zeggen voor de ondervonden gastvrijheid en tot de aanwezigen om voor de betoonde belangstelling te bedanken. Deze belangstelling, welke blijkt uit de groote opkomst, is voor het Bestuur een krachtige aanmoediging om het streven van de M.R.V. onversaagd voort te zetten.

Samenwerking van juristen en militaire medici op volkenrechtelijk gebied.

Reeds tijdens den wereldoorlog plachten de officieren van gezondheid, behorende tot de geallieerde legers, achter het front bijeenkomsten te houden, waar zij de opgedane oorlogservaringen bespraken en uitwisselden, hetgeen hun verderen arbeid ten goede kwam.

Na het sluiten van den vrede zijn deze bijeenkomsten op grotere schaal voortgezet in den vorm van congressen, welke om de twee jaren werden gehouden.

Het Ie Congres vond plaats in 1921 te Brussel onder bescherming van *Z. M. Albert I*, Koning der Belgen, terwijl de Minister van Landsverdediging optrad als eerevoorzitter.

De besprekingen tijdens dit congres (Congrès International de Médecine et de Pharmacie Militaires) gaven den stoot tot de instelling van een „Comité Permanent”, dat werd belast met de zorg voor het verzekeren van het regelmatig houden van de congressen. Achtereenvolgens vonden deze plaats te Rome, Parijs, Warschau, Londen, Den Haag, Madrid, Brussel en Boekarest (1937).

De onderwerpen, welke werden behandeld, kunnen in drie groepen worden verdeeld:

in de eerste plaats de medisch-technische groep, welke betrekking heeft op de behandeling van zieken, gewonden en gaspatienten in oorlogsomstandigheden;

in de tweede plaats de groep, welke zich bezig houdt met de vraag, hoe de officieren van gezondheid dienen te worden opgeleid en op verschillend gebied gespecialiseerd, opdat de militair-geneeskundige dienst volledig op de hoogte van zijn taak zij;

ten slotte de groep van sociale onderwerpen, waartoe bijv. behoren:

de noodzakelijkheid van samenwerking tusschen burgerlijke en militaire autoriteiten op het gebied van sociale hygiene en lichamelijke opvoeding;

de methodes van samenstelling van het jaarlijksch contingent dienstplichtigen.

De onderliggende gedachte, waarvan werd uitgegaan bij de bespreking van al deze onderwerpen, was deze, dat het de plicht van den militair-geneeskundigen dienst is, naar vermogen mede te werken aan de verzachting van het lijden van den mensch in den oorlog.

De verwezenlijking van deze gedachte maakte samenwerking met juristen gewenscht of noodzakelijk.

Het Comité Permanent slaagde er in, mede dank zij den voortdurenden steun van de Belgische Regeering, op te richten het „Office International de Documentation de Médecine Militaire” (21 Juli 1930). Dit bureau, waarvan de onkosten worden bestreden door een contributie, welke van de deelnemende landen wordt geheven naar de schaal, welke geldt voor hun bijdragen aan den Volkenbond, staat ter beschikking van alle officieele diensten en instellingen voor het verstrekken van inlichtingen en verleent zijn informeerende bemiddeling bij het detachieren van officieren van gezondheid bij vreemde legers. Directeur van het bureau, dat is gevestigd te Luik, is de Belgische Colonel-Médecin *Voncken*, die tevens secretaris-generaal is van het Comité Permanent. Kolonel *Voncken* was zoo vriendelijk een tweetal uitgaven toe te zenden aan het Secretariaat van de Militair-Rechtelijke Vereeniging: „La reconstruction du Droit de la guerre” en „Vers l’humanisation de la guerre”. Aan deze uitgaven zijn de hier verstrekte mededeelingen ontleend.

Tijdens het VIIe Congres, in 1933 gehouden te Madrid, nam een aantal vooraanstaande personen op het gebied van internationaal recht op uitnoodiging van de Spaansche Regeering aan sommige besprekingen deel.

De eerste uitkomst van het medisch-juridische overleg was het onder woorden brengen van een drietal wenschen, welke onderscheidenlijk betrekking hebben op het uitsluitend ten behoeve van den geneeskundigen dienst reserveeren van „localités sanitaires” en het plaatsen daarvan onder bescherming van het Roode Kruis, op het opnemen van de voornaamste bepalingen van de Conventie van Genève van 1929 in de militaire reglementen en het strafbaar stellen in de militaire strafwetboeken van overtredingen tegen deze conventie ¹⁾, en ten slotte op de wenschelijkheid, dat de regeeringen en bevoegde internationale lichamen het vraagstuk van de bescherming van de burgerbevolking in oorlogstijd in studie nemen en dat reeds in vreedestijd de hulp worde georganiseerd, in oorlogstijd aan burgerlijke slachtoffers te verleen.

In December 1933 riep de Vorst van Monaco een aantal medici en juristen van naam uit verschillende landen bijeen en verzocht hun een verslag uit te brengen over de mogelijkheden tot verwezenlijking van de wenschen van Madrid.

¹⁾ Verg. art. 91 W.v.M.S.

Als grondslag voor de besprekingen werd een viertal rapporten genomen, waarvan drie waren opgemaakt door Kolonel *Voncken*, één door Major-Médecin *Reijnders*. Eén van deze rapporten had betrekking op de mogelijkheid en de wenschelijkheid van militair-geneeskundige hulpverlening in oorlogstijd door de niet-oorlogvoerende landen.

Aanvankelijk hield men zich bezig met het zoeken naar middelen om de werking van de reeds bestaande internationale overeenkomsten beter te verzekeren. In den loop der verhandelingen werd deze werkzaamheid echter uitgebreid. Het feit namelijk, dat eenerzijds de moderne oorlog wordt gevoerd met allerlei nieuwe technische hulpmiddelen en dat anderzijds de oorlogsregelen zijn vervat in oude conventies, welke zijn tot stand gekomen in een tijd, dat andere wapenen en een andere tactiek en strategie werden toegepast dan tegenwoordig, zou — zoo meende men — er toe kunnen leiden, dat sommige oorlogvoerenden zich niet gebonden achtten aan de bestaande tractaten op grond van hun onvolledigheid of onnauwkeurigheid.

Het geheel van voorwaarden en gegevens, dat betrekking heeft op het eerbiedigen — waar mogelijk — van het menscheijk leven in den oorlog, werd in oogenschouw genomen, hetgeen leidde tot het vaststellen van een ontwerp-tekst, bestaande uit 5 hoofdstukken, voor een te sluiten verdrag. De eerste vier hoofdstukken hebben elk betrekking op één van de onderwerpen, behandeld in de hiervóór genoemde rapporten, het vijfde hoofdstuk draagt tot titel: „Sanctions”.

De inhoud van dit laatste hoofdstuk is in het kort de volgende:

Wanneer één der oorlogvoerende partijen handelt in strijd met de bepalingen van een of meer der te sluiten verdragen, heeft de andere partij het recht de overtreding te doen constateeren door een neutraal orgaan. De overtreder is verplicht de nasporingen van dit orgaan te vergemakkelijken op al het gebied, waar hij het gezag uitoefent. Het neutrale orgaan bestaat uit commissies van drie personen; elke partij benoemt één lid, de twee benoemde leden wijzen tezamen het derde lid aan. De contrôle-commissies moeten in voorkomend geval zoo spoedig mogelijk een grondig onderzoek instellen en naar aanleiding van dat onderzoek een rapport inzenden aan den griffier van het Permanente Hof van Internationale Justitie. De griffier van dit Hof brengt het verslag ter kennis van alle staten, zonder uitzondering, terwijl het Hof beoordeelt, welke juridische gevolgen aan de zaak behooren te worden verbonden.

Mocht een oorlogvoerende partij een tweede of derde keer een ernstige overtreding begaan, dan is de tegenstander van zijn verplichtingen ontheven in dezelfde mate als waarin de overtreder zich van de zijne heeft losgemaakt. Niet-oorlogvoerende landen zijn dan gehouden de militair-geneeskundige hulp, welke zij eventueel aan den overtreder verleen, te beëindigen.

Het vaststellen van de aansprakelijkheid van een staat of van

een particulier voor een gepleegde overtreding is in eersten aanleg de taak van de nationale justitie, in hooger beroep van het Permanente Hof van Internationale Justitie. Heeft de overtreding betrekking op het leven van gewonden, zieken of burgers, dan heeft *elke* staat het recht de zaak voor laatstgenoemd Hof te brengen ¹⁾.

In een additioneel artikel wordt de wensch geuit, dat uitvoering worde gegeven aan de resolutie van de commissie, belast met het voorbereiden van een ontwerp voor de statuten van het Permanente Hof van Internationale Justitie (1920), strekkende tot het vestigen van een internationale rechtspraak, bevoegd te oordeelen over gepleegde oorlogsmisdaden.

Voordat de tekst van Monaco werd aangeboden aan de Regeeringen, werd zij in Juni 1934 te Luik, ter gelegenheid van de 4e zitting van het Office International de Documentation de Médecine Militaire, door een vergadering van medici en juristen besproken.

Het aantal deelnemers aan deze vergadering bedroeg 350, behorende tot 30 verschillende nationaliteiten. Acht en twintig landen hadden officieele vertegenwoordigers gezonden, terwijl bovendien de generale staven van Italië, België en Nederland waren vertegenwoordigd, benevens een aantal rechtsgeleerde faculteiten.

Van de gehouden besprekingen zij hier vermeld, dat *Prof. A. de La Pradelle* van de Universiteit te Parijs een voordracht hield over: „Si la guerre éclatait...”, waarin hij de vraag besprak, of er in geval van oorlog nog wel rechtsregelen geldig zijn en zoo ja, welke, en waarin hij de beteekenis aangaf van het Ontwerp van Monaco.

Zijn slotsom luidde: „C'est pour répondre à tout cet ensemble de „données et surtout à cette question angoissante: Si la guerre éclatait, „quelles seraient ses lois? que le projet de Monaco continue à faire „l'objet de tant de discussions.

„Même avant toute signature des États, avant toute ratification, „les dispositions conventionnelles contenues dans ce projet constituent déjà un texte qui, en raison de sa valeur morale, pourrait „déjà servir de base d'appréciation, si un conflit devait surgir.

„Et ce résultat a déjà une valeur importante au moment où, après „l'insuccès de la Conférence du Désarmement, des événements redoutables créent à chaque instant de longues périodes d'insécurité.”

Zoo heeft dus volgens *Prof. de La Pradelle* het Ontwerp van Monaco een beduidende moreele waarde, reeds voordat zijn bepalingen rechtskracht hebben gekregen. Het is duidelijk, dat er naar wordt gestreefd te komen tot het sluiten van een collectief verdrag, waarvan de inhoud overeenkomt met dien van het Ontwerp.

Hoe zal een dergelijk verdrag tot stand kunnen komen?

De Heer *Fernand Dehousse* (België) heeft aan de Luiksche vergadering van Juni 1934 een rapport uitgebracht, waarin hij naar aanleiding van deze vraag beschouwingen geeft.

¹⁾ Dus ook een staat, welke het te sluiten verdrag niet zal hebben ondertekend!

Hij vestigt in de eerste plaats de aandacht op de „Assemblée Internationale des Chefs des Services de Santé”. De samenstelling van dit lichaam vloeit rechtstreeks uit zijn naam voort. Het is zeer belangrijk en voert a.h.w. het patronaat over de drie hiervóór genoemde organen, waarvan het de statuten heeft goedgekeurd op 1 Juni 1933.

Welk rechtskarakter ontleenen deze statuten hieraan?

Voor het bepalen van dit rechtskarakter is het van belang te letten op de bevoegdheden, waarmede de leden van de Assemblée door hun Regeeringen waren bekleed.

Eenige van deze leden waren voorzien van authentieke volmachten en dus in den vollen zin van het woord bevoegd tot onderhandelen. Andere waren in de brieven, welke hun komst mededeelden, aangeduid als „officieel afgevaardigd” („officiellement délégués”), een gebruikelijke term.

Omdat niet alle leden van een volmacht waren voorzien, had geen onderlinge uitwisseling ter onderzoek van geloofsbriefven plaats, zooals bij diplomatieke onderhandelingen geschiedt.

Nog zij opgemerkt, dat de statuten met algemeene stemmen werden goedgekeurd, doch niet door de leden ondertekend. De Heer *Dehousse* meent, dat deze stemming ongetwijfeld als gelijkwaardig aan ondertekening moet worden beschouwd.

Zijns inziens werden de statuten door de goedkeuring een „accord „international en forme simplifiée”, „internationale overeenkomst in „vereenvoudigden vorm”, d.w.z. een overeenkomst, tot stand gebracht zonder tusschenkomst van het hoogste staatsorgaan door vertegenwoordigers, handelende binnen het kader van hun bevoegdheid.

De goedkeuring van de statuten had dus deze beteekenis, dat zij een internationale instelling schiep en wel een instelling, welke moet worden beschouwd als „union internationale”, hetgeen blijkt uit de volgende overeenstemmende kenmerken:

1. tot stand gekomen door internationale overeenkomst;
2. toetreding van nieuwe leden is mogelijk;
3. permanent;
4. drie „klassieke” organen;
5. technisch doel.

De Heer *Dehousse* spreekt dan ook van de „Union médico-militaire”.

Omdat nu deze „Union médico-militaire” van haar stichters niet de bevoegdheid tot het sluiten van tractaten heeft gekregen, zal diplomatieke interventie noodig zijn om het Ontwerp van Monaco tot verdrag te verheffen.

Een vergelijking met de „Association internationale pour la protection légale des travailleurs” dringt zich op. Ook deze had een humanitaire strekking. De Zwitsersche Bondsraad nam het initiatief tot het bijeenroepen van de diplomatieke conferentie van Bern (1906), welke twee verdragen, ontworpen door de Association, tot stand bracht. De Heer *Dehousse* hoopt, dat ook de Union médico-militaire

in de naaste toekomst een dergelijken steun van een regeering zal mogen ondervinden.

De commissie, welke het Ontwerp samenstelde, kon uiteraard geen aandacht schenken aan de bewerking van een viertal formeele regels, welke dikwijls in verdragen worden opgenomen en vrijwel altijd in verdragen, betrekking hebbende op het oorlogsrecht. Zij zou dan voorbarig zijn te werk gegaan en inbreuk hebben gemaakt op de bevoegdheidsfeer van de diplomaten.

De hier bedoelde regels betreffen de ratificatie van een verdrag, de beperking van zijn gelding, den omvang van zijn werking en zijn eventuele opzegging.

De regel, dat het door de gevolmachtigden onderteekende verdrag slechts bindend zal zijn, nadat het in de betrokken staten is geratificeerd, d.w.z. goedgekeurd door de daartoe in die staten bevoegde macht, welke regel tot „clause de style” is geworden, zal moeten worden opgenomen overeenkomstig de volkenrechtelijke gewoonte, volgens welke ratificatie niet achterwege kan blijven.

De tweede regel is de clausula „*si omnes...*”. Volgens dezen regel, welke o.a. is opgenomen in de conventies van Genève (1864, 1906) en van Den Haag (1899, 1907) hebben de verdragsbepalingen in geval van oorlog alleen dan rechtskracht, wanneer alle oorlogvoerende partijen het tractaat hebben geratificeerd. Indien één der partijen buiten het verdrag staat, wordt dit niet alleen niet ten aanzien van háár toegepast, maar zelfs ook niet ten aanzien van de andere partijen onderling, ook al hebben deze andere wél allen geratificeerd. Hoe licht kan deze clausule in geval van oorlog tusschen meer staten alle beteekenis ontnemen aan een moeizaam en zorgvuldig opgebouwd verdrag! Zij zal dan ook — naar het voorbeeld van de Roode Kruis-conventie van 27 Juli 1929 — *niet* mogen worden opgenomen.

Ook het opnemen van een regel, waarin reserves worden voorbehouden, kan niet worden aanvaard. De houding van een staat, welke zich *tot zekere hoogte* verplicht tot het in oorlogstijd aannemen van een humane houding, is niet te rechtvaardigen.

Aan de wijze, waarop een staat zijn deelneming aan het verdrag zal kunnen opzeggen, behoort groote aandacht te worden geschonken. De conventies van Den Haag lieten opzegging toe, maar deze trad eerst in werking na verloop van een jaar. Beter ware het te bepalen, dat niet kan worden opgezegd tijdens een oorlog. Het heeft weinig zin het oorlogsrecht te herzien en dan toe te staan, dat men, wanneer het zal moeten worden toegepast, d.i. dus in geval van oorlog, vrij is zich er aan te onttrekken.

De Heer *Dehousse* gaat vervolgens na, of het te sluiten verdrag verenigbaar is met het bestaande recht, dat hij onderscheidt in tractaten, gericht op voorkoming van oorlog, en tractaten, inhoudende de specifieke oorlogsregelen.

Hij komt ten aanzien van eerstgenoemde groep tot de slotsom, dat het gedeelte van het Ontwerp van Monaco, dat betrekking heeft op

het verleenen van militair-geneeskundige hulp door niet-oorlogvoerende landen, zal moeten worden herzien. Hierin wordt namelijk geen rekening gehouden met het onderscheid tusschen staten, welke een wettigen en welke een onwettigen oorlog voeren. Het Volkenbondspact maakt dit onderscheid wel, terwijl zijn artikel 16 beoogt een schuldigen staat te isoleren. Aan zoo'n staat zal geen sanitaire hulp mogen worden verleend.

De zuiver caritatieve bepalingen en de „sanctions” van het Ontwerp zijn geenszins in strijd met de hier bedoelde groep van verdragen.

Met de tweede groep, welke werd genoemd, komt het Ontwerp niet in strijd, omdat de samenstellers volledig hebben rekening gehouden met den tekst der verdragen, welke hiertoe behooren.

De Heer *Dehousse* besluit zijn rapport met te wijzen op de belangrijke rol, welke in het Ontwerp wordt toegedacht aan het Permanente Hof van Internationale Justitie, dat zelfs zal hebben te beslissen over de aansprakelijkheid van staten en particulieren (in hoogsten aanleg). Hij vestigt er de aandacht op, dat hier op volkenrechtelijk terrein de aansprakelijkheid van het individu (in het bijzonder van den militairen commandant) wordt erkend, en dat hierdoor de contractueele aansprakelijkheid van den staat, evenals die uit onrechtmatige daad, wordt verdubbeld.

De wensch van den Heer *Dehousse*, dat weldra een regeering steun zou verleenen en het initiatief zou nemen voor de maatregelen, noodzakelijk om te geraken tot het verheffen van het Ontwerp van Monaco tot rechtsgeldig collectief verdrag, scheen spoedig te zullen worden verwezenlijkt.

De Belgische Minister van Landsverdediging *Devèze* stelde namelijk reeds kort na de 4e zitting van het Office Internationale de Documentation de Médecine Militaire aan de Belgische Regeering voor, dit initiatief op te vatten, hetgeen tengevolge had, dat deze besloot een internationale conferentie van diplomaten voor het genoemde doel bijeen te roepen. De XVe Internationale Conferentie van het Roode Kruis, gehouden te Tokio, dankte haar voor dit besluit in een met algemeene stemmen aangenomen resolutie. Aan het voornemen kon echter om onvoorziene redenen nog geen uitvoering worden gegeven.

Intusschen heeft het Comité Permanent opgericht een „Commission médico-juridique”, a.h.w. een voortzetting van de medisch-juridische vergadering van December 1933 te Monaco.

Deze commissie bestaat uit tien leden, n.l. zes medici en vier juristen ¹⁾. De taak van de commissie is de studie van de „règles d'humanité à observer en cas de conflit armé”. Artikel 1 van haar statuut verklaart, dat medisch-juridische samenwerking de eenige

¹⁾ De Heeren: *de La Pradelle, Mahaim, Brown Scott en Verdross.*

mogelijkheid biedt voor het bereiken van practische uitkomsten ten aanzien van het eerbiedigen en het ontzien van het menschelijke leven in den oorlog.

In een appendix op „La reconstruction du Droit de la guerre” wordt ten slotte de aandacht gevestigd op de „Association pour la protection internationale de l’humanité”, welke op 11 Februari 1936 te Monaco werd opgericht ter gelegenheid van een aldaar ten tweeden male georganiseerde medisch-juridische bijeenkomst.

Deze Association stelt zich ten doel:

„1. De travailler, par tous moyens, à restreindre de plus en plus „l’usage de la force dans les relations internationales et, le cas échéant, „à l’assujettir à des règles de droit, dûment sanctionnées, en plein „accord avec les exigences de la conscience moderne;

„2. D’assurer le respect croissant non seulement de la vie et de „la sécurité, mais de la liberté et de la dignité de la personne hu- „maine.”

De werkzaamheden van de Association (Voorzitter: *Prof. E. Mahaim*, België) zijn verdeeld over een zestal secties. Van de juridische sectie is *Prof. Mr. Dr. J. H. W. Verzijl* van de Universiteit te Utrecht één der vice-voorzitters.

De eerste activiteit van de Association is geweest het samenstellen van een vragenlijst, welke betrekking heeft op de bepalingen van het Ontwerp van Monaco en het ter beantwoording toezenden van die lijst aan de voornaamste internationale instellingen voor den vrede. voor volkenrecht, enz.

Het scheen niet van belang ontbloomt de aandacht te vestigen op het belangrijke initiatief, dat van de militaire medici is uitgegaan. De problemen waar het betrekking op heeft, verdienen zeker aller belangstelling.

MR. J. C. VAN HEUVEN.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Verboden geschriften.

Ministerieele beschikking van 14 Mei 1937, IIde Afd. B, nr. 2.
(Zie L.O. 1931, nr. 225 O.) ¹⁾

Legerorders 1937, Nr 151 O.

In de BIJLAGE van L.O. 1931, nr. 225 O, wordt aan „I. Binnenlandsche geschriften.” toegevoegd:

62 | Aquarius, weekblad tot verspreiding van |
| Christelijke Esoterie en daaruit voort- |
| vloeiende cultuur. |

Ministerieele beschikking van 18 Juni 1937, IIde Afd. B, nr. 21.
(Zie ook L.O. 1931, nr. 225 O.) ¹⁾

Legerorders 1937, Nr. 175 O.

In de BIJLAGE van L.O. 1931, nr. 225 O, wordt aan „I. Binnenlandsche geschriften” toegevoegd:

63 | Nieuwe Weerbaarheid, |
| 14-daagsch tijdschrift voor strijd- |
| baar pacifisme. |

Militaire belangenverenigingen.

Ministerieele beschikking van 17 Juni 1937, Litt. N¹²³.
(Zie L.O. 1933, nr. 138.) ²⁾

Legerorders 1937, Nr 174.

In L.O. 1933, nr. 138, wordt de volgende wijziging aangebracht.
Artikel 12 derde lid, lezen:

3. De commandeerende officieren der zeemacht, onderscheidenlijk de garnizoenscommandanten zijn bevoegd elke vergadering, als bedoeld in het eerste lid, bij te wonen of door een of meer door hen aangewezen militairen te doen bijwonen, met dien verstande, dat — onverminderd de bevoegdheid van den garnizoenscommandant om

¹⁾ M.R.T. XXVII, 289. Zie verder laatstelijk M.R.T. XXXII, 559.
Red. M.R.T.

²⁾ Zie M.R.T. XXIX, 93. Red. M.R.T.

zelf de vergadering bij te wonen — voor het bijwonen van een vergadering eener belangenvereniging van militairen, behoorende tot het Korps politietroepen, een officier van dat korps moet worden bestemd, waartoe de betrokken garnizoenscommandant in overleg treedt met den afdeulingscommandant of den onderafdeulingscommandant der politietroepen ter plaatse, dan wel, indien in het garnizoen geen zoodanige commandant standplaats houdt, met den Commandant van het Korps politietroepen.

Strafbevoegdheid.

Ministerieele kennisgeving van 12 Juni 1937, IIde Afd. B, nr. 48.

Legerorders 1937, Nr. 171.

Bij Koninklijk besluit van 14 Mei 1937, nr. 28, is bepaald, dat onder de formaties, bedoeld in Artikel 41, sub 2°, der Wet op de krijgstuucht, wordt verstaan:

een afdeelingsschool van de Luchtvaartafdeeling.

Algemeene order voor het Koninklijk Nederlandsch-Indisch Leger 1934. ¹⁾

No. 14.

I. *Algemeene order.*

II. *Intrekking van eene algemeene order en eenige circulaires.*

I. Verzameling van bepalingen, toelichtingen en wenken betreffende de militaire Straf- en Tucht wetten en de Militaire Rechtspleging.

A. Strafbepalingen tegen verspieding enz.

B. Rechtstoestand der Inlandsche officieren.

C. Rechtspleging in geval van opstand en verzet.

D. Bepalingen, toelichtingen en wenken betreffende de rechtspleging.

1. Regel in acht te nemen, ingeval hoofdofficieren voor het H.M.G. justitiabel zijn.

2. Gebruik van tolken bij gerechtelijke informatiën.

3. Omtrent den dienst van officieren die voor den rechter moeten terechtstaan.

¹⁾ De op deze Algemeene Order verschenen 3 wijzigingsbladen zijn daarin aangebracht. Red. M.R.T.

4. Toezicht van de divisie (gewestelijk-militaire) commandanten op de afdoening van krijgsraadzaken.

5. Krijgsraden.

6. Kennisgeving van sententiën, opvragen van vonnissen van den eersten rechter.

7. Waar de straf moet worden ondergaan.

8. Opzending naar Nederland van veroordeelde militairen.

9. Bekrachtiging van de door den Commissaris bevolen inarreststelling en voorstel tot ontslag uit — of wijziging in het arrest.

E. Straffen.

I. Bepalingen omtrent straffen.

II. Bepalingen omtrent administratieve terugstelling en krijgstuchtelijke bestraffing bij veroordeeling door den burgerrechter;

III. Rapporteerden van straffen opgelegd aan officieren.

IV. Straffen op het bezit van vuurwapenen.

V. Onderzoeken bij het opleggen van krijgstuchtelijke straffen.

VI. Bestrafing van militairen, die zich in vergaderingen in afkeurenden zin uitlaten enz.

VII. Bestrafing van militairen als bestuurslid van een militaire vereeniging enz.

VIII. Krijgstuchtelijke afdoening ingeval van nalatigheid in de betaling van schulden.

IX. Het opleggen van voorloopig arrest.

X. Bepalingen in verband met de „Regelen, naar welke vrijstelling kan worden verleend van opgelegde krijgstuchtelijke straffen.

XI. Bijkomende krijgstuchtelijke straffen bij een leger te velde.

F. Uitvoeringsregeling met betrekking tot de strafbevoegdheid op grond van de artikelen 34 en 36 van het Wetboek van Krijgstucht.

G. Bezwaarschriften en klachten.

H. Militairen staan in burgerlijke zaken voor den burgerlijken rechter terecht.

I. Oproeping als getuigen a.a. in strafzaken en burgerlijke gedingen.

J. Omtrent Inlandsche schepelingen der Gouvernementsmarine, tijdelijk bij eenig garnizoen in subsistentie, die zich schuldig maken aan militaire delicten of overtredingen der krijgstucht.

K. Rechtstoestand van bij het leger voor herinnering gevoerde militairen.

L. Gijzeling en ontslag uit de gijzeling van militairen en burgerlijke personen bij het leger werkzaam.

M. Bepalingen omtrent voorwaardelijke veroordeeling.

N. Bepalingen omtrent voorwaardelijke invrijheidstelling.

A. Strafbepalingen tegen verspieding en daarmede samenhangende misdrijven.

Uittreksel uit het Wetboek van Strafrecht voor Nederlandsch-Indië.

Artikel 113.

(1) Hij die opzettelijk geheime bescheiden, kaarten, plannen, teekeningen of voorwerpen, betrekking hebbende op de verdediging of uitwendige veiligheid van Nederlandsch-Indië, onder zich hebbende of van den inhoud van zoodanige geheime stukken of van den vorm en de samenstelling van zulke geheime voorwerpen kennis dragende, deze stukken of voorwerpen, of den inhoud, den vorm of de samenstelling daarvan geheel of gedeeltelijk hetzij openbaar gemaakt, hetzij aan anderen, die niet tot kennisneming daarvan bevoegd zijn, mededeelt of in handen speelt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vier jaren.

(2) Indien de schuldige de bovenbedoelde stukken of voorwerpen onder zich had krachtens of zijne kennis daarvan verkreeg uit zijn beroep, kan de straf met een derde worden verhoogd. (Sw. 35 No. 1 — 3, 112, 114 — 116, 119, 120, 124(2), 128(2), 164, 165, 322).

Artikel 114.

Hij aan wiens schuld te wijten is, dat de in artikel 113 bedoelde geheime stukken of voorwerpen, met het bewaren of opbergen waarvan hij belast is, hun vorm of hunne samenstelling geheel of gedeeltelijk openbaar zijn geworden of in het bezit of ter kennis zijn gekomen van anderen, niet tot kennisneming daarvan bevoegd, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar en zes maanden of hechtenis van ten hoogste een jaar of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden. (Sw. 35 No. 1 — 3, 113, 115, 128(2)).

Artikel 115.

Hij die geheel of gedeeltelijk van geheime stukken of voorwerpen als bedoeld in artikel 113, waarvan hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat zij niet voor zijne kennisneming bestemd zijn, inzage of kennis neemt, afschriften of uittreksels, in welk schrift of welke taal ook, afdrukken, afbeeldingen of nabootsingen maakt of doet maken of die stukken of voorwerpen niet aan een ambtenaar der justitie of politie of van het binnenlandsch bestuur ter hand stelt als hij in het bezit daarvan is gekomen, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren. (Sw. 35 No. 1—3, 113, 114, 116, 120, 128(2), 164, 165).

Artikel 116.

De samenspanning tot een der in de artikelen 113 en 115 omschreven misdrijven wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar. (Sw. 35 No. 1—3, 88, 110, 125, 128(2), 164, 165).

Artikel 117.

Met gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of geldboete van ten hoogste drie honderd gulden wordt gestraft hij die zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk:

- 1e. een verdedigingswerk nadert, behalve op de groote verkeerswegen, op een afstand van minder dan vijf honderd meters;
- 2e. eene inrichting van de land- of zeemacht of een oorlogsvaartuig betreedt langs een anderen dan den gewonen toegang;
- 3e. in het bezit is van eene photographische opname of eene teekening van een verdedigingswerk of een gedeelte daarvan, dan wel zich in door of namens den Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië bepaalde en op voor het publiek blijkbare wijze aangewezen terreingedeelten in de nabijheid van een verdedigingswerk buiten de rij-, spoor- of tramwegen bevindt in het bezit van een photographietoestel. ¹⁾ (Sw. 35 No. 1—3, 120, 128(2), 165).

Artikel 118.

Met gevangenisstraf van ten hoogste twee jaren of geldboete van ten hoogste zes honderd gulden wordt gestraft hij die zonder daartoe bevoegd te zijn opzettelijk eene opmeting doet of eene teekening, afbeelding of beschrijving maakt betreffende eenige zaak van militair belang. (Sw. 35 No. 1 — 3, 120, 128(2), 165).

Artikel 119.

Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar wordt gestraft:

- 1e. hij die iemand opneemt, wetende dat deze zonder daartoe bevoegd te zijn voornemens is dan wel tracht kennis te bekomen van geheime stukken of voorwerpen als bedoeld in artikel 113, of zich op de hoogte te stellen van de ligging, den bouw, den aanleg, de inrichting, de bewapening, de approviandeering, de munitie-uitrusting of de bezetting van verdedigingswerken of van eenige andere zaak van militair belang;
- 2e. hij die voorwerpen verbergt, van welke hem bekend is dat zij bij de uitvoering van een voornemen als onder 1e bedoeld, op welke wijze ook moeten dienstig zijn. (Sw. 35 No. 1—3, 120, 128(2), 165).

Noot van het D.v.O.

¹⁾ Bij artikel 2 van het Gouvernementsbesluit van 28 Juni 1924, No. IX (Staatsblad No. 306) zijn als de terreingedeelten in de nabijheid van een verdedigingswerk, waarbinnen het verboden is zich buiten de rij-, spoor- of tramwegen te bevinden in het bezit van een photographietoestel aangewezen, die, welke gelegen zijn binnen een kring van vijf honderd meters om zulk een verdedigingswerk, met uitzondering van de binnnen dien kring gelegen kampongs, cultuur-ondernemingen, eigendom-, erfpachts- en opstalperceelen en de rechtstreeksche toegangswegen daartoe.

Artikel 120.

Indien het plegen van een der in de artikelen 113, 115, 117, 118 en 119 omschreven misdrijven gepaard gaat met aanwending van bedriegelijke middelen, zooals misleiding, vermommen, aanneming van valsche namen of hoedanigheden, dan wel met aanbieding of aanneming, voorspiegeling of belofte van geschenken, voordeelen of belooningen, in welken vorm ook, of met geweld of bedreiging met geweld kunnen de vrijheidsstraffen worden verdubbeld. (Sw. 35 No. 1—3, 128(2), 165).

B. Rechtstoestand der niet tot de Europeesche en met deze gelijkgestelde bevolkingsgroepen behorende officieren van het leger in Nederlandsch-Indië.

(Koninklijk besluit van 20 September 1911 No. 50, Indisch Staatsblad No. 633, zooals dat luidt ingevolge het Koninklijk besluit van 29 April 1918 No. 79 (Indisch Staatsblad No. 599).

Artikel 1.

De voor Europeanen en met dezen gelijkgestelden aangewezen rechters en rechtbanken oordeelen over alle strafvervolgingen, ingesteld tegen de niet tot die bevolkingsgroepen behorende officieren van het leger in Nederlandsch-Indië en van de Koninklijke Marine, ook nadat zij als zoodanig eervol zijn ontslagen, in de gevallen, waarin zij voor den burgerlijken strafrechter moeten terecht staan.

Artikel 2.

De berechting der zaken voor den burgerlijken strafrechter heeft plaats op de gewone bij algemeene verordening voorgeschreven wijze.

**C. Rechtspleging in geval van opstand en verzet
(Staatsblad 1860 No. 77).**

Artikel 1.

In ieder geval, waarin de Gouverneur-Generaal dit blijkens daartoe te verleenen machtiging noodzakelijk acht, worden opstand en verzet onder de tot een militair garnizoen behorende manschappen, waardoor de openbare rust en orde worden in gevaar gebracht, vervolgd en berecht overeenkomstig de artikelen 258 tot en met 269 van de Rechtspleging bij de Landmacht ¹⁾ en zulks met opschorting van alle daarmede strijdige bepalingen.

¹⁾ Artt. 261-272 Ned. R.L. Red. M.R.T.

D. Bepalingen, toelichtingen en wenken betreffende de rechtspleging.^{1) 2)}

1. *Regel in acht te nemen ingeval hoofdofficieren voor het Hoog Militair Gerechtshof justitiabel zijn.*

(1). Bij Gouvernementsbesluit van 4 Juni 1844 No. 1, juncto Gouvernementsbesluit van 20 September 1849 No. 2 is bepaald, dat, ingeval vermoedelijk tegen een officier, die door zijn rang of de positie waarin hij zich bevindt, in eersten aanleg voor het Hoog Militair Gerechtshof justitiabel is, eene strafvervolging zal worden ingesteld, de stukken betreffende de zaak van zoodanigen officier door tusschenkomst van het Departement van Oorlog (I), in stede van aan den auditeur-militair, den advocaat-fiscaal voor de land- en zeemacht in Nederlandsch-Indië behooren te worden aangeboden, ten einde daarop te dienen van advies.

(2). De verwijzing geschiedt echter door den betrokken plaatselijken (militairen) commandant.

2. *Gebruik van tolken bij gerechtelijke informatiën.*

Naar aanleiding van het Gouvernementsbesluit van 24 Maart 1864 No. 68 en in verband met het bepaalde bij Staatsblad 1837 No. 59 en 1857 No. 42, is het volgende bepaald:

(1). Vermits bij alle gerechtelijke informatiën voor den commissaris, bedoeld in den tweeden titel van de Rechtspleging bij de Landmacht, het gebruik van tolken verplichtend is voorgeschreven, indien de beschuldigten of de getuigen de Nederlandsche taal niet verstaan (artikelen 74 en 92 in verband met artikel 21 van genoemde Rechtspleging), zullen daartoe bij voorkeur worden gerequireerd de van 's landswege benoemde gezworen translateurs, welke echter, blijkens de missive van den advocaat-fiscaal voor de land- en zeemacht in Nederlandsch-Indië, d.d. 25 April 1864, No. 45/403, als zoodanig niet nader behoeven te worden beëdigd, doch hun ministerie ten rechte kunnen verleen op den eed bij de aanvaarding hunner beëdiging afgelegd.

(2). Eerst bij ontstentenis van dusdanigen gezworen translateur, onverschillig in welke taal, mag worden gebruik gemaakt van de diensten van een te goeder naam en faam bekend staand persoon, omtrent wiens ervaring voldoende zekerheid bestaat, doch die telkens vooraf op de wijze voorgeschreven bij artikel 93 van genoemde Rechtspleging moet worden beëdigd.

¹⁾ Zie ook het rondschriften van het D.v.O. van 20 Juli 1926, 1e Afdeling, No. 53/I (No. 49 van het aanhangsel).

²⁾ Ter voorkoming, dat militairen, tegen wie eene strafvervolging gaande is, uit den militairen dienst worden ontslagen, voordat die strafvervolging op wettelijke wijze is beëindigd, behooren, bij verwijzing van een militair naar den krijgsraad, de plaatselijke (mil.) commandanten een afschrift van de betreffende beschikking tot verwijzing aan het D.v.O. (1e Afdeling) te doen toekomen.

3. *Aan officieren die voor den rechter moeten terechtstaan zullen geen diensten buiten het garnizoen worden opgedragen.*

De dienst van officieren die in rechten vervolgd worden of zich met een beklag over een krijgstuchtelijke bestraffing tot den krijgswaad gewend hebben, moet zoodanig worden geregeld, dat zij te allen tijde ter beschikking zijn van de justitie (commissaris, krijgswaad, hoog militair gerechtshof of burgerlijken rechter). Zij mogen dus niet worden geroepen tot diensten, die hen uit het garnizoen, waar zij zich bevinden, zouden verwijderen.

4. *Toezicht van de divisie- (gewestelijke militaire) commandanten op de afdoening van Krijgswaadzaken.*

Indien de divisie- (gewestelijk-militaire) commandanten uit de, ingevolge artikel 280 R.L. ontvangen, lijsten den indruk verkrijgen, dat de zaken door den krijgswaad niet met den vereischten spoed worden afgedaan, zullen zij daarvan bericht zenden aan den Legercommandant (I), die er den advocaat-fiscaal voor de land- en zee-macht in Nederlandsch-Indië mede in kennis stelt.

5. *Krijgswaden.*

a. *Opgave der standplaatsen van de krijgswaden en rechtsgebieden dier rechtbanken.*

(1). Krijgswaden zijn gevestigd te Tjimahi, te Makassar en te Padang.

(2). Het rechtsgebied van den krijgswaad te Tjimahi strekt zich uit over de gewesten West-, Midden- en Oost-Java, Soerakarta en Djokjakarta, Benkoelen, Lampongsche districten, Palembang, Djambi, Bangka en Onderhoorigheden, Riouw en Onderhoorigheden, Westerafdeeling van Borneo, Zuider- en Oosterafdeeling van Borneo en Bali en Lombok;

dat van den krijgswaad te Makassar over de gewesten Celebes en Onderhoorigheden, Manado, de Molukken en Timor en Onderhoorigheden;

dat van den krijgswaad te Padang over de gewesten Sumatra's Westkust, Tapanoeli, Atjeh en Onderhoorigheden en Oostkust van Sumatra.

b. *Kennisgeving van de benoeming van officieren tot commissaris en secretaris en tot leden van den krijgswaad; bepalingen nopens het zittinghouden van krijgswaden.*

(1). Van de benoeming tot commissaris en secretaris in de residentie van den krijgswaad alsmede van die tot leden van den krijgswaad wordt door den plaatselijken (militairen) commandant d.t.k. van den divisie- en gewestelijk-militairen commandant kennis gegeven aan de betrokken inspecteurs en hoofden van wapens en diensten, waartoe betrokkenen behooren en aan het hoofd der Iste Afdeeling van het D.v.O., opdat overplaatsing als anderszins van

die officieren binnen den in de artikelen 26 en 117 R.L. gestelden termijn zoo mogelijk vermeden wordt.

(2). Indien niettemin overplaatsing als anderszins noodzakelijk is en daarbij niet uitdrukkelijk het onmiddellijk vertrek is bevolen, kunnen de betrokken officieren worden aangehouden, zoolang zulks in het belang van een bepaalde zaak door den plaatselijken (militairen) commandant na overleg met den president van den krijgsraad wordt noodig geacht.

(3). Van deze aanhouding zal, onder opgave van haar vermoedelijken duur, zoo noodig telegrafisch mededeeling gedaan worden aan de gezaghebbenden, die de overplaatsing als anderszins bevolen hebben.

(4). De krijgsraadzittingen worden in beginsel gehouden op vaste dagen van de week, welke in overleg met den president worden bepaald.

(5). Vangen de zittingen der krijgsraden en van den commissaris aan voor 10 uur v.m., dan zijn de leden, de commissaris, de secretaris en de officieren-raadslieden vrij van op den zittingsdag daaraan voorafgaande diensten. ¹⁾

c. Benoeming van gepensioneerde officieren in krijgsraden.

Van de bevoegdheid om gepensioneerde officieren in krijgsraden te benoemen kan slechts gebruik worden gemaakt, wanneer deze officieren de functie van lid van een krijgsraad vrijwillig en kosteloos op zich willen nemen.

d. Behandeling eener zaak voor den vollen krijgsraad.

De bewoordingen van artikel 171 en van artikel 195 R.L. leveren een doorslaand bewijs op, dat de wetgever een bepaling van een termijn, *binnen* welken zekere rechterlijke handelingen moeten afgevoerd zijn, raadzaam geoordeeld heeft, maar geenszins inbreuk heeft willen maken op het algemeen beginsel, de geheele behandeling eener zaak voor den vollen krijgsraad bij voorkeur in eenzelfden dag te doen afloopen.

e. De strafvordering wegens of het onderzoek in zaken, waarvan de militaire rechter behoort kennis te nemen, kan slechts door een krijgsraad worden geschorst.

Daar de Rechtspleging bij de Landmacht niet voorschrijft, hoedanig moet worden gehandeld, wanneer een militair krankzinnig wordt, na het plegen van eene daad, waarvan de militaire rechter behoort kennis te nemen, of na ingevolge de bepalingen vervat in het Wetboek van Krijgstucht de beslissing van den krijgsraad te hebben ingeroepen inzake beklag over een krijgstuhtelijke bestrafing, is bepaald, dat in zoodanige gevallen het beginsel, aangenomen bij artikel 396 van het Reglement op de Strafvordering, *) tot lei-

¹⁾ Officieren raadslieden, hetzij gekozen of toegevoegd, zullen voor den verleenden bijstand nimmer eenig honorarium in rekening mogen brengen.

*) Verg. art. 16 Ned. W.v.Sv. Red. M.R.T.

draad behoort te strekken en de strafvordering of het onderzoek dus slechts door een krijgsraad mag worden geschorst.

6. *Kennisgeving van sententiën; opvragen van vonnissen van den eersten rechter.*

(1). Bij circulaire van den advocaat-fiscaal voor de land- en zeemacht in Nederlandsch-Indië van 25 Februari 1892 No. 22 is aan de auditeurs-militair het volgende medegedeeld:

„De bestaande bepalingen omtrent het zenden van afschriften, arresten en sententiën door de krijgsraden aan de verschillende gezaghebbenden, voldoen niet meer aan de tegenwoordige toestanden.

Het is, om die reden, dat ik op voorstel van Zijne Excellentie den Commandant van het Leger en na raadpleging van het hoog militair gerechtshof UWeledelGestrenge verzoek om voortaan van *alle* arresten en sententiën zoodra deze ter executie zijn gelegd, een *afschrift* te zenden aan den commandant van het korps of detachement, waartoe de betrokken militair behoort en een *extract* aan het hoofd der inrichting, waarin de veroordeelde zijn straf moet ondergaan.”

(2). De verstrekte afschriften behooren zorgvuldig te worden bewaard, ten einde te voorkomen dat deze stukken zoekraken en het hoog militair gerechtshof moet worden lastig gevallen met verzoeken om nieuwe afschriften. In verband hiermede wordt bepaald dat, indien bij verzoeken van of voorstellen betreffende militairen, overlegging van een sententie noodig is, de korps- of detachementscommandant alleen dan het in hun archief berustend afschrift mogen overleggen, wanneer het stuk niet naar Nederland behoeft te worden opgezonden en dat zij dan tevens er op zullen hebben te letten, dat bij de afdoening van het verzoek of voorstel, het afschrift vonnis wordt terugontvangen.

(3). Moeten de stukken naar Nederland worden opgezonden — behoudens het geval dat de man zelf derwaarts vertrekt — dan wordt een door den korps- of detachementscommandant gewaarmerkt afschrift overgelegd. In twijfelachtige gevallen wordt zekerheidshalve evenzoo gehandeld.

(4). Wijders is bepaald, dat indien de raadpleging van het vonnis van den eersten militairen rechter noodig geacht wordt, men zich ter verkrijging daarvan tot den Commandant van het Leger (Ie afdeling) behoort te wenden.

(5). Voorts zal door den korps- (detachements) commandant, nadat hij op vorenaangegeven wijze kennis heeft bekomen van een tegen een officier gewezen vonnis, waarbij eene andere straf is opgelegd dan geldboete, daarvan door tusschenkomst van den divisie- (gewestelijk-militairen) commandant onverwijld mededeeling worden gedaan aan den Commandant van het Leger (Ie Afdeling).

7. *Aanwijzing van de plaats waar de straf moet worden ondergaan.*

Bij Koninklijk besluit van 2 Juni 1902 No. 85 (Indisch Staatsblad No. 308), zooals dit wordt gelezen ingevolge het Koninklijk

besluit van 6 September 1921 No. 45 (Indisch Staatsblad No. 744), laatstelijk gewijzigd bij de invoeringsordonnantie militair straf- en tuchtrecht (Indisch Staatsblad 1934 No. 172), is het volgende bepaald:

Artikel 1.

(1). Wanneer Europeesche militairen behorende tot de landmacht in Nederlandsch-Indië die niet tusschen de keerkringen geboren en opgevoed zijn, dan wel buiten Nederlandsch-Indië zich voor de eerste maal hebben verbonden voor den kolonialen militairen dienst, in het vonnis, waarbij zij door den militairen rechter in Nederlandsch-Indië tot straf zijn veroordeeld, tevens uit den militairen dienst met of zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen zijn ontslagen of van den militairen stand of van de betrekking van militairen geëmployeerde zijn vervallen verklaard, dan wel hetzij door den militairen, hetzij door den burgerlijken rechter in Nederlandsch-Indië voor het leven of voor eenige jaren zijn ontzet van het recht om te dienen bij de gewapende macht worden zij zoo spoedig mogelijk naar *Nederland* opgezonden, ten einde daar hunne straf te ondergaan.

(2). Eveneens kunnen daarvoor al dadelijk worden opgezonden diegenen van de bedoelde Europeesche militairen, op wier terugkeer in de gelederen, na het ondergaan van een door den militairen of burgerlijken rechter in Nederlandsch-Indië bij vonnis opgelegde straf, geen prijs wordt gesteld.

(3). In alle andere gevallen geschiedt de tenuitvoerlegging der straf in Nederlandsch-Indië.

Artikel 2.

De Gouverneur-Generaal van Nederlandsch-Indië is bevoegd om in bijzondere gevallen van de in artikel 1 gestelde regelen af te wijken.

8. *Reglement voor de opzending van door den militairen rechter in Nederlandsch-Indië veroordeelde militairen, die ingevolge het Koninklijke Besluit van 2 Juni 1902, No. 85 (Indisch Staatsblad No. 308)*¹⁾ *hunne straf in Nederland moeten ondergaan. (G.B. van 14 Oct. 1904 No. 18).*

Artikel 1.

(1). De auditeurs-militair, benevens de advocaat-fiscaal voor de land- en zeemacht voor zoover betreft in eersten aanleg door het hoog militair gerechtshof veroordeelden, zijn belast met de zorg voor de opzending naar Nederland van veroordeelde militairen die aldaar hunne straf moeten ondergaan.

(2). In afwachting van scheepsgelegenheid kunnen de in het vorige lid bedoelde veroordeelden, op aanvraag van den advocaat-

¹⁾ Zie hierboven sub 7.

fiscaal dan wel van den auditeur-militair die het vonnis ten uitvoer heeft gelegd, opgenomen worden in een door den directeur van justitie aan te wijzen gevangenis.

(3). Zij zijn gedurende hun verblijf in die gevangenis onderworpen aan het „Gestichtenreglement” (Staatsblad 1917 No. 708).

(4). De opzending naar Nederland heeft niet plaats, zoolang het eerste door of ten behoeve van den veroordeelde ingediend verzoekschrift om gratie of vermindering van straf, of om den straftijd in Nederlandsch-Indië te mogen doorbrengen nog in behandeling is.

Artikel 2.

(1). De volgorde der opzending regelt zich naar den datum van ingang der straf en geschiedt met stoom- of zeilschepen onder voldoende gewapend geleide van met gagement of paspoort repatrieerende militairen, onder bevel van met verlof vertrekkende officieren, dan wel, bij geringe getalsterkte ter beoordeeling van den betrokken plaatselijken commandant, onder dat van een voor den actieven militairen dienst geschikt onderofficier.

(2). De auditeur-militair wendt zich tijdig tot den plaatselijken commandant onder opgave van het aantal op te zenden veroordeelden en van den vermoedelijken datum van vertrek van het schip waarmede de overvoer kan geschieden.

(3). Deze gezaghebbende zorgt voor de aanwijzing van een gewapend geleide.

Artikel 3.

(1). De veroordeelden worden ieder voorzien van:

een attila met bijbehorende knopen,
 een sergen broek,
 twee tricot hemden,
 een twist onderbroek,
 een twist borstrok,
 een overjas.

(2). Door de zorg van den officier van kleeding en voor rekening van den lande worden vóór de verstrekking de bij de attila behorende knopen met donkerblauw laken overtrokken en de sergen broek van de uitmonstering ontdaan.

(3). De attila met bijbehorende knopen en de broek worden echter niet uitgereikt, indien sedert het tijdstip, waarop de hiergenoemde artikelen het laatst zijn of hadden moeten zijn uitgereikt, nog geen zes maanden verlopen zijn.

(4). Twist borstrokken en dito onderbroeken, benevens de overjassen worden, tenzij aan zieken en zwakken, niet verstrekt aan veroordeelden, die Indië per stoomschip verlaten gedurende het tijdvak van en met 16 April tot 1 Augustus.

De overjassen worden in bruikleen verstrekt en moeten na aankomst in Nederland worden ingeleverd.

(5). Voor de gewone mailgelegenheden wordt de vertrekdag

van het schip van Batavia als de datum van vertrek uit Nederlandsch-Indië beschouwd.

(6). De noodzakelijkheid der verstrekking van twist onderkleding aan zieke en zwakke veroordeelden moet door een geneeskundig certificaat gestaafd worden.

(7). De scheepskleding wordt uit de militaire magazijnen ten laste van de begrootingsafdeeling van het Departement van Oorlog aangevraagd op aanvragen volgens model No. 13 of 14, waaraan een afschrift vonnis is gehecht, en verstrekt op opdrachten tot verstrekking volgens model No. 31 van de Cies. Instr.

(8). Bedoelde aanvragen worden te Weltevreden door den directeur der gevangenis en elders door den provoost-geweldige voor de opmaking geteekend.

(9). Ten laste van diezelfde begrootingsafdeeling wordt per hoofd nog *f* 5.— (vijf gulden) beschikbaar gesteld voor de aanschaffing van kleine reisbenodigdheden.

(10). Deze reisbenodigdheden worden door de zorg van den plaatselijken commandant ter plaatse van inschepping ingekocht en met de scheepskleding aan den gezagvoerder van het schip gezonden om aan boord aan de veroordeelden te worden uitgereikt.

Artikel 4.

(1). Aan den scheepsgezagvoerder worden door den plaatselijken commandant, in overleg met den auditeur-militair, tegen ontvangstbewijs, verder medegegeven: ¹⁾

a. de origineele processtukken en de origineele vonnissen, arresten of sententiën-definitief benevens executoriale extracten daaruit o.a. vermeldende den dag van pronuntiatie ²⁾ en executie, alsmede of de veroordeelde al dan niet op vrije voeten is gebleven;

b. authentiek afschrift van alle verzoekschriften en beschikkingen, reeds in Nederlandsch-Indië ingediend of genomen en op de veroordeelden betrekking hebbende;

c. het extract uit het stamboek en uit het strafboek betreffende de veroordeelden;

d. hunne geldelijke afrekening en de door hen te goed gemaakte sommen.

Noot van het D.v.O.

¹⁾ De hierbedoelde bescheiden moeten, voor elken veroordeelde afzonderlijk, met uitzondering van de executoriale extracten uit de vonnissen, in een verzegeld pakket aan den gezagvoerder worden overhandigd. Deze pakketten, welke niet zwaarder mogen zijn dan twee kilogram, worden geadresseerd aan de afdeeling C van het Commissariaat voor Indische Zaken van het Departement van Koloniën te 's-Gravenhage.

Zijn de bescheiden, betrekking hebbende op één veroordeelde, zwaarder dan 2 kilogram, dan moeten zij in twee of meer pakketten gesplitst worden. Voor verpakking dient gebruik te worden gemaakt van pakpapier van goede stevige kwaliteit.

De executoriale extracten uit de vonnissen worden in open couvert aan den gezagvoerder medegegeven.

²⁾ Intusschen vervallen.

(2). Indien bij het vertrek van het schip eenige dezer bescheiden niet mochten kunnen worden medegegeven, worden zij door tusschenkomst van den advocaat-fiscaal zoo spoedig mogelijk aan den Gouverneur-Generaal aangeboden ter doorzending naar N e d e r l a n d.

Artikel 5.

(1). De commandant van het gewapend geleide ontvangt overeenkomstig de door het legerbestuur ter zake uit te vaardigen voorschriften, de noodige sluitingsmiddelen, wapens en munitie, alsmede een exemplaar der instructie voor commandanten van detachementen repatrieerende en veroordeelde militairen.

(2). Aan boord van elk schip kan worden volstaan met een gewapend geleide, waarvan de sterkte wordt geregeld naar het aantal over te voeren veroordeelden.

Artikel 7.

Bij gelegenheid dat door hen ten behoeve van de door hunne zorg naar N e d e r l a n d op te zenden veroordeelde militairen passage wordt aangevraagd, worden door den auditeur-militair en den advocaat-fiscaal aan het hoofd van gewestelijk bestuur, dat de passage verleent, de gegevens verstrekt, bedoeld bij artikel 1 § II van het besluit van 12 Juni 1878 No. 18 (bijblad No. 3333), aangevuld met de mededeeling der straf, waartoe die personen veroordeeld zijn, zullende ook deze veroordeelde militairen door de hoofden van gewestelijk bestuur, onder vermelding van de straf, gebracht moeten worden op de ingevolge genoemd besluit aan het departement van koloniën in te zenden nominatieve opgaven.

9. *Bekrachtiging van de door den Commissaris bevolen inarreststelling en voorstel tot ontslag uit- of wijziging in het arrest.*

(1). In artikel 48 (2) van de R.L. is bepaald, dat de commissaris in garnizoenen op Java en Madoera en, v.w.b. de buitengewesten, in garnizoenen in het bestuursgewest waarin de krijgsraad zich bevindt, van een inarreststelling van beklagde onmiddellijk bericht zendt aan den krijgsraad, die de inarreststelling al dan niet bekrachtigt.

(2). Voorts zal vorengenoemde functionaris ingevolge artikel 49 (1) R.L. den krijgsraad voorstellen kunnen doen tot ontslag uit het arrest of tot het brengen van wijziging daarin.

(3). Ten einde nu in de afdoening den noodzakelijken spoed te verzekeren, zullen waar mogelijk zoowel de kennisgeving van inarreststelling als het voorstel tot ontslag uit- of van wijziging in het arrest gemotiveerd t e l e f o n i s c h aan den president van den krijgsraad (v.w.b. den krijgsraad te Tjimahi aan den secretaris) worden gedaan.

(4). Mocht zulks niet mogelijk zijn, dan zal er ook bij de schriftelijke behandeling van deze aangelegenheid rekening mede zijn te houden, dat de krijgsraad in de meeste gevallen van de betrekkelijke

strafzaak nog geheel onkundig is, in verband waarmede de kennisgeving c.q. het voorstel als meerbedoeld, vergezeld zal moeten zijn van de noodige toelichting en motiveering, indien noodig, onder overlegging van stukken.

(5). Ook de krijgsraden zullen zich beijveren om een spoedige afdoening te verkrijgen en waar mogelijk de genomen beslissing t e l e f o n i s c h aan den betrokken commissaris mededeelen.

E. Straffen.

I. Bepalingen omtrent straffen.

(1). In het algemeen verdient het aanbeveling en is het ook in overeenstemming met den geest van het Wetboek van Krijgstucht, dat het opleggen van krijgstuchtelijke straffen wordt overgelaten aan den tot straffen bevoegden onmiddellijken chef van den betrokken militair.

(2). De compagnies- en korpscommandanten, die de militairen van het onder hunne bevelen staand onderdeel beter kennen dan b.v. de plaatselijke (militaire) commandant, zijn daardoor beter dan deze in staat om bij de afdoening van het begane feit met alle factoren rekening te houden.

(3). Vorenbedoelde delegatie zal als regel niet kunnen plaats hebben ten aanzien van militairen, die zich als (bestuurs) lid van een militaire (belangen) vereeniging strafschuldig maken, omdat het in het bijzonder op den weg van den plaatselijken (militairen) commandant ligt toezicht op die vereenigingen te houden.

(3a). In elk geval dat de tot straffen bevoegde meerdere, onder wiens rechtstreeksch bevel een militair is gesteld, kennis krijgt van een door dien militair gepleegd vergrijp hetwelk den garnizoensdienst dan wel de orde of de rust in het garnizoen betreft, zal die meerdere overwegen of het noodig is de zaak aan den plaatselijken (militairen) commandant te rapporteeren, waarbij ruggespraak met den plaatselijken militairen commandant gewenscht kan zijn.

Wordt de zaak niet dadelijk door genoemden meerdere afgedaan omdat rapporteeren aan den plaatselijken militairen commandant noodzakelijk wordt geacht, dan sluit zulks niet in zich, dat de plaatselijk militaire commandant de zaak zelf zou moeten afdoen. Overlating van de bestraffing aan den rechtstreekschen chef verdient ook dan in het algemeen voorkeur.

(4). De krijgstuchtelijke straffen mogen niet overdreven zijn en moeten vooral de strekking hebben, om den strafschuldige te verbeteren en hem terug te houden van het zich opnieuw schuldig maken aan krijgstuchtelijke vergrijpen.

(5). Bij het in beschouwing nemen van het gedrag van een militair — met het oog op het opleggen van straf, het beschikken op verzoeken bij diensteindiging, tusschentijdsch ontslag uit den dienst, toekenningen van onderscheidingsteekenen voor langdurigen en trouwen dienst, het beschikken op bepaalde verzoeken, als anderszins — mag a l s r e g e l alleen rekening gehouden worden met die

straffen, welke hem tijdens zijne loopende verbintenis of sedert de laatste bevordering opgelegd zijn.

(6). Van den in het vorig lid omschreven regel kan afgeweken worden:

a. met betrekking tot hen die dienen in een, hun uit hoofde van hun gedrag bij wijze van proef toegestane, herverbintenis in rang of stand (e.g. slechts in den stand van soldaat), ten aanzien van welke militairen bovendien rekening gehouden kan worden met de straffen, opgelegd gedurende de laatste twee jaren vóór die verbintenis;

b. indien in b i j z o n d e r e gevallen — voornamelijk met betrekking tot beslissingen nopens het al dan niet toestaan van eene herverbintenis — het in beschouwing nemen van eene grootere tijdsruimte leiden kan tot een voor den betrokken militair gunstiger beslissing, dan mogelijk zijn zou met toepassing van het in het vorig lid aangegeven beginsel;

c. indien, ter beoordeeling van het gedrag, het in beschouwing nemen van eene grootere tijdsruimte, dan krachtens het bepaalde in het vorig lid toelaatbaar zijn zou, bepaald voorgeschreven mocht zijn dan wel beslist noodzakelijk te achten is in verband met den aard van het behandelde onderwerp.

(7). Bij het opleggen van straffen behoort er op te worden gelet dat streng arrest in algemeenen zin, een minder doelmatige straf is dan verzwaaard arrest en licht arrest.

(8). Militairen, die zijn verlaagd of teruggesteld, worden, buitengewone gevallen uitgezonderd, niet dan nadat zij gedurende geruimen tijd afdoende bewijzen van verbeterd gedrag hebben gegeven, en dan nog alleen bij opklimming langs de verschillende tusschenrangen, in hun vorigen rang of vorige klasse hersteld. ¹⁾

(9). In beginsel verdient het aanbeveling niet tot het opleggen van straffen wegens dienstverzuimen aan recruten over te gaan, dan nadat gebleken is dat vermaningen en terechtwijzingen geen doel treffen en dat onwil of weerspanningheid in het spel is.

(10). De straf van plaatsing in de 2e klasse van militaire discipline, opgelegd aan een ongegradueerde van een hogere klasse, sluit ingevolge artikel 17 van het Wetboek van Krijgstucht het terugbrengen tot de laagste klasse van ongegradueerden in zich en eischt dus geene afzonderlijke beschikking.

(11). De orders betreffende straffen van officieren mogen mondeling alleen door officieren van hooger rang dan de gestrafte worden overgebracht; schriftelijk overgebracht, moeten zij verzegeld zijn.

(12). De artikelen 45 en 72 van het Wetboek van Krijgstucht mogen geen aanleiding geven tot de opvatting, dat na het opleggen van krijgstuhtelijke straffen, iedere strafoplegger verplicht zou zijn, terstond daarvan kennis te geven aan den hiërarchie boven hem gestelden meerdere.

¹⁾ Zie Algemeene Order 1923 No 43 hoofdstuk B. en de ter zake geldende orders voor de wapens en diensten.

Normaal wordt door gezaghebbenden die hunne strafbevoegdheid ontleenen aan de artikelen 34 of 35 van genoemd wetboek van de door hen opgelegde straffen geen kennis gegeven aan hunne hiërarchieke meerderen.

(13). Het bijzondere strafstelsel bij een leger te velde zal eerst toepassing vinden wanneer de troepen de garnizoenen verlaten hebben; het intreden van den mobilisatietoestand brengt derhalve niet mede, dat het bijzondere strafstelsel uit dien hoofde zou moeten worden toegepast.

(14). In den zin van afdeeling II van § III van het Wetboek van Krijgstucht wordt onder leger te velde verstaan:

het leger of elk onderdeel daarvan, dat in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden is georganiseerd en bestemd tot operatiën in het open veld of in verdedigingswerken en de vredesgarnizoenen verlaten heeft.

(15). Indien het bijzondere strafstelsel bij een leger te velde wordt toegepast zal dit in de omschrijving der strafreden tot uitdrukking moeten komen.

(16). Hoewel in de omschrijving der strafreden naar kortheid behoort te worden gestreefd, zal bij de formulering der strafreden niet met algemeene bewoordingen kunnen worden volstaan; de handelingen en gedragingen welke tot bestraffing hebben geleid zullen — mede opdat naderhand een juiste beoordeeling van 's mans doorgaand gedrag (artikel 32 Wetboek van Krijgstucht) mogelijk zij — in de strafreden moeten worden aangeduid.

(17). Indien een begaan feit als een oneigenlijk krijgstuhtelijk vergrijp wordt afgedaan zal — nadat het advies van den auditeur-militair is ontvangen (artikel 10 R.L.) — de omschrijving der strafreden worden aangevuld met de woorden:
„(Auditeur-militair gehoord).”

(18). Uit artikel 47 Wetboek van Krijgstucht mag niet worden afgeleid, dat een arreststraf niet zou mogen worden afgebroken indien de gestrafte het arrest verbreekt.

Afgescheiden van de ter zake op te leggen straf zal het resteerende deel van de straf nog moeten worden ondergaan.

(19). Het indienen van een voordracht tot weggagen uit den dienst van een minderen militair (artikel 71 Wetboek van Krijgstucht) welke maatregel geen krijgstuhtelijke straf is, sluit de krijgstuhtelijke berechting van het feit dat tenslotte tot het indienen van bedoelde voordracht aanleiding gaf, in geen enkel opzicht uit.

II. *Bepalingen omtrent administratieve terugstelling bij veroordeeling van militairen beneden den rang van tweeden luitenant en krijgstuhtelijke bestraffing bij veroordeeling door den burgerrechter.*

(1). Bij veroordeeling door den burgerrechter van militairen, die een rang bekleeden en van soldaten 1ste klasse, die bestemd zijn om

in de gelederen terug te keeren, zullen de inspecteurs en hoofden van wapens en diensten beslissen nopens het al dan niet administratief terugstellen van den veroordeelde, dan wel, indien het een onderluitenant betreft, een desbetreffend voorstel bij den Legercommandant indienen.

(2). Deze terugstelling zal worden toegepast indien uit het begane feit is gebleken, dat betrokkene onwaardig of ongeschikt moet worden geacht om in eenigen of in een bepaalden rang, of in de klasse waarin hij is aangesteld, te blijven dienen.

(3). Vermits de burgerrechter bij de bepaling van de strafmaat geen rekening kan en mag houden met de omstandigheid of het gepleegde feit tevens moet worden aangemerkt als onbestaanbaar met de militaire tucht of orde, zal de tot straffen bevoegde meerdere van een militair, na diens veroordeeling door den burgerrechter, overwegen of het begane feit ook een krijgstuchtelijk element in zich draagt, in welk geval nog disciplinaire bestraffing noodig kan zijn.

III. *Rapporten van straffen opgelegd aan officieren.*

Ter zake wordt bepaald:

1e. dat, wanneer een officier krijgstuchtelijk gestraft wordt door een gezaghebbende, die niet zijn rechtstreeksche chef is, (b.v. den divisie- gewestelijk- militairen- plaatselijken commandant), deze hiervan onverwijld onder opgave van den datum waarop de straf is opgelegd en van de bewoordingen waarin straf en strafreden zijn vervat, kennis geeft aan den rechtstreekschen chef van den gestrafte;

2e. dat, wanneer een officier, niet behoorende tot een der wapens, krijgstuchtelijk wordt gestraft, hiervan op de sub 1e vermelde wijze, desnoodig ook met vermelding van naam en rang van den strafoplegger, door den rechtstreekschen chef van den gestrafte wordt kennis gegeven aan den inspecteur of het hoofd van den dienst waartoe de gestrafte behoort;

3e. dat, indien wijziging wordt gebracht in eene straf of strafreden nadat van die straf reeds melding werd gemaakt in of bij een ingediende beoordeelingslijst, van die wijziging door den onmiddellijken chef onverwijld kennis zal zijn te geven aan den inspecteur of het hoofd van het wapen of den dienst waartoe betrokkene behoort.

IV. *Straffen op het bezit van vuurwapenen.*

(1). Blijkens eene van den Minister van Koloniën ontvangen mededeeling heeft de commandant van de koloniale reserve een order uitgevaardigd, waarbij het bezit van schietwapens aan de militairen van zijn korps is verboden. Aan die order zal stipt de hand worden gehouden, terwijl de kisten van de manschappen van de naar Indië vertrekende detachementen, onmiddellijk vóór de verzending naar de plaats van inscheeping, aan een nauwkeurig onderzoek zullen worden onderworpen.

(2). Mocht dus in de toekomst het geval zich voordoen, dat een

Europeesch militair, die in het bezit wordt bevonden van vuurwapens, beweert die uit Nederland te hebben medegebracht, dan kan zonder nader onderzoek worden aangenomen, dat hij zich te dier zake aan eene disciplinaire overtreding heeft schuldig gemaakt.

V. *Wijze waarop onderzoeken moeten worden gehouden bij het opleggen van krijgstuhtelijke straffen.*

(1). Het onderzoek, bedoeld in artikel 40 van het Wetboek van Krijgstucht en lid 2 van artikel 30 van het Reglement betreffende de Krijgstucht, betreffende vergrijpen, waarvan reeds van te voren vaststaat dat zij krijgstuhtelijk kunnen worden afgedaan, mag slechts bij ingewikkelde gevallen aan eene commissie worden opgedragen.

(2). Regel moet zijn, dat de compagniescommandant, niet alleen waar hij zelf straft, doch ook waar de korpscommandant als straflegger optreedt, het onderzoek houdt. Hij kan zich daarbij zoo noodig doen bijstaan door de officieren van zijn compagnie.

VI. *Bestrafing van militairen, die zich in vergaderingen in afkeurenden zin uitlaten over handelingen van de regeering, het legercommando of andere militaire gezaghebbenden.*

Naar aanleiding van een ingebracht beklag over de omschrijvende reden van de een militair opgelegde straf is door het hoog militair gerechtshof, in laatste instantie rechtdoende, beschikt, dat de klager ten rechte was gestraft o.a. wegens:

„op eene openbare vergadering eene rede gehouden waarin hij zich in afkeurenden zin uitliet over handelingen van de regeering en het legerbestuur, hetgeen onbestaanbaar is met de instandhouding eener goede krijgstuht”.

VII. *Bestrafing van militairen, die zich als bestuurslid van eene militaire vereeniging en in het algemeen in eene niet-militaire functie mengen in dienstaangelegenheden of eene handeling plegen, welke onbestaanbaar is met de militaire tucht of orde.*

(1). Door eenige militairen, die waren gestraft, omdat zij in hunne functie van bestuurslid van een militaire vereeniging, in een aan een militair gezaghebbende gericht schrijven, om inlichtingen hadden verzocht betreffende eene door dezen gezaghebbende geregelde dienstaangelegenheid, werd terzake beklag ingediend voornamelijk op grond van het feit, dat zij volgens hun beweren de overtreding niet als *militair* doch als *bestuurslid* van eene vereeniging hadden gepleegd.

(2). Door het hoog militair gerechtshof, in laatste instantie rechtdoende, werd ter zake beschikt, dat de klagers terecht waren gestraft en dat het door hen gepleegde vergrijp tegen de krijgstuht behoorde te worden omschreven als volgt:

„Als (volgt de functie) van het hoofdbestuur der (volgt de naam

van eene militaire vereeniging) te zamen met den (volgt de functie) dier vereeniging uitvoering gegeven aan een besluit van dat hoofd-bestuur om een schrijven te richten aan den plaatselijk militairen commandant te, inhoudend een verzoek, om inlichtingen betreffende eene door deze militaire autoriteit geregelde dienst-aangelegenheid, zijnde eene dergelijke inmenging in dienstzaken strijdig met de krijgstucht."

(3). Gelet op het bepaalde in artikel 1 (1) van het R.K. is het ontoelaatbaar, dat in organen van militaire belangenvereenigingen artikelen of uitlatingen voorkomen, welke zijn gewijd aan het uitoefenen van kritiek op de werkwijze of aan de bestrijding in het algemeen van andere militaire belangenvereenigingen.

VIII. *Krijgstuchtelijke afdoening ingeval van nalatigheid in de betaling van schulden.*

(1). Ingevolge artikel 22 onder c. van het Reglement betreffende de Krijgstucht maken zich aan overtreding tegen de krijgstucht schuldig, militairen die schulden maken.

(2). Deze bepaling zal met de noodige omzichtigheid moeten worden toegepast.

(3). Krijgstuchtelijk ingrijpen in dergelijke particuliere aangelegenheden, indien het geldelijke verplichtingen betreft, welke de draagkracht van betrokkenen niet direct te boven gaan, is uiteraard alleen dan te rechtvaardigen als het geschiedt ter behartiging van eenig militair belang.

(4). Dit laatste zal eerst het geval zijn, indien door het niet nakomen van geldelijke verplichtingen, de goede militaire orde, derhalve de krijgstucht wordt geschaad, hetgeen o.m. kan voorkomen als het onbetaald laten van schulden het gevolg is van minder behoorlijke gedragingen, alsmede wanneer het hebben van schulden, zulks in verband met het karakter en den graad van ontwikkeling van den betrokkene, als de oorzaak van b.v. verslapping van plichtsgevoel moet worden aangemerkt.

(5). De veelal gebruikelijke strafreden „zijn commandant onnoo-
dg overlast veroorzaakt door het niet betalen van schulden” is in het algemeen weinig deugdelijk, te minder, waar ingevolge het R.G.D. klachten van schuldeischers als regel niet worden aangenomen.

(6). Slechts in die gevallen, waarin blijkt van herhaling van wanbetaling van schulden, ondanks waarschuwing, kan gezegd worden dat daardoor den chef *bewust* overlast wordt veroorzaakt, wat dan tevens gebrek aan eerbied voor dien meerdere inhoudt.

(7). Betreft de nalatigheid in betaling echter vendu- en belastingsschulden en houdt men daarbij in het oog, dat deze schulden ingevolge het ter zake in de korpsinstructie bepaalde van het traktement kunnen worden ingehouden, welke inhoudingen als contante stortingen moeten worden behandeld, dan is het duidelijk, dat de nalatigheid in het betalen van deze schulden den opvolgenden chefs, alsmede de betrokken administratie wél overlast veroorzaakt.

(8). Afgezien van de gevallen, waarin de achterstalligheid haar oorzaak vindt in omstandigheden onafhankelijk van den wil of buiten schuld van den schuldenaar, wordt bestraffing van militairen, die zich aan hunne verplichting tot betaling van vendu- en belasting-schulden onttrekken en het maar op korting op het traktement laten aankomen, uit een krijgstuchtelijk oogpunt in het algemeen gewenscht geacht en zulks nog niet zoo zeer op grond van den veroorzaakten last, als wel op grond van het daardoor blijk geven van een bepaald gemis aan eerbied voor hunne chefs, hetgeen onbestaanbaar moet worden geacht met de militaire tucht of orde.

IX. *Het opleggen van voorloopig arrest.*

(1). Zonder te kort te doen aan de bevoegdheden die aan elk meerdere zijn toegekend (artikelen 4 en 5 R.L. en artikel 39 W.v.Kr.) zullen ter zake van het opleggen van voorloopig arrest in het algemeen de volgende beginselen in acht zijn te nemen.

(2). Voorloopig arrest in een strafkamer slechts toe te passen in de volgende gevallen en voor geen langeren duur dan noodzakelijk is, in verband met de *redenen*, welke tot de vrijheidsberoving aanleiding gaf:

a. bij dronkenschap en in andere gevallen, waarbij de man, hetzij voor zich zelf, hetzij voor anderen, een bepaald gevaar of hinderlijken last oplevert;

b. als het in het belang van het onderzoek noodzakelijk is hem af te zonderen, teneinde ruggespraak met anderen te voorkomen;

c. als gegrond vermoeden bestaat dat de man zich door de vlucht aan de hem wachtende straf zal onttrekken, indien hij op vrije voeten blijft;

d. als het uit een krijgstuchtelijk oogpunt in verband met het strafrechtelijk of krijgstuchtelijk delict, waarvan hij verdacht wordt, ongewenscht is, dat hij met andere militairen in aanraking komt.

(3). Gewezen wordt op het onderscheid, dat bij opheffing van — en het brengen van verandering in — het voorloopig arrest moet worden gemaakt tusschen het justitieel en het krijgstuchtelijk voorloopig arrest.

Bij het justitieel voorloopig arrest kan dit in eerste instantie ingevolge art. 7 R.L. alleen geschieden door den tot straffen bevoegden meerdere onder wiens rechtstreeksch bevel de verdachte is gesteld. (Hoewel niet in de R.L. vermeld zal, in verband met lid (2) van art. 10 R.L. moeten worden aangenomen, dat ook de korpscommandant gelijke bevoegdheid heeft).

In tweede instantie is ingevolge art. 15 R.L. met uitsluiting van elk ander de plaatselijke (militaire) commandant bevoegd wijziging in het arrest te brengen.

Na deze tweede beslissing kan alleen de krijgsraad (het H.M.G.) het arrest veranderen. (Zie echter uitzondering in artikel 49 (2) R.L.).

Ten aanzien van het krijgstuchtelijk voorloopig arrest bepaalt artikel 44 Wetboek v. Krijgstucht, dat de bevoegdheid om het voor-

loopig arrest op te heffen (dus ook daarin wijziging te brengen) toekomt aan den tot straffen bevoegden meerdere, die de zaak behandelt en aan iederen hiërarchieken chef van dien meerdere.

(4). Indien het arrest, hetwelk wordt ondergaan op grond van de artikelen 29 (2) van het W. van M.S., 16 (1), 18 (1) en 58 (2) van het W. van Kr., wordt verbroken, dan moet het in het algemeen onjuist worden geacht, alleen om die reden, het arrest daarna in een strafkamer te doen ondergaan; het gepleegde feit levert een overtreding tegen de krijgstucht op, welke krijgstuchtelijk behoort te worden afgedaan. Na het ondergaan van de daarvoor op te leggen straf behoort tot den vóór de straf bestaan hebbenden toestand te worden teruggekeerd, tenzij het vermoeden bestaat, bedoeld in vorenstaand lid (2) sub c.

X. *Bepalingen in verband met de „regelen, naar welke vrijstelling kan worden verleend van opgelegde krijgstuchtelijke straffen”.*

(1). Ter zake van het verleenen van vrijstelling van opgelegde krijgstuchtelijke straffen op grond van artikel 48 Wetboek van Krijgstucht juncto artikel 1 van de „Regelen” vastgesteld bij Gouvernementsbesluit van 5 Mei 1934 No. 24 (Staatsblad No. 295), wordt bepaald, dat geen vrijstelling zal worden verleend van:

1. de straf van plaatsing in de tweede klasse van militaire discipline;
2. de straf van terugstelling;
3. de straf van streng arrest opgelegd wegens: dronkenschap, goed verkoopen, mankeeren in dienst en ander schromelijk plichtsverzuim.

(2). De aandacht wordt er op gevestigd, dat in de uitdrukking „buitengewone omstandigheden” in artikel 48 Wetboek van Krijgstucht bedoeld wordt op *individuele* vrijstelling van straf ter belooning van bijzondere feiten, waardoor de gestrafte zich verdienstelijk heeft gemaakt, b.v. bij het dempen van een oproer, bij brand, wegens het redden van een drenkeling enz.

XI. *Bijkomende krijgstuchtelijke straffen bij een leger te velde.*

(1). Van de bevoegdheid om (bij een leger te velde) de in artikel 26 Wetboek van Krijgstucht genoemde bijkomende straffen van het verrichten van pionier-arbeid en het doen van corveeën op te leggen zal uiteraard alleen gebruik zijn te maken als het werkzaamheden van normalen aard betreft.

(2). Indien derhalve aan den pionier-arbeid of het doen van corveeën meer dan gewoon gevaar verbonden is a.a., zullen de militairen, aan wie bedoelde bijkomende straffen zijn opgelegd, daaraan geheel overeenkomstig de overige militairen van het onderdeel, waartoe zij behooren deelnemen.

F. Uitvoeringsregeling met betrekking tot de strafbevoegdheid op grond van de artikelen 34 en 36 van het Wetboek van Krijgstucht.

A. Formaties (en inrichtingen) ten aanzien waarvan is bepaald, dat aan den commandant (het hoofd, den directeur, den voorzitter) de in artikel 34 van het Wetboek van Krijgstucht bedoelde strafbevoegdheid toekomt:

I. *Formaties.*

1. het personeel, werkzaam bij de directie van het materieel der artillerie;
2. het korps gewermakers; (het hoofd der werkplaatsen voor draagbare wapenen is commandant);
3. het personeel, werkzaam bij de directie van het materieel der intendance;
4. het remonte-depot;
5. een te vormen staf, toegevoegd aan een commandant van een groote eenheid;
6. de troepencommando's Balikpapan en Tarakan;
7. de hoofdafdeeling van de permanente militaire spoorwegcommissie, t.a.v. de militairen van lageren rang of van minderen ouderdom in rang dan hij zelf;
8. een lijncommissie van de permanente militaire spoorwegcommissie.

II. *Inrichtingen.*

1. de artillerie-constructiewinkel;
2. de pyrotechnische werkplaats;
3. de projectieffabriek;
4. de werkplaats voor draagbare wapenen;
5. de hospitalen;
6. de militaire strafgevangenis tevens provoosthuis.

B. Formaties ten aanzien waarvan is bepaald, dat aan den commandant (het hoofd, den directeur, den voorzitter) de in artikel 36 van het Wetboek van Krijgstucht bedoelde strafbevoegdheid toekomt:

Formatie:

1. een kleine staf van een korps;
2. de commissie van proefneming bij het wapen der artillerie;
3. de militaire gasschool;
4. het personeel, werkzaam bij den plaatselijken geniedienst in een garnizoen, waar een officier hoofd van dien dienst is;
5. de vliedienst van de luchtvaartafdeeling;
6. een ziekenzaal 1ste klasse;
7. het scheikundig laboratorium;
8. het algemeen magazijn van geneesmiddelen;
9. de militair diergeneeskundige dienst in een garnizoen;

10. de hoefsmidschool;
11. de opleidingsbrigade van den topografischen dienst;
12. een herzieningsbrigade van den topografischen dienst;
13. een opnemingsbrigade van den topografischen dienst;
14. een te vormen staf, toegevoegd aan een commandant van een andere tactische eenheid dan bedoeld sub A I 5 en sub B 1 hiervoren.

C. Legeronderdeelen welke moeten worden aangemerkt als „korps” in den zin van artikel 34 (1) sub 2 van het Wetboek van Krijgstucht:

Infanterie.

1. de bataljons veldinfanterie;
2. de depotbataljons;
3. de marechaussee-bataljons;
4. de kaderschool;
5. de afdeelingen mitrailleurs en infanteriegeschut;
6. de afdeeling wielrijders;
7. het korps marechaussee;
8. de garnizoens-bataljons;
9. de garnizoenscompagnie van Riouw en Onderhoorigheden;
10. de subsistentenkaders;
11. de depot-compagnieën als bedoeld bij A.O. 1878 No. 74;

Cavalerie. ¹⁾

1. een half-regiment cavalerie;
2. het depot der cavalerie;
3. een niet in half-regimentsverband staand eskadron cavalerie;

Artillerie.

1. de afdeelingen mobiele artillerie;
2. het korps kust- en luchtdoelartillerie;
3. het depot der mobiele artillerie;
4. een niet in afdeelingsverband staande batterij artillerie;

Genie.

1. het technisch bataljon;
 2. het bataljon pioniers;
 3. de automobiël-compagnie;
- De luchtvaartafdeeling.

D. Bij Regeeringsomslagvel van 14 Juni 1934 No. 15926 is den Legercommandant eene algemeene machtiging als bedoeld in lid (3) van artikel 34 Wetboek van Krijgstucht verleend.

G. Bezwaarschriften en klachten.

- (1). Het beklagrecht is als volgt geregeld:
 - a. Het recht van beklag over eene opgelegde krijgstuchtelijke bestraffing (§ VI van het Wetboek van Krijgstucht);

¹⁾ De pelotons lijfwacht-cavalerie zijn te beschouwen als detachementen in den zin van artikel 36 sub 4e van het Wetboek van Krijgstucht.

b. Het recht van beklag over een aan klager gegeven order of naar aanleiding van eene beslissing, waarin hij als strafoplegger is betrokken geweest (G.B. van 5 Mei 1934 No. 24, Staatsblad No. 295 ter uitvoering van artikel 73 van het Wetboek van Krijgstucht) en

c. Het recht van beklag over eene vermeende krenkende of onbillijke behandeling (artikel 9 zesde lid van het Reglement betreffende de Krijgstucht).

(Bovendien bevat artikel 33 van laatstgenoemd reglement nog eenige algemeene aanwijzingen omtrent alle beklagsoorten).

(2). Terzake van het inbrengen van bezwaren of klachten naar aanleiding van een aan klager gegeven order of van een door hem ondervonden krenkende of onbillijke behandeling wordt voorts bepaald:

a. Bij afwijzing door den eersten chef kan de klacht worden aanhangig gemaakt bij den opvolgenden hoogergeplaatsten chef;

b. Mocht klager, die zijn bezwaren schriftelijk wil voorbrengen, niet in staat zijn zelf de klacht op schrift te stellen, dan zal zulks door of vanwege den betrokken compagniescommandant voor hem worden gedaan. Het opgemaakt schriftuur wordt den klager voorgelezen en door hem ondertekend;

c. De klacht, welke slechts een verweer mag zijn, dient zoo zakelijk mogelijk te zijn, terwijl de klager zich heeft te bepalen tot het zoo nauwkeurig mogelijk omschrijven van de feiten of handelingen waarover bezwaren worden ingebracht en van hetgeen tot eigen rechtvaardiging wordt aangevoerd;

d. Wanneer de chef welke over de klacht moet oordeelen zulks in verband met de verstrekte toelichtingen voor eene onpartijdige beslissing, noodig of wenschelijk acht, zal hij de klacht doen onderzoeken door een commissie, bestaande uit een of twee leden ouder of hooger in rang, dan de meerdere over wien wordt geklaagd. Zoo noodig wordt hiertoe de tusschenkomst ingeroepen van den plaatselijken (militairen) commandant, den regimentcommandant, den divisie- (gewestelijk-militairen) commandant of den Commandant van het leger;

e. De commissie is bevoegd inzage te verzoeken van alle door haar gewenschte archiefstukken waartoe zij zich heeft te wenden tot den gezaghebende, onder wiens berusting zich evenbedoelde bescheiden bevinden.

(3). Het beklag naar aanleiding van eene beslissing, waarin klager als strafoplegger is betrokken geweest (artikel 73 Wetboek van Krijgstucht juncto artikel 2 van de uitvoeringsregeling in Staatsblad 1934 No. 295), is alleen dan voor behandeling vatbaar, als door de beslissing in de oorspronkelijke strafzaak een blaam op den strafoplegger wordt geworpen of diens beleid bepaaldelijk wordt gewraakt. Dit recht beoogt geenszins voor iederen strafoplegger, om het enkele feit, dat hij het met eene beslissing in een klachtzaak niet eens is, de gelegenheid te openen bij den Legercommandant in beroep te komen.

(4). Ingeval van te late indiening van het beklag over een krijgstuchtelijke straf zal dit nochtans aan den in artikel 56 Wetboek van Krijgstucht bedoelden meerdere (aan den krijgsraad of aan het Hoog Militair Gerechtshof) moeten worden doorgezonden, die (welk college) over de ontvankelijkheid zal hebben te oordeelen.

(5). Indien een beklag door den in artikel 56 Wetboek van Krijgstucht bedoelden meerdere onontvankelijk is verklaard (b.v. wegens te late indiening), in welk geval geen sprake is van „gedeeltelijk gegrond” of „ongegrond” bevinden, laat de stellige redactie van artikel 65 Wetboek van Krijgstucht het inroepen van de eindbeslissing van den krijgsraad (het Hoog Militair Gerechtshof) niet toe.

H. Militairen staan in burgerlijke zaken voor den burgerlijken rechter terecht.

(1). Alle officieren en andere militaire personen zijn ten aanzien van burgerlijke zaken onderworpen aan dezelfde manier van procederen, als alle andere personen voor den burgerlijken rechter betrokken wordende, zonder dat het noodig zij, te hunnen aanzien andere dan de gewone formaliteiten in acht te nemen.

(2). Het voorrecht van arrest (lijfswang, gijzeling) ¹⁾, hetwelk bij de burgerlijke procesorde aan een iegelijk is verzekerd, levert voor militairen in algemeenen zin, geen uitzondering op; kunnende zoodanige uitzondering alleen worden toegelaten in geval van oorlog, wanneer de belangen van den staat geen belemmering in den dienst kunnen gedoogen.

I. Oproeping van militairen en burgerlijke personen bij het leger werkzaam, hetzij als getuigen, hetzij uit andere hoofde, in strafzaken en burgerlijke gedingen.

Bij rondschrijven van den Procureur-Generaal bij het Hoog Gerechtshof van Nederlandsch-Indië dd. 29 Januari 1874 respectievelijk Nos. 237/408 en 238/408, 25 November 1874 No. 2649/5789, 9 Mei 1919 No. 2266 en 6 October 1920 No. 5906 zijn uitgenoodigd:

1e. de verschillende officieren van justitie om van alle dagvaardingen in strafzaken van militairen en burgerlijke personen bij het leger werkzaam, welke op hun bevel geschieden of op verzoek der rechter-commissarissen van strafzaken, of der rechtbank, waarbij die officieren van justitie hun ambt uitoefenen, onmiddellijk kennis te geven aan den divisie- (gewestelijk-militairen) commandant en evenzoo te handelen bij het ten uitvoer leggen van rechterlijke bevelen van apprehensie en bij dagvaarding van vorenbedoelde personen als getuigen in burgerlijke gedingen, welke namens den lande worden gevoerd;

2e. de raden van justitie op Java en de buitengewesten om de bij hun college aangestelde gewone deurwaarders te gelasten, van alle

¹⁾ Zie ook hoofdstuk L. hierachter.

oproepingen van militairen en de overige onder 1e bedoelde personen, hetzij uit anderen hoofde, in burgerlijke gedingen, onmiddellijk kennis te geven aan de officieren van justitie, die alsdan de divisie- (gewestelijk-militaire) commandanten hiermede in wetenschap zullen stellen.

Hierbij moet echter in het oog worden gehouden, dat de kennisgeving aan den divisie- (gewestelijk-militairen) commandant slechts dan wordt vereischt indien tengevolge van de oproeping de betrokken persoon zich uit zijn garnizoen moet verwijderen;

3e. de hoofden van gewestelijk bestuur in Nederlandsch-Indië om van alle oproepingen van militaire personen om voor een Inlandsch rechter, het landgerecht of voor een ambtenaar belast met het voorloopig onderzoek van een strafzaak welke voor eene Inlandsche rechtbank of voor een landgerecht zal moeten dienen, als beklagde, getuige dan wel deskundige te verschijnen, tevens kennis te doen geven aan het hoofd van plaatselijk bestuur der plaats, waar de rechter (rechtbank) is gevestigd of zitting houdt, die daarvan onmiddellijk kennis geeft:

a. indien een militair heeft te verschijnen voor een rechter gevestigd of rechtsprekende in de bestuursafdeeling, waar het garnizoen waartoe de op te roepen militair behoort, is gelegen, aan den plaatselijk (militairen) commandant,

b. in alle andere gevallen aan den divisie- (gewestelijk-militairen) commandant.

De divisie- (gewestelijk-militaire) en plaatselijk (militaire) commandanten zullen het noodige verrichten, opdat alle rechterlijke bevelen voor zooveel de militairen en burgerlijke personen bij het leger werkzaam betreft, behoorlijk kunnen worden uitgevoerd.

J. Hoedanig te handelen met inlandsche schepelingen der Gouvernementsmarine die tijdelijk bij eenig garnizoen in subsistentie zijn opgenomen en zich schuldig maken aan militaire delicten of overtredingen der krijgstucht.

Bij Koninklijk besluit van 14 December 1889, No. 40, uitgevaardigd bij Gouvernementsbesluit van 15 Februari 1890, No. 18 (Staatsblad No. 48) is het volgende bepaald:

(1). Inlandsche schepelingen van de Gouvernementsmarine in Nederlandsch-Indië, die tijdelijk bij eenig plaatselijk garnizoen in subsistentie worden opgenomen, zijn, zoolang zij daar verblijven, voor zuiver militaire delicten met uitzondering van desertie, alsmede voor overtredingen der krijgstucht, aan dezelfde wettelijke bepalingen onderworpen als de militairen van het Nederlandsch-Indische leger, met dien verstande evenwel, dat de straffen van plaatsing in de tweede klasse van militaire discipline en van degradatie niet op hen van toepassing zijn.

(2). Bij het hierboven aangehaald Gouvernementsbesluit is voorts in aansluiting aan het vorenstaande bepaald, dat indien een Inlandsch schepeling, behoorende tot de rol van een stoomschip der Gouverne-

mentsmarine tijdens hij bij eenig plaatselijk garnizoen in subsistentie is opgenomen, straffen ondergaat, die straffen door den korpscommandant worden omschreven in den mutatiestaat van den scheepeling en vervolgens door den gezaghebber van het schip overgenomen in zijn register.

K. Rechtstoestand van bij het leger voor herinnering gevoerde militairen.

(1). De militairen, welke bij het leger voor herinnering zijn gevoerd, blijven, zoolang zij nog niet uit den militairen dienst zijn ontslagen, aan de militaire straf- en tuchtwetten onderworpen.

(2). Op plaatsen, waar garnizoen ligt, is de plaatselijke (militaire) commandant en op plaatsen, waar zich geen garnizoen bevindt, de divisie- (gewestelijk-militaire) commandant in voorkomende gevallen strafoplegger.

(3). Door de eigenaardige positie, waarin de voor herinnering gevoerde militairen veelal verkeerden, zal van vergrijpen, hun bijzondere dienst betreffende, in den regel door vorengenoemde militaire gezaghebbenden geen kennis worden genomen, moettende de betrokken militairen geacht worden, voor deze vergrijpen te vallen onder de bepalingen, welke van toepassing zijn op de burgerlijke landsdienaren, behoorende tot den tak van dienst, waarbij zij tijdelijk zijn te werk gesteld.

(4). Voorts zal het veelal aanbeveling verdienen, ook voor vergrijpen waarvan de afdoening door de militaire gezaghebbenden behoort plaats te hebben, zoo eenigszins mogelijk eene berisping of eene vermaning te geven, zullende, bijaldien het mocht blijken, dat de betrokken militair hiervoor ongevoelig blijft, dienen te worden overwogen, hem uit de bijzondere stelling waarin hij verkeert, te ontheffen, waartoe e.q. door tusschenkomst van de betrokken burgerlijke en militaire gezaghebbenden een voorstel aan den Commandant van het Leger behoort te worden gedaan.

L. Gijzeling en ontslag uit de gijzeling van militairen en burgerlijke personen bij het leger werkzaam.

Bij schrijven van den directeur van justitie van 27 Maart 1923 No. 131/11/12, is aan de hoofden van plaatselijk bestuur en de directeurs der landsgevangenissen verzocht, om bij voorkomende gevallen van gijzeling en ontslag uit de gijzeling van militaire en burgerlijke personen bij het leger werkzaam (voor zoover de hoedanigheid der betrokkenen bekend is), daarvan onder opgave van naam, rang (betrekking) en e.q. algemeen stamboeknummer en korps, zoo spoedig mogelijk mededeeling te doen aan den betrokken plaatselijken (militairen) commandant.

M. Bepalingen omtrent voorwaardelijke veroordeeling.

I. In het Koninklijk besluit van 4 Mei 1926 No. 18 (Indisch staatsblad No. 251) zijn bij de invoeringsordonnantie militair straf-

en tuchtrecht (Indisch Staatsblad 1934 No. 172) de volgende wijzigingen aangebracht:

a. aan artikel 6 van de tweede afdeeling van Hoofdstuk I wordt een nieuw derde lid toegevoegd, luidende als volgt:

„(3). De bepaling van het vorige lid is niet van toepassing voor den militairen rechter, indien de zaak wordt behandeld overeenkomstig het zesde hoofdstuk van den tweeden titel van de Rechtspleging bij de Landmacht”.

b. aan artikel 7 van de tweede afdeeling van hoofdstuk I wordt een nieuw vierde lid toegevoegd, luidende als volgt:

„(4). Indien het vonnis in artikel 1 bedoeld, is gewezen door den militairen rechter, zijn tot het doen van de bekendmakingen en de oproepingen mede bevoegd en verplicht de provoost-geweldigen en zijn onderdienaren van de openbare macht, ook wat de in dit artikel bedoelde werkzaamheden betreft, mede begrepen militairen”.

II. In de Uitvoeringsordonnantie Voorwaardelijke Veroordeeling (Stbl. 1926 No. 487), laatstelijk gewijzigd bij ordonnantie van 14 October 1928 (Stbl. No. 445), is bij Invoeringsordonnantie militair straf- en tuchtrecht (Stlb. 1934 No. 172) na artikel 17 en voor de slotbepaling een nieuw hoofdstuk III ingevoegd, luidende als volgt:

HOOFDSTUK III.

Van voorwaardelijk veroordeelden die militair zijn of worden.

Artikel 18.

Voor wat betreft personen, die door den militairen rechter voorwaardelijk veroordeeld zijn is al hetgeen in het Koninklijk besluit van 4 Mei 1926 No. 18 (Indisch Staatsblad No. 251) en in deze ordonnantie is bepaald met betrekking tot den ambtenaar die eventueel later het vonnis dat de voorwaardelijke veroordeeling inhoudt, heeft ten uitvoer te leggen, van toepassing op den openbaren aanklager bij den militairen rechter die in eersten aanleg heeft gevonnist.

Artikel 19.

Is of wordt een voorwaardelijk veroordeelde militair, dan draagt de ambtenaar die belast is met de tenuitvoerlegging van het vonnis dat de voorwaardelijke veroordeeling inhoudt, zorg dat de commandeerende officier van den veroordeelde omtrent de veroordeeling en het verloop daarvan wordt ingelicht.

Artikel 20.

Indien ten aanzien van een voorwaardelijk veroordeelden militair de algemeene voorwaarde is gesteld, bedoeld in artikel 16 van het Wetboek van Militair Strafrecht, doet diens commandeerende officier van elke in dat artikel bedoelde onherroepelijk geworden krijgstuuchtelijke bestraffing onverwijld mededeeling aan den amb-

tenaar die belast is met de tenuitvoerlegging van het vonnis dat de voorwaardelijke veroordeeling inhoudt, aan den Legercommandant en aan den Directeur van Justitie.

Artikel 21.

(1). De commandeerende officier van voorwaardelijk veroordeelden, die zich in werkelijken dienst bevinden, bevordert zooveel mogelijk dat deze de gestelde voorwaarden nakomen.

(2). Degene die met het verleenen van bijstand is belast aan een voorwaardelijk veroordeelde, die zich in werkelijken militairen dienst bevindt, behoeft voor het verleenen van dien bijstand het goedvinden van diens commandeerenden officier.

II. *a. De algemeene order 1916 No. 2 wordt hierbij ingetrokken.*

b. De circulaires van 14 September 1910, Ie Afdeeling No. 1, 17 December 1919, Ie Afdeeling No. 85, 9 Maart 1925, Ie Afdeeling No. 62/I en 9 April 1929, Ie Afdeeling No. 49/I, respectievelijk de No's 17, 26, 44 en 61 van het aanhangsel, worden hierbij ingetrokken.

N. Bepalingen omtrent voorwaardelijke invrijheidstelling.

(1). De ingevolge artikel 5 van de „Ordonnantie op de voorwaardelijke invrijheidstelling van militairen” (Staatsblad 1934 No. 171) bij ontslag uit de gevangenis uit te reiken verlofpas zal zijn van een model als in de bijlage I ¹⁾ van deze algemeene order aangegeven.

(2). Ter zake van de uitreiking van een verlofpas aan den voorwaardelijk in vrijheid gestelden militair wordt het navolgende bepaald:

a. Bij voorwaardelijke invrijheidstelling, geen terugkeer in de gelederen en ontslag ter plaatse:

de directeur der militaire strafgevangenis stelt den auditeur-militair te Tjimahi in de gelegenheid een verlofpas op te maken van het voor burgerveroordeelden voorgeschreven model; deze wordt door den plaatselijken commandant te Tjimahi gelijktijdig met den ontslagbrief aan belanghebbende uitgereikt.

b. Bij voorwaardelijke invrijheidstelling, geen terugkeer in de gelederen doch met opzending naar de plaats waar ontslag uit het leger plaats heeft:

de directeur der militaire strafgevangenis stelt den auditeur-militair te Tjimahi in de gelegenheid een verlofpas op te maken van het voor militairen — alsmede een van het voor burgerveroordeelden vastgestelde model; de eerste wordt belanghebbende bij zijn vertrek uit de gevangenis ter hand gesteld; de tweede wordt door

¹⁾ Deze bijlage is hier niet overgenomen. Red. M.R.T.

genoemden directeur onverwijld opgezonden naar het Departement van Oorlog (I).

c. Bij voorwaardelijke invrijheidstelling met terugkeer in de gederen:

de directeur der militaire strafgevangenis stelt den auditeur-militair te Tjimahi in de gelegenheid een verlofpas van het voor militairen vastgestelde model op te maken en reikt deze aan belanghebbende bij vertrek uit de gevangenis uit.

d. Indien de onder *c.* bedoelde militair den dienst verlaat vóór het verstrijken van den proeftijd, verzoekt het Departement van Oorlog (I) onder verstrekking van de noodige gegevens, den auditeur-militair te Tjimahi een verlofpas voor burgerveroordeelden op te maken en deze het Departement van Oorlog (I) te doen toekomen.

sub *b.* en *d.*: Het Departement van Oorlog (I) voegt den burgerverlofpas bij de ontslagbescheiden. De autoriteit die deze bescheiden met den pas aan belanghebbende uitreikt neemt den militairen verlofpas in en zendt dezen aan het Departement van Oorlog (I).

Hoofdkwartier.

Bandoeng, 10 September 1934.

De Legercommandant,

J. C. KOSTER.

Noot van het D.v.O.

Deze algemeene order treedt in werking op 1 October 1934.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Verbetering.

Op blz. 549 van deel XXXII deelden wij mede, dat na de uitspraak van den Marineraad te Batavia in zake het aan den grond loopen van de „K XV” alsnog eene behandeling voor den Zeekrijgsraad zou volgen.

Deze mededeeling, ontleend aan Indische persberichten, is echter blijkens een door de Redactie van den Commandant der Zeemacht in Ned. Indië ontvangen schrijven niet juist. Bedoelde zaak is buiten strafrechtelijke behandeling krijgstuuchtelijk afgedaan.

INGEKOMEN BIJDRAGEN. ¹⁾

De officierseed.

door

Dr. (Mr.) J. H. ZEEMAN
Luitenant ter zee 1e klasse.

Ieder nieuw benoemd officier legt na zijn aanstelling den officiers-eed af, zooals die is voorgeschreven in art. 6 van het „Reglement rechtstoestand militairen zeemacht” (K.B. van 22 Augustus 1931, Staatsblad 377).

Hoewel dit telken jare door een groot aantal jonge mannen wordt gedaan, zijn er over den inhoud van dien eed vele vragen te stellen.

Door de meesten zullen zij niet gesteld worden, doordat het plechtige moment, waarbij de nieuwbenoemde zich eigenlijk pas geheel opgenomen voelt in het officierskorps, alle gedachten aan uitlegging van den eed doet verdwijnen.

Wanneer men hun — ook ouderen officieren — later afvraagt, wat huns inziens nu de verplichtingen en mogelijke consequenties zijn, blijken de meeningen uiteen te loopen.

De eed, die volgens bovengenoemd K.B. luidt: „Ik zweer (beloof) trouw aan de Koningin, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstucht. Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig (dat belooft ik)”, houdt drieërlei belofte in.

Vele vragen doen zich voor, welke ik duidelijkheidshalve zal aanstippen, alvorens op elk van deze dieper in te gaan.

1e. Wat wordt verstaan onder de „Koningin”? De Persoon van Hare Majesteit of wel het grondwettig Staatshoofd?

2e. Wat zijn de wetten? Valt hier de grondwet onder, aan de eene zijde; rekt men er de op de wetten steunende algemeene maatregelen van bestuur, de Koninklijke Besluiten, enzovoorts, ook onder, aan den anderen kant?

3e. Wat beteekent hier „krijgstucht”? Is het een vaag begrip of moet men zich houden aan de definitie voorkomende in art. 1 van het Reglement betreffende de krijgstucht? (K.B. van 31 Juli 1922, Staatsblad 476, zooals dat later gewijzigd is.)

4e. Zijn er (en zoo ja, welke zijn) de verschillen tusschen trouw, gehoorzaamheid en onderworpenheid?

5e. Staan deze beloften naast elkaar, gelijkwaardig, of praevaleert de eerste boven de tweede, de tweede boven de derde?

6e. Welke keuze te doen, wanneer die beloften door omstandigheden niet met elkaar in overeenstemming zijn te brengen?

¹⁾ Door gebrek aan plaatsruimte konden enkele andere ingekomen bijdragen niet meer in deze aflevering worden opgenomen.

7e. Welke sanctie-straft-civiel-administratiefrechtelijk- is er op overtreding dier beloften gesteld?

Men ziet, tal van puzzles, meer dan men op het eerste gezicht zou vermoeden. En het zijn zeer belangrijke vragen, vooral in den tegenwoordigen tijd, waar, sinds den wereldoorlog, officieren in vele landen voor deze vragen gesteld zijn en gesteld worden.

Hoe zal ieder deze conflicten — ik denk aan de 5e en 6e vraag — voor zich oplossen?

Is er één oplossing juridisch juist, en is deze tevens voor ieders gevoel logisch en aanvaardbaar? Dit laatste is een netelig onderwerp; de oplossing welke men op gevoels- en politieke argumenten aanvaardt, zal uiteraard van ieders staatkundige opvatting afhangen. Het is niet mijn bedoeling, deze politieke zijde van het vraagstuk te behandelen. Daarmede wordt een juiste beantwoording geschaad. Ook de juridische oplossing van de hier opgeworpen quaesties zal reeds gereede kans op meeningsverschillen geven.

De eerste vraag is dan: Wat wordt onder „Koningin” verstaan? Is Zij in dezen eed een afzonderlijk begrip, een Persoon, een leven voerend buiten de Grondwet om? Of is Zij de wettige nakomelinge van Zijne Majesteit Willem Frederik, aan Wien de Kroon der Nederlanden is en blijft opgedragen; een draagster dus van de Kroon krachtens artikel 10 der Grondwet?

De vraag is van het hoogste belang, wanneer men haar beantwoording beziet in verband met vraag 5. Om een juist antwoord te geven, zal ik teruggaan tot 1813. In dat jaar verkreeg Nederland onder het Huis van Oranje weder zijn onafhankelijkheid.

Het is algemeen bekend, dat de Erfprins in den beginne weinig gevoelde voor een positie als vorst, als monarch. Hij wilde liever alles laten als in het stadhouderstijdperk, waardoor zijn positie langs regelmatigen, legalen weg zou zijn te verklaren en zou vaststaan. In zijn antwoord aan Repelaer (22 November 1813) zegt hij: „Overigens meende hij de souvereiniteit, die hem aangeboden werd, te moeten van de hand wijzen daar hij slechts verlangde in denzelfden rang en dezelfde waardigheid die zijn vader had bekleed, tot de bloei en voorspoed van het land werkzaam te zijn.”

Doch men wilde in Holland geen stadhouder met alle decentralisatie die daarmede was samen gegaan; men wilde een éénhoofdig, centraal bestuur. Zóó sterk was de wensch hiernaar, dat men niet dacht aan het formuleeren van voorwaarden. Wel had Van Hogendorp reeds een concept-grondwet opgemaakt, doch aanneming hiervan was niet den lateren Willem I als voorwaarde voor zijn terugkomst gesteld. Willem liet zich door de roepstem uit Holland om een vorst, winnen, doch met de woorden: „Ik aanvaarde wat Nederland mij aanbiedt, maar ik aanvaarde het alleen onder waarborging eener wijze constitutie, welke Uw vrijheid tegen volgende mogelijke misbruiken verzekert,”.

Willem I was dus bij zijn intrede voornemens als constitutioneel Vorst te regeeren, doch de Grondwet was nog niet aangenomen. In

feite heerschte Willem I vanaf 22 November 1813, toen hij, nog afwezig, bij monde van Van der Duijn van Maasdam en Gijsbert Karel Van Hogendorp de Hooge Regeering der Nederlanden aanvaardde, (zie Besluit van 6 December 1813, No. 7, Staatsblad 4), tot de aanneming van de Grondwet (29 Maart 1814) als absoluut heerscher. De Souvereine Besluiten werden door Willem I als absoluut Vorst gegeven, men zie b.v. het Staatsblad 1814, No. 1.

In deze periode van de Oranjes als staatshoofd is dus een afzonderlijke positie van dit staatshoofd, als persoon, aanwezig.

Een grondwettig Vorst, als in art. 10 Grondwet, bestond nog niet.

Trouw zweren aan den Vorst had dus in dien tijd een duidelijk afgescheiden beteekenis van trouw aan de Souvereine Besluiten (die toen de plaats van wetten innamen).

Men vond dit ook zeker begrijpelijk, was een eeuw dichter bij de feodale begrippen van de middeleeuwen, die tot de Fransche revolutie gemeen goed van de besturende standen in geheel Europa waren.

De eerste eed vond men in K.B. van 26 Februari 1814, No. 86: „Door alle officieren der landmagt zal worden afgelegd de navolgende eed: Ik zweer trouw aan den Souvereinen Vorst, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstuicht. Zoo waarlijk helpe mij God Almagtig”. Historisch is de formule misschien verkaarbaar. In den tijd der Republiek met gemis van *centrale* wetgeving en uitvoerende macht werd in den persoon van den Stadhouder een eenheid gezien; het leger, orgaan der Staten-Generaal, had dus aan hem trouw te zweren.

Op 29 Maart 1814 trad de Grondwet, na aanneming door de notabelen, in werking. Daarbij ging de wensch van Willem I in vervulling, het land te regeeren onder de waarborgen eener wijze constitutie. De absolute macht van den Vorst was verdwenen en is bij latere Grondwetsherzieningen niet meer teruggekeerd. Daarentegen is de positie van den drager der Kroon, meer nog in het constitutioneel leven dan in den geschreven tekst der Grondwet (invoering der ministerieele verantwoordelijkheid, 1840 en 1848) steeds meer teruggedrongen tegenover de macht der Staten-Generaal. Vanaf de inwerkingtreding dier Grondwet tot op heden is in den eed niets gewijzigd dan bij troonswisseling de woorden „Souvereinen Vorst” in resp. Koning, Koning Willem II, Koning, Koningin.

De onder 1e opgeworpen vraag behoeft dus vanaf 29 Maart 1814 eenzelfde beantwoording welke geheel afhangt van het staatkundig inzicht.

Om niet te ver van mijn onderwerp af te dwalen, stel ik op den voorgrond, dat ik uitga van de leer door Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman in zijn boek „Onze Constitutie” verdedigd, en van die door Mr. Molenaar verkondigd in „De regeering en haar recht”. (Haagsch maandblad).

De grondwet waaronder wij leven, is niet die van een bepaald jaar, maar die, welke ons door Willem I als Souverein is gegeven. Wij leven in feite dus onder de souvereiniteit van het Huis van Oranje

(de S.L. pag. 46). Noch in juridischen, noch in historischen zin kan de Grondwet de basis genoemd worden van onze staatsinstellingen; het is niet juist, dat de machten die ons regeeren haar bestaan aan haar ontleenen. Oranje was souverain nog voordat de grondwet, later door Hem vastgesteld en afgekondigd, bestond (de S.L. pag. 48).

De Koninklijke macht is antérieur aan de Grondwet; kan dus, alle grondwetswijzigingen ten spijt, nooit émaneren uit die Grondwet. In een staat als de onze, met één staatshoofd, Hare Majesteit de Koningin, berust de hoogste, ondeelbare staatsmacht bij Haar. Wel is Zij bij Haar verschillende taken gebonden aan de samenwerking van diverse lichamen, Staten-Generaal, rechterlijke macht, maar primair blijft de Koninklijke macht.

Ik moge wijzen op de artikelen 71 en 121 der Grondwet, waarbij den Koning het recht is gegeven, wetsvoorstellen door de Kamers aangenomen, al dan niet goed te keuren; op art. 72 Grondwet, waarop de afkondiging, de dwingende kracht van de wet, steunt.

Of men dus een eed zwerft aan den persoon van den Koning of aan den constitutioneelen Koning, is hetzelfde; beiden zijn niet te scheiden. Inderdaad zooals ook Stahl in zijn „Die Philosophie des Rechts” zegt: „de Koning is de macht in den staat die geen oorzaak heeft en geen begin en geen einde”.

De hier geponeerde stellingen zijn nergens in strijd met den grondwets tekst. Wel wordt van verschillende zijden hier tegenop gekomen door een beroep op machtsverschuiving van Koning naar parlement, (men leze b.v. prof. Kranenburg, Nederlandsch Staatsrecht dl. I) maar wanneer een officier trouw zwerft aan de Koningin, zal hij geen staatsrecht gaan bestudeeren, doch zich houden aan den tekst van art. 54 grondwet („De uitvoerende macht berust bij den Koning”) en van art. 59 grondwet („De Koning heeft het oppergezag over zee- en landmacht”).

Ook Mr. Molenaar in zijn hooger genoemd artikel acht die verschuiving funest en in strijd met de grondslagen van ons staatsrecht; ook volgens hem berust bij den Koning de uiteindelijke totstandkoming der wetten, die zonder zijn sanctie geen kracht krijgen. Trouwens, de voorbeelden van de macht der Kroon zijn voor het grijpen: het vernietigen van besluiten van gemeenteraden, het richten van vertoogen tot vreemde regeeringen, het recht van gratie, enz.

Het is na het bovenstaande wel duidelijk, dat de vraag onder le gesteld, bij deze staatsrechtelijke opvatting van minder belang is. Hierbij wordt, zooals ook de Savornin Lohman zegt, de persoon van Hare Majesteit vereenzelvigd met de Kroon; dat is Koningin met de door Haar te benoemen ministers (art. 77 Grondwet). Slechts wanneer men deze staatsleer niet aanhangt, zal de eerste vraag meer op den voorgrond treden. Bij democratischer leer wordt de macht van den constitutioneelen Koning geringer, maar dan zou ik de *persoon* van Hare Majesteit op den voorgrond plaatsen en het eerste gedeelte van den eed verbinden willen aan art. 10 Grondwet, waarbij de Kroon, het Koningschap, blijvend aan het Huis van Oranje is opge-

dragen; de leden van ons Vorstenhuis worden aangewezen als opeenvolgende dragers der Kroon.

Tot steun van mijn opvatting, dat de *persoon* in dit deel van den eed bedoeld is, vestig ik de aandacht op de wijzigingen in de eedsformulieren, telkens wanneer een nieuw Lid van het Huis van Oranje den troon bestijgt. Bij de troonsbestijging van Willem II werd zijn naam in het eedsformulier opgenomen in plaats van dien van den Koning.

Een publicatie van den directeur van oorlog van 1840 (Recueil militaire 1840, pag. 133) luidt: „Wij zijn ontslagen van onzen eed van trouw aan Koning Willem I. Laat ons dan den eed overbrengen aan Hoogstdezelfs oudsten Zoon en wettigen opvolger, den Prins van Oranje, die den troon aanvaardt onder den naam van Willem II, en zweert met mij trouw aan Koning Wilem II, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstuicht.”

Zoo geeft bij de troonsbestijging van Willem III de minister van oorlog op 23 Maart 1849 een proclamatie aanvangend met de woorden: „Vernieuwen wij dus den eed”.

Bij K.B. van Willem III worden de officieren in hun betrekking bevestigd; er werd dus aangenomen, dat door den eed aan Willem II de officieren van hun eed waren ontslagen.

Bij den dood van Willem III werd bij beschikking van den minister van oorlog van 2 December 1890 de naam van Hare Majesteit in het formulier opgenomen.

Al de wijzigingen, vooral de woorden „vernieuwen wij den eed . . .” duiden mijns inziens op den eed aan den persoon. Indien het bij de instelling der constitutioneele monarchie de bedoeling geweest was den Koning als regeeringslichaam trouw te zweren, dan had men nooit het formulier behoeven te wijzigen; dit heeft alleen zin, indien inderdaad de personen der Vorsten bedoeld zijn. Daar in het geschreven recht niets is veranderd in de positie van ons Vorstenhuis, artikel 10 Grondwet onveranderd bleef, moet deze opvatting omtrent den eed van 1840 en 1848 ook nu worden aangenomen.

2e. Wat zijn de wetten?

Dat men onder de „wetten” ook de Grondwet heeft te verstaan, zal hoogstwaarschijnlijk geen bestrijding vinden. Ten duidelijkste blijkt dit uit het elfde hoofdstuk van die Grondwet, waarbij de wijzigingen erin worden behandeld. Deze komen door een *wet* tot stand; eerst een gewone wet welke de wijzigingen aangeeft, daarna onthinding der Kamers en aanneming der wijzigingen door de nieuwe Kamers met een gequalificeerde meerderheid.

De Grondwet is formeel niet anders dan een wet in den zin van de artikelen 122(1) en 110 Grondwet, door samenwerking van Koning en Staten-Generaal tot stand gekomen.

Moelijker is de afgrenzing aan den anderen kant. Waar de grens te trekken bij algemeene maatregelen van bestuur, bij andere Koninklijke Besluiten, bij de Ministerieele Beschikkingen?

Onschendbaar zijn de algemeene maatregelen van bestuur niet.

Sinds 1879 neemt men aan dat zij op de wet moeten steunen en dienen ter uitvoering van wettelijke regelingen. Hun bestaan is in artikel 55 Grondwet zeker gesteld.

Dit standpunt is onder andere neergelegd in het arrest van den Hoogen Raad van 13 Januari 1879 (W. 4330): „Het is niet de vraag, of de bevoegdheid tot het uitvaardigen van algemeene maatregelen van bestuur den Koning door eenige uitdrukkelijke bepaling is ontzegd, maar of zij Hem is toegekend en alzoo steunt op eenig bestanddeel van 's Konings in de Grondwet omschreven macht, hetzij op eenige directe of indirecte delegatie des wetgevers, in verband met 's Konings bevoegdheid als uitvoerende macht.” Men kan dus gereedelijk aannemen dat de gehoorzaamheidseed aan de wetten ook de algemeene maatregelen van bestuur omvat.

Om op militair terrein te blijven, haal ik als voorbeeld aan de algemeene maatregelen van bestuur van 7 Juli 1922 (Stbl. 437) ter voldoening aan art. 53 Wet op de krijgstucht; die van 22 Aug. 1925 (Stbl. 361) ter voldoening aan art. 206a Rechtspleging Zeemacht; die van 31 Juli 1922 (Stbl. 475) ter voldoening aan art. 32 Wetboek van Militair Strafrecht en art. 23 Wet op de krijgstucht, betreffende straf- en tuchtclassen; de gratiebepalingen (algemeene maatregel van bestuur van 13 December 1887, Stbl. 215) en zoo vele anderen.

Thans zal ik de Koninklijke Besluiten beschouwen. Als voornaamste verschil tusschen algemeenen maatregel van bestuur en Koninklijk Besluit noem ik hier den formeelen eisch, dat over den eersten steeds, conform art. 75 Grondwet, de Raad van State moet worden gehoord. Verder zijn in den regel de algemeene maatregelen van bestuur bedoeld voor een langer tijdvak te werken en bestrijken zij een grooter of meer algemeen belang.

Bij de Koninklijke Besluiten kunnen 2 categorieën worden onderscheiden: *a.* die Koninklijke Besluiten, welke gegeven zijn ter uitvoering van wetten. Evenals de algemeene maatregelen van bestuur en om dezelfde redenen valt dit soort besluiten onder het tweede gedeelte van den eed „trouw aan de wetten”; zij steunen op de wet.

Als voorbeelden, mij weer tot het militaire recht beperkend, noem ik het K.B. van 12 April 1922 (Stbl. 188) ter voldoening aan art. 9 Wet op de krijgstucht (regeling betreffende verzwaard arrest aan boord); het K.B. van 21 April 1922 (Stbl. 203) ter voldoening aan art. 69 Wetboek van Militair Strafrecht (kentekenen voor niet-gewapenden schildwacht of uitkijk); het belangrijke K.B. van 21 April 1922 (Stbl. 207), ter voldoening aan art. 71 Wetboek van Militair Strafrecht, waarbij de wijze is vastgesteld waarop aan de krijgsmacht wordt medegedeeld dat zij voor expeditie enz. is bestemd.

De categorie *b* van de Koninklijke Besluiten omvat die, welke rechtstreeks op de Grondwet steunen; gehoorzaamheid er aan kan op dezelfde gronden als bij de algemeene maatregelen van bestuur worden geëischt. In de eerste plaats zijn dit de talloze K.B.'s die voortvloeien uit het benoemingsrecht des Konings, art. 59, 2e lid Grondwet voor militaire officieren, art. 77 Grondwet voor de minis-

ters, art. 163 Grondwet voor den Hoogen Raad, art. 167 Grondwet voor de overige leden van de rechterlijke macht.

Hieronder kan men ook de K.B.'s brengen die gegeven zijn door den Koning als Hoofd van de uitvoerende macht en niet door eenig wetsartikel speciaal worden geëischt; zij steunen dan op art. 54 Grondwet. Een voorbeeld hiervan is het Reglement betreffende de krijgstucht, dat noch door het Wetboek van Militair Strafrecht, noch door de Wet op de krijgstucht wordt geëischt.

Tenslotte komen de ministeriële beschikkingen ter sprake. Deze geven vaak uitwerking aan wetten, algemeene maatregelen van bestuur, besluiten. Vroeger achtte men deze beschikkingen niet onder de wetten in ruimen zin te vallen; de Hooge Raad weigerde b.v. schending ervan in cassatie te onderzoeken. Later is de Hooge Raad van meening veranderd en verklaarde in zijn arrest van 10 Juni 1919, W. 10429: „dat onder „wet” in den zin van art. 99 der wet op de R.O. mede zijn te begrijpen naar buiten werkende, dus tot een ieder gerichte, algemeene regelingen, welke zijn uitgegaan van een openbaar gezag dat de bevoegdheid daartoe aan de wet, in den zin van een regeling door den wetgever, ontleent; dat, waar de onderwerpelijke ministeriële beschikking aan deze vereischten voldoet, ook in zooverre de Hooge Raad van de in het middel vervatte grief kan kennis nemen.” Men zie ook het arrest van den Hoogen Raad van 5 Januari 1923, W. 11034, waaruit blijkt dat de Hooge Raad in het naar buiten werken der regeling het criterium ziet.

Gehoorzaamheid aan deze soort beschikkingen kan men dus opgesloten achten in de gehoorzaamheidsbelofte aan de wetten. Het opvolgen van andere ministeriële beschikkingen, die geen uitwerking aan wetten etc. geven, valt onder het derde deel van den eed „onderwerping aan de krijgstucht”.

De minister is degeen, aan wien de hoogste militaire autoriteiten verantwoording schuldig zijn (K.B. van 9 Juli 1925, no. 27). Zijn beschikkingen, in welken vorm ook gekleed en waarop ook steunend, zijn voor den militair orders, die opgevolgd dienen te worden.

De derde vraag is van ondergeschikt belang; de beantwoording hiervan vergemakkelijkt straks de bespreking van vraag 5.

Het begrip krijgstucht bevat 1° de omschrijving gegeven in artikel 1 van het Reglement betreffende de krijgstucht. De strekking ervan wordt aangegeven in art. 15 (2); het geeft een aanwijzing hoe art. 2 sub 1° van de Wet op de krijgstucht moet worden opgevat. Onderwerping aan de krijgstucht houdt in de eerste plaats in het nakomen der ver- en gebodsbepalingen in de artikelen 17 tot en met 26 Reglement krijgstucht neergelegd.

Het derde deel van den officierseed omvat ook de nakoming van de Wet op de krijgstucht, waarbij ik wijs op art. 44 1e alinea, dat het nauwe verband tusschen Wet en Reglement krijgstucht aangeeft. Verder verwijst de Wet op de krijgstucht op meerdere plaatsen naar het Wetboek van Militair Strafrecht, zoodat dit op deze wijze ook in de onderwerping aan de krijgstucht is begrepen. Ik neem dus voor

het derde deel van den eed aan een begrip krijgstucht, dat inhoudt onderwerping aan het Wetboek van Militair Strafrecht, aan de Wet en het Reglement op de krijgstucht.

Is nu dit derde deel van den eed niet overtollig? Mijns inziens, ja. De eed geldt voor officieren en zij weten allen, dat de krijgstucht meer omvat dan de definitie in art. 1 Reglement krijgstucht. Zij zullen deze krijgstucht ingeweven zien in het geheele militaire strafen tuchtrecht, dat is neergelegd in wetten, waaraan zij reeds in het tweede eedsgedeelte gehoorzaamheid hebben gezworen (beloofd).

Beperkt men het begrip „krijgstucht” tot art. 1 Reglement krijgstucht, dan nog is het derde deel van den eed mijns inziens niet dan een herhaling van het reeds eerder gezworene (beloofde), omdat het reglement, als Koninklijk Besluit, onder de tweede alinea van den eed valt (zie het onder vraag 2 behandelde). Al is er discussie over de uitgebreidheid mogelijk, in feite zal bij toepassing van dit eedsdeel daar weinig van blijken.

Voor wien is de eed verplicht?

Allereerst voor de beroepsofficieren van de zeemacht krachtens het Reglement rechtstoestand militairen zeemacht (K.B. van 22 Aug. 1931, Stbl. 377), art. 6 (2).

Ook de reserveofficieren zijn tot den eed verplicht. Hieronder vallen in de eerste plaats de officieren genoemd in het K.B. van 11 Mei 1929 (Stbl. 228): „Gelet op de artikelen 45 (4) en 53 (8) Dienstplichtwet en op de artikelen 42 en 51 Regeling personeel K.M.R. . .”.

Art. 1. „Als categorieën van dienstplichtigen van de zeemacht, bedoeld in art. 45 (4) Dienstplichtwet, welke na ontslag als vrijwilliger bij de zeemacht tot de K.M.R. komen te behooren, worden aangewezen: a. eervol, om andere redenen dan ter zake van onbekwaamheid of ongeschiktheid ontslagen officieren”. (Zie ook art. 13 van 1 V.K.M., VI H).

Deze hebben bij hun aanstelling tot officier den eed afgelegd; voorzoover hun dienstverband bij de K.M.R. aansluit op hun actieven dienst, zullen zij reeds daardoor gebonden zijn. Voorzoover er een tijdsverloop ligt tusschen actieve- en reservedienst, zal de eed (als reserve-officier) wel verplicht zijn.

De 2e categorie reserveofficieren omvat hen, genoemd in art. 13 (1) a, b, e en f van 1 V.K.M. VI H (K.B. van 31 Januari 1925, no. 34). Deze moeten in ieder geval den eed afleggen op grond van art. 15 (1) van dit K.B. luidende: „De nieuwbenoemde reserveofficieren zullen zoo spoedig mogelijk na den datum van ingang hunner benoeming, den navolgenden eed (belofte) afleggen: „(volgt de tekst van den officierseed)”.

Andere dan deze categorieën van militairen leggen geen eed af. De schepelingen („alle militairen beneden den rang van luitenant ter zee der 3e klasse; zie art. 3 Reglement rechtstoestand militairen zeemacht, K.B. van 22 Aug. 1931, Stbl. 377) leggen de in art. 7 van dat reglement genoemde verklaring af. De zinsnede „gehoorzaamheid aan de wetten” komt daarin niet voor.

Daar deze verklaring geen eed is, zal ik hier niet verder op ingaan. De verschillen in terminologie, in de 4e vraag bedoeld, hebben mijns inziens niets te beduiden. Wanneer men de beteekenis der woorden nagaat, vindt men voor „trouw”: getrouwheid, eerlijkheid, onveranderlijke gehechtheid; voor „gehoorzaamheid”: den wil, het gebod of voorschrift van een meerdere op te volgen; en voor „onderwerping”: het gezag van iemand erkennen.

Taalkundig ontloopen de twee laatste termen elkaar zeer weinig; trouw heeft meer een ideëele beteekenis. Het verschil zou ik zoo willen aanduiden, dat bij „trouw” de gehoorzaamheid er zonder nadrukkelijk bevel moet zijn, dat men zich richt naar alle wenschen van dengeen dien men trouw heeft gezworen. Bij de andere termen wordt aan een schriftelijk (mondeling) bevel of verbod, als in de wetten neergelegd, onderworpenheid geëischt.

De verschillen zijn m.i. te subtiel, dan dat men uit de keuze der woorden in de drie eedsgedeelten eenige beteekenis van voorrang boven de andere deelen mag opmaken. Het is meer een oud formulier, waarin men, om een herhaling van gelijke termen te voorkomen, analoge uitdrukkingen naast elkaar plaatste. Dezelfde woorden vindt men b.v. reeds in het eedsformulier voor den „eed van het krijgsvolk van oorlog te lande” (Recueil van verscheide placaaen, ordonnantiën, resolutiën, instructiën, ordren etc. betreffende saaken van den oorlog te water en te lande; onder nos. 49 tot 53, stammend uit ongeveer 1670). Ook daar „houw en trouw aan de staaten-generaal, gehoorzaamheid aan haare beveelen, en zich reguleeren na de artikelen en ordonnantiën op onsen dienst gemaakt”.

De vijfde vraag heb ik reeds gedeeltelijk beantwoord bij de vragen 1 en 4. Bij de laatste heb ik betoogd, dat taalkundig uit de woordkeuze van trouw, enz. geen beslissing omtrent voorrang van een der eedsgedeelten is op te maken. Ook in den zinsbouw is geen aanwijzing; de drie deelen zijn door een komma, respectievelijk door „en” verbonden. Voorrang ware pas in den zinsbouw te vinden, als de beloften gescheiden waren door woorden als „daarna”, „in de tweede plaats” en dergelijke.

Staat de trouw aan Hare Majesteit voorop in den eed, om daarop in de eerste plaats de aandacht te vestigen? Het kan zijn, maar een primeeren van dat eedsdeel om deze reden lijkt mij, gelet op de nevenschikking der deelen, een zwak argument.

Voor een juiste beantwoording verwijs ik echter naar wat ik over de positie van de Koningin in vraag 1 opmerkte. Ik ga hier uit van de daar verdedigde positie van de Kroon waarbij de Persoon van Hare Majesteit vereenzelvigd wordt met den constitutioneelen Koning, waarbij de Koninklijke macht anterior is aan grondwet en wetten. Dan is het duidelijk, dat ook de eed aan Hare Majesteit praevaleert boven het tweede en derde deel van den officierseed.

Moeilijker wordt de beantwoording van vraag 5, wanneer men de in vraag 1 aangestipte opvatting heeft betreffende de machtsverschuiving van Koning naar parlement. Maar dan zijn de Persoon

van Hare Majesteit en de constitutioneele Koning niet meer vereenzelvigd, dan blijft de eed, als daar reeds betoogd, aan de Persoon van Hare Majesteit afgelegd. En die Persoon is onschendbaar (art. 63 Grondwet). Deze onschendbaarheid heeft een geheel andere beteekenis dan de zinsnede in art. 122 Grondwet „De wetten zijn onschendbaar”. Daar betreft het een verbod van toetsing gericht tot de rechterlijke macht, hier is het de uitdrukking, inhaerent aan de niet-absolute monarchie: „The King can do no wrong”. De ministers kunnen in conflict met de volksvertegenwoordiging komen, de Koning staat daar boven en kan of andere ministers benoemen, (art. 77 Grondwet) of de kamers ontbinden (art. 73 Grondwet).

Deze onschendbare Persoon is (krachtens art. 10 Grondwet welke in 1814 door onzen eersten Vorst aan ons gegeven is) de draagster van de Kroon nu en altijd, terwijl wetten door volgende wetten kunnen worden terzijde gesteld. Daarom acht ik ook bij andere staatsleer dan die hier aangehangen, het eerste deel van den eed primair.

Tenslotte merk ik nog op, dat wat de gehoorzaamheid aan de wetten betreft, een militair gelijk staat met ieder burger; waarom moet hij dit nog eens bezweren? Een extra-sanctie wordt daardoor niet opgelegd; bij vraag 7 zal dit nader worden behandeld.

De krijgstucht toch omvat, als in vraag 3 is betoogd, de plichten opgelegd door het Wetboek van Militair Strafrecht, door de Wet op de krijgstucht en door het Reglement op de krijgstucht. Onderwerping of gehoorzaamheid aan deze beide wetten is reeds gezworen. Wat het reglement betreft, dit valt als Koninklijk Besluit evenzeer onder het ruimere begrip „wet” (zie vraag 2).

Beperkt men het begrip krijgstucht tot het Reglement, zoo geldt voor de onderwerping eraan wat ik hierboven over het K.B. opmerkte.

Hoe men het dus beziet, het derde deel heeft ten opzichte van de andere deelen slechts afgeleide beteekenis, komt dus na de beide andere deelen, dient slechts om op dit gevolg van de aan Hare Majesteit en aan de wetten gezworen trouw uitdrukkelijk de aandacht te vestigen. Hiermede is de vijfde vraag beantwoord: primair trouw aan Hare Majesteit, daarna gehoorzaamheid aan de wetten, tenslotte als gevolg daarvan onderworpenheid aan de krijgstucht. Deze indeeling leidt tot de beantwoording van vraag 6.

Na al wat over de verhouding der eedsdeelen is betoogd, moge ik beginnen met eenige aanhalingen uit „Holloway pillen voor een jong officier” van J. C. J. Kempees, den Haag 1848.

„Ik zweer trouw aan den Koning”, dat is een onvoorwaardelijke trouw onder alle omstandigheden, wat er ook gebeure . . . een trouw, onafhankelijk van gevaren en omwentelingen, van in- en uitwendige staatsgebeurtenissen, zelfs van eigene politieke denkbeelden en beginselen . . .

Niets of niemand ter wereld vermag hem van dien eed te ontslaan, dan alleen de Koning zelf”. Wanneer er nu tusschen Koning en wet een conflict ontstaat?

Ik citeer met instemming uit hetzelfde geschrift: „...al is het, dat het leger een nationaal lichaam is, door de natie gevoed, betaald, onderhouden en dus bestemd om de natie te verdedigen niet alleen tegen den vijand van buiten, maar ook tegen den vijand van binnen, zelfs indien de Vorst zelf die vijand kon zijn; dat het leger samengesteld is uit de zonen van onze medeburgers, en dat dus het leger tot het beschermen der regten van de natie verplicht zou zijn, indien, hetgeen God verhoede, eene scheuring tusschen haar en den Koning ontstaan kon? Neen, en nogmaals neen! Gij hebt trouw aan den Koning gezworen; in dien eed is geen sprake van trouw aan de natie of trouw aan het vaderland, en dat kan ook niet, want dat zou in tijden van verdeeldheid en onrust beteekenen: gelijktijdige trouw aan verschillende onderling vijandige factoren....”

„... dat er een tegenstrijdigheid tusschen dit (gehoorzaamheid aan de wetten) en het voorgaande gedeelte van den eed bestaat

Die tegenstrijdigheid bestaat echter niet, immers, geen wet is van kracht, zoolang haar het zegel des Konings ontbreekt; heeft zij dit, dan kan de gehoorzaamheid aan die wet onmogelijk strijden met de trouw aan den Koning die haar gaf. Maar indien de Koning zelf de wetten schendt? Ook dan nog ziet de officier zich door den eens gezworen eed zijnen pligt ten scherpste afgebakend; het staat hem niet vrij, te kiezen tusschen regeering en oppositie, dat is, met andere, meer juiste woorden, hij is ongerechtigd het vonnis te vellen over zijnen eenigen onschendbaren meester; hij heeft aan zijnen eed van trouw geenerlei voorwaarden verbonden; trouw aan den Koning, quand même.”

Wanneer nu de militair beslist als in deze aanhaling en een meerdere wien hij krachtens het derde deel van den eed onderwerping heeft gezworen, staat aan den anderen kant? Weer kan ik mij op dit oude geschrift beroepen: „... het verband tusschen dit laatste (onderwerping aan de krijgstucht) en het eerste gedeelte van den eed. In de straks gemaakte veronderstelling van een omwenteling namelijk, zou het kunnen gebeuren dat Uw superieur U bevelen geeft, in strijd met de gezworen trouw aan den Koning. Hij is wellicht minder nauwgezet op zijn eed dan gij; hij heeft wellicht niet geschroomd zich aan de zijde der opstandelingen te scharen en kan trachten ook U door zijn orders daartoe over te halen. Het spreekt echter vanzelf, dat zijn meened U van alle gehoorzaamheid jegens hem ontheffen zou en dus laat ook hier Uw eed geen twijfel hoege naamd omtrent den aard Uwer verpligtingen over.” Men kan den officier die noodzakelijk bij zoo'n conflict het tweede en derde eedsdeel breekt, met een beroep op overmacht verdedigen. Art. 40 Wetboek van strafrecht zegt: „Niet strafbaar is hij, die een feit begaat waartoe hij door overmacht is gedrongen.” De officier die het bevel van zijn meerdere in zoo'n geval niet opvolgt, zich dus niet onderwerpt aan de krijgstucht, overtreedt art. 114 Wetboek van militair strafrecht. Al gaat men dan niet zoo ver als in het bovenstaande geciteerde, eventueel voor een krijgsraad geroepen, zal art. 40 S.R. hem

voor straf vrijwaren. Hier is een conflict van plichten, dat, hoe men ook over den eed denkt, steeds schending van een dezer plichten met zich brengt.

Bij schending van het tweede deel van den eed zal inbreuk op een bepaald wetsartikel plaats vinden; ook dan gaat het beroep op art. 40 S.R. op.

De gevallen dat men voor zoo'n keuze gesteld kan worden, zijn legio en ook thans zeer wel mogelijk. Ik wijs slechts op Duitschland, op de vele omwentelingen in Frankrijk in de 18e en 19e eeuw, Rusland, enz. Daar komt de laatste jaren nog bij de eed in landen, die langs min of meer revolutionnair weg den kant van het fascisme zijn uitgegaan. Gebeurt dit met instemming van het Staatshoofd, al worden daarbij wetten buiten werking gesteld, dan blijft de eed aan dat Hoofd van kracht. Wenscht het staatshoofd dit fascisme niet, dan blijft men aan zijn eed gebonden tot men eventueel daarvan wordt ontslagen. Nimmer mag echter bij een fascistische beweging de eed, dien een officier aan den Koning zwerft, aan een leider worden gedaan. Trouw kan slechts aan één persoon, den Koning, worden gezworen; andere aan personen gebonden eeden zijn onbestaanbaar, tot de Koning het eedsformulier wijzigt en in plaats van trouw of gehoorzaamheid aan wetten en krijgstucht, gehoorzaamheid aan een leider voorschrijft. Men bedenke, dat ook in dit geval trouw aan den Koning primair is. Bij republieken ligt de zaak anders, omdat aldaar geen permanente Staatshoofden, anterior aan de Grondwet, zijn. Hoe conflicten dan zijn op te lossen zal ik in dit artikel buiten beschouwing laten. Juridisch is de zaak daar veel moeilijker en zullen gevoelsargumenten eerder invloed hebben.

Ik ben nu gekomen tot de 7e vraag, waaraan ik eenige voorstellen tot wijziging van het eedsformulier toevoeg.

Wat de strafrechtelijke sanctie betreft, stel ik voorop dat het schenden van den eed in abstracto onbestaanbaar is. Men schendt dien eed doordat men een bepaald feit pleegt, of een bepaalde daad nalaat. Valt dit feit niet onder eenig strafwetsartikel, hetzij van het Wetboek van Militair Strafrecht, hetzij van het Wetboek van Strafrecht of de Wet op de Krijgstucht, (art. 2) of onder eenige bij een bijzondere wet strafbaar gestelde handeling, dan is geen strafrechtelijke sanctie mogelijk. Valt het wel onder een der genoemde categorieën, dan zal strafoplegging kunnen volgen, tenzij art. 40 S. R. wordt toegepast. De vraag is dus, hoe te handelen tegen hen die den eed schenden, welk deel ook, wanneer hun doen of laten niet onder de strafbepalingen valt. Onder meened zal het feit niet te brengen zijn, men zie de zeer beperkte redactie van art. 207 S.R.

De schending is in dit geval misschien te brengen onder art. 135 W.v.M.S. (het als militair opzettelijk nalaten een door Ons of van Onzentwege vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen).

De eed is vastgesteld bij het Koninklijk Besluit van 22 Augustus 1931, ter voldoening aan art. 12 van de Militaire Ambtenarenwet 1931. N.m.m. is een dienstvoorschrift: „een voorschrift door of van-

wege den Koning gegeven, den dienst betreffende, behalve het Reglement Krijgstucht". Die laatste uitzondering is in dat reglement uitdrukkelijk vastgesteld.

Inderdaad valt de eed onder de hier gegeven definitie. Art. 135 W.v.M.S. zou dus toe te passen zijn. Het lijkt mij echter niet waarschijnlijk dat bij eedsschending vervolging krachtens dit artikel zal worden ingesteld, al ware het in noodgevallen te probeeren.

Kan, in de gevallen dat er geen strafrechtelijke sanctie is, een civielrechtelijke procedure ingesteld worden? De eenige mogelijkheid zie ik in art. 1401 B.W. Een onrechtmatige daad is er zeker gepleegd; de vraag is, of er schade is toegebracht, die op geld waardeerbaar, althans te herstellen is. Al zou men ook dit aannemen, dan blijft de vergoeding dier schade weinig zin hebben. De wederpartij is dan toch de Staat of het Staatshoofd; financieele genoegdoening haalt bij eedsschending niet uit.

Blijft over de administratieve repressie. Deze is in alle gevallen mogelijk en neergelegd in de wet van 9 Juni 1902 (Stbl. 86) (Bevorderingswet). In art. 28 onder 10° en in art. 31 worden de voorwaarden genoemd waarop aan den officier, al dan niet eervol, ontslag kan worden verleend. Het schenden van den eed, hoe ook geschied — ik laat nu de quaestie van keuze tusschen eerste en tweede deel buiten beschouwing — zal steeds te brengen zijn onder art. 31 1° of 4°, n.l. verregaande nalatigheid in de vervulling van opgelegde plichten of gedragingen, daden of geschriften, waardoor de waardigheid van den officiersrang, de eerbied voor het Koninklijk Huis, de grondwettige instellingen of de krijgstucht bepaald worden aangerand.

In de derde afdeeling van die Bevorderingswet wordt dit ontslag nader geregeld.

Ik kom na het bovenstaande tot de conclusie, dat ons eedsformulier aan duidelijkheid te wenschen overlaat en aanleiding kan geven tot oneenigheid in uitlegging. Dit zal funeste gevolgen hebben voor de in een weermacht noodzakelijke eenheid.

Hoe hierin te voorzien? Het formulier bekorten tot: „Ik zweer trouw aan de Koningin" zal, al is daarmee alles omvat, wellicht bezwaren hebben. Men moet duidelijk kunnen lezen, dat trouw aan Hare Majesteit ook trouw aan de wetten beteekent.

Dat onderwerping aan de krijgstucht nog eens genoemd wordt, is mijns inziens minder noodig. Om de consequenties van den eed aan de Koningin (en aan de wetten) dadelijk te doen inzien, zou nochtans ook deze toevoeging aan den eed kunnen worden gehandhaafd.

Men stelle echter het primair zijn van de trouw aan Hare Majesteit klaar voor oogen, opdat bij onverhoopte conflicten, bij keuze tusschen het eerste en tweede deel van den eed, een ieder zijn taak weet. Dit is te bereiken door het volgende formulier:

„Ik zweer (beloof) trouw aan de Koningin, en daarmee gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstucht. Zoo waarlijk helpe mij God Almachtig (dat belooft ik)."

Hoeveel tegenspraak bovenstaande verhandeling wellicht zal vinden, in elk geval moge zij de aandacht op onzen eed vestigen, en een ieder tot nadenken brengen over de diepe beteekenis ervan.

Nogmaals „politiehulp bij aanhouding van militairen”.

Het zij mij vergund, nog met een enkel woord terug te komen op de kwestie „politiehulp bij aanhouding van militairen” en wel naar aanleiding van Uw onderschrift onder de regelen, die ik over dit onderwerp in het Januari-nummer van het M.R.T. opgenomen zag. (XXXII, blz. 338). Door omstandigheden heb ik dit niet direct gedaan en hetgeen ik zeggen wilde is ook niet zoo belangrijk, maar ik wilde toch gaarne mijn standpunt nader toelichten.

Het is *geenszins* mijn bedoeling geweest, de *wenschelijkheid* van hulpverlening door militairen (i.e. maréchaussée) van gelijken of minderen rang dan de dader van een (eigenlijk) krijgstuchtelijk vergrijp aan den tegen dien dader optredenden meerdere te betoogen.

Veel minder bedoelde ik dat een mindere, die door een meerdere een krijgstuchtelijk vergrijp ziet plegen, *uit eigen beweging* tegen zoodanigen meerdere zou moeten optreden. Zulks ware wel de krijgstucht binnenste buiten keeren! De verplichting van een militair om, ongeacht den rang, mede te werken aan de handhaving van de krijgstucht haalde ik slechts naar voren om te doen uitkomen dat de militair *desgevraagd* zeer zeker zal moeten assisteeran bij de handhaving van de krijgstucht.

Wanneer ik hulp behoef tegenover een sergeant ter zake van een door dien sergeant gepleegd krijgstuchtelijk vergrijp (theoretisch geval) dan zal ik zeer zeker *niet dan in het uiterste geval* daartoe de hulp inroepen van minderen van dien sergeant.

Maar *als* ik de hulp inroep van een soldaat of korporaal, dan is dat voor *mijn* verantwoording en heeft de soldaat of de korporaal mij te gehoorzamen.

En of die korporaal nu infanterist is of maréchaussée, doet naar mijn overtuiging niets ter zake. Wanneer andere belangrijke dienstverplichtingen hem zulks niet beletten, heeft hij mijn bevel om hulp te verlenen, op te volgen.

Mijn bezwaar tegen de betrokken circulaire van den Minister van Justitie is nu juist, dat de inhoud daarvan, speciaal nu die, in ont-hoofden vorm, als bijlage in het voorschrift 90k is opgenomen, den militair van de Kon. Maréchaussée op een dwaalspoor kan brengen. Wanneer daar uitdrukkelijk staat, dat de verplichting tot hulpver-leening wèl geldt voor het personeel van de Kon. Maréchaussée, dat hóóger in rang is dan de overtreder, dan kan het zijn, dat hierdoor het personeel van de maréchaussée, gelijk aan of lager in rang dan de overtreder meent, niet tot hulpverlening verplicht te zijn en dus

een desbetreffend bevel van een meerdere niet opvolgt, zich beroepende op deze ministeriële beschikking.

En *dat* nu kan naar mijn bescheiden meening niet in de bedoeling liggen. Nogmaals, het geval heeft grootendeels slechts theoretische waarde, maar de kans op misvatting behoort buitengesloten te worden.

Dat men zoo mogelijk alléén hulp zal vorderen van degenen, die een *hooger* rang bekleeden, is iets, dat men *aan de meerderen* behoort vóór te houden. De *mindere* moet hieruit niet de conclusie *kunnen* trekken, dat hij op dit punt bij voorbaat van den gehoorzaamheidsplicht ontslagen zou zijn!

Ik merk in dit verband nog op, dat de laatste regels van pagina 8 van het boekwerk 90k het inroepen van de assistentie van *rang- of standgenooten van den dader* (het gaat hier over aanhouding wegens een misdrijf) als het normale geval schijnen te bedoelen, gezien de eerst later volgende zin: „Zoo noodig wordt de opdracht aan met rang of hooger rang bekleeden verstrekt.”

Hier dus *wél* in de eerste plaats den gelijke. Mijn vraag blijft dus: waarom een uitzondering gemaakt voor het personeel van de Kon. Maréchaussée?

Het is mogelijk, dat ten Departemente van Justitie de krijgstuchtelijke kant van deze kwestie over het hoofd is gezien, maar ik vind het jammer, dat de inhoud van de beschikking van den Minister van Justitie, op *dit* punt ongewijzigd, een plaats heeft gevonden in één van de weinige handleidingen op het gebied van militair straf- en tuchtrecht, die het lagere kader ter beschikking staan.

Nogmaals, *wenschelijk* acht ook in de hulpverlening door iemand van lageren rang, *volstrekt niet!* Maar het is *aan den meerdere* om dit in elk geval te beoordeelen.

Nog een tweede punt moge ik aanroeren.

In Uw onderschrift spreekt U de veronderstelling uit, dat een in burger zijnde meerdere, door zijn wijze van optreden, den betrokken politiemann wel de gerechtvaardigde overtuiging zal kunnen geven, dat hij werkelijk meerdere is.

Dit zal misschien in sommige gevallen inderdaad lukken. Maar ik acht hiermee den meerdere onvoldoende beschermd.

Mij is door een volstrekt betrouwbaar persoon, die op de hoogte kan zijn, meegedeeld, dat het onlangs in één der groote steden is voorgekomen, dat een *meerdere in uniform*, die een mindere aanhield, door de burgerpolitie *werd opgebracht* naar het politiebureau wegens het veroorzaken van een volksoploop en het niet voldoen aan het bevel van een agent om *dóór* te loopen. De mindere, die een krijgstuchtelijk vergrijp gepleegd had, mogelijk ook reeds een strafbaar feit (ongehoorzaamheid), werd niet eens meegenomen, kon dus in de menigte verdwijnen en ontsnapte aan elke mogelijke correctie, dank zij het optreden van de burgerpolitie!

Nu geloof ik niet, dat een dergelijk bedenkelijk geval dikwijls zal voorkomen, maar het heeft mij toch niet veel vertrouwen gegeven

omtrent den steun, dien een in burger gekleede meerdere van de zijde der burgerpolitie zal ondervinden, wanneer hij zich niet eens als meerdere kan legitimeeren. Vandaar mijn raad aan de meerderen, om, wanneer zij zich in burger in het openbaar vertoonen, steeds een legitimatiebewijs bij zich te dragen. Wanneer zij tegen een agent oploopen als in het hierboven aangehaalde geval, zal hun dit bewijs vermoedelijk niets baten, maar in vele andere gevallen mogelijk wél.

MR. H. H. A. DE GRAAFF.

Bestrafving wegens onredelijk beklag.

In aflevering 5, Deel XXXII, blz. 477 van het M.R.T. trof ik de beschikking aan, genomen door het H.M.G. op de verklaring van den sergeant-capitulant L. N. dienende bij de Tirailleurcompagnie van het Regiment Jagers, waarbij deze de eindbeslissing van het Hof inroept.

De Chef van den strafoplegger heeft het beklag zonder redelijken grond geoordeeld en klager deswege gestraft.

Bij mij werpt zich de vraag op, of deze strafoplegging niet strijdig is met het gestelde in aantekening 5 bij art. 66 W.K. op bladzijde 143 van het boekwerk „*De praktijk van het militaire tuchtrecht*”, waar we lezen:

„Wanneer de klager, die zich naar het oordeel van den meerdere van art. 61 W.K. heeft schuldig gemaakt aan onredelijk beklag, de eindbeslissing van het H.M.G. inroept, zal het overweging kunnen verdienen, dat de bedoelde meerdere strafoplegging zijnerzijds ter zake van onredelijk beklag, *opschort* tot na ontvangst van 's Hofs eindbeslissing enz.”

Moet hieruit nu worden begrepen, dat het geen aanbeveling verdient, dat de meerdere van art. 61 W.K. in eerste instantie tot strafoplegging overgaat wanneer hij het beklag in eerste instantie onredelijk oordeelt. Dit is toch strijdig met het bepaalde in het derde lid van art. 30 R.K.

Roept een klager nadat hij de beslissing van den bij art. 61 W.K. bedoelden meerdere heeft ontvangen, waaruit hij de overwegingen van dezen meerdere heeft kunnen lezen, en ook begrepen moet hebben, dat zijn beklag onredelijk was, desniettegenstaande de eindbeslissing van het H.M.G. in, dan is klager m.i. andermaal onredelijk en ik zoude willen zeggen in het tweede geval superonredelijk.

Mag hiervoor nu maar eenmaal strafoplegging plaats vinden?

Indien naar mijne meening de meerdere in eerste instantie, dus die van 61 W.K., aanstonds tot strafoplegging overgaat, dan zal in vele gevallen het inroepen van 's Hofs eindbeslissing worden voorkomen, terwijl indien hij dit nalaat, hij n.m.m. mede oorzaak is dat klager nogmaals en nu „super” onredelijk is.

Vorenstaande vragen, welke, naar inzender ons in een begeleidend schrijven mededeelde, bij hem, en ook bij andere officieren, waren gerezen, ontving de Redactie van den eerste-luitenant der Politietroepen N. D. Nammensma, met verzoek daaromtrent hare meening te doen kennen.

Wij zouden hierop het volgende willen antwoorden:

Bepaalden strijd tusschen de bedoelde aanteekening in het Handboek „De praktijk van het militaire tuchtrecht” en art. 30(3) R.K. zien wij niet. Deze aanteekening ontkent toch geenszins de mogelijkheid van bestraffing wegens onredelijk beklag, doch geeft slechts en dan nog zeer voorzichtig geformuleerd, een practische wenk omtrent het oogenblik dat, naar de meening van de samenstellers, voor zoodanige bestraffing het meest geschikt is.

Bij herhaling hebben wij ons zeer gunstig oordeel over het Handboek en zijne groote waarde voor de praktijk uitgesproken, doch daarbij moet toch wèl in het oog worden gehouden dat het werk niet is een „Dienstvoorschrift”, ook al is het ingeleid door een aanbevelend woord van den Minister van Defensie. Afwijkende opvattingen kunnen derhalve redenen van bestaan hebben en ook in praktijk worden gebracht. En nu is het wel toevallig dat een van de weinige gevallen dat wij met de schrijvers van meening verschillen, juist betreft het nu ter sprake gebrachte vraagpunt. Wij hebben dit vrij uitvoerig gemotiveerd in M.R.T. XXXI, blz. 211—213. Om niet in herhaling te vervallen verwijzen wij naar de aldaar gemaakte opmerkingen. Naar ons bekend is wordt in de praktijk zeer dikwijls in overeenstemming met onze opvatting gehandeld.

Wanneer een militair wegens onredelijk beklag dadelijk in eerste instantie is gestraft en hij roept desniettegenstaande de eindbeslissing van het H.M.G. in, dan maakt hij zich ook o.i. zeker en zelfs in verhoogde mate weder strafschuldig, indien uit de desbetreffende beschikking blijkt dat het Hof dit beklag óók onredelijk heeft geoordeeld. De ondervinding leert intusschen niet, dat van de bevoegdheid om 's Hof's eindbeslissing in te roepen een overmatig gebruik wordt gemaakt, zoodat het gevaar, waarop aan het slot van het schrijven van den inzender der vragen wordt gedoeld, wel buiten beschouwing kan worden gelaten.

Red. M.R.T.

Iets over tuchthandhaving in vroegeren tijd.

Prof. Mr. J. M. van Bemmelen onderscheidt drie tijdperken in de ontwikkeling van ons materieele militaire strafrecht.¹⁾ In het eerste tijdperk (1579—1799) diende het militaire strafrecht, dat toen een typisch stuk jus speciale was, in de eerste plaats om de burgers te beschermen tegen de ongeregelde heden van de soldaten, zooals o.a. de Inleiding op den Bestaltbrief aangeeft.

Dat deze bescherming wel heel noodzakelijk was, blijkt uit een

¹⁾ M.R.T., Deel XXXII, blz. 411 e.v.

brief, welken *Vorst Johan Maurits van Nassau (De Braziliaan)* in 1673 richtte aan de korpsen cavalerie, welke onder zijn bevelen stonden voor de verdediging van Friesland tegen de troepen van den Bisschop van Munster. Luitenant-Generaal b.d. *W. E. van Dam van Isselt* vermeldt dezen brief in zijn studie: „*Vorst Johan Maurits van Nassau en zijn Cavalerie-Generaal in Friesland, Markies de Montpouillan*”.¹⁾

De Vorst schrijft: „Verscheidene swaere klachten waren van alle „kanten incomende, dat de ruitery van desen Staet seer groote insolentie en moetwille bedrieven ende sich niet contenteeren laeten met „het weyen haerer paerden in der ingesetenen weyden, maer willen „van deselve, tegens ordre van het Landt, daerenboven met kost en „dranck versien wesen, sich oock feitelijk onderstaende gelt van „deselve af te persen, nemende derselver paerden en beesten, ende „diegene, dewelcke het niet geven willen, derselver koorn met het „piqueeren der paerden onder den voet ryden en in den grond be- „derven.”

Johan Maurits kon met dezen toestand geen genoegen nemen, omdat het „eene saecke is van seer quaede consequentie, dat d'onderdanen en ingesetenen van dese provincie sodanig mishandelt worden”. Hij gelast dan ook allen officieren om „sodanige moetwill en extorsiën te beletten”, met uitdrukkelijke waarschuwing, dat de schuldigen *met den dood* zouden worden gestraft. De schade, den huislieden toegebracht, *zou worden verhaald op het tractement der officieren, die dat niet beletten!*

Het handhaven van de tucht werd zeer bemoeijkt, doordat de Vorst geen *geweldig* en geen *beul* had gekregen, hoewel hij er uitdrukkelijk om had gevraagd. Ook de omstandigheid, dat de soldijen zeer onregelmatig werden uitbetaald, was een kwaad ding.

Tot advocaat-fiscaal was voor alle troepen in Friesland en Groningen een zekere *Johan Daniel Portz* aangesteld. Deze *Portz* was naar het oordeel van den *Markies De Montpouillan* „un fripon, qui n'est venu icy sans autre intention que pour prendre de l'argent des pauvres paisans”. Een lichtend voorbeeld!

De pogingen van *Johan Maurits* om den toestand te verbeteren leverden dan ook geen gunstige uitkomsten op. Hij had trouwens niet veel heil van zijn maatregelen verwacht, want „sonder beul off gelt²⁾ geen ordre te houden is”!

¹⁾ Verschenen in „De Navorscher”, 1936.

²⁾ gelt = soldij.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 23 April 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraal B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, Mr. Dr. W. A. J. M. Fick, en gep. Schout-bij-Nacht tit. E. G. de Wijs (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fg.).

Raadsman: Officier van Administratie der 2e klasse A. D. Loth.

Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is (in strijd met de waarheid aangifte gedaan bij den officier van de wacht in de marinekazerne, dat hem op een der zalen in die kazerne een portemonnaie met f 3.50 was ontstolen).

Ingevolge art. 4 R.Z. was genoemde officier verplicht daarvan aan den commandant der kazerne te rapporteeren. Er is geen aannemelijke grond waarom de wetgever met de aanduiding commandeerende officier „onder welchen de verdagte ressorteert” zou bedoeld hebben de verplichting tot rapporteeren te beperken tot het geval dat tevens bekend is wie de dader (of vermoedelijke dader) is. Die nadere aanduiding strekt kennelijk alleen om aan te geven aan welchen commandeerenden officier rapport gedaan moet worden, terwijl bij onbekendheid van den dader moet worden aangenomen, dat voorloopig en tot deze gevonden is, dit is de commandeerende officier die bevoegd is ter plaatse waar het feit is gepleegd.

Strekking van art. 188 W.v.S., mede in verband met de militaire justitie, waaronder niet alleen de berechting van strafbare feiten maar ook de opsporing daarvan en het vooronderzoek is te begrijpen.

(Anders Zeekrijgsraad te Willemsoord, waartegen zeer uitvoerig de Memorie van appèl).

Straf: 14 dagen gevangenisstraf, voorwaardelijk. Proeftijd één jaar.

In de zaak van den Fiskaal bij den Krijgsraad te Willemsoord, appellant van een vonnis op den 24en Februari 1937 door dien Krijgsraad in zake den na te noemen beklaagde geweest, voor wien ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen A. J. F. v. S., oud 22 jaar, geboren te 's-Hertogenbosch, zee-milicien-matroos der 3e klasse, dienende bij de Marinekazerne te Willemsoord, gerequireerde in persoon, geïntimeerde, bijgestaan door zijn raadsman.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF.

Gezien de akte van appèl;

Gezien de door appellant ingediende memorie ¹⁾, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt;

Gezien de oproeping, vanwege den Advocaat-Fiscaal aan den beklagde betekend;

Gezien het vonnis, in eersten aanleg gewezen;

Gehoord den beklagde, zoo in zijne antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door den raadsman aangevoerd;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijne schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen en beklagde wegens „aangifte doen, dat een strafbaar feit is gepleegd, wetende dat het niet is gepleegd”, zal veroordeelen tot twee weken gevangenisstraf voorwaardelijk met een proeftijd van drie jaar;

O. dat aan beklagde aan den voet van het hem op 11 Februari 1937 beteekend schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd, dat hij:

1°. in den nacht van 25 op 26 December 1936 te Den Helder een gulden, toebehoorende aan J. S., en een bedrag ad *f* 0.50, althans ad *f* 0.15, toebehoorende aan M. F., heeft weggenomen, telkens met het oogmerk om zich dien gulden en dat bedrag ad *f* 0.50, althans *f* 0.15, wederrechtelijk toe te eigenen;

2°. op den 8sten Januari 1937 te Den Helder een portemonnaie, inhoudende een bedrag aan geld ad *f* 7.— of daaromtrent, welke portemonnaie en welk geld toebehoorden aan E. J., heeft weggenomen met het oogmerk om zich die portemonnaie met inhoud wederrechtelijk toe te eigenen;

3°. op 10 Januari 1937 in de Marinekazerne te Den Helder aangifte van het feit, dat op dienzelfden dag, terwijl hij, beklagde, zich stond te verkleeden op een der zalen dier kazerne, zijn portemonnaie, inhoudende een bedrag van ongeveer *f* 3.50, welke op een kastje op die zaal lag, was gestolen, heeft gedaan aan den officier van de wacht dier kazerne, den luitenant ter zee der 2e klasse J. K. K., die ingevolge art. 4 der Regtspleging bij de Zeemagt verplicht was daarvan aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren, hebbende hij, beklagde, vorenbedoelde aangifte van den diefstal gedaan, terwijl hij wist, dat de diefstal, waarvan hij aangifte deed, niet was gepleegd;

O. dat de Krijgsraad bij het beroepen vonnis het aan beklagde telastegelegde niet wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, den beklagde daarvan heeft vrijgesproken en de zaak, voor zoover het sub 3°. telastegelegde betreft, ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerende-Officier heeft verwezen,

¹⁾ Onder de sententie opgenomen.

tot welke beslissing de Krijgsraad is gekomen na te hebben overwogen, ten aanzien van het sub 1°. en 2°. telastegelegde, dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft gekregen, dat beklaagde deze feiten heeft gepleegd, en ten aanzien van het sub 3°. telastegelegde:

„dat de telastlegging inhoudt, dat de daarin omschreven aangifte van het strafbare feit van diefstal door den beklaagde is gedaan aan den officier van de wacht, den luitenant ter zee der 2e klasse J. K. K., die ingevolge artikel 4 der Regtspleging bij de Zeemacht verplicht was daarvan aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren;

dat echter, daargelaten de vraag, of het misdrijf van artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht, hetwelk kennelijk is telastegelegd, wel ooit kan worden gepleegd, indien de aangifte van het strafbare feit geschiedt aan een ander dan een opsporingsambtenaar, in ieder geval in casu de officier van de wacht K. niet op grond van artikel 4 van de Regtspleging bij de Zeemacht verplicht was van die aangifte aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren, daar volgens dit artikel, in verband met het daaraan voorafgaande artikel 3, alleen rapport moet worden gemaakt van een strafbaar feit, waaraan een bepaald aangewezen mindere vermoed wordt zich te hebben schuldig gemaakt, doch niet rapporteering wordt voorgeschreven van een strafbaar feit in het algemeen zonder aanwijzing van een vermoedelijken dader;

dat overigens de Regtspleging bij de Zeemagt, evenals die bij de Landmagt, anders dan het Wetboek van Strafvordering, niet kent aangifte van een strafbaar feit en derhalve ook geen opsporing van strafbare feiten en opsporingsambtenaren in den zin van het Wetboek van Strafvordering, doch het justitieel onderzoek in de militaire rechtspleging eerst aanvangt zoodra een vermoedelijke dader wordt aangewezen;

dat dan ook in dit systeem geen plaats is voor een misdrijf, als genoemd in artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht, daar de misleiding van de Justitie, waarin immers het strafwaardige van de valsche aangifte of klacht is gelegen, pas kan plaats hebben indien door enkele aangifte of klacht die justitie in actie kan worden gebracht, doch, gelijk boven overwogen, dit ten aanzien van de militaire justitie door de enkele aangifte van een strafbaar feit aan de in den eersten titel van de Regtspleging bij de Zeemagt bedoelde commandeerende officieren, zonder nadere aanduiding van een vermoedelijken dader, niet geschiedt;”

Ten aanzien van het aan beklaagde sub 1°. en 2°. telastegelegde:

O. dat de behandeling dezer zaak in hooger beroep het Hof tot geene andere beschouwingen dan die des eersten rechtchers heeft geleid, alzoo zich vereenigende met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hooger beroep, vervat en die overnemende, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen;

Ten aanzien van het aan beklaagde sub 3°. telastegelegde:

O. dat beklagde heeft verklaard: dat hij op 10 Januari 1937 in de Marinekazerne te Den Helder aan den Officier van de wacht in die kazerne heeft medegeedeeld, dat op dienzelfden dag, terwijl hij zich stond te verkleeden op een der zalen van die kazerne, zijn portemonnaie, inhoudende een bedrag van ongeveer f 3.50, welke hij boven op zijn kastje had gelegd, was gestolen; dat hij op het oogmerk, waarop hij deze mededeeling deed, wist, dat zijn portemonnaie niet was gestolen, evenmin als de inhoud van die portemonnaie;

O. dat J. K. K., luitenant ter zee der 2de klasse, oud 26 jaren, onder eede als getuige heeft verklaard: dat hij op Zondag 10 Januari 1937 Officier van de wacht in de Marinekazerne te Den Helder was; dat in den namiddag van dien dag beklagde bij hem is gekomen en hem heeft medegeedeeld, dat zijn (beklaagde's) portemonnaie, inhoudende een bedrag van ongeveer f 3.50, welke hij (beklaagde) boven op zijn kastje had gelegd, dien middag was gestolen, terwijl hij (beklaagde) zich stond te verkleeden;

O. dat door voormelde bekentenis van den beklagde en voormelde getuigenverklaring, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen, dat beklagde ten tijde en ter plaatse, als in de telastelegging sub 3°. is vermeld, aangifte van het feit, dat op dienzelfden dag, terwijl hij, beklagde, zich stond te verkleeden op een der zalen dier kazerne, zijn portemonnaie, inhoudende een bedrag van ongeveer f 3.50, welke op een kastje op die zaal lag, was gestolen, heeft gedaan aan den Officier van de wacht dier kazerne, den luitenant ter zee der 2e klasse J. K. K., hebbende hij, beklagde, vorenbedoelde aangifte gedaan, terwijl hij wist, dat de diefstal, waarvan hij aangifte deed, niet was gepleegd, zoomede beklagde's schuld daaraan;

O. dat eveneens vaststaat hetgeen verder in de telastelegging sub 3°. is vermeld, t.w. dat voormelde luitenant ingevolge artikel 4 der Regtspleging bij de Zeemagt verplicht was daarvan aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren;

O. immers dat artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht door de Regeering in den 8sten titel van het Tweede Boek van dat Wetboek, die het opschrift draagt „Misdrijven tegen het openbaar gezag”, is ondergebracht, omdat Zij bedoelde in dat artikel strafbaar te stellen benadeeling van den Staatsdienst door misleiding van de Justitie (Zie Memorie van Toelichting, Smidt 2e druk, blz. 188 en 418);

dat dit misdrijf dus is gepleegd, als de dader de Justitie in actie heeft gebracht ter zake van een strafbaar feit, waarvan hij weet dat het niet gepleegd is;

dat de Justitie in militaire zaken, waaronder niet alleen de berechting van strafbare feiten, maar ook de opsporing daarvan en het vooronderzoek is te begrijpen, blijkens de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof en de Wetten op de Regtspleging bij de Land- en bij de Zeemacht, is opgedragen, wat de berechting betreft, aan het Hoog Militair Gerechtshof en de Krijgsraden, en,

wat de opsporing en het vooronderzoek betreft, aan de militaire autoriteiten in voege als in laatstgenoemde wetten is aangegeven;

dat artikel 4 van de Regtspleging bij de Zeemagt elken officier en onderofficier de verplichting oplegt om van het (te zijner kennis gekomen strafbaar) feit terstond te rapporteeren aan den Commandeerenden Officier, en het artikel daarbij verder vermeldt, dat deze Commandeerende Officier de Commandeerende Officier moet zijn „onder welken de verdagte ressorteert”;

dat er geen enkele aannemelijke grond te vinden is, waarom de wetgever met voormelde nadere aanduiding van den Commandeerenden Officier zou bedoeld kunnen hebben de verplichting tot rapporteeren in dien zin te beperken, dat geen rapport van een strafbaar feit zou behoeven gedaan te worden, wanneer niet tevens bekend was en dus mede kon worden gerapporteerd wie daarvan de dader (of vermoedelijke dader) is, doch die nadere aanduiding kennelijk alleen strekt om aan te geven aan welken Commandeerenden Officier rapport gedaan moet worden, terwijl bij onbekendheid van den dader moet worden aangenomen, dat voorloopig en tot deze gevonden is, dit is de Commandeerende Officier, die bevoegd is ter plaatse waar het strafbare feit is gepleegd;

dat deze beteekenis van voormeld artikel 4 medebracht de verplichting voor den in de telastelegging genoemden luitenant om den hem door den beklaagde aangegeven diefstal aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren, die uit kracht van artikel 5 verplicht was de zaak te onderzoeken;

O. dat mitsdien artikel 188 van het Wetboek van Strafrecht op het sub 3°. telastegelegde en bewezen verklaarde feit van toepassing is;

O. dat dit feit behoort te worden gequalificeerd als: „aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is”;

O. dat het Hof te dezer zake eene gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen gerechtvaardigd acht, terwijl aan het Hof termen zijn voorgelaten, die straf aan beklaagde voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

O. dat uit het vorenstaande volgt, dat het beroepen vonnis, voor zoover beklaagde daarbij ook van het hem sub 3°. telastegelegde is vrijgesproken en de zaak ten aanzien van dit deel der telastelegging ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden Officier is verwezen, moet worden vernietigd;

Toepassende de artikelen, bereids in 's Krijgsraads vonnis vermeld, met uitzondering evenwel van artikel 58 der Wet op de Krijgstucht, alsmede de artikelen 14a, 14b, 188 van het Wetboek van Strafrecht, 13, 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, junctis de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hof's Provisioneele Instructie, en

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, doch alleen voor zoover beklaagde daarbij ook van het hem sub 3°. telastegelegde is

vrijgesproken en de zaak ten aanzien van dit deel der telastelegging ter verdere behandeling is verwezen naar den tot straffen bevoegden Commandeerende-Officier;

En te dien aanzien opnieuw rechtdoende:

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde sub 3°. is telastegelegd, zoomede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit feit als boven is gezegd;

Veroordeelt beklaagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen;

Beveelt evenwel, dat deze gevangenisstraf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, no. 1, van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nos. 2-6, van die Wet;

Bevestigt het vonnis voor al het overige.

MEMORIE VAN APPÈL in de zaak van den zeemilicien-matroos der 3e klasse A. J. F. v. S.

Ik heb de eer het Hoog Militair Gerechtshof te 's-Gravenhage mede te deelen, dat ik van het vonnis dd. 24 Februari 1937 inzake den zeemilicien-matroos der 3e klasse A. J. F. v. S. hooger beroep heb aangeteekend, daar ik het met die uitspraak, wat betreft de vrijspraak van het den beklaagde onder 3°. telastegelegde, niet eens ben.

Die vrijspraak berust op de volgende gronden:

1e. Op de onbeslist gelaten vraag, of er wel sprake kan zijn van een aangifte in den zin van art. 188 S.R., indien aangifte van het strafbare feit geschiedt aan een ander dan een opsporingsambtenaar;

2e. de officier van de wacht niet op grond van art. 4 R.Z. verplicht was van die aangifte aan den Commandant der Marinekazerne te rapporteeren, daar volgens dit artikel, in verband met art. 3 R.Z., alleen rapport moet worden gemaakt van een strafbaar feit, waaraan een bepaald aangewezen mindere vermoed wordt zich te hebben schuldig gemaakt;

3e. dat niet rapporteeren wordt voorgeschreven van een strafbaar feit in het algemeen zonder aanwijzing van een vermoedelijken dader;

4e. dat de R.Z., anders dan S.V., niet kent aangifte van een strafbaar feit en derhalve ook geen opsporing van strafbare feiten en opsporingsambtenaar in den zin van S.V., doch het justitieel onderzoek in de militaire regtspleging eerst aanvangt zoodra een vermoedelijke dader wordt aangewezen;

5e. dat in het systeem der R.Z. geen plaats is voor een misdrijf, als genoemd in art. 188 S.R., daar misleiding van de Justitie pas kan plaats hebben, indien door enkele aangifte of klacht die Justitie in actie kan worden gebracht, doch dit ten aanzien van de militaire

justitie door de enkele aangifte van een strafbaar feit aan de in den eersten titel R.Z. bedoelde commandeerende officieren, zonder nadere aanduiding van een vermoedelijken dader, niet geschiedt.

Als algemeene opmerking ga vooraf, dat bij de toepassing der R.Z. in het oog worde gehouden, dat die Wet vervaardigd is in een tijd, waarin omtrent de beginselen van strafwetgeving, omtrent wetsuitlegging en wetstechniek geheel andere begrippen golden dan thans. Waar dus die wetten nopens eenig punt geen licht geven, moet groote voorzichtigheid worden betracht met analoge toepassing van bepalingen uit het algemeene strafrecht.

Dit geldt des te meer, omdat de grondbeginselen der R.Z. geheel afwijken van die, welke in S.V. ten aanzien van het burgerlijk strafproces zijn neergelegd.

Tengevolge van de onvolledigheid der R.Z., moeten *beginselen* in plaats van *bepalingen* soms den weg wijzen bij de beoordeeling van de al dan niet toepasselijkheid van S.V.

En als de groote beginselen van het militaire strafproces vind ik dan:

1e. dat van een gepleegd strafbaar feit terstond moet worden gerapporteerd aan den *Commandeerenden officier*, onder wien de verdachte ressorteert, en nooit — maar dan ook nooit — aan eenige burgerlijke autoriteit (art. 4 R.Z.). Die commandeerende officier, en hij alleen, is in het militaire met de opsporing van strafbare feiten belast (art. 5, 6 en 7 R.Z.);

2e. dat de souvereiniteit van het militair gezag in eigen kring met uitsluiting van elk ander gezag — hetzij politieel of justitieel — op den voorgrond staat.

Dit beginsel was geregeld bij de Fransche wet van 10 Juli 1791 en bij het Decret impérial à l'Organisation et au Service des Etats-majors des Places van 24 December 1811.

Mr. P. J. Stigter schrijft omtrent de werking van deze wetten in T.v.S. XXXIV, blz. 454: „dat arrestatie op militaire terreinen — hetzij van militairen, hetzij van burgers — alleen kon geschieden door de militaire autoriteit. Met ééne uitzondering: wanneer iemand op heeterdaad betrapt werd op het plegen van een gewoon delict op militair terrein, dan moest hij daar dadelijk gearresteerd worden „soit par les postes et sentinelles, soit par les officiers de police civile ou justiciare, soit-même par les particuliers”; in dit geval was geen voorafgaand verlot van de militaire autoriteit noodig. Doch buiten dit ééne geval mocht *niemand* in militaire gebouwen enz. binnendringen zonder voorafgaand verlot van den Plaatselijken Commandant”...

„Voor zoover betreft de berechting van militairen — aldus vervolgt Mr. Stigter op blz. 454 en 455 — sloot daarbij de R.L. aan. Daarnaast stond het gewone (algemeene) formeele strafrecht — sedert 1838 neergelegd in het W.v.Sv. — waarvan enkele leemten werden aangevuld door de Wet van 21 Juli 1890 (Stbl. no. 127) tot

verzekering van de toepassing van bij de wet bevolen of toegelaten vrijheidsbeneming.

De invoering van het W.v.Sv. heeft m.i. geen verandering gebracht in bovenvermelde regeling, zooals die door de Fransche wetten was geformuleerd. Het W.v.Sv. was weer de algemeene wet, de regeling der Fransche wetten was hier de bijzondere. Alleen wanneer het W.v.Sv. uitdrukkelijk de Fransche wetten, of enkele bepalingen daarvan, buiten werking had gesteld of althans nieuwe bepalingen voor eenzelfde onderwerp had gegeven, en dan bij de behandeling van de Wet de bedoeling van wijziging in het systeem was kenbaar gemaakt, zou de oude regeling geheel of ten deele haar kracht verloren hebben. Maar dit is niet gebeurd en uit niets blijkt de bedoeling des wetgevers tot verandering."

Iets verder op blz. 455 lezen wij: „In 1901 werd de Fransche wetgeving ingetrokken. De R.L. bleef echter en anderzijds ook het W.v.Sv. en de genoemde Wet van 1890. Veranderde nu de verhouding van politie en militaire autoriteit met betrekking tot het gezag over en de bevoegdheid ten aanzien van militaire gebouwen en terreinen? Naar mijn meening in geen enkel opzicht."

Een uitnemend argument voor deze meening vindt Stigter in art. 274 R.L., dat aan den Auditeur-militair de bevoegdheid geeft de nasporing van strafbare feiten op te dragen aan de Hulpofficieren van Justitie — de kantonrechters uitgezonderd — aan de veldwachters en aan de in art. 8, 7e W.v.Sv. (lees thans 141, 6e en 142) genoemde ambtenaren. Doch het 3e lid van genoemd artikel luidt:

„De nasporing vindt niet plaats in gebouwen, vaartuigen, inrichtingen of terreinen, welke onder militair gezag staan, dan met toestemming van de daarover gestelde Militaire Autoriteit" (t.a.p. 459).

Mr. Stigter heeft in zijn betoog korthedshalve de R.Z. en de P.I. van het H.M.G. weggelaten, doch m.m. geldt voor deze rechtsplegingen bovenstaand betoog ook (zie noot aan den voet van blz. 431), hetgeen voor de R.Z. wel volkomen duidelijk wordt geadstrueerd door art. 242 R.Z. welk art. voor de fiscaals dezelfde voorschriften geeft als art. 274 R.L. voor de auditeurs-militair en van welk artikel 242 R.Z. het derde lid woordelijk overeenstemt met het derde lid van art. 274 R.L.

Gaan wij thans aan de hand van vorenstaande *beginselen* 's Krijgsraads gronden, waarop de vrijspraak berust, na.

ad Ium. Art. 188 S.R. zegt niet aan wien de aangifte of klacht gedaan moet worden. De inhoud (dat een strafbaar feit is gepleegd) wijst echter op de ambtenaren met de opsporing van strafbare feiten belast (Noyon, aant. 3 op art. 188). Men mag de uitdrukking „ambtenaren met de opsporing van strafbare feiten belast" niet identificeren met de opsporingsambtenaren bedoeld in art. 141 en 142 Sv., want dan loopt men voor het militaire knijp. Immers volgens de artt. 4, 5, 6 en 7 R.Z. is de Commandant van elk onderdeel de ambtenaar, belast met de opsporing der strafbare feiten, gepleegd in het onderdeel der krijgsmacht of door de aan zijn commando

onderworpen personen waarover en over wie hij namens en in opdracht van de overheid gezag uitoefent en voor de tucht en voortdurende paraatheid hij de verantwoordelijke persoon is.

En toch worden de commandanten in de artikelen 141 en 142 Sv. niet genoemd. Volgt men dan den gedachtengang van den krijgsraad, dan komt men tot de bespottelijke conclusie, dat wanneer aan een commandant aan boord van een schip, dat zich buiten het Rijk in Europa bevindt, aangifte van een strafbaar feit wordt gedaan, deze den aangever met een ernstig gezicht moet adviseeren maar vlug een telegrammetje naar een opsporingsambtenaar in Den Helder of in de geboorteplaats van den aangever te zenden. De artikelen 4, 5, 6 en 7 R.Z. omschrijven de aangifte aan den commandant en diens opsporingsbevoegdheid wel niet zoo uitvoerig als een en ander in Sv. is geschied, doch de bekoring, die er op dit punt van Sv. moge uitgaan, mag geen aanleiding zijn om te vergeten, dat de R.Z. bijna haar zilveren jubileum vierde toen Sv. geboren werd en met die geboorte de vierentwintigjarige niet werd afgemaakt, doch bestemd was om *naast* Sv. te blijven bestaan.

Vandaar dat in het militaire niet alleen de aangifte van een strafbaar feit bij den Commandant en niet bij een opsporingsambtenaar in den gebruikelijken zin moet geschieden, doch dat ook de klachte van een klachtdelict bij den Commandant en niet bij den officier of hulp-officier van Justitie zal moeten worden gedaan, hoewel wij in de R.Z. over de wijze en vorm waarin die klacht moet geschieden niets meer vinden dan het voorschrift van art. 4 R.Z.

Mocht aangifte in den zin van art. 188 Sr. inderdaad beteekenen aangifte aan een opsporingsambtenaar, dan kan men art. 113 en 139 W.M.Sr. wel schrappen. Immers art. 1 W.M.Sr. slaat niet alleen op de bepalingen van het Eerste Boek van het Wetboek van Strafrecht, doch ook op die van het Tweede Boek, waaruit volgt dat de uitdrukkingen aangifte en klachte in de artikelen 113 en 139 W.M.Sr. dezelfde beteekenis hebben als de woorden aangifte en klachte in art. 188 Sr.

ad 2um. en 3um. Inderdaad spreekt artikel 3 R.Z. van *de* mindere in rang en art. 4 R.Z. van *de* verdagte, doch volgt hieruit dat de meerdere in rang niet verplicht is om van een vermoedelijk op militair terrein gepleegd strafbaar feit aan den Commandant te rapporteeren, wanneer niet een bepaald aangewezen mindere vermoed wordt zich daaraan te hebben schuldig gemaakt, en dat, wanneer er slechts sprake is van een strafbaar feit zonder aanwijzing van een vermoedelijken dader, de zaak maar blauw blauw moet worden gelaten?

De R.Z. is op dit punt zeer onvolledig, maar dat is nog geen reden om, wanneer ons dergelijke gevallen in den schoot worden geworpen, maar lankmoedig met de handen in den schoot te blijven zitten. De praktijk heeft zich tenminste tot nu toe nog nimmer op dit lankmoedige standpunt gesteld en dagelijks wordt door de Commandanten onder het motto „de R.Z. gebiedt het wel niet, maar zij verbiedt

het evenmin" met meer of minder succes het militair-justitieele apparaat in werking gesteld ten aanzien van hun gerapporteerde strafbare feiten, zonder dat hun aanvankelijk de vermoedelijke dader werd aangewezen. De Krijgsraad wil hierin verandering en de onderhavige zaak, als zijnde geen cause-célèbre, dient blijkbaar als experiment.

Ik experimenteer mee en vraag:

- a. Moet men de zaak ook blauw blauw laten wanneer de aangifte betreft een moord, sabotage, munitiej, ontvreemding van een munitiekist uit de verlaatrolkast in tijden van politieke spanning, zonder dat vermoedelijke daders kunnen worden genoemd?
- b. de aangifte in art. 4 bedoeld moet worden gedaan door *elk officier* en *onderofficier* ten aanzien van een *mindere in rang*.

Mag of moet een officier of onderofficier, ook al is hij in staat den vermoedelijken dader aan te wijzen, niet rapporteeren, wanneer die dader een gelijke in rang of een meerdere in rang is, en wat moet de ongegradueerde, die geen rang heeft, doen wanneer hij een *standgenoot* wil aanklagen?

- c. hoe zit het met de tallooze processen-verbaal, opgemaakt door de *burger*-opsporingsambtenaren betreffende de door hen geconstateerde strafbare feiten, gepleegd door met naam en toenaam genoemde militairen. Zij zijn niet verplicht om daarvan aan den Comandeeren officier, onder welke de verdachte ressorteert, te rapporteeren. Zij mogen dus den Minister van Justitie, die bij diens beschikking dd. 4 December 1926, 2e Afd. A. No. 800 (M.R.T. XXII, blz. 199) voorschreef, dat die verbalen moeten worden ingezonden aan den commandant, bedoeld in art. 4 R.Z., stillekens negeeren? Moet bedoelde beschikking ter dekking van het figuur van den Minister niet direct worden ingetrokken?

ad 4um. Wat terzake dienende zit er in de overweging, dat de R.Z. niet kent aangifte van een strafbaar feit en derhalve ook geen opsporing van strafbare feiten en opsporingsambtenaren in den zin van Sv.? Het is zeer zeker juist, doch interesseert mij matig, daar in de telastlegging al die uitdrukkingen in den zin van Sv. niet voorkomen en opzettelijk zijn vermeden.

Vangt inderdaad het justitieele onderzoek in de militaire rechtspleging eerst aan zoodra een vermoedelijke dader wordt genoemd? Hier geldt m.m. hetzelfde als onder 2e en 3e is opgemerkt. De Commandant of de officier van de wacht aan wien wordt gerapporteerd dat er een munitiej is uitgebroken, de munitie uit de verlaatrolkast wordt gehaald of de geweerrekken worden geplunderd, zonder dat de vermoedelijke daders worden aangewezen of, indien een en ander wordt gerapporteerd door een gegradueerde betreffende met name te noemen daders, die echter hooger in rang zijn dan de aangever, of door ongegradueerden of door burgers, mag rustig blijven doordansen of doorkaarten.

Het is waar, de R.Z. spreekt slechts van een inquisitio specialis en wel van een zeer bijzondere inquisitio specialis.

Immers het onderzoek mag niet alleen eerst aanvangen, wanneer er een vermoedelijke dader wordt aangewezen, doch ook moet de aanwijzer een bijzonder iemand zijn, immers een officier of onder-officier, en de vermoedelijke dader moet van minderen rang zijn dan de aangever zelf is en zeer zeker mag de vermoedelijke dader niet iemand zijn *zonder rang*. Wij mogen dus veilig aannemen, dat sinds 1814 het militair-justitieele onderzoek in 99 % gevallen onrechtmatig een aanvang heeft genomen, daar de vermoedelijk aangewezen daders voor 99 % ongegradueerden waren.

Begriffs-jurisprudentz is nu eenmaal Begriffs-jurisprudentz!

Gelukkig heeft de practijk nog steeds aangenomen, dat wanneer — zooals in casu is ten laste gelegd — het betreft aangifte van een feit, dat in een zuiver militaire omgeving heeft plaats gehad, de R.Z. wel degelijk de *inquisitio generalis* veronderstelt en ieder militair van welken rang of stand, krachtens de R.Z. verplicht is om van een vermoedelijk in of op een militaire inrichting, terrein of schip gepleegd strafbaar feit, ook zonder aanwijzing van den vermoedelijken dader, langs den hiërarchischen weg aan den commandant te rapporteeren en daardoor dezen te steunen in diens hooge taak om justitie en tucht in zijn onderdeel te handhaven.

ad 5um. Is de hierbedoelde overweging juist, dan is er niet alleen in het systeem der R.Z. geen plaats voor een misdrijf, als genoemd in art. 188 Sr., wanneer — wat regel is — nadere aanduiding van den vermoedelijken dader niet geschiedt, doch kan iemand, hij zij burger of militair, zich nooit schuldig maken aan art. 188 Sr., wanneer hij beweert dat het misdrijf op militair terrein gepleegd is.

Immers noch de militaire noch de burger-justitie kan in dat geval in actie worden gebracht. Aangifte of klachte bij den Commandant sorteert geen effect, daar het militaire strafproces de *inquisitio generalis* niet kent.

Aangifte of klachte bij de burger-justitie verwekt ook geen actie. Immers het militaire gezag is nog steeds soeverein in eigen kring. Voor de actie der burger-justitie geldt in casu als *conditio sine qua non*, dat zij een onderzoek op militair terrein instelt. Zooals Mr. Stigter évident heeft aangetoond, bezit de burger-justitie niet het recht daartoe en alzoo ligt de actie van den aanvang af lamgeslagen. De burger-justitie *kan* niet in actie worden gebracht, omdat zij tot die actie niet gerechtigd is. Wanneer de burger-justitie zich toch gerechtigd zou achten op grond van het feit dat de hulp-officier van Justitie als zoodanig volkomen bevoegd zoude zijn om een onderzoek op militair terrein in te stellen en zoo hem toegang tot het terrein geweigerd werd, deze zich die met geweld zou verschaffen, vereenig ik mij volkomen met de meening van de Redactie M.R.T. vermeld op blz. 480 M.R.T. XXVIII, dat het antwoord van den commandant dan moet zijn: „het doen verschijnen van de gewapende macht om dezen hulpofficier van Justitie zoo noodig met den sterken arm uit de kazerne te verwijderen”.

Tot voornoemde alleromgelykste consequenties komt men, wan-

neer men, zooals de Krijgsraad doet, zich blind staart op de strikte woorden van een bepaling der R.Z. en het *beginsel* in dit artikel neergelegd niet uitbreidt tot gevallen, welke daarin niet zijn genoemd. Deze methode van interpretatie vindt voor de moderne strafwetten reeds bestrijding. Voor een antieke wet als de R.Z. nu eenmaal is, is zij bepaald gevaarlijk. Uit de jurisprudentie van den Hoogen Raad, zoowel als uit die van Uw Hof (een recentie van markant voorbeeld vormt Uw sententie dd. 30 Augustus 1935 M.R.T. XXXI, blz. 392) blijkt, dat op grond van *sterk sprekende gevallen* nieuwe rechtsregels zich baanbreken, daar het geval zoozeer een oplossing in een bepaalden zin opdringt en het tegengestelde zoozeer als onrecht wordt gevoeld, dat het nieuwe oordeel *moet* worden uitgesproken (zie N. de Beneditty N. J. B. 1937, blz. 229).

Het onderhavige geval qua talis voelt men wellicht niet als zoo sterk sprekend, omdat de onderhavige vrij onbenullige misleiding der militaire justitie, de militaire rechtsorde niet op haar grondvesten deed schudden.

Ik veroorloofde mij daarom het geval aan te dikken met voorbeelden, waardoor de militaire rechtsorde wel tot in het diepst van haar wezen zou worden aangetast. Vele dezer voorbeelden zijn niet ontleend aan mijn fantasie, doch aan de droeve werkelijkheid van het gebeurde met Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” in 1933.

De lessen, uit die ervaring geput, mogen niet worden vergeten. Vandaar dat ik voor de onderhavige, op zich zelve vrij onbenullige zaak in het belang der militaire rechtsorde beroep *moest* aanteeke-
nen en haar aan Uw oordeel *moest* onderwerpen en er zeer wijdloopige beschouwingen aan *moest* verbinden.

De Fiskaal bij den Zeekrijgsraad,
D. FRANKEN.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 22 Februari 1937. ¹⁾)

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert,
Eerste-Luitenants J. P. Ilcken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Raadsman: Mr. J. W. U. Doornbos te Arnhem.

DOODELIJK ONGEVAL MET 6 CM VELDKANON.

Het aan zijne schuld den dood van een ander te wijten hebben,

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 23 April 1937 bevestigd.

Men zie mede in verband met deze veroordeeling een artikel in het *Algemeen Handelsblad* van 14 Maart 1937, met volle instemming overgenomen door de Redactie van het Orgaan van de „Vereeniging van officieren van de Koninklijke landmacht”. Jaargang 1937, No. 4, blz. 91-93.
Red. M.R.T.

gepleegd in de uitoefening van eenig ambt. Als wachtmeester tijdens eene oefening, waarbij hij belast was met het commando over een, met een losse patroon geladen, 6 cm veldkanon, schertsenderwijze, aan het aftrektouw van het stuk getrokken, toen een passerend militair zich vóór en bij den mond van het kanon bevond en de veiligheidspal zoodanig stond dat een schot kon afgaan, terwijl beklagde onvoldoende bekend was met de inrichting en bediening van het stuk, met het gevolg dat een schot daaruit is afgegaan, waardoor die militair doodelijk is getroffen.

Beklaagde was herhaalde malen geweest op het gevaar van het hanteeren van de afvuurinrichting van een vuurwapen wanneer zich een of meer personen bevinden vóór de monding van dat wapen.

Straf: één maand hechtenis.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens B., oud 22 jaar, geboren te Grouw (Idaarderadeel), vrijwillig wachtmeester op voet van capitulant bij de 2e Schoolbatterij van het 5e Regiment Veld-Artillerie te Amersfoort, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 3 April 1934 is ingelijfd bij het 5e Regiment Veld-Artillerie, op 1 April 1935 in werkelijken dienst is gekomen en op 1 Februari 1936 is bevorderd tot wachtmeester;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 9 Februari 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 23 September 1936 te Roosendaal, althans in de omgeving dier gemeente, tijdens een oefening, waarbij hij belast was met het commando over een 6 cm veldkanon, dat geladen was met een losse patroon, althans met de bediening van welk stuk hij mede belast was, toen eenige militairen voorlangs dat geladen stuk voorbijliepen, na daartoe toestemming te hebben gevraagd en van hem, beklagde, hadden verkregen, en een dier militairen, terwijl deze zich juist vóór en in de onmiddellijke nabijheid van den mond van het stuk bevond, beklagde schertsenderwijze vroeg eens te schieten, hoogst roekeloos en onverantwoordelijk, met kracht aan het aftrektouw van bedoeld stuk heeft getrokken, terwijl de veiligheidspal, aan het stuk aangebracht, zoodanig stond, dat bij het trekken aan het aftrektouw een schot kon afgaan, en hij, beklagde,

zulks wist, althans had moeten weten en zich niet nauwkeurig van het tegendeel had overtuigd, althans terwijl beklaagde onvoldoende bekend was met de inrichting en bediening van het stuk, tengevolge van welk trekken aan het aftrekkoord een schot uit het stuk is afgegaan en meergenoemde militair zoodanig is verwond door de deelen van de daardoor afgeschoten houten prop, dat hij korten tijd na het schot aan de ontstane verwondingen is overleden;

O. dat de beklaagde heeft verklaard:

dat hij op 23 September 1936 was belast met het commando van een kanon 6 cm veld behoorende tot een sectie, bestaande uit twee stukken onder commando van den eerste-luitenant C.; dat het andere stuk waarbij de luitenant zelf was, op ongeveer 150 meter afstand stond in de buurt van een zandweg nabij het dorp Nispen, gemeente Roosendaal (N.B.); dat hij tot opdracht had doelen, die zich in het voorterrein vertoonden op niet grooter afstand dan 400 à 500 m, onder vuur te nemen; dat hij in verband daarmede dien morgen te omstreeks 5,30 uur een schot had doen afgeven op cavalerie in voorterrein, waarna hij opdracht heeft gegeven het stuk te herladen; dat hij, toen er zich niet direct doelen vertoonden, het stuk op veilig heeft doen stellen; dat hij zich zelf ervan overtuigd heeft, dat de veiligheidspal niet verder omlaag kon; dat hij niet wist, dat hij tegelijkertijd den hefboom van het sluitstuk moest bewegen, teneinde den veiligheidspal in zijn juiste stand, d.w.z. geheel omlaag, te brengen; dat hij alleen getracht heeft den veiligheidspal nog verder naar beneden te duwen en hij niet beter wist of de veiligheidspal stond nu op veilig; dat hij daarna nog een keer aan het aftrektouw heeft getrokken, doch er niets gebeurde en hij zich toen zeker voelde, dat het stuk werkelijk op „veilig” stond;

dat hij, toen een groepje infanterie later aankwam en de voorste man hem vroeg of hij kon passeeren, hij, beklaagde, hem heeft gezegd: „Passeer maar, het is alles veilig”; dat de laatste man vóór den vuurmond bleef staan op ongeveer één meter vóór de monding; dat deze grappen maakte, die hierop neerkwamen, dat hij niet bang was voor de „losse flodders” en dat hij, beklaagde, gerust kon schieten; dat hij zeide: „pas op man, anders schiet ik”; dat die man door bleef gaan met praten en hij, beklaagde, zittende op de affuit, aan het aftrektouw heeft getrokken met de bedoeling van een grapje, zeker als hij was, dat het schot niet kon afgaan; dat tot zijn groote ontsteltenis een schot afgang en hij daarop vorenbedoelden man zag vallen; dat hij van de affuit opstond en naar den man toeliep, om diens kleren, die in brand waren geraakt, te dooven;

dat hij onvoldoende bekend was met de inrichting en bediening van het stuk 6 cm veld;

O. dat in het proces-verbaal dd. 3 October 1936 onder No. 221 op ambtseed opgemaakt door P. J. Z., sergeant-majoor-instructeur, en W. J. B. J. V., beiden onbezoldigd rijksveldwachter, behoorende tot de Groep Politietroepen te Breda, o.m. staat gerelateerd:

dat beklaagde hun, relatanten, o.m. heeft verklaard:

„Ik weet, dat het mijn schuld is, dat voornoemde militair doodelijk is getroffen, want ik had nooit op spelenderwijze aan het aftrektouw mogen trekken. Ik beseef zeer goed, dat ik de dood van dien militair op mijn geweten heb. Ook begrijp ik zeer goed, dat ik uiterst voorzichtig had moeten zijn met het stuk, daar ik zeer weinig kennis bezit over de behandeling van deze vuurmonden. Was ik met de vingers van het aftrektouw gebleven op het moment, dat de militair voor de monding van den vuurmond stond en had ik niet afgetrokken, dan was er niets gebeurd.”

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1. H. J. N., 20 jaar, dienstplichtig korporaal, mecanicien, wonende te Almelo:

dat op 23 September 1936 een sectie 6 cm veld, bestaande uit twee stukken, stond opgesteld in de buurt van het dorp Nispen, gemeente Roosendaal (N.B.); dat hij bij een dier stukken was ingedeeld als stukcommandant; dat beklaagde optrad als sectiecommandant, aangezien de luitenant C., die eigenlijk sectiecommandant was, zich bij het andere stuk bevond op een afstand van 100 à 150 m.; dat te ongeveer 6 uur door het stuk, waarvan hij, getuige, commandant was, een schot is afgegeven op doelen in het voorterrein; dat direct daarop het stuk opnieuw is geladen; dat het stuk later op „veilig” is gesteld, toen bleek, dat er geen nieuwe doelen kwamen; dat hij zulks heeft gedaan door met de rechterhand den veiligheidspal zoover omlaag te brengen, totdat zij stuitte; dat hij hierbij den hefboom van het sluitstuk niet heeft aangeraakt; dat hij nu weet, dat die behandeling niet voldoende was om het stuk op „veilig” te stellen; dat hij den hefboom opwaarts had moeten brengen en daarbij den veiligheidspal, die dan geen weerstand zou ondervinden, geheel omlaag had moeten brengen; dat hij op den dag van het ongeval den veiligheidspal slechts gedeeltelijk omlaag heeft gebracht; dat beklaagde daarna het „veilig-staan” van het stuk heeft gecontroleerd, door alleen te drukken op den veiligheidspal, zonder echter den hefboom van het slot aan te raken; dat de wachtmeester daarna nog een keer aan het aftrektouw heeft getrokken; dat beklaagde later op het affuit is gaan zitten; dat tusschen de contrôle van beklaagde en het tijdstip, dat deze op het affuit is gaan zitten, niemand aan het stuk is geweest; dat te ongeveer 7 uur een groep infanterie kwam; dat voorop een sergeant liep, die vroeg of hij kon passeeren; dat beklaagde antwoordde: „Ja, alles staat veilig”; dat de laatste man vlak voor de monding van het stuk bleef staan met den rug naar het stuk gekeerd; dat deze zoo iets zeide van: „Je durft toch niet” of „schiet maar”, hetgeen duidelijk als een grap was bedoeld; dat beklaagde, die op die grapjes inging, het aftrektouw nam en aftrok, waarna een schot afging; dat, toen het schot afging, de soldaat, die voor de monding had gestaan, neerviel; dat hij heeft gezien, dat die soldaat hevig aan het zitvlak verwond was en dat diens kleeren smeulden; dat beklaagde direct hulp heeft verleend;

2. J. M. F. A. F. v. d. V., 27 jaar, dienstplichtig sergeant, thans bedrijfsjournalist, wonende te Eindhoven:

dat hij op 23 September 1936 als commandant van een stuk mortier, waarbij vijf manschappen waren ingedeeld, waaronder ook de dienstplichtige soldaat B., kwam nabij een stuk 6 cm veld, dat was opgesteld op een zandweg onder Nispen gemeente Roosendaal (N.B.); dat de staart van het affuit zich bevond tegen den wal aan den rand van een bosch; dat hij, daar hij voor langs het stuk moest passeeren, een wachtmeester, zittende op het affuit, vroeg of hij, getuige, kon passeeren;

dat hij van dien wachtmeester de mededeeling ontving, dat hij kon passeeren; dat hij aan het hoofd van zijn groep liep en dat hij persoonlijk juist de monding van het stuk was gepasseerd, toen hij een metaalachtig geluid, een klik, hoorde, hetgeen hem deed denken aan het aftrekken van het kanon; dat hij, toen hij nog een vijf à zes passen verder was gegaan, rumoer hoorde; dat hij zich omdraaide en in een blauwe rook vóór het stuk 6 cm veld, dat hij juist gepasseerd was, een man zag staan, die krampachtige bewegingen maakte en dien hij hoorde roepen: „Dat is dood, dat is dood”; dat hij dien man neer zag vallen en dat hij, toen hij naderbij kwam, zag, dat die man in het ondereinde van zijn rug getroffen was en dat diens kleeren smeulden; dat hij den getroffene heeft erkend als den dienstplichtigen soldaat B. van zijn groep;

3. L. C., 27 jaar, 1e luitenant bij 5 R.V.A. te Amersfoort:

dat hij op 22 September 1936 met de 27e batterij 6 veld onder commando van den 1e luitenant B. aan het station Roosendaal is aangekomen; dat hij vandaar met een sectie naar Nispen, gemeente Roosendaal (N.B.), is gegaan, alwaar hij ter beschikking was van Commandant III-27 R.I.; dat in den morgen van 23 September 1936 te ongeveer zes uur zijn sectie, bestaande uit twee stukken 6 cm veld, was opgesteld aan een landweg te Nispen; dat de stukken stonden met een tusschenruimte van ongeveer 150 m;

dat hij zelf zich als batterij-officier bevond bij het rechterstuk, terwijl beklagde als sectie-commandant bij het linkerstuk het commando voerde; dat hij beklagde opdracht heeft gegeven het vuur te openen op doelen, die in het voorterrein zichtbaar zouden worden en voor 6 cm veld van belang waren; dat beklagde als sectie-commandant geen persoonlijke handelingen had te verrichten aan het stuk en dat diens plaats als zoodanig niet kon zijn zittende op het affuit; dat beklagde dan ook van het aftrektouw had moeten afblijven;

dat hij, getuige, te ongeveer 7.15 uur een schot hoorde afgaan bij het linkerstuk en direct daarna om een dokter hoorde roepen; dat hij zich onmiddellijk in versnelde pas daarheen begaf en zag, dat een soldaat voor het stuk voorover op den grond lag met een schotwond in het ondergedeelte van zijn rug, terwijl diens kleeren in de omgeving nog smeulden; dat hij, nadat zorg was gedragen voor geneeskundige behandeling van den getroffene, het stuk heeft ge-

inspecteerd en geconstateerd, dat de veiligheidspal niet in zijn juiste stand stond om het stuk op „veilig” te stellen; dat de pal slechts gedeeltelijk omlaag was gebracht en wel zoo, dat de mogelijkheid was blijven bestaan om met het stuk in geladen toestand een schot af te geven;

4. H. B., 54 jaar, adjudant-onderofficier-instructeur bij 2-5 R. V.A. te Amersfoort:

dat hij beklaagde heeft gehad als leerling van de voortgezette opleiding tot dienstplichtig bereden wachtmeester; dat bij die opleiding beklaagde door hem, getuige, is gewezen op het gevaar van het hanteeren van de afvuurinrichting van eenig vuurwapen en het verbod daarvan, indien personen zich vóór de monding bevinden;

5. Th. W. F. v. L., 33 jaar, wachtmeester 2-5 R.V.A. te Amersfoort:

dat hij de klasse, waartoe beklaagde behoorde, toen deze nog recruit was, bij herhaling met nadruk heeft gewezen op het gevaar van het hanteeren van de afvuurinrichting van een wapen, wanneer zich een of meerdere personen bevinden vóór de monding van dat wapen, en heeft medegedeeld, dat die handelingen met alle wapens absoluut verboden zijn;

O. dat H. A., 36 jaar, 1e luitenant der artillerie, werkzaam aan de Artillerie-inrichtingen „Hembrug”, wonende te Amsterdam, als getuige-deskundige onder eede heeft verklaard:

dat bij 6 cm veld het veiligstellen van een kanon geschiedt door het omleggen van een pal, nadat de hefboom van het sluitstuk zoover is gedraaid, dat de pal in zijn ligplaats kan worden gebracht;

dat de door beklaagde hem, getuige-deskundige, getoonde manipulaties, welke verricht zouden zijn op den dag van het ongeval, toen beklaagde het stuk „6 veld” op veilig wilde stellen, onvoldoende zijn om het stuk op „veilig” te stellen;

dat door de beweging, welke beklaagde hem heeft getoond, n.l. den veiligheidspal gedeeltelijk omlaag brengen zonder den sluithefboom te draaien, met het oog op het veilig stellen van den vuurmond er niets is gebeurd;

O. dat in het proces-verbaal dd. 24 September 1936 onder No. 1976 op ambtseed opgemaakt door I. P., wachtmeester der Kon. Maréchaussée te Breda, staat gerelateerd:

dat hij, relatant, op 24 September 1936 des namiddags omstreeks half drie uur aan den deskundige J. P. L. H., arts te Leiden heeft overgegeven het lijk van D. B., geboren te Oudorp 24 September 1910;

O. dat J. P. L. H., arts wonende te Leiden, na als deskundige beëdigd te zijn, de uit- en inwendige schouwing heeft verricht van het hem, door den wachtmeester der Kon. Maréchaussée I. P., ter hand gestelde lijk van D. B., teneinde na te gaan de oorzaak van den dood van dezen laatste, over welke lijkschouwing door den deskundige voornoemd een rapport is uitgebracht, waarin die deskundige tot de navolgende conclusie komt:

dat de oorzaak van den dood van D. B. is geweest een schotwond,

waarbij een groot aantal stukjes hout (afkomstig van de prop van een stuk veldgeschut van 6 cm), deelen van de kleeren en deelen van een kurk in het lichaam zijn gedrongen, waarbij het bekken op meerdere plaatsen is gebroken, darmen zijn verwond, de blaas is stuk geschoten en vele groote vaten zijn doorschoten, zoodat de dood snel door verbloeding is ingetreden;

O. dat ten processe is komen vast te staan, dat beklagde herhaalde malen is gewezen op het gevaar van het hanteeren van de afvuurinrichting van een vuurwapen, wanneer zich een of meer personen bevinden vóór de monding van dat wapen;

O. dat de Krijgsraad door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat het feit is gepleegd te Roosendaal, beklagde belast was met het commando over een 6 cm veldkanon en beklagde onvoldoende bekend was met de inrichting en bediening van het stuk;

Gezien de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht, 18, 307 en 309 van het Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklagde daaraan;

Qualificeert het als: „het aan zijne schuld den dood van een ander te wijten hebben, gepleegd in de uitoefening van eenig ambt”;

Veroordeelt den beklagde tot eene hechtenisstraf van één maand.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 16 Maart 1937. ¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapiteins H. L. G. Lambert, B. P. F. van Driel, Eerste-Luitenants J. P. Icken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid heeft gewezen (bij herhaling wei-

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het H.M.G. van 23 April 1937 bevestigd, echter met de bepaling dat de straf voorwaardelijk wordt opgelegd, proeftijd twee jaren, zulks met de overweging:

„dat toch de bij beklagde's compagnie dienende sergeant-capitulat G. J. van den Beuken als getuige onder eede heeft verklaard, dat beklagde, die op 27 Januari 1937 door zijn compagnies-commandant werd gestraft met drie dagen verzwaard arrest, wegens „als arrestant met verzwaard „arrest zonder toestemming een boek meegenomen, en bij het onderzoek „daaromtrent gelogen”, na die bestraffing als een blad aan een boom is omgeslagen en een groote mate van inschikkelijkheid aan den dag legt.”

geren te gehoorzamen aan het bevel van een meerdere die zich met beklagde onderhield, om de handen uit zijn zakken te halen). De meerdere had beklagde op zijne strafbaarheid gewezen met de woorden: „Weet je dat je je aan een zeer ernstig strafbaar feit schuldig maakt?”

Straf: één week gevangenisstraf; in hooger beroep gewijzigd in voorwaardelijk. Proeftijd twee jaren.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens J. S., oud 20 jaar, geboren te Zierikzee, gewoon dienstplichtig soldaat bij de Specialisten-Compagnie van het 14e Regiment Infanterie te Bergen op Zoom, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMAGT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 5 October 1936 is ingelijfd bij het 14e Regiment Infanterie, en tijdens het plegen van na te melden feit nog niet met groot-verlof was vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaring dd. 3 Februari 1937, door den Compagnies-Commandant te Bergen op Zoom opgemaakt, beklagde op 5 October 1936 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 3 Maart 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 21 Januari 1937 te Bergen op Zoom, als militair, nadat zijn meerdere, de sergeant-majoor-instructeur S., hem had gelast om, terwijl hij zich met hem onderhield, de handen uit zijn zakken te halen, heeft geweigerd aan dat dienstbevel te gehoorzamen en nadat dezelfde meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid had gewezen opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid heeft volhard;

O. dat de beklagde heeft verklaard:

dat hij bekent, zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij op 21 Januari 1937 door zijn Compagnies-Commandant gestraft was met vier dagen verzwaard arrest; dat, toen hij in de cel van de Oranje-Nassau-kazerne te Bergen op Zoom zat, te omstreeks 19 uur de sergeant-majoor S. binnenkwam; dat de sergeant-majoor informeerde of hij, beklagde, een boek bij zich had, waarop hij, beklagde, bevestigend antwoordde; dat hij dit boek aan den sergeant-majoor heeft overhandigd, waarna hij zijne

beide handen in de broekzakken heeft gestoken; dat de sergeant-majoor dit bemerkte en hem heeft bevolen: „Doe je handen uit je zakken”; dat hij weigerde onder het uitspreken van het woord „Neen”; dat hij daarna van den sergeant-majoor het bevel kreeg: „Haal je handen uit je zakken, dat gelast ik je”; dat hij ook aan dit bevel niet heeft voldaan, zeggende: „Dat doe ik niet.”;

dat de sergeant-majoor hem daarna in arrest heeft gesteld;

dat hij groote spijt heeft van het gebeurde;

O. dat J. S., 46 jaar, sergeant-majoor-instructeur bij 14 R.I. te Bergen op Zoom, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat hij op 21 Januari 1937 in de Oranje-Nassau-kazerne te Bergen op Zoom optrad als adjudant-onderofficier van de week; dat des avonds te ongeveer 7 uur tijdens het houden van de wachtparade de sergeant-capitulant v. d. B. hem, getuige, meldde, dat beklaagde, die als gestraft zijnde met verzuwaard arrest was ingesloten, een leesboek had meegebracht; dat hij, getuige, deze zaak wilde onderzoeken; dat hij zich begaf naar de arrestkamer, waar beklaagde zich bevond; dat hij beklaagde vroeg het boek, dat hij, getuige, op de brits zag liggen, aan te geven; dat beklaagde zulks deed; dat hij, getuige, bemerkte, dat beklaagde dadelijk na de overhandiging de handen in de broekzakken stak; dat hij zich tot beklaagde richtte met het bevel: „Haal je handen uit je zakken”; dat beklaagde aan dit bevel geen gevolg gaf en op brutalen toon zeide: „En als ik dat niet doe?” dat hij beklaagde vervolgens heeft bevolen: „Haal je handen uit je zakken, dat gelast ik je”, doch dat beklaagde weigerde met de woorden: „Dat doe ik niet”; dat hij daarna beklaagde uitdrukkelijk op diens strafbaarheid heeft gewezen met de woorden: „Weet je dat je je aan een zeer ernstig strafbaar feit schuldig maakt?”; dat beklaagde na een oogenblik aarzelend antwoordde: „Ja, dat kan wel.”; dat hij beklaagde tenslotte nogmaals uitdrukkelijk heeft bevolen zijn handen uit zijn zakken te halen; dat beklaagde echter in zijne ongehoorzaamheid bleef volharden en wederom de woorden uitsprak: „Ik doe het niet.”;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan;

Gezien de art. 6, 10, 60, 62 en 114 Wetboek van Militair Strafrecht, 74, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 27 en 91 Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als: Opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid heeft gewezen;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf van ééne week;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging

van dit vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 21 tot 22 Januari 1937 in mindering zal worden gebracht.

Zee krijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 10 Maart 1937. ¹⁾

President: Mr. A. J. Veldman, (plv.).

Leden: Kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninck, Officier van den Marinestoomvaartdienst der 1e klasse A. Pezie, Luitenant ter zee der 1e klasse S. Visser en Officier van Administratie der 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fisikaal: Officier van Administratie der 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling beledigen (op een zaal in de kazerne ten aanhoore van verschillende door aanwezige militairen, doelende op een meerdere op dreigenden toon zeggen: „Als ik uit de knijp kom, schop ik hem ook in elkaar met zijn schijnheiligen kop.”).

Nu de meerdere de gebezigde woorden niet heeft gehoord kan er geen sprake zijn van eene bedreiging in den zin van art. 108 W. v. M. S., daar voor bedreiging noodzakelijk is dat de bedreigende woorden rechtstreeks door den bedreigde worden gehoord.

De woorden „met zijn schijnheiligen kop” leveren wel op belediging, daar zij den meerdere aantasten in diens eer of goeden naam, terwijl de omstandigheid dat de meerdere die woorden niet heeft gehoord, voor de qualificatie van belediging irrelevant is. Waar voorts die woorden gesproken zijn op een zaal van de marinekazerne te den Helder in tegenwoordigheid van anderen, moet worden aangenomen, dat de belediging in het openbaar heeft plaats gehad.

(Anders de fisikaal die, van oordeel dat de woorden „met zijn schijnheiligen kop” i.c. niet vallen onder het begrip „beledigen” noch onder „uitschelden” of „beschimpen”, had geconcludeerd tot schuldigverklaring aan het telastegelegde, doch met de verklaring dat het feit niet strafrechtelijk strafbaar is, tot verwijzing van de zaak naar den comm. officier).

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fisikaal tegen F. A. v. d. M., oud 20 jaren, geboren te Rotterdam, zeemilicien-matroos der 3e klasse, gerequireerde,

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 23 April 1937 bevestigd.

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad d.d. 19 Februari 1937, no. 5300 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad, dd. 25 Februari 1937, No. 5300 int., en het aan den voet van dat bevel aan den beklaagde telastegelegde:

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 3e klasse, op den 3en Februari 1937 op een der zalen van de Marinekazerne te Den Helder, op welke zaal ook andere militairen, o.a. de sergeant der mariniers B. J. Gregoire en de marinier der 1e klasse G. Cup, aanwezig waren, opzettelijk ten aanhoore van Gregoire en Cup, en doelende op den bootsman E. Schaap, op dreigenden toon heeft gezegd: „Als ik uit de knijp kom, schop ik hem ook in elkaar, met zijn schijnheiligen kop.”, althans woorden van dergelijke dreigende strekking;

Gezien het bevel tot beteekening en dagvaarding, dd. 26 Februari 1937, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde telastlegging aan den beklaagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag 10 Maart 1937 des namiddags ten 1½ ure;

Gehoord de verdediging van den beklaagde;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiskaal overgelegd¹⁾ en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklaagde aan het hem telastegelegde en deswege verwijzing der zaak ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerende-Officier;

O. dat een extract-stamboek van den beklaagde inhoudt:

dat hij is F. A. v. d. M., oud 20 jaren, geboren te Rotterdam; dat hij op 1 September 1936 in werkelijken dienst is opgekomen en is ingelijfd als zeemilicien; dat hij nu nog dient als zeemilicien-matroos der 3e klasse;

O. dat hebben verklaard de getuigen, onder eede:

1°. B. J. Gregoire: dat hij is sergeant der mariniers; dat hij zich op 3 Februari 1937 op zaal 7 van de Marinekazerne te Den Helder bevond; dat hij opdracht had beklaagde en zeemilicien S., die gestraft waren met streng arrest, naar het provoosthuis te brengen; dat bootsman Schaap op de zaal kwam; dat er toen op die zaal aanwezig waren hij, getuige, de marinier Cup, S., beklaagde en een of twee zeuntjes; dat de bootsman zeide: „v. d. M., je moet je handen uit je zakken halen” en vervolgens weer terug liep de zaal af; dat beklaagde opzettelijk ten aanhoore van hem, getuige, en doelende op bootsman Schaap, op dreigenden toon zeide: „Die krijg ik ook nog wel eens; als ik uit de knijp kom, schop ik hem ook in elkaar met zijn schijnheiligen kop.”; dat, toen v. d. M. deze woorden zeide, de bootsman bezig was de zaal af te gaan en zich bij den uitgang van die zaal bevond;

2°. G. Cup: dat hij is marinier der 1e klasse; dat hij zich op een

¹⁾ Zie onder het vonnis.

dag in het begin van de maand Februari 1937 met den sergeant der mariniers Gregoire, aan wien hij als geleider van de provoostarrestanten S. en v. d. M. was toegevoegd, op zaal 7 van de Marinekazerne te Den Helder bevond; dat er nog een paar andere menschen op die zaal waren; dat op een gegeven moment bootsman Schaap op die zaal kwam en tegen v. d. M. zeide: „v. d. M., je handen uit je zakken”; dat v. d. M., goed verstaanbaar voor hem, getuige, opzettelijk zeide, doelende op bootsman Schaap op dreigenden toon: „Ik zal hem wel eens in elkaar tikken met zijn saggerijnige kop, als ik er uit kom”, althans iets dergelijks;

3°. E. Schaap: dat hij is bootsman; dat hij ongeveer drie weken geleden (datum verhoor is 25 Februari 1937) op zaal 7 van de Marinekazerne te Den Helder kwam; dat hij beklagde zag staan met de linkerhand in diens zak; dat hij tegen beklagde zei: „Doe je hand uit je zak.”; dat hij verder de zaal inkeek en den sergeant der mariniers Gregoire, den marinier Cup en den zeemilicienmatroos S. zag; dat hij v. d. M. iets hoorde mompelen van „vijf dagen”, doch de woorden „als ik uit de knijp komt, schop ik hem ook in elkaar met zijn schijnheiligen kop” thans ten processe voor het eerst hoort;

O. dat de beklagde heeft verklaard:

dat hij is v. d. M., F. A., oud 20 jaren; dat hij den 1en September 1936 in werkelijken dienst is gekomen en ingelijfd als zeemilicien, dat hij thans dient als zeemilicien-matroos der 3e klasse;

dat hij van September 1936 af in de Marinekazerne te Den Helder dient;

dat hij zich op 3 Februari 1937, nadat hem een straf van vijf dagen streng arrest was aangezegd, waarover hij boos was, op zaal 7 van die marinekazerne bevond; dat op die zaal ook andere militairen waren, o.a. sergeant der mariniers Gregoire, de marinier Cup, de milicien S. en een stuk of acht anderen; dat bootsman Schaap op de zaal kwam en hem toevoegde: „Je handen uit je zak.”; dat deze daarbij op een schijnheilige manier keek;

O. dat door de verklaringen van de getuigen en die van den beklagde wettig en overtuigend is bewezen met beklagdes schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd;

O. betreffende de vraag of het bewezen verklaarde een strafbaar feit oplevert: dat bootsman Schaap de door beklagde gebezigde woorden niet heeft gehoord;

dat van een bedreiging met enig kwaad in den zin van artikel 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht onder deze omstandigheid geen sprake kan zijn daar voor bedreiging noodzakelijk is dat de bedreigende woorden rechtstreeks door den bedreigde worden gehoord;

dat echter de door beklagde gebezigde woorden: „met zijn schijnheiligen kop” wel opleveren belediging van den bootsman Schaap, daar zij den bootsman aantasten in diens eer of goeden naam, terwijl

de omstandigheid, dat de bootsman deze woorden niet heeft gehoord, voor de qualificatie van belediging irrelevant is;

dat, waar voorts bedoelde woorden gesproken zijn op een zaal van de Marinekazerne te Den Helder in tegenwoordigheid van anderen, aangenomen moet worden dat de belediging in het openbaar heeft plaats gehad;

dat derhalve, waar het voor het misdrijf gevorderde opzet voortvloeit uit de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd, het bewezen verklaarde strafbaar is en moet worden gequalificeerd als:

Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling beledigen;

O. dat een gevangenisstraf voor den tijd van drie weken staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden, waarin het is gepleegd en de persoonlijkheid van den beklagde;

Gezien de artikelen 1, 60, 62 en 108 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zee-macht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen met beklagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van drie weken.

EISCH EN CONCLUSIE, den Zeekrijgsraad te Willemsoord overgegeven in de zaak, aanhangig tusschen den Fiscaal ter eenre en F. A. v. d. M., zeemilicien-matroos der 3e klasse, gerequireerde, ter andere zijde.

De Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord,

Gezien enz.;

O. betreffende de vraag, of het bewezen verklaarde een strafbaar feit oplevert:

dat bootsman Schaap de bedreiging niet heeft gehoord;

dat bij het door het H.M.G. bevestigde vonnis van den Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch d.d. 28 Augustus 1928 (M.R.T. XXIV, blz. 470) een beklagde, aan wien ten laste was gelegd, dat hij als militair zijn meerdere in diens tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad heeft bedreigd, door hem toe te voegen: „Als ik later burger ben, dan zal ik je wel krijgen”, van het hem tenlastegelegde werd vrijgesproken, zijnde meer in het bijzonder niet bewezen, dat de meerdere — *nu deze de woorden niet heeft gehoord* — werkelijk bedreigd is geworden;

dat in casu wel niet is ten laste gelegd, dat beklagde bootsman Schaap in diens tegenwoordigheid heeft bedreigd, doch wel dat hij betreffende dezen ten aanhoore van anderen, *dus* in het openbaar (zie sententie H.M.G. d.d. 30 Augustus 1935, M.R.T. XXXI, blz.

392; zie ook M.R.T. XXXI, blz. 454), op dreigenden toon heeft gezegd de woorden in de telastlegging genoemd;

dat evenwel de omstandigheid, dat het feit in het openbaar geschiedde, ten aanzien der vraag of bootsman Schaap „is bedreigd” weinig effect sorteert;

dat bij laatstgenoemde sententie terecht is aangenomen, dat men iemand in het openbaar kan beledigen, ook al heeft de beledigde de beledigende woorden niet gehoord, doch zulks voortvloeit uit de beteekenis van het begrip beledigen;

dat toch onder beledigen moet worden verstaan het iemand aanranden in diens eer of goeden naam;

dat onder eer is te verstaan eergevoel, het iemand aantasten in diens *zedelijke* waarde als mensch;

dat voor aantasten van iemands eer, d.i. eergevoel, mitsdien beslist noodig is dat de beledigde de beledigende woorden heeft gehoord;

dat onder goeden naam is te verstaan iemand aanranden in de uitwendige eer, in de maatschappij aan dezen toekomende of door dezen wordende genoten;

dat mitsdien voor iemand aantasten in diens goeden naam niet noodig is, dat de beledigde de beledigende woorden heeft gehoord, mits anderen die woorden maar hebben gehoord;

dat het anders is gesteld met het begrip „bedreigen”;

dat uit den aard van de in titel IV W.M.Sr. als misdrijven tegen de ondergeschiktheid betitelde misdrijven, opgevat in dien zin, dat zij strekken om de *persoon* van den meerdere zoo krachtig mogelijk tegen aanranding van minderen te beschermen, waarvoor beslist noodig is, dat de mindere zijn meerdere steeds eerbiedig behandelt bij elke gelegenheid, voortvloeit dat de door een mindere ten aanzien van een meerdere geuite woorden onder het begrip „met eenig kwaad bedreigen” van artikel 108 W.M.Sr. vallen, wanneer die woorden van dien aard zijn, dat de meerdere onder den indruk *kan* komen, dat diens lijf of eer of de eerbeid, dien de mindere hem verschuldigd is, wordt bedreigd;

dat wel niet noodig is, dat de indruk in concreto bij den meerdere gevestigd *is*, doch wel — indien het opzet van den dader op het te weegbrengen van dien indruk gericht was, al had de dader zelfs niet den wil om zijn bedreiging ten uitvoer te brengen — dat de indruk in abstracto bij den meerdere gevestigd worden *kan*;

dat zelfs dit laatste in het onderhavige geval niet mogelijk was, daar bootsman Schaap de woorden niet heeft gehoord en dus nimmer onder eenigen indruk daarvan *kon* komen;

dat wel de bootsman Schaap de woorden op 25 Februari 1937 ten processe heeft gehoord, doch het tenlastegelegde feit is gepleegd op 3 Februari 1937 en algemeen wordt aangenomen, dat middels woorden gepleegde strafbare feiten zijn voltooid bij het uitspreken der woorden en niet op het moment, dat die woorden uitwerking hebben of kunnen hebben, zoodat strafbare poging van dergelijke delicten logisch ondenkbaar is;

dat nog overblijft de vraag, of de woorden „met zijn schijnheiligen kop” het tenlastegelegde onder een strafbaar feit doen vallen;

dat dit niet het geval wordt geacht;

dat die woorden wel is waar een minder vleierende waardeering betreffende des bootsmans physionomie inhouden en de bootman door die woorden — indien hij ze had gehoord — wellicht in zijn ijdelheid of eigenwaarde kon worden getroffen, doch nooit in zijn eer of goeden naam, d.i. zijn zedelijke waarde als mensch of de uitwendige eer, die hij in de maatschappij geniet;

dat die woorden al evenmin onder het begrip „uitschelden” of „beschimpn” vallen, daargelaten de vraag, of voor die begrippen al of niet is vereischt, dat de betrokkene ze heeft gehoord;

dat toch, hoe vaag en ruim de begrippen „uitschelden” en „beschimpn” ook mogen zijn, het domineerende hunner beteekenis is, dat daardoor iets spottends of hoonends wordt uitgedrukt (zie de beteekenis in van Dale’s woordenboek), iets waarmede door den dader juist en vooral in tegenstelling met het normale het scheppen van een komisch effect als oorzaak tot lachlust of verontwaardiging bij anderen is *bedoeld*;

dat in het onderhavige geval de woorden: „met zijn schijnheiligen kop”, bezien in verband met de overige door beklagde, volgens de telastelegging, gebezigde woorden niet wijzen op ’s daders bedoeling om een komisch effect te scheppen, doch eerder reden-gevend mogen worden genoemd voor de voorafgaande woorden als uiting van ’s daders verdriet en spijt;

dat het tenlastegelegde mitsdien niet onder art. 108 W.M.Sr. of eenig ander strafwetsartikel is te brengen en de beklagde mitsdien daarvan behoort te worden vrijgesproken;

O. dat het tenlastegelegde, hoewel niet strafrechtelijk strafbaar, desniettemin een feit oplevert, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde en dus onder art. 2 aanhef en onder ten eerste van de Wet op de Krijgstucht valt;

Gezien de artikelen 2 aanhef en onder 1e en 58 der Wet op de Krijgstucht;

Concludeert:

dat de Krijgsraad:

het den beklagde tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen en hem daaraan schuldig verklare, doch het feit niet strafrechtelijk strafbaar verklare;

de zaak, onder mededeeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier verwijze.

In den Zeekrijgsraad overgegeven.

Willemsoord, 10 Maart 1937.

De Fiscaal voornoemd,

D. FRANKEN.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 12 Mei 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Pezie, luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Mr. Dr. J. A. E. Buiskool.

Als militair behoorende tot eenige wacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (behoorende tot het wachsvolk (van de reewacht) ongeoorloofd van zijn schip weggelopen).

De in de eerste plaats ten laste gelegde opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid (tot schuldigverklaring waaraan de fiscaal had geconcludeerd) en de in de tweede plaats tenlaste gelegde culpose ongeoorloofde afwezigheid niet bewezen verklaard.

In het midden gelaten of inderdaad het voor art. 97 W.v.M.S. gevorderde opzet van zelf omvat de schuld voor art. 96 vereischt, in ieder geval moet evengoed voor het bestaan van schuld als van opzet vaststaan dat deze gedurende den ganschen tijd noodig voor de voltooiing van het delict, dus i.c. ten minste één dag, aanwezig moet zijn geweest.

Een aanvankelijk opzettelijk of schuldig handelen bij het begin van uitvoering bij de hier bedoelde delicten is niet voldoende om daardoor alleen een schuldverband aan te nemen ten opzichte van het geheele voltooide delict.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiscaal tegen: S., oud 20 jaren, geboren te Amsterdam, zeemilicien-stoker der 3e klasse, gedetineerd in het Marineprovoosthuis te Willemsoord,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad, dd. 20 April 1937 No. 5340 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad, dd. 29 April 1937 No. 5340 Int. en het aan den voet van dat bevel aan den beklaagde tenlastegelegde:

dat hij, dienende als zeemilicien-stoker der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder, aldaar op 15 Maart 1937 te ongeveer 13 uur 15 minuten, in tijd van vrede, met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken, althans opzettelijk, ongeoorloofd van voornoemd schip is weggelopen en sindsdien voortdurend en zonder vergunning afwezig is gebleven,

totdat hij op 19 Maart 1937, nadat aan de Marinekazerne te Amsterdam kennis was gegeven, dat beklaagde ziek lag ten huize zijner ouders te Amsterdam, op last van den wnd. Chef van den geneeskundigen buitendienst der Marine te Amsterdam naar het Marinehospitaal te Den Helder is geëvacueerd,

althans:

dat hij, dienende als zeemilicien-stoker der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder, aldaar op 15 Maart 1937 te ongeveer 13 uur 15 minuten, in tijd van vrede, met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken, althans opzettelijk, ongeoorloofd van voornoemd schip is weggelopen, terwijl het aan zijn schuld te wijten is geweest, dat hij van den avond van voornoemden dag af tot 19 Maart d.a.v. voortdurend ongeoorloofd afwezig is gebleven,

althans:

dat hij, dienende als zeemilicien-stoker der 3e klasse aan boord van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder, aldaar op 15 Maart 1937 te ongeveer 13 uur 15 minuten, toen hij behoorde tot het wachtsvolk van genoemden bodem, als hoedanig hij aan boord moest blijven, in strijd met deze op hem rustende verplichting, ongeoorloofd van genoemd schip is weggelopen;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde tenlastelegging aan den beklaagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag 12 Mei 1937 des namiddags ten 11½ ure;

Gehoord de verdediging van den beklaagde voorgedragen door zijn raadsman Mr. Dr. J. A. E. Buiskool;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigerklaring van den beklaagde aan het hem primair tenlastegelegde en veroordeeling deswege van hem tot een gevangenisstraf voor den tijd van één maand met bepaling dat van den tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak van 19 Maart 1937 tot 21 April d.a.v. in voorloopige hechtenis (licht arrest) doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf 8 dagen en de tijd door hem sedert 21 April 1937 in arrest zonder waarneming van dienst doorgebracht geheel in mindering zal worden gebracht;

O. dat het extract-stamboek van den beklaagde inhoudt: dat hij is S., oud 20 jaren, geboren te Amsterdam; dat hij op 1 September 1936 als gewoon dienstplichtige in werkelijken dienst is opgekomen en sedert dien in werkelijken dienst is gebleven;

O. dat een extract-scheepsjournaal van Hr. Ms. „Wachtschip” dd. 8 April 1937, onder meer inhoudt:

Reewacht van Maandag 15 Maart 1937: 16 u. 55 stoker der 3e klasse Z. M. S. (. . . .) ontbreekt bij het aantreden van de wacht voor de P. W.; is, de wacht hebbende, weggelopen van boord.

Reewacht van Vrijdag 19 Maart 1937, ontvangen ten 12 u. 15 bericht van den Chef Geneeskundige buitendienst te Amsterdam, dat de stoker 3e klasse Z.M. S. (...) des namiddags in het Marinehospitaal zal worden opgenomen (S. was mankeerend sinds 15 Maart \pm 16 u. 55);

O. dat ten processe hebben verklaard de navolgende getuigen onder eede:

1e. I. Spangenthal, arts te Amsterdam, dezen tevens gehoord als deskundige onder eede:

dat hij in den morgen van 19 Maart 1937 in zijn functie van waarnemend chef van den Geneeskundigen Buitendienst der Marine te Amsterdam, beklaagde ten huize van diens ouders heeft bezocht; dat hem den dag te voren was kennis gegeven dat deze overspannen was; dat geen duidelijke ziekte-verschijnselen aanwezig waren; dat hij last gegeven heeft S. naar het Marinehospitaal te Den Helder te evacueeren;

2e. A. M. van Vegchel, sergeant-schrijver bij de Koninklijke Marine te Amsterdam:

dat in den avond van 15 Maart 1937 twee vrouwen van wie een verklaarde de moeder van den beklaagde S. te zijn, zich vervoegden aan de Marine-kazerne te Amsterdam; dat beklaagde's moeder hem — getuige —, die toen onderofficier van de eerste wacht was, mededeelde dat beklaagde malende op één van de grachten te Amsterdam was aangetroffen en thans bij haar thuis lag; dat hij naam en adres van de moeder heeft opgeschreven en verder het feit aan den officier van de wacht heeft gemeld;

O. dat beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij op 15 Maart 1937 te ongeveer 13 uur 15 minuten opzettelijk ongeoorloofd is weggelopen van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder, waar hij toenmaals als zeemilicien-stoker der 3e klasse diende; dat hij dienzelfden dag nog naar Amsterdam is gegaan en aldaar ten huize zijner ouders is flauw gevallen, weer bij is gekomen, doch niet dienzelfden avond of den volgenden morgen naar Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder is teruggekeerd, maar is thuis gebleven; dat hij graag wilde thuis blijven; dat hij wel op zijn beenen kon staan, maar heelemaal beefde; dat zijn moeder dienzelfden avond naar de Marinekazerne te Amsterdam is gegaan om hem ziek te melden en hem bij haar terugkomst berichtte dat de dokter den volgenden dag zou komen; dat zijn vader den Donderdag daarop nogmaals aan de Marinekazerne kennis heeft gegeven dat hij ziek thuis lag; dat op 19 Maart 1937 de dokter is gekomen en hij 's middags van dien dag op last van den dokter met een sergeant-ziekenverpleger naar het Marinehospitaal te Den Helder is gegaan;

dat hij vóór dat de dokter kwam, steeds in bed heeft gelegen; dat hij op 15 Maart 1937 behoorde tot het wachtvolk van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder en als zoodanig aan boord moest blijven;

O. dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtui-

ging heeft bekomen dat beklaagde het hem primair tenlastegelegde heeft gepleegd;

O. dat toch niet bewezen is dat beklaagde, nadat hij inderdaad opzettelijk, ongeoorloofd op 15 Maart 1937 te ongeveer 13 uur 15 minuten van Hr. Ms. „Wachtschip” te Den Helder is weggelopen, voor den duur van tenminste één dag opzettelijk ongeoorloofd afwezig is geweest;

O. dat beklaagde heeft beweerd dat hij in den avond van 15 Maart 1937 ziek is geworden en sindsdien tot de komst van den dokter op 19 Maart daaropvolgende het bed heeft gehouden;

O. dat aan den Krijgsraad niet is gebleken dat deze bewering van beklaagde in strijd met de waarheid was;

O. dat wel op 19 Maart 1937 de getuige-deskundige Spangenthal geen duidelijke ziekteverschijnselen bij beklaagde kon waarnemen en evenmin het door den deskundige Dr. W. Reilingh dd. 24 April 1937 uitgebracht geneeskundig rapport gewaagt van een ziek zijn van beklaagde, doch de Krijgsraad van oordeel is dat, al hellen beide deskundigen er toe over om aan te nemen dat beklaagde zou hebben gesimuleerd, dit niet als vaststaande mag worden aangenomen, nu het eerste geneeskundige onderzoek eerst op 19 Maart heeft plaats gehad en het niet onmogelijk moet worden geacht dat beklaagde's lichamelijke en/of geestelijke toestand hem heeft belet om in den avond van 15 Maart of in den ochtend van 16 Maart naar Den Helder terug te keeren;

O. dat nu wel evenmin is komen vast te staan dat beklaagde gedurende dien tijd wel ziek is geweest, doch beklaagde's bewering in deze niet zonder meer ter zijde mag worden gesteld, vooral niet nu, gelijk is komen vast te staan, beklaagde's moeder nog dienzelfden avond van den 15den Maart, beklaagde's ziek zijn aan de Marinekazerne te Amsterdam heeft gemeld;

O. dat, beklaagde's beweringen als juist aannemende, hij, te rekenen van het begin van zijn ongesteldheid, te weten in den avond van 15 Maart 1937, niet meer *opzettelijk ongeoorloofd* afwezig is gebleven, zoodat het primair tenlastegelegde niet is komen vast te staan;

O. dat evenmin het subsidair tenlastegelegde bewezen moet worden geacht;

O. dat beklaagde's ongesteldheid zijn afwezigheid het karakter van een opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid ontnam, doch daarom nog niet tot een culpose maakte;

O. dat toch beklaagde dadelijk maatregelen heeft genomen om de Marine in kennis te stellen van zijn ziekte en nog dienzelfden avond zijn moeder zich met het oog daarop aan de Marinekazerne te Amsterdam heeft vervoegd, terwijl volgens beklaagde den Donderdag daarop zijn vader nogmaals aldaar kennis van zijn ziekte heeft gegeven;

O. dat de beklaagde, eenmaal aangenomen dat hij werkelijk ziek was, wel alles heeft gedaan, wat hij onder die omstandigheden doen

moest en het hem niet kan worden verweten dat eerst op 19 Maart een dokter is verschenen, te meer niet nu volgens zijn verklaring, zijn moeder met de mededeeling thuis kwam dat den volgenden dag, dus den 16en Maart, de dokter zou komen;

O. dat evenmin kan worden gezegd, dat het feit dat beklaagde opzettelijk ongeoorloofd van zijn schip is weggelopen, voldoende is om aan te nemen dat, ook nadat het opzettelijke ongeoorloofde van zijn afwezigheid door zijn ziekte is komen te vervallen, zijn verdere afwezigheid in ieder geval door dat weggelopen aan zijn schuld zou zijn te wijten;

O. dat in het midden gelaten of inderdaad het voor artikel 97 van het Wetboek van Militair Strafrecht gevorderde opzet vanzelf omvat de schuld die voor artikel 96 van dat Wetboek wordt vereischt, in ieder geval evengoed voor het bestaan van de schuld als van het opzet moet vaststaan dat deze gedurende den ganschen tijd, noodig voor de voltooiing van het delict, dus in casu tenminste één dag, aanwezig moet zijn geweest;

O. dat dit echter niet het geval is geweest, daar het feit van het ziek zijn gedurende dien dag evenzeer de schuld als het opzet van het ongeoorloofd afwezig zijn ophief en niet kan worden gezegd, dat een aanvankelijk opzettelijk of schuldig handelen bij het begin van uitvoering bij de hier bedoelde delicten voldoende is om daardoor alleen een schuldverband aan te nemen ten opzichte van het geheele voltooide delict;

O. dat echter door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wel wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem meer subsidiair is ten laste gelegd;

O. dat het bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd: „als militair behoorende tot eenige wacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen”;

O. dat na te noemen straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden waaronder het is gepleegd en de persoonlijkheid van den beklaagde;

Gezien de artikelen: 1, 60, 62, 129 1e en 5e lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 27 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemacht.

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen met beklaagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van 5 weken;

Bepaalt dat van den tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak van 19 Maart 1937 tot 21 April d.a.v. in voorloopige hechtenis (licht arrest) doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf 8 dagen en de tijd door hem van 21 April 1937 tot 12 Mei d.a.v. in arrest zonder waarneming van dienst doorgebracht geheel in mindering zal worden gebracht;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

Noot van den inzender.

De fiscaal oordeelde dat het primair tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen was (met uitzondering dan van de woorden „met het oogmerk om zich voorgoed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken, althans”). Hij overwoog dat beklaagde als verweer voerde, dat hij in den avond van den 15den Maart 1937 door ziekte het bed moest houden, en dat — ware dit verweer aanvaardbaar — de ongeoorloofde afwezigheid van beklaagde sinds den avond van 15 Maart 1937 niet opzettelijk zou zijn geweest doch aan culpa te wijten, wellicht het schuldverband der ongeoorloofde afwezigheid geheel zou opheffen. Z.i. moest beklaagde's verweer echter worden verworpen, omdat deze zelf opgeeft, dat hij dien avond wel op zijn beenen kon staan, alleen wat beverig was, terwijl volgens den indruk van getuige-deskundige Spangenthal, bevestigd door den inhoud van het door den deskundige Dr. W. Reilingh dd. 24 April 1937 uitgebracht geneeskundig verslag, die ziekte door beklaagde zou zijn gesimuleerd, althans geaggraveerd, hetgeen ook overeenstemt met beklaagde's eigen opgave, dat hij wel graag thuis wilde blijven. B.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 2 Juni 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninck, luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Mr. Dr. J. A. E. Buiskool.

1° *Diefstal, door een militair gepleegd op eene onder zijne bijzondere bewaking gestelde plaats;*

2° *Diefstal, tweemaal gepleegd (wegneming van een geldsbedrag uit den zak van een op de benedenverdieping in de kasernen hangenden jekker, terwijl hij aldaar als schildwacht ter bewaking op post was gesteld; verder wegneming, op twee verschillende tijdstippen, van een werkbrok en van een paar sokken).*

Straf: 5 maanden gev. straf, 2 maanden onvoorwaardelijk, 3 maanden voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren, met de bijzondere voorwaarden: a. dat hij zich wat betreft zijn gedrag, vrienden en na zijn

vertrek met groot verlof, de keuze van zijn woon- of verblijfplaats en werkkring zal houden aan de voorschriften hem te geven door de R. K. Reclasseeringsvereniging Afdeling Nijmegen; b. dat hij na zijn vertrek met groot verlof niet van woon- of verblijfplaats zal veranderen dan met uitdrukkelijke toestemming van die Reclasseeringsvereniging.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiskaal tegen K., oud 20 jaren, geboren te Nijmegen, zeemilicien-matroos der 3e klasse, gedetineerd in het Marine-provoosthuis te Willemsoord,

Gezien de beschikking tot verwijzing d.d. 13 April No. 5334 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad d.d. 19 Mei 1937, No. 5334 Int., en het aan den voet van dat bevel aan den beklagde tenlastegelegde:

1° dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 3e klasse, te Den Helder in den morgen van 21 Maart 1937, toen hij, gewapend met een getrokken scheepssabel, op post was gesteld in de benedenverdieping van het manschappengebouw van de Kazerne voor den Onderzeedienst te Den Helder, welke verdieping alzoo onder zijn bijzondere bewaking was gesteld, waarbij hij meer in het bijzonder te waken had, dat er aldaar geen ongeregelheden geschieden, uit den zak van een jekker, welke op één der gangen van die benedenverdieping hing, een geldsbedrag van f 0,35 of daaromtrent, toebehoorende aan E. J. Jansen, heeft weggenomen met het oogmerk om zich dat geld wederrechtelijk toe te eigenen;

2° dat hij op twee verschillende tijdstippen in het tijdvak van begin Januari 1937 af tot begin Maart 1937 telkens te Den Helder, telkens met het oogmerk van wederrechtelijke toeigening, heeft weggenomen een witte werkbroom en een paar sokken, onderscheidenlijk toebehoorende aan L. van de Ridder en aan E. A. Oldenburg;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding d.d. 20 Mei 1937, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde tenlastelegging aan den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag, 2 Juni 1937 des namiddags 1.30 ure;

Gelet op de verdediging van den beklagde voorgedragen door zijn raadsman, Mr. Dr. J. A. E. Buiskool;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan het hem daarin tenlastegelegde en veroordeeling deswege van hem tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zes maanden, met bevel dat de opgelegde gevangenisstraf zal worden ondergaan voor den tijd van drie maanden, maar voor den tijd van drie maanden niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond dat beklagde zich vóór

het einde van een proeftijd van drie jaren heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2 No. 1 der Wet op de krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2 Nos. 2-6 dier Wet, of niet heeft nageleefd de hem te stellen bijzondere voorwaarden:

a. dat hij zich wat betreft zijn gedrag, vrienden en na zijn vertrek met groot verlof de keuze van zijn woon- of verblijfplaats en werkring zal houden aan de voorschriften hem te geven door de R.K. Reclasseeringsvereniging Afdeeling Nijmegen, die bereid is een opdracht te aanvaarden overeenkomstig het bepaalde bij artikel 14d, lid 2 van het Wetboek van Strafrecht;

b. dat hij na zijn vertrek met groot-verlof niet van woon- of verblijfplaats zal veranderen, behoudens onder uitdrukkelijke toestemming van voormelde Reclasseeringsvereniging;

met bepaling dat van den tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak van den 23en Maart 1937 tot 14 April d.a.v. in voorloopige hechtenis (licht arrest) doorgebracht, bij de uitvoering der onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf 11 dagen en de tijd door hem sedert 14 April 1937 in arrest zonder waarneming van dienst doorgebracht, geheel in mindering zullen worden gebracht;

O. dat het extract-stamboek van den beklaagde inhoudt:

dat hij is K., oud 20 jaren, geboren te Nijmegen; dat hij op 3 Maart 1936 als gewoon dienstplichtige is opgekomen in werkelijken dienst en thans nog als zeemilicien-matroos der 3e klasse dient;

O. dat ten processe hebben verklaard de volgende getuigen onder eede:

1° Th. G. J. Klinkhamer, oud 35 jaren: dat hij heeft zitting gehad in een commissie van voorloopig onderzoek en de matroos 1e klasse E. J. Jansen bij die gelegenheid het volgende heeft verklaard:

dat deze op 21 Maart 1937 diens jekker in de gang van de benedenverdieping van het manschappengebouw van de kazerne voor den Onderzeedienst te Den Helder heeft opgehangen; dat deze later bemerkte dat uit dien jekker eenige dubbeltjes en een paar centen waren verdwenen; dat dit geld dezen toebehoorde en deze niemand toestemming gegeven heeft om dat geld uit diens jekkerzak te halen en zich toe te eigenen;

2° D. van de Ridder, oud 20 jaren: dat hij op een dag vóór 10 Januari 1937 te Den Helder een hem toebehoorende witte werbroek vermiste; dat hij niemand vergunning had gegeven om die broek weg te nemen en zich toe te eigenen;

3° E. A. Oldenburg, oud 20 jaren: dat hij op een Vrijdag, nu eenige maanden geleden (datum van het verhoor is 15 April 1937) te Den Helder een hem toebehoorend paar sokken in een balie in de week heeft gelegd; dat ze den volgenden dag verdwenen waren; dat hij niemand vergunning had gegeven om die sokken weg te nemen en zich toe te eigenen;

O. dat de beklaagde ten processe heeft verklaard: dat hij is K.,

oud 20 jaren, geboren te Nijmegen; dat hij, dienende als zeemilicienmatroos der 3e klasse, op 21 Maart 1937, gewapend met een getrokken scheepssabel op post was gesteld in de benedenverdieping van het manschappengebouw van de Kazerne voor den Onderzeedienst te Den Helder; dat die verdieping onder zijn bijzondere bewaking was gesteld en hij meer in het bijzonder te waken had, dat er aldaar geen ongeregeldheden geschieden; dat hij uit den zak van een jekker, hangende in de gang van die benedenverdieping, het zich daarin bevindende geld heeft weggenomen; dat dit geld niet van hem was, en hij het wegnam met de bedoeling om het zich toe te eigenen, hoewel hij daartoe geen vergunning had; dat hem later bleek, dat het geldsbedrag, dat hij weggenomen had, ongeveer f 0,35 bedroeg; dat hij op een dag ongeveer twee maanden geleden (datum van het verhoor is 15 April), te Den Helder een hem niet toebehoorende witte werkbreek heeft weggenomen met het oogmerk om die voor zich te behouden, hoewel hij daartoe geen vergunning had;

dat hij op een dag in Januari 1937 te Den Helder een paar hem niet toebehoorende sokken in zijn balie zag; dat hij die sokken uit die balie nam, met de bedoeling om die sokken voor zich te behouden, hoewel hij daartoe geen vergunning had;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

O. dat het bewezen verklaarde moet worden gequalificeerd als:

1e. „Diefstal, door een militair gepleegd op eene onder zijne bijzondere bewaking gestelde plaats”;

2e. „Diefstal, tweemaal gepleegd”;

O. dat na te noemen straf staat in goede verhouding tot den ernst van de gepleegde feiten in verband met de omstandigheden waaronder zij zijn begaan en de persoonlijkheid van den beklaagde;

O. dat er termen aanwezig zijn om het door den beklaagde in den vorm van licht arrest ondergane voorarrest bij de uitvoering der straf gedeeltelijk en het door hem sedert 14 April 1937 ondergane arrest zonder waarneming van dienst geheel in mindering te brengen;

O. voorts dat er redenen bestaan om de gevangenisstraf ten deele onvoorwaardelijk en ten deele voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen: 1, 13, 15, 60, 62 en 152 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b, 14d, 27, 57 en 310 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189, 190 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan den beklaagde is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen met beklaagde's schuld er aan, en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden;

Beveelt dat de opgelegde gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden zal worden ondergaan, doch voor den tijd van drie maanden niet zal worden ondergaan, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich vóór het einde van den proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2, No. 1 der Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, Nos. 2—6 dier Wet, of niet heeft nageleefd de hem te stellen bijzondere voorwaarden:

a. dat hij zich wat betreft zijn gedrag, vrienden en na zijn vertrek met groot-verlof de keuze van zijn woon- of verblijfplaats en werkkring zal houden aan de voorschriften hem te geven door de R. K. Reclasseeringsvereniging Afdeling Nijmegen, die bereid is een opdracht te aanvaarden overeenkomstig het bepaalde bij artikel 14d, lid 2 van het Wetboek van Strafrecht;

b. dat hij na zijn vertrek met groot-verlof niet van woon- of verblijfplaats zal veranderen, behoudens onder uitdrukkelijke toestemming van voormelde Reclasseeringsvereniging;

Bepaalt den proeftijd op twee jaren;

Bepaalt dat van den tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak van den 23en Maart 1937 tot 14 April d.a.v. in voorloopige hechtenis (licht arrest) doorgebracht, bij de uitvoering der onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf 11 dagen en de tijd door hem sedert 14 April 1937 in arrest zonder waarneming van dienst doorgebracht, bij de uitvoering der onvoorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Beveelt dat, onverminderd ieders rechten, na verloop van acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, de ten processe aanwezige kleedingstukken t.w. één witte werkbroek en één paar sokken, zullen worden teruggegeven, onderscheidenlijk aan L. van de Ridder en aan E. A. Oldenburg, aan welke personen genoemde voorwerpen wederrechtelijk werden onttrokken.

Noot van den Inzender:

I In deze zaak werd een voorlichtingsrapport uitgebracht door den heer J. H. Wiggers. Beklaagde's reclasseeringskansen beoordeelde hij gunstig. Hij was van meening, dat — ingeval aan beklagde een voorwaardelijke of een gecombineerde straf mocht worden opgelegd — er wel kans was dat herhaling van misdrijf zou worden voorkomen.

Ingeval van een voorwaardelijke veroordeeling of een gecombineerde straf beval hij de door den Krijgsraad overgenomen bijzondere voorwaarden aan.

II De Krijgsraad had op minder omslachtige wijze zijn doel kunnen bereiken met eene voorwaardelijke veroordeeling.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Beschikking van 9 April 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

ONTPLOFFING AAN BOORD HR. MS. „K VII”.

1°. *In zijn functie van waarnemend monteur van de wacht en van oudsten monteur aan boord van een onderzeeboot de als zoodanig op hem rustende en uit deze laatste functie mede voortvloeiende verplichtingen niet nagekomen, waardoor zoodanige omstandigheden bevorderd werden, dat een zware ontploffing aan boord van Hr. Ms. „K VII” kon plaats hebben;*

2°. *Bij het onderzoek ingesteld naar aanleiding van de onder 1° bedoelde ontploffing, de betrekkelijke commissie alsmede zijn oudsten officier voorgelogen.*

Causaal verband tusschen klagers plichtsverzuim en de explosie met haar gevolgen staat niet vast, zoodat de door hogere militaire autoriteit gewijzigde strafreden te dien aanzien ten gunste van klager wijziging behoeft. Wèl staat vast dat de explosie niet zou hebben plaats gehad, althans niet in zoodanig ernstige mate, indien klager niet het schromelijk plichtsverzuim had begaan, de ventilatie na te laten.

Het ter zake van dit plichtsverzuim zoowel zijn oudsten officier als de commissie van onderzoek voorliegen moet bijzonderlijk aan een hoofdonderofficier zeer zwaar worden aangerekend.

Niettegenstaande de wijziging van de strafreden in voor klager gunstigen zin zou het Hof oplegging van de zwaarste krijgstuuchtelijke straf rechtvaardig hebben geoordeeld. De eenigermate verzachtende omstandigheden: dat n.l. aan de leiding aan boord en bijzonderlijk aan de contrôle op de werkzaamheden zeer veel heeft ontbroken en dat klager doorlopend zeer goed is beoordeeld, nopen echter tot een milder oordeel.

Beklag gedeeltelijk gegrond. Strafreden verzacht. Straf, verlaging van majoor-monteur tot den stand van matroos 1e klasse (monteursmaat), gewijzigd in de, daarna in zwaarte volgende straf van 14 dagen streng arrest met inhouding van soldij, met bepaling dat deze straf niet geacht zal worden te zijn ondergaan door de tenuitvoerlegging van de tenietgedane zwaardere straf.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gelezen een verklaring, gedagteekend en bij den Commandant der Marinekazerne „Oedjoeng” ingediend op 4 Januari 1937, waarbij M., stamboek No., vóór de tenuitvoerlegging der straf waarover

beklag dienende als majoor-monteur op Hr. Ms. „Java, de eindbeslissing van dit Hof heeft ingeroepen over de straf van „verlaagd tot den stand van monteurs-maat”, met de omschrijvende strafreden:

„1e. Als oudste monteur aan boord van een onderzeeboot, nage„laten contrôle uit te oefenen op de voorgeschreven plichten van de „ondergeschikte monteurs bij het opladen der accubatterij, terwijl „hij als majoor-monteur weten moest, welke ernstige gevolgen nala„tigheid in het juist toepassen der voorschriften voor batterij-laden „kan hebben;

„2e. Toen hijzelf wachthebbend monteur was, opzettelijk nage„laten de voor dezen geldende voorschriften te volgen betreffende de „veiligheidsmaatregelen bij het batterij-laden en zelfs nagelaten zich „aan boord der onderzeeboot te begeven om althans eenige contrôle „uit te oefenen op den stand der ventilatie-kleppen;

„3e. Bij het onderzoek ingesteld naar aanleiding van een ont„ploffing aan boord van de onderzeeboot waar hij oudste monteur „was, zijn oudsten officier en ook de commissie van onderzoek voor„gelogen.”,

hem opgelegd op 20 November 1936 door den Commandant van genoemden bodem, den Kapitein-Luitenant ter zee N. A. Rost van Tonningen, van welke straf door den chef van den strafoplegger, den Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië, den Kapitein ter zee C. E. L. Helfrich, bij beschikking dd. 22 December 1936 de omschrijving is gewijzigd in „verlaagd tot den stand van matroos der 1ste klasse”, (ten rechte: verlaging tot den stand van matroos met bepaling dat hij zal behooren tot de klasse van monteurs-maat), terwijl de strafreden is gewijzigd in:

„1e. In zijn functie van waarnemend monteur van de wacht en „van oudsten monteur aan boord van een onderzeeboot de als zoo„danig op hem rustende en uit deze laatste functie mede voortvloeiende „de verplichtingen niet nagekomen, waardoor zoodanige omstandig„heden konden ontstaan en bevorderd worden, dat een zware ont„ploffing aan boord van Hr. Ms. „K 7” kon plaats hebben, waarbij „omvangrijke schade werd aangebracht en een mensch verwond werd „(zijnde deze verwonding „matig ernstige brandwonden”);

„2e. Bij het onderzoek ingesteld naar aanleiding van de onder „1e. bedoelde ontploffing, de betreffende commissie, alsmede zijn „oudsten officier, voorgelogen”;

zulks met ongegrondverklaring van het beklag;

Gezien de stukken;

O. dat de beschikking van den chef des strafopleggers blijkens diens schrijven aan 's Hofs President d.d. 27 Februari 1937 aan klager is meegedeeld op 2 Januari 1937, zoodat klager tijdig de eindbeslissing van het Hof heeft ingeroepen;

O. dat het Hof het onderzoek in deze zaak heeft opgedragen aan den Luitenant-Kolonel der Mariniers H. F. J. M. A. von Freitag Drabbe;

dat door dezen tot straffen bevoegden meerdere zijn gehoord:

als getuigen onder eede:

1e. J. G. Voerman, stbno. 7812, sergeant-monteur bij den Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië;

2e. A. A. de Voogd van Straten, stbno. 11174, korporaal-telegrafist aan boord van Hr. Ms. „K XIV”;

3e. J. J. Kemp, stbno. 11734, korporaal-torpedomaker bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja;

4e. W. Woerlee, stbno. 9826, majoor-machinist bij den Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië;

5e. R. de Bruyn, officier M. S. D. der 2de klasse aan boord van Hr. Ms. „K XII”;

tevens als deskundige:

6e. O. de Booy, luitenant ter zee der 1ste klasse bij den Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië;

7e. D. C. M. Hetterschij, kapitein-luitenant ter zee, Commandant van den Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië;

8e. (buiten eede) de klager;

dat wegens repatriëering, resp. verblijf buitengaats, niet zijn gehoord de getuigen Ch. F. M. Columbain, stbno. 7977, korporaalmonteur, R. A. Meyer, stbno. 10616, korporaal-telegrafist en J. Kasten, stbno. 8852, korporaalmachinist, wier verklaringen zijn opgenomen in het proces-verbaal dd. 14 April en 18 Mei 1936, opgemaakt door de commissie tot onderzoek van de explosie aan boord van Hr. Ms. „K VII”, benoemd door den Commandant van den Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië;

dat het Hof van het hooren van deze getuigen heeft afgezien, vermits hun verklaringen, voorzoover thans van belang, met klagers opgaven niet in strijd zijn;

O. dat is komen vast te staan door de verklaringen der getuigen voor de commissie van onderzoek, voorzoover nader gehoord onder eede bevestigd, en de opgaven van klager en door de bevindingen van genoemde commissie, neergelegd in voormeld proces-verbaal:

dat op 14 April 1936 om omstreeks 4 uur D. W. getuige Columbain, na aan boord van Hr. Ms. „K VII” het Anschutz-gyrokompas te hebben aangezet en de bijbehorende ampère-meters te hebben gecontroleerd, tot het verrichten van welke werkzaamheden hij het electrisch licht had ontstoken, zich naar den schakelaar begaf, om het licht weder uit te draaien;

dat op hetzelfde oogenblik, waarop hij het licht uitdraaide, een explosie plaats vond, waardoor getuige Columbain tegen den grond werd geslingerd en eenige brandwonden bekwam, terwijl zich door het geheele schip een dichte rook met brandlucht verspreidde, en een groot aantal beschadigingen aan het schip en deszelfs instrumenten werden aangericht, als in het rapport der commissie nader omschreven;

dat bij onderzoek naar den stand van de kleppen der ventilatieleiding bleek, dat de beide batterij-helften via stuurboord-ventilatieleiding in open verbinding stonden met de bootsruimte, waardoor het,

gezien den stand der ventilatiekleppen als in voormeld proces-verbaal aangegeven, mogelijk was, dat de zich uit de batterij ontwikkelende zuurstof en waterstof zich in de bootsruimte verzamelde en met de aanwezige zuurstof uit de lucht in de bootsruimte een explosief mengsel van gassen (knaalgas) ontstond, hetwelk door de bij het uitschakelen van het electrisch licht getrokken vonk, tot ontploffing werd gebracht;

door de verklaringen der getuigen Van der Mey, Kasten, Columbain, Voerman, Woerlee, De Bruyn en Kemp, van getuige-deskundige De Booy en de opgaven van klager:

dat klager op 11 April 1936 getuige Columbain onder zijn toezicht de batterij van Hr. Ms. „K VII” gedurende een half uur constant heeft doen laden, doch hij de bereikte eindspanning, zuurdichtheid, stroomsterkte en temperatuur van de standaardcellen niet meer weet;

dat deze gegevens noch in het werktuig- noch in het batterij-journaal zijn opgenomen;

dat echter uit de aantekening in het werktuig-journaal op 11 April 1936 kan worden geconcludeerd, dat inderdaad een half uur constant geladen is en de eindspanning normaal was en dat na het stoppen van de lading circa anderhalf uur is nageventileerd;

dat klager op 11 April 1936 aan getuige Voerman heeft meegedeeld, den volgenden morgen die batterij persoonlijk te zullen ventileren, zooals voorgeschreven in hoofdstuk VI, art. 17 der Voorchriften massa-plaat accubatterij onderzeebooten, doch in den morgen van 12 April 1936 die ventilatie niet heeft verricht of doen verrichten en zelfs dien dag niet aan boord van de „K VII” is geweest;

dat klager tot deze ventilatie geen uitdrukkelijke order heeft gekregen, doch wist, dat het volgens de voorschriften zijn plicht was deze te doen plaats hebben;

dat klager aanvankelijk zowel den oudsten officier van genoemden bodem, getuige Van der Mey, als de evengenoemde commissie heeft voorgelogen, door op te geven op 14 April 1936 wel aan boord te zijn geweest en wel geventileerd te hebben;

dat aan boord van de „K VII” de diesel-koker en de voorventilatiekoker bij het sluiten van de boot gesloten moesten worden en deze ook op 12 April 1936 gesloten waren;

dat derhalve de „K VII” met de wisselklep op binnenboord zich bevond in den toestand, welken men pleegt aan te duiden met „potdicht”;

dat de waaierkast aan boord van de „K VII” zwaar aan het verteren was, zulks op 2 September 1935 door klager is ontdekt en met zijn toenmaligen oudsten officier besproken;

dat in October 1935 een alstoen door klager geconstateerd gat op last van dien officier door klager is gedicht met een plaatje fibre en festinol, doch de waaierkast toen niet is afgenomen, niettegenstaande klager dit reeds eenige malen had voorgesteld;

dat de waaierkast het laatst is afgenomen in December 1934;

dat van een ander gat in de waaierkast dan dat, hetwelk toen door klager is gedicht, vóór de explosie in April 1936 niets bekend was;

dat volgens de betrekkelijke voorschriften en mede in aanmerking genomen, dat de boot na October 1935 gedurende het eerstvolgende halfjaar niet meer in onderhoud zou worden genomen, de waaierkasten zeer zeker hadden moeten worden afgenomen, ook al waren geen gaten ontdekt, hetgeen vanwege den Commandant, c.q. oudsten officier had moeten geschieden;

dat sedert den inbouw van de batterij in October 1935 tot en met 14 April 1936 aan boord van de K VII noch Krell-, noch knalgasproeven zijn gehouden, ofschoon volgens de voorschriften in dit tijdvak beide proeven tweemaal genomen hadden moeten worden;

dat de wisselklep tot ventileren binnen- of buitenboord stond op *binnenboord* in plaats van op buitenboord, terwijl de buitenboordskleppen van den batterij-ventilatie-koker open stonden;

dat deze wisselklep bediend wordt door een met lood bezwaarden handel in het volksverblijf en die door ieder, die ter plaatse komt, kan worden verzet;

dat door getuige Woerlee op 11 April 1936 tegen vastwerken de machinekamer-sluitronde is gemaakt en hij daarbij den goeden stand van de kleppen in Diesel- en voor-ventilatie-koker heeft gecontroleerd;

dat hij, hoewel hij met de kleppen van den batterij-ventilatie-koker niets te maken heeft, toch gezien heeft, dat deze op Zaterdag 11 April open stonden;

dat hij van den stand van de wisselklep en andere ventilatiekleppen van de batterij niets afweet, omdat het controleren van den juisten stand van deze kleppen tot de verplichtingen van den oudsten monteur behoorde;

dat de voorgeschreven sluitronde, die bij het eindigen van de werkzaamheden door een officier M.S.D. gemaakt moet worden (ingevolge „Orders en mededeelingen voor bootscommandanten Onderzeedienst in Nederlandsch-Indië” vastgesteld door den Commandant van den Onderzeedienst), *niet* is gemaakt;

dat door klager ten aanzien van het behandelen, laden en ontladen van de accubatterij uitsluitend overleg gepleegd werd met den oudsten officier;

dat de batterij bij maandelijksch onderhoud *niet* werd bijgevuld en de verbindingen in de batterij onvoldoende werden nagegaan;

dat getuige Woerlee voor het maken van de sluitronde geen opdracht had ontvangen, doch het maken van zijn eigen ronde reeds langen tijd tot zijn gewone werkzaamheden behoorde;

door de verklaring van getuige-deskundige Hetterschij;

dat, niettegenstaande krachtens de Voorschriften Kon. Marine (2 V.K.M. Va, Bijlage 1 blz. 7) de monteur onder het rechtstreeksch toezicht staat van den Commandant der boot, waarop hij te werk is gesteld, niettemin in de bepaling No. 6a van het orderboek onder-

zeebooten is bepaald, dat dit toezicht wordt uitgeoefend door den oudsten officier van de betreffende boot;

dat op 12 April 1936 als oudste officier der „K VII” was aangesteld getuige Van der Mey, die als zoodanig niet was afgeoeffend;

O., dat deskundige De Booy als zijn oordeel over het gebeurde heeft te kennen gegeven, dat de ontploffing moet zijn te wijten aan de omstandigheid, dat tengevolge van het niet-ventileeren der batterij door klager op 12 April 1936 in verband met den aangeetroffen stand op binnenboord van de wisselklep en het zich hierdoor bevinden van de boot in den toestand van „potdicht”, zich in het tijdvak van 11—14 April 1936 aanvankelijk in de batterij een zwak explosief gasmengsel en vervolgens een niet-explosief gasmengsel heeft ontwikkeld, hetwelk de boot kon binnentreden en zich aldaar verbinden met de in de lucht aanwezige zuurstof, waardoor knalgas ontstond, hetwelk door de, bij het uitschakelen van het licht, optredende elektrische vonk tot ontploffing kon komen;

dat de telegrafisten, die op 13 April 1936 op de „K VII” zijn geweest, dit knalgas niet konden opmerken, daar dit gas reukloos, smaakloos en kleurloos is;

dat weliswaar door de geconstateerde scheuren in de waaierkast eveneens eenig gas in de boot kon vloeien, doch, ware de wisselklep op buitenboord gesteld geweest, geen zoodanige hoeveelheid gas de boot had kunnen binnentreden om een explosie te veroorzaken van den omvang als thans heeft plaats gehad;

dat niet kan worden vastgesteld, dat klager's niet-ventileeren de oorzaak van de ontploffing is geweest, daar die ontploffing niet zou zijn ingetreden, als niet de wisselklep op binnenboord had gestaan en, gezien de plaatsing van den handel van genoemde klep en de situatie aan boord, in verband met klagers ontkenning dien-aangaande en de verklaring van getuige Woerlee niet met zekerheid kan worden geconstateerd, dat het staan van die wisselklep op binnenboord is te wijten aan klager;

dat het Hof dit deskundig oordeel overneemt en tot het zijne maakt;

O., dat klager zijn ernstig plichtsverzuim, bestaande in het niet-ventileeren, heeft erkend, doch heeft ontkend, dat de ontploffing en derzelver gevolgen hem kunnen worden toegerekend;

dat dit verweer in zooverre aanvaardbaar is, dat blijkens de verklaringen van deskundige De Booy het causaal verband tusschen klager's plichtsverzuim en de explosie met derzelver gevolgen niet vaststaat, zoodat de strafreden te dien aanzien ten gunste van klager wijziging behoeft;

dat trouwens, ware dit anders, klager ter zake van het aan zijn schuld te wijten hebben van lichamelijk letsel voor den Zeekrijgsraad zou hebben moeten terechtstaan;

dat evenwel blijkens de verklaringen van den deskundige De Booy evenzeer vaststaat, dat de explosie niet zou hebben plaats gehad, althans niet in zoodanig ernstige mate, indien klager niet

het schromelijk plichtsverzuim had begaan, op 12 April 1936 de ventilatie na te laten;

dat voorts mede het door klager erkende feit, dat hij ter zake van dit plichtsverzuim zoowel zijn oudsten officier als de commissie van onderzoek heeft voorgelogen, bijzonderlijk aan een hoofdonder-officier zeer zwaar moet worden aangerekend;

O., dat dan ook het Hof niettegenstaande de voorschreven wijziging der strafreden in voor klager gunstigen zin de oplegging der zwaarste krijgstuuchtelijke straf rechtvaardig zou hebben geoordeeld, ware het niet, dat de navolgende voor klager eenigermate verzachtende omstandigheden tot een milder oordeel nopen:

1e. dat, gelijk naar 's Hof's oordeel uit de verklaringen van de getuigen-deskundigen De Booy en Hetterschij is af te leiden, aan de leiding aan boord van Hr. Ms. „K VII” en bijzonderlijk aan de controle op de werkzaamheden aan boord van dat schip zeer veel heeft ontbroken;

2e. dat klager sedert 1931 zoowel wat zijn bruikbaarheid als persoonlijkheid betreft, doorlopend zeer goed is beoordeeld;

dat, gezien deze omstandigheden, het Hof de straf van verlaging te zwaar acht — weshalve het beklag gedeeltelijk gegrond behoort te worden verklaard — doch, gezien den ernst der feiten, oplegging der daarna in zwaarte volgende straf noodzakelijk acht en daarbij tevens wenscht te bepalen, dat deze straf *niet* zal worden geacht te zijn ondergaan door de tenuitvoerlegging der tenietgedane zwaardere straf;

Krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag;

Verklaart het beklag gedeeltelijk gegrond;

Wijzigt de strafreden, zoodat die komt te luiden:

1e. „In zijn functie van waarnemend monteur van de wacht en van oudsten monteur aan boord van een onderzeeboot de als zoodanig op hem rustende en uit deze laatste functie mede voortvloeiende verplichtingen niet nagekomen, waardoor zoodanige omstandigheden bevorderd werden, dat een zware ontploffing aan boord van Hr. Ms. „K 7” kon plaats hebben;

2e. „Bij het onderzoek ingesteld naar aanleiding van de onder 1e bedoelde ontploffing, de betrekkelijke commissie, alsmede zijn oudsten officier, voorgelogen”;

Wijzigt de straf waarover beklag in veertien dagen streng arrest met inhouding van de geheele soldij gedurende den geheelen straf-tijd;

Bepaalt, dat deze straf *niet* geacht zal worden te zijn ondergaan door de tenuitvoerlegging der tenietgedane zwaardere straf;

Gelast, dat de gewijzigde straf en strafreden zullen worden ingeschreven in het strafregister en in het conduiteboekje van klager in stede van die, waarover beklag, onder vermelding van deze beschikking;

Beveelt, dat deze beschikking behoorlijk zal worden tenuitvoer-geleegd;

Bepaalt, dat van 's Hof's beschikking zullen worden uitgereikt: één afschrift aan klager, één aan den strafoplegger, één aan den Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië te Soerabaja (alle door tusschenkomst van den Commandant der Zeemacht) en één aan den Commandant der Zeemacht.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Beschikking van 23 April 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn, gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

I. Zich op 30 November 1936, als telegrafist van de wacht op het radiostation Manggarai, onnoodig van zijn post begeven, zoodat hij niet uitluisteren kon, en in slapende houding, hangende over het raamkozijn van de radiokamer, aangetroffen.

II. Op 29 December 1936 anderhalf uur te laat gekomen op de wacht op het radiostation Manggarai.

III. Het onderzoek ter zake van het feit onder II vertraagd door voor te geven, dat hij de order om op het Departement der Marine te komen, niet gehoord heeft, welke verontschuldiging niet kan worden aanvaard.

Beklag ongegrond. De straf „verlaging tot matroos-telegrafist” behoort echter rechteus te luiden: „verlaging tot den stand van matroos met bepaling, dat de verlaging zal gaan tot de klasse van matroos-telegrafist”.

Een militair die een alleszins duidelijke order heeft ontvangen, heeft er voor zorg te dragen, dat hij die order onthoudt.

Het verweer, dat het tegelijkertijd in behandeling nemen van de drie feiten zou hebben geleid tot een zwaardere straf dan indien klager voor elk dier feiten afzonderlijk zou zijn gestraft, gaat i.c. niet op: het sub I vermelde feit is, ook in verband met vroegere soortgelijke vergrijpen, van zoo ernstigen aard, dat hij alleen reeds hierdoor heeft getoond ongeschikt te zijn voor het bekleeden van den rang van onderofficier. Bijzonderlijk aan een telegrafist moeten hooge eischen van waakzaamheid en plichtsbetrachting worden gesteld. Klager is dus door de gelijktijdige behandeling juist gebaat.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gelezen een verklaring, gedagteekend 20 Februari 1937, op 21 Februari 1937 bij den Commandant van Hr. Ms. „Sumatra” inge-

diend, waarbij A., stamboeknummer . . . , laatstelijk vóór de tenuitvoerlegging der straf waarover beklag dienende als korporaal-telegrafist op het radiostation Manggarai, thans aan boord van Hr. Ms. „Sumatra”, de eindbeslissing van dit Hof heeft ingeroepen over de straf van verlaging tot matroos-telegrafist met de omschrijvende strafreden:

I. Zich op 30 November 1936, als telegrafist van de wacht op het radiostation Manggarai, onnoodig van zijn post begeven, zoodat hij niet uitluisteren kon, en in slapende houding, hangende over het raamkozijn van de radiokamer, aangetroffen.

II. Op 29 December 1936 anderhalf uur te laat gekomen op de wacht op het radiostation Manggarai.

III. Het onderzoek terzake van het feit onder II vertraagd door voor te geven, dat hij de order om op het Departement der Marine te komen, niet gehoord heeft, welke verontschuldiging niet kan worden aanvaard.,

hem opgelegd op 31 December 1936 door het Hoofd van den Plaatselijken Dienst der Zeemacht te Batavia, den Kapitein-Luitenant ter zee J. W. G. van Hengel, welke straf en strafreden bij beschikking dd. 6 Februari 1937 van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië, den Schout-bij-Nacht H. Ferwerda, zijn gehandhaafd met ongegrondverklaring van het beklag;

Gezien de stukken;

O., dat het onderzoek in deze zaak is opgedragen aan den Luitenant-Kolonel der Mariniers H. F. J. M. A. von Frijtag Drabbe en door dezen zijn gehoord als getuigen onder eede:

1e C. Becher, stbno. 4179, sergeant-telegrafist aan boord van Hr. Ms. „Soerabaja”;

2e M. Kuiper, stbno. 3980, majoor-telegrafist bij het Departement der Marine te Batavia;

3e W. A. van der Graaf, stbno. 9207, bootsman bij het Departement der Marine te Batavia;

voorts (buiten eede) de klager;

dat de strafoplegger niet uitdrukkelijk heeft verzocht te worden gehoord en het Hof dit verhoor niet noodzakelijk heeft geoordeeld;

O., dat klager's bezwaren zich behalve tegen de zwaarte der straf, richten tegen de omschrijving der strafreden sub I, terwijl hij t.a.v. die sub II volledig erkent, het feit, zooals het daar is weergegeven, te hebben gepleegd en t.a.v. die sub III, ofschoon de juistheid der feiten niet ontkennend, in zijn verhoor heeft aangevoerd, dat hij geheel te goeder trouw was;

O., dat het beklag wat het onderdeel sub I der strafreden betreft, in hoofdzaak hierop neerkomt, dat hij ontkent, op 30 November 1936, terwijl hij als telegrafist van de wacht dienst deed, te hebben geslapen;

O., dat klager te dien aanzien heeft opgegeven:

dat hij op voormelden datum was aangewezen als telegrafist E.W. in het kortegolfstation op het radiostation Manggarai als hoedanig

het zijn plicht was om van 18h30 tot 24h00 uur dit station te blijven bezetten en uit te luisteren;

dat hij formeel gedurende al dien tijd de koptelefoon om moet hebben, doch zulks in de praktijk niet voortdurend wordt volgehouden en wel bij korte tusschenpoozen de koptelefoon van de ooren wordt verwijderd en van die tusschenruimte ook wel gebruik wordt gemaakt om even naar de W.C. te gaan, het hoofd te verfrisschen, koffie te drinken e.d.;

dat hij dien avond van 18 h 30 tot ongeveer 22 h 40 de koptelefoon onafgebroken heeft omgehad en hij op laatstgenoemd tijdstip de koptelefoon aflegde om even heen en weer te gaan loopen;

dat hij om ongeveer 22 h 45 uit het raam is gaan hangen om frissche lucht te happen en daarna om 22 h 50 getuige Kuiper hem op den linkerschouder tikte en vroeg „sta je te slapen?“;

dat hij getuige Kuiper om ongeveer 22 h 30 het gebouw hoorde binnenkomen door inductie van de bel in zijn telefoon, immers hij uit dit geluid en de omstandigheid, dat de persoon, die bleek binnengekomen te zijn, hem geen goeden dag kwam zeggen, hetgeen getuige Kuiper niet en anderen wel bij hem plegen te doen, opmaakte, dat het getuige Kuiper was, die toen binnenkwam;

dat hij getuige Kuiper niet het seinlokaal heeft hooren binnenkomen, omdat hij zijn hoofd buiten het raam had gestoken;

dat hij op de evengenoemde vraag van getuige Kuiper heeft geantwoord: „neen, majoor, ik sta naar buiten te kijken“, waarbij hij, klager, zich omdraaide en getuigen Kuiper en Becher in de deuropening van het seinlokaal zag staan;

dat hij, klager, geen oogenblik geslapen heeft en niet in slapende houding heeft gestaan, doch dat het mogelijk is, dat zijn wijze van kijken een slaperigen indruk maakte, omdat hij van de duisternis plotseling in het volle licht keek;

dat getuige Kuiper, zonder verder iets te zeggen, wegging en hij, klager, dan ook geen rapport had verwacht;

O., dat te dien aanzien is verklaard:

door getuige Kuiper:

dat hij, op 30 November 1936 om ongeveer 22 h 30 van passagieren teruggekomen, na even gesproken te hebben met getuige Becher, die toen wacht had op de lange golf, even ging kijken naar klager, die toen, gelijk klager ook heeft opgegeven, wachtdienst had op de korte golf;

dat hij, getuige, toen, door de openstaande deur van klager's wachtlokaal kijkende, constateerde, dat klager zijn koptelefoon op de tafel had neergelegd en zelf uit het raam hing in een zoodanige houding, dat hij, getuige, dacht, dat klager sliep;

dat hij daarop, teneinde bij het eventueel maken van rapport meer bewijs te hebben, naar getuige Becher is gegaan en dezen verzocht, met hem mee te gaan;

dat hij met getuige Becher naar klager's lokaal is teruggekeerd en toen constateerde, dat klager nog in dezelfde houding uit het raam

hing, n.l. met zijn buik dwars over het kozijn, het hoofd naar buiten omlaag hangend, eenigszins gesteund op den rechterarm;

dat klager hem en Becher niet hoorde aankomen, niettegenstaande de stap van getuige Becher, die op schoenen zonder rubber liep, in het holle gebouw vrij hard klonk;

dat het z.i. mogelijk is, dat klager hen niet hoorde aankomen, omdat hij met zijn bovenlichaam buiten het raam hing;

dat getuige Becher in de deuropening bleef staan;

dat hij, getuige, de stellige overtuiging had, dat klager sliep, ofschoon hij dit niet bepaald heeft geconstateerd;

dat hij, vlak achter klager gekomen, eerst „hé” riep op zoodanig luiden toon, dat klager, als hij wakker was geweest, dit zeker had moeten hooren;

dat hij, getuige, toen klager op dezen roep niet reageerde, hem onmiddellijk daarna, doch als een geheel afzonderlijke handeling, in diens zijde tikte op krachtige wijze, waarop klager een beweging maakte als iemand, die wakker schrok, zich naar hem getuige toekeerde en rechtop ging staan;

dat hij toen aan klager vroeg: „Hé, sta je te slapen?” of iets dergelijks en klager toen volkomen normaal antwoordde: „Nee majoor, ik stond naar buiten te kijken.”;

dat klager toen klaar wakker was, naar zijn toestel ging en weer zijn post betrok;

dat hij getuige verder niets tegen klager heeft gezegd, ook niet, dat hij hem zou rapporteeren, zich met getuige Becher heeft verwijderd en dezen gezegd, dat hij van klager rapport zou maken;

door getuige Becher:

dat getuige Kuiper hem op 30 November 1936 vóór 24 h 00 kwam roepen met de woorden „Nou moet je eens even mee gaan kijken.”, althans met woorden van die strekking;

dat hij getuige Kuiper toen gevolgd heeft naar klager's wacht-lokaal en daarbij liep op normale wijze met schoenen zonder rubber, zoodat zijn stappen nog al hard klonken op den steenen vloer, doch klager hem en getuige Kuiper niet hoorde aankomen;

dat hij, getuige, toen, in de deuropening van dat lokaal staande, klager op een afstand van 4 à 5 meter van zich af zag hangen over een raamkozijn, ter hoogte van 80 c.M. boven den grond, met het bovenlichaam naar buiten, den rug naar binnen gekeerd, het hoofd voorover, terwijl hij den indruk had, dat het hoofd op een arm steunde;

dat hij getuige toen niet heeft geconstateerd, dat klager sliep, doch hij, ofschoon klager zich in een zeer ongemakkelijke houding bevond toch den indruk had, dat deze hing te slapen;

dat hij heeft gezien en gehoord, dat getuige Kuiper klager naderde, daarbij „hé” riep en op den schouder tikte;

dat hij niet weet, of het roepen aan het tikken voorafging of daarop volgde, doch dat dit *niet* twee afzonderlijke handelingen waren — voor de commissie op 11 Januari 1937 verklaarde getuige Becher

wèl te hebben waargenomen twee afzonderlijke handelingen, eerst het roepen, toen het tikken — ;

dat hij klager een schrikkende beweging zag maken en tot getuige Kuiper hoorde zeggen: „Nee majoor, ik sta naar de sterren te kijken.”;

dat het wel gebruikelijk is, dat een telegrafist van de wacht gedurende eenige oogenblikken niet uitluistert, b.v. om zich even te verfrisschen, naar de W.C. te gaan of zich een kop koffie in te schenken, doch niet, dat hij zijn koptelefoon aflegt en eenige meters verder uit het raam gaat hangen;

dat hij, getuige, na het onderhoud met getuige Kuiper na afloop van het gebeurde in klager's wachtlokaal aanstonds den indruk had, dat getuige Kuiper rapport over klager zou maken;

O., dat, ofschoon de verklaringen van getuigen Kuiper en Becher niet in alle onderdeelen overeenstemmen, toch door beide getuigen met beslistheid is geconstateerd, dat klager tijdens zijn wachtdienst gedurende eenigen tijd in slapende houding met het hoofd omlaag buiten het raam hing, zijn koptelefoon op de tafel latende liggen, en niet heeft bemerkt, dat getuige Kuiper twee maal en getuige Becher een maal tot in de deuropening van klager's lokaal zijn gekomen en klager door getuige Kuiper door roepen en aanstooten op de aanwezigheid zijner meerderen moest worden attent gemaakt;

dat het Hof geen reden heeft te twijfelen aan de juistheid van de verklaringen der getuigen, welke overigens in hoofdzaak met klager's opgaven overeenkomen;

dat deze feiten in de strafreden sub I juist zijn omschreven en zeer zeker een ernstig plichtsverzuim, mitsdien een krijgstuchtelijk vergrijp opleveren;

dat toch klager's verdediging, dat het gebruikelijk is, dat een telegrafist eenige oogenblikken niet uitluistert, teneinde zich te verfrisschen, ofschoon op zich zelf niet onjuist, hem in casu niet kan baten, daar klager zich niet tot een korte en weinig schadelijke onderbreking van zijn dienst heeft beperkt — die, ofschoon eveneens in strijd met de voorschriften, althans een mildere beoordeeling zou hebben gewettigd — doch, met verwaarloozing van zijn dienstverplichtingen in ieder opzicht, zich in een toestand heeft gebracht, waardoor hij geruimen tijd achtereen niet meer wist, wat er in of bij zijn wachtlokaal voorviel;

dat bijzonderlijk de omstandigheid, dat klager tot twee maal toe niet bemerkte, dat er iemand in zijn kamer kwam en, toen getuige Kuiper hem op zijn aanwezigheid attent maakte, opschrok, de overtuiging vestigt, dat, ware dit niet geschied, klager nog veel langer — en zulks blijkens zijn eigen opgaven, geheel zonder noodzaak — zich aan zijn dienstverplichtingen zou hebben onttrokken;

dat het hierbij irrelevant is, of klager bepaaldelijk heeft geslapen en dit in de strafreden ook niet staat vermeld;

O., dat de toedracht van zaken, weergegeven in het 2de onderdeel der strafreden, geheel wordt bevestigd door de opgaven van klager

en door de verklaring van getuige Kuiper, die te dezen aanzien heeft opgegeven:

dat klager op 29 December 1936 door hem, getuige, was aange-
wezen als telegrafist van de V.M., hetgeen meebracht, dat hij om
6 h 30 zijn post had moeten betrekken;

dat klager echter pas om ongeveer 8 h 00 op het station aankwam
en dus anderhalf uur te laat van passagieren terugkeerde, hetgeen
toen ook door klager aanstonds werd erkend en door hem, getuige,
onmiddellijk aan den bootsman van den plaatselijken dienst (getuige
Van der Graaf) werd gerapporteerd, zijnde dit laatste ook door ge-
tuige Van der Graaf in diens verklaring bevestigd;

O., t.a.v. de strafreden sub III, dat klager mede heeft erkend, dat
het juist kan zijn, dat hem op 29 December 1936 door getuige Van
der Graaf is aangezegd, op 30 December d.o.v. om 8 h 00 op het
Departement te komen voor behandeling van het rapport terzake van
het sub II omschreven feit, doch hij zich dit niet kon herinneren en
het zich evenmin herinnerde, toen hij den volgenden dag op dat uur
het radiostation Manggarai opbelde en de Inlandsche sergeant-tele-
grafist Abdoelmadjid hem toen vroeg, of hij niet op het Departement
moest komen, terwijl hij, zich op dien morgen telefonisch in verbinding
stellende met het subsistentenkader, geen inlichtingen kon krij-
gen en hij dien morgen niet op het Departement is gekomen;

dat hij op 29 December 1936 na 13 h 00 wel heeft gepassagierd en
ook een biertje op had, doch niet dronken was;

dat hij, klager, meent, dat uit het verloop dezer zaak blijkt, dat hij
te goeder trouw is geweest;

Overwegende, dat getuige Van der Graaf te dien aanzien heeft
verklaard:

dat hij op 29 December 1936 van getuige Kuiper het rapport ont-
ving van het feit, in de strafreden sub II omschreven en dezen tele-
fonisch heeft aangezegd, den volgenden morgen om 8 h 00 op het
Departement te komen in verband met de behandeling van dit rap-
port;

dat hij klager niet dadelijk kon bereiken, omdat deze in den mid-
dag geen dienst had;

dat klager echter dienzelfden middag om 19 h 30 van den wal
terugkwam en bij hem, getuige, is gekomen;

dat hij, getuige, toen kon ruiken, dat klager een biertje op had,
doch klager overigens een normalen indruk op hem maakte;

dat hij toen aan klager heeft meegedeeld, dat deze den volgenden
dag — 30 December 1936 — om 8 h 00 op het Departement moest
komen;

dat klager zich daarop verwijderde, doch ongeveer een kwartier
later terugkwam en hem, getuige, vroeg, waarom hij op het Departement
moest komen, en hij, getuige, toen aan klager antwoordde:
„Dat zal je divisiechef je wel mededeelen.”;

dat het mogelijk is, dat klager deze vraag ook reeds bij het eerste
onderhoud stelde, doch hij dit niet meer zeker weet;

dat hij wel absoluut zeker weet, dat klager uitstekend heeft begrepen, dat hij den volgenden morgen om 8 h 00 op het Departement moest komen;

dat dien morgen getuige Kuiper wel, doch klager niet is verschenen en dientengevolge de behandeling van het rapport heeft plaats gehad op 2 Januari 1937;

O., dat door deze verklaringen vaststaat, dat, klager op 29 December 1½ uur te laat van passagieren is teruggekeerd en op wacht verschenen, en dat hij op 30 December d.o.v. ondanks aanzegging niet op het rapport is verschenen;

dat deze beide feiten terecht als krijgstuchtelijke vergripen zijn aangemerkt en in de strafreden, waarover beklag, met juistheid omschreven;

dat klager's verontschuldiging, dat hij op 30 December 1936 niet opzettelijk heeft nagelaten, op het Departement der Marine te verschijnen, ook indien zij juist moge zijn, het onkrijgstuchtelijke van zijn gedrag niet opheft, vermits vaststaat, door de verklaring van getuige Van der Graaf, dat hij daartoe een alleszins duidelijke order heeft ontvangen en hij er als militair voor heeft zorg te dragen, dat hij die order onthoudt, en indien hij zich — gelijk in casu het geval was — naar het subsistentenkader begeeft en met meerderen over dienstaangelegenheden spreekt, ervoor heeft te zorgen, dat hij zich niet door drankgebruik of op andere wijze in een toestand brengt, die hem belet, orders naar behooren in zich op te nemen;

O., dat klager zich voorts bezwaard acht, dat door omstandigheden, van zijn wil onafhankelijk, drie feiten, van welke het 1ste geneerlei verband houdt met het 2de en 3de, tegelijkertijd in behandeling zijn genomen en naar zijn meening daardoor hem een straf is opgelegd, welke hem zwaarder treft dan indien hij voor ieder dier feiten afzonderlijk zou zijn gestraft;

dat aan klager kan worden toegegeven, dat de omstandigheid, dat deze drie feiten — nochtans op geheel regelmatige wijze — tezamen zijn behandeld en daarvoor dientengevolge één straf is opgelegd, hem niet kan worden toegerekend en met deze omstandigheid bij de bepaling der strafmaat rekening behoort te worden gehouden, doch zulks alleen te zijnen gunste zou kunnen strekken, indien de gepleegde feiten waren van zoodanigen aard, dat zij, waren zij ieder afzonderlijk in behandeling genomen, zouden hebben geleid tot oplegging van straffen, welke gezamenlijk als voor klager minder bezwarend waren aan te merken;

dat dit geval zich evenwel niet voordoet;

O. nader te dien aanzien:

dat het feit, dat klager op 30 November 1936 in slapende houding tijdens zijn wacht aangetroffen, niettegenstaande hij op 2 April 1936, dus nog geen jaar tevoren, met 10 dagen streng arrest gecorrigeerd is moeten worden wegens het *tot vier malen toe plegen van een soortgelijk vergrijp*, is van zoo ernstigen aard, dat alleen reeds hier-

door klager heeft getoond thans ongeschikt te zijn voor het bekleeden van den rang van onderofficier;

dat bijzonderlijk aan een telegrafist, bij wien gebrek aan waakzaamheid en plichtsbetrachting te allen tijde zoo groote belangen kan schaden, te dezen aanzien hooge eischen moeten worden gesteld en klager bij herhaling heeft getoond, aan deze eischen niet te voldoen, zoodat het Hof de straf van verlaging, gezien klagers voorafgaande soortgelijke tekortkomingen, reeds ten aanzien van het eerste feit volkomen gerechtvaardigd zou hebben geacht;

dat klager dus van de omstandigheid, dat de beide feiten, op 29 en 30 December 1936 gepleegd, tegelijk met het eerste feit zijn behandeld, ofschoon deze op zich zelf, hoezeer bepaaldelijk voor een onderofficier hoogst ernstig, nog niet tot verlaging zouden hebben geleid, geen nadeel heeft ondervonden, integendeel die samenvoeging tengevolge heeft, dat hem daarvoor thans geen afzonderlijke straf kan worden opgelegd; .

O., dat op deze gronden het Hof zich zoowel met de straf als met de strafreden ten volle kan vereenigen, zoodat het beklag ongegrond moet worden verklaard;

dat evenwel de opgelegde straf minder juist is geredigeerd en deze behoort te luiden als hieronder aangegeven;

Krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart het beklag ongegrond;

Handhaaft de strafreden, waarover beklag;

Verstaat, dat de straf, waarover beklag, rechtens behoort te luiden: „Verlaging tot den stand van matroos met bepaling, dat de verlaging zal gaan tot de klasse van matroos-telegrafist”;

Beveelt, dat de gewijzigde straf zal worden ingeschreven in klagers strafboek;

Gelast, dat van 's Hof's beschikking zullen worden uitgereikt: één afschrift aan klager, één aan den strafoplegger, den Kapitein-Luitenant ter zee J. W. G. van Hengel en één aan den Commandant der Zeemacht (de twee eerstgenoemde afschriften door tusschenkomst van laatstgemelde autoriteit).

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 2 April 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadman: Mr. G. E. baron van Ittersum.

Desertie in tijd van vrede (oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken).

Strafmotiveering: Samenloop met het misdrijf van zeeroof. Verwijdering naar het buitenland. Een hoogst nerveuse en onevenwichtige persoonlijkheid, die niet door misdadigen aanleg, doch door een bijzonder sterken, als pathologisch aan te merken lust tot avontuur tot zijn misdrijf is gekomen. Jeugdige leeftijd. Getoond berouw. Voor zeeroof reeds gestraft met één jaar gevangenisstraf.

Beklaagde ter zake van het door hem gepleegde feit ongeschikt om in den militairen dienst te blijven. Ontslag zonder ontzetting.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratiōne officii, appèllant, en L., stamboeknummer, oud 23 jaren, geboren te Deventer, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 1ste klasse bij de Marinekazerne „Goebeng” te Soerabaja, gedetineerde in de Strafgevangenis en Huis van Bewaring te Soerabaja, beklaagde-geappèlleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op den 9den Maart 1937, waarvan appèl, bij welk vonnis het den beklaagde primair tenlastegelegde ¹⁾ wettig en overtuigend bewezen is verklaard, beklaagde te dier zake, met vrij-spraak van het hem meer of anders tenlastegelegde, is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Desertie in tijd van vrede” en deswege veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, met bepaling, dat de tijd, van 21 tot en met 23 December 1936, door den beklaagde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering dezer gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht, en ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 11 Maart 1937, dus tijdig gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep dd. 22 Maart

¹⁾ De tenlastelegging luidde:

„dat hij dienende als matroos der 1ste klasse aan boord Hr. Ms. „Bankert”, destijds liggende te Soerabaja, in tijd van vrede, aldaar op 14 December 1936, des voormiddags ten 6 uur 30, met het oogmerk om zich voor goed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, althans opzettelijk ongeoorloofd van passagieren is achtergebleven en sindsdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, totdat hij in den namiddag van 21 December 1936 aan boord van den schoener „Martinus”, welke zich toen in zee bevond, op ongeveer 08°-12' Zuiderbreedte en 116°-43,5' Oosterlengte, door den luitenant ter zee der 1ste klasse F. B. Veenstra is gearresteerd, zijnde hij dienzelfden dag naar Hr. Ms. „Java” overgebracht.”

1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 24 Maart daaropvolgende;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 2 April 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het hooger beroep, het vonnis à quo zal vernietigen ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde hoofdstraf;

voornoemden beklaagde L., stamboeknummer, terzake van het feit, waaraan hij in het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op hetgen door en namens beklaagde ter terechtzitting in hooger beroep is aangevoerd;

Nog gezien de stukken;

O., dat aan beklaagde, nadat de door hem gekozen officier-raadsman verhinderd bleek te zijn als zoodanig op te treden, als rechtsgeleerd raadsman is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Meester G. E. Baron van Ittersum, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd, de Zeekrijgsraad ook terecht op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis genoemd, beklaagde aan het hem ten laste gelegde schuldig heeft verklaard en dit feit juist heeft omschreven;

O., dat het gepleegde misdrijf een bijzonder ernstig karakter draagt, daar beklaagde van den aanvang af het oogmerk heeft gehad, zich voor goed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken en zelfs om zich, zoo noodig door middel van het plegen van het buitengewoon ernstige misdrijf van zeeroof, naar het buitenland te verwijderen, hebbende hij evengenoemd misdrijf daarna ook inderdaad gepleegd;

dat het Hof dan ook een voorbeeldige straf noodzakelijk zou hebben geacht, ware het niet, dat het College op grond dat beklaagde zoowel blijkens zijn conduiteboekje als blijkens den indruk, door hem ter terechtzitting gemaakt, een hoogst nerveuze en onevenwichtige persoonlijkheid is, die niet door misdadigen aanleg, doch door een bijzonder sterken, als pathologisch aan te merken lust tot

Uit het vonnis nemen wij nog de volgende overweging over:

„O. dat in de verklaring van beklaagde dat hij zich naar het buitenland wilde verwijderen ten einde daar fortuin te zoeken, opgesloten ligt het voornemen om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, waaraan niet te kort doet beklaagde's verzekering dat hij zich onmiddellijk zou terugmelden ingeval Nederland in oorlog mocht geraken, doch dat deze onzekere toekomstige gebeurtenis dan ook van geen invloed was op het voornemen, dat bij hem bij zijn verwijdering voorzat doch slechts mogelijkerwijze van invloed, indien zij intrad, op dan nieuw te vormen plannen.”

Red. M.R.T.

avontuur tot zijn misdrijf is gekomen, wordende daarbij tevens rekening gehouden met beklagde's jeugdigen leeftijd, met zijn in beide instantiën getoond berouw en met de hem terzake van het misdrijf van zeeroof door den Raad van Justitie bereids opgelegde gevangenisstraf voor den tijd van één jaar; ¹⁾)

dat op deze gronden het College geen termen aanwezig acht, de door den eersten rechter opgelegde hoofdstraf te verzwaren, doch evenals de eerste rechter beklagde terzake van het door hem gepleegde feit ongeschikt acht in den militairen dienst te blijven;

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het op 9 Maart 1937 door den Zeekrijgsraad te Soerabaja gewezen en uitgesproken vonnis, waarvan beroep, zulks met behoud van de daarbij aan beklagde opgelegde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst *zonder* ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.

Korte mededeelingen uit de rechtspraak van den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

(ingezonden door den officier van administratie 1e klasse
Mr. R. J. Brunner, officier-commissaris te Willemsoord).

ZEEKRIJGSRAAD WILLEMsoORD 29 April 1937. Voorzitter (plv.) Mr. Veldman; leden: kapitein-luitenant ter zee Fruin, officier van administratie 1e klasse Klaassen, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse Govers en officier van administratie 1e klasse Scheepmaker.

Fisikaal: officier van administratie 1e klasse Mr. Franken.
Raadsman: kapitein der mariniers Roelofsen.

Huivredebreuk door „afloerder”; toerekeningsvatbaarheid.

I. Resultaten van het voorbereidend onderzoek.

Op een avond in October van het vorig jaar werden de bewoners van een perceel aan de peripherie van een gemeente te omstreeks 11 uur opgeschrikt door de aanwezigheid van een ongenooden gast op het balkon aan den achterkant van het belendende huis. De man neemt, zich ontdekt ziende, overhaast de vlucht. Er volgt aangifte bij de politie van een poging tot inbraak.

¹⁾ De Raad van Justitie zal van dit misdrijf hebben kennis genomen, nu die zeeroof begaan was in deelneming met een aan de rechtsmacht van den kolonialen burgerlijken strafrechter onderworpen derde-officier bij de Gouvernements-marine. (Zie art. 81 Inv. wet Mil. straf- en tuchtrecht).

De omstandigheid echter, dat volgens den aangever de „inbreker” in matrozenuniform was gekleed, brengt de politie op de gedachte dat de dader wel eens een zekere B. zou kunnen zijn geweest, iemand bij de politie bekend staande als „afloerder” (ook wel stelletjesloerder).

Het in diens richting geleide onderzoek heeft succes. Op B.'s schoeisel en kleding worden sporen aangetroffen van verf en kalk, terwijl verschillende plekken beneden het bewuste balkon beschadigingen vertoonen.

Na zich aanvankelijk van den domme te hebben gehouden geeft B., in kennis gesteld met de tegen hem gerezen bezwaren, tenslotte toe, dat hij degene is geweest die op dien bewusten avond zich op het balkon van het huis in quaestie heeft bevonden. Te omstreeks 11 uur is hij het erf van een woning opgelopen en via een schuurtje en een afvoerpijp op het balkon geklommen. Direct nadat hij daar was aangeland, is hij echter teruggekeerd, omdat hij bemerkte dat op het balkon van het belendende perceel iemand achter hem kwam staan, die hem iets toeriep.

Van zijn handelwijze geeft hij de politie geene verklaring. Hij bepaalt zich ertoe te zeggen, dat hij niet de bedoeling had om diefstal te plegen. Bij de instructie is hij wat openhartiger. Hij vertelt daar, dat hij dien avond onrustig was en niet thuis kon blijven. Hij is toen wat rond gaan fietsen. Onderweg kwam de gedachte bij hem op om eens te gaan kijken, „of hij wat zien kon” (d.w.z. van den omgang tusschen man en vrouw). Eerst verzette hij zich tegen die gedachte, zeer goed inziende dat dit „niet hoorde”. Toen hij echter van een dorpje in de nabijheid naar de plaats van zijn woning terugfietste, werd de drang hem te machtig. Hij stapte van zijn rijwiel en liep langs den achterkant van een paar, aldaar zich bevindende huizen naar het bewuste erf.

II. Resultaten van het onderzoek naar 's beklaagden persoonlijkheid.

De dader is een 27jarige matroos, stammende uit een visschersgezin. In Juli 1935 werd hij terzake van diefstal en mishandeling (van zijn toenmalige echtgenoot) veroordeeld tot eene gevangenisstraf van 2 maanden. Tevoren was hij nog nimmer met de justitie in aanraking geweest.

Sedert October 1935 is hij gescheiden. Van zijn vijf huwelijksjaren bracht hij de eerste twee alleen in Ned.-Indië door. Het huwelijk werd ontbonden op grond van overspel der vrouw.

Een poging om te hertrouwen mislukte, doordat de vrouw zijner keuze (een Duitse) over de grens werd gezet en hem zijn paspoort werd ontnomen. Beklaagde voelde zich hierdoor onrechtvaardig behandeld. Het zit hem erg dwars. Zelf is hij ervan overtuigd, dat als hij die vrouw gekregen had, het niet zoover met hem gekomen zou zijn. Volgens hem wist zij hem thuis te houden. Hij zou dan genezen zijn van zijn abnormale gedachten. Thans zijn deze hem de baas. Hij heeft een innerlijke drang en begeerte om 's avonds

en 's nachts door de ramen te gluren om man en vrouw bezig te zien. Ook zwerft hij dikwijls in de duinen om paartjes te bespieden. Hij heeft tot nog toe echter nog nooit iets bereikt.

Misbruik van sterken drank maakt hij niet.

III. Resultaten van het onderzoek naar 's beklagden geestvermogens.

Na ontvangst van het voorlichtingsrapport wordt het daarmee aangevulde dossier in handen gesteld van dr. G. Hoeneveld, zenuwarts te Alkmaar, met opdracht een onderzoek in te stellen naar beklagde's geestvermogens en in het daarvan uit te brengen verslag speciaal een met reden omkleed antwoord te geven op de volgende vragen:

1. Was beklagde tijdens het begaan van het feit lijdende aan eenige gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens? Zoo ja, aan welke?

2. Werkte die gebrekkige ontwikkeling of ziekelijke storing der geestvermogens opheffend of beperkend op zijne geschiktheid om zowel de feitelijke strekking als het ongeoorloofde van het begane feit te beseffen alsmede om ten aanzien daarvan zijn wil te bepalen?

3. Kan althans niet worden verklaard, dat het feit buiten dien invloed stond?

Dit antwoord luidt aldus:

1. Beklaagde was lijdende aan een ziekelijke storing der geestvermogens bij het begaan van het delict, in den vorm van een zware psychopathie, een van huis uit dus verkeerde aanleg van het centraal zenuwstelsel, waardoor gemakkelijk asociale handelingen optreden, in den vorm van moreele delicten of sexueele perversiteiten.

2. De feitelijke strekking en het ongeoorloofde van het begane feit beseft hij volkomen, maar ten aanzien daarvan kan hij niet voor 100 % zijn wil bepalen; de sterke positieve gevoelston aan de abnorme sexueele voorstellingen gebonden, doen deze in een soort dwanghandeling overgaan, zoodat hij met veel meer energie dan normaal dergelijke asociale handelingen heeft te bedwingen.

3. Hiervan is geen sprake, daar het feit telkens wordt herhaald en een consequent pathologisch karakter draagt.

In zijn slotbeschouwing merkt de rapporteur nog op: „Uit het onderzoek is gebleken, dat er somatisch, neurologisch en psychiatrisch geen organische afwijkingen zijn vast te stellen. Men heeft hier met een psychopaath te doen, die zeker heel goed begrijpt, dat hij bij dergelijke feiten verkeerd handelt en risico's op zich neemt. Een straf, in welken vorm dan ook, is m.i. op haar plaats, terwijl aan den anderen kant, gezien zijn psychopathische persoonlijkheidsstructuur, een milde beoordeeling is te rechtvaardigen; zoo zou ik dezen man in den dienst willen handhaven.”

IV. Resultateu van het onderzoek ter terechtzitting.

In zijn requisitoir komt de fiscaal tot de conclusie dat wettig en overtuigend bewezen is dat beklagde in den avond van October 1936 te wederrechtelijk over een schuurtje en langs

een afvoerpijp op een balkon is geklommen, welk balkon deel uitmaakte van de door den Heer X. bewoonde woning, gelegen Ystraat no. te Volgens hem moet dit gequalificeerd worden als „in de woning bij een ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringen”. Den beklagde oordeelt hij echter niet strafbaar.

De slotbeschouwing van den deskundige geeft hem de opmerking in de pen, dat het betoog als zoude beklagde een verminderd toerekeningsvatbare psychopaath zijn, aan wien een straf dient te worden opgelegd, waarbij — gezien beklagde's psychopathische persoonlijkheidsstructuur — een milde beoordeeling is te rechtvaardigen, niet tot de taak van den medicus behoort, maar als zuiver juridische vraag door den rechter dient te worden opgelost.

Hij overweegt voorts dat ons Wetboek van Strafrecht het begrip „verminderd toerekeningsvatbaar” niet kent, doch in art. 37 Sr. spreekt van personen getroffen door een ziekelijke storing hunner geestvermogens — wil men psychopathen —, die niet strafbaar zijn en in art. 37a Sr. van personen, getroffen door een ziekelijke storing hunner geestvermogens — wil men psychopathen —, die wel strafbaar zijn.

Het verschil tusschen de niet strafbare — en strafbare psychopathen zou niet moeten worden gezocht in het volkomen of verminderd toerekeningsvatbaar zijn, doch wel daarin, dat er bij de niet strafbare psychopathen een relatie bestaat tusschen het ziekelijk gestoord zijn der geestvermogens en het begane feit, terwijl bij de strafbare psychopathen die relatie niet aanwezig is. Immers art. 37 Sr. luidt: „Niet strafbaar is hij die een feit begaat, *dat hem wegens de ziekelijke storing zijner geestvermogens niet kan worden toegerekend*”, terwijl art. 37a zegt: „Bij strafrechtelijke vervolging van een persoon, bij wien tijdens het begaan van het feit ziekelijke storing der geestvermogens bestond, *zonderdat* art. 37, 1e lid wordt toegepast, doet de rechter recht met inachtneming van de bepalingen van den voorgaanden titel.”

De deskundige is nu tot de conclusie gekomen, dat beklagde tijdens het begaan van het feit lijdende was aan een ziekelijke storing der geestvermogens (zware psychopathie) en er verband was tusschen die storing en het begane feit. Immers beklagde kon wegens die storing t.a.v. het feit zijn wil niet ten volle bepalen. En er was geen sprake van dat het feit buiten invloed van de geestesstoring stond.

Al wil de deskundige blijkbaar in zijn rapport de klemtoon erop doen vallen, dat de beklagde niet volkomen krankzinnig is, niettemin moet — naar het oordeel van den fiskaal — aangenomen worden, indien men de conclusie van den deskundige deelt, dat den beklagde het begane feit wegens de ziekelijke storing zijner geestvermogens niet kan worden toegerekend en beklagde dus niet strafbaar is.

Hij concludeert tot vrijspraak. (Art. 185(4) R.Z.).

Na nog een nadere mondelinge toelichting van zijn rapport door

den deskundige ter terechtzitting wees de Zeekrijgsraad vonnis. Het college achtte met den fiscaal hier huisvredebreuk aanwezig. Ten aanzien van beklaagde's strafbaarheid overwoog de Raad:

„dat de strekking van het rapport van den deskundige is, dat „beklaagde z.i. tijdens het begaan van het feit lijdende was aan „een ziekelijke stoornis zijner geestvermogens in den vorm van een „zware psychopathie, een van huis uit verkeerde aanleg van het „centraal zenuwgestel, waardoor gemakkelijk asociale handelingen „optreden, in den vorm van moreele delicten of sexueele perverti- „sities;

„dat wel beklaagde de feitelijke strekking en het ongeoorloofde „van het begane feit beseft, doch hij ten aanzien daarvan niet vol- „komen zijn wil kan bepalen, daar de sterke positieve gevoelston „aan de abnormale sexueele voorstellingen gebonden, deze doen „overgaan in een soort dwanghandeling; dat beklaagde het feit „pleegde onder ongunstige levensomstandigheden, hetgeen van veel „invloed is op de totstandkoming van een dergelijke dwanghande- „ling, zoodat zeer zeker het begane feit gepleegd is onder den „invloed van ziekelijke storing zijner geestvermogens.”

Op grond van de meening van den deskundige, welke meening de Krijgsraad tot de zijne maakt ¹⁾, is het college van oordeel dat aan beklaagde het begane feit wegens ziekelijke storing zijner geestvermogens niet kan worden toegerekend en hij derhalve niet strafbaar is. Het feit wordt met beklaagde's schuld er aan, wettig en overtuigend bewezen verklaard en gequalificeerd als „in de woning, bij een ander in gebruik, wederrechtelijk binnendringen”, doch beklaagde, als ter zake niet strafbaar, daarvan vrijgesproken.

ZEEKRIJGSRAAD WILLEMSOORD 2 Juni 1937. Mr. A. J. Veldman, plv. president; kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninck, luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker, leden.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken. Raadsman: Mr. Dr. J. A. E. Buiskool.

Verband tusschen vonnis en administratief-rechtelijke maatregelen. ²⁾

F. H. v. d. Z., oud 26 jaar, marinier 1e klasse, gehuwd, niet eerder veroordeeld, niet in preventieve hechtenis, wordt terzake van diefstal in de kazerne van een jekker veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van een maand. Motiveering met de gebruikelijke formule.

Op verzoek van de Commissie van voorlichting in strafzaken te

¹⁾ Dit was niet noodig. De verklaring van den deskundige is immers bewijsmiddel.

²⁾ Verg. M.B.R. 1935, blz. 117; M.R.T. XXXII, blz. 140; M.B.R. 1937, blz. 142; M.R.T. XXXII, blz. 550.

Alkmaar bracht de afdeeling Reclasseering van het Leger des Heils te Amsterdam een rapport uit. Verdachte's verleden wordt daarin niet ongunstig genoemd. Naar het oordeel van rapportrice zal een o.v. straf ongetwijfeld veel ellende brengen. Het komt haar voor, dat een voorwaardelijke straf met daaraan verbonden toezicht „remmend” zal werken. Daarom wordt in overweging gegeven verdachte een kans te bieden door een voorwaardelijke straf.

Met deze conclusie kon de rapporteur van de Commissie van voorlichting in strafzaken te Alkmaar, de heer J. H. Wiggers zich minder goed vereenigen.

Hij schrijft in een nader door hem uitgebracht rapport: „Hoewel „het voorlichtingsrapport van het Leger des Heils omtrent dezen „beklaagde nogal gunstig luidt en tenslotte een voorwaardelijke „straf vraagt, vrees ik, dat een voorwaardelijke veroordeeling hier „weinig resultaat zal opleveren. Verdachte is iemand, die aardig „kan praten en die zich goed voor kan doen, doch voor wien het „noodzakelijk is, dat hij de ernst van het gepleegde misdrijf onder- „vindt.

„Nu de Heer Commandant geen voorstel zal doen om beklagde „uit den dienst te ontslaan, zal het voor dezen noodzakelijk zijn, dat „hij een ernstigen correctiemaatregel ondervindt. Extra-leiding en „controle heeft hij dan niet meer noodig. Op prijs zal worden ge- „steld, dat beklagde die thans voor het eerst met den Zeekrijgs- „raad in aanraking komt, nog niet uit den militairen dienst wordt „ontslagen.”

Anders dan de raadsman kon de fiskaal zich geheel vereenigen met de opvatting van den heer Wiggers. Hij eischte eene gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden.

Tot op zekere hoogte hadden we hier voor het eerst vasten grond onder de voeten. De Commandant van den beklagde deelde den voorlichtingsambtenaar mede, dat hij den delinquent na het ondergaan van een eventueele straf niet kan voordragen voor een oneervol ontslag ¹⁾ uit den dienst, gezien diens vroeger gunstige beoordeelingen en omdat er behalve wat een zekere vrijpostigheid aangaat, weinig op het gedrag van beklagde was aan te merken. Het is een schrede vooruit bij het geval, dat ik in M.R.T. XXXII, p. 550 mocht beschrijven. Ongetwijfeld moeten we ook hier weer afwachten, wat de Administratie doet, doch misschien komt er nog wel eens een tijd, dat de rechter omtrent haar houding vòòr het wijzen van het vonnis zekerheid heeft.

Een geval, als zich onlangs voerde en dat — ben ik goed ingelicht — binnenkort in dit tijdschrift nader besproken zal worden, waarbij eene poging tot reclasseering mislukte tengevolge van het ingrijpen van de Administratie, moet toch onder alle omstandigheden voorkomen worden. In het kort kwam dit hierop neer, dat de fiskaal

¹⁾ Van „oneervol” (lees: „niet-eervol”) ontslag zou hier toch geen sprake zijn, wèl van ontslag zonder nadere aanduiding. Zie art. 25(4) j^o art. 20 f. Reglement rechtstoestand militairen zeemacht. Red. M.R.T.

conform het voorlichtingsrapport eene voorwaardelijke gevangenisstraf had gevorderd met een onvoorwaardelijk ontslag. Als bijzondere voorwaarde werd voorgesteld, dat beklaagde zich zou doen opnemen in de landbouwkolonie van de reclasseeringsvereniging het Hoogeland. De Zeekrijgsraad, blijkbaar van meening dat een ontslag door het feit niet gemotiveerd was, veroordeelde beklaagde echter onvoorwaardelijk. Aanvankelijk tot groote voldoening van raadsman en beklaagde, die niets liever wilde dan in dienst blijven en op grond van zijn strafregister inderdaad daarop mocht rekenen. De Administratie oordeelde echter anders. Gaarne had men dit geweten vóór de vaststelling van de straf. Dan had men beklaagde bij zijn terugkeer in de maatschappij kunnen opvangen.

AMBTENARENRECHTSPRAAK.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

(rechtsprekend in militaire ambtenarenzaken.)

Uitspraak van 20 Januari 1937.

Voorzitter: Mr. H. van Haeringen.

Leden: S. P. Baart en M. J. Jansen; militaire leden: A. M. Geesink en H. Zeeman.

Artt. 2 en 12 Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932.

(Legerorders 1932, Nr. 3, herhaaldelijk gewijzigd.)

Afvoering van een sergeant-majoor-administrateur van de candidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur omdat hij, door het niet in voldoende mate bezitten van zelfstandigheid en tact in optreden, niet meer voldeed aan de algemeene eischen gesteld sub A van het 4de lid van art. 2 van het Bevorderingsvoorschrift.

Beteekenis van het plaatsen op de candidatenlijst. Ingevolge art. 12 kan afvoering van die lijst geschieden indien de betrokkene om eenigerlei reden de geschiktheid voor den desbetreffenden rang verliest, d.w.z. indien hij de geschiktheid die hij bezat, toen hij op de lijst werd geplaatst, om eenigerlei reden kwijtraakt, derhalve gerekend van het tijdstip van plaatsing op de lijst af in geschiktheid is achteruitgegaan, terwijl i.c. van achteruitgang van geschiktheid, bepaaldelijk wat betreft zelfstandigheid en tact in optreden niet is gebleken. Ook indien een feitelijke verzwaring van de functie van adj.-onderoff.-admin^r ingetreden na klagers plaatsing op de candidatenlijst, ware aan te nemen en de Minister van oordeel mocht zijn geweest dat klager niet aan de daardoor ontstane zwaardere eischen voldeed, had dit oordeel niet tot toepassing van art. 12 mogen leiden, aangezien evenzeer in dit geval niet van verliezen van eens bezeten geschiktheid, van achteruitgang in geschiktheid, kan worden gesproken.

Beroep gegrond. Ministeriële beschikking, waarbij klagers naam van de candidatenlijst is afgevoerd, vernietigd.

CENTRALE RAAD: De door den gemachtigde van den Minister ter bestrijding van de beslissing van het Ambtenarengerecht, nog aangevoerde grond, dat het niet aangaat, dat de rechter de administratie in de goede vervulling van haar taak zou dwarsboomen, vermag niet indruk op den Raad te maken. Het is toch duidelijk, dat, wanneer allereerst wettelijke voorschriften worden in het leven geroepen ter vaststelling van de rechtspositie der militairen en hun vervolgens het recht wordt verleend, zich ter handhaving van hun aldus verkregen rechten tot den rechter te wenden, er dezen geen verwijt van gemaakt kan worden, dat hij aan de administratie doet blijken, dat haar bewegingsvrijheid niet onbeperkt is, indien hij in concreto con-

stateert, dat een aan zijn oordeel onderworpen besluit van een administratief orgaan strijdt met eenig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift.

Uitspraak Ambtenarengerecht bevestigd, nu deze rechter op goede gronden, welke de C. R. overneemt en tot de zijne maakt, heeft beslist dat het bestreden besluit strijdt met artt. 2 en 12 van het Bevorderingsvoorschrift.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, heeft de navolgende uitspraak gegeven in zake: M., wonende te Bergen-op-Zoom, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, tegen den Minister van Defensie, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden A. Spruyt, kapitein der artillerie, wonende te 's-Gravenhage.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken,

Gezien de stukken;

Gehoord klager en den gemachtigde van verweerder;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting dd. 16 December 1936 en ter openbare terechtzitting van 30 December 1936, op welke laatste terechtzitting als getuigen en deskundigen zijn gehoord de ambtshalve opgeroepen W.J. Arriëns, te 's-Gravenhage, J. H. Sonne, E. van Engelenburg en J. Wabeke, die drie laatstgenoemden wonende te Bergen-op-Zoom;

Wat de feiten betreft:

O. dat verweerder bij beschikking dd. 8 October 1936 klagers naam van de kandidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur der infanterie heeft afgevoerd, daarbij overwegende, dat klager, ondanks zijn overige zeer goede eigenschappen, geacht wordt niet in voldoende mate zelfstandigheid en tact in optreden te bezitten om de werkzaamheden aan den rang van adjudant-onderofficier-administrateur verbonden naar behooren te kunnen vervullen en dat hij derhalve niet meer voldoet aan de algemeene eischen, zooals die onder A van het vierde lid van artikel 2 van het „Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932”, voor bevordering tot adjudant-onderofficier zijn gesteld;

O. dat klager tegen voormelde beslissing beroep heeft ingesteld en bij daartoe strekkend klaagschrift op de daarbij aangevoerde gronden heeft verzocht voormelde beschikking van den verweerder te vernietigen;

In rechte:

O. dat tusschen partijen onbetwist is en ook voor het Gerecht vaststaat, dat klager sinds 6 Augustus 1921 den rang van sergeant-majoor-administrateur der Infanterie bekleedt en op 18 Augustus 1923 is geplaatst op de kandidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur der infanterie;

O. dat de plaatsing van klager op laatstvermelde kandidatenlijst, ingevolge het bepaalde bij art. 2, lid 1 en 2, van het „Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932”, hierna mede aan te duiden als Bevorderingsvoorschrift, beteekent, dat hij volledig geschikt geoordeeld is om de functie van adjudant-onderofficier-administrateur bij de infanterie te vervullen, doch tot die functie nog niet is kunnen worden bevorderd uit hoofde van het feit, dat het in het boekwerk „Vredesorganisatie” aangegeven aantal plaatsen in den rang van adjudant-onderofficier-administrateur bij de infanterie vervuld is, en dat zijn bevordering, bij het openvallen van plaatsen in dien rang, behoudens in het geval van bevordering bij keuze, zal plaats hebben, zoodra hij overeenkomstig zijn plaats in de volgorde van de kandidatenlijst aan de beurt is;

O. dat ingevolge het bepaalde bij art. 12, lid 1 van voormeld Bevorderingsvoorschrift een candidaat van een kandidatenlijst, bij gemotiveerde beschikking van den Minister van Defensie kan worden afgevoerd, indien hij om eenigerlei reden de geschiktheid voor den desbetreffenden rang verliest en verweerder bij de bestreden beschikking ten aanzien van klager van voormelde bepaling heeft gebruik gemaakt uit overweging, dat klager niet langer zou voldoen aan de algemeene eischen, die onder A van het vierde lid van artikel 2 van het Bevorderingsvoorschrift voor bevordering tot adjudant-onderofficier-administrateur worden gesteld, namelijk niet in voldoende mate zelfstandigheid en tact in optreden zou bezitten om de werkzaamheden aan dien rang verbonden naar behooren te kunnen vervullen;

O. dat het Gerecht echter van oordeel is, dat verweerder in het onderhavige geval ten onrechte de bepaling van artikel 12, lid 1, van het Bevorderingsvoorschrift heeft toegepast, aangezien deze bepaling eischt, dat de candidaat, die van de kandidatenlijst wordt afgevoerd, de geschiktheid voor den betreffenden rang verliest, d.w.z. de geschiktheid, die hij bezat toen hij op de kandidatenlijst werd geplaatst, om eenigerlei reden kwijtraakt, derhalve gerekend van het tijdstip van plaatsing op de lijst af in geschiktheid is achteruitgegaan, terwijl in het onderhavige geval ten opzichte van klager van achteruitgang van geschiktheid, bepaaldelijk wat betreft zelfstandigheid en tact in optreden, noch uit de gedingstukken noch uit het onderzoek ter openbare terechtzitting is gebleken;

O. dat ook, indien een feitelijke verzwaring van de functie van adjudant-onderofficier-administrateur der infanterie, ingetreden na klagers plaatsing op de kandidatenlijst, ware aan te nemen, en verweerder van oordeel mocht zijn geweest, dat klager niet aan de daardoor ontstane zwaardere eischen voldeed, dit oordeel — daargelaten of het juist is — verweerder niet tot toepassing van de bepaling van art. 12, lid 1, van het Bevorderingsvoorschrift had mogen leiden, aangezien evenzeer in dit geval niet van verliezen van eens bezeten geschiktheid, van achteruitgang in geschiktheid, kan worden gesproken;

O. dat mitsdien, waar artikel 12, lid 1, van het Bevorderingsvoorschrift ten onrechte door verweerder is toegepast en ook overigens geen toepasselijk algemeen verbindend voorschrift is aan te wijzen op grond waarvan de bestreden afvoering van klagers naam van de kandidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur der infanterie kan worden gerechtvaardigd, de bestreden beschikking behoort te worden vernietigd wegens strijd met de bepalingen van het Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweedeluitenant 1932, speciaal met de artikelen 2 en 12 daarvan;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het beroep van klager gegrond;

Vernietigt de beschikking van den Minister van Staat, Minister van Defensie, d.d. 8 October 1936, waarbij klagers naam van de kandidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur der infanterie is afgevoerd.

Bovenvermelde uitspraak is, in door den Minister van Defensie ingesteld hooger beroep, bij uitspraak van 13 Mei 1937 door den Centralen Raad van Beroep bevestigd met de volgende overwegingen:

„O. dat de gemachtigde van eischer ter terechtzitting van dezen Raad de uitspraak, waarvan hooger beroep, nog heeft bestreden op dezen grond, dat het niet aangaat, dat de rechter de administratie in de goede vervulling van haar taak zou dwarsboomen, hetgeen naar het oordeel van dien gemachtigde geschiedt, indien de voormelde uitspraak wordt bevestigd;

O. dat deze grond evenwel op den Raad indruk niet vermag te maken;

O. toch, dat het duidelijk is, dat, wanneer allereerst wettelijke voorschriften worden in het leven geroepen ter vaststelling van de rechtspositie van militaire ambtenaren en hun vervolgens het recht wordt verleend, zich, ter handhaving van hun aldus verkregen rechten, tot den rechter te wenden, er dezen geen verwijt van gemaakt kan worden, dat hij aan de administratie doet blijken, dat haar bewegingsvrijheid niet onbepaald is, indien hij in concreto constateert, dat een aan zijn oordeel onderworpen besluit van een administratief orgaan strijdt met eenig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift;

O. dat in casu de eerste rechter op goede gronden, welke deze Raad overneemt en tot de zijne maakt, heeft beslist, dat het ten deze bestreden besluit strijdt met de artikelen 2 en 12 van bovenvermeld Bevorderingsvoorschrift;

O. dat de uitspraak, waarvan hooger beroep, dus moet worden bevestigd.”

Bij uitspraak van het Militair Ambtenarengerecht eveneens van 20 Januari 1937 en ook bevestigd bij uitspraak van den Centralen Raad van 13 Mei 1937 in zake K. is een beslissing gegeven, in beide instanties in volkomen gelijken zin.

Het betrof daar een sergeant-majoor-administrateur die van de candidatenlijst was afgevoerd omdat hij niet langer voldeed aan de algemeene eischen voor adjudant-onderofficier, daar hij „door gemis aan vlotheid en accuratesse in zijn arbeid niet in staat geacht wordt om als adjudant-onderofficier-administrateur bij een regimentsstaf, dan wel op een der hoogere militaire bureaux, als gezaghebbend chef de bureau op te treden en dat klager daardoor geacht wordt in den naasthooger rang niet zelfstandig te kunnen optreden.”

Red. M. R. T.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 29 April 1937.

Fungeerend voorzitter: Mr. Dr. E. J. Beumer.

Leden: Mrs J. H. Kuiper en W. H. van Basten Batenburg.

Invloed van verlof wegens militairen dienst op de aan een gemeentelijk politieambtenaar toe te kennen verlofdagen.

Buiten het reglementair verlof geen (facultatief) extra-verlof, in verband met door klager genoten verlof wegens 24 dagen opkomst in militairen dienst.

Geen strijd met de ten deze toepasselijke algemeen verbindende voorschriften (Reglement voor de ambtenaren der gemeentepolitie te Utrecht) en evenmin „détournement de pouvoir”. De hoofdcommissaris maakte, het extra-verlof weigerend, een geoorloofd gebruik van de hem ten deze toekomende discretionnaire bevoegdheid.

Beroep op Kon. besluit, als ten deze beteekenis missende, verworpen. Aangenomen dat de Kroon geacht moet worden ook een besluit als waartegen i.c. het beroep is gericht, af te keuren, dan had de Kroon krachtens art. 126 Ambtenarenwet 1929 wijziging van het Reglement kunnen bevorderen in dien zin dat de aan den hoofdcommissaris verleende ruime discretionnaire bevoegdheid ware beperkt ten aanzien van besluiten betreffende extra-verlof, in verband met militairen dienst.

De uitspraak van den Raad van Beroep voor het personeel der politie te Utrecht oordeelende het aangevallen besluit terecht genomen, bevestigd.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

H. J. Meyboom, wonende te Utrecht, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, bijgestaan door zijn raadsman Mr. H. H. A. de Graaff, 1e luitenant der veldartillerie, wonende te Ede, tegen:

den Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: A. W. Brandt, Commissaris van Politie, wonende te Utrecht.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde verschenen personen;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

O. dat de Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht,

gezien het verzoekschrift van den Inspecteur van Politie 1e klasse H. J. Meyboom, waarin deze verlof vraagt op 19, 21, 22, 23, 24 en 26 October 1936;

gezien het schrijven van den Burgemeester van Utrecht van 17 April 1936, Nr. 250/91, Afd. M.A., waarin wordt bepaald, dat in verband met verleend verlof overeenkomstig het bepaalde in artikel 20, 2de lid, van de Verordening op de gemeentepolitie, wegens militairen dienst, het reglementair verlof van den inspecteur Meyboom voor 1936 wordt beperkt tot het aantal dagen, genoemd in artikel 16, 1e lid, van het Reglement voor de ambtenaren der gemeentepolitie en geen extra verlof overeenkomstig het 2de lid van artikel 16 zal worden toegekend;

overwegende dat de Inspecteur Meyboom, behalve het hiervoor vermelde verlof voor opkomst in militairen dienst van 3 tot en met 26 September 1936, op zijn verzoek verlof heeft genoten op 20, 21 en 23 Maart, 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15 en 16 Mei 1936, totaal 17 dagen;

d.d. 15 October 1936 heeft besloten het aangevraagde verlof in October 1936 slechts in te willigen voor den tijd van vier dagen naar keuze, zijnde daarmee bereikt de 21 dagen, genoemd in artikel 16, 1e lid, van het Reglement voor de ambtenaren der gemeentepolitie;

O. dat de Raad van Beroep voor het personeel der politie te Utrecht, bij uitspraak door den Voorzitter definitief vastgesteld op 19 December 1936 — naar welker inhoud hierbij wordt verwezen — het aangevallen besluit terecht genomen heeft geoordeeld;

O. dat klager van deze uitspraak tijdig in beroep is gekomen, op de bij klaagschrift aangevoerde gronden vorderende vernietiging van voormeld besluit van 15 October 1936 en alsnog toekenning van zijn ingetrokken extra verlof (10 dagen) van het jaar 1936;

In rechte:

O. dat een besluit als dat van den Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht, hierboven vermeld, ingevolge het bepaalde bij lid 1 van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929, kan worden aangevochten op dezen grond, dat het feitelijk of rechtens met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften strijdt, of dat genoemde Hoofdcommissaris bij het nemen van dat besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat klager niet heeft beweerd en dezen Raad niet is gebleken, dat het voormelde besluit van 15 October 1936 feitelijk of rechtens strijdt met de ten deze toepasselijke algemeen verbindende voorschriften;

O. dat thans alsnog de vraag moet worden beantwoord, of de Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht bij het nemen van dat besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat lid 1 van artikel 16 van het op 1 Juni 1934 in werking getreden Reglement voor de ambtenaren der gemeentepolitie te Utrecht het aantal verlofdagen per kalenderjaar voor een inspecteur op 21 stelt, terwijl lid 2 van dat artikel luidt:

„De Hoofdcommissaris kan aan ambtenaren, wier dienst het geheele jaar niet toelaat, dat zij den Zaterdagmiddag vrij hebben of een anderen vrijen middag op een werkdag genieten, een extra-verlof toe kennen van ten hoogste 10 dagen per jaar.”;

O. dat artikel 20, lid 2, der in de openbare vergadering van den Raad der gemeente Utrecht, gehouden 29 Augustus 1935, vastgestelde Verordening, regelende de rangen, het aantal, de samenstelling, de eischen van benoembaarheid en de bezoldiging van de ambtenaren van politie, luidt:

„De ambtenaar, die ter vervulling van zijn dienstplicht of die krachtens een aangegane verbintenis bij het reservepersoneel voor herhalingsoefeningen onder de wapenen moet komen, krijgt voor den duur van den diensttijd — waaronder niet begrepen eenige straf tijd — verlof met behoud van wedde.”;

O. dat de Hoofdcommissaris van Politie te Utrecht bij het bestreden besluit heeft geweigerd aan klager — zijnde een ambtenaar, wiens dienst het geheele jaar niet toelaat, dat hij den Zaterdagmiddag vrij heeft of een anderen vrijen middag op een werkdag geniet — die in het kalenderjaar 1936 reeds 17 verlofdagen had genoten ingevolge het bepaalde bij lid 1 van voormeld artikel 16 en 24 extra verlofdagen ingevolge het bepaalde bij lid 2 van voormeld artikel 20, in October van datzelfde jaar nog 2 extra verlofdagen toe te kennen krachtens lid 2 van meergenoemd artikel 16 boven de 4 verlofdagen krachtens lid 1 van dat artikel, welke hem wel werden toegekend;

O. dat de Hoofdcommissaris, aldus besluitende, blijkbaar wijl hij, met het oog op het gemeentebelang, het niet verantwoord achtte aan klager, die reeds zoo vele dagen met verlof en behoud van wedde uit den gemeentediens afwezig was geweest in het kalenderjaar 1936, in dat jaar ook nog extra-verlof, als bedoeld in lid 2 van bovengenoemd artikel 16, toe te kennen, zeker niet kan gezegd worden van de hem ten deze toekomstige discretionnaire bevoegdheid kennelijk een ander gebruik te hebben gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat klager tot staving van zijn meening, dat ten deze wel van een kennelijk onjuist gebruik van bevoegdheid sprake is, zich heeft beroepen op een overweging, voorkomende in het Koninklijk Besluit van 5 Maart 1931, Staatsblad No. 71, tot gedeeltelijke vernietiging van het besluit van den Raad der gemeente Rotterdam van 7 October

1929, voor wat betreft artikel 51, lid 3, van het Ambtenarenreglement der gemeente Rotterdam, welke overweging luidt:

„dat de Overheid in al haar geledingen maatregelen moet nemen, om de in haar dienst zijnde personen, op wie als verlofsmilitair verplichtingen rusten, in de gelegenheid te stellen aan die verplichtingen te kunnen voldoen, zonder dat zij daarvan eenigen hinder of schade ondervinden in de uitoefening van hun burgerwerkkring, in de geldelijke belooning aan dien werkkring verbonden of in het ontspanningsverlof, waarop zij in dien werkkring aanspraak kunnen maken;”

O. dat de verwijzing van klager naar de vermelde overweging ten deze evenwel beteekenis mist;

O. toch dat, aangenomen dat de geciteerde overweging moet geacht worden af te keuren ook een besluit, als waarvan in dit geding sprake is, de Kroon ingevolge het bepaalde bij artikel 126 der Ambtenarenwet 1929 wijziging van het tweede lid van meergenoemd artikel 16 had kunnen bevorderen in dien zin, dat de aldaar aan den Hoofdcommissaris verleende ruime discretionnaire bevoegdheid ware beperkt ten aanzien van besluiten betreffende het aldaar omschreven extra-verlof van ambtenaren, als bedoeld bij bovenvermeld artikel 20; dat, nu de Kroon zulks heeft nagelaten, niet kan worden betoogd, met een beroep op voormelde overweging, ontleend aan het Koninklijk Besluit van 5 Maart 1931, Staatsblad No. 71, dat de uit het tweede lid van genoemd artikel 16 voortvloeiende bevoegdheid van den Hoofdcommissaris, hoewel ruim omschreven, niettemin zóó moet worden toegepast, alsof zij hem slechts een beperkte bewegingsvrijheid verleende;

O. dat de uitspraak van den Raad van Beroep voor het personeel der politie te Utrecht dus moet worden bevestigd;

O. ten slotte, dat klager niet-ontvankelijk moet worden verklaard in zijn vordering, hem alsnog toe te kennen zijn ingetrokken extra-verlof (10 dagen) van het jaar 1936, aangezien het bestreden besluit slechts inhoudt een beschikking op een aanvraag om 2 extra verlofdagen;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt de uitspraak waarvan beroep;

Verklaart klager niet-ontvankelijk in zijn vordering hem alsnog toe te kennen zijn ingetrokken extra-verlof (10 dagen).

Hoe men deze uitspraak ook wendt of keert, men ontkomt niet aan de overtuiging dat deze klager materieel in zijne belangen is benadeeld als direct gevolg van zijne opkomst in militairen dienst. Uit het schrijven van den burgemeester van Utrecht blijkt dit verband trouwens duidelijk. Dat dit in strijd komt met het door klager aangehaalde Koninklijk besluit en, voegen wij er bij, met de herhaaldelijk door de Regeering uitgesproken bedoelingen, lijkt ons al evenmin twijfelachtig. Ook het aangehaalde art. 20, 2e lid van de Utrechtsche Verordening van 1935 ademt wel eenzelfde geest als de considerans van dat K.B.

De Centrale Raad stelt echter de discretionnaire bevoegdheid van den hoofdcommissaris — i.c. na opdracht van den burgemeester — op den voorgrond. — Dat in dit geval die bevoegdheid tot eene weigering van verlof heeft geleid, wijst er o.i. weer op, dat zelfs de Overheid nog niet altijd doordrongen is van het groote belang en van de eischen eener goede weermacht, daarbij tevens den wensch van de Regeering negeerende.

Red. M.R.T.

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING

Strafuitsluitingsgronden in het militaire straf- en tuchtrecht.

Praeadvies van *Mrs. H. H. A. de Graaff* en *P. J. A. Clavareau*.

Opmerking vooraf.

Het overzien der geschreven regelen heeft de samenstellers der hierna volgende praeadviesen er toe gebracht gezamenlijk een enkele opmerking vooraf te maken.

Het Bestuur der M. R. V.. gaf als onderwerp op „Strafuitsluitingsgronden in het militair straf- en tuchtrecht”. Een of meer bepaalde controversen, bestemd om in de praeadviesen te worden ontleed en dit najaar bij de discussie de kern van het debat te vormen, werden dus niet aangewezen.

Het gevolg hiervan was, dat wij ons bij den huidige stand van de militaire strafrechtswetenschap in Nederland verplicht zagen met te beginnen geheel zelfstandig de noodige verkenningen te verrichten. Reeds de eerste verkenningen brachten de groote uitgebreidheid van het te bespreken onderwerp aan het licht. Vandaar dat ieder onzer het onderwerp volgens een ander systeem heeft aangevat, en bovendien verscheidene punten geheel aan zijn mede praeadviseur heeft overgelaten. Niettemin is het zeer goed mogelijk, dat eenige objecten van beteekenis aan ons beider verkenningen zijn ontsnapt. Zij de wensch uitgesproken, dat dan bij het debat daarvan blijke!

Onze praeadviesen zijn feitelijk verkenningsrapporten, aangevuld met beschouwingen omtrent de verkende objecten. Uit dat karakter volgt, dat er geen sprake van is, dat ieder onzer van een principiëel verschillend standpunt zou zijn uitgegaan.

Uit de rechtspraak en litteratuur zijn controversen bij menigten te voorschijn gekomen.

Daaruit een algemeene lijn of tendens naar voren te brengen bleek echter verre van eenvoudig. Men kan b.v. niet zeggen: in het militaire recht zijn ten gevolge van die en die omstandigheden strafuitsluitingsgronden moeilijker (of: gemakkelijker) aan te nemen dan in het commune recht.

Het zou voor het debat zeer te wenschen zijn, indien anderen het bestaan van dergelijke richtlijnen zouden kunnen aantonen.

Onze taak is immers grootendeels detail-verkenning geweest. En dat is wellicht niet bevorderlijk voor het kunnen ontdekken van groote lijnen.

Een onzer zwaarste zorgen is geweest in de juiste mate met de behoeften en nooden van het militaire leven rekening te houden. Wij zouden een ieder willen vragen zijn critische oogen in het bijzonder te richten op dit zoo gewichtige punt.

Wij willen deze regelen niet besluiten zonder een woord van dank aan de velen, die ons bij het verrichten van onzen arbeid met raad en daad hebben bijgestaan.

Ede,
_____ 31 Juli 1937.
's-Gravenhage,

DE GRAAFF
CLAVAREAU

Strafuitsluitingsgronden in het Militaire Straf- en Tuchtrecht.

I. Praeadvies van Mr. H. H. A. DE GRAAFF.

HOOFDSTUK I. Inleiding.

1. Toen de omvang van het te behandelen onderwerp, mede in verband met den beschikbaren tijd, noodzaakte tot een verdeeling van den te verrichten arbeid over te gaan, heb ik mij tot taak gesteld, de bepalingen betreffende strafuitsluitingsgronden, voor zoover deze worden aangetroffen bij het op militairen betrekking hebbende strafrecht, aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Algemeene beschouwingen over het begrip „strafuitsluitingsgrond”, definitie's van dat begrip, beschouwingen over mogelijke verdeeling van de strafuitsluitingsgronden in verschillende groepen en dergelijke onderwerpen zal men dus in onderstaande regelen niet aantreffen. Ik moge daarvoor verwijzen naar het praeadvies van Mr. Clavareau.

Na een beschouwing van de bestaande bepalingen zal ik in het kort enkele denkbare, maar in het Nederlandsche militaire strafrecht terecht of ten onrechte *niet* opgenomen strafuitsluitingsgronden bespreken.

HOOFDSTUK II. Wetboek van Militair Strafrecht.

§ 1. Artikel 38 W.M.Sr.

2. Het Duitsche Militärstrafgesetzbuch blijkt in de 5e „Abschnitt” van het 1e Deel, ondanks het opschrift „Gründe, welche die Strafe ausschliessen, mildern oder erhöhen”, geen enkele strafuitsluitingsgrond te bevatten. In vergelijking daarmede komt Titel III van het 1e Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht (Uitsluiting, vermindering en verhooging der strafbaarheid) met althans één enkelen strafuitsluitingsgrond gunstig voor den dag. Deze strafuitsluitingsgrond is vervat in art. 38, luidende:

„Niet strafbaar is hij die in tijd van oorlog binnen de grenzen „zijner bevoegdheid een naar de regelen van het oorlogsrecht ge„oorloofd feit begaat, of wiens bestraffing strijdig zoude zijn met „een verdrag, geldende tusschen Nederland en de mogendheid „waarmede Nederland in oorlog is, of met enig voorschrift, inge„volge zoodanig verdrag vastgesteld.”

3. Bij lezing van dit artikel kan de vraag rijzen of het noodzakelijk is, door een afzonderlijke wetsbepaling straffeloosheid te waarborgen aan den dader van in het algemeen strafbaar gestelde handelingen, wanneer die handelingen in een bepaald geval als geoorloofde oorlogsdaden moeten worden beschouwd, of wanneer

bestrafving van den dader strijdig zou zijn met een verdrag of met eenig ingevolge een verdrag vastgesteld voorschrift. ¹⁾)

Men kan zich op het standpunt stellen, dat artikel 40 W.Sr. hiertoe reeds voldoende is, aangezien alle geoorloofde oorlogshandelingen met een beroep op overmacht gepaard kunnen gaan.

De ruime formuleering, welke de Nederlandsche wetgever aan art. 40 W.Sr. gegeven heeft maakt, dat een beroep op overmacht inderdaad veelal met succes zal kunnen worden gedaan. ²⁾)

4. Wie met Krabbe ³⁾) op het standpunt staat, dat het internationale recht niet in oorsprong en grondslag verschilt van het nationale, en dat niet alleen de staten, maar onder omstandigheden ook individueele onderdanen van de staten subjecten zijn van het internationale recht, zal om die reden een bepaling als in art. 38 W.M.Sr. vervat, wellicht overbodig vinden. Hij zal opmerken dat het supranationale recht ⁴⁾) het nationale recht breekt, ook zonder dat de nationale wetgever door een afzonderlijke wetsbepaling de rechtskracht van het volkenrecht erkent.

Onze rechtspraak staat ten aanzien van de bindende kracht van een tractaat op het standpunt, dat een regelmatig tot stand gekomen tractaat ook zonder nadere wettelijke sanctie de staatsburgers bindt. Zulks blijkt uit de Beschikking van den Hoogen Raad van 25 Mei 1906 (W 8383), waar ons hoogste rechtscollege zich op zuiverpositiefrechtelijken grond houdt. ⁵⁾)

Ook ten aanzien van het ongeschreven internationale recht wordt in wetenschap en practijk de leer gehuldigd, dat voor de toepassing van internationale regelen geen afzonderlijke wetsbepaling noodig is. ⁶⁾)

5. Ook andere meeningen worden echter verkondigd.

Zoo stelt Oppenheim ⁷⁾) dat de verdragsluitende staten naar de

¹⁾ Een overeenkomstige bepaling wordt bijv. in het Duitsch Militärstrafgesetzbuch noch in den vóóroorlogschen tekst, noch in den thans geldenden tekst aangetroffen.

Eberhard Schmidt zegt over de toepasselijkheid van volkenrechtelijke normen: „Die Tötung des Feindes im Kriege, seine Schädigung an Leben, Leib, Hab und Gut ist im Rahmen kriegsrechtlicher Befugnisse rechtmässig. Die Einzelheiten ergeben sich aus völkerrechtlicher Normen, die durch Anerkennung Bestandteil deutschen Rechts geworden sind.”

(Eberhard Schmidt, Militärstrafrecht, Berlin 1936, deel XXa van de Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft, Abt. Rechtswissenschaft).

²⁾ Zie over deze ruime formuleering, in het bijzonder in tegenstelling tot de Deutsche wetgeving op dit punt: van Hamel—van Dijk, Inleiding tot de studie van het Nederlandsche Strafrecht, 4e druk, pag. 243 vg.

³⁾ Prof. Mr. H. Krabbe, De Moderne Staatsidee, 1915, pag. 180 vg.

⁴⁾ Krabbe, t.a.p. pag. 190, 191 prefereert deze term boven „international.”

⁵⁾ Prof. Mr. R. Kranenburg, Het Nederlandsch Staatsrecht, Deel I, 3e druk, pag. 376 vg. en het praeadvies van Prof. Dr. J. H. W. Verzijl, Handelingen Ned. Jur. Ver. 1937, Eerste Stuk, pag. 11.

⁶⁾ Verzijl t.a.p. pag. 19 vg.

⁷⁾ Oppenheim, International Law, Deel I, 3e druk, pag. 677 vg.

regelen van hun eigen staatsrecht moeten zorgdragen, dat de verdragsbepalingen bindende kracht krijgen ten aanzien van de onderdanen.

Von Liszt⁸⁾ stelt zich uitdrukkelijk op het standpunt „Völkerrecht bricht nicht Landesrecht”. Ook volgens hem is de landswetgever volkenrechtelijk verplicht, de eigen wetgeving in overeenstemming te brengen met het volkenrecht. Dit kan dan zonder nadere regeling voor ieder afzonderlijk geval geschieden indien en voor zoover de landswet uitdrukkelijk verklaart dat de onderdanen rechtstreeks door de volkenrechtelijke normen gebonden zijn.

Volgens Strupp⁹⁾ kan het volkenrecht ten opzichte van de burgers nooit als zoodanig, doch uitsluitend als nationaal recht werkzaam zijn, „nur und erst, wenn es, nach Massgabe des innerstaatlichen Rechtes, also, je nachdem, durch Gesetz oder durch Verordnung, *als* Gesetz oder *als* Verordnung, oder aber auch, was oft übersehen wird, durch (Landes-) Gewohnheitsrecht Landesrecht geworden ist. (Transformationstheorie).”

Ook volgens hem breekt het volkenrecht *niet* ipso iure het nationale recht.

Ik moge hier volstaan met het aanstippen van tegenover elkan- der staande opvattingen. Grondiger behandeling van deze en aan- verwante volkenrechtelijke vraagpunten ligt buiten het bestek van dit praeadvies.¹⁰⁾

6. Voor de Nederlandsche wet moge echter in dit verband nog een oogenblik de aandacht worden gevraagd.

Artikel 3 van de Wet houdende Algemeene Bepalingen eischt wettelijke verwijzing naar gewoonterecht, wil dit laatste inderdaad „recht geven”.

Voor wat het volkenrechtelijke gewoonterecht betreft kunnen de artt. 8 W.Sr. en 13a van de Wet A.B. geacht worden aan het vereischte van art. 3 A.B. te voldoen. Krachtens die artikelen toch worden de jurisdictie van den Nederlandschen rechter en de toepasselijkheid van de Nederlandsche wet beperkt door de uitzonderingen, in het volkenrecht erkend.

Art. 38 W.M.Sr. raakt daarentegen niet de jurisdictie, doch de wederrechtelijkheid.¹¹⁾ Ook hier geldt de eisch van art. 3 A.B., waaraan nu door art. 38 W.M.Sr. wordt voldaan.

Voorts kan art. 38 (althans het tweede gedeelte van dat artikel) worden beschouwd als een supplement op art. 91 W.M.Sr.

Als een herinnering aan de rechtskracht van het oorlogsrecht is een bepaling als die van art. 38 in een wetboek dat allereerst be-

⁸⁾ Von Liszt, Das Völkerrecht, 12e druk, bewerkt door Fleischmann, pag. 14.

⁹⁾ Prof. Dr. Karl Strupp, „Grundzüge des positiven Völkerrechts, 4e druk, pag. 16.

¹⁰⁾ Zie bijv. Prof. J. P. A. François, Handboek v. h. Volkenrecht, Deel I, pag. 321 vg.

¹¹⁾ Van Hamel—van Dijk t.a.p., waar ook veel litteratuur wordt opgesomd, pag. 151, 152.

stemd is voor degenen, die met dat oorlogsrecht het meest direct te maken kunnen krijgen, zeker niet overbodig.

7. De uitdrukking „regelen van het oorlogsrecht” omvat ongetwijfeld zoowel het ongeschreven, op gewoonte berustende oorlogsrecht als het voor Nederland geldende, krachtens tractaten van kracht zijnde, conventioneele recht.¹²⁾

Een der voor onze materie belangrijkste tractaten is wel het „Verdrag betreffende de wetten en gebruiken van den Oorlog te Land”, gesloten te 's-Gravenhage op 18 October 1907, als een der resultaten van de Tweede Vredesconferentie. Dit verdrag bevat slechts enkele bepalingen, doch het ontleent zijn belangrijkheid aan het bij het verdrag behoorende „Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land”.

Dit Reglement, veelal aangeduid als „Haagsch Reglement”, moet niet worden beschouwd als een verzameling van bij verdrag tot stand gekomen bepalingen met internationale rechtskracht. Ingevolge art. 1 van het Verdrag zelf dient het Reglement slechts als model, als voorbeeld, voor nadere voorschriften, die de verdragsluitende mogendheden overéengekomen zijn aan hunne krijgsmachten te land te zullen verstrekken.

Deze, nader door de mogendheden te verstrekken, voorschriften zijn dus zoo beschouwd zelf geen bepalingen van internationaal recht, doch van nationaal recht. Het staat iedere mogendheid vrij om in de formuleering van die voorschriften andere termen te gebruiken, alsook, om te gelegener plaatse aan bepalingen een verdergaande strekking te geven dan het voorbeeld, het Haagsch Reglement, eischt.

Dergelijke, ingevolge verdrag vastgestelde, nationaal-geldende voorschriften behooren echter onder omstandigheden te derogeeren aan de overige, niet krachtens verdrag vastgestelde nationale regelen.

Vandaar het tweede gedeelte van art. 38 W.M.Sr.: „of wiens bestraffing strijdig zoude zijn met een verdrag, geldende tusschen Nederland en de mogendheid, waarmede Nederland in oorlog is, of met enig voorschrift, ingevolge zoodanig verdrag vastgesteld.”

8. De meeste verdragen, (het onder nr 7 genoemde in art. 2) bevatten de zoogenaamde clause „si omnes”, welke in den regel ongeveer luidt:

„De bepalingen van dit Verdrag zijn slechts toepasselijk tusschen „de verdragsluitende mogendheden en alleen indien de oorlogvoerenden alle partijen zijn bij het Verdrag.”

Formeel is dus de beteekenis van deze clause, dat in geval van een oorlog, waarin een mogendheid betrokken is die geen partij is bij het verdrag, de bepalingen van het verdrag als zoodanig buiten toepassing blijven, óók ten aanzien van de overige oorlogvoerenden, die wél tot het verdrag zijn toegetreden.

¹²⁾ Prof. Mr. H. van der Hoeven, Militair straf- en tuchtrecht, Deel I, ad art. 29 (thans 38) W.M.Sr.

9. Deze formeele beteekenis van de „si omnes”-clausule verhindert geenszins, dat in een dergelijk geval de in het verdrag neergelegde regel toch door de oorlogvoerende partijen in acht genomen kan worden.

Verscheidene der in verdragen vastgelegde regelen toch hebben, ook zonder de uitdrukkelijke vermelding bij verdrag, kracht als ongeschreven oorlogsrecht. Zoodanige regelen behooren dus door partijen ook dan in acht te worden genomen, wanneer niet alle oorlogvoerenden tot het verdrag zijn toegetreden.

Andere verdragsregelen daarentegen ontleenen hun kracht uitsluitend aan de vaststelling bij verdrag. Ook in dat geval is echter de toepassing van zoodanige regelen niet onmogelijk geworden enkel en alleen tengevolge van de omstandigheid, dat niet alle oorlogvoerenden tot het verdrag zijn toegetreden. Van grooten invloed zal hierbij ongetwijfeld zijn de houding, met betrekking tot den verdragsregel aangenomen ook door de niet tot het verdrag toegetreden mogendheid.

Het is zeer goed denkbaar, dat de onderhavige norm ten tijde van het tot stand komen van het verdrag nog geen algemeen aanvaard gewoonterecht was en dat daarom vaststelling bij verdrag gewenscht leek. Na verloop van tijd kan de norm algemeener als recht ondervonden zijn en dus meer autoriteit hebben verkregen. De norm is dan eigenlijk bezig, zich te ontwikkelen tot norm van gewoonterecht, hetgeen de kans op navolging, ook buiten verdrag, verhoogt.¹³⁾

10. Ter illustratie van het bovenstaande een enkel voorbeeld.

Van oudsher berust de wijze, waarop een parlementair wordt aangeduid, op ongeschreven recht (oorlogsgebruik).

Het „Haagsch Reglement” geeft nu echter in art. 32 een bekrachtiging van dit ongeschreven recht.

Tegenover niet tot het Verdrag toegetreden mogendheden geldt het Verdrag niet, maar de ongeschreven regel blijft bestaan en in feite bestaat er op dit punt dus geen verschil.

Over de vraag, of men krijgsgevangenen mag dooden omdat men niet bij machte is hen behoorlijk te doen bewaken en te doen onderhouden, liepen van ouds de meeningen uitéén. Bekend, is, dat Napoleon in 1799 een groot aantal bij Jaffa gevangen genomen Turken liet fusilleeren, omdat hun bewaking en onderhoud hem bij zijn verdere operatiën in ernstige mate zou hinderen.

Art. 23, sub c, van het Haagsch Reglement verbiedt een dergelijke handelwijze uitdrukkelijk.

In geval van oorlog met een niet bij het Verdrag aangesloten mogendheid zou dus op dit punt, vóór de totstandkoming van de Conventie van Genève van 27 Juli 1929 betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, twijfel hebben kunnen heerschen. Vrees voor représailles zal veelal de betrokken mogendheid er toe brengen, in

¹³⁾ Krabbe t.a.p. pag 197.

ieder geval de verdragsregel in acht te nemen, maar dat is iets anders dan het toepassen van ongeschreven oorlogsrecht.

Met betrekking tot de oorlogsnoodzaak lette men ook op het gestelde in de nrs 17 en 89 van dit prae-advies.

11. Welke benaming aan een dergelijke vrijwillige aanvaarding van volkenrechtelijke normen gegeven behoort te worden, moge hier verder in het midden gelaten worden.

Brengt de toepassing van zoodanige normen het plegen van handelingen mede die voor den dader, krachtens de landswet, een strafbaar feit zouden opleveren, dan zal deze zich, zoo al niet op den strafuitsluitingsgrond van art. 38 W.M.Sr., dan toch zeker op overmacht en soms ook op wettelijk voorschrift of ambtelijk bevel kunnen beroepen.

12. Strafrechtelijke bepalingen als sanctie op de regelen van het oorlogsrecht worden in den regel niet in de verdragen zelf opgenomen, al moet deze wijze van vaststellen van sanctie's niet uitgesloten worden geacht.¹⁴⁾

Het Verdrag betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land zwijgt over de strafsanctie evenals het er bij behorende Reglement. Slechts noemt art. 3 van het Verdrag de verplichting tot schadevergoeding.

De bekende Conventie van Génève schrijft in de artt. 27 en 28 aan de Regeeringen, die de Conventie geteekend hebben, vóór om maatregelen te nemen of aan hare wetgevende lichamen voor te stellen teneinde te kunnen geraken tot bestraffing van de overtreders van de bepalingen der Conventie.

Voor zoover een handeling, in strijd met een verdrag, een door het landsrecht strafbaar gesteld feit oplevert, is bestraffing van den dader natuurlijk zonder meer mogelijk op grond van de betrokken bepaling der strafwet, waarbij een beroep op art. 38 niet opgaat.

Hetzelfde geldt voor een handeling, in strijd met het ongeschreven oorlogsrecht.

Er zijn echter ook gevallen van schending van de oorlogsrechtelijke normen denkbaar, waarin de dader niet valt onder een der bestaande strafbepalingen. Toch is het noodzakelijk dat ook in die gevallen een strafsanctie aanwezig is, althans wanneer de oorlogsrechtelijke norm bij verdrag is vastgesteld. Tegenover de andere bij het verdrag betrokken partijen heeft het stellen van een strafsanctie mede het effect van een demonstratie, waardoor men toont dat de ernstige wil aanwezig is om de verdragsbepalingen te doen eerbiedigen.

13. Deze noodzakelijke strafrechtelijke sanctie vindt men bij ons in art. 91 W.M.Sr., waar het tegenover den vijand opzettelijk handelen in strijd met eenige bepaling, voorkomende in een verdrag, geldende tusschen Nederland en de mogendheid waarmede Nederland in oorlog is, of met eenig voorschrift, ingevolge zoodanig verdrag vast-

¹⁴⁾ van Hamel—van Dijk t.a.p., pag. 99 en 100, ten deele geciteerd in Dictaat Militair Strafrecht Kon. Inst. v. d. Marine 1936, Deel I, pag. 60.

gesteld, tot een misdrijf wordt gestempeld waarop een maximum van drie jaren gevangenisstraf is gesteld.

Ook tegen de meerdere die opzettelijk toelaat, dat een zijner minderen zoodanig feit begaat, wordt deze straf bedreigd.

Art. 91 W.M.Sr. maakt, dat de vervolgende instantie's geen beroep behoeven te doen op art. 135 W.M.Sr.

14. Het behoeft wel geen betoog dat degeen, die een handeling als bedoeld in art. 91 pleegt, zich onder omstandigheden op overmacht, dan wel op eenige andere strafuitsluitingsgrond kan beroepen.

Onder handelingen, op zichzelf in strijd met het oorlogsrecht, doch met een beroep op (oorlogs-) overmacht bedreven, nemen de représailles wel een zeer bijzondere plaats in. Deze dragen het karakter van „indirekte Selbsthilfe” en een in strijd met het oorlogsrecht getroffen maatregel is slechts dan in technische beteekenis représaille, wanneer zij de bedoeling heeft, als antwoord op een door den vijand in strijd met het volkenrecht verrichte handeling dezen te dwingen, zijn wederrechtelijke houding te laten varen. De Staat moet verantwoordelijk zijn voor het nemen der maatregelen door afzonderlijke personen, wil men van représaille kunnen spreken. ¹⁵⁾

Volkenrechtelijk vallen de représailles onder de (ongeschreven) oorlogsgewoonten. In de verdragen wordt er zelden ¹⁶⁾ melding van gemaakt, hetgeen verklaarbaar is, omdat men ze niet gemakkelijk kon verbieden, maar ze evenmin conventioneel heeft willen sanctionneeren. ¹⁷⁾

Het instituut moet met de grootste voorzichtigheid worden gehanteerd. Het gevaar is groot, dat de ééne représaille-maatregel de andere uitlokt met als gevolg, dat er van het geheele oorlogsrecht weinig meer overblijft, en er volslagen willekeur voor in de plaats treedt.

15. Hetgeen in het laatste lid van nr. 14 gezegd is van de représailles, is ook van toepassing op andere handelingen, in strijd met het oorlogsrecht, doch met een beroep op overmacht, bedreven.

Gaat men te spoedig, zonder zeer dringende redenen, tot dergelijke handelingen over, dan lokt men allicht représailles uit en de eerste stap in de richting van de willekeur is gezet.

16. Het Haagsch Reglement bevat zelf een tweetal strafuitsluitingsgronden, namelijk in de artt. 8 en 31.

Art. 8 bepaalt, dat krijgsgevangenen, die na ontvluchting weder worden gevat vóórdát zij het eigen leger hebben kunnen bereiken of het gebied, bezet door het leger dat hen heeft gevangen genomen,

¹⁵⁾ von Liszt t.a.p. pag. 439 vg.

¹⁶⁾ von Liszt, t.a.p. pag. 440 vg. vermeldt voorbeelden van verdragen, waarin bepalingen ter beperking van de mogelijkheid van représailles zijn opgenomen. Zie ook art. 2 van de Conventie van Genève van 27 Juli 1929, welk artikel représailles ten aanzien van krijgsgevangenen verbiedt.

¹⁷⁾ Voor de onderscheidingen tusschen de begrippen retorsie, représaille, interventie, sanctie, vergeldingsmaatregel enz. moge ik volstaan met te verwijzen naar de handboeken over het volkenrecht.

hebben kunnen verlaten, wegens deze ontvluchting disciplinair ¹⁸⁾ kunnen worden gestraft.

Niet-straftbaar wegens een vroegere vlucht echter zijn de krijgsgevangenen die, nadat het hun gelukt is te ontkomen, opnieuw krijgsgevangen worden gemaakt.

De op 27 Juli 1929 tot stand gekomen Conventie van Genève betreffende de behandeling van krijgsgevangenen heeft deze materie opnieuw geregeld en heeft verscheidene punten nader uitgewerkt. Deze Conventie is „self-executing” en vereischt geen nadere door de verdragsluitende regeeringen te verstrekken voorschriften. Voorts bevat deze Conventie de „si omnes” clausule niet, zoodat de verdragsluitende partijen zich verplichten om de vastgestelde normen óók toe te passen in geval van een oorlog, waarbij niet uitsluitend tot de Conventie toegetreden mogendheden zijn betrokken.

Art. 82 van de Conventie toch luidt: „Les dispositions de la présente Convention devront être respectées par les Hautes Parties Contractantes en toutes circonstances. Au cas où, en temps de guerre, un des belligérants ne serait pas partie à la Convention, ses dispositions demeureront néanmoins obligatoires entre les belligérants qui y participent.”

De regel van art. 8 van het Haagsch Reglement is ook in de Conventie van 1929 opgenomen en wel in art. 50, waarvan de tekst terug te vinden is in punt 679 V. Veldd. Dl. II.

Het bereiken van het eigen leger na ontvluchting is dus een discipline strafuitsluitingsgrond, gegrond op het oorlogsrecht. Hier zien wij dus, zij het meer op disciplinair gebied, een geval waarin „bestrafing in strijd zou zijn met een verdrag . . .”.

Art. 31 van het Haagsch Reglement bepaalt dat de spion die, nadat hij het leger, waartoe hij behoort, weder heeft bereikt, later door den vijand wordt gevat, als krijgsgevangene moet worden behandeld en dat hij voor zijn vroegere daden van spionage niet meer ter verantwoording mag worden geroepen.

Deze bepaling bevat dus een strafuitsluitingsgrond van volkenrechtelijke herkomst, die krachtens art. 38, laatste gedeelte, W.M.Sr., in voorkomend geval kan worden ingeroepen door dengeen die beschuldigd wordt van overtreding van art. 78 W.M.Sr. ¹⁹⁾

Door de bepaling van art. 31 H.R. worden kennelijk alleen *die* spionnen beschermd, die „behooren” tot het vijandelijke leger. Op overige spionnen is deze bepaling niet van toepassing en evenmin in geval van een oorlog waarbij een der oorlogvoerenden geen partij is bij het Verdrag.

¹⁸⁾ Er zij terloops op gewezen, dat hier aan het woord „disciplinair” een ruime beteekenis moet worden toegekend (ruimer dan bijv. „krachtens de Wet op de Krijgstucht”). In punt 674 vg. van het V. Veldd. Dl. II worden discipline voorschriften betreffende krijgsgevangenen gegeven overeenkomstig art. 45 vg. van de Conventie van Genève van 27 Juli 1929 betreffende de behandeling van krijgsgevangenen.

¹⁹⁾ Op de verschillen tusschen de begrippen „spion” in het H.R. en „verspieding” in het W.M.Sr. wordt hier niet ingegaan.

In de laatstgenoemde gevallen oordeelt de rechter in volle vrijheid, waarbij de mogelijkheid niet uitgesloten is, dat hij den regel van art. 31 H.R. ook buiten het verdrag om als een tot gewoonte geworden afspraak aanvaardt en derhalve de betrokkene zich met succes beroept op den strafuitsluitingsgrond van art. 38, 1e gedeelte, W.M.Sr.

17. De Nederlandsche Regeering heeft aan de verplichting, haar opgelegd door art. 1 van het Verdrag nopens de wetten en gebruiken van den Oorlog te land (zie hierboven onder nr 7) voldaan door „Oorlogsregelen” waarin o.m. de bepalingen van het Haagsch Reglement zijn verwerkt, op te nemen in Hoofdstuk XIII van het Voorschrift Velddienst, Deel II.

Dit Hoofdstuk bevat voorts vrijwel den geheelen inhoud van de Conventie van Genève van 27 Juli 1929 betreffende de behandeling van krijgsgevangenen.

Een uittreksel van het „Verdrag van Genève van 6 Juli 1906”, is voorts als aanhangsel opgenomen in het „Voorschrift betreffende den Geneeskundigen Dienst bij de Landmacht op voet van oorlog, Deel I”, terwijl de belangrijkste bepalingen van de Conventie van Genève van 27 Juli 1929 tot verbetering van het lot van zieken en gewonden zijn opgenomen in het V. Veldd. Dl. II, punten 705 en volgende.

De beide in nr. 16 behandelde strafuitsluitingsgronden ten behoeve van krijgsgevangenen en spionnen zijn ook in Hoofdstuk XIII van het V. Veldd. Dl. II opgenomen, resp. in de punten 679 en 732.

Voorts valt de aandacht nog op een tweetal bijzondere bepalingen in dit hoofdstuk.

Punt 631, ontleend aan art. 2 van de Conventie van Genève, bepaalt uitdrukkelijk, dat représaillemaatregelen ten aanzien van krijgsgevangenen verboden zijn. Deze regel werd niet getroffen in het Haagsch Reglement, dat in art. 23 volstaat met te verbieden „een vijand te dooden of te verwonden die, de wapenen nedergelegd of geen middelen tot verdediging hebbende, zich op genade of ongenade heeft overgegeven”.

Iets verder verbiedt hetzelfde punt 631 „het dooden van krijgsgevangenen op grond van vermeende oorlogsnoodzaak, bijv. omdat geen mogelijkheid bestaat hen vast te houden, of omdat hun aanwezigheid gevaar oplevert voor de eigen troepen.”

Deze bepaling is volkomen in overeenstemming met het zoojuist genoemde art. 23 van het Haagsch Reglement.

Welke beteekenis is echter toe te kennen aan deze uitschakeling van een beroep op vermeende oorlogsnoodzaak in genoemd artikel? De mogelijkheid blijft bestaan, dat onder omstandigheden inderdaad overmacht aanwezig is, zooals ook schending van andere verdragsnormen met een beroep op overmacht gepaard kan gaan.

De bepaling houdt in ieder geval een zeer ernstige waarschuwing in, gericht tot den Nederlandschen militair, een waarschuwing die,

in verband met hetgeen hierboven onder nr 15 is opgemerkt omtrent het gevaar voor représailles, zeker op haar plaats is.

Is echter een beroep op overmacht nog mogelijk in gevallen als dit, waar de volkenrechtelijke regeling juist beoogt het beroep op „noodrecht” uit te sluiten?

De meeningen loopen over dit belangrijke punt uitéén en de schrijvers die dit onderwerp aanroeren zijn dikwijls niet „van politieke smetten vrij”. Belangstellenden in deze materie moge ik verwijzen naar de uitgebreide litteratuur. In noot 46 van het praeadvies van Mr. Clavareau wordt een aantal auteurs genoemd, zoodat ik, om niet in herhalingen te vervallen, met een verwijzing naar die noot wil volstaan.

18. Art. 38 W.M.Sr. bepaalt zich tot een in zeer algemeene termen gestelde verwijzing naar het oorlogsrecht. Dat een nadere uitwerking van dat begrip op die plaats zeker niet mogelijk is, ja zelfs ongewenscht zou zijn, behoeft nauwelijks te worden gezegd.²⁰⁾

Met betrekking tot de zinsnede „binnen de grenzen zijner bevoegdheid” wil ik volstaan met te verwijzen naar hetgeen omtrent deze zinsnede is opgemerkt in het Dictaat Wetboek van Militair Strafrecht, in gebruik bij het Kon. Instituut voor de Marine, Deel I, pag. 58 en noot¹⁾ op pag. 59.

§ 2. Artikel 78 W.M.Sr., 2e lid.

19. De geschiedenis van het tweede lid van art. 78 W.M.Sr., luidende:

„De bepalingen van nos. 2 en 3 zijn niet toepasselijk, indien den „rechter blijkt, dat de dader niet ten behoeve van den vijand heeft „gehandeld.”

vormt wel een duidelijke illustratie van hetgeen naar aanleiding van een definitie van het begrip „strafuitsluitingsgrond” en van de practische toepassing van dit rechtsbegrip door Mr. Clavareau in § 1 van zijn praeadvies wordt opgemerkt.

20. Art. 78 W.M.Sr. toch stelt in zijn eerste lid drie verschillende vormen van verspieding strafbaar. Verspieding is alleen dan gevaarlijk voor staat en weermacht, indien zij ten behoeve van den vijand geschiedt.

De nieuwsgierige die, overigens volkomen te goeder trouw, links en rechts inlichtingen inwint met geen ander doel dan bevrediging van zijn nieuwsgierigheid, en de schrijver die gegevens verzamelt met het doel, deze in een na afloop van den oorlog te publiceeren boek te verwerken zijn op zichzelf onschadelijke mensen, waarvoor art. 78 niet geschreven werd. Over Officieren- en Onderofficieren-inlichter e.d. behoeft ik niet eens te spreken.

21. Derhalve behoeft alleen straf, en dan ook zoo noodig zeer

²⁰⁾ van Dijk, Collette, van Dijk, Schepel, „Wetboek van Militair Strafrecht en Wet op de Krijgstucht”, ad art. 38 W.M.Sr.

Memorie van Toelichting ad art. 38 W.M.Sr. bij van der Hoeven, t.a.p.

zware straf, gesteld te worden op verspieding die ten behoeve van den vijand plaats heeft. Is dit laatste niet het geval, dan is zelfs de naam „verspieding” niet op zijn plaats.

In de formulering van het artikel zou dus, voor elk der drie vormen van verspieding, het handelen ten behoeve van den vijand als delictsbestanddeel moeten worden opgenomen.

22. Dit was dan ook gebeurd in art. 60 van het Ontwerp-W.M.Sr. van het jaar 1897, in afwijking van het oorspronkelijke Ontwerp van Prof. Mr. H. van der Hoeven en van het Ontwerp van 1892.²¹⁾

Bij de behandeling in de Tweede Kamer werd de opmerking gemaakt, dat het *bewijs* met betrekking tot dit delictsbestanddeel veelal wel zeer moeilijk te leveren zou zijn.

De Regeering achtte deze opmerking volkomen juist en herstelde het artikel weder in den oorspronkelijken tekst die, althans wat de plaatsing van de woorden „ten behoeve van den vijand” aangaat, overeenkwam met den thans geldenden tekst van art. 78.²²⁾

In no. 1 van art. 78 is deze formule delictsbestanddeel gebleven omdat anders door het stellen van een willekeurige vraag betreffende eenig krijgsbelang op een der in het artikel aangegeven plaatsen het misdrijf zou zijn gepleegd.

In de nos. 2 en 3 echter is de formule als delictsbestanddeel weggevallen. De daar omschreven handelingen zijn op zichzelf in tijd van oorlog zóódanig verdacht, dat het bewijs, dat zij ten behoeve van den vijand worden verricht, niet a priori behoeft te worden geleverd. De verdachte heeft hier een rechtsvermoeden tegen zich.

23. In den vorm van een strafuitsluitingsgrond zorgt nu het tweede lid van art. 78 dat diegenen straffeloos blijven ten aanzien van wie den rechter blijkt dat zij niet ten behoeve van den vijand hebben gehandeld. Een geval van omkeering van de bewijslast dus, waarbij echter moge worden opgemerkt dat de tekst der wet geen „wettelijk” bewijs van het bestaan van deze omstandigheid vordert, doch dat het voldoende is indien „den rechter blijkt” dat niet ten behoeve van den vijand is gehandeld. Het initiatief tot het onderzoeken van dit punt kan zeer goed van den rechter of van het O.M. uitgaan. Wel zal het bestaan van de omstandigheid veelal uitsluitend door den dader kunnen worden aangetoond.²³⁾ De bepaling van het 2e lid van art. 78 draagt dus in zooverre het karakter van een strafuitsluitingsgrond, dat de afwezigheid niet in de telastelegging behoeft te worden vermeld en ook niet behoeft te worden bewezen.

24. Te dezer plaatse moge nog in herinnering worden gebracht, dat in het oorspronkelijke Ontwerp van der Hoeven aan art. 78 nog een lid was toegevoegd, luidende: „Indien de schuldige aan dit misdrijf militair is, vervalt het recht tot strafvordering, zoodra hij de vijandelijke krijgsmacht weder bereikt heeft.”

²¹⁾ van der Hoeven t.a.p., Deel II pag. 18 en 19.

²²⁾ van der Hoeven t.a.p., Deel II pag. 22 vg.

²³⁾ van Dijk, Collette, van Dijk, Schepel, t.a.p. ad art. 78 W.M.Sr. en uitvoeriger Dictaat Mil. Sr.K.I.M. pag. 10 vg.

Door een lid van de Militaire Commissie die over het Ontwerp moest rapporteeren, werd deze toevoeging verdedigd, omdat zij een bepaling inhield die in overeenstemming was met het oorlogsrecht. Maar juist omdat de in die voorgestelde toevoeging genoemde omstandigheid reeds op grond van het oorlogsrecht krachtens art. 38 W.M.Sr. een strafuitsluitingsgrond oplevert, was die toevoeging aan art. 78 niet noodig. ²⁴⁾

25. Art. 78 maakt geen uitzondering voor militairen van het vijandelijke leger die in uniform gekleed verspiedingshandelingen verrichten, zooals verkenningpatrouilles e.d. Ook hier waarborgt echter art. 38 straffeloosheid. ²⁵⁾

26. Niet onaardig is het in dit verband in herinnering te brengen, dat ten tijde van de beraadslagingen over het Ontwerp-W.M.Sr. volstrekt geen eenstemmig antwoord kon worden gegeven op de vraag of het doen van waarnemingen uit luchtballons als verspieding was aan te merken. ²⁶⁾

In de Memorie van Toelichting vinden wij daaromtrent nog:

„Al mocht ook ondanks de uitbreiding die de militaire lucht-
„scheepvaart in de laatste jaren overal gekregen heeft, toch niet
„algemeen de opvatting worden aangenomen, dat die waarnemin-
„gen tot de geoorloofde oorlogsmiddelen zijn te rekenen, aan een
„strafbaarstelling bestaat toch geen behoefte omdat de schuldigen,
„indien men hen in handen krijgt, in den regel niet meer levend
„zullen zijn.”

Men gunde dus dengene, die er levend afkwam, zijn succes!

In art. 29 van het Haagsch Reglement wordt uitdrukkelijk verklaard dat niet als spion zijn te beschouwen zij, die in luchtballons zijn uitgezonden, teneinde berichten over te brengen en gemeenschap te onderhouden. Nog wel geen volledige erkenning van de straffeloosheid van luchtverkenner en -waarnemers, maar toch al een schrede nader tot het tegenwoordige oorlogsrecht!

§ 3. Artikel 83 W.M.Sr.

27. Samenspanning tot het plegen van bepaalde misdrijven kan, indien zij niet tijdig ontdekt wordt, voor den Staat zóódanig ernstige gevolgen hebben, dat strafbaarstelling van de enkele samenspanning, ofschoon vallende in het allereerste stadium van voorbereiding, noodzakelijk is en dat bovendien de Overheid elk bruikbaar middel moet kunnen hanteeren om dergelijke samenspanningen op te sporen en te verijdelen. ²⁷⁾

De kans om een samenspanning tijdig te ontdekken wordt aanzienlijk vergroot, indien men aan den deelgenoot, die een samen-

²⁴⁾ van der Hoeven t.a.p., Deel II pag. 15 en 16; zie ook art. 31 van het „Haagsch Reglement” en nr 15 van dit prae-advies.

²⁵⁾ Zie ook het 2e lid van art. 29 Haagsch Reglement.

²⁶⁾ van der Hoeven t.a.p., Deel II, pag. 21 vg.

²⁷⁾ Zie de Mem. van Toelichting bij van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 41 en pag. 108 vg.; ook van Dijk c.s., t.a.p., ad art. 83 W.M.Sr.

spanning tijdig ter kennis van de Overheid brengt, zeer belangrijke voordeelen kan bieden.

Bij iedere samenspanning toch zullen, naast krachtige, vastberaden figuren, die tot het einde toe in hun boos voornemen volharden, allicht een of meer zwakkere broeders worden aangetroffen, bij wie het aanvankelijke enthousiasme spoedig bekoeld is en bij wie de vrees voor mislukking en de daarop onvermijdelijk volgende ernstige bestraffing van de samenspanners groote afmetingen begint aan te nemen. En dan zijn er ook, die oprecht berouw krijgen over hun aanvankelijke houding, en die misschien liever ten halve willen keeren dan ten heele dwalen, maar die toch geen inlichtingen aan de Overheid betreffende het haar dreigende gevaar zouden verstrekken, zolang zij tengevolge daarvan zelf toch nog aan strafvervolging blootstaan.

De meeste menschen zullen onder dergelijke omstandigheden de voorkeur geven aan zwijgen, met de kans dat men niet ontdeken zal dat ook zij deelgenoot aan de samenspanning waren, boven het inlichten van de Overheid, met als gevolg een mede tegen henzelf gericht strafvervolging.

Ook een verlichting van straf voor den denunciant, die natuurlijk alléén het maximum zou kunnen betreffen, of een facultatieve kwijtschelding, zou hem niet licht tot een andere houding kunnen brengen.²⁸⁾

De eenige oplossing, waarvan voldoende effect kan worden verwacht is deze, dat aan den denunciant volledige straffeloosheid wordt gewaarborgd *bij de wet*. Alsdan zal degeen, die oprecht berouw heeft en het verkeerde van de samenspanning inziet, niet meer door de zucht, zichzelf aan de mogelijkheid van bestraffing te onttrekken door te zwijgen, worden weerhouden de Overheid in te lichten.

Maar bovendien wordt het voor den vreesachtige en twijfelmoedige wel zeer aanlokkelijk gemaakt, om nu zich zelf „veilig te stellen”, zij het dan ook wellicht ten koste van zijn medeplichtigen.²⁹⁾

28. Ook zonder art. 83 W.M.Sr. zou het natuurlijk mogelijk zijn, den denunciant achteraf voordeelen te bieden, hetzij door af te zien van strafvervolging (opportunitieitsbeginsel!) hetzij door hanteering van het recht van gratie.

Van deze beide middelen gaat echter geen of vrijwel geen preventieve werking uit. De deelgenoot aan de samenspanning moet van tevoren *zekerheid* hebben dat hij zelf buiten schot blijft, en die zekerheid wordt hem door art. 83 goeddeels geboden.

De beide andere, juist genoemde middelen zullen dan kunnen worden toegepast in die gevallen, waarin de denunciant zich niet op

²⁸⁾ van Dijk c.s., t.a.p. ad art. 83; van der Hoeven, t.a.p., Deel II, pag. 37 vg.

²⁹⁾ Volgens de oude Oostenrijksche wetgeving ontving de aanbrengrer van een samenspanning tot desertie bovendien een „Entdeckungs-Douceur” van 36 florijnen! (van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 41, noot 3).

den strafuitsluitingsgrond van art. 83 kan beroepen. Hieronder worden van die mogelijkheid een paar voorbeelden gegeven. (Nrs. 37, 38 en 40).

29. Bij de beraadslagingen over de totstandkoming van art. 83 zijn in de Tweede Kamer der Staten-Generaal bezwaren van verschillenden aard tegen deze bepaling aangevoerd.³⁰⁾

Men achtte het artikel onzedelijk van strekking, aangezien het immers uitlokt tot verraad, tot misbruik van vertrouwen tegenover de overige deelgenooten bij de samenspanning. Men citeerde Beccaria, die hieromtrent schreef: „Mais c'est vainement que je m'efforce d'étouffer les remords que je sens en autorisant lois saintes, le monumet de la confiance publique et la base de la morale humaine, à la fausseté et à la trahison.”³¹⁾

Het Kamerlid Schaper, dat overigens blijk gaf de noodzakelijkheid van de regeling in te zien, meende toch te moeten opmerken dat de militaire eer in zich sluit de meest nauwgezette eerlijkheid, onvoorwaardelijke trouw aan het gegeven woord, en dat in tegenstelling daarmee de strekking van art. 83 (toen art. 67) juist was om deelgenooten aan een samenspanning te beloonen indien zij het aan hun deelgenooten gegeven woord zouden willen breken.

De regeling werd voorgesteld als een overwinning van de utiliteit op de moraliteit. Het Kamerlid van Asch van Wijck voerde aan, dat de moraliteit nimmer opzij mag worden gezet door de utiliteit omdat men anders zou komen tot het beginsel, dat het doel de middelen heiligt. Hij zag in de ontworpen regeling schending van de moraal zoowel als van de Christelijke beginselen.

30. Daartegenover stelde de Regeering reeds in de Memorie van Toelichting³²⁾ een uitspraak van Diderot, bedoeld als bestrijding van het zoojuist uit Beccaria's geschrift geciteerde: „... la morale humaine . . . ne peut admettre au rang de ses vertus la fidélité des scélérats entre eux pour troubler l'ordre et violer les lois avec plus de sécurité.”

En de Voorzitter van de Commissie van Voorbereiding, de Heer de Savornin Lohman, opkomende tegen de qualificatie „onzedelijk”, zeide dat hij het juist een erkenning van zedelijkheid vond, wanneer men de straf laat wegvallen voor dengeen die berouw krijgt van zijn daad en die ook zorgt dat het misdrijf niet gepleegd wordt. Het vooruitzicht van straffeloosheid moet dienen om de laatste rem weg te nemen, die den berouwvollen deelgenoot nog zou kunnen weerhouden van het doen van aangifte.

31. Ik meen dat men in deze zaak niet moet zien een opzij zetten van de moraliteit door de utiliteit, doch veeleer een samengaan van moraliteit en utiliteit. Men blijve bij het bepalen van datgene, wat door de moraal gevorderd wordt, niet staan bij de individu, het door

³⁰⁾ Zie het uitvoerig verslag bij van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 37 vg.

³¹⁾ Beccaria, „Traité des Délits et des Peines”, pag. 69.

³²⁾ van der Hoeven, t.a.p. deel II, pag 40 vg.

hem, aan misdadigers, gegeven woord en het in hem, door misdadigers, gestelde vertrouwen, doch men zie ook verder naar de gemeenschap, haar veiligheid en haar recht om tegen misdadige aanslagen te worden beschermd. Wil men dit utiliteit noemen, dan is het toch zeker geen immoreele utiliteit.

Voorts moge in herinnering worden gebracht dat op ieder, die kennis draagt van het bestaan van eenige samenspanning als hier bedoeld, de wettelijke verplichting, gesanctionneerd door art. 144 W.M.Sr., rust om daarvan kennis te geven aan de Overheid (vergeleijk ook art. 136 W.Sr.).³³⁾

In vele gevallen zal de denunciator zijn aanvankelijke deelgenooten, op welke wijze dan ook, hetzij vóór, hetzij tegelijk met of terstond na de kennisgeving aan de Overheid, kunnen waarschuwen, in welk geval het gevaar voor die deelgenooten, en daarmee het moreele bezwaar tegen de revelatie, vermindert.

32. In dit verband moge ik wijzen op enkele punten uit andere gebieden van het recht (ik gebruik met opzet niet de uitdrukking „een vergelijking maken”, omdat vergelijkingen slechts zelden geheel opgaan).

Art. 1371 B.W. verklaart voor krachteloos een overeenkomst, die is aangegaan uit een ongeoorloofde oorzaak. En art. 1373 noemt o.a. als een ongeoorloofde oorzaak een zoodanige die in strijd is met de goede zeden.

Wanneer nu twee of meer personen een overeenkomst hebben gemaakt uit een onzedelijke oorzaak, dan hebben zij elkaar dus hun woord gegeven, zij stellen vertrouwen in elkander, doch de wet neemt dit vertrouwen, dat dan toch ook tot het gebied der moraal behoort, geenszins in bescherming, omdat de moraal ook andere, hoogere eischen stelt, waaraan in dit geval door die personen niet voldaan was.

Zoowel het B.W. als het Wetboek van Strafvordering bevatten bepalingen omtrent categorieën van personen, die zich van het geven van getuigenis of van het beantwoorden van enkele vragen kunnen verschoonen. Dit verschooningsrecht heeft ook een moreele basis, maar toch laat de wet wel degelijk toe dat van de verklaringen van dergelijke personen gebruik wordt gemaakt indien zij, ondanks hun zwijgrecht, toch willen spreken. Of dit nu om redenen van utiliteit of van moraliteit geschiedt, kan hier onbesproken blijven, maar in ieder geval is het wel duidelijk, dat een bepaling als die van art 83 W.M.Sr. niet alléén staat.

33. . In het W.Sr. echter komt de revelatie als grond tot uitsluiting of zelfs maar tot vermindering van de strafbaarheid niet voor, ofschoon het wetboek wel strafbaar stelt de samenspanning tot enkele

³³⁾ Zie ook C. Koppmann, *Das Militärstrafgesetzbuch für das Deutsche Reich, Nördlingen 1885*, 2e druk, de commentaren ad § 61 van het M.S.G.B.

misdrijven van even ernstigen aard als die, voor de revelatie van welke art. 83 W.M.Sr. straffeloosheid in het uitzicht stelt.³⁴⁾

Dit was het tweede groote bezwaar, dat bij de beraadslagingen over art. 83 in de Kamer naar voren werd gebracht. Herinnerd werd aan het feit, dat bij de totstandkoming van het Wetboek van Strafrecht in de Memorie van Toelichting werd verklaard, dat de zedelijkheid zich verzet tegen strafontheffing bij revelatie en dat in verreweg de meeste gevallen de maatregel geen andere beteekenis zou hebben dan die eener wettelijke aanmoediging voor gepleegd verraad.³⁵⁾

Gevorderd werd dat de voorstanders van het artikel zouden aantoonen dat er dringende redenen waren die maakten, dat hier de moraliteit aan de utiliteit moest worden geofferd en dat de wetgever zich nu op een ander standpunt moest stellen dan in het jaar 1886.³⁶⁾

34. Daartegen werd van de regeeringstafel aangevoerd, dat het volstrekt geen vereischte is om hetzelfde standpunt in te nemen als indertijd ingenomen werd door den samensteller van het Wetboek van Strafrecht.³⁷⁾

Ten aanzien van dengeen die zich aan samenspanning onttrekt kon men volgens de Regeering twee stelsels volgen:

of volledige straffeloosheid (hetgeen bij vergelijking van de strafbare samenspanning met de poging, waar het vrijwillig terugtreden vóór de voltooiing van het delict straffeloosheid tengevolge heeft, op zich zelf niet onlogisch zou zijn, maar waartegen, op de eischen der practijk en de belangen van den Staat gegronde, onoverkomelijke bezwaren bestaan),

of volstrekt géén straffeloosheid, op grond van de overweging dat het delict van samenspanning voltooid is en dus een vrijwillig terugtreden geen verschil meer maakt.

Tusschen deze beide, aan elkaar tegengestelde, maar beide absolute stelsels nu wilde de Regeering het hare zien; het geeft, terwille van het staatsbelang, aan het eerste stelsel zóóveel toe als mogelijk is, maar ook niet meer dan met het staatsbelang in overeenstemming is te brengen.

35. Het wil mij vóórkomen dat ook in het Wetboek van Strafrecht de revelatie van een samenspanning (als bedoeld in art. 96 Sr. en zeker die, genoemd in art. 103 W.Sr.) als een strafuitsluitingsgrond ten behoeve van den denunciant verdient te worden opgenomen.

Immers ook hier staan voor den Staat zéér groote belangen op het spel, die het wenschelijk maken dat alles in het werk wordt gesteld wat dienstig is om te voorkomen, dat die belangen worden gelaedeerd.

³⁴⁾ In Duitschland trof men dezelfde situatie aan. Het Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich erkent de zoogenaamde „thätige Reue” in het algemeen niet als strafuitsluitingsgrond, Koppmann, t.a.p., pag. 249.

³⁵⁾ van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 40, waar ook verwezen wordt naar Smidt, Strafwetboek, Deel II, pag. 75.

³⁶⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 43.

³⁷⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 50.

Door een organisatie van staats-vijandige burgers, in onzen tijd helaas lang niet ondenkbaar, kan onnoemelijke schade worden aangericht.

Heeft het tijdsverloop hier wellicht invloed gehad? Voelde men in het jaar 1902 duidelijker dan zestien jaar tevoren dat voor groote moreele en materiële gemeenschapsbelangen overwegingen van individueele moraliteit soms het veld moeten ruimen?

36. Ondanks de aangevoerde bezwaren is de revelatie toch als strafuitsluitingsgrond in de wet opgenomen. Art. 83 luidt thans:

„Tegen den deelnemer aan eenige in dezen Titel vermelde samenspanning, die, vóórdat de overheid met het bestaan daarvan bekend is, haar op zoodanige wijze daarvan kennis geeft, dat dienengevolge het plegen van het voorgenomen misdrijf wordt voorkomen, is de strafvervolging uitgesloten.

„Deze bepaling geldt niet voor hem van wien blijkt, dat hij aanlegger is.”

37. De denunciator moet zijn bekendmaking aan de Overheid doen vóórdat deze met het bestaan van de samenspanning bekend is. Wanneer dus twee deelgenooten, ieder uit zich zelf, tot revelatie komen verwerft uitsluitend de eerste zich de straffeloosheid krachtens art. 83.

Deze bepaling zal aan de preventieve werking van art. 83 in de practijk wel geen afbreuk doen. Immers, de samenspanner die tot denunciatie wil overgaan zal, zoolang de Overheid geen duidelijke maatregelen heeft genomen tot onderdrukking van de samenspanning, wel in de meening verkeerden dat de Overheid nog van niets weet en dat hij de éérste is, die haar op de hoogte brengt. Kan hij zich niet op art. 83 beroepen omdat de Overheid al eerder ingelicht was, en blijkt hij te goeder trouw te zijn, dan kan het O.M. te zijnen aanzien altijd nog tot niet-vervolgen besluiten, dan wel kan hem, na veroordeeling, gratie worden verleend.

De aspirant-denunciator zal zich in den regel wel niet van zijn voornemen laten afbrengen door de overweging, dat misschien een ander hem al vóór is geweest.

Aan den anderen kant moet de redactie van het artikel deze beperking wel bevatten, omdat anders de deur te wijd voor misbruik zou worden opengezet.

Een nadere specialisatie, die door het Kamerlid Schokking in overweging was gegeven, bijv. door invoeging in het artikel van de woorden: „of die bewijzen kan in de meening te hebben verkeerd dat de overheid er mede onbekend was” kwam der Regeering ongewenscht voor. Zij oordeelde, m.i. terecht, dat men bij regelingen als de onderhavige ook rekening behoort te houden met de prudentie van overheid en rechter.³⁸⁾

38. Om straffeloos te zijn, moet de denunciator de Overheid „op zoodanige wijze” kennisgeven van de bestaande samenspanning, dat

³⁸⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 54.

„dientengevolge het plegen van het voorgenomen misdrijf wordt voorkomen”;

„op zoodanige wijze”, d.w.z. tijdig en onder vermelding van voldoende gegevens. Ook anonyme mededeelingen kunnen hier onder vallen;

„dat het plegen van het voorgenomen misdrijf wordt voorkomen”. Indien, door welke omstandigheid dan ook, het plegen van het voorgenomen misdrijf *niet* wordt voorkomen, helpt dus art. 83 den denunciant *niet*.³⁹⁾ Deze bepaling komt onbillijk voor, in het bijzonder voor het geval het aan onoordeelkundig optreden van overheidsorganen moet worden geweten dat het voorgenomen misdrijf tòch kon worden gepleegd. Echter zullen ook in een dergelijk geval opportuiniteitsbeginsel of gratierecht uitkomst kunnen en moeten bieden. Terecht is ook t.a.v. dit punt niet verder gespecialiseerd. De denunciant zal zich niet laten weerhouden door de mogelijkheid dat het misdrijf niet wordt voorkomen.

Het Duitse Militärstrafgesetzbuch, dat de revelatie als strafuitsluitingsgrond kent bij „Vorhaben eines Kriegsverrats” (§ 61) en bij „Meuterei” (§ 105) stelt als eisch dat de kennisgeving op zoodanige wijze gedaan wordt „dasz die Verhütung des Verbrechens (bezw. der verabredeten Handlung) möglich ist.”⁴⁰⁾

39. Terecht is uit het oorspronkelijk voorgestelde artikel wegelaten de eisch, dat de kennisgeving op zoodanige wijze moet geschieden, dat de schuldigen worden veroordeeld.⁴¹⁾ Later heeft men dit nog op andere wijze geformuleerd. Het Ontwerp 1897 toch eischte met name: „aanwijzing van de schuldigen”.⁴²⁾

Het stellen van deze eisch was onnoodig en ongewenscht.⁴³⁾

Onnoodig, omdat het gróóte belang ten deze *niet* is gelegen in de mogelijkheid van bestraffing van de schuldigen, doch in het voorkomen van het staatsgevaarlijke misdrijf en de gevolgen daarvan.

Ongewenscht, omdat de eisch, namen te noemen, voor de meeste menschen een groot moreel beletsel zal zijn, om tot denunciatie te komen. Het door art. 83 beoogde doel wordt dus in veel minder gevallen bereikt.

Bij de strafbaarstelling van de non-revelatie in art. 144 W.M.Sr. (en in art. 136 W.Sr.) wordt de eisch, de namen van de schuldigen te noemen, evenmin gesteld.

³⁹⁾ Bij de totstandkoming van het artikel werd herhaaldelijk gewezen op het zoogenaamde Zwitsersche oproer te Semarang in 1860, waarover men bij van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 39 vg. bijzonderheden kan vinden. Merkwaardig is wel, dat de denunciant die de overheid in kennis stelde van het bestaande complot zich niet op art. 83 zou hebben kunnen beroepen aangezien het oproer *is* gepleegd, het misdrijf dus *niet* werd voorkomen al kon een verdere uitbreiding wel worden tegengegaan.

⁴⁰⁾ Koppmann t.a.p. Deel II, pag. 250.

⁴¹⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 38.

⁴²⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 40.

⁴³⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 43 vg.

Zie ook Koppmann, t.a.p., pag. 250.

Natuurlijk kunnen zich gevallen voordoen waarin het noemen van namen noodzakelijk is omdat zonder dat het misdrijf niet kan worden voorkomen. ⁴⁴⁾

40. Het tweede lid is aan art. 83 toegevoegd niet zoozeer om den aanlegger van een samenspanning, die te goeder trouw tot inkeer komt, de straffeloosheid te onthouden, als wel om te voorkomen dat van de vrijgevigheid van het eerste lid geprofiteerd zou kunnen worden door agents-provocateur en in het algemeen door laaghartige individuen, die een samenspanning op touw zetten om dan, door tijdige revelatie, anderen er in te laten loopen en zich zelf „buiten schot” te houden. ⁴⁵⁾

Is de aanlegger „te goeder trouw” denunciant, dan kan men alweer te zijnen aanzien van strafvervolgning afzien, ofwel hem kan gratie worden verleend. Specialisatie in de wet werd ook op dit punt niet noodig geacht.

41. Artikel 83 W.M.Sr. betreft samenspanning, als vermeld in de artt. 77, 79 en 80 W.M.Sr.

Art. 77, 2e lid, stelt strafbaar de samenspanning tot militair verraad. Het eerste lid zegt, wat militair verraad is en bezigt daartoe een terminologie die groote overeenkomst vertoont met die van het 1e lid van art. 102 Sr.

Art. 79 bevat de schending van in Nederlandsche krijgsgevangenschap gegeven beloften en de samenspanning daartoe. Waar dit misdrijf, bij voltooiing, mede kan brengen dat groote hoeveelheden militairen opnieuw tegen Nederland aan den krijg kunnen gaan deelnemen, eischt het staatsbelang bedreiging met de zwaarste straffen maar ook — bevordering van de revelatie!

Art. 80 stelt strafbaar de schending van beloften, door geïnterneerde militairen gepleegd. Hierdoor kan de neutraliteit van Nederland in gevaar worden gebracht, vandaar het groote belang dat de Staat er bij heeft om een samenspanning tot dit misdrijf tijdig op het spoor te komen.

42. Eenmaal aanvaard voor samenspanning tot de ernstige misdrijven, moest men de revelatie als strafuitsluitingsgrond ook wel voor minder ernstige gevallen erkennen en in de wet opnemen. ⁴⁶⁾

Het zou niet consequent zijn om den denunciant van een samenspanning tot een ernstig misdrijf vrijuit te laten gaan en daarentegen den denunciant van een samenspanning tot een veel minder ernstig misdrijf te straffen. ⁴⁷⁾

⁴⁴⁾ van Dijk c.s., t.a.p. ad art. 144 W.M.Sr.

Koppmann t.a.p., pag 248.

⁴⁵⁾ Bij de beraadslagingen over het artikel werd zelfs de meening verkondigd dat men, door den aangever van een complot straffeloosheid te verzekeren, het maken van complotten zou aanwakkeren. (van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 45, 52 vg.)

Het Deutsche militaire strafrecht maakt geen uitzondering voor den aanlegger.

⁴⁶⁾ Zie de M.v.T. bij van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 41 vg.

⁴⁷⁾ van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 165, 282.

Art. 83 W.M.Sr. is toepasselijk verklaard:
 door art. 90 op de artt. 84—89;
 door art. 105 op de artt. 96—104 (titel III);
 door art. 127 op de artt. 114, 119, 120, 2e lid, 124 en 125;
 door art. 136 op de art. 129—134 en
 door art. 156 op de artt. 151—154,
 hoewel dus verscheidene van deze artikelen misdrijven van minder ernstigen aard bevatten, waarbij op zichzelf het belang der revelatie niet zóó groot zou zijn, dat dit de belofte van straffeloosheid aan den denunciant zou wettigen.

43. Het Deutsche Militärstrafgesetzbuch kent de revelatie als strafuitsluitingsgrond alléén bij samenspanning tot „Kriegsverrat” en bij muiterij (§§ 61 en 105 M.S.G.B.).

Een nieuw wetboek op nationaalsocialistischen grondslag is in bewerking. Het is echter nog niet mogelijk te voorspellen, welk standpunt in dat nieuwe wetboek met betrekking tot de revelatie als strafuitsluitingsgrond zal worden ingenomen.⁴⁸⁾

44. Het is hier niet de plaats om nader in te gaan op de strafbaarstelling van de non-revelatie (art. 144 W.M.Sr.).⁴⁹⁾ (Zie de nrs. 46 en 47).

§ 4. Artikel 145 W.M.Sr.

45. De artt. 135 en 136 W.Sr. stempelen de revelatie van samenspanningen tot bepaalde misdrijven en van het voornemen tot het plegen van een grooter aantal misdrijven tot een plicht voor den staatsburger, door de non-revelatie strafbaar te stellen. Art. 137 W.Sr. bevat echter een strafuitsluitingsgrond, waarop bepaalde personen, bij vervolging wegens overtreding van de artikelen 135 of 136, zich kunnen beroepen.

Een overeenkomstige figuur wordt in het Wetboek van Militair Strafrecht aangetroffen, waar de non-revelatie in art. 144 wordt strafbaar gesteld, terwijl art. 145 de strafuitsluitingsgrond bevat.

46. Het is hier niet de plaats om op de punten van overeenkomst en verschil tusschen de artt. 135 en 136 W.Sr. eenerzijds en art. 144 W.M.Sr. anderzijds diep in te gaan. Volstaan moge worden met te constateeren, dat art. 144 W.M.Sr. de aan de militaire rechtspraak onderworpen persoon strafbaar stelt indien hij de revelatie van hem bekende samenspanningen of voornemens tot het plegen van bepaalde misdrijven achterwege zou laten.

De redenen, die strafbaarstelling van de non-revelatie in het Wetboek van Strafrecht noodig maakten kunnen natuurlijk met nog veel meer klem worden aangevoerd waar het betreft personen, aan de

⁴⁸⁾ „Zur Neugestaltung des Militärstrafgesetzbuches”, Bericht des Wehrrechtsausschusses der Akademie für Deutsches Recht, Berlin 1936.

⁴⁹⁾ Belangstellenden worden attent gemaakt op een overweging van het H.M.G. van Ned. Indië (M.R.T. XXX, pag. 302).

militaire rechtsmacht onderworpen, en samenspanningen en ernstige misdrijven, in het W.M.Sr. voorkomende.

47. De revelatie-plicht strekt zich echter niet tot alle strafbare feiten, zelfs niet tot alle misdrijven uit; tot deze beperking is men gekomen o.m. op grond van de overweging dat het dienstbelang niet gebaat zou zijn door een voorschrift tot het verplicht klikken, waardoor de band van onderling vertrouwen en kameraadschap onder de militairen ernstig zou worden verzwakt en voorts, omdat door de revelatie de uitvoering van een minder ernstig strafbaar feit, zij het dan op een later tijdstip dan oorspronkelijk in de bedoeling had gelegen, toch niet altijd kan worden onmogelijk gemaakt.⁵⁰⁾

48. Voor ons onderwerp is echter van meer belang het artikel 145, bevattende de strafuitsluitingsgrond. Dit artikel luidt:

„De bepalingen van het vorig artikel betreffende het doen van „kennisgeving zijn niet van toepassing op hem die door de kennisgeving gevaar voor een strafvervolgung zou doen ontstaan voor „zich zelven, voor een zijner bloedverwanten of aangehuwden in „de rechte linie of in den tweeden of derden graad der zijlinie, „voor zijn echtgenoot of gewezen echtgenoot, of voor een ander, „bij wiens vervolging hij zich, uit hoofde van zijn ambt of beroep, „van het afleggen van getuigenis zou kunnen verschoonen.”

De redactie van dit artikel is, behoudens een klein verschil in den aanhef, geheel gelijk aan die van art. 137 W.Sr.

49. In de ontwerpen, die grondslag van beraadslagingen hebben uitgemaakt, zijn verschillende afwijkende redactie's voorgesteld.

In het oorspronkelijke ontwerp van van der Hoeven luidde het artikel:

„De bepalingen van het vorig artikel betreffende het doen van „kennisgeving zijn niet van toepassing op hem die door de kennisgeving zich zelven aan strafvervolgung zou blootstellen.”

Deze tekst vertoont, vergeleken met die van art. 137 W.Sr., een zeer aanzienlijke beperking, die in de Memorie van Toelichting gemotiveerd werd door de opmerking „Tegenover de verplichtingen van den militair jegens Vaderland en Koning moeten zijn gevoelens voor zijn verwanten zwichten.”⁵¹⁾

50. Mocht men zich dan echter afvragen, waarom gevaar voor een strafvervolgung tegen den betrokken aangever zelf wél als een strafuitsluitingsgrond werd voorgesteld, een motief hiervoor kan men vinden in de Memorie van Toelichting op het Ontwerp van 1892, waar weliswaar erkend wordt, dat „het minst nobele is het geval, dat de revelatie achterwege blijft, omdat men anders zich zelven aan vervolging blootstelt” doch ook de noodzakelijkheid voorop gesteld wordt, rekening te houden met de menschelijke natuur, waarop het motief van zelfbehoud zoo sterk werkt, dat een nor-

⁵⁰⁾ Zie de beschouwingen over dit artikel bij van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 364 vg.

⁵¹⁾ van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 379.

maal mensch daarvoor zwicht en dus niet tot revelatie komt. ⁵²⁾

Wanneer men dit laatste onderschrijft zou de betrokkene echter, ook zonder het voorgestelde artikel, op grond van overmacht straffeloos moeten blijven.

51. In het Ontwerp van 1892 luidde het overeenkomstige artikel:

„De bepalingen van het vorig artikel betreffende het doen van „kennisgeving zijn niet van toepassing op hem die door de kennisgeving zich zelven, een zijner bloedverwanten in de rechte linie „of zijn echtgenoot aan strafvervolging zou blootstellen.”

In dit ontwerp heeft de bepaling dus reeds een iets ruimere strekking gekregen. De menschelijke natuur wordt hier ontzien, óók waar het behoud der allernaaste betrekkingen op het spel staat. De afwijking van het absolute vereischte, dat de verplichtingen van den militair jegens Vaderland en Vorst geen invloed van persoonlijke motieven mogen ondergaan, was intusschen alweer grooter geworden.

Echter waren sommigen hiermede nog niet tevreden, men wilde uitbreiding van de uitzonderingsbepaling ook tot den tweeden graad der zijlinie.

Naar mate men verder afweek van het absolute beginsel, naderde men echter meer en meer de redactie van art. 137 W.Sr., zoodat dan ook in het Ontwerp van 1897 met reden werd voorgesteld om, in plaats van een, toch in ieder geval betrekkelijk willekeurig, tusschenstelsel te aanvaarden, de redactie van art. 137 W.Sr. ongewijzigd ook voor het militaire strafrecht over te nemen. En dit is dan tenslotte ook geschied. ⁵³⁾

52. In het bijzonder wanneer men op de hier in het kort geschetste geschiedenis van het tegenwoordige art. 145 W.M.Sr. let, kan men tot de conclusie komen, dat men in dit artikel eigenlijk niets anders aantreft dan een uitwerking van een bijzonder geval van overmacht. Het wijzen op „de kracht der menschelijke natuur” houdt een erkenning in van de mogelijkheid dat de mensch onder invloed van die kracht sommige wettelijke verplichtingen straffeloos zal kunnen opzij zetten terwille van persoonlijke belangen.

53. Formeel is een beroep op den strafuitsluitingsgrond van art. 145 niet mogelijk, wanneer het gevaar voor een strafvervolging andere dan de in dat artikel genoemde categorieën van personen bedreigt.

Hebben we hier echter te maken met een *lex specialis* die, zij het dan alleen op het door art. 145 geregelde gebied, aan de algemeene, in art. 40 W.Sr. zoo ruim gestelde, bepaling betreffende de overmacht derogeert?

M.a.w. is, waar het gaat om de mogelijkheid van bestraffing wegens het misdrijf van art. 144 W.M.Sr., een beroep op overmacht ten eenenmale uitgesloten indien de revelatie gevaar voor strafvervolging van een *niet* in art. 145 genoemd persoon zou doen ontstaan?

⁵²⁾ van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 380.

⁵³⁾ van der Hoeven t.a.p. Deel II, pag. 380.

Ik denk hier bijvoorbeeld aan een pleegkind, waar men zich buitengewoon aan gehecht kan hebben, of aan de verloofde van den betrokkene. (Beroep op overmacht op *andere* gronden dan het hier genoemde gevaar voor strafvervolging tegen naaste betrekkingen blijft natuurlijk mogelijk.)

Ik zou er het meeste voor voelen om aan art. 145 deze derogeerende werking niet toe te kennen. De opsomming van art. 145 is dan wel limitatief te noemen in dien zin dat de wet a priori geen verdere *garantie* van straffeloosheid geeft dan in de in dat artikel opgesomde gevallen, doch *niet* in dezen zin, dat een beroep op overmacht wegens vrees voor strafvervolging tegen bijzondere personen uitgesloten zou zijn in andere, niet in art. 145 voorziene gevallen. In deze gedachtengang behoudt dus de rechter volledige bevoegdheid om in elk afzonderlijk geval geheel vrijelijk te beoordeelen of voor den verdachte overmacht aanwezig is geweest.

54. Bij bovenstaande beschouwingen hebben wij de steeds royaler geworden redactie van het (tegenwoordige) art. 145 W.M.Sr. gezien en tenslotte zelfs de meening verkondigd, dat art. 145 geen beperkenden invloed op den strafuitsluitingsgrond *overmacht* mag hebben. De zaak heeft echter ook een andere zijde, die niet uit het oog mag worden verloren en die derhalve hier naar voren moge worden gebracht.

55. Door art. 145 toch wordt, ten nadeele van de militaire belangen, wel een zeer belangrijke positieve concessie gedaan aan „de menschelijke natuur”!

Wanneer men in het oog houdt dat door sommige der in art. 144 W.M.Sr. genoemde misdrijven, indien zij kunnen worden voltooid, zeker even ernstige, zoo niet ernstiger gevolgen voor het leger en voor het geheele Vaderland kunnen ontstaan als onder omstandigheden bijv. door het uit zucht tot zelfbehoud verzaken van andere militaire verplichtingen, dan komt de uitbreiding, die de strafuitsluitingsgrond van art. 145 tenslotte heeft gekregen, wel zeer bedenkelijk voor.

56. Op overmacht, teweeggebracht door de vrees voor het eigen leven, zal de militair zich, tengevolge van zijn speciale betrekking, in vele gevallen in het geheel niet, in andere gevallen zelden kunnen beroepen. Het „overwicht”, waardoor hij het „andere belang” of de „andere plicht” straffeloos mag laten praevaleeren boven het militaire belang of de militaire plicht moet vaak wel zeer groot zijn, wil het door den rechter als zoodanig worden erkend, en veelal zal het steeds ontoereikend zijn.

Maar dank zij art. 145 mag een militair, die kennis draagt van bijv. een samenspanning tot militair verraad, straffeloos zijn militaire verplichting tot revelatie van zoodanige samenspanning verwaarloozen indien bijv. een zoon van zijn zuster bij die samenspanning betrokken is!

57. Indien art. 145 achterwege gebleven ware, of hoogstens in den oorspronkelijken vorm, waarbij uitsluitend het gevaar voor

strafvervolging tegen den betrokkene zelf werd opgenomen, ingevoerd ware, zou men den rechter ruimer gelegenheid hebben geboden om in ieder speciaal geval af te wegen of een door beklaagde ingesteld beroep op overmacht te rechtvaardigen is of niet.

Alsdan zou het, beter dan nu, mogelijk zijn, in ieder geval den ernst van het niet-gereveleerde misdrijf eenerzijds en de affectiegraad tusschen den beklaagde en de door revelatie in gevaar te brengen persoon anderzijds zorgvuldig tegen elkander af te wegen.

58. Overeenkomstige overwegingen kan men natuurlijk laten gelden voor art. 137 W.Sr., maar de militair verkeert nu eenmaal in een bijzondere positie en heeft diensvolgens bijzondere verplichtingen. Zooals reeds in de M.v.T. op het oorspronkelijke ontwerp werd opgemerkt, de militair is in veel sterker mate dan de staatsburger in het algemeen, gehouden om in het belang van Vaderland en Vorst overwegingen van persoonlijken aard opzij te zetten.

59. Wil men art. 145 W.M.Sr. laten vervallen dan zou men, terwille van de consequentie, in art. 137 W.Sr. een uitzondering moeten maken voor aan de militaire rechtsmacht onderworpen personen ten aanzien van een aantal (niet noodzakelijk alle) der in de artt. 135 en 136 opgesomde misdrijven, zoodat voor bedoelde personen de revelatieplicht ten aanzien van die misdrijven blijft bestaan. Zorgvuldige overweging van de redactie van zoodanige uitzonderingsbepaling zal noodig zijn. Het gevaar is toch niet denkbeeldig, dat men uit het bestaan van zoo'n uitzonderingsbepaling de conclusie zou kunnen trekken dat nu ook een beroep op overmacht voor de betrokkenen niet meer mogelijk is. Het tegendeel moet uit de te kiezen redactie duidelijk blijken.

60. Art. 145 noemt ook het gevaar voor een strafvervolging gericht tegen een persoon bij wiens vervolging de non-revelant zich uit hoofde van zijn ambt of beroep, van het afleggen van getuigenis zou kunnen verschoonen. Men lette in dit verband op art. 218 W.Sv.

Het lijkt mij niet noodzakelijk het recht van verschooning in deze steeds te koppelen aan vrijstelling van de revelatieplicht. Met name acht ik het niet noodig om, mocht men termen vinden om art. 145 W.M.Sr. te schrappen en in art. 137 Sr. een uitzonderingsbepaling op te nemen, daaraan te verbinden een evenredige beperking van het verschooningsrecht.

Revelatie kan groote bezwaren voor den Staat voorkomen. Daarom moet alles in het werk worden gesteld om revelatie te verkrijgen. Maar de bestraffing van daders en medeplichtigen is, in vergelijking daarmee, lang niet zulk een groot staatsbelang. De plicht tot revelatie, waaraan vaak kan worden voldaan door het geven van enkele algemeene aanwijzingen en dikwijls zonder het noemen van bepaalde personen, kan heel goed gepaard gaan met het recht van verschooning bij het strafproces, waar, achteraf, nadere bijzonderheden en persoonlijke gegevens worden gevraagd.

Er zij in dit verband aan herinnerd, dat art. 83 W.M.Sr. ook niet het noemen van de namen der samenspanners eischt. ⁵⁴⁾)

Een en ander neemt natuurlijk niet weg dat er zich gevallen kunnen voordoen waar voor een voldoende „kennisgeving” van de samenspanning of van het voorgenomen misdrijf het noemen van namen en het vermelden van bezwarende details onvermijdelijk is.

61. Over art. 145 W.M.Sr. zouden nog meerdere opmerkingen te maken zijn. Waar deze echter goeddeels parallel zouden loopen aan overeenkomstige opmerkingen over art. 137 W.Sr. kunnen deze geacht worden buiten het bestek van dit praeadvies te vallen en blijven zij dus achterwege.

HOOFDSTUK III. De Invoeringswet M.S.T.R.

§ 5. Art. 74, 2e, Inv. W.M.S.T.R.

62. Sommige categorieën van personen, in het bijzonder overheidsorganen, verkeerden in een zóódanige positie dat de wet hen, in eenigerlei vorm, een bijzondere bescherming moet verleen, zoolwel in het belang van den betrokkene zelf als terwille van de rechtsorde.

63. Zoo kent het laatste lid van art. 344 W.Sv. aan het procesverbaal van een enkele opsporingsambtenaar bijzondere bewijskracht toe. De noodzakelijkheid van deze bepaling is evident. Het gezag zou op bedenkelijke wijze in het gedrang komen wanneer het mogelijk zou zijn om ten aanschouwe van een opsporingsambtenaar, ja zelfs *tegen* dien ambtenaar strafbare feiten te plegen zonder gevaar voor veroordeeling, indien de dader maar zorgde, dat geen ander bewijs dan de verklaring van den opsporingsambtenaar kon worden bijgebracht. De positie van den ambtenaar zou er bovendien onmogelijk door worden.

64. Een overeenkomstige bescherming verleent art. 74 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht onder 1e aan de militairen of gewezen militairen voor zoover het betreft tegen hen gepleegde misdrijven tegen de ondergeschiktheid. De ratio van deze bepaling is ook duidelijk.

65. Een derde categorie van in het bijzonder te beschermen personen vormen de schildwachten, die een soms zeer verantwoordelijke taak veelal in eenzaamheid hebben te vervullen.

Art. 128 W.M.Sr. verleent hun reeds bijzondere autoriteit door hen in bepaalde gevallen gelijk te stellen met een meerdere, waardoor verschillende *tegen* hen gepleegde handelingen onder omstandigheden tot misdrijven worden gestempeld.

66. Maar ook *door* een schildwacht kunnen als zoodanig strafbare feiten worden gepleegd. De bijzondere positie van den schildwacht brengt mede, dat hem in dat geval de verdediging moet worden vergemakkelijkt.

⁵⁴⁾ Zie nrs 39 en volgende van dit praeadvies.

Vandaar dat, waar in het algemeen kan worden aangenomen dat de afwezigheid van een strafuitsluitingsgrond eerst dan behoeft te worden onderzocht en bewezen, wanneer zich eenige aanwijzing voor de aanwezigheid van zulk een grond voordoet, ⁵⁵⁾ daarentegen met betrekking tot een schildwacht een regeling is getroffen die den beklagde in een gunstiger positie stelt, al mag dan het verschil misschien minder groot zijn dan bij aanvaarding van een strengere leer omtrent het bewijs met betrekking tot een strafuitsluitingsgrond.

Art. 74 Inv. W.M.S.T.R. dan bepaalt onder 2e dat:

„de schildwacht die zich beroept op een grond welke overeenkomstig een der artikelen 40—43 van het Wetboek van Strafrecht de strafbaarheid van een door hem als zoodanig gepleegd feit zou uitsluiten, geacht wordt rechtmatig te hebben gehandeld totdat het tegendeel aannemelijk is gemaakt”.

67. Het enkele feit, dat de schildwacht zich *beroept* op een der strafuitsluitingsgronden van de artt. 40 tot en met 43 W.Sr., brengt hem dus in de gunstige positie, dat hij geacht wordt rechtmatig te hebben gehandeld.

Deze gunstige toestand duurt voort, totdat het tegendeel, dus het niet-aanwezig zijn van den beweerden strafuitsluitingsgrond, *aannemelijk* is gemaakt. Volledig wettelijk bewijs van de afwezigheid wordt dus naar de letter van de wet niet gevorderd, hoewel het er praktisch wel vaak op neer zal moeten komen, dat de afwezigheid inderdaad *bewezen* moet worden.

68. De aandacht zij er nog op gevestigd, dat de gunstige bewijspositie alleen verkregen kan worden bij beroep op een der strafuitsluitingsgronden, genoemd in de artt. 40 tot en met 43 W.Sr. Of zou men in de uitdrukking „overeenkomstig een der artikelen” ook een uitbreiding mogen zien?

Practisch kan deze vraag zich voordoen bij beroep op den strafuitsluitingsgrond van art. 38 W.M.Sr., doch wij zagen reeds, dat hierin door velen niets anders wordt gezien dan uitwerking van een bijzonder geval van overmacht. ⁵⁶⁾ Bij aanvaarding van deze opvatting levert de beperking, op dit punt in art. 74, 2e, Inv. W.M.S.T.R. vervat, geen bezwaren op.

69. De categorieën van miliairen, die op grond van hun bijzondere positie of taak behoefte hebben aan bijzondere wettelijke bescherming zijn met „meerderen” en „schildwachten” volstrekt niet alle genoemd. Het wil mij voorkomen, dat een faciliteit, als art. 74, 2e, aan den schildwacht geeft, ook behoort te worden toegekend aan andere militairen, die in eenzaamheid hun taak hebben te vervullen, zonder in engen zin tot de schildwachten te behooren. Zoo ruim mogelijke interpretatie van art. 69 W.M.Sr. kan daartoe dienstig zijn. ⁵⁷⁾

⁵⁵⁾ Zie nr. 4 van het praeadvies van Mr. Clavareau.

⁵⁶⁾ Zie nr. 3 van dit praeadvies.

⁵⁷⁾ van Dijk c.s. ad art. 69 W.M.Sr.

HOOFDSTUK IV. Eenige denkbare Strafuitsluitingsgronden, die echter, terecht of ten onrechte, niet in onze wetgeving zijn opgenomen.

§ 6. Bangheid.

70. § 49 van het Deutsche Militärstrafgesetzbuch bevat in het eerste lid de bepaling:

„Die Verletzung einer Dienstpflicht aus Furcht vor persönlicher „Gefahr ist ebenso zu bestrafen wie die Verletzung der Dienstpflicht aus Vorsatz.“

Ofschoon naar den letter deze bepaling het niet al te duidelijk aangeeft (immers ook bij „Verletzung einer Dienstpflicht aus Vorsatz“ blijft beroep op een strafuitsluitings- of -vermindingsgrond mogelijk) blijkt wel uit de geschiedenis van deze § 49 dat de bedoeling is geweest om, waar het betreft schending van dienstverplichtingen, een beroep op bangheid, vrees voor persoonlijk gevaar, bij voorbaat af te wijzen.⁵⁸⁾

71. In het Nederlandsche W.M.Sr. ontbreekt een dergelijke bepaling ten eenenmale, en de vraag zou kunnen rijzen en *is* bij de behandeling van het Ontwerp ook gerezen of men hier niet van een leemte spreken moet en of het niet wenschelijk is, deze leemte in de Nederlandsche wetgeving aan te vullen?^{58a)}

72. Voorstanders van een dergelijke bepaling als in § 49 van het Deutsche Militärstrafgesetzbuch vervat wijzen er op, dat, hoezeer ook de angst voor persoonlijk gevaar in het algemeen een beroep op den strafuitsluitingsgrond van overmacht o.d. zal wettigen, ja hier en daar zelfs de afwezigheid van gevaar voor zich zelven of voor anderen uitdrukkelijk als delictselement in de omschrijving van het strafbaar feit is opgenomen (bijv. art. 450 W.Sr.), met betrekking tot militairen, uit hoofde van hun bijzondere taak de vrees voor persoonlijk gevaar nimmer een strafuitsluitingsgrond mag opleveren. Van de militairen moet onder omstandigheden kunnen worden gevergd dat zij met terzijdestelling van elke gedachte aan het eigen ik hun plicht zullen vervullen.

Erkenning van de bangheid, van de vrees voor persoonlijk gevaar, als een strafuitsluitingsgrond of althans als de basis van overmacht zou elke actie van de weermacht in oorlogstijd, ja zelfs goeddeels ook reeds in vreedestijd, onmogelijk maken.

73. De juistheid van deze overwegingen zal wel door niemand worden ontkend. De beroepsplicht van den militair brengt mede, dat deze eischen aan hem moeten kunnen worden gesteld.

Trouwens, de militair staat te dien aanzien niet alléén. Het is bekend genoeg dat er verscheidene categorieën van personen zijn, op wie eveneens zware beroepsplichten rusten, wier beroep of functie

⁵⁸⁾ Koppmann t.a.p., pag. 177.

^{58a)} van der Hoeven t.a.p. Deel I, pag. 439 vg, waar ook veel litteratuur genoemd wordt.

medebrenkt dat zij eigen belangen, ja hun gezondheid of hun leven zoo noodig, in de waagschaal moeten stellen wanneer dit voor een juiste vervulling van hun taak noodig mocht zijn.

Een beroep op vrees voor persoonlijk gevaar als basis van een strafuitsluitingsgrond zal veelal door de tot deze categorieën behorende personen, evenmin als door de militairen met succes worden gedaan.

74. Het komt echter ongewenscht voor, om de mogelijkheid hier toe geheel uit te sluiten door opname van een bepaling overeenkomstig § 49 van het Deutsche Militärstrafgesetzbuch.

De bijzondere positie van den militair (om ons nu maar tot deze categorie te bepalen) is toch slechts één van de omstandigheden, waarop bij de waardeering van het gepleegde feit en in het bijzonder van den opgeworpen strafuitsluitingsgrond, door den rechter zal moeten worden gelet. Hoezeer ook in vele, zeer vele gevallen de vrees voor persoonlijk gevaar niet zal kunnen worden aanvaard als oorzaak van strafuitsluitende overmacht, er zijn ook gevallen denkbaar, waarin zulks niet buitengesloten is, bijvoorbeeld wanneer de bevolen of voorgeschreven handeling, waardoor het leven in gevaar komt, geen voordeel hoegenaamd kan opleveren voor de eigen strijdmacht. In vreedstijd zal zich dit geval uit den aard der zaak veelvuldiger kunnen voordoen dan in oorlogstijd.⁵⁹⁾

75. Bij de ruime formuleering van art. 40 W.Sr. lijkt mij de beste oplossing, den rechter vrij te laten in zijn oordeel. Onder omstandigheden en misschien in de overgrootste meerderheid der gevallen, zal dit oordeel zeer zeker dezelfde *gevolgen* hebben als de stricte bepaling van de Deutsche § 49; ook de rechter toch kent de bijzondere beroepspllicht van den militair. Maar anders dan bij een strak-geformuleerd wetsartikel het geval zou zijn, kan hij in daartoe in aanmerking komende gevallen, rekening houdende met *alle* feiten en omstandigheden, een mildere oplossing mogelijk maken.

76. Werd in het W.M.Sr. een bepaling opgenomen die een beroep op vrees voor persoonlijk gevaar eens en voor al onmogelijk zou maken, dan zou men, terwille van de consequentie, tevens moeten overwegen of en zoo ja, in hoeverre overeenkomstige bepalingen in andere wetten zouden moeten worden opgenomen met betrekking tot de categorieën van personen, die evenals de militairen, bijzondere beroepspllichten hebben.

77. Als bloote herinnering aan de plichten van den militair is een dergelijke bepaling in het W.M.Sr. onnoodig en in dezen vorm zeker ongewenscht.

§ 7. Betoonde moed na aanvankelijke lafhartigheid.

78. Bij de behandeling van het tegenwoordige art. 86 W.M.Sr. (dat o.m. strafbaar stelt de vlucht, het zich ontdoen van de wapenen,

⁵⁹⁾ In Deutschland schijnt men tegenwoordig in te zien dat een dergelijke, in absolute termen gestelde bepaling soms ongewenschte gevolgen kan hebben. (Zie „Zur Neugestaltung des Militärstrafgesetzbuches“ (vermeld in noot 48), pag. 47).

het zich krijgsgevangen geven onder bepaalde omstandigheden, kortom verschillende handelingen die in het algemeen daden van lafhartigheid zijn), werd door sommige leden van de Tweede Kamer opneming bepleit van een bepaling krachtens welke daden van dapperheid na een vlucht (of in het algemeen na betoonde lafhartigheid) de strafbaarheid wegens de aanvankelijke lafhartige houding zouden kunnen doen verminderen of opheffen. ⁶⁰⁾

79. Die leden werden daarbij geïnspireerd door § 88 van het Deutsche Militärstrafgesetzbuch, die als laatste paragraaf van de titel „Feigheit” bepaalt:

„Hat der Täter in den Fällen der §§ 85 und 86 nach der Tat „hervorragende Beweise von Mut abgelegt, so kann die Strafe „unter den Mindestbetrag der angedrohten Freiheitsstrafe ermässigt und in den Fällen der §§ 85 und 87 von der Bestrafung gänzlich abgesehen werden.”

De bedoeling van deze paragraaf is om aan den militair die, mischien door een ongelukkige samenloop van omstandigheden op een zeker oogenblik den moed heeft laten zakken en die een gelegenheid, om zich door het alsnog betoonen van moed van den op hem geworpen blaam te zuiveren, heeft benut de mogelijkheid van een mildere bestraffing of zelfs van vrijspraak te bieden.

Naar Duitsch recht komt daar nog bij, dat vrijspraak voor den beklaagde „Ehrenrettung” beteekent en hij dan in dienst kan blijven, wat niet het geval zou zijn wanneer hem, na bestraffing, gratie zou worden verleend. ⁶¹⁾

80. Bij het mondeling overleg over art. 68 van het Ontwerp 1901 (het tegenwoordige art. 86) werd nog aangevoerd dat het „gebrek aan moed” niet op zichzelf een misdrijf van zedelijken aard is, waarbij eventueel „berouw” te pas komt, maar dat enkel en uitsluitend uit utiliteitsoverwegingen, terwille van het algemeen belang, zware straf moet worden bedreigd tegen dengene, bij wien zich dat gebrek aan moed op bepaalde wijze mocht uiten. Het ware wreed, den betrokkene voor zijn vroegere lafhartigheid nog te straffen, indien hij metterdaad getoond heeft, intusschen „genezen” te zijn. De straf zou haar doel voorbijschieten. Om deze reden scheen de opmerking, die van regeeringswege tegen de meening van „sommige leden” was gemaakt, namelijk, dat de leer, dat berouw, als het zich in daden uit, de strafbaarheid opheft, in ons strafrecht nergens wordt gehuldigd, minder juist. ⁶²⁾ *Hier* is immers geen sprake van „berouw”, doch van „genezing”.

De Commissie achtte de aanwezigheid van een krachtige prikkel voor den wankelmoedige, om zich na zijn vlucht dapper te betoonen, zeer gewenscht. ⁶³⁾ De mogelijkheid van gratie of van oplegging van een zeer lage straf zou in deze veel minder krachtig werken.

⁶⁰⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 85.

⁶¹⁾ Koppmann, t.a.p. pag. 319.

⁶²⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 89.

⁶³⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 90.

Daar kwam, naar het oordeel der Commissie, nog bij dat ook bij een lage straf de daaraan toch in ieder geval klevende schande voor den dader zou blijven bestaan.

81. Behalve het reeds aangestipte bezwaar, dat de voorgestane bepaling slecht zou passen in het systeem van het Nederlandsche recht, voerde de Regeering tegen het voorstel nog aan, dat de regeling onbillijk zou werken omdat lang niet ieder „na zijn vlucht” kans zou hebben om door dapper gedrag aan bestraffing wegens de aanvanke-lijke lafhartigheid te ontkomen. Men zou, om billijk te blijven, feite-lijk aan ieder gevlucht militair gelegenheid moeten bieden om zich door dapperheid te onderscheiden. ⁶⁴⁾

82. Naar Duitsche opvatting kan dan ook de gelegenheid om zich alsnog op bijzondere wijze te onderscheiden, op diens verzoek aan den beklaagde worden verleend. ⁶⁵⁾

Hoewel gemakkelijk gezegd, lijkt mij dit practisch groote bezwaren op te leveren.

Ten eerste zal het niet eenvoudig zijn om nu precies te bepalen wat wèl en wat niet „hervorragende Beweise von Mut” zijn.

Vervolgens zal het niet altijd doenlijk zijn om a.h.w. op bestelling gelegenheid te scheppen voor het bewijzen van dapperheid. Men zal dengeen die zich toch eens kennelijk lafhartig gedragen heeft niet licht kunnen belasten met een opdracht, waarvan de goede vervulling het betoonen van grooten moed eischt en tevens van belang is voor de krijgsverrichtingen, in welk opzicht ook. Het risico, dat de betrok-kene ook nu zal falen, is te groot. De gelegenheid om zich dapper te betoonen zal dus zóódanig moeten worden gekozen, dat bij falen van den betrokkene geen nadeel, in welken vorm ook, voor de krijgsmacht kan ontstaan.

Waar een dergelijke gelegenheid tot het betoonen van moed het karakter van een soort examen zou krijgen, kan men het slachtoffer indien hij nogmaals faalt, zeker niet straffen voor deze vernieuwde lafhartigheid. Maar moet hem dan nóg eens de gelegenheid worden geboden? En hoelang moet men daarmede dóórgaan? M.a.w. moet er soms een termijn vastgesteld worden binnen welke dit „her-examen” moet zijn afgelegd?

Tenslotte blijft de vraag, of het bewijs van de betoonde dapperheid wel steeds genoegzaam geleverd zal kunnen worden.

83. Naar Nederlandsch recht is ontslag uit den dienst bij opleg-ging van een zeer lage straf volstrekt niet noodzakelijk. Het schan-delijke, dat geacht kan worden in meerdere of mindere mate aan elke straf te kleven, wordt toch wel in belangrijke mate weggenomen juist door de naar verhouding zeer lichte straf, terwijl de delinquent zich door later betoonde dapperheid in eigen oogen en in die van zijn chefs, kameraden en ondergeschikten in ieder geval rehabiliteert.

Dat sommigen hiertoe de kans zullen krijgen en anderen niet, is nu eenmaal onvermijdelijk. Ook in de weermacht in tijd van oorlog

⁶⁴⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 89.

⁶⁵⁾ Koppmann, t.a.p. pag. 318 vg.

zullen ettelijken zelfs nimmer de kans krijgen. . . . hun *gebrek* aan moed te toonen!

84. Alles bij elkaar genomen komt het mij voor dat terecht de, na aanvankelijke lafhartigheid eventueel te betoonen dapperheid *niet* als een grond tot vermindering of tot uitsluiting van de strafbaarheid in onze wet is opgenomen.

De mogelijkheden van niet-vervolgving, van zeer lage straf en van gratie zijn voldoende om in de practijk onbillijkheden in deze genoegzaam te voorkomen.

85. Opgemerkt zij nog, dat ook in de Duitsche § 88 geen sprake is van een strafuitsluitingsgrond in den gewonen zin van het woord. De gebezigde term „kann . . . von der Bestrafung gänzlich abgesehen werden” geeft de facultatieve werking van deze factor reeds aan. ⁶⁶⁾

§ 8. Vrijwillige terugmelding door den deserteur.

86. De bepalingen uit de Crimineele Wetboeken, die aan vrijwillige terugmelding door een deserteur groote voordeelen verbonden, leven nog in de herinnering van de oudere militairen en juristen voort, ja zelfs kan men veelvuldig constateeren dat jongeren, die deze oude bepalingen toch nimmer geleerd of gekend hebben, in de meening verkeerden dat volgens het huidige W.M.Sr. aan vrijwillige terugkeer bepaalde, wèl-omschreven voordeelen voor den dader zijn verbonden.

87. Een strafuitsluitingsgrond in de volledige beteekenis van het woord leverde de vrijwillige terugkeer ook in de Crimineele Wetboeken niet op. De verst-gaande gevolgen met betrekking tot de mogelijkheid van bestraffing waren in de artt. 135 en 160 C.W.L. te vinden, in welke artikelen de correctie van den dader „aan de krijgstucht” wordt overgelaten. Ik meen hierin echter eer een grond tot vermindering dan een tot uitsluiting der strafbaarheid te moeten zien, al wordt de mogelijkheid van het opleggen van een *strafrechtelijke* straf inderdaad uitgesloten. Het tuchtrecht wordt hier echter in de strafwet als een bestraffingsmogelijkheid van lagere orde genoemd, anders dan naar het huidige stelsel.

Ook naar onze huidige wetgeving zijn gevallen van ongeoorloofde afwezigheid bestaanbaar, waarbij slechts krijgstuchtelijke bestraffing mogelijk is, ⁶⁷⁾ doch dit vloeit voort uit de delictsomschrijvingen zelf eenerzijds en uit art. 2 W.K. anderzijds, *niet* uit een afzonderlijke bepaling in de strafwet die aan een bepaalde omstandigheid het karakter van een strafvermindering grond toekent, tengevolge waarvan het gepleegde delict slechts met disciplinaire middelen kan worden bestraft.

⁶⁶⁾ Zie ook noot 4 ad § 88 bij Koppmann t.a.p.

⁶⁷⁾ De verschillen, op dit punt bestaande tusschen het stelsel van de Crimineele Wetboeken en dat van het W.M.Sr. blijven hier uit den aard der zaak buiten beschouwing.

88. Om redenen, waarop te dezer plaatse niet nader behoeft te worden ingegaan, is in het stelsel van het W.M.Sr. geen plaats voor de toezegging van privilegiën als in de Crimineele Wetboeken voorkwamen. ⁶⁸⁾

Ook hier kan het in § 7 van dit praeadvies genoemde bezwaar worden aangevoerd. Het is strijdig met de beginselen van ons strafrecht om de strafvervolgung uit te sluiten omdat de dader binnen zekere „jours de repentir” een einde heeft gemaakt aan den door zijn misdrijf ontstanen wederrechtelijken toestand. Berouw des daders en herstel van geleden nadeel behooren de vervolgingsbevoegdheid van het O.M. niet in den weg te staan, al zullen deze factoren door den rechter in aanmerking genomen *kunnen* worden. ⁶⁹⁾

§ 9. Bijzondere gevallen van noodzaak.

89. Het Duitsche Militärstrafgesetzbuch vermeldt op een tweetal plaatsen uitdrukkelijk de aanwezigheid van noodzaak als strafuitsluitingsgrond, namelijk in § 124 (noodzaak tot het aanwenden van geweld tegen een ongehoorzamen mindere) en in § 130 (plundering uit noodzaak).

Het behoeft wel geen betoog dat in Nederland in dergelijke gevallen een beroep op overmacht kan worden gedaan. ^{70) 71)}

Afzonderlijke vermelding van de noodzaak als strafuitsluitingsgrond heeft het bezwaar dat omtrent de mogelijkheid van een dergelijk beroep in andere gevallen twijfel kan ontstaan.

Zie in dit verband ook het gestelde in de nrs 10 en 17 van dit praeadvies.

⁶⁸⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 143 vg.

⁶⁹⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 144.

⁷⁰⁾ van der Hoeven, t.a.p. Deel II, pag. 408; van Dijk c.s. ad art. 153 W.M.Sr.

⁷¹⁾ Bovendien zij herinnerd aan art. 143 W.M.Sr.

INHOUD.

	Nummers:
Hoofdstuk I. Inleiding.	1
Hoofdstuk II. Wetboek van Militair Strafrecht.	2—61
§ 1. Art. 38 W.M.Sr.	2—18
§ 2. Art. 78 W.M.Sr., 2e lid	19—26
§ 3. Art. 83 W.M.Sr.	27—44
§ 4. Art. 145 W.M.Sr.	45—61
Hoofdstuk III. De Invoeringswet M.S.T.R.	62—69
§ 5. Art. 74 Inv. W.M.S.T.R., 2e.	62—69
Hoofdstuk IV. Eenige denkbare strafuitsluitingsgronden die echter, terecht of ten onrechte, niet in onze wetgeving zijn opgenomen.	70—89
§ 6. Bangheid.	70—77
§ 7. Betoonde moed na aanvankelijke lafhartigheid.	78—85
§ 8. Vrijwillige terugmelding door den deserter.	86—88
§ 9. Bijzondere gevallen van noodzaak.	89

Strafuitsluitingsgronden in het Militaire Straf- en Tuchtrecht.

II. Praeadvies van Mr. P. J. A. CLAVAREAU.

HOOFDSTUK I. Inleiding.

§ 1. Wat zijn strafuitsluitingsgronden?

1. Strafuitsluitingsgronden zijn *taalkundig* de gronden, waarom strafoplegging niet kan volgen, wanneer een dader een norm (voor zooveel noodig een met straf gesanctioneerden norm) heeft overschreden.

2. *Rechtskundig* pleegt men onder strafuitsluitingsgronden minder te verstaan, n.l. slechts die gronden als in no 1 bedoeld, waarvan de afwezigheid in de tenlastelegging niet behoeft te worden vermeld. De afwezigheid der overige gronden is delictsbestanddeel.

Ik zal mij zooveel mogelijk aan dit *rechtskundige* begrip strafuitsluitingsgronden houden; bij de eigenlijke krijgstuhtelijke vergrijpen zal dat niet doorvoerbaar blijken.

3. Op de definitie, in no 2 gegeven, steunt de onderscheiding in delictsbestanddeelen en strafuitsluitingsgronden, waar met het oog op den inhoud der tenlastelegging veel over is geschreven. ¹⁾

Deze onderscheiding wordt op grond van bepalingen van materieel strafrecht gemaakt, maar de reden en het doel der onderscheiding liggen op het terrein der strafvordering.

4. Met deze onderscheiding loopt doorgaans — niet altijd, er zijn in een aantal bijzondere strafbepalingen uitzonderingen te vinden — parallel de verdeling van het bewijsrisico in het strafproces. ²⁾

Voor de verdeling van het bewijsrisico mag men m.i. als leidraad de leer volgen, die Langemeijer als de heerschende aan geeft: de afwezigheid van een strafuitsluitingsgrond moet worden onderzocht en bewezen, zoodra zich eenige aanwijzing voor haar aanwezigheid voordoet.

Ook de verdeling van het bewijsrisico ligt op het terrein der strafvordering.

5. Verstaat men onder strafuitsluitingsgronden niet meer, dan in no 2 is aangegeven, dan is met nos 3 en 4 de praktische toepassing van dit rechtsbegrip reeds geheel aangegeven: het is van belang voor den inhoud van de tenlastelegging en voor de verdeling van het bewijsrisico. Voor systemen van strafvordering, die gelijk ons militaire tuchtprocesrecht noch tenlastelegging noch verdeling van bewijsrisico kennen, is het begrip strafuitsluitingsgrond, indien men dogmatisch en aprioristisch redeneert, dus van geen belang.

¹⁾ Vgl. laatstelijk G. E. Langemeijer in T.Sr. XLI, 73 vlgg. (vgl. ook in T.Sr. XLVI, 401 vlgg. en in N.J.B. 1937, 614).

²⁾ Vgl. Langemeijer t.a.p. blz. 89 vlgg.

Echter is te bedenken, dat het begrip strafuitsluitingsgrond geen logische noodzakelijkheid is, maar slechts een iuridische constructie, uit overwegingen van doelmatigheid ingevoerd. Het zal nu doelmatig blijken ook voor de berechting van krijgstuuchtelijke vergrijpen het begrip strafuitsluitingsgrond in te voeren, waarbij op de ruimere definitie, in no 1 gegeven, zal zijn terug te grijpen.

§ 2. Verdeeling der strafuitsluitingsgronden.

6. De beantwoording van de vraag, of de strafuitsluitingsgronden zijn te verdeelen in

a. gronden, die de schuld van den dader opheffen;

b. gronden, die op andere wijze de strafbaarheid van den dader opheffen;

c. gronden, die de wederrechtelijkheid van het begane feit opheffen;

d. gronden, die de strafwaardigheid van het begane feit opheffen;

dan wel of een andere verdeeling de voorkeur verdient, zal afhangen van het standpunt, dat men tegenover een aantal principiële strafrechtelijke vraagstukken inneemt.³⁾ Ik voor mij geef in navolging van van Hamel aan de bovenstaande verdeeling de voorkeur⁴⁾, maar dit is voor het onderstaande betoog niet essentieel.

7. Hiernaast kan men de strafuitsluitingsgronden verdeelen in gronden, die algemeen kunnen voorkomen (zoals overmacht), en gronden, die alleen voor bepaalde delicten kunnen gelden (zoals huwelijk met den benadeelde, b.v. art. 316 lid 1 Sr.).

§ 3. Onderwerp van dit praeadvies.

8. Dit praeadvies behandelt de strafuitsluitingsgronden in het Nederlandsche⁵⁾ militaire straf- en tuchtrecht.

Onder militair strafrecht versta ik niet slechts den inhoud van het W.M.Sr., de Rechtsplegingen, enz., maar het geheel van strafrecht, dat op militairen — en onder normale omstandigheden niet op burgers — betrekking heeft.

³⁾ Vgl. G. A. van Hamel - J. V. van Dijk, *Inleiding tot de studie van het Nederlandsch strafrecht*, 4e dr., Haarlem's-Gravenhage 1927, § 21 no 3, § 28 no 3, § 36 no 6, W. P. J. Pompe, *Handboek van het Nederlandsch strafrecht*, Zwolle 1935 nos 26, 27, 45 vlgg., H. B. Vos, *Leerboek van het Nederlandsch strafrecht*, Haarlem 1936 § 20.

⁴⁾ Dit impliceert het aanmerken van de wederrechtelijkheid als algemeen delictsbestanddeel; daarvoor meen ik steun te vinden in H.R. 20 Febr. 1933 W. 12600 n.J.M.v.B. N.J. 1933, 918 n. T., waarover B. M. Taverne in T.Sr. XLVI, 252, Pompe a.w. no 50, Vos a.w. § 19 no 7, § 25 no 3, vgl. verder de in noot 7 te vermelden dissertatie van Overbeek en de recensies daarvan.

⁵⁾ Tenzij het tegendeel mocht worden vermeld, of uit den aard der besproken bepalingen mocht voortvloeien, gelden mijn beschouwingen ook voor het straf- en tuchtrecht der Oost- en West-Indische Koninklijke Landmachten.

Voor wat het militaire tuchtrecht betreft, beperk ik mij tot den inhoud van de W.K. en het R.K.; het militaire ambtenarenrecht laat ik buiten beschouwing.

9. Eén ook in het militaire recht zeer belangrijke strafuitsluitingsgrond wordt in dit praeadvies niet besproken, n.l. de ontoerekeningsvatbaarheid van den dader, waardoor diens schuld wordt opgeheven. Dit onderwerp zou een studie op zichzelf vereischen ⁶).

10. Ook het verval van het recht van strafvordering (artt. 70 en 74 Sr.), indien men dat geval althans als een strafuitsluitingsgrond (categorie *b* van no 6) wil beschouwen, laat ik buiten bespreking.

11. Mijn betoog betreft een onderwerp, dat in de Nederlandsche litteratuur nog niet systematisch is behandeld. Dientengevolge kan het onderstaande niet meer dan een eerste proeve van onderzoek zijn. Tal van gewichtige punten worden slechts aangestipt; wellicht ook wordt aan enkele onderwerpen onevenredig veel aandacht besteed. De systematiek zal nog voor verbetering vatbaar zijn. Voor een en ander worde clementie gevraagd.

Het onderwerp is verder zóó uitgebreid ⁷), dat ik slechts de specifiek militair-rechtelijke aspecten kan behandelen. Vragen, die voor het commune strafrecht geheel gelijkelijk kunnen worden gesteld, moet ik buiten bespreking laten, zooals b.v. de leer van de overmacht.

Evenmin kan ik het probleem aan de orde stellen, of de overige de wederrechtelijkheid of de schuld opheffende strafuitsluitingsgronden slechts als bijzondere verschijningsvormen of speciale uitwerkingen van de overmacht zijn te beschouwen. Alleen zal blijken (nos 55, 56, 60 en 62), dat ik voor wat het eerste gedeelte van art. 38 W.M.Sr. betreft geneigd ben dit vraagstuk in bevestigenden zin te beantwoorden.

HOOFDSTUK II. Militair strafrecht.

§ 1. Gelding en beteekenis der strafuitsluitingsgronden.

12. Ten gevolge van artt. 91 Sr. en 1 W.M.Sr. gelden de bepalingen omtrent strafuitsluitingsgronden, voorkomende in het

⁶) Slechts noem ik als minder gemakkelijk te vinden, maar toch belangrijke litteratuur E. L. Ferris, *Responsabilité et justice militaire*, th. Bordeaux 1896.

⁷) Er ligt hier zeker stof voor verschillende dissertaties. Ik noem enkele onderwerpen: Artt. 40-43 Sr., toegepast in het militaire strafrecht; Art. 38 W.M.Sr., mede van volkenrechtelijk standpunt bezien; Militaire ongehoorzaamheid (art. 114 W.M.Sr.). Hun, die de nadere studie hiervoor ter hand willen nemen, zij aangeraden van de buitenlandsche, met name van de Deutsche en Zwitsersche litteratuur wel, en zelfs ter dege, kennis te nemen, maar hun zelfstandigheid van denken te bewaren. Mij heeft de tijd ontbroken om de buitenlandsche litteratuur goed na te gaan.

Uit de commune litteratuur vermeld ik nog in het bijzonder W. H. Overbeek, *De rechtvaardigingsgronden in het Indische strafrecht*, diss. Leiden 1934, gerecenseerd door J. M. van Bemmelen in W. 12791 en door B. M. Taverne in T.Sr. XLV, 280.

W.Sr., ook in het militaire strafrecht. Verder kent het militaire strafrecht nog specifieke bepalingen omtrent strafuitsluitingsgronden.

13. En dat aan de strafuitsluitingsgronden in het militaire strafproces dezelfde betekenis toekomt als in het civiele, volgt voor wat de tenlastelegging betreft uit artt. 112 iunctis 172 en 9 R.Z. (114 iunctis 167 en 14 R.L.), 75 P.I. ⁸⁾, en voor wat de verdeling van het bewijsrisico betreft uit den aanhef van art. 74 Invw. M.S.T.R.

§ 2. Overmacht.

14. Overmacht is een rechtsfiguur, die zich kan voordoen bij botsing van rechtsbelangen. ⁹⁾ Aanwezigheid van overmacht beteekent, dat het bij een dergelijke botsing geoorloofd is een of meer dier rechtsbelangen te laedeeren.

Zijn de rechtsbelangen gelijkwaardig of ongeveer gelijkwaardig, dan is het in rechte onverschillig, welk rechtsbelang gelaedeerd wordt. Bij groot verschil in betekenis mag slechts het minstwaardige rechtsbelang worden gelaedeerd. Welk rechtsbelang het meest en welk het minst waard is, moet van geval tot geval worden beoordeeld.

15. Dat de stellingen van no 14 ook voor het verbintenissenrecht gelden, zij slechts pro memorie vermeld. Op dit oogenblik interesseert mij slechts de schending van door strafrechtelijke normen gesanctioneerde rechtsbelangen.

Het rechtsbelang, ter wille waarvan deze schending plaats vindt, kan zelf ook strafrechtelijk beschermd zijn, maar behoeft dat niet te zijn.

Bij een aantal rechtsbelangen of groepen rechtsbelangen, die van militair-rechtelijk standpunt bezien bijzonderheden opleveren, sta ik nader stil.

A. *Rechtsbelangen, welke zoo noodig behooren te worden opgeofferd.*

16. Door het bestaan van een bepaalden „noodplicht” kan het ongeoorloofd zijn ten behoeve van een op zichzelf hoogwaardig rechtsbelang een ander rechtsbelang te laedeeren ¹⁰⁾.

⁸⁾ Ik meen dit althans uit deze artikelen, die het ten laste gelegde *feit* op den voorgrond schuiven, te moeten afleiden; men vgl. de anonyme verhandeling in M.R.T. XVI, 18 en J. D. Schepers in M.R.T. XXVIII, 452.

⁹⁾ Vgl. van Hamel - van Dijk a.w. § 30. De leer der overmacht levert (nog steeds) zeer vele moeilijkheden op en wordt daarom, voor zoover dat mogelijk is, door mij ter zijde gelaten. Ik volg de opvattingen van van Hamel, maar overeenkomstig hetgeen ik in no 11 opmerkte, motiveer ik dat niet nader.

Ik laat daar, of de gegeven definitie wel geheel volledig is, en of b.v. niet ook een beroep op overmacht moet kunnen worden gedaan, wanneer een bevel wordt gegeven, waaraan *onmogelijk* kan worden voldaan.

¹⁰⁾ Vgl. van Hamel - van Dijk a.w. blz. 243. Eenigszins anders Vos a.w. § 21 no 8.

Het meest typische voorbeeld van hem, op wien een dergelijke „noodplicht” rust, is juist de militair, die zoo noodig — en zelfs zonder aarzeling — zijn eigen leven en dat van zijn ondergeschikten moet opofferen. Niettemin is het leven — vgl. art. 4 Gw. — stellig een hoogwaardig rechtsbelang.

17. Wanneer aan een militair gelast is om een bepaalde beweging uit te voeren of een bepaalden bewakingsdienst te verrichten, is het hem niet geoorloofd dien plicht te verzaken, wanneer vijand of verzetslieden hem bij het uitvoeren van dien last van het leven dreigen te berooven. Of juridisch uitgedrukt: er bestaat dan voor hem geen overmacht, die schending van art. 114 W.M.Sr. geoorloofd zou maken.

18. Het recht is steeds relatief. Er laten zich gevallen denken, waarin de militair het rechtsbelang van het leven zijner ondergeschikten of van zichzelf mag of zelfs moet laten praevaleeren.

Zoo zal de militair *bij oefeningen* gedurende hevige onweer mogen schuilen en daardoor te laat te bestemder plaatse mogen aankomen. Toch laten doormarcheeren zou, indien een ondergeschikte iets overkomt, dood of lichamelijk letsel door schuld of met toepassing van de leer van het voorwaardelijk opzet zelfs mishandeling kunnen opleveren. In een dergelijk geval is de nakoming der gegeven bevelen dus juist het minstwaardige belang, dat is op te offeren.

Dit gaat bij oefeningen intusschen niet steeds op. Anders zou een huzaar nooit gelast kunnen worden om zijn paard op een hindernis aan te rijden: bij het springen gebeuren immers wel eens ongelukken!

19. Zeer moeilijk is het, dat het laten praevaleeren van het leven ook tegenover den vijand recht (of wellicht zelfs plicht) kan zijn.

Ik denk hierbij niet aan het geval, dat de voorschriften of de gegeven bevelen zelf in een teruggaan voorzien, zooals in de voorschriften voor de Koninklijke Nederlandsche Landmacht b.v. uitdrukkelijk is geschied voor wachten in den voorpostendienst (ptn. 409 iuncto 456 Voorschrift Velddienst), voor het verdragende gevecht (b.v. pt. 229 Voorschrift Lichte Troepen) en voor het geval, dat een pantserwagen onder vijandelijk vuur defect geraakt (pt. 32 Pantserwagen Reglement Deel II).

De vraag, die thans wordt gesteld, is: Wanneer mag de militair zonder een (wettige) daartoe strekkende last te hebben ontvangen teruggaan of zich overgeven?

20. Bij het tot stand komen van het W.M.Sr. is vrij uitvoerig gesproken over de gevallen, waarin overgave geoorloofd is¹¹⁾. Den deelnemers aan dit debat, dat werd vastgeknoopt aan het huidige art. 84 W.M.Sr., en waarbij het woord „capitulatie” vaak werd gebruikt, hebben vermoedelijk vooral gevallen als de overgave van Metz door Maarschalk Bazaine voor oogen gestaan.

¹¹⁾ Vgl. H. van der Hoeven, *Militair straf- en tuchtrecht*, 's-Gravenhage/Leiden 1904, II blz. 60 vlgg., J. J. C. van Dijk, *Wetboek van militair strafrecht en Wet op de krijgstucht*, 3e dr. (herzien en aangevuld door P. P. C. Collette, J. V. van Dijk en J. C. H. Schepel) Alphen aan den Rijn 1930 blz. 93.

Intusschen behoeft men tegenwoordig — hoezeer er indertijd ook uitsluitend over hogere bevelhebbers is gesproken — zeker geen opperofficier te zijn om art. 84 W.M.Sr. te kunnen overtreden. Van overgave van een versterkte plaats of van een gedeelte van een leger kan m.i. even goed gesproken worden, wanneer een sergeant, die met zijn groep een bepaald stukje van een vak van een stelling moet verdedigen, die versterkte post en/of zijn groep aan den vijand overgeeft.

Wel zullen uiteraard de omstandigheden, waaronder een overgave geoorloofd is, met de bekleede functie verband houden.

21. Er zijn gevallen, waarin de tactische voorschriften „standhouden” gelasten. B.v. voor weerstandbiedende stellingvoorposten (pt. 445 Voorschrift Velddienst), voor voorpostendetachementen bij legeringsposten (pt. 397 Voorschrift Velddienst), voor aan te wijzen onderdeelen bij het teruggaan uit een stelling (b.v. pt. 218 Voorschrift Lichte Troepen). Ook bevelen kunnen uiteraard „standhouden” gelasten ¹²⁾.

In deze gevallen behoort van overgave of teruggaan te minder sprake te zijn; theoretisch bezien is hier iedere overgave of teruggaan zelfs als ongeoorloofd te beschouwen.

22. Met nos 20 en 21 is de vraag, *wanneer* een militair zich mag overgeven, feitelijk nog onbeantwoord gebleven. Het zij mij echter veroorloofd in dit praeadvies de uitwerking van die vraag verder te laten rusten. Hetzelfde zou ik willen doen met de vraag, *wanneer* uit eigen beweging teruggaan geoorloofd is.

23. Tot nu toe noemde ik het eigen leven of dat van ondergeschikten als op te offeren rechtsbelang. Ook andere rechtsbelangen kunnen uit hoofde van „noodplicht” moeten worden opgeofferd. Een militair mag evenmin zijn plicht verzaken, omdat verzetslieden hem dat gelasten onder de bedreiging anders zijn eigendommen te zullen vernielen of zijn familie te zullen uitmoorden.

B. *Het rechtsbelang, dat aan bevelen wordt gehoorzaamd.*

25. Het rechtsbelang, dat aan bevelen wordt gehoorzaamd, wordt gesanctioneerd door art. 114 W.M.Sr. (of e.q. door art. 89 W.M.Sr., vgl. no 114, of door art. 115 W.M.Sr., vgl. no 36d).

Uit het gebruik in dit artikel van het woord „dienstbevel” volgt naar de bedoeling van den wetgever, dat behalve aan bevelen, die niet op den dienst betrekking hebben, ook aan onwettige bevelen niet behoeft te worden gehoorzaamd ¹³⁾. (Onder een onwettig bevel is te verstaan een bevel, waarbij hetgeen op last moet worden verricht, door de wet verboden is; vgl. ook hierna no 98).

Deze gedachtengang van den wetgever is doelmatig, want hierdoor behoeft men, teneinde aan een bevel, dat niet op den dienst betrekking heeft, of aan een onwettig bevel niet te behoeven te gehoor-

¹²⁾ Vgl. b.v. ook pt. 327 Voorschrift Velddienst.

¹³⁾ Aldus J. A. Eigeman in M.R.T. II, 179 vlgg.; vgl. de M.v.T. bij van der Hoeven II blz. 221, W. H. Heeris in M.R.T. XX, 586 vlgg.

zamen, geen beroep op overmacht te doen¹⁴⁾; de verplichting om daaraan te gehoorzamen heeft nooit bestaan. En de wetgever moet er in beginsel naar streven het aantal gevallen, waarin een beroep op overmacht moet worden gedaan, te beperken.

Wat recht is, indien aan een onwettig bevel toch wordt voldaan, volgt uit art. 43 lid 2 Sr. (vgl. hierna nos 98 vlgg.).

Voor de toepassing van art. 114 W.M.Sr. is het onverschillig, of het dienstbevel al dan niet bevoegd is gegeven. Velen oordeelen hierover anders; ook deze vraag wordt hierna in de paragraaf „ambtelijk bevel” behandeld (nos 108 vlgg.).

Bij het thans aan de orde zijnde onderwerp is er van uit te gaan, dat er een wettig dienstbevel is gegeven.

25. Overmacht kan dan medebrengen, dat aan dat bevel niet behoeft te worden gehoorzaamd, omdat in een bepaald geval boven het rechtsbelang van het gehoorzamen aan bevelen praevaleert het rechtsbelang, dat 's-lands effectieven zoo doelmatig mogelijk worden aangewend. Tijdens de parlementaire behandeling van het huidige art. 114 W.M.Sr. is de mogelijkheid van dit beroep op art. 40 Sr. uitdrukkelijk erkend¹⁵⁾.

26. In het buitenland staat men tegenover het onderhavige vraagstuk — recht van en zelfs plicht tot ongehoorzaamheid — veelal anders, omdat men er daar vanuit gaat, dat (soms) ook aan onwettige bevelen behoort te worden gehoorzaamd, hetgeen in theorie tot een gemakkelijker toelaten van een beroep op overmacht moet leiden.

Waar onze wet op een ander standpunt staat (hetgeen behalve uit de bovengestane interpretatie van art. 114 W.M.Sr. ook uit art. 43 Sr. is af te leiden), behoort de buitenlandsche litteratuur¹⁶⁾ ten deze steeds met groote voorzichtigheid te worden gehanteerd. In het bijzonder schijnt de constructie van „der bindende rechtswidrige Befehl”¹⁷⁾ mij voor ons recht van geen belang.

¹⁴⁾ Anders het dictaat *Wetboek van militair strafrecht* van het Koninklijk Instituut voor de Marine, uitgave 1936/1937 (verder te citeeren als Franken - Brünner) II blz. 55, Aant. 12 ad art. 11 R.K. van *De practijk van het militaire tuchtrecht*. Vgl. ook van Dijk a.w. blz. 123.

¹⁵⁾ Vgl. van der Hoeven II ad art. 98, in het bijzonder blz. 224, 225, 227, 229, 237; van Dijk a.w. blz. 122, J. P. G. Schmitz in *Indisch Militair Tijdschrift* (I.M.T.) 1935, 180 (vgl. echter ook blz. 313).

¹⁶⁾ Duitse en Zwitsersche litteratuur over het dienstbevel is vermeld bij H. Cron, *Die Grenzen des militärischen Gehorsams*, Diss. Erlangen 1932. Vgl. verder over de opvattingen in den vreemde, vooral in Frankrijk en in de Angelsaksische landen, J. Barthélemy in *Revue du droit public et de la science politique* 1914, 491 svv. (een artikel, waaruit, dit entre parenthèses, duidelijk blijkt, hoe noodzakelijk de militaire rechtspraak is).

¹⁷⁾ Hier is zeer veel over geschreven. Vgl. vooral de verhandeling onder dezen titel van W. von Ammon, Breslau 1926, verschenen als *Strafrechtliche Abhandlungen*, Heft 217.

§ 47 van het Duitse Militärstrafgesetzbuch, dat strafbaarheid als deelnemer uitsluit, wanneer de ondergeschikte op bevel slechts een overtreding heeft begaan, past uiteraard in deze constructie. Vgl. W. H. Heeris in *M.R.T.* XX, 595, 596. Vgl. over art. 43 Sr. hierna nos 97 vlgg.

De vraag, of het standpunt van den Nederlandschen wetgever iure constituendo juist is, komt hierna in de paragraaf „ambtelijk bevel” ter sprake (nos 118—120).

27. Alvorens het recht van en de plicht tot ongehoorzaamheid verder te behandelen, zij gewezen op het zeer groote gevaar deze uitzondering in een betrekkelijk frequent toe te passen regel te doen verkeeren. Er is feitelijk al veel te veel over art. 114 W.M.Sr. geschreven.

Onvoorwaardelijk behoort te worden vooropgesteld, dat *het op grond van overmacht toelaten van niet-gehoorzamen een zeer hooge uitzondering moet blijven*.

28. Voornamelijk in schijn is er één soort ongehoorzaamheid, waar het bovenstaande minder voor geldt: afwijkend optreden bij veranderde omstandigheden, of bij omstandigheden, anders dan de bevelende meerdere zich had gedacht.

Bevelen moeten echter steeds worden gegeven onder de stilzwijgend opgenomen clausule *rebus sic stantibus*¹⁸⁾; dit is duidelijk in art. 12 lid 2 R.K. neergelegd. En voor tactische bevelen geldt dit stellig in dubbele mate.

Overigens zal naar de woorden van art. 11 lid 2 R.K. aan bevelen „te goeder trouw en naar beste weten” moeten worden voldaan. De bevoegdheid om een gegeven bevel te interpreteren, welke m.i. in deze woorden ligt besloten, zou ook zonder eenige bepaling in het R.K. zijn aan te nemen geweest. Want algeheele duidelijkheid, hoezeer ook na te streven¹⁹⁾, is onbereikbaar.²⁰⁾

29. Moeilijkheden kunnen ontstaan, wanneer een meerdere — hoewel in strijd met art. 12 lid 2 R.K.²¹⁾ — zijn bevel „onvoorwaardelijk” heeft gegeven, d.w.z. heeft verboden met afwijkende omstandigheden rekening te houden. Psychologisch schijnt het mij zeer goed denkbaar, dat een dergelijk bevel wordt gegeven, vooral wanneer men met een eigengereiden mindere heeft te doen. In een dergelijk geval zou ik — evenals hierna in no 37 — de mogelijkheid van recht van en plicht tot ongehoorzaamheid willen erkennen.

30. Ook in werkelijkheid is er één soort ongehoorzaamheid, waar het gestelde in no 27 minder voor geldt. Ik doel hierbij op het antwoord, dat de iurist moet geven op de vraag, wat den mindere te

¹⁸⁾ Vgl. ook B. von Nostitz-Wallwitz, *Das militärische Delikt des Ungehorsams*, Diss. Leipzig 1905 S 74, 75.

Franken - Brünner (II blz. 57) acht in deze gevallen wel een beroep op art. 40 Sr. noodig.

¹⁹⁾ Vgl. art. 10 lid 2 R.K., pt. 11 Voorschrift Velddienst.

²⁰⁾ Behoeft deze stelling nog een nader betoog? Hoe zou den bevels-uitgever iets mogelijk zijn, waarin de wetgever zelf nimmer is kunnen slagen, zooals Scholten in zijn *Algemeen Deel* van Asser's *Handleiding* zoo treffend beschrijft?

²¹⁾ Hierdoor wordt het bevel niet onwettig, want het R.K. is alleen ter uitvoering van de W.K., niet ter uitvoering van het W.M.Sr. gegeven; vgl. hierna nos 31, 45. Een dergelijk bevel blijft dus een dienstbevel in den zin van art. 114 W.M.Sr.

doen staat, aan wien door verschillende meerderen tegenstrijdige dienstbevelen worden gegeven.

Art. 12 lid 3 R.K. geeft dien mindere wel een richtsnoer voor de door hem te volgen gedragslijn, maar niet het iuridische antwoord op de vraag, wat hij verplicht is te doen of na te laten.

31. Het R.K., dat berust op art. 73 W.K., is n.l. uitsluitend ter uitvoering van de W.K. uitgevaardigd, niet tevens ter uitvoering van het W.M.Sr.

Ten overvloede blijkt dit uit de omstandigheid, dat het W.M.Sr. in art. 135 zich het bestaan van dienstvoorschriften denkt, terwijl in art. 15 lid 2 R.K. uitdrukkelijk is bepaald, dat het R.K. niet een dergelijk dienstvoorschrift is.²²⁾

Volgens dat art. 15 lid 2 R.K. geeft het R.K. o.m. een algemeene aanwijzing over hetgeen onbestaanbaar met de militaire tucht of orde is.

En omtrent de beteekenis van het woord „aanwijzing” vindt men een aanwijzing — ne sit venia verbo — in pt. IV der Inleiding van het Voorschrift Velddienst: een aanwijzing moet een richtsnoer geven voor de gedragslijn, te volgen met het oog op een in ruimen zin gewenscht resultaat.

32. Iuridisch bezien kan de militair uit de impasse, waarin hij geraakt, indien hem tegenstrijdige bevelen worden gegeven, niet-tegenstaande hij, overeenkomstig het voorschrift van art. 12 lid 3 R.K., zijn „laatsten lastgever” daarvan op de hoogte heeft gebracht, zich slechts redden door een beroep op overmacht te doen.²³⁾

33. Moet hij dan, gelijk uit no 14 schijnt te volgen, steeds nagaan, welk bevel het belangrijkste is, en dat laten praevaleeren?²⁴⁾

Ik begrijp niet, hoe een iurist, die ook militair is, dat zou kunnen volhouden. Het is toch zonneklaar:

a. dat de ondergeschikte doorgaans niet in staat zal zijn te beoordeelen, welk bevel het gewichtigste is;

²²⁾ Over art. 135 W.M.Sr. vgl. hierna nos 42 vlgg. (speciaal no 52).

²³⁾ Bij het ontstaan van het W.M.Sr. is dit uitdrukkelijk erkend, vgl. van der Hoeven II blz. 226, 241 - 243. Vgl. verder van Dijk a.w. blz. 122 n. 3, W.H. Heeris in M.R.T. XX, 596 vlgg.

J. A. Eigeman, *Eenige beschouwingen over het bevel, voornamelijk uit militair-strafrechtelijk oogpunt*, diss. Leiden 1900 blz. 76 vlgg. is echter van oordeel, dat de toentertijd in het Voorschrift Velddienst voorkomende bepalingen omtrent het opvolgen van bevelen aan art. 40 Sr. deroegerden. Ik zie niet in, hoe dat mogelijk zou zijn, zelfs niet thans, nu deze bepalingen in het R.K. zijn opgenomen. Iure constituendo wil Eigeman in het W.M.Sr. bepalen, dat de belangrijkste bevolen handeling moet praevaleeren.

In M.R.T. II, 186 vlgg. beveelt Eigeman aan de door den militair in deze gevallen te volgen gedragslijn in een dienstvoorschrift in den zin van art. 135 W.M.Sr. nader voor te schrijven. Daarbij zou moeten worden bepaald, dat de mindere c.q. het gewichtigste bevel moet opvolgen.

Eigeman is nagevolgd door J. P. G. Schmitz in I.M.T. 1935, 322 vlgg., die art. 12 lid 3 R.K. in deze geest wil wijzigen.

²⁴⁾ Vooral in uitlatingen van van der Hoeven is voor deze opvatting wel eenigen steun te vinden; vgl. van der Hoeven II blz. 226, 241-243.

b. dat — mocht hij daartoe al min of meer in staat zijn — het doorgaans hoogst ongewenscht is, dat hij zulks beoordeelt.

34. Die consequentie volgt ook niet uit no. 14. Het gaat er toch niet om, of het eerste bevel belangrijker is dan het tweede, maar of het rechtsbelang, dat aan het eerste bevel gehoorzaamd wordt, belangrijker is dan het rechtsbelang, dat aan het tweede bevel gehoorzaamd wordt.

Het enkele feit nu, dat het tweede bevel het laatst is gegeven, doet het rechtsbelang, dat daaraan gehoorzaamd wordt, in de groote meerderheid der gevallen het gewichtigste zijn.

Wanneer men zich het militaire leven goed indenkt, is deze redeneering afdoende en nadere adstructie onnoodig.²⁵⁾ Ten overvloede zij op art. 12 lid 3 R.K. gewezen.

35. Uitzonderingsgevallen blijven intusschen denkbaar. Wanneer b.v. een Regimentscommandant aan den Officier-Inlichter van zijn Divisiecommandant bevelen mocht gaan geven, welke met diens opdracht niet zijn te vereenigen, zou ik mij kunnen voorstellen, dat deze officier zich aan die bevelen niet houdt. Dit is echter reeds een bijkans ondenkbaar geval.²⁶⁾

De gevallen, waarin de ondergeschikte zich niet aan het richtsnoer van art. 12 lid 3 R.K. moet houden, zullen dan ook uiterst zeldzaam zijn, waarschijnlijk nog zeldzamer dan de gevallen, waarin in het algemeen ongehoorzaamheid recht of plicht is.

36. Ik kan dan ook in geen deele medegaan met de schrijvers, die, omdat art. 12 lid 3 R.K. van het begrip overmacht geen gewag maakt, dat artikel of onze verdere wetgeving zouden willen aanvullen.²⁷⁾ Ik beschouw art. 12 lid 3 daarentegen als een van de best geslaagde bepalingen van ons R.K.

36a. Het moeten laten praevaleeren van het laatst ontvangen bevel zal in de meeste gevallen ook behooren te geschieden, wanneer de ondergeschikte verzuimd heeft om naar het voorschrift van art. 12 lid 3 R.K. zijn „laatsten lastgever” van het vroeger ontvangen bevel op de hoogte te stellen.

In de eerste plaats betwijfel ik, of men wel steeds verplicht is die mededeeling van vroeger ontvangen tegenstrijdige bevelen te doen. Het R.K. geeft immers niet meer dan algemeene aanwijzingen (vgl. no 31). En zou nu b.v. de dienstplichtige, aan wien gezegd wordt, dat hij bij den Regimentscommandant moet komen, mededeeling moeten doen van het bevel om bij den fourier een eetlepel in ontvangst te komen nemen? Of zou te velde de ordonnans, die wordt weggezonden, nog moeten vertellen, dat de wachtmeester,

²⁵⁾ Vgl. niettemin Franken - Brünner blz. 54, 55 : de rechtsgrond van art. 114 W.M.Sr. is niet, dat de *inhoud* van een dienstbevel zoo belangrijk kan zijn, maar dat de krijgstucht gehoorzaamheid vereischt.

²⁶⁾ Het geval, dat tijdens de voorbereiding van het W.M.Sr. op het tapijt is gebracht (vgl. van der Hoeven II blz. 226), behoort nog meer in deze categorie thuis.

²⁷⁾ Vgl. Eigeman in M.R.T. II, 190, de na te noemen werken van Generaal Dormaar op resp. blz. 32 en 19, Schmitz in I.M.T. 1935, 322 vlgg.

belast met het toezicht op de ordonnansen, hem had bevolen op de commandopost te blijven? M.i. behoeft van een dergelijk bevel, dat vergeleken bij het tweede bevel slechts een futilliteit is, geen mededeeling te worden gedaan.^{27a)}

Overigens blijft naar het mij voorkomt, indien het doen van de bewuste mededeeling wordt verzuimd, de in no 34 aangegeven gedachtengang veel van zijn beteekenis behouden. In de militaire verhoudingen, waar de krijgstucht gehoorzaamheid vereischt, moet aan de omstandigheid, dat een bevel het laatst is gegeven, het noodige gewicht worden toegekend.

Eenig onderscheid is intusschen aanwezig tusschen het meer normale geval, dat de ondergeschikte te goeder trouw, en het naar gehoopt mag worden minder voorkomende geval, dat hij te kwader trouw verzuimd heeft die mededeeling te doen.

36b. Dat laatste geval is aanwezig, wanneer een ondergeschikte zijn mond houdt:

òf omdat hij in het ontvangen van het tweede bevel een schoone gelegenheid ziet om aan het uitvoeren van het eerste bevel te ontkomen;

òf omdat hij terstond voornemens is wegens het vroeger reeds ontvangen bevel het tweede bevel niet uit te voeren.

Deze ondergeschikte begaat niet alleen een ernstig eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp, maar, zoowel wanneer hij het eerste als wanneer hij het tweede bevel niet opvolgt, ook het misdrijf opzettelijke ongehoorzaamheid. Het in no 32 aangegeven beroep op overmacht komt hem n.l. in dit geval niet toe, daar de botsing van rechtsbelangen in dit geval door zijn eigen toerekenbaar verzuim is ontstaan.^{27b)} Het is immers zeer goed mogelijk, dat het tweede bevel zou zijn ingetrokken, indien hij mededeeling van het eerste bevel had gedaan.

36c. De ondergeschikte te goeder trouw, die zich, wanneer het te laat is om zijn fout te herstellen, realiseert, dat hij twee tegenstrijdige bevelen heeft ontvangen, zal naar beste weten (art. 11 lid 2 R.K.) moeten beslissen wat te doen. Aan de omstandigheid, dat het tweede bevel het laatst is gegeven, zal hij daarbij belangrijke, zij het dan ook niet steeds beslissende, waarde moeten toekennen.

Het door dezen ondergeschikte gepleegde krijgstuchtelijke vergrijp zal veelal slechts van lichten aard zijn. Ten aanzien van het misdrijf opzettelijke ongehoorzaamheid behoudt hij het beroep op overmacht, want art. 114 W.M.Sr. is een doleus delict en het eigen verzuim, waardoor de botsing van rechtsbelangen is ontstaan, is slechts culpoos.

^{27a)} In aansluiting aan het in no 35 genoemde voorbeeld van den Officier-Inlichter is bovendien op de mogelijkheid te wijzen, dat het eerst ontvangen bevel geheim moet worden gehouden en dus niet mag worden medegedeeld (vgl. ook pt. 52 Leidraad Bevelvoering).

^{27b)} Dit zou ik althans in casu willen aannemen. Het betreft een bestreden vraagpunt; vgl. van Hamel-van Dijk a.w. blz. 244, 245, Vos a.w. § 21 no 10. Vgl. echter ook H.R. 4 Jan. 1932 W. 12419 n. M.P.V. N.J. 1932, 868 n. W.P.

Vaak zal ook deze situatie zich vermoedelijk niet voordoen, want wie zijn dienst naar behooren verricht, zal niet licht nalaten mededeeling te doen van een werkelijk gewichtig vroeger ontvangen bevel.

36d. In oorlogstijd en bij oogenblikkelijk zeegevaar zal deze ondergeschikte te goeder trouw echter art. 115 W.M.Sr. hebben overschreden. Zijn eigen culpoos verzuim zal hem ten aanzien van dat artikel het beroep op overmacht ontnemen.

Art. 115 W.M.Sr. houdt voor oorlogstijd en oogenblikkelijk zeegevaar een strafbedreiging in tegen culpose schending van het rechtsbelang, dat aan bevelen moet worden gehoorzaamd.

Voor dit artikel zal het beroep op overmacht vermoedelijk nimmer van groote beteekenis zijn. Wanneer men immers meent uit hoofde van overmacht een bevel niet te behoeven op te volgen, behoort men zich daar behoorlijk rekenschap van te geven. En daardoor zal dan doorgaans de doleuse delictsvorm aanwezig zijn.

Zij, nu dit artikel ter sprake komt, echter opgemerkt, dat er geen bepaalde omstandigheden zijn, welke krijgstuuchtelijke afdoening van dit delict in het algemeen zouden uitsluiten. Of bij die afdoening in oorlogstijd steeds de hand zal worden gehouden aan het inwinnen van het advies van den Fiscaal of van den Auditeur-Militair, valt evenwel minstgenomen te betwijfelen.

37. Resteert het recht van en de plicht tot ongehoorzaamheid in het algemeen. De iuridische constructie daarvan werd reeds in no 25 aangegeven.

Dit onderwerp ligt op de grenzen der tactiek. Theoretisch valt hierover op iuridisch gebied weinig meer te zeggen. De aandacht pleegt bij dit onderwerp voornamelijk op bepaalde voorbeelden te worden gevestigd.

Aan den Generaal-Majoor van het K.N.I.L. Dormaar komt de eer toe, dit onderwerp in zijn volle beteekenis in het licht te hebben gesteld. Schrijver dezes, die zich moet beperken, zou dan ook naar het betoog van den Generaal en naar dat van de door hem uit de tent gelokte opponenten willen verwijzen.²⁸⁾

38. Het recht van en de plicht tot ongehoorzaamheid kunnen ook in den dagelikschen dienst voorkomen. Voor zoover toepasselijk geldt het gezegde in no 37 ook voor deze casusposities.

39. De traditie wil, dat ieder, die over dit onderwerp schrijft, minstens één nieuw voorbeeld van ongehoorzaamheid aanbrengt. Ik

²⁸⁾ Zie J. Dormaar, *De kunst van ongehoorzaam zijn*, extra-bijlage I.M.T. 1934 no 11, M. H. du Croo in I.M.T. 1934, 1155 en 1935, 12, J. P. G. Schmitz in I.M.T. 1935, 170 en 310, J. Dormaar, *De plicht tot ongehoorzaam zijn*, extra-bijlage I.M.T. 1935 no 12, Redactie in M.R.T. XXXI, 8.

Vgl. verder W. H. Heeris in M.R.T. XX, 598 vlgg. Op blz. 599 bespreekt deze schrijver het optreden tijdens den wereldoorlog van den Duitschen C-I A.K., Generaal von François. Vgl. over de figuur van dezen legerkorpscommandant echter J. J. C. P. Wilson in Militaire Spectator 1930, 287, 358 vlgg., 368, 473.

Een interessant voorbeeld van ongehoorzaamheid uit den oorlog van 1870 wordt beschreven door von Nostitz-Wallwitz a.w. S. 74, 75.

kies hiertoe de handelingen van een opperofficier, die uit mijn eigen wapen naar voren is gekomen, tot voorbeeld en doe een enkelen greep uit de krijgsverrichtingen van Maarschalk Lyautey.

Een mooi voorbeeld van ongehoorzaamheid is te vinden in de wijze, waarop Lyautey in Juli en Augustus 1914 niet heeft voldaan aan het bevel om de bezetting van Marokko te „réduire” tot de voornaamste havens en, indien mogelijk, één verkeersroute met de daaraan gelegen plaatsen in het binnenland. De latere Maarschalk zond veel troepen naar Europa, maar geheel Marokko bleef bezet.²⁹⁾

In Algiers heeft Lyautey in 1904 een optreden aangedurfd, dat ook zeer ten voordeele van Frankrijk is afgelopen, maar dat voor Nederlandsche verhoudingen wellicht toch niet ter navolging is aan te bevelen. Met het oog op de bewegingen, die Frankrijk's vijand Bou-Amama op Marokkaansch gebied uitvoerde, ging hij over tot het bezetten van een belangrijk punt op het gebied van den Sultan! Gevolg moeilijkheden met zijn militairen chef (doch niet met den civielen Gouverneur-Generaal) en met Parijs. De Fransche troepen hebben ten slotte Marokko echter niet meer verlaten.³⁰⁾

40. Door Majoor du Croo³¹⁾ is duidelijk gewezen op het merkwaardige feit, dat de frequentie van ongehoorzaamheid toeneemt, naar mate meer vrijheid van initiatief wordt gelaten.

Iuridisch denkend zou men juist het tegendeel verwachten: minder vrijheid van handelen — meer overmacht.

De verklaring, dat de praktijk anders uitwijst, is m.i. hierin te zoeken, dat het rechtsbelang, dat aan bevelen wordt gehoorzaamd, in waarde daalt, naar mate de commandanten en de tactische opvattingen aan lager geplaatsten meer vrijheid laten. Daardoor wordt dat rechtsbelang eerder bij het eigen inzicht omtrent de tactisch meest wenschelijke handelingen tenachter gesteld.

41. Hieruit volgt, dat over het onderwerp van de geoorloofde of verplichte ongehoorzaamheid in oorlogsverhoudingen ten slotte aan de tactiek het laatste woord is.³²⁾

Niet aan de strategie met haar gelijk blijvende beginselen, maar aan de gestaag evolutioneerende tactiek.

29) Zie A. Maurois, *Lyautey*, Paris 19 1/36 p. 235 svv.

30) Zie Maurois a.w. p. 126 svv.

31) T.a.p.

32) M.i. wordt het materiële gedeelte van het recht steeds in laatste instantie door niet-iuridische factoren bepaald. Deze factoren zijn het meest gelegen op oeconomisch, sociologisch, criminologisch of ethisch terrein.

Terloops zij opgemerkt, dat — hoewel de militair ongetwijfeld zijn eigen leven zoo noodig behoort op te offeren (vgl. nos 16 vlgg.) — niet alles wat tactisch, technisch en iuridisch mogelijk is, kan worden bevolen. Ook sociologische en psychologische factoren zijn van beteekenis. Bemande torpedo's zie ik bij de Westersche volken nog niet gebruiken. En men moet onze troepen niet opzettelijk in een voor hen hopeloozen toestand plaatsen. Toch is er, wanneer dat zou gebeuren, geen strafuitsluitingsgrond, die dienstweigering zou wettigen.

Dat is ook begrijpelijk: de op te volgen bevelen zijn er ter wille van de weermacht en haar opgedragen taak; niet omgekeerd.

Doch de huidige tactiek stelt gehoorzaamheid als regel!

C. *Het rechtsbelang, dat voorschriften worden nageleefd.*

42. Het rechtsbelang, dat voorschriften worden nageleefd, wordt gesanctioneerd door art. 135 W.M.Sr.

Het ligt geheel in de lijn der Nederlandsche wetgeving, dat onwettige voorschriften niet verbindend zijn, evenmin als onwettige Koninklijke Besluiten of gemeentelijke verordeningen.

Een voorschrift is niet alleen onwettig, wanneer hetgeen voorgeschreven wordt, door de wet verboden is, maar ook reeds wanneer het met de wetgeving onverenigbaar is.

42a. Vraagt men mij, waarom ik de onwettigheid van voorschriften ruimer omschrijf dan de onwettigheid van bevelen (vgl. no 24 en hierna no 98), dan geef ik daarvoor als reden op:

a. dat het naleven van reglementen niet in die mate een levensbelang van de weermacht is als het gehoorzamen aan bevelen;

b. dat ik geen grond zie om de voorschriften, die toch Koninklijke Besluiten of beschikkingen van den Minister van Defensie zijn, anders te behandelen dan de overige Koninklijke Besluiten en ministeriële beschikkingen.

43. Neemt men met Oppenheim aan, dat bij het verleenen van militairen bijstand overeenkomstig het tegenwoordige art. 219 lid 1 Gemeentewet de burgemeester volledige bevelsbevoegdheid heeft (vgl. hierna nos 67 vlgg.), dan was het Voorschrift betreffende het verleenen van militairen bijstand, gelijk dat tot 1913 luidde, onwettig.³³⁾

44. Zijn verschillende voorschriften met elkaar in strijd, dan ligt het voor de hand het jongere voorschrift voor het oudere en het bijzondere voor het algemeene te laten gaan, evenals zulks in hetzelfde geval met wetten pleegt te geschieden.

Het toepassen van deze leer der derogatie maakt het overbodig om — gelijk bij tegenstrijdige bevelen noodig was — een beroep op overmacht te doen.

45. Komt een (wettig) dienstbevel in strijd met een voorschrift, d.w.z. wordt iets bevolen, dat door een voorschrift verboden is, dan is wel een beroep op overmacht noodig.

Het is dan de vraag (vgl. nos 14 en 34), of het rechtsbelang, dat aan het bevel gehoorzaamd wordt, al dan niet gewichtiger is dan het rechtsbelang, dat het voorschrift wordt nageleefd.

Practisch genomen zal steeds het gehoorzamen aan het bevel moeten praevaleren. De militaire verhoudingen brengen dat noodzake-

³³⁾ Vgl. over de wijziging van dit voorschrift in 1913 Lt. Gen. F. H. A. Sabron, *Het vorderen en verleenen van militairen bijstand*, 's-Gravenhage 1914 blz. 135 vlgg.

lijkerwijze mede, evenals van tegenstrijdige bevelen bijna altijd aan het laatste moet worden gehoorzaamd.

Bovendien, zou men aannemen, dat min of meer veelvuldig het voorschrift zou behooren te praevaleeren, dan zou men tevens disculpatie op grond van goede trouw mogelijk moeten achten ten bate van den militair, die niettemin aan een dergelijk bevel heeft gehoorzaamd. Daarvan zijn in de practijk niets dan moeilijkheden te verwachten.

Ook de wet biedt een argument voor het laten praevaleeren van het bevel, n.l. dat de strafpositie van art. 114 W.M.Sr. aanmerkelijk hooger is dan die van art. 135 W.M.Sr.

Niettemin zal bij de interpretatie van bevelen (vgl. no 28) steeds, waar dat pas heeft, met de voorschriften dienen te worden rekening gehouden. Vgl. ook no 107.

45a. Pro memorie zij nog vermeld, dat het bepalen van de grens tusschen voorschriften en bevelen moeilijkheden kan opleveren, vooral indien in oorlogstijd aan den O.L.Z. de bevoegdheid mocht worden toegekend om voorschriften vast te stellen.

46. Het rechtsbelang, dat 's-lands effectieven zoo doelmatig mogelijk worden aangewend kan — evenals zulks ten aanzien van bevelen het geval is (vgl. nos 25 en 37) — medebrengen, dat op grond van overmacht een voorschrift niet behoeft te worden nageleefd.

Ook dit onderwerp vormt een grensgebied met de tactiek.

47. Der traditie getrouw doe ik een voorbeeld volgen ³⁴).

Het was bij besprekingen in het jaar 1914 tusschen Britsche en Fransche hogere staven. Een bericht komt binnen, dat de Duitschers een bepaalde plaats aan den Oostelijken oever van de Maas hebben bezet. Een Engelsch opperofficier vraagt, wat men denkt, dat de Duitschers verder zullen doen. Een Fransch generaal, reeds geïrriteerd door de weinige activiteit, van Engelsche zijde betoond, antwoordt: Vischjes vangen. De tolk vertaalt: De generaal verwacht, dat de Duitschers de Maas zullen oversteken.

Psychologisch, maar niet reglementair optreden van den als tolk fungerenden Franschen officier.

48. Het is duidelijk, dat bij dit onderwerp de vraag rijst, in hoeverre de voorschriften verbindende kracht bezitten.

Sommige voorschriften, zooals de Gevechtshandleiding, de Leidraad bevelvoering, de Handleiding Gasbescherming en de Handleiding bij het Voorschrift Onderricht Paardrijden willen blijkens hun titel uitdrukkelijk geen verbindende kracht hebben.

Het Voorschrift Velddienst houdt blijkens pt. I der Inleiding „bepalingen” en „aanwijzingen” in; uit pt. IV volgt, dat aanwijzingen slechts een richtsnoer geven ³⁵).

49. Intusschen zijn ook tal van onze huidige in oorlogstijd toe

³⁴) Tot mijn spijt kan ik de vindplaatsen niet opgeven.

³⁵) Over Hfdst. XIII, ten aanzien waarvan, omdat het oorlogsrecht inhoudt, bijzondere voorzichtigheid noodig is, vgl. men hierna nos 58, 143 vlgg. (speciaal no 146).

te passen voorschriften, die niet tot het genre der handleidingen behooren, zeer gedetailleerd en daardoor in sterke mate blootgesteld aan het gevaar te verouderen of te blijken met de werkelijke oorlogsverhoudingen niet in overeenstemming te zijn. Voor de Koninklijke Nederlandsche Landmacht behoef ik slechts te wijzen op de gevechtsreglementen der verschillende wapens en op het Voorschrift Inrichten Stellingen.

Het is stellig een open vraag, of al deze voorschriften, zoodra een oorlog slechts enkele weken heeft geduurd, niet in de practijk tot de handleidingen zullen zijn gedegradeerd.

Juridisch zou dit slechts door een beroep op overmacht mogelijk zijn, indien de naleving van deze reglementen door art. 135 W.M.Sr. zou worden gesanctioneerd.

50. En hiermede ben ik aan een zeer merkwaardig feit gekomen. Hetgeen ik in nos 42 en 45—49 neerschreef is voor ons huidige militaire recht vrijwel slechts theorie. Want er zijn bijkans geen voorschriften, waarvan de naleving door art. 135 W.M.Sr. wordt gesanctioneerd.

51. Het niet-naleven van dienstvoorschriften vormde oorspronkelijk een onderdeel van art. 114 (toen nog art. 98) W.M.Sr. Men achtte in de Tweede Kamer de strafpositie voor wat dienstvoorschriften betref te hoog. Reeds toen werd op geheele schraping aangedrongen. De Regeering meende het echter niet buiten een bepaling als het huidige art. 135 W.M.Sr. te kunnen stellen.

Ware het niet, dat ieder oneigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp bemoeiingen van den Gerechtsofficier en van den Fiscaal of den Auditeur Militair met zich moet brengen, dan zou men met den inhoud van dit art. 135 wel vrede kunnen hebben.

Deze bemoeiingen evenwel, enkel voor een veelal weinig serieus delict als het onderhavige, moeten minstgenomen een zeer overmatig inkt- en papierverbruik doen ontstaan. Echter zal ook op het steeds uitblijven van wrijvingen niet mogen worden gerekend. Duidelijk zijn de bezwaren, aan art. 135 W.M.Sr. verbonden, door den tegenwoordigen Kapitein van Heuven uiteengezet³⁶⁾. Het is daarom toe te juichen, dat een uitweg te vinden is, welke de practijk, niet zonder medewerking van het H.M.G., reeds naar ik meen waar te nemen heeft ingeslagen.

52. Art. 15 lid 2 R.K.³⁷⁾ bepaalt uitdrukkelijk, dat het R.K. geen dienstvoorschrift in den zin van art. 135 W.M.Sr. is. De reden daarvan is hierin te zoeken, dat men niet wenschte, dat iedere overtreding van het R.K. een oneigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp zou zijn en dat daarop de strafbedreiging van art. 135 W.M.Sr. zou zijn gesteld.

Indien nu echter het bij Koninklijk Besluit vastgestelde R.K. geen dienstvoorschrift is, kunnen dan de overige voorschriften, waarvan

³⁶⁾ J. C. van Heuven in M.R.T. XXIV, 445, speciaal blz. 450 - 452.

³⁷⁾ Vgl. over deze bepaling, no 31. Vgl. ook W. H. Heeris in M.R.T. XX, 597 en 598.

de meeste slechts aan een ministeriële beschikking het levenslicht danken, dat wel zijn? Daarvoor geldt de reden om het geen dienstvoorschriften te doen zijn, eerder a fortiori!

53. Het allermerkwaardigste is nu, dat het aan te voeren tegenargument, dat op deze wijze art. 135 W.M.Sr. reeds bij zijn geboorte een doode letter zou zijn geweest, niet opgaat. Want (voor de Kon. Ned. Landmacht) bleef er toen in deze redeneering nog één dienstvoorschrift over: het bij Souverein Besluit van 11 Jan. 1815 gearresteerde Reglement voor den Garnizoensdienst, herhaaldelijk bij de wet gewijzigd, b.v. bij art. 69 Invw. M.S.T.R.³⁸⁾

Uitsluitend bezien vanuit het standpunt der Nederlandsche landmacht zou men wellicht ook het derde en thans van kracht zijnde Reglement op den Garnizoensdienst, vastgesteld bij Koninklijk Besluit van 9 Mrt. 1936, als een dienstvoorschrift in den zin van art. 135 W.M.Sr. kunnen beschouwen. Deze opvatting is voor de overige voorschriften der landmacht evenwel niet aan te bevelen. Voor de marine zijn echter — en dat is niet uit het oog te verliezen — meer voorschriften bij Koninklijk Besluit vastgesteld, b.v. het in no 54 te noemen Reglement op de Eerbewijzen. Daarom zou ik geen der voor onze weermacht bij Koninklijk Besluit vastgestelde voorschriften als dienstvoorschriften in den zin van art. 135 W.M.Sr. willen aanmerken.³⁹⁾

Er zijn dus geen voorschriften, die zoo gewichtig zijn, dat, zouden zij niet worden nageleefd, de sanctie, die art. 135 W.M.Sr. stelt op het niet-opvolgen van dienstvoorschriften, in werking zou moeten treden.

53a. De vraag, of men bij de categorie der dienstvoorschriften van art. 135 W.M.Sr. eventueel nog zou kunnen onderbrengen de instructies, welke al dan niet bij Koninklijk Besluit voor vredes- of oorlogstijd voor hoogere commandanten worden vastgesteld, stel ik

³⁸⁾ Blijkens van der Hoeven II blz. 239 heeft de Regeering dit reglement tijdens de parlementaire behandeling van het W.M.Sr. uitdrukkelijk als dienstvoorschrift aangeduid.

Officiëel en „onveranderd” is het voorschrift herdrukt ingevolge aanschrijving van het Departement van Oorlog van 18 Nov. 1893.

Vgl. over dit merkwaardige voorschrift Sabron a.w. blz. 12, 13.

Op de vraag, of het voorschrift wellicht nog steeds van kracht is, ga ik niet in. Direct practisch belang zou deze vraag ook bijkans slechts ten aanzien van art. 266 kunnen hebben, waarin was bepaald, dat kooplieden, herbergiers en anderen, die zonder voorkennis van den Compagniescommandant aan onderofficieren of soldaten credit zouden verlenen, geen „aanspraak op betaling” zouden kunnen maken. M.i. is dit artikel wegens strijd met artt. 1177 en 1178 B.W. echter reeds bij de invoering van het B.W. in 1838 (voor Limburg 1842) komen te vervallen; vgl. art. 1 der z.g. Afschaffingswet van 1829.

³⁹⁾ Vermoedelijk zal voor art. 124 Ind. W.M.Sr. hetzelfde betoog zijn te houden.

Anders b.v. A. F. Steffen, *Wet op de Krijgstucht van aanteekeningen voorzien en Reglement betreffende de Krijgstucht van aanteekeningen voorzien*, 's-Gravenhage 1935 blz. 115, 116.

slechts pro memorie.⁴⁰⁾ Bij het ontstaan van het W.M.Sr. is aan deze instructies zeker niet gedacht.⁴¹⁾

54. Eénmaal is een geval van niet-groeten tezamen met een door denzelfden beklaagde gepleegde opzettelijke ongehoorzaamheid naar den rechter verwezen. Krijgsraad Willemsoord 4 Mei 1932 M.R.T. XXVIII, 296 veroordeelde voor het niet-groeten op grond van art. 135 W.M.Sr. wegens niet-naleven van het Reglement op de Eerbewijzen. Op dit punt werd het vonnis echter door H.M.G. 9 Juni 1932 M.R.T. XXVIII, 300 vernietigd. Ik meen uit de sententie te mogen lezen, dat het Reglement op de Eerbewijzen op dit punt op het R.K. berust of daardoor wordt bevestigd; nu het R.K. geen dienstvoorschrift is, kan daarom de bepaling in kwestie van het Reglement op de Eerbewijzen dat ook niet zijn.

Overtuigend komt de redeneering van het Hof mij niet voor; zij is echter met mijn betoog in nos 52 en 53 geheel te vereenigen.

D. *Door het oorlogsrecht veroorloofde handelingen.*

55. Het doel van een oorlog is kort gezegd het brengen van den tegenstander in een dusdanige positie, dat de eigen diplomatie hem den vrede kan dicteeren.

Het is niet mogelijk dat doel te bereiken zonder een aantal door strafrechtelijke normen gesanctioneerde rechtsbelangen te laedeen. Die rechtsbelangen zijn in het bijzonder het leven en de eigendommen der vijandelijke onderdanen.

Voor het schenden van die rechtsbelangen is iuridisch beschouwd een beroep op overmacht noodig. Voor deze overmachtsgevallen bevat de wet naast art. 40 Sr. een bijzondere bepaling, n.l. het eerste gedeelte van art. 38 W.M.Sr., waarin niet strafbaar wordt verklaard hij, die (binnen de grenzen zijner bevoegdheid) een naar de regelen van het oorlogsrecht geoorloofd feit begaat.

56. Dit gedeelte van art. 38 W.M.Sr. — waarin aan de tirade omtrent de grenzen der bevoegdheid, welke vermoedelijk aan art. 43 lid 2 Sr. is ontleend, m.i. weinig zelfstandige practische beteekenis zal zijn toe te kennen — bevat dus feitelijk in den vorm van een de wederrechtelijkheid opheffende strafuitsluitingsgrond een toepasselijkverklaring van volkenrechtelijke normen. Zonder uitdrukkelijke bepaling zou hetzelfde gelden; het rechtstreeks mogen en moeten toepassen van volkenrechtelijke regelen is thans ten onzent geldende doctrine.⁴²⁾

Vgl. over art. 38 W.M.Sr. ook hierna nos 60—63, 143—149.

⁴⁰⁾ Vgl. over den term „instructie” echter pt. IV van de Inleiding van het Voorschrift Velddienst; vgl. ook van Hamel - van Dijk a.w. blz. 253.

⁴¹⁾ Vgl. van der Hoeven II ad art. 98, speciaal blz. 239, 240.

⁴²⁾ Vgl. Nederlandsche Juristen Vereeniging (N.J.V) 1937 (prae-adviezen van B. M. Telders en J. H. W. Verzijl).

Vgl. ook J. Holtrust en Red. in M.R.T. XXXI, 543.

Over verdragen die not self-executing zijn, vgl. hierna no 143.

Moelijkheden zijn op dit terrein intusschen nog vele voorhanden. Als voornaamste noem ik de vraag, of, en zoo ja welken, invloed behoort te worden toegekend aan posterieure wetgeving en aan nationale authentieke interpretatie.

E. *Het rechtsbelang, dat oorlogsrechtelijke normen worden nageleefd.*

57. Ik kom thans tot het naleven der oorlogsrechtelijke normen zelf.

Voor zoover deze normen krachtens tractaat van kracht zijn, worden zij door art. 91 W.M.Sr. beschermd. (Vgl. over dat artikel ook hierna nos 143—148).

Maar in het algemeen gelden onafhankelijk van dat artikel de gewone strafbedreigingen, door het commune recht gesteld op moord, doodslag, zaakbeschadiging enz., dan wel in het W.M.Sr. opgenomen, zooals b.v. in artt. 92, 148, 153, 154. Leeft men de oorlogsrechtelijke normen niet na, dan is immers de strafuitsluitingsgrond van het eerste gedeelte van art. 38 W.M.Sr. (vgl. nos 55 en 56) niet van toepassing.

58. Intusschen is het in een zoodanig geval — onverschillig, of art. 91 W.M.Sr. al dan niet in spel is — niet uitgesloten, dat de strafuitsluitingsgrond van art. 40 Sr. nog wel van toepassing is.

Echter moet men met het aannemen van de aanwezigheid van overmacht om oorlogsrechtelijke normen na te leven uiterst voorzichtig zijn. Want anders is spoedig van het geheele oorlogsrecht voor de practijk niets overgebleven.

59. Een zeer goeden indruk heeft het gemaakt, toen het Duitse Reichsgericht bij zijn arrest van 6 Juli 1921 in de geruchtmakende „oorlogsmisdadigerszaak” Stenger-Crusius het in de laatste alinea van no 57 voorgestane beginsel aanvaardde.

Het was toch voor het Hof zeer verleidelijk geweest om gebruik te maken van den steun, die zoowel in de geallieerde als in de centrale litteratuur was te vinden voor de stelling, dat een nationale strafbedreiging op de onderhavige in strijd met het oorlogsrecht begane feiten ontbrak.

En de aanwezigheid van „Notstand” heeft het Hof evenmin willen aannemen. ⁴³⁾

60. Ook het toepassen van *représailles* — dat zijn maatregelen, die op zichzelf onrechtmatig zouden zijn, doch die gerechtvaardigd

⁴³⁾ Vgl. de beschouwingen van G. van Slooten Azn. in M.R.T. XVII, 99, speciaal blz. 114 vlgg. en de als bijlage daarvan opgenomen tekst van het arrest op blz. 132. Vgl. verder J. M. van Bemmelen in N.J.B. 1937, 681-683.

Zij nog uitdrukkelijk aangeteekend, dat ik over de opportuniteit der vervolging in de zaak Stenger - Crusius en over het gevelde eindoordeel geen meening wil uitspreken.

De Indische iurisprudentie levert ook een enkel voorbeeld van een beroep op overmacht om oorlogsrechtelijke normen na te leven op: Krijgsraad Weltevreden 7 Sept. 1906, Ind. H.M.G. 23 Nov. 1906, beide in Ind. T. 87, 498. Vgl. ook Krijgsraad Koeta-Radja 15 Apr. 1908, Ind. H.M.G. 9 Oct. 1908, beide in Ind. T. 91, 149. Het ingaan op deze — overigens zeer interessante — uitspraken, moet ik aan een meer deskundigen overlaten; zonder een onderzoek naar de zeer speciale feitelijke toestanden en rechtsverhoudingen, welke zich aldaar voordeden, zou zulks trouwens niet mogelijk zijn.

worden door het feit, dat zij strekken tot verweer tegen een onrechtmatige handeling van den tegenstander ⁴⁴⁾ — berust strafrechtelijk op overmacht: wanneer de tegenstander zich aan bepaalde normen niet houdt, kan men niet nalaten zich daartegen te verweren door zelf dezelfde of andere normen te overschrijden.

Waar het instituut der *représailles*, door van Vollenhoven weerwraak genoemd, als volkenrechtelijk instituut door het oorlogsrecht wordt erkend, wordt de toepassing ervan door art. 38 W.M.Sr. toegelaten. ⁴⁵⁾

Door toepassing van *représailles* niet toepassen van oorlogsrechtelijke normen beteekent echter practisch afbraak van het oorlogsrecht.

61. Daarom juist is het aannemen van het bestaan van overmacht ten aanzien van oorlogsrechtelijke normen zoo gevaarlijk: dat brengt den tegenstander tot het toepassen van *représailles*. ⁴⁶⁾

62. Als moderne tendens in de ontwikkeling van het oorlogsrecht is te vermelden het streven om het recht op het overgaan tot *représailles* te reglementeeren en te beperken. ⁴⁷⁾ Zal zulks evenwel mogelijk blijken, juist gezien het onmiskenbare feit, dat dit instituut niet anders dan een bijzondere verschijningsvorm van overmacht is?

⁴⁴⁾ Vgl. J. P. A. François, *Handboek van het Volkenrecht*, Zwolle 1931 - 1933 II blz. 303.

Bij de parlementaire behandeling van het tegenwoordige art. 93 W.M.Sr. is het gevaarlijke van *représailles* ter sprake gekomen; vgl. van der Hoeven II blz. 116.

⁴⁵⁾ Vgl. de dissertatie van C. van Vollenhoven (1898), opgenomen in *Verspreide Geschriften* II, Haarlem/'s Gravenhage 1934 blz. 122, 123, 134.

⁴⁶⁾ Verdere litteratuur: François a.w. I blz. 382, 383, II blz. 307, E. Vanselow, *Völkerrecht*, Berlin 1931 Ziffer 181, P. Fauchille, *Traité de droit international public* II, 8e éd., Parijs 1921 nos 1009^t, 1198, F. von Liszt - M. Fleischmann, *Das Völkerrecht systematisch dargestellt*, 12. Aufl., Berlin 1925 S. 455 ff., H. Wheaton - A. Berriedale Keith, *Elements of international law* II, London 1929 p. 712, 713, L. Oppenheim - R. F. Roseburgh, *International law* II, 3rd. ed., London 1921 p. 90 - 92, Y. M. Leroy de la Brière in *Recueil des cours de l'Académie de droit international* 1928, II, 241 svv. (speciaal p. 260 svv.). Ik noem hierbij nog niet de litteratuur, waar de oorlogspsychose nog direct in te onderkennen valt; vgl. b.v. L. Le Fur, *Des représailles en temps de guerre*, Paris 1919.

Uit no 102 zal blijken, dat reeds het enkele bestaan van het instituut der *représailles* voor het oorlogsrecht nadeelig is: het geeft den ondergeschikte de gelegenheid zich op art. 43 lid 2 Sr. te beroepen.

⁴⁷⁾ Ik doel hierbij op het resultaat van de in 1934 te Monaco gehouden besprekingen. Vgl. Office international de documentation de médecine militaire, *Vers l'humanisation de la guerre*, Annexe au Bulletin international de médecine militaire, aangekondigd door J. C. van Heuven in *Handelingen der Militair-Rechtelijke Vereeniging* (verder af te korten als H.-M.R.V.) II, 29 (ook in M.R.T. XXXIII, 105).

Het gaat hier om Texte 5 art. 5 (vgl. het genoemde werk blz. 60, 48, van Heuven blz. 31 resp. 107).

Vgl. ook art. 2 laatste lid van het in no 188 te noemen Verdrag over de behandeling van krijgsgevangenen (pt. 631 alinea 2 Voorschrift Veld-dienst).

F. *Handelingen, geoorloofd bij optreden tot het handhaven of herstellen van de openbare orde en rust.*

63. Bij optreden tot het handhaven of herstellen van de openbare orde en rust (waaronder te begrijpen het geval, dat uitsluitend militairen ongeregeldeheden veroorzaken) is het oorlogsrecht niet van toepassing, dus evenmin art. 38 W.M.Sr.

Wanneer voor het vervullen van de hierbij opgedragen taak door strafrechtelijke normen gesanctioneerde rechtsbelangen moeten worden gelaedeerd, zal een beroep op overmacht (art. 40 Sr.) of eventueel op wettelijk voorschrift (art. 42 Sr.) noodig zijn.

Dat tot het vervullen dezer taak geen krachtiger middelen mogen worden toegepast dan geëvenredigd is met den ernst der omstandigheden, volgt reeds uit no 14, waarin (voor overmacht) afweging der betrokken rechtsbelangen wordt voorgeschreven. Voor wettelijk voorschrift is hetzelfde aan te nemen.

64. In beginsel zal bij het vervullen van haar taak voor de weer-macht hetzelfde gelden als voor de civiele en militaire politiekorpsen.

Ook wanneer de politie bij het vervullen van haar taak gesanctioneerde rechtsbelangen moet laedeeren, is een dergelijk beroep op een strafuitsluitingsgrond noodig.⁴⁸⁾

Dat hetzelfde voor het leger geldt⁴⁹⁾, is bij de parlementaire behandeling van het tegenwoordige art. 143 W.M.Sr. uitdrukkelijk erkend.⁵⁰⁾

65. Bedrieg ik mij niet, dan wordt in de practijk somtijds de opvatting gehuldigd, dat de noodplicht der politie om het eigen leven in gevaar te brengen (vgl. nos 16 vlgg.) tegenover verstoorders van de openbare orde of rust wel zeer ver gaat. Vooral niet te snel van de wapenen gebruik maken! En bijna nooit, zoolang niet van noodweer (vgl. no 88) kan worden gesproken.

Deze opvatting, die berustend op een afweging van rechtsbelangen ten slotte tot op zekere hoogte een kwestie van meer of minder is, deel ik niet. Dat blijve thans echter terzijde.

Het is evenwel noodzakelijk er nadrukkelijk op te wijzen, dat deze opvatting nog te meer onjuist is, wanneer niet tot de militaire politie-

⁴⁸⁾ Vgl. W. A. E. van Os, *Het recht der politie*, diss. Groningen 1905 blz. 70 vlgg., 109 vlgg. Minder juist lijkt het mij dat deze schrijver hierbij sterk den nadruk op noodweer legt; in feite zal de politie in de door schrijver behandelde gevallen zonder een beroep op overmacht niet uitkomen.

Van Hamel - van Dijk a.w. blz. 251 acht slechts wettelijk voorschrift als strafuitsluitingsgrond mogelijk en stuit daardoor op het ontbreken van een algemeene politiewet. Daardoor ook acht van Hamel het in gevaar brengen van menschenlevens slechts gerechtvaardigd op grond van bepaalde artikelen, en wel voornamelijk van artt. 38 W.M.Sr., 217 vlgg. Gemeentewet.

⁴⁹⁾ Aldus ook het betoog van Minister Lambooy naar aanleiding van de ongeregeldeheden in 1926 in Assen en Ede, weergegeven in M.R.T. XXII, 210 vlgg. Vgl. ook Steffen a.w. blz. 112.

⁵⁰⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 229, 237, 372 vlgg.

korpsen behorende gedeelten der weermacht politietaak moeten verrichten. Voor die taak behoort een weermacht niet te zijn gerecruiteerd; de noodplicht van militairen ligt op ander terrein. Tegenover verzetslieden meer nog dan tegenover den vijand moet ieder militair commandant niet in de laatste plaats aan het welzijn van zijn ondergeschikten denken.

Ook overwegingen van prestige — en de kans, dat één patroon, terstond afgeschoten, evenveel uitwerking op het verzet heeft als honderd patronen over een uur afgeschoten — moeten den militairen commandant ertoe brengen niet te licht iets over den kant te laten gaan. Maar dit behoort m.i. evenzeer voor de politie te gelden.

66. In art. 143 W.M.Sr. is een bijzonder wettelijk voorschrift tot het tegengaan en onderdrukken van door militairen gepleegde misdrijven te vinden.⁵¹⁾ Het vager en algemeener gestelde art. 27 R.K. houdt voor de krijgstuuchtelijke spheer hetzelfde voorschrift in.

Het Deutsche en het Zwitsersche militaire strafrecht hebben aan het hierin opgesloten rechtsbeginsel den vorm van een bijzonderen strafuitsluitingsgrond gegeven.⁵²⁾ M.i. is echter met het systeem van ons recht zeer goed te volstaan; de geciteerde buitenlandsche bepalingen vervallen in ongewenschte casuïstiek.

G. Het rechtsbelang, dat aan bevelen van civiele autoriteiten wordt gehoorzaamd.

67. Ik moet nog in het bijzonder stilstaan bij het geval, dat onderdeelen der weermacht op grond van art. 219 lid 1 Gemeentewet (vroeger art. 186 lid 1 dier wet) ter beschikking van een burgemeester worden gesteld.

Behoudens dat het gehoorzamen aan de bevelen van den burge-

⁵¹⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 229, 237. De eisch, dat de aangevande middelen aan het doel geëvenredigd moeten zijn, is in dit artikel uitdrukkelijk neergelegd.

⁵²⁾ Deutsche Militärstrafgesetzbuch § 124. (1) Diejenige Handlungen, welche der Vorgesetzte begeht, um einen tätlichen Angriff des Untergebenen abzuwehren oder um seinen Befehlen im Falle der äussersten Not und dringendsten Gefahr Gehorsam zu verschaffen, sind nicht als Missbrauch der Dienstgewalt anzusehen.

(2) Dies gilt namentlich auch für den Fall, wenn sich ein Offizier in Ermangelung anderer Mittel, den durchaus notwendigen Gehorsam zu erhalten, in der Lage befunden hat, gegen den tätlich sich ihm widersetzenden Untergebenen von der Waffe Gebrauch zu machen.

Vgl. over deze paragraaf Eberhard Schmidt, *Militärstrafrecht*, Berlijn 1936 S. 49 f.

Zwitsersch Militärstrafgesetzbuch Art. 26 Ziff. 3. Die Tat, die ein Vorgesetzter oder ein Höherer im aktiven Dienst bei militärischer Gefahr, insbesondere bei einer Meuterei oder vor dem Feinde begeht, um die Disziplin zu sichern, oder um seinem Befehle Gehorsam zu verschaffen, ist straflos, wenn allein durch dieses Mittel der notwendige Gehorsam erzwungen werden kann.

Vgl. verder H. Berli, *Notstand und Notwehr im schweizerischen Militärstrafrecht*, Diss Zürich, Bern 1925 S. 53 ff.

meester (met uitsluiting van art. 114 W.M.Sr.?) door art. 357 Sr.⁵³) wordt gesanctioneerd, geldt hiervoor *mutatis mutandis* hetgeen omtrent het gehoorzamen aan bevelen van militaire meerderen reeds werd opgemerkt.

Slechts is de bevoegdheid van den burgemeester niet, gelijk die van den militairen meerdere, onverschillig. Vgl. hierna nos 115—117.

68. Wat moet gelden, indien een bevel van den burgemeester in strijd zou komen met door een hooger en militairen commandant gegeven bevelen? De burgemeester zal het practisch steeds in de hand hebben zijn bevelen het laatst te geven, zoodat de zijne in den regel moeten praevaleeren (vgl. no 34). Iuridisch is daar een beroep op overmacht voor noodig.⁵⁴)

69. Indien een bevel van den burgemeester in strijd mocht komen met een dienstvoorschrift, waar art. 135 W.M.Sr. nog voor geldt, is eveneens iuridisch een beroep op overmacht noodig en moet in den regel het bevel van den burgemeester praevaleeren (vgl. no 45).

70. Art. 219 lid 1 Gemeentewet is voorwerp van veel critiek geworden, zoowel van ongegronde als van gegronde.

Ongegrond was de critiek, dat dit artikel den burgemeester vrijheid zou geven van alle wettelijke bepalingen af te wijken.

Wanneer een burgemeester iets gelast, dat door de wet verboden is, dan is zijn bevel onwettig, behoeft er niet aan te worden gehoorzaamd, en is m.i. zelfs geen beroep op overmacht noodig (vgl. no 24).⁵⁵)

Toegegeven zij, dat art. 357 Sr. niet, gelijk art. 114 W.M.Sr., over „dienstbevelen” spreekt; in deze schijnt mij echter systematische interpretatie onzer wetgeving geboden.

⁵³) Vgl. over dit artikel hierna nos 115 - 117, J. Eysten, *De burgerlijke overheid in hare verhouding tot het militair gezag*, diss. Utrecht 1912, gerecenseerd door G. H. Hamersma in M.R.T. VII, 258.

Het vorderen van militairen bijstand door den Commissaris des Konings laat ik buiten beschouwing, teneinde niet tot een bespreking van de huidige rechtskracht der desbetreffende bepalingen uit de Instructie der Commissarissen te behoeven over te gaan. Vgl. daarover J. Oppenheim - C. W. van der Pot Bz., *Het Nederlandsche Gemeenterecht* II, 5e dr., Haarlem 1928 blz. 320 vlgg., Eysten a.w. blz. 30 vlgg.

Evenmin behandel ik het verlenen van assistentie door de Koninklijke Marine aan kapiteins van koopvaardij schepen, die al dan niet in volle zee de orde en rust aan boord niet weten te handhaven. Vgl. over het verlenen van dergelijke assistentie door de politie Raad van Justitie Medan 22 Mrt. 1932, Hof Batavia 21 Juni 1932, beide in Ind. T. 136, 169, besproken door Overbeek a.w. blz. 122 vlgg.

⁵⁴) Vgl. Eysten a.w. blz. 66 vlgg., 78 vlgg., Hamersma t.a.p. blz. 262.

⁵⁵) Vgl. Oppenheim - van der Pot a.w. blz. 312 vlgg. (andere meeningen bestrijdend), J. Bool, *De Gemeentewet*, Zwolle 1930 blz. 351.

Art. 219 lid 2 Gemeentewet, dat de gedragslijn, door den burgemeester te volgen, nader aangeeft, vermeld ik slechts pro memorie. Deze bepaling wordt in de geciteerde litteratuur uitvoerig besproken. Vgl. ook Voorschrift betreffende het verlenen van militairen bijstand art. 23, Handleiding betugelen woelingen §§ 4 en 5 en art. 4 van het in 1904 ingediende, maar in 1912 ingetrokken, Ontwerp van Wet (M.R.T. II, 9, ook te vinden in de bijlagen van Eysten's geciteerde dissertatie).

71. Maar al te geground is daarentegen de critiek, dat deze bepaling aan den burgemeester veel te ruime tactische bevoegdheden geeft.

Vandaar dat getracht is aan de bemoeiingen van den burgervader grenzen te stellen en hem slechts tot het geven van min of meer algemeene directieven bevoegd te achten. ⁵⁶⁾

72. Deze pogingen zijn positief-iuridisch en naar ik vrees ook militair als mislukt te beschouwen.

Positief-iuridisch, omdat zij met de bewoordingen van art. 219 lid 1 Gemeentewet niet te vereenigen zijn en nog minder met de traditie, welke zich in den loop der jaren omtrent deze bepaling heeft gevormd. ⁵⁷⁾

Militair, omdat zij noodzakelijkerwijze leiden tot de aanwezigheid van twee kapiteins op één schip, en daardoor tot gesplitste verantwoordelijkheid.

73. De eenige juiste oplossing (waar wetswijziging voor noodig is) is m.i., dat de burgemeester, die het met zijn eigen krachten niet af kan en militairen bijstand inroept, ten behoeve van het militaire gezag abdiceert van zijn daadwerkelijke taak tot handhaving der openbare orde. De weermacht — Koninklijke Marechaussee en militaire politie een oogenblik daargelaten — behoort slechts onder haar eigen meerderen te staan. ⁵⁸⁾

Te meer is deze oplossing thans te aanvaarden, waar de tijd, dat vele gemeenten haar politiemacht op geheel onvoldoende wijze hadden georganiseerd, nu wel voor goed voorbij schijnt.

74. De Nederlandsche geschiedenis levert reeds gevallen op, waarin de hoogst ongewenschte gevolgen van het geplaatst worden der weermacht onder civiel commando duidelijk zijn gebleken.

Na de bekende vertooring van *La muette de Portici* verviel Brussel in Augustus 1830 in een reeks van ongeregeldheden. Het garnizoen was ter beschikking gesteld van den Directeur van Politie; het vereischte optreden bleef uit. ⁵⁹⁾

Het beleid van den civielen Gouverneur, die in 1881 in Atjeh werd benoemd, heeft tot zóóveel twistgeschrijf aanleiding gegeven, dat ik

⁵⁶⁾ Aldus Eysten a.w. blz. 62 vlgg., 69 vlgg., Sabron a.w. blz. 89 vlgg. Beide schrijvers geven aan, dat ook de Regeering vóór 1913 in dezen geest is werkzaam geweest. Vgl. over de wijziging van het voorschrift betreffende het verleenen van militairen bijstand in 1913 Sabron a.w. blz. 135 vlgg.

De voorbeelden van burgemeesterlijke tactiek, die in het werk van Generaal Sabron worden beschreven, verdienen niet te worden vergeten. In het bijzonder denk ik aan den Haagschen Hoofdcommissaris van Politie, die in 1896 namens den burgemeester een half eskadron huzaren geheel in detachementjes verknipte (blz. 71). Vgl. ook speciaal blz. 85, 108.

⁵⁷⁾ Vgl. Oppenheim - van der Pot a.w. blz. 302 vlgg., Bool a.w. blz. 349 en 350, Hamersma t.a.p. blz. 261.

⁵⁸⁾ Wie hierbij als militair commandant moet optreden (financiëel ten laste der gemeente?), is een secundaire kwestie. In beginsel zou men kunnen denken aan dengeen, die na de voltooiing van een eventueele mobilisatie ter plaatse garnizoens- of kantonnementscommandant zal zijn.

⁵⁹⁾ Vgl. Sabron a.w. blz. 22 vlgg.

van bespreking van deze cause célèbre moet afzien. Is het echter thans na meer dan 50 jaar te gewaagd om te zeggen, dat het bestuur aldaar toen beter nog in militaire handen ware gelaten? ⁶⁰⁾

Zal Nederland zich nogmaals aan dezen steen moeten stooten? Tevoren weet men nimmer, welk een omvang ernstige ongeregeldheden zullen kunnen aannemen.

75. Het is duidelijk, dat onder de huidige bepalingen het geval van no 25 — dat is in casu het niet-opvolgen van de bevelen des burgemeesters, omdat de militaire commandant die aanwending van 's-lands effectieven te ondoelmatig acht — zich vaker moet voordoen dan gewenscht is te achten. Dit geval nog als een zeer hooge uitzondering te beschouwen (vgl. no 27) is, vrees ik, niet verantwoord. Reeds houdt het Voorschrift betreffende het verleenen van militairen bijstand in art. 20 lid 6 ⁶¹⁾ rekening met „niet ter zake dienende bevelen” van den burgemeester.

Met name zal de militaire commandant onnoodig in gevaar geraaken van zijn troepen moeten voorkomen, en zal hij zich de noodzakelijkheid om het prestige der weermacht niet te schaden voor oogen moeten houden. Vgl. nos 65, 88.

76. Natuurlijk kan deze toepassing van het overmachtsbeginsel geen voldoende correctief vormen. Te duchten is, dat bij een ontactisch optreden van een burgemeester de afkondiging van den staat van beleg onvermijdelijk zal worden. Het dringende gevaar, waarvan in art. 1, 2e der Wet van 1899 sprake is, is dan aanwezig; anders dan wanneer een militaire commandant iets minder goed uitvoert, is immers tegen dit optreden van den burgemeester slechts zeer weinig te doen.

77. Van den anderen kant maakt de huidige regeling het zeer verleidelijk om, wanneer na het verleenen van militairen bijstand in of buiten het parlement critiek wordt geoeffend, steeds aan den militairen commandant de schuld te geven.

Wanneer de openbare orde gehandhaafd of hersteld is, is het n.l. zeer gemakkelijk om te betoogen, dat dit resultaat ook met minderorsch ingrijpen had kunnen worden bereikt. En wee dan veelal in het bijzonder den commandant, die verder is gegaan dan de burgemeester had voorgeschreven!

Wanneer daarentegen de ongeregeldheden niet zijn onderdrukt, wordt den militairen commandant verweten, dat hij zich te slaafs aan de burgemeesterlijke bevelen heeft gehouden en daar niet op grond van overmacht van is afgeweken!

⁶⁰⁾ Daartoe wijs ik uit de uitgebreide Atjeh-litteratuur slechts op G. B. Hooyer, *De krijgsgeschiedenis van Nederlandsch-Indië van 1811 tot 1894* III, den Haag/Batavia 1897 blz. 282 vlgg., J. J. W. E. Verstege, *Een beroep op het Nederlandsche Volk in zake het Atjeh-vraagstuk*, Amsterdam 1886 (b.v. op blz. 73).

Evenals aan het slot van noot 43 moet ik trouwens ook hier op de zeer bijzondere omstandigheden wijzen, ten gevolge waarvan een definitief oordeel slechts door een Indisch deskundige mag worden uitgesproken.

⁶¹⁾ Vgl. ook Handleiding betugelen § 11 alinea 3.

Ik erken, dat het handhaven of herstellen van de openbare orde niet anders dan een ondankbare taak kan zijn, maar ik meen te moeten wijzen op de noodzakelijkheid den militairen commandant daarbij op grond van duidelijke wettelijke bepalingen de noodige vrijheid om te beslissen te geven. Practisch rust de verantwoordelijkheid reeds thans behalve op den burgemeester ook op den militairen commandant.

H. *Het rechtsbelang, dat geheimen bewaard blijven.*

78. Het rechtsbelang, dat geheimen bewaard blijven, wordt behalve door tal van speciale bepalingen gesanctioneerd door artt. 272, 273, 98, 372, 374, 374bis, 430 Sr., 82 W.M.Sr. Vgl. artt. 18 en 19 R.K., Voorschrift Velddienst ptn. 50—56, Voorschrift betreffende het verleenen van militairen bijstand art. 12 lid 7. ⁶²⁾

De verplichting tot geheimhouding kan voor den militair uiterst zwaar worden, zonder dat men overmacht aanwezig mag achten. Daarvoor zijn de dienstgeheimen te gewichtig, raken zij te zeer het landsbelang.

79. Een bekend voorbeeld hiervan wordt geleverd door de positie van den Duitschen militairen attaché te Parijs in de Dreyfus-affaire, den lateren Generaal Max von Schwartzkoppen. Hem werd niet toegestaan de onschuld van den toenmaligen Kapitein Dreyfus aan het licht te brengen. ⁶³⁾

80. Toch zijn gevallen, waarin overmacht ten aanzien van den geheimhoudingsplicht van militairen aanwezig is te achten, niet ondenkbaar.

⁶²⁾ Vgl. *De praktijk van het militaire tuchtrecht* (verder te citeeren als *De praktijk*) Toelichtingen ad artt. 18 en 19 R.K.

Uit de uitgebreide algemeene litteratuur citeer ik: D. Simons, *Leerboek van het Nederlandsche strafrecht* II, 5e dr., Groningen 1929 § 81, T. J. Noyon, *Het Wetboek van Strafrecht*, 4e dr., Arnhem 1926 - 1927, III blz. 54 vlgg., A. J. Blok en L. Ch. Besier, *Het Nederlandschee strafproces* I, Haarlem 1925 blz. 540 vlgg., J. M. van Bemmelen, *Strafvordering*, 's-Gravenhage 1936 blz. 135 vlgg., J. C. van Oven in N.J.B. 1932, 1, Praeadviezen 1934 voor de Broederschap van Candidaat-Notarissen (van C. M. J. Mostart en A. Spanjer), W. L. G. M. Bosch van Oud-Amelisweerd, *Zwijgrecht en zwijgplicht, in het bijzonder van de politie*, diss. Utrecht 1935.

De leer van het secret absolu wordt thans ten onzent over het algemeen verworpen. Ik laat de bespreking daarvan terzijde, aangezien de verdedigers van die leer feitelijk toch nimmer in de eerste plaats aan ambtenaren en militairen hebben gedacht.

Van de speciale geheimhoudingsvoorschriften noem ik nog I.D.K.L. A¹ Bijlage I (straflijsten) ptn. 20 en 21.

⁶³⁾ Vgl. B. Schwertfeger, *Militärattaché v. Schwartzkoppen, Die Wahrheit über Dreyfus*, Berlin 1930, speciaal S. 192 ff. Vgl. verder het in het Jodenvraagstuk niet bepaald neutraal staande werk van W. Frank, *Nationalismus und Demokratie in Frankreich der dritten Republik*, Hamburg 1933, speciaal S. 480 ff. en het weinig sympathieke werk van W. Herzog, *Der Kampf einer Republik*, Zürich 1932 (?), speciaal S. 287 ff.

Het H.M.G. schijnt in zijn beschikking van 5 Dec. 1913⁶⁴⁾ van hetzelfde gevoelen te zijn. Klager had zonder toestemming daartoe verkregen te hebben over een verrichte proefneming gegevens gepubliceerd. Het Hof oordeelt dit optreden onjuist, maar overweegt uitdrukkelijk:

a. dat indien de ondergeschikte grond heeft om te veronderstellen, dat zijn chef het hoogere bestuur eenzijdig of verkeerd inlicht, hij zich zedelijk gedrongen kan vinden om zelfstandig zijn bevindingen aan het hoogere bestuur kenbaar te maken;

b. dat openbaarmaking eerst gerechtvaardigd zou kunnen zijn, indien hij ook bij het hoogere gezag voor zijn mededeelingen geen gehoor zou kunnen vinden en het Landsbelang openbaarmaking zou eischen.

Ik merk hierbij op:

Ad a. Het Hof beschouwt dit als het verzaken van den plicht als ondergeschikte om een hooger en plicht te vervullen; dus als een geval van overmacht. M.i. kan dit hoogstens overmacht ten aanzien van een eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp zijn geweest (vgl. nos 169 vlgg.). Thans is te letten op de slotwoorden van art. 14 lid 1 R.K. iunctis artt. 8 Grondwet en 9 lid 4 R.K. Geen commandant kan m.i. aan zijn ondergeschikten een verplichting tot geheimhouding tegenover hoogere chefs opleggen, ook niet voor wat betreft afwijkende strategische, tactische, technische of iuridische inzichten.

Ad b. Hiermede erkent het Hof de mogelijkheid, dat op grond van overmacht een geheimhoudingsverplichting niet behoef te worden nagekomen. Vgl. ook hierna no 94.

81. De beoordeeling van den geheimhoudingsplicht van den militair is bij uitstek een aangelegenheid voor den militairen rechter. Het ware daarom gewenscht ook gewezen militairen en vooral ook militairen met groot verlot voor deze aangelegenheden steeds aan de militaire iurisdicte te onderwerpen.

82. De verplichting tot geheimhouding kan een recht van en zelfs een verplichting tot verschooning voor den rechter medebrenge, maar behoef dat niet steeds te doen. Dat is een op wettelijk voorschrift berustende strafuitsluitingsgrond; vgl. hierna nos 92 vlgg.

83. Kan een militair commandant een Officier van Gezondheid gelasten hem mede te deelen bij wie zijner militaire patiënten bepaalde ziekten voorkomen?

Het H.M.G. heeft in 1915 een Officier van Gezondheid, die aan een dergelijk bevel had gehoorzaamd, vrijgesproken van overschrijding van het in dit geval niet toepasselijk geachte art. 272 Sr., maar ook den Officier van Gezondheid, die geweigerd had aan hetzelfde bevel te gehoorzamen, op grond van overmacht vrijgesproken van dienstweigering.⁶⁵⁾

⁶⁴⁾ M.R.T. X, 126, *De practijk* Jur. I ad art. 19 R.K.

⁶⁵⁾ Beide sententies zijn van 26 Nov. 1915 en opgenomen in M.R.T. XI, 370, 382 noot Red., W. 9867, N.J. 1916, 71, 72. Vgl. hierover van

Nu het H.M.G. niet ook in de eerste sententie de aanwezigheid van overmacht heeft aangenomen, levert de tweede sententie een voorbeeld op van wat in Duitschland Putativ-Notstand wordt genoemd.⁶⁶⁾ Ik ga op deze theoretische bijzonderheid niet verder in.

Over den geheimhoudingsplicht van den Officier van Gezondheid wil ik verder slechts zeggen, dat het wel zeer lastig zou worden, indien de militaire commandant voor iedere dergelijke vraag de hulp van een anderen Officier van Gezondheid als contrôleerend geneesheer zou noodig hebben.

Uit no 14 volgt, dat het in theorie zeer goed mogelijk zou zijn geweest beide Officieren van Gezondheid door overmacht gedekt te achten.

I. *Duel.*

84. Het is m.i. niet mogelijk, dat het duel, verboden door artt. 152—156 Sr., 112 W.M.Sr. door overmacht geoorloofd wordt.⁶⁷⁾

85. Dit behoort te blijven gelden, wanneer een Nederlandsch officier zich in het buitenland bevindt.⁶⁸⁾ Dat volgt uit art. 4, 1e W.M. Sr., wanneer hij in dienstbetrekking is. Buiten dienstbetrekking kan hij met een beroep op art. 4, 2e W.M.Sr. eveneens alle beweringen omtrent het onvermijdelijk zijn van een duel in verband met de eer der Nederlandsche weermacht en dergelijke redenaties afwijzen. Daartoe moet men echter aannemen, dat ieder duel enkel op grond van het feit, dat een der betrokkenen Nederlandsch officier is, een met die functie in verband staand ambtsmisdrijf is. Naar buitenlandsche opvattingen zal dat veelal inderdaad het geval zijn. En dan is het voor de prestige der

Hamel - van Dijk a.w. blz. 246, Spanjer, aangehaald praeadvies blz. 69 noot (waarbij de eerste sententie m.i. minder juist wordt weergegeven), Bosch van Oud-Amelisweerd a.w. blz. 42 vlgg., J. H. Zeeman in M.R.T. XXXII, 459.

Voorts is een voorbeeld van een merkwaardige positie, waarin een Officier van Gezondheid kan geraken te vinden in de beschikking van een der Brigadecommandanten der infanterie van 9 Mrt. 1937, opgenomen in M.R.T. XXXIII, 72.

⁶⁶⁾ Een dergelijk geval wordt behandeld in *De practijk* Aant. 7 ad art. 11 R.K.

De bewoordingen van de tweede sententie van 1915 wijzen echter in andere richting, en zijn m.i. slechts te verklaren door aan te nemen, dat de beslissing van een der sententies (of van beide) slechts met meerderheid van stemmen is tot stand gekomen.

⁶⁷⁾ Een oriënteerend werk over dit onderwerp is H. J. Scheuer *Insubordinatie en militair tweegevecht*, diss. Utrecht, Heerlen 1893.

⁶⁸⁾ Ik beperk mij tot de officieren. Weliswaar zal bij onze Oostelijke burens thans voor wat de verplichting tot duelleeren betreft vermoedelijk aan den officiersrang niet meer die beteekenis worden toegekend als vóór 1914 placht te geschieden, maar in de overige duelleerende landen (of mag ik zeggen „schlagende Länder“?) zijn op dit stuk naar het zich laat aanzien de oude opvattingen gebleven, zoodat de bewering, dat ook lagere militairen voor de eer van ons land etc. verplicht zouden zijn om te duelleeren, reeds als zijnde uitsluitend Duitsch en missende iedere internationale gelding kan worden afgewezen.

Nederlandsche wetgeving, en daardoor voor het prestige der Nederlandsche weermacht, noodzakelijk, dat men oordeelt, dat *alle* duels van Nederlandsche officieren onder art. 4, 2e W.M.Sr. vallen.

Want het verbod om te duelleeren is voor het buitenland slechts aannemelijk te maken, wanneer het absoluut is. Niet-duelleeren is dus een eerezaak voor den Nederlandschen officier. Overmacht ten opzichte van dit verbod, uit welken hoofde ook, is ontoelaatbaar.

86. Men veroorlove mij nog een oogenblik door te gaan. Het zou in het buitenland moeilijker kunnen worden voor den niet onder de wapenen zijnden Nederlandschen reserve-officier. Wanneer tegenover hem evenwel met het verhaal van de eer der Nederlandsche weermacht etc. wordt begonnen, en wanneer wordt beweerd, dat hij daarom niet op zich kan laten zitten, dat Oberleutnant A hem zijn mogelijke fiancée afhandig maakt, of dat Hauptmann B minder vriendelijke opmerkingen over onze landgenooten maakt, enz., enz., gelden de bovenstaande motieven evenzeer, indien het buitenland daarin een dienstkwestie ziet.

Het is daarom m.i. gewenscht het duel te beschouwen als een (uiteraard steeds verboden) militaire werkzaamheid overeenkomstig art. 62, 2e W.M.Sr.; beschouwt men het dan tevens als een ambtsmisdrijf ex art. 4, 2e W.M.Sr., dan is het ook den Nederlandschen reserve-officier in het buitenland steeds verboden te duelleeren.

Men bedenke, dat zoodra het duelverbod, hetzij wat de gevallen, hetzij wat de personen betreft, niet absoluut is, er, gelet op de heerschende opvattingen in den vreemde, voor de redeneering van de eer der Nederlandsche weermacht etc. iets te zeggen kan vallen.

87. Officieren, die in het buitenland als getuige of als geneesheer bij een duel optreden, zijn (met inachtneming van het betoogde in nos 85 en 86 omtrent de interpretatie van artt. 4 en 62, 2e W.M.Sr.) slechts strafbaar in de gevallen, omschreven in art. 156 lid 2 en 3 Sr., of eventueel bij een duel tusschen twee Nederlandsche officieren in art. 112 lid 3 W.M.Sr. Aanwezigheid van overmacht schijnt in deze gevallen moeilijk denkbaar. Overigens kunnen tekortkomingen in hun optreden krijgstuuchtelijke vergripen vormen.

§ 3. Noodweer.

88. De opvatting, dat men niet tot noodweer gerechtigd zou zijn zoolang men als een haas of een wezel kan retireeren, welke ook ten aanzien van niet-militairen onjuist is te achten ⁶⁹⁾, is dat ten aanzien van militairen a fortiori.

De wellicht ook voorkomende opvatting, dat de noodplicht van den militair om het eigen leven in gevaar te brengen er toe zou leiden, dat tegenover verzetslieden door de weermacht — en ook door de politie — slechts zeer noode tot noodweer zou mogen worden overgegaan, is eveneens erroneus; vgl. no 65.

⁶⁹⁾ Evenzoo van Hamel - van Dijk a.w. blz. 234.

De représailles kwamen hiervoor reeds ter sprake (nos 60 vlgg.). Overigens levert de noodweer voor het militaire strafrecht geen bijzonderheden op.

89. Op het stuk van zich te matigen bij noodweereces mag men intusschen aan den militair hooger eischen stellen dan aan den door-snee-burger.

§ 4. Wettelijk voorschrift.

90. Ik beperk mijn beschouwingen tot enkele wettelijke voorschriften, die van militair-rechtelijk standpunt bezien bijzonderheden opleveren.

A. Art. 143 W.M.Sr.

91. Art. 143 W.M.Sr. kwam hiervoor reeds ter sprake in no 66. Vgl. in verband met de Zeven-Provinciën-zaak ook hierna nos 105, 123 vlgg.

B. *Verplichting om te getuigen.*

92. De in verschillende wettelijke bepalingen neergelegde verplichting om als getuige (of als deskundige) op te treden kan in strijd komen met een verplichting tot geheimhouding.⁷⁰⁾

Behoort bij die botsing de verplichting om te getuigen te praevaleren, of is het althans geoorloofd dat te laten doen, dan vormt

⁷⁰⁾ In denzelfden geest Spanjer aangehaald praeadvies blz. 75 vlgg. Noyon a.w. III Aant. 1 ad art. 272 Sr. verdedigt waarschijnlijk een met het secret absolu (vgl. no 78 noot 62) overeenkomend standpunt.

Anders Simons a.w. no 397 en Blok en Besier a.w. blz. 543 en 544, volgens wie de *verplichting* om een geheim te bewaren ophoudt, wanneer de rechter een getuigenverklaring vraagt, en er dan c.q. slechts een *recht* van versooning is overgebleven. Beide auteurs volgen hierin de Memorie van Toelichting ad art. 272 Sr.

Dat men in den strijd tegen het secret absolu, vooral denkende aan geestelijken, medici en advocaten, tot deze opvatting is gekomen, is wellicht begrijpelijk. Bovendien heeft deze leer het voordeel, dat het in no 96 te behandelen moeilijke dilemma (iuridisch bezien) wordt voorkomen. Het is m.i. echter niet te loochenen, dat deze opvatting vooral ambtenaren en militairen het openbaren van (dienst)geheimen veel te gemakkelijk maakt. De wet zelf geeft, anders dan de Memorie van Toelichting, geen aanwijzing, wat bij het besproken conflict tusschen de verplichting om te getuigen en die tot geheimhouding rechtens moet gelden. Daarom meen ik, gezien de hooge belangen, welke op spel kunnen staan, de Memorie van Toelichting te moeten loslaten.

Dat brengt niet mede, dat nimmer aan den getuige vrijheid om een keuze te doen zou zijn te laten. Voor medici is het mogen doen van die keuze wellicht zelfs regel. Voor de medici heeft dit vraagstuk overigens tengevolge van de speciale bewoordingen van den na het artsexamen af te leggen eed of belofte een bijzonder karakter.

Of is de leer der Memorie van Toelichting wellicht alleen voor art. 272 Sr. geschreven, en niet voor de overige artikelen, in no 78 genoemd? Misschien omdat in art. 272 Sr. de woorden „verplicht is te bewaren” voorkomen? Een dergelijke incidenteele wetgeving zou echter stellig weinig bewondering verdienen.

deze verplichting een op wettelijk voorschrift gebaseerde strafuitsluitingsgrond ten aanzien van artt. 272 Sr. enz. (vgl. no 78). Ik zal niet verder nagaan, in welke gevallen deze situatie zich voordoet; vgl. echter nos 82, 83.

Behoort bij die botsing de verplichting tot geheimhouding te praevalereen, of is men althans gerechtigd dat te laten doen, dan bestaat er een recht van versoening (vgl. artt. 1946, 3e B.W., 218 Sv.), dat een op wettelijk voorschrift gebaseerde strafuitsluitingsgrond is ten aanzien van de verplichting om als getuige op te treden (art. 192 Sr.). (Een soortgelijke strafuitsluitingsgrond wordt door de overige redenen van versoening, opgenomen in artt. 1946, 1e en 2e B.W., 217 en 219 Sv., gevormd).

93. Dat de verplichting tot het bewaren van (dienst)geheimen ook tegenover den rechter moet kunnen gelden ⁷¹⁾, is bij ons procesrecht onvermijdelijk. Het is immers niet mogelijk te voorkomen, dat de procespartijen of de verdachte en de overige aanwezigen ter terechtzitting van de verklaringen kennis nemen.

Eventueel zal dus zelfs een onjuiste uitspraak niet mogen worden voorkomen door het afleggen van een getuigenverklaring. Wanneer echter in een strafzaak een onjuiste veroordeeling is gevelde, staat het den militair natuurlijk vrij langs den hiërarchieken weg aan den Minister van Defensie te verzoeken, zijn ambtgenoot van Justitie nader op de hoogte brengen, teneinde het verleenen van gratie te bevorderen.

94. De vraag, of men in de hier besproken gevallen, waarin de verplichting tot geheimhouding boven de verplichting om te getuigen moet praevalereen, niettemin somtijds op grond van overmacht het afleggen van een getuigenverklaring zou mogen toelaten, is feitelijk dezelfde, die reeds in no 80 ter sprake kwam. Gemakkelijk zal men de aanwezigheid van die overmacht zeker niet mogen aannemen.

Voor de practijk zal in voorkomende gevallen wellicht de oplossing zijn te bereiken, dat de bevoegde militaire autoriteit toestemming verleent om een verklaring af te leggen.

95. Dat het recht van versoening ook in het militaire strafproces bestaat, is door de wet feitelijk niet bepaald. Waar het onmisbaar is, moet men met zeer veel goeden wil uit art. 74 aanhef Invw. M.S.T.R. afleiden, dat de artt. 217—219 iunctis 227 lid 3, 284 laatste lid en 415 Sv. toepassing moeten vinden. Dit blijkt ook uit de additioneele artt. X der beide Rechtsplegingen. ⁷²⁾

96. Wanneer de militair voor den burgerlijken rechter een beroep op recht van versoening wegens ambtsgeheim doet, zal deze daarover in de eerste plaats hebben te oordeelen. Wellicht is dit meer practijk dan theorie; ook theoretisch kan dit oordeel echter noodig zijn, n.l. wanneer de rechter overweegt tot gijzeling (artt. 117 laatste lid Rv., 221 Sv.) over te gaan. Het eindoordeel over de

⁷¹⁾ *Anders* uiteraard Simons en Blok en Besier t.a.p.

⁷²⁾ Vgl. Ed. L. Voorwinden, *Beknopte handleiding voor het formeel militair strafrecht*, Thorn 1934 blz. 120, R. J. Brünner in M.R.T. XXXI, 218.

vraag, of de militair al dan niet terecht een verklaring heeft afgelegd of geweigerd, berust echter bij den militairen strafrechter.

Voor den individueelen militair is deze toestand uiteraard onaangenaam. Dit heeft hij echter gemeen met den burger, die elders als getuige moet optreden dan voor de strafkamer van een rechtbank of gerechtshof.

Maar het zou ook voor de landsbelangen in hooge mate nadeelig kunnen worden, indien de burgerlijke of administratieve rechter zich, zij het dan ook min of meer provisorisch, een oordeel zou moeten vormen over het al dan niet geheim karakter van verschillende aangelegenheden met betrekking tot 's-lands defensie, waarvan het gewicht zelfs voor den militair wellicht zeer moeilijk is te taxeeren. M.i. ware te overwegen over dergelijke kwesties een speciale snelle procedure voor het H.M.G. mogelijk te maken.⁷³⁾ Vgl. ook no 81.

§ 5. Ambtelijk bevel.

97. De strafuitsluitingsgrond ambtelijk bevel is een uitvloeisel, of wil men een speciaal geval, van den strafuitsluitingsgrond wettelijk voorschrift.

Voor het militaire strafrecht van bijzonder belang is het vereischte, door art. 43 Sr. gesteld, dat het bevel bevoegdelyk moet zijn gegeven, en hetgeen uit hoofde van hetzelfde artikel recht is, wanneer aan dat vereischte niet is voldaan.

Daarbij moet tevens de vraag worden besproken, of in art. 43 Sr. een beginsel gelegen is, dat voor het geheele militaire strafrecht, en in het bijzonder voor art. 114 W.M.Sr., van belang is.

A. *Het onbevoegd gegeven ambtelijk bevel.*

98. Naast het begrip ambtelijk bevel, dat voorkomt in art. 43 Sr. — dat is het bevel tot het verrichten van een op zichzelf strafbaar feit — kan een ruimer begrip ambtelijk bevel worden gesteld: het bevel, waarbij handelingen worden gelast, die door de wet verboden zijn, onverschillig of dat verbod al dan niet strafrechtelyk is gesanctioneerd. Dit ruimere begrip ambtelijk bevel behoort in de eerste plaats in het burgerlijke recht thuis, al heeft het aldaar wellicht niet steeds de aandacht genoten, welke eraan behoort te worden besteed (vgl. hierna no 118 noot 87).

In verband met de mogelijkheid, dat een militaire meerdere onbevoegdelyk bevelen geeft, heeft dit ruimere begrip ambtelijk bevel evenwel ook voor het militaire strafrecht beteekenis. Want in no 24 bleek, dat tengevolge van de redactie van art. 114 W.M.Sr. nimmer aan *onwettige* bevelen behoefte te worden gehoorzaamd. Deze onwettige bevelen nu zijn onbevoegdelyk gegeven ambtelijke bevelen in ruimeren zin.

⁷³⁾ Het hier behandelde probleem kan ook veel algemeener worden gesteld, van belang voor allen, op wie een verplichting tot geheimhouding rust. Vgl. van Oven in N.J.B. 1932, 6 en 7.

Zij echter opgemerkt, dat onder deze onwettige bevelen niet vallen bevelen, die enkel zelf in botsing komen met art. 140 W.M.Sr., maar waarbij hetgeen de mindere op last doet, niet doet of duldt, niet met de wet in strijd is. ^{73a)}

Uit het bovenstaande volgt, dat (evenmin als aan andere onwettige bevelen) ook aan een ambtelijk bevel ex art. 43 Sr., door een militairen meerdere onbevoegdlijk gegeven, nimmer behoeft te worden gehoorzaamd.

99. Volledigheidshalve zij hieraan toegevoegd, dat onbevoegd gegeven ambtelijke bevelen in den zin van art. 43 lid 2 Sr. niet enkel bevelen zijn, die door hem, die gelastte, niet mochten worden gegeven, maar dat het ook bevelen kunnen zijn, die door niemand mochten worden gegeven. ⁷⁴⁾

100. Voorts moet worden vooropgesteld, dat de militair gemakkelijker dan vele of wellicht zelfs dan de meeste anderen een beroep kan doen op het bepaalde in art. 43 lid 2 Sr. (of nauwkeuriger gezegd op het bepaalde in dat lid vanaf het woord „tenzij”).

De groote meerderheid der ondergeschikten beschikt immers slechts over geringe mogelijkheden om te onderzoeken, of bevelen bevoegdlijk zijn gegeven. ^{74a)} Het zou dan ook zeer ongewenscht zijn, indien zij dat wel zouden kunnen onderzoeken (vgl. nos 33, 45). Hun goede trouw zal dus in het algemeen aanwezig zijn. Ook zal het gehoorzamen aan bevelen door militairen doorgaans „binnen den kring hunner ondergeschiktheid” zijn gelegen.

101. In aansluiting hieraan moet men m.i. aannemen, dat de omstandigheid, dat een ondergeschikte weet, dat hem een verboden feit is gelast, de toepasselijkheid van art. 43 lid 2 Sr. nog niet behoeft uit te sluiten.

Want de gunstige bepaling van art. 43 lid 2 Sr. blijft van toepassing, zoolang de ondergeschikte noch weet noch redelijkerwijze moet vermoeden, dat het bevel door den meerdere werd gegeven, zonder dat deze daartoe gerechtigd was

a. hetzij door een strafuitsluitingsgrond,

b. hetzij door een bijzonder subjectief recht.

Hierbij is het volgende op te merken.

102. *Ad a.* Deze casuspositie kan zich in oorlogstijd vrij veelvuldig voordoen, wanneer meerderen zich niet aan het oorlogsrecht houden.

Zelfs wanneer de ondergeschikte dan zeer goed weet, dat hetgeen hem gelast wordt verboden is, is hij nog naar de woorden van art.

^{73a)} Bij een voorschrift neem ik reeds onwettigheid aan, wanneer het met de wetgeving onverenigbaar is (vgl. nos 42 en 42a).

⁷⁴⁾ Aldus H.M.G. 29 Dec. 1933 M.R.T. XXX, 127, N.J. 1935, 875, conclusie Advocaat-Generaal Wijnveldt en noot J. M. v. B. bij H. R. 27 Nov. 1933 W. 12698 n. J. M. v. B. N. J 1934, 266. Of de Hooge Raad in dit arrest het tegendeel heeft beslist, is mij niet duidelijk.

^{74a)} Evenzoo Steffen a.w. blz. 109. Vgl. ook W. C. Wensink, *Schets van de Wet op de Krijgstucht*, 's-Gravenhage 1931 blz. 20.

43 lid 2 Sr. te goeder trouw, zoolang hij geen reden heeft om niet aan te nemen, dat représailles (vgl. no 60) het bevel wettigen.

Ook laat zich het geval denken, dat een ondergeschikte een beroep doet op geoorloofde onbekendheid met het oorlogsrecht; zijn verweer luidt dan iuridisch geformuleerd, dat hij meende, dat ook dit bevel uit hoofde van art. 38 W.M.Sr. (vgl. nos 55—57) wettig was. Het is echter eenvoudiger dit niet als een beroep op art. 43 lid 2 Sr. te construeeren, maar als een beroep op den strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld (vgl. hierna nos 129 en 130).

103. *Ad b.* Dit geval doet zich b.v. in vreedestijd voor, wanneer gelast mocht worden door helmbeplanting te rijden, wegen of terreinen, die als verboden zijn aangegeven, te betreden, enz. Het is immers lang niet onmogelijk, dat dergelijke verboden voor de afdeling der weermacht in kwestie niet gelden. En of zulks in casu al dan niet het geval is, is voor den ondergeschikte niet na te gaan. ⁷⁵⁾

104. Bewijsrechtelijk onderscheid tusschen de „gewone” gevallen van art. 43 lid 2 Sr. en de gevallen, in no 101 alinea 2 omschreven, behoeft niet te worden gemaakt. Want steeds volgt de verdeling van het bewijsrisico geheel uit no 4.

105. Het is intusschen zeer goed denkbaar, dat ook de militair door art. 43 lid 2 Sr. niet wordt beschermd.

Ind. H.M.G. 12 Juli 1934 M.R.T. XXX, 477 ⁷⁶⁾ heeft dit duidelijk uitgesproken in de zaak van de officieren van Hr. Ms. Zeven Provinciën, die ex art. 143 W.M.Sr. vervolgd werden. Ik doe hieronder volgen, hetgeen het Hof heeft overwogen in de veronderstelling, dat — quod non — de oudste aanwezige officier van den zeedienst een bevel zou hebben gegeven, waarvan het opvolgen veronachtzaming van art. 143 W.M.Sr. zou hebben met zich gebracht:

dat trouwens, al ware door X. een uitdrukkelijk bevel gegeven, dat beklagden zich hadden te onthouden van maatregelen van geweld jegens de muiters, beklagden daardoor niet zouden zijn gedisculpeerd;

dat toch het nemen van maatregelen van geweld in het onderwerpelijke geval door art. 143 tot rechtsplicht was verheven en er wettelijk geen omstandigheden aanwezig waren, welke de strafbaarheid voor het verzuimen van dien plicht ophieven, integendeel de toestand toen zoodanig was, dat beklagden onmogelijk te goeder trouw zouden hebben kunnen meenen, dat een zoodanig bevel gerechtvaardigd was;

dat mitsdien noch de strafuitsluitingsgrond van art. 40, noch die van art. 43, 2e lid van het Wetboek van Strafrecht in casu aanwezig is.

106. Eenige verplichting om de wettigheid van ontvangen be-

⁷⁵⁾ Vgl. H.M.G. 29 Dec. 1933 M.R.T. XXX, 127, N.J. 1933, 875, *De practijk Jur.* III ad art. 11 R.K.

⁷⁶⁾ Op blz. 485, 486, *De practijk Jur.* III sub C ad art. 27 R.K. De tekst is ook te vinden in W. 12840 (met noot J.M.v.B.).

velen te beoordeelen rust dus wel op den militairen ondergeschikte. Dit nader in bijzonderheden na te gaan zou mij te ver voeren.

In verband met deze verplichting ontbreekt in art. 11 lid 2 R.K., in tegenstelling tot art. 10 lid 3 R.K., het woord „wettigheid”.⁷⁷⁾

107. Wanneer een bevel moet worden geïnterpreteerd (vgl. no 28), moet uiteraard zooveel mogelijk een uitlegging worden voorkomen, waarbij onbevoegdelyk het verrichten van een strafbare handeling zou zijn gelast. De ondergeschikte, die niettemin een uitlegging in dien geest aanvaardt, terwijl ook een uitlegging in anderen zin mogelijk was, zal zijn beroep op art. 43 lid 2 Sr. waarschijnlijk zien schipbreuk lijden.

Wordt b.v. bevolen: marcheer langs den kortsten weg van A naar B, dan beteekent dit niet, dat ook van verboden wegen moet worden gebruik gemaakt.

Indien in een dergelyk geval het strafbare feit wordt gepleegd, dan is dit feitelyk ernstiger, dan wanneer zulks uitsluitend op eigen initiatief geschiedt; men tracht het nu zijn meerdere in de schoenen te schuiven. Het hierin gelegen krijgstuuchtelijk vergriep kan door den militairen rechter krachtens art. 60 W.K. bij de strafoplegging worden verdisconteerd.

Dit vergriep wijst in het algemeen op een groot tekort aan militaire plichts vervulling. Men bedenke n.l., dat van krijgstuuchtelijk oogpunt hetzelfde geldt, wanneer aan een bevel een uitlegging wordt gegeven, welke het in strijd met voorschriften brengt (vgl. no 45), of algemeener welke het gepleegd worden van een krijgstuuchtelijk vergriep ten gevolge heeft. Vooral wanneer militairen met eenige ervaring in den dienst bevelen te letterlyk opvolgen, is steeds een ernstig krijgstuuchtelijk vergriep aanwezig. De toewijding en het beste weten, welke door art. 11 lid 2 R.K. worden gevorderd, zijn dan ver te zoeken.

B. *Het vereischte, dat bevelen bevoegdelyk zijn gegeven, als rechtsbeginsel.*

108. De eisch, dat een bevel bevoegdelyk moet zijn gegeven, komt behalve in art. 43 Sr. ook voor in artt. 357 Sr. (iuncto art. 71 W.M.Sr.) en 89 W.M.Sr. Bestaat er reden dezen eisch analogisch verder uit te breiden, en met name tot art. 114 W.M.Sr.?

Het verschil in redactie tusschen de overigens grootendeels parallel loopende artt. 89 en 114 W.M.Sr. geeft al dadelijk één argument om deze vraag ontkennend te beantwoorden.

De Memorie van Toelichting bij het tegenwoordige art. 114 is op dit punt onduidelijk.⁷⁸⁾

⁷⁷⁾ Aldus *De practijk* Aant. 7 ad art. 11 R.K. Vgl. ook Wensink a.w. blz. 19.

⁷⁸⁾ Zie van der Hoeven II blz. 222. Van de auteurs over art. 114 W.M.Sr. wordt de eisch, dat het bevel bevoegdelyk is gegeven, gesteld door van Dijk a.w. blz. 121 (noot 2), 123 noot 2, Wensink a.w. blz. 18 vlgg., Steffen a.w. blz. 109 vlg., W. H. Heeris in M.R.T. XX, 591 vlgg., D. J.

Wetshistorische argumenten zijn evenwel voor beide standpunten aan te voeren. Men kan n.l. betoogen, dat de gevallen, waarin ongehoorzaamheid recht of plicht is, welke bij de parlementaire behandeling van het tegenwoordige art. 114 werden besproken (vgl. nos 24 vlgg.), enuntiatief moeten worden opgevat. Maar het betoog, dat de limitatieve opvatting de juiste is, kan evengoed worden gevoerd! ⁷⁹⁾

109. Een ongetwijfeld krachtig argument voor een bevestigende beantwoording der gestelde vraag heeft Mr. Veegens echter aangevoerd door op de Memorie van Toelichting (en de daarmede overeenstemmende jurisprudentie) bij art. 180 Sr. te wijzen, waarin voor dat artikel het vereischte, dat de optredende ambtenaar bevoegd is, uitdrukkelijk wordt gesteld.

Veegens heeft hiermede de heerschende rechtsopvatting over artt. 180 en 184 Sr. in het geding gebracht, door hem aangeduid als de legaliteitsleer, de leer van den rechtsstaat.

Om de vraag te beantwoorden, of het noodig of wenschelijk is deze leer tot het militaire strafrecht uit te breiden, is het onvermijdelijk eerst over deze leer zelf een oordeel uit te spreken. Er moet dan op worden gewezen, dat deze leer slechts op de Memorie van Toelichting berust. De woorden van het W.Sr. zouden m.i. zeer goed de lezing toelaten, dat voldoende is, dat de optredende ambtenaar te goeder trouw van zijn bevoegdheid was overtuigd. Hoeveel zuiverder zou dan de positie in het strafproces worden! Thans wordt de hoofdschotel van het pleidooi van den verdediger dikwijls gevormd door een aanklacht tegen de politie, die buiten haar boekje zou zijn gegaan, terwijl dat, indien al waar, vaak zoo weinig aan het criminologisch strafwaardige der begane feiten zou afdoen. Ik kan een en ander hier uiteraard niet uitvoeriger motiveeren. Maar naar mijn gevoelen is het geheel misplaatst een betoog te voeren, alsof de „rechtsstaat” zou afhangen van de interpretatie van artt. 180 en 184 Sr. Men kan zeer goed beginnen met aan den ambtenaar te gehoorzamen en daarna desgewenscht reclameeren. ⁸⁰⁾ Diezelfde gedragslijn, welke in de fiscale wetgeving verre van onbekend is, wordt b.v. ook door art. 71 lid 2 W.K. voorgeschreven.

Ik wil terzijde laten, of nu na zooveel jaren nog wijziging in de constante jurisprudentie over artt. 180 en 184 Sr. moet worden gebracht. Maar de aanvechtbaarheid dezer jurisprudentie levert een gewichtige reden op om analogische uitbreiding af te wijzen, wanneer men het resultaat daarvan voor het militaire recht schadelijk oordeelt.

Veegens in M.R.T. XXVII, 544, Red. in M.R.T, XXVII, 547. Deze eisch wordt afgewezen door J. A. Eigeman in M.R.T. II, 177 vlgg., Franken - Brünner II blz. 52 vlgg. In den laatsten zin voor het Duitsche recht ook Schmidt a.w. S. 57 ff.

⁷⁹⁾ Vgl. over deze argumenten nog in het bijzonder Franken - Brünner II blz. 52 vlgg.

⁸⁰⁾ Voor dat reclameeren is eventueel het kort geding de aangewezen weg. Vgl. J. Zaaijer in N.J.B. 1937, 112.

110. En dat laatste doe ik in hooge mate. Reeds bleek in nos 33, 35, 45 en 100, dat de gevallen, waarin ondergeschikten in staat zijn een ontvangen bevel te beoordeelen, uitzonderingen zijn. Dit geldt ook voor wat de beoordeeling van de bevoegdheid van den bevelenden meerdere betreft. Het beginsel, dat aan bevelen (mits niet onwettig, vgl. nos 24 en 98) moet worden gehoorzaamd, zou te zeer worden geschaad, indien reeds de onbevoegdheid van dien meerdere de verplichting om te gehoorzamen zou kunnen opheffen. Dit zie ik als de hoofdzaak.

110a. Bovendien is het onbevoegd geven van dienstbevelen bijkans het tegendeel van een zeldzaamheid. Reeds de manoeuvrepractijk wijst dat uit. Vooral in staven worden herhaaldelijk bevelen van huishoudelijken aard gegeven door officieren, die daartoe feitelijk niet bevoegd zijn. Veelal vloeit dat hieruit voort, dat deze officieren elkaars diensten waarnemen, zonder daartoe de formeel-noodige machtiging te hebben verkregen. Maar wee den luitenant in een staf, die voor dergelijke zaken de formeele toestemming gaat vragen op het oogenblik, dat belangrijke bevelen worden uitgewerkt!

Niet is in te zien, waarom zulks in oorlogstijd niet evenzoo zou zijn.

Nog één vraag: waar haalt de officier, die op eigen gezag uit terugvliedende militairen een nieuwen plaatselijken weerstand organiseert, zijn bevoegdheid vandaan? Niet altijd van art. 143 W.M.Sr., want een als misdrijf strafbare handeling behoeft niet steeds door deze militairen te zijn begaan, of althans niet door allen. Art. 27 R.K. zal evenmin immer als basis voor die bevoegdheid kunnen dienen.

111. Wie wellicht nog bevreesd mocht zijn, dat het niet-stellen van den eisch, dat een dienstbevel bevoegdelyk moet zijn gegeven, zou leiden tot de mogelijkheid, dat te zeer door onbevoegden in den dienst wordt ingegrepen, denke aan art. 128 W.M.Sr., waarin o.m. ten aanzien van art. 114 W.M.Sr. is bepaald, dat wachten en patrouilles met meerderen worden gelijkgesteld. Hun dienst kan dus niet door een ieder, die hooger in rang is dan de wacht- of patrouillecommandant, worden verstoord.

Bovendien zou ik er geen bezwaar tegen hebben onder de in art. 128 W.M.Sr. bedoelde troepenafdeelingen alle veiligheidsorganen (vgl. pt. 277 Voorschrift Velddienst) te verstaan, tot een voorhoederegiment van een divisie toe.

112. Is er wellicht nog grond rechtstreeks ex art. 43 Sr. — op art. 357 Sr., dat een zoo speciaal karakter heeft, dat het moeilijk tot basis voor een analogische wetstoepassing zou kunnen dienen, kom ik nog terug — analogisch te interpreteren? Indien andere gronden pro of contra niet te vinden waren, ongetwijfeld. Nu dit anders is, komt het mij echter voor, dat men uit dit voorschrift, dat slechts een fait justificatif inhoudt voor het begaan van strafbare feiten, geen bepaling mag distilleeren, die in het algemeen tot desobeïssereen zou gerechtigden.

113. Zoo ik dus ten slotte — en met overtuiging — het argumentum a contrario ex art. 89 W.M.Sr. meen te moeten laten overwegen en het beroep op andere artikelen meen te kunnen afwijzen als onvoldoende, rest mij nog het onderzoek van twee punten:

a. waarom vereischen artt. 89 W.M.Sr. en 357 Sr. wel de bevoegdheid van de gelastende autoriteit?

b. is het juist, dat art. 43 Sr. ook den militairen ondergeschikten voorschrijft zich een oordeel omtrent de wettigheid van een ontvangen bevel te vormen?

114. *Ad a.* Art. 89 W.M.Sr. is blijkens de Memorie van Toelichting⁸¹⁾ in de eerste plaats voor niet-militairen geschreven, met het oog op wie in oorlogstijd een aanvulling op art. 184 Sr. noodig werd geoordeeld. De in no 109 besproken iurisprudentie is in art. 89 W.M.Sr. dus wettelijk vastgelegd.

115. Art. 357 Sr. verlangt zoowel, dat de vordering wettig als dat de burgemeester bevoegd was.⁸²⁾ Het artikel geldt in de eerste plaats voor de *eerste* vordering van den burgemeester. Daarbij kan men onder de „wettigheid” der vordering niet verstaan hetgeen in nos 24 en 98 als de wettigheid van een dienstbevel werd aangegeven. Want dat het bevolene (in casu het gevorderde) niet door de wet verboden is, is een vereischte, dat voor deze eerste vordering moeilijk beteekenis kan hebben.

Daarom moet het vereischte van de „wettigheid” der vordering voor art. 357 Sr. ook slaan op de omstandigheden, waaronder de vordering wordt gedaan. Evenwel is in het algemeen, voor zoover beteekenis is toe te kennen aan de omstandigheden, waaronder een bevel wordt gedaan, dit soort wettigheid onder de bevoegdheid begrepen te achten.

Het belang van de hierin gelegen splitsing van het begrip bevoegdheid zal in no 117 blijken bij de bespreking van art. 71 W.M.Sr.

116. Ten aanzien van art. 357 Sr. moet men ook verder speciaal denken aan de eerste vordering, welke een burgemeester bij ongegeldheden tot een bevelhebber richt. In dat stadium zijn de verhoudingen geheel anders dan die, waaronder dienstbevelen doorgaans worden gegeven. Deze bevelhebber⁸³⁾ zal in staat zijn de wettigheid der vordering en de bevoegdheid van den burgemeester te beoordeelen. Bovendien zou het hoogst ongewenschte gevolgen kunnen hebben, indien zou worden voldaan aan niet overeenkomstig de wet gedane vorderingen.⁸⁴⁾

Uit hetgeen ik in no 73 betoogde, volgt, dat deze eerste vordering van den burgemeester m.i. het eenige geval is, waar art. 357 Sr.

⁸¹⁾ Zie van der Hoeven II blz. 105.

⁸²⁾ Vgl. over art. 357 Sr. verder nos 67 vlgg. Daar gaf ik in noot 53 aan, waarom in dit praeadvies het vorderen van militairen bijstand door den Commissaris des Konings buiten beschouwing blijft.

⁸³⁾ Vgl. Voorschrift betreffende het verleenen van militairen bijstand art. 5.

⁸⁴⁾ Vgl. Eysten a.w. blz. 17 vlgg., 29, 84 vlg., Sabron a.w. blz. 62.

iure constituendo voor behoort te blijven gelden. Daarvoor wordt het vereischte der bevoegdheid, de formulering nu een oogenblik daargelaten, terecht gesteld.

117. Het is evenwel toe te juichen, dat daarentegen in art. 71 W.M.Sr. bij het geval van „een vordering van het bevoegd gezag in geval van oproerige beweging” niet nogmaals is verlangd, dat deze vordering ook wettig is geweest. Anders zou de militaire rechter bij iedere toepassing in dit geval van art. 71 W.M.Sr. nog moeten nagaan, of de vordering van den burgemeester wel aan alle vereischten heeft voldaan.

Zelfs had het m.i. aanbeveling verdiend in dit artikel in plaats van over „bevoegd gezag” enkel over „burgerlijk gezag” te spreken. Beoordeeling van deze bevoegdheid is in het proces voor den militairen rechter evenmin op haar plaats.⁸⁵⁾

Nu art. 357 Sr. evenwel, naar in no 115 werd besproken, de wettigheid der vordering naast de bevoegdheid van den burgemeester plaatst, zal ten aanzien van art. 71 W.M.Sr. hetzelfde onderscheid dienen te worden gemaakt, en zal m.i. onder de bevoegdheid van het gezag vrijwel niets meer zijn te verstaan dan de zuiver formeele bevoegdheid, dus dat de vordering inderdaad door den burgemeester (en niet b.v. door den gemeentearchitect) is gedaan.⁸⁶⁾ Anders opent zich de gelegenheid op de terechtzitting het geheele beleid van den burgemeester ter sprake te brengen.

118. *Ad b.* Het systeem van art. 43 Sr. (iuncto art. 114 W.M. Sr.) is, dat in afwijking van hetgeen naar buitenlandsch militair recht veelal het geval is (vgl. no 26) de verplichting tot gehoorzaamheid steeds wordt opgeheven, en dat, *indien* goede trouw afwezig is, steeds tegelijkertijd eigen aansprakelijkheid van den ondergeschikte intreedt, zoodra een door de wet verboden handeling (vgl. no 98) wordt gelast.

Daartegenover staat als wettelijk systeem, dat de ondergeschikte zich over de eventueele aanwezigheid van een meer of minder groot gedeelte der verboden handelingen of strafbare feiten (naar Duitsch recht b.v. alle overtredingen) nimmer zorgen behoeft te maken, en dat nimmer eigen aansprakelijkheid kan intreden, wanneer hij een dergelijk feit op last begaat.

Het afwijkende buitenlandsche voorbeeld wettigt dus stellig de vraag, of wij voor het militaire strafrecht met art. 43 Sr. en het

⁸⁵⁾ Deze beoordeeling wordt — gelijk m.i. iure constituto onvermijdelijk is — toegekend door Oppenheim - van der Pot a.w. blz. 299, Bool a.w. blz. 345 (deze beide boeken duiden resp. in 1928 en in 1930 art. 71 W.M.Sr. nog met de oude nummering 55 aan), Red. in M.R.T. XXV, 194.

Vgl. over de verhouding van art. 71 W.M.Sr. tot art. 87 Sr. Oppenheim - van der Pot a.w. blz. 306 vlgg.

⁸⁶⁾ Eysten (a.w. blz. 26 vlgg., vooral blz. 40 vlgg.) bespreekt vele gevallen, waarin andere civiele autoriteiten dan de burgemeester militairen bijstand vorderen. Daarbij blijkt de vraag naar de bevoegdheid genoeg moeilijkheden op te leveren.

daarmede samenhangende woord „dienstbevel” in art. 114 W.M.Sr. op den goeden weg zijn.⁸⁷⁾

119. Niettemin schijnen de verschilpunten tusschen deze rechtsstelsels voornamelijk van theoretischen aard. Want in nos 100—103 is voldoende duidelijk uiteengezet, dat het naar Nederlandsch recht met de eigen aansprakelijkheid van den militairen ondergeschikte en met zijn verplichting om zich een eigen oordeel omtrent bevelen te vormen niet zulk een vaart loopt. In de gevallen, waarin die aansprakelijkheid en die verplichting ten slotte naar ons recht bestaan, is de overweging op haar plaats, dat bij onze weermacht geen machines, maar militairen worden opgeleid.

Wel brengt onze wetgeving mede, dat in enkele gevallen een veroordeeling uit hoofde van art. 114 W.M.Sr. niet mogelijk is, terwijl de dienstweigerende ondergeschikte in geen enkel opzicht van het ongeoorloofde karakter van het bevolene (of misschien zelfs van de omstandigheid, dat het bevel niet op den dienst betrekking had) iets heeft bevroed en dus volkomen strafwaardig is. Zelfs schijnt de bedoeling, welke de wetgever heeft voorgehad met de opneming van het woord „dienstbevel” in art. 114 W.M.Sr. (vgl. no 24), bestraffing van een zoodanige ongehoorzaamheid als eigen-

⁸⁷⁾ In aansluiting aan no 98 moet ook het belang worden vermeld, dat het begrip ambtelijk bevel heeft voor het civiele recht. Vgl. voor wat Nederland betreft de voortreffelijke Leidsche dissertatie van J. H. Beekhuis, *Aansprakelijkheid van rechtspersonen en hare organen voor onrechtmatige daden*, 's-Gravenhage 1934, speciaal blz. 76 vlgg. Wat schrijver echter opmerkt over „passieve” gehoorzaamheid van militairen, toont aan, hoe gevaarlijk het is buitenlandsche militair-rechtelijke opvattingen op het Nederlandsche recht toepasselijk te achten.

Voor dit onderwerp is van buitengewoon belang het uitvoerige artikel van J. Barthélemy in *Revue du droit public et de la science politique* 1914, 491. Waar deze hoogleeraar schrijft (p. 502): „La thèse généralement admise dans tous les pays, c'est que, l'obéissance passive étant la règle et la raison d'être de l'armée, un militaire ne peut être puni pour le seul fait d'avoir exécuté un ordre”, en waar hierop een onderscheid tusschen militairen en andere ambtenaren wordt gegrond, gaat men echter bijna aan een lapsus calami denken.

Zoo algemeen kan dit nimmer — hetzij politiek, hetzij tactisch — werkelijk juist zijn geweest. Al zal deze stelling ongetwijfeld herhaaldelijk in ernst zijn verkondigd, in feite kan men in de tactiek de hoogere commandanten, voor wie deze regel dan toch ook verbindend zou behooren te zijn, nimmer tot machines hebben gedegradeerd.

Bij dit artikel van Barthélemy vgl. men ook Beekhuis a.w. blz. 82 vlgg. (speciaal blz. 96 vlgg.) en in Frankrijk laatstelijk Y. Divanach, *La responsabilité civile des fonctionnaires en droit français*, th. Rennes 1935.

De materie komt voorts in beschouwingen over de administratieve rechtspraak en over de wenschelijkheid om in de gebieden van Anglo-Saxisch recht die rechtspraak in te voeren herhaaldelijk ter sprake. Anderzijds schijnt het niet onwaarschijnlijk, dat wanneer in het buitenland bij de afscheiding van civiele en administratieve iurisdictie moeilijkheden werden ondervonden, zulks het ontkennen van elke of van bijkans elke eigen aansprakelijkheid van den militair zeer in de hand heeft gewerkt. Dit laatste kan dan uiteraard op de strafrechtelijke aansprakelijkheid wederom zijn terugslag hebben gehad.

lijk krijgstuuchtelijk vergrijp uit te sluiten. Maar ernstige inconvenienënten ducht ik daarvan niet: geen ondergeschikte zal er immers zonder grond op speculeeren, dat een bevel wel eens onwettig zou kunnen zijn (of het dienstbelang niet zou kunnen raken).

120. De nadeelen van het stelsel der Nederlandsche wetgeving zijn dus niet van groote beteekenis, en zijn voor zoover mij bekend in de mobilisatie- en vredespractijk ook niet gebleken.

De buitenlandsche systemen hebben — tenzij men die in uiterste consequentie zou willen doorvoeren, hetgeen naar ik vermoed bij ons thans wel niemand meer zal voorstaan — het zeer ernstige nadeel, dat de ondergeschikten rekening hebben te houden met een grens, die tusschen de verschillende verboden handelingen of strafbare feiten is vastgesteld.

De voordeelen, verbonden aan het woord „dienstbevel” in art. 114 W.M.Sr., gaf ik reeds in no 24 aan.

Als belangrijkste voordeel van het Nederlandsche systeem merk ik voorts aan de meerdere waarborg tegen schadelijke gevolgen van aanmatigheden van gezag. Dat dergelijke ambtelijke misgrepen zich somtijds — zij het ook zeer sporadisch — in ernstigen vorm voordoen, zal nooit geheel te voorkomen zijn.

Bij afwezigheid van gewichtige nadeelen meen ik dit voordeel te mogen laten overwegen.

Deze conclusie moet ik echter van het aanvaarden van één zeer belangrijke voorwaarde afhankelijk maken: dat men zich vereenigt met mijn stelling, dat aan onbevoegd gegeven dienstbevelen, die geen onwettige bevelen zijn, wel moet worden gehoorzaamd. Want anders zou de beoefening van het militaire recht aan de krijgstuuch schade toebrengen.

§ 6. Het beroepsrecht van den geneeskundige als strafuitsluitingsgrond.

121. Met van Hamel⁸⁸⁾ stel ik mij op het standpunt, dat de algemeen voorkomende strafuitsluitingsgronden (vgl. no 7) voor het commune strafrecht met artt. 40—43 Sr. niet volledig zijn gegeven.

Van de verder bestaande strafuitsluitingsgronden bespreek ik als voor het militaire strafrecht van bijzondere beteekenis het beroepsrecht van den geneeskundige.⁸⁹⁾

Het is den geneeskundige veroorloofd verschillende feiten te plegen, die anderen zijn verboden. Vooral ten opzichte van de delicten, omschreven in artt. 300—303 Sr., ligt hierin een strafuitsluitingsgrond.

⁸⁸⁾ Vgl. van Hamel - van Dijk a.w. blz. 254. Vgl. ook Vos a.w. § 25.

⁸⁹⁾ Het hiermede parallel loopende beroepsrecht van den veearts is als strafuitsluitingsgrond erkend door H. R. 27 Juni 1932 W. 12545 n. M.P.V. N.J. 1933, 60 n. W.P. en waarschijnlijk ook door H. R. 20 Febr. 1933 W. 12600 n. J.M.v.B. N.J. 1933, 918 n. T. (het vervolg van dezelfde zaak), waarover B. M. Taverne in T. Sr. XLVI, 252, Pompe a.w. no 50.

De wettelijke basis van dezen strafuitsluitingsgrond meen ik met van Hamel in de wetten omtrent de bevoegdheid van den arts en de uitoefening der geneeskunst te mogen vinden. ⁹⁰⁾

Wie hierin geen zelfstandigen strafuitsluitingsgrond ziet, moet den arts een beroep op art. 40 Sr. toekennen.

122. Een der beroepsplichten van den arts is een ieder, die medische hulp behoeft, te helpen. Deze beroepsplicht rust dan ook op den Officier van Gezondheid. Brengt dit nu een vrijstelling mede van alle verplichtingen, die op hem als militair rusten? Zoo ruim gesteld, meen ik deze vraag met beslistheid te moeten ontkennen.

123. Het Indische H.M.G. heeft in zijn sententie van 12 Juli 1934 M.R.T. XXX, 477 ⁹¹⁾ ten aanzien van den Officier van Gezondheid op Hr. Ms. Zeven Provinciën eenerzijds overwogen, dat de Officier van Gezondheid nimmer

maatregelen voor de handhaving van de krijgstucht geboden achterwege mag laten uit vrees, dat daardoor iemands gezondheid of leven wordt in gevaar gebracht

(dus geen strafuitsluitingsgrond ten aanzien van art. 143 W.M.Sr.), maar anderzijds ook overwogen,

dat echter het bijzonder karakter van het beroep van den arts, hetwelk de officier van gezondheid immers evenzeer uitoefent, tevens meebrengt, dat hij de aan zijn zorgen toevertrouwde patiënten ook onder de meest bezwarende omstandigheden blijft behandelen en voorts, dat hij *desgevraagd* zijn medische hulp aan niemand behoort te weigeren, derhalve deze ook aan vijanden en ook aan muitende militairen mag verlenen, indien de gezondheidstoestand van den zieke naar zijn inzicht die hulp bepaaldelijk vordert

(dus wel een strafuitsluitingsgrond ten aanzien van art. 102 lid 1 Sr.).

De Zeekrijgsraad ⁹²⁾ had voor dit laatste nog den eisch gesteld dat de Officier van Gezondheid moet weten, dat onder de muiters iemand in oogenblikkelijk levensgevaar verkeert. Het Hof achtte dezen eisch echter „niet in overeenstemming met de eischen van het beroep van arts”.

Men leze ook de verdere overwegingen van het Hof, waarin dit College het ongevraagd verlenen van medische hulp aan personen die naar beklagde's meening geen muiters waren

— in het tegenovergestelde geval zou hij het slechts desgevraagd en dan nog slechts, indien zijn hulp werkelijk noodig was, hebben mogen doen —

niet laakbaar acht, maar wel bezwaar maakt tegen de handelwijze van beklagde om, door een gewapenden muiter tegengehouden, rustig op de toestemming van de leiders der muiterij om te passeeren te blijven wachten.

⁹⁰⁾ Vgl. van Hamel - van Dijck a.w. blz. 256.

⁹¹⁾ Op blz. 493, 494, *De practijk* Jur. III sub G ad art. 27 R.K. De tekst is ook te vinden in W. 12840 (met noot J.M.v.B.).

⁹²⁾ Zeekrijgsraad Soerabaja 25 Apr. 1934 M.R.T., 375 op blz. 402.

124. Prof. van Bemmelen kan zich in zijn noot in W. 12840, waar veel medische litteratuur over deze kwestie wordt vermeld, niet met de sententie vereenigen en betoogt o.m.:

De off. v. gez. is natuurlijk mede geroepen om de krijgstucht te handhaven, maar hij moet ten slotte alles opofferen — zelfs de krijgstucht — als hij anders zijn voornaamste taak, n.l. die van arts, niet meer zou kunnen uitoefenen.

Hoe met deze passage te vereenigen is van Bemmelen's uitspraak, dat de Officier van Gezondheid, indien ook zijn patiënt een muiter is, eerst kan vorderen, dat deze zich weder aan de krijgstucht onderwerpt, is mij niet duidelijk. Nu in casu niet vaststond, dat ook de patiënten in kwestie muitten, concludeert van Bemmelen tot vrij-spraak.

125. Ik kan er niet aan denken dit vraagstuk in dit praeadvies in vollen omvang te behandelen. Ik verwijs den lezer daarvoor in de eerste plaats naar het onlangs verschenen artikel van Mr. Zeeman⁹³⁾. Schrijver is m.i. terecht van oordeel, dat het militair zijn van den Officier van Gezondheid dient te primeeren, wanneer het non-combattante karakter van zijn functie verdwijnt, zooals op de Zeven Provinciën het geval was.

126. Hier zou ik aan willen toevoegen, dat de door enkele medici verkondigde opvatting, dat de Officier van Gezondheid slechts militair is geworden om de gelegenheid te hebben het beroep van arts uit te oefenen, net zooals b.v. een fabrieksarts in dienst van den fabrikant is getreden, en dat daarom de geneeskundige beroeps-plicht steeds den voorrang moet hebben, blijk geeft van algeheel gemis aan begrip van de positie van officier en van de beteekenis van den officierseed of -belofte. Bovendien is het een typische vredesopvatting, want voor den Reserve-Officier van Gezondheid zou zulks toch onmogelijk kunnen gelden.

127. Verder zou ik mij willen aansluiten bij de meening, dat een Officier van Gezondheid aan een muiter, die zich niet onderwerpt, zelfs dringend noodige hulp mag en moet weigeren. Ik vind het in het geheel niet onjuist, dat muiters op deze wijze in een ongunstiger positie komen dan de vijand.

128. Ten slotte teeken ik aan, dat er stellig wel militaire verplichtingen bestaan, waarvoor de medische beroepspllicht van den Officier van Gezondheid een vrijstelling medebrengt. Het oorlogsrecht, in de desbetreffende conventies gecodificeerd, kan mede een grondslag hiervoor inhouden.

De verplichting tot geheimhouding van den Officier van Gezondheid kwam reeds in no 83 ter sprake.

§ 7. Afwezigheid van alle schuld.

129. Het is sedert betrekkelijk kort als geldend Nederlandsch recht te beschouwen, dat ook afwezigheid van alle schuld een straf-

⁹³⁾ J. H. Zeeman in M.R.T. XXXII, 459.

uitsluitingsgrond is. ⁹⁴⁾ Aanwezigheid van zelfs de lichtste schuld doet het beroep op den strafuitsluitingsgrond niet opgaan. ⁹⁵⁾

Als bezwaar tegen deze leer is ontegenzeggelijk aan te voeren, dat zij moet wijken, wanneer uit de omschrijving van een strafbaar feit uitdrukkelijk strafbaarheid bij gebleken afwezigheid van alle schuld volgt. ⁹⁶⁾

Niettemin zie ik geen reden, welke gewichtig genoeg zou zijn om er toe te doen besluiten om de toepassing van deze leer op het militaire strafrecht af te wijzen. Zelfs is voor eigenlijke krijgstuuchtelijke vergrijpen hetzelfde te aanvaarden (vgl. hierna nos 169 vlgg.).

130. In het commune strafrecht is deze leer voornamelijk praktisch van belang voor:

a. overtredingen;

b. alle strafbare feiten voor wat betreft de bekendheid met de onrechtmatigheid: onmogelijkheid om de wederrechtelijkheid beseft te hebben vormt een strafuitsluitingsgrond.

131. Evenwel zou voor de delicten, waarbij wederrechtelijkheid tot delictsbestanddeel is gemaakt, verschoonbare onbekendheid met de onrechtmatigheid feitelijk geen zelfstandige betekenis moeten hebben.

Voor zoover deze strafbare feiten echter in hun omschrijving opzet vereischen, kende het commune strafrecht reeds geruimen tijd

⁹⁴⁾ Vgl. Pompe a.w. nos 70, 76, Vos a.w. § 18a no 3, § 19 nos 9 - 12, M.P. Vrij in T.Sr. XLVI, 428 vlgg.

Deze leer beroept zich vooral op H.R. 14 Febr. 1916 W. 9958 n. D.S. N.J. 1916, 681, 25 Febr. 1929 W. 11971 n. D.S. N.J. 1929, 1500. Een zeer belangrijke stoot is daarna in 1930 door de Nederlandsche Juristen Vereniging gegeven (praeadviezen van J. Wijnveldt en M. P. Vrij). Vgl. verder noot E.M.M. onder H.R. 17 Juni 1932 N.J. 1932, 1297, G. E. Langemeijer in N.J.B. 1933, 265 en 281.

⁹⁵⁾ Vgl. Vrij aangehaald praeadvies nos 29, 56.

⁹⁶⁾ Dergelijke bepalingen komen sporadisch voor in het fiscale recht (vooral is te noemen het fictieve daderschap bij de accijnsdelicten), vgl. van Hamel - van Dijk a.w. blz. 276, Wijnveldt aangehaald praeadvies blz. 39, 47 vlgg., 59. Vgl. ook Vrij aangehaald praeadvies nos 15, 18, 44, J. van der Poel in H.-N.J.V. 1930, 127 vlgg., en verder J. van der Poel praeadvies N.J.V. 1926 blz. 15 vlgg., J. Offerhaus in H.-N.J.V. 1926, 30 vlgg., A. Rombach in H.-N.J.V. 1926. 77, J. H. R. Sinninghe Damsté, *Inleiding tot het Nederlandsch belastingrecht*, Zwolle 1928 blz. 265 vlgg., J. van der Poel, *Wetgeving op in-, uit- en doorvoer en de accijnzen in het algemeen*, 2e dr., Zwolle 1928 blz. 402 vlgg., 455 vlgg. (de eerste druk hiervan werd gerecenseerd door C. O. Segers in Themis 1925, voor dit punt op blz. 173 vlgg.).

Over artt. 40 en 41 Wegenverkeerswet (32 en 33 Motor- en Rijwielwet) vgl. men H.R. 19 Oct. 1931 met nasleep: litteratuurkaart N.J. ad artt. 424 - 474 Sr. no 3b.

Het voor ons, Westerlingen van heden, onbehagelijke vraagstuk, dat dergelijke bepalingen met zich brengen, doet zich in typischen vorm in het adatrecht voor; vgl. C. van Vollenhoven, *Het adatrecht van Nederlandsch-Indië II*, Leiden 1931 blz. 745, 746.

Ten slotte moet in dit verband op de z.g. geobjectiveerde delictsbestanddelen (en c.q. op de bijkomende voorwaarden voor de strafbaarheid) worden gewezen (vgl. ook Vrij aangehaald praeadvies blz. 54).

een befaamd probleem: wordt bij de redactie „opzettelijk en wederrechtelijk” de wederrechtelijkheid niet door het opzet geregeerd, zoodat moet worden volstaan met „kleurloos” opzet, maar moet bij de redactie „opzettelijk wederrechtelijk” het opzet ook op de wederrechtelijkheid zijn gericht geweest („boos” opzet)?⁹⁷⁾

Dit oude probleem bestaat nog ongewijzigd, behoudens dat thans voor kleurloos opzet de afwezigheid van den strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld te interpoleeren is, zoodat voor kleurloos opzet gelezen moet worden aanwezigheid van eenige bekendheid, hoe gering ook, met de onrechtmatigheid.

132. Het militaire strafrecht levert de bijzonderheid op, dat men het probleem in kwestie heeft willen elimineeren door te kiezen de redactie „wederrechtelijk en opzettelijk”. Aldus artt. 159 en 160 W.M.Sr. De wetgever heeft zich hier dus uitgesproken voor het kleurlooze opzet (thans te interpoleeren als in no 131 omschreven).⁹⁸⁾

133. Consequentie is echter niet betracht, want art. 148 W.M.Sr. spreekt over „opzettelijk en wederrechtelijk”, art. 93 W.M.Sr. daarentegen over „opzettelijk wederrechtelijk”.⁹⁹⁾

Voorts is te wijzen op artt. 151 vlgg. W.M.Sr., welke door het gebruik van het woord „diefstal”, ontleend aan art. 310 Sr., het vereischte van het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening in zich houden.

§ 8. Art. 78 lid 2 W.M.Sr.

134. Art 78 lid 2 W.M.Sr. houdt een bijzondere strafuitsluitingsgrond in. Dit lid is in de plaats gekomen van de woorden „ten behoeve van den vijand”, die — niet in het oudste ontwerp, maar later — in de delictsommschrijving van dit artikel hebben gestaan.¹⁰⁰⁾

135. Met deze inkleeding van dit artikel heeft de wetgever uiteraard beoogd de bestraffing van spionage te vergemakkelijken. Hierom komt het mij de vraag voor, of den wetgever daarbij wel die leer over de verdeling van het bewijsrisico voor oogen heeft gestaan, die in no 4 als de thans heerschende werd aangegeven.¹⁰¹⁾

Zou de wetgever niet eerder een werkelijke omkeering van den bewijslast hebben bedoeld en zou het ter wille van de practijk, die in oorlogstijd is te verwachten, daarom niet raadzaam zijn, wanneer dit artikel moet worden toegepast, desnoods tot een verouderde theorie over de verdeling van het bewijsrisico terug te keeren? In

⁹⁷⁾ Vgl. van Hamel - van Dijk a.w. blz. 301 vlg., Pompe a.w. no 74, Vos a.w. § 17 no 16.

⁹⁸⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 414 vlg.

⁹⁹⁾ Vgl. van Dijk a.w. blz. 102, 147 vlg.

¹⁰⁰⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 14 vlgg., speciaal blz. 22, van Dijk a.w. blz. 87, Franken - Brünner II blz. 10 en 11.

¹⁰¹⁾ Franken - Brünner (II blz. 11) aanvaardt deze theorie uitdrukkelijk ook voor art. 78 W.M.Sr.

De verdeling van het bewijsrisico moet ook bij art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. ter sprake worden gebracht; vgl. hierna nos 152 vlgg.

de geschiedenis van art. 78 kan men m.i. daar argumenten voor vinden.

§ 9. Revelatie.

136. Ten aanzien van de meeste delicten, welke in het W.M.Sr. zijn omschreven, is revelatie een strafuitsluitingsgrond ¹⁰²⁾: art. 83 W.M.Sr., van toepassing verklaard in artt. 90 lid 2, 105 lid 2, 127 lid 2, 136 lid 2 en 156 lid 2 W.M.Sr.

Deze strafuitsluitingsgrond is op aandrang van de Militaire Commissie in het wetboek opgenomen, voornamelijk naar aanleiding van den opstand in 1860 van de Zwitsers te Semarang. ¹⁰³⁾

137. Een mooi rechtsinstituut is de revelatie als strafuitsluitingsgrond zeker niet. ¹⁰⁴⁾

Maar mén moet het als onmisbaar aanvaarden. ¹⁰⁵⁾ Dat de revelant door zijn ex-kameraden als verrader wordt beschouwd, is onvermijdelijk. In de weermacht kunnen echter zoodanige verhoudingen vóórkomen — al moeten die verhoudingen natuurlijk zooveel mogelijk worden voorkómen — dat dit verraad moet worden bevorderd.

En dan moet men den revelanten meer kunnen bieden dan een toezegging van niet-vervolgving, welke hetzij door het ingrijpen van een hogere militaire autoriteit (b.v. na aandrang vanuit het Parlement), hetzij door een afwijkend oordeel van het H.M.G. op grond van artt. 10 R.Z., 15 R.L. ongedaan kan worden gemaakt.

Daarom is het bestaan van dezen strafuitsluitingsgrond noodzakelijk.

138. Zelfs wordt den revelanten door onze wet te weinig geboden. Want de bevordering der revelatie kan even noodzakelijk zijn ten aanzien van bepaalde commune delicten. Daarbij denk ik voornamelijk aan titels I—III en V van Boek II van het W.Sr.

Waar de verhoudingen, waarbij het erkend zijn van revelatie als strafuitsluitingsgrond noodzakelijk is, zich plotseling kunnen voordoen, schijnt wetswijziging op dit punt mij zelfs urgent. ¹⁰⁶⁾

139. De bepaling van het tweede lid van art 83 W.M.Sr., welke na een zeer uitvoerig Kamerdebat is tot stand gekomen, ¹⁰⁷⁾ meen ik

¹⁰²⁾ Vgl. hierover H. W. van Tienhoven, *Art. 70 Ontwerp Wetboek van Militair Strafrecht*, diss. Leiden 1891.

Vgl. voor het vroegere Indische strafrecht Overbeek a.w. blz. 89 vlgg. ¹⁰³⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 39 vlg. Deze gebeurtenissen hebben niet minder dan elf doodvonnissen ten gevolge gehad.

¹⁰⁴⁾ Het is daarom bestreden door D. Simons in Paleis van Justitie 1889 no 134 (deze schrijver zou, indien de revelatie niet zou kunnen worden gemist, allen straffeloos willen laten!). Ook Overbeek (a.w. blz. 91) is tegenstander van het beginsel.

Van Tienhoven (a.w. blz. 63 vlgg., 77, 78) opponeert niet tegen art. 83 W.M.Sr. zelf, maar wel tegen de artikelen, waarbij het van toepassing is verklaard.

¹⁰⁵⁾ Evenzoo van Dijk a.w. blz. 91.

¹⁰⁶⁾ Slechts pro memorie vermeld ik hierbij, dat het wellicht raadzaam is ten aanzien van deze delicten ook burger-schurken van revelatie te laten profiteren.

¹⁰⁷⁾ Vgl. van der Hoeven II blz. 54.

echter te kunnen billijken. Dit lid beoogt meer in het bijzonder te voorkomen, dat agents provocateurs van dezen strafuitsluitingsgrond profiteeren.

§ 10. Art. 145 W.M.Sr.

140. Art. 145 W.M.Sr. loopt geheel parallel met art. 137 Sr.; het vormt een bijzondere strafuitsluitingsgrond ten aanzien van de in bepaalde gevallen strafbaar gestelde non-revelatie.

141. Voor de moeilijkheden, welke in verband met art. 145 W.M.Sr. rijzen bij de interpretatie en de onderlinge vergelijking van artt. 132 en 144 W.M.Sr., zou ik mij verwijzing naar de desbetreffende literatuur en rechtspraak willen veroorloven. ¹⁰⁸⁾

§ 11. Het bereiken van het eigen leger door spionnen.

142. L'espion qui, ayant rejoint l'armée ¹⁰⁹⁾ à laquelle il appartient, est capturé plus tard par l'ennemi, est traité comme prisonnier de guerre et n'encourt aucune responsabilité pour ses actes d'espionnage antérieurs.

Aldus art. 31 van het Landoorlogreglement 1907, in Nederlandse vertaling overgenomen in pt. 732 alinea 2 Voorschrift Velddienst.

In deze bepaling is een de strafbaarheid van den dader opheffende strafuitsluitingsgrond gelegen, die uitsluitend ten gunste van vijandelijke spionnen kan werken; niet ten gunste van eigen onderdanen, die ten bate van den vijand spionneeren. Ook vredesspionage valt buiten deze bepaling. ¹¹⁰⁾

143. Voor rechtstreeksche toepassing door den Nederlandschen rechter op den voet, welke in no 56 is omschreven, kunnen de bepalingen van het Landoorlogreglement 1907 echter niet in aanmerking komen, want art. 1 van het tractaat, waar het op berust, bepaalt:

Les Puissances contractantes donneront à leurs forces armées de terre des instructions qui seront conformes au Règlement annexé à la présente Convention.

Het Landoorlogreglement is dus not self-executing ¹¹¹⁾; een nadere nationale bepaling is noodig, wil de toepasser van het nationale recht aan de daarin neergelegde beginselen recht kunnen doen wedervaren.

¹⁰⁸⁾ Zie Franken - Brünner II blz. 102, Zeekrijgsraad Soerabaja 22 Febr. 1934 M.R.T. XXX, 176, W. 12752, Ind. H.M.G. 16 Mrt. 1934 M.R.T. XXX, 190, Zeekrijgsraad Soerabaja 17 Oct. 1933 M.R.T. XXX, 284.

¹⁰⁹⁾ De vraag, wat omtrent ontkomen spionnen in het zeeoorlogsrecht geldt, noem ik slechts pro memorie.

¹¹⁰⁾ Of de criteria, hierbij gebruikt ter begrenzing van art. 31 Landoorlogreglement 1907, geheel juist zijn gekozen en aangeduid, blijve in het midden.

¹¹¹⁾ Vgl. over dit soort verdragen J. H. W. Verzijl, praeadvies N.J.V. 1937 blz. 40 vlgg.

De Nederlandsche nationale bepaling is voor wat verboden handelingen betreft te vinden in art. 91 W.M.Sr. (vgl. no 57) en voor wat strafuitsluitingsgronden betreft in de slotwoorden van art. 38 W.M.Sr. (vgl. nos 55 vlgg.). De ingevolge verdrag vastgestelde voorschriften, waarvan in deze artikelen sprake is, zijn voor de Koninklijke Nederlandsche Landmacht in Hfdst. XIII van het Voorschrift Velddienst opgenomen.

144. Er is echter een klink in den kabel. Art. 2 van het tractaat van 1907 bevat n.l. de z.g. si-omnes-clausule. Deze beruchte clausule, die ook in vele andere oorlogsrechtelijke tractaten voorkomt, maakt door haar eisch, dat *alle* oorlogvoerenden tot het tractaat zijn toegetreden, dat in de meeste oorlogen van eenigen omvang het tractaat niet van kracht kan zijn.¹¹²⁾ Wat dan? Artt. 38 en 91 W.M.Sr. en het Voorschrift Velddienst blijven over.

145. Deze vraag, gesteld naar aanleiding van de rechtspositie van ontkomen vijandelijke spionnen, moet in een ruimer kader worden geplaatst.

Moet men de punten van Hfdst. XIII van het Voorschrift Velddienst naar de omschrijvingen van pt. I van de Inleiding van dat voorschrift aanmerken als „bepalingen” of als „aanwijzingen” (vgl. no 48)?

Verreweg de meeste punten van dit hoofdstuk zijn naar de formuleering van artt. 38 en 91 W.M.Sr. „ingevolge” een tractaatsbepaling vastgesteld en zijn daardoor, wanneer de overeenkomstige tractaatsbepalingen van kracht zijn, zonder eenigen twijfel onder de „bepalingen” te rangschikken.

Wanneer echter de si-omnes-clausule van een der tractaten werkt, zou in theorie drieërlei mogelijk zijn:

- a. de overeenkomstige punten van het Voorschrift Velddienst blijven hun kracht van „bepalingen” behouden;
- b. zij worden tot aanwijzingen gedegradeerd;
- c. zij verliezen hun kracht geheel.

146. Antwoord *c* is uit te schakelen, want geen si-omnes-clausule is in het Voorschrift Velddienst overgenomen.

Het karakter van deze punten wijst doorgaans niet in de richting „aanwijzing”, hetgeen ook voor de hand ligt, waar de ontwerpers dezer punten steeds op de over te nemen tractaatsbepalingen het oog moesten hebben gericht.

Er is evenwel een gewichtiger reden, waarom het mij zeer gewenscht schijnt antwoord *a* steeds als het juiste te beschouwen (en daarbij zelfs, indien en voor zoover noodig, de overige punten van Hfdst. XIII eveneens als „bepalingen” aan te merken). De inhoud van tal dezer punten is n.l. tevens volkenrechtelijk gewoonterecht. En het is — niet in de laatste plaats teneinde te voorkomen, dat de vijand représailles gaat toepassen (vgl. nos 60 vlgg.) — nood-

¹¹²⁾ Vgl. over de werking der si-omnes-clausule G. Werner in Recueil des cours de l'Académie de droit international 1928, I, 95 svv., Fauchille a.w. no 1013. Vgl. echter ook François a.w. I blz. 376.

zakelijk dat gewoonterecht reglementair zoo stevig mogelijk vast te leggen.

147. Maar dit antwoord *a* neemt niet weg, dat door het werken der si-omnes-clausule in onze wetgeving een hiaat ontstaat. Want de betreffende punten van het Voorschrift Velddienst zijn dan in den zin van artt. 38 en 91 W.M.Sr. geen ingevolge tractaat vastgestelde voorschriften meer.

Art. 135 W.M.Sr. kan geen oplossing brengen, aangezien, naar in nos 50 vlgg. bleek, het Voorschrift Velddienst geen dienstvoorschrift in den zin van dat artikel is.

148. M.i. is bij het werken der si-omnes-clausule het navolgende recht:

a. de sanctie van art. 91 W.M.Sr. valt weg, hetgeen in vele gevallen niet ernstig behoeft te zijn, omdat de speciale strafbedreigingen op de begane feiten haar kracht behouden (vgl. nos 57—59);

b. art. 38 W.M.Sr. vervalt als basis voor een strafuitsluitingsgrond, waardoor de vraag rijst, of dezelfde strafuitsluitingsgronden rechtstreeks op het volkenrechtelijke gewoonterecht zijn te baseeren. Slechts deze vraag behoeft verder nog te worden behandeld.

149. Dat ook een op het volkenrechtelijke gewoonterecht steunende strafuitsluitingsgrond door den Nederlandschen rechter moet worden toegepast, wordt feitelijk noch door art. 8 Sr., noch door art. 13*a* A.B., noch ook door art. 38 W.M.Sr. gezegd. Toch meen ik, dat zulks (afgescheiden nog van de vraag, welk door mij in no 56 wellicht nog niet bevestigend is beantwoord, of volkenrechtelijk gewoonterecht in het algemeen voor onzen nationalen rechter verbindt) niet zonder letterknechterij zou kunnen worden ontkend. Vooral van art. 38 W.M.Sr. is de bedoeling duidelijk: vrijuit gaat, wie dat volgens het volkenrecht doet.

150. Hiermede is overgebleven de vraag, of de inhoud van pt. 732 alinea 2 Voorschrift Velddienst volkenrechtelijk gewoonterecht is. Deze bepaling heeft, evenals art. 31 Landoorlogreglement 1907, als voorloopers:

art. 21 der Brusselsche Declaratie van 1874;

art. 26 der in 1880 te Oxford door het Institut de Droit International aangenomen resoluties;

art. 31 van het Landoorlogreglement 1899.

Dit spreekt sterk vóór de erkenning van dezen strafuitsluitingsgrond als volkenrechtelijk gewoonterecht. Een enkele auteur neemt niettemin een ander standpunt in. ¹¹³⁾

¹¹³⁾ G. Friedemann, *Die Rechtslage der Kriegskundschafter und Kriegsspione*, Diss. Greifswald 1892 S. 33 ff., A. Adler, *Die Spionage*, Diss. Marburg 1906 S. 27 ff. en A. Faber, *Die Rechtsstellung der Spione und Parlamentaire*, Diss. Greifswald 1918 S. 35 ff. beschouwen voor oorlogsspionnen het postliminium (dat is het opnieuw vereenigd worden met de eigen partij) als een op het volkenrecht berustenden strafuitsluitingsgrond. Evenzoo van Vollenhoven, geciteerd in noot 45, blz. 134. Vgl. ook het bekende „Rechtsbuch“ *Das moderne Völkerrecht der civilisirten Staaten*) van J. C. Bluntschli § 633 en C. L. du Moulin Eckart auf Bertoldsheim,

151. Wanneer men het beginsel van art. 31 Landoorlogreglement 1907 juist acht — en wanneer men wil aannemen, dat niet iedere vijandelijke spion per se een schurk is, is daar veel voor te zeggen — staat het betoog sterk, dat dit beginsel analogisch moet worden toegepast, wanneer een niet-militaire vijandelijke spion het door zijn principaal bezette gebied weder bereikt.

Bovendien, hoe moet men weten, of een vijandelijke spion militair is? In ieder geval zal men deze vraag op volkenrechtelijke basis¹¹⁴⁾ (en niet naar het vijandelijke nationale recht) moeten trachten te beantwoorden.

Pt. 732 alinea 3 Voorschrift Velddienst stelt zich echter uitdrukkelijk op het voor civiele oorlogsspionnen ongunstige standpunt.¹¹⁵⁾

§ 12. Art. 74, 2e Invw. M.S.T.R.

152. Mij rest voor het militaire strafrecht nog de bespreking van art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. Duidelijk is, dat deze bepaling aan het beroep van een schildwacht op een der artt. 40—43 Sr. een bijzondere beteekenis toekent, welke van de normale beteekenis van een beroep op een strafuitsluitingsgrond (vgl. no 13) afwijkt.

Deze bijzondere beteekenis is in de opvatting over de verdeling van het bewijsrisico, welke ik in no 4 heb voorgestaan (vgl. ook no 135) uiteraard een mindere, dan wanneer men oordeelt, dat naar het huidige positieve recht op den beklagde een zekere bewijslast rust.

153. Deze bepaling behoudt dan echter de navolgende beteekenis¹¹⁶⁾:

a. de schildwacht, die zich beroept op een der strafuitsluitingsgronden van artt. 40—43 Sr., wordt *steeds* geacht rechtmatig te hebben gehandeld, terwijl bij de vervolging van anderen de afwezigheid van strafuitsluitingsgronden pas behoeft te worden bewezen, wanneer eenige aanwijzing voor de mogelijke aanwezigheid ervan bestaat;

b. dit wordt pas anders — en dan herleeft het gewone recht —

Die Spionage und ihre Behandlung nach Völkerrecht und Reichsstrafrecht, Diss. Erlangen, Coburg 1928 S. 50 51.

F. Routier, toentertijd Capitaine des Chasseurs et Rapporteur près le Conseil de guerre de la XIIe région de corps d'armée, in zijn *L'espionnage et la trahison*, th. Poitiers, Paris 1913 p. 111 acht het beginsel van art. 31 Landoorlogreglement 1907 daarentegen onjuist.

Dit laatste standpunt heeft ook in Nederland aanhang gevonden, zoodat art. 31 van het Landoorlogreglement 1899 niet is overgenomen in art. 78 W.M.Sr., vgl. van der Hoeven II blz. 15 en 16.

Oogenschijnlijk evenzoo P. Fiore *Il diritto internazionale codificato*, 5a ed., Torino 1915 artt. 1492 sgg.

¹¹⁴⁾ Vgl. daarover François a.w. II blz. 333 vlgg.

¹¹⁵⁾ Zoo ook François a.w. II blz. 354.

¹¹⁶⁾ Vgl. Voorwinden a.w. blz. 99, 100, R. J. Brünner in M.R.T. XXXI, 220, 221.

wanneer het tegendeel van dat rechtmatig handelen is aannemelijk gemaakt.

154. Er zij echter op gewezen, dat in geval *b* slechts dan de afwezigheid der strafuitsluitingsgronden *niet* behoeft te worden *bewezen*, wanneer zich geenerlei aanwijzing voor de aanwezigheid ervan voordoet. Slechts dan kan met *aannemelijk maken* van die afwezigheid worden volstaan. De woorden van art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. zijn op dit punt thans misleidend geworden.

155. Men zal echter, wil men de bepaling in kwestie eenige beteekenis laten behouden, uit de wet moeten afleiden, dat het enkele feit van schildwacht te zijn niet voldoende is om een aanwijzing voor de aanwezigheid als evenbedoeld te vormen.

156. Hoewel de beteekenis van art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. nu voor de praktijk inderdaad zeer gering is geworden, wil ik er toch op wijzen, dat deze bepaling — indien men haar eenmaal noodig acht — niet ver genoeg gaat.

Want de ratio van deze bepaling moet zijn, dat de schildwacht (welk begrip door art. 69 W.M.Sr. iuncto art. 114 Invw. M.S.T.R. gedefiniëerd wordt) zich in een ongunstige bewijspositie bevindt.¹¹⁷ In precies dezelfde moeilijke positie kunnen vele anderen geraken, die in eenzaamheid hun dienst moeten verrichten. Ik noem ordonnansen, verbindingspersoneel en Officieren-Inlichters, die zich allen vaak alleen door gevaarlijk terrein een weg moeten zoeken, jachtvliegers en kondschappers.

157. Meer vragen dringen zich op. Is een mitrailleur een geweer in den zin van art. 69 W.M.Sr.? Dit zou in het belang van den schutter op een eenzame post zijn.

158. Zelfs ware er bij de tegenwoordige ijle formaties veel voor te zeggen een ieder, die tegenover den vijand in stelling staat, als schildwacht in den zin van art. 69 W.M.Sr. aan te merken.

159. Mag men voor art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. art. 38 W.M.Sr. als een bijzonder geval van art. 40 Sr. (vgl. nos 11, 55) beschouwen? Bevestigende beantwoording van deze vraag schijnt mij noodzakelijk.

HOOFDSTUK III. Oneigenlijke krijgstucltelijke vergrijpen.

160. Oneigenlijke krijgstucltelijke vergrijpen zijn strafbare feiten; zij hebben slechts dit bijzondere, dat zij langs krijgstucltelijken weg kunnen worden afgedaan.

Al hetgeen in Hfdst. II §§ 1—11 over strafbare feiten werd opgemerkt, geldt dus ook voor deze vergrijpen. Slechts ten aanzien van § 12, welke enkel over bewijsrecht handelt, is dit anders: het nu immers toepasselijke tuchtprocesrecht van de W.K. kent geen bepaalde verdeling van het bewijsrisico (vgl. nos 5, 163), zoodat art. 74, 2e Invw. M.S.T.R. daarvoor van geen beteekenis kan zijn.

¹¹⁷) De Memorie van Toelichting (zie M.R.T. XVII, 385) is wel zeer sober, en volstaat met naar artt. 161 C.W.Z. en 213 C.W.L. te verwijzen.

161. Evenwel vereischt het navolgende punt nadere belichting. Art. 2, 2e, 3e, 4e en 6e W.K. stelt voor disciplinaire afdoening van de daar genoemde oneigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen de voorwaarde, dat zij van zóó lichten aard zijn, dat zij buiten strafrechtelijke behandeling kunnen worden afgedaan.¹¹⁸⁾

Nu zou men op enkele uitspraken van het H.M.G.¹¹⁹⁾ de gevolgtrekking kunnen baseeren, dat dit vereischte omtrent den lichten aard een vereischte omtrent *eenvoudigen* aard includeert.

Aanvaardt men deze stelling, dan is veel te zeggen voor de volgende stelling, dat dit vereischte omtrent den *eenvoudigen* aard op zijn beurt medebrengt, dat krijgstuchtelijke afdoening eener zaak niet meer mogelijk is, zoodra zich (naar de in no 4 gebruikte terminologie) eenige aanwijzing voor de aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond voordoet.¹²⁰⁾

162. De voorstanders van deze opvattingen vinden in bedoelde uitspraken van het H.M.G. stellig steun van beteekenis, al is het m.i. moeilijk te zeggen, of de gegeven beslissingen ten slotte van deze zienswijze omtrent den vereischten eenvoudigen aard hebben afgehangen.

Intusschen zijn mij feitelijk geen klemmende redenen bekend, waarom men het vereischte omtrent den eenvoudigen aard, dat niet in de wet is neergelegd en dat de tot straffen bevoegde meerderen in hun vrijheid belemmert, zou behooren te stellen. Met Kapitein van Heuven¹²¹⁾ ben ik dan ook van meening dat vereischte te moeten afwijzen.

162a. Meer dan één der motieven om een zaak naar den Krijgsraad te verwijzen kan men m.i. in de mogelijke aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond niet zien. Die omstandigheid mag er niet toe leiden, dat men gaat meenen allerlei bagatelzaken naar den Krijgsraad te *moeten* verwijzen.

Dat ingewikkelde problemen door een lage instantie moeten worden opgelost, komt meer voor. Ook de belastingadministratie kan, wanneer een zaak moeilijk en gecompliceerd is, niet de behandeling

¹¹⁸⁾ Volgens sommigen moet dit vereischte ook bij art. 2, 5e W.K. worden gesteld; vgl. *De practijk* Aant. 1 ad art. 2, 2e t/m 6e W.K., H. J. Kruls in H.-M.R.V. I, 37, 38 (ook in M.R.T. XXXII, 441, 442). *Anders* J. C. van Heuven in H.-M.R.V. I, 29, 39 (ook in M.R.T. XXXII, 433, 443).

¹¹⁹⁾ In het bijzonder H.M.G. 28 Mrt. 1924 M.R.T. XX, 96, 15 Nov. 1935, M.R.T. XXXII, 50 Vgl. *De practijk* Aant. 6 sub *b* ad art. 2, 2e t/m 6e W.K.

¹²⁰⁾ In dezen geest *De practijk* Aant. 7 ad art. 11 R.K.: in den regel zal de zaak dan niet meer van zóó eenvoudigen aard zijn, dat krijgstuchtelijke afdoening mogelijk is. Vgl. ook H.M.G. 28 Mrt. 1924, M.R.T. XX, 96, H. J. Kruls in H.-M.R.V. I, 37, 38 (ook in M.R.T. XXXII, 441, 442).

De aanvaarding van het vereischte omtrent den eenvoudigen aard moet voorts de vraag hebben doen rijzen, waarom dat nadere criterium niet ook voor art. 2, 5e W.K. zou behooren te gelden, en moet daardoor het huldigen van de in noot 118 aangegeven opvatting hebben bevorderd.

¹²¹⁾ J. C. van Heuven in H.-M.R.V. I, 40 (ook in M.R.T. XXXII, 444).

in eersten aanleg aan den Raad van Beroep overdragen. Evenmin is de mogelijke aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond voor de vervolgende autoriteit een beletsel om tot transactie overeenkomstig art. 74 Sr. over te gaan.

162b. Als een der motieven om een zaak naar den Krijgsraad te verwijzen kan de mogelijke aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond uiteraard ook in aanmerking komen bij de vergrijpen, genoemd in art. 2, 5e W.K.

HOOFDSTUK IV. Militair tuchtrecht. Eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen.

§ 1. Wat zijn bij eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen strafuitsluitingsgronden?

163. In nos 1—5 werd aangegeven, dat bij eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen van het gebruikelijke rechtskundige begrip strafuitsluitingsgrond geen sprake kan zijn. Want de beide praktische toepassingen van dat begrip strafuitsluitingsgrond liggen geheel op procesrechtelijk terrein en de eenige processueele voorschriften, die bij de berechting van eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen in aanmerking zouden kunnen worden gebracht, te weten artt. 37 W.K. en 29 R.K. iuncto 73 W.K., bieden noch voor een tenlastelegging met een bepaalden verplichten inhoud, noch voor een bepaalde verdeeling van het bewijsrisico eenigen grond.¹²²⁾

164. Toch is het doelmatig om ook bij de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen van het begrip strafuitsluitingsgrond gebruik te maken, en wel omdat:

a. wanneer de omstandigheden, welke in het strafrecht strafuitsluitingsgronden opleveren, zich bij krijgstuchtelijke vergrijpen voordoen, geen krijgstuchtelijke straf behoort te worden opgelegd;

b. het kunnen voorkomen van strafuitsluitingsgronden de strafopleggers bij het formuleeren van de strafreden dwingt niet te volstaan met het geven van een omschrijving van hetgeen feitelijk is gebeurd, doch zorgvuldig na te gaan, in welke tekortkoming het begaan van het krijgstuchtelijke vergrijp is gelegen;

c. ook de wet van de constructie strafuitsluitingsgrond gebruik maakt, en wel in art. 50 lid 2 van het Geneefsche Verdrag van 1929, waarin wordt bepaald, dat krijgsgevangenen, wier ontsnapping gelukt is, voor dat vluchten niet strafbaar zijn.

165. Punt *a.* moet hieronder nader worden aangetoond (nos 169 vlgg.). Is dat geschied, dan is punt *b.* zonder meer duidelijk. De berechting van krijgstuchtelijke vergrijpen kan door nauwkeuriger omschrijving van de strafreden slechts worden gebaat.¹²³⁾

¹²²⁾ Vgl. *De practijk* Aant. 8 ad art. 37 W.K.

¹²³⁾ Men vgl. het voorbeeld, hoe men *niet* straffen moet opleggen, dat voorkomt in H.M.G. 10 Apr. 1918, M.R.T. XIV, 86, *De practijk* Jur. VII ad art. 37 W.K.

De bepaling, in punt *c.* genoemd, dient eveneens nader te worden besproken (nos 188 vlgg.).

166. Hoe moet men zich nu echter bij de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen het begrip strafuitsluitingsgrond constructief voorstellen (vgl. no 5)? Men grijpe op de taalkundige definitie van no 1 terug en versta bij deze vergrijpen onder strafuitsluitingsgrond de reden, waarom strafoplegging niet kan volgen, wanneer de dader een norm heeft overschreden.

167. Als norm, die wordt overschreden, behoeft in dit verband slechts aan art. 2, 1e W.K. te worden gedacht. Weliswaar kan ook overschrijding van vele andere normen een eigenlijk krijgstuchtelijk vergrijp opleveren, maar die overschrijdingen moeten steeds tot een overschrijding van art. 2, 1e W.K. zijn terug te voeren.

168. Hiertegen zou men kunnen betoogen, dat slechts bij overschrijding van speciaal omschreven normen over aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond kan worden gesproken, maar dat dit bij overschrijding van den algemeen gestelden norm van art. 2, 1e W.K. juist *niet* mogelijk is, omdat dan de aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond het gepleegd zijn van een krijgstuchtelijk vergrijp reeds van den aanvang af uitsluit.

Waar, naar in no 163 bleek, het begrip strafuitsluitingsgrond bij de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen geen processueele betekenis heeft, is dit ten slotte uitsluitend een vraag van doelmatigheid. En dan moet het volgen van den zoo even geschetsten gedachtengang als ondoelmatig worden gekenschetst. Want het in no 167 omschreven standpunt doet de in no 164 aangegeven voordeelen volledig bereiken.

§ 2. Afwezigheid van alle schuld.

169. Het is vooral de meest moderne strafuitsluitingsgrond van het strafrecht, de afwezigheid van alle schuld (vgl. nos 129 vlgg.) die de (bevestigend beantwoorde) vraag heeft doen rijzen, of de strafrechtelijke strafuitsluitingsgronden ook in het militaire tuchtrecht moeten gelden.

170. „Geen straf zonder schuld” is een hoofdbeginsel van ons huidig strafrecht.¹²⁴⁾ Dit beginsel vindt zijn uitdrukking in de in de wet opgenomen strafuitsluitingsgronden, terwijl de thans aangevoerde strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld in dit beginsel zijn grondslag vindt.

Voor de tegenwoordige Westersche opvattingen is dit beginsel evident. En daarom zou men — na het voor het militaire *strafrecht* aanvaard te hebben (vgl. no 129) — het slechts dan voor het militaire *tuchtrecht* mogen afwijzen, indien werd aangetoond, dat het daarvoor *onaanvaardbaar* is.

171. Moet ik teneinde dit te onderzoeken alle in Hfdst. II §§ 2—6

¹²⁴⁾ Aldus Pompe a.w. nos 3, 70. Vgl. ook B. M. Taverne in T.Sr. XLVI, 248.

behandelde algemeene strafuitsluitingsgronden voor het militaire tuchtrecht opnieuw de revue laten passeeren? Ik meen daarvan te kunnen afzien, aangezien:

a. de practijk slechts met den vèrstgaanden strafuitsluitingsgrond, n.l. met de afwezigheid van alle schuld, moeilijkheden schijnt te ondervinden;

b. ik meen te kunnen aantoonen, dat voor die moeilijkheden een gereede oplossing is te vinden zonder dezen strafuitsluitingsgrond prijs te geven;

c. daarna de conclusie niet te gewaagd schijnt, dat ook van het aanvaarden van de overige algemeene strafuitsluitingsgronden geen gevaar is te duchten.

Alvorens met het onder *a* aangegeven onderzoek aan te vangen, nog een enkele opmerking.

172. Prof. van Bemmelen ¹²⁵⁾ heeft als zijn meening uitgesproken, dat „het groote strafrechtelijke principe „geen straf zonder schuld” ook voor de krijgstuuchtelijke vergrijpen behoort te gelden”. Indien een militair het ontbreken van alle schuld waarschijnlijk kan maken zal hij vrijuit moeten gaan.

Hiermede kan ik mij volkomen vereenigen. Doch het door den tegenwoordigen Res.-Kapitein genoemde voorbeeld van het niet op tijd komen, doordat men door een kameraad, die de beschikking over een auto heeft, in den steek wordt gelaten, schijnt mij zooals nader zal blijken, niet boven alle bedenkingen verheven.

173. De strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld heeft als bijzonder facet de verschoonbare onbekendheid met de onrechtmatigheid (vgl. no 130 onder *b*).

Deze omstandigheid is als tuchtrechtelijke strafuitsluitingsgrond erkend door H.M.G. 1 Juni 1934 M.R.T. XXX, 266. Ik haal uit de overwegingen van het Hof het volgende aan:

O. dat niet is gebleken, dat het aan klager's schuld is te wijten dat aan hem de Garnizoensorder niet bekend was; dat toch deze order eerst na (de geïncrimineerde dienstverrichting) in het orderboek van klager's compagnie is ingeschreven;

.....
O. dat uit de omschrijving van de strafreden behoort te worden weggelaten hetgeen op de Garnizoensorder betrekking heeft

Hoewel verdere motiveering ontbreekt, meen ik hierin de erkenning van deze toepassing van den strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld te mogen lezen.

173a. Dat men over onbekendheid met orders van blijvenden aard zoo weinig hoort, zal er waarschijnlijk een gevolg van zijn, dat de tot straffen bevoegde meerderen in dergelijke gevallen met het geven van een waarschuwing plegen te volstaan.

Vooraf garnizoensorders zijn dikwijls moeilijk te kennen, in het bijzonder voor met verlof of voor dienst van elders komend personeel.

¹²⁵⁾ In zijn op 21 Nov. 1936 voor de M.R.V. gehouden rede (H.-M.R.V. I, 12, ook in M.R.T. XXXII, 416).

Hoe zal dit b.v. moeten vermoeden, dat het veelvuldig voorkomen van het misdrijf van art. 248*bis* Sr. er in een onzer garnizoenen toe heeft geleid aan alle ongegradeerden het betreden van een bepaalden weg te verbieden?

174. Nu de moeilijkheden der practijk. Het euvel van de te laat (meest van bewegingsvrijheid of van avondpermissie) terugkeerende militairen, die daarvoor een min of meer „plausibel” excuus weten op te dissen, is aan de orde van den dag.

Zouden de compagniescommandanten in vele van deze gevallen op grond van afwezigheid van alle schuld afzien van het opleggen van een krijgstuchtelijke straf, dan kon men bijkans het avondappèl wel afschaffen en den wachtcommandant tot nachtportier maken.

175. Gaat men na, waarin de te incrimineeren tekortkomingen bij dit te laat terugkeeren feitelijk hebben bestaan, dan moet het een en ander worden geëlimineerd. Ik denk daarbij in het bijzonder aan:

a. het zich gedurende de bewegingsvrijheid (vooral bij het terugrijden) zoodanig hebben vermoeid, dat de dienst van den volgenden dag niet naar behooren kan worden verricht;

b. het hebben overtreden van orders, welke beoogen het ontstaan van dergelijke vermoeidheid te voorkomen (b.v. een verbod om gedurende de bewegingsvrijheid meer dan . . . km per rijwiel af te leggen);

c. het hebben overtreden van orders, welke het op tijd terugkeeren beoogen te waarborgen (b.v. een verbod om van bepaalde soorten vervoermiddelen gebruik te maken).

In al deze gevallen kan onafhankelijk van het uur van terugkeeren een krijgstuchtelijk vergrijp aanwezig zijn. Op geval *a* kom ik hierna in nos 183—185 nog terug.

Ten aanzien van geval *c* zou ik willen opmerken, dat ik het zeer zou betreuren, indien het tot dergelijke orders zou moeten komen ¹²⁶⁾; te gemakkelijk aannemen van straffeloosheid op grond van afwezigheid van alle schuld moet evenwel tot dergelijke orders leiden.

176. Teneinde nader aan te geven om wat voor vergrijpen het doorgaans gaat, doe ik hieronder een viertal uit de practijk opgeteekende strafopleggingen volgen: ¹²⁷⁾

A 2 dagen licht arrest. Uit onnadenkendheid er geen rekening mede gehouden, dat op tijdigen terugkeer in de kazerne met een ongeregelden autobusdienst niet met stelligheid valt te rekenen, en dientengevolge bijna twee uur na verleende avondpermissie binnengekomen.

B 3 dagen licht arrest. Na hierover reeds eenmaal onderhouden te zijn, thans binnen een maand daarna te 4.50 van bewegingsvrijheid teruggekeerd, doordat het particuliere vervoermiddel — gehuurde auto — wederom defect geraakte.

¹²⁶⁾ Zij zijn reeds voorgekomen; vgl. de mededeeling van Kapitein W. P. Landzaat in Militaire Spectator 1936, 475.

¹²⁷⁾ Men vgl. ook de beantwoording van de prijsvraag, welke te vinden is in Militaire Spectator 1936, 473.

C 8 dagen licht arrest. Geen rekening gehouden met het te wachten overstelpend verkeer in den bloembollenstreek, tengevolge waarvan hij heeft gemankeerd op wachtparade en zich eerst 45 minuten daarna voor den dienst als stalwacht heeft gemeld.

D 4 dagen licht arrest. Zich niet overtuigd van de vertrekuren van een autobusdienst, waardoor hij in stede van (vóór 0.00) eerst den volgenden dag per eerste gelegenheid is teruggekeerd.

177. Om thans tot de compagniescommandanten, die moeilijkheden ondervinden, terug te keeren: wanneer zou de strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld bestraffing van het *te laat terugkeeren* onmogelijk maken? Bij iedere verkeersstremming? Bij iedere panne van een particuliere auto? De vraag zóó stellen, beteekent feitelijk tevens de ontkennende beantwoording.

Zou echter het tegenovergestelde waar zijn? Zouden verkeersstremmingen en pannes van particuliere vervoermiddelen *nimmer* afwezigheid van alle schuld ten aanzien van het te laat komen ten gevolge kunnen hebben? Het reeds genoemde hoofdbeginsel „geen straf zonder schuld” zou dat niet voor de hand doen liggen.

En inderdaad meen ik, dat de waarheid in het midden is te zoeken. Daarbij zal blijken, dat de strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld ook bij deze krijgstuuchtelijke vergrijpen zeer goed is door te voeren.

178. Het is n.l. van cardinaal belang, dat bij elk zich verplaatsten voldoende *speling* in tijd wordt genomen.

Bij openbare vervoermiddelen kan men met weinig speling volstaan. Maar het nemen van speling kan ook hier geboden zijn. Wanneer Zondagsavonds permissie tot 0.00 wordt gegeven, de kazerne op 15 minuten van het station is gelegen en een trein officieel om 23.45 binnenkomt, maar als regel minstens 10 minuten vertraging heeft, kan ik mij zeer goed voorstellen, dat bestraffing wegens te laat terugkeeren plaats vindt.

Bij het gebruik van particuliere vervoermiddelen moet meer speling worden genomen. En een belangrijk grootere speling is noodig, naar mate de bedrijfszekerheid geringer is, hetzij ten gevolge van de qualiteiten van het vervoermiddel, hetzij ten gevolge van de bekwaamheden van den bestuurder. Ten slotte wordt daarbij de vereischte speling zóó groot, dat het geheele vervoermiddel niet meer in aanmerking kan komen.

Er zijn b.v. auto's, die zóó caduque zijn, dat er rekening mede moet worden gehouden, dat zij op ieder oogenblik in elkaar zakken. In dat geval moet zooveel speling in tijd worden genomen, dat er niet alleen op ieder oogenblik dan nog tijd is om de kazerne te bereiken, maar ook om aan de politie het relaas van het gebeurde te doen en om de noodige maatregelen tot het doen weghalen van het wrak te nemen. ¹²⁸⁾

¹²⁸⁾ Ter wille van het duidelijke voorbeeld laat ik nu maar daar de wellicht weinig verheffende aanblik van het rijden in een dergelijk vehikel en het zich in gevaar brengen van lichamelijk letsel te verkrijgen.

179. Een variant hierop levert het in no 176 onder *D* genoemde geval, waarin de feitelijke tekortkoming hierin bestond, dat nagelaten was zich voldoende zorgvuldig van de geldende dienstregeling op de hoogte te stellen.

180. Men zou als bezwaar tegen mijn gedachtengang kunnen aanvoeren, dat het opleggen van een krijgstuchtelijke straf pleegt achterwege te blijven, wanneer ondanks het nemen van te weinig speling (of het slecht nazien van de dienstregeling) toch tijdig wordt teruggekeerd.

Theoretisch is in een dergelijk geval natuurlijk wel strafoplegging denkbaar, maar in de practijk is dat anders dan bij wijze van uitzondering niet te verwachten.

Een dergelijke figuur komt echter meer voor. Ik wijs hiertoe op art. 25 Wegenverkeerswet (art. 22 onder *a* Motor- en Rijwielwet). Bestrafing wegens in gevaar brengen van het verkeer is ook mogelijk, wanneer geen ongeluk heeft plaats gevonden, maar meestal bewijst juist het ongeluk, dat het verkeer in gevaar is gebracht.

Zoo ook hier. Het te laat komen bewijst, dat te weinig speling is genomen (of meer algemeen, dat een tekortkoming heeft plaats gehad).

181. Wellicht is de practische beteekenis van het bovenstaande niet evident, en is menig Compagniescommandant van oordeel den geheelen strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld voor het militaire tuchtrecht te kunnen missen en voor alle te laat komen na gebruik van particuliere vervoermiddelen te kunnen straffen.¹²⁹⁾

Ik zou dezen strafopleggers echter willen vragen — aannemende dat zij zich iederen dag over een afstand van 5 à 8 km per rijwiel naar de kazerne begeven, en dat hun rijwiel zich steeds in uitstekenden staat bevindt — wat er gebeurt, indien bij een van hun morgenritten op 1 km van hun huis een band springt.

182. Het is onvermijdelijk een aantal excuses om te laat te komen te accepteren. Als standaard-voorbeelden daarvan zou ik willen noemen het getuige worden bij een verkeersongeluk, waarbij men noch actief, noch passief is betrokken, en het voorkomen van materiaal-breuk bij een deugdelijke automobiel.

Luridisch stemt deze onvermijdelijkheid geheel overeen met het beginsel „geen straf zonder schuld”. Want uit dat beginsel vloeit voort, dat, wanneer werkelijk iedere schuld afwezig is — wanneer dus voldoende speling is genomen en men zich van de dienstregelingen naar behooren heeft overtuigd — de oplegging van een krijgstuchtelijke straf behoort uit te blijven.

183. Ook het zóó *vermoeid terugkeeren*, dat de dienst daaronder lijdt (vgl. no 175 onder *a* en *b*), vraagt een oogenblik de aandacht.

¹²⁹⁾ In dezen geest de prijswinnaar van de in noot 127 bedoelde prijsvraag, de Eerste Luitenant G. F. Immink in Militaire Spectator 1936, 474. Maar het betrof hier een geval, waarbij de schuld aan het te laat komen vermoedelijk zeer goed te construeeren was.

Dat hierin een krijgstuuchtelijk vergrijp kan worden gezien, schijnt mij weinig twijfelachtig.¹³⁰⁾

Afwezigheid van alle schuld is ook hier zeer goed mogelijk. Als standaard-voorbeeld is aan blijde of droevige familiegebeurtenissen te denken.

184. In aansluiting aan het voorgaande noem ik nog speciaal vermoeden, welke een gevolg is van incidenten met particuliere vervoermiddelen. Daarbij is vooral het rijwiel corpus delicti. Het defect geraken van een rijwiel kan (behalve te laat terugkeeren) belangrijke vermoeden ten gevolge hebben: tal van km loopen met dikwijls nog een knarsende fiets aan de hand. Krijgstuchtelijke strafoplegging schijnt mij in het geheel niet uitgesloten, wanneer in zoo'n geval het rijwiel tevoren reeds in minder goeden staat verkeerde, en de gekozen route en/of het uur van den dag hadden moeten doen voorzien, dat bij een eventueel mankement ver zou kunnen moeten worden geloopt.

Afwezigheid van alle schuld zou ik echter willen aannemen ten opzichte van de ontstane vermoeden, wanneer het rijwiel zich in zoo goeden staat bevond, dat er voor de ondernomen tocht redelijkerwijze op had mogen worden vertrouwd.

185. Uit het bovenstaande volgt, dat minder betrouwbare vervoermiddelen den militair nopen tot¹³¹⁾:

a. aanmerkelijk meer speling in tijd te nemen;

b. te zorgen niet de kans te loopen, dat bij het optreden van defecten overmatige vermoeden ontstaat.

186. Dit alles overziende meen ik te mogen concludeeren, dat de strafuitsluitingsgrond afwezigheid van alle schuld voor het militaire tuchtrecht niet alleen zeer goed aanvaardbaar (vgl. no 170), maar zelfs nuttig en doelmatig is.

Niet is in te zien, waarom voor de overige algemeene strafuitsluitingsgronden iets anders zou moeten gelden (vgl. no 171).

187. Ik wil deze beschouwingen echter niet beëindigen zonder zelf eenige strafredenen te geven voor gevallen, waarin het nemen van te weinig speling te laat terugkomen heeft ten gevolge gehad:

a. Bij het per rijwiel van bewegingsvrijheid terugkeeren niet voldoende speling in tijd genomen en zich daardoor na onderweg

¹³⁰⁾ Intusschen is zeker iets te zeggen voor het standpunt van den tot straffen bevoegden meerdere, die het zoo sportief vindt, dat een zijner ondergeschikten, in plaats van per eerste gelegenheid per trein terug te keeren, wegens geldgebrek den halven nacht doorfietst, dat hij daar nimmer straf voor oplegt.

Voorts is het in de verste verte niet mijn bedoeling, dat een ieder, die op Maandag eenigszins slaperig is, zou moeten worden gestraft. De vermoeidheid kan echter grooter zijn.

Ook hangt van de omstandigheden het een en ander af. Eén dergelijk feit, gepleegd onmiddellijk voor het vertrek tot het verleenen van militairen bijstand (of wellicht onmiddellijk vóór een mobilisatie) is zeer veel ernstiger dan tien dergelijke feiten tezamen, gepleegd in den gewonen dagelijkschen dienst.

¹³¹⁾ Vgl. ook noot 128.

eenigen tegenspoed te hebben ondervonden te laat bij den wachtcommandant gemeld.

b. Voor het terugkeeren van bewegingsvrijheid gebruik gemaakt van een zich in minder goeden staat bevindende automobiel zonder de daarmede in overeenstemming zijnde speling in tijd te hebben genomen; ten gevolge daarvan, nadat die automobiel defect was geraakt, zich te laat bij den wachtcommandant gemeld.

c. Voor het terugkeeren van bewegingsvrijheid gebruik gemaakt van een automobiel, welke door een in het chauffeeren minder bedreven kameraad werd bestuurd ¹³²⁾, zonder de daarmede in overeenstemming zijnde speling in tijd te hebben genomen; zich ten gevolge daarvan te laat bij den wachtcommandant gemeld.

§ 3. Gelukte ontsnapping van krijgsgevangenen.

188. Les prisonniers qui, après avoir réussi à rejoindre leur armée ¹³³⁾ ou à quitter le territoire occupé par l'armée qui les a capturés, seraient de nouveau faits prisonniers ne seront passibles d'aucune peine pour leur fuite antérieure.

Aldus art. 50 lid 2 van het in 1929 te Genève gesloten Verdrag betreffende de behandeling van krijgsgevangenen, in Nederlandsche vertaling overgenomen in pt. 679 alinea 2 Voorschrift Velddienst.

In artt. 50 en 51 van dit Verdrag (ptn. 679 en 680 Voorschrift Velddienst) is verder bepaald, dat „*évasion*” slechts tuchtrechtelijk (vgl. hierna no 191) en dus niet strafrechtelijk mag worden bestraft. Hieruit volgt, dat dit art. 50 lid 2 het gelukken der ontsnapping maakt tot een krijgstuuchtelijken strafuitsluitingsgrond, welke de strafbaarheid van den dader opheft.

189. In tegenstelling met het Landoorlogreglement 1907 (vgl. nos 143 vlgg.) is dit Geneefsche Verdrag self-executing en mist het de *si-omnes-clausule*. ¹³⁴⁾

De vraag, of het beginsel, dat is neergelegd in dit art. 50 lid 2 en in pt. 679 alinea 2 Voorschrift Velddienst, volkenrechtelijk gewoonterecht is, kan niettemin van beteekenis zijn. Ik zou deze vraag bevestigend willen beantwoorden, vooral met het oog op de geschiedenis van het ontstaan van deze bepaling. ¹³⁵⁾

190. Volledigheidshalve stel ik voorts de vraag, of dit art. 50 lid 2 ook een strafuitsluitingsgrond inhoudt ten aanzien van art. 79 W.M.Sr. Op het eerste gezicht zou ik deze vraag ontkennend beant-

¹³²⁾ Deze kameraad-chauffeur zou zwaarder kunnen worden gestraft wegens het lichtvaardig op zich nemen van verantwoordelijkheid; vgl. Eerste Luitenant Immink en Kapitein P. T. A. Goossens in *Militaire Spectator* 1936, 474.

¹³³⁾ De vraag, wat omtrent ontsnapte krijgsgevangenen in het zeeoorlogsrecht geldt, laat ik buiten beschouwing.

¹³⁴⁾ Vgl. Werner, aangehaald in noot 112, p. 98, Vanselow a.w. Anm. 42.

¹³⁵⁾ Vgl. Werner t.a.p. p. 58 svv.; vgl. ook F. W. Heinemann, *Das Kriegsgefangenenrecht im Landkriege nach moderner völkerrechtlicher Auffassung*, Diss. Erlangen 1930, Krefeld 1931 S. 46 ff.

woorden, want art. 79 W.M.Sr. bestraft niet zoo zeer de „*évasion*” als wel het breken van de gegeven belofte.

191. Ten slotte de vraag, of art. 50 (lid 1) van het Verdrag van 1929 met te spreken over „*peines disciplinaires*” inderdaad *krijgstuchtelijke* straffen op het oog heeft. De officiële Nederlandsche vertaling, nagevolgd door het Voorschrift Velddienst, heeft deze vraag bevestigend beantwoord door het woord „disciplinaire” door „krijgstuchtelijk” weer te geven.

Tegen dit antwoord behoeft men geen bezwaar te maken, indien men uit artt. 45 vlgg. van het tractaat (ptn. 674 vlgg. Voorschrift Velddienst) mag afleiden, dat *alle* krijgsgevangenen, dus ook *niet-militaire* krijgsgevangenen, onderworpen zijn aan de militaire straffen tuchtwetgeving van de gevangen houdende Mogendheid.¹³⁶⁾

Voor ons recht is dit van bijzonder belang, omdat de redactie van art. 65 W.M.Sr. (iuncto art. 72 lid 2 W.K.) kan leiden tot de meening, dat burger-krijgsgevangenen niet aan de militaire wetgeving zijn onderworpen.¹³⁷⁾ Het aanvaarden van de vermelde ruime opvatting omtrent het tractaat zou evenwel (voor de landmacht) door rechtstreeksche toepassing van de verdragsbepalingen in het Nederlandsche recht¹³⁸⁾ tot de tegenovergestelde uitkomst moeten voeren, onverschillig wat in het W.M.Sr. is bepaald.

Die ruime opvatting zou ook medebrengen, dat art. 50 lid 2 van het Verdrag inderdaad een zuiver krijgstuchtelijke strafuitsluitingsgrond inhoudt.

¹³⁶⁾ Deze conclusie wordt waarschijnlijk getrokken door Heinemann a.w. S. 44 ff.; vgl. ook Werner t.a.p. p. 56, 57.

¹³⁷⁾ Aldus Franken - Brünner I blz. 91.

¹³⁸⁾ Vgl. no 56. Vgl. echter speciaal over dit Geneefsche Verdrag ook Militaire Spectator 1935, 480 en J. Holtrust en Red. in M.R.T. XXXI, 543.

Inhoud.

	Nummers:
Hoofdstuk I Inleiding	1— 11
§ 1 Wat zijn strafuitsluitingsgronden?	1— 5
§ 2 Verdeeling der strafuitsluitingsgronden	6— 7
§ 3 Onderwerp van dit praeadvies	8— 11
Hoofdstuk II Militair strafrecht	12—159
§ 1 Gelding en beteekenis der strafuitsluitingsgronden	12— 13
§ 2 Overmacht	14— 87
A Rechtsbelangen, welke zoo noodig behooren te worden opgeofferd	16— 23
Overgave	
B Het rechtsbelang, dat aan bevelen wordt gehoorzaamd	24— 41
Recht van en plicht tot ongehoorzaamheid — Veranderde omstandigheden — Tegenstrijdige bevelen — Invloed der tactiek	
C Het rechtsbelang, dat voorschriften worden nageleefd	42— 54
Wat zijn dienstvoorschriften ex art. 135 W.M.Sr.?	
D Door het oorlogsrecht veroorloofde handelingen	55— 56
Art. 38 W.M.Sr.	
E Het rechtsbelang, dat oorlogsrechtelijke normen worden nageleefd	57— 62
Représailles	
F Handelingen, geoorloofd bij optreden tot het handhaven of herstellen van de openbare orde en rust	63— 66
G Het rechtsbelang, dat aan bevelen van civiele autoriteiten wordt gehoorzaamd	67— 77
Art. 219 lid 1 Gemeentewet	
H Het rechtsbelang, dat geheimen bewaard blijven	78— 83
I Duel	84— 87
§ 3 Noodweer	88— 89
§ 4 Wettelijk voorschrift	90— 96
A Art. 143 W.M.Sr.	91
B Verplichting om te getuigen	92— 96
§ 5 Ambtelijk bevel	97—120
A Het onbevoegd gegeven ambtelijk bevel	98—107
B Het vereischte, dat bevelen bevoegdelyk zijn gegeven als rechtsbeginsel	108—120
Niet analogisch uit te breiden — Artt. 357 Sr. en 71 W.M.Sr. — Voor- en nadeelen van het Nederlandsche wettelijke systeem	

§ 6	Het beroepsrecht van den geneeskundige als strafuitsluitingsgrond	121—128
§ 7	Afwezigheid van alle schuld Wederrechtelijkheid	129—133
§ 8	Art. 78 lid 2 W.M.Sr.	134—135
§ 9	Revelatie	136—139
§ 10	Art. 145 W.M.Sr.	140—141
§ 11	Het bereiken van het eigen leger door spionnen Hfdst. XIII van het Voorschrift Velddienst	142—151
§ 12	Art. 74, 2e Invw. M.S.T.R.	152—159
Hoofdstuk III	Oneigenlijke krijgstuchtelijke vergripen	160-162b
Hoofdstuk IV	Militair tuchtrecht. Eigenlijke krijgstuchtelijke vergripen	163—191
§ 1	Wat zijn bij eigenlijke krijgstuchtelijke vergripen strafuitsluitingsgronden?	163—168
§ 2	Afwezigheid van alle schuld Het krijgstuchtelijke vergrijp, gepleegd bij te laat terugkeeren	169—187
§ 3	Gelukte ontsnapping van krijgsgevangenen	188—191

OFFICIEEL GEDEELTE.

De praktijk van het militaire tuchtrecht.

(Handboek ten dienste van hen, die bij de Koninklijke landmacht met eenig gezag zijn bekleed).

Ministerieele kennisgeving van 9 Augustus 1937, IIde Afd. B, nr. 11.
(Zie L.O. 1932, nr. 222; 1933, nr. 197; 1934, nr. 269; 1935, nrs. 44 en 186; 1936, nr. 224).¹⁾

Legerorders 1937, Nr. 230.

Bij de N.V. Boek- en Kunstdrukkerij v/h Mouton & Co., Herderstraat nr. 5 te 's-Gravenhage, verschijnt dezer dagen ²⁾ de Tweede druk (tevens de 5de Verstreking van aanvullingen) van den inhoud van het losbladig boekwerk „*De praktijk van het militaire tuchtrecht*”.

De prijs van dezen volledigen nieuwen inhoud van genoemd handboek (Tweede druk) is *f* 4,25, welk bedrag echter wordt gereduceerd tot *f* 1,50 voor de bezitters van het boekwerk, die den thans volledigen inhoud bij de N.V. MOUTON & Co. inleveren.

Het bepaalde in het tweede lid van L.O. 1932, nr. 222, is op dezen Tweeden druk (tevens 5de Verstreking van aanvullingen) van toepassing voor wat betreft den gereduceerden prijs van *f* 1,50, derhalve met inlevering van den vervallen inhoud.

De prijs van het genoemde handboek (Tweede druk met 2 banden) is thans vastgesteld op *f* 8,25.

Strafbevoegdheid.

Ministerieele kennisgeving van 10 Augustus 1937, IIde Afd. B, nr. 41.

Legerorders 1937, Nr. 232.

Bij Koninklijk besluit van 21 Juli 1937, nr. 86, is bepaald, dat onder de formaties, bedoeld in Artikel 41, sub 2°, der Wet op de Krijgstucht, mede wordt verstaan:

de School voor reserve-officieren der genie.

¹⁾ M.R.T. XXVIII, 254; XXIX, 208; XXX, 349 en 561; XXXI, 109; XXXII, 229. Red. M.R.T.

²⁾ Is inmiddels verschenen. Red. M.R.T.

Regeling voor de te 's-Gravenhage werkzaam gestelde militairen der zeemacht beneden den rang van officier.

IIIde Afd. A. Nr. 43.

DE MINISTER VAN DEFENSIE,

- A. trekt in de, bij zijne beschikking van 17 December 1936, IIIe Afd. A. No. 89 vastgestelde „Regeling voor de te 's-Gravenhage werkzaam gestelde militairen der zeemacht beneden den rang van officier”; 1)
- B. Stelt vast de volgende „Regeling voor de te 's-Gravenhage werkzaam gestelde militairen der zeemacht beneden den rang van officier.”

Art. 1.

(1). De voor tewerkstelling te 's-Gravenhage aangewezen schepelingen worden door den Commandant der Marine te Willemsoord, met aanduiding van hunne nadere bestemming, geplaatst bij de Afdeeling Mariniers te Rotterdam.

(2). De zeeofficier, geplaatst als waarnemend Hoofd bij de IIIe afdeeling A van het Departement van Defensie te 's-Gravenhage, treedt op als bemiddelend orgaan tusschen den Commandant van de in het vorige lid bedoelde Afdeeling en de in deze regeling bedoelde militairen.

Art. 2.

Voor hunne dagelijksche werkzaamheden zijn zij ter beschikking van de chefs, bij wier afdeeling of bureau zij zijn tewerkgesteld.

Art. 3.

Bij den aanvang en bij beëindiging van hunne tewerkstelling te 's-Gravenhage melden zij zich des voormiddags ten 8½ uur bij den in artikel 1 (2) genoemden zeeofficier.

Art. 4.

(1). Zij worden — voorzoover zij niet aan den wal zijn geplaatst — in onderhoud gesteld bij een der te 's-Gravenhage garnizoen houdende korpsen van de landmacht en zijn alsdan onderworpen aan de voor het betrokken korps voor den huishoudelijken dienst geldende voorschriften.

(2). Ingeval het opvolgen dezer voorschriften bezwaren zou opleveren in verband met den aard of den tijd van de hun opgedragen werkzaamheden brengen zij deze ter kennis van den Commandant van het, in het eerste lid bedoelde korps en doen daarvan tevens mededeeling aan den in artikel 1 (2) genoemden zeeofficier.

(3). De in het vorige lid vermelde officieren plegen zoo noodig ter zake onderling overleg.

1) Zie M.R.T. XXXII, blz. 449. Red M.R.T.

Art. 5.

Zij dienen eventueele verzoeken, voor zoover deze niet uitsluitend betrekking hebben op den huishoudelijken dienst, schriftelijk in aan den chef, bij wiens afdeeling of bureau zij zijn tewerkgesteld. Deze voorziet het verzoek van zijn advies en stelt den betrokkene in de gelegenheid het aan den in artikel 1 (2) genoemden zeeofficier voor te dragen.

Art. 6.

(1). Zij staan:

a. voor zoover zij aan den wal zijn geplaatst, onder de bevelen van den commandant van de afdeeling mariniers te Rotterdam in den zin als bedoeld in artikel 39 van de Wet op de Krijgstucht;

b. voor zoover zij in onderhoud zijn gesteld bij een der te 's-Gravenhage garnizoen houdende korpsen van de landmacht, onder de bevelen van den commandant van het betrokken korps in den zin als bedoeld in artikel 39 van de onder *a.* genoemde wet.

(2). Rapporten omtrent strafbare feiten of krijgstuhtelijke overtredingen, begaan door de in het 1e lid onder *a.* bedoelde militairen worden door de in artikel 2 genoemde chefs ter kennis gebracht van den in artikel 1 (2) genoemden zeeofficier.

Slotartikel.

Het bepaalde in de voorgaande artikelen is van overeenkomstige toepassing op de zeemiliciens, die te 's-Gravenhage worden tewerkgesteld.

Bij opkomst voor herhalingsoefeningen geldt in zoodanig geval voor hen als plaats van opkomst de Afdeeling Mariniers te Rotterdam, vanwaar zij, na inspectie van de medegebrachte uitrusting, naar 's-Gravenhage worden gedirigeerd.

's-Gravenhage, 30 Juni 1937.

Voor den Minister,
De Secretaris-Generaal,
C. P. VAN GINKEL.

Tewerkstelling van gewetensbezwaarde dienstweigeraars.

Het lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, de heer Albarda, heeft aan den Minister van Defensie de navolgende vragen gesteld. (Ingezonden 6 September 1937). Zie Aanhangsel Handelingen Tweede Kamer 1937, blz. 39, No. 32.

1. Is de Minister bereid mede te deelen of het waar is, dat de Regeering het voornemen heeft, dienstweigeraars, wier gewetensbezwaren zijn erkend volgens de wet van 13 Juli 1923, S. 357, (Zie M.R.T. XVII en XIX. Red.), onder te brengen in een kamp op het eiland Rozenburg, hen daar te stellen onder bewaking van mili-

taire politie en hen arbeid te doen verrichten bij de versterking van dijken en bij het gereedmaken van terreinen voor het plaatsen van geschut?

2. Is de Minister van oordeel, dat het in de eerste vraag bedoelde voornemen — indien het bestaat — kan worden uitgevoerd, zonder dat een wijziging van de wet van 13 Juli 1923, S. 357, is voorafgegaan, en laat dan die wet, zooals zij thans luidt, naar het oordeel van den Minister toe, den erkenden dienstweigeraars hun vrijheid te ontnemen, wat toch in zulk een kamp het geval zal zijn, en hen te verplichten tot arbeid bij het in gereedheid brengen van standplaatsen voor geschut, welke arbeid toch beschouwd kan worden als te zijn gericht op strijd met de wapenen?

3. Indien de Minister voornemens is een plan, als het in de eerste vraag bedoelde, zonder wetswijziging uit te voeren, zullen dan niet in de ontwerp-Rijksbegroting de daarvoor noodige kredieten worden gevraagd?

ANTWOORD van den heer **van Dijk**, Minister van Defensie, (Ingezonden 11 September 1937.)

1. Het ligt in het voornemen de dienstweigeraars, wier gewetensbezwaren overeenkomstig de wet van 13 Juli 1923, *Stbl.* 357, zijn erkend, te werk te stellen in een speciaal voor hen in te richten werkkamp op het eiland Rozenburg. Hun arbeid aldaar zal bestaan in het vastleggen van sterk in verstuiving verkeerde duingroepen, in bebossing, in verbetering van den Zomerpolder, enz. Werk van militairen aard zal, gelijk wel vanzelf spreekt, van hen niet worden gevorderd. Het noodige toezicht in het kamp zal niet door militairen worden uitgeoefend. De directie van het kamp zal berusten bij den rentmeester der domeinen te Klundert.

2. Krachtens artikel 3 van het Koninklijk besluit van 3 Mei 1924, *Stbl.* 230, (M.R.T. XIX, 598. Red.) houdende maatregelen ter uitvoering van de wet van 13 Juli 1923, *Stbl.* 357, betreffende dienstweigering, geschiedt de nadere regeling van de in die wet bedoelde tewerkstelling door den Minister van Defensie. De noodige wettelijke grondslag voor de hierboven onder 1 geschetste tewerkstelling, waaroftrent voor zooveel noodig overleg wordt gepleegd met den Minister van Financiën, onder wien het werkkamp zal ressorteeren, is derhalve aanwezig en eenige wijziging of aanvulling van de Dienstweigeringswet is niet noodig.

3. De voor de tewerkstelling noodige kredieten zullen, zooals steeds, in de ontwerp-Rijksbegroting worden aangevraagd.

Rechtstoestand Marinepersoneel in Ned.-Indië.

Het lid van den Volksraad de Heer Roep heeft in dato 1 Maart 1937 de navolgende vraag tot de Indische Regeering gericht (Aanhangsel Hand. Volksraad 1936—1937, 54.):

In voldoening aan de opdracht, vervat in Gouvernementsbesluit van 21 Januari 1930 No. 22, aangevuld bij besluit van 1 Augustus 1933 No. 1, bood de Commissie voor het Militair Straf-, Tucht- en Strafprocesrecht der Regeering bij haar brief van 8 Augustus 1935 een vijftiental ontwerpen van wet, algemeenen maatregel van bestuur, ordonnanties enz. met bijbehorende memories van toelichting aan.

Met verwijzing naar de terzake in het bijzonder door het toenmalig lid van den Volksraad, Mr. Jonkman, in de vergadering van den Volksraad van 11 en 16 Februari 1931 gegeven beschouwingen (Zitt. 1930—1931, H 2273 en 2425—2426) betreffende de bezwaren, verbonden aan de onderwerping van het hier te lande dienend marinepersoneel aan de Nederlandsche strafwetgeving en voorts naar de daarover handelende, door den Volksraad zonder hoofdelijke stemming aangenomen, motie-Jonkman c.s. (Zitt. 1930—1931, Ond. 88: Afd. II — st. 5), veroorlooft steller zich de vraag of de door bovengenoemde Commissie voorgestelde wijzigingen in de wetgeving spoedig aan de orde zullen worden gesteld.

Mocht deze vraag nog niet met stelligheid bevestigend kunnen worden beantwoord, dan zou steller gaarne van de Regeering vernemen, welke bezwaren tegen de voorgestelde wijzigingen in de onderwerpelijke wetgeving bestaan en of die bezwaren door de Regeering van zoodanigen aard worden geacht, dat naar vrij algemeen inzicht zeer urgente wijzigingen op bedoeld terrein van wetgeving hierdoor mogen worden tegengehouden of vertraagd.

Hierbij moge worden aangeteekend, dat in 1933 het Hoog Militair Gerechtshof, de Directeur van Justitie en de Commandant der Zee-macht zich hebben uitgesproken vóór de richting, waarin de meer-genoemde Regeeringscommissie de oplossing der bestaande moeilijkheden zocht. ¹⁾

Antwoord der Regeering (ingezonden 12 April 1937).

De door den steller der vraag bedoelde voorstellen van de Commissie voor het Militair Straf-, Tucht- en Strafprocesrecht worden beheerscht door beginselen, welke overleg met het Opperbestuur noodzakelijk maakten. Dit overleg, waarin mede de Regeeringen van Suriname en Curaçao dienen te worden betrokken, is nog niet beëindigd.

¹⁾ Verg. M.R.T. XXXI, blz. 226 en vlgg. Red. M.R.T.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De Criminaliteit der militairen in 1935.

door

Mr. P. J. COFFRIE.

Chef van de afdeling voor gerechtelijke- en armenzorgstatistiek bij het Centraal Bureau voor de Statistiek te 's-Gravenhage.

Door verzameling, publicatie en bespreking van statistische gegevens op het gebied van gepleegde strafbare feiten wordt eigenlijk niet bereikt bekendheid omtrent „de criminaliteit”, onverschillig of de cijfers betrekking hebben op burgers of op militairen. Het is onmogelijk en zal altijd onmogelijk blijven precies te weten te komen, hoeveel strafbare feiten werden gepleegd. Immers ontsnappen er een aantal — waarschijnlijk een niet gering aantal — aan onze waarneming, doordat nauwkeurige registratie van alle overtredingen van strafrechtelijke bepalingen ten eenenmale onbereikbaar is. Als dus in de statistiek geschreven wordt over de criminaliteit, dan moet dit nimmer worden opgevat als de werkelijke criminaliteit, maar als de bij rechterlijk gewijsde geconstateerde; cijfers daaromtrent geregeld zoo nauwkeurig mogelijk verzameld, geven wel een waardevolle aanwijzing ten aanzien van de werkelijke criminaliteit.

Men zou zich kunnen afvragen, of het verschil tusschen werkelijke en gerechtelijk geconstateerde criminaliteit ten aanzien van de militairen grooter of kleiner zou zijn dan ten aanzien van de burgers. Ik zou daarop geen antwoord durven geven. Mogelijk blijven minder strafbare feiten door militairen gepleegd onontdekt en weten de daders zich in mindere mate aan strafvervolging te onttrekken, daartegenover staat, dat strafbare feiten door militairen gepleegd in vele gevallen (art. 2 W.K.) krijgstuuchtelijk kunnen worden afgedaan, al vervalt krachtens art. 57 W.K. het recht van strafverdering niet door toepassing van krijgstuuchtelijke straf.

Aan de bespreking van de gegevens van de bij rechterlijk gewijsde geconstateerde criminaliteit der militairen gaat vooraf een beschouwing van de gegevens betreffende personen aan de rechtsmacht van den gewonen rechter onderworpen. De bron waaruit geput wordt is de onlangs verschenen crimineele statistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek over 1935.

Crimineele Statistiek.

Het aantal onherroepelijke veroordeelingen en veroordeelden wegens misdrijven, bedelarij, landlooperij, overtreding van het soute-neursverbod en belastingovertredingen bedroeg in de jaren 1926 tot en met 1935 als volgt:

Jaar van veroordeeling.	Onherroepelijke veroordeelingen		Onherroepelijk veroordeelden	
	absoluut.	per 10000 inw.	absoluut.	per 10000 inw.
1926	21827	29.2	20563	27.5
1927	21878	28.9	20387	26.9
1928	21778	28.4	20383	26.5
1929	21098	27.1	19619	25.2
1930	22027	27.9	20283	25.7
1931	22830	28.5	21004	26.3
1932	23831	29.3	21977	27.1
1933	28422	34.5	25660	31.2
1934	31072	37.3	27611	33.1
1935	33367	39.6	29339	34.8

Onafgebroken stegen van 1930 af de cijfers betreffende de onherroepelijke veroordeelingen en veroordeelden, zowel de absolute als de relatieve (per 10000 inwoners). Het aantal onherroepelijke veroordeelingen nam toe van 31072 in 1934 tot 33367 in 1935, het aantal onherroepelijk veroordeelde individuen van 27611 tot 29339; de vermeerdering bedroeg dus resp. 2295 (7.4 pct.) en 1728 (6.3 pct.).

Wederom werd de toeneming voor een groot deel veroorzaakt door vermeerdering van het aantal veroordeelingen en veroordeelden ter zake van belastingovertredingen. Dit blijkt duidelijk bij vermelding der cijfers zonder de belastingcriminaliteit: 1934 19960 veroordeelingen en 18789 veroordeelden, 1935 20940 en 19679; de toeneming bedraagt resp. 980 of 4.9 pct. en 890 of 4.7 pct. De stijging (bijna 5 pct.) was in 1935 niet zoo groot als in de jaren 1933 en 1934 (resp. ruim 9 en 6 pct.).

De relatieve cijfers betreffende alle veroordeelingen wegens belastingovertredingen en die voor de overige delicten afzonderlijk zijn voor de laatste vijf jaren de volgende:

	1931	1932	1933	1934	1935
veroordeelingen wegens belastingovertredingen	7.30	8.24	11.74	13.32	14.75
veroordeelingen wegens andere delicten	21.24	21.10	22.77	23.93	24.83

De stijging der cijfers in 1935 werd wederom niet veroorzaakt door wetswijziging. De in 1934 bij de wet van 19 Juli, Stbl. 405 tot stand gekomen wijzigingen in het W.v.Sr. waren voor de beweging der totaalcijfers van geenerlei beteekenis; de gewijzigde en ingevoegde artikelen gaven tot een zeer gering aantal veroordeelingen aanleiding. Ook het aantal veroordeelingen wegens „misdrijven” in de Crisiswetten genoemd, bleef laag; het bedroeg in de jaren 1933 t/m. 1935 resp. 18, 95 en 100.

De criminaliteit werd ook in 1935 sterk beïnvloed door de ongunstige economische omstandigheden. Wegens de voornaamste economische delicten, valsheid in geschriften, eenvoudigen en gequalificeerden diefstal, verduistering en verduistering in dienstbetrekking, oplichting en heling, werden in 1935 te zamen 8633 veroordeelingen onherroepelijk tegen 7795 in 1934. Ten aanzien van verduistering en oplichting waren de aantallen slechts weinig hooger dan in het voorafgegane jaar. Een sterke toeneming was er t.a.v. valsheid in geschrifte (1934 265, 1935 395), eenvoudigen diefstal (resp. 3633 en 3961) en gequalificeerden diefstal (1624 en 1866). Vergeleken met de cijfers van het jaar 1913, daarbij rekening houdende met den bevolkingsaanwas, zijn de relatieve cijfers (per 100.000 inwoners) voor verschillende economische misdrijven veel ongunstiger: valsheid in geschrifte (1913 0.7, 1935 4.7), gequalificeerde diefstal (resp. 12.7 en 22.1), oplichting (2.2 en 7.6), heling (3.8 en 7.8).

Meermalen viel te constateeren, dat stijging van economische criminaliteit gepaard ging met daling van agressieve criminaliteit. Dit was ook de laatste jaren in ons land het geval. Het aantal veroordeelingen wegens eenvoudige en gequalificeerde mishandeling daalde voortdurend. Weliswaar was het absolute cijfer van 1935 (3695) een weinig hooger dan dat van 1934 (3688), deze vermeerdering was zoo gering, dat het relatieve cijfer nog terugliep van 44.2 tot 43.8; voor 1913 was het relatieve cijfer 57.5. Opvallend laag waren de cijfers betreffende wederspanningheid en wederspanningheid in vereniging: relatief cijfer 1913 23.1, 1935 6.5.

Met voldoening wordt opgemerkt, dat de cijfers betreffende de ernstige delicten tegen het leven zeer gering waren. Slechts 2 veroordeelingen wegens moord werden in 1935 onherroepelijk. De cijfers van doodslag waren een weinig hooger (absoluut cijfer 28), doch bleven beneden de cijfers van 1931 t/m. 1933 (resp. 31, 33, 29). Het aantal gevallen van veroordeeling wegens mishandeling met zwaar lichamelijk letsel of doodelijk gevolg liep terug van 106 tot 98. Ter zake van dood door schuld werden in 1935 77 onherroepelijke veroordeelingen uitgesproken tegen 54 in 1934. Nog verder stegen de toch al zoo hooge cijfers van zwaar lichamelijk letsel door schuld: het relatieve cijfer, dat voor de jaren 1911/1915 gemiddeld slechts 5.2 bedroeg en in 1930 20.3, was voor 1935 50.2!

De sexueele criminaliteit nam wederom toe: 1333 veroordeelingen werden in 1935 onherroepelijk (1934 1198) of 15.8 per 100.000 inwoners; voor 1913 was het overeenkomstige relatieve cijfer 6.5 Laag waren de cijfers betreffende bedelarij en landlooperij: 652 of 7.7 per 100.000 inwoners.

Dat elk jaar het grootste gedeelte der veroordeelingen gelukkig niet op zware misdrijven betrekking heeft, blijkt uit de aantallen veroordeelingen, die uitgesproken werden door den politierechter, tot wiens competentie de zaken behooren, waarin geen zwaardere

hoofdstraf dan gevangenisstraf van 6 maanden dient te worden opgelegd. Voor de jaren 1933 t/m. 1935 bedroeg het aantal veroordeelingen door den politierechter resp. 21415, 23436 en 24946. De percentages, die deze aantallen vormden van het totaal aantal veroordeelingen, waren in de genoemde jaren resp. 74.34, 75.46 en 74.76.

Alles te zamen genomen, wijzen de cijfers van 1935 er op, dat de beweging der criminaliteit in stijgende lijn voortduurde, vooral wat betreft de economische criminaliteit.

Blijkens de reeds bekende voorloopige cijfers van 1936, aan de hand waarvan de zoogenaamde indexcijfers werden berekend en gepubliceerd, bleef ook in dat jaar de stijgende beweging aanhouden.

Het totaalindexcijfer, waarbij rekening is gehouden met den bevolkingsaanwas, bedroeg voor veroordeelingen en schuldigverklaringen met toepassing der artt. 38 of 39 Swb. voor 1936 113 (1933 t/m. 1935 resp. 97, 103 en 105; gemiddelde van de jaren 1911 t/m. 1913 = 100). Het indexcijfer van de groep economische misdrijven kwam van 137 in 1935 op 161 in 1936, van de misdrijven tegen de zeden van 245 op 265. Bijzonder gunstig waren in de laatste jaren de indexcijfers voor de groep misdrijven tegen de openbare orde en het openbaar gezag: 1934 t/m. 1936 resp. 54,51 en 45.

Als gevolg van de vermeerdering van het aantal veroordeelingen stegen ook de cijfers van de opgelegde hoofdstraffen. Eén uitzondering deed zich voor, nl. ten aanzien van hechtenis. Bij raadpleging der percentages, die de aantallen hoofdstraffen vormen van het totaal aantal schuldigverklaringen, blijkt, dat naar verhouding meer gevangenisstraffen en tuchtschoolstraffen werden opgelegd; de stijging van de gevangenisstraf is van zeer weinig beteekenis (1934 27.9 pct., 1935 28.2 pct.), terwijl het percentage van tuchtschool (3.1) hooger was dan in alle vorige jaren. De percentages van geldboete en hechtenis bedroegen in 1935 resp. 65.3 en 2.4, in 1934 65.8 en 2.7. Wederom werd in een groot aantal gevallen geldboete opgelegd ter zake van overtreding der Wegenbelastingwet: in de jaren 1931 t/m. 1935 resp. 1705, 1740, 3310, 3955 en 4683 maal.

Onder invloed van de wet van 21 April 1933 (Stbl. 179), houdende tijdelijke voorziening met betrekking tot het ter beschikking van de Regeering stellen van personen bij wie tijdens het begaan van een strafbaar feit gebrekkige ontwikkeling of storing der geestvermogens bestond, verminderde in 1933 het aantal ter beschikking gestelde psychopathen (art. 37a, laatste lid, W.v.Sr.) belangrijk: 1932 110, 1933 64. In 1934 daalde het aantal verder tot 48; voor 1935 nam het een weinig toe (60). In 59 gevallen werd de terbeschikkingstelling toegepast naast gevangenisstraf en in 1 geval naast geldboete.

Van de 60 terbeschikkingstellingen werden er in 1935 38 uit-

gesproken wegens zedenmisdriven. Ter zake van economische misdrijven werd de maatregel in slechts 4 gevallen toegepast.

In de jaren 1932 en 1933 vond voorwaardelijke veroordeeling t.a.v. de geheele straf ruimer toepassing dan in de vorige jaren. Per 100 gevallen, waarin voorw. veroordeeling kon worden uitgesproken, bedroeg het aantal v.v. in die jaren 10.1 en 10.0. In 1934 en 1935 is het overeenkomstige percentage gedaald tot 8.8 en 8.6. Naar verhouding wordt voorw. veroordeeling het meest toegepast bij gevangenisstraf van 1 maand tot 1 jaar (32.9 pct.) en gevangenisstraf van minder dan 1 maand (21.2 pct.). In bijzonder weinig gevallen wordt voorw. geldboete opgelegd (0.4 pct.).

Toepassing van gedeeltelijk voorwaardelijke, gedeeltelijk onvoorwaardelijke straf bleef toenemen. De cijfers voor de jaren 1931 t/m. 1935 zijn: 627, 743, 1005, 1213 en 1567; in procenten van het totaal aantal veroordeelingen, waarbij v.v. kon worden opgelegd, resp. 2.9, 3.2, 3.7, 4.0 en 4.9. Het meest werd toegepast de combinatie voorw. gevangenisstraf en onv. geldboete (742) en verder betrekkelijk veel gevangenisstraf deels voorw., deels onv. (520).

Vermeld zij nog, dat de crimineele statistiek t.a.v. de veroordeelden wegens strafbare feiten, die in eersten aanleg tot de competentie van de arr.-rechtbank behooren, belangrijk is uitgebreid. Voor het eerst na tal van jaren is het mogelijk geworden een tweetal tabellen en eenige resumatieve overzichten met toelichting op te nemen betreffende persoonlijke bijzonderheden omtrent de veroordeelde personen. De gegevens hebben betrekking op leeftijd, burgerlijken staat, legitimiteit, verstandelijke ontwikkeling, beroep, kerkgenootschap en drankmisbruik der veroordeelde mannen en vrouwen. Aangezien in een reeks van jaren deze belangrijke criminologische gegevens niet konden worden bewerkt en gepubliceerd, is er mede begonnen deze onderzoekingen te doen plaats hebben over drie vroegere jaren (1931 tot en met 1933). Indien mogelijk, zullen deze in een latere publicatie worden aangevuld met gegevens van de daarop volgende jaren.

Voor de lezers van dit tijdschrift volstaan wij met deze mededeeling, vertrouwend dat velen met belangstelling van de genoemde gegevens in de statistiek zelve zullen kennis nemen.

Kantongerechtscriminaliteit. De cijfers betreffende de overtredingen, die in eersten aanleg door den kantonrechter worden berecht, zijn heel wat grooter dan die van de rechtbankzaken. En voortdurend treft men de laatste jaren belangrijke vermeerderingen aan. Tien jaar geleden, in 1925, bedroeg het aantal schuldigverklaringen 216743 en het aantal gevallen van voorkoming der vervolging (art. 74 W.v.Sr.) 61475, te zamen 278218; voor 1935 waren de overeenkomstige cijfers 232124, 247929 en 480053. Men ziet, dat het aantal voorkomingen der vervolging buitengewoon sterk vermeerderde, zoo zelfs, dat in 1935 voor het eerst het aantal hooger was dan dat

der schuldigverklaringen. Het relatieve cijfer van schuldigverklaringen en voorkomingen te zamen (per 10000 inwoners) was voor 1925 377.7, voor 1935 569.2. Krachtige toeneming deed zich vooral voor t.a.v. de Motor- en Rijwielwet (238230), Plaatselijke verordeningen (115076) en in de laatste jaren t.a.v. Crisiswetten en -besluiten en Winkelsluitingswet.

De aandacht trekt de voortdurende vermindering van het aantal schuldigverklaringen + gevallen van voorkoming der vervolging betreffende openbare dronkenschap. Het totaalcijfer, dat in 1913 en 1931 resp. 30686 en 18075 bedroeg, kwam in 1935 op 10202; per 10000 inwoners in de genoemde jaren resp. 49.8, 22.6 en 12.1.

Na deze beschouwingen over de door den gewonen rechter be-rechte strafbare feiten zullen wij de statistische gegevens betreffende de criminaliteit der militairen behandelen; eerst die welke betrekking hebben op de berechting van militairen ter zake van misdrijven in burgerlijke strafwetten genoemd en verder de gegevens omtrent misdrijven, die uitsluitend door militairen gepleegd kunnen worden.

Het aantal onherroepelijke veroordeelingen en veroordeelden wegens misdrijven in burgerlijke strafwetten genoemd, is in het volgende overzicht vermeld over de jaren 1913 en 1931 tot en met 1935.

Jaar.	Veroordeelingen.	Veroordeelden.
1913	187	187
1931	151	144
1932	174	162
1933	152	137
1934	224	185
1935	172	160

Slechts één van de cijfers der jaren 1931 t/m. 1935 was hooger dan de cijfers in 1913, nl. het aantal veroordeelingen in 1934: 224. De cijfers van 1935 zijn vergeleken bij die van 1934 belangrijk gedaald; ze zijn nagenoeg gelijk aan de cijfers van 1932.

Bij de buitengewoon sterke stijging, die zich ten aanzien van 1934 voordeed, werd nagegaan, of wellicht in een naar verhouding even groote toeneming van de sterkte van het leger een verklaring kon worden gevonden. Dit bleek niet het geval te zijn; de stijging van het cijfer van de gemiddelde dagelijksche sterkte was veel minder groot dan die van het aantal veroordeelingen. Voor 1935 merkt men op, dat de sterkte wederom hooger was en dat toch de cijfers betreffende de criminaliteit veel gunstiger werden.

In onderstaande opgave betreffende de gemiddelde dagelijkse sterkte van het leger zijn niet begrepen het aantal verlofsofficieren en de dienstplichtigen, die voor herhalingsoefeningen in werkelijken dienst zijn geweest.

1931	1450	beroepsoff.,	15627	onderoff.,	korporaals	en	soldaten
1932	1417	„	14423	„	„	„	„
1933	1320	„	14196	„	„	„	„
1934	1345	„	14915	„	„	„	„
1935	1430	„	15981	„	„	„	„

Bij vergelijking van de totaalcijfers van de veroordeelingen wegens commune misdrijven door militairen gepleegd met de overeenkomstige cijfers van de burgers valt te constateeren, dat ten aanzien van de militairen er geen sprake is van een voortdurende stijging in de laatste jaren zooals t.a.v. de burgers werd opgemerkt. Toch is er in de beweging van sommige cijfers, wanneer wij van de specificatie naar den aard der strafbare feiten kennis nemen, eenige overeenkomst te ontdekken. Uit het hieronder opgenomen overzichtje blijkt o.a. dat wegens economische delicten meer personen veroordeeld werden dan in vroegere jaren; voor 1935 bedroeg het aantal 108 tegen 76 in 1930. De groep misdrijven tegen het openbaar gezag geeft lagere cijfers dan in 1913 en 1930 (12); zeer gunstig waren de cijfers voor 1933 en 1935, resp. 3 en 5. Evenals bij de crimineele statistiek van de burgers zijn ook ten aanzien van de militairen de cijfers van de zedenmisdrijven allengs hooger geworden, al is het bijzonder hooge cijfer van 1934 (35) gedaald tot 16 in 1935. Het aantal misdrijven tegen lijf en leven bedroeg nog niet de helft (24) van het aantal in 1913 (50); in 1933 was het cijfer nog lager (15).

Aard der strafbare feiten.	Totaal aantal individuen.					
	Jaar van veroordeeling.					
	1913	1931	1932	1933	1934	1935
Misdrijven tegen het openbaar gezag (Titel VIII Swb.)	28	9	9	3	8	5
Misdrijven tegen de zeden (Titel XIV Swb.)	¹⁾ 6	¹⁾ 10	10	15	¹⁾ 35	16
Misdrijven tegen lijf en leven (Titels XIX, XX, XXI Swb.)	²⁾ 50	31	³⁾ 24	15	⁴⁾ 28	⁵⁾ 24
Economische delicten (Titels XII, XXII t/m XXVI, XXX Swb.)	83	80	100	90	91	108
Vernieling (Titel XXVII Swb.)	7	8	1	2	6	2
Artt. 229 en 231 Swb.	—	—	1	3	1	—
Artt. 278, 279, 281 t/m 285 Swb.	—	—	2	1	1	1

¹⁾ Hieronder 2 dieren mishandeling.

²⁾ Hieronder 1 doodslag.

³⁾ Hieronder 1 doodslag en 2 veroorzaken van dood door schuld.

⁴⁾ Hieronder 2 veroorzaken van dood door schuld.

⁵⁾ Hieronder 1 doodslag en 1 veroorzaken dood door schuld.

Het aantal veroordeelde militairen, die reeds vroeger werden schuldig verklaard, bedroeg in 1935 36 of 22.5 pct. van het totaal aantal (1933 en 1934 resp. 24.1 en 22.7 pct.).

De totaalcijfers betreffende de misdrijven, die uitsluitend door militairen gepleegd kunnen worden en uitsluitend door den militairen rechter worden berecht, waren als volgt:

Jaar.	Veroordeelingen.	Veroordeelden.
1913	559	540
1931	382	366
1932	345	311
1933	554	529
1934	480	464
1935	353	329

Het jaar 1935 sluit, wat de stand der „militaire” criminaliteit betreft, zich aan bij de jaren 1931 en 1932. In 1934 en 1935 waren de cijfers abnormaal hoog tengevolge van de gebeurtenissen te Soerabaja en op de „Zeven Provinciën”. Wij gingen voor laatstgenoemde jaren na, hoe de cijfers zouden geweest zijn zonder de veroordeelingen, die met de aangeduide gebeurtenissen verband hielden. Het aantal veroordeelingen wegens de andere strafbare feiten bedroegen in die jaren respect. 326 en 297. In dit licht gezien, zijn de cijfers voor 1935 dus niet zoo gunstig als men uit oppervlakkige kennisneming zou afleiden, al valt anderzijds te constateeren, dat de cijfers van 1913 en 1931 hooger waren, vooral die van eerstgenoemd jaar.

Het aantal recidivisten onder de veroordeelden wegens militaire misdrijven bedroeg 83 of ruim 25 pct. van het totaal aantal (1934 bijna 19 pct.).

Hieronder volgt een opgave van de strafbare feiten, ter zake van welke in de jaren 1932 t/m. 1935 militairen veroordeeld werden (aantallen veroordeelde individuen):

	1932 ¹⁾	1933	1934	1935
Ongeoorloofde afwezigheid door schuld (art. 96)	—	—	2	2
Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid (art. 97)	33	26	17	21
Desertie (art. 98)	17	14	9	16
Opzettelijk door een samenweefsel van verdichtfels zich voor goed aan de vervulling zijner dienstverplichtingen onttrekken (art. 101)	—	—	—	1
Een verlofpas valschelijk opmaken of vervalschen (art. 102)	1	—	—	—
Opzettelijke belediging of bedreiging van een meerdere (art. 108)	25	20	21	21

¹⁾ Bovendien in 1932 nog 4 onherroepelijke veroordeelingen wegens overtreding van de artikelen 130—170 van het Crimineel Wetboek voor het Krijgsvolk te lande.

	1932	1933	1934	1935
Opzettelijk een meerdere door eenige feitelijkheid beledigen (art. 110)	—	—	1	—
Opzettelijke ongehoorzaamheid (art. 114)	110	355	114	142
Opzettelijk een meerdere feitelijk met geweld bedreigen (art. 116)	—	—	—	1
Feitelijke insubordinatie (art. 117)	21	25	24	22
Feitelijke insubordinatie met voorbedachten rade (art. 118)	1	—	—	—
Feitelijke insubordinatie, gepleegd door twee of meer vereenigde militairen (art. 119)	3	—	—	—
Muiterij aan boord van een oorlogsvaartuig zich ergens bevindende waar geen onmiddellijke hulp te verkrijgen is (art. 120, 2°)	—	—	164	—
Muiterij gepleegd buiten dienst enig lichamenlijk letsel tengevolge hebbend (art. 121)	—	—	—	2
Samenspanning tot muiterij (art. 127 jo. 120)	—	—	1	—
Als schildwacht eigendunkelijk zijn post verlaten (art. 129)	10	7	13	18
Opzettelijk aan de overheid een onjuiste ambtelijke mededeeling doen (art. 132)	—	—	—	1
Opzettelijke belemmering van een maatregel in het belang der krijgsmacht of van den dienst ondernomen of bevolen (art. 134)	1	—	—	—
Als militair in dienst opzettelijk een mindere slaan (art. 142)	—	—	1	—
Als militair, getuige van een door een mindere gepleegd misdrijf, opzettelijk nalaten tegen den dader de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld naar vermogen aan te wenden (art. 143)	—	—	15	2
Kennis dragende van eenige samenspanning tot misdrijf enz. opzettelijk nalaten daarvan tijdig voldoende kennis te geven aan de overheid enz. (art. 144 jo. 120)	—	—	2	—
Opruiing (art. 146)	3	14	—	1
Ondermijning van de tucht onder de krijgsmacht (art. 147)	1	6	1	7
Opzettelijk niet voldoen aan een wettige oproeping voor den werkelijken dienst (art. 150, al. 1)	14	3	5	3
Idem door schuld (art. 150, al. 3)	62	56	72	67
Diefstal door een militair gepleegd op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats (art. 152)	4	2	—	1
Wederrechtelijk en opzettelijk een dier, dat ten behoeve der krijgsmacht wordt gebezigd, dooden, beschadigen enz. (art. 159)	1	1	2	1

In een tweetal staatjes zijn vermeld de straffen door den militairen rechter opgelegd.

Allereerst de straffen in de jaren 1931 tot en met 1935 opgelegd aan de veroordeelden wegens commune misdrijven.

Straffen opgelegd aan de veroordeelden wegens <i>commune misdrijven</i> 1931—1935.													
ar.	Hoofdstraffen.						Bijkomende straffen.						
	Levenslange gevangenisstraf.	Tijdelijke gevangenisstraf.	Hechtenis.	Tuchtschool.	Geldboete.	Berisping.	Ontslag uit den militairen dienst		Ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewa- pende macht te dienen.	Degradatie. (Verlaging).	Ontzetting van bepaalde rechten.	Verbeurdverklaring van voorwerpen.	Vernietiging of on- bruikbaarmaking van voorwerpen.
							met ontzetting	zonder ontzetting					
							van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.						
31	—	91	2	—	¹⁾ 58	—	2	9	—	5	—	—	—
32	—	114	1	—	²⁾ 59	—	2	16	—	9	—	2	—
33	—	³⁾ 111	1	—	⁴⁾ 41	—	—	9	—	6	—	—	—
34	—	⁵⁾ 168	3	—	⁶⁾ 55	—	2	17	—	2	2	—	—
35	—	⁷⁾ 133	1	—	39	—	—	20	—	11	—	—	—

¹⁾ Hiervan 4 krachtens art. 24. ²⁾ Hiervan 7 krachtens art. 24 en 1 tevens voorw. veroordeeld 2 maanden gevangenisstraf met 2 jaar proeftijd. ³⁾ Hiervan 5 gedeeltelijk voorw. met 3 jaar eeftijd, bijz. voorwaarden en opdracht a/e instelling en 1 ged. voorw. met 2 jaar proeftijd en racht a/e instelling. ⁴⁾ In 1 geval werden 2 hoofdstraffen opgelegd. ⁵⁾ Hieronder 1 gedeeltelijk rw., met 3 jaar proeftijd, bijz. voorwaarden en opdracht a/e instelling. In 1 geval werd tevens 37a, 1e lid toegepast (onvoorw.) ⁶⁾ Hiervan 7 krachtens art. 24; in 2 gevallen werden bij zelfde vonnis 2 hoofdstraffen opgelegd. ⁷⁾ Hieronder 1 gedeeltelijk voorw. met 1 jaar proef; in 1 geval werden bij hetzelfde vonnis 2 hoofdstraffen opgelegd.

Door vermindering van het aantal veroordeelingen daalden de cijfers betreffende de opgelegde straffen. Naar verhouding werden meer gevangenisstraffen opgelegd dan in de voorafgegaane jaren; gepercentreerd op het totaal aantal opgelegde hoofdstraffen bedroeg het aantal gevangenisstraffen in 1935 76.9 (in 1933 en 1934 resp. 72.5 en 74).

De duur der opgelegde gevangenisstraffen was voor 1935: 54 beneden 1 maand, 29 1 maand tot beneden 2 maanden, 48 2 maanden tot beneden 1 jaar, 1 van 1 jaar en 1 van 1½ jaar.

Wegens militaire misdrijven werden in de jaren 1931 tot en met 1935 de volgende straffen opgelegd:

Straffen, opgelegd aan de veroordeelden wegens *militaire misdrijven* 1931—1935.

Jaar.	Hoofdstraffen.							Bijkomende straffen.					
	Doodstraf.	Levenslange gevangenisstraf.	Tijdelijke gevangenisstraf.	Militaire detentie.	Tuchtschool.	Geldboete.	Berisping.	Ontslag uit den militairen dienst		Ontzegging voor een be- paalden tijd van het recht om bij de gew. macht of als militair geëmploy- eerde te dienen.	Verlaging.	Plaatsing in eene strafklasse.	Ontzetting van
								met ontzetting	zonder ontzetting				
								van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen.					
1931	—	—	317	—	—	¹⁾ 65	—	2	40	—	7	—	—
1932	—	—	303	—	—	¹⁾ 42	—	2	39	—	1	—	—
1933	—	—	²⁾ 521	—	—	¹⁾ 33	—	13	198	—	15	—	—
1934	—	—	427	—	—	³⁾ 54	—	123	73	—	5	—	—
1935	—	—	⁴⁾ 309	—	—	¹⁾ 44	—	2	39	—	4	—	—

¹⁾ Alle krachtens art 24.

²⁾ Hiervan 1 gedeeltelijk voorw. met 3 jaar proeftijd, bijz. voorw. en opdracht a/e instelling.

³⁾ Alle krachtens art. 24. In 1 geval werden 2 hoofdstraffen opgelegd.

⁴⁾ Hiervan 1 gedeeltelijk voorw. met 3 jaar proeftijd en opdracht a/e instelling.

Lagere cijfers der hoofdstraffen door afneming van het aantal veroordeelingen. Het cijfer betreffende gevangenisstraf daalde sterker dan dat van de geldboete. Per 100 opgelegde hoofdstraffen bedroeg het aantal gevangenisstraffen in 1935 87.5 tegen 89 in 1934; voor 1933 was het overeenkomstige percentage 94.

Het volgende staatje bevat een specificatie van de opgelegde gevangenisstraffen.

De gevallen, waarin bij één vonnis wegens meer dan één feit werd veroordeeld, zijn afzonderlijk gehouden (gezamenlijke gevallen).

rafbare feiten. artt. Wetb. v. il. Strafrecht.		Opgelegde gevangenisstraffen ter zake van militaire misdrijven: 1935																	
		Beneden 1 week		1 week tot beneden 1 maand		1-2 maanden		2-4 maanden		4-6 maanden		6 maan- den tot 1 jaar		1 jaar		meer dan 1 jaar		Totaal	
		v.	onv.	v.	onv.	v.	onv.	v.	onv.	v.	onv.	v.	onv.	v.	onv.	onv.	v.	onv.	
rt. 96	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2
" 97	—	1	1	15	2	4	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	26
" 98	—	2	1	2	—	—	—	4	—	5	—	—	—	—	—	—	—	1	13
" 101	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
" 108	—	—	4	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	15
" 114	—	5	14	47	1	3	—	4	—	1	—	21	—	—	—	—	—	15	81
" 117	—	—	1	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4
" 129	—	—	5	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	14
" 132	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
" 143	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
" 147	—	—	—	4	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	7
" 150 (1°)	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
" 150 (3°)	—	14	2	12	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	27
" 152	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
" 159	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1
zam. gevallen	—	—	5	41	1	12	—	11	—	1	—	6	—	—	2) 1	—	6	72	
Totaal . . .	—	22	34	154	7	22	2	29	—	9	—	29	—	—	1	—	43	266	

1) Hieronder 1 tevens gedeeltelijk voorwaardelijk.

2) Dit geval tot 14 maanden.

Niet alleen werden er in 1935 minder gevangenisstraffen opgelegd, maar ook in de cijfers betreffende den duur der opgelegde straffen kwam belangrijke wijziging. In 1934 bedroeg het aantal gevangenisstraffen van 1 jaar 3 en van meer dan 1 jaar 154, in 1935 resp. 0 en 1. Hierbij valt te bedenken, dat in 1934 164 veroordeelingen onherroepelijk werden wegens mouterij aan boord van een oorlogsvaartuig; in 151 van deze gevallen werd gevangenisstraf van meer dan 1 jaar opgelegd. Overigens merkt men op, dat een groot aantal gevangenisstraffen, nl. 239 of bijna 77.3 pct. van het totaal aantal, met korten duur (beneden 2 maanden) werden uitgesproken. Slechts in 29 gevallen of 9 pct. van het totaal werd gevangenisstraf van 6 maanden tot 1 jaar opgelegd.

Omtrent de toepassing van voorwaardelijke veroordeeling in de laatste vijf jaren geeft het volgende overzicht aanwijzingen.

Jaar.	Toepassing van voorwaardelijke veroordeeling bij gevangenisstraffen ter zake van:			
	Commune delicten		Militaire delicten	
	absoluut.	% ¹⁾ .	absoluut.	% ¹⁾ .
1931	25	27,5	60	19,0
1932	23	20,5	50	16,5
1933	34	30,6	31	6,0
1934	46	27,7	36	13,0
1935	25	19,1	43	14,0

¹⁾ Percentages, welke de voorwaardelijk opgelegde straffen vormden van het totaal der opgelegde, voor voorw. veroordeeling in aanmerking komende gevangenisstraffen.

Zoowel het absolute cijfer als het percentage betreffende de toepassing van voorwaardelijke veroordeeling bij gevangenisstraffen ter zake van commune delicten daalde in 1935 belangrijk; het verhoudingscijfer (19.1) was bijna even laag als in 1932 (20.5). Vergeleken met het percentage der voorw. veroordeelingen, die t.a.v. de burgers werden uitgesproken (1935 8.6 pct.), zijn evenwel ook laatstgenoemde verhoudingscijfers veel hoger.

Ter zake van militaire delicten wordt v.v. elk jaar minder toegepast dan t.z.v. commune delicten. Door de daling van het percentage van de commune misdrijven en de stijging van het overeenkomstige cijfer voor de militaire misdrijven, is het verschil voor 1935 echter niet zoo groot.

De afloop van de voorwaardelijke veroordeelingen was in 1935 niet zoo gunstig als in vorige jaren: in 1934 verstreek in 98.6 pct. der beëindigde gevallen de proeftijd zonder dat de voorwaardelijk opgelegde straf ten uitvoer behoefde gelegd te worden; voor 1935 daalde het overeenkomstige percentage tot 89.4.

Afloop van de gevallen van voorwaardelijke veroordeeling in 1931 t/m 1935.					
Jaar.	Totaal aantal gevallen, waarin de proeftijd eindigde.	Gevalen, waarin de proeftijd verstreek, zonder dat de voorw. opgelegde straf werd ten uit- voer gelegd.		Gevalen, waarin later last werd gegeven tot tenuitvoer- legging van de voorwaardelijk opgelegde straf.	
		absoluut.	in % v.h. totaal.	absoluut.	in % v.h. totaal.
1931	46	43	93,5	3	6,5
1932	62	60	96,8	2	3,2
1933	77	71	92,2	6	7,8
1934	69	68	98,6	1	1,4
1935	85	76	89,4	9	10,6

Volledigheidshalve vermelden wij nog de cijfers van schuldigverklaringen en gevallen van voorkoming der vervolging ter zake van strafbare feiten, welke t.a.v. de burgers tot de competentie van den kantonrechter behooren. Zooals bekend worden tal van overtredingen krachtens art. 2, 6° van de Wet op de Krijgstucht afgedaan.

Jaar.	GevalLEN van schuldigverklaring.	Voorkoming der vervolging.	Totaal.
1931	192	932	1124
1932	203	1032	1235
1933	198	937	1135
1934	227	1044	1271
1935	236	1133	1369

Schuldigverklaringen en gevallen van voorkoming der vervolging namen wederom in aantal toe. 160 schuldigverklaringen en 799 gevallen van voorkoming der vervolging hadden betrekking op de Motor- en Rijwielwet.

Bij de schuldigverklaringen werd in 1935 1 maal hechtenis en 235 maal geldboete opgelegd; 5 verbeurdverklaringen werden uitgesproken.

Justitieele Statistiek.

Niet in de eerste plaats betreffende de criminaliteit, maar meer in het bijzonder betreffende den omvang der werkzaamheden van de colleges met militaire rechtspraak belast, verschaft ons de Justitieele Statistiek over 1935 eenige gegevens. Bij de crimineele statistiek is de onherroepelijke veroordeeling de teleenheid, bij de justitieele statistiek de per instantie afgedane zaak.

1935	Zaken in den loop van 1935 afgedaan.		Personen, op wie de zaken van de kolommen 1 en 2 betrekking hebben.		Personen, vermeld in kol. 3 en 4, zijn te verdeelen als volgt:						
					5.	6.	7. Veroordeelden.		9. Vrijgesprokenen.	10. Voorkwamen e art. 74 Swb. verdere vervolging door	
	1.	2.	3.	4.			5.	6.		7.	8.
RECHTERLIJK COLLEGE.	bij vonnis	buiten proces (art. 74 W. v. Str).	Officieren.	Onderofficieren en manschappen.	Ten terechtzitting verwezen naar den gewonen strafrechter.	Ten aanzien van welke geen straf werd opgelegd, doch aan den commandeerenden officier werd overgelaten of termen voor toepassing van een krijgsmatige bestraffing aanwezig zijn.	Onvoorw.	Voorw.		Transactie.	Betaling der kosten.
Hoog Militair Gerechtshof.	124	8	18	128	—	8	110	12	8	8	—
Krijgsraad Landm. 's-Bosch.	684	837	149	1389	—	21	1) 592	2) 48	40	837	—
Krijgsraad Zeemacht Willemsoord	54	293	34	317	—	1	52	5	—	293	—
Totaal Nederland.	862	1138	201	1834	—	30	754	65	48	1138	—
Hoog Militair Gerechtshof Ned.-Indië	22	—	1	22	—	—	19	2	2	—	—
Krijgsraad Zeemacht Soerabaja	53	—	1	56	—	3) 1	4) 42	8	6	—	—
Totaal Ned.-Indië.	75	—	2	78	—	1	61	10	8	—	—
Totaal Generaal	937	1138	203	1912	—	31	815	75	56	1138	—

1) Hieronder 2 gedeeltelijk voorw., ged. onvoorw. veroord. en 7 tevens vrijgesproken voor een ander feit. 2) Hieronder 1 tevens vrijgesproken voor een ander vergrijp. 3) In dit geval tevens onvoorw. veroordeeld voor een ander feit; uitsluitend vermeld in kolom 6. 4) Zie noot 1.

In totaal werden door alle rechterlijke colleges te samen (in Nederland en Ned.-Indië) in 1935 937 strafzaken (misdrijven en overtredingen) bij vonnis afgedaan tegen 914 in 1934.

Uitsluitend nam het aantal bij vonnis afgedane zaken toe ten aanzien van de Krijgsraad te 's Hertogenbosch. Uit het overzichtje blijkt, dat het cijfer voor dit college 684 bedroeg; het overeenkomstige cijfer voor 1934 was 621. Voor het Hoog Militair Gerechtshof hier te lande en de Krijgsraad Zeemacht te Willemsoord waren de cijfers in 1934 resp. 125 en 72, in 1935 124 en 54. De colleges in Ned.-Indië deden resp. 22 en 53 zaken af tegen 39 en 57 in 1934.

Het aantal vrijspraken was gering: 56 van de 937 beslissingen of nog geen 6 pct.

Ten slotte nog een opgave van de beslissingen van het Hoog Militair Gerechtshof in zake beklag betreffende opgelegde disciplinaire straffen.

1935	De klacht werd bevonden				Straffen en strafredenen :				
	Aantal behandelde klachtzaken.	Gegron.	Gedeeltelijk gegron.	Ongegron.	Niet ontvankelijk.	Straf en strafredenen gehandhaafd.	Straf gewijzigd.	Strafreden gewijzigd.	Straf en strafredenen gewijzigd.
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
10	2	4	4	—	4	—	1	3	2
4	1	—	3	—	1)3	—	—	—	1.

ederland.
ed.-Indië.

1) In 1 van deze gevallen werd de straf gehandhaafd, doch de strafredenen gewijzigd.

De Militaire Rechter en de Administratie.

Als advocaat zeer veel optredende bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord (den Helder), ben ik reeds herhaaldelijk gestuit op eigenaardige conflicten, die tusschen den Krijgsraad en de militaire administratie kunnen ontstaan. Een goede militaire rechtspleging eischt, dat de Krijgsraad in de oogen der schepelingen zijn hoogheid behoudt, en het moet zeer ongewenscht geacht worden, dat na een vonnis van den Zeekrijgsraad de militaire autoriteiten tot maatregelen overgaan, welke onbetwist er toe moeten leiden, dat de schepelingen aan de vonnissen van den Krijgsraad gaan twifelen. Ik heb in dit verband speciaal het oog op de kwestie van het al of niet ontslaan uit den militairen dienst. Volgens artikel 6 van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft de Krijgsraad de bevoegdheid om *als bijkomende straf* ontslag uit den militairen dienst uit te spreken. Het is bekend, dat de militaire administratie de bevoegdheid bezit om een militair wegens ongeschiktheid ongevraagd ontslag te verleen. Het zijn deze twee bevoegdheden, die in de practijk met elkaar in botsing komen en tot zeer ongewenschte consequenties leiden. Een voorbeeld moge de zaak, waarom het gaat, verduidelijken.

Een jong, vrijwillig dienend, matroos (20 jaar) stond terecht ter zake, dat hij diefstal had gepleegd op een onder zijn bijzondere bewaking gestelde plaats (art. 152 W.M.Str.). Hij had 's nachts de wacht over de slaapzalen, en had in een zwak oogenblik een rijksdaalder (f 2.50) uit een kastje van een der slapenden weggenomen. De fiscaal eischte een *voorwaardelijke* gevangenisstraf van 4 maanden (met aftrek voorarrest sedert 22 November 1936) met een proeftijd van 2 jaren en *bovendien* als bijkomende straf *ontslag* uit den dienst. De man had een blanco strafregister. Het reclasseeringsrapport luidde gunstig. De bedoeling van den fiscaal was duidelijk. Hij

wilde den man op vrije voeten doen stellen en hem voor de gevangenis bewaren, maar hij wilde hem niet in den dienst doen blijven. Dit laatste vermoedelijk, omdat hij van hulp van de reclasseering voor den beklaagde wel iets verwachtte in de burgermaatschappij, en daarin voor den beklaagde dus een belang zag. Als raadsman pleitte ik een *voorwaardelijke* straf *zonder ontslag*. De man had zeer veel spijt van het gebeurde, zijn antecedenten waren gunstig, en hij wilde dolgraag in de marine blijven. Ik zag zijn daad als een geheel op zichzelf staande afdwaling, een zwakheid van een oogenblik, en ik was overtuigd, dat hij een les voor zijn leven had gehad. Ik verzette mij vooral sterk tegen het gevraagde ontslag uit den dienst, daar dit voor dezen jongen man geen bijkomende straf maar *de* hoofdzaak zou beteekenen.

In zijn repliek betoogde de fiscaal, dat het niet denkbeeldig geacht moest worden, of de commandant van den beklaagde zou hem toch voor ontslag voordragen en dus zou hij den dienst toch langs administratieve weg moeten verlaten. Zou de Krijgsraad hem zonder inachtneming van dien te verwachten maatregel overeenkomstig den ernst van het feit willen straffen, dan zou een *onvoorwaardelijke* straf opgelegd moeten worden. Maar als de administratie hem dan later toch ontsloeg, zou de man onevenredig zwaar getroffen worden. De fiscaal toonde zich hier een krachtig voorstander van de „leer-Marx”. ¹⁾ Hij gaf zelfs aan den Krijgsraad in overweging om de administratie te polsen, of ontslag langs dien weg te verwachten was, en de straf dan te laten afhangen van het antwoord, dat de administratie zou geven. Ik verzette mij tegen dit standpunt, omdat ik het in strijd acht met de onafhankelijkheid van den rechter om, alvorens vonnis te wijzen, te gaan informeeren wat de administratie wellicht later nog zal doen. Ik ontried dan ook den Krijgsraad dezen weg in te slaan, en ik bleef mij op 't standpunt stellen, dat een be-rechting naar het onderliggende feit en den persoon van den beklaagde naar het zelfstandig oordeel van den Krijgsraad moest geschieden. Een voorwaardelijke straf zonder meer achtte ik hier de juiste straf.

De Krijgsraad wees op 27 Januari 1937 vonnis en veroordeelde den beklaagde tot vier maanden zonder meer. Dit vonnis viel mij niet mee, maar zoowel beklaagde als ik waren ten minste blij, dat geen ontslag was gevolgd. De fiscaal en beklaagde berustten in het vonnis, en beklaagde ging zijn straf uitzitten in de strafgevangenis te Haarlem. Reeds enkele weken later kreeg ik een brief van hem, waarin hij de noodkreet slaakte: Maar nu wil de commandant mij toch nog doen ontslaan! Ik was zeer teleurgesteld, maar schreef hem een bemoedigenden brief. Het was nog maar een voordracht tot ontslag, en ik vertrouwde erop, dat de administratieve commissie van onderzoek, gezien het vonnis van den rechter, afwijzend zou adviseeren. Dit is dan ook geschied, en reeds waanden wij het wankele scheepje in veilige haven. Maar eilacie, de minister dacht er anders over, en verleen-

¹⁾ Zie M.R.T. XXXII, 140. Red. M.R.T.

de den jongen man toch ongevraagd ontslag op grond van ongeschiktheid, waaraan „diefachtigheid” ten grondslag lag. Dit is geschied op 20 Mei j.l.

Deze beklagde heeft nu wel zwaar moeten boeten. Had de Krijgsraad zich vereenigd met het requisitoir van den fiscaal, dan zou hij ten minste die vier maanden gevangenisstraf ontlopen zijn. Had de Krijgsraad zich vereenigd met mijn verzoek, dan had hij ook geen gevangenisstraf behoeven te ondergaan, en dan blijft de vraag bestaan, of zijn commandant hem wel voor ontslag zou hebben voorgedragen. Ik heb nog altijd het gevoel, dat hij bij een *voorwaardelijke* straf *minder* kans geloopt zou hebben om administratief ontslagen te worden dan hij nu geloopt heeft, omdat hij vier maanden heeft moeten zitten.

Tusschen Januari en Juni zijn meerdere van deze gevallen voorgekomen.

Op 2 Juni pleitte ik weer in zoo'n geval. Er is hevig gediscussieerd en natuurlijk is het reeds genoemde geval, dat op dien dag al bekend was, in het geding betrokken. De ambtenaar der reclasering had de stoute schoenen aangetrokken en poolshoogte genomen, hoe de commandant van dezen beklagde over een voordracht tot administratief ontslag dacht. Ik bleef, gezien het gunstig rapport, op een voorwaardelijke straf zonder ontslag aandringen. De commandant scheen geneigd *geen* voordracht tot ontslag te zullen doen. De Krijgsraad veroordeelde dezen beklagde tot één maand onvoorwaardelijk zonder meer. Wij moeten nu afwachten, wat de administratie werkelijk zal doen.

Wat leeren nu bovenstaande gevallen? Dat het hoogst ongewenscht is, dat een en dezelfde bevoegdheid in twee verschillende handen berust. Mr. R. J. Brunner, thans Officier-Commissaris bij den Zee-krijgsraad, heeft verleden jaar in dit tijdschrift een artikel gepubliceerd over „De „leer-Marx” en de militaire rechter”. Zijn artikel getuigt van groote liefde voor het strafrecht en hart voor den beklagde. Ook ik ben een aanhanger van de speciale preventie, en ik wil de algemeene preventie alleen daar toelaten, waar krachtige maar korte vrijheidsstraffen noodig zijn, omdat een delict te veelvuldig voorkomt en afschrikking noodzakelijk is. Maar de persoon van den dader mag men nooit opofferen aan het doel, dat men met anderen wil bereiken. In zooverre zijn wij het dus wel eens. Ik verschil echter met den fiscaal en Mr. Brunner van meening, waar zij betoogen, dat de rechter rekening moet houden met wat de administratie mogelijk nog zal doen na het vonnis. In dat opzicht acht ik een consequente toepassing van de „leer-Marx” practisch niet mogelijk. De rechter mag alleen rekening houden met datgene, wat hem bekend is. Wanneer de Zee-krijgsraad over eenigen beklagde moet oordeelen, is hij volledig geïnformeerd. Strafblad en conduiteboekje zijn in het dossier. Veelal ook nog een speciale beoordeeling van superieuren en een voorlichtingsrapport. Wanneer de Krijgsraad ontslag uit den dienst dan *niet* noodig acht, moet de administratie zich *onthouden* dit ontslag ach-

teraf toch nog te geven. Doet de administratie dit wel, dan geeft zij den Krijgsraad een klap in het gezicht. Artikel 102 der Justitieele Zaken voor de Zeemacht geeft aan den commandant van den veroordeelde de bevoegdheid om aan den vlootvoogd een voorstel tot ontslag te doen, wanneer de commandant van meening is, dat *het feit, ter zake waarvan de schepeling veroordeeld is, in verband met diens algemeen gedrag in den dienst, ontslag noodzakelijk maakt*. Wat zien we dus? De Krijgsraad berecht het feit. Hij meet de straf toe, nadat hij kennis genomen heeft van conduiteboekje enz. van den beklagde. De Krijgsraad is dus volledig geïnformeerd omtrent *het algemeen gedrag* van den betrokkene. Bovendien is hij geïnformeerd omtrent den persoon van den beklagde en alle omstandigheden, waaronder het feit is gepleegd. De Krijgsraad acht *geen* termen aanwezig om te ontslaan uit den dienst. Maar nu komt de commandant van den beklagde en gaat nog eens overdoen, wat des Krijgsraads was. Niet alle commandanten zijn gelijk. Treft de beklagde een „goede” commandant, dan blijft hij er in. Heeft hij per ongeluk een commandant, die meent, dat hij het beter weet dan de Krijgsraad, dan wordt hij toch nog voor ontslag voorgedragen en heeft hij 90% kans, dat hij er uit gaat. Er wordt dus tweemaal over hem geoordeeld. Zonder appèl ¹⁾ wordt hij nogmaals berecht en gevonnist, en wel door de administratie. De administratie staat dus boven den rechter. Dat deugt niet. De bepaling van artikel 102 Justitieele Zaken moet dus verdwijnen, en aan de administratie moet de bevoegdheid ontnomen worden om, *op grond van een aan den commandant toegezonden uittreksel van het vonnis*, alsnog ontslag te verleen.

Nu zal men mij wellicht toevoegen: maar Gij vergeet artikel 23 Wetb. Mil. Str. Ik vergeet dat artikel geenszins, maar ik wil het ruimer lezen dan Mr. Brunner doet. Mr. Brunner stelt zich op het standpunt, dat de *rechter* ten aanzien van het ontslag uit den dienst (bijkomende straf) in zijn beoordeeling gebonden is aan het onderliggende feit, en niet verder kijken mag dan dat misdrijf zelf. Ik lees dat niet in artikel 23. Er staat „dien hij op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht in den militairen stand te blijven”. Die ongeschiktheid kan onmogelijk alleen door het misdrijf bepaald worden. De persoon van den dader is primair. „Ongeschiktheid” heeft een sterk subjectief element, en daarom kan de persoon van den dader niet achteruit geschoven worden. De rechter is dus volkomen vrij zich een oordeel over het algemeen gedrag van den dader te vormen. Hij ziet dan in het misdrijf den dader. Dader en door hem bedreven misdrijf zijn nauw verbonden. Artikel 23 zegt „op grond van het *begane* misdrijf”. Door wien begaan? Door den dader-beklaagde. Diens persoon is dus object van onderzoek voor den rechter, en het misdrijf verschijnt in een bepaald licht, als de rechter den dader kent. Anders is de taak van den rechter een onmogelijke. Men straft personen, geen daden. Daarom moet men ook bij de straftoemeting uitgaan van

¹⁾ Zonder appèl? De man kan toch in beroep komen bij den Centralen Raad van Beroep te Utrecht. Red. M.R.T.

den persoon des daders. Heeft de rechter eenmaal gezegd, naar aanleiding van een bepaald feit en bekend met het algemeen gedrag van den dader, dat hij in den dienst gehandhaafd kan blijven, dan eischen de rechtszekerheid en de eerbied voor den militairen rechter, dat de administratie zich onthouden zal van een super-beoordeeling. Natuurlijk zal de administratie de bevoegdheid moeten behouden om wegens ongeschiktheid te ontslaan, maar die bevoegdheid moet gehanteerd worden los van een aan het oordeel van den Zeekrijgsraad onderworpen feit. Is dus een beklagde eenmaal voor den Krijgsraad gebracht, dan moet de vraag, of hij al of niet zal worden ontslagen uitsluitend en alleen aan het oordeel van den rechter overgelaten worden. Het administratief ontslag wegens ongeschiktheid worde derhalve alleen dan gehanteerd, wanneer de rechter niet in het geding is. Alleen op die wijze kunnen herhalingen van het beschreven geval voorkomen worden. Hoe een administratief ontslag op „algemeen gedrag” mogelijk was, is mij overigens een raadsel. De betrokken jongeman had een blanco strafregister, een goede conduite, een gunstig voorlichtingsrapport en hij toonde zeer veel berouw. Het gepleegde feit stond geheel alleen. Deze man is op jeugdigen leeftijd zeer zwaar gestraft, en ik kan het verleende administratief ontslag niet anders zien dan als een groote „vergissing”.

Ik vlei mij niet met de hoop, dat deze „cri de coeur” het gevolg zal hebben, dat wijziging in de bestaande voorschriften zal worden gebracht. Maar wel hoop en vertrouw ik, dat in de toekomst voorkomen zal worden, dat het lot van een schepeling, die eens gefaald heeft, geheel afhangt van het persoonlijk inzicht van zijn toevalligen commandant. Indien men onder de bestaande voorschriften een oplossing mocht willen van conflicten tusschen rechter en administratie dan ware den officier-commissaris in overweging te geven den commandant van den beklagde als getuige in het vooronderzoek te hooren over zijn latere plannen ten opzichte van eventueel ontslag. Ik blijf ook deze methode onjuist achten, daar zij den rechter beïnvloeden kan, maar beter een half ei dan een leege dop. Het zal ten slotte in het belang van den beklagde zijn, dat hij niet onevenredig zwaar of tweemaal getroffen wordt.

Sunt certi denique fines! Ook aan de macht der administratie zijn zekere grenzen te stellen. Het is noodig gebleken.

Dr. Mr. J. A. E. Buiskool.

Schagen, 10 Juni 1937.

Naar aanleiding van bovenstaand opstel verzocht de Redactie aan een deskundig hoofdamtenaar ten Departemente van Defensie, volkomen bekend met de administratieve praktijk, ons wel eene uiteenzetting van zijne opvattingen ten deze te willen geven. In dank mochten wij daarop ondervolgend antwoord ontvangen:

„Voor een juist inzicht in de zaak waarom het hier gaat, is 't noodig zuiver te onderscheiden.

Een schepeling met een bijna blanco strafregister maakt zich schuldig aan een misdrijf. Hij komt voor den zeekrijgsraad, die hem ter zake veroordeelt tot gevangenisstraf. De zeekrijgsraad veroordeelt hem niet tot de bijkomende straf van ontslag uit den dienst. Ingevolge de bestaande voorschriften overweegt de commandant van dien schepeling of het feit ter zake waarvan de schepeling is veroordeeld, in verband met diens algemeen gedrag in den dienst ontslag noodzakelijk maakt en doet omtrent de al of niet noodzakelijkheid een voorstel aan den vlootvoogd. De vlootvoogd vraagt de beslissing van den Minister van Defensie. De Minister ontslaat ten slotte den betrokken schepeling wegens ongeschiktheid om in de verkregen kwaliteit te dienen.

Dit ontslag nu acht de inzender niet juist. Hij erkent intusschen, dat de „administratie” „natuurlijk” de bevoegdheid zal moeten behouden om wegens ongeschiktheid te ontslaan, maar „die bevoegdheid moet gehanteerd worden los van een aan het oordeel van den zeekrijgsraad onderworpen feit”. De juistheid van de bewering, dat hier eene beperking aanwezig zou zijn van de bedoelde bevoegdheid, moet worden ontkend. Er zouden wel zeer positieve aanwijzingen moeten wezen om aan te nemen dat het de bedoeling van den wetgever zou zijn geweest om in bepaalde gevallen aan de „administratie” te ontnemen de haar krachtens haar aard en wezen toekomende bevoegdheid, om die te geven aan den militairen strafrechter. Ook aan den burgerstrafrechter zijn niet toegekend bevoegdheden, die tot de taak van de „administratie” behooren. (De vraag of het zuiverder zou geweest zijn om ook aan den militairen strafrechter, evenals aan den burgerstrafrechter, niet te geven de bevoegdheid om, als bijkomende straf, ontslag te verleen en uit den werkkring, blijft hier onbesproken). De bevoegdheid van de „administratie” om ontslag te verleen en, moge in dien zin zijn gebonden, dat voor de uitoefening er van aan bepaalde voorwaarden moet zijn en worden voldaan, zij is niet beperkt door eenige aan den militairen strafrechter gegeven bevoegdheid.

Het zou echter ten eenemale onjuist wezen, hieruit de gevolgtrekking te maken dat dus de „administratie” een veroordeelde voor het door hem gepleegde misdrijf, als *straf* bovendien nog ontslag zou kunnen geven uit zijne betrekking. De man *is* immers dan al gestraft. Maar wel kan, ja moet de „administratie” beoordeelen of de veroordeelde, na hetgeen door het tegen hem gewezen vonnis is komen vast te staan, nog in den dienst kan worden gehandhaafd, d.w.z. of het belang van den *dienst* eischt dat hij wordt verwijderd. Hier is derhalve geen sprake van conflict tusschen strafrechter en „administratie”. De beslissing van den een berust op gansch anderen grondslag dan die van de ander. De schepeling, die een slecht strafregister heeft en daarna door den strafrechter wordt veroordeeld, zal, wanneer *de Minister* van oordeel is, dat het vonnis den druppel vormt, die den emmer doet overloopen en de man op grond van zijn gedra-

gingen en tekortkomingen niet in den dienst kan worden gehandhaafd, worden ontslagen.

De schepeling, die een blanco strafregister heeft en daarna door den strafrechter wordt veroordeeld bv. wegens diefstal, zal, wanneer de Minister van oordeel is, dat het gepleegde misdrijf niet van min of meer onschuldigen aard is, worden ontslagen. Omdat door de veroordeeling is komen vast te staan dat die schepeling geen zuivere begrippen heeft omtrent hetgeen hij niet mag doen met het eigendom van zijn naaste, of niet de macht bezit om de neiging tot verboden handeling op dat gebied te onderdrukken. Deze eigenschap maakt hem *ongeschikt* voor de samenleving aan boord der schepen en bij de inrichtingen der zeemacht. Het belang van den dienst eischt zijne verwijdering. Het ontslag wordt alsdan verleend niet vóórdát het vonnis in kracht van gewijsde is gegaan, maar daarná. Het vermoeden, de verdenking, de waarschijnlijkheid dat de schepeling de bedoelde eigenschap van ongeschiktheid bezit, geven geen recht tot ingrijpen. Is zijne zaak door den strafrechter onderzocht en wordt hij veroordeeld, dan is daarmede bewezen dat hij een eigenschap bezit, welke te voren zijn meerderen misschien nimmer hebben vermoed of verondersteld, maar die hem ongeschikt maakt voor de militaire samenleving bij de zeemacht. Dat staat eerst vast ná het vonnis en eerst dan is de „administratie” bevoegd, neen, verplicht om te overwegen of de belangen van den dienst vorderen dat de schepeling wordt ontslagen. Wel te verstaan, *de belangen van den dienst*. Het ligt niet op den weg van den strafrechter om te beoordeelen en te beslissen wat de belangen van den dienst eischen dat met den beklagde gebeuren zal. Hier is geen conflict tusschen strafrechter en „administratie”. Hier is geen staan van de „administratie” boven den rechter. Hier is onderscheiden taak. De bevoegdheid, welke de wetgever aan den strafrechter heeft gegeven om als bijkomende straf ontslag te verleenen uit den militairen dienst heeft ten doel den strafrechter te doen beoordeelen *niet* wat het belang van den dienst, maar wat het belang van den te veroordeelen beklagde eischt. Mr. B. zegt dan ook op blz. 354 van zijn betoog: „De persoon van den dader is primair”. En iets verder: „Daarom moet men ook bij straftoemeting uitgaan van den persoon des daders”. De beoordeeling, bedoeld in art. 23 W.M.S. zal geen andere kunnen zijn dan de beoordeeling of het belang van den beklagde (gezien hetgeen ten aanzien van zijn aard en eigenschappen is komen vast te staan en met 't oog op de omstandigheden en omgeving, waarin hij bij de zeemacht zijn dienst moet verrichten) eischt hem uit den militairen dienst te ontslaan, ten einde in *zijn eigen belang* hem te behoeden en te vrijwaren voor al die gelegenheden en omstandigheden, welke voor hem zoo groot gevaar opleveren om te komen tot nieuwen en tot dieper val. Om het zoo eens uit te drukken, of de dienst voor hem geschikt is. Heeft de rechter in dit opzicht beslist wat het belang van den persoon des daders eischt, dan zal daarna het administratief gezag hebben te beslissen wat de belangen van den dienst vorderen.”

De lezers van het M. R. T. die kennis hebben genomen van de vrij uitgebreide litteratuur en jurisprudentie vooral in de laatste jaargangen opgenomen, zullen met ons overtuigd zijn van de moeilijkheid om voor de hier weder aan de orde gestelde vraag eene alleszins bevredigende oplossing te vinden. Wij kunnen ons niet vereenigen met het betoog van Mr. Buiskool, noch met de uiteenzetting van den steller van het onderschrift. Onze meening ligt in het midden; wij stellen ons daarbij op het o.i. niet onjuiste standpunt der thans geldende wettelijke en administratieve voorschriften. Men vergelijke onze opmerkingen „Administratie en Justitie”, M.R.T. XXX, 241; verder ook nog XXX, 581 en XXXI, 102.

De zich ten deze voordoende moeilijkheden zijn overigens niet specifiek voor de militaire justitie. Dit is ten vorige jare wel overduidelijk gebleken in de vergadering van de Juristenvereeniging.

Red. M. R. T.

VRAGENBUS.

Van den commandant der Onderafdeeling Breda der 3e Afdeeling Politietroepen, den eerste-luitenant P. Verschoor, ontving de Redactie het ondervolgend verzoek:

Mag ik, voor beantwoording van onderstaande vragen, een beroep doen op de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift? Wellicht dat zoodoende deze vragen voor mij geen vragen behoeven te blijven.

I. Artikel 136, lid 3 van het Reglement op den Inwendigen Dienst der Koninklijke Landmacht (deel A) bepaalt dat van de straffen, welke (onvoorwaardelijk als voorwaardelijk) zijn opgelegd door den rechter, aantekening wordt gehouden op de straflijsten. Hierop wordt geen uitzondering gemaakt, zoodat uit dien hoofde ook b.v. een geldboete voor een gepleegde overtreding, hierop moet worden vermeld.

Heel vaak zal echter verdachte bij het plegen van een overtreding genegen zijn tot en toegelaten worden tot het aangaan van een schikking. In dit geval wordt er omtrent deze zaak niets op zijn straflijst vermeld.

Vermeent echter de verdachte b.v. dat hij deswege niet strafbaar is en verklaart hij zich uit dien hoofde niet genegen een schikking aan te gaan, dan komt zijn zaak voor den rechter en . . . als blijkt dat zijn inzicht onjuist was in deze, wordt hij veroordeeld met als gevolg dat b.v. zijn blanco-straflijst verdwijnt. Naar mijne meening komt hij zoodoende, door zijn vermeende recht te zoeken, in een nadeeliger positie dan degene, die voetstoots tot een schikking bereid is. Is dit de bedoeling en juist? Bovendien, zou het ook niet van belang zijn voor de volledige beoordeeling van een militair, indien ook van de getroffen schikkingen aantekening gehouden werd op de straflijsten?

II. Lid 8 van bijlage I van het aanhangsel van het Reglement Inwendigen Dienst der Koninklijke Landmacht zegt: Bij de aantekening in de straflijst van krijgstuchtelijke straffen ter zake van oneigenlijke krijgstuchtelijke vergripen (art. 2, sub 2e t/m 6e W.K.), *waaromtrent het advies van den Auditeur-militair is ingewonnen*, wordt vermeld: enz.

Hieruit valt n.m.m. te lezen, zie het onderstreepte gedeelte, dat niet bij de krijgstuchtelijke afdoening van *al* dergelijke vergripen het advies van den Auditeur-militair pleegt en behoeft te worden ingeroepen.

Zulks is dan echter in strijd met het daaromtrent bepaalde in L.O. 1923, No. 383 (5e B.U. blz. 1039).

Lees ik het eerst aangehaalde verkeerd of is hier werkelijk tegenpraak?

III. Is het gestelde in aantekening 10 op art. 42 W.K. in het

boekwerk: „De Practijk van het Militaire Tuchtrecht” niet in strijd met het daaromtrent bepaalde bij Aanschr. D. v. D. dd. 7 November 1914, Ie Afd. No. 193 (5e B.U. blz. 513; zie ook L.O. 1929 No. 188 O)? Zoo ja, kan deze aantekening dan niet verwarrend werken?

IV. In aantekening 16 op art. 1 W.K. van het boekwerk: „De Practijk van het Militaire Tuchtrecht”, staat onder b vermeld:

....., tot na volbrachte laatste herhalingsoefening, en in het daarop volgend tijdperk — uiterlijk tot aan het ontslag als dienstplichtige — in het algemeen uitsluitend wanneer en zolang het geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden, als bedoeld in art. 31, eerste lid, sub. C, der Dienstplichtwet, aanwezig is.

Is deze opvatting wel geheel juist en is hier wel voldoende rekening gehouden met art. 31 lid 1 van de Dienstplichtwet waar staat „— behalve in andere bij de wet voorziene gevallen —”?

De Dienstplichtwet zelf nu geeft b.v. in artikel 42 lid 1 een dergelijk geval aan. Zou dus een, zijn laatste herhalingsoefening volbracht hebbend dienstplichtige, niet voldoen aan het bepaalde in art. 40 Dienstplichtwet (adresverandering opgeven) en deswege in werkelijken dienst worden geroepen, bij opzettelijk niet voldoen aan deze oproeping, niet op grond van art. 150 W.v.M.S. als „militair” kunnen worden vervolgd? Mij dunkt, dat is niet aan te nemen, maar als dit wel kan, dan is er m.i. ook geen reden om de feiten omschreven in artikel 108 en 110 gedurende het tijdvak vanaf volbrachte laatste herhalingsoefening tot aan het ontslag als dienstplichtige, buiten te sluiten en is de in bovenaangehaalde aantekening 16 gegeven interpretatie te eng.

De Redactie heeft hierop geantwoord:

I. Het *kan* inderdaad voorkomen dat een militair in het door U bedoelde geval niet tot transactie wenscht over te gaan en het liever op eene strafrechtelijke behandeling wil laten aankomen. Blijkt dan dat hij niet schuldig is, dan zal hij worden vrijgesproken, maar hij loopt anderzijds de kans om te worden veroordeeld en dan zal zijn eventueel schoone straflijst niet meer blanco zijn.

Zoodanige gevallen zullen zich echter niet dikwijls voordoen. Daarbij heeft de schuldige den gang van zaken aan zich zelf te wijten. Dat zoodanige veroordeeling hem in zijn militaire carrière of in zijn burgerlijk leven veel zal hinderen is intusschen niet zeer waarschijnlijk. Een verschil met den man die wel aan eene transactie de voorkeur heeft gegeven, is inderdaad aanwezig in zoover hiervan — althans bij de landmacht — in diens straflijst geen melding wordt gemaakt. ¹⁾ Daaraan knoopt zich nu tevens de door U mede

¹⁾ Bij de zeemacht geschiedt hiervan aantekening in 's mans con-duiteboekje.

gestelde vraag vast, of het ter volledige beoordeeling van den betrokkene niet wenschelijk zou zijn indien ook van eene te zijnen aanzien getroffen schikking aanteekening werd gehouden. Van veel belang, in het bijzonder van militair standpunt achten wij deze vraag niet. Het gaat hier toch in de allereerste plaats om 's mans antecedenten als *militair*. En nu heeft de militaire autoriteit het in vrijwel alle gevallen, waarin volgens art. 74 W.v.S. eene schikking toegelaten zou zijn, in de hand die schikking te voorkomen zoodra in de gepleegde overtreding een krijgstuuchtelijk element gelegen is, door namelijk, hetzij krachtens art. 2, 5° of 6° W.K. de zaak krijgstuuchtelijk af te doen, hetzij eene strafrechtelijke vervolging te provoceren. Is zoodanig element niet aanwezig, dan is de overtreding ter beoordeeling van de militaire waarde van den schuldige ook niet van beteekenis. Bovendien zijn de auditeur-militair en de betrokken garnizoens-commandant van alle gevallen van transactie op de hoogte en dikwijls zal dit ook den korpscommandant wel niet onbekend zijn gebleven. In zoover is de administratie der justitie bij de weermacht zelfs in gunstiger omstandigheden dan die in de burgermaatschappij met haar groot aantal ambtenaren van het O.M. bij de kantongerechten. Wèl bepaalt art. 74, 5de lid W.v.S., dat, wat betreft recidive, een getroffen schikking gelijkstaat met eene veroordeeling, doch hoe kan de ambtenaar O.M. binnen wiens ressort de tweede (volgende) overtreding gepleegd is, bekend zijn met een vroegere door een ambtgenoot elders wegens eene gelijke overtreding getroffen schikking. Voorschriften dienaangaande bestaan, voor zoover ons bekend, niet. In de strafregisters (Kon. besluit van 19 Februari 1896, St.bl. No. 29) wordt slechts melding gemaakt van onherroepelijke veroordeelingen en, wat overtredingen betreft, dan nog alleen van die genoemd in artt. 432 en 433 W.v.S.

Het bovenstaande samenvattende, meenen wij dat de militaire eischen hier voldoende tot hun recht komen en ook persoonlijke belangen niet in het gedrang geraken.

II. Uit de onderstreepte woorden mag niet worden afgeleid dat het advies van den A.-M. niet in *alle* gevallen waarin het een on-eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp betreft, zou behoeven te worden ingewonnen.

Op grond van art. 11 R.L. is in Legerorder 1923, No. 383 uitdrukkelijk het vragen van dit advies in die gevallen zonder uitzondering voorgeschreven en zulks ongeacht of eene disciplinaire bestraffing al of niet reeds heeft plaats gevonden. Wij mogen niet veronderstellen dat de garnizoenscommandanten die Legerorder in de praktijk over het hoofd zouden zien.

III. De door U bedoelde aanteekening 10, met name de daarin voorkomende woorden: „— ongeacht de omstandigheid of deze al dan niet vallen onder 1°. t/m 3°. van art. 42 W.K. —” schijnt ons toe van twijfelachtige juistheid te zijn. Zij komt niet alleen in strijd met de door de schrijvers van het Handboek zelf in hunne aanteekening 5 aangehaalde Legerorder, 5de B.U. blz. 513, maar

ook met de uitdrukkelijke bepaling van de wet (art. 12 R.L.: „moeten bepalen”). (Zie ook art. 8 R.L.).

Nu is dit imperatieve voorschrift o.i. wel te betreuren en is het ook in strijd met de bedoeling des wetgevers bij de vaststelling van art. 42 W.K., zooals die zeer duidelijk blijkt uit de Memorie van Toelichting (van der Hoeven III, blz. 314), maar dit mag toch geen reden zijn om tegen den in evengenoemd art. 12 ondubbelzinnig uitgedrukten wil van den wetgever te handelen.

Overleg met den korpscommandant, gelijk de aangehaalde L.O. ook aanbeveelt, vóórdat de Garn. commandant de strafmate bepaalt, zal de nadeelen aan strafoplegging door laatstgenoemde autoriteit verbonden, kunnen verminderen. Art. 42 is in zijne woorden bovendien vrij beperkt en, als de Garn. commandanten — zooals naar wij meenen ook het geval is — aan het artikel een zoo eng mogelijke toepassing geven, zal de dwingende bepaling van art. 12 practisch slechts bij hooge uitzondering minder gewenschte gevolgen kunnen hebben.

IV. De hier op aanteekening 16 bij art. 1 W.K. van het Handboek geoeffende critiek verliest hare waarde indien men den nadruk laat vallen op de in die aanteekening voorkomende woorden „in het algemeen”. De door U aangegeven mogelijkheid, hoewel op zich zelve juist, zal toch slechts bij uitzondering werkelijkheid worden. En die uitzonderingsgevallen zullen de schrijvers, naar wij vermoeden, door de restrictie „in het algemeen” m.a.w. — „behalve in andere bij de wet voorziene gevallen —” maar buiten beschouwing hebben gelaten. Zij gaven den regel die na de laatste herhalingsoefening tot hun ontslag ten aanzien van *alle* gewone dienstplichtigen geldt.

Omschrijving van de strafreden. („Verzachtende omstandigheden”).

De Redactie ontving het volgende verzoek:

Herhaaldelijk komt het voor dat aan de strafreden van een opgelegde krijgstuuchtelijke straf de aanteekening toegevoegd wordt „*onder verzachtende omstandigheden*”.

In de Bijlage I. van het Aanhangsel bevattende de Bijlagen van Deel A. van het R. I. D. K. L. worden in punt 8 en 9 slechts twee „aanteekeningen” aangegeven, n.l. „Dronkenschap” en „Auditeur-Militair gehoord”. Pt. 12 geeft nog aan één aanteekening „Na beklag”.

Bovenstaande geeft mij aanleiding mij tot U te wenden, mij wel te willen inlichten of het gebruik van de aanteekening „onder verzachtende omstandigheden” al of niet mag of moet worden gebruikt, waarbij het volgende wordt opgemerkt.

De strafoplegger (art. 39 W.K.), die een vergrijp onderzoekt, moet

ingevolge art. 37 W.K. de daarin opgenoemde omstandigheden bij het bepalen van de straf in overweging nemen, en als gevolg hiervan wordt de strafmaat en de formuleering van de strafreden bepaald (zie aant. 6 art. W.K. 37 „Practijk van het Militaire Tuchtrecht”).

De strafmaat (grootte van de opgelegde straf) en de juiste formuleering van de strafreden moeten aangeven, dat met de verschillende omstandigheden waaronder het vergrijp is gepleegd rekening is gehouden.

Wanneer echter de aantekening „onder verzachtende omstandigheden” als juist moet worden aangemerkt, dan zou de aantekening „gezien de omstandigheden waaronder het vergrijp is begaan” of „gezien de persoonlijkheid van den dader” of „gezien het doorgaand (goed of slecht) gedrag van den dader” of zelfs „rekening houdende met het gestelde in art. 37 W.K.” bij de strafreden op zijn plaats zijn en zou dan een dezer aantekeningen *steeds* moeten worden toegevoegd.

Ten eerste zoudt U mij verplichten dit vraagpunt (dat m.i. geen vraagpunt is, zie aantekeningen 6 art. 37 W.K. Practijk Militaire tuchtrecht, doch voor anderen wél is) in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift ter sprake te brengen ten einde tot een juiste opvatting te komen.

Ik teeken hierbij aan, dat de meerdere aan wien ingevolge art. 138 (6) R. I. D. K. L. Deel A. mededeeling wordt gedaan van een opgelegde straf, meermalen in overweging geeft, wanneer de strafreden en de grootte van de straf z.i. niet met elkaar in overeenstemming zijn, de aantekening „onder verzachtende omstandigheden” daaraan toe te voegen.

Het gevolg hiervan is dat de strafoplegger de aantekening toevoegt aan de strafreden om vragen enz. van den hierboven genoemden meerdere te voorkomen.

Inderdaad komt het meermalen voor dat aan de strafreden behorende bij een opgelegde krijgstuuchtelijke straf, wordt toegevoegd „onder verzachtende omstandigheden” ook wel „onder zeer verzachtende omstandigheden”.

Wij kunnen de meening van den geachten Schrijver dat die toevoeging onjuist is niet deelen. Een parallel met het voorgeschrevene in art. 37 W.K. gaat o.i. geenszins op. De daar genoemde factoren moeten ALTIJD, bij ELKE strafoplegging worden in acht genomen, uitdrukkelijke vermelding dat dit in het concrete geval ook is geschied is dan ook overbodig. ¹⁾ Het is een voorschrift van algemeenen, leerstelligen aard, dat „de uitdrukking bevat van een hoofdbeginsel, waarvan de militaire autoriteit bij het gebruik maken van de haar toegekende bevoegdheid om krijgstuuchtelijke straffen op te leggen, behoort uit te gaan.” ²⁾

¹⁾ Het komt intusschen wel voor dat somtijds aan de straf wordt toegevoegd, bijv. „Zeer goed gedrag in aanmerking genomen”. In bijzondere gevallen bestaat ook hiertegen o.i. geen enkel bezwaar.

²⁾ Zie de Memorie van Toelichting bij van der Hoeven III, blz. 287.

Niet zelden ontmoet men strafredenen, zoodanig geformuleerd dat daaruit niet of althans moeilijk kan worden opgemaakt of het vergrĳp waarvoor straf werd opgelegd, van ernstigen dan wel van betrekkelijk onschuldigen aard is geweest. Bijv.: „onoordeelkundig optreden”; „zich oneerbiedig gedragen” (M.R.T. II, 384); „op ongepaste wijze zijne ontevredenheid betuigen” (XXII, 494); „eene zeer indisciplinaire houding aangenomen” (XXIV, 463); „zich door het bezigen van eene onbehoorlijke uitdrukking onvergenoegd betoonen” (XXV, 236); „eene hoogst indisciplinaire houding aannemen” (XXVI, 147); „een ongepast antwoord geven” (XXVII, 22); „te kort geschoten in behoorlijke militaire vormen” (XXVII, 268); „een zeer onbehoorlijke uitdrukking bezigen” (XXVII, 368); „betoonen van te weinig dienstijver” (XXVIII, 86); „zich zeer onbehoorlijk gedragen” (XXVIII, 383); „zich onbehoorlijk uitgelaten” (XXIX, 586); „een zeer onkrĳgstuchtelijke houding aangenomen” (XXX, 264); „zich onkrĳgstuchtelijk gedragen” (XXXI, 143); „zich met woorden en gebaren zeer onkrĳgstuchtelijk gedragen” (XXXI, 299); „zich in zijne houding onvergenoegd betoond” (XXXI, 492); „onvoldoende controle uitoefenen” (XXXII, 270); „onvoldoende dienst doen” (XXXII, 579).

Wanneer nu o.a. in dergelijke gevallen de strafoplegger meent met een zeer lichte straf te kunnen volstaan, kan het zijn nut hebben, dat hij, ten einde te voorkomen dat anderen, niet met de *détails* van het vergrĳp bekend, een wanverhouding zouden zien tusschen strafmate en strafreden, aan de omschrijving van die reden toevoegt bijv. „onder verzachtende omstandigheden”. ¹⁾ Dit kan bovendien ook in het redelijk belang zijn van den gestrafte doordat vermeden wordt dat zijne meerderen door die strafreden eventueel later minder juist, te ongunstig, over zijn persoonlijkheid en zijn doorgaand gedrag zullen oordeelen. Aanteekening 6 bij art. 37 W.K. in het Handboek „De praktijk van het militaire tuchtrecht” waarop Schrijver blijkbaar meent voor zijne opvatting een beroep te kunnen doen, sluit zich o.i. juist méér aan bij de hierboven gegeven uiteenzetting. Dat bijlage I van Deel A, R. I. D. K. L. slechts een drietal toevoegingen VOOR-SCHRIJFT welke c.q. bij de strafreden moeten worden vermeld, wil geenszins zeggen dat nu andere toevoegingen niet geoorloofd zouden zijn.

Van overwegend practisch belang is ten slotte de jurisprudentie van het H. M. G. En nu heeft het Hof bij herhaling, (evenals het Indische H. M. G.) de door den geachten Schrijver gewraakte praktijk in zijn beschikkingen gesanctionneerd. Zie M.R.T. XXII, 494, XXVI, 147; XXXII, 270; XXXI, 143. In laatstbedoeld geval (beschikking van 5 April 1935) heeft het Hof zelf aan de strafreden de daarin aanvankelijk niet voorkomende woorden toegevoegd „(onder zeer verzachtende omstandigheden)”.
Red. M. R. T.

¹⁾ Ook andere gevallen zijn zeer wel denkbaar.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking (ex art. 15 R.L.) van 14 Mei 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fung.).

Als bestuurder des avonds op den openbaren weg rijden op een rijwiel zonder rood licht of reflector.

De verdachte heeft aan den hem bekeurenden politieagent een in strijd met de waarheid zijnde verontschuldiging aangevoerd, hetgeen geenszins overeenkomstig de waardigheid van een officier was, mitsdien een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert. Tusschen overtreding en vergrijp bestaat i.c. verband (art. 60 W.K.), zoodat de dader alleen dan krijgstuchtelijk kan worden gestraft, indien óók de overtreding door den tot straffen bevoegden meerdere wordt afgedaan.

De overtreding is van lichten aard en, begaan door een in uniform gekleeden officier, tevens onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. Nu het laakbare in de gedragingen van den dader in het bijzonder is gelegen niet in de overtreding maar in het krijgstuchtelijk vergrijp, praevaleert het belang van een goede handhaving van de krijgstucht en eischt dat belang dat hem een krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd.

Verwijzing naar den militairen rechter — waartoe de A.M. ter zake van de overtreding had geadviseerd, terwijl de garn. commandant krijgstuchtelijke afdoening daarvan wenschelijk oordeelde, — zal dus niet plaats hebben.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen:

- a. het schrijven d.d. 15 April 1937, No. 20 Geheim Persoonlijk, van den Garnizoens-Commandant te Vlissingen, daarbij overeenkomstig het bepaalde in artikel 15 van de Rechtspleging bij de Landmacht inzeggende de stukken, betreffende eene zaak van den Tweede-Luitenant P., met de beschouwingen van genoemden Garnizoens-Commandant daarover;
- b. het schriftelijk en met opgaaf van redenen gedaan verzoek d.d. 19 Maart 1937, no. 187 R, Geheim, van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch om, nu de Garnizoens-Commandant geen termen vindt de bedoelde zaak alsnog naar den Krijgsraad te verwijzen en deze autoriteit de krijgstuchtelijke

afdoening daarvan wenschelijk oordeelt, terwijl hij, Auditeur-Militair, van meening is dat het belang der Justitie verwijzing vereischt, het Hoog Militair Gerechtshof overeenkomstig het bepaalde in artikel 15 van de Rechtspleging bij de Landmacht daarover te doen beslissen;

Gelet op het te dezer zake uitgebracht advies d.d. 19 April 1937, No. 481, van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat de Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch, op grond van den inhoud van een proces-verbaal, op ambtseed opgemaakt op 2 Februari 1937 door N. de Witte, agent van politie, tevens onbezoldigd veldwachter der gemeente Middelburg, ten laste van bovengenoemden officier, den Garnizoens-Commandant te Vlissingen heeft geadviseerd dezen officier naar den Krijgsraad te verwijzen ter zake:

„dat hij op of omstreeks 1 Februari 1937, des namiddags omstreeks „7.55 uur, zijnde een tijdstip gelegen tusschen een half uur na zons-„ondergang en een half uur vóór zonsopgang, te Middelburg als be-„stuurder heeft gereden op den openbaren rijweg, de Stationsstraat, „op een rijwiel dat niet was voorzien aan de achterzijde van een lan-„taarn, die achterwaarts, duidelijk zichtbaar voor het achteropko-„mend verkeer, een rood licht uitstraalde, hetzij van een reflector, die „bij beschenen worden daarop vallende lichtstralen duidelijk zicht-„baar rood terugwierp, aangebracht overeenkomstig de dienaan-„gaande door den Minister van Waterstaat vastgestelde bepalingen”;

O. dat uit voormeld proces-verbaal blijkt, dat genoemde officier, toen hem proces-verbaal werd aangezegd, hetgeen geschiedde onmiddellijk nadat de overtreding door den verbalisant was geconstateerd, ter verontschuldiging aanvoerde, dat hij niet wist, dat de reflector van het rijwiel af was en dat hij dien beslist onderweg moest hebben verloren;

O. dat — eveneens blijktens het proces-verbaal — de agent van politie, tevens onbezoldigd veldwachter der gemeente Middelburg J. Tollenaar genoemden officier omstreeks twee uren vóórdat dezen het proces-verbaal werd aangezegd in de Stationsstraat er op had attent gemaakt, dat het door hem bestuurde rijwiel aan de achterzijde niet was voorzien van een lantaarn of reflector;

O. dat het aanvoeren van de verontschuldiging dus in strijd met de waarheid geschiedde, dientengevolge geenszins overeenkomstig de waardigheid van een officier was, en mitsdien een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert;

O. dat artikel 60 van de Wet op de Krijgstucht bepaalt, dat de militaire rechter kennis moet nemen van een krijgstuchtelijk vergrijp, dat samenhangt of verband houdt met een misdrijf of overtreding, aan zijn kennismening onderworpen, indien het krijgstuchtelijk vergrijp en het misdrijf of de overtreding als op zichzelf staande handelingen moeten worden beschouwd;

O. dat in het onderhavige geval de gepleegde overtreding en het gepleegde krijgstuchtelijke vergrijp verband hielden, terwijl zij moe-

ten worden beschouwd als op zichzelf staande handelingen, zoodat de dader alleen dan krijgstuchtelijk kan worden gestraft, indien ook de gepleegde overtreding wordt afgedaan door den tot straffen bevoegden meerdere;

O. dat de gepleegde overtreding van lichten aard was en, waar zij — blijkens de overgelegde stukken — werd begaan door een in uniform gekleeden officier, tevens onbestaanbaar was met de militaire tucht of orde, zoodat zij krijgstuchtelijk kan worden afgedaan, waartoe artikel 2, aanhef en 6°, van de Wet op de Krijgstucht de bevoegdheid geeft, zijnde tegen de geconstateerde overtreding, welke is omschreven in artikel 59, eerste lid van het Motor- en Rijwielreglement, bij artikel 73, eerste lid, van dat Reglement als hoofdstraf hechtenis of geldboete bedreigd;

O. dat — nu het laakbare in het geheel van de beide gedragingen van den dader in het bijzonder is gelegen niet in de door hem gepleegde overtreding, maar in het door hem gepleegde eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijp — het belang van een goede handhaving van de krijgstucht praevaleert en dat belang eischt, dat hem een krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd;

Gezien de artikelen 15 van de Regtspleging bij de Landmagt, 2 van de Wet op de Krijgstucht;

Bepaalt, dat verwijzing naar den militairen rechter van den Tweede-Luitenant P. voornoemd ter zake van de hiervóór omschreven overtreding *niet* zal plaats hebben;

Bepaalt voorts, dat een afschrift van deze beschikking zal worden gezonden aan den Garnizoens-Commandant te Vlissingen, den Advocaat-Fisikaal en den Auditeur-Militair.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 25 Juni 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fisikaal: Mr. A. Rombach (fung.).

Raadsman: Officier van Administratie der 1e kl. S. D. Duijverman.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (weigeren en nalaten te voldoen aan de order om een mede te voeren munitiekist op te nemen, gegeven door een marinier 1e klasse die, na gehouden schietoefeningen door den sergeant der mariniers-baancommandant was aangewezen voor het geleiden van een troep schepelingen, onder wie de beklaagde, van de schietbaan terug naar de kazerne).

Beklaagde stond wat betreft de hem door den genoemden marinier gegeven order onder diens bevelen, zijnde deze door den sergeant met medeweten van beklaagde aangewezen als geleider van den troep, terwijl de gegeven order zonder twijfel noodzakelijk was voor de uitvoering van den aan dien geleider opgedragen dienst, zoodat met betrekking tot deze order de verhouding van „meerdere tot mindere krachtens beschikking van het bevoegd gezag” (i.c. van den sergeant der mariniers) ingevolge het bepaalde bij art. 67, 3° W.v. M.S. heeft bestaan.

(Anders Zeekrijgsraad Willemsoord).

In de zaak van den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Willemsoord, appellant van een vonnis, op den 28n April 1937 door dien Krijgsraad in zake den na te noemen beklaagde gewezen, voor wien ten deze optreedt de Advocaat-Fiskaal voor de Zee- en Landmacht, tegen S., oud 20 jaar, geboren te Rotterdam, zeemilicien-bediende der 3e klasse, dienende bij den Onderzeedienst te Willemsoord, gerequireerde in persoon, geïntimeerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akte van appèl;

Gezien de door appellant ingediende memorie, behelzende de middelen en gronden, waarop het beroep steunt; ¹⁾

Gezien de oproeping, vanwege den Advocaat-Fiskaal aan den beklaagde beteekend;

Gezien het vonnis in eersten aanleg gewezen;

Gehoord den beklaagde, zoo in zijne antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door den raadsman aangevoerd;

Gehoord den Advocaat-Fiskaal in zijne schriftuur van eisch, met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen, beklaagde zal schuldig verklaren aan opzettelijke ongehoorzaamheid, en hem zal veroordeelen tot zeven dagen gevangenisstraf;

O. dat beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in voornoemde hoedanigheid dient;

O. dat aan beklaagde aan den voet van het hem op 21 April 1937 beteekend schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd, dat hij, dienende als zeemilicien-bediende der 3e klasse, te Den Helder op den 10den Maart 1937 opzettelijk, toen hij behoorde tot een troep schepelingen, voor het geleiden van welken troep van de schietbaan naar de Kazerne voor den Onderzeedienst de marinier der 1e klasse M. Mutsaars door den sergeant der Mariniers Th. G. J. Klinkhamer na afloop van gehouden geweer-schietoefeningen was aangewezen, nadat voornoemde marinier, die hem, beklaagde, en een ander schepeling had belast met het dragen van een munitiekist, welke door den troep moest worden medegenomen,

¹⁾ Onder de sententie opgenomen. Red. M.R.T.

hem, beklaagde, deswege de order had gegeven om die kist op te nemen, dien marinier op diens order heeft geantwoord met de woorden: „Dat doe ik niet”, althans met woorden van dergelijke weigerende strekking, en ook inderdaad die munitiekist niet heeft opgenomen;

O. dat de Krijgsraad bij het beroepen vonnis, na te hebben overwogen dat Mutsaars beklaagde niet onder zijn bevelen had krachtens zijn betrekking als bevelvoerend militair, omdat Mutsaars niet door het daartoe bevoegde gezag met het commando was belast, kunnende naar 's Krijgsraads oordeel de onderofficier Klinkhamer niet als zoodanig worden gequalificeerd, terwijl evenmin Mutsaars' bevoegdheid in deze op de reglementen was gegrondvest, en dat beklaagde derhalve niet gepleegd heeft het misdrijf, bedoeld bij artikel 114, 1e lid, van het Wetboek van Militair Strafrecht, noch een ander bij eenige wet strafbaar gesteld feit, — beklaagde van het hem ten laste gelegd heeft vrijgesproken en, onder mededeeling van alle stukken, de zaak ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerende-Officier heeft verwezen;

O. dat beklaagde heeft verklaard:

dat hij op 10 Maart 1937 met een aantal andere schepelingen op de schietbanen te Den Helder was, alwaar zij geweeschietoefeningen hadden gehouden; dat hij op eigen gelegenheid naar het oefenterrein was gegaan omdat hij geëmployeerd was als cantinebediende; dat zij na afloop der schietoefeningen eerst met de sloep naar het laadstation van den Onderzeedienst zijn overgestoken; dat hij aldaar is aangetreden bij den troep schepelingen; dat de marinier der 1e klasse Mutsaars vóór het afmarcheeren tot hem heeft gezegd: „Pak die kist op”, waaruit hij begreep, dat deze de munitiekist bedoelde, welke hij te zamen met den zeemilicien-stoker van der Groes te dragen zou hebben, en dat het een kist was, die medegenomen moest worden naar de Kazerne voor den Onderzeedienst; dat hij dit bevel niet heeft opgevolgd; dat hij wist, dat de sergeant der Mariniers Klinkhamer den marinier Mutsaars als geleider van bedoelden troep had aangewezen;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1. Th. G. J. Klinkhamer, sergeant der Mariniers:

dat omstreeks de helft van de maand Maart 1937 door een troep schepelingen van de Kazerne voor den Onderzeedienst te Den Helder, waartoe ook beklaagde behoorde, geweeschietoefeningen zijn gehouden op de baan van de Pyrotechnische Werkplaats aldaar, waarbij hij baancommandant is geweest; dat hij na afloop van die oefeningen den marinier der 1e klasse Mutsaars bij zich heeft laten komen en tot dezen heeft gezegd: „Laat deze troep aantreden en marcheer ermede naar de Kazerne voor den Onderzeedienst; dat hij Mutsaars voorts opdracht heeft gegeven om de munitie, geweren enz. mede te nemen;

2. M. Mutsaars, marinier der 1e klasse:

dat hij op 10 Maart 1937 te Den Helder door den sergeant der Mariniers Klinkhamer is aangewezen voor het geleiden van een troep schepelingen, waartoe o.a. beklaagde behoorde, van de schietbaan naar de Kazerne voor den Onderzeedienst te Den Helder; dat hij, na zijn aanwijzing als geleider van den troep, beklaagde en een ander schepeling, t.w. den zeemilicien-stoker van der Groes, heeft belast met het dragen van een munitiekist, welke moest medegevoerd worden naar de kazerne; dat hij beklaagde de order heeft gegeven: „Neem die kist op”; dat beklaagde hem daarop heeft geantwoord met de woorden: „Dat doe ik niet” en de munitiekist niet heeft opgenomen;

3. B. J. Schuurman, matroos der 2e klasse:

dat beklaagde op 10 Maart 1937 van den marinier der 1e klasse Mutsaars de order heeft gekregen om een munitiekist op te nemen, waarop beklaagde dien marinier heeft geantwoord: „Dat doe ik niet” en de kist niet gedragen heeft;

O. dat door voormelde opgaven van den beklaagde en voormelde getuigenverklaringen, in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, — met dien verstande dat beklaagde heeft geantwoord met de woorden: „Dat doe ik niet” —, zoomede zijn schuld daaraan;

O. toch dat het Hof van oordeel is, dat beklaagde, voor wat betreft de hem door den marinier der 1e klasse Mutsaars gegeven order, onder de bevelen van dien marinier stond, zijnde laatstgenoemde door den sergeant der Mariniers Klinkhamer na afloop der schietoefeningen en met medeweten van beklaagde aangewezen tot het geleiden van den troep schepelingen naar de Kazerne voor den Onderzeedienst, terwijl de door den marinier der 1e klasse Mutsaars aan beklaagde gegeven order zonder twijfel noodzakelijk was voor de uitvoering van den aan genoemden marinier opgedragen dienst, zoodat met betrekking tot deze aan beklaagde gegeven order de verhouding van „meerdere tot mindere krachtens beschikking van het bevoegd gezag” (in casu van den sergeant der Mariniers Klinkhamer) ingevolge het bepaalde bij artikel 67, 1e lid sub 3°, van het Wetboek van Militair Strafrecht heeft bestaan;

O. dat niet wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven als bewezen is aangewezen, en beklaagde daarvan behoort te worden vrijgesproken;

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „opzettelijke ongehoorzaamheid”;

O. ten aanzien van de aan beklaagde op te leggen straf, dat het Hof te dezer zake eene gevangenisstraf voor den tijd van zeven dagen gerechtvaardigd acht, terwijl het Hof termen aanwezig acht om deze straf aan beklaagde voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet;

O. dat uit het vorenstaande volgt, dat het beroepen vonnis niet in stand kan blijven;

Gezien de artikels 2, 13, 15, 60, 62, 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 91 van het Wetboek van Strafrecht, 185 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie, en

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

En opnieuw rechtdoende:

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hiervóór als zoodanig is aangewezen, zoomede beklagde's schuld daaraan;

Qualificeert het bewezen verklaarde als: „opzettelijke ongehoorzaamheid”;

Veroordeelt beklagde deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van zeven dagen;

Beveelt evenwel, dat deze straf niet zal worden ondergaan, tenzij het Hof later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, no. 1, van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2, nos. 2-6, van die wet;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklagde meer of anders is ten laste gelegd, dan bij deze sententie bewezen is verklaard;

Spreekt hem daarvan vrij.

MEMORIE VAN APPEL in de zaak van den Zeemilicien-bediende der 3e klasse S.

Ik heb de eer het Hoog Militair Gerechtshof te 's Gravenhage mede te deelen, dat ik van het vonnis dd. 28 April 1937, inzake den zeemilicien-bediende der 3e klasse S. hooger beroep heb aange tekend, daar ik het met de vrijspraak van het den beklagde ten lastegelegde niet eens ben.

De vrijspraak berust op de volgende gronden:

dat de order, door getuige Mutsaars gegeven, niet was een dienstbevel, daar een dienstbevel alleen kan worden gegeven door een meerdere;

dat er echter tussehen den marinier der eerste klasse Mutsaars en den beklagde niet bestond de verhouding van meerdere tot mindere, daar toch het feit dat Mutsaars door den sergeant der Mariniers Klinkhamer was aangewezen als de geleider van den troep, waarvan ook beklagde deel uitmaakte, Mutsaars nog niet tot den meerdere van beklagde maakte;

dat immers Mutsaars beklagde niet onder zijn bevelen had krachten zijn betrekking als bevelvoerend militair, omdat Mutsaars niet door het daartoe bevoegde gezag met het commando was belast, aangezien de onderofficier Klinkhamer niet als zoodanig kan wor-

den gequalificeerd, terwijl Mutsaars' bevoegdheid in deze evenmin op de reglementen was gegrondvest.

Deze beslissing doet al direct feitelijk vreemd aan, omdat er wel wordt aangenomen dat Mutsaars beklaagde onder zijn bevelen had, doch niet onder diens dienstbevelen.

Immers indien de marinier der 1e klasse Mutsaars niet was de meerdere der manschappen van den troep, was er geheel geen gezagsverhouding van hem over die manschappen, en omgekeerd bestond er geen gehoorzaamheidsplicht noch in strafrechtelijken noch in krijgstuchtelijken zin van die manschappen ten aanzien der bevelen van Mutsaars. In strafrechtelijken zin niet, omdat het niet voldoet aan de door Mutsaars aan de manschappen van den troep gegeven bevelen, welke niet waren dienstbevelen, niet tot het delict „opzettelijke ongehoorzaamheid” kan leiden; in krijgstuchtelijken zin niet, omdat het niet voldoet aan die bevelen niet is „een niet in eenige strafwet omschreven feit, strijdig met eenig dienstbevel”.

Het geheele gemanoeuvreer van Mutsaars met den troep en de geheele marschdiscipline van dien troep, die n.b. de bijzondere bescherming van art. 41 der Inkwartieringswet genoot, zou dus alleen daarop berusten, dat het niet voldoet aan de door Mutsaars gegeven bevelen onbestaanbaar zou zijn met de militaire tucht of orde. De bevelen van een geleider van een troep bewaarschoolkinderen vinden ook slechts hun grondslag in de tucht en orde.

Ook juridisch is de uitspraak niet wel houdbaar.

Mutsaars had beklaagde niet onder zijn bevelen als bevelvoerend militair, omdat Mutsaars niet door het daartoe bevoegd gezag met het commando over dien troep was belast, kunnende naar 's Krijgsraads oordeel de onderofficier Klinkhamer niet als zoodanig worden gequalificeerd, terwijl Mutsaars' bevoegdheid in deze evenmin op de reglementen was gegrondvest.

Een restrictie, als door den Krijgsraad voor het begrip „bevelvoerend militair” gemaakt, kent de wet niet.

„„Bevelvoerend militair” is elk zelfstandig commandeerend militair”. (Zie Van der Hoeven deel II, blz. 93).

Mutsaars was zelfstandig commandeerend militair van den troep. Niet noodig is, dat men tot zelfstandig commandeerend militair van een troep wordt aangewezen door een bepaald daartoe aangewezen bevoegd gezag of op grond van een reglement. Integendeel:

„Zoodra meer dan één militair op last van *een meerdere in rang* (onderstreping van mij) gemeenschappelijk dienst doen en één van hen daarbij met het bevel is belast, is er eene als eenheid te beschouwen troepenafdeeling. Zij kan derhalve zeer talrijk zijn, doch evengoed uit twee manschappen bestaan, zoo dan maar aan één hunner het bevel over den andere is opgedragen” (Zie Van der Hoeven deel II, blz. 287).

Aan deze uitspraak van de M.v.T. op art. 128 W.M.S.R. is nog nooit getornd.

Op grond van het bovenstaande was Mutsaars, toen hij door sergeant Klinkhamer aangewezen werd als geleider van den troep schepelingen van de schietbaan naar de Kazerne voor den Onderzeedienst, zonder verdere ap- en dependentiën bevelvoerend militair van dien troep en ingevolge art. 67 aanhef en onder 3°. meerdere van de anderen van den troep, dien hij onder zijn bevelen had.

In het onderhavige geval was Mutsaars' order aan S. een dienstbevel.

De Fiskaal bij den Zeekrijgsraad,
D. FRANKEN.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 13 Juli 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiskaal: Mr. A. Brants (fung.).

Hinderlijk praten tijdens een voordracht, door den kapitein-adjutant voor de militairen gehouden over de krijgsgeschiedenis.

Niettegenstaande klagers ontkentenis is op grond van de zeer positieve en nauwkeurige verklaringen van den strafoplegger (die het vergrijp persoonlijk had waargenomen) eene vergissing in den persoon uitgesloten.

Beklag ongegrond. Strafreden verduidelijkt.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 31 Mei 1937, van den gewoon dienstplichtig-soldaat A., van het 5e Regiment Infanterie, in onderhoud bij de Specialistencompagnie van het 21e Regiment Infanterie, in garnizoen te Amersfoort, waarbij deze 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Commandant van eerstgenoemd Regiment ingediend over de straf van vier dagen licht arrest, hem op 24 Mei 1937 opgelegd door den Commandant der Regimentsschool van het 5e Regiment Infanterie, den Majoor J. de Vries, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Wanordelijk gedrag tijdens een voordracht, door den kapitein-adjutant voor de militairen gehouden over de krijgsgeschiedenis.”, bij welke beslissing, — op 31 Mei 1937 genomen en op denzelfden dag in afschrift aan klager uitgereikt, — het beklag ongegrond

werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en den strafoplegger;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat de in de omschrijving der strafreden bedoelde voordracht in den namiddag van 24 Mei 1937 door den Kapitein-Adjutant van het 5e Regiment Infanterie te Amersfoort is gehouden voor alle militairen van het Regiment;

O. dat klager heeft verklaard:

dat hij zeker weet, dat hij tijdens deze voordracht van den Kapitein-Adjutant niet heeft gesproken; dat hij de voordracht met zeer veel belangstelling heeft gevolgd en aldaar ernstig heeft zitten luisteren; dat hij den Majoor de Vries enkele malen in zijn richting heeft zien kijken, en dat hij naast een dienstplichtige met zeer donker haar zat;

O. dat de strafoplegger, Majoor J. de Vries, heeft verklaard:

dat hij bij de door den Kapitein-Adjutant gehouden voordracht, waarbij o.a. de beteekenis van het vaandel werd besproken, is tegenwoordig geweest;

dat op het oogenblik, waarop het vaandel werd getoond, een hinderlijk gemompel uit de soldatenbanken opsteeg;

dat hij omkijkende, heeft gezien, dat klager met den naast hem zittenden militair zat te praten;

dat hij zich onmogelijk in den persoon kan vergissen, aangezien hij na het voorgevallene nog enkele malen heeft omgekeken om des te beter het gezicht van klager te kunnen onthouden en bovendien, om vergissing te voorkomen, heeft opgelet naast wien klager op de soldatenbank zat, n.l. naast een dienstplichtige met zeer donker haar;

dat hij, toen daartoe gelegenheid bestond, dadelijk naar klager is gegaan en hem op het bureau heeft ontboden;

dat klager's ontkenning bij hem van den beginne af geen enkelen twijfel heeft doen rijzen;

O. dat op grond van bovenstaande zeer positieve en nauwkeurige verklaringen van den Majoor de Vries is gebleken, dat een vergissing in den persoon uitgesloten is;

O. dat klager mitsdien terecht is gestraft, terwijl de opgelegde straf naar 's Hofs oordeel niet te zwaar is, doch de omschrijving der strafreden behoort te worden verduidelijkt;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beslissing, door den Commandant van het 5e Regiment Infanterie op het beklag genomen, behoudens ten aanzien van de omschrijving der strafreden;

Wijzig deze omschrijving zoodat zij komt te luiden:

„Hinderlijk praten tijdens een voordracht, door den Kapitein-Adjudant voor de militairen gehouden over de krijgsgeschiedenis.”;

Gelast dat deze omschrijving van de strafreden in klager's straflijst zal worden ingeschreven in stede van die, waarover beklag;

Bepaalt dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Commandant van het 5e Regiment Infanterie, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 22 Februari 1937.¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert, Eerste-Luitenants J. P. Ilcken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

1°. Diefstal, gepleegd door een ambtenaar die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken (wegneming, op een kamer der kazerne waarin beklagde de functie van kamerwacht uitoefende, van een portemonnaie met f 7, toebehoorende aan een anderen mede op die kamer gelegerden dienstplichtige); 2°. Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is (bij een groepscommandant der politietroepen, tevens onbezoldigd rijksveldwachter in strijd met de waarheid aangifte doen dat hem in de kazerne, waarin hij gelegerd was, een portemonnaie met geld was ontstolen).

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens J. G., oud 20 jaar, geboren te Leeuwarden, gewoon dienstplichtig-soldaat bij de Tirailleur-compagnie van het 9e Regiment Infanterie te Assen, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

¹⁾ Bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 23 April 1937 is dit vonnis bevestigd, behoudens ten aanzien van de opgelegde straf, welke werd verzwaaard tot zes weken gevangenisstraf.

O. dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat, blijkens overgelegd extract-stamboek, de beklaagde op 5 October 1936 is ingelijfd bij het 9e Regiment Infanterie en tijdens het plegen van na te melden feiten nog niet met groot verlof was vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaring d.d. 26 October 1936 door den compagnies-commandant te Assen opgemaakt, beklaagde op 5 October 1936 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklaagde aan den voet van het hem op 13 November 1936 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

I. dat hij op of omstreeks 18 October 1936 te Assen, op de kamer der kazerne, waarin hij de functie uitoefende van kamerwacht, heeft weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een portemonnaie, inhoudende ongeveer *f* 7.—, althans eenig geld, toebehoorende aan den dienstplichtigen soldaat de Jager, althans aan een ander dan aan hem, beklaagde;

II. dat hij op of omstreeks 18 October 1936 te Assen bij den Groepscommandant der Politietroepen aldaar, A. W. van der Pijl, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, aangifte heeft gedaan, dat te zijnen nadeele in de kazerne, waarin hij gelegerd was, diefstal was gepleegd van een portemonnaie, inhoudende een bankbiljet van tien gulden en een dubbeltje, terwijl hij wist, dat dit strafbaar feit niet was gepleegd;

O. dat de beklaagde heeft verklaard:

dat hij bekend, zich aan de hem telastegelegde feiten te hebben schuldig gemaakt;

ad I: dat hij op 17 October 1936 op de kamer, waarop hij gelegerd was, met den soldaat de Jager een gesprek had, waarbij hij dezen aanried zijn geld in zijn veldjas op te bergen; dat hij op 18 October 1936 des morgens omstreeks halftwaalf uur kamerwacht was op kamer A 3 van de Wilhelminakezerne te Assen; dat hij alleen aanwezig was; dat hij de veldjas van den soldaat de Jager had zien hangen aan diens kribbekastje; dat hij de begeerte kreeg om te zien, of er in die jas geld was en zoo ja, om dat geld weg te nemen; dat hij de jas doorzocht en daarin een bruin-lederen portemonnaie vond; dat hij bevond, dat in die portemonnaie aanwezig waren twee rijksdaalders, twee guldens, eenig kleingeld en eenige sleuteltjes; dat hij die portemonnaie met inhoud uit de veldjas nam, daarmee naar de privaat ging en de portemonnaie met inhoud daarachter verstopte, met het doel dit alles later op te halen;

dat de portemonnaie en het geld noch geheel noch gedeeltelijk zijn eigendom waren en hij van niemand toestemming had gekregen om de portemonnaie of het geld zich geheel of gedeeltelijk toe te eigenen;

ad II: dat hij, nadat bovenstaande had plaats gehad, naar den sergeant van de week van de Tirailleur-Compagnie van 9 R.I. te Assen ging en dezen rapporteerde, dat van hem, beklaagde, op

onverklaarbare wijze uit zijn pantalon op kamer A. 3 van de Wilhelmina-kazerne te Assen een bruin lederen portemonnaie, inhoudende een bankbiljet van tien gulden en een dubbeltje, was gestolen; dat even daarna een sergeant-majoor van de Politietroepen kwam, die hem, beklaagde, een verhoor afnam; dat hij aan den sergeant-majoor hetzelfde verklaarde; dat er echter van hem in het geheel niet een portemonnaie, waarin een bankbiljet van f 10.— en een dubbeltje, gestolen was; dat hij nooit in het bezit was geweest van die portemonnaie met f 10.— en dat dubbeltje;

dat hij die valsche aangifte en die valsche verklaring aan de politie deed om daardoor de aandacht van zich af te leiden ten opzichte van den diefstal, die hij gepleegd had; dat eenige uren daarna de soldaat De Jager de vermissing van zijn portemonnaie met inhoud rapporteerde; dat hij, beklaagde, door de politie opnieuw werd gehoord; dat hij bij dat tweede verhoor heeft bekend de portemonnaie van den soldaat De Jager gestolen te hebben en dat de aangifte van de vermissing van zijn eigen portemonnaie niet op waarheid berustte;

O. dat E. de Jager, 20 jaar, slagersknecht, wonende te Workum-Zuid, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd: dat hij op 17 October 1936 met beklaagde, die met hem op kamer A. 3 van de Wilhelmina-kazerne te Assen gelegerd was, een gesprek had, waarbij beklaagde hem aanried zijn, getuige's, geld op te bergen in zijn veldjas; dat hij op 18 October 1936 des morgens bijkok in de keuken was en zijn veldjas, waarin zijn portemonnaie, inhoudende twee rijksdaalders, twee guldens, eenig klein geld en eenige sleuteltjes, aan den kapstok van zijn kribbekastje had gehangen; dat hij, toen hij om ongeveer 14 uur uit de keuken op de kamer kwam, zijn portemonnaie met inhoud vermiste; dat hij dat aan den sergeant van de week rapporteerde; dat hij bij den sergeant-majoor van de Politietroepen moest komen, aan wien hij mededeelde, dat hij, getuige, achterdocht had tegen beklaagde; dat de bovenbedoelde portemonnaie geheel zijn eigendom was en hij aan niemand toestemming had verleend zich die portemonnaie met inhoud geheel of gedeeltelijk toe te eigenen;

O. dat in het proces-verbaal dd. 19 October 1936 onder Nr. 15 op den ambtseed opgemaakt door A. W. van der Pijl, sergeant-majoor-instructeur behoorende tot — en Commandant van de Groep Politietroepen te Assen, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, o.m. staat gerelateerd:

dat op 18 October 1936 te omstreeks 12.30 uur beklaagde voor hem, relatant, verscheen, die hem de navolgende aangifte deed en verklaarde:

„Van morgen ben ik te ongeveer acht uur naar een samenkomst van het Leger des Heils gegaan. Voor ik wegging heb ik mijn portemonnaie in een zak van mijn werkkieel gedaan en deze kiel geborgen in mijn kribbekastje op de kamer waar ik gelegerd ben. Dit is kamer A. 3, paviljoen A. in de Wilhelmina-kazerne te Assen.

Ik weet zeker, dat ik dadelijk daarna mijn kribbekastje met slot en sleutel gesloten heb en den sleutel geborgen in de borstzak van mijn veldjas, die ik thans nog draag. Toen ik te ongeveer 11.45 uur weer op mijn kamer kwam, zag ik dadelijk dat mijn kribbekastje open stond en de kleding op mijn stroozak lag. Bij nader onderzoek bleek mij, dat mijn portemonnaie met inhoud verdwenen was. Ook was het hangslot, waarmede die kast gesloten was, weg. Ik waarschuwde direct den kamerwacht, doch deze wist nergens van en had ook niets verdachts gezien. Ik weet niet wie de dader kan zijn. Wel heb ik vermoeden op een soldaat, die ik niet ken met name, want die werd, toen hij van den diefstal hoorde, lijkwit. De portemonnaie, die met den inhoud mijn eigendom was, omschrijf ik U als volgt:

„Donkerbruin leder, met overslag en nikkelen sluiting. Daaronder een binnenvakje, met een drukknop gesloten. De inhoud bestond uit een bankbiljet van tien gulden en een dubbeltje. Op het bankbiljet stond het jaartal van aanmaak 1925. Met niemand heb ik er over gesproken dat ik tien gulden in mijn bezit had. Ik heb niemand toestemming gegeven mijn kribbekastje open te breken en daaruit mijn portemonnaie weg te nemen.”;

dat relatant daarna een onderzoek heeft ingesteld, tijdens welk onderzoek de soldaat De Jager relatant mededeelde, dat ook van hem een portemonnaie met inhoud was ontvreemd; dat relatant daarna beklaagde heeft medegenomen naar het Groepsgebouw der Politie-troepen te Assen, alwaar beklaagde als volgt verklaarde:

„Toen ik vanmiddag omstreeks twaalf uur en dertig minuten bij U aangifte deed van diefstal van mijn portemonnaie, heb ik gelogen. Ik heb mijn kribbekastje zelf opengemaakt. Zelf heb ik de kleding uit die kast gehaald en op mijn stroozak gelegd. Ik deed dit om daarmee het bewijs te hebben dat er iemand in mijn kastje was geweest. Ik heb nu veel spijt van het gebeurde. Ik heb bij U opzettelijk een valsche aangifte gedaan, omdat dit de schuld van mijn diefstal misschien niet aan het licht zou brengen”;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde de hem ten laste gelegde feiten heeft begaan, met dien verstande, ad I., dat de portemonnaie inhield ongeveer f 7.— en toebehoorde aan den dienstplichtigen soldaat De Jager;

Gezien de art. 2, 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, 10, 27, 44, 57, 84 en 188 en 310 Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan; Qualificeert het als:

ad I. Diefstal, gepleegd door een ambtenaar die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid, hem door zijn ambt geschonken;

ad II. Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is;

Veroordeelt den beklagde tot eene gevangenisstraf van drie weken;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering van de opgelegde gevangenisstraf van 18 tot 24 October 1936 in mindering zal worden gebracht.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 16 Maart 1937. ¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapiteins H. L. G. Lambert en B. P. F. van Driel, Eerste-Luitenants J. P. Ilcken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

1o. Opzettelijke ongehoorzaamheid; 2o. Feitelijke insubordinatie, beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende (nalaten te gehoorzamen aan den last van een dienstplichtig soldaat, dienstdoend korporaal van de week, om voor den middagmaaltijd zijn muts af te zetten en daarna dien meerdere met de vuist in het aangezicht slaan, zoodat hij bloedend verwond en pijnlijk aangedaan werd).

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens J. A. van O., oud 19 jaar, geboren te Woensel (Gem. Eindhoven), gewoon dienstplichtig soldaat bij de Tirailleur-Compagnie van het 17e Regiment Infanterie te Venlo, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 5 October 1936 is ingelijfd bij het 17e Regiment Infanterie en tijdens het plegen van na te noemen feiten nog niet met groot verlof

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 23 April 1937 bevestigd.

was vertrokken en blijkens ambtelijke verklaring d.d. 28 Januari 1937 door den Compagnies-Commandant te Venlo opgemaakt, beklagde op 5 October 1936 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 1 Maart 1937 betekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 9 Januari 1937 te Venlo, als militair:

I. nadat zijn meerdere, de dienstplichtige soldaat Van der Vegte, dienstdoend korporaal van de week, hem had gelast om voor den middagmaaltijd zijn muts af te zetten, opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

II. opzettelijk denzelfden meerdere zoodanig gewelddadig met de vuist in het aangezicht heeft geslagen, dat deze bloedend werd verwond en pijnlijk werd aangedaan;

O. dat de beklagde heeft verklaard:

dat hij bekent, zich aan de hem ten laste gelegde feiten te hebben schuldig gemaakt;

dat omstreeks 9 Januari 1937 de manschappen zich te ongeveer 13 uur aan tafel begaven in de eetzaal in Paviljoen III van de Frederik-Hendrik-kazerne te Venlo; dat hierbij eenigen hun hoofddeksel ophielden; dat hij met zijn muts op het hoofd ook aan tafel is gaan zitten; dat de dienstplichtige soldaat Van der Vegte, die dienst deed als korporaal van de week, op een gegeven oogenblik naar hem, beklagde, toekwam, en tegen hem zeide zijn muts af te zetten; dat hij aan deze order geen gevolg heeft gegeven; dat de muts op tafel viel; dat hij, beklagde, de muts greep en deze weer op zijn hoofd zette; dat Van der Vegte toen het bevel herhaald heeft en op gewonen toon zeide: „Zet nu eindelijk je muts af”; dat hij ook dit bevel niet heeft opgevolgd; dat hij Van der Vegte bleef aankijken; dat hij driftig werd, opstond, van zijn rechterhand een vuist maakte en daarmee Van der Vegte een stomp tegen den onderkant van diens neus gaf; dat hij zag, dat de neus van Van der Vegte begon te bloeden; dat hij daarna weer aan tafel is gaan zitten;

dat hij nu wel inziet, dat hij onjuist heeft gehandeld;

O. dat J. H. van der Vegte, 20 jaar, gewoon dienstplichtig soldaat Tirailleur-Compagnie van 17 R.I. te Venlo, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat op 9 Januari 1937 des namiddags omstreeks 13 uur op de eetzaal manschappen van Paviljoen III in de Frederik-Hendrik-kazerne te Venlo de middagmaaltijd genuttigd werd; dat hij in zijn functie van dienstdoend korporaal van de week het bevel gegeven heeft om de mutsen af te zetten; dat eenige manschappen dit hoofddeksel hadden opgehouden; dat, daar beklagde diens muts had opgehouden terwijl deze reeds aan tafel was gezeten, hij, getuige, na op beklagde te zijn toegelopen nogmaals herhaalde: „Muts af”; dat beklagde aan dit bevel niet gehoorzaamde; dat hij be-

klaagde nogmaals beval de muts af te zetten; dat beklaagde met een ruk achterover ging zitten, waardoor de muts op de tafel terecht kwam; dat beklaagde de muts dadelijk oprapte en deze wederom op het hoofd zette; dat hij beklaagde wederom heeft bevolen: „Nu zet je je muts af”; dat beklaagde wederom weigerde hieraan te voldoen; dat beklaagde plotseling opstond en hem getuige, onverhoeds met een zijner vuisten een stomp tegen de bovenkaak gaf; dat daardoor zijn neus begon te bloeden en van een der snijtanden de kroon afbrak;

dat hij aan zijn neus erg veel pijn heeft gehad, welke pijn eerst na verloop van tijd is afgenomen;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — ieder bewijsmiddel slechts gebezigd ten aanzien van het feit of de feiten, waarop het betrekking heeft — de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde de hem ten laste gelegde feiten heeft begaan;

O. dat de bewezen verklaarde feiten moeten worden beschouwd in zoodanig onderling verband te staan, dat zij ééne voortgezette handeling uitmaken;

Gezien de art.: 6, 10, 62, 114 en 117 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 56 en 91 Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als:

ad I. Opzettelijke ongehoorzaamheid,

ad II. Feitelijke insubordinatie,

beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende;

Veroordeelt den beklaagde tot een gevangenisstraf van eene week.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 16 Juni 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: kapitein-luitenant ter zee J. Fruin, luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsmans: Mr. Dr. J. A. E. Buiskool.

Als ouder ontucht plegen met een aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige, meermalen gepleegd, alle deze feiten als ééne voort-

gezette handeling beschouwd (als vader gedurende een drietal jaren herhaaldelijk ontucht plegen met zijn dochtertje van 10 tot 13 jaren) Art. 249 (oud) W. v. S.

Beklaagde op grond van de door hem gepleegde delicten ongeschikt geacht om in den militairen stand te blijven. Ontslag zonder ontzetting. Hoofdstraf 2 jaren gevangenisstraf.

Als bewijsmiddel gebezigd de door het kind, blijkens daarvan opgemaakt proces-verbaal, voor de politie afgelegde verklaring, ofschoon zij voor den officier-commissaris heeft gebruik gemaakt van het haar krachtens art. 217, 1° W. v. Sv. toekomende recht om zich van het geven van getuigenis te versootten.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiscaal tegen: A., oud 35 jaren, geboren te Maastricht, kleermaker, gedetineerd in het Marine-provoosthuis te Willemsoord;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad dd. 22 April 1937 No. 189 G. Geh. Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad dd. 9 Juni 1937, No. 5390 Int., en het aan den voet van dat bevel aan den beklagde tenlastegelegde:

dat hij als vader op verschillende tijdstippen in het tijdvak van ongeveer Februari 1933 af tot ongeveer Juni 1936, althans Augustus 1936 te Den Helder telkens met de aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige dochter Maria, geboren 6 Maart 1923, ontucht heeft gepleegd door telkens opzettelijk ontuchtig zijn mannelijkheid tegen haar vrouwelijkheid te brengen;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding dd. 10 Juni 1937, waarin bovenstaand bevel en de daarop gestelde tenlastelegging aan den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag, 16 Juni 1937 des namiddags ten 1½ uure;

Gelet op de verdediging van den beklagde voorgedragen door zijn raadsman Mr. Dr. J. A. E. Buiskool;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan het hem tenlastegelegde en veroordeeling deswege van hem tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee jaren, met bepaling dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak sedert den 3en April 1937 in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht, en hem ontsla uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

O. dat het extract-stamboek van den beklagde inhoudt:

dat hij op 18 September 1924 als marinier der 3e klasse in den

zeedienst is aangenomen, dat hij thans dient als kleermaker en zijn dienstbeëindiging is 17 Maart 1939;

O. dat ten processe aanwezig is en voorgehouden:

1e. Een proces-verbaal dd. 3 April 1937, op ambtseed opgemaakt door Klaas Horsman, Brigadier van politie der Gemeente Den Helder, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter en Geert de Haan, Agent van politie der Gemeente Den Helder, tevens onbezoldigd gemeenteveldwachter, relateerende, dat Maria A., geboren 6 Maart 1923 voor hen o.a. het volgende heeft verklaard: . . . enz.

2e. Een uittreksel uit de registers van den Burgelijken stand der gemeente Maastricht, houdende:

dat op zes Maart negentienhonderd drie en twintig te Maastricht is geboren een kind van het vrouwelijk geslacht genaamd Maria A., Vader Adolf A. en Moeder Maria B.;

O. dat beklagde ten processe heeft verklaard: . . . enz. (volledige bekentenis);

O. dat Maria A., de dochter van beklagde, voor den Officier-Commissaris gebruik heeft gemaakt van het haar krachtens art. 217 aanhef en onder 1° van het Wetboek van Strafvordering toekomende recht, om zich van het geven van getuigenis te versoonen;

O. echter dat dit recht van deze getuige niet te niet kan doen het feit dat voor de opsporingsambtenaren Horsman en de Haan door genoemde getuige de verklaring is afgelegd zooals in het proces-verbaal dezer ambtenaren is gerelateerd;

O. mitsdien dat door de verklaring van den beklagde en door den inhoud van meergenoemd proces-verbaal van de opsporingsambtenaren Horsman en de Haan wettig en overtuigend is bewezen met beklagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

O. dat het bewezen verklaarde valt onder artikel 249 van het Wetboek van Strafrecht, welk artikel bij de Wet van 18 Juli 1936, Staatsblad 203, uitgegeven den 24en Juli 1936, is gewijzigd;

dat ingevolge artikel 1 Sr. op de vóór het in werking treden dier wijzigingswet gepleegde feiten de oude strafbepaling dient te worden toegepast, tenzij de gewijzigde bepaling voor den beklagde gunstiger zoude zijn, hetgeen zeer zeker niet het geval is, gezien het feit, dat het gewijzigde wetsartikel, wat betreft de delicts-essentialia ruimer en dus voor den verdachte strenger is dan de oude bepaling, terwijl de strafpositie dezelfde is gebleven;

O. mitsdien dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als:

Als ouder ontucht plegen met een aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige, meermalen gepleegd, alle deze feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd;

O. dat waar beklagde zich gedurende een aantal jaren aan een reeks hoogst ernstige misdrijven heeft schuldig gemaakt hem na te noemen straf dient te worden opgelegd;

O. dat er termen aanwezig zijn om het door beklagde ondergane voorarrest geheel in mindering te brengen;

O. dat beklaagde op grond van de door hem gepleegde delicten ongeschikt moet worden geacht om in den militairen stand te blijven;

Gezien de artikelen: 1, 27, 56 en 249(oud) van het Wetboek van Strafrecht; 1, 23 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen met beklaagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van twee jaren;

Bepaalt dat de tijd door den veroordeelde voor de tenuitvoerlegging van deze uitspraak sedert den 3en April 1937 in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

Ontslaat hem uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen. ¹⁾

Noot van den inzender.

I. Een onderzoek naar beklaagde's geestvermogens bleef in deze zaak achterwege. Zooals bekend, bestaan omtrent het al of niet instellen van een dergelijk onderzoek ook geen wettelijke voorschriften. Van Hamel (Van Hamel—van Dijk, p. 326) meende, dat wettelijke aanwijzing van sommige gevallen van verplicht onderzoek aanbeveling zou verdienen. Als voorbeeld gaf hij opzettelijke misdrijven tegen het leven, sexueele delikten, herhaalde recidiven en gemotiveerde verzoeken door bloedverwanten.

In zijn rapport schreef de voorlichtingsambtenaar: „Hoewel bij het „onderzoek geen ernstige geestelijke defecten naar voren traden, „welke een dringende eisch voor een psychiatrisch onderzoek wettigen, zal toch in verband met de ernst van de gepleegde feiten een „dergelijk rapport zijn waarde hebben. Voor een leek is moeilijk een „juist oordeel omtrent de geestelijke toestand van den man te vormen; „een deskundige zal den Krijgsraad hieromtrent beter kunnen inlichten.”

Blijkbaar stelde deze ambtenaar zich op hetzelfde standpunt als „verscheidene leden” in het voorloopig verslag over de rijksbegroting 1935 van Justitie (Wetgevingsbijlagen N. J. CXIII, 27). Deze zouden het zeer op prijs stellen, indien de Minister als zijn oordeel wilde uitspreken, dat omtrent elken zedendelinquent een psychia-

¹⁾ Waarom *zonder* ontzetting? De militaire rechter schijnt wat huiverig om ontslag *met* ontzetting uit te spreken. Veroordeelingen tot die straf zijn zeldzaam. Wat de practische gevolgen betreft, maakt het thans weinig verschil. Toch zou het ons wel wenschelijk voorkomen, indien de rechter, bijv. in gevallen als bij bovenstaand vonnis berecht, een wel buitengewoon sordide misdrijf, in zijne beslissing uitdrukkelijk uitsprak, dat dergelijke individuen nimmer meer in den militairen dienst mogen terugkeeren. Red. M.R.T.

trisch en een voorlichtingsrapport behoort te worden uitgebracht. De Minister antwoordde (CXIII, 61), dat in den regel bij delikten tegen de zeden een psychiatrisch en een voorlichtingsrapport op zijn plaats zijn.

In de Eerste Kamer kwam men op de quaestie terug. Eenige leden (CXIII, 92) waren van oordeel, dat bij de veelvuldig voorkomende zedendelikten het vooronderzoek in te vele gevallen wordt opgedragen aan de reclasseeringsautoriteiten in plaats van aan psychiaters. Zij betreurden dit, aangezien de eerstgenoemden niet zelden een voldoende inzicht missen in zoodanige zaken, zoodat hunne voorlichting weinig waarde heeft. De leden, hier aan het woord, gaven den Minister in overweging, voor de bedoelde taak psychiaters aan te wijzen, die dan bij eene voorwaardelijke veroordeeling tevens, des noodzakelijk gesteund door een maatschappelijken leider, met het toezicht zouden kunnen worden belast.

Hierop antwoordde de Minister (CXIII, 108) als volgt: „Men onderscheide wél tusschen de voorlichtingsrapporten in strafzaken, uitgebracht door reclasseeringsorganen, en de rapporten door psychiaters uitgebracht in gevallen, waarin zij gehoord worden als deskundigen, wanneer een onderzoek der geestvermogens van verdachten is gelast. *Het gaat uiteraard niet aan om zoodanig onderzoek te doen instellen, alvorens er althans eenige grond is voor het vermoeden, dat er afwijkingen zijn.* Dit vermoeden kan in sommige gevallen, inzonderheid bij bepaalde zedenmisdrijven, reeds in den aard van het strafbare feit gelegen zijn, maar zal in het algemeen moeten opkomen uit wat er overigens omtrent den verdachte bekend wordt, en hiertoe kan het voorlichtingsrapport van eene reclasseeringsinstelling kostbare aanwijzingen bevatten. In vele gevallen zal dit rapport zoodanig onderzoek dan ook, rechtstreeks of indirect, suggereeren, en zal het des psychiaters taak niet onbelangrijk verlichten, doordat deze zonder hulp der reclasseering wel minder goed in staat is de ook voor hem betrouwbare gegevens omtrent maatschappelijke omstandigheden en verleden van den verdachte te verkrijgen.”

II. Het bewijs in deze zaak rustte in hoofdzaak op de verklaring van den beklaagde. Het slachtoffer had wel een verklaring bij de politie afgelegd, doch wenschte — in kennis gesteld met haar recht om zich te versoonen van het afleggen van getuigenis — tijdens de informatiën niets te zeggen. En zoo moest dan het bewijs geconstrueerd worden met een testimonium de auditu.

Tweeërlei vragen deden zich voor. *a.* Moest de Officier-Commissaris de getuige erop wijzen, dat zij een versoöningsrecht had? De wet zegt dienaangaande niets. Blok en Besier (Het Nederlandsche Strafproces I, p. 538) volstaan met het navolgende: „Het Wetboek kent aan sommige als getuigen verschenen personen het recht toe zich te versoonen van het geven van getuigenis of van het beantwoorden van bepaalde vragen, en wel in de eerste plaats aan de naaste betrekkingen van den verdachte — van wie niet gevergd mag wor-

den, dat zij „de geheele waarheid en niets dan de waarheid” zullen verklaren, ook wanneer hunne verklaring voor den verdachte noodlottig zou worden.” Men mag hieruit opmaken dat deze schrijvers een mededeelingsplicht voor den verhoorenden rechter aanwezig achten. Prof. van Bemmelen zegt in zijn leerboek p. 134/135: „Trouwens ook de rechterlijke ambtenaren zijn het er niet over eens of de verhoorende rechter een getuige, die zich op een verschooningsrecht kan beroepen, hierop attent moet maken.” En Mr. Minkenhof (p. 144) is evenmin positief. Het motief voor dit verschooningsrecht (t.w. der naaste verwanten) is volgens deze commentator hierin gelegen, dat men de naaste betrekkingen van den verdachte heeft willen sparen voor het pijnlijk conflict hun familielid of echtgenoot te bezwaren of onwaarheid te spreken. In ander verband (p. 145 bovenaan) merkt zij echter op, dat het wenschelijk is dat een getuige reeds in het opsporingsonderzoek op zijn verschooningsrecht opmerkzaam wordt gemaakt. A fortiori moet men dus wel aannemen, dat zij een mededeelingsplicht voor den verhoorenden rechter aanwezig acht. Het lijkt trouwens een eisch van goede rechtspraak, die slechts gebaat is met betrouwbare getuigenissen.

Gezien den grond van het verschooningsrecht mag men dus wel aannemen, dat de verhoorende rechter verplicht is den getuige in kennis te stellen met het hem eventueel toekomende recht om zich te verschoonen.

b. En indien nu de getuige van dat recht gebruik maakt en er is geen ander direct bewijs dan de verklaring van den verdachte, moet laatstgenoemde dan vrijuit gaan? De commentatoren van ons Wetboek van Strafvordering meenen van wel. Prof. van Bemmelen schrijft: „Zelf zou ik mij liever bij de meening van de Rotterdamsche „rechtbank aansluiten, die tot vrijspraak kwam in een geval, waarin „het bewijs mede gebouwd moest worden op een proces-verbaal, bevattende een verklaring van een getuige, die zich ter terechtzitting „op het verschooningsrecht had beroepen.” En Mr. Minkenhof zegt naar aanleiding van het arrest van den Hoogen Raad van 30 September 1929 N.J. 1929, 1549, waarbij de tegenovergestelde opvatting gehuldigd werd: „Niet te ontkennen is, dat hierdoor een bres geschoten wordt in het verschooningsrecht; iemand die van zijn bevoegdheid tot zwijgen niet op de hoogte was en er niet opmerkzaam op is gemaakt, zal licht voor de politie verklaringen kunnen hebben afgelegd, waarvan hij later spijt heeft. Maakt hij voor den rechter van zijn verschooningsrecht gebruik, dan wordt dit illusoir gemaakt door het voorlezen van zijn vroegere verklaring. In verband hiermede is het wenschelijk, dat een getuige reeds in het opsporingsonderzoek op zijn verschooningsrecht opmerkzaam wordt gemaakt.”

Bij Blok en Besier komt de quaestie niet rechtstreeks ter sprake. Zij verwerpen echter het testimonium de auditu op zich zelf reeds.

De Hooge Raad gaf blijk van een ander inzicht: men zie de arresten van 30 September 1929 en 8 Februari 1932, N.J. 1929, 1549 (W. 12039) en N. J. 1932, 620 (W. 12430). In het eerste geval be-

trof het de verklaring van den zoon van den verdachte, opgenomen in een als bewijsmiddel gebezigd proces-verbaal. Waar deze ter terechtzitting van zijn verschooningsrecht gebruik maakte, werd dit op die wijze gefrusteerd.

De cassatierechter zag hierin echter geen bezwaar. In het tweede geval besliste hij, dat de verklaring van een getuige, dat een persoon aan hem een mededeeling heeft gedaan, als bewijsmiddel mag gebezigd worden, ook al beroept die persoon zich voor den rechter op een hem toekomend verschooningsrecht.

B.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 7 Juli 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninek, luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: kapitein der mariniers W. A. J. Roelofsen.

Verduistering (toeëigening van een portemonnaie met f 116, aan boord gevonden door een als onderofficier van de wacht dienstdoend matroos 1e klasse).

Drie maanden gevangenisstraf voorwaardelijk. Proeftijd 2 jaren.

Het feit werd gepleegd omstreeks drie uur in den nacht van 29 op 30 April, terwijl beklaagde's vrijwillig dienstverband op 30 April 1937 was geëindigd. Hij is nu te begrijpen onder „militairen”, bedoeld in art. 63, 2° W. v. M. S., omdat hij als gewezen militair tot militairen dienst gebruikt werd, n.l. als onderofficier van de wacht aan boord van een oorlogsvaartuig, denzelfden militairen dienst als waartoe zijn vrijwillig dienstverband hem te voren verplichtte.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiscaal tegen: B., oud 27 jaren, geboren te Gaasterland, matroos der 1e klasse, gedetineerde,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad dd. 19 Mei 1937 No. 5366 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad dd. 28 Juni 1937, No. 5366 Int. en het aan den voet van dat bevel aan den beklaagde telastegelegde:

dat hij in den nacht van 29 op 30 April 1937 te omstreeks drie uur

te Vlissingen opzettelijk een portemonnaie, inhoudende een bedrag aan geld ad *f* 116.— of daaromtrent, welke portemonnaie met inhoud toebehoorde aan S. Wijdenes, althans aan een ander dan hem, beklagde, en welke portemonnaie met inhoud hij, beklagde, gevonden had en hij uit dien hoofde, althans anders dan door misdrijf, onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeeigend.

althans, dat hij in den nacht van 29 op 30 April 1937 te omstreeks drie uur te Vlissingen een portemonnaie, inhoudende een bedrag aan geld ad *f* 116.— of daaromtrent, welke portemonnaie met inhoud toebehoorde aan S. Wijdenes, althans aan een ander dan hem, beklagde, heeft weggenomen met het oogmerk om zich die portemonnaie met inhoud wederrechtelijk toe te eigenen;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding dd. 29 Juni 1937, waarin bovenstaand bevel en de daarop gestelde tenlastelegging aan den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den krijgsraad op Woensdag, 7 Juli 1937 des namiddags ten 1½ ure;

Gelet op de verdediging van den beklagde voorgedragen door zijn raadsman den Kapitein der Mariniers W. A. J. Roelofsen;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan het hem tenlastegelegde en veroordeeling deswege van hem tot eene gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden met bepaling dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van deze uitspraak sedert den 3den Mei 1937 in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

O. dat het extract-stamboek van den beklagde inhoudt:

dat hij zich op den 13en Januari 1928 als lichtmatroos in den zeedienst heeft verbonden, laatstelijk diende als matroos der 1e klasse, welk dienstverband geëindigd was op 30 April 1937;

O. dat ten processe heeft verklaard de getuige onder eede S. Wijdenes, oud 32 jaren: dat hij op 29 April 1937 des avonds te Vlissingen van Hr.Ms. „Douwe Aukes” naar den wal ging; dat hij ruim *f* 153.— op zak had; dat hij van dat geld in den loop van dien avond eenige rekeningen heeft betaald respectievelijk groot ruim *f* 32.—, *f* 1.95 en *f* 0.70; dat hij daarna zijn portemonnaie, waarin het overige geld, in zijn rechterjaszak heeft gedaan; dat hij toen aan boord van een sleepboot met den kapitein daarvan een borrel is gaan drinken en geheel weg is geraakt; dat hij niet weet wat er dien avond verder gebeurd is, doch den volgenden dag wakker werd in zijn kooi aan boord van Hr.Ms. „Douwe Aukes”; dat, toen hij zich later ging kleeden, hij merkte, dat hij zijn beurs miste; dat hij niemand toestemming heeft gegeven om zich de hem toebehoorende portemonnaie met inhoud toe te eigenen;

O. dat beklagde ten processe heeft verklaard:

dat hij is B., oud 27 jaren, geboren te Gaasterland, dienende als

matroos der 1e klasse; dat hij in den nacht van 29 op 30 April 1937 te ongeveer drie uur aan dek van Hr.Ms. „Douwe Aukes”, liggende te Vlissingen, op welk schip hij toen dienst deed als onderofficier van de wacht, een portemonnaie zag liggen; dat hij deze portemonnaie opraapte, opende en zag dat er bankpapier, een aantal guldens benevens nog eenig klein geld in zat; dat toen hij de portemonnaie op-raapte hij nog geen bepaalde plannen had, doch dat, toen hij haar opende en zag dat er zooveel geld in zat, hij, hoewel noch geld noch portemonnaie van hem waren, het geld er uitgenomen en in zijn broekzak gestopt heeft en de portemonnaie over boord geworpen heeft, een en ander met de bedoeling om zich dat geld toe te eigenen; dat hij geen vergunning had om zich die portemonnaie of dien inhoud daarvan toe te eigenen; dat de inhoud dier portemonnaie ongeveer f 116.55 bedroeg;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen den beklaagde primair is ten laste gelegd, met dien verstande dat de portemonnaie met inhoud toebehoorde aan S. Wijdenes;

O. dat beklaagde op het tijdstip van het plegen van het feit, immers in den nacht van 29 op 30 April 1937 te ongeveer drie uur, was een gewezen militair, omdat zijn vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht, hetwelk hem tot doorloopenden werkelijken dienst verplichtte tijdens den geheelen duur van dat dienstverband, ten tijde, dat hij het ten laste gelegde feit pleegde, was verstreken, immers op 30 April 1937 was geëindigd;

O. dat echter deze gewezen militair op het in de tenlastelegging genoemde tijdstip tot militairen dienst gebruikt werd n.l. als onder-officier van de wacht aan boord van Hr.Ms. „Douwe Aukes”, denzelfden militairen dienst als waartoe zijn vrijwillig dienstverband hem te voren verplichtte en hij dus ingevolge artikel 63 aanhef en onder 2e Wetboek van Militair Strafrecht onder „militairen” mede werd begrepen;

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: verduistering;

O. dat na te noemen straf geacht kan worden in goede verhouding te staan tot den ernst van het gepleegde delict in verband met de persoonlijkheid van den beklaagde en de omstandigheden waaronder het delict werd gepleegd;

O. dat de Krijgsraad termen aanwezig acht te bepalen dat deze straf voorwaardelijk zal worden tenuitvoergelegd, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen: 14a en 321 van het Wetboek van Strafrecht; 1, 2, 13, 15, 63 aanhef en onder 2e van het Wetboek van Militair Strafrecht; 185, 189, 190 en 219 van de Regtspleging bij de Zee-macht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan den beklaagde primair is ten laste gelegd met zijn schuld er aan gelijk hooger

werd overwogen en qualificeert het bewezen verklaarde als boven is vermeld;

Spreekt hem vrij van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen;

Veroordeelt den beklagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden;

Beveelt dat deze niet zal worden tenuitvoergelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van den proeftijd aan een strafbaar feit heeft schuldig gemaakt, of als militair zich schuldig heeft gemaakt aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht dat van ernstigen aard is of aan een krijgstuuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos 2—6 van die wet;

Bepaalt den proeftijd op 2 jaar;

Beveelt dat, onverminderd ieders rechten, na verloop van acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, het ten processe aanwezige geldsbedrag ad *f* 117.25, zal worden teruggegeven aan S. Wijdenes, aan wien dit geld wederrechtelijk werd onttrokken.

Noot van den inzender.

Dit vonnis is niet conform het rapport. Volgens den voorlichtingsambtenaar was in deze zaak geen taak voor de reclasseering. Beklaagde is tot het plegen van het feit vervallen, omdat hij een vrouw trouwde, die niet zuinig leefde. Van een toezichthouder kan men niet verwachten, dat hij zich met de gedragingen van de vrouw van beklagde bemoeit. Dat is iets wat beklagde moet doen.

De fiscaal ging met het voorlichtingsrapport mede en eischte een onvoorwaardelijke straf. De Krijgsraad legde een voorwaardelijke straf op zonder aftrek van het voorarrest, daarmede dus eigenlijk een gecombineerde straf toedienende. Men zal zich afvragen, of dit alles nu de moeite van het publiceeren loont. M.i. zeker, al was het dan alleen maar om de zoo verspreide misvatting uit den weg te ruimen, dat voorlichtingsrapporten gemaakt worden om eene voorwaardelijke veroordeeling te verkrijgen. Met deze zaak dienden nog twee andere zaken, waarin een rapport was uitgebracht. Ook daar had men volstaan met het geven van inlichtingen; de rapporteur wilde daarmede zeggen „conclusie omtrent reclassabiliteit ongunstig”. Ik vind zelfs in een conclusie van één dier rapporten: „Was „deze beklagde (een beroepsmilitair) in de gewone maatschappij „en niet bij zijn ouders thuis, dan zou een eenvoudige voorwaardelijke veroordeeling met oplegging van bijzondere voorwaarden „worden voorgesteld. Thans echter wordt een dergelijke straf niet „direct noodzakelijk geacht omdat in militairen dienst zijn financiën worden geregeld en op zijn overige gedrag wordt toegezien . . . „Daarom zal van een niet te lange onvoorwaardelijke straf meer „resultaat zijn te verwachten dan van een voorwaardelijke veroordeeling, te meer wijl van den heer Commandant vrij zeker is te

„verwachten, dat hij geen voorstel zal doen om beklagde straks „uit den militairen dienst te ontslaan.”

Vaak ontmoet men nog de opvatting, dat zoo'n rapport overbodig is. Zonder dat kan men het ook wel. Dengenen die zòo denken zou ik graag het Jaarverslag 1936 van het Genootschap in handen willen geven, waar de *voorlichtingsdienst* geschetst wordt als een middel ter verkrijging van zuivere rechtspraak, d.w.z. rechtspraak met aanzien des persoons, diens goede evenals diens slechte qualiteiten. Hoezeer overigens — lees ik op p. 23 — de voorlichtingsdienst begint erkend te worden in zijn juiste bedoeling, dat bewijst wel het Amsterdamsche verslag, dat bericht, dat in niet minder dan 7 gevallen, bij opdrachten van het Parket, die opdracht moest worden teruggegeven wegens gebrek aan medewerking van de zijde der verdachten. Wie zich bewust is meer zwart dan wit te hebben aan zedelijke kleedij, die laat zich niet gaarne schilderen in een Voorlichtingsrapport.

Volledigheidshalve zij hier nog aan toegevoegd, dat in de beide andere zaken een vonnis volgde conform het rapport: onvoorwaardelijke gevangenisstraf.

BRUNNER.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 3 April 1936.

President: Mr. E. K. Hesselink.

Leden: gep. kolonel tit der infanterie Dr. P. van Hulstijn Mr. H. W. van Nieuwenhuizen en hoofdofficier van administratie 2e klasse J. Rotgans (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. R. L. Jansen.

Raadsman: Mr. K. E. Kan.

Het sub 9° tenlastegelegde (gebruik maken van een valsche geschrift) is reeds geheel begrepen in het sub 7° tenlastegelegde (oplichting met gebruikmaking van dat valsche geschrift), nu, ofschoon de bewoordingen der tenlastelegging sub 7° en 9° niet geheel dezelfde zijn, kennelijk in beide gevallen hetzelfde materieele feit is ten laste gelegd, zoodat ten aanzien van het sub 9° tenlastegelegde niet nogmaals het recht van strafvordering aanwezig was en beklagde van dit onderdeel der tenlastelegging behoort te worden vrijgesproken.

Beklaagde ter zake van de gepleegde feiten ongeschikt geacht om in den militairen dienst te blijven, doch, in aanmerking genomen zijn dienstdtijd van meer dan 19 jaren en zijn zeer goed strafregister, zonder ontzetting.

Overeenkomstig de bedoeling van de desbetreffende wetsbepalingen

behooren de bepalingen betreffende de toerekening van de voorloopige verzekerde bewaring op den straftijd slechts te worden toegepast, indien de beklaagde daarmede daadwerkelijk is gebaat. Indien i.c. de tijd in voorloopige bewaring doorgebracht niet als straf wordt toegerekend, heeft beklaagde vóór de tenuitvoerlegging der hem opgelegde straffen een diensttijd van meer dan 20 jaren volbracht, zoodat de mogelijkheid van pensioenverleening voor hem behouden blijft. Op dien grond de voorloopige bewaring niet als straftijd toegerekend.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad te Tjimahi, ratione officii, appèllant tevens geappëlleerde, en N., algemeen stamboeknummer, oud \pm 40 jaren, geboren te Indramajoe (Cheribon), laatstelijk dienende als Javaansch korporaal 2de klasse bij het 2de Depôt Bataljon te Gombong; van en met 22 Juni 1935 tot en met 29 November 1935, en sedert 13 Januari 1936 in arrest, beklaagde-geappëlleerde tevens appèllant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Krijgsraad te Tjimahi, gewezen op 6 Februari 1936 en uitgesproken op 14 Februari 1936, waarvan appèl, waarbij beklaagde is schuldig verklaard:

terzake van het hem sub I tot en met III tenlastegelegde aan de misdrijven: „Lichte verduistering gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, driemaal gepleegd”;

terzake van het hem sub IV, V, X en XI tenlastegelegde aan de misdrijven: „Valseheid in geschrift gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, tweemaal gepleegd” en „Het opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift als ware het echt en onvervalscht, kunnende uit het gebruik enig nadeel ontstaan, gepleegd door een ambtenaar, die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, tweemaal gepleegd”; terzake van het hem sub VI en VII tenlastegelegde aan het misdrijf: „Oplichting, tweemaal gepleegd” en terzake van het hem sub VIII en IX tenlastegelegde aan de misdrijven: „Valseheid in geschrift” en „Het opzettelijk gebruik maken van het valsche geschrift als ware het echt en onvervalscht, kunnende uit dat gebruik enig nadeel ontstaan” en is veroordeeld terzake van de lichte misdrijven voormeld tot drie gevangenisstraffen respectievelijk voor den tijd van één maand en vijftien dagen, één maand en vijftien dagen en één maand, ¹⁾ en terzake van de misdrijven voornoemd tot

¹⁾ Blijkens art. 70 bis Ind. W.v.S., wordt „lichte verduistering”, art. 373, voor de oplegging van straf bij samenloop beschouwd als eene overtreding. „Lichte verduistering” is aanwezig indien het verduisterde niet bestaat in vee en de waarde niet meer bedraagt dan f 25. Maximum-straf: 3 maanden gevangenisstraf of f 60 boete.

gevangenisstraf voor den tijd van één jaar en ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen, met bepaling, dat de tijd door beklagde van en met 22 Juni 1935 tot en met 29 November 1935, en daarna sedert 13 Januari 1936 in voorloopige bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der vrijheidstraffen geheel in mindering zal worden gebracht en met last tot de teruggave na verloop van acht dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, van de als stukken van overtuiging gediend hebbende bescheiden en goederen, te weten:

- a. de schriftelijke bescheiden afkomstig van of bestemd voor militairen van het 2de Depot Bataljon aan den Commandant van dat Bataljon ter uitreiking aan rechthebbenden;
- b. de door den Post-, Telegraaf- en Telefoondienst overgelegde postwissel-formulieren aan het Hoofd van dien dienst;
- c. het heerenrijwiel merk „Croesco” fabrieksnummer 35721 met bijbehorende electrische lantaarn aan den heer A. de Vries, wonende te Gombong;

tenzij daarop door den eigenaar of rechthebbende onder den Secretaris van den Krijgsraad binnen voormelden termijn beslag zij gelegd;

Gelet op de door den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad te Tjimahi en door den beklagde respectievelijk op 3 en 7 Maart 1936, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagde in hooger beroep dd. 19 Maart 1936 en het relaas van beteekening, daarvan dd. 21 Maart daaraanvolgende;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. R. L. Jansen, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl ddo. 3 April 1936, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis, waarvan beroep, zal vernietigen ten aanzien van de beslissing en de qualificatie met betrekking tot punt IX der tenlastelegging, zoomede ten aanzien van de met betrekking tot de feiten IV t/m XI opgelegde hoofdstraf;

En te dien aanzien het vonnis verbeterende:

zal verstaan, dat punt IX der tenlastelegging buiten behandeling wordt gelaten;

beklagde N., algemeen stamboek No. . . . , terzake van de feiten sub IV t/m VIII, X en XI zal veroordeelen tot een gevangenisstraf voor den tijd van één jaar en zes maanden;

het beroepen vonnis voor het overige zal bevestigen met behoud van de aan beklagde mede opgelegde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Gelet op hetgeen door en namens beklagde ter terechtzitting in hooger beroep is aangevoerd;

Nog gezien de stukken;

O., dat beklagde heeft verzocht, in persoon ter terechtzitting in

hooger beroep te mogen verschijnen, weshalve hij daartoe is opgeroepen en hij ter terechtzitting is verschenen;

O., dat beklaagde mede heeft verzocht om toevoeging van een advocaat en procureur als raadsman, weshalve hem is toegevoegd Mr. K. E. Kan, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat aan beklaagde in de 7de plaats is ten laste gelegd, dat hij op 28 September 1934 te Gombong met het oogmerk om zich wederrechtelijk te bevoordeelen, den venduhouder Tan Ma Bing heeft bewogen tot de afgifte aan hem van een in de tenlastelegging nader omschreven heerenrijwiël, onder meer door aan dien venduhouder vóór den aanvang der vendutie ter inzage te geven een in die tenlastelegging eveneens nader omschreven machtiging, welke door hem beklaagde valschelijk was opgemaakt, althans ingevuld, en valschelijk onderteekend met den naam „Soekirman”;

dat aan beklaagde in de 8ste plaats is ten laste gelegd het valschelijk opmaken dan wel vervalschen van voornoemde machtiging en in de 9de plaats het op 28 September 1934 te Gombong opzettelijk gebruik maken van voormeld valsch geschrift, door het vóór de betreffende vendutie te overhandigen aan de in dat deel der tenlastelegging nader omschreven personen, dan wel aan den venduhouder Tan Ma Bing;

dat, ofschoon de bewoordingen der tenlastelegging sub 7 en 9 niet geheel dezelfde zijn, kennelijk in beide gevallen is ten laste gelegd hetzelfde materiele feit, te weten, dat beklaagde de valschelijk opgemaakte machtiging voornoemd heeft gebruikt om daarmee den venduhouder Tan Ma Bing te bewegen tot afgifte van het betreffende heerenrijwiël;

dat mitsdien de sub 9 ten laste gelegde feiten reeds geheel zijn begrepen in die, sub 7 ten laste gelegd, zoodat ten aanzien van het sub 9 tenlastegelegde niet nogmaals het recht van strafvordering aanwezig is en beklaagde van laatstgemeld onderdeel der tenlastelegging behoort te worden vrijgesproken;

O., dat voor het overige terecht de Krijgsraad op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis vermeld, beklaagde aan het hem tenlastegelegde heeft schuldig verklaard en die feiten juist heeft omschreven;

O., dat de opgelegde straffen naar 's Hof's oordeel in juiste verhouding staan tot den ernst der gepleegde feiten, terwijl het College eveneens met den Krijgsraad beklaagde terzake van die feiten ongeschikt acht, om in den militairen dienst te blijven;

dat de Krijgsraad geen termen aanwezig heeft geacht, beklaagde te ontzetten van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen en het Hof, in aanmerking genomen beklaagde's diensttijd van meer dan 19 jaren en zijn zeer goed strafregister, zich met deze beslissing kan vereenigen;

dat de Krijgsraad voorts termen heeft gevonden, den tijd door beklaagde in verzekerde bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der hem opgelegde straffen geheel in mindering te brengen;

O. te dien aanzien:

dat de wetsbepalingen, waarbij den rechter de bevoegdheid is toegekend, den tijd, door een beklaagde in verzekerde bewaring doorgebracht, als straftijd toe te rekenen uitsluitend zijn geschreven in het belang van den beklaagde en mitsdien een juiste wetstoepassing vordert, dat zij slechts dan behooren te worden toegepast, indien de beklaagde daarmede daadwerkelijk is gebaat;

dat, vermits de rechter in casu geen aanleiding heeft gevonden, beklaagde van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen te onttrekken, krachtens de bestaande wettelijke bepalingen hem de mogelijkheid, dat hem pensioen kan worden toegekend, niet zou zijn ontnomen, indien hij een voor pensioen meetellenden dienstdienst van ten volle twintig jaren bereids zou hebben volbracht;

dat beklaagde blijkens zijn stamboek op 12 December 1915 in militairen dienst is getreden en hieruit volgt, dat, indien de tijd, door hem van 22 Juni 1935 tot en met 29 November 1935 en sedert 13 Januari 1936 in verzekerde bewaring doorgebracht, hem niet als straf wordt toegerekend, hij vóór de tenuitvoerlegging der hem opgelegde straffen een dienstdienst van meer dan 20 jaren heeft volbracht en de mogelijkheid van pensioenverleening voor hem behouden blijft;

dat het Hof op deze gronden geen termen aanwezig acht, den tijd, door beklaagde in verzekerde bewaring doorgebracht, als straftijd toe te rekenen;

O., dat beklaagde's persoonlijke verschijning ter terechtzitting in hooger beroep gewenscht is voorgekomen, zoodat de daaraan verbonden kosten behooren te worden gebracht ten laste van den Lande;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsbepalingen en art. 211 van de Rechtspleging bij de Landmacht, alsmede de artt. 51 (3) ten 2de en (5) en 55 van 's Hofs Provisioneele Instructie en art. 9 van Staatsblad 1934 No. 173;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 6 Februari 1936 gewezen en op 14 Februari 1936 uitgesproken vonnis van den Krijgsraad te Tjimahi, waarvan beroep, voorzoover beklaagde daarbij is schuldig verklaard aan het hem sub IX tenlastegelegde, alsmede, voorzoover bij voormeld vonnis de tijd, door beklaagde van en met 22 Juni 1935 tot en met 29 November 1935 en sedert 13 Januari 1936 in voorloopige bewaring doorgebracht, bij de uitvoering der straffen geheel in mindering zal worden gebracht;

Spreekt beklaagde vrij van het hem sub IX tenlastegelegde;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige, zulks met behoud van de daarbij aan beklaagde opgelegde bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Verstaat, dat de kosten, verbonden aan beklaagde's persoonlijke verschijning ter terechtzitting in hooger beroep, zullen worden gebracht ten laste van den Lande.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 23 April 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. A. F. J. de Greve.

VERHOUDING VAN DEN INHOUD DER TELASTELEGGING IN HET BEVEL TOT VERWIJZING EN ONDER DAT TOT BIJEENKOMING VAN DEN KRIJGSRAAD. ONGEHOORZAAMHEID AAN EEN MEERDERE IN BURGERKLEEDING.

B.: 1°. Opzettelijke ongehoorzaamheid, tweemaal gepleegd; 2°. Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd. K.: Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld. W.: Opzettelijke ongehoorzaamheid.

(B.: 1°. nalaten te gehoorzamen aan het hem, achtereenvolgens door verschillende meerderen gegeven bevel om zijn naam en stamboeknummer op te geven; 2°. zijn rechterarm met de tot vuist gebalde rechterhand dreigend tegen een meerdere opheffen, zeggende: „kom er maar af, dan zullen we deze probeeren”. K.: den wijsvinger van zijn rechterhand en zijn linkerarm met de tot vuist gebalde linkerhand dreigend tegen een meerdere opheffen. W.: weigeren, althans nalaten te gehoorzamen aan het bevel om naam en stamboeknummer op te geven van een of meer andere schepelingen in zijn gezelschap vertoevende en van wie de meerdere rapport wilde maken).

Verwijzing legde ten laste ongehoorzaamheid tegenover sergeant S u m a m p o u w, onder het bevel tot bijeenkomst van den Krijgsraad gewijzigd in sergeant W o w o r. De Krijgsraad heeft ten onrechte deze wijziging ontoelaatbaar geoordeeld en op grond daarvan de telastelegging nietig verklaard. Verhouding van art. 9 tegenover art. 112 R.Z.

Een militair heeft ook een hem onbekenden niet in uniform gekleed meerdere, die zich als zoodanig aan hem bekend maakt of van wien hij hoort dat hij zich in zijne tegenwoordigheid aan anderen bekend maakt, onvoorwaardelijk als zijn meerdere te beschouwen, tenzij hij door de wijze waarop of de omstandigheden waaronder zulks geschiedt, gegronde redenen heeft om aan te nemen, dat die bekendmaking berust op onjuiste feiten. In dit laatste geval is de militair die weigert zich tegenover een als burger gekleed persoon als tegenover een meerdere te gedragen, niet strafbaar, zelfs al zou achteraf blijken dat die persoon inderdaad zijn militaire meerdere

was. I.c. hebben beklagden begrepen, dat zij tegenover meerderen stonden. Bekendmaking aan een beklagde persoonlijk is niet altijd noodig.

De bedreiging vond plaats naar aanleiding van dienstbevelen, mitsdien ter zake van een dienstaangelegenheid en dus in dienst.

Een duidelijke en in militaire termen door een meerdere aan een mindere gestelde vraag ter zake van een dienstaangelegenheid („Zeg matroos, hoe is de naam van dien matroos?“, wijzende op een derde) houdt in een dienstbevel om het gevraagde te beantwoorden.

Art. 74, 1° Inv.wet Mil. Straf- en Tuchtrect. Geen reden tot twijfel aan de geloofwaardigheid van den meerdere tegen wien het misdrijf is gepleegd.

Motiveering van de straffen.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, razione officii, appèllant, en

1°. B., stamboek No., oud 34 jaren, geboren te Haarlem, matroos der 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Witte de With“,

2°. K., stamboek No., oud 22 jaren, geboren te Den Helder, pijper der 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Piet Hein“ en

3°. W., stamboek No., oud 27 jaren, geboren te Dubbeldam, matroos der 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Piet Hein“ beklagden-geappèlleerden.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 4 Maart 1937, waarvan appèl, waarbij beklagde B. terzake van het hem telastegelegde, met vrijpraak van het hem meer of anders tenlastegelegde, is schuldig verklaard aan: 1° „Opzettelijke ongehoorzaamheid, tweemaal gepleegd“ en 2° „Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld“ en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van één maand, terwijl beklagde K. is vrijgesproken van het hem tenlastegelegde, zijnde dit niet wettig en overtuigend bewezen verklaard, met verwijzing van de zaak, voorzoover hem betreft, onder mededeeling van alle stukken ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden Officier, en de telastegging, voorzoover betreft beklagde W., is nietig verklaard; a)

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 5 Maart 1937, dus tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagden in hooger beroep dd. 9 April 1937 en het relaas van beteekening daarvan d.d. 14 April 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-

a) Zie de telastegging onder de sententie.

macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl d.d. 23 April 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal vernietigen, voorzover betreft 1ste beklagde B.: t.a.v. de hem opgelegde straf en t.a.v. de qualificatie sub ten 2de in het vonnis te zijnen aanzien vermeld; dit feit zal qualificeeren als: „Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd”; hem zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den duur van drie maanden; hem zal ontslaan uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

voorzover betreft 2de beklagde K.: voorzover deze daarbij is vrijgesproken van de hem tenlastegelegde bedreiging; hem zal schuldig verklaren aan het misdrijf: „Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld”; hem te dier zake zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den duur van een maand;

voorzover betreft 3de beklagde W.: met betrekking tot de uitgesproken nietigverklaring van de telastelegging voorzover betreft dezen beklagde; hem zal schuldig verklaren aan het misdrijf: „Opzettelijke ongehoorzaamheid”; hem te dier zake zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den duur van een maand;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklagden ter terechtzitting gevoerde verdediging;

Gezien de stukken;

O. dat aan beklagden op hun desbetreffend verzoek als verdediger is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. C. E. baron van Ittersum, wiens ambtsgenoot en vervanger Mr. A. J. F. de Greve, ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat de eerste rechter ten aanzien van beklagde W. de tenlastelegging nietig heeft verklaard op grond, dat deze beklagde naar den Zeekrijgsraad is verwezen terzake dat hij heeft geweigerd, zijn naam en stamboeknummer op te geven aan zijn meerdere, getuige *Sumampouw*, terwijl hem aan den voet van het bevelschrift tot bijeenroeping van den Zeekrijgsraad is ten laste gelegd, dat hij zou hebben geweigerd een zoodanige opgave te doen jegens zijn meerdere getuige *Wowor*, zijnde dit College van oordeel, dat, aangezien door beklagde tegenover beide getuigen feiten zijn gepleegd, de naamverandering inhoudt, dat aan beklagde een ander materieel feit is ten laste gelegd dan waarvoor hij naar den Zeekrijgsraad is verwezen; ^{b)}

O. te dien aanzien:

dat art. 9 der Rechtspleging bij de Zeemacht slechts voorschrijft, dat de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad, welke

b) Zie noot b onder de sententie.

den grondslag vormt voor de in te winnen informatiën, behelst een omschrijving van het feit, hetwelk den beklaagde wordt ten laste gelegd ¹⁾);

dat op het oogenblik, waarop de beschikking tot verwijzing wordt genomen, het eigenlijke onderzoek nog een aanvang moet nemen en dan ook aan de woorden „omschrijving van het feit” bezwaarlijk een andere beteekenis kan worden gehecht, dan dat den beklaagde door een summiere opgave van het feitencolplex, voorzover het in dit aanvangsstadium van het strafproces reeds bekend kan zijn, wordt bekend gesteld, ter zake waarvan hij in rechten wordt betrokken, terwijl krachtens het bepaalde bij art. 112, lid 2 dier Rechtspleging „het feit”, te weten een nauwkeurige weergave van de alsdan bekende feiten, door den Fiskaal aan den voet van het bevelschrift tot bijeenroeping van den Zeekrijgsraad wordt ten laste gelegd;

dat in de onderwerpelijke beschikking tot verwijzing aan beklaagde W. door weergave van de handelingen welke en tijd en plaats waarop zij zijn verricht, met duidelijkheid is bekend gesteld, ter zake van welk feitencolplex hij in rechten is betrokken, en de omstandigheid, dat de naam van den meerdere, jegens wien hij zich opzettelijk ongehoorzaam heeft betoond, daarin niet juist is vermeld, hem in geen deele in zijn verdediging kon schaden en, gelijk uit het onderzoek is gebleken, dan ook niet heeft geschaad;

dat derhalve de Zeekrijgsraad ten onrechte de tenlastelegging ten aanzien van dezen beklaagde nietig heeft verklaard en — met vernietiging in zoverre van het beroepen vonnis — alsnog op die tenlastelegging door het Hof recht zal moeten worden gedaan;

O., dat alle beklaagden hebben opgegeven — hetgeen ook door de getuigen is bevestigd, dat zij, op 27 September 1936 in de kampoeng Njamoek nabij de baai van Bantam de Inlandsche sergeanten-machinist Wowor en Sumampouw ontmoetende, die toen in burger gekleed waren, dezen niet kenden;

dat beklaagden K. en W. hebben ontkend, dat een dezer onder-officieren hen heeft aangesproken, beklaagde K. bovendien, dat hij den sergeant-machinist Wowor heeft bedreigd, doch beklaagde B. heeft erkend, te hebben geweigerd aan de herhaalde bevelen van zijn meerdere, getuige Wowor, om zijn naam en stamboeknummer op te geven, gevolg te geven, ook nadat deze en getuige Sumampouw zich aan hem beklaagde als onderofficieren hadden bekend gemaakt, omdat hij niet kon gelooven, dat zij dit inderdaad waren, terwijl hij het hem overigens tenlastegelegde, nl. dat hij zou hebben geweigerd, een bevel van gelijke strekking, hem door den later eveneens ter plaatse aanwezigen in uniform gekleeden meerdere den Inlandschen korporaalmachinist getuige Hasan, op te volgen, alsmede, dat hij getuige Sumampouw zou hebben bedreigd, heeft ontkend;

¹⁾ Alleen de schriftelijke beschikking is in R.Z. 9 op straffe van nietigheid voorgeschreven en niet, zooals in R.Z. 112 al. 2, ook de omschrijving van het feit. Red. M.R.T.

dat mitsdien vooraf behoort te worden nagegaan, of beklagden hebben begrepen, dat zij zich tegenover onderofficieren geplaatst zagen;

O. te dien aanzien:

dat een militair ook hem onbekende niet in uniform gekleede meerderen, die zich aan hem als zoodanig bekend maken of van wie hij hoort, dat zij zich in zijn tegenwoordigheid aan anderen bekend maken, onvoorwaardelijk als zijn meerderen heeft te beschouwen, tenzij hij door de wijze, waarop of de omstandigheden waaronder zulks geschiedt, gegronde redenen heeft om aan te nemen, dat die bekendmaking berust op onjuiste feiten;

dat in dit laatste geval het Hof — anders dan de Zeekrijgsraad — van oordeel is, dat de militair, die in zulk een geval weigert, zich tegenover een als burger gekleed persoon als tegenover een meerdere te gedragen, niet strafbaar is, zelfs al zou achteraf blijken, dat die persoon inderdaad zijn militaire meerdere was; ^{c)}

dat beklagde B. — en eveneens der beklagden raadsman in hooger beroep — heeft betoogd, dat hij, beklagde, niet kon gelooven, dat getuige Wowor en Sumampouw inderdaad onderofficieren waren, omdat zij, toen zij hem in gebroken Nederlandsch aanspraken en getuige Wowor om zijn naam en stamboeknummer vroeg, niet opraden, zooals hij van een onderofficier mocht verwachten;

dat deze beklagde evenwel desgevraagd niet nader heeft kunnen aanduiden, waaruit dat optreden dan zou hebben bestaan, zoodat slechts de vraag moet worden beantwoord, of de omstandigheid, dat getuigen Wowor en Sumampouw in burger gekleed waren en gebroken Nederlandsch spraken, beklagden kon doen twifelen aan de juistheid hunner bekendmaking;

dat deze omstandigheden in het onderwerpelijke geval bij beklagden geenszins de overtuiging hebben kunnen vestigen, dat genoemde getuigen zich in strijd met de waarheid aan hen als onderofficieren bekend maakten en wel op de navolgende gronden:

1°. dat beklagden zagen, dat genoemde getuigen waren van Inlandschen landaard, terwijl het van algemeene bekendheid is, dat Inlandsche schepelingen, bijzonderlijk de ouderen onder hen, gelijk deze getuigen, die niet, gelijk bij de jongeren het geval is, een bijzondere vóóropleiding hebben ontvangen, de Nederlandsche taal minder vloeiend spreken dan Europeesche schepelingen;

2°. dat het beklagden bekend was, dat op dien datum verschillende oorlogsschepen in de baai van Bantam lagen, zoodat zij konden verwachten, ter plaatse Inlandsche onderofficieren in burger te zullen ontmoeten;

3°. dat beklagden niet konden verwachten, in de kampoeng Njamoeck in de residentie Bantam andere personen van Inlandschen landaard te zullen ontmoeten, die hen in het Nederlandsch aan-

c) Zie noot c onder de sententie.

spraken en bovendien zoo goed op de hoogte waren van de militaire verhoudingen, dat zij hun stamboeknummer zouden vragen;

dat ten overvloede uit de gedragingen van de beklaagden B. en K. duidelijk is gebleken, dat zij zich ter dege bewust zijn geweest, dat de getuigen Wowor en Sumampouw inderdaad onderofficieren waren, daar zij in hun weigerachtige houding hebben volhard nadat getuige Hasan, die in korporaalsuniform was gekleed, ter plaatse was verschenen — waarbij beklaagde B. bovendien nog weigerde, een hem door dezen meerdere gegeven bevel op te volgen en dezen meerdere belette, zijn, beklaagde's, hoed van zijn hoofd te nemen om daarin het stamboeknummer te lezen — en zij, toen zij een autobus zagen naderen, waarin zich de in uniform gekleede korporaal getuige Oembo, dien zij kenden, bevond, in stede van dezen meerdere om inlichtingen te verzoeken, hetgeen, indien zij werkelijk zouden hebben getwijfeld aan de juistheid van de mededeelingen van de getuigen Wowor en Sumampouw, hun plicht zou zijn geweest, den chauffeur dier autobus hebben gesommeerd, door te rijden, toen zij zagen, dat de getuigen Wowor en Sumampouw zich tot getuige Oembo wendden met het verzoek hun den naam van beklaagde B. te noemen;

dat bovendien de voorstelling van zaken, door beklaagde B. gegeven, als zou getuige Wowor hem plotseling hebben aangesproken met de woorden: „ik jouw naam en stamboek” volkomen onjuist is;

dat toch blijkens de verklaring van getuige Wowor, beklaagde B., hetgeen deze erkent, een aantal ter plaatse verzamelde Inlandsche vrouwen en kinderen aan het schrikken had gemaakt, waarna zij uiteentreden, getuige Wowor aanvankelijk dezen beklaagde slechts het ongepaste van dit gedrag onder het oog bracht en pas, toen beklaagde B. daarop in hoogst onbehoorlijke termen antwoordde, zich als onderofficier aan hem bekend maakte en, nadat ook toen nog beklaagde B. doorging met op verregaand ongepaste wijze tegen hem te spreken, hem gelastte, zijn naam en stamboeknummer op te geven, zijnde dit zeer zeker de houding, die een mindere onderdergelijke omstandigheden van een meerdere kan verwachten;

dat op deze gronden het Hof wettig en overtuigend bewezen acht, dat alle beklaagden hebben begrepen, dat zij, toen zij de hun ten laste gelegde en hieronder nader te bespreken feiten pleegden tegenover meerderen stonden;

O. ten aanzien van het aan beklaagde B. tenlastegelegde:

dat het Hof op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis genoemd, wettig en overtuigend bewezen acht, dat deze beklaagde op tijd en plaats als ten laste gelegd, opzettelijk heeft nagelaten te gehoorzamen aan de hem door zijn meerderen, de getuigen Wowor en Hasan gegeven bevelen, zijn naam en stamboeknummer op te geven, zijnde dit bevelen ter zake van een dienstaangelegenheid, mitsdien dienstbevelen, en voorts, dat hij opzettelijk zijn meerdere getuige Sumampouw heeft bedreigd met geweld op de wijze, in de tenlastelegging nader omschreven;

dat deze bedreiging plaats vond enkele oogenblikken nadat getuige Wowor aan beklaagde eenige malen achtereen het voorschreven bevel had gegeven, en getuige Sumampouw naar aanleiding daarvan zichzelf en getuige Wowor als onderofficieren aan beklaagde had bekend gemaakt;

dat deze bedreiging derhalve plaats vond naar aanleiding van voornoemde dienstbevelen, mitsdien ter zake van een dienstaanleggenheid en dus in dienst;

dat derhalve de qualificatie van het ten aanzien van dezen beklaagde sub *b* tenlastegelegde en bewezen verklaarde verbetering behoeft;

O. ten aanzien van het aan beklaagde K. tenlastegelegde:

dat, gelijk reeds hierboven is overwogen, het Hof zich niet kan vereenigen met de opvatting van den Zeekrijgsraad, ^{d)} welke berust op de omstandigheid, dat de getuigen Wowor en Sumampouw zich niet aan hem persoonlijk als onderofficier hebben bekend gemaakt, vermits uit de verklaring van getuige Sumampouw blijkt, dat deze beklaagde in de onmiddellijke omgeving stond van beklaagde B., toen hij en getuige Wowor zich aan dezen bekend maakten, en uit beklaagde's eigen opgaven vaststaat, dat hij het tusschen de getuigen Wowor en Sumampouw en beklaagde B. voorgevallene gevolgd heeft, terwijl bovendien beklaagde K. tezamen met beklaagde B. den chauffeur van de autobus waarin getuige Oembo was gezeten, tot doorrijden heeft aangemaand, teneinde opgave der door de getuigen Wowor, Sumampouw en Hasan verlangde gegevens betreffende den persoon van beklaagde B. door laatstgenoemden getuige zoo mogelijk te voorkomen;

dat nochtans het door de verklaring van getuige Sumampouw bewezen feit, dat beklaagde K. niet heeft geantwoord op getuige's vraag: „Weet U den naam van dien Mijnheer?” geen strafbaar feit oplevert, vermits deze bewoordingen niet zijn de zoodanige, waarin een meerdere zich tot een mindere pleegt te richten, hebbende getuige Sumampouw ook uitdrukkelijk verklaard, deze bewoordingen te hebben gebruikt in de hoop, op deze wijze meer te kunnen bereiken dan door het geven van dienstbevelen;

dat het Hof zich ten aanzien van de overtuiging, dat beklaagden hebben begrepen, dat zij met onderofficieren te doen hadden, een ander oordeel zou hebben gevormd, indien de onderofficieren van den aanvang af een voor een militairen meerdere zoo weinig passende houding jegens beklaagden hadden aangenomen — op welk punt ook door den raadsman der beklaagden bij pleidooi de aandacht is gevestigd — doch, gelijk ook uit de opgaven der beklaagden zelf blijkt, door getuige Wowor tevoren wel degelijk bevelen zijn gegeven op de wijze, zooals dat van een militairen meerdere mag worden verwacht, en juist de zeer recalcitrante houding van beklaagden aanleiding heeft gegeven tot dit minder juiste gedrag van getuige Sumampouw;

d) Zie noot *d* onder de sententie.

dat door de verklaring van getuige Sumampouw, aan wiens geloofwaardigheid het Hof geen reden heeft te twijfelen — niettegenstaande beklaagde's ontkentenis en de verklaringen der door den Zeekrijgsraad gehoorde getuigen Kopijn en De Leeuw, die kennelijk hebben getracht, hun kameraden te sparen — welke krachtens art. 74 sub 1° der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht in casu, waar het betreft de verklaring van een meerdere aangaande een misdrijf tegen de ondergeschiktheid tegen hem zelf gepleegd, welke overigens wordt bevestigd door de verklaring van getuige Wowor en de opgaven van beklaagde betreffende zijn aanwezigheid ter plaatse, wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde K. getuige Sumampouw heeft bedreigd op de wijze, in de tenlastelegging omschreven;

dat dit feit, vermits het is gepleegd naar aanleiding van de hierboven weergegeven, niet als een dienstbevel aan te merken vraag, geacht moet worden te zijn gepleegd buiten dienst;

dat op deze gronden het beroepen vonnis behoort te worden vernietigd, voorzover daarbij beklaagde K. van de geheele tenlastelegging is vrijgesproken en hij alsnog aan het hem aan het slot der tenlastelegging omschreven feit moet worden schuldig verklaard, welk feit behoort te worden omschreven zooals hieronder aangegeven;

O. ten aanzien van het aan beklaagde W. tenlastegelegde:

dat deze beklaagde in beide instantiën heeft opgegeven, dat hij heeft gezien dat beklaagde B. in gesprek was met twee burgers, van wie een zich aan dien beklaagde als onderofficier bekend maakte en hem beval, zijn naam en stamboeknummer op te geven, doch dat hij zich met deze zaak verder niet heeft bemoeid om niet in moeilijkheden te geraken en zich kort daarop heeft verwijderd;

dat deze opgaven inhouden de erkentenis, dat hij beklaagde begreep, dat deze burgers inderdaad onderofficieren waren;

dat deze beklaagde heeft ontkend, dat getuige Wowor iets tegen hem gezegd heeft, doch het Hof het aan dezen beklaagde tenlastegelegde op gelijke wijze als hierboven ten aanzien van de verklaring van getuige Sumampouw overwogen, wettig en overtuigend bewezen acht door de verklaring van getuige Wowor;

dat getuige Wowor tot beklaagde W. heeft gericht de vraag: „Zeg matroos, hoe is de naam van dien matroos?” daarbij wijzende op beklaagde B.;

dat beklaagde W., in stede van deze vraag te beantwoorden, hem getuige toevoegde: „Bemoei je er niet mee, sodemieter op”;

dat hij getuige zich niet in den persoon kan vergissen, aangezien beklaagde W. — gelijk deze in beide instantiën ook heeft erkend — de eenige was van de toen ter plaatse aanwezige schepelingen, die een zwarte snor droeg;

dat een duidelijke en in militaire termen door een meerdere aan een mindere gestelde vraag terzake van een dienstaangelegenheid inhoudt een dienstbevel, om het gevraagde te beantwoorden en

derhalve door de verklaring van getuige Wowor wettig en overtuigend is bewezen, dat beklaagde W. het hem tenlastegelegde heeft gepleegd, weshalve hij, met vernietiging te zijnen aanzien van het beroepen vonnis, aan het hem tenlastegelegde behoort te worden schuldig verklaard, welk feit moet worden omschreven, zooals hieronder aangegeven;

O. ten aanzien van de opgelegde straffen:

dat alle beklaagden zich aan ernstige militaire misdrijven hebben schuldig gemaakt en bovendien door hun gedrag en houding ten processe, waarbij ieder spoor van berouw ontbreekt, hebben getoond, dat het hun aan het besef, dat zij aan meerderen van welken landaard ook, onvoorwaardelijke gehoorzaamheid verschuldigd zijn, te eenenmale ontbreekt;

dat dit bijzonderlijk geldt ten aanzien van beklaagde B., wiens onbehoorlijk gedrag vóór het plegen der feiten aanleiding heeft gegeven tot het gebeurde;

dat dan ook het Hof de hem door den eersten rechter opgelegde straf te licht acht en ten deze aanleiding zou hebben gevonden tot een veel zwaarder correctie, ware het niet, dat in aanmerking moet worden genomen, dat bij een doortastender optreden der onder-officieren de feiten althans ten deele wellicht hadden kunnen worden voorkomen;

dat weliswaar beklaagde B. zich tevoren in dienst slecht heeft gedragen en in 1931 zelfs wegens een ernstig misdrijf tegen de ondergeschiktheid tot gevangenisstraf is veroordeeld, doch het Hof, in aanmerking nemende, dat beklaagde na die veroordeeling zijn gedrag belangrijk in gunstigen zin heeft gewijzigd en zijn laatste conduites zeer goed zijn, anders dan de Advocaat-Fisikaal van oordeel is, dat hij ter zake van het thans gepleegde feit niet ongeschikt is te achten, om in den militairen dienst te blijven;

dat beklaagden K. en W. zich eveneens hoogst onbehoorlijk hebben gedragen, doch het Hof te hunnen gunste in aanmerking wil nemen, dat zij klaarblijkelijk in hoofdzaak tot het plegen der misdrijven zijn gekomen door misplaatst solidariteitsgevoel met beklaagde B. en voorts, dat zij in dienst gedurende de laatste jaren gunstig worden beoordeeld, weshalve na te noemen straffen geacht kunnen worden in juiste verhouding te staan tot den ernst der gepleegde feiten in verband met de persoonlijkheid van beklaagden;

dat ten aanzien van beklaagde W. tevens rekening moet worden gehouden met de hem mede ter zake van het thans gepleegde feit bereids opgelegde krijgstuuchtelijke straf van tien dagen streng arrest;

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsbepalingen, de artt. 6, 11, 114 en 116 lid 1 en 2 van het Wetboek van Militair Strafrecht, de artt. 9 en 10 van het Wetboek van Strafrecht, alsmede art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 4 Maart 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, ten aanzien van de omschrijving van het aan beklaagde B. sub *b* tenlastegelegde en bewezen verklaarde en ten aanzien van de aan dezen beklaagde opgelegde straf, alsmede, voorzoover daarbij beklaagde K. van het hem aan het slot der tenlastelegging te zijnen aanzien is vrijgesproken en de zaak te zijnen aanzien onder mededeeling van alle stukken ter verdere behandeling is verwezen naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier, voorts, voorzoover de tenlastelegging ten aanzien van beklaagde W. nietig is verklaard;

Verklaart den aan hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde B., stamboeknummer , ter zake van het hem sub *b* tenlastegelegde schuldig aan het misdrijf: „als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd”;

Veroordeelt hem ter zake van de feiten, waaraan hij bij het beroepen vonnis en deze sententie is schuldig verklaard tot gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, dat de aan hoofde dezer nader aangeduide beklaagde K., stamboeknummer , het hem aan het slot der tenlastelegging te zijnen aanzien omschreven feit heeft gepleegd;

Verklaart hem deswege schuldig aan het misdrijf: „als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld”;

Veroordeelt hem te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van een maand;

Verklaart wettig en overtuigend bewezen dat de aan hoofde dezer nader aangeduide beklaagde W., stamboeknummer , het hem tenlastegelegde heeft gepleegd;

Verklaart hem deswege schuldig aan het misdrijf: „opzettelijke ongehoorzaamheid”;

Veroordeelt hem te dier zake tot gevangenisstraf voor den tijd van twintig dagen;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

a. De tenlastelegging luidde:

Wat B. betreft:

„dat hij, dienende als matroos der 1ste klasse aan boord Hr. Ms. „Witte de With” destijds vertoevende in de baai van Bantam, ter- „wjl hij zich op 27 September 1936 in de omgeving van die baai in „kampong Njamoeck, althans elders in de provincie West-Java, aan „den wal bevond:

a. „nadat de eveneens aldaar vertoevende onderofficieren t.w. de „inlandsche sergeanten-machinist C. Wowor en K. P. Sumampouw „die in burgerkleeding waren, doch die zich ieder voor zich vóór het „geven van de na te noemen bevelen aan beklaagde als onderofficier „bij de Koninklijke Marine hadden bekend gemaakt — en de in

„uniform gekleede inlandsche korporaal-machinist Hassan, in verband met zijn — beklaagde's — wanordelijk en onkrijgstuchtelijk „gedrag ter plaatse, met de kennelijke bedoeling om rapport van hem „te maken, ieder voor zich, althans een of meer hunner, hem hadden „bevolen zijn naam en stamboeknummer op te geven, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan deze dienstbevelen „te gehoorzamen;

b. „na en naar aanleiding van de sub *a.* vermelde feiten, opzette- „lijk zijn meerdere den inlandschen sergeant-machinist Sumampouw „heeft gedreigd te zullen slaan, door zijn rechterarm met de tot vuist „gebalde rechterhand dreigend tegen dezen op te heffen, daarbij „zeggende „kom er maar af, dan zullen we deze probeeren”;

Wat K. betreft:

„dat hij dienende als pijper der 1ste klasse aan boord Hr. Ms. „„Piet Hein”, destijds vertoevende in de baai van Bantam, terwijl „hij zich op 27 September 1936 in de omgeving van die baai in „kampong Njamoeck, althans elders in de provincie West-Java, aan „den wal bevond, nadat de eveneens aldaar vertoevende inlandsche „sergeant-machinist K. P. Sumampouw, die in burgerkleeding was, „doch die zich voor het geven van het na te noemen bevel — „ten aanhoore van hem — als onderofficier bij de Koninklijke „Marine had bekend gemaakt, en, met de kennelijke bedoeling om „rapport te kunnen maken van een of meerdere van de toen in „zijn — beklaagde's — gezelschap vertoevende schepelingen hem „had bevolen naam en stamboeknummer van deze(n) schepeling(en) „op te geven, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, „aan dat dienstbevel te gehoorzamen, en daarbij opzettelijk dien „meerdere heeft gedreigd te zullen slaan, door den wijsvinger van „zijn rechterhand en zijn linkerarm met de tot vuist gebalde linker- „hand dreigend tegen dezen op te heffen;”

En wat W. betreft:

„dat hij, dienende als matroos der 1ste klasse aan boord Hr. Ms. „„Piet Hein” destijds vertoevende in de baai van Bantam, terwijl „hij zich op 27 September 1936 in de omgeving van kampong „Njamoeck, althans elders in de provincie West-Java, aan den wal „bevond, nadat de eveneens aldaar vertoevende inlandsche sergeant- „machinist C. Wowor, die in burgerkleeding was, doch die zich „voor het geven van het na te noemen bevel ten aanhoore van „hem — beklaagde — als onderofficier bij de Koninklijke Marine „had bekend gemaakt en, met de kennelijke bedoeling om rapport „te maken van één of meerderen van de toen in zijn — beklaagde's — „gezelschap vertoevende schepelingen, hem had bevolen naam en „stamboeknummer van deze(n) schepeling(en) op te geven, heeft „geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan dat dienstbevel „te gehoorzamen.”

b. De Krijgsraad had overwogen:

„O. met betrekking tot hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd:

dat artikel 9 van de Regtspleging bij de Zeemagt aan de Beschikking tot verwijzing den eisch stelt, dat daarin het feit aan den beklaagde ten laste te leggen wordt omschreven, terwijl volgens artikel 112 van die Regtspleging de tenlastelegging, voorkomende aan den voet van het Bevelschrift tot bijeenkoming van den Krijgsraad datzelfde feit moet betreffen;

dat derhalve dient te worden nagegaan of de wijziging door den Fiscaal naar aanleiding van de resultaten van de gehouden informatiën in die tenlastelegging aangebracht, toelaatbaar is;

dat ten tijde en ter plaatse als in de Beschikking tot verwijzing vermeld, door beklaagde feiten zijn gepleegd ten aanzien zoowel van getuige Sumampouw als van getuige Wowor — beiden Inlandsch sergeant-machinist —, welke feiten van soortgelijken aard zijn;

dat door deze omstandigheid het van primair belang moet worden geacht, dat bij de omschrijving van het feit in evenvermelde beschikking met name is genoemd de persoon, tegen wien de handeling is gepleegd, in casu Sumampouw;

dat immers daardoor is vastgelegd, dat beklaagde bij deze beschikking tot verwijzing, terzake van zijn gedragingen tegen getuige Wowor niet naar den Zeekrijgsraad is verwezen;

dat, nu de vorenbedoelde wijziging door den Fiscaal aangebracht, betreft het vervangen van den naam „Sumampouw” door „Wowor”, dit in wezen ten gevolge heeft gehad, dat de tenlastelegging, voorkomende aan den voet van het Bevelschrift tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad, een ander feit is komen te behelzen dan dat, omschreven in de Beschikking tot verwijzing;

dat dit ontoelaatbaar moet worden geacht;

dat mitsdien die tenlastelegging, voor zoover betreft dezen beklaagde, moet worden nietig verklaard.”

c. De Krijgsraad had overwogen:

„O. met betrekking tot hetgeen den beklaagde B. is ten laste gelegd, dat diens verweer, dat hij geen geloof hechtte aan de mededeelingen van de getuigen Wowor en Sumampouw dat deze onderofficieren waren, hem, beklaagde, niet kan baten, vermits beklaagde daarbij geheel op eigen verantwoording heeft gehandeld en nu gebleken is, dat getuigen inderdaad onderofficieren waren, beklaagde voor diens houding ten volle aansprakelijk dient te worden gesteld;

dat de ontkenenis van beklaagde, betreffende de aan dezen ten laste gelegde opzettelijke ongehoorzaamheid aan het door den in uniform gekleeden getuige Hassan gegeven dienstbevel, tegenover de positieve verklaringen onder eede van drie onderofficieren, het oordeel wettigt, dat beklaagde wel degelijk heeft begrepen dat hem door onderofficieren bevelen waren gegeven;

dat trouwens beklaagde's houding tegenover genoemde getuigen

en wel in het bijzonder diens optreden, toen die getuigen zich bij den inlandschen korporaal-konstabel Oembo van beklaagde's identiteit wilden vergewissen, dit oordeel bevestigt en er op wijst, dat beklaagde's verweer in hoofdzaak uit leugenachtige voorstellingen bestaat en dat dit verweer dan ook als zoodanig dient te worden verworpen."

d. De Krijgsraad had overwogen:

„O. met betrekking tot hetgeen den beklaagde K. is ten laste gelegd:

dat weliswaar uit de verklaring van den beklaagde, dat deze zich op een gegeven oogenblik heeft gevoegd bij den beklaagde B. en de getuigen Wowor en Sumampouw, en uit de verklaringen van deze getuigen, ten processe, is komen vast te staan, dat beklaagde K. zich gedurende eenigen tijd in de nabijheid van deze personen heeft bevonden;

dat echter tevens is komen vast te staan, dat noch getuige Sumampouw, noch getuige Wowor zich als onderofficier aan dezen beklaagde hebben bekend gemaakt;

dat ook niet uit anderen hoofde is gebleken, dat hem dit bekend heeft moeten zijn;

dat integendeel de bewoordingen van de vraag, door getuige Sumampouw aan hem gesteld: „Weet U de naam van die Mijnheer?” voor hem alleszins reden konden zijn om aan te nemen, dat hij hier *niet* met een militairen meerdere te maken had;

dat deze vraag niet kan worden aangemerkt als een dienstbevel in de zin van artikel 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat mitsdien uit het aanwezige bewijsmateriaal niet het wettig en overtuigend bewijs is te putten van de aan beklaagde ten laste gelegde feiten en hij daarvan dient te worden vrijgesproken;

dat het feit een krijgstuchtelijk vergrijp oplevert;

dat voor zoover dezen beklaagde betreft de zaak deswege ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden Officier dient te worden verwezen."

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 28 Mei 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. Hulstijn, gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. J. Coutinho (plv.).

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: officier van administratie 3^e klasse J. H. van de Wall.

Desertie in tijd van vrede (opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid en daardoor een bevolen reis met een oorlogsvaartuig, waartoe het bevel hem bekend was, niet medemaken).

Uitvoerige motiveering waarom i.c. oplegging van de bijkomende straf van ontslag — waartoe de A. F. had geconcludeerd — niet is geschied. Forceeren van die straf door het plegen van een misdrijf. Invloed van den wensch van een beklagde om te worden ontslagen. Uitsluitend de eventuele ongeschiktheid of onwaardigheid naar aanleiding van het door beklagde gepleegde feit in verband met zijn persoonlijkheid, is doorslaggevend en niet de vraag of ontslag al dan niet met beklagde's wenschen overeenkomt. Overigens is een algemeene regel hier niet te geven.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratione officii, appellant tevens geappelleerde, en J., stamboeknummer, oud 23 jaren, geboren te Tjimahi, Nederlandsch-Indië, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier der 2de klasse aan boord van Hr.Ms. „Sumatra”, gedetineerde; sinds 11 Mei 1937 bij dispositie van den Raad gesteld op vrije voeten, beklagde-geappelleerde tevens appelland.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op den 11den Mei 1937, waarvan appèl, waarbij beklagde, met vrijspraak van het hem meer of anders tenlastegelegde, ¹⁾ is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Desertie in tijd van vrede” en deswege veroordeeld tot eene gevangenisstraf voor den tijd van tien weken, met bepaling, dat de tijd door den beklagde vóór de tenuitvoerlegging van dit vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering dezer gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht vanaf den 10den April 1937 tot en met den 10den Mei 1937;

Gelet op de door den Fiscaal bij voornoemden Zeekrijgsraad en door den beklagde respectievelijk op 14 en 15 Mei 1937, dus tijdig gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagde in hooger beroep ddo. 21 Mei 1937 en het relaas van beteekening daarvan ddo. 24 Mei daaropvolgende;

¹⁾ De tenlastelegging luidde:

„dat hij, dienende als marinier der 2de klasse aan boord Hr. Ms. „Sumatra” destijds liggende te Soerabaja, na op den 27sten Februari 1937 van dat schip naar den wal aldaar te zijn gegaan met vergunning om te passagieren tot op de dagwacht van den 28sten Februari 1937, zich op laatstgenoemd tijdstip niet aan boord van dien bodem heeft teruggemeld, doch met het oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, althans zonder vergunning, is achtergebleven van passagieren en sindsdien opzettelijk voortdurend zonder vergunning afwezig is gebleven, tot hij zich op den 9den Maart 1937 heeft aangemeld bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, hebbende hij door voormeld feit een reis van Hr. Ms. „Sumatra” van Soerabaja naar zee, waartoe het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijs door hem kon worden vermoed, niet medegemaakt.”

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl ddo. 28 Mei 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het hooger beroep, het vonnis à quo zal vernietigen ten aanzien van de aan beklaagde opgelegde straf;

voornoemden beklaagde J., stamboeknummer, terzake van het feit, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van vier maanden;

beklaagde bovendien zal ontslaan uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen; het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op hetgeen door en namens beklaagde ter terechtzitting is aangevoerd;

Gezien de stukken;

O., dat beklaagde tot zijn verdediger heeft gekozen den Officier van Administratie der 3de klasse J. H. van de Wall;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd, de Zeekrijgsraad ook terecht op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis genoemd, beklaagde aan het hem tenlastegelegde schuldig heeft verklaard en dat feit juist heeft omschreven;

O., dat het Hof met den Zeekrijgsraad van oordeel is, dat niet is komen vast te staan, dat beklaagde het oogmerk heeft gehad, zich voor goed aan zijn dienstverplichtingen te onttrekken, doch wel, dat hij afwezig is gebleven, terwijl hij wist, dat inmiddels de bodem, waarop hij diende, Hr.Ms. „Sumatra”, zou uitvaren en hij door zijn afwezigheid deze bevolen reis niet zou kunnen medemaken, alsmede, dat beklaagde het feit heeft gepleegd met de bedoeling en in de verwachting, dat de militaire rechter hem deswege de bijkomende straf van ontslag uit den militairen dienst zou opleggen en hij aldus zou ontkomen aan zijn vrijwillig aangegane verbintenis voor den zeedienst voor den tijd van 6 jaren, welke in normale omstandigheden tot 11 December 1939 zou moeten voortduren, zijnde hem tevoren gebleken, dat een tusschentijdsche beëindiging van het dienstverband niet op andere wijze was te bereiken;

O. ten aanzien van de straf:

dat de Advocaat-Fiscaal van oordeel is, dat voor militairen, die zich niet ontzien, door het plegen van misdrijven een ontslag uit den hun niet bevallenden militairen dienst te forceeren, in dien dienst geen plaats is, immers zij door een zoodanige mentaliteit en gedraging blijk geven, daarvoor ongeschikt te zijn, waarbij het onverschillig is te achten, of die bijkomende straf al dan niet met hun wenschen overeenstemt, terwijl alsdan een strenge hoofdstraf op haar plaats is;

dat het Hof deze stelling in haar algemeenheid slechts in zooverre kan onderschrijven, dat uitsluitend de eventueele ongeschiktheid of onwaardigheid van den beklaagde naar aanleiding van het door hem gepleegde feit in verband met zijn persoonlijkheid voor de oplegging

van de bijkomende straf van ontslag doorslaggevend mag zijn en niet de vraag, of deze straf al dan niet met beklaagde's wenschen overeenkomt, doch anders dan de Advocaat-Fisikaal, van oordeel is, dat voor het overige ten deze geen algemeene regelen zijn te geven en ieder geval op zich zelf moet worden beoordeeld;

dat beklaagde's raadsman heeft betoogd, dat een geval als het door den Advocaat-Fisikaal geschetste zich hier niet voordoet, vermits beklagde tot zijn handelingen is gekomen, omdat bij hem tengevolge van aanmerkingen van zijn chefs en uitlatingen van een officier van gezondheid de onjuiste meening had post gevat, dat hij tengevolge van zijn eenigszins scheeven lichaamsbouw het in den dienst nooit verder zou kunnen brengen dan tot marinier der 2de klasse en zijn misdrijf moet worden toegeschreven aan een uit dat misverstand voortvloeiende depressie, terwijl hij daarvan thans ernstig berouw heeft;

dat, wat er van voorgeschreven uitlatingen en misverstanden zij, het Hof niet de overtuiging heeft bekomen, dat deze de eenige of zelfs voornaamste oorzaak van beklaagde's misdrijf zijn geweest, immers hij gedurende het geheele onderzoek daarvan slechts terloops heeft gerept en ook ter 's Hof's terechtzitting pas naar aanleiding van een vraag van den raadsman deze kwestie naar voren heeft gebracht, nadat hij tevoren had opgegeven, tot zijn daad te zijn gekomen, omdat hij inzag, dat hij door omstandigheden, aan zijn eigen schuld te wijten, later dan zijn jaargenooten promotie had gemaakt en hij vooral een tegenzin had tegen den dienst aan boord;

dat nochtans het Hof uit de houding van beklaagde ter terechtzitting wel de overtuiging heeft bekomen, dat hij thans berouw heeft over zijn gedrag en het hem ernst is met zijn verklaring, dat hij tegen het ontslag bezwaar heeft;

dat, gezien deze veranderde houding van beklaagde kort na het plegen van het misdrijf in verband met de omstandigheid, dat hij gedurende de jaren 1935 en 1936 in dienst goed werd beoordeeld en bij hem toen een voortdurende vooruitgang in zijn karakter, bruikbaarheid en militaire aard en eigenschappen werd geconstateerd, het College van oordeel is, dat er thans geen aanleiding is een bijkomende straf op te leggen dan wel de hoofdstraf te verzwaren;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het op 11 Mei 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hooge Raad (Burg. Kamer),

21 Mei 1937. (Mrs. Jhr. Feith, Kirberger, de Menthon Bake,
Nypels, Meckmann.)

Verwonding van een soldaat tijdens eene velddienstoefening tengevolge van eene baldadige handeling van een anderen soldaat. Aansprakelijkheid van den Staat krachtens art. 1403, derde lid. B. W. Aanvulling rechtsgronden.

De soldaat, die de schadeveroorzakende handeling pleegde (af-trekken van een geweer, waarop de andere soldaat geleund stond), bevond zich in werkelijken dienst en was als zoodanig ondergeschikte van den Staat, voor wien art. 1403, derde lid, B. W. geldt, ook wat de opzettelijk gepleegde misdrijven en baldadigheden betreft, mits deze vergripen plaats vinden in werkzaamheden, waartoe de meester den ondergeschikte gebruikt. Dit was onder de gegeven omstandigheden het geval, ook al gebruikte de dader niet het rijksgeweer van hemzelf. (Anders Proc.-Gen. Besier, met betoog, dat de oefening niet medebracht, dat de dader het geweer van den getroffen afrok.)

Het Hof heeft niet anders gedaan dan voor de gegrondbevinding van het verweer andere rechtsgronden bij te brengen dan door den Staat waren aangevoerd, waartoe het Hof alleszins bevoegd was.

*De grief van den Staat (inc. eischer tot cassatie), dat de dader niet was ondergeschikte van den Staat, is ongegrond. Voor het overige heeft inc. eischer, na de op het principaal beroep gegeven beslissingen, bij het middel geen belang. *)*

(B. W. artt. 1401, 1403; Rv. art. 48.)

Paul Timmer, wonende te Breda, eischer tot cassatie — incidenteel verweerder — van een op 4 Juni 1936 door het Gerechtshof te 's-Gravenhage tusschen partijen gewezen arrest (1937 No. 77 *Red.*)¹⁾, advocaat Mr. P. J. Paets tot Gansoyen;

tegen:

1. den Staat der Nederlanden, gevestigd te 's-Gravenhage, verweerder in cassatie — incidenteel eischer —, advocaat Jhr. Mr. G. W. van der Does, gepleit door Mr. J. Wolterbeek Muller en
2. H. van der Palm, wonende te Brussel, in zijn hoedanigheid van vader van zijn minderjarigen zoon Willem Anton van der Palm, verweerder in cassatie, niet verschenen.

*) Zie noot onder het arrest. (Red.).

¹⁾ Overgenomen in M.R.T. XXXII, blz. 628. Red. M.R.T.

Conclusie van den Proc.-Gen. Besier.

Post alia:

De inmiddels meerderjarig geworden Timmer voert thans de volgende middelen tot cassatie aan:

„1. S. en v. t. van artt. 162 Grondwet, 20 R. O., 48, 59, 141, 332, 343, 347, 353 Rv., 1401, 1402, 1403, 1407, 1954 B. W., doordat de Staat noch in eerste instantie noch in appèl het verweer heeft gevoerd, noch in appèl meer kon voeren als zijnde gedekt, dat van der Palm niet zou hebben gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij voor de Staat werd gebruikt, terwijl voorts de Staat in appèl geen grief heeft aangevoerd tegen de overweging van het vonnis, dat uit de vaststaande feiten, in het bijzonder, dat van der Palm de handelingen pleegde als militair, in dienst van den Staat, tijdens een militaire oefening en door middel van een rijksgeweer, volgt de aansprakelijkheid van den Staat krachtens art. 1403, lid 3 B. W. hebbende de Staat niet de feitelijke, doch alleen de juridische toepasselijkheid van art. 1403 B. W. betwist op grond, dat art. 1403 B. W. uitsluitend civielrechtelijke verhoudingen regelt en geen publiekrechtelijke, zooals in casu aanwezig; zoodat waar tusschen partijen feitelijk vaststond, dat van der Palm wel had gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij voor de Staat werd gebruikt, het Hof niet anders kon beslissen, terwijl voorts 's Hof's beslissing ten deze in strijd komt met het wat dit punt betreft in kracht van gewijsde gegane vonnis.

„2. S. en v. t. van artt. 1401, 1402, 1403, 1407 B. W., doordat het Hof, na feitelijk te hebben vastgesteld, dat van der Palm in werkelijken dienst zijnde, tijdens een militaire oefening waarbij gebruik gemaakt werd van rijksgeweren, geladen met losse patronen hoogst roekeloos en onverantwoordelijk, terwijl P. Timmer op een dergelijk geweer, geladen met losse patronen (zooals van der Palm wist), geleund stond, de haanpal van Timmer's geweer heeft omgelegd, zoodat er een schot kon afgaan, en vervolgens de trekker heeft overgehaald, waardoor een schot is afgegaan,

„overweegt: dat van der Palm niet geacht kan worden te hebben gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij voor den Staat werd gebruikt op overweging, dat van der Palm volgens de eigen stellingen van geïntimeerde tijdens een oefening als soldaat de geïncrimineerde daad heeft verricht niet eens met het geweer, dat hèm door den Staat was toevertrouwd en tusschen zijn handeling, die het karakter van baldadigheid draagt en de oefening als soldaat geen enkel oorzakelijk verband bestaat, zulks ten onrechte;

„daar het voor de toepassing van art. 1403 B. W. niet ter zake doet, dat de gepleegde handeling het karakter draagt van baldadigheid en daardoor springt buiten het raam en kader van de eigenlijke oefening (bedoelende het Hof blijkbaar dit door te overwegen dat door het baldadige karakter daarvan er tusschen de handeling en de oefening als zoodanig geen enkel oorzakelijk verband zou bestaan);

„en het niet ter zake doet, dat van der Palm niet geschoten heeft

met het geweer, dat hem, van der Palm, door de Staat was toevertrouwd, doch met een ander rijksgeweer, daar:

a. de wet voor de toepasselijkheid van art. 1403 B. W. niet eischt, dat er een verband, als door het Hof noodzakelijk geacht en geëischt, aanwezig is, tusschen de gepleegde onrechtmatige daad en den dienst, waarin de dader werkzaam was, omdat juist de wet in art. 1403 B. W. o.m. een aansprakelijkheid wil scheppen voor baldadige handelingen, door ondergeschikten in hun dienst gepleegd en

b. de wet voorts in art. 1403 B. W. de aansprakelijkheid niet beperkt tot handelingen begaan alleen met die middelen, die de meester zelf den ondergeschikte heeft ter hand gesteld, doch de aansprakelijkheid volgens art. 1403 ook omvat handelingen met onbevoegdelijk in dienst gebruikte dienstvoorwerpen."

Ook de Staat heeft incidenteel een beroep in cassatie ingesteld, doch alleen voor het geval, dat het tweede middel van Timmer in een of beide onderdeelen gegrond mocht worden bevonden. Het middel van den Staat luidt:

„S. of v. t. van artt. 1401, 1402, 1403, 1407 B. W., 182 Grondwet, omdat het Hof ten onrechte heeft „daargelaten” de vraag, of de indirecte aansprakelijkheid van den Staat voor onrechtmatige daden van zijn ambtenaren geregeld is in art. 1403 B. W., welke vraag het Hof niet had mogen „daarlaten” maar had moeten beslissen vóór het tot toetsing van de gestelde feiten aan de bepalingen van gezegd art. 1403 overging, en het Hof in elk geval had moeten beslissen, dat Willem Anton van der Palm, vrijwilliger bij een landstormverband, niet was een ondergeschikte van den Staat in den zin als in het derde lid van art. 1403 voormeld bedoeld.”

Het eerste middel in de hoofdzaak schijnt mij ongegrond.

De grief, dat de Staat niet in eersten aanleg het verweer had gevoerd, dat van der Palm niet zou hebben gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij voor (door?) den Staat werd gebruikt, kan niet opgaan, daar in dien aanleg niet door de eischeres was gesteld en dus geen tegenspraak behoefde, dat dit wel het geval was geweest. Wel was dit een vereischte voor de door de Rechtbank aangenomen aansprakelijkheid van den Staat krachtens art. 1403 B.W., zoodat het door haar vonnis belang kreeg. Toen mocht het Hof aan de reeds in eersten aanleg door den Staat opgeworpen niet-ontvankelijkheid van den eisch ambtshalve den nieuwen grond onderschuiven, dat van der Palm niet had gehandeld in de werkzaamheden, waarin hij door den Staat werd gebruikt, nu diens handelingen het karakter droegen van baldadigheid, iets waartoe wel zonder meer mag worden aangenomen, dat de Staat zijn militairen niet bezigt. Immers deze grond was niet een feitelijke, doch een rechtskundige waardeering van de vaststaande feiten en wel eene, welke daarop volkomen paste. Wat baldadigheid is in den zin van art. 424 Sr., heeft de H. R. herhaaldelijk beslist: een handeling gepleegd met den wil om kwaad te doen zonder zich

rekenschap te geven van of zich te bekommeren over de gevolgen, (zie o.a. arresten van 19 November 1900 W. 7528 en van 5 November 1917, W. 10198, N. J. 1917, blz. 1232). Aangenomen mag worden, dat het Hof ditzelfde begrip bedoeld heeft. Hiervoor is dus wel een zeker opzet noodig doch dit is bij van der Palm ten aanzien van het omleggen van den pal en het overhalen van den trekker ook uit den aard der zaak aanwezig geweest en wordt niet te niet gedaan door de omstandigheid, dat ten aanzien van het gevolg, de verwonding en de schade, slechts schuld aanwezig was. Integendeel, dat samengaan van opzet en schuld is juist het kenmerk van baldadigheid.

Wat verder bij dit middel werd aangevoerd omtrent het feitelijk vaststaan, dat van der Palm zou hebben gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij door den Staat werd gebruikt, wordt bij het volgende middel herhaald en dus beter naar aanleiding hiervan besproken.

Ook met dit tweede middel kan ik mij niet vereenigen.

Dat van der Palm heeft gehandeld tijdens een militaire oefening, doet niets af en evenmin, dat hij daarbij gebruik maakte van een rijskgeweer. Aansprakelijkheid van den Staat zou eerst dan aanwezig zijn, indien de oefening had medegebracht, dat van der Palm als onderdeel daarvan Timmers geweer aftrok, hetgeen het Hof juist heeft verworpen door feitelijk te beslissen, dat tusschen de oefening en van der Palms handeling geen oorzakelijk verband bestond. Wel beperkt art. 1403 B. W. de aansprakelijkheid van den meester enz. niet tot handelingen begaan met de middelen, welke hij zelf zijn ondergeschikte heeft ter hand gesteld, doch evenmin omvat het omgekeerd alle handelingen, welke met behulp van die dienstvoorwerpen zijn gepleegd, ook als die handelingen, met de werkzaamheden, waartoe hij den pleger heeft gebruikt, niets te maken hebben.

Indien dit juist is, vervalt het incidenteele beroep van den Staat met de voorwaarde, waaronder het is ingesteld.

Overigens zou ik ook hier met het aangevoerde middel niet kunnen medegaan.

Nu het Hof heeft beslist, dat ook bij toepasselijkheid in het algemeen op den Staat van art. 1403 B. W., de tegen hem als in sommige gevallen indirect aansprakelijke voor de handelingen zijner ondergeschikten, de tegen hem gerichte vordering toch niet ontvankelijk zou zijn, omdat van der Palm niet heeft gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij werd gebruikt, (wat trouwens bij dagvaarding niet was gesteld), daar tusschen diens handelingen en deze werkzaamheden het vereischte verband ontbrak, deed het ook niets af, of art. 1403 op de verhouding van den Staat tot zijn ambtenaren toepasselijk is en of van der Palm in den zin van dit wetsvoorschrift ondergeschikte van den Staat was en kon het Hof dus deze vragen daarlaten.

Ik concludeer tot verwerping van het beroep in de hoofdzaak en tot veroordeeling van den eischer in de kosten in cassatie gevallen.

De Hooge Raad, enz.;

O. dat blijkens het bestreden arrest tusschen partijen vaststaat: dat Willem Anton van der Palm, die zich op 2 December 1930 als vrijwilliger bij het landstormverband 's-Gravenhage had verbonden en op 20 Juli 1931 in werkelijken dienst was gesteld tot deelname aan de zomeroefeningen, op 28 Juli 1931 tijdens een oefening van de 2e Compagnie Detachement zomeroefeningen Kaderlandstorm in de omgeving van Laren (N.-H.), waarbij gebruik gemaakt werd van rijksgeweren, geladen met losse patronen, hoogst roekeloos en onverantwoordelijk, terwijl Paul Timmer met een dergelijk geweer, waarvan van der Palm wist dat het met losse patronen geladen was, bij den rechtervoet daarop geleund stond, zoodat de mond van den loop van dat geweer zich bevond in diens rechteroksel en terwijl van der Palm bovendien wist, dat een schot uit het bedoelde geweer, gelost met losse patronen, hoogst ernstige verwondingen veroorzaken kon, de haanpal van Timmer's geweer heeft omgelegd, zoodat er een schot kon afgaan en vervolgens den trekker heeft overgehaald, waardoor een schot is afgegaan, tengevolge waarvan de groote slagader nabij de okselholte is doorgeschoten;

dat Timmer na de verwonding in een ziekenhuis operatief is behandeld en tengevolge van die verwonding groote schade heeft geleden;

dat van der Palm ter zake van het bovenstaande door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch tot straf is veroordeeld;

O. dat Timmer, stellende dat van der Palm voormelde onrechtmatige daad heeft begaan in de uitoefening van zijn publiekrechtelijke functie als militair in dienst van den Staat, bij inleidende dagvaarding voor de Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage primair heeft gevorderd schadevergoeding, het bedrag nader op te maken bij staat, van den Staat en subsidiair van Willem Anton van der Palm;

dat de Staat als verweer heeft gevoerd, dat van der Palm bij zijn roekelooze daad niet als orgaan van den Staat is opgetreden, terwijl art. 1403, lid 3, B. W. niet toepasselijk is bij de publiekrechtelijke verhouding van Staat tot militair, weshalve Timmer in zijn vordering niet-ontvankelijk is, althans deze hem moet worden ontzegd;

dat de Rechtbank, na te hebben overwogen, dat van der Palm niet is opgetreden als orgaan van den Staat, doch dat uit de vaststaande feiten, in het bijzonder dat hij de handelingen pleegde als militair, in dienst van den Staat, tijdens een militaire oefening en door middel van een rijksgeweer, volgt de aansprakelijkheid van den Staat krachtens art. 1403, lid 3, voormeld, de vordering tegen den Staat heeft toegewezen en de subsidiaire vordering tegen partij

van der Palm, als daardoor niet aan haar oordeel onderworpen, niet heeft onderzocht;

O. dat het Hof op het beroep van den Staat het vonnis van de Rechtbank heeft vernietigd, Timmer niet-ontvankelijk heeft verklaard in zijn vordering tegen den Staat en de zaak naar de Rechtbank heeft teruggewezen om de subsidiaire vordering te onderzoeken;

dat het Hof daarbij heeft overwogen:

dat appellant zich gegriefd gevoelt dat de Rechtbank ten deze art. 1403 B. W. toepasselijk heeft verklaard;

dat het Hof deze grief gegrond oordeelt;

dat toch — daargelaten de vraag of de indirecte aansprakelijkheid van den Staat voor onrechtmatige daden van zijn ambtenaren geregeld is in art. 1403 B. W. — deze regeling toch niet tot gevolg zou kunnen hebben dat ten deze de Staat voor de handelingen van van der Palm aansprakelijk zou kunnen worden gesteld, daar toch van der Palm niet geacht kan worden te hebben gehandeld in de werkzaamheden, waartoe hij voor den Staat werd gebruikt;

dat immers van der Palm volgens de eigen stellingen van geïntimeerde tijdens een oefening als soldaat de geïncrimineerde daad heeft verricht niet eens met het geweer dat hem door den Staat was toevertrouwd en tusschen zijn handeling, die het karakter van baldadigheid draagt, en de oefening als soldaat geen enkel oorzakelijk verband bestaat;

O. dat Timmer tegen dit arrest als middelen van cassatie heeft aangevoerd: Zie Concl. Proc.-Gen.;

O. dat de Staat zijnerzijds incidenteel beroep in cassatie heeft ingesteld, evenwel slechts subsidiair voor het geval het tweede van de door Timmer voorgedragen middelen gegrond mocht worden bevonden;

dat het cassatiemiddel van den Staat luidt: Zie alsvoren;

O. aangaande het eerste middel van Timmer:

dat de Staat zoowel in eersten aanleg als in hooger beroep de ontvankelijkheid van de vordering van Timmer heeft betwist, omdat naar geldend recht uit de gestelde feiten geen aansprakelijkheid van den Staat zou voortvloeien, en het Hof niet anders heeft gedaan dan voor de gegrondbevinding van dit verweer andere rechtsgronden bij te brengen dan door den Staat waren aangevoerd;

dat het Hof daartoe alleszins bevoegd was en het middel derhalve ongegrond is;

O. wat betreft het tweede middel:

dat voor een juiste beoordeeling daarvan voorop gesteld dient te worden in de eerste plaats, dat ook de Staat uit kracht van art. 1403, lid 3, aansprakelijk is voor schade door zijn ambtenaren en ondergeschikten veroorzaakt in de werkzaamheden, waartoe hij deze gebruikt heeft, en voorts dat van der Palm, die zich op 20 Juli 1931 in werkelijken dienst bevond, als zoodanig ondergeschikte was van den Staat;

dat, anders dan het Hof schijnt te meenen, de aansprakelijkheid van den meester ingevolge voormeld voorschrift zich ook uitstrekt tot opzettelijke door den ondergeschikte gepleegde misdrijven en baldadigheden, ook al vallen deze als regel buiten de taak door den meester aan den ondergeschikte opgedragen, mits deze vergrijpen plaats vinden in de werkzaamheden, waartoe de meester den ondergeschikte gebruikt;

dat ten deze Timmer en van der Palm bij de uitvoering van een hun bevolen velddienstoefening, beiden met rijksgeweren geladen met losse patronen, zich op zeer korten afstand van elkander in het veld bevonden;

dat van der Palm zich dus in de nabijheid van Timmer bevond in omstandigheden, voor beiden in het leven geroepen door de verhouding, waarin zij tot den Staat stonden, en bij verrichtingen, welke kenmerkend waren voor de vervulling van den dienst door militairen;

dat hieruit volgt, dat de baldadige handeling van van der Palm in den zin van meergemeld artikel plaats vond in de werkzaamheden, waartoe de Staat hem gebruikte, terwijl onverschillig is, of hij in de geschetste omstandigheden voor zijn handeling het rijksgeweer van hemzelf dan wel dat van Timmer bezigde;

dat het middel dus gegrond is;

O. dat na voorgaande beslissing en de daarvoor gegeven gronden de Staat geen belang meer heeft bij de eerste in het incidenteele middel vervatte klacht, terwijl ongegrond is de grief, dat van der Palm niet was ondergeschikte van den Staat;

Vernietigt het bestreden arrest;

Bevestigt het vonnis door de Rechtbank te 's-Gravenhage in deze zaak gewezen; (Kosten hooger beroep Timmer *f* 300 en van der Palm *f* 50, Salaris in cassatie resp. *f* 400 en nihil *Red.*).

Noot. In dit arrest vindt men twee punten beslist: Ten eerste, dat ook de Staat krachtens art. 1403 derde lid B. W. aansprakelijk is voor de onrechtmatige daden van zijn ondergeschikten, in de werkzaamheden verricht. Ten tweede dat voor de aansprakelijkheid van den meester het niet noodig is dat de onrechtmatige handeling van den ondergeschikte valt binnen de taak door den meester aan den ondergeschikte opgedragen; voldoende is dat gedurende verrichtingen die kenmerkend waren voor de vervulling van den dienst, de handeling heeft plaats gevonden en dat deze dienstverrichtingen de gelegenheid tot de onrechtmatige handeling hebben gegeven. Volkomen hetzelfde standpunt ten aanzien van beide vragen was reeds ingenomen in de arresten van den Hoogen Raad van 22 Juni 1917 N. J. 1917, 778, W. 10146 en 26 Maart 1920 N. J. 1920, 476, W. 10592, waarbij te vergelijken J. H. Beekhuis, Aansprakelijkheid van rechtspersonen en hare organen voor onrechtmatige daden, Leiden 1934, blz. 31 en vlg.; Hofmann, blz. 313 en mijn artikel in W. P. N. en R. No. 3285, noot 12.

Ook in Frankrijk worden beide vragen door de Cour de Cassation

in denzelfden zin beantwoord. Voor de eerste vraag vergelijkte men Cass. 15 Maart 1923 S. 1923, 1.385 D 1923, 1.137 en 28 Mei 1930 S. 1930, 1.393 D 1930, 1.161 en Mazeaud II n. 2008.

Voor de tweede vraag vergelijkte men de arresten door Planiol-Ripert-Esmein VI blz. 880 in noot 1 en 2 vermeld. Ook de Belgische jurisprudentie is aldus: De Page II blz. 846 noot 6. In de wetenschap vindt het standpunt nog dikwijls tegenstand. Men zie b.v. in Frankrijk. Planiol-Ripert-Esmein t. a. p., Mazeaud I n. 911 en 912, De Page II n. 990, Flour, Les rapports de committant à préposé, Paris 1933 blz. 342, die allen alleen aansprakelijkheid van den meester aannemen wanneer de onrechtmatige handeling is verricht ter vervulling van de aan den ondergeschikte opgedragen taak. Aldus is ook uitdrukkelijk de rechtspraak van het Hooggerechtshof van Canada ten aanzien van art. 1054 van het Canadeesche wetboek (= art. 1384 Code civil français), men vergelijkte Mignault, La responsabilité délictuelle en la province de Québec, in het gedenboek „Le droit civil français”, Paris-Montréal 1936.

De argumenten voor deze beperkte uitlegging zijn: 1° een grammaticaal argument; het Fransche artikel zegt niet: à l'occasion des fonctions, maar dans les fonctions; 2° de parlementaire geschiedenis, vooral door Mazeaud t. a. p. n. 911 naar voren gebracht; 3° de ratio legis, die alleen aanwezig zou zijn, wanneer de ondergeschikte ten behoeve van het bedrijf voor zijn meester handelt.

Geen dezer argumenten lijkt mij overtuigend. „Dans des fonctions” kan even goed te kennen geven, dat de handeling tijdens den dienst geschied is als dat de handeling ten behoeve van den dienst geschied zou moeten zijn. Wat de historie betreft, deze levert eerder bewijs vóór dan tegen de ruime aansprakelijkheid op. Aan een enkele losse opmerking van Fransche redenaars (Tarrible, Cambacerès) bij de totstandkoming van den Code kan men voor de uitlegging van ons artikel niet teveel waarde hechten. Daartegenover staat, dat art. 1384 3e lid C. c. uit Pothier, Traité des Obligations nos. 453 en 456 is genomen. Pothier verklaart nu, dat hij den regel aan D. 14.3.5.8 ontleent; men zie evenzoo Pothier, Pandectae Justinianae lib. 14 tit. 3, art. 6 in fine. Echter het in D 14.3.5.8. behandelde geval is juist een voorbeeld, dat de ondergeschikte niet handelt ter vervulling van de hem opgedragen taak; gelijk Pothier het uitdrukt: de onrechtmatige daad moet zijn verricht *circa* negotium cui quis praepositus est, zij dient dus slechts verband te houden met de diensttaak, maar behoeft niet tot uitvoering te strekken. Het is er mede als met de aansprakelijkheid van den werkgever voor bedrijfsongevallen: ook daarbij behoeft het ongeval slechts in verband met het bedrijf te staan (art. 1 der Ongevallenwet).

Wat ten slotte de ratio legis van de bepaling betreft daaromtrent bestaat een groote verscheidenheid van meening. Men vergelijkte daarbij Bruins, Een onderzoek naar den rechtsgrond der schadevergoeding blz. 63 en vlg. en Beekhuis t. a. p. blz. 33 en vlg. Het verband met de Romeinsche actio institoria en de uiteenzettingen van Pothier

maken echter aannemelijk, dat de regeling uitgaat van een zekere eenheid van het bedrijf of de huishouding, die met zich brengt, dat de meester als hoofd van het bedrijf of de huishouding voor de daden van hen die in dat bedrijf of die huishouding werkzaam zijn, aansprakelijk wordt. En deze gedachte verlangt volstrekt niet dat de handeling uitsluitend ter vervulling van de aan den ondergeschikte opgedragen taak is verricht.

Feitelijk is de enge uitlegging een reactie tegen een te ver gaande aansprakelijkheid buiten schuld. In aansluiting met andere rechtstelsels, als b.v. het Duitsche of het Engelsche, acht men geen voldoende redelijken grond aanwezig om een meester met een zoo ver gaande aansprakelijkheid voor daden van ondergeschikten, waaraan hij geen schuld heeft, te belasten. Dit is ten slotte echter meer een vraag van wets hervorming dan van wets uitlegging. E. M. M.

(Overgenomen uit het W. v. h. R., van 14 Juli 1937, No. 638.)

OFFICIEEL GEDEELTE.

Krijgsraad te 's Hertogenbosch.

Bij Koninklijk besluit van 1 September 1937, No. 62 is benoemd tot president-plaatsvervanger van den Krijgsraad voor de Landmacht te 's Hertogenbosch *Mr. A. W. Kleinenhammans*, rechter in de Arrondissements-rechtbank aldaar.

Regeling voor de te Batavia en Tandjoengpriok werkzaam gestelde militairen der zeemacht beneden den rang van officier. ¹⁾

Art. 1.

Tot de marine-afdeeling van het subsistentenkader te Batavia behooren:

- a.* de te Batavia of Tandjoengpriok aan den wal tewerkgestelde schepelingen, tenzij zij onder de bevelen van een officier-detachementscommandant zijn gesteld;
- b.* de vanuit Nederland komende en de naar Nederland vertrekkende schepelingen gedurende hun verblijf te Batavia;
- c.* de schepelingen, die ingevolge 1 I.V. III artikel 114 te Batavia in de rol van het departement der marine zijn geplaatst.

Art. 2.

Als commandant van de marine-afdeeling van het subsistentenkader treedt op het hoofd van den plaatselijken dienst der zeemacht te Batavia.

Art. 3.

De in artikel 1 bedoelde schepelingen staan onder de bevelen van den in artikel 2 genoemden commandant.

Art. 4.

Voor hunne dagelijksche werkzaamheden zijn de in artikel 1 onder *a* bedoelde schepelingen ter beschikking van de autoriteiten, onder wie zij zijn tewerkgesteld.

Art. 5.

De in artikel 1 onder *a* bedoelde schepelingen dienen eventueele verzoeken, voor zoover deze niet uitsluitend betrekking hebben op den huishoudelijken dienst van de marine-afdeeling van het subsistentenkader, schriftelijk in aan de in artikel 4 bedoelde autoriteit. Deze voorziet het verzoek van zijn advies en stelt den betrokkene in

¹⁾ Vergelijk voor 's-Gravenhage M.R.T. XXXIII, 332.

de gelegenheid het verzoek langs den voorgeschreven weg aan den in artikel 2 genoemden commandant voor te dragen.

Art. 6.

Rapporten omtrent strafbare feiten of krijgstuchtelijke overtredingen, begaan door de in artikel 1 bedoelde schepelingen, worden ter kennis gebracht van den in artikel 2 genoemden commandant.

Art. 7.

De over de in artikel 1 onder *a* bedoelde schepelingen opgemaakte conducerapporten en beoordeelingsstaten doet de in artikel 4 bedoelde autoriteit toekomen aan den in artikel 2 genoemden commandant. Deze handelt met deze bescheiden zooals voor een commandant van een schip of inrichting der zeemacht is voorgeschreven.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Prijsvraag internationale lucht-politiemacht.

De Redactie ontving ondervolgend Verslag van de Leidsche Faculteit der Rechtsgeleerdheid over de ingekomen antwoorden op de Prijsvraag, uitgeschreven door het Legatum Visserianum (1935) ¹⁾.

Gevraagd was: eene uiteenzetting, hoe de gedachte eener internationale politiemacht in dezen tijd juridisch, militair en technisch uitgewerkt zou moeten worden voor eene internationale luchtmacht. De uiteenzetting zou behooren te berusten op een critisch overzicht van den stand van het vraagstuk in de juridische, militaire en technische literatuur en in concrete voorstellen, hetzij van regeeringen of uit parlementen, hetzij van gezaghebbende particuliere vereenigingen, en liefst moeten vergezeld gaan van geformuleerde tractaats- en reglementsteksten, instructies, enz.

Alle ingekomen antwoorden op één na — het hieronder nader te bespreken antwoord onder het motto „Per aquilam Justitia” — lijden aan de tekortkoming, dat zij de geheele vraag niet of volstrekt onvoldoende beantwoorden. Bij twee antwoorden (onder de motti „Forti et fideli nihil difficile” en „Excelsior”) was deze fout onvermijdelijk, gegeven de veel te groote beknoptheid dier opstellen. De inzender van een ander antwoord, onder het motto „Futurum perfectum gezocht door praesens imperfectum”, erkent zelf de gestelde vraag, die op eene internationale *lucht*politiemacht betrekking had, niet te hebben beantwoord. Een vierde inzender geeft weliswaar blijk van zijn op zichzelf verdienstelijk streven zijn denkbeelden in een verdragsontwerp te belichamen, doch de daaraan voorafgaande beschouwingen, waarop het ontwerp is gebaseerd, bevatten weinig meer dan een fantaisie, die met de werkelijke mogelijkheid eener internationale luchtpolitie weinig of geen verband houdt. Ook in de essays onder het motto „Alone” en „Certe amor humani generis superabit” is onvoldoende rekening gehouden met de moeilijkheden en problemen van politieken en militair-technischen aard, die het vraagstuk eener internationale lucht-politiemacht stelt. Dit laatst bezwaar geldt in véél geringer mate bij het antwoord onder het motto „Per aquilam Justitia”, dat inderdaad aan de verschillende kanten van het vraagstuk recht doet wedervaren. Speciaal wat de technische zijde der gestelde vraag betreft steekt dit antwoord een stuk boven alle andere uit. Uiteraard is ook hier plaats voor critiek. Zoowel de onvolledigheid der verwerkte literatuur als de toch nog altijd betrekkelijke luchthartigheid, waarmede ook door dezen auteur de moeilijkheden van internationaal-politieken aard, waarvoor men zich bij de verwezenlijking der besproken denkbeelden zoude zien geplaatst, ter

¹⁾ Zie de Prijsvraag in M.R.T. XXXI, blz. 133.

zijde worden geschoven, zouden tot het maken van bezwaren aanleiding kunnen geven. Ook de taal, waarvan de schrijver zich bedient, vereischt zuivering. Alles te zamen genomen is de Faculteit echter van meening, dat dit opstel voldoende verdiensten vertoont om met eenen prijs van *f* 800.— te worden bekroond, waarbij de Faculteit zich tevens bereid verklaart te bevorderen, dat het opstel, na toestemming van het Curatorium der Universiteit, en mits onder toezicht der Faculteit bijgevijsd, op kosten van het Legatum Visserianum worde gepubliceerd.

Na opening van de desbetreffende verzegelde enveloppe bleek de inzender te zijn de heer Mr. W. P. J. A. van Royen, Eerste Luitenant der Artillerie, Alkmaarschestraat 1, Scheveningen.

22 September 1937.

De Redactie van het M.R.T. biedt Mr. van Royen met dit bijzonder succes gaarne alsnog hare hartelijke gelukwensen aan.

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

Art. 74, 3° Inv. wet Mil. Straf- en Tuchtrecht.

Dat het voorschrift, voorkomende sub 3° van art. 74 bovengenoemd tot stand kwam onder een andere wetgeving, dan de thans geldende, zal men reeds bij den eersten oogopslag kunnen constateeren. De bepaling bouwt voort op de regeling der schriftelijke bescheiden in het Wetboek van Strafvordering van 1838. Voor een goed begrip is het derhalve gewenscht eerst na te gaan, hoe die regeling destijds luidde.

Wij zien dan, dat de ontwerper van het oude wetboek volstond met eene verwijzing naar het B.W.: artikel 400 bepaalde, dat de voorschriften omtrent de kracht van bewijs van *openbare* en *bijzondere* schriftelijke bescheiden in burgerlijke zaken ook t.a.v. het bewijs in strafzaken in acht genomen moeten worden ¹⁾.

Artikel 74, 3° Inv. voegde hieraan toe, dat ook de verklaringen, processen-verbaal of relazen van openbare ambtenaren of colleges in eene der koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen onder schriftelijke bescheiden worden begrepen, mits zij naar de wetgeving van het land van herkomst als schriftelijke bescheiden konden worden aangemerkt ²⁾.

In 1926 treedt in Nederland voor het Wetboek van Strafvordering van 1838 een nieuw wetboek in de plaats met een geheel zelfstandige regeling van het bewijsrecht in strafzaken. Dit recht is nu los gemaakt van het B.W. In de overzeesche gebiedsdeelen blijft alles bij het oude, d.w.z. men behoudt daar een regeling van het bewijsrecht conform de ten onzent afgeschafte. En zoo worden wij nu sedert 1926 voor de vraag gesteld, welke de beteekenis is van het interregionaal-rechtelijke voorschrift van art. 74, 3° Inv. Ongetwijfeld verloor het door de invoering van het nieuwe wetboek grotendeels zijn waarde. In één opzicht bleef het echter van belang t.w. door het daarin neergelegde beginsel, dat de rechtskracht der opgesomde bescheiden in Nederland even groot is als in Ned.-Indië. Wij vinden dit principe terug in art. 159 der Indische Staatsregeling, dat vonnissen en bevelen, door den rechter in Nederlandsch-Indië gewezen of

¹⁾ Het B.W. — naar welks voorschriften (art 1904 e.v.) hier verwezen wordt — spreekt van authentieke en onderhandsche geschriften. Men moet het er voor houden — aldus de Pinto in zijn Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering, 2e druk, p. 649 — dat met beiden hetzelfde bedoeld is, zoodat in den regel de voorschriften van het B.W. omtrent de verschillende bewijskracht van authentieke en onderhandsche geschriften ook in strafzaken van toepassing zijn.

²⁾ Het is uitgesloten dat een geschrift in het land van herkomst minder waarde zou hebben dan elders.

uitgevaardigd, alsmede grossen van authentieke akten, aldaar ten overstaan van Europeesche openbare ambtenaren verleden, aan welke gelijke kracht als aan de vonnissen is toegekend³⁾, in Nederland van gelijke kracht doet zijn als in Ned.-Indië.

Evenals in art. 74 Inv. vindt hier erkenning plaats door het recht van het eene rijkdeel van hetgeen in een ander rijkdeel is tot stand gekomen. Een elementair bestanddeel van de goede rechtsorde, die er binnen eenzelfde staat behoort te heerschen⁴⁾, een beginsel dat ook aangenomen zou moeten worden bij het ontbreken van voorschriften als de aangehaalde.

Elke regeling omtrent de rechtskracht is immers terug te voeren op den moederlandschen wetgever. Nemen we als voorbeeld de bewijsregeling van het Indische Reglement op de Strafvordering. Dit dankt zijn ontstaan aan het vroegere Ned.-Indische Regeeringsreglement (art. 75, thans art. 131 I.S.), een wet van 2 September 1854, die op haar beurt een uitvloeisel is van de Grondwet.

Direct of indirect is elke wettelijke bepaling in het geheele Koninkrijk der Nederlanden afkomstig van den wetgever van art. 110 der grondwet, namelijk van den Koning en de Staten-Generaal gezamenlijk. Want óf dit orgaan zelf heeft de wettelijke bepaling ontworpen, óf een orgaan van minder verstrekkende bevoegdheid heeft dit gedaan. In het laatste geval kan óf de wetgevende bevoegdheid dezen wetgever van minderen rang door den Koning en de Staten-Generaal opgedragen zijn, óf de betreffende lagere wetgever vaardigt wettelijke bepalingen uit, terwijl de hoogste wetgever hem deze bevoegdheid weliswaar niet uitdrukkelijk heeft opgedragen, maar hem de wetgevende macht op een of andere wijze gelaten heeft. In beide gevallen zijn deze wettelijke bepalingen, uitgevaardigd door een lagere wetgever, dus met de indirecte medewerking van den Koning en de Staten-Generaal tot stand gekomen. Bovendien vormen de verschillende wetgevingen van een samengestelden staat één rechtstelsel, wat hieruit blijkt, dat deze wetgevingen altijd min of meer door elkaar gevlochten zijn. In een samengestelden staat zijn altoos voor den geheelen staat geldende wettelijke regelingen noodig. Behalve de Grondwet vallen te noemen de wet op het Nederlandsch onderdaanschap, de Consulaire Wet, de Octrooiwet en de Auteurswet⁵⁾. Een gelijkstellen van de overzeesche gebiedsdeelen met het buitenland is dan ook niet te aanvaarden⁶⁾.

De slotsom waartoe wij komen, is derhalve deze, dat de bewijskracht van overzeesche akten binnen het Nederlandsche staatsverband steeds beoordeeld moet worden naar de wetten van het land van

3) Zie J. H. Wagener, De verhouding tusschen het Nederlandsche en Nederlandsch-Indische privaatrecht p. 181 noot 2.

4) Idem p. 183.

5) Ontleend aan het eerder aangehaald werk p. 10 en 11.

6) Idem p. 178. Over Rogatoire commissies p. 184.

herkomst, en de waarde volgens die wetten daaraan toe te kennen, aan de akte ten allen tijde blijft toekomen.

Praktisch komt dat hierop neer, dat men artikel 344 Sv. kan toepassen ook op bescheiden uit de overzeesche gewesten 7).

MR. R. J. BRUNNER.

Noot van de Redactie.

Waarom worden bij vraagstukken als deze de Surinaamsche en Curaçaosche wetgevingen geheel verwaarloosd? Zij zijn toch aan die van Nederlandsch-Indië volkomen gelijkwaardig.

Militaire rechtspraak in oorlogstijd.

Aan het slot van onze algemeene inleiding betreffende het onzerzijds samengesteld wetsontwerp tot herziening en aanvulling van bestaande bepalingen omtrent militaire rechtspraak in oorlogstijd (blz. 3 van dezen jaargang) witten wij den wensch dat militaire deskundigen op dit gebied hun kritiek op ons voorstel zouden willen ten beste geven. Wij hebben daarop twee opstellen ontvangen, welke wij hieronder, elk met een naschrift onzerzijds, in extenso opnemen:

MILITAIRE RECHTSPRAAK IN OORLOGSTIJD.

Op blz. 2 vlg van dezen jaargang brengt de Redactie ter sprake het zeer dringende onderwerp „Militaire Rechtspraak in oorlogstijd” en was tevens zoo diligent om, daar deze materie in onze militaire strafwetgeving slecht geregeld is, een voorontwerp betreffende het wenschelijke recht samen te stellen en te publiceeren, teneinde de gedachten van hoogerhand te bepalen en in de hoop, dat militaire deskundigen op dat gebied hierover hun kritiek zouden willen ten beste geven.

Dit laatste is een eenigszins hachelijke onderneming, daar het voorontwerp van zoo gezaghebbende en bij uitstek deskundige zijde afkomstig is en bovendien de materie niet binnen bereik is, doordat literatuur en jurisprudentie uit de landen, die gedurende den grooten oorlog het probleem hebben verwerkelijkt mij onbekend zijn en zoo zij al bekend waren, moeilijk in handen zouden zijn te krijgen. Na rijp beraad heb ik echter gemeend wel mijn woordje te moeten doen, omdat het in tijden als deze meer dan ooit plicht is omtrent deze materie niet te zwijgen. Mede heeft als argument gegolden, dat wanneer iedereen zou zwijgen, omdat hij deze omvangrijke stof niet volkomen beheerscht, de schijn zou kunnen worden gewekt alsof belangstelling in het baanbrekende werk der

7) Vgl. M.R.T. XXXI p. 222 en M.R.T. XXXII p. 330 e.v.

Redactie ontbreekt, waardoor haar voorontwerp, meer nog dan voorontwerpen door daartoe speciaal geïnstalleerde staatscommissies samengesteld, het lot zou wachten, dat het zonder meer in de archieven wordt bijgezet.

Mijn opmerkingen — van kritiek kan uiteraard geen sprake zijn — zullen uitsluitend betrekking hebben op dat gedeelte van het ontwerp, dat de Zeemacht betreft.

I. Art. 10 zal door invoeging van de woorden „in tijd van vrede” in oorlogstijd komen te vervallen.

Dat de rechterlijke macht controle uitoefent op de verwijzingsbevoegdheid van de uitvoerende macht vindt — n.f. — in hoofdzaak zijn reden in het feit, dat men zelfs den schijn van „klassejustitie” wil vermijden. Het moet niet mogelijk zijn, dat de „Gerechtsheer” een delinquent uit vriendschap of om diens bijzondere positie een verwijzing zou besparen. Voor die mogelijkheid bestaat weinig gevaar, doch, zooals gezegd, de schijn moet zelfs worden vermeden. Voor tijd van oorlog geldt dat in nog meerdere mate. Anderzijds kan het inroepen van de tusschenkomst van het H.M.G. een ongewenschte vertraging in de beslissing omtrent al of niet verwijzing brengen. Weegt dit bezwaar op tegen voornoemd procesrechtelijk beginsel als correctie op het opportuniteitsprincipe? Ik meen, gezien het feit, dat de fiscaal wel nimmer om bovengenoemde reden van de bepaling zal moeten gebruik maken, terwijl in tijd van oorlog vlootvoogd en fiscaal het wel te druk zullen hebben om bij verschil in inzicht omtrent juridische quaesties de tusschenkomst van het H.M.G. in te roepen, het artikel weinig of nooit zal worden toegepast. Uit een oogpunt van elegantia legis zou ik het beginsel niet anders dan voor hooge noodzaak willen schrappen b.v. alleen voor rechtspraak buitengaats, voor welk geval het inroepen van 's Hof's tusschenkomst ook in tijd van vrede niet wel mogelijk is en er ook van verwezen zaken geen hooger beroep mogelijk is. Vandaar dat wellicht het artikel ware te behouden ook voor tijd van oorlog, uitgezonderd dan voor gevallen buitengaats, behalve in Oost-Indië. Dit ware te bereiken door de aanhef van art. 10 te doen luiden: „Wanneer de Commanderende Officier van de Directie, de Vloot, het Eskader of minder Smaldeel in zaken, die naar den Krijgsraad in Europa of naar dien in Oost-Indië zouden moeten worden verwezen enz.”

II. Art. 16 vervalt.

Dit artikel vindt ook in vreedstijd geen toepassing meer. Dit is te begrijpen. Er zijn thans vaste krijgsraden, zoodat de stukken in de archieven dier krijgsraden worden bewaard. Mocht de voortvluchtige later worden gevat dan kunnen de stukken weer uit die archieven worden geput. In oorlogstijd zullen er echter weer krijgsraden worden gevormd, bestemd om na den oorlog te verdwijnen. Bij ontbinding dier krijgsraden zullen de archieven wel niet wor-

den vernietigd, doch elders worden gedeponeerd. Het lijkt mij niet ondienstig het H.M.G. daarvoor te blijven bestemmen.

III. De toevoeging in het derde lid van art. 114 R.Z. van de woorden: „in tijd van vrede” is mij niet duidelijk. Is het de bedoeling, dat in tijd van oorlog voor een krijgsraad binnen het Rijk in Europa advocaten niet meer als raadslieden mogen optreden en zoo ja waarom niet?

IV. Aan art. 172 R.Z. worden drie nieuwe leden toegevoegd in beginsel neerkomende op den inhoud van het bepaalde in art. 313 S.V. Het voorgestelde gaat verder doordat:

- 1e. ook de krijgsraad ambtshalve de telastlegging kan wijzigen;
- 2e. geen grens is aangegeven tot welk tijdstip de wijziging kan worden gevorderd of aangebracht.

Ad 1um. Procesrechtelijk bestaat tegen eerstgenoemde uitbreiding geen bezwaar. Het onderzoek ter terechtzitting is niet volkomen accusatoir, doch vertoont vele inquisitoire tinten. De krijgsraad is niet volkomen lijdelijk, doch neemt wel degelijk actief aan het onderzoek deel. Toch is de vraag gewettigd of hier niet te ver wordt gegaan, waardoor de onpartijdigheid van den rechter in het gedrang komt. Zal de rechter later bij het onderzoek in raadkamer de door hemzelf gewijzigde telastlegging niet te veel door eigen bril gaan bekijken. Het komt meer voor, dat de verdachte zich heeft te verantwoorden op een door den rechter opgestelde telastlegging. Men denke aan het laatste lid van art. 250 S.V. Maar in de praktijk is de rechter, die de verwijzing opstelt zoo mogelijk een andere dan die haar berecht. Immers zijn er bij de rechtbank meerdere kamers dan zal de verwijzing door de civiele kamer worden opgemaakt en de berechting door de strafkamer geschieden.

Practisch bezwaar tegen de uitbreiding is, dat de kans bestaat, dat het onmiddellijkheidsbeginsel met het dagvaardingsbeginsel gaat concurreeren. In het strafrecht en vooral in het militaire strafrecht zijn er talrijke gevallen, welke volgens de leer van het H.M.G. nog eendaadsche samenloop opleveren. Door bijvoeging van een enkele omstandigheid in de telastlegging is het heel makkelijk om hetzelfde feit onder een geheel ander wetsartikel te doen vallen. Noodig is dit echter niet, daar het geval uit een vervolgingsoogpunt niet naar alle zijden behoeft te worden uitgebuit. Immers de maxima op de verschillende artikelen gesteld zijn wel zoo hoog, dat voor het opleggen van een hoogere straf telastlegging van meer niet noodig is. Telastlegging van meer geeft alleen maar meer werk. Niet alleen meer juridisch werk — dit is het ergste nog niet — maar ook feitelijk meer werk, doordat allicht meer getuigen of meer ander bewijsmateriaal zal moeten worden bijgebracht. Vandaar, dat wanneer de fiscaal van te voren reeds bewijsmoeilijkheden verwacht, cumulaties dikwijls in de telastlegging worden vermeden. Komen die omstandigheden ter terechtzitting toch te berde, dan is mijn

practische ervaring, dat men den fiscaal een beetje met een scheef oog aanziet. De krijgsraad is dikwijls heel formeel. Heeft alleen de fiscaal wijzigingsbevoegdheid dan zal hij, zoolang die te berde gekomen omstandigheden niet zoodanig zijn, dat daardoor de zaak zal stranden, niet licht van de bevoegdheid tot wijziging gebruik maken. Het is nu eenmaal menschelijk, dat men niet graag en slechts in uiterste noodzaak van zijn eens ingenomen standpunt afstapt. Heeft de krijgsraad ambtshalve wijzigingsbevoegdheid dan zal hij, vrees ik, van die bevoegdheid een ruimer gebruik maken. Het is nu eenmaal ook menschelijk, dat men zijn eigen uil een valk acht. Ontdekt de krijgsraad zelf een door den fiscaal bewust genegeerde omstandigheid dan zal hij trotsch op die trouvaille, welke den fiscaal scheen te zijn ontgaan, deze kunnen en willen aanbrengen in de telastlegging. Efficiency geeft dit m.i. niet altijd, wel rompslomp. De gevallen, dat men voor dergelijke van elke practische beteekenis gespeende quaesties de telastlegging zal wijzigen zullen vele worden.

Volgens de jurisprudentie van den H.R. mag de burgerrechter zelfs niet nagaan door een onbevoegdverklaring of een niet-ontvankelijkverklaring of het O.M. niet eigenlijk een feit, dat in een zwaardere strafbepaling viel had moeten telastleggen (Zie arresten H.R. dd. 30 Januari 1933 N.J. 1933 blz. 588 vlg. en 591 vlg.).

Ad 2um. Niet aangegeven staat tot wanneer de wijzigingsbevoegdheid bestaat. Natuurlijk kan dat niet langer zijn dan tot den afloop van het onderzoek ter terechtzitting. Eerstens toch staat art. 172 in het zevende hoofdstuk van den Tweeden Titel, uitsluitend bevattende bepalingen betreffende de behandeling ter terechtzitting. Zou voorts de krijgsraad die bevoegdheid nog in raadkamer hebben dan kwam men in strijd met de woorden in den aanhef van art. 185, 2de lid R.Z.

Volgens art. 313 S.V. is voor den O.v.J. vordering tot wijziging slechts toegestaan voordat hij voor de eerste maal overeenkomstig art. 311 het woord voert. Deze beperking heeft als reden, dat men niet wenscht te profiteren van de verdediging. Dit lijkt mij juist. Zeer zeker is het in het belang van het prestige der militaire justitie als steun voor het militair gezag noodig, dat voorkomen moet worden de mogelijkheid van vrijspraken op grond van onjuiste of gebrekkige formuleringen der telastlegging, doch onjuiste of gebrekkige formuleringen moeten dan ook tijdig ontdekt worden door de militaire justitie zelve. De mogelijkheid van wijziging moet dienen voor het geval, dat ten processe van den krijgsraad feitelijke verrassingen optreden, waardoor de casuspositie niet meer beantwoordt aan de op de veelal te scherpe delictsomschrijving ingerichte feitelijke omschrijving van de telastlegging. Deze verandering in casuspositie moet door de militaire justitie zelve worden ontdekt. Moet zij door de verdediging daarop opmerkzaam worden gemaakt dan mag dat niet anders dan op poene van vrijspraak. Zou het juister en scherper inzicht der verdediging tot gevolg hebben, dat men overeenkomstig dit inzicht de telastlegging nog kon wijzigen, dan

bleef er van het begrip verdediging niet alleen weinig over, maar bovendien vierde het prestige der militaire justitie in een dergelijk geval m.i. geen hoogtij. Het zou worden het speculeeren op het vernuft van den verdediger en aanleiding geven tot het verslappen van het verantwoordelijkheidsbesef der militaire justitie.

Ik zou daarom willen voorstellen het ontwerp op deze punten in zooverre te willen beperken, dat in het eerste der drie voorgestelde nieuwe leden van art. 172 tusschen de woorden „over” en „met” worden ingevoegd de woorden: „voordat hij door den krijgsraad tot het indienen van zijn schriftuur van eisch is geautoriseerd” en in het voorgestelde nieuwe tweede lid de woorden „en ook ingeval de krijgsraad ambtshalve van oordeel is, dat de telastlegging behoort te worden gewijzigd” te doen vervallen.

Betreffen de bovengenoemde desiderata beperkingen op het voorgestelde, thans moge ik de aandacht vragen voor een uitbreiding.

Volgens het voorgestelde derde lid worden geen wijzigingen toegelaten, als gevolg waarvan de telastlegging niet langer hetzelfde feit in den zin van art. 68 S.R. zou inhouden. De ratio der toegelaten wijziging is, dat in het belang van het prestige der militaire justitie als steun voor het militair gezag voorkomen moet worden, dat vrijspraken mogelijk zijn op grond van onjuiste of gebrekkige formuleringen der telastlegging. Waarom zouden geen wijzigingen mogen worden toegelaten voor telastleggingen onjuist in dien zin, dat wijziging tot gevolg heeft, dat de telastlegging een *ander* feit zou inhouden. Nu weet ik wel dat daardoor drie groote beginselen van het militaire strafproces worden geschonden n.l.:

1o. de oorspronkelijke verwijzing naar den krijgsraad zou niet meer de grondslag zijn van de in te winnen informatiën;

2o. de delinquent zou zich niet meer hebben te verantwoorden voor het feit waarvoor hij door den *vlootvoogd* naar den krijgsraad was verwezen, maar voor een feit waarvoor hij op vordering van den fiskaal door den krijgsraad is verwezen;

3o. voor het door den vlootvoogd verwezen feit zou de delinquent buiten vervolging zijn gesteld, terwijl de R.Z. de buitenvervolginstelling niet kent.

Bovendien komt het rechtmatig belang van den delinquent, niet ter verantwoording te worden geroepen ten aanzien van een feit waaromtrent hij zijn verdediging niet heeft kunnen voorbereiden, in het gedrang, doch dit is bij wijziging binnen de grenzen van art. 68, zij het ook in niet zoo sterke mate, ook het geval. Ter redding van dit belang kan de voorgestelde schorsing van het onderzoek als veiligheidsklep dienen.

De schending van voornoemde drie principia is echter niet zoo makkelijk weg te redeneeren. Toch is er uit een oogpunt van efficiency veel voor mijn voorstel te zeggen. Stel, het is ter terechtzitting zoover, dat de fiskaal ziet aankomen: „Met de telastlegging en ook met wijziging daarvan binnen de grenzen van art. 68 S.R. kom ik er niet.” Hij stelt, voordat hij toegelaten is tot het indienen

van zijn schriftuur van eisch, wijziging voor buiten de grenzen van art. 68. Zou deze toegewezen mogen worden dan kon de zaak voortmarcheeren. Schorsing zal dikwijls niet eens noodzakelijk zijn, daar de veranderde casuspositie wel meestal het gevolg zal zijn van een veranderde houding van den beklaagde ter terechtzitting of van een trouvaille van den verdediger. Men mag eerder aannemen, dat de fiscaal dan dat de verdediging voor een verrassing komt te staan. Mocht het omgekeerde het geval zijn dan kan gedurende de schorsing de verdediging zich voorbereiden.

Zal echter wijziging niet toegelaten mogen worden, omdat het telastegelegde feit daardoor zal worden een ander feit, dan zal de fiscaal lijdelijk moeten toezien, dat vrijspraak volgt. Wel is waar is dan uitgemaakt, dat de voorgestelde wijziging een ander feit betrof en biedt art. 68 S.R. dus geen bezwaar om den verdachte nu voor dat andere feit in rechte te betrekken, maar wat een overbodig werk is daaraan voorafgegaan en wat veel nieuw werk moet er weer volgen. Eerst zal de fiscaal om safe te zijn, dat de wijziging werkelijk een ander feit betrof, van de vrijspraak hooger beroep moeten aantekenen. Pas na einduitspraak van het H.M.G. kan hij den vlootvoogd adviseeren tot een nieuwe verwijzing, omdat thans, nadat in hooger instantie is uitgemaakt, dat het gewijzigde feit een ander feit betrof, krijgsraad of Hof wel niet meer zullen beslissen, dat de nieuwe telastlegging hetzelfde feit betreft als dat waarvan de beklaagde aanvankelijk is vrijgesproken. Na de verwijzing volgen informatie voor den Officier-Commissaris, onderzoek ter terechtzitting enz. enz. Al dat nieuwe werk kan door wijziging als door mij voorgesteld, worden voorkomen.

In dit verband is het wellicht niet ondienstig te wijzen op het denkbeeld, dat de beslissing over de al of niet verwijzing wordt genomen *na* het gerechtelijk vooronderzoek, opdat van de resultaten van dat onderzoek bij die beslissing profijt kan worden getrokken (blz. 10). Hierdoor worden verrassingen *ter terechtzitting* wel niet voorkomen, doch zouden wel vrijspraken op grond van onjuiste telastleggingen kunnen vermeden, terwijl ook voorkomen kan worden, dat in gevallen, waarvan in de instructie zonneklaar blijkt, dat vrijspraak *moet* volgen, de krijgsraad nog bijeen moet komen.

V. Art. 2 W.K. wordt gelezen als volgt:

Elke handeling en elk verzuim van een militair, daaronder begrepen die, welke strafbaar zijn gesteld bij eenig wettelijk voorschrift, levert, indien die handeling of dat verzuim onverenigbaar is met de militaire tucht, een krijgstuchtelijk vergrijp op.

Het is zeer toe te juichen, dat de Redactie de numeratieve opsomming van art. 2 nos 2—6 W.K. wil vervangen door een algemeene formule. Toch verwacht ik van de woorden: „indien die handeling of dat verzuim onverenigbaar is met de militaire tucht” moeilijkheden.

In de eerste plaats is het moeilijk het begrip militaire tucht te

definieeren. Men voelt het begrip meer aan dan dat men het kan omschrijven. Moeilijker wordt dit nog wanneer krijgstucht en wederrechtelijkheid — ook al zoo'n vaag begrip — gaan concurreeren. Vandaar, dat bij verschil van inzicht omtrent de vraag of een algemeen delict al dan niet onvereinigbaar is met de militaire tucht, het zoo lastig, ja soms onmogelijk is zijn opponent te overtuigen. En het komt zoo dikwijls voor bij commune delicten, dat ook militairen, die wel degelijk het hoe en waarom der militaire tucht verstaan, niet inzien, dat een dergelijk vergrijp onder de gegeven omstandigheden onvereinigbaar is met de militaire tucht.

Voorts zouden er volgens het door de Redactie voorgestelde concept *militaire* delicten denkbaar zijn, die niet onvereinigbaar zouden zijn met de militaire tucht. Stelt men zich op het weinig bestreden standpunt, dat militaire delicten zijn de zoodanige die in de militaire tucht hun strafbaarheid of verhoogde strafbaarheid vinden, dan is de voorgestelde redactie van art. 2 W.K. bepaald onjuist.

Inderdaad staat vast, dat ieder feit onverschillig of het in de strafwet is omschreven, krijgstuchtelijk *strafwaardig* kan zijn, maar geen feit, ook niet in een strafwet omschreven feit, in alle gevallen krijgstuchtelijk *strafwaardig* is. Een en ander zal afhangen van strafsoort en strafmaat, die in het speciale geval passend zijn. Of het feit krijgstuchtelijk strafwaardig is, zou het best kunnen worden aangegeven op de door de Reactie indertijd voor het bestaande recht geïntroduceerde en zoo gelukkig geformuleerde gedachte, dat de Commandant met de hem ten dienste staande disciplinaire middelen in staat is den dader een aan diens schuld evenredige straf op te leggen.

Art. 2 W.K. zou dan kunnen luiden:

Krijgstuchtelijke vergrijpen zijn:

1e. Alle niet in eenige strafwet omschreven feiten, onbestaanbaar met de krijgstucht. (Zie Mr. Van Heuven M.R.T. XXXII, blz. 423).

2e. Alle strafbare feiten, waarbij de Commandant met de hem ten dienste staande krijgstuchtelijke straffen den dader een aan diens schuld evenredige straf kan opleggen.

In verband met de uitbreiding van het aantal strafbare feiten, dat krijgstuchtelijk zal kunnen worden afgedaan, lijkt het mij wel geenszins ook het aantal soorten krijgstuchtelijke straffen uit te breiden. Allereerst zou in aanmerking kunnen komen geldboete met als maximum een bepaald gedeelte der soldij of van het tractement. Het gemis van deze krijgstuchtelijke straf wordt, meen ik, algemeen gevoeld. Een andere straf, die vrij gevoelig kan werken is, dunkt mij, beperking van het verlof.

VI. Ten slotte zou ik nog de aandacht willen vragen voor art. 39, eerste lid, aanhef en onder 3° W.K.

Volgens deze bepaling heeft o.a. strafbevoegdheid de commandant van een bij K.B. bepaalde formatie. In tijd van oorlog kan deze regeling tot moeilijkheden leiden, omdat, wil men een commandant van

een formatie strafbevoegdheid toekennen, die formatie bij K.B. moet worden bepaald, waarmede tijd gemoeid gaat, terwijl snelle vorming soms dringende eisch is. Herhaaldelijk zal het in oorlogstijd voorkomen, dat men verschillende schepen tot een groep wil vereenigen alleen uit tactisch oogpunt, zonder van dat smaldeel een administratief geheel als eskader of divisie te willen maken. Ook in vredes-tijd is dit het geval. Men denke aan een groep torpedootjagers, onderzeeërs, vliegtuigen of aan een z.g. oefeningseskader, bestaande uit een combinatie van verschillende schepen. De oudste commandant wordt dan in de staforders met de leiding en met de uitvoering der opdracht belast. In die staforders zal echter moeten worden vermeden om aan dien oudsten commandant strafbevoegdheid over de opvarenden der *andere* schepen en wat erger is met het oog op de vaardiscipline over de commandanten dier andere schepen toe te kennen. Immers wij hebben hier niet te doen met een bij K.B. bepaalde formatie. Ook art. 39, eerste lid, aanhef en onder 2°, krachtens welke bepaling de commandeerende officier van een of *meer* oorlogsvaartuigen strafbevoegdheid heeft over de onder zijn bevelen staande militairen, helpt niet. Immers de leider der groep is niet *commandeerende officier* van meer oorlogsvaartuigen. Volgens de jurisprudentie van het H.M.G. (M.R.T. XII blz. 458) is een commandeerende officier (commandant) alleen die officier van een oorlogsschip of inrichting der zeemacht, die:

1e. met het bevel over een oorlogsvaartuig of inrichting der zeemacht is belast krachtens een regeling, welke is vastgesteld of goedgekeurd, hetzij bij K.B., hetzij bij beschikking van het bevoegd gezag, steunende op de wet of K.B.

2e. de bevoegdheden en verplichtingen bezit, welke hetzij bij de wet, hetzij in bij K.B. vastgestelde voorschriften en instructies aan de commandeerende officieren van Hr. Ms. oorlogsschepen zijn toegekend.

De bevoegdheden en verplichtingen van den onderhavigen leider zijn niet bij de wet of in bij K.B. vastgestelde voorschriften en instructies toegekend, doch door den Minister van Defensie, Commandant der Marine, Commandant der Zeemacht in Oost-Indië of Eskadercommandant. Wil men dien oudsten commandant dus strafbevoegdheid verleen en over de Commandanten en opvarenden der andere schepen dan zal op hem 2 V.K.M. II (de bij K.B. vastgestelde Instructie voor Eskader- en Divisiecommandanten) toepasselijk moeten worden verklaard, hetgeen men juist niet wil, omdat men hem alleen met de uitvoering van een bepaalde in de speciale instructie omschreven opdracht wil belasten, doch men hem niet met het administratieve commando van den groep, die onder de vlag van den vlootvoogd blijft, wil belasten. Wil men hem dus, wat dikwijls noodzakelijk zal zijn, in deze opdracht van tijdelijken aard ook strafbevoegdheid toekennen, dan zal die opdracht bij K.B. dienen te worden vastgesteld, waarvoor vooral in tijd van oorlog, en voor Oost- en West-Indië ook in tijd van vrede, geen tijd zal zijn. Dat op

dien leider 2 V.K.M. IV (Voorschriften Commandeerende Officieeren) toepasselijk is, zegt niets, omdat die instructie hem alleen betreft als administratief commandant van zijn eigen schip, doch niets inhoudt omtrent zijn verhouding tot de andere schepen onder zijn bevel.

Het zou, m.i., daarom goed zijn om artikel 39, eerste lid, 2° te doen luiden: „den officier belast met het bevel over een of meer oorlogsvaartuigen.”

D. FRANKEN.

Naschrift der Redactie.

Bij het opstel van den Heer FRANKEN moge de Redactie het volgende aanteekenen.

I. Art. 10 R.Z. (Art. 15 R.L.). De onderstelling dat de hier omschreven bevoegdheid van den openbaren aanklager zou moeten dienen om uit vriendschap of soortgelijke reden nagelaten verwijzingen naar den militairen rechter te redresseeren, lijkt ons niet geheel juist. In de practijk komt zij neer op contrôle of feiten om zakelijke redenen al dan niet terecht door disciplinaire correctie zijn afgedaan. Hoewel daarbij minder oirbare motieven als de Heer Franken onderstelt, niet uitgesloten behoeven te zijn, hebben dergelijke motieven, zoover ons bekend, nooit meegewogen. Trouwens de bepaling sloot aan bij die van het oude art. 55 Sv., thans art. 12, dat aan belangstellenden bij strafzaken gelegenheid wilde geven een weigering van vervolging door het O.M. te doen vervangen door een last. Dit voor het publiek open staand middel bleef hier beperkt tot een ambtelijk middel voor den openbaren aanklager, wiens advies tot verwijzing niet werd opgevolgd. Dit geschiedt doorgaans bij feiten welke tevens oneigenlijke krijgstucltelijke vergrijpen vormen, waarbij het krijgstucltelijk element overweegt en/of waarbij het licht karakter den omslag van eene strafvervolging niet rechtvaardigt. Zuiver zakelijke overwegingen dus. Juist hierom en ook omdat voor beroep in klachtzaken het H.M.G. in oorlogstijd weinig bruikbaar is en maar zelden nuttig zou kunnen werken, waren art. 10 R.Z. en art. 15 R.L. tot vredeestijd beperkt te houden.

II. Art. 16 R.Z. Waarom dit art. in vredeestijd niet wordt toegepast is ons niet duidelijk. De procedure tegen voortvluchtigen, welke tegen militairen der zeemacht voor en door het H.M.G. behoort te worden gevoerd — zie het met art. 16 samenhangend art. 50 P.I., dat ten onrechte in zooverre niet in de Inv. M.S. en T. werd overgenomen doch waarvan o.i. dit beginsel juist door art. 16 R.Z. gehandhaafd bleef — is een ouderwetsch verstekproces en heeft ten doel een eindvonnis tegen den verdachte te verkrijgen, zie R.L. 191 en 192, welke bepalingen volgen op het dienen van intendit in art. 189. Dit intendit, een oude term uit het civiele proces, dat van de strafprocedure minder ver stond dan thans, „verstak”, wanneer de rechten het aanvaard had (art. 190) den verdachte „van alle exceptiën „declinatoir, dilatoir en peremploir, mitsgaders van alle defensien „en weeren van regten, die hij, gecompareerd zijnde, zoude hebben

„kunnen of mogen doen en proponeeren”. Voorts concludeert de openbare aanklager ten aanzien van de zaak zelve zooals de omstandigheden eischen, eventueel na voltooiing van de instructie. De rechter wijst daarna eindvonnis (V.g.l. o.a. J. van der Linden, Verhandeling over de judicieele practijc, I p. 150, J. van der Linden, Regtsgeleerd Practicaal en Koopmanshandboek 1806, blz. 307). Daaruit volgt o.i. dat het ongeoorloofd is het proces tegen een voortvluchtige te staken en de stukken tot zijn terugkeer te bewaren. Daargelaten de zeer ingeperkte uitzondering wegens desertie (thans alleen de misdrijven bedoeld in Mil. Swb. 98—100, en dus al aanstonds niet in samenloop met „desertie” begane strafbare feiten, welke op zich zelve voor berechting in aanmerking komen) moet de zaak voortgang hebben en houden, niet het minst ter voorkoming van het achteruitgaan in waarde van getuigenverklaringen door verloop van tijd. Dit motief bracht ons dan ook niet tot het voorstel tot afschaffing van dit verstek-proces, maar wel de tijdsduur tusschen de vier „defaulten” en het militair vertoon bij de indaging welke vooral in oorlogstijd niet meer te handhaven zijn. Voor invoering van een meer moderne verstek-procedure is het hier o.i. niet de gelegenheid en het bewaren van archieven is geheel van secundair belang.

III. Art. 114 derde lid R.Z. Het is inderdaad de bedoeling om in oorlogstijd alleen officieren als raadslieden te doen optreden; vergelijk de in art. 1 van het wetsontwerp voorgestelde redactie van R.L. 258. Evenals alle andere bij deze rechtspleging betrokken functionarissen behooren ook de raadslieden geheel bekend en vertrouwd te zijn met het leven van den militair in oorlogsomstandigheden en met de strafwaardigheid van in die omgeving gepleegde misdrijven.

IV. Art. 172 R.Z. Men moet o.i. inderdaad kiezen tusschen eenerzijds een vrijspraak tegen heug en meug omdat de telastelegging met opzet of toevallig door den rechter bewezen geachte strafbare feiten niet vermeldt en hij de wel vermelde feiten niet bewezen acht en anderzijds de mogelijkheid van aanvulling van de telastelegging door den rechter. Voor ons woog vooral in oorlogstijd het eerste euvel zwaarder dan het tweede, en ook in vreedstijd meenen wij dat het prestige van de militaire justitie en hare organen door dergelijke vrijspraken niet wordt gediend. De bedenking dat geen tijdstip is aangegeven tot hetwelk wijzigingen in de telastelegging mogen worden aangebracht, is ons niet duidelijk. Er staat toch in de nieuwe redactie dat de wijziging „ter terechtzitting” aan den beschuldigde moet worden medegedeeld; dit is niet meer mogelijk als het onderzoek ter terechtzitting is afgelopen en niet wordt heropend, dat sluit dus in, dat de gelegenheid moet worden gelaten aan den verdachte om zich tegen die aanvulling of wijziging te verdedigen. De verrassingen ter terechtzitting, waarover de schrijver hier handelt, kunnen wel eens zijn opzettelijk, vanwege den rompslomp achterwege gelaten mogelijkheden, waarover hij iets

vroeger schreef. Dat invoeging van de woorden „voordat hij tot het „indienen van zijn schriftuur van eisch is geauthoriseerd” gewenscht zou zijn, betwijfelen wij. Zij zou o.i. te eenenmale overbodig zijn: Art. 172 gaat toch vooraf aan de bepaling van art. 174, waarin eerst van die authorisatie sprake is. Waar de Heer Franken tegen dit gedeelte van ons voorstel bezwaar heeft en de ambtshalve wijziging door den krijgsraad wil doen vervallen, daar verwondert ons zijn vrijmoedigheid om nog verder te gaan en ook de grenzen van art. 68 Sr. te overschrijden, te meer waar hij meent dat, zoodra de telastelegging een ander feit zou gaan betreffen, vrijspraak zou moeten volgen. Heeft de Heer Franken hier wel genoegzaam rekening gehouden met den tweeden zin van art. 169 R.Z.? Die bepaling geeft een anderen weg aan voor behandeling van andere (nieuwe) feiten. Eindelijk nog een opmerking over het denkbeeld om de verwijzing na de instructie te doen plaats hebben. Wij zijn daarvan geen voorstanders omdat dan de beslissing over de disciplinaire afdoening te lang hangende moet blijven. De te volgen weg moet zoo vroeg mogelijk worden aangewezen, waarbij formeele bedenkingen van ondergeschikt belang zijn. Indien er iets gewijzigd zou moeten worden, ware het woord „grondslag” in art. 9 eerste lid R.Z. te wijzigen in „aanvang” of, wat nog juist zou zijn, den tusschen streepjes geplaatsten tusschenzin te lezen: „— waarmede elk militair strafproces moet aanvangen —”. Het woord grondslag heeft, in verband met de telastelegging, bedoeld in art. 112, tweede lid, R.Z. wel aanleiding gegeven tot niet bedoeld misverstand. Doch ook dit punt behoort hier niet thuis.

V. Art. 2 W.K. Ook het tegen de door ons voorgestelde redactie van art. 2 W.K. geopperd bezwaar is ons niet duidelijk, voor wat betreft de conclusie dat militaire delicten denkbaar zijn, die vereenigbaar zijn zouden met de krijgstucht. Terecht toch definieert de Heer Franken de militaire delicten als de strafbare feiten, welke in de militaire tucht (beter ware te lezen: in het militair zijn van den verdachte) hun strafbaarheid of verhoogde strafbaarheid vinden. Waarom besluit hij hieruit niet aanstonds tot de slotsom: dus alle militaire delicten strjden met de krijgstucht en zijn derhalve tevens krijgstuchtelijke vergrijpen? Zijne gevonden ruimte voor een andere op zich zelf onhoudbare lezing, doet o.i. de bepaling in haar geheel geweld aan.

De Heer Franken stelt eene andere lezing voor, welke wij onzerzijds niets zouden willen overnemen, al is zij ook ontleend aan een uitlating onzerzijds. Het eerste gedeelte zou nog wel aannemelijk zijn, maar het gestelde sub 2o. levert bezwaar op. Wie is de commandant? Is dat voor de Zeemacht de Vlootvoogd als gerechts-officier, die naast en boven den commandant van een oorlogsvaartuig volledige strafbevoegdheid bezit, voor de Landmacht zijn de bevoegdheden in disciplinaire zaken van den commandant bedoeld in art. 39 lid 1 sub 3o. en die van den garnizoenscommandant als gerechts-officier niet gelijk. De eerste is tot het opleggen van alle

disciplinaire straffen bevoegd, de tweede mist de bevoegdheid tot het opleggen van de straffen bedoeld aan het slot van art. 41 W.K. En dan verder: de schuld van den dader. In een wetstekst zou deze term opzet uitsluiten, hetgeen wel niet de bedoeling zal zijn. Wat zou er verder terechtkomen van een beroep ex art. 10 R.Z. wanneer het H.M.G. moet beslissen niet of disciplinaire afdoening gerechtvaardigd is door het licht karakter van het feit of/len door strijd met de krijgstucht, maar of de commandant een aan diens schuld geevenredigde disciplinaire straf heeft kunnen opleggen? De toevoeging van nieuwe disciplinaire straffen behoort, nu zij niet door oorlogsomstandigheden wordt gemotiveerd, in het onderhavig wetsontwerp niet thuis.

VI. Art. 39 eerste lid sub 3o. W.K. Of deze aanvulling noodig is, moet militair-organiek worden beoordeeld. Op dit gebied wagen wij ons niet en laten het oordeel gaarne aan meer deskundigen over.

MILITAIRE RECHTSpraak IN OORLOGSTIJD.

I. Art. 1.

Volgens het ontworpen artikel 250 R.L. mogen de officieren-commissarissen in de hun toegewezen strafzaken zoo noodig worden belast met de functiën van auditeur-militair te velde.

De ontwerper motiveert het als volgt: „Beperking van het aantal „bij de rechtspraak te betrekken officieren schijnt deze combinatie mogelijk te moeten maken.” Blijkbaar vreesde hij, dat men in oorlogstijd niet steeds over voldoende krachten zou beschikken om de functies van auditeur en officier-commissaris door verschillende officieren te doen waarnemen. Afgezien van de vraag of de werkzaamheden in die functies in oorlogstijd niet van dien aard zullen zijn, dat een combinatie der functies praktisch niet uitvoerbaar zou zijn, komt mij het artikel in hooge mate ongewenscht voor. Er wordt hier een principe prijs gegeven, dat niet dan na veel droeve ervaringen langzamerhand gemeengoed is geworden.

De onderzoekende ambtenaar moet objectief en onpartijdig zijn. Daarom werd immers de leiding van het gerechtelijk vooronderzoek toevertrouwd aan den rechter-commissaris en niet aan den officier van justitie. Ik moge volstaan met te verwijzen naar Blok en Besier I. p. 480—484.

Men zal mij tegenvoeren, dat dit alles heel mooi is in tijd van vrede. Ik moge dan een beroep doen op een Franschen militairen jurist. Prof. Hugueney schrijft in zijn *Traité théorique et pratique de droit pénal et de procédure pénale militaires* (Paris, 1933) op p. 21 over den Franschen Code de justice militaire van 9 Maart 1928: „Ce Code „réalise des progrès incontestables. Suivant la formule du rapporteur „de la commission extra-parlementaire, „il s'est efforcé d'accorder „les exigences de la discipline sans laquelle il n'y a pas d'armée avec „les exigences du droit sans lequel il n'y a pas de justice”. Cette loi „créé un corps d'officiers de justice militaire unissant l'indépendance

„à la connaissance du droit; elle sépare les pouvoirs de poursuite et „d'instruction, trop confondus jusqu'alors en la personne du général.”¹⁾

En op p. 52 lees ik dat zoowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede de functies van commissaire de Gouvernement (auditeur) en van juge d'instruction vervuld worden door officieren van het corps militaire justitie, doch aangezien de normale formatie ontoereikend zou zijn in tijd van oorlog, worden zij gecompleteerd door „officiers de réserve ou des assimilés spéciaux affectés au service de la justice militaire.”²⁾

Lijken mij de functies van instrueerend ambtenaar en vervolgend orgaan onvereinigbaar, minder bezwaar ontmoet m.i. de combinatie officier-commissaris-lid van den krijgsraad. Ik meen zelfs dat zij ook in tijd van vrede zekere voordeelen biedt.

De bezwaren tegen de — door de wet (art. 268 Sv. 136 R.L. en 144 R.Z.) verboden — combinatie zijn bekend. Men vreesde dat een rechter die het voorbereidend onderzoek had geleid, niet meer onbevangen zou staan tegenover de te berechten zaak. Bij een streng doorvoeren van het onmiddellijkheidsbeginsel gaat dit argument wellicht op; bij het niet toepassen ervan zeer zeker niet. Ligt het zwaartepunt der procedure in de instructie en doet men derhalve recht op de stukken, dan verdient het m.i. zelfs aanbeveling dat de instrueerende ambtenaar ter terechtzitting tegenwoordig is: eenerzijds omdat dit eerlijker is, anderzijds omdat dan niet verloren gaat de kennis van den persoon van den beklagde, welke hij tijdens het onderzoek verwierf.

„Eerlijker” acht ik procesrechtelijk de aanwezigheid van den Officier-Commissaris, omdat men dan mathematisch diens invloed kan berekenen, hetgeen niet mogelijk is wanneer slechts het door hem gevormde dossier ter zitting compareert. Invloed oefent de rechter van instructie immers toch! En wordt die bevooroordeeldheid(?) niet opgewogen door de tegenwoordigheid van 4 onbevangen(?) leden?

II. Art. 4.

4. Volgens de bestaande redactie geeft — indien het bij een schouw noodzakelijk is, dat een woning tegen den wil van den recht-hebbende wordt betreden — de Commissaris van Politie in principe den daartoe noodigen last (art. 86 R.Z.).

In de voorgestelde redactie is een dergelijke last niet noodig in tijd van oorlog of in een, in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks. De Officier-Commissaris verleent dan aan zichzelf of aan een ambtgenoot den noodigen last.

S.o.r. komt dit mij weinig elegant en ook minder juist voor. Artikel 159 der Grondwet bepaalt: Het binnentreden in eene woning tegen den wil van den bewoner is alleen geoorloofd in de gevallen bij de wet bepaald, krachtens een bijzonderen of algemeenen last van eene macht door de wet aangewezen.

De wet regelt de vormen, waaraan de uitoefening van deze bevoegdheid gebonden is.

¹⁾ Vgl. M.R.T. XXVI p. 389.

²⁾ Vgl. nog art. 14(3) en 156(9) van den Code (M.R.T. XXVI p. 405, noot 2 en p. 414 onderaan).

De beteekenis van dit artikel ligt in de uitzondering; het huisrecht bestaat immers onafhankelijk van de Grondwet uit kracht van artikel 138 Sr. Het binnentreden is geoorloofd aan de *Overheid* in de gevallen bij de *wet* bepaald *krachtens een last*. Samenwerking van wetgever, lastgevende autoriteit en binnentredenden ambtenaar is vereischt.

Ingevolge art. 189 der Grondwet kan hiervan worden afgeweken in een in staat van oorlog of staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks. Gaat het nu echter niet wat te ver lastgever en binnentredenden ambtenaar in één persoon te vereenigen? De ontwerper wees den Officier-Commissaris aan en als lastgever-binnentredenden ambtenaar en als lastgever voor den ambtgenoot. Deze laatste is echter q.q. eveneens lastgever. M.i. kan de bevoegdheid tot het geven van den last beter worden gegeven aan het militair gezag.

III. 5. Artikel 114 komt te luiden:

„In het formulier van beteekening van het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad zal worden opgenomen de mededeeling, dat de beschuldigde zich bij de behandeling van zijne zaak door een gekozen of toegevoegden raadsman kan doen bijstaan.

Aan den beschuldigde wordt, op zijn daartoe strekkend, tenminste vier dagen vóór den aanvang van het onderzoek ter terechtzitting ingediend verzoek, een raadsman toegevoegd. De toegevoegde raadsman kan daarna alsnog door een gekozen raadsman worden vervangen, mits deze van de vervanging onverwijld aan den President van den Krijgsraad kennis geve.

Als raadslieden mogen — indien de beschuldigde *in tijd van vrede* voor een Krijgsraad binnen het Rijk in Europa terecht staat — worden gekozen of toegevoegd Advocaten, binnen het Rijk de practijk uitoefenende, en voorts voor elken Krijgsraad Officieren bij de Zeemagt, geen lid van den Krijgsraad, Officier-Commissaris, Fiscaal of Secretaris zijnde. Binnen het Rijk in Europa zal nochtans de toevoeging van een Officier alleen dan geschieden, indien een Advocaat niet beschikbaar is, tenzij de beklaagde uitdrukkelijk zijn wensch te kennen geeft dat hem een Officier als raadsman worde toegevoegd.

De toevoeging geschiedt door den President van den Krijgsraad uit de Advocaten en voorts, op verzoek van den President, door den Vlootvoogd of den Commanderenden Officier van het schip, hetwelk zich alleen buiten het Rijk in Europa bevindt, uit de Officieren bij de Zeemagt, die zich bij hem hebben aangemeld als bereid zich eene toevoeging als raadsman voor den Krijgsraad te laten welgevallen. De Secretaris van den Krijgsraad geeft onverwijld van die toevoeging kennis aan den beklaagden en aan den toegevoegden raadsman.”

Ofschoon het hier een minieme wijziging betreft (technisch tenminste), heb ik gemeend voor de overzichtelijkheid den geheelen tekst over te moeten nemen. De zaak waar het om gaat is belangrijk genoeg.

In tijd van oorlog zullen justitiabelen van den zeekrijgsraad zich uitsluitend kunnen doen bijstaan door officieren der zeemacht. E.e.a. wordt bereikt door de invoeging van de gecursiveerde woorden „in tijd van vrede”.

Uit een oogpunt van redactie lijkt het mij beter om aan het toch al niet overduidelijke artikel aan het slot iets toe te voegen in den zin van: In tijd van oorlog kunnen voor een krijgsraad uitsluitend officieren als raadslieden optreden. Daarbij is het onverschillig of zij tot de land- dan wel tot de zeemacht behooren.

Gemotiveerd is de voorgestelde wijziging niet. Toch verdiende zij dit wel, want zoo op het eerste gezicht is niet in te zien, waarom de advocaten in oorlogstijd plaats moeten maken voor officieren der zeemacht.

Het Fransche recht (art. 156, 9 van den Code) kent bij het leger te velde een korps officiers défenseurs (M.R.T. XXVI, p. 415). Onder die omstandigheden zou het immers moeilijk kunnen zijn om advocaten te vinden (Hugueney p. 61).

Van belang — maar dan met het oog op eene herziening van de Rechtspleging bij de Landmagt — is ook het laatste lid van artikel 156, luidende:

„Les personnes poursuivies devant les tribunaux militaires constitués auprès des troupes assurant l'occupation d'un territoire étranger ou l'exercice d'un mandat peuvent, avec l'assentiment du juge d'instruction militaire ou du commissaire du gouvernement ¹⁾, suivant le cas, choisir un défenseur parmi les avocats de nationalité étrangère, sauf en matière d'espionnage, ou encore si les faits relevés sont susceptibles d'agiter des questions d'honneur, de discipline ou de secrets militaires.” (Voor den tekst Hugueney p. 796 en p. 47).

Bestudeering van het vreemde militaire recht in het algemeen schijnt ook met het oog op andere onderwerpen ²⁾ voor de aan de orde gestelde herziening gewenscht. Het is mij echter gebleken buitengewoon moeilijk te zijn om door middel van den boekhandel gegevens te verkrijgen omtrent uitgaven op dit gebied.

IV. 7. Volgens het ontwerp wordt in tijd van oorlog en in een, in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied des Rijks behandeling in verkort proces niet alleen mogelijk van overtredingen

¹⁾ In het Fransche recht heeft de verdachte reeds tijdens de instructie een raadsman.

²⁾ Bv. voor de samenstelling der krijgsraden in tijd van oorlog. De Fransche Code brengt voor dezen tijd het aantal leden van zeven op vijf. Is er ten onzent niet wat te zeggen voor een krijgsraad van drie? Ook in normale tijden? Een samenstelling, analoog aan die van de rechtbank bij de berechting van kinderkzaken: president, lid en officier-commissaris, brengt meerdere deskundigheid en tevens grootere verantwoordelijkheid voor de te nemen beslissing.

Bestaat er voorts geen behoefte aan een voorschrift, conform art. 156 (5) van den Code (Hugueney p. 794), volgens hetwelk de leden deel moeten uitmaken van de troupes combattantes dan wel in den strijd gewond moeten zijn? (M.R.T. XXXVI, 414).

doch ook van misdrijven, welker toedracht van eenvoudigen aard is ³⁾).

De vraag dringt zich om of men hier nog niet een stap verder had moeten gaan door het instellen van een soort politierechter. De bedoeling van de voorgestelde wetswijziging is toch waarschijnlijk om den Officier-Commissaris te ontlasten. Ik vraag mij echter af of er niet evenzoo veel — zoo niet meer — reden is om ook den krijgsraad te ontlasten?

Gezien den eenvoudigen aard van de zaken, welke in vreedestijd door den krijgsraad te Willemsoord worden berecht, wil het voorkomen dat het percentage zaken, dat in verkort proces behandeld kan worden, in oorlogstijd zeer groot zal zijn, tenzij het nieuw ontworpen artikel 2 W.K. de veiligheidsklep wordt.

V. 8. Buiten tijd van vrede blijven de regelen van het Wetboek van Strafvordering bij verkort proces buiten toepassing. Het proces wordt dan gevoerd overeenkomstig de R.Z. behoudens wat betreft de aantekening van het mondelinge vonnis.

De argumenten, daarvoor in de toelichting aangevoerd, komen niet zeer sterk voor. De veronderstelling lijkt mij niet gewaagd, dat men in oorlogstijd zal kunnen beschikken over diverse juristen, die eerder vertrouwd zullen zijn met het gewone strafproces dan met het militaire.

En hen zal men toch zeker gebruiken bij het militair-justitieele apparaat. Is het dan niet beter de zaak processueel te laten zooals zij was?

VI. 9. Het voorstel om den krijgsraad in oorlogstijd bij toepassing van artikel 58 W.K. de bevoegdheid te verleen zelf de krijgstuuchtelijke straf te bepalen, heeft ook voor tijd van vrede zijn bekring. Men kan niet aan den indruk ontkomen, dat de bestaande regeling — m.i. een zuivere beslissing omtrent competentie — wel erg theoretisch is opgezet. Hoe vaak komt het nu reeds niet voor, dat tijdens de behandeling van de zaak beklagde een anderen Commandant heeft gekregen, en deze plotseling geroepen wordt om het feit te berechten? Deze moet dan eerst het dossier doorwerken, en heeft hij eenmaal gestraft dan staan den delinquent nóg twee instanties open om zich te beklagen.

BRUNNER.

Naschrift der Redactie.

Bij de opmerkingen van MR. BRUNNER moge de Redactie aantekenen:

I. Art. 250 R.L. Wij zijn, uitgaande van het feit dat de officier-commissaris bij de herziening van de militaire rechtspleging uit den krijgsraad werd verbannen, van meening, dat het aan de burgerlijke rechtspraak ontleende motief hiervoor de verwantschap van zijn functie met die van den openbaren aanklager sterker heeft geaccentueerd dan Mr. Brunner blijkbaar begroot. Wij hebben het beginsel

³⁾ Een betere formule dan art. 369 S.v. geeft?

van art. 268 Sv., dat o.a. in art. 144 sub b R.Z. werd overgenomen, behouden; dit lijkt ons van meer belang, ook al hebben de officieren-commissarissen sedert 1814 in navolging van de daaraan voorafgegane overeenkomstige bepalingen in het oud-vaderlandsche recht, hunne functie als vertegenwoordigers van de krijgswaarden zonder naar buiten gebleken bezwaar uitgeoefend. De motivering van zijn tegenovergestelde meening zouden wij niet gaarne tot de onze maken. Zeker, wij weten wel dat er nog menigmaal recht wordt gedaan zonder dat het onmiddellijkheidsbeginsel de eer ondervindt welke het in dezen tijd toekomt. Doch wij betreuren dat in hooge mate en meenen ook dat daarmede verworven besparing in gerechtskosten in beginsel misplaatst is. Deze in 1912 aangebrachte wijziging zouden wij dus thans niet weer ongedaan willen maken.

II. Wij meenen, evenals naar het schijnt Mr. Brunner, dat last geven tot het binnentreden van woningen ingevolge art. 159 der grondwet vereischt wordt. Volgens art. 86 laatste lid R.Z. is deze lastgeving opgedragen aan den commissaris van politie of aan den burgemeester, doch deze zijn verplicht (er staat imperatief *z a l*) den gevraagden last te verleen. Art. 39 der Oorlogswet spreekt van een algemeen of bijzondere last, voor een in staat van beleg verklaard gedeelte van het grondgebied, uitgaande van het militair gezag. Wil men aan de officieren-commissarissen hiertoe een algemeen last doen geven, dan zou, uitgaande van de waarschijnlijkheid dat overal waar de rechtspraak over militairen is toevertrouwd aan krijgswaarden te velde of aan temporaire krijgswaarden, staat beleg is afkondigd, dit onderdeel van het vooronderzoek formeel behoorlijk geregeld zijn. Doch de onzekerheid, welke te dezen aanzien blijft bestaan en het tijdverlies dat aan het verkrijgen van bijzondere lastgevingen verbonden is, hebben ons tot de wellicht niet elegante, maar practische oplossing gebracht, welke wij aangaven. Of woningen in het belang der justitie tegen den zin der bewoners moeten worden binnentreden, behoort te worden beoordeeld door hem, die met het onderzoek belast is en vooral in oorlogstijd heeft het militair gezag, dat buiten elk gerechtelijk onderzoek staat, de handen vol met werk dat meer belangrijk en noodzakelijk is dan contrôle hieromtrent van officieren-commissarissen.

III. Tegen de toevoeging aan het slot van art. 114 R.Z. (en dan ook aan het slot van art. 116 R.L.) hebben wij geen bezwaar. De uitsluitende toelating in oorlogstijd van officieren als raadsleden ware desnoods te motiveeren met de algemeene opmerking dat alleen officieren het leven in oorlogstijd ten volle kunnen overzien, iets wat toch ook bij den raadsman mogelijk moet zijn. De beteekenis en de strafwaardigheid van strafbare feiten in dergelijke omstandigheden wordt in het belang van eene goede rechtspraak — men zie ook welk beginsel de schrijver iets verder ten aanzien van krijgswaardsleden wil aanvaard zien — beter aan officieren dan aan advocaten toevertrouwd. Bovendien zal het, zooals Mr. Brunner reeds opmerkt, niet altijd mogelijk zijn over advocaten te beschikken. In de voorgestelde

redactie van de toevoeging zouden wij „kunnen” door „mogen” willen vervangen.

IV. Van instelling van een soort politierechter in militaire strafzaken zijn wij geen voorstanders. Er hangt dan, vooral in tijd van oorlog, te veel van het oordeel van één persoon af. De zaken mogen zich eenvoudig hebben toegedragen, zoodat het vooronderzoek desnoods gemist kan worden, de straffen ook op vele van deze eenvoudige zaken zijn juist in oorlogstijd zeer zwaar en wij zouden juist dergelijke strafoplegging niet aan één persoon overgelaten willen zien.

De vraag of het niet wenschelijk zou zijn de krijgsraadsleden in oorlogstijd tot drie te beperken is ons niet geheel duidelijk. Wij stellen dit voor ten aanzien van de krijgsraden te velde en de temporaire krijgsraden (waarvoor wij het overnamen uit art. 244 R.L. en 261 R.L.) en lieten art. 135 R.Z. intact. Richt zijn bezwaar zich dus alleen tegen art. 120 R.L. en art. 122 R.Z., welke meer voor vrede-toestand zijn geschreven? Zoo ja, dan zouden wij geen bezwaar willen maken om ook voor tijd van oorlog de vier onderscheidenlijk vijf militaire leden terug te brengen tot twee, respectievelijk drie.

Opneming van een voorschrift dat slechts officieren leden van krijgsraden mogen zijn die behooren of behoord hebben tot de troepen te velde heeft in beginsel onze sympathie. Wij kunnen echter niet beoordeelen of het in dezen imperatieve vorm zoowel bij de zee- als bij de landmacht onder alle omstandigheden uitvoerbaar zou zijn. Daarbij zouden wij niet willen loslaten ons beginsel om zooveel mogelijk militaire juristen in de krijgsraden te plaatsen; dit beginsel zouden wij willen laten praevaleeren.

V. Dat wij bij de verkorte procedure de voorschriften van Sv. buiten toepassing wilden laten, kwam voort uit een streven naar eenvormigheid. Om steeds te moeten opletten of bv. de vóór- dan wel de na-eed van getuigen gevorderd moet worden en om in verband hiermede verschillende imprimés te moeten meenemen en gebruiken, veroorzaakt beter te vermijden en dus noodloozen omslag. Ook worden vermeden vragen als deze: of uit de uitdrukkelijke toepasselijksverklaring van art. 126, 216 lid 2, 217—219 Sv. argumento à contrario moet worden afgeleid dat dergelijke beginselen voor het normale militaire strafproces niet gelden. Vooral in oorlogstijd moet de rechter niet voor dergelijke puzzles van academische beteekenis kunnen worden gesteld. Practisch gedraagt men zich toch nu reeds dienovereenkomstig. Maar de vraag blijft bestaan.

VI. De vraag of wat wij voorstellen ten aanzien van het door den militairen rechter bepalen van krijgstuchtelijke straffen, ook voor vrede-tijd bekoren kan, zou ook o.i. wel bevestigend mogen worden beantwoord. Hier is die vraag niet relevant; het voorstel gaat toch slechts over oorlogsrechtspraak en dan zeker is ook dit tijdverlies zooveel mogelijk uit te sluiten.

Enkele opmerkingen in zake den Militairen Rechter en de Administratie.

Niet zonder een gevoel van den schrik, dien men vermoedelijk zou ondervinden bij de ontmoeting van een vervaarlijk er uit ziend voorwereldlijk dier, nam ik kennis van het onderschrift des anonymen schrijvers (hoofdamtenaar ten Departemente van Defensie), die ten verzoeken van de Redactie van dit Tijdschrift het opstel van den heer Buiskool annoteerde (pag. 351 v.v. van den loopenden jaargang).

Het gaat er natuurlijk niet om, te gaan uitstippelen, wat de betrokken tak van administratie tegenover een gestraften schepeling *mag* doen. Geoorloofd is hier alles. ¹⁾ De vraag kan ten deze enkel zijn: is het tactisch juist, van de groote macht, die men heeft, gebruik te maken, ongeacht dat, wat de rechter, in casu nog wel de militaire rechter, heeft meenen te moeten doen.

Dat de schrijver van het onderschrift tot de door hem verdedigde conclusie kwam, is slechts begrijpelijk bij volkomen miskenning van de taak, die zich de rechter weet gesteld. In den gedachtengang van dezen deskundige is de rechter een soort waarnemer van des verdachten belangen — en anders zelfs niet. Dat die rechter is strafrechter, staande voor de belangen der aangerande gemeenschap en enkel voor hare bescherming verantwoordelijk, beseft hij niet, hoewel dat toch eigenlijk altijd zoo geweest is. En de z.g. leer-Marx, die — hetzij terloops opgemerkt — ten onrechte mijn naam draagt, omdat ze in rechtsprekende kringen al lang voordat ik er iets over schreef, leefde en toepassing vond, heeft hieraan niets veranderd. Die leer toch zegt niets anders dan dat de gemeenschap het best gediend is, wanneer men bij de strafbepaling rekening houdt met alle voor de hand liggende en vaststelbare consequenties, die het strafbare feit voor den dader zal hebben. Zoo komt men tot de sociaal meest verantwoorde straf, wat dan tevens is de billijke straf. Is die straf mild, dan is dat niet het geval omdat de rechter op den verdachte let maar omdat hetgeen dezen overigens wedervaart al zoo drukkend is, dat er van het standpunt van het algemeen belang slechts weinig meer bij moet, — of, omdat het delict werkelijk niet ernstig is. Ziet de administratie het zoo — en juist bij vonnissen van den militairen rechter, die, omdat hij militair ingesteld is, het dienstbelang allerminst uit het oog zal verliezen, kan ze het zoo zien! — dan zal ze tactisch er als regel de voorkeur aan geven, het vonnis van den rechter als richtsnoer voor haar eigen doen en laten te beschouwen en dus niet uit den dienst te gaan ontslaan, wanneer de rechter kennelijk dit voor het algemeen belang ongewenscht heeft gevonden en dan ook bij de strafbepaling dit bijkomstige leed niet in aanmerking genomen heeft.

Nergens meer dan op dit gebied lijkt me een désavoueren van de

¹⁾ Dit is veel te sterk uitgedrukt. Red. M.R.T.

rechterlijke inzichten ongewenscht. Nergens meer dan hier immers mag verwacht worden een angstvallig streven, om de gemeenschap — dus den „dienst” — vooral niet te kort te doen. Is er dan niet-temin verschil van opvatting omtrent dat, wat die dienst eischt, dan lijkt de vrees niet ongegrond, dat men in den Haag de feiten te veel uit het papier en te weinig uit de werkelijkheid in zich heeft opgenomen en dienovereenkomstig ze te weinig in al hunne bijzonderheden heeft weten te onderscheiden. De departementale verrekijker staat natuurlijk op een verheven standpunt en men ziet daardoor veel, maar wie er geroepen zijn, om eerlijk en onbevangen de dingen van nabij te beschouwen en te toetsen aan de algemeene belangen, welke ook door hen goed worden begrepen, — die zien toch allicht nog meer en beslissen daardoor ook waarschijnlijk juist.

Dit alles neemt niet weg — en hierin ben ik het met den heer Buiskool niet eens —, dat beter nog dan deze tactvolle onthouding na het vonnis, ware een overleg tevoren tusschen officier-commissaris en de hoogste administratieve instantie, eindigende met eene haar bindende uiting dezer laatste, waardoor de rechter vóór het vonnis weet, hoe de naaste toekomst van den verdachte, i.z. al dan niet bestendiging van zijn dienstverband er uit zal zien. Dat geeft den rechter reëler ondergrond voor zijne beslissing. Zonder dezen is er bij een vonnis — en zeker bij een strafvonnis — toch geen waarborg voor juistheid. Het algemeen belang immers eischt andere reacties naarmate de feitelijke omstandigheden rond den dader anders zullen zijn. Een werkende zal men b.v. vaak veiliger voorwaardelijk kunnen veroordeelen dan een werkeloze. De burgerlijke strafrechter pleegt dan ook met zulke vaste toezeggingen van ambtelijke instanties of particuliere werkgevers zeer blij te zijn, in welken zin ze dan ook mogen luiden. Hij ziet er niets minder in dan eene onjuiste beïnvloeding zijner taak. Het is hem integendeel een waarborg voor eene goede uitoefening er van. Een reclasseeringsorgaan, dat op dit punt nalaat, te pogen, zich zekerheid te verschaffen en hierover aan den rechter te rapporteeren, schiet dan ook m.i. ernstig tekort. Voorzover de toekomst van den verdachte den rechter ook op hoofdpunten onduidelijk is, zal hij m.i. bij gebrek aan beter met waarschijnlijkheden moeten rekenen en daarop zijne veroordeeling bouwen. Doet hij dat niet, dan lijkt me de kans op mistasten nog veel grooter.

Beter dan alles ware natuurlijk gemengde berechting, waarvoor echter bepaaldelijk in militaribus nog de minste reden bestaat, omdat de militaire rechter zeker de laatste zal zijn, om de „dienst”-aspecten uit het oog te verliezen.

A. J. MARX.

BOEKAANKONDIGING.

Van het werkje van den inmiddels tot Directeur van het Centraal Capitulantenbureau benoemden Heer *J. Vennik*, „Het Capitulantenreglement 1935” bij welks eerste verschijnen wij een korte aankondiging schreven in M.R.T. XXXII, blz. 46, heeft reeds thans bij N. Samsom N.V. te Alphen aan den Rijn een tweede druk het licht gezien (118 bladzijden, Prijs *f* 1.90, bij inzending van den eersten druk *f* 1.40).

Nieuw zijn in den tweeden druk o.a. de beschouwingen, enz. gewijd aan „Het Capitulantenreglement 1935 in de praktijk”. Wat ons bij de lezing van die bladzijden in het bijzonder trof, is wel de ernstige zorg waarvan de Capitulantenraad blijk geeft bij de aanwijzing van capitulanten ter vervulling van eenige vacature. De burgerlijke overheidsdiensten behoeven heusch niet meer de vrees te koesteren dat zij veel kans loopen ongeschikte krachten opgedrongen te krijgen.

Bij denzelfden uitgever is in het bekende zakformaat mede verschenen „Regelingen van Ambtenarenrecht” voorzien van marginale aantekeningen en alphabetische registers. October 1937. 342 bladzijden. Prijs *f* 1.75.

Het werkje bevat de teksten van de Ambtenarenwet 1929 met uitvoeringsbesluiten, de Militaire Ambtenarenwet 1931, het Algemeen Rijksambtenarenreglement, het Arbeidsovereenkomstenbesluit en het Rijkswachtgeldenbesluit, tot nu toe in drie verschillende bandjes opgenomen, en thans nog uitgebreid met een drietal Kon. besluiten betreffende de rechtspositie van burgemeesters, gemeenteveldwachters en commissarissen van politie, benevens met een elftal ministerieele beschikkingen en circulaires met het Ambtenarenrecht verband houdende.

Waar in de verschillende regelingen nog al eens wijzigingen zijn aangebracht, zal eene geheel bijgewerkte tekstuutgave zeker aan velen voor wie het Ambtenarenrecht van belang is, welkom zijn.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 9 Februari 1937.¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert,
Eerste-Luitenants J. P. Ilcken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

MEDEDADERSCHAP.

Diefstal, gepleegd door twee of meer vereenigde personen (weg-neming door twee dienstplichtigen te zamen vereenigd, op een kamer in de kazerne, van f 10 ten nadeele van een medebewoner van die kamer).

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, op en jegens:

1. S. T., oud 20 jaar, geboren te Rotterdam;
 2. J. G. van der T., oud 21 jaar, geboren te Rotterdam,
- beiden gewoon dienstplichtig-soldaat bij de Tirailleur-compagnie van het 15e Regiment Infanterie te Nijmegen, beklaagden en gerequireerden in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd:

O. dat de beklaagden hebben erkend, dat zij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dienen;

O. dat blijkens overgelegde extracten-stamboek de beklaagden op respectievelijk 10 en 5 October 1936 zijn ingelijfd bij het 15e Regiment Infanterie en tijdens het plegen van na te melden feit nog niet met groot verlof waren vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaringen d.d. 5 Januari 1937 door den compagnies-commandant te Nijmegen opgemaakt, beklaagden op respectievelijk 10 en 5 October 1936 op de plaats hunner bestemming zijn aangekomen;

O. dat den beklaagden aan den voet van het hun op 2 Februari

¹⁾ Van dit vonnis heeft alleen beklaagde van der T. geappelleerd. Bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 25 Maart 1937 is dit vonnis te zijnen aanzien bevestigd.

1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat zij op of omstreeks 17 December 1936 te Nijmegen te zamen vereenigd, althans ieder voor zich, hebben weggenomen met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening een bedrag van tien gulden, althans eenig geld, toebehoorende aan den dienstplichtigen soldaat Wijsbroek, althans aan een ander dan aan hen, beklaagden;

voor zooverre den beklaagde van der T. betreft:

althans dat hij op of omstreeks 17 December 1936 te Nijmegen opzettelijk den beklaagde T. behulpzaam is geweest, toen deze aldaar wegnam met het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening tien gulden, althans eenig geld, toebehoorende aan den dienstplichtigen soldaat Wijsbroek voornoemd, door, terwijl T. dit feit pleegde, bij den ingang van de kamer, waarop dit geschiedde, op den uitkijk te staan, of er soms onraad naderde;

althans dat hij destijds aldaar opzettelijk ten geschenke heeft aangenomen vijf gulden, althans eenig geld, terwijl hij wist, dat dit geld door misdrijf was verkregen;

althans dat hij destijds aldaar opzettelijk uit winstbejag heeft vervoerd en bewaard een bedrag van tien gulden, terwijl hij wist, dat dit door misdrijf was verkregen, in de hoop een gedeelte van dit geld ten geschenke te ontvangen;

O. dat de beklaagde T. heeft verklaard:

dat hij op 17 of 18 December 1936 tegen zijn mede-beklaagde van der T. zeide, toen zij zich des morgens \pm 9 uur bevonden op de soldatenkamer nr. 85 in de Snijderskazerne te Nijmegen, dat hun medekamerbewoner, soldaat Wijsbroek, geld had; dat hij tegen van der T. zeide: „We kunnen nu best een kans wagen”, hetgeen deze aanvankelijk weigerde; dat op 21 December 1936 om een uur of acht des morgens hij, beklaagde, alleen op kamer 85 was, toen de soldaat V. d. T. binnenkwam; dat zij toen afspraken wie het geld uit het kribbekastje van Wijsbroek zou halen; dat V. d. T. zeide: „Ik haal het er niet uit, laat mij maar op den uitkijk staan”, waarop hij, beklaagde, zeide: „Dan zal ik het er uit halen, kijk jij dan maar uit”; dat V. d. T. toen voor een raam ging staan en in de kamers keek; dat, terwijl V. d. T. op den uitkijk stond hij, beklaagde, het kribbekastje van Wijsbroek opende, alwaar hij op de onderste plank een portemonnaie zag liggen; dat hij die portemonnaie er uit haalde en deze opende; dat hij in het eerste vakje daarvan zilvergeld zag liggen en dat in het tweede vakje een bankbiljet van tien gulden zat, hetwelk hij er uit haalde; dat hij de portemonnaie met zilvergeld weer in de kast legde; dat hij er toen alleen een bankbiljet van tien gulden uit had genomen; dat hij vervolgens het bankbiljet aan V. d. T. heeft overgereikt, die beloofde het in den avond van dien dag te zullen wisselen om het vervolgens te deelen; dat des avonds V. d. T. de stad is ingegaan en om ongeveer halftien weer terugkwam; dat deze toen vijf gulden te voorschijn haalde en in zijn kastje legde, waar hij, beklaagde, ze met diens toestemming weghaalde; dat dit

geld bestond uit twee rijksdaalders, hetwelk hij in café's en bioscopen heeft opgemaakt;

dat hij van niemand toestemming had gekregen om het geld van Wijsbroek weg te nemen en zich toe te eigenen;

O. dat de beklaagde V. d. T. heeft verklaard:

dat hij op 21 December 1936 omstreeks 8.15 uur des morgens van het ziekenrapport op kamer 85 in de Snijdskazerne te Nijmegen kwam; dat hij op een gegeven oogenblik met T. alleen op die kamer was; dat deze toen zeide: „Zullen we eens kijken, wat er in de portemonnaie van Wijsbroek zit?"; dat hij toen voor een raam ging staan, waarbij hij naar de kamer-uitgangen kon kijken en ook zoo'n beetje stond om T. te kunnen waarschuwen, zoodra iemand aankwam; dat hij, terwijl hij daar stond, zag, dat T. uit het kastje van Wijsbroek een portemonnaie nam; dat hij toen naar T. is gegaan en zag, dat deze er een bankbiljet van tien gulden uit wegnam; dat T. daarna het bankbiljet aan hem gaf en de portemonnaie weer in het kastje van Wijsbroek legde en dit dicht deed; dat hij in den loop van den avond het bankbiljet op het postkantoor heeft gewisseld, waarvoor hij vijf guldens en twee rijksdaalders ontving; dat hij om ongeveer 9.15 uur met het gewisselde geld op kamer 85 in de Snijdskazerne te Nijmegen terugkwam; dat T. dadelijk naar hem toekwam; dat hij vervolgens van het gewisselde geld twee rijksdaalders in zijn kribbekastje legde, welke T. daarna wegpakte; dat hij de vijf guldens onder zich heeft gehouden en heeft opgemaakt; dat hij van niemand vergunning had gekregen om zich dat geld toe te eigenen;

O. dat in het proces-verbaal d.d. 26 December 1936 onder Nr. 12 op den ambtseed opgemaakt door A. Donker, sergeant — tevens onbezoldigd rijksveldwachter — der Groep Politietroepen te Nijmegen o.m. staat gerelateerd:

dat beklaagde V. d. T. hem, relatant, onder anderen heeft verklaard:

„Op dien datum (21 December 1936) kwam ik des morgens omstreeks 8 uur op de kamer. T. was daar alleen aanwezig en stond bij zijn bed. T. zeide tegen mij: „Jaap, kom op". Ik begreep hieruit, dat T. de gelegenheid gunstig achtte om uit de kast van Wijsbroek geld weg te nemen. Ik ging naar hem toe, daarna liepen wij samen naar de kast van Wijsbroek. Bij de kast gekomen, zeide T. tegen mij: „Toe, pak jij het nu". Ik zeide: „Nee, doe jij het maar". T. zeide hierop: „Kijk jij uit". Hierna begaf ik mij naar den ingang van de kamer en keek of er iemand de kamer op kwam loopen";

O. dat L. J. Th. Wijsbroek, 20 jaar, gewoon dienstplichtig-soldaat bij het 15e Regiment Infanterie, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd: dat hij omstreeks 5 December 1936 zijn portemonnaie heeft nagegaan en heeft gezien, dat daarin nog zat een bankbiljet van tien gulden en allerlei zilvergeld; dat hij op 26 December 1936 uit zijn portemonnaie een rijksdaalder en een bankbiljet van tien gulden miste; dat hij zulks aan den soldaat Lagram vertelde; dat T., die in zijn nabijheid aan tafel zat, zeide: „Ik heb een

rijksdaalder op je bed gevonden”; dat deze hem daarop een rijksdaalder gaf; dat hij het bankbiljet, dat hij omstreeks St. Nicolaas in zijn portemonnaie had, er nimmer heeft uitgenomen; dat hij op 21 December 1936 des voormiddags zijn portemonnaie had opgeborgen in zijn kribbekastje; dat hij aan niemand vergunning had gegeven, dat geld uit zijn portemonnaie weg te nemen en zich toe te eigenen;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — de verklaringen der beklaagden slechts gebezigd ten aanzien van hem, door wien zij werd afgelegd, — de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagden het hun primair ten laste gelegde feit hebben begaan, met dien verstande, dat zij te zamen vereenigd hebben weggenomen een bedrag van tien gulden toebehoorende aan den dienstplichtigen soldaat Wijsbroek;

O. dat — nu ten aanzien van beklaagde V. d. T. het primair ten laste gelegde feit is bewezen — een onderzoek naar het overige ten laste gelegde overbodig is;

Gezien de artikelen 2, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht-recht, 10, 310 en 311 van het Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagden daaraan;

Qualificeert het als: „diefstal, gepleegd door twee of meer vereenigde personen”;

Veroordeelt den beklaagde T. tot eene gevangenisstraf van zes weken en den beklaagde V. d. T. tot eene gevangenisstraf van één maand.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 22 Februari 1937¹⁾.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert,
Eerste-Luitenants J. P. Ilcken en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Raadsman: Mr. P. D. A. Lem, te Nijmegen.

Het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekommt (roekelooze aanrijding van een voetganger door een automobilist).

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 23 April 1937 bevestigd, behoudens ten aanzien van de hoofdstraf, welke werd verminderd tot twee weken hechtenis.

De primair ten laste gelegde schuld aan aanrijding met doodelijk gevolg is niet bewezen, nu de deskundigen tot de conclusie zijn gekomen dat de dood te wijten is aan verbloeding, maar dokter Hulst in zijn rapport constateert, dat de verbloeding is tot stand gekomen bij het verwijderen van een of twee beensplinters, welke gedrongen zijn in de bovenste overlangsche bloedleider van het harde hersenvlies, terwijl hij in het onzekere laat of de verbloeding bij en na het verwijderen van de beensplinters had kunnen voorkomen worden.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens C., oud 25 jaar, geboren te Nijmegen, reserve 2e Luitenant van het 11e Regiment Infanterie te Nijmegen, beklaagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde op 8 December 1930 is ingelijfd bij het 11e Regiment Infanterie, op 23 Januari 1934 met groot verlof is vertrokken en op 31 December 1935 bij Kon. Besluit No. 92 is benoemd en aangesteld tot reserve-tweede-luitenant;

O. dat den beklaagde aan den voet van het hem op 15 Januari 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op 18 Juli 1936 te Nijmegen aan zijn grove schuld te wijten heeft gehad, dat Rudolf Karel Roording zoodanig zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen, dat hij daaraan kort daarop is overleden, althans zwaar lichamelijk letsel heeft bekomen, doordat beklaagde met een door hem bestuurd vierwielig motorrijtuig in den namiddag van 18 Juli 1936, te omstreeks 11:00 uur met een snelheid van ongeveer 50 K.M. per uur, althans in snelle vaart, heeft gereden over den voor het openbaar verkeer openstaanden rijweg de St. Annastraat, gelegen binnen de bebouwde kom dier gemeente, voor welk weggedeelte een maximumsnelheid van 25 K.M. per uur is vastgesteld, rijdende in de richting naar Malden, zonder daarbij nauwlettend acht te geven of de door hem, beklaagde, te volgen weg veilig en zonder gevaar voor naderen kon worden bereden, tengevolge van welke hoogst roekeloze, onvoorzichtige en onverantwoordelijke nalatigheid beklaagde niet zag, dat op gemelden rijweg gezegde Roording voortliep, welken Roording beklaagde bij behoorlijk opletten voldoende duidelijk en tijdig had kunnen waarnemen,

tengevolge waarvan beklaagde met gemeld motorrijtuig met onverminderde snelheid doorreed en eerst toen het daartoe te laat was, met zijn motorrijtuig naar links uithaalde, teneinde gezegden Roording te ontwijken, hetgeen toen niet meer mogelijk was, tengevolge waarvan beklaagde met gemeld motorrijtuig tegen gezegden Roording aanreed en deze tegen den grond werd geworpen, tengevolge waarvan gezegde Roording een schedelbreuk bekam met bloeding in den schedel, zijnde gezegde Roording kort daarop tengevolge van gemeld zwaar lichamenlijk letsel overleden, althans tengevolge waarvan Roording een schedelbreuk, althans zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen;

O. dat de beklaagde heeft verklaard:

dat hij van 3 Juli tot en met 22 Juli 1936 als res. 2e Luitenant onder de wapenen was bij 11 R.I. te Nijmegen;

dat hij op Zaterdag 18 Juli 1936 des avonds van ongeveer 20.— uur tot 21.30 uur in de Vereniging te Nijmegen heeft gezeten met een kennis, Mej. Vissers uit Malden; dat zij omstreeks 21.30 uur zijn weggegaan en Mej. Vissers op haar motorrijwiel naar Malden is gereden; dat hij dacht, dat er bij het afscheid tusschen Mej. Vissers en hem een kleine wrijving bestond; dat hij later geen rust had en besloot naar Malden te gaan; dat hij daartoe een Fordje, two-seater met een linnen kap, huurde bij Verdijk, waarmede hij naar Malden wilde rijden; dat hij naar zijn schatting met een snelheid van 55 à 60 K.M. per uur heeft gereden; dat het een donkere avond was en de verlichting van de St. Annastraat zeer slecht was; dat de aanrijding is geschied nabij het eindpunt van de Stadstram aan de St. Annastraat te Nijmegen; dat hij toen reed met een snelheid van 55 à 60 K.M. per uur; dat de aanrijding als volgt heeft plaats gehad; dat hij links vóór zich twee lichten zag, die hij aanvankelijk voor autolichten hield; dat hij toen nog op grooten afstand van die tegenlichten verwijderd was; dat die lichten niet werden gedimd, ook niet, toen hij, beklaagde, zijn groote lichten weer aanknippte om te waarschuwen, dat zij hem hinderden; dat hij daarop dacht, dat het fietslichten waren; dat hij toen op dimlicht doorreed, doch zijn vaart niet heeft verminderd; dat hij op het moment, dat hij geen last meer van die lichten had, zijn groote lichten weer aanzette; dat hij juist op dat oogenblik een klap hoorde; dat hij iets lichts zag, dat den indruk gaf een regenjas te zijn en dat rechts van den wagen op zij viel; dat hij bij intuïtie voelde, dat hij iemand had doodgereden; dat hij van schrik is gaan slingeren en doorgereden is; dat hij de eerste de beste zijstraat aan zijn linkerhand insloeg en naar Verdijk is gereden; dat hij daarop met Verdijk in een anderen wagen naar de plaats van het ongeluk is gereden; dat later zijn vader op zijn verzoek de politie heeft gewaarschuwd; dat er voor hem, daar hij niets op den klinkerweg vóór hem uit had gezien, geen aanleiding was om geluidsignalen te geven;

dat de aanrijding heeft plaats gehad om 23.05 uur van 18 Juli 1936; dat hij dien avond wat gejaagd was, omdat hij het land had

over een klein meeningsverschil met Mej. Vissers; dat degene dien hij aangereden heeft, Rudolf Karel Roording heette;

dat hij ongeveer f 228.— aan diens familie heeft betaald voor de begrafenis-kosten;

dat hij, toen de aanrijding plaats had, goed rechts op den St. Annaweg reed, en wel goed rechts op het beklinkerde deel van deze straat in de richting van Malden; dat hij ongeveer 50 c.M. van den rechterkant van den weg is gebleven;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1. G. M. Hendriks, 43 jaar, ijzerhandelaar, wonende te Nijmegen:

dat hij op Zaterdagavond 18 Juli 1936 met zijn vrouw per rijwiel reed over de St. Annastraat te Nijmegen in de richting van Malden; dat de straatlantaarns om de andere gedoofd waren en de verlichting van de St. Annastraat zeer slecht was; dat aan weerszijden van het klinkergedeelte van dien weg zich een breede grintweg bevindt, welke zeer slecht onderhouden wordt, zoodat die grintwegen bij nat weer voor fietsers en voetgangers haast niet te gebruiken zijn; dat zijn vrouw en hij aanvankelijk op het beklinkerde gedeelte van de St. Annastraat reden, totdat hij achter zich een auto hoorde aankomen; dat hij omkeek en de lichten van een naderenden auto duidelijk zag; dat zij op het grintpad zijn gaan rijden; dat zij nauwelijks op het grintgedeelte waren of een kleine auto met een linnen kap reed hen van achteren met een flinke vaart voorbij; dat de auto op hem den indruk maakte, dat zij hard voortreed en nogal rammelde; dat zij zich toen bevonden ter hoogte van de villa „Rozenhof”; dat hij voor zich uit ter hoogte, waar de auto voortreed, iets vaag zag vallen op het grintpad, terwijl hij op hetzelfde oogenblik een klap hoorde, alsof een zak meel op den grond viel; dat hij, voordat hij dat voorwerp zag vallen, dit reeds had gezien in het schijnsel van de lichten van de auto; dat, toen de auto zijn vrouw en hem passeerde, deze geheel langs het rechtergedeelte van den klinkerweg van de St. Annastraat reed, dicht bij het grintpad; dat hij het voorwerp zag vallen op den rand van het beklinkerde gedeelte van de St. Annastraat; dat hij en zijn vrouw daarna hard zijn gefietst naar de plaats, waar hij het voorwerp had zien vallen; dat hij aldaar aangekomen, juist tegenover het elektrische tramhuisje, een man zag liggen; dat deze hevige bloedde en met zijn gezicht trok van wege de pijn, terwijl die man zijn handen op het achterhoofd hield; dat hij op zijn fiets naar Dr. Muskens is gereden; dat, toen hij weer bij den aangeredene terugkwam, deze buiten kennis was; dat, toen de auto hen passeerde, deze geen signalen heeft gegeven; dat hij ook niet heeft gezien, dat de auto met het licht signalen heeft gegeven;

2. J. C. A. van Gaalen, 41 jaar, zonder beroep, wonende te Nijmegen:

dat zij op 18 Juli 1936 (Zaterdagavond) na 23 uur met haar man fietste over de St. Annastraat van Nijmegen in de richting Malden;

dat zij aanvankelijk op het klinkergedeelte van de St. Annastraat reden; dat de lantaarns om de andere gedoofd waren;

dat zij op een gegeven oogenblik achter zich een auto met groote vaart hoorde aansnellen; dat haar man en zij zich toen begaven op den zich naast den klinkerweg bevindenden grintweg;

dat zij nauwelijks op het grintgedeelte waren of de auto reed met groote vaart hen voorbij; dat het een kleine auto was met linnen kap; dat zij deze auto nakeek en opeens een vreeselijken slag hoorde; dat het achterlicht van de auto uitging en de auto zich verder in slingerende vaart snel voortbewoog; dat, toen zij den slag hoorde, de auto ongeveer 100 meter van hen verwijderd was; dat haar man nog tegen haar zeide: „Daar wordt iemand overreden”; dat zij zich in snelle vaart naar de plaats van de aanrijding begaven; dat zij op het grintgedeelte, vlak naast den klinkerweg, een man zag liggen achterover op diens rug, schuin op het grintpad met zijn beenen in de richting van Nijmegen; dat geen enkel lichaamsdeel van dien man op het klinkergedeelte van de St. Annastraat lag; dat, toen de auto haar man en haar passeerde, deze geheel rechts van den weg reed;

3. H. C. Godschalk, 48 jaar, bedrijfsleider te Nijmegen:

dat hij op Zaterdag 18 Juli 1936 omstreeks 23.15 uur stapte uit den tram aan het eindpunt aan de St. Annastraat; dat hij vervolgens langs de boomen liep op den tramweg in de richting van Malden op de voor hem linkerzijde van den weg;

dat hij nauwelijks 20 meter had afgelegd, toen hij rechts achter zich een slag hoorde; dat hij omkeek en een auto zag, die slingerend over de St. Annastraat in de richting van Malden zich zeer snel voortbewoog, naar schatting met ongeveer 60 K.M. per uur; dat hij op hetzelfde oogenblik een gegil hoorde; dat hij omkeek en in de verte iets zag liggen; dat hij zich terug begaf naar de plaats van het ongeval, alwaar hij juist tegenover het tramhuisje op het grint naast de klinkerstraat een man zag liggen met diens hoofd in de richting van Mook, evenwijdig aan den weg; dat die man hevige bloedde; dat hij van Gerritsen, die daar woonde, een kussen heeft gekregen en dit onder het hoofd van dien man heeft gelegd; dat eenige oogenblikken later een dokter kwam, die den aangeredene hielp;

4. L. G. A. Verstraeten, 17 jaar, kantoorbediende te Nijmegen:

dat hij op een Zaterdagavond in Juli 1936 met zijn vader in een auto reed langs de St. Annastraat in de richting van Nijmegen; dat zijn vader ging tanken aan de St. Annapomp bij Gerritsen, waarvoor deze de auto voor de woning van Gerritsen parkeerde; dat zulks geschiedde ongeveer tegenover het wachthuisje van de elektrische tram aan de St. Annastraat; dat hij tijdens het tanken achter in de auto bleef zitten en in de richting van de stad keek; dat hij op een gegeven oogenblik een auto met groote vaart, met ongeveer 55 à 60 K.M., uit de richting Nijmegen zag naderen; dat het licht van die auto helder was; dat de St. Annastraat ter plaatse

vrij donker was en er eenig licht van de electriche tram, die ter plaatse stilstond was; dat hij de snel naderende auto volgde totdat deze zoowat op zijn hoogte was; dat, toen deze gepasseerd was, hij plotseling achter zich een slag hoorde en dat hij schuins achter zich kijkende een man zag omvallen in de richting van den berm van den weg; dat hij daarna is gaan kijken en zag, dat een man was aangereden; dat deze met diens hoofd aan de wegzijde lag en met diens beenen in de richting van de bermzijde;

5. Th. Knippenburg, 34 jaar, agent van politie te Nijmegen:

dat hij in den avond van 18 Juli 1936 Roording in bewusteloozen toestand heeft aangetroffen, liggende op het grintpad naast de klinkerbestrating van de St. Annastraat te Nijmegen;

dat de maximumsnelheid ter plaatse 25 K.M. per uur is;

O. dat de navolgende getuigen — tevens als deskundigen gehoord — onder eede hebben verklaard:

1. B. H. Buiting, 45 jaar, inspecteur van politie 2e klasse te Nijmegen:

dat hij in den nacht van 18 op 19 Juli 1936 te ongeveer 2.00 uur in de garage „Atam” te Nijmegen, de auto heeft aangetroffen waarmede beklaagde in den avond van 18 Juli 1936 heeft gereden; dat aan het rechterparkeerlicht op het rechterspatbord het deksel met glas ontbraken; dat hij deze auto in beslag heeft genomen;

dat hij het lijk van Roording in beslag heeft genomen en aan Dr. Hulst uit Leiden ter sectie heeft overgegeven; dat dit lijk van denzelfden persoon was, die door beklaagde aangereden is;

2. R. Branderhorst, 30 jaar, arts te Nijmegen:

dat de patiënt Rudolf Roording op 18 Juli 1936 des avonds te ongeveer 23.45 uur in de Eerste Hulp van het St. Canisius-Ziekenhuis te Nijmegen werd gebracht; dat patiënt diep bewusteloos was, niet aanspreekbaar en niet met afweerbewegingen reageerde op zijn prikkels; dat patiënt een grauw-bleek gelaat had, grootendeels met bloed en straatvuil besmeurd, en koud aanvoelde; dat de pols van patiënt een frequentie had van 80 en week aanvoelde; dat de pupillen der oogen wijd waren, links duidelijk wijder dan rechts, en niet meer op licht, ook niet consensueel reageerden; dat beide oogen in de richting van links naar boven zagen; dat de ademhaling onregelmatig was, doch geen abnormale diepte vertoonde;

dat het achterhoofd van patiënt een breede wonde, groot ongeveer 7 c.M. en breed ongeveer 2 c.M. vertoonde, bedekt met stolsels en straatvuil; dat de wonde nadat de stolsels en het straatvuil verwijderd waren, dieper bleek te zijn; dat het schedeldak een breuk vertoonde van ongeveer 4 c.M. lengte; dat het botgedeelte dat mediaalwaarts lag, mozaiekvormig gebroken was, hersenwaarts ingezonken en onder het tegenoverliggende botgedeelte geschoven was; dat in het onderste gedeelte tusschen de botscherven een bloedstolsel was;

dat de algemeene toestand van patiënt zoodanig was, dat directe bediening noodig werd geacht; dat te ongeveer 12 uur de patiënt op de afdeeling lag; dat het verband weer sterk met bloed doortrokken

was; dat de bewusteloosheid even diep bleef; dat de pols 60 werd; dat ongeveer 10 minuten later de frequentie daalde tot 40;

dat, toen tot directe operatie werd besloten, de patiënt direct naar de operatiekamer werd gebracht;

dat bij deze operatie bleek, dat in het bovengedeelte van het botgedeelte nog een splinter in de diepte stak; dat deze splinter verwijderd werd, waarbij bleek, dat deze lang, puntig en scherp was; dat hierna een sinusbloeding optrad, die zeer hevig was; dat er naar boven toe nog een paar centimeter bot verwijderd werd, alsmede nog een splinter, die in de sinuswond stak; dat hierna de sinus afgeklemd werd en met enkele hechtingen omstoken;

dat ondanks nog ingestelde shocktherapie de patiënt om 3.15 des nachts succombeerde;

dat, wanneer de bloedsinus aangeprikt is, bij de verwijdering van de splinters een sinusbloeding, die meestal zeer profuus is, onvermijdelijk is;

O. dat J. P. L. Hulst, 61 jaar, arts, wonende te Leiden na als deskundige beëdigd te zijn, de uit- en inwendige schouwing heeft verricht van het hem, door den Rechter-Commissaris belast met de behandeling van strafzaken in het Arrondissement Arnhem, ter hand gestelde lijk van Rudolf Karel Roording, teneinde van dezen laatste de oorzaak van den dood na te gaan, van welke lijkschouwing door den deskundige voornoemd een rapport is uitgebracht, waarin die deskundige tot de navolgende conclusie komt:

dat de oorzaak van den dood van Rudolf Karel Roording een verbloeding is geweest;

dat deze doodelijke verbloeding een gevolg is geweest van een verwonding door een of twee beensplinters, welke in de bovenste overlansche bloedleider van het harde hersenvlies zijn gedrongen;

dat deze splinters reeds vanaf het oogenblik van het breken van den schedel in den wand van de sinus kunnen hebben gezeten;

O. dat ten processe is komen vast te staan, dat beklagde den weg, waar het ongeval plaats vond, kende;

dat hij wist dat de verlichting ter plaatse slecht was;

dat beklagde ten tijde van het ongeval reed met een snelheid die ongeveer het dubbele bedroeg van de ter plaatse voorgeschreven maximumsnelheid;

dat beklagde niettegenstaande hij door het licht van een tegenligger was verblind, met onverminderde snelheid is doorgereden;

dat voorts het onderzoek van de auto door de politie gehouden, niet heeft aangetoond, dat er eenige afwijking in de verlichting bestond bij het overschakelen;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde het hem navolgende ten laste gelegde feit heeft begaan, te weten:

dat hij op 18 Juli 1936 te Nijmegen aan zijne grove schuld te wijten heeft gehad, dat Rudolf Karel Roording zwaar lichamenlijk letsel heeft bekomen, doordat beklagde met een door hem bestuurd

vierwielig motorrijtuig in den namiddag van 18 Juli 1936 te omstreeks 11.— uur met een snelheid van ongeveer 50 K.M. per uur heeft gereden over den voor het openbaar verkeer openstaanden rijweg, de St. Annastraat, gelegen binnen de bebouwde kom dier gemeente, voor welk weggedeelte een maximumsnelheid van 25 K.M. per uur is vastgesteld, rijdende in de richting naar Malden, zonder daarbij nauwlettend acht te geven of de door hem, beklaagde, te volgen weg veilig en zonder gevaar voor anderen kon worden bereden, tengevolge van welke hoogst roekelooze, onvoorzichtige en onverantwoordelijke nalatigheid beklaagde niet zag, dat op gemelden rijweg gezegde Roording voortliep, welken Roording beklaagde bij behoorlijk opletten voldoende duidelijk en tijdig had kunnen waarnemen, tengevolge waarvan beklaagde met gemeld motorrijtuig met onverminderde snelheid doorreed, tot vlak achter gezegden Roording en eerst toen het daartoe te laat was, met zijn motorrijtuig naar links uithaalde, teneinde gezegden Roording te ontwijken, hetgeen toen niet meer mogelijk was, tengevolge waarvan beklaagde met gemeld motorrijtuig tegen gezegden Roording aanreed en deze tegen den grond werd geworpen, tengevolge waarvan gezegde Roording een schedelbreuk bekwam;

O. dat niet wettig en overtuigend is bewezen, dat de dood van Roording aan de schuld van beklaagde te wijten is, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

dat immers de deskundigen tot de conclusie zijn gekomen dat de dood te wijten is aan verbloeding, maar dokter Hulst in zijn rapport constateert, dat de verbloeding is tot stand gekomen bij het verwijderen van een of twee beensplinters, welke gedrongen zijn in de bovenste overlangsche bloedleider van het harde hersenvlies, terwijl hij in het onzekere laat of de verbloeding bij en na het verwijderen van de beensplinters had kunnen voorkomen worden;

O. dat de Krijgsraad op grond van het begane feit termen aanwezig acht om aan beklaagde de bevoegdheid te ontzeggen motorrijtuigen te besturen en wel voor den tijd van één jaar;

Gezien de artikelen: 2 en 60 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf en Tucht recht, 18 en 308 Wetboek van Strafrecht, 1, 31 en 39 der Motor- en Rijwielwet, 193 en 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van den beklaagde daaraan;

Qualificeert het als:

het aan zijne schuld te wijten hebben, dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt;

Veroordeelt den beklaagde tot eene hechtenisstraf van eene maand;

Ontzegt hem de bevoegdheid om motorrijtuigen te besturen voor den tijd van een jaar;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd dan hierboven als bewezen is aangenomen;

Spreekt hem daarvan vrij.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 23 Maart 1937 ¹⁾.

President: Mr. W. M. Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert, Ritmeester H. Wilbrenneck en Eerste-Luitenant P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Raadsman: Mr. W. J. van Dijk, te 's-Hertogenbosch ²⁾.

ART. 101 j^o ART. 97 W.v.M.S. EN ART. 45 W.v.S.
LISTIGE KUNSTGREEP ³⁾.

Poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken.

(Voorwenden van onvoldoende gezichtsscherpte na de keuring als dienstplichtige).

De door den Krr. voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf van 10 dagen door het H.M.G. verzwaard tot één maand onvoorwaardelijk.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens J. P., oud 20 jaar, geboren te 's-Gravenhage, gewoon dienstplichtig soldaat bij de 4e Compagnie Geneeskundige Troepen te Breda, beklaagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

¹⁾ Dit vonnis is in hooger beroep bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 7 Mei 1937 bevestigd, behoudens ten aanzien van de opgelegde straf, welke werd verzwaard tot één maand gevangenisstraf onvoorwaardelijk.

²⁾ In hooger beroep Mr. C. P. de Vries, te Leiden.

³⁾ Verg. M.R.T. XXXI, blz. 138 en XXXII, blz. 154. In de daar vermelde, soortgelijke gevallen nam de rechter een „samenweefsel van verdichtsels” aan.

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 1 December 1936 is ingelijfd bij de 4e Compagnie Geneeskundige Troepen en tijdens het plegen van na te melden feit nog niet met groot verlot was vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaring d.d. 16 December 1936, door den Compagnies-Commandant te Breda opgemaakt, beklagde op 1 December 1936 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 12 Maart 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 4 December 1936 te 's-Gravenhage, als militair, voornemens zijnde zich opzettelijk voor goed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen te onttrekken, listiglijk en in strijd met de waarheid aan de Officieren van Gezondheid, die er mede belast waren te onderzoeken of hij, beklagde, de geschiktheid bezat voor den militairen dienst, het heeft doen voorkomen alsof hij met beide oogen slecht zag, althans dat zijn gezichtsscherpte veel minder was, dan het in werkelijkheid was, en niet voldeed aan de eischen van geschiktheid voor den militairen dienst, zijnde de uitvoering van beklagde's voornemen niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijnen wil onafhankelijke omstandigheid, dat het geneeskundig onderzoek naar zijne gezichtsscherpte zoo lang is voortgezet, dat overtuigend is gebleken, dat zijn gezichtsscherpte voldeed aan de eischen, gesteld voor de geschiktheid voor den militairen dienst; althans dat hij in of omstreeks het tijdperk van 3 December 1936 aldaar, als militair, opzettelijk gedurende een zestal dagen, althans gedurende een of meer dagen zich heeft onttrokken aan de vervulling zijner dienstverplichtingen, door listiglijk en in strijd met de waarheid voor te wenden, dat zijne gezichtsscherpte belangrijk minder was dan zij in werkelijkheid was, zoodat observatie in een Militair Hospitaal is moeten toegepast worden om aan te toonen, dat zijn gezichtsscherpte sterker was dan door hem opgegeven en voorgewend, en door gedurende die observatie-periode bij dit leugenachtige voorwendsel te volharden, tengevolge waarvan hij gedurende dat tijdsverloop aan de vervulling zijner dienstverplichtingen is onttrokken geweest;

O. dat de beklagde heeft ontkend het hem ten laste gelegde feit te hebben begaan;

O. dat de navolgende getuigen, tevens als deskundigen gehoord, hebben verklaard en met eede bevestigd:

1°. W. J. Scheffelaar, 33 jaar, Officier van Gezondheid 1e klasse, wonende te Breda:

dat hij beklagde op of omstreeks 2 December 1936 in het Militair Hospitaal te Breda heeft onderzocht naar de gezichtsscherpte;

dat deze gezichtsscherpte op beide oogen $\frac{1}{4}$ bedroeg;

dat, daar de gezichtsscherpte op het rechteroog beneden den eisch

was, gesteld voor den militairen dienst en die vermindering niet kon worden verklaard, beklaagde voor nader onderzoek naar het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage werd geëvacueerd;

2°. F. J. Beernink, 45 jaar, Officier van Gezondheid 1e klasse, wonende te 's-Gravenhage:

dat beklaagde op 3 December 1936 van uit Breda naar het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage is gedirigeerd ter nader onderzoek voor zijn gezichtsvermogen;

dat hij, getuige, op 4 December 1936 dit onderzoek aanving;

dat beklaagde bij het onderzoek op 4 December 1936 op beide oogen een gezichtsscherpte aangaf van $\frac{3}{60}$ en onmiddellijk daarop een gezichtsscherpte van $\frac{1}{3}$;

dat beklaagde met simulatieproeven een gezichtsscherpte aangaf van $\frac{2}{3}$;

dat voor hem, getuige, ten gevolge van deze opgaven, aggravatie vaststond;

dat hij dit aan beklaagde mededeelde;

dat bij het onderzoek op 5 December 1936 hetzelfde resultaat werd verkregen;

dat beklaagde op 7 December 1936 normale gezichtsscherpte aangaf;

dat hij, getuige, daar thans een normale gezichtsscherpte is geconstateerd, besloot, dat beklaagde simuleerde;

dat beklaagde weder op 14 December 1936 naar zijn korps is gedirigeerd als geschikt voor den militairen dienst;

O. dat — nu het opzet voortvloeit uit de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd — door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem primair ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat beklaagde het heeft doen voorkomen alsof hij met beide oogen slecht zag;

O. dat — nu het militair belang er zich niet tegen verzet — de Krijgsraad ten aanzien van beklaagde termen aanwezig acht om gebruik te maken van de bevoegdheid, als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de artikelen 6, 10, 15, 60, 62, 97, 101 en 106 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 14 a-b, 45 en 91 Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan. Qualificeert het als:

Poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voor goed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf van tien dagen;

Beveelt evenwel, dat de opgelegde straf niet zal worden ondergaan tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan eenig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan eenig krijgstuchtelijk vergrijp als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 23 Maart. ¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein H. L. G. Lambert, Ritmeester H. Wilbrennink en Eerste-Luitenant P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Raadsman: Mr. W. J. van Dijk, te 's-Hertogenbosch. ²⁾

ART. 101 j° 97 W.v.M.S. EN ART. 45 W.v.S.

LISTIGE KUNSTGREEP.

Poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken.

(Voorwenden van onvoldoende gezichtsscherpte na de keuring als dienstplichtige.)

Straf, 10 dagen gevangenisstraf, door het H.M.G. verzwaard tot één maand.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens J. T. oud 21 jaar, geboren te Oud- en Nieuw-Gastel, gewoon dienstplichtig soldaat der 3e Compagnie Geneeskundige Troepen te Breda, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

¹⁾ Dit vonnis is in hooger beroep bij sententie van het Hooger Militair Gerechtshof d.d. 7 Mei 1937 bevestigd, behoudens ten aanzien van de opgelegde straf, welke werd verzwaard tot één maand gevangenisstraf. Zie ook het hiervóór opgenomen vonnis van denzelfden datum.

²⁾ In hooger beroep Mr. C. P. de Vries, te Leiden.

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 1 December 1936 is ingelijfd bij de 3e Compagnie Geneeskundige Troepen, en tijdens het plegen van na te melden feit nog niet met groot verlof was vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaring d.d. 16 December 1936, door den Compagnies-Commandant, te Breda opgemaakt, beklagde op 1 December 1936 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 1 Maart 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij in of omstreeks het tijdperk van 3 tot 12 December 1936 te 's-Gravenhage, als militair, voornemens zijnde zich opzettelijk voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen te onttrekken, listiglijk en in strijd met de waarheid aan de Officieren van Gezondheid, die er mede belast waren te onderzoeken of hij, beklagde, de geschiktheid bezat voor den militairen dienst, het heeft doen voorkomen alsof hij met beide oogen zeer slecht zag, althans dat zijn gezicht veel minder goed was dan het in werkelijkheid was, en niet voldeed aan de eischen voor zijne geschiktheid voor den militairen dienst, zijnde de uitvoering van beklagde's voornemen niet voltooid alleen tengevolge van de van zijn wil onafhankelijke omstandigheid, dat het geneeskundig onderzoek naar zijne gezichtsscherpte zóó lang is voortgezet, dat overtuigend is gebleken dat zijn gezichtsscherpte wel voldeed aan de eischen, gesteld voor de geschiktheid voor den militairen dienst;

althans dat hij destijds aldaar als militair, opzettelijk gedurende een negental dagen, althans één of meer dagen zich heeft onttrokken aan de vervulling zijner dienstverplichtingen, door listiglijk en in strijd met de waarheid voor te wenden dat zijn gezichtsscherpte belangrijk minder was dan zij in werkelijkheid was, en niet voldeed aan de eischen voor zijn geschiktheid voor den militairen dienst, zoodat observatie in een militair hospitaal is moeten toegepast worden om aan te toonen, dat zijn gezichtsscherpte sterker was dan door hem opgegeven, en gedurende die observatieperiode bij die leugenachtige voorwendzels te volharden, tengevolge waarvan hij gedurende dat tijdsverloop aan de vervulling zijner dienstverplichtingen is onttrokken geweest;

O. dat de beklagde heeft verklaard:

dat hij op 1 December 1936 bij de 3e Compagnie Geneeskundige Troepen te Breda is ingelijfd; dat bij het geneeskundig onderzoek, dat hij den volgenden dag in het Militair Hospitaal te Breda moest ondergaan, geconstateerd werd, dat zijn gezichtsvermogen niet in orde was; dat hij zich op 3 December 1936 in opdracht van zijn Compagnies-Commandant heeft begeven naar het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage, alwaar hij den volgenden dag opnieuw op zijn gezichtsvermogen is onderzocht; dat hij hierbij de groote letters wel,

doch vlak onderaan moeilijk kon onderscheiden; dat hij op 5 December 1936 wederom werd onderzocht, waarbij de behandelende Officier van Gezondheid tegen hem zeide: „Dat loopt verkeerd met je, je kunt meer zien.”

dat een zenuwarts hem ook eenige malen heeft onderzocht, doch dat deze verklaarde, dat hij, beklagde, wel geschikt was voor den militairen dienst; dat hij daarna wederom onder behandeling van den oogarts is gesteld; dat hij bij het onderzoek de letters van de kaart nu zonder bezwaar kon lezen; dat hij op 12 December 1936 wederom de letters van de kaart moest lezen, en dat hij daarbij wederom geen moeilijkheden had; dat de Chef van het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage hem op 14 December 1936 naar zijn Korps heeft teruggezonden;

dat hij thans geen last meer van de verschijnselen heeft, waarvoor hij is onderzocht, en normaal schrift kan lezen;

O. dat de navolgende getuigen — tevens als deskundigen gehoord — onder eede hebben verklaard:

1°. W. J. Scheffelaar, 33 jaar, Officier van Gezondheid 1e klasse te Breda:

dat hij op of omstreeks 2 December 1936 beklagde in het Militair Hospitaal te Breda aan een onderzoek naar de gezichtsscherpte heeft onderworpen; dat de gezichtsscherpte op beide oogen bedroeg $\frac{1}{6}$ en sferische glazen geen verbetering gaven; dat, daar de gezichtsscherpte op het rechteroog beneden den eisch was en deze vermindering niet kon worden verklaard, beklagde voor nader onderzoek naar het Militair Hospitaal te 's-Gravenhage werd geëvacueerd;

2°. F. J. Beernink, 45 jaar, Officier van Gezondheid 1e klasse te 's-Gravenhage:

dat beklagde op 3 December 1936 naar het Militair Hospitaal is gedirigeerd; dat op 4 December 1936 daarna het onderzoek door hem, getuige, aanving; dat beklagde bij dit onderzoek op beide oogen een gezichtsscherpte aangaf van $\frac{1}{6}$, zooals beklagde dit ook had gedaan bij het onderzoek te Breda;

dat beklagde met simulatieproeven een gezichtsscherpte aangaf van $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$; dat, daar beklagde beweerde al jaren zenuwpatiënt te zijn, deze ter observatie naar den zenuwarts, dokter Tempelmans Plat, werd doorgezonden; dat deze beklagde volkomen toerekenbaar achtte; dat bij voortzetting van het onderzoek op 9 December 1936 door hem, getuige, hetzelfde resultaat werd bereikt; dat beklagde op 10 December 1936 bij voortzetting van het onderzoek, nadat beklagde op 7, 8 en 9 December 1936 streng bedrust had gehad, volkomen normale gezichtsscherpte aangaf; dat hij, getuige, uit een en ander concludeerde, dat simulatie volkomen vaststaat;

dat beklagde op 14 December 1936 als volkomen geschikt voor den militairen dienst weer naar zijn onderdeel werd gedirigeerd;

3°. C. J. H. Tempelmans-Plat, 60 jaar, zenuwarts, wonende te 's-Gravenhage:

dat hij beklaagde heeft onderworpen aan een medisch onderzoek, waarbij hem, getuige, bleek, dat beklaagde niet lijdende was aan hysteric, terwijl er geen verband bestond tusschen de door beklaagde opgegeven achteruitgang van de gezichtsscherpte en de door beklaagde gestelde nervositeit;

O. dat — nu het opzet voortvloeit uit de omstandigheden, waaronder het feit is gepleegd — door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem navolgende primair ten laste gelegde feit heeft begaan, te weten:

dat hij in het tijdperk van 3 tot 12 December 1936 te 's-Gravenhage, als militair, voornemens zijnde zich opzettelijk voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen te onttrekken, listiglijk en in strijd met de waarheid aan de Officieren van Gezondheid, die er mede belast waren te onderzoeken, of hij, beklaagde, de geschiktheid bezat voor den militairen dienst, het heeft doen voorkomen, alsof hij met beide oogen zeer slecht zag en niet voldeed aan de eischen voor zijne geschiktheid voor den militairen dienst, zijnde de uitvoering van beklaagde's voornemen niet voltooid, alleen tengevolge van de van zijnen wil onafhankelijke omstandigheden, dat het geneeskundig onderzoek naar zijn gezichtsscherpte zóó lang is voortgezet, dat overtuigend is gebleken, dat zijne gezichtsscherpte wel voldeed aan de eischen, gesteld voor de geschiktheid voor den militairen dienst;

O. dat — nu het primair ten laste gelegde feit bewezen is — een onderzoek naar het subsidiaire overbodig is;

Gezien de artikelen 6, 10, 60, 62, 97 aanhef en sub 1° en 101 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 74, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 45 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als: poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voor goed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken;

Veroordeelt den beklaagde tot een gevangenisstraf van tien dagen.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 31 Mei 1937.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein H. L. G. Lambert, Eerste-Luitenant J. P. Ilcken,
P. H. Lach de Bère en H. J. F. Naarding.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Raadsman: Mr. A. M. Gerrits, te 's-Hertogenbosch.

Opzettelijke ongehoorzaamheid gepleegd door twee of meer personen gezamenlijk (weigeren, door vier onderofficieren te zamen in vereeniging, om te gehoorzamen aan het bevel om hun namen op te geven, hun gegeven door een (in burger gekleeden) meerdere, aangezien hij hen verdacht zich op den openbaren weg onordelijk te gedragen.)

Beklaagden op grond van het begane feit onwaardig geacht om in hun rang van sergeant te blijven dienen.

De gevangenisstraf in hooger beroep verzuwaard, doch voorwaardelijk opgelegd.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens W. B., oud 23 jaar, geboren te Utrecht; G. G., oud 23 jaar, geboren te Onstwedde; H. J. v. d. S., oud 23 jaar, geboren te Amsterdam; J. J. W. S., oud 25 jaar, geboren te Zoelen, allen gewoon dienstplichtig sergeant van het Korps Lucht doel-Artillerie te Utrecht, met groot verlof, beklaagden en gerequireerden in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA. TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagden hebben erkend, dat zij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dienen;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagden sub I, II en III op 6 Maart 1933 en sub IV op 2 Maart 1931 zijn ingelijfd bij het Korps Lucht doel-Artillerie en sub I, III en IV op

4 December 1933 en sub II op 3 December 1933 zijn bevorderd tot sergeant;

O. dat de beklaagden aan den voet van het hun op resp. 24 en 25 Mei 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat zij op 6 April 1937 te Utrecht, als militair, tezamen in vereniging, althans ieder voor zich, nadat hun meerdere, de 1e Luitenant Hogedoorn, hun had gelast hem hunne namen op te geven, aangezien hij hen verdacht zich op den openbaren weg onordelijk te gedragen, hebben geweigerd, althans opzettelijk hebben nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

O. dat de beklaagden — ieder voor zich — hebben verklaard:

De beklaagde B.:

dat hij bekent, zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij den avond van 5 April 1937 van ongeveer 20 uur tot ongeveer 23.30 met zijn medebeklaagden had doorgebracht in een café; dat hij, ofschoon hij niet dronken was, toch onder den invloed was van den alcoholhoudenden drank en daardoor in vroolijke stemming verkeerde; dat zij te ongeveer 23.45 uur onder het viaduct van den Leidscheweg te Utrecht liepen; dat hij zijn medebeklaagden S. en v. d. S. met de hand onder den hem toegekeerden arm vasthield; dat zij liepen te zingen; dat zij, toen zij onder het viaduct uitkwamen, door een in burgerkleeding gestoken manspersoon werden aangesproken, die zich als Luitenant Hogedoorn bekend maakte;

dat deze Luitenant zich tot hen richtte met de vraag hunne namen op te geven;

dat hij echter zijn naam niet heeft opgegeven;

De beklaagde G.:

dat hij in den nacht van 5 op 6 April 1937 te ongeveer 12 uur met zijn medebeklaagden liep onder het viaduct in den Leidscheweg te Utrecht; dat hij voorliep, terwijl de drie anderen achter hem liepen te zingen; dat zij, toen zij onder het viaduct aankwamen, werden aangehouden door een in burgerkleeding gekleed persoon, die zeide: „Ik ben Luitenant Hogedoorn van het Regiment Genietroepen, geeft jullie namen op”; dat hij, beklaagde, de reden vroeg van deze lastgeving, doch dat hij op die vraag geen antwoord kreeg; dat hij, daar hij meende, dat deze last onrechtmatig was, deze niet opvolgde; dat de Luitenant in de wacht van de Hojelkazerne te Utrecht eveneens aanwezig was en zij toen de namen hebben opgegeven;

De beklaagde v. d. S.:

dat hij bekent, zich aan het hem ten laste gelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij in den avond van 5 April 1937 met zijn medebeklaagden in een café was geweest; dat zij daarna in een vroolijke stemming verkeerden; dat zij, toen zij te ongeveer 23.45 uur onder het viaduct in den Leidscheweg te Utrecht liepen, zongen; dat, toen zij onder

het viaduct uitkwamen, zich een in burgerkleeding gekleed persoon tot hen wendde met de mededeeling: „Ik ben Luitenant Hogedoorn”; dat deze persoon woorden van dezelfde strekking zeide als: „Geef jelui namen op”; dat hij, beklaagde, aan den Luitenant vroeg zich te legitimeeren, waarop de Luitenant antwoordde, dat hem zulks niet aanging; dat deze Luitenant zijn lastgeving herhaalde; dat hij, beklaagde, ook aan deze lastgeving niet voldeed;

De beklaagde S.:

dat hij in den avond van 5 April 1937 van ongeveer 20 uur tot ongeveer 23.30 uur met zijn medebeklaagden in een café aan de Mariastraat te Utrecht was geweest; dat zij zich te ongeveer 23.45 uur, tijdens het naar huis gaan, bevonden onder het viaduct in den Leidscheweg te Utrecht; dat zij aldaar zongen; dat zij, toen zij ongeveer halverwege den tunnel waren, door een burger werden aangehouden; dat zij daarna doorgingen naar de kazerne; dat de burger ook die richting uit ging; dat die burger met hen in de wacht van de kazerne kwam, waarna hij, beklaagde, zijn naam heeft opgegeven;

O. dat J. H. Hogendoorn, 26 jaar, 1e Luitenant der Genie, wonende te Utrecht, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

dat hij zich op 6 April 1937 te ongeveer 0.04 uur bevond op den Leidscheweg te Utrecht, nabij het viaduct; dat hij onder het viaduct eenige militairen zag naderen; dat deze militairen luidkeels aan het zingen waren, terwijl er minstens twee onder den arm liepen en aan het stoeien waren; dat hij zich naar hen toe begaf en hij zich, aangezien hij in burgerkleeding was, bekend maakte met de woorden: „Ik ben Luitenant Hogedoorn van het Regiment Genietroepen”; dat hij hierna vroeg: „Hoe zijn Uw namen”; dat deze vraag door alle vier beklagden moet zijn gehoord, aangezien bleek, dat beklagden bij elkaar hoorden; dat een van de beklagden zeide: „Die geef ik niet aan een burger, legitimeert U zich maar eerst”; dat hij beklagden mededeelde, dat hij zich niet behoefde te legitimeeren en zijn lastgeving herhaalde; dat beklagden wederom weigerden en in hun ongehoorzaamheid volhardden; dat hij, getuige, hierna nog heeft gezegd: „Ik gelast jelui je namen op te geven”; dat beklagden bleven volhardden; dat hij beklagden heeft gevolgd naar de Hojel-kazerne te Utrecht; dat hij aan den wachtcommandant opdroeg de namen van beklagden op te nemen; dat de houding van beklagden zeer incorrect was;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — de verklaringen van beklagden slechts gebezigd ten aanzien van hem, door wien zij werd afgelegd — de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklagden het navolgende hun ten laste gelegde feit hebben begaan, te weten:

dat zij op 6 April 1937 te Utrecht, als militair, tezamen in vereniging, nadat hun meerdere, de 1e Luitenant Hogedoorn, hun had gelast hem hunne namen op te geven, aangezien hij hen verdacht

zich op den openbaren weg onordelijk te gedragen, hebben geweigerd aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

O. dat de Krijgsraad beklaagden op grond van het begane feit onwaardig acht om in den door hen bekleeden rang van gewoon dienstplichtig-sergeant — onderofficier — te blijven dienen;

Gezien de artikelen 6, 10, 25, 60, 62 en 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 74, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagden daaraan;

Qualificeert het als: opzettelijke ongehoorzaamheid, gepleegd door twee of meer personen gezamenlijk;

Veroordeelt den beklaagde v. d. S. tot eene gevangenisstraf van tien dagen, en de overige beklaagden tot eene gevangenisstraf van ééne week;

Verlaagt alle beklaagden tot den stand van soldaat.

Dit vonnis is bij sententie van het H.M.G. van 2 Juli 1937 bevestigd behalve wat betreft de hoofdstraf, welke voor ieder der beklaagden is verzwaard tot 14 dagen gevangenisstraf, echter voorwaardelijk, proeftijd één jaar.

Uit de sententie nemen wij nog de volgende overweging over:

„O. dat de behandeling dezer zaak in hooger beroep, ook na het aldaar gehouden getuigenverhoor, het Hof tot geene andere beschouwingen dan die des eersten rechters heeft geleid, behoudens ten aanzien van de aan beklaagden opgelegde gevangenisstraffen, die aan het Hof te licht zijn voorgekomen, terwijl aan het Hof termen zijn voorgekomen, eene zwaardere gevangenisstraf aan beklaagden voorwaardelijk op te leggen, waartegen het militair belang zich niet verzet; dat, vermits beklaagden blijk hebben gegeven het voor een gezagsdrager noodzakelijke besef van den tegenover hun meerderen te betrachten gehoorzaamheidsplicht volkomen te missen, het Hof zich overigens, dus ook ten aanzien van de aan ieder der beklaagden opgelegde bijkomende straf van verlaging tot den stand van soldaat, vereenigt met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hooger beroep, vervat en die overneemt, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen, alsmede van de artikelen 14a, 14b van het Wetboek van Strafrecht, 13, 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht, junctis de artikelen 75, 76d en 77 van 's-Hofs Provisioneele Instructie.”

Red. M.R.T.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 14 April 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: kapitein-luitenant ter zee J. Fruin, officier van administratie 1e klasse M. J. C. Klaassen, officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fisikaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: eerste luitenant der mariniers E. J. baron Lewe van Aduard.

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen, gepleegd door twee of meer personen tengevolge van samenspanning (na een daartoe gemaakte afspraak op 23 Februari achtergebleven van passagieren en zich resp. op 2 en 1 Maart d.a.v. weder vrijwillig teruggemeld).

Beklaagden op grond van het begane misdrijf ongeschikt geacht om in den militairen stand te blijven. Ontslag zonder ontzetting.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fisikaal tegen: S., oud 29 jaren, geboren te Amsterdam, marinier der 1e klasse en O., oud 27 jaar, geboren te Hilversum, marinier der 2e klasse, gedetineerden in het Marine-provoosthuis te Willemsoord;

Gezien de beschikking tot verwijzing, dd. 23 Maart 1937, No. 5323 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkomst van den Krijgsraad, dd. 1 April 1937, No. 5323 Int., en het aan den voet van dat bevel aan ieder der beklagden telastegelegde:

dat zij, dienende onderscheidenlijk als marinier der 1e klasse en marinier der 2e klasse bij het bewakingsdetachement te Hellevoetsluis, aldaar op den 23en Februari 1937 ten 24 uur, in tijd van vrede, na een daartoe gemaakte afspraak, althans ieder voor zich, met het oogmerk om zich voorgoed aan hun dienstverplichtingen, althans zijn dienstverplichtingen, te onttrekken, althans opzettelijk, ongeoorloofd van passagieren zijn achtergebleven en sindsdien voortdurend en zonder vergunning zijn afwezig gebleven, wat beklagde S. betreft, totdat hij zich op den 2en Maart 1937 en wat beklagde

O. betreft, totdat hij zich op den 1en Maart 1937 vrijwillig bij de Afdeeling Mariniers te Rotterdam heeft teruggemeld;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding, dd. 2 April 1937, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde telastlegging aan ieder der beklaagden zijn beteekend en zij zijn gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag 14 April 1937, des namiddags ten 1½ ure;

Gelet op de verdediging van de beklaagden, voorgedragen door hun raadsman, den 1e Luitenant der Mariniers E. J. baron Lewe van Aduard;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van ieder der beklaagden aan het hun telastegelegde, en veroordeeling van ieder van hen tot een gevangenisstraf voor den tijd van 4 maanden met aftrek van het voorarrest sedert 2 Maart 1937, voor wat betreft S., en sedert 1 Maart 1937, voor wat betreft O.;

O. dat het extract-stamboek van den beklagde S. inhoudt:

dat hij is S., oud 29 jaren, geboren te Amsterdam; dat hij op 15 Januari 1931 in dienst is aangenomen als marinier der 3e klasse en hij nu als marinier der 1e klasse dient;

O. dat het extract-stamboek van den beklagde O. inhoudt:

dat hij is O., oud 27 jaren, geboren te Hilversum; dat hij op 4 September 1930 is aangenomen voor den dienst als marinier der 3e klasse en hij nu als marinier der 2e klasse dient;

O. dat een extract-scheepsjournaal van de afdeeling Mariniers te Rotterdam inhoudt:

H.W. en D.W. van Woensdag 24 Februari 1937:

Mankeert van passagieren sedert 23 Februari 1937, 24.00 de Marinier der 1e klasse S., gedetacheerd te Hellevoetsluis;

Dinsdag 2 Maart 1937:

Te 10.55 gemeld bij den onderofficier van de wacht, den korporaal der Mariniers J. J. A. v. d. Neut (3064), de Marinier der 1e kl. S., die mankeerde van passagieren sinds 23 Februari 1937 24.00 (was gedetacheerd te Hellevoetsluis);

O. dat een extract-scheepsjournaal van de Afdeeling Mariniers te Rotterdam inhoudt:

H.W. en D.W. van Woensdag 24 Februari 1937:

Mankeert sedert 23 Februari 1937, 24.00 van passagieren de Marinier der 2e klasse O. (gedetacheerd te Hellevoetsluis);

H.W. en D.W. van Maandag 1 Maart 1937:

Marinier 2e klasse O. meldt zich ten 00.55 bij den O.O. van de H.W., Sergt. der Marns, J. Boonstra (2819) terug van passagieren van Hellevoetsluis; mankeerde aldaar van passagieren sinds 23 Februari 1937, 24.00.

O., dat een dd. Maart 1937 opgemaakt proces-verbaal betreffende het voorloopig onderzoek, ingesteld door P. J. van Gijn, Kapitein

der Mariniers en P. C. Schriek, 2e Luitenant der Mariniers bij de K.M.R. inzake de gedragingen van den Marinier der 1e klasse S. en den Marinier der 2e klasse O., die op 23 Februari 1937 ten 24.00 zijn achtergebleven van passagieren, onder meer inhoudt de verklaringen van:

1e. den Marinier der 1e klasse S., waarin o.a. staat vermeld:

Dinsdag 23 Februari 1937 had ik met O. afgesproken om samen te gaan passagieren. Om 19.00 zijn wij naar den wal gegaan en hebben ons daarop eerst begeven naar een café. Hierna zijn we naar een ander café gegaan, waar wij bier en port hebben gedronken. Omstreeks 23.30 of 23.45 hebben wij laatstgenoemd café verlaten en ons op weg naar de kazerne begeven; O. en ik moesten om 24.00 binnen zijn. Onderweg heeft O. tegen mij gezegd: „Laten we naar Rotterdam gaan”, waarop ik antwoordde: „Goed”. Wij hebben toen een taxi gehuurd en zullen omstreeks 24.00 uit Hellevoetsluis zijn weggereden en naar ik schat 01.30 in Rotterdam zijn aangekomen;

2e. den Marinier der 2e klasse O., waarin o.a. staat vermeld:

Dinsdag 23 Februari 1937 had Marinier S. mij voorgesteld samen te gaan passagieren. Ik moest om 24.00 binnen zijn evenals S. Te circa 20.00 hebben wij ons afgemeld en zijn gaan passagieren. Nadat wij even rondgelopen hadden, hebben wij ons begeven naar een café, alwaar wij eenige biertjes gedronken en gebiljart hebben. Het zal omstreeks 22.00 geweest zijn, toen wij naar een ander café zijn gegaan, waar wij wederom een paar glaasjes bier gedronken hebben en gebiljart hebben. Tegen 24.00 hebben wij het café verlaten om naar de kazerne van het bewakingsdetachement terug te keeren, doch onderweg is het plan opgekomen om niet terug te gaan, maar wie of er het eerst over begonnen is te spreken kan ik me niet meer herinneren. Het is mogelijk dat S., dan wel ik er over begonnen is. S. en ik hebben afgesproken samen naar Rotterdam te gaan, waarop wij bij een onderneming een taxi gehuurd hebben. Het zal even over 24.00 geweest zijn toen wij van Hellevoetsluis vertrokken en vermoedelijk 01.00 toen wij in Rotterdam aankwamen;

O. dat de beklagden ten processe hebben verklaard:

S.: dat hij is S., oud 29 jaren, geboren te Amsterdam; dat hij nu dient als Marinier der 1e klasse bij de afdeeling Mariniers te Rotterdam; dat hij op 15 Januari 1931 is aangenomen te Rotterdam als marinier der 3e klasse voor den tijd van zes jaren ;

dat hij op 23 Februari 1937 te Hellevoetsluis, waar hij toen als marinier der 1e klasse bij het bewakingsdetachement diende, 's avonds met O. naar den wal is gegaan; dat hij dien zelfden avond ten 24.00 terug moest zijn; dat hij, hoewel hij daartoe geen permissie had om langer weg te blijven toch op voornoemd tijdstip niet van passagieren is teruggekeerd maar is achtergebleven en wel tot 2 Maart 1937, op welken datum hij zich vrijwillig heeft teruggemeld bij de afdeeling Mariniers te Rotterdam;

O.: dat hij is O., oud 27 jaren, geboren te Hilversum; dat hij als marinier 2e klasse dient bij de afdeeling Mariniers te Rotterdam;

dat hij op 4 September 1930 te Rotterdam is aangenomen als marinier der 3e klasse voor den tijd van zes jaren;

dat hij op 23 Februari 1937 te Hellevoetsluis, waar hij toen als marinier der 2e klasse diende bij het bewakingsdetachment, des avonds met S. naar den wal is gegaan en ten 24 uur van dien dag ongeoorloofd van passagieren is achtergebleven en voortdurend afwezig is gebleven tot 1 Maart 1937, op welken datum hij zich vrijwillig heeft teruggemeld bij de Afdeeling Mariniers te Rotterdam;

O. dat door den inhoud van opgemaakte bescheiden en door de verklaringen van de beklaagden, waarbij van de verklaringen van ieder der beklaagden slechts gebruik wordt gemaakt voor zoover hemzelf betreft, wettig en overtuigend is bewezen met beklaagdes schuld daaraan, hetgeen aan hen is ten laste gelegd, met dien verstande dat in de telastelegging vervallen de woorden: „althans ieder voor zich, met het oogmerk om zich voorgoed aan hun dienstverplichtingen, althans zijn dienstverplichtingen, te onttrekken, althans”;

O. dat het bewezen verklaarde voor ieder der beklaagden moet worden gequalificeerd:

Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen gepleegd door twee of meer personen tengevolge van samenspanning;

O. dat een gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden voor ieder der beklaagden staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden waaronder het is gepleegd en de persoonlijkheid van ieder der beklaagden; terwijl de Krijgsraad ieder der beklaagden op grond van het begane misdrijf ongeschikt acht om in den militairen stand te blijven; ¹⁾

Gezien de artikelen: 1, 60, 23, 97 aanhef en onder 1°, 99 aanhef en onder 2°, van het Wetboek van Militair Strafrecht; 27 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan ieder der beklaagden is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen met de schuld daaraan van ieder der beklaagden, en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt ieder der beklaagden tot een gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Bepaalt dat de tijd door ieder der veroordeelden voor de tenuitvoerlegging dezer uitspraak, voor wat betreft S. sedert 2 Maart 1937 en voor wat betreft O. sedert 1 Maart 1937, in voorloopige hechtenis doorgebracht, bij de uitvoering der gevangenisstraf geheel in mindering zal worden gebracht;

¹⁾ Wij kunnen ons moeilijk onttrekken aan de overtuiging dat hier nog wel andere motieven dan „het begane misdrijf” tot de beslissing hebben geleid, dat deze beklaagden ongeschikt moeten worden geacht om in den militairen dienst te blijven. Red. M.R.T.

Ontslaat ieder der beklaagden uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Spreekt hen vrij van hetgeen hen meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen is verklaard.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 21 April 1937.

President: Mr. A. J. Veldman (plv.).

Leden: kapitein-luitenant ter zee J. Fruin, officier van administratie 1e klasse M. J. C. Klaassen, officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Mr. J. Mulder.

Als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (met geweer gewapend, door voortdurend maken van rondes over het terrein ter bewaking van het vlieggkamp, op post gesteld, op een kist in een keet gaan zitten en ingeslapen).

Beklaagdes verweer door eene duizeligheid te zijn overvallen, na een ingesteld geneeskundig onderzoek, uitvoerig gemotiveerd, verworpen. Maar zelfs, al ware hij inderdaad duizelig geworden, dan zou dit hem i.c. nog volstrekt niet disculpeeren, nu op die duizeligheid niet een onmiddellijk verlies van bewustzijn is gevolgd.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In den zaak van den Fiskaal tegen: K., oud 20 jaren, geboren te Harlingen, zeemilicien-matroos der 3e klasse, gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den krijgsraad, dd. 3 Maart 1937 No. 5304 Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den krijgsraad dd. 13 April 1937, No. 5307 Int. en het aan den voet van dat bevel aan den beklagde telastegelegde:

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 3e klasse bij het vlieggkamp „De Mok” op het eiland Texel, aldaar in den nacht van 14 op 15 Februari 1937, toen hij van 22 tot 24 uur in dien nacht, met geweer gewapend, op post was gesteld op het terrein van voo-noemd vlieggkamp, in welke functie hij voortdurend waakzaam moest zijn en door het voortdurend maken van rondes over het terrein van dat vlieggkamp hetzelfde moest bewaken, in strijd met deze op hem

rustende verplichtingen op een kist in een op dat terrein staande keet is gaan zitten en is ingeslapen;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding dd. 15 April 1937, waarin bovenstaand bevel en de daarop gestelde telastelegging aan den beklaagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den krijgsraad op Woensdag 21 April 1937 des namiddags te 1½ uur;

Gehoord de verdediging van den beklaagde voorgedragen door zijn raadsman Mr. J. Mulder;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van den beklaagde en veroordeeling deswege van hem tot een gevangenisstraf voor den tijd van drie weken;

O. dat het extract-stamboek, ten processe voorgelezen, van den beklaagde inhoudt:

dat hij op 3 Maart 1936 is opgekomen in werkelijken dienst als zeemilicien en sedert in werkelijken dienst is gebleven;

Overwegende dat ten processe hebben verklaard onder eede de getuigen:

1°. P. Kroes, oud 26 jaren: dat hij op 14 Februari 1937 te 22 uur als onderofficier van de wacht bij het vliegekamp „De Mok” op het eiland Texel den zeemilicien-matroos der 3e klasse K., met geweer en bajonet gewapend, op post heeft gesteld op het terrein van dat vliegekamp, hetwelk deze moest bewaken en daartoe voortdurend rondes moest maken;

2°. A. J. Daniëls, oud 34 jaren: dat hij op 14 Februari 1937 te 24 uur als Hoofddienst bij het vliegekamp „De Mok” op het eiland Texel de hem voorgeschreven ronde maakte; dat hij op de ronde den schildwacht van het terrein niet was tegengekomen en daarom op onderzoek is uitgegaan; dat hij K. aantrof in een op het terrein van dat vliegekamp staande keet, dat deze op iets, wat hem later een kistje bleek te zijn, zat; dat hij hoorde dat beklaagde snurkte; dat hij beklaagde een paar keer heeft aangeroepen met de woorden: „Hé, schildwacht,” doch dat hij, toen dit niet hielp, hem heeft aangestooten met de kolf van diens geweer; dat hij dit geweer had aangetroffen links van de deur, staande op ongeveer twee en halve meter van K. af;

O. dat beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij is K., oud 20 jaar, geboren te Harlingen; dat hij op 3 Maart 1936 is opgekomen in werkelijken dienst en sedert dien tijd, thans als zeemilicien-matroos der 3e klasse, in werkelijken dienst is gebleven; dat hij in den nacht van 14 op 15 Februari 1937 van 22 tot 24 uur met geweer en bajonet gewapend, op post is gesteld geweest op het terrein van het vliegekamp „De Mok” op het eiland Texel, alwaar hij toen als zeemilicien-matroos der 3e klasse diende; dat hij in zijn functie voortdurend waakzaam moest

zijn en het zijn taak was door het voortdurend maken van rondes over het terrein van dat vliegekamp, dit te bewaken; dat hij zich aan zijn verplichtingen heeft gehouden tot omstreeks 23 uur 20; dat hij toen naar een op het terrein van het vliegekamp staande keet is gelopen; dat hij later in die keet wakker is geworden doordat sergeant Daniëls tot hem sprak;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen, wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd;

O. dat beklagde als verweer heeft opgegeven, dat hij om 23 uur 20 zoo duizelig is geworden, in de buurt van de keet, daarheen is gelopen, de deur van de keet heeft geopend, naar binnen is gevallen, daar ongeveer 10 minuten heeft gelegen, toen is gaan zitten en is ingedommeld;

O. dat naar aanleiding van dit verweer op verzoek van den Officier-Commissaris beklagde medisch is onderzocht en dat het resultaat daarvan is neergelegd in het ten processe aanwezige geneeskundig verslag betreffende beklagde dd. 6 April 1937 opgemaakt door den Hoofdofficier van Gezondheid der 2e klasse W. Reilingh; dat de conclusie van dit rapport luidt dat bij patient geen afwijkingen werden gevonden, die een verklaring geven van de door beklagde aangegeven duizeligheid;

dat wel is gebleken dat beklagde vroeger een oorontsteking heeft gehad, tengevolge waarvan een groote perforatie van het trommelvlies van het rechteroor aanwezig is; dat echter tusschen die ooraandoening en de klacht van beklagde noch door Dr. Reilingh, noch door den oorspecialist Dr. van Waveren, die blijkens gemeld rapport beklagde ook heeft onderzocht, in concreto redenen van verband zijn gevonden;

dat Dr. Reilingh wel op theoretische gronden in abstracto rede-neerend een ziekelijke oorzaak als reden voor beklagde's duizeligheid niet geheel kan uitsluiten, doch, waar ook deze arts geen symptomen van een dergelijk oorzakelijk verband heeft kunnen vinden, de Krijgsraad met deze louter theoretisch bestaande mogelijkheid geen rekening behoeft te houden;

dat overigens aangenomen al eens dat beklagde inderdaad duizelig zou zijn geworden, dit hem nog volstrekt niet disculpeert; dat toch in dat geval beklagde met zijn hoorn een alarmsignaal had kunnen geven, tenzij op die duizeligheid *onmiddellijk* verlies van het bewustzijn was gevolgd, hetgeen beklagde niet heeft beweerd en ook niet heeft plaats gehad, daar hij de keet nog heeft kunnen bereiken en blijkbaar nog kans heeft gezien om zijn geweer rechtop tegen den muur te zetten, terwijl ook het rapport van Dr. Reilingh er geen melding van maakt dat bij het door dien arts theoretisch mogelijk geachte verband tusschen beklagde's oorafwijking en duizeligheid, die duizeligheid gevolgd wordt door een onmiddellijke bewustzijnsstoornis; dat beklagde's verweer derhalve dient te worden verworpen;

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd; „als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen”;

O. dat na te noemen straf in goede verhouding staat tot den ernst van het gepleegde delict, in verband met de omstandigheden waaronder het feit is gepleegd en met de persoonlijkheid van den beklaagde;

Gezien de artikelen: 1, 60, 62, 129 eerste lid van het Wetboek van Militair Strafrecht, 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin !

Verklaart wettig en overtuigend bewezen met beklaagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklaagde tot een gevangenisstraf voor den tijd van twee weken.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 3 September 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn, gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. Chr. L. Poulus.

Behoorende tot eenige wacht, als ander militair dan als schildwacht, zich in een toestand brengen, waarin hij zijn dienst bij die wacht niet naar behooren kan verrichten (behoorende tot het machinekamerpersoneel van de dagwacht op een petroleumblik gaan zitten en toen ingeslapen).

Beëdiging van een getuige-deskundige heeft overeenkomstig het bepaalde bij art. 86 R.Z. plaats gevonden. Overigens zou het bewijs van het telastegelegde ook reeds zijn geleverd door beklaagde's volledige bekentenis en dan bevestigd door een daarmede overeenstemmende onbeëdigde verklaring. Herstelling van eene in het vonnis gemaakte kennelijke schrijffout.

Het H.M.G. zou een belangrijk zwaardere straf hebben opgelegd, ware het niet, dat slechts beklaagde in appèl is gekomen, zoodat strafverzwaring krachtens de wet is uitgesloten.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te

Soerabaja, razione officii, geappelleerde, en S., stamboeknummer . . . , oud 30 jaren, geboren in de kampong Kaoeman, district Singamerta, Bandjarnegara, gewest Banjoemas, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als Inlandsch stoker-olieman aan boord Hr. Ms. „Sumatra”, beklaagde-appellant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 10 Augustus 1937, waarvan appèl, waarbij beklagde ter zake van het hem telastegelegde ¹⁾ is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Behoorende tot eenige wacht, als ander militair dan als schildwacht, zich in een toestand brengen, waarin hij zijn dienst bij die wacht niet naar behooren kan verrichten” en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van veertien dagen;

Gelet op de door den beklagde op 20 Augustus 1937, dus tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagde in hooger beroep dd. 27 Augustus 1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 27 Augustus 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 3 September 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklagde ter 's Hof's terechtzitting gevoerde verdediging;

Nog gezien de stukken;

O., dat beklagde heeft verzocht om toevoeging van een rechtsgeleerd raadsman in appèl, weshalve hem door 's Hof's President is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. Chr. L. Poulus, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat beklagde's raadsman heeft betoogd, dat ten deze de verordeeling niet op wettig bewijs berust, omdat in het beroepen vonnis door middel van doorhaling van het woord „behoorlijk” tot

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij, dienende als stoker-olieman aan boord van Hr. Ms. „Sumatra”, „welk schip zich destijds onder stoom in zee nabij Straat Alas bevond, „aldaar in den morgen van den 27sten Mei 1937, terwijl hij behoorde tot „het machinekamerpersoneel van de D.W. van voornoemden bodem en hij „als zoodanig was aangewezen om toezicht te houden in de midden- en „bakboordtunnel, welk toezicht o.m. omvatte het voortdurend tijdens de „vaart controleeren op warm worden der schroefas-metalen, in strijd met „de als zoodanig op hem rustende verplichting om voortdurend waakzaam „te zijn, in een verbindingsgang tusschen beide genoemde tunnels op een „leeg petroleumklik is gaan zitten en vervolgens — daar zittende — is „ingeslapen, in welken toestand hij zijn dienst als wachthebbende niet „naar behooren kon verrichten.”

uiging zou zijn gebracht, dat getuige-deskundige Lammerts niet op de bij de wet voorgeschreven wijze is beëdigd — hetgeen volgens dien raadsman ook niet zou zijn geschied en voorts, omdat in het vonnis is overwogen, dat wel de Fiskaal, doch niet de Zeekrijgsraad de conclusiën van getuige-deskundige Lammerts, in zijn hoedanigheid van deskundige getrokken, tot de zijne maakt;

O., dat de beëdiging van getuige-deskundige Lammerts heeft plaats gevonden overeenkomstig het bepaalde bij art. 86 lid 2 en 3 der Rechtspleging bij de Zeemacht, zoodat van een onwettige beëdiging geen sprake is;

dat overigens, daar beklagde het hem telastegelegde in beide instantiën volledig heeft bekend, het bewijs op grond van die bekenenis, welke door een daarmede overeenstemmende onbeëdigde verklaring ware bevestigd, reeds zou zijn geleverd;

O., dat inderdaad — kennelijk tengevolge van een schrijffout — de Zeekrijgsraad heeft verzuimd, de conclusie van den deskundige tot de zijne te maken, doch het Hof deze conclusie juist acht en alsnog overneemt en tot de zijne maakt;

O., dat het Hof mitsdien op de genoemde gronden en middelen in verband met hetgeen in het beroepen vonnis is overwogen, het telastegelegde wettig en overtuigend bewezen acht;

O., dat beklagde's raadsman nog heeft aangevoerd, dat de bewezen feiten niet opleveren het zich in een toestand brengen, waarin beklagde zijn dienst niet naar behooren kon verrichten, aangezien het feit, dat hij is gaan zitten tijdens de wacht, blijkens de verklaring van getuige-deskundige Lammerts op zich zelf niet ongeoorloofd is;

dat, al zou dit betoog op zich zelf juist zijn, beklagde's strafbaarheid daardoor niet zou worden opgeheven, aangezien hem is telastegelegd en ook is bewezen, dat hij tijdens de wacht heeft geslapen, derhalve de op hem rustende verplichting om tijdens zijn wacht voortdurend waakzaam te zijn, niet heeft nagekomen, doch bovendien het betoog zelf faalt;

dat toch beklagde ter 's Hofs terechtzitting heeft opgegeven, dat hij zich wat duizelig voelde en eenigszins versuft werd door oliedampen, zoodat hij juist onder *die* omstandigheden zich van zitten moest onthouden, daar hij immers kon voorzien, dat hij dan kans liep in te slapen;

dat beklagde blijkens zijn eigen opgaven zich dus zeer zeker in een toestand van verminderde waakzaamheid heeft gebracht, zoodat het telastegelegde in het beroepen vonnis juist is omschreven;

O., dat het gepleegde feit zeer ernstig is, immers op beklagde tijdens de onderwerpelijke wacht, welke hem de verplichting oplegde er voor te waken, dat de schroefsmetalen niet warm liepen, daar dit ernstige averij kan veroorzaken, een groote verantwoordelijkheid rustte, en hij in de vervulling van deze verplichtingen schromelijk is te kort geschoten;

dat dan ook het Hof, niettegenstaande beklaagde's goede conduite en openhartige bekentenis een belangrijk zwaardere straf zou hebben opgelegd dan de eerste rechter, ware het niet, dat slechts beklaagde hooger beroep heeft aangeteekend, zoodat strafverzwaring krachtens de wet is uitgesloten; ¹⁾

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het op 10 Augustus 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 3 September 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: officier van administratie 3e klasse F. W. J. ten Hoet.

Als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (gewapend met een pistool in een holster op post of uitkijk gesteld ter bewaking van een vliegekampfront, aldaar staande ingedommeld).

Beteekenis van „op post of uitkijk is gesteld”. Het is van geenerlei belang op welke wijze de man zich naar den post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend. Strekking van art. 69 W.v. M.S. De militair, wetende dat hij krachtens bevel van een daartoe

¹⁾ Door de bij de wet van 29 November 1935 (Stbl. No. 685) in art. 424 W. v. Strafv. aangebrachte wijziging is dit bezwaar in de gewone strafrechtspleging komen te vervallen. In de militaire rechtspleging zou daarvoor niet minder reden zijn. Wij vestigden hierop reeds vroeger de aandacht; zie onze opmerkingen in M.R.T. XXXI, blz. 7. De belangstelling van de wetgevende organen in de militaire rechtspleging — wij zezen er bij herhaling op — is na 1924 geheel verdwenen. Wij denken ook in dit verband nog telkens weder aan den helaas zoo jong gestorven Raad-adviseur later hoogleeraar Mr Van Dijck, wien ook steeds het *militair* recht zeer ter harte ging. Moge het den nieuw opgetreden Minister van Defensie, wiens warme belangstelling op dit gebied nog altijd onverflauwd is, gegeven zijn zijn ambtgenoot van Justitie, te wiens Departemente de verontachtzaming van dit militaire belang wel in hoofdzaak gezocht moet worden, te overtuigen van de noodzakelijkheid om ook hieraan zijne aandacht te schenken. Red. M.R.T.

bevoegden meerdere de functie van schildwacht moet uitoefenen en zijn post daartoe heeft betrokken, kan zich nimmer beroepen op de omstandigheid, dat aan de elementen van uiterlijke kenbaarheid zijner hoedanigheid niet of niet ten volle is voldaan, om aan te toonen, dat hij geen schildwacht zou zijn.

Onder „geweer” in art. 69 valt niet slechts een geweer met langen loop, doch ieder schietwapen, een pistool, revolver of mitrailleur daaronder begrepen.

Motiveering van de strafmaat: Waar de veroordeelde niet heeft geappelleerd en het hooger beroep voor den fiscaal beperkt is gehouden tot het doen beslissen van enkele rechtsvragen, wordt P.I. 77a toegepast.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, razione officii, appellant, en N., stamboeknummer . . . , oud 27 jaren, geboren te Leiden, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier der 1ste klasse bij het Marinevliegkamp „Morokrempangan” te Soerabaja, beklagde-geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 17 Augustus 1937, waarvan appèl, waarbij beklagde terzake van het hem telastegelegde, met vrijspraak van het

1) De telastelegging luidde:

„dat hij, dienende als marinier der 1ste klasse bij het Marinevliegkamp „Morokrempangan” te Soerabaja, aldaar in den nacht van 8 op 9 Maart „1937, terwijl hij gewapend met geweer, immers met een al dan niet in „een holster gedragen pistool en/of met een mitrailleur, op post of op „uitkijk was gesteld ter bewaking van één of meer fronten van genoemd „vliegkamp, in strijd met een of meerdere van de als schildwacht op hem „rustende verplichtingen heeft staan slapen, althans zoodanig heeft staan „dommelen of peinzen dat hij niet bemerkte, dat iemand zijn post naderde „en langs een ladder het bordes waarop hij zich bevond beklom, in welken „toestand hij zijn dienst als schildwacht niet naar behooren kon ver- „richten.”

Hiervan was niet bewezen verklaard, dat beklagde MET EEN MITRAILLEUR „gewapend” was. In het vonnis wordt onder meer overwogen:

„dat uit de verklaring van den beklagde blijkt dat hij in den bewusten nacht terwijl hij op post of op uitkijk was gesteld, gewapend was met een pistool zonder patroon in de kamer, doch met ingebracht houder met zes scherpe patronen en dat dit pistool zich bevond in een holster, bevestigd aan een koppel welke beklagde om zijn middel droeg;

dat beklagde, aldus gewapend, derhalve als „Schildwacht” dient te worden beschouwd;

dat op het bordes, waarop beklagde zich bevond, weliswaar een mitrailleur was opgesteld, doch dat bezwaarlijk gezegd kan worden dat beklagde met dien mitrailleur „bewarend” was, zelfs al moest beklagde, blijkens zijn bijzondere consigne, dezen mitrailleur onder bepaalde omstandigheden bedienen en daarmede vuren.”

hem meer of anders telastegelegde, is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen” en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van een week, met last tot teruggave van de ten processe aanwezige brieven in rood gemerkt A, B, B¹, C en D na verloop van acht dagen, nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, aan den beklaagde;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 17 Augustus 1937, dus tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep dd. 25 Augustus 1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 27 Augustus 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 3 September 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklaagde ter 's Hofs terechtzitting gevoerde verdediging;

Gezien de stukken;

O., dat beklaagde tot zijn verdediger heeft gekozen den Officier van Administratie der 3de klasse F. W. J. ten Hoet;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en het Hof met den Zeekrijgsraad op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis genoemd, alsmede door de opgaven van beklaagde ter terechtzitting in hooger beroep, wettig en overtuigend bewezen acht, dat beklaagde, terwijl hij op 9 Maart 1937 des nachts omstreeks 2 uur op post B 1 van het vliegveld Morokremlangan te Soerabaja als schildwacht dienst deed, aldaar staande is ingedommeld en dientengevolge den officier-vlieger der 2de klasse, getuige Van der Graaff, toen deze genoemden post kwam controleeren, niet heeft hooren naderen en hem pas heeft opgemerkt, nadat getuige, door met luider stem „hé” te roepen, hem had gewekt, mitsdien een op hem beklaagde als schildwacht rustende verplichting niet is nagekomen;

O., dat beklaagde's raadsman in hooger beroep heeft betoogd, dat beklaagde op tijd en plaats als voorschreven niet als schildwacht in den zin van art. 69 van het Wetboek van Militair Strafrecht was aan te merken, omdat:

1e. beklaagde ongewapend en zonder voorzien te zijn van een kenteeken, dat hem uiterlijk als schildwacht kenbaar maakte, op post is gesteld en hij pas, na dien post te hebben betrokken, van zijn voorganger een wapen, te weten een pistool in holster, voorzien van een houder met zes scherpe patronen, heeft overgenomen;

2e. beklaagde op genoemden post niet is gewapend geweest met een geweer — waaronder naar 's raadsman's oordeel uitsluitend

zou zijn te verstaan een schietwapen met langen loop — dan wel met een getrokken zijdgeweer (blank wapen);

O., dat onder „op post of uitkijk is gesteld” in genoemd art. 69 niets anders is te verstaan dan dat de schildwacht krachtens bevel van een meerdere met de functie van schildwacht is belast en zijn post heeft betrokken, en het daarbij van geenerlei belang is, op welke wijze hij zich naar dien post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend, zoodat het eerste verweer aanstonds als te eenenmale ongegrond terzijde kan worden gesteld;

O. ten aanzien van het 2de verweer:

dat voornoemd art. 69, bepaalde eischen stellende ten aanzien van de uiterlijk waarneembare kenteekenen van de hoedanigheid van schildwacht, geen andere strekking heeft dan het geven van waarborgen aan derden, die in verband met andere wetsbepalingen, waaronder in de eerste plaats art. 128 van het Wetboek van Militair Strafrecht is te noemen, belang hebben om te weten, of een militair met deze functie is belast, opdat zij te dien aanzien niet in onzekerheid zullen verkeerden;

dat derhalve een militair, die, gelijk in casu door de bekentenis van beklagde vaststaat, weet, dat hij krachtens bevel van een daartoe bevoegden meerdere de functie van schildwacht moet uitoefenen en zijn post daartoe heeft betrokken, zich nimmer op de omstandigheid, dat aan de elementen van uiterlijke kenbaarheid zijner hoedanigheid niet of niet ten volle is voldaan, kan beroepen, dat hij geen schildwacht zou zijn en zich aldus zou kunnen onttrekken aan de werking van de voor een schildwacht gestelde strafbepalingen;

dat derhalve reeds op dezen grond des raadsmans tweede verweer moet worden terzijde gesteld, doch dit ook overigens onjuist is;

dat toch art. 69, den eisch stellende, dat de schildwacht zij gewapend met een geweer of getrokken zijdgeweer en zulks in verband met de noodzakelijkheid van het uiterlijk kenbaar zijn der hoedanigheid, geen andere beteekenis heeft dan dat de schildwacht moet zijn voorzien van een zichtbaar schiet- of blank wapen, zijnde de beknopte redactie kennelijk daaraan toe te schrijven, dat in den tijd, waarin deze wetsbepaling tot stand kwam, de bewapening van den individueelen militair zich uitsluitend of zoo goed als uitsluitend bepaalde tot bovengenoemde wapenen;

dat derhalve niet slechts een geweer met langen loop, doch ieder schietwapen, een pistool, revolver of mitrailleur daaronder begrepen, onder het in voornoemd art. 69 genoemde „geweer” is begrepen;

O., dat de Zeekrijgsraad mitsdien terecht beklagde aan het hem telastgelegde schuldig heeft verklaard en dit feit juist heeft omschreven;

O., dat het feit is van zeer ernstigen aard, immers beklagde door zijn gemis aan waakzaamheid de mogelijkheid heeft geschapen, dat een onbevoegde zich, zonder dat hij het bemerkte, van den op den

post aanwezigen mitrailleur en munitie zou kunnen meester maken; dat het Hof dan ook termen zou hebben gevonden, niettegenstaande de ook door het College aanvaarde verzachtende omstandigheden en beklagde's goede conduite, een belangrijk zwaardere straf op te leggen dan de eerste rechter, ware het niet, dat, gelijk de Advocaat-Fisikaal ter 's Hofs terechtzitting heeft medegedeeld, het door den Fisikaal ingesteld hooger beroep uitsluitend ten doel had, eene beslissing van den hoogsten rechter ten aanzien van de ten deze behandelde rechtsvragen uit te lokken;

dat, waar beklagde in het vonnis heeft berust en kan worden aangenomen, dat geen hooger beroep zou zijn ingesteld, indien niet om redenen, die niet aan beklagde kunnen worden toegerekend, deze zaak aan het oordeel van den appèlrechter ware onderworpen, het Hof billijkheidshalve van verzwaring der straf wil afzien;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsbepalingen en art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, alsmede de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het op 17 Augustus 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep.

Zeekrijgsraad te Soerabaja.

Vonnis van 16 Maart 1937.

President: kapitein-luitenant ter zee P. J. Feteris.

Leden: luitenant ter zee 1e klasse J. G. van Nauta Lemke, officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse H. Urbanus, kapitein der mariniers W. Schuiling en officier van administratie 1e klasse T. Schaper.

Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (als onderofficier van de hondenwacht in zee op een op den bak liggenden tros gaan zitten en daarna ingedommeld).

Art. 124 Reglt Inw. dienst aan boord van Hr. Ms. oorlogsschepen. Het daar bepaalde, dat scheepsonderofficieren van de wacht steeds op de been moeten blijven, beteekent dat zij bij voortdoring waakzaam moeten blijven.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA,

Zitting houdende in de marine-kazerne Goebeng, in de zaak tegen: M., stamboeknummer, oud 29 jaren, geboren te Vlissingen, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend

hebbende als kwartiermeester aan boord Hr. Ms. „Gouden Leeuw” gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 29sten Januari 1937 No. A 16/1/21;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad van den 1sten Maart 1937 No. A 16/2/17, aan den voet van welk stuk door den Fiskaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij, dienende als kwartiermeester aan boord Hr. Mr. „Gouden Leeuw”, welk schip zich toen onder stoom in zee bevond, „aldaar in den nacht van 8 op 9 December 1936, als onderofficier „van de Hondenwacht, behoorende tot de wacht aan boord van „genoemden bodem, in strijd met de als zoodanig op hem rustende „verplichtingen om steeds op de been te blijven, op een op den „bak van dien bodem liggenden tros is gaan zitten en daarna is „ingedommeld, in welken toestand hij zijn dienst als onderofficier „van de wacht niet naar behooren kon verrichten”;

Gezien het exploit van betekening en dagvaarding van den 5den Maart 1937 waarbij bovenvermeld bevelschrift en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn betekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad op Dinsdag, den 16den Maart 1937 des voormiddags te 9 ure;

Gezien de stukken van den processe, voorzoover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden:

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan „Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen” en veroordeeling van hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van tien dagen;

Gelet op hetgeen door den raadsman van beklagde mondeling ten processe tot verweer is aangevoerd;

O. dat de beklagde zich op den 28sten Juli 1925 vrijwillig als lichtmatroos onder stamboek No. . . . voor den tijd van vijf jaren in den zeedienst heeft verbonden na het verlaten van het opleidingsschip en dat hij thans nog als kwartiermeester bij de Koninklijke Marine is verbonden tot den 22sten September 1937;

O. dat beklagde heeft verklaard:

dat hij bekent zich aan het hem ten laste gelegde zitten te hebben schuldig gemaakt doch dat hij ontkent te zijn ingedommeld;

dat hij op de Hondenwacht in den nacht van 8 op 9 December 1936, dienende als kwartiermeester aan boord Hr. Ms. „Gouden Leeuw”, welk schip zich toen onder stoom in zee bevond, behoorde tot het wachtsvolk aan boord van dien bodem en toen als onderofficier van de wacht optrad; dat hij wist dat hij als onderofficier van de wacht wakende moest blijven en dat hem op de opleiding voor kwartiermeester is geleerd, dat een onderofficier van de wacht

in zee niet mag gaan zitten; dat hij op iedere wacht, waarbij hij als onderofficier van de wacht optrad, wel eens een oogenblik is gaan zitten, doch daarover nimmer een aanmerking heeft ontvangen;

dat hij in bovengenoemden nacht om ongeveer half drie gedurende ongeveer tien minuten op een stoel heeft gezeten, daarbij met de beenen op een kist steunend; dat hij korten tijd later naar den bak van het schip is gegaan, en daar op een aan stuurboord op een ruim 1 meter hoog opgeschoten tros is gaan zitten, met de ellebogen op de railing steunend en met de linkerhand onder de kin;

dat hij zoo buiten boord heeft zitten kijken en toen niet bij voortdurend al zijn aandacht heeft gewijd aan de hem toen opgedragen functie; dat hij in gedachten verzonken, heeft zitten staren, doch daarbij niet is ingeslapen; dat hij, zoolang hij op de tros heeft gezeten, ook niet heeft zitten knikkebollen;

dat, terwijl hij zat te staren, hij als het ware als een schim iemand, die in een wit pak gekleed was op zich heeft zien toekomen, doch niet weet of iemand een oogenblik achter hem heeft gestaan; dat hij op zeker oogenblik achter hem iemand hoorde vragen „zit je te dommelen”; dat hij zich toen omdraaide en toen den luitenant ter zee Sluijter opmerkte; dat hij, beklaagde, toen ontkenkend heeft geantwoord; dat hij zich gedurende de geheele wacht niet slaperig heeft gevoeld;

O. dat de navolgende personen, ten processe als getuige gehoord, onder eede hebben verklaard:

1°. N. W. Sluijter, oud 29 jaar, luitenant ter zee der 2e klasse, en wonende te Soerabaja:

dat hij in den nacht van 8 op 9 December 1936, om ongeveer 2 uur 30, toen hij, getuige, als officier van de wacht optrad aan boord Hr. Ms. „Gouden Leeuw”, welk schip zich toen onder stoom in zee bevond, beklaagde die toen onderofficier van de wacht was, lui op een stoel zag zitten, daarbij met de beenen op een kist steunend;

dat beklaagde ongeveer tien minuten is blijven zitten;

dat hij, getuige, dien nacht om ongeveer 3 uur van de brug is geloopt, aangezien hij beklaagde toen eenigen tijd niet had gezien; dat, toen hij, getuige, langs stuurboordstrap, de brug had verlaten, hij beklaagde achterover geleund en op de ellebogen steunend op een tros zag zitten; dat beklaagde met gesloten oogen zat te knikkebollen en daarbij het hoofd achterover hield;

dat beklaagde het gelaat had gekeerd naar de trap waarlangs hij, getuige, de brug had verlaten; doch niet reageerde toen hij, getuige, op hem toeliep; dat hij even vóór beklaagde is blijven staan, en toen beklaagde in dezelfde houding met gesloten oogen bleef zitten, hem op de knie heeft getikt; dat beklaagde daarop schrok, doch niet direct opstond; dat hij beklaagde zooiets toeriep als „je zat daar maar lekker te dommelen”, doch dat beklaagde ontkende dat dit het geval was geweest;

dat hij, getuige, van beklaagde later rapport heeft gemaakt, niet

omdat beklaagde had gezeten, doch omdat deze z.i. had geslapen; dat indien beklaagde overigens in zijn dienst actief was geweest, hij, getuige, beklaagde het zitten niet verboden zou hebben;

2°. Misiran, oud 26 jaar, inlandsch matroos der 1ste klasse en wonende te Soerabaja:

dat hij op de Hondenwacht van 9 December 1936 aan boord Hr. Ms. „Gouden Leeuw”, welk schip zich toen onder stoom in zee bevond, op zeker oogenblik beklaagde, die toen aan boord van dien bodem dienst had als onderofficier van de wacht, naar den bak zag gaan en daar op een aan stuurboord liggende tros gaan zitten; dat hij, getuige, niet heeft gezien dat beklaagde daarbij op de ellebogen steunde, met gesloten oogen zat of zat te knikkebollen;

dat hij, doordat beklaagde in het donker zat, beklaagde niet in het gezicht kon zien; dat hij getuige, niet heeft gezien dat de luitenant ter zee Sluijter bij beklaagde op den bak is gekomen;

O. met betrekking tot het vorenstaande:

dat beklaagde opgeeft, dat hem is geleerd dat een onderofficier van de wacht in zee niet mag gaan zitten;

dat uit de verklaring van den getuige Sluijter weliswaar aannemelijk wordt beklaagde's opgave, dat hij, indien hij wel eens een oogenblik ging zitten als hij onderofficier van de wacht was, daarvoor geen aanmerking heeft ontvangen, doch dat zulks niet wegneemt, dat beklaagde's gemakkelijk gaan zitten in een tros, terwijl hij daar in een toestand is geraakt, waarin hij zijn dienst niet naar behooren kon verrichten, in strijd was met het stellige voorschrift vervat in art. 124 van het Reglement op den Inwendigen Dienst aan boord van Hr. Ms. Oorlogsschepen en in de Inrichtingen der Zeemacht, waarin is bepaald, dat scheepsonderofficieren van de wacht bij de zeemacht steeds op de been moeten blijven, hetgeen beteekent, dat zij bij voortduring waakzaam moeten blijven;

dat beklaagde weliswaar ontkent, dat hij zittende op de tros is ingedommeld, doch dat zoowel uit de stellige verklaring van den getuige Sluijter als uit beklaagde's verdere opgave blijkt, dat terwijl beklaagde op de tros zat, slechts zeer vaag tot hem doordrong, hetgeen zich in zijne onmiddellijke omgeving voordeed; dat derhalve beklaagde's ontkentenis wordt verworpen;

O. dat mitsdien door de verklaring van den beklaagde, zoomede door die van de getuigen Sluijter en Misiran in onderling verband en samenhang beschouwd wettig en overtuigend is bewezen hetgeen beklaagde is ten laste gelegd;

O. dat het wettig en overtuigend bewezen verklaarde strafbaar is en moet worden gequalificeerd als:

„Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen.”;

O. dat het bewezen verklaarde strafbaar feit den beklaagde moet worden toegerekend;

O. dat mede in aanmerking genomen dat beklaagde ongeveer een

jaar geleden disciplinair is gestraft wegens slapen op wacht, de na te melden straf geacht kan worden in goede verhouding te staan tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden waaronder dit is begaan en de persoonlijkheid van den dader;

Gezien de artikelen:

1, 60 en 129 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklagde ten laste gelegde wettig en overtuigend bewezen, als hierboven werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot eene gevangenisstraf voor den tijd van tien dagen.

BESCHIKKING VAN DEN COMMANDANT DER ZEEMACHT IN NEDERLANDSCH-INDIË VAN 29 MEI 1937, No. P. 25/G/1/23.

Gehandeld in strijd met artikel 19 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen door zonder toestemming van zijn commandant een bijdrage in te zenden aan het Militair-rechtelijk tijdschrift, bevattende gedeelten, overgenomen uit, of althans bewerkt naar een door den commandant der zeemacht aan dien commandant gericht en geheimen brief.

Beklag over de omschrijving van de strafreden. Strafreden behoeft eenige wijziging, echter niet strekkende ten gunste van klager. De straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit. Beklag ongegrond.

Plichten van den officier van administratie in zijne functie als secretaris van den commandant.

DE SCHOUT-BIJ-NACHT, COMMANDANT DER ZEEMACHT
IN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het beklag van A., officier van administratie der 2de klasse, destijds dienende aan boord van Hr. Ms. „.....”, van 24 April 1937, houdende, dat hij zich wenscht te beklagen over de omschrijving der strafreden van de hem op 20 April 1937 door zijn commandant, den kapitein-luitenant ter zee C., opgelegde straf van twee dagen licht arrest, luidende:

„Gehandeld in strijd met artikel 19 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en getoond onvoldoende de op hem als Secre-

„taris van den Commandant rustende verplichtingen te beseffen, „door een bijdrage ¹⁾ in te zenden aan het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, waarin het onderwerp eener geheime briefwisseling van „den Commandant der Zeemacht met zijn Commandant werd be„handeld”;

Gehoord den gestrafte;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden en de verdere informatiën ten deze genomen;

O., dat uit vorenbedoelde bescheiden is gebleken, dat klager zich bij brief van 8 September 1936 gewend heeft tot de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift met het verzoek een bij dien brief gevoegde bijdrage van zijn hand in dat tijdschrift op te nemen;

dat deze bijdrage bevatte gedeelten, overgenomen uit, althans bewerkt naar den door den commandant der zeemacht aan den commandant van Hr. Ms. „.....” gerichtten geheimen brief van 7 Juli 1936 No. P. 25/G/1/19;

dat klager die gedeelten, zonder toestemming van zijn commandant aan genoemd tijdschrift heeft ingezonden;

O., dat klager derhalve gehandeld heeft in strijd met artikel 19 van het Reglement betreffende de Krijgstucht;

O., dat klager bovenstaande feiten erkent, doch zich bezwaard acht over de omschrijving der strafreden, welke naar zijn meening een onjuisten indruk geeft van de toedracht der zaak;

dat volgens klager de strafreden, voor zoover daarin vermeld „en getoond onvoldoende de op hem als Secretaris van den Commandant rustende verplichtingen te beseffen” den indruk wekt, alsof hij uit hoofde en met gebruikmaking van de bevoegdheden van zijn functie als secretaris van den commandant een geheimen brief, behoorende tot het onder zijn berusting zijnde geheime archief, publiek wilde maken, hetwelk geenszins het geval was;

dat hij n.l. in zijn functie van secretaris van den commandant meerbedoelden geheimen brief niet onder zijn berusting heeft gehad;

dat het geheime archief aan boord van Hr. Ms. „.....” destijds door den commandant van dien bodem zelf werd behandeld;

dat deze de geheime stukken opende, agendeerde en opborg en in enkele gevallen ter inzage gaf aan die officieren, voor wie kennisname van belang was;

dat hij in het onderhavige geval inzage verkreeg van den geheimen brief van den commandant der zeemacht van 7 Juli 1936 No. P 25/G/1/19, in verband met een in dien brief behandelde juridische aangelegenheid;

O. ten aanzien van klagers verweer:

dat ingevolge 2 V.K.M.V. artikel 236a de officier van administratie, belast met den administratieven dienst aan boord van een schip, tevens de functie van secretaris van den commandant vervult;

¹⁾ De hier bedoelde bijdrage is niet opgenomen. Red. M.R.T.

dat in laatstgenoemde functie de officier van administratie uiteraard verplicht is zich te onthouden van het zonder toestemming van den commandant doen van mededeelingen uit de voor den commandant bestemde bescheiden;

dat hij zich bij zijn handelingen steeds heeft te richten naar de uit die functie voortvloeiende verplichtingen;

dat het feit, dat klager meerbedoelden geheimen brief als secretaris van den commandant *niet* onder zijne berusting had dan ook niet ter zake doet;

dat in het onderhavige geval klagers functie als secretaris van den commandant derhalve wel degelijk het strafbare van het feit beïnvloedde en dit terecht in de strafreden tot uiting is gebracht;

O., dat klager door zijn handelwijze heeft getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen;

O., dat de in de strafreden voorkomende zinsnede „en getoond onvoldoende de op hem als Secretaris van den Commandant rustende verplichtingen te beseffen”, een juiste omschrijving geeft van de tekortkoming van klager in vermelde functie en deze derhalve dient te worden gehandhaafd;

dat overigens uit de strafreden mede behoort te blijken, dat klager *zonder toestemming van zijn commandant* gedeelten uit een door den commandant der zeemacht aan dien commandant gericht brief aan de redactie van het Militair-Rechtelijk Tijdschrift heeft medegedeeld;

O., dat de strafreden derhalve behoort te luiden:

„Gehandeld in strijd met artikel 19 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen „door zonder toestemming van zijn commandant een bijdrage in te zenden aan het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, bevattende gedeelten, overgenomen uit, althans bewerkt naar een door den commandant der zeemacht aan dien commandant gericht geheimen „brief”;

O., dat de wijziging der strafreden niet ten gunste van klager strekt en de opgelegde straf in goede verhouding staat tot den ernst van het aldus omschreven gepleegde feit;

Gezien de artikelen 61, 62, 65 en 66 van de Wet op de Krijgstucht;

Beschikkende op gemeld beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Handhaaft de straf;

Wijzig de strafreden, zoodat deze komt te luiden:

„Gehandeld in strijd met artikel 19 van het Reglement betreffende de Krijgstucht en getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen door „zonder toestemming van zijn commandant een bijdrage in te zenden „aan het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, bevattende gedeelten, over-

„genomen uit, althans bewerkt naar een door den commandant der „zeemacht aan dien commandant gerichtten geheimen brief.”

Bepaalt, dat een afschrift van deze beschikking zal worden uitgereikt aan den strafoplegger en één aan den gestrafte.

De Schout-bij-Nacht voornoemd,
H. FERWERDA.

Bij beschikking van het H.M.G. van 31 Augustus 1937 is vorenstaande beschikking bevestigd behoudens wat betreft de omschrijving van de strafreden.

Uit 's Hofs beschikking nemen wij het volgende over:

„O. dat het Hof, — na den klager te hebben gehoord, waarbij geen andere feiten of omstandigheden zijn gebleken dan die, welke zijn vermeld in de hiervóór genoemde Beschikking van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië en welke geacht moeten worden hier te zijn ingelascht — van oordeel is, dat klager zich inderdaad aan het hem toegeschreven feit heeft schuldig gemaakt;

O. dat klager mitsdien terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is, doch de omschrijving van de strafreden eenige wijziging behoeft, nu aan het Hof niet is gebleken, dat klager's vergrijp i.c. verband houdt met zijn functie van secretaris van den commandant;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beslissing, door den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië op het beklag genomen, behoudens ten aanzien van de omschrijving der strafreden;

Wijzigt deze omschrijving, zoodat zij komt te luiden:

„Zonder toestemming van zijn commandant een bijdrage ingezonden aan het Militair-Rechtelijk Tijdschrift, bevattende gedeelten, overgenomen uit, althans bewerkt naar een door den Commandant der Zeemacht aan dien commandant gerichtten geheimen brief.”;

Gelast dat deze omschrijving der strafreden zal worden gesteld in stede van die, gesteld bij de aan klager op 20 April 1937 opgelegde straf;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Kapitein-Luitenant ter zee C., den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.”

BESCHIKKING VAN DEN MAJOR, COMMANDANT VAN DE
REGIMENTSSCHOOL VAN HET 21E REGIMENT INFANTERIE TE
AMERSFOORT, VAN 25 JUNI 1937.

Bij een marsch naar het oefenterrein achtergebleven, voorgevende niet verder te kunnen marcheeren, terwijl een onmiddellijk daarop volgend medisch onderzoek uitwees, dat hij tot het verrichten van alle diensten in staat moet worden geacht.

Beklag ongegrond, met handhaving van straf en strafreden.

Met overneming van de, in de in eerste instantie genomen beschikking vermelde feiten en omstandigheden, verklaart het H.M.G., onder bevestiging van die beschikking, het beklag ongegrond.

Klager heeft zich geenszins voldoende moeite gegeven om den marsch mede te maken, waar hij reeds zeer spoedig na aanvang van den marsch is uitgevallen en hij heeft ook overigens bij voortdoring zijn meerderen aanleiding tot misnoegen over zijn wijze van dienen gegeven.

DE MAJOR, COMMANDANT VAN DE REGIMENTSSCHOOL VAN HET
21E REGIMENT INFANTERIE,

Gezien het beklag van W. C. K., dienstplichtig soldaat, dienende bij de Tirailleur-Compagnie van gemelde Regimentsschool, houdende den op 23 Juni 1937 te 16.00 kenbaar gemaakten wensch om zich te beklagen over de hem door zijn Compagnies-Commandant op 21 Juni 1937 opgelegde straf van veertien dagen verzuwaard arrest, alsmede over de omschrijving der strafreden, luidende:

„Bij een marsch naar het oefenterrein achtergebleven, voorgevende, niet verder te kunnen marcheeren, terwijl een onmiddellijk daarop volgend medisch onderzoek uitwees, dat hij tot het verichten van alle diensten in staat moet worden geacht.”;

Gehoord den gestrafte en den strafoplegger;

Gezien de verhooren en verdere informatiën te dezen genomen;

O., dat bij het onderzoek is komen vast te staan en door klager is toegegeven, dat hij de in de strafreden omschreven feiten heeft gepleegd, doch dat klager heeft verklaard, dat hij niet in staat was om te marcheeren;

O. dat na een, onmiddellijk na het plegen van het feit ingesteld onderzoek, door den Officier van gezondheid 2e klasse X., door dezen aan den Compagnies-Commandant van klager eene schriftelijke verklaring is toegezonden, luidende: „De dienstpl. W. C. K. is reeds herhaalde malen hier onderzocht en ook te Utrecht. Er wordt wederom *met nadruk* op gewezen dat er dezerzijds *geen reden* bestaat betrokkene van eenigen dienst vrij te stellen. Reeds meerdere malen is door ons advies over dezen man uitgebracht, er is geen reden dit advies te herzien.”;

O., dat de zwaarte der opgelegde straf staat in juiste verhouding tot den ernst van het gepleegde feit, mede in verband met klagers doorlopend zeer berispelijk gedrag, en dat dit feit in de strafreden op juiste wijze is omschreven;

Gezien de artikelen 61, 62, 65 en 66 der Wet op de Krijgstucht;

Beschikkende op het beklag:

Verklaart dit „ongegrond”;

Handhaaft de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Bepaalt, dat een afschrift van deze beschikking zal worden aangeboden aan den Minister van Defensie en zal worden uitgereikt aan den klager en den strafoplegger.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 16 Juli 1937.

President: Mr. J. E. van der Meulen (fung.).

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders; Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Jhr. Mr. Dr. Th. W. C. Calkoen (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fung.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 26 Juni 1937, van den gewoon dienstplichtig-soldaat W. C. K., dienende bij de Tirailleur-compagnie van het 21e Regiment Infanterie, in garnizoen te Amersfoort, waarbij deze 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Majoor, Commandant van de Regimentsschool van dat Regiment ingediend over de straf van veertien dagen verzwaaard arrest, hem op 21 Juni 1937 door zijn waarnemend-compagnies-commandant, den Eerste-Luitenant P. W. van Duin, opgelegd en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende: (Zie de hiervóór opgenomen beschikking).

bij welke beslissing, — op 25 Juni 1937 genomen en op 26 Juni d.a.v. in afschrift aan klager uitgereikt —, het beklag ongegrond werd verklaard, met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager, den strafoplegger en als getuige onder eede den Officier van Gezondheid der 2e klasse A. J. Schoo, in garnizoen te Amersfoort;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat het Hof, — na den klager, den strafoplegger en den genoemden getuige te hebben gehoord, waarbij geen andere feiten of omstandigheden zijn gebleken dan die, welke zijn vermeld in de hiervóór genoemde Beschikking van den Majoor, Commandant der Regimentsschool en welke geacht moeten worden hier te zijn ingelascht, en na kennis genomen te hebben van een alsnog aan het Hof overgelegd afschrift van een z.g.n. „kort ziekteverslag” nopens het in het Militair Hospitaal te Utrecht ingesteld specialistisch onderzoek, hetwelk de bevindingen van den getuige Officier van Gezondheid der 2e klasse Schoo volkomen heeft bevestigd —, van oordeel is, dat klager zich geenszins voldoende moeite heeft gegeven om den marsch mede te maken, waar hij reeds zeer spoedig na aanvang van dien marsch is uitgevallen en hij ook overigens bij voortduring

zijn meerderen aanleiding tot misnoegen over zijn wijze van dienen heeft gegeven;

O. dat, waar klager mitsdien terecht is gestraft en de straf, zijn doorlopend gedrag in aanmerking genomen, niet te zwaar is, terwijl de omschrijving der strafreden het gepleegde feit juist weer geeft, de Beschikking van den Majoor, Commandant der Regiments-school, behoort te worden bevestigd;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beschikking, door den Majoor, Commandant der Regiments-school op het beklag genomen;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Commandant der Regimentsschool voornoemd, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Dezelfde militair is op 24 Juni 1937 andermaal gestraft, nu met 14 dagen streng arrest met vermindering van kost om den anderen dag, ter zake: „Na op het ziekenrapport te zijn geweest en aldaar wederom geschikt te zijn bevonden tot het verrichten van alle diensten, tijdens den marsch van het oefenterrein naar de kazerne achtergebleven, voorgevende niet verder te kunnen loopen.”

Ook het naar aanleiding van deze straf ingediende beklag is weder, zoowel door den commandant van de Regimentsschool als door het H.M.G., op overeenkomstige overwegingen ongegrond verklaard.

Red. M.R.T.

BESCHIKKING VAN DEN KOLONEL, INSPECTEUR DER CAVALERIE,
TEVENS COMMANDANT VAN DE LICHTÉ BRIGADE,
VAN 30 JUNI 1937.

Blijk gegeven ongeschikt te zijn om gezag te voeren en overwegende schade toegebracht aan de waardigheid van zijn rang, door te stoeien en handtastelijk te worden met minderen, hun geld te geven, wanneer er hem om werd gevraagd en den avond met hem door te brengen, waarbij hij de verschillende onkosten betaalde, hen aan te moedigen met hem te zwemmen en tochtjes op zijn motorrijwiel te maken, hen op zijn kamer in de stad uit te noodigen, waaruit eene verhouding ontstond, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. (Na beklag).

Het in de oorspronkelijke strafreden voorkomende gedeelte, luidende „hun geld aan te bieden” is niet overtuigend komen vast te staan. Beklag gedeeltelijk gegrond, met bepaling dat — tenzij de gestrafte de eindbeslissing van het H.M.G. inroept — de gewijzigde strafreden, in plaats van de oorspronkelijke — welke onleesbaar moet worden gemaakt — in klagers strafboek zal worden ingeschre-

ven. Straf (verlaging van wachtmeester tot den stand van huzaar 2e Klasse) echter gehandhaafd. Een te gemeenzame omgang met minderen, voortdurend en met verschillende minderen, bewijst onmiskenbaar, dat een beroepsonderofficier blijk geeft niet te beseffen welke plaats hij in de militaire hiërarchie inneemt en daarom ongeschikt moet worden geacht den rang van wachtmeester te bekleeden.

Het H.M.G., zich geheel vereenigende met de beschouwingen voorkomende in de in eerste instantie genomen beschikking en deze overnemende, alsmede met de daarop gegeven beslissing, verklaart het beklag, met bevestiging van die beschikking, ongegrond.

DE KOLONEL, INSPECTEUR DER CAVALERIE, TEVENS
COMMANDANT VAN DE LICHT BRIGADE,

Gezien het beklag van X., wachtmeester der Cavalerie te, houdende den op 28 Juni 1937 schriftelijk ter kennis gebrachten wensch om zich te beklagen over de hem opgelegde straf en strafreden door den Kolonel Y., Commandant van op 23 Juni 1937 van „Verlaging tot den stand van huzaar 2e Klasse” met de strafreden:

„Blijk gegeven ongeschikt te zijn om gezag te voeren en overwegende schade toegebracht aan de waardigheid van zijn rang, door te stoeien en handtastelijk te worden met minderen, hun geld aan te bieden en den avond met hen door te brengen, waarbij hij de verschillende onkosten betaalde, hen aan te moedigen met hem te zwemmen en tochtjes op zijn motorrijwiel met hem te maken, hen op zijn kamer in de stad uit te noodigen, waaruit een verhouding ontstond, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde;”

Gehoord den gestrafte, terwijl — onder overlegging van het dossier van het gehouden onderzoek te dezer zake, waaronder het proces-verbaal van onderzoek der Groep van de Onderafdeeling der . . . Afdeeling Politietroepen van 22 Juni 1937 Nr. 148 — de strafoplegger berichtte af te zien van den wensch om gehoord te worden;

Gezien het in deze afgenomen verhoor aan gestrafte, vermeld op evengenoemd proces-verbaal der Politietroepen van 22 Juni 1937;

Gezien het feit, dat gestrafte blijkens zijn verklaring d.d. 23 Juni 1937 aan het in dit verhoor vermelde niets heeft toe te voegen, noch af te doen;

O., dat de gestrafte bij het hem thans afgenomen verhoor met uitzondering van het „aanbieden van geld aan minderen” geene feiten, genoemd in de omschrijving der strafreden, ontkent;

O., dat gestrafte ten aanzien van het „aanbieden van geld aan minderen” volhoudt zulks nimmer te hebben gedaan, dan wanneer hem hiertoe door dezen het verzoek werd gedaan;

O., dat gestrafte verklaart dit geld steeds te hebben gegeven met het uitsluitende doel deze minderen te helpen;

O., dat het in de strafreden opgenomen gedeelte, luidende „hun geld aan te bieden”, niet overtuigend is komen vast te staan;

O. verder, dat alle overige in de omschrijving der strafreden voorkomende feiten door gestrafte worden erkend en de verklaringen der getuigen, waaruit deze feiten bij herhaling blijken en welke verklaringen zijn opgenomen in het hiervoren meergenoemd proces-verbaal, door hem niet worden weergesproken — ook bij het thans gehouden onderzoek — doch slechts op sommige punten worden beantwoord met „dat kan ik me niet meer herinneren”, terwijl slechts zijn verweer daarop gericht is, dat het niet in zijne bedoeling lag ontuchtelijke handelingen te plegen, noch iemand daartoe over te halen;

O., dat een te gemeenzame omgang met minderen, indien deze voortdurend plaats vindt en met verschillende dezer minderen, onmiskenbaar bewijst, dat een beroepsonderofficier blijk geeft niet te beseffen, welke plaats hij in de militaire hiërarchie inneemt en daardoor ongeschikt moet worden geacht den rang van wachtmeester te bekleeden;

Gezien de artikelen 61, 62, 65 en 66 der Wet op de Krijgstucht;

Beschikkende op het beklag:

Verklaart dit gedeeltelijk gegrond;

Handhaaft de opgelegde straf;

Wijzig de omschrijving der strafreden, zoodat deze komt te luiden:

„Blijk gegeven ongeschikt te zijn om gezag te voeren en overwegende schade toegebracht aan de waardigheid van zijn rang, door te stoeien en handtastelijk te worden met minderen, hun geld te geven, wanneer er hem om werd gevraagd, en den avond met hen door te brengen, waarbij hij de verschillende onkosten betaalde, hen aan te moedigen met hem te zwemmen en tochtjes op zijn motorrijwiel met hem te maken, hen op zijn kamer in de stad uit te noodigen, waaruit eene verhouding ontstond, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde (Na beklag).”;

Bepaalt, dat — tenzij de gestrafte de eindbeslissing van het H.M.G. inroept — de gewijzigde omschrijving der strafreden in plaats van de oorspronkelijke — welke onleesbaar moet worden gemaakt — in de straflijst van de gestrafte zal worden ingeschreven;

dat hij — Kolonel, Inspecteur der Cavalerie, tevens Commandant van de Lichte Brigade, — als strafoplegger in die straflijst zal worden genoemd en dat als datum van strafoplegging de datum van deze beschikking zal worden vermeld;

Bepaalt verder, dat van deze beschikking een exemplaar, benevens een afschrift van de straflijst, zal worden gezonden aan den Minister van Defensie, èèn aan den strafoplegger, zoomede èèn aan den klager.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 16 Juli 1937.

President: Mr. J. E. van der Meulen (fung.).

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders; Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Jhr. Mr. Dr. Th. W. C. Calkoen.

Advocaat-Fiscaal: Mr. L. B. J. Vermeulen (fung.).

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 3 Juli 1937, van X, eertijds wachtmeester, thans huzaar 2e klasse, bij het . . e Regiment Huzaren, in garnizoen te Y, waarbij deze 's Hof's eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Inspecteur der Cavalerie, tevens Commandant van de Lichte Brigade, den Kolonel H. F. M. baron van Voorst tot Voorst, ingediend over de straf van verlaging tot den stand van huzaar 2e klasse, hem op 23 Juni 1937 opgelegd door zijn Regiments-Commandant, den Kolonel Y., en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende: (Zie de hiervoor opgenomen beschikking.),

bij welke beslissing, — op 30 Juni 1937 genomen —, het beklag gedeeltelijk gegrond werd verklaard, de opgelegde straf werd gehandhaafd en de omschrijving der strafreden werd gewijzigd, zoodat deze is komen te luiden: (Zie de hiervóór opgenomen beschikking);

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat het Hof, na den klager te hebben gehoord, zich geheel vereenigt met de beschouwingen van den Inspecteur der Cavalerie, tevens Commandant der Lichte Brigade, zooals deze voorkomen in vorenbedoelde Beschikking en welke moeten worden geacht hier te zijn ingelascht, terwijl de omschrijving der strafreden, zooals deze door genoemden Inspecteur is gewijzigd, de feiten, welke door klager zijn toegegeven, zeer juist weergeeft;

O. dat de aan klager opgelegde straf, hoewel zwaar, in overeenstemming is met den ernst van die feiten, vereenigende het Hof zich volkomen met de in de Beschikking voorkomende overweging, dat een te gemeenzame omgang met minderen, indien deze voortdurend plaats vindt en met verschillende dezer minderen, onmiskenbaar bewijst, dat een beroepszonderofficier blijk geeft niet te beseffen, welke plaats hij in de militaire hiërarchie inneemt en daardoor ongeschikt moet worden geacht den rang van wachtmeester te bekleeden;

dat mitsdien de op het beklag genomen Beschikking behoort te worden bevestigd;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beschikking, door den Inspecteur der Cavalerie, tevens Commandant der Lichte Brigade, op het beklag genomen;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den Kolonel H. F. M. baron van Voorst tot Voorst, den Kolonel Y., den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

BESCHIKKING VAN DEN MAJOOR, COMMANDANT VAN DE
REGIMENTSSCHOOL VAN HET 7^E REGIMENT INFANTERIE TE
HARDERWIJK, VAN 31 JULI 1937, NO 15 R.

Ingedeeld zijnde bij een zwemploeg, zich tijdens den terugmarsch hinderlijk gedragen, door in de houding marcheerende, te lachen en niet in den pas te loopen; zich op laatlunkende wijze uitgelaten over de dienstplichtige onderofficieren, door uit te roepen: „Wat een kader!“.

Beklag ongegrond. Strafreden, waarover alléén beklag, gehandhaafd. (In zoover bevestigd door het H.M.G., tevens overwegende dat klager terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is.)

Klager is bovendien met 2 dagen streng arrest gestraft wegens: „Gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid beklag te doen over een hem opgelegde krijgstuhtelijke straf, terwijl, zooals uit ter zake gehouden onderzoek is gebleken, klager begrepen moet hebben, dat er voor hem geen enkele redelijke grond voor beklag aanwezig was“, met bepaling dat deze straf en strafreden in klagers straflijst zullen worden ingeschreven doch de uitvoering van die straf zal worden opgeschort tot klager heeft beslist of hij al dan niet de eindbeslissing van het H.M.G. wenscht in te roepen en zoo hij dit wenscht, tot na ontvangst van 's Hofs eindbeslissing.

DE MAJOOR, VOORWALT, H., COMMANDANT VAN DE REGIMENTSSCHOOL VAN HET 7^E REGIMENT INFANTERIE,

Gezien het beklag van W. G. P., gewoon dienstplichtig soldaat, dienende bij de Specialisten-Compagnie van het 7^e Regiment Infanterie, houdende den op 26 Juli 1937 omstreeks 8.00 uur kenbaar gemaakten wensch om zich te beklagen over de omschrijving van de strafreden der hem dd. 23 Juli 1937 door zijn compagnies-commandant, den Kapitein J. Jonkers, opgelegde straf van veertien dagen verzwaard arrest met als omschrijving der strafreden: „Ingedeeld zijnde bij een zwemploeg, zich tijdens den terugmarsch hinderlijk gedragen, door in de houding marcheerende, te lachen en niet in

den pas te loopen; zich op laatdunkende wijze uitgelaten over de dienstplichtige onderofficieren, door uit te roepen: „Wat een kader!";

Gehoord den gestrafte, die opgeeft:

dat hij op 22 Juli j.l. omstreeks 19.00 uur ingedeeld was bij een badploeg, die onder commando van den dienstplichtig-sergeant-titulair J. v. S. naar het zwembad de Sypel werd geleid;

dat hij op den terugmarsch van daar naar het barakkenkamp Kranenburg-Z. niet heeft gelachen en niet uit den pas heeft geloopt, terwijl de ploeg in de houding marcheerde;

dat hij wél heeft gelachen en uit den pas liep, toen de ploeg het militair oefenterrein Kranenburg-N. overstak en gedurende dit oversteken „Rust" was gecommandeerd;

dat, alvorens de ploeg inrukte, op het grasveld in het barakkenkamp Kranenburg-Z. nog eenigen tijd werd geëxerceerd en dat hij, toen de ploeg eindelijk uiteenging, omkeek en de nadering bemerkte van de jonge kaderklasse 1937, 2e ploeg, die eveneens van het zwembad terugkeerde;

dat hij toen de opmerkzaamheid der anderen daarop heeft willen vestigen en uitriep: „Het kader.";

dat hij onmiddellijk daarop bij den sergeant-capitulant S., die intusschen in de nabijheid was gekomen, werd geroepen, welke hem vroeg: „Wat heb je daar gezegd?", en dat hij dezen hierop antwoordde: „Het kader.";

dat hij de uitdrukking „Wat een kader!" met betrekking tot de dienstplichtige onderofficieren niet heeft gebezigd en derhalve zich ook niet op laatdunkende wijze over deze onderofficieren heeft uitgelaten;

Gehoord den dienstplichtige J. A. E., die verklaart op den terugmarsch van de badinrichting naar Kranenburg-Z. rechts naast P. te hebben geloopt en gedurende den tijd dat de ploeg in de houding marcheerde, niet te hebben bemerkt, dat P. lachte en uit den pas liep, althans dat P. niet op een voor hem E. hoorbare wijze heeft gelachen;

dat hij omtrent de uitdrukking, gebezigd door P.: „Wat een kader!" niets kan mededeelen, daar hij deze niet heeft gehoord en zij gebezigd moet zijn, nadat de ploeg reeds was ingerukt;

Gehoord den dienstplichtig soldaat H. E. J., die verklaart op den terugmarsch van de badinrichting naar Kranenburg-Z. links naast P. te hebben geloopt en omtrent het lachen en uit den pas loopen van P., terwijl in de houding werd gemarcheerd, alsmede omtrent het bezigen van de uitdrukking „Wat een kader!" door P., een gelijkkluidende verklaring aflegt als J. A. E. hiervoren genoemd;

Gehoord den dienstplichtig-sergeant-titulair J. v. S., die verklaart op 22 Juli omstreeks 19.00 uur te zijn opgetreden als geleider van een badploeg naar de badinrichting de Sypel, bij welke ploeg was ingedeeld de dienstplichtig soldaat W. G. P.;

dat hij op den *heen*marsch gedurende het oversteken van het mili-

tair oefenterrein Kranenburg-N. in de rust liet marcheeren, doch, omdat bij den *terugmarsch* het enkele dienstplichtigen blijkbaar moeilijk viel om in den pas te blijven en niet te lachen, de ploeg onafgebroken in de houding liet marcheeren, ook gedurende het oversteken van Kranenburg-N.;

dat, na terugkeer op Kranenburg-Z. hij de ploeg, om deze weer geheel in de hand te krijgen, alvorens te doen inrukken, gedurende \pm 15 minuten heeft laten exerceeren;

dat o.m. P. gedurende het laatste gedeelte van den terugmarsch hinderlijk was, door te lachen en uit den pas te loopen;

Gehoord den sergeant-capitulant E. J. F. S., die verklaart, dat, toen de dienstplichtig-sergeant-titulair J. v. S. zijn badploeg liet inrukken, nadat hij eenigen tijd daarmede had geëxerceerd, de dienstplichtige W. G. P. onmiddellijk daarop, terwijl deze zich (met anderen) naar zijn barak begaf, uitriep: „Wat een kader!“;

dat kort vóór dat deze uitdrukking door P. werd gebezigd een ander (wie kon hij niet vaststellen) riep: „Daar komt L. ook aan.“, doelende op den dienstplichtig-sergeant-titulair L., die eveneens als geleider van een badploeg optredend, zijn ploeg had laten inrukken;

dat hij gezien heeft, dat èn de dienstplichtig-sergeant-titulair L. èn de dienstplichtig-sergeant-titulair v. S. moeilijkheden hadden bij het geleiden hunner ploegen, doordat er gelachen en uit den pas geloopen werd;

dat hij onmiddellijk P. bij zich ontbood en hem afvroeg: „Wat bedoel je met die uitdrukking „Wat een kader“?“, waarop P. antwoordde: „Mag ik dat niet meer zeggen?“, althans woorden van dezelfde strekking gebruikte;

dat later op den avond de dienstplichtig-sergeant-titulair L. bij hem was gekomen en hem mededeelde, dat P. hem (L.) had verteld, dat hij een „bon“ van sergeant S. had, omdat hij gezegd had: „Wat een kader!“, doch daarmede de jonge kaderklasse had bedoeld;

Gehoord den strafoplegger, Kapitein J. Jonkers, die verklaarde niets te hebben toe te voegen, af te laten of te veranderen in zijn beknopt verslag, opgesteld naar aanleiding van zijn terzake gehouden onderzoek;

Overwegende:

dat klager aanvankelijk tegenover zijn Compagnies-Commandant, toen deze de zaak onderzocht, heeft toegegeven, tijdens den terugmarsch van zijn badploeg zich hinderlijk te hebben gedragen, door te lachen en uit den pas te loopen;

dat hij thans op die verklaring geheel terugkomt, immers zijn verweer, dat hij slechts heeft gelachen en uit den pas liep, terwijl de ploeg in de rust marcheerde, heeft geen zin en is niet terzake dienende, omdat tijdens in de rust marcheeren, lachen en uit den pas loopen geoorloofd zijn;

dat, waar klager derhalve beweert, aan geen enkele misdraging, in de omschrijving der strafreden genoemd, schuldig te staan, hij den indruk vestigt, wel op zeer lichtvaardige, althans onvoldoend

overdachte wijze van zijn beklagrecht te hebben gebruik gemaakt, immers in zijn gedachtengang had zijn beklag zich ook behooren uit te strekken over de zwaarte der straf;

dat de verklaringen van den dienstplichtig-sergeant-titulair v. S., die als een betrouwbaar dienstplichtig-sergeant-titulair bekend staat, zeer positief zijn en den indruk vestigen, geheel naar waarheid te zijn afgelegd;

dat de verklaringen van de dienstplichtige soldaten J. A. E. en H. E. J., die, naar klager meent, hem zouden kunnen ontlasten, nochtans weinig overtuigend zijn;

dat met betrekking tot het bezigen der uitdrukking „Wat een kader!” klager er niet in geslaagd is, ook maar eenigen twijfel te wekken aan de zeer duidelijke, met groote stelligheid afgelegde verklaring van den sergeant-capitulair S., die als een zeer goed, betrouwbaar en waarheidlievend onderofficier staat aangeschreven;

dat de omschrijving der strafreden een juist beeld geeft van klagers misdragingen;

Gezien de artikelen 61, 62, 65 en 66 der Wet op de Krijgstucht;

Beschikkende op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Handhaaft de omschrijving der strafreden, zooals zij bij de opgelegde straf is gesteld;

O. ten slotte, dat de gestrafte zonder redelijken grond het beklag heeft ingediend;

Straft den klager deswege met 2 dagen streng arrest, met een omschrijving der strafreden:

„Gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid beklag te doen over een hem opgelegde krijgstuuchtelijke straf, terwijl, zooals uit ter zake gehouden onderzoek is gebleken, klager begrepen moet hebben, dat er voor hem geen enkele redelijke grond voor beklag aanwezig was.”;

Bepaalt, dat deze straf en strafreden in de straflijst van den gestrafte zullen worden ingeschreven en dat de uitvoering der straf wordt opgeschort, tot dat klager heeft beslist of hij al dan niet de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof wenscht in te roepen, en dat,

wanneer klager deze eindbeslissing wenscht, de tenuitvoerlegging der straf wordt geschorst tot na ontvangst van 's Hofs eindbeslissing;

Bepaalt, dat een afschrift van deze beschikking zal worden gezonden aan den Minister van Defensie en aan den strafoplegger en zal worden uitgereikt aan den klager.

Bovenstaande beslissing is, wat betreft de oorspronkelijke straf en strafreden, bevestigd bij beschikking van het H.M.G. van 31 Augustus 1937. Het Hof betreft daarbij mede straf en strafmaat in zijne overwegingen, doch laat de bestraffing wegens onredelijk beklag weder geheel buiten beschouwing.

Uit de beschikking nemen wij over:

O. dat het Hof, — na den klager en de genoemde getuigen (n.l. de sergeanten v. S. en S. *Red.*) te hebben gehoord, waarbij geen andere feiten of omstandigheden zijn gebleken dan die, welke zijn vermeld in de hiervóór genoemde Beschikking van den Majoor-Hoofdinstructeur en welke geacht moeten worden hier te zijn ingelascht, en gelet op de stellige en onder eede afgelegde verklaringen van den als getuige gehoorde sergeant-capitulair S., inhoudende dat hij zich er onmogelijk in kan vergissen, dat klager op schamperen en minachtenden toon heeft gezegd: „Wat een kader”, en van den dienstplichtig-sergeant-titulair v. S., inhoudende dat klager zich tijdens den terugmarsch hinderlijk heeft gedragen, door de lachlust op te wekken en door niet in den pas te loopen, — van oordeel is, dat klager zich inderdaad aan de hem toegeschreven feiten heeft schuldig gemaakt;

O. dat, waar klager mitsdien terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is, terwijl de omschrijving der strafreden de gepleegde feiten juist weergeeft, de Beschikking van den Majoor-Hoofdinstructeur, voor zoover op de oorspronkelijk opgelegde straf en de omschrijving van de daarbij behorende strafreden betrekking hebbende, behoort te worden bevestigd;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de Beschikking, op het beklag genomen, voor zoover op de oorspronkelijk opgelegde straf en de omschrijving van de daarbij behorende strafreden betrekking hebbende;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Majoor-Hoofdinstructeur, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

In de in eerste instantie op het beklag genomen beschikking trekt het de aandacht, dat de hoogere militaire autoriteit, het ingediende beklag zonder eenigen redelijken grond oordeelende, toen wel dadelijk en tegelijkertijd met de beschikking op het beklag, klager deswege eene straf oplegde, doch daarbij tevens bepaalde dat de uitvoering van die straf zou worden opgeschort, c.q. indien hij de eindbeslissing van het H.M.G. mocht inroepen, tot na ontvangst van die beslissing. Dit is een novum, wij herinneren ons althans niet een dergelijke beslissing onder de oogen te hebben gehad. Wij hebben intusschen ook tegen dezen vorm eenzelfde bezwaar als tegen eene opschorting van de strafoplegging zelve. Wij verwijzen in dit verband, om herhaling te vermijden, naar onze opmerkingen in M.R.T. XXXI, blz. 211-213. Bovendien rijst nog de vraag of opschorting van de uitvoering van eene straf buiten de in de Wet genoemde gevallen wel te rijmen valt met art. 55 W.K., hetwelk in zijn eerste lid bepaalt: „De straffen worden ten uitvoer gelegd zoodra mogelijk nadat zij zijn opgelegd.”

Red. M.R.T.

AMBTENARENRECHTSPRAAK.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 9 September 1937.

Fungeerend voorzitter: Mr. Dr. E. J. Beumer.

Leden: Mrs. J. H. Kuiper en W. H. van Basten Batenburg.

ART. 11 (OUD, 3 NIEUW) J^o ART. 2 „BEVORDERINGSVOORSCHRIFT
BEROEPSPERSONEEL BENEDEN DEN RANG VAN
TWEDEDE-LUITENANT 1932.”

Beroep tegen een besluit van den inspecteur der cavalerie, houdende weigering om te worden toegelaten tot de opleiding tot opperwachtmeester-administrateur.

Onder „regelen” van de opleidingen, bedoeld in art. 11, 2e lid, is ook begrepen het aanwijzen van hen die haar zullen volgen. Dit volgt uit het voorschrift dat de inspecteur er in het bijzonder zorg voor heeft te dragen, dat degenen, die zullen worden opgeleid voor wachtmeester en wier schoolkennis bij hunne indiensttreding belangrijk achterstond bij die van hen, die uitsluitend voor de kaderaanvulling zijn aangenomen, blijk moeten geven, voor wat hunne algemeene ontwikkeling betreft, aan die opleiding met vrucht te zullen kunnen deelnemen.

Tot staving van zijn bewering dat er i.c. sprake zou zijn van „détournement de pouvoir” heeft eischer geen redelijken grond aangevoerd.

Beroep ongegrond. Uitspraak militair ambtenarengerecht bevestigd.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

A., wonende te M., eischer in hooger beroep, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen:

den Inspecteur der Cavalerie te 's-Gravenhage, gedaagde in hooger beroep, niet verschenen.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord den eischer;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

O. dat A., fourier bij het Remontedepot te M., zich bij op 19 Februari 1937 ingekomen klaagschrift heeft gewend tot het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage met het verzoek, de weigering van den Inspecteur der Cavalerie om hem tot een der drie, resp. in de laatste maanden van 1936, in den loop van 1937 en in den loop

van 1938 voorziene opleidingen tot opperwachtmeester-administrateur der Cavalerie toe te laten, nietig te verklaren en voorzoo veel noodig, te bepalen, dat hij alsnog tot de op 9 Februari 1937 aangevangen, althans tot de eerstvolgende opleiding, althans tot een der genoemde opleidingen, zal worden toegelaten;

O. dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken, bij uitspraak van 21 April 1937 — naar welker inhoud hierbij wordt verwezen — het beroep, door A. ingesteld tegen vorenbedoeld besluit van den Inspecteur der Cavalerie, ongegrond heeft verklaard;

O. dat eischer van deze uitspraak tijdig is gekomen in hooger beroep, bij beroepschrift op de daarbij aangevoerde gronden vorderende, de uitspraak, waartegen beroep, te vernietigen en de weigering van verweerder (thans gedaagde in hooger beroep), om hem tot één der drie bedoelde opleidingen toe te laten, alsnog nietig te verklaren met verdere bepaling van hetgeen deze Raad zal vermeenen te behooren;

In rechte:

O. dat deze Raad, op grond van den inhoud der gedingstukken, acht vast te staan, dat eischer op 26 Januari 1937 (niet op 20 Januari 1937, zooals bij de uitspraak, waarvan hooger beroep, kennelijk bij vergissing is aangenomen), van den Inspecteur der Cavalerie, ter gelegenheid van een bezoek van dezen aan het Remontedepot te Milligen, heeft vernomen, dat deze geen termen had gevonden, hem voor het volgen van een der vorenvermelde opleidingen te bestemmen;

O. dat alsnu moet worden beslist, of voormeld besluit van den Inspecteur der Cavalerie feitelijk of rechtens strijdt met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften, dan wel of genoemde Inspecteur bij het nemen van dat besluit van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat ingevolge het bepaalde bij artikel 11 j°. artikel 2 van het „Bevorderingsvoorschrift Beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932” een opleiding, als hiervoren bedoeld, wordt geregeld door den Inspecteur van het Wapen der Cavalerie;

O. dat eischer van oordeel is, dat onder het regelen van de opleiding niet is begrepen het aanwijzen van hen, die haar zullen volgen;

O. dat in lid 2 van voormeld artikel 11 aan den Inspecteur uitdrukkelijk wordt voorgeschreven, dat hij er in het bijzonder zorg voor heeft te dragen, dat degenen, die zullen worden opgeleid voor wachtmeester en wier schoolkennis bij hunne indiensttreding belangrijk achterstond bij die van hen, die uitsluitend voor de kaderaanvulling zijn aangenomen, blijk moeten geven, voor wat hunne algemeene ontwikkeling betreft, aan die opleiding met vrucht te zullen kunnen deelnemen;

O. dat uit deze bepaling volgt, dat de aanwijzing van hen, die

een opleiding zullen volgen, behoort tot de bevoegdheid van den Inspecteur, die tot taak heeft haar te regelen en dat deze Inspecteur in die aanwijzing aan geenerlei beperkende bepaling is gebonden, behoudens voor zooveel betreft het geval, in de vorige rechtsoverweging aangegeven, zoodat hij zeker bevoegd is een fourier, dien hij niet geschikt acht, niet aan te wijzen;

O. dat het ten deze bestreden besluit dus niet strijdt met voormeld artikel 11 en evenmin gebleken is van het bestaan van eenig ander toepasselijk algemeen verbindend voorschrift, waarmede het zou strijden;

Overwegende dat eischer ter terechtzitting nog heeft betoogd, dat de Inspecteur der Cavalerie ten deze van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven, wijl toch zijn aanwijzing voor het volgen van de hierbedoelde opleiding is achterwege gebleven, omdat hij indertijd voor de maréchaussée, in verband met een door deze ingesteld onderzoek, bepaalde verklaringen heeft afgelegd;

O. dat eischer evenwel geen redelijken grond tot staving van deze bewering heeft aangevoerd en den Raad ook overigens niet van het bestaan van zoodanigen grond is gebleken;

O. dat het bestreden besluit dus op geen der gronden, genoemd in lid 1 van artikel 58 der Ambtenarenwet 1929, kan worden aangevochten, zoodat de uitspraak, waarvan beroep, moet worden bevestigd;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 2 September 1937.

Fungeerend voorzitter: Mr. Dr. E. J. Beumer.

Leden: Mrs. J. H. Kuiper en W. H. van Basten Batenburg.

Ontslag van een adjunct-commies bij den P.T.T. dienst wegens diefstal van 10 briefkaarten uit de kas van een mede-ambtenaar.

(Klager daarna door den strafrechter wegens hetzelfde feit veroordeeld tot 4 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf.)

Geen onevenredigheid tusschen het gepleegde feit en de opgelegde straf van ontslag. De C.R. vereenigt zich met de conclusie van den deskundige, na het aan dezen door de rechterlijke autoriteiten in de strafzaak opgedragen onderzoek, dat klager, toen hij zich aan den diefstal schuldig maakte, niet lijdende was aan zoodanige ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens, dat deze diefstal hem niet zou kunnen worden toegerekend.

Beroep ongegrond.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

H., wonende te 's-Gravenhage, klager, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: H. van Giessel, wonende te 's-Gravenhage,

tegen:

den Minister van Binnenlandsche Zaken, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: Mr. J. J. Klaassesz, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde gemachtigden;
Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

O. dat de Minister van Binnenlandsche Zaken bij beslissing van 5 April 1937 — beschikkende op het bij bezwaarschrift van 2 Mei 1936 door den adjunct-commies bij den P.T.T.-dienst H. te 's-Gravenhage ingestelde beroep van de hem aangezegde bestraffing met ontslag met ingang van 15 Juni 1936 wegens diefstal van 10 briefkaarten uit de kas van een mede-ambtenaar op 11 April 1936, gezien het advies van de Permanente Commissie van Beroep voor het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie d.d. 4 Maart 1937 Nr. 16, strekkende tot bestraffing van klager met ontslag, met bepaling, dat deze straf niet ten uitvoer zal worden gelegd, indien hij zich binnen een tijdvak van 3 jaar niet wederom aan dergelijk of ander ernstig plichtsverzuim schuldig maakt, terwijl voorts in overweging wordt gegeven om klager bij voorkeur werkzaam te stellen op een bureel, waar geen geldzaken worden behandeld, mede gezien het advies van den Directeur-Generaal der Posterijen, Telegrafie en Telefonie van 31 Maart 1937, Nr. 4341 S.; gelet op de artt. 81 en 92 ARR, de artt. 44 en 64 D.A. P.T.T., alsmede op het Organiek Besluit P.T.T. 1928 — heeft goedgevonden klager te bestraffen met ontslag met ingang van 1 April 1937 wegens diefstal van 10 briefkaarten uit de kas van een mede-ambtenaar op 11 April 1936, blijvende zijn bezoldiging van 15 Juni 1936 tot 1 April 1937 onuitbetaald, zulks op grond van na te melden overwegingen:

a. dat ook de Commissie van Beroep van oordeel is, dat klagers daad als een vergriep van zóó ernstigen aard moet worden beschouwd, dat bestraffing met ontslag niet achterwege kan blijven;

b. dat volgens een aan den strafrechter door een deskundige uitgebracht rapport, klager tijdens het plegen van het feit niet lijdende was aan zoodanige ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling van zijn geestvermogens, dat het hem tenlastegelegde hem niet zou kunnen worden toegerekend;

c. dat de door de Commissie in punt XII sub c van haar advies aangevoerde omstandigheden geen voldoende aanleiding geven om aan de juistheid van de uitspraak van den deskundige te twijfelen;

dat het toch evengoed mogelijk is, dat het aangevoerde sub 1°, 2° en 4° aan geheel andere oorzaken moet worden toegeschreven, zoodat er geen reden is de aangezegde bestraffing voorwaardelijk te doen zijn;

d. dat het aan klager tenlastegelegde niet op zich zelf staat, maar dat er verschillende aanwijzingen zijn, welke er toe leiden om hem onbetrouwbaar te achten — zijn handelwijze bij de opname van de zegelkas op 28 Maart 1936 en zijn ongeloofwaardige verklaringen terzake, alsmede zijn reageeren op reclames van het publiek — en dat er bij zijn mede-ambtenaren op grond van verschillende omstandigheden wantrouwen tegen hem bestond;

O. dat H. van Giessel, als gemachtigde van klager, van deze beslissing tijdig bij dezen Raad in beroep is gekomen en bij klaagschrift op de daarbij aangevoerde gronden heeft verzocht haar te vernietigen en het advies van de Permanente Commissie van Beroep voor het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie d.d. 4 Maart 1937 te bevestigen;

O. dat verweerder bij contra-memorïe op de daarbij aangevoerde gronden heeft verzocht de beschikking, waarvan beroep, te handhaven met alle gevolgen van dien;

In rechte:

O. dat op grond van den inhoud der gedingstukken vaststaat:

dat klager, adjunct-commies bij den P.T.T.-dienst te 's-Gravenhage, op 11 April 1936 uit de kas van een mede-ambtenaar 10 briefkaarten van 3 cent heeft weggenomen en wederrechtelijk zich deze heeft toegeëigend;

dat hij deswege — buiten een hem hiervoor bij Arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 28 Juni 1937 opgelegde voorwaardelijke gevangenisstraf van 4 maanden — is gestraft bij het bestreden besluit met ontslag uit den dienst;

O. dat klager, gelet op de ter zake in aanmerking komende bepalingen van het Rijksambtenarenreglement en van het D.A.P.T.T., wegens het plegen van het genoemde feit, inderdaad kon worden gestraft met ontslag uit den dienst;

O. dat er ten deze dan ook geen sprake van is, dat het bestreden besluit feitelijk of rechtens zou strijden met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften en voorts dezen Raad niet is gebleken — en trouwens door klager niet is beweerd — dat bij het nemen van het bestreden besluit de Minister van Binnenlandsche Zaken van de hem toekomende bevoegdheid tot straffen kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat thans nog de vraag moet worden beantwoord, of tusschen de door klager gepleegde overtreding en de hem opgelegde straf onevenredigheid bestaat;

O. dat klager's gemachtigde aanvoert, dat de psychiater Dr. F. J. Soesman heeft geconcludeerd, dat klager verminderd toerekeningsvatbaar zou zijn, welk oordeel eenige van klager's chefs, die hem

dagelijks konden nagaan, zouden onderschrijven, doch deze Raad die zienswijze niet vermag te deelen, gelet op het feit, dat de deskundige arts Dr. J. Scholtens, na een hem door de rechterlijke autoriteiten opgedragen onderzoek omtrent den toestand van klager's geestvermogens, tot de conclusie komt, dat klager, toen hij zich aan den diefstal der briefkaarten schuldig maakte *niet* lijdende was aan zoodanige ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens, dat deze diefstal hem niet zou kunnen worden toegerekend; met welke conclusie deze Raad zich vereenigt;

O. dat hieruit volgt, dat, nu ook deze Raad van oordeel is, dat het door klager tegenover een zijner mede-ambtenaren gepleegde feit van dusdanig ernstigen aard is, dat hij niet in den dienst der Posten, Telegrafie en Telefonie, waar wederkeerig vertrouwen tusschen de ambtenaren onmisbaar is, kon worden gehandhaafd, de in de vierde rechtsoverweging gestelde vraag ontkennend moet worden beantwoord, zoodat het beroep van klager ongegrond moet worden verklaard;

Recht doende in naam der Koningin!
Verklaart het beroep ongegrond ¹⁾.

¹⁾ Bovenstaande uitspraak geeft een voorbeeld van een geval, dat een ambtenaar *wegens hetzelfde feit* door het administratief gezag met ontslag en door den strafrechter met gevangenisstraf (voorwaardelijk) wordt gestraft. De administratie heeft daarmede niet gewacht tot de rechterlijke veroordeeling in kracht van gewijsde was gegaan, wel overtuigd dat de rechter toch geen gebruik zou maken van de ook hem toekomende bevoegdheid om dezen ambtenaar te ontzetten van het recht om een ambt bij den P.T.T. dienst te bekleeden, hetgeen practisch neerkomt op ontslag. De mogelijkheid bestond nu echter wel dat het Gerechtshof eene beslissing zou geven, waarmede het administratief ontslag als straf moeilijk te rijmen zou zijn, bijv. door i.c. niet-toerekeningsvatbaarheid aan te nemen. Om dergelijke mogelijkheden zooveel doenlijk te neutraliseeren is in art. 9 der Militaire Ambtenarenwet bepaald dat de behandeling van een beroep bij den ambtenarenrechter wordt geschorst tot na afloop van het strafrechterlijk (of krijgstuhtelijk) onderzoek, terwijl verder ook art. 10 de strekking heeft om conflicten in de rechtspraak van den straf- of tuchtrechter eenerzijds en den administratieven rechter anderzijds te vermijden.

In de bovenbedoelde zaak heeft de C. R. zijn uitspraak pas gegeven nadat de beslissing van den strafrechter in hoogste feitelijke instantie bekend was.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage
rechtsprekend in militaire ambtenarenzaken

Uitspraak van 2 Juni 1937.

Voorzitter: Mr. H. van Haeringen.

Leden: J. J. A. de Koning en Mr. E. G. van Bisselick; militaire leden: H. Zeeman en Mr. J. Schuitemaker.

ARTT. 22, 23, 19 REGLEMENT MILITAIRE AMBTENAREN KON. LANDMACHT.

Ontslag van een opzichter van fortificatiën, door zijn wijze van dienen getoond ongeschikt te zijn om in den verkregen rang bij eenig onderdeel van de landmacht te dienen.

Bij het nemen van het ontslagbesluit mochten ter beoordeeling van klagers geschiktheid ook diens vroegere gedragingen alsnog in aanmerking worden genomen, al mochten die ook destijds reeds tuchtrechtelijk zijn bestraft.

Beroep ongegrond. Uitspraak in hooger beroep bevestigd.

C. R. v. B.: Klager heeft een zoodanige mentaliteit getoond te bezitten dat hij als ongeschikt moet worden aangemerkt voor de verdere waarneming van zijne functie.

Het ontslagbesluit is „voor den Minister” door den Secretaris-Generaal genomen. Dit is geoorloofd ingevolge de bij Kon. besluit geregelde samenstelling van het Departement van Defensie en de ter uitvoering daarvan door den Minister vastgestelde regeling van den invendigen dienst van het Departement. Beroep van klager op art. 19 van bovengenoemd Reglement („door of namens”), terwijl in art. 22 alleen staat „door” Onzen Minister, gaat niet op. Bedoeling van art. 19 tegenover art. 22.

Het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage heeft de volgende uitspraak gegeven in zake: B., wonende te Haarlem, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, bijgestaan door zijn raadsvrouw Mr. E. C. Simons, advocaat, wonende te Utrecht, tegen den Minister van Defensie, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is verschenen J. W. Heemskerk, 1e luitenant der Infanterie, wonende te 's-Gravenhage.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE,

Gezien de stukken;

Gehoord klager en diens raadsvrouw, alsmede den gemachtigde van verweerder;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzitting van 12 Mei 1937, waarbij zijn gehoord als ambtshalve opgeroepen getuige P. Hartog, timmerman, wonende te Beverwijk, als ambtshalve opgeroepen getuige en deskundige W. B. Boon, kapitein der Genie, wonende te Haarlem, alsmede de door klager medegebrachte getuigen W. van der Hout, luitenant-kolonel der Genie, wonende te Bithoven, H. J. van Steensel gezegd van der Aa, luitenant-kolonel der Infanterie, wonende te Overveen en C. Mattern, majoor der Genie, wonende te Zeist;

Wat de feiten betreft:

O. dat verweerder bij beschikking dd. 22 Februari 1937 aan klager, opzichter van fortificatiën der 1e klasse, als zoodanig met ingang van 1 Juni 1937 ontslag uit den vrijwilligen militairen dienst heeft verleend uit overweging, dat hij door zijn wijze van dienen getoond heeft ongeschikt te zijn om in den verkregen rang bij eenig onderdeel van de landmacht te dienen;

O. dat klager tegen deze beschikking beroep heeft ingesteld en op de in zijn daartoe strekkend klaagschrift aangevoerde gronden heeft verzocht die beschikking nietig te verklaren;

In rechte:

O. dat de door verweerder aangenomen ongeschiktheid van klager zou zijn gebleken uit gedragingen van klager in de jaren 1933 en 1936;

O. dienaangaande dat op grond van de gedingstukken en het onderzoek ter openbare terechtzitting als vaststaande moet worden aangenomen: dat klager in 1933 aan het Rijk toebehoorende of voor het Rijk bestemde, hem niet toebehoorende materialen heeft laten verwerken aan een hem toebehoorende boot; dat hij eveneens in 1933 ten behoeve van die boot een loodsje heeft doen bouwen op het fort aan den St. Aagtensdijk en een box op het fort bij Velsen en daarbij werkzaamheden heeft laten verrichten door werklieden in dienst van den onderhoudsaannemer, wier loonen ten laste van het Rijk kwamen; dat klager in 1936 een deur toebehoorende aan het Rijk heeft weggegeven aan Pieter Hartog, als timmerman werkzaam ten behoeve van de Genie aan het fort aan den St. Aagtensdijk, zonder dat deze deur door de daarvoor aangewezen autoriteit, den kapitein Boon, eerst-aanwezend ingenieur te Haarlem, als voor het Rijk waardeloos was verklaard; dat hij, evenzeer in 1936 naar aanleiding van de bewering van genoemden P. Hartog, dat een aantal zakjes cement, zich bevindend in de opslagplaats van voormeld fort hem, Hartog, toebehoorde, heeft volstaan met te gelasten dat deze zakjes uit de opslagplaats moesten worden verwijderd, zonder een nauwkeurig onderzoek in te stellen naar de herkomst van dit materiaal en de bestemming, die Hartog daaraan wenschte te geven;

O. dat dit Gerecht van oordeel is, dat de voormelde gedragingen van klager grond voor verweerder opleverden om hem, die in zijn functie van opzichter mede met de zorg voor het op het fort aanwezig rijksmateriaal was belast, ongeschikt te achten voor de verdere

waarneming zijner functie, hetgeen vooral geldt voor klagers bovengeschreven gedragingen in 1933, welke bij het nemen der bestreden beslissing alsnog ter beoordeeling van klagers geschiktheid mochten worden in aanmerking genomen, al mochten ook de gedragingen van 1933 reeds in datzelfde jaar tuchtrechtelijk zijn bestraft;

O. dat derhalve verweerder op grond van het bepaalde bij art. 22 lid 1 sub a van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht, bevoegd was klager met ingang van 1 Juni 1937 te ontslaan en het bestreden besluit, waarvan niet is gesteld of gebleken dat het uit anderen hoofde zou strijden met eenig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift of zou zijn ontsproten aan een verkeerd bevoegdheidsgebruik, als bedoeld in artikel 58, lid 1, der Ambtenarenwet 1929 jo art. 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931, mitsdien niet behoort te worden nietig verklaard;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het beroep van klager tegen de beschikking van den Minister van Defensie dd. 22 Februari 1937 ongegrond ¹⁾.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 21 October 1937.

Voorzitter: Mr. Dr. E. J. Beumer.

Leden: Mrs. J. H. Kuiper en W. H. van Basten Batenburg.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP heeft de volgende uitspraak gegeven in zake:

B., wonende te Haarlem, eischer in hooger beroep, in persoon op de openbare terechtzittingen verschenen, tegen:

den Minister van Defensie, gedaagde in hooger beroep, voor wien op de openbare terechtzittingen als gemachtigde is opgetreden: J. W. Heemskerk, 1e luitenant der Infanterie, wonende te 's-Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde verschenen personen;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

O. dat de Minister van Defensie — voor dezen de Secretaris-Generaal — uit overweging, dat de opzichter van fortificatiën der 1e klasse B., van den staf der genie, door zijn wijze van dienen getoond heeft ongeschikt te zijn om in den verkregen rang bij eenig

¹⁾ Zie ook verder de hiernavolgende uitspraak van den Centralen Raad van Beroep van 21 October 1937.

onderdeel van de landmacht te dienen, en gelet op punt *a.* van het eerste lid en het derde lid van artikel 22, juncto het tweede lid van artikel 23 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht, bij besluit van 22 Februari 1937, met ingang van 1 Juni 1937, aan den opzichter van fortificatiën B. voornoemd, als zoodanig ontslag uit den vrijwilligen militairen dienst heeft verleend;

O. dat het Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage bij uitspraak van 2 Juni 1937 — naar welker inhoud hierbij wordt verwezen — het beroep van genoemden B. tegen vorenbedoeld besluit ongegrond heeft verklaard;

O. dat eischer van die uitspraak tijdig is gekomen in hooger beroep en op de bij beroepschrift aangevoerde gronden heeft verzocht de beslissing, waarvan beroep, en het gegeven ontslag alsnog nietig te verklaren;

In rechte:

O. dat eischer als grief tegen de uitspraak, waarvan beroep, in de eerste plaats heeft aangevoerd, dat het Ambtenarengerecht niet heeft onderzocht zijn bezwaar, dat het ontslag niet is gegeven door den Minister, maar door den Secretaris-Generaal voor den Minister, waarbij eischer als zijn meening te kennen geeft, dat in artikel 22 van het Reglement voor de militaire ambtenaren der Koninklijke landmacht in de uitdrukking „door Onzen Minister” het woord „door” eng moet worden geïnterpreteerd, omdat in hetzelfde Reglement (in artikel 19) sprake is van ontslag „door of namens” den Minister van Defensie; dat daarom het aan hem ingevolge artikel 22 van dat Reglement verleende ontslag in dat artikel geen grond kan vinden en dus het ontslag op de wijze, zooals het is geschied, van onwaarde moet worden beschouwd;

O. dat te dezen aanzien zij opgemerkt, dat met het geven van een ontslag „door of namens” den Minister van Defensie, in voormeld artikel 19, lid 1, kennelijk is bedoeld, dat een ontslag, als daarin aangegeven, niet alleen door den Minister van Defensie, doch ook ingevolge een door dezen verleende machtiging of opdracht, door een lagere militaire instantie kan worden verleend en dat een ontslag, als bedoeld in artikel 22, *niet* door zoodanige lagere militaire instantie kan worden gegeven;

O. dat, waar vaststaat, dat het bestreden besluit niet door een lagere militaire instantie is genomen, een beroep op artikel 19, lid 1, eischer niet kan baten;

O. dat een geheel andere vraag, welke eischer, blijkens het ter terechtzitting van dezen Raad van 7 October 1937 door hem aangevoerde, ook alsnog heeft opgeworpen, is deze, of het door eischer bestreden besluit „voor den Minister” door den Secretaris-Generaal mocht worden genomen;

O. te dien aanzien dat, krachtens artikel 5 van het Koninklijk Besluit van 30 Augustus 1928, No. 7, houdende de samenstelling van het Departement van Defensie (zooals dit Besluit nader is ge-

wijzigd), de inrichting van den inwendigen dienst van het Departement van Defensie geschiedt door den Minister van Defensie, en dat ter uitvoering daarvan bedoelde Minister laatstelijk op 19 December 1933 een regeling van den inwendigen dienst van het Departement van Defensie heeft vastgesteld, waarvan artikel 28, lid 1, luidt:

„De Secretaris-Generaal beoordeelt of hij in de gerapporteerde stukken wijzigingen noodig acht en of hij de stukken persoonlijk wil bekrachtigen, dan wel ze ter bekrachtiging aan den Minister wil doen voorleggen.”;

O. dat ingevolge het bepaalde in artikel 1 van vorenbedoelde regeling tot de in artikel 28 bedoelde stukken ook behooren die betreffende het ontslag van beroepspersoneel der landmacht;

O. dat de Secretaris-Generaal dus bevoegd was het ten deze bedoelde ontslagbesluit persoonlijk te bekrachtigen en dit te onder teekenen „voor den Minister”, die krachtens zijn Ministerieele verantwoordelijkheid voor den inhoud van het genomen besluit aansprakelijk is;

O. dat dus voor nietig-verklaring van het bestreden besluit op den primair daarvoor door eischer aangevoerden grond geen termen aanwezig zijn;

O. dat alsnu moet worden onderzocht of het ontslagbesluit *overigens* op een der gronden in artikel 58, lid 1, der Ambtenarenwet 1929, jo. artikel 2 der Militaire Ambtenaren 1931, kan worden aangevochten;

O. dat deze Raad op grond van de gedingstukken als vaststaande aanneemt hetgeen de eerste rechter in de tweede rechtsoverweging van de uitspraak, waarvan beroep, als zoodanig heeft aangenomen, met dien verstande, dat daarin, in plaats van „in 1933” wordt gesteld „in 1931” en „eveneens in 1933” wordt vervangen door „in 1931 resp. in 1932”;

O. dat eischer beweert, dat hij zelf de bewuste deur waardeloos mocht verklaren, zulks evenwel ten onrechte;

O. toch dat de deur, voortgekomen van de uitvoering van het sloopingswerk, in het najaar van 1935, van een kamer in het fort bij Velsen, kennelijk niet is aangemerkt als te behooren tot „alle overige van de uitvoering voortkomende bouwstoffen” — bedoeld in § 47, sub 3e, der Algemeene Voorwaarden voor de uitvoering van werken voor den dienst der Genie, laatstelijk gewijzigd bij beschikking van den Minister van Defensie van 14 September 1934, Ve Afd. Nr. 116 — welke bouwstoffen „binnen een door de Directie te bepalen tijd van het Werkterrein (moeten) worden verwijderd”; zijnde bedoelde deur immers juist op het fort bij Velsen verscheidene maanden aanwezig gebleven, alwaar ze zelfs nog werd gebruikt voor het schoonmaken van projectielen, al was dit, naar later bleek, niet naar den zin van den timmerman Hartog, die de deur in zijn bezit wenschte te zien en, door eischers toedoen, ook heeft gekregen;

O. dat, mede gelet op het gebeurde in 1931 en 1932 en in het

licht daarvan gezien hetgeen in casu als vaststaande is aangenomen, deze Raad van oordeel is, dat eischer heeft getoond een zoodanige mentaliteit te bezitten, dat hij als ongeschikt moet worden aangemerkt voor de verdere waarneming zijner functie, zoodat hem, krachtens lid 1, aanhef en sub *a*, van opgemeld artikel 22, ontslag kon worden verleend;

O. dat ook overigens niet is gebleken van het bestaan van eenig algemeen verbindend voorschrift, waarmede het bestreden besluit zoude strijden, noch ook, dat gedaagde in hooger beroep van zijn bevoegdheid, om een ongeschikten ambtenaar te ontslaan, kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat mitsdien de uitspraak, waarvan beroep, behoort te worden bevestigd;

Recht doende in naam der Koningin!

Bevestigt de uitspraak, waarvan beroep.

Wij lazzen met genoegen de beslissing van den Centralen Raad van Beroep dat eene door den Secretaris-Generaal voor den Minister onderteekende beschikking als rechtsgeldig is te beschouwen. Maar wij meenen, dat de motiveering van deze beslissing niet de juiste is. Vermoedelijk kende de Centrale Raad niet het Koninklijk Besluit van 4 September 1823, no. 7, tot vaststelling van de inrichting der bureaux der onderscheidene departementen van algemeen bestuur en de volbrenging van de bij die departementen te verrichten werkzaamheden, waarvan het eerste lid van artikel I luidt als volgt:

„Er zal bij ieder ministerie en bij het commissariaat-generaal van „Oorlog een secretaris-generaal en bij ieder ander departement een „secretaris worden aangesteld, die, onder de bevelen van het hoofd „van het departement, de directie zal hebben van al hetgeen de „bureaux betreft en die, ingeval van ziekte of ander beletsel van „het hoofd des departements, dezen tijdelijk zal vervangen, wanneer „daaromtrent door Ons niet anders mogt zijn beschikt.”

Hoewel zeer veel wat verder in dat besluit voorkomt door andere hoogere of gelijksoortige regelingen stilzwijgend is vervangen, is voor evengemeld voorschrift nog geen equivalent vastgesteld en wij mogen dan ook aannemen — gelijk dat in de practijk en de rechtspraak meermalen is erkend — dat op dit voorschrift, dat zoover ons bekend ook niet is ingetrokken, de positie van den secretaris-generaal van een departement van algemeen bestuur is blijven berusten. Dat besluit is niet in het Staatsblad verschenen, het is o.a. te vinden bij d'Engelbronner, Bijvoegsel op het Staatsblad, in een aanhangsel op het deel, bevattende de jaargangen 1846—1850 en voorts op blz. 65 v. van het verslag der Staatscommissie, ingesteld bij Koninklijk besluit van 10 Augustus 1910 no. 26 (de zoogenaamde Staatscommissie-van Leeuwen) verschenen bij de Gebroeders J. en H. van Langenhuysen te 's-Gravenhage 1912.

Red. M.R.T.

MILITAIR-RECHTELIJKE VEREENIGING.

2e Jaarlijksche Algemeene Ledenvergadering op Zaterdag 6 November 1937 in het Hotel Wittebrug, 's-Gravenhage.

Te 10.30 opende de Voorzitter, *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen*, de huishoudelijke vergadering. De verschillende punten van de agenda werden vlot afgehandeld. Nadat de notulen van de vorige algemeene ledenvergadering waren goedgekeurd, bracht de Secretaris-Penningmeester, Kapitein *Mr. J. C. van Heuven*, uit het volgende

Jaarverslag.

Mijnheer de Voorzitter!
Mevrouw!
Mijne Heeren!

Het is mij een aangename taak U verslag te mogen uitbrengen omtrent de lotgevallen van onze vereeniging in het jaar 1936, want — ik moge het reeds dadelijk opmerken — zij stemmen tot groote tevredenheid.

In vroegere jaren was eenige malen het denkbeeld geopperd stappen te doen om te geraken tot de oprichting van een vereeniging, welke zich de beoefening van het militaire recht zou ten doel stellen.

Het initiatief tot de verwezenlijking van dit denkbeeld werd in Januari 1936 genomen door de eerste-luitenants *C. W. J. Bruens*, *J. Holtrust*, *G. F. Vester*, *J. W. Heemskerk*, *J. van Waning*, *A. J. W. J. L. Losecaat van Nouhuys*, *H. A. Viseur*, *J. C. C. van Erp*, *P. J. M. Evers* en *J. W. G. Cornet*, die destijds allen te Amsterdam waren gedetacheerd tot het volgen van de rechtsgeleerde opleiding van officieren.

Dit initiatief had ten gevolge, dat op 7 April 1936 te 's Gravenhage de *Militair-Rechtelijke Vereeniging* werd opgericht.

Tot het bijwonen van de oprichtingsvergadering was een aantal personen, van wie bekend was, dat zij belangstelling hadden voor militair-rechtelijke vraagstukken, uitgenoodigd.

Nadat kapitein *A. J. J. M. Lohmeijer*, die de vergadering inleidde, de tot verheugenis stemmende mededeeling had gedaan, dat de Oud-Minister van Oorlog *J. J. C. van Dijk* bereid was gevonden het eerevoorzitterschap van de op te richten vereeniging te aanvaarden, en Zijne Excellentie de vergadering had toegesproken, werd het eerste bestuur gekozen, dat als volgt werd samengesteld:

Prof. Mr. J. M. van Bemmelen, Reserve-Eerste luitenant der Jagers, *Voorzitter*.

Prof. Mr. D. Hazewinkel—Suringa.

Kapitein D. van Voorst Evekink.

Kapitein A. J. J. M. Lohmeijer.

Officier van Administratie 1e klasse Kon. Marine Mr. D. B. A. Franken.

Kapitein A. Spruijt.

Eerste-luitenant Mr. J. C. van Heuven, *Secretaris-Penningmeester*.

Eerste-luitenant J. Holtrust.

Het reglement der vereeniging werd vastgesteld.

De vraag was nu, of er in ruimeren kring belangstelling zou bestaan voor het doel der vereeniging.

De eerste werkzaamheid van het Bestuur was het geven van bekendheid aan haar oprichting, hetgeen ten gevolge had, dat het ledental snel toenam. Van de zijde der militaire autoriteiten werden blijken van welwillende belangstelling ontvangen, terwijl een aantal militaire en juridische vereenigingen de M.R.V. als zustervereeniging erkende.

Deze gunstige voortekenen stemden hoopvol ten aanzien van het verloop van de 1ste Jaarlijksche Algemeene Ledenvergadering, welke op 21 November 1936 plaats had in Restaurant Anjema, 's Gravenhage.

In de huishoudelijke vergadering werd o.a. besloten het Bestuur met één lid uit te breiden. Als nieuw bestuurslid werd *Prof. Mr. R. Kranenburg* van de Universiteit te Leiden met algemeene stemmen gekozen.

Des morgens sprak de Voorzitter over „De ontwikkeling van onze materiele militaire strafwetgeving”, des middags ondergeteekende over „Artikel 2 van de Wet op de Krijgstucht en zijn toepassing”, terwijl in de middagpauze een gezamenlijke koffietafel werd gehouden, waaraan behalve een groot aantal leden ook verschillende genoodigden aanzaten.

De Minister van Staat, Minister van Defensie a.i., *Dr. H. Colijn*, deed de vereeniging de eer aan een groot gedeelte van de middagbijeenkomst bij te wonen.

Tijdens en na de vergadering traden wederom verscheidene nieuwe leden toe, zoodat het ledental, dat op 7 April 1936 29 bedroeg, op 31 December 1936 was gestegen tot 109.

Reeds in de oprichtingsvergadering was de wenschelijkheid beoogd de werkzaamheden van de vereeniging niet te beperken tot één algemeene vergadering per jaar, maar ook plaatselijke bijeenkomsten te houden. Na de jaarvergadering besloot het Bestuur in 1937 dergelijke bijeenkomsten te organiseren te Den Haag en te Ede. *Mr. D. B. A. Franken* verklaarde zich bereid tot het houden van een lezing over „Verwijzing naar den Krijgsraad of krijgstuhtelijke afdoening?” Een tweede spreker zou in den loop van 1937 worden aangezocht.

Met bijzondere dankbaarheid worde vermeld de groote medewer-

king, welke in 1936 werd ondervonden van de Redactie van het *Militair-Rechtelijk Tijdschrift*, welke niet alleen de verschillende berichten, de vereeniging betreffende, in haar periodiek opnam, doch ook groote faciliteiten verleende bij het doen vervaardigen van overdrukken, welke aan de leden werden toegezonden.

Met het uitspreken van de verwachting — welke wordt gewettigd door de welwillende houding der autoriteiten en door de belangstelling en medewerking, welke van verschillende zijden werden ondervonden — dat de M.R.V. een tijdperk van bloei tegemoet gaat, moge ik dit deel van mijn verslag besluiten.

Het tweede deel heeft betrekking op de geldmiddelen.

Op 7 April 1936 werd met een schoone lei begonnen.

De inkomsten bedroegen in 1936 *f* 224.—, de uitgaven *f* 126.09, zoodat het batig saldo op 31 December 1936 *f* 97.91 bedroeg. Schulden had de vereeniging op dat oogenblik niet, zoodat de toestand gunstig mag worden genoemd.

Op voorstel van de Commissie van kasopneming 1936 werd den Secretaris-Penningmeester décharge verleend voor zijn finantieel beleid over dat jaar.

Vervolgens werden de twee periodiek aftredende bestuursleden, *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen* en Kapitein *A. Spruijt* bij acclamatie herkozen.

Besloten werd de Jaarlijksche Algemeene Ledenvergadering in 1938 te houden te *Utrecht*.

De contributie 1938 werd vastgesteld op *f* 2.50.

De Heeren *Mrs. J. J. Koeleman*, *H. M. van Fenema* en *C. J. F. Caljé* verklaarden zich bereid de Commissie van kasopneming 1937 te vormen.

Bij de rondvraag merkte *Mr. R. J. Brunner* op, dat het aanbeveling verdient in volgende jaren de prae-adviezen vóór de vergadering aan de leden toe te zenden, doch eerst daarnà publicatie in het M.R.T. te doen geschieden. Aan deze opmerking zal het Bestuur zoo mogelijk gevolg geven.

Na de rondvraag sloot de Voorzitter dit gedeelte van de vergadering.

De Minister van Defensie, Eerevoorzitter der vereeniging, had bericht gezonden door drukke ambtsbezigheden zeer tot zijn spijt geen gevolg te kunnen geven aan zijn voornemen, ter vergadering mede aanwezig te zijn.

De afwezigheid ten gevolge van ongesteldheid van de bestuursleden *Prof. Mr. D. Hazewinkel—Suringa* en Kapitein *A. J. J. M. Lohmeijer*, alsmede van *Mr. E. Jellinghaus*, President van het Hoog Militair Gerechtshof, werd eveneens zeer betreurd.

Voor de lezing van den HoogEdelGestrengen Heer *Dr. Ch. Gielen*, Auditeur-Generaal bij het Krijgshof te *Brussel*, bestond zeer groote belangstelling.

De vereeniging stelt het op den hoogsten prijs, dat de Commandant van het Veldleger, Luitenant-Generaal *J. J. G. Baron van Voorst tot Voorst*, haar bijwoonde met de officieren, die denzelfden ochtend aanwezig waren geweest bij de bespreking van een oefening onder leiding van Zijne Excellentie, onder wie zich bevonden de Generaal-Majoor *J. F. van der Vijver*, *J. H. Carstens* en *Jhr. J. Th. Alting von Geusau*, alsmede een groot aantal hoofdofficieren.

Ook de Garnizoenscommandant, Kolonel *A. R. van den Bent*, Adjudant in b.d. van H.M. de Koningin, had aan de uitnodiging tot het bijwonen van de vergadering gevolg gegeven.

Dat de President en de Leden van het Hoog Militair Gerechtshof en de Advocaten-Fisikaal reeds meermalen en ook nu weer blijken van daadwerkelijke belangstelling en medewerking gaven, stemt eveneens tot groote verheugenis.

Voordat *Dr. Gielen* zijn lezing aanving, namen behalve de Commandant van het Veldleger ook de Belgische zaakgelastigde, *E. Baron Ruzette*, en de Belgische militair-attaché, Luitenant-Kolonel *P. J. Diepenrijck*, aan de bestuurstafel plaats.

Nadat de Voorzitter de gasten had welkom geheeten, leidde hij *Dr. Gielen* als spreker in. Hij gaf uiting aan zijn vreugde, dat deze de reis naar Nederland had willen ondernemen, en aan zijn bewondering, dat *Dr. Gielen*, die gewoon is Fransch te spreken, ook het Nederlandsch zóó beheerscht, dat hij in staat is in deze taal zijn lezing te houden.

Dr. Gielen is zoo vriendelijk geweest het manuscript van zijn lezing ter beschikking van het Bestuur te stellen. De inhoud daarvan is hieronder afgedrukt. Het zou echter onjuist zijn te meenen, dat de gehouden lezing hierdoor volledig wordt weergegeven. *Dr. Gielen*, die zijn lezing levendig en onderhoudend voordroeg, vertelde namelijk — op geestige wijze — bovendien talrijke persoonlijke herinneringen.

Zoo legde hij er den nadruk op, dat de auditeurs slechts dan hun taak goed konden vervullen, wanneer zij zich bij hun onderzoeken meermalen in voorste linie begaven. Doordat in oorlogstijd de meeste militaire delicten worden gepleegd onder omstandigheden, welke van enormen invloed zijn op de menschelijke psyche, liet hij zich vrijwel steeds vergezellen door een militairen arts, die dan deskundige voorlichting kon geven betreffende de toerekeningsvatbaarheid van den dader op het oogenblik van het plegen van het feit. Mede in verband hiermede was het van groot belang zoo spoedig mogelijk naar de locus delicti te gaan.

Het opportuniteitsbeginsel kwam door dit persoonlijk contact ten volle tot zijn recht. Soms moest met groote gestrengheid worden opgetreden, maar vaker kwam het voor, dat overigens uitstekende soldaten een delict pleegden, „omdat zij zichzelf niet waren geweest”. In dergelijke gevallen deden de meerderen altijd een goed woord voor den delinquent. Zoo het eenigszins mogelijk was, gaven de auditeurs den dader de gelegenheid door moedig of voorbeeldig

gedrag den slechten indruk uit te wisschen, a.h.w. een voorwaardelijke niet-vervolgning, welke meestal zeer goede uitkomsten opleverde.

In landen, welke niet aan den oorlog hebben deelgenomen, wordt wel eens gedacht, dat de militair-rechterlijke macht in oorlogstijd een „veiligen” dienst heeft te vervullen. Bij een goede plichtsopvatting is dit onjuist. Een zeer hoog percentage van de Belgische militair-rechterlijke ambtenaren is gesneuveld. Al heeft *Dr. Gielen* dit niet tijdens zijn lezing gezegd, zoo worde hier toch vermeld, dat hij zelf gewond is geweest.

HERINNERINGEN VAN EEN KRIJGSAUDITEUR TEN VELDE.

Excellenties!
Mevrouw!
Mijne Heeren!

Het valt niet in mijne bedoeling U eene lezing te doen over het Militair-Rechterlijk vraagstuk; dit zou ik niet durven wagen voor de Hooge Leden der Militair-Rechtelijke Vereeniging, wiens studiën, door het Militair-Rechtelijk Tijdschrift weergegeven, ten overvloed bewijzen van hunne speciale bevoegdheid.

Ik wil mij enkel bepalen U eenige notas mede te deelen over *mijne ervaring als Krijgsauditeur ten velde* en waarin ik bijzonder aanstip de *veranderingen of wijzigingen, aan de militaire strafvordering gebracht, door de oorlogstoestanden gedwongen*.

Zooals in vele landen, dacht men bij ons niet aan de mogelijkheid van een oorlog, en indien de bestaande wetgeving het geval van oorlog voorzag, was het altijd met de hoop, dat men dezen gruwel nooit zou beleven.

Maar de oorlog brak onverwachts uit en weldra rezen moeilijkheden op, ontstaan door onvoorziene toestanden, door de loopende oorlogsverrichtingen, of door het feit, dat, totaal afgesloten van het grootste gedeelte van het Nationaal grondgebied, de Militaire Rechtsmacht ten velde op haar eigen moest steunen; doch bijgestaan en geholpen werd door de Regeering telken male het noodig geacht werd.

De praktijk bewees een maal te meer, dat hoe volledig de wetten of instructies schenen in tijd van vrede, zij ontoereikend soms werden bevonden in tijd van oorlog.

Mijn plan is dus, U in korte woorden voor oogen te leggen de voorname wijzigingen aan onze wetgeving in oorlogstijd gebracht.

KRIJGSGERECHT TEN VELDE.

Wij hadden in België:
Het *Krijgshof*, wiens zetel te Brussel was,
Zeven Krijgsraden in de Hoofdplaats van zeven Provinciën, Limburg en Luxemburg uitgesloten.

De Krijgsauditeurs van Antwerpen, Luik, Namen waren tevens Krijgsauditeur dier vestingen.

Wanneer de mobilisatie afgekondigd werd en dat men het Krijgsrecht van 6 Infanterie en 2 Cavalerie Divisies moest inrichten, bleek weldra, *dat het personeel onvoldoende was om de Krijgsrechten ten velde behoorlijk te voorzien*, des te meer, dat de Krijgsrechten der 3 vestingen georganiseerd moesten blijven.

Daar anderzijds de Krijgsauditeurs ten velde door Substituten dienden bijgestaan te worden, werd een oproep aan magistraten en advocaten gedaan om deze leemte aan te vullen.

Dat oproep werd spoedig beantwoord door verschillende magistraten en door een groot getal advocaten, die als oorlogsvrijwilligers het leger hadden verwoegd.

Een maal achter den Yzer, kwamen er wederom andere moeilijkheden te voorschijn, gemotiveerd door de organisatie van het leger op een geallieerd grondgebied.

Nieuwe Krijgsrechten moesten voor het achterfront ingericht worden om reden, dat door de verwijdering der diensten van het leger de Krijgsauditeurs ten velde niet meer bij machte waren deze behoorlijk te beheeren.

Zoo werden tusschen den 31 Juli 1914 en 30 September 1919 door Z.M. den Koning de volgende Krijgsrechten ingesteld bij:

de 6 Leger divisies,

de 2 Cavalerie divisies,

de vestingen van Antwerpen, Luik, Namen,

de Belgische basis van proviandeering van het leger te Calais,

het Hoofdkwartier der Instructie kampen,

het Hoofdkwartier Generaal van het Leger,

de in België strijdende verbondene Legers,

het territoriaal Commando van den Havre,

het Belgisch bezettingsleger in Rhijnland.

De organisatie van deze Krijgsraden eischte telkenmale een groot personeel, meestal samengesteld uit advocaten, vrijwilligers, die hunne diensten met bereidwilligheid aan den Auditeur Generaal aanboden om eene plaats, hetzij van Magistraat, hetzij van Griffier waar te nemen.

KRIJGSAUDITEURS TEN VELDE.

HUNNE POSITIE TEGENOVER DE LEGEROVERHEDEN.

Volgens een *akkoord*, gesloten tusschen den Minister van Justitie, den Minister van Oorlog, den Auditeur Generaal en den Overste van den Generalen Staf van het Leger, werd uitdrukkelijk bepaald dat:

1°. De leden der Militaire Justitie *volkomen onafhankelijk zijn van het Leger Commando* in alles, wat de *uitoefening van hun mandaat betreft*;

2°. Bij al omgang *buiten den Rechtelijken dienst*, de *militaire hiërarchie dient geëerbiedigd te worden*.

De Hoofd Commando van het Leger en de Commandant eener Leger divisie hebben het recht aan den Krijgsauditeur bevelen te geven voor wat betreft den militairen dienst, b.v. voor de marschen, verplaatsingen, stilstaan of residentie volgens de oorlogsverrichtingen.

3°. De Hoofd Commandant van het Leger en de Commandant eener Leger Divisie hebben het recht zulke vervolgingen te eischen, dat zij geschikt oordeelen, maar de Krijgsauditeur bewaart het recht, in alle onafhankelijkheid ter zitting alle conclusiën te ontwikkelen, die hij in geweete denkt te moeten nemen.

4°. De Commandant eener Leger divisie heeft het recht zich in te lichten over den spoed bij de vervolgingen gebracht of bij de afhandelingen der zaken.

Is hij van oordeel, dat er nalatigheid of traagheid waargenomen wordt, dan stelt hij hierover een verslag, dat aan het Opper Commando van het leger gezonden wordt.

5°. Het Militair Parket heeft als plicht aan den Commandant der Leger divisie al de door hem gevraagde inlichtingen of adviezen te verschaffen.

Deze principieën bevonden zich in onzen Wetboek van Militaire Strafvordering, doch meningsverschillen of verkeerde opvattingen, ontstaan tusschen militaire overheden en de Krijgsparketten, deden de noodzakelijkheid uitschijnen ze nauwkeurig te bepalen.

ORGANISATIE DER KRIJGSPARKETTEN TEN VELDE.

Het art. 267 der wet van 1814 betreffende de Officieren commissarissen luidt: dat de regels der bestendige Krijgsraden dienen gevolgd te worden voor de Krijgsraden ten velde voor zooveel zij van eenige toepassing kunnen zijn.

In vredetijd moet den Krijgsauditeur door twee officieren bijgestaan worden om een onderzoek wettig te kunnen doen.

Gedurende den oorlog was het moeilijk, soms onmogelijk, officieren aan den strijd te onttrekken om in eene gerechtelijke commissie te gaan zetelen.

De Commandant der Leger divisie, om officieren-commissarissen aanzocht, nam alsdan eene beslissing, aan den Krijgsauditeur officieel medegedeeld, en dezen bekend makende, dat uit reden van den dienst, van de operaties of oorlogsnoodwendigheden, het hem onmogelijk was officieren aan te duiden.

De Krijgsauditeur was alsdan gerechtigd, zonder het behulp van officieren commissarissen, zijn onderzoek te leiden, maar was verplicht het advies van den commandant der Leger divisie, of een afschrift er van, bij den bundel te voegen.

Verschillende vonnissen hebben deze handelwijze goedgekeurd.

KRIJGSRADEN TE VELDE.

Het art. 58 W.B. van Militaire Strafvordering bepaalt, dat voor de toepassing der strafwetten en de inrichting der Rechtbanken, den oorlogstijd een aanvang neemt van den dag, bij K.B. bepaald voor de mobilisatie van het leger. Hij eindigt den dag, ook bij K.B. bepaald, voor het terugbrengen van het leger op vredevoet.

In vredetijd is een Krijgsraad samengesteld uit een Opperofficier voorzitter, een Burgerlijke Rechter, 2 Kapiteins en 1 Luitenant.

In oorlogstijd is de keus van den Commandant eener Legerdivisie dikwijls beperkt door de Krijgsverrichtingen en hij is soms verplicht de leden der Krijgsraden te kiezen tusschen de weinige officieren, die op dat oogenblik ter zijne beschikking blijven.

Tegenstrijdig met de regel, dat in vredetijd de leden der Krijgsraden voor een maand benoemd worden, zijn de leden der Krijgsraden ten velde gewoonlijk aangewezen voor eene zitting en voor de zaken, bepaald bij de dagelijksche orders der Divisie, waaraan den Krijgsraad gevoegd is.

BURGERLIJKE MAGISTRATEN.

Deze plaatsen waren altijd bekleed door Magistraten der gewone Rechtbanken, doch wanneer de bewegingsoorlog in volle gang was, en voor gevolg had, den zetel der Krijgsraden dikwijls te verplaatsen, ondervond men veel last om deze titularissen te vinden, en werd men wederom gedwongen eenen oproep te doen aan rechtsgeleerden oorlogsvrijwilligers.

VERDEDIGING DER BETICHTEN.

Men vergeete niet, dat in oorlogstijd de feiten of misdrijven, door militairen gepleegd, altijd *van zeer ergen aard zijn* en door zware straffen, en zelfs door de doodstraf beteugeld zijn.

Daar er bovendien *geen beroep mogelijk was* tegen de vonnissen der Krijgsraden te velde, werd zorg gedragen, dat de betichten, ter zitting van den Krijgsraad door eenen verdediger zouden bijgestaan worden.

In elke divisie werd eene lijst opgesteld van advocaten, oorlogsvrijwilligers of dienstplichtigen, die bereid waren de verdediging der betichten waar te nemen.

Deze verdedigers werden bij voorkeur gekozen in de eenheden, die tijdelijk op rust waren, of het naast bijgelegene waren van den zetel van den Krijgsraad.

Den verdediger werd den noodigen tijd gegeven om den bundel te studeeren, en zich met den betichte te onderhouden. Hij had ook altijd het recht desgevallend een aanvullend onderzoek te vragen.

Ter zitting had hij *vrijwoord*, ondanks zijne afhankelijkheid als militair tegenover zijne meerdere leden van den Krijgsraad.

De betichten waren altijd bijgestaan door verdedigers, die hunne taal spraken.

BEVOEGDHEID DER KRIJGSRADEN TE VELDE.

Deze is nauwkeurig bepaald geweest door het B.W. ¹⁾ van 16 Juni 1916.

Art. 1. De Krijgsraden te velde nemen kennis, zonder beperking van territoriale bevoegdheid, van al de door de militaire Rechtsmacht te vonnissen inbreuken, die hun worden aangeklaagd.

Art. 2. Wanneer verscheidene Krijgsraden aanhangig zijn gemaakt van de kennismeming van dezelfde inbreuk of van samenhangende inbreuken, wordt hunne wederzijdsche bevoegdheid ingedeeld *door het Krijgshof*.

AFWEZIGHEID VAN BURGERLIJKE RECHTBANKEN.

Als het leger zich achter het Yzerfront verschanst had om aldaar aan de oprukkende troepen van den vijand den alombekenden weerstand te bieden, werden de laatste steden en dorpen van het onbezett gebied bijna totaal vernield.

Met al de overheden dier plaatsen, werden de laatste Rechtbanken en Kantongerechten verplicht achteruit te wijken en een toevlucht te zoeken, soms ver achter de vuurlinie, doch steeds op het Belgisch grondgebied.

Deze gerechtelijke instellingen hadden veel moeite om een verblijf te vinden, en te zetelen om de geschillen, ontstaan tusschen inwoners der strek, die liever alle gevaar trotseerden dan hunne haardstede te verlaten, te beoordeelen.

Deze geschillen moesten alsdan onderworpen worden aan de Krijgsraden der Legerdivisie, die tijdelijk de strek bezette.

De bevoegdheid steunde op het art. 20 W.B. van M. Strafv., die bepaalt, dat wanneer de gewone rechtbanken niet meer bestaan of niet meer werkzaam zijn, de burgers door de militaire Rechtbanken geoordeeld worden voor al de misdaden tegen de gewone wetten en overeenkomstig deze wetten.

Op *boetstraffelijk* gebied konden de zaken nog al gemakkelijk afgehandeld worden, maar in *civiele* zaken was het kiescher, ook werd altijd getracht eene oplossing van het geschil te vinden, *om de partijen te verzoenen*.

RESIDENTIE DES KRIJGSAUDITEURS TEN VELDE.

In het begin van den oorlog waren de diensten der militaire Rechtsmacht in oorlogstijd nog aanzien als deelmakende der achterdiensten van het leger met standplaats bij het Vervoerkorps.

De onmogelijkheid, deze diensten alzoo behoorlijk te organiseren, bleek weldra uit het feit, dat de achterdiensten eener Legerdivisie soms ver van deze eenheid verwijderd bleven, bijzonder in de bewegingsoorlog en dat het moeilijk werd voor den Krijgsauditeur, hetzij

¹⁾ B.W. = Besluit-Wet.

om zich onmiddelijk ter plaatse van het feit te begeven, hetzij om de betichten of de getuigen tot bij hem te laten komen om zijn onderzoek te doen, te meer dat in oorlogstijd sommige zaken een vlug onderzoek en eene vlugge beslissing vergen.

Eene verandering was dus noodig bevonden en er werd beslist, *dat voortaan den Krijgsauditeur als hoofd van den Rechtelijken dienst deel zou maken der Staf der Divisie* en dat zijne diensten zoo veel mogelijk in de nabijheid van den Staf der Divisie zouden verblijven.

HET KRIJGSHOF.

In vredetijd is het samengesteld, behalve den Voorzitter, uit vier Leden, een Luitenant-Generaal of Generaal-Majoor, een Kolonel of Luitenant-Kolonel, en twee Majoors.

In oorlogstijd. Dezelfde moeijlichkeiten, die men tegenkwam voor het samenstellen der Krijgsraden ten velde, golden ook voor wat het Krijgshof betreft.

Doch hierin werd reeds voorzien door de wet van 4 Augustus 1914, op de dringende maatregelen door den oorlogstoestand geboden, en die aan Z.M. den Koning toeliet, volgens de omstandigheden, buiten de regels voorzien door art. 105 der Wet van 15 Juni 1899, aan de samenstelling van het Krijgshof te voorzien.

Het art. 1 dier wet zegde, dat in oorlogstijd het Krijgshof samengesteld is, behalve den bestendige Voorzitter, Magistraat van beroep, uit vier opperofficieren, zonder onderscheid van graad, de voorschriften van het bovengemeld art. 105 dienende slechts toegepast te worden voor zooveel het mogelijk was.

RECHTSPLEGING VOOR HET KRIJGSHOF.

Rechtstreksche Jurisdictie blijft ongewijzigd.

Rechtsmacht van beroep. Het art. 223 der Wet van 1814 bepaalde, *dat de vonnissen der Krijgsraden in oorlogstijd aan geen beroep konden onderworpen worden.*

Dit principieel werd stipt nageleefd in het begin.

De uitgesprokene vonnissen werden altijd uitgevoerd, doch in de gevallen, waar de doodstraf uitgesproken was geweest, gaf men aan den verdediger eene noodige, doch korten tijd om persoonlijk eene *genade-vraag* bij den Oppercommandant van het Leger, Z.M. den Koning, te gaan steunen en bepleiten.

De beslissing van Z.M. volgde gewoonlijk in den kortsten mogelijken tijd.

Maar het was te verwachten, dat verdedigers den kans zouden wagen om een beroep tegen een vonnis van eenen Krijgsraad ten velde door het Krijgshof te doen ontvangen; en het gebeurde eens, dat een veroordeelde zich ter Griffie van een Krijgsraad begaf en er een beroep tegen het vonnis, dat hem gestraft had, teekende.

Te vergeefs deed men hem opmerken, dat, luidens de wet, zijn beroep niet ontvankelijk was; hij volharde in zijne zienswijze, en den

Griffier werd verplicht het beroep met den bundel aan het Krijgshof over te maken.

Zoo kreeg het Krijgshof regelmatig kennis van een beroep.

Den Auditeur-Generaal verzette zich uit al zijne macht tegen het ontvangen van dit beroep door het Krijgshof, doch te vergeefs, en den 11en December 1915 velde het Krijgshof eene sententie, verklarende, *dat het beroep van den veroordeelde ontvankelijk was.*

Deze sententie, dat de baan voortaan vrij maakte tot beroepen der vonnissen der Krijgsraden te velde, luidde als volgt ¹⁾:

„De Wet van 15 Juni 1899 stelt als regel, dat het Krijgshof „kennis neemt van alle beslissingen der Krijgsraden en dit *zonder „beperking of onderscheid.*

„Het beroep der vonnissen, geveld door de Krijgsraden ten velde, „moet dus, volgens de termen der Wet zelfs, als ontvankelijk aanzien worden.

„Al is het waar, dat het Wetboek van Militaire Strafvordering „van 1814 niet in zijn geheel uitdrukkelijk afgeschafte is geweest, „dan toch kunnen zijne nog in voege beschikkingen, tegenstrijdig „met het Belgisch Publiek Recht niet meer toegepast worden.”

Ten gevolge van deze sententie en om te beletten, dat een misbruik van het recht van beroep zou gedaan worden om de uitvoering der vonnissen te verhinderen, greep de Regeering onmiddellijk in, om dit recht zooveel mogelijk te beperken.

Het B.W. van 28 December 1915 zegde:

„Het recht om in beroep te gaan tegen de vonnissen der Krijgsraden in oorlogstijd mag tijdelijk opgeschorst worden uit reden der „militaire noodwendigheden, door een K.B. in Ministerraad beraadslaagd.

„De Commandant eener vesting, of eener Legerafdeeling door den „vijand omsingeld, hebben altijd het recht deze schorsing te bevelen.”

Een K.B., in uitvoering van dit B.W. genomen, bepaalt dat het beroep slechts ontvankelijk is, wanneer het steunt op een inbreuk tegen de wetten, of na eene procedure, waarvan de pleegvormen, hetzij als bestanddeelen, hetzij op voorwaarde van nietigheid voorgeschreven, verzuimd of verkracht zijn geweest.

Een K.B. van 27 Januari 1916 bepaalde nauwkeurig als volgt de voorwaarden, vereischt om in beroep te mogen gaan:

Art. 1. Het vermogen om zich te beroepen tegen de door de Krijgsraden uitgesproken vonnissen behoort aan het Openbaar Ministerie, aan den veroordeelde en aan de Burgerlijke partij, alleen voor wat hare burgerlijke belangen aangaat.

Art. 2. Kennisgeving van het beroep geschiedt bij den Griffier van den Krijgsraad, binnen de 3 dagen te rekenen van de uitspraak, op straffe van alle rechten te verliezen.

¹⁾ Vrije vertaling. G.

De Auditeur Generaal heeft 15 dagen tijd, te rekenen na de uitspraak der vonnis om in beroep te gaan.

Art. 3. Het Krijgshof oordeelt naar bescheiden.

Het kan evenwel de verschijning bevelen van den betichten, of aan dezen, op zijn verzoek, machtiging verleenen om te verschijnen.

Het B.W. van 20 April 1917 bepaalt, dat de Krijgsauditeur insgelijks het recht heeft in beroep tegen een vonnis te gaan binnen de 3 dagen dezer uitspraak.

Dit B.W. werd noodzakelijk geacht, daar het B.W. van 27 Januari 1916 alleen gewaagde van het recht van het O.M.

Met stelde zich niet 't akkoord over den toedracht van dit art. en beslitselen werden hier omtrent ontwikkeld door verdedigers om te weten of men het moest verstaan, als verleenende alleen het recht van beroep aan den Auditeur Generaal, bij uitsluiting van dit recht aan den Krijgsauditeur, of wel aan beide Magistraten.

Het B.W. van 20 April bovengemeld bracht eene einde aan dit twijfel.

Het B.W. van 14 September 1918 bepaalt, dat de vonnissen, geveld door de Krijgsraden in oorlogstijd vóór den 16 Januari 1916, en die nog aan een beroep onderhevig zijn, onherroepelijk zullen verklaard worden, indien de beroepsakte ter griffie niet gedaan geweest is binnen de 3 maanden te rekenen van dit B.W.

Een K.B. van 16 November 1918 heeft het K.B. van 27 Januari 1916 ingetrokken.

Na den oorlog werd door den Auditeur Generaal de kwestie der ontvankelijkheid van een beroep tegen een vonnis van eenen Krijgsraad in oorlogstijd voor het Hof van Cassatie gedragen, en dit Hof, door hare sententiën van 27 Mei 1919 en 11 November 1919, heeft het stelsel van het Krijgshof ten velde *verworpen*, en duidelijk verklaard, *dat in oorlogstijd de vonnissen der Krijgsraden voor geen beroep vatbaar waren.*

BEROEP IN CASSATIE.

Het B.W. van 18 December 1915 bepaalt, dat gedurende den oorlog de beroepen in Cassatie tegen arresten of vonnissen der militaire Rechtsmacht te velde niet ontvankelijk zullen zijn.

Dit B.W. werd afgeschafte door het B.W. van 16 November 1919, wanneer het Nationaal Grondgebied bevrijd was.

MILITAIR IN FEITE.

Na de oorlogsverklaring stroomde een groot getal jongens in de depots of andere militaire bureelen, om dienst te nemen in het leger voor den duur van den oorlog.

Dit waren de *oorlogsvrijwilligers*.

Om onder toepassing der krijgswetten te vallen, moesten zij, zooals de wet het voorschrijft, lezing gehad hebben der militaire wetten; maar onder den drang der gebeurtenissen waren de aanwer-

vingsbureelen soms machteloos om aan het steeds aangroeiend getal vrijwilligers de vereischte lezing te geven.

Men vergenoegde zich hunne namen enz. op te nemen en ze nadien naar de depots te zenden, om er gewapend en uitgerust te worden en zich daarna naar de instructie kampen te begeven.

Doch later, wanneer sommige dier vrijwilligers, soms na maanden dienst, voor het een of ander inbreuk aan de strafwetten te verantwoordden hadden, en dat hun, tijdens het onderzoek, de vraag gesteld werd of zij lezing hadden gehad der militaire wetten, zij ontkennend antwoorden, bevonden zich de Krijgsauditeurs of de Krijgsraden voor een moeilijk vraagstuk.

Moest men de wet letterlijk toepassen, dan waren die jongens geen militair en mochten als dusdanig niet vervolgd worden.

Wat moest met hun gebeuren?

Mochten zij bij het leger blijven, dat zij al maanden lang gediend hadden, of moesten zij er van verwijderd worden?

Eene sententie van 1878 van het Hof van Cassatie duidde het middel aan om dit vraagstuk op te lossen.

Deze sententie had beslist, dat de onderwerping aan de Krijgs-wetten bestaan blijft zoolang de aanwezigheid in feite onder de wapens voortduurt of niet regelmatig onwettig verklaard is geweest.

De Jurisprudentie der Krijgsraden nam eenstemmig aan, als reedsregel, dat het alleen aan het administratief beheer, en niet aan de Rechterlijke macht behoorde, na te gaan en vast te stellen, of de militaire hoedanigheid van eenen betichte wettig was of niet.

De betichten, wiens schuld bewezen werd, werden dus door de Krijgsraden gestraft.

Een groot aantal vonnissen over dit rechtspunt vindt men in het Tijdschrift „*Le Droit et la Guerre*”.

In 1925, na den oorlog, heeft het Hof van Cassatie door eene sententie van principieel beslist, dat een militair, regelmatig ingelijfd en in werkelijken dienst, aan de Krijgswetten onderworpen is, al is het niet bewezen geweest, dat men hem lezing gegeven had der militaire wetten bij zijne in dienst treding.

Het zij hier aangehaald, dat het Oppercommando van het leger bevel gegeven had, op een bepaalde datum, aan al de militairen onder de wapens aanwezig, op nieuw eene lezing der militaire wetten te geven, hetgeen voor gevolg had, dat van die datum af al geschil over dit punt onmogelijk werd.

VRIJWILLIG AUTOKORPS.

Den 1 Augustus 1914 werd door K.B. een autokorps gevormd met vrijwillige automobilisten.

Later ontstond er eene discussie om te weten, hoe deze vrijwilligers ten opzichte der militaire wetten moesten aanzien worden.

Waren het:

1. soldaten oorlogsvrijwilligers?
2. of personen, vallende onder de toepassing van het art. 3 van het W.B. van Militaire Strafvordering, luidende, dat personen, werkzaam in dienst van het leger, onderworpen kunnen worden, krachtens een K.B., aan sommige bepalingen der Krijgswetten, in hunne dienstverbintenis nauwkeurig vermeld?
3. of onder toepassing van het art. 19 der zelfde wet en luidende, dat personen, die in welke hoedanigheid ook aan het leger gehecht zijn en machtiging bekwamen om dit te volgen, voor alle misdrijven door de Krijgsrechtmacht kunnen geoordeeld worden?

Er werd beslist, dat indien zij lezing gehad hadden der militaire wetten, zij als militair moesten aanzien worden.

Hadden zij de lezing van *al* de militaire wetten niet ontvangen en hadden zij slechts dienst genomen voor de toepassing van eenige dezer wetten, dan moesten de artikelen 3 en 19, hooger vermeld, *mutatis mutandis*, in de vonnissen aangehaald worden.

DESERTIE.

Het feit, dat verschillende verbondene legers in de zelfde streek of in het zelfde land opereerden, bracht eene moeilijkheid te weeg ten opzichte der militairen, plichtig aan desertie binnen of buiten het land.

Praktischerwijze bestonden er geene grenzen meer tusschen het klein onbezet Belgisch grondgebied en dat van zijne Zuiderlijke Buren.

Door de bezetting van het front door Korpsen van verschillende landen viel het voor, dat eenen deserteur, in de streek door de troepen van een ander land bezet, kon aangehouden worden.

Welke rechtsmacht had de bevoegdheid om hem te oordeelen?

Deze kwestie werd opgelost door *akkoorden*, gesloten tusschen België-Frankrijk-Engeland-U.S.A. en Portugal; de volgende punten werden vast gesteld.

1. Uitsluitend jurisdictie der Krijgsrechtbanken van elk leger ten opzichte der personen aan dit leger onderworpen en dit evenzeer op het door dit leger bezet grondgebied dan op een vreemd of vijandelijk gebied;
2. Deze jurisdictie wordt niet beperkt door het feit, dat later een misdrijf gepleegd wordt buiten de operatiezone van dit leger;
3. De overlevering der wetsovertreders is niet onderworpen aan de pleegvormen van Extraditie tusschen twee landen;
4. De gevallen, waar medeplichtige van verschillende nationaliteiten gevonden worden, zijn voorzien;
5. Het zelfde geldt als regel, wanneer personen, vreemd aan het leger, daden plegen, die nadeel aan het leger kunnen berokkenen.

De overheden der contracteerende landen nemen aan van wederkeerig af te zien van vervolgingen voor feiten, door onderdanige van een ander land op hun grondgebied gepleegd.

Tijdens de bezetting van het Rhijnland werden de zelfde akkoorden toegepast.

Voor wat de Belgische deserteurs betrof en die vóór het uitbreken van den oorlog dienst hadden genomen in een vreemd leger, namentlijk de Fransche vreemde Legion, en die het Belgisch leger, na de amnistie wet van 4 Augustus 1914 binnen den gestelden datum niet hadden kunnen vervoegen, werd rekening gehouden, dat zij een voldoende bewijs van vaderlandsch lievend gevoel hadden gegeven met het nationaal leger te vervoegen zoo haast het hun mogelijk was geweest.

Het zelfde principieel werd toegepast aan de Belgische dienstplichtige, onder de wapens teruggeroepen, maar in een overzeewsch land verblijvende, en die bij gebrek aan geld of middelen van vervoer het leger niet hadden kunnen vervoegen; doch op voorwaarde, dat zij zich aangemeld hadden bij de in die landen verblijvende Belgische Consuls, of later dienst hadden genomen in de legers der landen, die deel maakten der verbondene legers.

VRIJWILLIGE VERMINKING.

Dit feit was niet voorzien in het M.S.W.B. en had voor gevolg, dat de Krijgsraden ten velde in de onmogelijkheid waren dezen daad te straffen.

Zekere Krijgsraden hadden wel getracht het art. 28 van het M.S.W.B. over de dienstweigering toetepassen onder voorwendsel, dat de militair, die na het bevel ontvangen te hebben naar de loopgraven van Iste linie te gaan, zich vrijwillig verminkt had om dit bevel niet te moeten uitvoeren, zich alzoo vrijwillig in de onmogelijkheid gesteld had het gegeven bevel te gehoorzamen.

Er was geen twijfel, dat het Hof van Cassatie zulke vonnis op grond van nietigheid in gewonen tijd zou gebroken hebben; en dit spoorde de Regeering aan om den 13 November 1915 een B.W. uit te vaardigen, gevolgd van een ander in dato van 11 Oktober 1916 en waarbij de vrijwillige verminking, in oorlogstijd gepleegd om zich aan een bevolen dienst te onttrekken, door zware straffen beteugeld werd.

MILITAIR EERHERSTEL.

De Wet van 25 April 1896 had het eerherstel ingericht voor de personen, veroordeeld wegens inbreuk aan het gewoon S.W.B.

De regeering heeft gedacht en beslist, *dat de militairen in oorlogstijd veroordeeld van een speciaal eerherstel zouden mogen genieten.*

Men wilde rekening houden van het geval van militairen, die, in een oogenblik van zwakheid, eene fout hadden begaan en door het Krijggerecht gestraft waren geweest, en die vurig wenschten voor den vijand, en ten koste van hun bloed hunne fout uit te wisschen en hun eer te herwinnen.

Het B.W. van 20 Januari 1916, dat het militair eerherstel insteld, vraagt aan de veroordeelde van zich zou gauw mogelijk te onderscheiden, hetzij door een heldendaad, hetzij door een voorbeeldig gedrag tegenover den vijand, ten prijze van wat hun door Z.M. Opperste Commandant van het Leger, openbaarlijk de militaire eer teruggegeven zou worden.

Een B.W. van 22 April 1918 beslist, dat de militairen voor inbreuk aan het gewoon S.W.B. veroordeeld, insgelijks van het Militair eerherstel zullen mogen genieten.

MARTIALE JURISDICTIE IN HET BEZETTE GEBIED.

Wanneer het Belgisch leger het Rhijnland moest gaan bezetten, volgden alle diensten en, onder dezen, den dienst der militaire Rechtsmacht, die haar bevoegdheid over al de leden van het leger bleef behouden.

Maar niets was in de Belgische wetten voorzien voor wat de beteugeling betreft der aanslagen tegen de Belgische wetten, tegen het Belgisch leger of tegen alle personen deelmakende der Belgische troepen.

Het art. 6 der Wet van 1815 voorzag, dat deze wet toegepast zou worden aan al degeene, die schuldig zouden verklaard worden van een inbreuk, schadelijk voor den Staat of voor het leger, wanneer het leger zich op vijandelijk gebied bevond.

Het wettig grondslag der militaire bezetting van een vreemd grondgebied vond België in de Wet van 25 Mei 1910, die de Haagse Conventie van 18 October 1907 goedkeurt en waarvan de art. 12 tot 43 de bezetting omschrijft en er den doel van beperkt.

„Een leger, op een vreemd grondgebied, moet bij machte zijn „haar zelve en hare leden te beschermen tegen alle aanrandingen „aan hunne eigdommen, hunne rechten en hunne veiligheid.”

De Rechtelijke Krijgsmacht bij het Bezettingsleger had dus de bevoegdheid al deze inbreuken te beteugelen.

De Bevoegdheid der Krijgsraden bij het Bezettingsleger was dus dubbel:

a. hunne gewoone bevoegdheid over de leden van het Bezettingsleger;

b. eene buitengewoone bevoegdheid, genaamd Martiale Jurisdictie, over al de personen, vreemd aan het Bezettingsleger.

Die buitengewoone bevoegdheid is als volgt omschreven door het principieel, dat, om door de Martiale Rechtbanken beoordeeld te kunnen worden, de inbreuken door de bewoners der bezette streek gepleegd, aanzien moeten zijn als van aard om de veiligheid der troepen of het doel der bezetting te schaden.

Later, nadat de vrede gesloten was den 10 Januari 1920, ging het recht van verordeningen uit te vaardigen van de Militaire macht over tot de Hooge Intergeallieerde Commissie van het Rhijnland grondgebied.

Aan het slot van zijn lezing gekomen, viel *Dr. Gielen* een welverdiend warm applaus ten deel, dat blijk gaf van de groote belangstelling, waarmede de aanwezigen zijn voordracht hadden gevolgd.

Eens te meer trad duidelijk aan het licht, dat de mobilisatievoorbereiding ook van den militair-rechterlijken dienst zoo goed en volledig mogelijk dient te geschieden.

Teneinde vooral in den aanvang van een onverhoopten volgenden oorlog de hoogst ongewenschte en belemmerende moeilijkheden te ontgaan, waarmede de Belgische militaire justitie in 1914 en volgende jaren had te kampen, heeft de auditeur-generaal deze aan gelegenheid ter hand genomen.

Thans is de vaste kern voor het benoodigde aantal krijgswaarden te velde aangewezen; een ieder, die daartoe behoort, weet, waar hij zich bij mobilisatie moet melden; voor elken krijgswaard zijn kisten met het noodige materiaal, zooals wetten, verordeningen, blanco-formulieren, opgelegd, enz.

Dr. Gielen achtte een dergelijke voorbereiding onafwijsbare eisch.

De Voorzitter heeft hem hartelijk dank gezegd voor alle moeite, welke hij zich voor de vereeniging heeft willen geven, en vervolgens den autoriteiten voor haar aanwezigheid, welke niet zal nalaten stimulerend te werken op de belangstelling, welke ook voor vraagstukken van militair-*rechtelijken* aard zoo zeer noodig is.

Ten behoeve van degenen, die zich nader willen verdiepen in het door *Dr. Gielen* besproken onderwerp, heeft Z.H.E.G. onderstaande lijst samengesteld, welke een volledig overzicht bevat van de Belgische militaire straf- en tuchtrechtelijke wetgeving tijdens den wereldoorlog. Ook hiervoor komt *Dr. Gielen* grooten dank toe.

Wetgeving betreffende de Militaire Rechtsmacht gedurende den oorlog uigevaardigd.

1914.

4	Augustus	Wet. Amnestie voor de deserteurs.
„	„	W. Verbiedende alle vervolgingen tegen de burgers onder de wapens (civiele zaken).
4	„	Koninklijk Besluit betreffende de instellingen der Krijgswaarden.
18	„	K.B. Samenstelling van het Krijgshof.
20	„	K.B. Zetel van het Krijgshof.
9	October	K.B. betreffende de Krijgswaarden en het Krijgshof.
11	„	K.B. Krijgswaard bij het Generaal Hoofdkwartier van het leger.
26	„	K.B. Krijgswaard bij de IIe Cavalerie-Divisie.
27	„	K.B. Zetel van het Krijgshof bij het Generaal Hoofdkwartier van het leger.

- 30 October K.B. Wijzigingen aan het Tuchtreglement.
- 1915
- 13 November **Besluit-Wet** over de vrijwillige verminkingen.
- 18 December B.W. Schorsing van het Recht van Beroep in Cas-
satie.
- 28 „ B.W. over het Recht van Beroep tegen de vonnissen
der Krijgsraden.
- 1916
- 5 Januari B.W. Beteugeling van woons-veranderingen om zich
aan den oproep voor de aanwervingsbureelen
te onttrekken.
- 20 „ B.W. Militair Eerherstel.
- 27 „ B.W. over het Recht van Beroep.
- 14 Februari **Akkoord** tusschen België en Frankrijk over de
Jurisdictie der Krijgsraden.
- 14 Maart K.B. Schorsing der uitvoering der straffen door de
Krijgsraden uitgesproken.
- 5 April B.W. Militaire Strafvordering: Afschaffing der
Art. 15 tot 18 van het Wetboek van 1814.
- 17 „ B.W. over de Rechtelijke organisatie.
- 20 Mei B.W. Nationale Militie. Dienstweigeraars.
- 30 „ K.B. Goedkeuring van het Tuchtreglement.
- 16 Juni B.W. over de bevoegdheden der Krijgsraden te velde.
- 11 October B.W. over den staat van oorlog en staat van beleg.
- 11 „ B.W. over de Militaire vervallenverklaring.
- 11 „ B.W. over de misdrijven tegen de veiligheid van den
Staat.
- 1917
- 24 Februari B.W. Wijzigingen aan het Militair Strafwetboek.
- 4 April B.W. over de misdrijven tegen de veiligheid van
den Staat.
- 6 October B.W. Organisatie van den dienst der verdediging
van ambtswege der betichten.
- 15 December B.W. Beteugeling van den handel van voorwerpen
in de legermagazijnen of kantieus gekocht.
- 31 „ **Ministerieele omzendbrief** over de kennis der
Vlaamsche taal.
- 1918
- 27 Januari M.O. Bezoldiging der advokaten bij de verdediging
van ambtswege der betichten.
- 22 April B.W. Militair Eerherstel.
- 23 September B.W. Gebruik der talen in de Procedure.
Na den wapenstilstand.
- 14 November B.W. Wijziging in het Militair Strafwetboek.
- 14 „ B.W. Afschaffing van het B.W. van 18 December
1915 over het beroep voor het Hof van Cas-
satie en van het B.W. v. 27 Januari 1916, over

- het Recht van Beroep tegen de vonnissen der Krijgsraden te velde.
- 21 November K.B. Wijzigingen aan den Zetel en de Bevoegdheid der Krijgsraden.
- 13 December K.B. over de Bevoegdheid der Krijgsraden.
- 1919
- 18 Januari K.B. Afschaffing van sommige Krijgsraden te velde.

Geheel deze wetgeving met de memories van toelichting is volledig, uitgebreid en tweetaalig te vinden in de

Verzameling der Wetten,

jaren 1914, 1915, 1916, 1917, 1918, 1919, uitgegeven door het Bestuur van den „*Moniteur Belge*”, Leuvensestraat 40 te Brussel.

De middagbijeenkomst werd geleid door *Prof. Mr. Dr. R. Kranenburg*, omdat de Voorzitter aanwezig moest zijn bij een droeve plechtigheid.

Te 13.45 werd een begin gemaakt met de behandeling van de praeadviezen van *Mr. H. H. A. de Graaff*, Eerste luitenant der Veldartillerie, en van *Mr. P. J. A. Clavareau*, Reserve-Eerste luitenant der Huzaren, over

**STRAFUITSLUITINGSGRONDEN IN HET MILITAIRE
STRAF- EN TUCHTRECHT.**

Jhr. Mr. G. A. Strick van Linschoten, Burgemeester van Zwollerspel:

Mijnheer de Voorzitter!

Onder no 24 van zijn praeadvies poneert de geachte inleider, de Heer *Clavareau*, de stelling, die ik geheel kan onderschrijven, dat de wetgever er in beginsel naar moet streven het aantal gevallen, waarin een beroep op overmacht moet worden gedaan, zooveel mogelijk te beperken.

Onder no 63 acht hij een beroep op overmacht of eventueel op wettelijk voorschrift noodzakelijk, wanneer door strafrechtelijke normen gesanctioneerde rechtsbelangen moeten worden gelaedeerd bij het optreden tot het handhaven of herstellen van de openbare orde of rust.

Dit, Mijnheer de Voorzitter, kan ik *niet* in vollen omvang onderschrijven.

Als door een militairen commandant in een in staat van oorlog of beleg verklaard gebied ter gelegenheid van een oproerige beweging de openbare orde wordt hersteld en deze daarbij rechtsbelan-

gen schendt, behoeft hij geen beroep te doen op art. 40 Sr., daar de wet hem uitdrukkelijk tot dergelijke handelingen bevoegd verklaart. Volgens de Wet op den staat van oorlog en beleg van 23 Mei 1899 gaan in de gebiedsdeelen, in staat van oorlog of beleg verklaard, de bevoegdheden, den burgemeester in rumoerige tijden toegekend bij de artt. 219 en 220 der Gemeentewet, over op het militair gezag, dat zijn dus de bevoegdheden tot het geven van alle bevelen, noodig geacht ter handhaving van de openbare orde en tot het uitvaardigen en onverwijld afkondigen van algemeene voorschriften van politie. Bij dreigend oproer kan het militair gezag derhalve in de eerste plaats trachten den toestand meester te blijven door verscherpte handhaving der bestaande, al of niet gewijzigde of aangevulde, gemeentelijke politieverordeningen. Wordt het gevaar dreigender, onverwijld kunnen algemeene voorschriften van politie worden uitgevaardigd en afgekondigd. Wordt de toestand ernstig, dreigt het wettig gezag onder den voet te worden geloopen, is het te voorzien, dat van de wapens gebruik zal moeten worden gemaakt, dan is het militaire gezag bevoegd door bevelen uiterste maatregelen te nemen op welk gebied, in welken omvang ook. Zelfs wet en verordening kunnen dan worden verzet. Door de meeste schrijvers wordt dit betwist. In 1890 verdedigde echter minister *De Savornin Lohman* deze zeer „arbitraire macht”.

Ook de regeering in 1933 hing vermoedelijk dezelfde opvattingen aan. Eveneens meende de redactie van „De Gemeentestem”, No. 4301, in 1934, dat „dit noodrecht dient om bevoegdheden te verleen in „ongewone en onverwachte situaties, waarvoor de algemeene voorschriften van politie, genoemd in art. 220 (Gemeentewet), niet toe-reikend zijn en niet berekend kunnen zijn”. De wet betreffende bescherming tegen luchtaanvallen kent ook het de wet doorkruisende gezag van den burgemeester. Art. 12 dezer wet verplicht een ieder de door den burgemeester schriftelijk van hem gevorderde medewerking tot uitvoering der wet te verleen. Volgens den minister van Binnenlandsche Zaken, deze wet verdedigende, kan de burgemeester volgens art. 12 handelingen voorschrijven, welke strijdig zijn met andere wetten. Deze voorschriften kunnen niet alleen worden gegeven in tijden van luchtgevaar, maar ook in vollen vreedstijd, ter gelegenheid van een ministerieel goedgekeurde oefening.

Een wetgever, die zou verlangen, dat de militaire commandant bij het geven van bevelen in tijden van hoogen nood eerst onderzoekt, of zijn bevelen soms in strijd komen met de Motor- en Rijwielwet, Winkelsluitingswet, Drankwet, Bioscoopwet, enz., of met een of meer van de talloze politieverordeningen, regelingen, waarvan hij misschien inhoud noch naam kent, zou een onredelijken eisch stellen. Immers, waar de wet zelfs met de doodstraf bedreigt den commandant van een gedeelte der krijgsmacht, gevorderd door den burgemeester in geval van oproerige beweging, die de onder zijn bevel staande plaats, post of troepenmacht aan de oproerlingen overgeeft, zonder daarvoor of daarbij alles te hebben gedaan of bedongen, wat

zijn plicht onder die omstandigheden van hem eischte (art. 84 jo. art. 71 W.v.M.S.), zou het toch wel zeer wonderlijk zijn, zoo die commandant, indien het gebied van oproer in staat van oorlog of beleg werd verklaard, zich steeds ernstig zou moeten afvragen, of zijn bevelen tot de burgerij, oproerlingen inbegrepen, soms niet in strijd met wet of verordeningen zouden komen, hem een halt toe-roepend.

Art. 219 Gemeentewet sanctioneert dus rechtsbelangen schendende bevelen, gegeven door den militairen commandant ten tijde van ernstig oproer in gebied, waar de staat van oorlog of beleg is afgekondigd. Beroep op overmacht komt derhalve *niet* te pas.

In de tweede plaats verschil ik met den Heer *Clavareau* van inzicht, wat betreft de vraag, of de bevelhebber der gewapende macht, die weigert of opzettelijk nalaat op de wettige vordering van het bevoegde burgerlijke gezag de onder zijn bevel staande macht aan te wenden, art. 357 Sr., zich tegenover den rechter kan beroepen op onwettigheid of onbevoegdheid of wel op overmacht bij eerste vordering. Ik meen deze vragen ontkennend te moeten beantwoorden. Sinds 1931 bevat de Gemeentewet in art. 218 de administratieve procedure, volgens welke conflicten moeten worden opgelost, welke zijn ontstaan tusschen het militaire gezag en den vorderenden burgemeester over sterkte en soort van het ter beschikking te stellen krijgsvolk. In hoogste instantie beslist dan de Minister van Binnenlandsche Zaken.

Art. 220 Gemeentewet onttrekt uitdrukkelijk aan het oordeel der rechterlijke macht de vraag, of er wel werkelijk sprake was van oproerige beweging, toen de burgemeester algemeene voorschriften van politie uitvaardigde. Analogisch moet dit voorschrift worden toegepast, zoo aan de rechterlijke macht een overtreding van art. 357 Sr. wordt voorgelegd. De wettigheid en bevoegdheid van art. 357 Sr. hebben thans nog slechts in zooverre formeele betekenis, dat alleen nog een toetsing mogelijk is van de vraag, of het bevel werkelijk wel van den burgemeester uitging en niet van een willekeurigen derde. Ook een beroep op overmacht, dat bijv. geen voldoende troepen beschikbaar waren, of dat de militairen te onge-oefend waren, kan niet voor den rechter worden gedaan, daar over deze vragen langs administratieven weg had moeten worden beslist.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, nog een opmerking over een punt, dat eigenlijk buiten het onderwerp van het praecadvies staat, maar waarover de Heer *Clavareau* in den breede heeft uitgeweid.

Dient bij oproer het burgerlijke gezag of het te hulp geroepen militair gezag verantwoordelijk te zijn voor de handhaving der openbare orde? Met groote stelligheid kom ik op voor den bestaanden toestand: het civiele gezag verantwoordelijk, totdat het gebied in staat van oorlog of beleg wordt verklaard. Teveel al is den laatsten tijd, zelfs van regeeringswege, getornd aan de bevoegdheden van den burgemeester. Mochten er al onder hen zijn, die niet zijn opgewassen tegen de moeilijke taak, in tijden van oproer op hun

schouderd gelegd, dan is dat nog geen reden ook de wél volwaardige krachten te degradeeren, maar moet correctie worden gezocht in de benoemingen. Bovendien bedenke men wel, dat thans oproerige bewegingen niet meer als oorzaak hebben een kermisfestijn of een wilde boerenbruiloft, maar veelal zullen voortspruiten uit sociale, economische of politieke beroeringen. Van tevoren zal de burgemeester daarin zijn betrokken: door preventieve middelen zal hij de onrust in kalmere banen trachten te leiden, daarbij handelend in verband met de algemeene regeeringsinzichten. Het oogenblik, waarop geduld en zachtheid moeten overgaan in vastberadenheid en kracht, is zeer moeilijk te kiezen. De burgemeester beslist er over — laat hem dan ook het recht *verder* verantwoordelijk te blijven voor de handhaving der openbare orde en rust.

Mr. D. B. A. Franken, Officier van Administratie 1ste klasse der Koninklijke Marine:

Mijnheer de Voorzitter!

Naar de bedoeling van den wetgever zou aan onwettige dienstbevelen niet behoeven te worden gehoorzaamd. Een *onwettig dienstbevel* werd aanvankelijk omschreven als *een bevel, waarbij hetgeen op last moet worden verricht door de Wet is verboden*. Naar aanleiding van door mij tegen deze stelling gerichte bezwaren heeft *Clavareau* mij bericht, dat die definitie van het begrip „onwettig bevel” onduidelijk is en dat daaraan moet worden toegevoegd, *dat het door de wet verbodene onbevoegdlijk moet zijn gelast*. De casus-positie verandert hierdoor geheel van aspect, maar ook tegen de stelling, zooals zij thans dient te worden verstaan, blijf ik bezwaren koesteren.

Zij komt thans hierop neer:

- 1e. Een *bevoegdlijk* gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen moet *steeds* worden *opgevolgd* en de mindere gaat voor het plegen van het strafbare feit vrijuit op grond van art. 43¹ S.R.;
- 2e. Aan een *onbevoegdlijk* gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen moet *steeds* worden *geweigerd* te gehoorzamen;
- 3e. Gehoorzaamt de mindere toch aan dat onbevoegdlijk gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen, dan kan hij voor het plegen van dat strafbare feit *eventueel* vrijuit gaan op grond van art. 43² S.R.

De geheele quaestie wordt dus beheerscht door art. 43 S.R.

Ik heb tegen dit stelsel de navolgende bezwaren:

- 1e. De Wet spreekt van „*eenig*” dienstbevel. Volgens de M.v.T. is de bevoegdheid van den meerdere expresselijk niet als constitutief element van art. 114 W.M.S.R. gesteld. Met talent en met klem van argumenten heeft de praeadviseur dan ook de stelling verdedigd, dat aan den mindere het toetsingsrecht omtrent het al of niet

bevoegd zijn van den meerdere nooit toekomt. Heeft het bevel om een strafbaar feit te plegen betrekking op een dienstaangelegenheid, dan is dat bevel „eenig dienstbevel”. Door toepassing van art. 43 S.R. brengt men het toetsingsrecht toch bij den mindere.

2e. Zeer zeker is ook art. 43 S.R. krachtens art. 91 S.R. en art. 1 W.M.S.R. toepasselijk, echter . . . *tenzij de wet anders bepaalt*.

Welnu art. 114 W.M.S.R. bepaalt anders en zegt:

„De mindere, die eenig dienstbevel ontvangt moet, onverschillig „of dat bevel bevoegd of onbevoegd is gegeven en onverschillig of „dat bevel al dan niet het plegen van een strafbaar feit inhoudt, „dat dienstbevel opvolgen”.

Niet dus *ambtsplicht* als grond voor strafuitsluiting voor het begaan van een strafbaar feit onder de in artikel 43 genoemde omstandigheden, doch *ambtsdwang* als grond voor strafbaarstelling wegens het weigeren om onder de in artikel 114 W.M.S.R. genoemde omstandigheden een strafbaar feit te plegen.

Die ambtsdwang heeft echter zijn grenzen, welke worden beheerscht door den regel der overmacht, bij ons art. 40 S.R. Immers wanneer de mindere een bevel ontvangt om een strafbaar feit te plegen, onverschillig of dat bevel bevoegd of onbevoegd is gegeven, verkeert hij in noodtoestand, ontstaan door een conflict van rechtsplichten. Wat hij ook doet, weigeren of gehoorzamen, steeds maakt hij zich aan een strafbaar feit schuldig. De mindere heeft zich te gedragen naar de eenvoudige waarheid, dat van twee kwaden steeds het minste verkieselijk is. Dit geldt zoowel voor het bevoegdelijk gegeven als voor het onbevoegdelijk gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen. Toepassing van art. 43¹ op het bevoegdelijk gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen leidt tot Cadavergehorsam, hetgeen men niet wil. Ook aan het bevoegdelijk gegeven dienstbevel om een strafbaar feit te plegen moet men straffeloos ongehoorzaam kunnen zijn, indien in casu opvolgen van dat bevel zou voeren tot een zedelijke dwaasheid. Straffeloos meegaan om aan het onbevoegdelijk gegeven bevel om een strafbaar feit te plegen te gehoorzamen, daar een dergelijk bevel geen *dienstbevel* zou zijn en eventueele toepassing van art. 43² op het nakomen van het onbevoegdelijk gegeven bevel om een strafbaar feit te plegen voert tot absolute ongehoorzaamheidsplicht, hetgeen men ook niet wil.

Immers in tijd van oorlog, maar ook in tijd van vrede, kan het in het belang van den dienst, ja op poene van ondergang van de weermacht noodig zijn, dat de meerdere zich een dergelijke bevoegdheid aanmatigt (Zie omtrent dit alles de M.v.T. bij *Van der Hoeven*, II, blz. 221—224).

De Jurisprudentie heeft zich omtrent deze vraag nog nooit duidelijk uitgesproken. Wel vermeldt *Clavareau* onder no. 105, dat het Ind. H.M.G. *duidelijk* heeft uitgesproken, dat in den aldaar aangehaalden casus art. 43² niet toepasselijk was, doch van die

duidelijkheid blijkt uit den inhoud der sententie allermint. Immers de betreffende passus vermeldt niet, dat beklaagden onmogelijk te goeder trouw hebben kunnen meenen, dat een z.d. bevel *bevoegd* was gegeven, doch wèl, dat zij onmogelijk te goeder trouw hebben kunnen meenen, dat een z.d. bevel was *gerechtvaardigd*.

Voorts vermeldt de sententie niet, dat de strafuitsluitingsgrond van art. 43² S.R. niet aanwezig was, doch dat nòch de strafuitsluitingsgrond van *art. 40*, nòch die van *art. 43, 2e lid S.R.* in casu aanwezig was.

Ik moge het practisch belang van de tegenstelling tusschen mijn opvatting en die van *Clavareau* toetsen aan een praktijkgeval.

In 1933 tijdens de dagen van spanning bij de zeemacht in Oost-Indië werd door den Commandant der Zeemacht aldaar aan zijn onderhebbende commandanten een werk-analyse toegezonden, houdende het bevel om bij het plegen van collectieve delicten door het personeel daartegen met *veel beleid* en met *weinig geweld* op te treden.

Hierbij werd aan de commandanten bevolen om een strafbaar feit, t.w. dat van art. 143 W.M.S.R. te plegen. Bij de gevolgde collectieve dienstweigeringen hebben de commandanten aan dat bevel gehoorzaamd. Bij de aan boord van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën” uitgebroken muiterij heeft de aan boord aanwezige oudste zeeofficier óók aan dat bevel gehoorzaamd. Bij de behandeling van de zaak van dezen zeeofficier beriep de verdediger zich op het verschil in behandeling van die commandanten en van dien zeeofficier. Waarom werd deze laatste vervolgd en gingen de commandanten vrijuit? Allen hadden toch gehoorzaamd aan het bevel van den C.Z. om een strafbaar feit te plegen en hadden een strafbaar feit gepleegd. Hoe moest daarop worden gereageerd? Met een beroep op art. 43 en zeggen, dat voor de collectieve dienstweigeringen het bevel bevoegd en voor de muiterij het bevel onbevoegd was gegeven? Het lijkt mij nogal dwaas. Dan, dat de commandanten te goeder trouw dat bevel als bevoegd gegeven hadden beschouwd, enz.?

Maar de goede trouw van dien zeeofficier stond ook vast. Hier gaf art. 40 uitkomst. Bij de collectieve dienstweigerings, een zuiver *passief* delict, was opvolgen van de order en dus het begaan van het delict van art. 143 W.M.S.R. het verkieselijke, doch bij muiterij, een zuiver *actief* delict, was nalaten om aan het bevel te gehoorzamen het verkieselijke. Hoe moeilijk de keuze ook voor den mindere in het algemeen moge zijn, in het onderhavige geval kon en moest worden geëischt van een zeeofficier — wiens opleiding er juist op is ingericht om in de meest moeilijke en hachelijke omstandigheden een goede keuze te doen en die als militair moet begrijpen hoe onschuldig een delict als dienstweigerings is tegenover het geen maatregelen nemen tegen het uit één bonk geconcentreerde activiteits delict van muiterij — dat hij — zonder zich het oordeel aan te matigen of de C.Z. tot het geven

van dat bevel wel bevoegd was — aan het bevel ongehoorzaam moest zijn en tegen de miterij alle hem ten dienste staande mid-delen van geweld naar vermogen moest aanwenden.

Thans iets over het transponeeren van de strafuitsluitingsgronden van het strafrecht in het tuchtrecht.

De praeadviseur *Mr. Clavareau* heeft als definitie voor het rechtskundig begrip van strafuitsluitingsgrond gekozen, dat zijn afwezigheid niet behoeft te worden ten laste gelegd. Hij beziet hiermede uitsluitend de procesrechtelijke en negatieve kant van het begrip. Daar het tuchtrecht geen telastlegging kent, komt hij met deze definitie voor het tuchtrecht niet uit, weshalve hij een definitie voor het taalkundig begrip van strafuitsluitingsgrond geeft en als zoodanig noemt „de reden, waarom strafoplegging niet kan volgen, wanneer de dader een norm heeft overschreden”. Deze strafbare norm-overschrijding zou steeds zijn terug te brengen tot schending van art. 2¹ W.K.

Bij dit alles wordt vergeten:

- 1e. dat niet wordt gezegd, wat *de* reden is, waarom strafoplegging niet kan volgen, wanneer de dader een op art. 2¹ W.K. terug te brengen norm heeft overschreden;
- 2e. dat art. 2¹ W.K. wel den norm voor het begrip krijgstuuchtelijk vergrijp stelt, maar op dien norm geen straf stelt.

Ad. 1°. Uit het verdere betoog van *Clavareau* volgt, dat hij *de* reden waarom strafoplegging niet kan volgen, beperkt tot de aanwezigheid van een strafuitsluitingsgrond van het *strafrecht*. Deze strafuitsluitingsgronden zijn voor het tuchtrecht *bindend*. Hij komt tot deze conclusie langs den weg der hypothese.

Immers wanneer de strafuitsluitingsgrond „Geen straf zonder schuld” voor het militaire *strafrecht* geldt, zou men deze slechts voor het militaire *tuchtrecht* mogen afwijzen, indien werd aangetoond, dat hij daarvoor *onaanvaardbaar* is. Met behulp van casuïstiek komt *Clavareau* tot de *niet-onaanvaardbaarheid*, waarna de conclusie hem niet te gewaagd schijnt, dat ook van het aanvaarden der andere strafuitsluitingsgronden geen gevaar is te duchten. Bij dit alles spelen de begrippen billijkheid, wenschelijkheid, nut en doelmatigheid een groote rol, terwijl de regel „de dienst functioneert op risico van den enkeling” sterk wordt doorgevoerd. Ik zal het niet wagen deze methode te volgen.

Daar het echter gaat om het alternatief: de strafuitsluitingsgronden van het strafrecht zijn voor het tuchtrecht aanvaardbaar of niet, of m.a.w. verplicht of niet, geef ik er de voorkeur aan om op juridische gronden aan te toonen, dat ik de strafuitsluitingsgronden van het strafrecht voor het tuchtrecht *onaanvaardbaar* en dus niet verplicht acht.

Daarvoor is het allereerst noodig om de materieel-rechtelijke en positieve kant van het begrip strafuitsluitingsgrond van het strafrecht, dit is van het rechtskundig begrip strafuitsluitingsgrond, te bezien. Sommigen meenen, dat door de aanwezigheid van

een dergelijken grond de wederrechtelijkheid c.q. de strafbaarheid van het strafbare feit wordt opgeheven. Anderen zien in een dergelijken grond een uitwendige oorzaak van niet-toerekeningsvatbaarheid. Op dit laatste standpunt staat onze strafwet. Ik behoef voor de onderhavige quaestie geen partij te kiezen in den strijd der meeningen, doch wil er slechts op wijzen, dat zoowel de eene als de andere meening er van uitgaat, dat voor strafrechtelijke strafbaarheid noodig is, dat een handeling „tatbestandsmäszig” moet zijn, d.w.z. zij moet die *wettelijke* elementen bevatten, welke verwezenlijking in de buitenwereld en in 's daders innerlijk plaats vindt. Heeft deze verwezenlijking der wettelijke elementen in de buitenwereld of van die in 's daders innerlijk niet plaats gehad, dan kan voor hetgeen wel heeft plaatsgevonden strafrechtelijk geen straf worden opgelegd, daar aan den „Tatbestand” niet is voldaan. Gaat het echter om de toepassing van een strafuitsluitingsgrond, dan heeft die uit- of inwendige verwezenlijking wel plaats gevonden, maar de strijd loopt nu over de vraag, of, ondanks die verwezenlijking der wettelijke elementen, de strafuitsluitingsgrond een omstandigheid is, waaronder de wet die verwezenlijking in de buitenwereld rechtens niet strafbaar mocht stellen, dan wel een omstandigheid, waaronder de wet die verwezenlijking in 's daders innerlijk den dader rechtens niet mocht toerekenen. Hoe dit ook zij, die strafuitsluitingsgrond heeft volgens de eene zoowel als volgens de andere meening betrekking op een *wettelijk* delictsbestanddeel. Bij de krijgstuchtelijke vergripen is het juist het karakteristieke, dat de „Tatbestand” ontbreekt. Furtum usus is niet strafrechtelijk strafbaar, omdat het slechts in 's daders innerlijk te verwezenlijken wettelijk element „het oogmerk van wederrechtelijke toeëigening” niet is verwezenlijkt. Maar furtum usus kan desondanks wel krijgstuchtelijk worden gestraft. Culpouse zaakbeschadiging is niet strafrechtelijk strafbaar, omdat het slechts in 's daders innerlijk te verwezenlijken wettelijk element „opzet” niet is verwezenlijkt. Maar een dergelijke zaakbeschadiging kan desondanks wel tuchtrechtelijk worden gestraft. Een opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid van minder dan één dag is strafrechtelijk niet strafbaar, omdat het slechts in de buitenwereld te verwezenlijken wettelijk element van één dag niet is verwezenlijkt. Die afwezigheid kan desondanks wel disciplinair worden gestraft. Hoe wil men dan een strafuitsluitingsgrond van het strafrecht, welke steeds betrekking moet hebben op een *wettelijk* element, gebruiken om iets, dat ontbreekt, uit te sluiten of niet toe te rekenen. Het is logisch *onaanvaardbaar*.

Resumeerende zien wij dus, dat *Clavareau* de procesrechtelijke beteekenis van het rechtskundig begrip strafuitsluitingsgrond voor het tuchtrecht terecht uitsluit. Hij geeft daarom een taalkundige beteekenis van dat begrip, maar de reden, waarom strafoplegging niet kan volgen, is volgens hem „een strafuitsluitingsgrond van het strafrecht”. Hij grijpt dus weer terug op het rechtskundig begrip. Daar hij reeds heeft aangetoond, dat dit begrip in zijn procesrech-

telijke beteekenis voor het tuchtrecht onbruikbaar is, rustte op mij slechts de taak om aan te toonen, dat dit begrip in zijn materieel-rechtelijke beteekenis voor het tuchtrecht al evenmin bruikbaar is en verplichte toepassing van dit begrip in het tuchtrecht *onaanvaardbaar*.

Ad. 2°. Met bovenstaand negatief resultaat kan ik mijn taak niet als beëindigd beschouwen, daar het de door het Bestuur gestelde vraag geen stap verder brengt.

De vraag is daarom thans: „Hebben wij in het tuchtrecht wel behoefte aan het begrip „strafuitsluitingsgrond”?” In de geleerde beteekenis van „de reden, waarom strafoplegging niet kan volgen, wanneer de dader een op art. 2¹ W.K. terug te voeren norm heeft overschreden”, m.i. zeker niet. Wel ben ik een warm voorstander van het beginsel, dat elke reden, waarom strafoplegging niet kan volgen, voor het tuchtrecht geldt, doch men binde dat beginsel niet aan wettelijke of rechtskundige vormen. Men late den strafoplegger in het aannemen of verwerpen van die redenen volkomen vrij.

Het kenmerkende van de definitie, welke in art. 2¹ W.K. van het begrip krijgstuchtelijk vergrijp wordt gegeven, is niet alleen, dat voor het tuchtrecht de Feuerbachsche regels niet gelden, doch ook, dat er niet eens wordt gezegd, dat de gedragingen, die aan die definitie beantwoorden, strafbaar zijn. Wel stelt de W.K. aan de disciplinaire autoriteit een aantal straffen beschikbaar, waaruit hij zoo noodig kan kiezen, maar de *plicht om* een krijgstuchtelijk vergrijp *te straffen* legt de wet *niet* op. Moet dan middels het begrip strafuitsluitingsgrond in het tuchtrecht worden ingevoerd *de plicht* om onder bepaalde omstandigheden *niet te straffen*? Zij, die op die vraag een antwoord in bevestigenden zin geven of verwachten, gaan kennelijk uit van de gedachte, dat de krijgstucht o.a. bestaat in de onvermijdelijke bestraffing der geringste nalatigheden of misslagen. Vóór 1923 was die regel inderdaad positief recht (art. 1 R.K. oud), doch het voorschrift was reeds lang voor de invoering der nieuwe straf- en tuchtwetten een doode letter, en werd gelukkig door geen enkelen strafoplegger nagekomen. Ook het H.M.G. overwoog in zijn beschikking van 24 Juni 1921, M.R.T. XVII, blz. 240 vlg., dat niet elke tekortkoming in den dienst, hoe gering ook en onder welke omstandigheden ook gepleegd, behoort te worden bestraft.

Het *strafrecht* stelt voor strafoplegging enge grenzen door den eisch van wettelijk bepaalde delictselementen en wettelijk op het delict gestelde strafmaxima. De eenige grens, die het *tuchtrecht* voor een krijgstuchtelijk vergrijp stelt, is, dat het vergrijp niet een strafbaar feit zij, doch overigens is het gebied van het tuchtrecht open domein. Dat door dit laatste de mogelijkheid van willekeur voor de disciplinaire autoriteit bestaat, is vanzelfsprekend. Op de eerste algemeene ledenvergadering is dit duidelijk door *Van Heuven* gezegd. Maar eveneens is door *Van Heuven* gezegd, dat „das freie Ermessen” het mogelijk maakt om met *alle* factoren rekening te

houden, welke invloed *behooren* te doen gelden (M.R.T. XXXII blz. 426 en 427). Omgezet in de terminologie van *Clavareau* zou men kunnen zeggen: „Das freie Ermessen maakt het mogelijk rekening te houden met de redenen, waarom strafoplegging niet kan volgen”. Gaat men „das freie Ermessen” aan strafuitsluitingsgronden *binden*, dan bestaat er geen „freies Ermessen” meer!

Viert dan bij „dem freien Ermessen” de persoonlijke meening van de disciplinaire autoriteit hoogtij? Geenszins! Strafbaar is slechts die handeling, welke naar soldateske geest, zooals zich die in elk onderdeel der krijgsmacht weerspiegelt, een onkrijgstuchtelijk karakter draagt en correctie vordert. De taak van den officier bestaat daarom hierin, dat hij zijn gevoel voor het krijgstuchtelijk juiste aan de heerschende waardeeringsoordeelen toetst en dat hij zich zoowel voor een te sterk accent als voor een volkomen uitschakeling van zijn persoonlijke opvatting daaromtrent leert hoeden.

De militaire juristendagen kunnen ook in dit opzicht leerzaam zijn.

De Heer H. C. van 't Hof, Officier van Administratie 2e klasse der Koninklijke Marine:

Mijnheer de Voorzitter!

Mr. Clavareau heeft terecht naar voren gebracht, dat de wetgever er in beginsel naar moet streven het aantal gevallen, waarin een beroep op overmacht moet worden gedaan, te beperken, en verder, dat onvoorwaardelijk voorop behoort te worden gesteld, dat het op grond van overmacht toelaten van niet-gehoorzamen een zeer hooge uitzondering moet blijven.

In punt 105 van zijn prae-advies geeft de Heer *Clavareau* een voorbeeld van de mogelijkheid, dat de militair door art. 43 lid 2 Sr. niet wordt beschermd. Dit voorbeeld omvat dan de overwegingen van het Ind. H.M.G. in de zaak van de Officieren van Hr. Ms. „De Zeven Provinciën”, waarmede het Hof het verweer verwerpt, dat de uitsluitingsgrond van art. 40 of die van art. 43 lid 2 Sr. aanwezig zou zijn.

Het H.M.G. overweegt namelijk, dat zoo in dat geval door den oudstaanwezenden officier een uitdrukkelijk bevel was gegeven zich van geweld te onthouden, een gehoorzamen aan dat bevel geen straf-feloosheid ten gevolge zou hebben, want dat het nemen van maatregelen van geweld in het onderwerpelijke geval door art. 143 W.v.M.S. tot rechtsplicht was verheven.

Naar 's Hof's meening is hier geen sprake van den uitsluitingsgrond van art. 43, 2e lid. En evenmin is zulks het geval met den uitsluitingsgrond van art. 40, wanneer, zooals het zich in de zaak van de officieren van de Zprvn. voordeed, de militaire meerderen zich richten naar de duidelijk gebleken bedoeling van den oudstaanwezenden officier.

De kwestie, welke ik nu gaarne ter sprake wenschte te brengen, is deze.

Waartoe leidt deze beslissing van het H.M.G., die toch als leidraad dient te worden beschouwd door hen, voor wie de mogelijkheid bestaat, dat zij voor soortgelijke beslissingen komen te staan als eens de officieren van de Zprvn.?

Is de krijgstucht er mee gebaat, dat van alle meerderen in dergelijke gevallen wordt geëischt, dat zij zelfstandig, ieder voor zich, het tijdstip en de wijze, waarop geweld dient te worden aangewend, bepalen ondanks de aanwezigheid en ondanks de hun ter kennis gebrachte zienswijze van den oudstaanwezenden meerdere?

Deze eisch moet leiden tot een onzekerheid voor de betrokkenen, welke gemakkelijk een chaos tengevolge kan hebben. Zij druischt in tegen den grondpijler der krijgstucht, de militaire gehoorzaamheid.

Hier is het niet slechts een geval van op grond van overmacht toelaten van niet-gehoorzamen, doch door 's Hofs beslissing is het niet gehoorzamen een hoogste rechtsplicht geworden.

Daarom meen ik, dat het gewenscht is art. 143 W.v.M.S. een zoodanige aanvulling te geven, dat daarin straffeloosheid wordt verzekerd aan dien meerdere, die het aanwenden van het noodzakelijke geweld ingevolge uitdrukkelijk bevel van den oudstaanwezenden meerdere heeft nagelaten. De eisch van uitdrukkelijk bevel dient te worden gesteld, omdat dat als regel in dergelijke omstandigheden wel zal worden gegeven. Zoo zulks echter niet het geval is, is het niet wel denkbaar, dat hij, die geweld zou willen aanwenden, dit niet kenbaar zou maken. Degene, die lijdelijk wil blijven, dient niet voor bestraffing te zijn gevrijwaard.

Het aansnijden van deze kwestie brengt mij op paragraaf 6 van het prae-advies, waarin het beroepsrecht van den geneeskundige als strafuitsluitingsgrond wordt behandeld. In punt 122 verwerpt *Mr. Clavareau* de stelling, dat de beroepsplicht van den Officier van Gezondheid, een ieder, die medische hulp behoeft, te helpen, den O. v. G. vrij stelt van alle verplichtingen, die op hem als militair rusten. Met de beslistheid, waarmede de prae-adviseur deze vraag verwerpt, wil ik dat niet doen. Naar mijne meening is voor een zuiver oordeel over de juistheid van deze stelling een inzicht in den feitelijken toestand onontbeerlijk. Heeft het in belangrijke mate ontbroken aan militaire vorming van den militairen arts, heeft men in de militaire omgeving van den arts nagelaten het accent te leggen op diens hoedanigheid van officier en de daaruit voor dezen voortvloeiende plichten, dan meen ik de uitspraak van *Prof. Van Bemmelen* te moeten onderschrijven, dat de O. v. G. ten slotte alles moet opofferen, als hij anders zijn voornaamste taak, nl. die van arts, niet meer zou kunnen uitoefenen.

Zoolang de feitelijke omstandigheden niet worden gewijzigd, kan er in bepaalde gevallen sprake zijn van overmacht en dient de uitspraak van *Prof. Van Bemmelen* te worden onderschreven. Een bewijs daarvan is trouwens ook de machteloosheid van den militairen

rechter een duidelijke, bindende uitspraak hierover te doen. Nòch bij de processen in zake het schenden en het laten praevaleeren van den ambtseed, nòch ten aanzien van de positie van den O. v. G. aan boord van de Zprvn. is hij daarin geslaagd. Het is daarentegen een krijgstuchtelijke eisch te noemen, van hoe groote beteekenis ambtseed en ambtsplicht van den militairen arts ook zijn, dat deze o.m. vóór alles zijn plicht als militaire meerdere van art. 143 W.v.M.S., de krijgstucht zoonoodig met geweld te beschermen en te herstellen, nakomt.

Hoewel naar mijne meening het militair zijn van den O. v. G. thans niet primeert, acht ik zulks wel een krijgstuchtelijken eisch. Daarmede gaat echter de noodzakelijke eisch gepaard, dat duidelijk wettelijk worde omschreven, waar diens plicht als medicus ophoudt en waar diens plicht als officier aanvangt.

De geachte prae-adviseur heeft aan de door mij in het geding gebrachte consequentie van de beslissing door het Ind. H.M.G. inzake art. 143 W.v.M.S. juncto art. 43, 2e lid W.v.S. niet die aandacht geschonken, welke zij m.i. verdient.

De bestrijding van de juistheid daarvan kan niet worden gevonden in het naar voren brengen van den wensch het niet-gehoorzaam als plicht in de wet te zien uitgedrukt. Dit moge oogenschijnlijk aanlokkelijk voorkomen, vooral indien men daarvan inderdaad trefende voorbeelden kan geven, al gaat men stilzwijgend voorbij de talrijker gevallen waarin de bedoeling dezelfde was, doch het resultaat minder succesvol. In wezen is het slechts het gunstige resultaat, dat lof in stede van verguizing oplevert.

Voor hem, die zich de beslissing van het H.M.G. realiseert en tegelijkertijd aan de militaire gehoorzaamheid het door de wet vereischte belang wil blijven toekennen, is het thans onmogelijk in art. 143 W.v.M.S. een duidelijke leidraad voor zijn eventueel handelen te vinden.

De geachte prae-adviseur heeft voorts critiek geleverd op het feit, dat ik wel nadere wettelijke voorzieningen wenschte aangaande de beroepsplicht van den Officier van Gezondheid, doch in gebreke was gebleven die voorzieningen aan te geven.

Hiermede is echter niet bewezen de onjuistheid van mijn betoog, dat *Mr. Clavareau* in zijn prae-advies zonder meer aanneemt, dat het militair zijn van den Officier van Gezondheid thans primeert en de omstandigheden negeert, die in andere richting duiden. Wij zijn het beiden eens, dat het zoo zou moeten zijn, doch ik ben van meening, dat zulks eerst is te verwezenlijken, indien dit nader wettelijk wordt vastgelegd.

Dat daaraan onoverkomelijke bezwaren zouden zijn verbonden, kan ik niet inzien. Daarvoor moge ik verwijzen naar de onlangs aangebrachte wijziging in de Deutsche Rijkswetten, waardoor aan den beroepseed van alle medici bepaalde beperkingen werden opgelegd.

Mr. A. Rombach, Advocaat-Generaal en Fd.-Advocaat-Fiscaal:

Mijnheer de Voorzitter!

Gaarne wil ik iets zeggen over een strafuitsluitingsgrond, welke m.i. voor het militaire recht van belang is.

Niet een bestrijding van de praeadviezen, waarvoor ik groote waardeering heb en die ik als vervolgingsambtenaar zonder twijfel met veel vrucht zal kunnen raadplegen. — hoogstens een aanvulling in verband met bepaalde gronden: het wettelijk voorschrift en het ambtelijk bevel.

Wat ik wil zeggen staat in verband met de politiebevoegdheid, meer in het bijzonder met de bevoegdheid der politie tot toepassing van dwang, het met geweld zoo noodig keeren en voorkomen van handelingen in strijd met de strafwet.

Uitoefening van die bevoegdheid kan den uitoefenaar zelf in conflict brengen met de strafwet. Soms *moet* hij geweld toepassen om zijn wil door te drijven (mishandeling, vrijheidsberoving, enz.). Dan beroept hij zich op den strafuitsluitingsgrond van uitvoering van een „wettelijk voorschrift” of een „ambtelijk bevel”.

Het lijkt geen twijfel, dat hier het begrip „politiedienaar” ruim moet worden genomen. Brugwachters, portiers van openbare gebouwen hebben voor de hun toevertrouwde belangen ook politiebevoegdheid en men zal moeten aannemen, dat dezelfde bevoegdheid ook voor militairen bestaat, evenwel ook voor deze natuurlijk niet algemeen, maar *ter bescherming van militaire belangen*. Zoo bijv. bij inbreuk op militaire gebouwen, voorraden, expedities, oefeningen enz. Onaannemelijk is, dat een burger, die voor een militaire oefening hinderlijk is, niet — zoo noodig met geweld — zou kunnen worden gekeerd, onaannemelijk, dat men tegen hem de hulp der politie zou moeten inroepen.

Op hem, die een militaire oefening stoort, kan — zoo noodig — door de militairen zelf geweld worden toegepast, zonder dat er van strafbare feiten sprake kan zijn. *Alléén* ter bescherming van *eigen* belangen, *niet algemeen* ter bescherming van de *openbare orde*. Maar voor eigen belangen *onbeperkt, ook zelfs tegenover de politie* in den gebruikelijken zin.

Hier ligt een onderwerp, dat eenigermate actueel is: militairen tegenover gewone politie. Niet licht komt de verhouding daar in zoo scherpen vorm voor, dat geweld wordt gebruikt, maar het Bloemendaalsche geval doet zien, dat die ernstige vorm van het conflict niet ondenkbaar is. Het conflict is er trouwens ook al, wanneer de politie bevelen geeft aan de militairen, meenende binnen haar bevoegdheid te blijven, terwijl deze ten behoeve van eigen rechten van oordeel zijn zich daaraan niet te moeten storen. Het niet opvolgen van bevelen der politie is immers allicht krachtens wet of verordening strafbaar.

Onlangs deed zich het volgende geval voor. Er was een colonne

wielrijdende militairen. De politie wilde de rijwielplaatjes contro-leeren en gaf aan de voorrijders bevel tot stoppen. De commandant daarentegen gaf het bevel tot doorrijden. Er werd doorgereden, maar proces-verbaal volgde op grond van de Rijwielbelastingwet in verband met art. 184 W.v.S. De strafvervolging voor den militairen rechter is in hoogste instantie geëindigd met *vrïjspraak*.

Een soortgelijk conflict was dat van de jamboreewandeling in Bloemendaal, toen de politie aan de militaire afdeling, die daaraan deelnam, bevelen gaf omtrent de wijze, waarop die deelneming binnen de gemeente Bloemendaal mocht worden voortgezet. Zulks op grond van de gemeenteverordening en de voorwaarden van den wandeltocht. Hoe de twistvraag, die tusschen militairen en politie daarover is ontstaan, moet worden opgelost, doet *nu* niet ter zake: de zaak is nog in handen van den Rechter.

De vraag, *in het algemeen* aan de praeadviseurs naar aanleiding van deze beschouwing te stellen, kan luiden:

Erkent gij politiedwang, door militairen toegepast binnen bovengenoemde grenzen van bescherming van militaire belangen? Dus ook onstrafbaarheid bij gewelddaden? Ook tegenover de politie in engeren zin? A fortiori ook onstrafbaarheid bij niet-opvolging der bevelen van de politie, indien de niet-opvolging geschiedt ten bate van het militaire belang?

Het antwoord zal wel bevestigend zijn.

Intusschen is de zaak niet zonder belang, omdat, waar de bescherming van het zuiver militaire belang eindigt, deze grond voor onstrafbaarheid voor den militair ook radicaal ophoudt en hij weer met iederen burger gelijk staat.

De Heer A. Spruijt, Kapitein der Artillerie:

Mijnheer de Voorzitter!

Slechts een enkel woord naar aanleiding van het betoog van mijn Marine-collega *Franken*.

In de eerste plaats hulde voor zijn uiteenzetting inzake het opportuniteitsbeginsel in het tuchtrecht. Inderdaad zal in het tuchtrecht nimmer een mindere recht kunnen doen gelden op strafeloosheid wegens door dien mindere achteraf aangevoerden „Mangel an Tatbestand”.

Anders sta ik echter tegenover zijn doorwrochte betoog inzake de strafbaarheid van het niet-opvolgen van een bevel, hetwelk door een meerdere wordt gegeven, die niet bevoegd was om dat bevel te geven.

In het algemeen sta ik hier aan de zijde van de schrijvers, die hebben betoogd, dat aan bevelen, die met overschrijding van de bevoegdheid zijn gegeven (artikel 140 W.v.Mil. Sr.), niet behoeft te worden gehoorzaamd.

Bevelen in den zin van artikel 140 W.v.Mil.Sr., waarbij de

meerdere opzettelijk iets beveelt te doen met overschrijding van zijn bevoegdheid, zijn in hooge mate strijdig met de belangen van den dienst, en iedere militair, zoowel de laagste mindere als de hoogste autoriteit, heeft m.i. tot plicht om aan dergelijke bevelen niet mede te werken. Het is jammer, dat ik van het betoog van den Heer *Franken* eerst heden kennis nam, anders zou ik ter nadere verdediging van mijn zienswijze wellicht nog argumenten kunnen aanvoeren, ontleend b.v. aan *Van der Hoeven* en aan jurisprudentie.

Wij komen n.l. met bespreking van den bevoegdheidseisch op een terrein vol voetangels en klemmen. De mindere moet zich eenerzijds niet op een juridisch standpunt plaatsen en bij elk bevel zich afvragen: „Is dit bevel wel bevoegd gegeven?“, maar anderzijds, wanneer hij zeker weet, dat het bevel absoluut in strijd komt met de norm van artikel 140 van het W.v.Mil.Sr., dan houdt m.i. voor dat geval de gehoorzaamheidsplicht op, en wanneer na nauwgezet onderzoek bovendien nog blijkt, dat hij de situatie juist heeft ingezien, dan zal hij m.i. voor den rechter vrijuit moeten gaan.

Mr. J. C. van Heuven, Kapitein der Artillerie:

Mijnheer de Voorzitter!

Met groote belangstelling heb ik het werk van de beide prae-adviseurs gelezen. Zij schreven in hun „Opmerking vooraf“, dat zij zich bij den huidige stand van de militaire strafrechtswetenschap in Nederland verplicht zagen met te beginnen geheel zelfstandig de noodige verkenningen te verrichten. Ik wensch iederen commandant toe, dat zijn verkenningsorganen met zooveel belangwekkende gegevens bij hem terug keeren!

Ik zou gaarne een oogenblik de aandacht van de vergadering willen vragen om iets in het midden te brengen naar aanleiding van wat de 2e prae-adviseur heeft geschreven in punt C, „Het rechtsbelang, dat voorschriften worden nageleefd“, op blz. 50 e.v., dat hoofdzakelijk handelt over art. 135 W.v.M.S.

Tot goed begrip wil ik even memoreeren, hoe dit artikel luidt: „De militair, die opzettelijk nalaat eenig door Ons of van Onzentwege vastgesteld dienstvoorschrift op te volgen, of die zoodanig „voorschrift eigendunkelijk overschrijdt, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste negen maanden“.

In een opstel in het Militair-Rechtelijk Tijdschrift ¹⁾, dat *Mr. Clavareau* zoo vriendelijk is geweest aan te halen, heb ik naar aanleiding van dit artikel o.a. naar voren gebracht:

1e. dat het uit staatsrechtelijk oogpunt bezien zeer merkwaardig is;

2e. dat consequente toepassing ervan een groote hoeveelheid onnoodig werk voor het militair-rechterlijk apparaat tengevolge moet hebben; en

¹⁾ M.R.T., XXIV, blz. 445 e.v.

3e. dat het voor de handhaving van de krijgstucht overbodig is, althans in vreedstijd.

Een ieder weet, dat het aantal „door Ons of van Onzentwege vastgestelde dienstvoorschriften” legio is.

Wanneer *Mr. Clavareau* dan ook in punt 50 constateert, dat er bijkans géén voorschriften zijn, waarvan de naleving door art. 135 wordt gesanctioneerd, heeft hij gelijk dit zeer merkwaardig te noemen.

Toch kan het *feit* niet worden ontkend en het zal U duidelijk zijn, dat ik daar vrede mee heb.

Nu blijft *Mr. Clavareau* niet staan bij het bloote *feit*, maar zegt hij in zijn verder betoog, dat het zijn fundament vindt in de wet. Deze stelling, wel zeer verrassend, wanneer men let op de woorden van art. 135, is de uitkomst van een uitlegging, welke ik bijzonder vrij zou willen noemen en welke bovendien een ondeugdelijk uitgangspunt heeft.

De geachte prae-adviseur schrijft n.l. in punt 52: „Art. 15, lid 2, „R.K. bepaalt uitdrukkelijk, dat het R.K. geen dienstvoorschrift „in den zin van art. 135 W.v.M.S. is. De reden daarvan is hierin „te zoeken, dat men niet wenschte, dat iedere overtreding van het „R.K. een oneigenlijk krijgstuchtelijk vergriep zou zijn en dat „daarop de strafbedreiging van art. 135 W.v.M.S. zou zijn gesteld.

„Indien nu echter het bij Koninklijk Besluit vastgestelde R.K. „geen dienstvoorschrift is, kunnen dan de overige voorschriften, „waarvan de meeste slechts aan een ministerieele beschikking het „levenslicht danken, dat wel zijn? Daarvoor geldt de reden om „het geen dienstvoorschriften te doen zijn, eerder a fortiori!”

Ik kan deze argumentatie niet sterk vinden.

In de eerste plaats dit. Artikel 15, lid 2 R.K. bepaalt uitdrukkelijk, dat het reglement geen dienstvoorschrift is in den zin van artikel 135 W.v.M.S. Maar is dit wel wáár? We hebben hier te doen met interpretatie van de wet in een algemeene maatregel van bestuur. Zal b.v. de rechter zich altijd aan deze interpretatie gebonden achten? Welke is de waarde van een dergelijke bepaling?

Maar in de tweede plaats: Laten wij aannemen, dat zij volkomen juist is. Mag men daar dan een betoog op bouwen, dat aan een van huis uit volkomen begrijpelijk woord een beteekenis geeft, waarvan vrijwel niemand droomt, zoodat er plotseling geen „door Ons of van Onzentwege vastgestelde dienstvoorschriften” meer bestaan?

In de derde plaats: De vraag: „Indien nu echter het bij K.B. „vastgestelde R.K. geen dienstvoorschrift is, kunnen dan de overige „voorschriften, waarvan de meeste slechts aan een ministerieele „beschikking het levenslicht danken, dat wel zijn? Daarvoor geldt „de reden om het geen dienstvoorschriften te doen zijn, eerder „a fortiori?” heeft als argument evenveel of even weinig waarde als de wedervraag met de strekking van het argumentum a contrario: „Waarom is dan in die andere voorschriften ook niet een

„interpretatieve bepaling opgenomen?” Op deze laatste vraag zal men kunnen antwoorden: „Men heeft het niet noodig geacht”, of wellicht: „Men heeft er niet aan gedacht”. Het is alles zoo weinig overtuigend.

Wanneer *Mr. Clavareau* zegt: „Er zijn geen voorschriften, die „zoo gewichtig zijn, dat, zouden zij niet worden nageleefd, de „sanctie, die art. 135 W.v.M.S. stelt op het niet-opvolgen van „dienstvoorschriften, in werking zou moeten treden”, ben ik dat — het bleek reeds — met hem eens, maar de wet niet en de wetgever ook niet, al meent *Mr. Clavareau* van wel.

De rechter geeft zich dikwijls veel moeite om met handhaving van den eerbied voor een ongewenschte letter van de wet toch een redelijke en practische beslissing te geven. Wetswijziging behoeft daardoor minder dikwijls plaats te hebben, maar het wordt den wetgever wel eens wat te gemakkelijk gemaakt.

Ten aanzien van de toepassing van art. 135 staat de rechter vermoedelijk aan de zijde van *Mr. Clavareau* en mij, blijkens de door den prae-adviseur aangehaalde sententie. Maar het treft mij, dat de door het Hof aan den prae-adviseur geboden hulp door dezen slechts schoorvoetend wordt aanvaard. Hij zegt: „Overtuigend komt de redeneering van het Hof mij niet voor”. Ik vind het bijzonder eerlijk van hem, dat hij er aan toevoegt: „Zij is echter met *mijn* „betoog geheel te vereenigen”!

Naar mijn meening is een overtuigender betoog niet te leveren. Dat is niet zoo heel erg, want het artikel is *bezig door de gewoonte te worden afgeschafft*. Gevallen van overtreding worden eenvoudig niet overeenkomstig de artt. 10—13 R.L. aan den Garnizoenscommandant gemeld. De uitspraak in de enkele gevallen, welke de rechter misschien zal krijgen te behandelen, kan met gerustheid worden tegemoet gezien.

Maar de algemeene stelling, dat wij geen „door Ons of van Onzentwege vastgestelde dienstvoorschriften” meer zouden hebben, die stelling, Mijnheer de Voorzitter, kan ik niet onderschrijven

Prof. Mr. Dr. R. Kranenburg (Wd. Voorzitter):

Met veel belangstelling heb ik de praeadviezen gelezen en heden naar het voortreffelijk debat geluisterd. Gaarne wil ik een tweetal vragen aan de praeadviseurs stellen; het blijkt weer, hoeveel aanknopingspunten ook met bet staats- en administratief recht bestaan.

In de eerste plaats een vraag naar aanleiding van hetgeen de Heer *Strick van Linschoten* heeft opgemerkt. Verdient het niet aanbeveling, dat in buitengewone omstandigheden, als waarvan deze debater sprak, bijv. bij onlusten, aan den militairen bevelhebber, d.i. de commandant van het *technische* middel, de beslissing toekomt bij de beantwoording van de vraag op welke *wijze* van dit middel zal moeten worden gebruik gemaakt?

Dan een vraag naar aanleiding van het debat van *Mr. Franken*. *Mr. Franken* wil de toepasselijkheid van art. 43 Sr. uitsluiten en meent, dat men kan uitkomen met een beroep op art. 40 als strafuitsluitingsgrond. Voorshands zou ik dit ernstig willen betwijfelen. Art. 40 biedt hier m.i. geen voldoende hulp. Wanneer men alleen gehoorzaamheid mag weigeren, indien het gehoorzamen zou voeren tot een „zedelijke dwaasheid”, zooals de Heer *Franken* zegt, beperkt men de strafuitsluitingsgronden meer dan redelijk en billijk is. Laat mij dit met een voorbeeld toelichten, dat in de Nederlandsche weermacht zich natuurlijk nooit zou voordoen, maar dat de verhouding, dunkt mij, duidelijk illustreert, te weten het geval van den kapitein van Köpenick, met dit verschil, dat men niet met een pseudo-meerdere, doch met een werkelijken meerdere te doen had. Zou dan op grond van het feit, dat voldoen aan diens orders tot een „zedelijke dwaasheid” zou leiden, kunnen worden geweigerd aan die orders te gehoorzamen? M.i. *niet*; hier blijkt, dat men met art. 40 niet uitkomt, maar art. 43 toepasselijk is.

Mr. H. H. A. de Graaff, Eerste-luitenant der Artillerie (praeadviseur):

Mijnheer de Voorzitter!

Hoewel ik, volgens het operatieplan, opgemaakt door het Bestuur van onze Vereeniging, thans als eerste prae-adviseur het woord neem teneinde de naar voren gebrachte bezwaren te bespreken en de gestelde vragen te beantwoorden, wil het geval, dat ik in deze vrij kort zal kunnen zijn, aangezien de door de geachte debaters aangevoerde onderwerpen vrijwel alle liggen op het terrein van mijn medeprae-adviseur.

Zooals wij reeds in de opmerking, voorafgaande aan onze prae-adviezen, hebben gezegd, heeft het Bestuur ons goeddeels de vrije hand gelaten omtrent de wijze, waarop de stof moest worden behandeld. Met name werden geen bepaalde controversen aangewezen, die in het bijzonder moesten worden belicht, terwijl bij een aanvankelijke bespreking tusschen den Heer *Clavareau* en mij al dadelijk bleek, dat wij ook geen principiëel verschillend standpunt innamen.

Deze omstandigheid, gevoegd bij den invloed, welken de factoren ruimte en tijd (factoren, die zoo vaak, en zeker in militaire operaties doorslaggevend zijn) op ons arbeidsplan uitoefenden, was oorzaak, dat wij meenden te mogen afzien van het leveren van twee zoo volledig mogelijke overzichten van het onderwerp, omdat zoodanige overzichten geheel parallel zouden loopen, ja zelfs goeddeels geheel met elkaar zouden samenvallen.

Zoo zijn wij gekomen tot een verdeling van de stof, waarbij mijn medepraeadviseur meer in het bijzonder de werking van de strafuitsluitingsgronden van het gemeene recht, wanneer deze gronden

zich in de militaire sfeer (die van het tuchtrecht inbegrepen) voordoen, onder de loupe heeft genomen, terwijl ik mij heb bepaald tot het leveren van een beschouwing over de bepalingen omtrent strafuitsluitingsgronden, voor zoover die in het militaire strafrecht worden aangetroffen of zouden *kunnen* worden aangetroffen.

Het ligt waarschijnlijk wel in den aard van mijn onderwerp, dat ik geen leden „in de oppositie” heb kunnen drijven. Bij den terugblik op de historie van de verschillende specifieke bepalingen zijn pro en contra reeds in ruime mate belicht. Brandende practijk-kwesties hangen met deze bepalingen niet samen.

Ik moge mij nog een algemeene opmerking veroorloven; nogmaals een verwijzing naar onze „Opmerking vooraf”. Wij hebben getracht in de juiste mate met de nooden en behoeften van het militaire leven rekening te houden. Wij mogen niet vergeten, dat zich *buiten* onzen kring *de groote massa* bevindt van degenen, voor wie het militaire recht is geschreven en over wie dat recht wordt gesproken, van degenen, die er regelmatig mee in aanraking komen en die ten deele zelf met de uitoefening van dat militaire recht zijn belast.

Het gevaar is niet denkbeeldig, dat de zich uitbreidende juridische inslag in het militaire leven, náást de betere voorlichting, die er mee wordt beoogd, bij sommigen van die massa ook verwarring sticht. Het zou niet de eerste keer zijn, dat door het onvoldoend begrepen geschreven woord verwarring werd gesticht, waar tevoren het gezonde verstand voldoende richtsnoer had gegeven.

Naast het wetenschappelijk onderzoek, dat in zoo volledig mogelijke vrijheid moet kunnen plaats vinden, zal men goeddoen te zoeken naar den meest geschikten vorm, waarin de resultaten van dat onderzoek aan den niet-iuridisch ontwikkelden militair kunnen worden vóórgezet. Want dát is tenslotte in den regel de man, die er voor stáát.

Na deze algemeene opmerkingen wil ik enkele door de sprekers aangerode punten met een kort woord bespreken.

Mr. Rombach richtte tot de beide praeadviseurs de vraag, of naar hun meening in bepaalde omstandigheden het militaire gezag de bevoegdheid heeft om af te wijken van of in te gaan tegen bevelen en aanwijzingen, gegeven door de politie, en hij verwacht, op deze vraag een *bevestigend* antwoord te zullen krijgen.

Inderdaad ben ik van meening, dat het militaire gezag zoodanige bevoegdheid heeft en ik geloof in deze ook de meening van mijn geachten mede-praeadviseur te vertolken. Voorop staat natuurlijk, dat het militaire gezag zooveel mogelijk zal hebben samen te werken en mede te werken met de politie. Dat is een verplichting, onder anderen ook neergelegd, zij het dan meer gericht tot den individüelen militair, in art. 24 van het Reglement betreffende de Krijgstucht. De belangen, die de burgeroverheidsorganen en in het bijzonder de politie hebben te behartigen, zijn van dien aard, dat ieder naar vermogen moet medewerken. Maar daartegenover mag men niet vergeten, dat ook aan het militaire gezag de behartiging van zeer groote belangen

is opgedragen, dat van een juist functioneeren van het militaire apparaat in tijd van oorlog het bestaan-zelf van den Staat kan afhangen en dat dus ook reeds in vreedstijd dat militaire apparaat naar behooren moet kunnen worden gereedgemaakt voor de oorlogstaak.

Hoogere en lagere wetgevers hebben dan ook meermalen het belang, dat de Staat heeft bij een goed geoefende weermacht, metterdaad erkend, door ten behoeve van militaire oefeningen en werkzaamheden uitzonderingsbepalingen vast te stellen. Ik behoef slechts te wijzen op de motor- en rijwielwetgeving. Verondersteld mag worden, dat het genoemde belang door de politioneele functionarissen in het algemeen wordt ingezien en dat dus, in het algemeen, van die zijde geen tegenwerking zal worden ondervonden. Incidenteel doen zich echter, zooals bekend, wel eens conflicten voor. De moeilijkheid zal wel steeds zijn het zoeken van de grens, tot waar men nog gehoorzaamheid aan de politie is verschuldigd. Ook hier zal door een zorgvuldig tegen elkaar afwegen van de tegenstrijdige belangen moeten worden uitgemaakt, welk belang in een bepaald geval dient te praevalereen. In de practijk zal dit niet altijd even grondig kunnen gebeuren en zullen conflicten kunnen ontstaan (mede doordat begrijpelijkerwijs iedere partij meent ten volle in haar recht te zijn), die door den rechter moeten worden beslist.

Kapitein *Spruyt* gaf als zijn meening te kennen, dat de bevoegdheid van den meerdere bij het geven van een bevel noodzakelijk is om dat bevel tot een dienstbevel in den zin van art. 114 W.M.Sr. te maken. Met andere woorden, dat een onbevoegd gegeven bevel nimmer kan zijn een dienstbevel, en dat ongehoorzaamheid aan zoodanig bevel dan ook nimmer kan opleveren het misdrijf van art. 114.

Dat het vereischte van de bevoegdheid bij de totstandkoming van het wetboek als vanzelfsprekend zou zijn beschouwd, meen ik te mogen betwijfelen. Veeleer staat mij voor den geest, dat *Prof. Van der Hoeven* onder meer heeft opgemerkt, dat in sommige gevallen, vooral in den krijg, machtsaanmatiging voor den meerdere plicht zal kunnen zijn.

Voor zoover ik weet, is over dit punt door geen enkel militair rechtscollege ooit een principiële uitspraak gedaan. In sommige vonnissen wordt overwogen, „— dat de meerdere bevoegd was tot het geven van het bevel . . . dat dit mitsdien was een dienstbevel . . .”, in andere daarentegen wordt over de bevoegdheid niet gerept, maar de uitdrukkelijke uitspraak, dat een bevel *niet* kon zijn een dienstbevel, omdat de meerdere, die het gaf, *niet bevoegd* was het bevel te geven, is, voor zoover mij bekend, nimmer gedaan.

Naar mijn meening zou het zeer ongewenscht zijn, indien men de bevoegdheid van den meerdere als noodzakelijk element voor het begrip „dienstbevel” aanvaardde. De gehoorzaamheidsplicht van den mindere zou daardoor op te losse schroeven komen te staan.

Men mag niet vergeten, dat de gehoorzaamheidsplicht op zichzelf van enorme waarde is voor de krijgsmacht. Een juist gebruik van die krijgsmacht, waarvan het bestaan van den Staat kan afhangen, is

alléén mogelijk, indien de gegeven bevelen worden gehoorzaamd. Slechts dáár behoort n.m.m. de gehoorzaamheidsplicht op te houden, waar een ander, grooter belang dreigt te worden gelaedeerd, of waar het belang van den dienst niet meer aanwezig is.

Ten aanzien van bevelen, niet betrekking hebbende op een dienst-aangelegenheid, bestaat de gehoorzaamheidsplicht niet, immers voor die gevallen is zij ook niet in het leven geroepen.

Wanneer gehoorzaamheid aan het bevel den mindere een strafbaar feit zou doen plegen, dus een kennelijk door de wet niet gewild gevolg zou hebben, ook dàn is het logisch, dat ongehoorzaamheid toegestaan, ja zelfs plicht is.

Maar ten aanzien van het onbevoegd gegeven bevel is in het algemeen niet in te zien, welk belang, gróóter dan dat van den gehoorzaamheidsplicht, aanwezig is. Het onbevoegd gegeven bevel tot het plegen van een handeling, die den mindere een strafbaar feit zou doen plegen, brengt ongehoorzaamheidsbevoegdheid, zelfs ongehoorzaamheidsplicht mede. Maar ten aanzien van andere onbevoegde bevelen? Hoogstens kan er worden gesproken van eenig persoonlijk belang van den mindere, dat in het algemeen toch zeker voor het hoogere belang van gehoorzaamheid moet wijken! Of er kan eenig dienstbelang worden geschaad door het onbevoegd optreden van den meerdere, maar is het niet uitsluitend aan den *meerdere*, dat de beoordeeling omtrent een dergelijk punt in het algemeen moet worden overgelaten, en *niet* aan den mindere?

Wanneer de mindere zijn ongehoorzaamheid zou mogen rechtvaardigen met een beroep op de onbevoegdheid van den meerdere, dan zou men langs een achterdeur weder naar binnen halen, wat door het tweede lid van art. 11 R.K. juist uitdrukkelijk is verboden, namelijk „de opvolging van . . . gegeven dienstbevelen en . . . dienstvoorschriften afhankelijk stellen van het oordeel van den mindere omtrent hunne strekking en doelmatigheid”.

Strekking en doelmatigheid van het gegeven bevel, óók de doelmatigheid van het ingrijpen in den normalen gang van den dienst door het onbevoegd gegeven bevel, staan ter beoordeeling van den daarvoor aansprakelijken meerdere (art. 10, 3e lid R.K.) en niet van den mindere.

Deze heeft zijn recht van beklag (art. 13 R.K.), dat hem echter niet ontslaat van de verplichting om het bevel op te volgen. Het spreekt vanzelf, dat de mindere, wanneer hij daartoe gelegenheid heeft, vóór de uitvoering van het hem gegeven bevel zijn chef op de hoogte zal kunnen brengen.. Dit zal echter alleen mogelijk zijn, wanneer het hem gegeven bevel geen oogenblikkelijke uitvoeringshandeling noodig maakt.

Ik moge in dit verband nog op een tweetal punten wijzen, die n.m.m. een aanwijzing in de door mij voorgestane richting geven.

Art. 140 W.v.M.Sr. stelt door het gebruik van het woordje „hetzij” *naast* elkander het bevelen „met overschrijding van bevoegdheid” en het bevelen „in eene aangelegenheid, die vreemd is aan de belangen

van den dienst". Ligt hierin niet opgesloten de bestaanbaarheid van een bevel, niet vreemd aan de belangen van den dienst, doch wél met overschrijding van bevoegdheid gegeven, m.a.w. van het onbevoegd gegeven *dienst*bevel?

Art. 10 van het Dienstvoorschrift voor het Korps politietroepen zegt in het 2e lid, dat buiten de politietroepen staande officieren in het algemeen niet zijn gerechtigd, om aan de militairen van het Korps politietroepen rechtstreeks bevelen te geven, welke verband houden met de uitoefening van hun dienst. Zoodanige bevelen zijn dus in het algemeen *onbevoegd* gegeven bevelen. En toch volgt in het 4e en 5e lid van hetzelfde art. 10: „Bij het ontvangen van opdrachten „of bevelen, welke in strijd zijn met de taak van het Korps politie- „troepen of met andere ontvangen instructies, moet op behoorlijke „wijze de aandacht van den betrokken meerdere daarop worden ge- „vestigd. Handhaaft de meerdere daarna zijn opdracht of bevel, dan „voert de Commandant van het onderdeel — overeenkomstig de „eischen van de krijgstucht — de opdracht of het bevel uit. Hij is „alsdan verplicht dit ter kennis te brengen van zijn onmiddellijken „Chef van het K.Ptr. en van de autoriteiten, op wier verwachtingen „of voornemens die uitvoering invloed zou kunnen hebben.”

Wat hier dus voor de leden van een korps met een zoo bijzondere taak als gedragslijn wordt voorgeschreven, zou dat niet óók moeten gelden voor andere militairen?

Het is mijn stellige overtuiging, dat, daar de letter der wet een interpretatie van het begrip „dienstbevel” in den door mij aangegeven zin niet verbiedt, men in het belang van de krijgstucht ook aan het onbevoegd gegeven bevel, mits betrekking hebbende op een dienstaangelegenheid en mits niet strekkende tot het plegen van een strafbaar feit, gehoorzaamheid zal moeten eischen.

Het zal dus *kunnen* voorkomen, dat bij een onbevoegd gegeven bevel, dat door den mindere niet wordt opgevolgd, èn de meerdere èn de mindere worden gestraft. De eerste krachtens art. 140 W.v.M.Sr., de laatste krachtens art. 114 W.v.M.Sr.

Er zijn al genoeg grensgevallen voor den gehoorzaamheidsplicht. Men voege daar de bevoegdheidskwestie niet ook nog aan toe! Er is in het algemeen geen enkel dienstbelang, dat contrôle op den meerdere door den mindere wenschelijk maakt!

Ik laat nog geheel terzijde de kwestie, dat het practisch voor den mindere bijna nimmer zal zijn te doen, om zich over de bevoegdheid van den meerdere een oordeel te vormen.

In zijn hoogst interessante lezing heeft de Heer *Gielen* ons hedenochtend medegedeeld, dat het veelvuldig voorkwam tijdens den oorlog, dat militairen, die om een of andere reden straffen hadden ondergaan, vaak op eigen verzoek, in de gelegenheid werden gesteld zich te rehabiliteeren. Ik kan mij zulks levendig begripen, in het bijzonder in de gevallen, waarin lafhartig gedrag aanleiding tot de bestraffing was geweest. Om misverstand te voorkomen wil ik er echter, wellicht ten overvloede, op wijzen, dat dit geheel iets anders

is dan de door mij verworpen strafuitsluitingsgrond „betoonde moed na aanvankelijke lafhartigheid”. In de gevallen, door den Heer *Gielen* bedoeld, had de betrokkene zijn straf reeds ondergaan, terwijl daarentegen volgens het in Duitschland gehuldigde systeem vóór het vonnis aan den betrokkene gelegenheid kon worden geboden zich een strafuitsluitingsgrond „te verdienen”.

Tot slot moge ik mij nog een opmerking veroorloven naar aanleiding van punt 83 van het praeadvies van den Heer *Clavareau*. Ik ben er van overtuigd, dat deze opmerking door hem niet als een aanval in den rug zal worden beschouwd. En zelfs al ware dat het geval, dan vertrouw ik, dat hij als man van de lichte troepen zeer zeker aan den meest onverwachten aanval het hoofd zal kunnen bieden!

Trouwens, mijn opmerking beoogt niet zoozeer een aanval te zijn als wel een blijk van belangstelling voor het door hem aangeroerde punt. Ik heb mij namelijk afgevraagd, of een oplossing van de moeilijkheid, welke kan zijn gelegen in den geheimhoudingsplicht van den Officier van Gezondheid, wellicht kan worden gevonden door het inschakelen van de hogere militair-medische autoriteit. Het kenmerkende verschil tusschen den burgergeneeskundige en den militairen medicus is toch wel, dat eerstgenoemde niet, laatstgenoemde wèl in een hiërarchisch verband is ingeschakeld. Wellicht ware een procedure te ontwerpen, waarbij de hogere militair-medische autoriteit, ouder en zeker op militair, mogelijk óók op medisch gebied méér ervaren dan de betrokken Officier van Gezondheid, tot taak zou kunnen krijgen om te beoordeelen, welk van beide, beroepsgeheim of dienstbelang, zou moeten praevaleren.

Ik ontveins mij niet, dat met een dergelijke regeling alle moeilijkheden haar oplossing nog niet zouden hebben gevonden. Ik behoef slechts te denken aan den Officier van Gezondheid, die zich als eenige medicus aan boord van een vaartuig in volle zee bevindt, en aan het geval, dat een militair door een burgerarts wordt behandeld!

Maar gaarne zou ik dit punt aan mijn geachten mede-praeadviseur in overweging willen geven.

Hiermede, Mijnheer de Voorzitter, meen ik te mogen volstaan.

Mr. P. J. A. Clavareau, Reserve-Eerste luitenant der Huzaren (prae-adviseur):

Mijnheer de Voorzitter!

In de eerste plaats zij het mij vergund mijn dank uit te spreken voor de vriendelijke woorden, welke zijn gesproken.

Ook zou ik nogmaals den debaters dank willen zeggen, die mij de gelegenheid hebben gegeven tevoren van hun betoog kennis te nemen.

Bij de beantwoording ¹⁾ van hetgeen hedenmiddag is gezegd, zal ik herhaaldelijk de gedachten moeten doen vertoeven bij de zoo betreurenswaardige gebeurtenissen op Hr. Ms. De Zeven Provin-

¹⁾ Het in de vergadering mondeling gegeven antwoord is hierna op enkele punten uitgewerkt. C.

eiën. Ik wil echter vooropstellen, dat ik in geen enkel opzicht bedoel eenig oordeel uit te spreken over de officieren, die toen op dien oorlogsbodem aanwezig waren; om dat te kunnen doen ontbreken mij ten eenenmale de gegevens.

Den Heer *Rombach* kan ik, onder verwijzing naar hetgeen de Heer *De Graaff* zoeven heeft opgemerkt, in het algemeen een *bevestigend* antwoord op de door hem gestelde vragen geven. Voorzichtigheid blijft den iurist hierbij echter voortdurend geboden, omdat een beroep op wettelijk voorschrift wel niet altijd voldoende zal zijn (vgl. nos. 63 en 64 van mijn praeadvies), en omdat het, wanneer een beroep op overmacht moet worden gedaan, in veel sterkere mate dan bij een beroep op wettelijk voorschrift gaat om een taxatie van de waarde van rechtsbelangen (vgl. no. 14 van mijn praeadvies).

Teneinde een oplossing te verkrijgen, welke mij in vele gevallen beter zou bevredigen, zou het noodig zijn den civielen instanties met betrekking tot tal van aangelegenheden het recht te ontnemen om voorschriften te geven, welke ook voor de weermacht bindend zijn. De onderhavige voorschriften zouden daardoor voor de weermacht slechts aanwijzingen voor de door militairen te volgen gedragslijn zijn, en niet-opvolging van die aanwijzingen zou slechts een eigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp kunnen opleveren.

Eén ding schijnt mij in dit verband nog van bijzonder gewicht: wanneer onderdeelen der weermacht een taak der politie krijgen te vervullen, moeten zij ook over *alle* bevoegdheden beschikken, welke aan de politie tot het aanwenden van geweld worden toegekend; dan moet het militair belang geen criterium meer zijn.

Aan Kapitein *Van Heuven* geef ik toe, dat mijn uitlegging van art. 135 W.v.M.Sr. eenigszins geforceerd is. Bij een andere uitlegging is het echter m.i. onvermijdelijk tot de conclusie te geraken, dat wetswijziging niet lang mag uitblijven.

De Heer *De Graaff* heeft de verplichting tot geheimhouding van de Officieren van Gezondheid ter sprake gebracht, een onderwerp, dat in mijn praeadvies is aangeroerd in de nos. 83 en 96 en in noot 70. Het komt mij voor, dat spreker's suggestie ernstige overweging verdient. Daar echter zal moeten worden vermeden, dat de militair, die zich op eigen kosten door een burgergeneesheer laat behandelen, in betere conditie komt dan zijn collega's, zal het waarschijnlijk noodig zijn hiertoe in de Wet, regelende de uitoefening der Geneeskunst, een voorziening op te nemen. Het nemen van de beslissing in kwestie ware m.i. op te dragen aan de Inspecteurs van de Geneeskundigen Dienst ten aanzien van alle tot hun onderdeel der weermacht behorende militaire patiënten; voor zover het dienstangelegenheden betreft ook ten aanzien van militaire patiënten met groot verlot. Voor de overzeesche gebiedsdeelen zouden nog eenige bijzondere regelingen noodig zijn.

Ik kom nu tot het eerste gedeelte van de opmerkingen van den Heer *Franken*. Wat betreft de rectificatie van mijn definitie van het begrip „onwettig bevel”, zou ik nog willen opmerken, dat no 98 van mijn praeadvies werd geschreven, voordat ik no 24 (door een drukfout abusievelijk 25 genummerd) aanvulde met de later onvolledig gebleken definitie; van eenige verandering van meening is hierbij geen sprake.

Met mijn aanhaling van de sententie van het Indische H.M.G. in zake de officieren van Hr. Ms. De Zeven Provinciën heb ik niet beoogd te zeggen, dat het Hof een keuze tusschen artt. 40 en 43 Sr. zou hebben gedaan — het Hof heeft dat juist uitdrukkelijk *niet* gedaan — maar heb ik er alleen op willen wijzen, dat de *bescherming* van art. 43, lid 2, Sr. niet altijd opgaat.

Wat verder het practijk-geval van den Heer *Franken* betreft, ik kan hem in de uitwerking daarvan niet volgen. Art. 143 W.v. M.Sr. verplicht immers tot het nemen van de door het belang der zaak gevorderde maatregelen van geweld. Daarbij is den C.Z. het recht toe te kennen *aanwijzingen* te geven over de vraag, welke maatregelen van geweld door dit artikel worden vereischt. Het eindoordeel berust echter bij den rechter. Daarom kan ik mij zeer goed voorstellen, dat een werkanalyse, door den C.Z. vastgesteld, onbevoegdlijk is gegeven voor het geval van muiterij, maar bevoegdlijk voor het geval van collectieve dienstweigering, omdat het belang der zaak dan inderdaad geen verdergaande maatregelen van geweld vordert.

Overigens bereikt de Heer *Franken* langs den weg van art. 40 Sr. grootendeels hetzelfde resultaat, als ik langs den weg van art. 43 Sr. De vraag 40 of 43 is ten slotte vooral een vraag van *constructie*. Ik kan dan ook in het geheel niet zeggen, dat het volgen van den weg van art. 40 Sr. niet zou zijn geoorloofd. Wel acht ik het onjuist den anderen weg af te sluiten. Art. 114 W.v.M.Sr. is weliswaar posterieur aan art. 43 Sr., maar dat is m.i. alleen nog niet voldoende om art. 43 Sr. niet te behoeven toe te passen. De „ambtsdwang” van den Heer *Franken* vind ik te *kunstmatig*, en door het woordje „*eenig*” in art. 114 W.v.M.Sr. niet voldoende gemotiveerd. Het komt mij dan ook voor, dat de opvatting van den Heer *Franken* ten slotte op een petitio principii neerkomt: waarom derogeert het woordje „*eenig*” aan art. 43 Sr.? Omdat art. 43 Sr. door dat woordje wordt geëlimineerd.

Belangrijker is m.i. de vraag, of de bepaling van art. 43 Sr. voor het militaire recht onbevredigend is; of die inderdaad medebrengt, dat de verplichting om te gehoorzamen te spoedig ophoudt. Ik heb in mijn no 120 betoogd van niet. De opvatting van den Heer *Franken* brengt rechtsonzekerheid mede, doordat men dan een grens moet trekken tusschen verboden handelingen, die wèl, en andere, die nièt op bevel moeten worden verricht. Mijn redeneering is te meer aanvaardbaar, omdat een bevel tot het verrichten van een verboden handeling niet meer onwettig is, wanneer de meerdere

door overmacht (artt. 38 W.v.M.Sr., 40 Sr.) is gerechtigd dat bevel te geven. Bij het schrijven van mijn praeadvies wist ik van geen ongelukken, waar art. 43 Sr. in de practijk toe zou hebben geleid; sedert heb ik slechts van één geval gehoord, dat wellicht tot het plaatsn van een vraagteken zou moeten nopen.

In aansluiting hieraan zou ik een oogenblik willen stilstaan bij het artikel, dat de Heer *Zeeman* in het September-nummer van het M.R.T. heeft doen verschijnen onder den titel „*De officierseed*”¹⁾. Er schijnt over deze vraagstukken thans n.l. iets in de lucht te zitten. De Heer *Zeeman* dan acht officieren verplicht (en door overmacht gewettigd) een door of namens de Koningin gegeven bevel boven de Wet te laten praevaleeren: trouw aan de Koningin geldt boven gehoorzaamheid aan de Wet.

Al dadelijk rijzen twee practische bezwaren: er wordt verschil gemaakt tusschen officieren en andere militairen, en de stelling van den Heer *Zeeman* kan niet gelden voor door anderen dan de Koningin gegeven onwettige bevelen, want dan ligt het vermoeden meer voor de hand, dat H.M. die bevelen niet zal goedkeuren; ook de Koningin heeft immers een eed afgelegd.

Maar deze bezwaren kunnen niet overwegen. Er zou inderdaad veel voor het standpunt van den Heer *Zeeman* zijn te zeggen, *indien* men, zooals Schrijver heeft gedaan, in deze materie *rechtshistorisch* zou mogen redeneeren. Wel blijft dan nog de moeilijkheid, dat art. 43, lid 1, Sr. — dat ik nu eenmaal toepasselijk acht — slechts straffeloosheid garandeert, indien het ambtelijke bevel bevoegdelyk is gegeven. En het gaat mij wel wat ver om officieren daarnaast op grond van overmacht in het algemeen gerechtigd te achten tot het óók straffeloos nakomen van bepaalde onbevoegdelyk gegeven ambtelijke bevelen. Weliswaar acht ik evenals de Heeren *Franken* en *Zeeman* in dergelijke gevallen straffeloosheid op grond van art. 40 Sr. denkbaar, maar ik zou daar niet gaarne een geheel systeem op baseeren.

Doch ik ontken, dat men in deze materie rechtshistorisch mag redeneeren. Dat komt, omdat ik de staatsrechtelijke visie van *Prof. De Savornin Lohman*, die door den Heer *Zeeman* wordt gevolgd, niet deel. De tegenwoordige positie van de Kroon moet m.i. uit de Grondwetsherzieningen van 1848 en 1887 worden afgeleid; aan hetgeen daarvóór is geschied, kan op dit gebied slechts weinig waarde worden toegekend. En het praevaleeren van den eed past niet meer in ons huidige staatsrechtelijke stelsel.

Bezie ik ten slotte van mijn standpunt den officierseed of -belofte, de trouw aan de Koningin, de gehoorzaamheid aan de Wet en de onderwerping aan de Krijgstucht, dan vind ik geen reden om dezen anders dan als één geheel te beschouwen. En dan levert de eed *geen* basis op om aan onwettige bevelen te gehoorzamen.

¹⁾ *J. H. Zeeman* in M.R.T. XXXIII, 45.

De Heer *Van 't Hof* heeft een standpunt ingenomen, dat in (minstens) één geval, n.l. art. 143 W.v.M.Sr., opheffing van de eventueel bestaande verplichting tot ongehoorzaamheid medebrengt. Het merkwaardige is nu, dat — naast verscheidene andere gebeurtenissen in binnen- en buitenland — juist hetzelfde betreurenswaardige voorval den Generaal *Dormaar*¹⁾ aanleiding heeft gegeven tot zijn betoog, dat die verplichting in onze wetgeving steviger behoort te worden verankerd. Hoewel ik, zooals dadelijk zal blijken, deze laatste meening niet kan deelen, meen ik mij tegenover den Heer *Van 't Hof* op den Generaal *Dormaar* te mogen beroepen. Wanneer aan een bevel tot niet-optreden onder alle omstandigheden zou moeten worden gehoorzaamd, zou het te gemakkelijk worden voor een (waarnemend-) commandant, die ter plaatse zelfstandig is, om, zij het ook onopzettelijk en met de beste bedoelingen, het actieve handelen, dat dringend is vereischt, tegen te houden.

Er is geen reden om in het geval, dat ter sprake is gebracht, de verplichting tot ongehoorzaam zijn anders te regelen dan in het algemeen²⁾.

Wat voorts den Officier van Gezondheid aan boord van Hr. Ms. De Zeven Provinciën betreft, zal ik den Spreker niet in dit speciale geval volgen. Stellig zou het voor de dokters prettig zijn, indien zij hun verplichtingen duidelijk in de Wet zouden zien neergelegd. Maar dat kan in de Nederlandsche Wet feitelijk alleen geschieden voor optreden tegen verzetslieden en muiters. Want verder worden de verplichtingen van den Officier van Gezondheid door het volkenrecht geregeld. Alleen met betrekking tot verzetslieden en muiters zou ik echter geen wettelijke regeling willen aanbevelen. Bovendien is het veel gemakkelijker om een wettelijke regeling te vragen dan te zeggen, hoe deze precies zou moeten luiden.

Ik moet intusschen nog verder op het betoog van den Generaal *Dormaar* ingaan. De Generaal heeft zich in de eerste plaats door *militair-psychologische* overwegingen laten leiden: de iuristen zeggen nu wel, dat — ook volgens onze wetgeving — in bepaalde gevallen ongehoorzaamheid plicht is, maar wat heeft de *man* daaraan? Die moet uit de Wet kunnen lezen, dat hij in bepaalde gevallen niet behoeft en zelfs niet behoort te gehoorzamen, d.w.z., dat hij wordt gestraft, indien hij in die gevallen wel gehoorzaamt. Anders is niemand van het recht van en de plicht tot ongehoorzaamheid op de hoogte en wordt dus ook gehoorzaamd in die gevallen, waarin zulks niet zou behooren te geschieden. Vandaar, dat

¹⁾ Geciteerd in noot 28 van mijn praeadvies. De generaal heeft zijn betoog nog aangevuld in I.M.T. 1937, 789, wederom onder den titel: „*De kunst van ongehoorzaam zijn*”.

²⁾ Tot mijn spijt is mij later gebleken, dat ik den Heer *Van 't Hof* hiermede ten aanzien van art. 143 W.M.Sr. wel zeer in het kort heb beantwoord (bovendien was mijn antwoord naar ik meen in de vergadering nog iets korter). Vgl. niettemin de re- en dupliek hierna.

de Generaal ten slotte het navolgende wetsartikel¹⁾ heeft opgesteld, in het Nederlandsche W.v.M.Sr. in te voegen als art. 114a:

- „(1) De militair,
 „1e. die gehoorzaamt aan een bevel, waarvan hij kan weten, dat „de uitvoering strafbaar is;
 „2e. of die gehoorzaamt aan een bevel, waarvan de uitvoering „kennelijk in strijd is met de belangen van den dienst, de krijgsmacht of van den Staat;
 „3e. of die zonder bevelen zijnde niet uit eigen aandrang handelt in het belang van den dienst, de krijgsmacht of van den Staat;
 „wordt, indien daaruit eenig nadeel is voortgekomen, gestraft „in het 1e. geval als de medeplichtige,
 „in het 2e en 3e geval met gevangenisstraf van ten hoogste vier „jaren (Indisch „tarief”? — C.).
 „(2). Indien de in het (1e) lid onder 2e en 3e omschreven feiten „zijn gepleegd in tijd van oorlog, wordt hij gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijftien jaren.
 „(3) De militair is verplicht den meerdere zoo spoedig mogelijk „bekend te maken met zijn niet-gehoorzamen aan het van hem „ontvangen bevel en met de door hem genomen maatregelen.
 „(4) Het nalaten van de in het (3e) lid gestelde verplichting is „strafbaar ingevolge artikel 132:

De verschillende iuridische bezwaren, welke ik tegen dit artikel gevoel, zal ik niet opnoemen, omdat zij de hoofdzaak niet betreffen.

Wel bedenke men, dat de Generaal zijn wetsartikel óók heeft geformuleerd met het oog op de bijzondere casusposities „veranderde omstandigheden” en „tegenstrijdige bevelen” (door mij in mijn praeadvies resp. behandeld in nos. 28—29 en 30—36d), welke hedenmiddag niet ter sprake zijn gekomen. Ik zal op die gevallen thans niet verder ingaan; zij slechts gezegd, dat naar mijn gevoelen met art. 12 R.K. alleszins kan worden volstaan, al is het dan ook, dat dit artikel eenvoudiger en voor den man begrijpelijker ware te redigeeren.

Maar is in het algemeen, dat wil m.i. zeggen met het ook op het juiste en meest doelmatige gebruik van 's lands effectieven, invoering van een artikel, als door Generaal *Dormaar* opgesteld, gewenscht? Wellicht bestaat op dit punt verschil tusschen de weer-

¹⁾ Een secundaire kwestie is, dat de opneming van een artikel in het W.v.M.Sr. den man feitelijk niet verder brengt. Want die leest het Wetboek niet. Daartoe zou men tevens tot opneming in het R.K. moeten overgaan (mits in leesbare redactie!). Intuschen heeft *Prof. Eigeman* in M.R.T. II, 190 (nagevolgd door Kapitein *Schmitz* in I.M.T. 1935, 322), het invoeren van een reglementaire bepaling bepleit, juist om *niet* over te gaan tot vastlegging van het ongehoorzaamheidsbeginsel in het W.v.M.Sr. In zijn zes jaar tevoren verschenen dissertatie had *Prof. Eigeman* op het standpunt gestaan, dat thans door Generaal *Dormaar* wordt ingenomen.

macht overzee, welke hoofdzakelijk uit lang dienende vrijwilligers bestaat, en die hier te lande. Doch aan onze dikwijls eigenwijze dienstplichtigen zou ik zeker géén speciale ongehoorzaamheidsbepaling in handen willen geven.

Iuridisch bezien zijn, naar ik meen in mijn praeadvies te hebben uiteengezet, de bestaande bepalingen voldoende. Zou men al iets verder willen gaan, dan zou m.i. hoogstens in aanmerking kunnen komen in de „Leidraad voor het onderricht met betrekking tot de wettelijke bepalingen betreffende de ondergeschiktheid” iets — niet te veel — omtrent deze ongehoorzaamheid op te nemen.

Verwerp ik dus in zooverre het betoog van Generaal *Dormaar*, een wetswijziging, als door den Heer *Van 't Hof* voorgestaan, welke wijziging in den bestaanden iuridischen toestand zou brengen, meen ik evenzeer, en zelfs met klem, te moeten afwijzen.

Ik keer nu echter nog tot den Heer *Franken* terug, die art. 43 Sr. in deze gehoorzaamheidsconflicten meent te moeten elimineeren. Niet-gehoorzamen aan onbevoegdelyk gegeven bevelen tot het verrichten van verboden handelingen — en de verplichting daartoe zou zich volgens het Indische H.M.G. immers op Hr. Ms. De Zeven Provinciën (kunnen) hebben voorgedaan — is dan slechts op grond van art. 40 Sr. gerechtvaardigd te achten. Hierdoor sluit men het recht van en de plicht tot ongehoorzaamheid op zoo'n enge wijze in, dat naar ik vrees de suggestie van Generaal *Dormaar* ten slotte wel zou *moeten* worden gevolgd.

De Heer *Franken* was evenwel van meening, dat iedere officier op Hr. Ms. De Zeven Provinciën had moeten begrijpen, dat het aanwenden van middelen van geweld *plicht* was. Ja, heeft Generaal *Dormaar* al eerder geantwoord, maar zij hebben dat (op één na) *niet* begrepen, dus moet het W.v.M.Sr. worden aangevuld.

Het komt mij voor, dat de conclusie-*Dormaar* onafwijsbaar wordt in het systeem-*Franken*. Voor mijn eigen systeem meen ik de bezwaren daartegen te kunnen laten overwegen. Moeten dan, vooral tegenover officieren, veel theorieën worden gehouden over de mogelijkheid van ongehoorzaam zijn, dus in den geest-*Dormaar*? Het opzettelijk houden van dergelijke theoriën zou ik niet te zeer willen aanbevelen; het vraagstuk der ongehoorzaamheid kan beter aan de orde worden gesteld aan de hand van te bestudeeren episodes uit de krijgsgeschiedenis (vooral voor onze overzeesche gebiedsdeelen uiteraard met inbegrip van de koloniale krijgsgeschiedenis) ¹⁾.

Ter beantwoording van Kapitein *Spruijt*, die art. 140 W.v.M.Sr.

¹⁾ Dit laatste voeg ik aan mijn antwoord ter vergadering toe vooral naar aanleiding van een opmerking, welke Generaal *Dormaar* zoo welwillend was mij te doen geworden. De Generaal noemde daarbij ook het drama van Willemstad, beschreven door *Mr. B. de Gaay Fortman* in De West-Indische Gids XII, 85 en 510 (vgl. ook Ned. H.M.G. 14 Oct. 1930 M.R.T. XXVI, 329 met onderschrift en *Mr. J. Tuinstra* in M.R.T. XXVII, 103).

heeft ter sprake gebracht, zou ik in de eerste plaats naar het betoog van mijn geachten mede-praeadviseur willen verwijzen. Daarbij zijn de gedachten uitgegaan naar wat ik het standpunt-*Veegens* (door mij bestreden, vgl. mijn praeadvies nos. 109—112) zou willen noemen: de plicht tot gehoorzamen vervalt bij onbevoegd gegeven bevelen, ook indien *niet* het verrichten van een *verboden handeling* wordt gelast. Ik heb wat dit betreft weinig aan mijn schriftelijke uiteenzetting toe te voegen. Ook de Heer *Franken* heeft de opvatting-*Veegens* niet kunnen deelen. Ik zou den Heer *Franken* nu evenwel willen vragen, of zijn visie omtrent het uitgesloten zijn van art. 43 Sr. niet evenzeer tot het standpunt-*Veegens* als tot het standpunt-*Dormaar* leidt: de uitsluiting van art. 43 Sr. moet ten gevolge hebben, dat naar andere criteria wordt gezocht.

Overigens komen ten slotte de bezwaren, welke tegen den Heer *Veegens* zijn aan te voeren, op hetzelfde neer als die tegen Generaal *Dormaar*: de primaire plicht van gehoorzamen wordt te zeer in het gedrang gebracht.

Prof. Kranenburg zou ik willen antwoorden, dat zich bij het verlenen van militairen bijstand principiëel drieërlei rechtstoestand laat denken:

- a. bij verschil van meening beslist steeds het civiele gezag;
- b. bij verschil van meening beslist steeds het militaire gezag;
- c. het recht om bij verschil van meening een beslissing te nemen is tusschen het civiele en het militaire gezag verdeeld.

Rechtstoestand *c* is zooals ik in no. 71 en noot 56 van mijn praeadvies aangaf tot 1913 de opvatting van ons Ministerie van Oorlog geweest en heeft gezaghebbende verdedigers gevonden in Generaal *Sabron* en den Heer *Eysten*.

Sinds 1913 huldigt ons legervoorschrift opvatting *a*, welke ook naar mijn gevoelen het meest met onze huidige wetgeving harmonieert. Zooals ik reeds in no. 75 van mijn praeadvies betoogde, voert deze rechtstoestand echter tot het vrij veelvuldig noodzakelijk worden van ongehoorzaamheid. Ware die noodzakelijkheid in een oorlog tegen een buitenlandschen vijand even frequent, zoo zou ik niet hebben gearzeld mij aan Generaal *Dormaar* gewonnen te geven en de opneming van een ongehoorzaamheids-bepaling in onze wetgeving te bepleiten.

Iure constituendo acht ik rechtstoestand *c* reeds hierom te veroordeelen, omdat hij leidt tot de aanwezigheid van twee kapiteins op één koopvaardijship. Resteert dus het doen van een keuze tusschen rechtstoestanden *a* en *b*. En dan kan slechts rechtstoestand *b* mijn instemming hebben, zooals ik zoo dadelijk in mijn antwoord aan den Heer *Strick van Linschoten* nader zal uiteenzetten. Intusschen heeft *Prof. Kranenburg* in dit verband — naar ik meen ter belichting van de bezwaren, welke aan rechtstoestand *a* zijn verbonden — gesproken over het toekennen van bevoegdheden aan den commandant van het *technische* middel. Hoewel ik dit betoog grootendeels

kan volgen, wil het mij voorkomen, dat het eigenaardige van het verleenen van bijstand door de weermacht niet zoo zeer is gelegen in het zijn van een *technisch* middel als wel in het zijn van een middel van *zeer bijzonder karakter*: het is *het Rijk*, dat ingrijpt, het moet een *ultima ratio* blijven, en het *personeel* van het middel mag — althans hier te lande — wegens de wijze waarop en het doel waarvoor het is gerecruteerd, slechts worden ingezet, wanneer voortdurend wordt bedacht, *dat het voor dit gebruik feitelijk niet is bestemd*.

De Heer *Strick van Linschoten* heeft omtrent de uit artt. 219 en 220 Gemeentewet voortvloeiende bevoegdheden des burgemeesters een systeem ontwikkeld ¹⁾, dat zeer verleidelijk is, maar dat ik niettemin niet vermag te volgen. De Heer *Strick* heeft m.i. het overduidelijke systeem van *Prof. Oppenheim* ²⁾ niet kunnen omverwerpen, aan wien ik een enkel argument ga ontleenen. Art. 219 Gemeentewet spreekt over bevelen, art. 220 over voorschriften. Deze tegenstelling moet een beteekenis hebben. Die is slechts te verkrijgen door het begrip bevelen in beperkten zin op te vatten, n.l. bevelen binnen het raam der wetgeving. Anders trouwens zou de bepaling omtrent de voorschriften geen zin hebben en zou de eerstgenoemde wetsbepaling naar de woorden van *Prof. Oppenheim* met het *abc* van het Nederlandsche staatsrecht overhoop liggen. Hier komt bij, dat den wetgever bij de wijzigingswet van 1931 stellig het staatsrechtelijke beeld van *Prof. Oppenheim* voor oogen heeft gestaan; mogen wij daar dan thans nog van afwijken?

Ik mis de gelegenheid den Heer *Strick* te volgen in de vele botsingen, welke hij ducht met bepalingen van onze uitgebreide bijzondere wetgeving ¹⁾. Wel zou ik er echter op willen wijzen, dat ook bij aan-

¹⁾ Men vgl. ook het artikel van den Heer *Strick* in Gemeentebestuur 1934, 532.

²⁾ *J. Oppenheim - C. W. van der Pot Bz., Het Nederlandsche Gemeenterecht* II, 5e dr., Haarlem 1928 blz. 312 vlgg. Men vgl. in het algemeen over het verleenen van militairen bijstand de literatuur, geciteerd in noten 53-55 van mijn praeadvies, en ook *Dr. L. A. Kesper* in *Orgaan der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap* 1930-1931, 5-23.

¹⁾ Niettemin zij het mij op enkele punten — nog afgezien van bepalingen gelijk artt. 12 en 30 der Wet van 1899 — vergund nog iets op te merken.

Art. 9, lid 2, Grondwet bepaalt, dat de uitoefening van het recht van (vereening en) vergadering door de Wet wordt geregeld en beperkt. Men behoeft hier het woord „Wet” slechts in materiëelen en niet in formeelen zin op te vatten om te verkrijgen, dat de burgemeester, hetzij op grond van art. 219, hetzij op grond van art. 220 Gemeentewet, dit „grondrecht” mag aantasten. Het is immers niet noodzakelijk om de regeling, welke in artt. 18 en 19 der Wet van 1855 is neergelegd, als uitputtend te beschouwen.

Voert men mij tegemoet: waarom kan de gewone gemeentelijke wetgever dat dan ook niet doen, dan antwoord ik: het is practisch niet goed denkbaar, dat een dergelijke verordening van blijvend karakter niet op een door de Grondwet niet-toegelaten verbod van vergadering zou neerkomen. Maar het komt mij voor, dat voor den burgemeester binnen de

vaarding van het standpunt-*Oppenheim* de burgemeester — en bij staat van oorlog of van beleg dus ook het militaire gezag — bevoegd is te achten om bij voorschrift ex art. 220 Gemeentewet van gemeentelijke verordeningen af te wijken: de burgemeester is in dit geval „ebenbürtig” met den raad.

De Heer *Strick* heeft verder betoogd, dat de wetswijziging van 1931 de contrôlebevoegdheid van den rechter niet alleen ten aanzien van art. 220, maar ook ten aanzien van art. 218 Gemeentewet heeft benooid, hetgeen van groot belang zou zijn voor de toepassing van de artt. 357 Sr. en 71 W.M.Sr. Ik meen analogische toepassing van art. 220, laatste lid, Gemeentewet echter te moeten afwijzen en aan die bepaling daarentegen een argumentum a contrario te moeten ontleenen. Want de administratieve rechtsgang, dien art. 220 kent, is vrij uitgebreid, terwijl die van art. 218 zeer summier is en het volgen daarvan in de practijk geheel afhankelijk zal zijn van het initiatief van den Minister van Defensie, die aan de te nemen beslissing terstond politieke consequenties kan verbinden.

De verhouding van het civiele gezag tot het militaire gezag heb ik in mijn praeadvies aangeroord, omdat deze — zooals reeds ter sprake kwam — naar de huidige wetgeving een bron van gevallen van overmacht dreigt te worden. Ter beantwoording van den Heer *Strick* thans het navolgende.

De redenen, waarom de weermacht onder haar eigen meerderen behoort te blijven, zijn m.i. zoowel van *tactischen* als van *psychologischen* aard.

Voor wat de *tactische* zijde van dit vraagstuk betreft, bedenke men, dat bij het verlenen van militairen bijstand massaal optreden noodig zal zijn. De oorzaken daarvan zijn:

- a. dat het al ver met de wanorde is gekomen, wanneer de weermacht te hulp komt;
- b. dat de weermacht zich naar haar karakter beter voor massaal optreden leent;
- c. dat een ander optreden vanwege opleiding en geoefendheid tegenover den troep veelal zelfs niet verantwoord is te achten.

En de politieautoriteiten zijn op het geven van leiding bij dit massale optreden *niet* ingesteld. Verder brengt massaal optreden mede, dat een of meer zwaartepunten moeten worden gekozen, en dat somtijds zelfs een keuze moet worden gedaan uit de te beschermen ob-

Grondwettelijke grenzen mogelijkheden om op doeltreffende wijze in te grijpen aanwezig zijn.

Men vgl. verder over het verbieden van vergaderingen *Mr. H. Nauta* in N.J.B. 1934, 65 (die m.i. geheel over het hoofd ziet, dat art. 9, lid 2, Grondwet uitdrukkelijk *beperking* van het recht van vergadering toestaat; vgl. ook dezen schrijver in W. 12792) en de hoofdartikelen in De Gemeentestem 4300 en 4301.

Voor wat het verkeer betreft, zal de burgemeester in het nieuwe art. 29 Wegenverkeerswet (voor den staat van oorlog of van beleg houdt deze Wet in art. 45 bijzondere regelingen in) een basis vinden om de politie te doen ingrijpen.

jecten. Dat naar eisch te doen is zeer moeilijk voor iemand, die zelf in het gemeentelijke bedrijf zit.

Psychologische redenen voeren tot dezelfde conclusie. Want hoezeer de onderdeelen der weermacht ook onder het bevel der *gemeentelijke* autoriteiten mogen zijn gesteld, het publiek blijft het welslagen en vooral ook het eventueele mislukken van het optreden der weermacht ten bate, resp. ten laste van het *Rijk* brengen. Dan moeten ook de Rijksautoriteiten zelf de verantwoordelijkheid mogen dragen. *En in geen geval mag het belang van het prestige der weermacht worden onderschat.*

Dit brengt mij op het bezwaar, dat tegen het optreden van een burgemeester — en eventueel ook van een loco-burgemeester — zoo weinig door hogere autoriteiten kan worden gedaan. Een militaire commandant kan gemakkelijk van zijn functie worden ontheven, een burgemeester niet. Practisch zal veelal slechts de afkondiging van den staat van beleg uitkomst kunnen brengen, maar dan moeten ook alle gevolgen daarvan intreden.

Ongetwijfeld zullen vele burgemeesters de juiste man op de juiste plaats blijken te zijn. Maar verwacht moet worden, dat een aantal burgervaders tekort zal schieten. Het is onnoodig in dit verband aan burgemeesters van een *bepaalde* politieke oriëntering te denken. Want het groote gevaar is, dat een burgemeester het noodig vindt een gedeelte der ingezetenen — wellicht zelfs politiek gesproken zijn tegenstanders — naar de oogen te zien. Ook dit is een reden, die het gewenscht maakt, dat ernstig optreden wordt geleid door iemand, die buiten de plaatselijke politiek staat.

Geldt dit alles evenzeer voor Nederlandsch-Indië? Van hieruit bezien zou men denken, dat zulks toch in eenigszins mindere mate het geval zou moeten zijn. Echter is daar te lande bereids het kalf verdronken. Ik doel hiermede op het berucht geworden incident uit het jaar 1924 nabij Tangerang, waarbij de door den betrokken ambtenaar-B.B. gevolgde gedragslijn tot droevig resultaat leidde: één doode en vier gewonden onzerzijds, 27 gevallen bij de verzetslieden ¹⁾. Slechts pro memorie stel ik de vraag, of er nog speciale factoren zijn, welke bij dergelijke aangelegenheden een handicap voor de ambtenaren-B.B. vormen en zijn te vergelijken met hetgeen naar ik boven besprak hier te lande het optreden der burgemeesters in nadeeligen zin kan beïnvloeden.

Merkwaardig is nu vooral de bijkans volkomen omwenteling, welke zich sedert heeft voltrokken in de op dit stuk bestaande Indische

¹⁾ Vgl. over dit incident Wetenschappelijk Jaarbericht van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap (W.J.) 1924, 422 en 423, Generaal *Dormaar* in extra-bijlage I.M.T. 1934 no 11. Generaal *Dormaar* was zoo vriendelijk mijn aandacht nog op deze aangelegenheid te vestigen, waardoor ik een lacune in mijn praeadvies en in mijn antwoord ter vergadering kan aanvullen. Overigens zij vermeld, dat bij dit Tangerang-sche geval ongehoorzaamheid van den militairen commandant aan het civiele gezag — onafhankelijk van de vigeerende bepalingen omtrent het hebben van de leiding — ook zeer goed te verdedigen zou zijn geweest.

wettelijke bepalingen. Tijdens het genoemde incident was van kracht een regeling, vastgesteld bij Besluit van den G.G. van 7 Nov. 1923, Ind. S. 536, welke in vrijwel elk opzicht beantwoordde aan hetgeen ik in mijn antwoord aan *Prof. Kranenburg* rechtstoestand *a* heb genoemd. Slechts wanneer de militaire gezaghebbende van oordeel zou zijn (art. 4 lid 5),

„dat de uitvoering van de hem door den bestuursambtenaar gegeven „opdracht in onverantwoordelijke mate in strijd is met de militair-„technische eischen van den troep”, kan de militaire aanvoerder weigeren de gegeven bevelen op te volgen.

Bij Besluit van den G.G. van 20 Juni 1927, Ind. S. 345, is nu welhaast tot rechtstoestand *b* overgegaan. De nieuw vastgestelde regeling kent n.l. de volgende bepalingen:

„§ 2. Bijstand van legerafdeelingen ingeval van onlusten of gevaar daarvoor.”

„Art. 6. (1) Ingeval van onlusten of gevaar daarvoor, voldoet „het militaire gezag onmiddellijk aan het verzoek om bijstand van „het burgerlijk gezag.

„(2) De aard en de sterkte der troepen worden door het militaire „gezag bepaald na raadpleging van den burgerlijken gezaghebbende, die het verzoek om militairen bijstand deed.

„Art. 7. (1) Het burgerlijk gezag behoudt de algemeene leiding „tot op het oogenblik, waarop het den militairen bevelvoerende „opdraagt een door het burgerlijk gezag zoo duidelijk mogelijk te „omschrijven doel te bereiken. Het aanvaardt de algeheele leiding „wederom als naar zijn inzicht het gestelde doel is bereikt.

„(2) Het pleegt bij de uitoefening van de leiding zoo mogelijk „voortdurend overleg met den militairen bevelvoerende.

„Art. 8. (1) De militaire bevelvoerende beslist omtrent hetgeen „tot bereiking van het door het burgerlijk gezag gestelde doel moet „worden verricht, met name omtrent de vraag of en zoo ja welk „gebruik van de wapenen moet worden gemaakt.

„(2) Het burgerlijk gezag is verplicht zijn medewerking te ver-„leenen in alles, wat de militaire macht tot een snelle bereiking „van het haar gestelde doel in staat kan stellen, en zich strikt te „onthouden van eenigerlei inmenging in de militaire leiding, rus-„tende de verantwoordelijkheid daarvan geheel op den militairen „gezaghebbende.

„Art 9. Wordt de militaire macht aangevallen, ernstig in hare „veiligheid bedreigd, dan wel in de uitoefening van hare taak of „in hare beweging gewelddadig belemmerd, dan is de bevelvoerende „bevoegd om ter beveiliging van zijn troep van de wapenen ge-„bruik te doen maken ook zonder dat hem, door het stellen van „een bepaald doel als aangegeven in artikel 7, uitdrukkelijk op-„dracht tot militaire actie was gegeven.”

Alleen door het stellen van nauwbegrensde doelen zou het B.B. nog min of meer rechtstoestand *c* in het leven kunnen roepen.

Deze regeling houdt verder in, dat bij het verleenen van bijstand anders dan voor onlusten de leiding bij het burgerlijk bestuur berust. Maar hiervoor is in art. 11, lid 5, nog (ongeveer) behouden het uit de oude regeling reeds aangehaalde art. 4, lid 5. Dit betreft een soort bijstand, welke met specifiek Indische toestanden verband houdt.

Laat het moederland uit het drama-Tangerang dezelfde les trekken, nog bijtijds den put dempen en de beginselen van § 2 van het Besluit van den G.G. van 1927 overnemen ¹⁾!

De Heer *Franken* en Kapitein *Spruijt* hebben ontkend, dat het beginsel „geen straf zonder schuld” in het militaire tuchtrecht toepassing zoude moeten vinden. Tegenover den Heer *Franken* zou ik willen opmerken, dat ik ook bij de eigenlijke krijgstuchtelijke vergrijpen in voldoende mate een bepaalden „Tatbestand” aanwezig zie, nl. het naar de woorden van art. 2, 1e W.K. strijdig zijn met een dienstbevel (of met een dienstvoorschrift, indien dat bestaat!) of het onbestaanbaar zijn met de militaire tucht of orde. Naar de redactie van art. 2 W.K. is dit immers een *feitelijk* bestanddeel; het moet op het vergrijp en niet op den dader betrekking hebben.

Verder kan ik weinig meer doen dan het betoog van no. 170 van mijn praeadvies te herhalen. Van de onaanvaardbaarheid van het beginsel „geen straf zonder schuld” heeft men mij nog niet overtuigd; dus blijf ik het aanvaarden. En daartoe is het doelmatig (vgl. no 168) om van het begrip strafuitsluitingsgrond gebruik te maken.

„Das freie Ermessen” van den strafoplegger is in mijn opvatting op een wat beperkt terrein aangewezen. Maar dat „Ermessen” is ook geen postulaat.

U veroorlove mij nog een slotopmerking. Wanneer het onderwerp „strafuitsluitingsgronden” een dertig jaar geleden aan de orde was gesteld, zou het debat ongetwijfeld veel dogmatischer zijn geweest. Thans was het stellig meer op de practijk gericht. Is echter ook steeds voldoende in het oog gehouden, dat het in de eerste plaats de *oorlogspractijk* is, waar het om gaat? Ik wil geenszins van mijzelf zeggen, dat ik op dit punt niet zou zijn tekort geschoten. *Maar van groot belang is, dat steeds in het oog worde gehouden, dat de beoefening van het militaire recht óók oorlogsvoorbereiding is.*

Mr. D. B. A. Franken, Officier van Administratie 1ste klasse der Koninklijke Marine:

Mijnheer de Voorzitter!

Kapitein *Spruyt* heeft gevraagd: „Aanvaardt ge dan niet, dat voor het begrip „dienstbevel” noodig is, dat het bevel door een daartoe *bevoegden* meerdere moet zijn gegeven en betrekking moet hebben op een dienstaangelegenheid?” Het antwoord hierop moet

¹⁾ Men vgl. nog over het Besluit van 1927 W.J. 1927, 401.

luiden, dat ook volgens de jurisprudentie van het H.M.G. het begrip „dienstbevel” slechts als elementen kent, dat het bevel moet zijn gegeven door een *meerdere* en betrekking moet hebben op een *dienstaangelegenheid*. Het H.M.G. heeft de vraag omtrent de al of niet bevoegdheid van den meerdere *nog nooit* beantwoord. In het geval door *Clavareau* aangehaald (zie noot 78 bij punt 108) heeft het Hof deze vraag ontdoken door de bevoegdheidsvraag afhankelijk te stellen van de vraag, of de order al dan niet op een „dienstaangelegenheid” betrekking heeft.

Wat de vraag van *Prof. Kranenburg* betreft, n.l. of, indien het geval van Köpenick zich hier te lande had voorgedaan, echter met dit verschil, dat wij niet met een pseudo-meerdere, doch met een werkelijken meerdere te doen hadden, dan op grond van het feit, dat voldoen aan de order tot een zedelijke dwaasheid zou leiden, zou kunnen worden geweigerd om aan die order te gehoorzamen, zij het navolgende opgemerkt.

Een algemeene beantwoording der vraag is moeilijk, juist omdat bevoegdheid en dienstaangelegenheid zoo nauw samenvallen. Wij moeten hier het begrip „zedelijke dwaasheid” langs den weg der casuïstiek benaderen.

Heeft de Officier van Administratie kasinspectie van zijn intendant, dan staan de bevoegdheid van den meerdere, zoowel als het feit, dat de order om de kas te doen controleeren op een dienstaangelegenheid betrekking heeft, volkomen vast.

Matigt de commandant van dien Officier van Administratie zich een kasinspectie aan, dan zou wanneer deze die inspectie tot een dienstaangelegenheid maakt, b.v. door een beroep, dat hij dien Officier van Administratie van verduistering der kasgelden verdenkt, aan diens order om de kas te doen controleeren m.i. moeten worden voldaan, hoewel aan de bevoegdheid van dien commandant om die order te geven kan worden getwijfeld. Om thans te betoogen, dat de uitvoering dier order tot een zedelijke dwaasheid kan voeren, moet ik een dwaze veronderstelling invoeren. Stel n.l., dat zoowel in het geval der kasinspectie door den intendant als in dat van den commandant, die inspecties herhaaldelijk plaats vinden en de Officier van Administratie telkens na de controle merkt, dat er een aanmerkelijk bedrag uit zijn kas is ontvreemd, dan zal toch een ieder m.i. dien Officier van Administratie op grond van overmacht gerechtigd achten om b.v. bij een derde kasinspectie aan het bevel tot kascontrole ongehoorzaam te zijn.

Clavareau heeft mij geantwoord, dat hij het nog zoo dwaas niet vindt, wanneer men aanneemt, dat de order van den Commandant Zeemacht om art. 143 W.v.M.S.R. te plegen voor de dienstweigeringsgevallen bevoegd, voor de muiterij onbevoegd was gegeven. Dit komt neer op een quaestie van waardeering. Maar men zou toch eerst moeten komen tot de beantwoording van de meer alge-

meene vraag of de C.Z. in het algemeen wel bevoegd was tot het geven van bedoeld bevel, waarbij het om niets meer of minder ging dan om negatie van een wettelijk voorschrift. Bovendien, indien men de order voor dienstweigeringsgevallen wel bevoegd gegeven acht, hoe staat het dan met het al of niet strafbaar zijn van den commandant, die in weerwil van de hem gegeven order bij de aan boord van zijn schip gepleegde collectieve dienstweigeringsgeval zonder verder geparlementeer tot maatregelen van geweld overging? Ten slotte moet deze alternatieve bevoegdheid wel voeren tot het geven van zeer ruime en vaag gestelde orders, wel een oplossing biedend voor het geval, *zoals de meerdere zich dat in het algemeen heeft ingedacht*, doch waarbij de oplossing van de practische moeilijkheden van het bijzondere geval *wordt verschoven naar den mindere*. „*Es gibt keine Allgemeinfälle, es gibt nur Sonderfälle*”. *Clavareau* moge de onderscheiding in „ambtsplicht” en „ambtswang” kunstmatig vinden, het feit echter, dat hij voor het bevoegd gegeven onwettig bevel naast art. 43, 1e lid, ook art. 40 S.R. toepasselijk acht, komt toch eigenlijk hierop neer, dat hij in feite erkent, hetgeen hij in theorie ontkent. Vandaar ook, dat ik meen, dat niet mijn opvatting, doch die van *Clavareau* het standpunt van Generaal *Dormaar* te dicht nadert. Mijn opvatting voert inderdaad in die gevallen, waarin de mindere *in noodtoestand* verkeert, ontstaan door een conflict van rechtsplechten, tot ongehoorzaamheidsplicht, zoowel voor het bevoegd als voor het onbevoegd gegeven onwettig bevel. „Cadavergehorsam” zoowel als „absolute ongehoorzaamheidsplicht” worden erdoor vermeden. Zoowel voor het bevoegd als voor het onbevoegd gegeven onwettig bevel is gehoorzaamheid regel, ongehoorzaamheid uitzondering. Volgens de opvatting van *Clavareau* is bij het bevoegd gegeven onwettig bevel gehoorzaamheidsplicht zeer zeker ook regel, doch daar hij tijdens het debat naast art. 43, 1e lid ook in casu art. 40 S.R. invoerde, erkent hij ongehoorzaamheid aan een dergelijk bevel ook als uitzondering. Voor het onbevoegd gegeven onwettig bevel voert de opvatting van *Clavareau* tot *absolute* ongehoorzaamheidsplicht. De mindere *moet* aan een dergelijk bevel ongehoorzaam zijn en kan het *nooit* straffeloos opvolgen, daar art. 43, 2e lid nooit toepasselijk is. Immers de *objectieve* voorwaarde van art. 43, 2e lid, dat de nakoming van het bevel binnen den kring van zijn ondergeschiktheid is gelegen, is *nooit* aanwezig.

Wat de toepasselijkheid van de strafuitsluitingsgronden van het strafrecht voor het tuchtrecht betreft, is door mij op juridische gronden de onaanvaardbaarheid daarvan betoogd. Gaat men dit met gevoelsargumenten bestrijden, dan is de kans groot, dat men langs elkander heen praat. Zeer zeker maakt de opvatting van *Clavareau* het den strafoplegger moeilijk. De strafoplegger is over het algemeen geen jurist en moet niet zwart op wit te lezen krijgen, dat in het tuchtrecht de strafuitsluitingsgronden van het strafrecht, welke

hij zonder daarvan speciaal gemaakte studie niet op al haar merites kan beoordeelen, voor hem bindend zijn. Het adagium „geen straf zonder schuld”, waarmede men in de praktijk van het tucht-recht het meest schijnt te worstelen, wordt door *Clavareau* een strafuitsluitingsgrond en nog wel een moderne strafuitsluitingsgrond genoemd. Voor mij staat het vast, dat bij het ontbreken van alle schuld het *feit* niet strafbaar is wegens het ontbreken van het *element* schuld, welk element bij overtredingen wel niet behoeft te worden telastegelegd en bewezen, maar welks aanwezigheid toch steeds wordt vermoed. De oplossing van dergelijke moeilijke juridische questies kan men van niet speciaal juridisch geschoolde disciplinaire strafopleggers *niet* vergen.

De Heer A. Spruijt, Kapitein der Artillerie:

Mijnheer de Voorzitter!

Gaarne wil ik nu dieper dan zoeven ingaan op de bevoegdheidskwestie naar aanleiding van hetgeen door de Heeren *Franken* en de praeadviseurs is gezegd over mijn vorige korte opmerkingen.

In de eerste plaats kan ik het met collega *Franken* niet eens zijn, dat het Hoog Militair Gerechtshof in het door hem bedoelde geval de vraag, of het bevel al dan niet bevoegd is gegeven, zou hebben ontdoken. Ik meen mij namelijk te herinneren, dat de order i.e. niet uitsluitend *bij wijze van straf* werd gegeven en dat er, integendeel, wel degelijk *eenig dienstbelang* mede was gemoeid, dat deze order werd opgevolgd. Een strafbaar bevel in den zin van artikel 140 W.v. Mil. Sr. was i.e., voor zoover ik mij de feiten nog herinner, geenszins aanwezig. Ik meen, dat het te goeder trouw gegeven bevel, hetwelk ongetwijfeld met den dienst verband hield, niet onrechtmatig was, en het werd dan ook — m.i. op *dien* grond en terecht — als een dienstbevel beschouwd. Indien ik mij de besproken jurisprudentie goed herinner, dan is dus het feit, dat er een dienstbelang aanwezig was, eigenlijk beslissend geweest.

De vraag, of er een opzettelijke overschrijding van bevoegdheid in den zin van artikel 140 W.v.Mil. Sr. aanwezig was, werd zelfs door den raadman van den beklagde ontkennend beantwoord en die vraag behoefde m.i. geen deel van de beraadslagingen uit te maken. Het Hof geeft uitspraken en geen college.

Ik heb mij dikwijls afgevraagd, of we in gevallen van volkomen juiste gezagsaanmatiging niet kunnen komen tot het aanvaarden van de bevoegdheid van den betrokken meerdere. Er zijn toch gevallen, waarin een zekere gezagsaanmatiging een moreele en ambtelijke *plicht* is en waarin de meerdere niet te goeder trouw zou zijn, indien hij zich niet zou hebben aangematigd, een dergelijk bevel te geven. Is het wel noodig, dat hij zich dan op overmacht beroept om een bestraffing of een vervolging te voorkomen? M.i. is zulks niet het geval. Ik gevoel er eerder voor om een te goeder trouw gegeven bevel, gegeven door een meerdere op grond van diens moreelen *plicht*

en in het belang van den dienst, aan te merken als bevoegdelyk gegeven en als dienstbevel. Dit geldt dus juist, indien het bevel buiten den (gewonen) kring van de bevoegdheid van den betrokken meerdere ligt.

Naar ik meen, is deze mijn opvatting echter niet alleen geheel afwijkend van het gevoelen van de Heeren *Franken* en *De Graaff*, maar ook van de verschillende schrijvers, zoomede van de Redactie van het Militair-Rechtelyk Tijdschrift. Ik heb ten minste de stelling, dat een meerdere in een concreet geval, op grond van zijn plicht, bevoegd is een bevel te geven, waartoe hij overigens, in abstracto, niet bevoegd zou zijn geweest, nog door geen van de Heeren hooren verdedigen. Volgens mijn bescheiden meening, is de constructie van „bevoegdheid” ook uit een *militair* oogpunt wenschelyk. Het is voor een meerdere, die deed wat zijn plicht was, een minder gewenschte situatie, dat hij zich achteraf nog moet „verweren” met een door hem aannemelyk te maken beroep op een *strafuitsluitingsgrond*, dan dat hij eenvoudig kan zeggen: „Ik deed wat in de gegeven omstandigheden mijn plicht als meerdere was, en het bevel dat ik gaf, was „dus een dienstbevel en werd door mij bevoegd gegeven”.

Ik huldig dus — en sta daarin (voor zoover mij bekend) nog alleen — een zéér *ruime* interpretatie van het woord „bevoegd” en van het woord „dienstbevel”, maar daartegenover staat dan, dat m.i. nòch aan onbevoegd gegeven bevelen, nòch aan bevelen, gegeven in een aangelegenheid, welke vreemd is aan de belangen van den dienst, behoeft te worden gehoorzaamd.

Wat het door den Heer *De Graaff* gesprokene betreft, deze heeft zoeven zeer vele juiste opmerkingen gemaakt en heeft o.a. terecht gewezen op de enorme waarde van den gehoorzaamheidsplicht *op zichzelf* voor de krijgsmacht. De geachte praeadviseur neemt echter spoediger de „onbevoegdheid” aan dan ik, zoodat wij eenigszins langs elkaar heen spreken, wanneer wij tot een conclusie willen komen ten aanzien van de gevolgen van het niet gehoorzamen aan onbevoegd gegeven bevelen. Wij zouden eerst de begrippen „(on)bevoegdheid” en „dienstbevel” meer gedetailleerd moeten beschouwen, alvorens wij elkanders standpunt t.a.v. een beroep op strafuitsluitingsgronden *volkomen* zullen kunnen inzien.

Maar één groot practisch verschil in standpunt heb ik reeds met zekerheid geconstateerd.

In het door den Heer *De Graaff* verdedigde stelsel *kan* het voorkomen, dat bij een onbevoegd gegeven bevel, hetwelk door den mindere niet wordt opgevolgd, zoowel de meerdere als de mindere wordt gestraft. De meerdere zou dan, door het geven van het bedoelde bevel, hebben begaan, het misdrijf van artikel 140 W.v.Mil. Sr., terwijl de mindere zich schuldig zou hebben gemaakt aan opzettelyke ongehoorzaamheid.

Bij de door mij verdedigde zienswijze *kan* zulks niet voorkomen. Ik kan mij bij mijn constructie niet indenken, dat een meerdere in

de eene gevangeniscel zou komen te zitten op grond van het (misdadige) bevel (art. 140 W.v.Mil. Sr.) en zijn mindere in een andere gevangeniscel op grond van ongehoorzaamheid (art. 114 W.v.Mil. Sr.) aan dat bevel, en dit nu versterkt mij in de meening, dat de mindere rechtens niet aan de bevelen, bedoeld in artikel 140 W. v. Mil.Sr., behoeft te gehoorzamen. Zoodanige bevelen zijn in strijd met de belangen van den dienst in het algemeen, en niemand mag zelfs aan die bevelen medewerken, want *ieder* militair moet, zooals hem wordt geleerd, fouten en misstappen verbeteren en voorkomen. Wèèt dus de mindere, dat een bevel zóódanig is, dat de meerdere zich door het geven daarvan schuldig maakt aan een militair misdrijf, dan is hij zelfs gehouden *niet* te gehoorzamen. Hij komt dan op gevaarlijk terrein, want natuurlijk is het risico, dat hij zich vergist, voor hem. Er is zeer zeker geen enkel dienstbelang, dat zou zijn gebaat met een soort van contróle door den mindere op den meerdere; dit mag volstrekt niet uit mijn betoog worden afgeleid! Maar niettemin ga ik met betrekking tot den gehoorzaamheidsplicht *niet zóóver* als de geachte praeadviseur, en daarbij beroep ik mij met geenszins mindere overtuiging of minderen klem op de belangen van den dienst dan hijzelf heeft gedaan.

Mr. P. J. A. Clavareau, Reserve-Eerste luitenant der Huzaren (praeadviseur):

Mijnheer de Voorzitter!

Volgens den Heer *Franken* zou mijn opvatting medebrengeu, dat een mindere nooit straffeloos een onbevoegdelyk gegeven ambtelyk bevel kan opvolgeu, daar art. 43, lid 2, Sr. voor die straffeloosheid den eisch stelt, dat de nakoming van het bevel binnen den kring der ondergeschiktheid was gelegen, en aan dezen eisch, die *objectief* zou moeten worden beoordeeld, in mijn systeem nimmer zou kunnen worden voldaan.

Ik meen te kunnen daarlaten, of art. 43, lid 2, Sr. inderdaad een voorwaarde inhoudt, welke *objectief* is te beoordeelen. Doch ik zou willen verwijzen naar de nos. 101—104 van mijn praeadvies. Want een onbevoegdelyk gegeven ambtelyk bevel kan nog gerechtvaardigd zijn, hetgeen vooral zijn oorzaak kan vinden in een strafuitsluitingsgrond ten bate van den meerdere, die de verboden handeling uitlokt of doet plegen. Als voorbeeld daarvan is in de eerste plaats aan représailles te denken, die wettelyk vallen onder art. 38 W.v.M.Sr. Daardoor kan m.i. een onbevoegdelyk gegeven ambtelyk bevel, ook wanneer het in casu niet is gerechtvaardigd, zeer goed beantwoorden aan de voorwaarde van den kring der ondergeschiktheid. En vrijwel ten aanzien van elk dergelyk onwettig bevel zal zich een rechtvaardiging laten denken.

Nu is het wel waar, dat men in plaats van over een gerechtvaardigd onbevoegdelyk gegeven ambtelyk bevel eenvoudiger kan spreken over een bevoegdelyk gegeven ambtelyk bevel, maar dat kan niet

wegnemen, dat de meer ingewikkelde constructie aantoonde, dat aan het vereischte van den kring der ondergeschiktheid geen argument tegen mijn betoog is te ontleenen.

Wanneer zou dat vereischte dan volgens mij nog een rol kunnen gaan spelen? Wanneer aan een militair iets wordt gelast, dat niet op den weg van dien militair *kan* liggen. En dat is niet veel. Toch wel iets. Ik noem een bevel, waarbij aan geneeskundig personeel zou worden gelast om oorlogshandelingen te verrichten, terwijl er niet de minste reden is om aan te nemen, dat représailles het geven van dat bevel zouden wettigen. Uit no 57 van mijn praeadvies volgt, dat die handelingen dit personeel, niet beschermd door art. 38 W.v. M.Sr., zouden doen schuldig zijn aan moord of doodslag. Het onderhavige bevel is onwettig en de nakoming ervan valt buiten den kring der ondergeschiktheid. Of het evenwel billijk is een onnoozelen ziekendrager, die te goeder trouw een dergelijk bevel heeft opgevolgd, daar het slachtoffer van te laten worden, is nog een andere vraag. Intusschen zal in een dergelijk geval — wanneer n.l. van représailles geen sprake *kan* zijn — goede trouw bijkans slechts aanwezig kunnen zijn bij gebrekkige ontwikkeling der geestvermogens (art. 37 Sr.).

Ik geef toe, dat ik hiermede dit vraagstuk nog betrekkelijk oppervlakkig heb behandeld; anders zou ik diep in de theorie van het commune strafrecht moeten duiken.

De Heer *Van 't Hof* heeft er recht op, dat ik nog iets nader op de kern van mijn betoog inga. De verplichting tot gehoorzaamheid is geen „Selbstzweck”, maar is alleen opgelegd, omdat de weermacht door het bestaan der gehoorzaamheid haar taak kan vervullen. In nos 40 en 41 van mijn praeadvies gaf ik — uitgaande van een beschouwing van Kolonel *Du Croo* — aan, dat de grenzen der gehoorzaamheid ten slotte door de tactiek worden bepaald. Nu wil de Heer *Van 't Hof* voor een bepaald geval een steeds bindenden regel stellen. Maar dat is in de tactiek een principiële fout. Uitzonderingsgevallen, waar een regel juist niet in voorziet, kunnen zich altijd voordoen. De grondgedachte van den Heer *Van 't Hof* miskent dus, dat de gehoorzaamheidsplicht ten slotte op de tactiek berust en daarom evenmin als de tactiek zelf aan regelen van absolute gelding behoort te worden onderworpen.

Wat nog Hr. Ms. De Zeven Provinciën aangaat, de Heer *Van 't Hof* had zich b.v. kunnen beroepen op de Redactie in M.R.T. XXXI, 12. Toch meen ik op dit gebied tegen alle generaliseeren te moeten waarschuwen. Ik zou daartoe een ander voorbeeld willen nemen, en wel den officier-wachtcommandant, die in 1926 te Assen op bevel van den kapitein van piket de wacht, die reeds in tirailleurlinie opmarcheerde, deed inrukken, nog wel nadat het inrukken (op eisch der menigte!) van een groep politietroepen door de samengeschoolden met luid gejuich was begroet ¹⁾. Had het geen aanbeveling verdiend,

¹⁾ Ontleend aan de Kamerstukken, overgenomen in M.R.T. XXII, 203 (vgl. ook blz. 210, 215, 217, 218).

dat deze wachtcommandant ongehoorzaam was geweest en zelfs dien kapitein (helaas zijn chef) als de facto medeplichtige der oproerkraaiers in arrest had gesteld? Art. 40 Sr. — ik beroep mij dus op het artikel van den Heer *Franken* — zou dezen wachtcommandant m.i. op alle manieren hebben gedekt, zoowel tegen art. 114 W.v.M.Sr. als tegen art. 282 Sr. (wederrechtelijke vrijheidsberoving).

Voor wat de Officiëren van Gezondheid betreft, verwijt de Heer *Van 't Hof* mij ius constituendum in de plaats van het ius constitutum te stellen. Daar is iets van waar, maar zulks is niet altijd ongeoorloofd te achten. Korthedshalve zij volstaan met te verwijzen naar het „*Algemeen Deel*” van *Prof. Scholten*, Hoofdstuk I, § 17, „*Het open systeem van het recht*”.

Nadat de Majoor der Huzaren *D. van Voorst Evekink* alsnog een waarschuwing had gericht, vooral tot de troepenofficiëren, die het tuchtrecht in de praktijk moeten toepassen, om zich niet te verliezen in *àl te theoretische* beschouwingen, omdat daardoor een behoorlijke handhaving van de krijgstucht wel eens zou kunnen worden geschaad, en nadat *Prof. Mr. Dr. Kranenburg* vervolgens had opgemerkt, dat hij de verhandelingen ter vergadering met zeer veel belangstelling had gevolgd, aangezien met de besproken vraagstukken groote belangen van de militaire justiciabelen zijn gemeoid, overhandigde deze den voorzittershamer weder aan *Prof. Mr. J. M. van Bemmelen*, die inmiddels ter vergadering was teruggekeerd.

Prof. Mr. J. M. van Bemmelen (Voorzitter):

Nu ik het presidium van *Prof. Kranenburg* weder overneem, is het voor mij in de eerste plaats een aangename plicht hem dank te zeggen, dat hij hedenmiddag de debatten heeft willen leiden. Ik ben er zeker van, dat hij dit op een voortreffelijke wijze heeft gedaan en ik geloof uit Uw aller naam te spreken door hem onze erkentelijkheid daarvoor te betuigen.

Mij rest thans nog om den beiden praeadviseurs van hedenmiddag en den debaters dank te zeggen voor het door hen gesprokene. De debatten hebben, geloof ik, wel aangetoond, dat onze vereeniging in staat is om juristen en militairen tot elkander te brengen op gebieden, die hen gezamenlijk interesseeren.

Het heeft mij ten zeerste gespeten, dat andere verplichtingen het mij onmogelijk maakten de debatten in hun geheel bij te wonen. Anders zou ik mij ongetwijfeld gaarne daarin hebben gemengd, omdat de praeadviezen een terrein belichten, dat mij in hooge mate interesseert.

Ook den spreker van hedenochtend breng ik nogmaals den dank van deze vergadering.

En hiermede sluit ik de 2e jaarvergadering van de Militair-Rechtelijke Vereeniging.

OFFICIEEL GEDEELTE.

Voorhanden hebben van vuurwapenen door reserve-officiëren.

*Ministerieele kennisgeving van 1 December 1937,
IIde Afd. B, nr. 53.*

(Zie ook L.O. 1936, nr. 149.)¹⁾

Legerorders 1937, Nr. 334 M.A.

Nu gebleken is, dat misverstand bestaat over de vraag of reserve-officiëren — wanneer zij niet in werkelijken dienst zijn of geacht worden te zijn — al dan niet gerechtigd zijn, tot het voorhanden hebben van een vuurwapen, op grond van het bepaalde in art. 3 der „Vuurwapenwet 1919” wordt het volgende ter kennis gebracht.

Bij L.O. 1936, nr. 149, werd bekend gemaakt, dat ingevolge art. 3, sub 2°. der Wet van 9 Mei 1890 (*Stbl.* nr. 81) het verbod van art. 1 dier wet niet geldt voor hen, die deel uitmaken van de gewapende macht, mits voor de betrokkenen het wapen, dat zij bij zich dragen, tot hun uitrusting behoort. In verband hiermede werd bepaald, dat voor beroepsofficiëren en voor reserve-officiëren, wanneer zij in werkelijken dienst zijn of geacht worden te zijn, het volgens de voorschreven voor hen vastgestelde wapen — in den zin van vorenvermelde wet — geacht wordt tot hun uitrusting te behooren.

Hierdoor is komen vast te staan, dat een reserve-officier, buiten het tijdperk, waarin hij in werkelijken dienst is of geacht wordt in werkelijken dienst te zijn — en derhalve geen militair²⁾ is —, niet gerechtigd is tot het dragen van een vuurwapen op grond van het bepaalde in art. 3, sub 2°. van de Wet van 9 Mei 1890 (*Stbl.* nr. 81) en derhalve ook niet tot het voorhanden hebben daarvan ingevolge sub 3°. van het derde lid van art. 3 der „Vuurwapenwet 1919”.

Is een reserve-officier in het bezit van een vuurwapen, doordat hij dit wapen indertijd heeft aangeschaft, op grond van de toenmaals geldende bepalingen, dan zal hij een vergunning als bedoeld sub 4°. van het derde lid van art. 3 der „Vuurwapenwet 1919” moeten vragen.³⁾

¹⁾ M.R.T. XXXII, blz. 8. Red. M.R.T.

²⁾ Is het „deel uitmaken van de gewapende macht” wel geheel identiek met het zijn van „militair” volgens artt. 60 en vlgg. W.v.M.S.? Red. M.R.T.

³⁾ In verband met deze L.O. worde nog de aandacht gevestigd op het Rondschriften van den Minister van Justitie van 23 Juli 1937 te vinden als Eerste aanvulling van Vuurwapenwet 1919. Uitgave Schuurman & Jordens, No. 51 van de „Nederlandsche Staatswetten”. Red. M.R.T.

Commissie van advies in zake dienstweigering.¹⁾

Bij Kon. besluit van 17 Januari 1938 is aan de heeren Jhr. Mr. P. A. J. van den Brandeler, oud-procureur-generaal bij het Gerechtshof te 's-Gravenhage en Mr. J. Woltman, oud-secretaris-generaal van het Departement van Defensie, eervol ontslag verleend onderscheidenlijk als voorzitter en als lid van de commissie van advies, bedoeld bij art. 2 van de wet van 13 Juli 1923 (Stbl. No. 357), betreffende dienstweigering, zulks onder dankbetuiging voor de goede diensten, door hen als zoodanig gedurende vele jaren aan den lande bewezen.

Voorts zijn benoemd tot leden van die commissie Mr. A. J. L. van Beeck Calkoen, administrateur bij het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, thans plaatsvervangend lid en Prof. Mr. A. C. Josephus Jitta, hoogleeraar aan de Technische Hoogeschool te Delft, rijksbemiddelaar en is benoemd tot voorzitter der commissie het tegenwoordig lid Mgr. F. J. H. Evers, oud-hoofdaalmoezenier voor leger en vloot.

¹⁾ M.R.T. XX, 13; XXVII, 214. Red. M.R.T.

K W A L I T E I T	Ingeënd bij Hoogere Militaire Autoriteit			Beschikkingen				Straffen en strafredenen							Hoog Militair Gerechtshof	
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
	Gegronde	Gedeeltelijk gegronde	Ongegronde	Niet ont- vankelijk	Handhaving straf en strafredenen	Handhaving straf en wij- ziging straf- redenen	Wijziging straf en hand- having strafredenen	Wijziging straf en strafredenen	Straf en straf- redenen tenet gedaan	Nadere straf wegens on- redelijk beklag	Aantal eind- beslissen ingeroepen	Beslissing				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14			
Officieren.	6	2	4	4	—	3	2	—	1	—	—	—	—			
Reserve-officieren.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Onderofficieren met den rang van sergeant en hooger	9	2	7	—	5	1	1	1	2	—	3	2	* 1 (4-10) 1 (5-7)			
Korporaals en manschappen.	17	4	11	—	6	6	1	1	2	2	4	10	* 1 (3-11) 1 (4-8) 1 (5-7-12) 3 (5-8) 3 (5-7) 3 (4-10)			
Dienstplichtig personeel beneden den rang van onderofficier	4	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—			
Inlandsche onderofficieren met den rang van sergeanten hooger Inlandsche korporaals en man- schappen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			
Totaal	38	4	26	—	18	9	2	2	7	2	7	12	12			
1936—1937	49	6	35	—	29	9	1	1	4	6	11	8	8			
1935—1936	55	7	30	2	21	15	4	4	6	7	12	5	5			
1934—1935	88	8	59	—	51	13	1	1	10	8	7	48	48			
1933—1934	105	9	64	—	59	14	21	2	2	9	4	11	11			
1932—1933	71	12	41	1	37	15	1	1	7	10	9	4	4			
1931—1932	50	1	29	3	26	15	1	1	7	—	—	3	3			
1930—1931	62	7	39	2	37	14	1	1	5	6	—	3	3			
1929—1930	80	5	55	—	53	11	2	2	11	5	—	6	6			
1928—1929	62	11	22	—	22	13	8	8	8	9	—	5	5			
1927—1928																

* De omhaalde cijfers in kolom 14 duiden aan : de beschikking, straf en strafredenen overeenkomstig die vermeld in de kolommen 3—12.

1) Vorige statistiek zie M.R.T. XXXII, blz. 451. Red. M.R.T.

Klachtenstatistiek van de Koninklijke Landmacht over het jaar 1937.

Aantal door de meederen van art. 61 W. K. behandelde klachtenzaken.	Beslissing					Extra-straf wegens onredelijk beklag	Opmerkingen
	Geground	Gedeeltelijk geground	Ongeground	Onontvankelijk			
1	2	3	4	5	6	7	
Beroepspersoneel 40 (a)	3 (7,5%)	15 (37,5%)	22 (55%)	—	3	(a) Hieronder 6 capitulanten.	
Verlofspersoneel 91	11 (12,09%)	29 (31,87%)	50 (54,94%)	1 (1,10%)	6		
Totalen: 131	14 (10,69%)	44 (33,59%)	72 (54,96%)	1 (0,76%)	9		

Van de in de kolommen 3 en 4 vermelde 116 daarvoor vatbare zaken, werden 23 aan de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof onderworpen, waarbij slechts 8 klagers (hieronder 2 capitulanten) tot het beroepspersoneel behoorden.

Deze zaken volgen hieronder:

Volg-nr.	Beslissing van den meerdere van art. 61 W. K.	Eindbeslissing van het H. M. G.	Opmerkingen
1	ongeground	niet ontvankelijk	(1) Met extra straf wegens onredelijk beklag.
2	ongeground	ongeground	(2) Met de overweging datklager „zondereenigen redelijken grond zijn beklag heeft gedaan.”
3	ongeground (1)	ongeground (2)	(3) Met de overweging: „dat alleen de aan ieder derklagers opgelegde straf en de omschrijving van de daarbij behorende straffen aan 's Hof's eindbeslissing zijn onderworpen en niet ook de straf wegens het indienen van een onredelijk beklag.”
4	ongeground	gedeeltelijk geground	
5	ongeground	ongeground	
6	ongeground	ongeground	
7	ongeground	ongeground	
8	gedeeltelijk geground	geground	
9	ongeground	ongeground	
10	ongeground	ongeground	
11	gedeeltelijk geground	ongeground	
12	ongeground (1)	ongeground (3)	
13	ongeground (1)	ongeground (3)	
14	ongeground (1)	ongeground (3)	
15	ongeground (1)	ongeground (3)	
16	ongeground (1)	ongeground (3)	
17	ongeground	ongeground	
18	ongeground	geground	
19	ongeground	ongeground	
20	ongeground	ongeground	
21	ongeground	ongeground	
22	ongeground	ongeground	
23	ongeground	ongeground	

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Dienstweigeraars.

Uit het Voorloopig Verlag van de Tweede Kamer betreffende de Defensiebegroting voor 1938 nemen wij alsnog de volgende opmerkingen over:

Dienstweigeraars.

Naar aanleiding van het antwoord van den Minister op de schriftelijke vragen van den heer Albarda in verband met het voornemen der Regeering dienstweigeraars onder te brengen in een kamp op het eiland Rozenburg en betreffende den aard van de door hen aldaar te verrichten arbeid (*Aanhangsel Handelingen* Tweede Kamer 1937, blz. 39) ¹⁾ werd nader gevraagd, hoe deze lieden in dat kamp gehuisvest zullen worden, in welke mate zij hun persoonlijke vrijheid zullen behouden, welke de kosten per man zullen zijn in vergelijking met de tegenwoordige regeling en of voldoende rekening zal worden gehouden met de studiebelangen van hen, die uitstel van arbeidsplicht hebben gekregen. Dit laatste laat, blijkens de ervaring, dikwijls te wenschen; de dienstweigeraars weten vaak niet, wanneer ze zullen worden opgeroepen. Ten slotte werd gevraagd, hoe zal worden voorzien in de godsdienstige en geestelijke behoeften van deze dienstweigeraars.

Voor enkele leden, die hierboven reeds hadden gewezen op de geringe belangstelling, welke bij ons volk bestaat voor deze quaestie, stond het ondanks het antwoord van den Minister niet vast, dat op Rozenburg niet semi-militaire werkzaamheden verlangd worden, hetgeen in strijd zou zijn met de wet en een miskenning van het gewicht van gewetensbezwaren. Door de afgelegen ligging en de slechte verbindingen van het eiland, door den aard van het werk en de huisvesting in een kamp, zal de op Rozenburg door te brengen dienstdienst zelfs zwaarder zijn dan de militaire dienst, hetgeen de hier aan het woord zijnde leden ongeoorloofd achtten.

Sommige andere leden achtten de regeling ten aanzien van de dienstweigeraars — doch op geheel andere gronden — tot dusver eveneens onbevredigend. Ook zij wenschten, dat rekening wordt gehouden met ernstige gewetensbezwaren. Om vast te stellen, of die bezwaren werkelijk echt en ernstig zijn, dient echter voor de dienstweigeraars een werkring te worden geschapen, die in zwaarte ten minste overeenkomt met den militairen dienst. Aan deze voorwaarden is in het verleden veelal allerminst voldaan. Zelfs is het wel voorgekomen, dat de werkring der dienstweigeraars er toe leidde, dat dezen een goede vaste positie verkregen, die voor hen onbereikbaar zou zijn geweest, indien zij militairen dienst hadden verricht.

¹⁾ Zie M.R.T. XXXIII, 333. Red. M.R.T.

Zulke toestanden achtten de hier aan het woord zijnde leden onjuist, te meer, daar zij zelfs voorwending van gewetensbezwaren tot gevolg kunnen hebben. Dat de diensttijd op Rozenburg zwaarder zou zijn dan de militaire dienst, ontkenden deze leden. Bovendien wezen zij erop, dat de dienstweigeraars niet voor herhalingsoefeningen en ook niet ingeval van mobilisatie onder de wapenen worden geroepen.

In de Memorie van Antwoord vinden we hierop het volgende antwoord:

Dienstweigeraars.

De regeling van de aanstaande tewerkstelling van de dienstweigeraars in het werkkamp te Hock van Holland is nog niet geheel gereed, doch de bedoeling is, dat zij aldaar zullen worden gehuisvest in een voor hen in te richten kamphuis. Met inachtneming van de in een werkkamp onvermijdelijke eischen van orde en tucht, zullen zij buiten de arbeidsuren persoonlijke vrijheid genieten op overeenkomstigen voet als de dienstplichtigen, die werkelijke militairen dienst verrichten.

De kosten worden geraamd op \pm f 50 per man en per maand, terwijl zij tot dusver bedroegen f 60 à f 65 per man en per maand.

Met de studiebelangen van hen, die uitstel van arbeidsplicht hebben verkregen, wordt rekening gehouden, door hen, zoo noodig, voorloopig op den ouden voet bij een niet-militairen tak van Staatsdienst tewerk te stellen.

In de godsdienstige en geestelijke behoeften der tewerkgestelden zal worden voorzien op overeenkomstige wijze als zulks ten aanzien van dienstplichtigen geschiedt.

Semi-militaire werkzaamheden zullen van de tewerkgestelden niet worden verlangd.

De meening van enkele leden, dat de in het werkkamp door te brengen diensttijd zwaarder zou zijn dan militaire dienst, kan ondergeteekende niet deelen. Het is de bedoeling om de dienstweigeraars nuttigen arbeid voor den Staat te doen verrichten, zonder hun een bevoorrechte positie te geven boven die der dienstplichtigen.

Aan de bezwaren, door sommige leden tegen de regeling, welke tot dusver heeft gegolden, geopperd, zal daarmee zijn tegemoetgekomen.

Onjuist is de meening, dat de dienstweigeraars niet voor herhalingsoefeningen en ook niet in geval van mobilisatie worden opgeroepen. Wel wordt hun op hun verzoek vergund om den tijd hunner herhalingsoefeningen uit te dienen in aansluiting aan hun eerste tewerkstelling.

In het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer betreffende de Justitiebegroting voor 1938 troffen wij de volgende opmerking aan:

Dienstweigeraars. Sommige leden drongen opnieuw aan op herziening van het régime voor de veroordeelde dienstweigeraars. Zij achtten het thans toegepaste systeem te zacht. Huns inziens moeten deze jonge mannen flink worden aangepakt en bij voorkeur buiten te werk gesteld worden. Bij goede bewaking moet dit toch mogelijk zijn. Voor dit laatste bestaat, naar zij meenden, te meer reden, nu die dienstweigeraars, wier gewetensbezwaren erkend zijn, in een werkkamp zullen worden ondergebracht. ¹⁾

In de Memorie van Antwoord vinden wij hierop het volgende antwoord:

Dienstweigeraars. De groep der dienstweigeraars moest, wegens stemming en opvatting dezer gedetineerden en gelet op hun gedrag, tot dusver zeer kort en in overzichtelijk verband gehouden worden. Met inachtneming daarvan zijn zij thans op bevredigende wijze ondergebracht en tewerkgesteld. Een proefneming met het verrichten van arbeid buiten, moet te riskant worden geacht, zoodat ondergeteekende meent, voorslagnog niet op dit denkbeeld te moeten ingaan.

Het Reglement betreffende de Krijgstucht een algemeene maatregel van bestuur.

Een belangstellend lezer in Indië — het van gewicht achtende dat „het voor de weermacht zoo belangrijke reglement betreffende de krijgstucht niet wordt gequalificeerd als een wettelijk voorschrift van te lage orde” — vestigt er de aandacht op, dat Mr. Zeeman in zijn opstel betreffende „De officierseed”, opgenomen op blz. 145 en vlgg. van den loopenden jaargang van het M.R.T., genoemd reglement ten onrechte rangschikt onder de gewone Koninklijke besluiten en niet onder de algemeene maatregelen van bestuur. (Zie in het bijzonder blz. 151, 152, 154).

De opmerking is juist. Het besluit van 31 Juli 1922, Stbl. 476, noemt zich zelf uitdrukkelijk „Besluit tot vaststelling van een algemeenen maatregel van bestuur houdende bepalingen betreffende de krijgstucht”. De Raad van State is er dan ook over gehoord. In den aanhef wordt art. 73 W.K. als „Gezien” vermeld. Uit die vermelding blijkt wel dat de Kroon het reglement ter uitvoering o.a. van dat artikel noodzakelijk heeft geacht en dat dus óók minder juist is de meening van Mr. Z., dat het R.K. „noch door het Wetboek van Militair Strafrecht noch door de Wet op de krijgstucht wordt geëischt”. (blz. 151). „Talrijke bepalingen — zegt de Memorie van Toelichting op art. 73 — zullen om der wille van de eenvormigheid en de gelijkmatige toepassing moeten worden gemaakt, . . .” ²⁾

¹⁾ Zie M.R.T. XXXIII, 333. Red.

²⁾ Van der Hoeven III, blz. 556. Cursiveering van ons.

Ongegrondverklaring bij beklag. Terechzittingen op nationale feestdagen.

Van denzelfden inzender bovenvermeld ontving de Redactie nog het volgend verzoek:

De inhoud van de beschikking van het Hoog Militair Gerechtshof van 31 Augustus 1937 no. 2590 (Zie M.R.T. XXXIII, 488 Red.) bevattende een beslissing op het beklag van een officier over de omschrijving der strafreden, behoorende bij een hem door zijn commandant opgelegde straf, trok op 2 punten mijn bijzondere aandacht.

I. Het Hof wijzigt de omschrijving der strafreden in dien zin, dat daaruit onder meer vervalt de zinsnede „getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen”. Naar mijn meening kan van deze wijziging — betrokene beklaagde zich uitsluitend over de strafreden — niet gezegd worden „dat zij is van redactioneelen aard en niet ten gunste van klager strekt”. Mij is dan ook niet duidelijk, dat het Hof het beklag ongegrond heeft verklaard.

II. De beschikking is openlijk uitgesproken op 31 Augustus 1937. Geldt voor een openlijke uitspraak, als zijnde een onderdeel van de geheele klachtprocedure, niet een voorschrift, overeenkomende met 3 V.K.M. XI. art. 69, onder meer bepalende, dat op nationale feestdagen geen zittingen van den zee krijgsraad plaats vinden?

Ik zou het zeer op prijs stellen indien, voor het geval Uwe redactie tot publicatie van genoemde beschikking mocht overgaan, zij door het stellen van een onderschrift van hare meening omtrent bovenbedoelde 2 punten doet blijken.

Onderschrift van de Redactie.

I. Het is gevestigde Jurisprudentie van het H.M.G. dat het Hof, bij beklag ingediend alléén over de straf of alléén over de strafreden of over een gedeelte daarvan, zijne uitspraak daartoe niet beperkt doch de zaak in haar vollen omvang — straf en strafreden — aan zijne beoordeeling onderwerpt. Dit is dan ook in de onderhavige zaak geschied. Een ander voorbeeld biedt de in dezelfde aflevering, blz. 498 en vlgg., vermelde beschikking eveneens van 31 Augustus 1937.

In de door den geachten inzender bedoelde zaak kon het H.M.G. zich *geheel* vereenigen met de *feiten*, zooals die in eerste instantie waren vastgesteld, en ook met de opgelegde en gehandhaafde straf. Dientengevolge moest het beklag, overeenkomstig de geldende praktijk in dergelijke gevallen, *ongegrond* worden verklaard, waaraan niet kon afdoen, dat het college de omschrijving van die feiten in de strafreden minder juist oordeelde en daarin eene correctie aanbracht. Dat dit toevallig i.c. juist de wensch van klager was kon, gelet op 's Hof's bovenbedoelde vaste rechtspraak, al evenmin tot een ander dictum dan „ongegrond” leiden.

II. Eene bepaling als voor de Zeekrijgsraden bij administratief voorschrift is gegeven in art. 69 „Justitiele Zaken”, bestaat, voor zoover ons bekend, niet ten aanzien van het H.M.G. Volgens art. 10 Prov. Instr. zal de vergadering van den raad worden gehouden „zoo dikwijls zulks voor den goeden gang van zaken bij het Hof noodig zal zijn”. Het in den tweeden volzin van dat artikel voorgeschreven reglement bestaat, naar wij meenen, niet. Het Hof is derhalve volkomen vrij bij het vaststellen van den dag zijner terechtzittingen.

Ook in de gewone strafrechtspleging kennen wij te dezen aanzien geene beperking. Art. 68 van het ter voldoening aan art. 19 der Wet R.O. vastgestelde Reglement I, zooals dit na de wijziging van 1927 luidt, bepaalt: „De Griffier is verplicht de griffie open te houden op de uren door het Kollege te bepalen, en althans gedurende ten minste zes uren elken dag; uitgezonderd de Zondag en de daarmee gelijkgestelde dagen (waaronder, blijkens het tweede lid, o.a. ook valt „de verjaardag des Konings”), tenzij op zoodanigen dag terechtzitting wordt gehouden.” Dit Reglement gaat dus uit van de mogelijkheid van terechtzittingen zelfs op Zondag.

Rechtsgeleerde studie bij de Koninklijke Landmacht.

Aan de eerste-luitenants der Infanterie C. W. J. BRUENS, G. F. VESTER, J. W. G. CORNET en P. J. M. EVERS is na daartoe afgelegd examen, het getuigschrift voor meer uitgebreide kennis op het gebied der rechtswetenschap uitgereikt.

Wij maken gaarne van deze gelegenheid gebruik om dezen heeren onze gelukwensen aan te bieden.

Op hun verzoek was den candidaten weder vergund het examen in twee gedeelten af te leggen. Dientengevolge heeft het mondeling onderzoek naar hunne kennis betreffende strafrecht, strafvordering en militair recht plaats gevonden op 6 en 7 Juli 1937, dat betreffende staatsrecht en volkenrecht op 14 en 15 December d.a.v.

Waar de Commissie van onderzoek het weder wenschelijk vond om door de candidaten ook schriftelijk werk te doen vervaardigen — dit jaar met name op het gebied van staatsrecht of volkenrecht — is hun in dato 31 October 1937 een tweetal, hieronder vermelde, vragen toegezonden met uitnoodiging een beredeneerd antwoord op één daarvan (naar keuze) voor 22 November d.a.v. in te zenden. Alle candidaten hebben tijdig aan deze opdracht voldaan. Twee hunner hebben de staatsrechtelijke, de twee anderen de volkenrechtelijke vraag gekozen.

Het is zeer te betreuren dat, tengevolge van het groote gebrek aan officieren, zowel bij de landmacht als bij de zeemacht, voorloopig geen officieren meer in de gelegenheid kunnen worden gesteld om zich voor het getuigschrift meer uitgebreide rechtskennis te bewamen.

I. Geef een overzicht van de ontwikkeling der parlementaire immuniteit en een beoordeeling van den omvang dier immuniteit.

II. Geef een met redenen omkleed antwoord op de vraag:

Kan de Raad van den Volkenbond bij meerderheid van stemmen beslissen over de toelaatbaarheid van de exceptie, gegrond op art. 15, lid 8 van het Volkenbondsverdrag, en over het vragen van een consultatief advies aan het Permanente Hof van Internationale Justitie?

Een Fransche „köpenickiade“.

De beroemde „kapitein van Köpenick“ heeft tot heel wat vroolijkheid en spotternij aanleiding gegeven en ofschoon jaren geleden, leeft de herinnering aan zijn brutalen zet nog steeds voort. Maar nu heeft zich onlangs in Frankrijk een geval voorgedaan, dat voor het schelmstukje van den Potsdammer schoenmaker niet behoeft onder te doen.

Door de vriendelijke hand van den Militair attaché bij ons Gezantschap te Parijs ontvingen wij een verslag van het optreden van een quasi-chef d'escadron, zooals dit voorkomt in *Le Matin* van 20 Januari 1938 en dat wij curiositeitshalve hieronder onvertaald overnemen. Het verhaal is haast niet te gelooven en, naar wij meenen, zou zóó iets in Nederland toch niet *kunnen* voorkomen. Eenige leering valt er intusschen ook voor ons nog wel uit te trekken. Er is in de laatste jaren herhaaldelijk sprake geweest van de wenschelijkheid tot het uitreiken van legitimatiebewijzen, in het bijzonder ten behoeve van officieren in burgerkleding. De „escadronscommandant“ Drouin had zulk een identiteitskaart — *Le Matin* geeft het facsimilé —, maar zij was valsch. *Afdoende* bewijs, dat een meerdere die in burgerkleding tegen een mindere optreedt, werkelijk diens meerdere is, zou zelfs het vertoonen van een legitimatiekaart nog niet zijn.

„Un faux chef d'escadron arborant d'impressionnantes décorations passait des revues, goûtait le „rata“ et renvoyait des canons à la fonte.

Un peu escroc à ses heures, il avait le tort de manquer de tenue, ce qui amena le commissaire de police de Boulogne-sur-Seine à douter de ses titres. Déjà cinq fois condamné, il a été écroué.

L'habit ne fait pas le moine, et l'uniforme ne fait pas le soldat. Pour ne s'être pas assez imprégné du decorum adéquat au rôle qu'il voulait jouer, un faux commandant, mythomane jusque dans l'intimité, et un peu escroc naturellement, a vu hier sa brillante carrière interrompue. Brillante, elle le fut, comme on va le voir, et jusqu'à l'in vraisemblance!

Né à Paris en 1898, Lucien Drouin, ancien ouvrier grillageur, 43, rue Pasteur, à Boulogne-sur-Seine, avait en peu de mois acquis

une véritable notoriété dans cette importance commune. Se donnant pour officier d'état-major de la place de Paris, il en arborait l'uniforme et sa bravoure légendaire était attestée par un lot de décorations: officier de la Légion d'honneur, Croix de guerre avec huit citations, trois palmes et cinq étoiles, médaille nord-africaine, croix du combattant, médaille interalliée, etc.

Faux capitaine il y a quelque temps encore, Drouin avait récemment ajouté une ficelle sur ses manches.

Prise d'armes à Boulogne!

Désireux d'étaler partout sa superbe, le „chef d'escadron" était de toutes les fêtes, participait à toutes les cérémonies officielles, et M. Saint-Royre, commissaire de police de la circonscription, devait le retrouver mardi, dans la cour de la gendarmerie, où avait lieu une prise d'armes. On décorait à titre militaire un édile municipal.

Les gendarmes étaient au garde-à-vous, lorsque survint le „commandant". Aussitôt, les armes lui furent présentées. Sortant alors son épée du fourreau, il passa la compagnie en revue, puis montrant sa satisfaction:

Gendarmes, dit-il avec emphase, je suis content de vous.

„Officier" aussi actif que brillant.

L'activité du brillant officier avait eu l'occasion de s'exercer en bien d'autres circonstances.

Sans interruption, il visitait les forts de la région parisienne, les casernes de gardes mobiles et, lors de la grève générale des transports, les Boulonnais furent par lui grandement rassurés. Il avait tenu à passer en revue les gardes mobiles qui protégeaient le dépôt des autobus pour s'assurer que tout était dans l'ordre.

De l'ordinaire à l'artillerie.

Quand Drouin apprenait que des soldats avaient, où que ce fût, à se plaindre de l'ordinaire, il entendait y mettre ordre:

Je ne tolérerai pas, disait-il, que les hommes soient mal nourris.

Et il arrivait brusquement au milieu du repas, à la caserne, jetait un regard dans les cuisines, goûtait le „rata".

J'ai trouvé un caillou dans les lentilles! fit-il remarquer un jour à l'officier d'ordinaire.

Et les soldats, d'un œil attendri, le voyaient s'éloigner.

Quoique officier de la place, ses inspections l'amenaient parfois à Fontainebleau. Au parc d'artillerie qu'il visita, le „commandant" estima qu'un 155 long et un 320 court étaient en mauvais état. Il ordonna leur renvoi au Creusot:

On les mettra à la fonte.

Une autre fois, ainsi que l'atteste une copie du rapport d'inspection trouvé dans ses papiers, le „commandant" consigna:

Vu le livre du colonel. Rien à signaler.

„Le commandant a le bras long.”

On disait de Drouin : „Le commandant a le bras long”. Et, de fait, il était pour ses amis d'un dévouement sans bornes. Ceux qui consentaient à lui avancer quelque argent s'y retrouvaient amplement, dit-on.

Voulait-on un avancement, une place au ministère, à la mairie, voulait-on changer de régiment, de la province regagner Paris, obtenir la Médaille militaire, de caporal passer sous-officier, de gendarme brigadier, obtenir une bonne permission de détente? Infatigable, le débonnaire commandant se mettait en campagne. Il allait de bureau en bureau, présentait son protégé et, le plus incroyable, c'est qu'il semble bien, en la plupart des cas, avoir obtenu des succès, tant son assurance en imposait à tous.

Tu veux être sapeur, demandait-il dernièrement à un jeune Boulonnais? Viens avec moi.

Et il eut l'audace d'aller trouver le colonel commandant le régiment des pompiers de Paris, qui n'avait aucune raison spéciale de le repousser.

Un officier peu fier.

Tout cela aurait pu durer longtemps encore. Mais, malheureusement pour lui, Drouin n'avait pas acquis la tenue de son rôle. On le voyait trop souvent au „zinc” avec des ouvriers et, si cela lui valait le compliment de „n'être pas fier”, par contre certaines personnes en conçurent quelques doutes sur sa véritable personnalité.

Ces doutes furent finalement partagés par le commissaire de police de Boulogne, M. Saint-Royre. Il convoqua hier son administré. Celui-ci, sur une question insidieuse, se fâcha d'abord tout rouge.

Il montra une carte d'identité et un ordre à en-tête du ministère de la guerre le concernant, signé „Daladier”. Mais le commissaire flaira vite des faux. Le cachet ornant la carte avait été apposé avec une pièce en bronze de 10 centimes!

Finalement le gouvernement militaire de Paris, appelé au téléphone, confirma qu'il n'existait pas pour l'heure de commandant Drouin.

M. Saint-Royre arrêta donc le faux officier, et il ne tarda pas à savoir qu'il avait déjà subi cinq condamnations.

Une perquisition à son domicile amena la découverte d'une nombreuse correspondance avec ses „protégés” et d'imprimés de la Banque de France où il avait porté d'imaginaires virements, allant jusqu'à 845.000 francs! Ces pièces lui permettaient de soutirer de l'argent aux gens trop confiants.

Vivant d'expédients, Drouin est surtout, à coup sûr, un mythomane. La jeune femme avec laquelle il vivait ignorait en effet sa véritable personnalité. Il a été envoyé à la Santé.”

INGEKOMEN BIJDRAGEN.

De begrippen „militair” en „meerdere”.

(Artikel 60—65 en 67 W.v.M.S.)

door MR. R. J. BRUNNER,

Officier van administratie 1e klasse.

Er is zeker geen wetboek, waarin de verklaringstitel een zoo groote rol speelt als in het Wetboek van Militair Strafrecht. Deze titel bevat niet meer en niet minder dan een definitie van het subject van het meerendeel der in dat wetboek omschreven strafbare feiten. En die definitie is dan niet alleen van belang voor de uitlegging van dat wetboek zelf, doch ook voor aanverwante onderwerpen, zooals die geregeld werden in de Wet op de Krijgstucht en de Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht¹⁾.

Het begrip „militair” wordt in dien verklaringstitel in een zestal artikelen omschreven en is dan verder weer uitgangspunt voor afgeleide begrippen als meerdere, onderofficier, mindere militair en schildwacht. Is men niet militair in den zin van het wetboek, dan kan men ook nimmer b.v. meerdere zijn. De verhouding van meerdere tot mindere bestaat immers tusschen „militairen” volgens artikel 67.

Gezien het belang van den term „militair” zou men verwachten, dat de wetgever nu eens klaar en duidelijk had gezegd, wat een militair is. Het tegendeel is waar. Reeds het eerste van de zes artikelen gaat mank aan een duisterheid, die aanleiding was tot heel wat geredekavel.

Artikel 60. Volgens dit voorschrift worden 1° onder militairen verstaan zij wier vrijwillig dienstverband bij de krijgsmacht tot doorloopenden werkelijken dienst verplicht, tijdens den geheelen duur van dat dienstverband. Van de bron, de overeenkomst, wordt niet gerept. Aan datzelfde euvel laboreert ook het voorschrift vervat in den aanhef en sub 2°, dat ons zegt dat in de tweede plaats onder militairen worden verstaan *alle andere vrijwilligers bij de krijgsmacht en de dienstplichtigen, zoo vaak en zolang zij in werkelijken dienst zijn, alsmede wanneer zij buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen, een der feiten plegen omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van dit Wetboek.*

Er is trouwens nóg iets af te dingen op de redactie van het artikel, nl. dit, dat als men het voorschrift naar den letter neemt, men tot

¹⁾ Art. 72 W.K.: De zoowel in deze wet als in het Wetboek van Militair Strafrecht voorkomende uitdrukkingen hebben in beide dezelfde beteekenis.

Art. 114 Inv. M.S.T. : idem.

wonderlijke consequenties komt. Dit doet echter niemand ¹⁾. Op het voetspoor van de Regeering zoekt men het criterium voor het militair-zijn in den vorm der overeenkomst en in de wet. In de Memorie van Toelichting (vgl. van der Hoeven-Kempen p. 81) heette het: „Niet vallen onder de voorgestelde redactie zij, die niet verbon-
 „den zijn krachtens de militaire wetten of door eenige engagements-
 „akte, doch die slechts ingevolge burgerlijke overeenkomst of
 „burgerlijk-administratieve regeling diensten ten behoeve van de
 „krijgsmacht verrichten, te weten: het uitgebreide burgerpersoneel
 „bij zee- of landmacht, als daar zijn burgerleeraren aan inrichtingen
 „van militair onderwijs, werklieden bij de artillerie-inrichtingen of
 „centrale magazijnen van kleeding, corveeërs, enz., van al welke per-
 „sonen niet kan worden gezegd, dat zij vrijwilligers zijn bij de
 „krijgsmacht.”

Veel verder brengt deze ontboezeming de zaak t.a.v. den vrijwilliger niet ²⁾. Dat kan ook moeilijk. Immers, de uitdrukking „vrijwilliger bij de krijgsmacht” zegt weinig en de opmerking dat het burgerpersoneel slechts ingevolge burgerlijke overeenkomst diensten verricht, is ook niet erg duidelijk. Behoudens de dienstplichtige is niemand militair uitsluitend krachtens de militaire wetten; en evenmin is ooit iemand dat door den „vorm” van de gesloten overeenkomst: door *engagementsakte*.

Men is militair hetzij ingevolge de Dienstplichtwet hetzij doordat men zich verbonden heeft om het Rijk bij de land- of zeemacht *als militair* te dienen.

Daarom zou ik dan ook liever onder militairen willen verstaan:

a. diegenen op wie ingevolge eene door hen gesloten *overeenkomst* *) de verplichting rust om „doorlopend” werkelijken dienst bij de krijgsmacht te vervullen;

b. diegenen op wie ingevolge eene door hen gesloten overeenkomst de verplichting rust om op „van Staatswege te bepalen tijden” werkelijken dienst bij de krijgsmacht te vervullen, en wel zoo vaak en zoo lang zij in werkelijken dienst zijn, zoomede wanneer zij buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen, een der feiten plegen omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

c. diegenen op wie ingevolge de (Dienstplicht-)wet de verplichting rust om op „van Staatwege te bepalen tijden” werkelijken dienst bij de krijgsmacht te vervullen, zoo vaak en zoo lang zij in werke-

¹⁾ M.R.T. XXXII, p. 40.

²⁾ Uit den term „vrijwillig dienstverband” en uit de woorden „alle andere vrijwilligers” blijkt dat sub 1° uitsluitend vrijwillig dienend personeel bedoeld is.

*) Het sluiten van eene „overeenkomst” in het publiek recht is o.i. minder juist. Een vrijwilliger worde zonder meer „aangesteld” als militair in een bepaalde qualiteit, terwijl de gevolgen daarvan, waaronder ook de duur, in de betrekkelijke reglementen, publiekrechtelijk kunnen worden vastgelegd.

lijken dienst zijn, alsmede wanneer zij buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen, een der feiten plegen omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Ook dan is men er echter nog niet. Immers ook het woord *krijgsmacht* gaf aanleiding tot twijfel omtrent de juiste strekking ervan. Tweemaal wordt het woord in het artikel gebezigd zonder dat nader is aangegeven, wat er onder moet worden verstaan. De Indische wetgever was in deze nauwkeuriger, evenals trouwens ook de wetgever voor Suriname en Curaçao ¹⁾.

Op grond van artikel 63 aanhef en sub 1° — alwaar gesproken wordt van de „krijgsmacht in de koloniën” — kan men aannemen, dat met „krijgsmacht”, waar dit woord zonder nadere toevoeging gebruikt wordt (artikel 60, 61 en 62), bedoeld is de Nederlandsche krijgsmacht. In gelijken zin het Nederlandsche Hoog Militair Gerechtshof. Bij sententie van 24 September 1929 (M.R.T. XXV, p. 320) besliste dit, dat onder krijgsmacht in de artikelen 60 en 61 van het Wetboek van Militair Strafrecht verstaan moet worden de Nederlandsche krijgsmacht ²⁾: „Iemand, behoorende tot het Neder-,landsch-Indische leger kan ingevolge de artikelen 76 en 114 der „Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht juncto artikel 63 van „het Wetboek van Militair Strafrecht slechts dan voor den militairen „rechter h.t.l. terzake van een strafbaar feit worden terecht gesteld, „wanneer zoo iemand dit strafbaar feit begaat, terwijl hij zich be-,vindt in de omstandigheden, in artikel 63 vermeld.”

De zeekrijgsraad te Soerabaja beriep zich voor eene overeenkomstige beslissing (M.R.T. XXX p. 205) mede op de Memorie van Toelichting op het Ontwerp van een Wetboek van Militair Strafrecht voor Nederlandsch-Indië. In ander verband wordt op dit vonnis nog teruggekomen.

Van artikel 60 aanhef en sub 1° rest thans nog een tweetal termen te bespreken. In de eerste plaats de uitdrukking *werkelijke dienst*. Deze komt zoowel sub 1° als sub 2° voor. Ook de Dienstplichtwet kent haar; men zie artikel 31 (1), alwaar bepaald wordt dat gewone

¹⁾ Art. 46 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië luidt:

Onder militairen worden verstaan zij wier vrijwillig dienstverband bij het leger tot doorlopenden werkelijken dienst verplicht, daaronder begrepen de dienstplichtigen bij het Nederlandsche leger, die met hunne toestemming in Nederlandsch-Indië dienen, tijdens den geheelen duur van dat dienstverband. (Ind. Stbl. 1934 no. 167).

In art. 33 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor de Kolonie Suriname (Ned. Stbl. 1922 no. 557) leest men: Onder militairen worden verstaan zij wier vrijwillig dienstverband bij de rijkslanmacht tot doorlopenden werkelijken dienst verplicht, tijdens den geheelen duur van dat dienstverband op weg naar of in de kolonie Suriname.

Evenzoo artikel 40 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor de kolonie Curaçao (Ned. Stbl. 1922 no. 558).

²⁾ Anders het Indische Hof in zijne sententie van 28 October 1927 (M.R.T. XXIII, p. 538).

dienstplichtigen verplicht zijn tot het vervullen van „werkelijken dienst” voor eerste oefening, voor herhalingsoefeningen en ingeval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden. „Werkelijke dienst” beteekent daar actieve militaire dienst. Een zelfde beteekenis moet aan het woord sub 1° van ons voorschrift toegekend worden. Sub 2° wordt gesproken van het „zijn in werkelijken dienst”. Van deze uitdrukking geeft de wet zelf eene omschrijving.

In de tweede plaats de woorden „*tijdens den geheelen duur van dat dienstverband*”. De beroepsmilitair, die zich verbond om een bepaald of onbepaald aantal jaren als militair dienst te vervullen bij zee- of landmacht is militair „*tijdens den geheelen duur van dat dienstverband*”. Hij blijft dat, ook al wordt hem verlof verleend buiten bezwaar van den Lande. Anders dan bij den verlofsmilitair en den dienstplichtige is het militair-zijn bij hem niet afhankelijk van het al of niet verrichten van actieven dienst. Ook al verkeert de beroepsmilitair niet onder een der omstandigheden, omschreven in artikel 62 W.v.M.S., dan is hij nog militair.

Artikel 60, 2°. Wij zijn thans genaderd tot het tweede deel van het artikel, waar o.m. gesproken wordt over alle andere vrijwilligers dan beroepsmilitairen. Deze zijn slechts militair:

- 1e. zoo vaak en zoo lang zij in werkelijken dienst zijn;
- 2e. wanneer zij buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk zij voor dien dienst kunnen worden opgeroepen, een der feiten plegen omschreven in de artikelen 108, 110 en 150 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Precies zoo is het met de dienstplichtigen. Over de vraag wanneer men geacht wordt in werkelijken dienst te zijn, zie men artikel 62. Doet zich geen der aldaar bedoelde gevallen voor, dan is men buiten werkelijken dienst. De vraag rijst dan nog of men voor den werkelijken dienst kan worden opgeroepen. Blijkens artikel 45 van de Dienstplichtwet worden de dienstplichtigen in principe uit den dienst ontslagen:

a. voorzoover zij den rang van onderofficier of dien van officier niet bekleeden, met ingang van 1 October van het jaar waarin zij 40 jaar oud worden;

b. voor zoover zij den rang van onderofficier of dien van officier bekleeden met ingang van 1 October van het jaar waarin zij 45 jaar oud worden.

De zeemilicien-matroos-grootverlofganger b.v. kan dus tot zijn veertigste jaar militair-justitiabel zijn.

Een huzaar, die op 14 April 1927 met groot verlof vertrok en op 9 Mei 1927 een tweede-luitenant opzettelijk met eenig kwaad bedreigde (M.R.T. XXIII p. 398), was op het oogenblik dat hij tegen artikel 108 W.v.M.S. zondigde, militair. Daarna echter niet meer, evenmin als eenigen tijd tevoren.

Alle sub 2° bedoelde categorieën personen zijn militairen, wanneer zij een der aldaar aangeduide feiten plegen; na het plegen zijn ze weder niet-militairen.

Het voorschrift werd gecreëerd teneinde te voorkomen, dat miliciens en reservisten gedurende hun groot verlof hunne meerderen kunnen beleedigen, bedreigen, uitschelden enz. of kunnen nalaten te voldoen aan een wettige oproeping voor den werkelijken dienst, zonder voor een en ander volgens de militaire strafwet gestraft te kunnen worden ¹⁾. In hoofdzaak gaat het hier om handelingen, welke de commune strafwet niet strafbaar stelde, en waartegen de meerdere toch ook nog na het lossen worden van den militairen band beschermd moet worden.

Artikel 60, 2de lid bevat een bloot instructief voorschrift. Het al of niet militair zijn hangt niet af van het feit of bekend is gemaakt, dat men onder de militaire tucht staat. Het voorschrift is opgenomen, omdat het ontegenzeggelijk van groot belang is de betrokkenen zoo spoedig mogelijk te wijzen op hun gewijzigden rechtstoestand.

2. *Artikel 61* scheidt een rechtsvermoeden. Hij die feitelijk bij de krijgsmacht dient, wordt van rechtswege als militair aangemerkt. Tegen „bewijs” is toegelaten; men zal „aannemelijk” moeten maken, dat men niet valt onder eene der bepalingen van het eerste lid van artikel 60. Het voorschrift dient enkel om het den militairen autoriteiten gemakkelijk te maken in gevallen, waarin het moeilijk of praktisch bijna niet mogelijk zou zijn om te bewijzen, dat men te doen heeft met een militair, bedoeld in artikel 60 W.v.M.S. (Sententie H.M.G. van 25 Mei 1934, M.R.T. XXX, p. 273) ²⁾.

¹⁾ De niet uit den militairen dienst ontslagen grootverlofganger valt niet onder art. 64 W.v.M.S. : M.R.T. XXVIII, 381; voorts M.R.T. XXV, 294, XXVIII, 81. Met artikel 60, 2° hangt de vraag samen of het delict ex art. 150 een voortdurend delict is, een vraag die ontkennend pleegt te worden beantwoord : vgl. M.R.T. XXVIII p. 77.

²⁾ Men zie in dit verband de zaak Spijker (W. 561 en 563). De fuselier Spijker die als nummervwisselaar in dienst was getreden bij de nationale militie, verbond zich, terwijl hij nog minderjarig was, op zekeren dag vrijwillig bij de staande armee. Kort daarna deserteerde hij. Bij de berechting zijner zaak werd een beroep gedaan op art. 1482 B.W., volgens welk artikel elk handelen van den minderjarige hetzij dat dit nu geschiedt met hetzij zonder toestemming van zijn wettelijken vertegenwoordiger, niet als rechtsgeldig kan worden beschouwd. De vernietiging kan worden gevraagd.

Zoo geschiedde ook, en met succes. Evenals ook later in 1871 (arrest van 30-11-1871, W. 3404) is de Hooge Raad van meening, dat het geen verschil maakt met wie de overeenkomst is gesloten. Het Hoog Militair Gerechtshof is van een tegenovergestelde meening en komt dan ook tot eene veroordeeling van Spijker wegens desertie. De redactie van het Weekblad betreurt dit meningsverschil en betoogt, dat het college wel langs anderen weg tot een veroordeeling had kunnen komen, zoo het maar goed voor oogen had gehouden, dat de man facto militair was en de militaire rechter de eenig bevoegde was.

Het wil mij voorkomen dat men niet de beslissing van den Hoogen Raad kan aanvaarden en daarnaast tevens een veroordeeling uitspreken, zeker niet onder de vigeerende wetgeving. Immers na de vernietiging van de aangegane verbintenis ten verzoeken van den minderjarige ontvalt aan de bevoegdheid van den militairen rechter de basis : een rechtsgeldige verbintenis. Zie echter Sent. H.M.G. 2 Dec. 1887. Mil. Jur. No. 25.

In het midden wordt hierbij de vraag gelaten of art. 1482 niet slechts

3. *Artikel 62.* In verband met het voorschrift van artikel 60 aanhef en sub 2°; dat de verlofsmilitairen en dienstplichtigen militair zijn „zoo vaak en zoolang” zij in werkelijken dienst zijn, diende nauwkeurig aangegeven te worden het tijdstip van aanvang en beëindiging van den werkelijken dienst.

Sub 2°—5° volstond de wetgever met een verwijzing naar den feitelijken toestand door het woord „zoolang”. Niet aldus sub 1°; daar is getracht zoowel tijdstip van aanvang als van beëindiging van den werkelijken dienst in de wet vast te leggen. Totdat de verlofsmilitair of de dienstplichtige met groot verlof vertrekt, is hij in werkelijken dienst en mitsdien militair.

In verband met de opheffing van het instituut van den Landstorm kan men artikel 62 aanhef en sub 1° lezen:

De in artikel 60 no. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht of de dienstplichtige wordt geacht in werkelijken dienst te zijn:

a. zoodra hij, ter inlijving of voor den werkelijken dienst opgeroepen of vrijwillig in werkelijken dienst komende, op de plaats van zijn bestemming is aangekomen;

b. zoodra hij zich voor den werkelijken dienst heeft aangemeld;

c. zoodra hij voor dezen dienst is overgenomen, totdat hij met groot verlof vertrekt.

De wet kent drie punten van aanvang van den werkelijken dienst:

a. het tijdstip van aankomst op de plaats van bestemming;

b. het tijdstip van aanmelding voor den werkelijken dienst;

c. het tijdstip van overneming voor den werkelijken dienst.

Ad a. Van het oogenblik af dat de dienstplichtige (e.g. verlofsmilitair) ter inlijving of voor den werkelijken dienst opgeroepen of vrijwillig in werkelijken dienst komende, op de plaats van zijn bestemming is aangekomen tot op het oogenblik dat hij met groot verlof vertrekt, is hij militair. Het tijdvak van zijn militair-zijn is hiermede allerminst scherp omschreven. De vraag is wat onder „plaats van bestemming” en wat onder de woorden „totdat hij met groot verlof vertrekt” verstaan moet worden.

Naar analogie van artikel 106 zou men onder het eerste kunnen verstaan de plaats waar de dienstplichtige zich ter vervulling van de op hem rustende dienstverplichtingen moet bevinden: het schip dus of de kazerne, en niet de gemeente b.v. waar dat schip of die kazerne zijn.

Aangaande de vraag welk tijdstip men moet beschouwen als dat

dan alleen moet worden toegepast, indien de handelingsonbekwame in feite benadeeld is (vgl. mr. M. B. Vos in N.Jb. 1932 p. 498).

Zooveel is zeker, dat vrijwillige uitvoering van de overeenkomst na verwerving van de bekwaamheid tot handelen, een beroep op art. 1482 uitsluit (N.J. 1924, 373).

Men zie over aanverwante quaesties dr. L. van Praag, *Op de grenzen van publiek en privaatrecht*, in het bijzonder p. 43, 47 en 74 zoomede de door dezen schrijver aangehaalde arresten van den Hoogen Raad van 30 November 1871 (W. 3404) en van het Hooggerechtshof van Ned.-Indië van 13 Febr. 1862 (Het Regt in Ned.-Indië dl. 20, p. 111).

van vertrek verkeert men eveneens in het onzekere. Volgens artikel 39 (2) van de Dienstplichtwet wordt onder grootverlofganger verstaan de gewone dienstplichtige, van het tijdstip, waarop het groot verlof ingaat, tot het tijdstip, waarop hij daarna in werkelijken dienst komt.

Ad *b* en *c*. Ook wanneer de verlofsmilitair of de dienstplichtige nog niet op de plaats van zijne bestemming is aangekomen, kan hij reeds militair zijn. Dit is het geval wanneer hij ter inlijving of voor den werkelijken dienst opgeroepen of vrijwillig in werkelijken dienst komende, zich voor den werkelijken dienst heeft aangemeld of voor dezen dienst is overgenomen.

De wet zegt in haar tegenwoordige redactie ¹⁾ niets aangaande de autoriteit bij wien men zich moet hebben aangemeld of door wien men moet zijn overgenomen. Men mag echter aannemen dat vereischt is een aanmelden en een overnemen onderscheidenlijk bij en door de „daartoe bevoegde” autoriteit. Aldus ook het Hoog Militair Gerechtshof in zijne sententie van 19 Mei 1931 (M.R.T. XXVIII p. 77). Het college overwoog met zooveel woorden, dat blijkens den geheelen inhoud van de bepaling onder 1° de daar gebezigde woorden „voor dezen dienst is overgenomen”, de beteekenis hebben, dat degene, die ter inlijving of voor den werkelijken dienst is opgeroepen, door de voor overneming voor den werkelijken dienst *aangewezen* autoriteiten voor dien dienst is overgenomen. Als een zoodanige autoriteit mocht niet beschouwd worden een sergeant van de Politietroepen, tevens onbezoldigd rijksveldwachter, die een dienstplichtige-grootverlofganger aanhield als verdacht van overtreding van artikel 150 W.v.M.S.. (als militair opzettelijk niet voldoen aan eene wettige oproeping voor den werkelijken dienst).

Artikel 62, 2° — bepalende dat de verlofsmilitair en de dienstplichtige geacht worden in werkelijken dienst te zijn, zoolang zij deelnemen aan militaire oefening of militair onderricht, dan wel eenige andere militaire werkzaamheid verrichten — is als wetsvoorschrift evenmin een succes. Voor de beteekenis ervan zullen wij ons moeten verlaten op de Memorie van Toelichting. „Deelnemen aan militaire oefening” is zonder meer duidelijk, „deelnemen aan militair onderricht” echter niet. Onderricht beteekent de daad van onderricht, zoodat men geneigd is te denken dat de passieve deelneming hier niet bedoeld is. Uitdrukkelijk wordt echter in de Memorie van Toelichting, behoorende bij het artikel in zijn tegenwoordigen vorm, gezegd, dat men de bepaling sub *b*, 2° en 3° van het oorspronkelijk artikel 46. (Wordt geacht in werkelijken dienst te zijn de dienstplichtige zoolang hij dienst verricht en wanneer hij militair onderricht ontvangt) heeft vereenigd en de redactie zoodanig verruimd, dat de bepaling thans eenige gevallen bestrijkt, die niet onder de oude redactie te brengen waren; men denke — aldus de M.v.T. (van der

1) Vgl. het ontwerp 1897 te vinden bij van der Hoeven I, p. 516.

Hoeven—Kempen p. 84) — bijv. aan het personeel dat militair onderwijs geeft.

Ondanks de ruime redactie en de even ruime opvattingen van de Regeering, zal men echter goed doen de strekking van het voorschrift in het oog te houden, welke deze is dat het verlofspersoneel en de dienstplichtigen bij het geven van onderricht slechts dan militair zijn, indien het door hen gegeven onderricht de vervulling vormt van verplichten werkelijken dienst. Dit volgt uit de woorden „dan wel eenige andere *militaire* werkzaamheid”. Bij deze woorden valt overigens o.m. te denken aan de op iederen groot-verlofganger ingevolge artikel 41 (3) der Dienstplichtwet rustende verplichting om zich elk jaar eenmaal te onderwerpen aan een onderzoek, waarbij hij in uniform gekleed en voorzien van zijne uitrusting verschijnt.

In de meeste gevallen zal hij dan wel reeds militair zijn op grond van artikel 62, 4°. Ook indien hij echter niet in uniform verschijnt, is hij krachtens het besproken voorschrift militair.

Artikel 62, 3° schrijft voor, dat de in artikel 60 no. 2 bedoelde vrijwilliger bij de krijgsmacht of de dienstplichtige geacht wordt in werkelijken dienst te zijn, zoolang hij als vrijwilliger of dienstplichtige of als verdachte of beklaagde in eene militaire strafzaak bij eenig onderzoek tegenwoordig is.

Vòòr de wijzigingen, aangebracht door de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht luidde het artikel: Wordt geacht in werkelijken dienst te zijn A. 1° . . . , 2°. ingeval hij met groot verlof huiswaarts is gezonden: zoolang eenig onderzoek duurt, waartoe hij *als verlofganger* is opgeroepen.

In het huidige artikel is volgens de Memorie van Toelichting die bepaling in eene enigszins nauwkeuriger redactie herhaald. Onder onderzoek is uiteraard niet slechts te verstaan de zoogenaamde inspectie of bezichtiging, maar ook elk ander onderzoek, gerechtelijk of medisch, waarbij de betrokken persoon als verlofganger tegenwoordig is (van der Hoeven—Kempen p. 84).

De redactie is gewijzigd, niet de strekking. Deze zal men bij de interpretatie voor oogen moeten houden. Het wil daarom voorkomen, dat men artikel 62 aanhef en sub 3° als volgt moet lezen:

„De verlofsmilitair of de dienstplichtige wordt geacht in werkelijken dienst te zijn, zoolang hij bij eenig onderzoek hetzij q.q. hetzij als „verdachte of beklaagde in een militaire strafzaak tegenwoordig is.”

Het herhalen van de woorden „vrijwilliger” en „dienstplichtige” dient om tot uitdrukking te brengen, dat men als verlofsmilitair of dienstplichtige slechts dan militair is, indien men bij eenig onderzoek qualitate qua tegenwoordig is.

De woorden „verdachte en beklaagde in een militaire strafzaak” vormen zoowel onderling als t.a.v. het begrip „verdachte en beklaagde in een commune strafzaak” een tegenstelling. Verdachte is men vòòr de verwijzing, beklaagde daarna. De term beklaagde is in het burgerstrafproces verdwenen met de invoering van het Wetboek van Strafvordering in 1926.

De grootverlofganger die als getuige voor den officier-commissaris of voor den krijgsraad verschijnt, is derhalve evenmin militair als de grootverlofganger die als verdachte voor den burgerstrafrechter verschijnt. Dit is begrijpelijk. Het berust op hetzelfde principe als het voorschrift sub 2°. Qualitate qua tegenwoordig zijnde is men slechts militair. Daarom kan men den vraag stellen of de woorden „als verdachte of beklaagde in eene militaire strafzaak” niet achterwege hadden kunnen blijven. De verdachte en beklaagde zijn immers steeds q.q. tegenwoordig. Anders ware de rechter niet bevoegd ¹⁾).

Artikel 62, 4°, bepalende dat verlofsmilitairen en dienstplichtigen geacht worden in werkelijken dienst te zijn, zoolang zij uniformkleding of het voor hen vastgestelde kenteecken of onderscheidingsteeken dragen, heeft historisch bezien niet die wijde strekking, welke men er bij lezing aan zou willen toekennen. In het oorspronkelijk artikel was bepaald, dat de dienstplichtige (verlofsmilitair) geacht werd in werkelijken dienst te zijn, wanneer hij in uniform was gekleed. In de Memorie van Toelichting op het ontwerp Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht wordt gezegd, dat deze bepaling is overgenomen met een aanvulling, welke is ingegeven door de mogelijkheid, dat ook andere militairen dan landstormmannen in plaats van uniformkleding slechts een kenteecken of een onderscheidingsteeken zouden dragen. Daaruit blijkt wel dat de strekking van het voorschrift eenzelfde is gebleven. Op grond van de geschiedenis van het artikel kan men derhalve betoogen, dat niet het dragen van een enkel willekeurig uniformstuk doch slechts het gekleed gaan in de *voorgeschreven* uniform den verlofsmilitair e.q. dienstplichtige tot militair maakt. De praktijk is echter een andere. Een grootverlofganger, die gekleed in matrozenfrokje en jekker met een muts op, met communistische lectuur colporteerde, werd terzake disciplinair gestraft. Het werd niet noodig geacht, dat deze dienstplichtige volledig gekleed was. Voldoende was dat hij tot zijn uitrusting behorende kledingstukken droeg, en aldus den indruk wekte, dat hij militair was.

Zou een grootverlofganger onderscheidingsteeken dragen, welke niet voor hem bestemd zijn (een zeemilicien-matroos 3e klasse draagt de uitmonstering van matroos 1e klasse of kwartiermeester, dan wel een korporaal draagt de uniform van een ongegradueerde), dan zou hij daardoor artikel 196 Sr. overtreden doch niet militair-justitiabel zijn. ²⁾).

¹⁾ Men zie nog M.R.T. XXVIII p. 241.

²⁾ In dit verband moge verwezen worden naar een arrest van den Hoogen Raad van 19 October 1924, N.J. 1915 p. 34, waarbij beslist werd dat voor toepasselijkheid van art. 196 niet noodig is, dat er volkomen overeenstemming zij tuschen de gedragen kledingstukken en die behorende tot het ambt, waartoe de drager niet behoorde, mits maar, gelijk i.c. het geval was, (beklaagde droeg een huzarenuniform, waaraan uitmonstering, militaire knopen en kwast ontbraken) de overeenstemming aanwezig is t.a.v. hetgeen in die kleding dadelijk in het oog valt en daardoor bij den toeschouwer den indruk kan wekken, dat die drager het bedoelde ambt wél bekleedt.

In *artikel 62, 5°* vinden we tenslotte, dat de dienstplichtige (verlofsmilitair) eveneens militair is, zoolang hij in een militaire inrichting of aan boord van een vaartuig der krijgsmacht straf ondergaat. Het wil voorkomen, dat het accent in deze bepaling verkeerd is gelegd. Niet „waar” de straf wordt ondergaan doch „wat voor straf” wordt ondergaan, moet het criterium zijn. Is het eene disciplinaire straf, dan blijft de gestrafte militair zoolang zijn straf duurt, ook al expireert zijn dienstdtijd en ook al wordt deze straf b.v. ondergaan aan boord van een mailboot.

Dit is in tegenspraak met den wettekst, die in dit opzicht te eng is geredigeerd.

4. *Artikel 63* geeft een uitbreiding aan het begrip militairen. ¹⁾ Zij die behooren tot de krijgsmacht in Nederlandsch-Indië, Suriname en Curaçao, worden zoolang zij zich buiten die gebiedsdeelen of aan boord van een Nederlandsch oorlogsvaartuig bevinden, mede onder militairen begrepen.

Het voorschrift is van direct belang voor het bepalen van de verhouding meerdere — mindere ²⁾, doch ook op ander terrein hebben we ermede te maken nl. bij de bepaling van de competentie van den militairen rechter en in het bewijsrecht (art. 74, 1° Inv.).

In de jurisprudentie valt te wijzen op een drietal beslissingen. Het Nederlandsche Hof besliste bij zijne sententie van 24 September 1929 (M.R.T. XXV p. 320), dat iemand behoorende tot het Nederlandsch-Indische leger, slechts dan voor den militairen rechter h.t.l. kan worden terechtgesteld, wanneer zoo iemand dit strafbaar feit begaat, terwijl hij zich bevindt in de omstandigheden in artikel 63 vermeld. De uitspraak werd reeds eerder (p. 589) aangehaald.

De zee krijgsraad te Soerabaja volgde deze opvatting in zijn vonnis van 6 Maart 1934 (M.R.T. XXX p. 196) en bleef daarmede zichzelf gelijk (vgl. M.R.T. XXIII p. 532): een tweekorpsmachinist had aan den wal een sergeant-majoor van het Indische leger mishandeld en voor „sambaljekker” gescholden. Men zag zich nu voor de vraag gesteld of hier sprake was van overtreding van artikel 117 en 108 W.v.M.S. dan wel van de misdrijven van mishandeling en belediging van het commune strafrecht. De krijgsraad meende dat het laatste het geval was. De sergeant-majoor was volgens het college niet militair in den zin van het Wetboek van Militair Strafrecht. De Raad verwees voor de staving van de juist-

¹⁾ De woorden „zij die bestemd zijn voor de krijgsmacht in de koloniën of bezittingen van het Rijk buiten Europa” hebben hunne beteekenis verloren door de vervanging van het koloniaal werfdepot door de koloniale reserve, welke niets anders is dan een h.t.l. gedetacheerd onderdeel van het Nederlandsch-Indische leger (van Dijk en Schepel p. 73).

²⁾ Vgl. nog art. 53(2) van het Wetboek van Mil. Strafrecht voor Ned.-Indië, M.R.T. XXVIII p. 242 en het Rangassimilatie-besluit (K.B. van 6 Augustus 1910 no. 57. S. 247) zooals dit gewijzigd is bij K.B. van 13 Augustus 1923 Ind. Stbl. 550 (2 V.K.M.I. p. 91).

heid zijner opvatting naar hetgeen in de Memorie van Toelichting op het ontwerp van een Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië is opgemerkt bij artikel 51, een artikel, dat een soortgelijke materie regelt als artikel 67 W.v.M.S., t.w.:, In de „tweede plaats is de verhouding tusschen de militairen van het „Indische leger en hen die deel uitmaken van de Zeemacht, in het „Nederlandsche Wetboek niet voor alle omstandigheden geregeld. „Wel volgt uit het bepaalde onder 1°. van artikel 63 van dat Wet- „boek dat ingevolge artikel 67 de verhouding „meerdere-mindere” „kan bestaan tusschen Nederlandsche militairen en, zich buiten „Nederlandsch-Indië bevindende, Indische militairen, doch deze „materie is niet voor de, zich binnen Nederlandsch-Indië bevin- „dende, militairen van het Indische Leger, en het zich eveneens „binnen Nederlandsch-Indië bevindende personeel der Zeemacht „geregeld Hierbij zij — wellicht ten overvloede — aange- „teekend dat door het in het tweede lid bepaalde betreffende de „verhouding tusschen Land- en Zeemacht h.t.l., de tot de Zeemacht „behoorende meerderen weliswaar beschermd worden tegen belee- „digingen en feitelijkheden van minderen, behoorende tot het Indi- „sche Leger, doch dat het omgekeerde door bedoelde bepalingen nog „niet wordt bereikt. De vaststelling van bepalingen, ten doel heb- „bende ook dit te bereiken, behoort tot de bevoegdheid van den „Rijkswetgever”

De laatste maal dat het Indische Hof gelegenheid had zich over deze quaestie uit te spreken, oordeelde het in tegengestelden zin (sententie van 28 October 1927, M.R.T. XXIII p. 538 en 507). Aan deze uitspraak zal men niet te zwaar moeten tillen gezien het feit dat de samenstelling van het college sedert fundamenteel is gewijzigd.

Behalve de militairen van de „koloniale” krijgsmacht worden onder militairen ook nog begrepen de gewezen militairen, die tot eenigen militairen dienst worden gebruikt. De Crimineele Wetboeken spraken van gepensioneerde of gegageerde militairen. Terecht wordt in de Memorie van Toelichting opgemerkt dat niet in de omstandigheid, dat men pensioen of gagement geniet, de grond dezer bepaling is te zoeken, doch alleen hierin dat men als oud-militair opnieuw militairen dienst verricht.

De bepaling vond volgens de Memorie van Toelichting (van der Hoeven p. 523) slechts zelden toepassing. Worden gewezen militairen opnieuw tot militairen dienst gebezigd, dan moeten zij zich gewoonlijk verbinden den Lande in den laatstelijk door hen bekleeden graad gedurende zekeren tijd te dienen en zijn zij alzoo opnieuw als militairen te beschouwen. ¹⁾

Dubieus is of een gepensionneerd officier, die door den Minister van Defensie wordt aangewezen om kennis te nemen van een beklag over een opgelegde krijgstuuchtelijke straf (art. 61 W.K.) gedurende

1) Vgl. M.R.T. XXVI p. 487.

den tijd dat hij als beklagrechtter fungeert, militair is. ¹⁾ Het dienst doen als lid van het Hoog Militair Gerechtshof werd door den Indischen wetgever blijkbaar niet beschouwd als „militaire dienst”. Immers in artikel 49 van het Wetboek van Militair Strafrecht voor Nederlandsch-Indië lezen wij, dat behalve de tot eenigen militairen dienst *bij het leger* gebruikt wordende gewezen militairen (die van de zeemacht daaronder begrepen) mede onder militairen worden begrepen de *in uniform gekleede*, gepensioneerde officieren leden van het Hoog Militair Gerechtshof en van den krijgsraad telkens wanneer zij als zoodanig dienst doen. ²⁾

Merkwaardig is de toepassing welke artikel 63 aanhef en sub 2° vond in de zaak, berecht bij vonnis van den krijgsraad te 's Hertogenbosch van 10 April 1934 (M.R.T. XXX p. 269). Blijkens het extract-stamboek was beklagde's dienstverband ten tijde dat het ten laste gelegde feit zou zijn gepleegd, geëindigd. De krijgsraad oordeelde echter dat beklagde toch als militair moest worden beschouwd, aangezien hij tijdens het plegen van het feit verkeerde in de positie van gewezen militair, die tot eenigen militairen dienst gebruikt wordt. Deze uitspraak werd in hooger beroep bevestigd (M.R.T. XXX p. 274). In denzelfden zin besliste de zeekrijgsraad te Willemsoord bij zijn vonnis van 7 Juli 1937 (M.R.T. XXXIII p. 387).

Door het vervallen van de betrekking van militie-commissaris heeft artikel 63 aanhef en sub 3° zijn beteekenis verloren.

5. *Artikel 64* beschermt den meerdere tegen beledigingen en feitelijkheden van de zijde van gewezen militairen en vormt als zoodanig een aanvulling van artikel 60 aanhef en sub 2°. De bepaling bestaat voor de zeemacht volgens professor van der Hoeven sedert 1702, voor de landmacht sedert 1736. Zij werd gehandhaafd omdat zij noodzakelijk is (van der Hoeven I p. 528).

Zij dient vooral om het prestige van den meerdere tegenover zijne ondergeschikten te beschermen, en te voorkomen dat hem ten aanhoore of ten aanschouwe van zijn minderen beledigingen of feitelijkheden worden aangedaan door een man, die kort tevoren met hem in de gelederen stond en den dienst heeft verlaten, of misschien wel door toedoen van dien superieur, uit den dienst is ontslagen.

Uit deze woorden blijkt wel dat men onder „gewezen militairen” zoowel hier als in artikel 63 zal moeten verstaan militairen, die den militairen dienst *definitief* hebben verlaten. Niet valt derhalve onder het begrip de groot-verlofganger, die nog niet uit den dienst werd ontslagen. Aldus werd beslist bij het — in hooger beroep bevestigde — vonnis van den krijgsraad te 's Hertogenbosch van

¹⁾ Het aanwijzen van een gepensionneerd officier verdraagt zich overigens niet met artikel 61 der Wet op de Krijgstucht, aangezien dit eischt dat aangewezen worde een tot straffen bevoegde meerdere.

²⁾ De Wetboeken voor Suriname en Curaçao bevatten een voorschrift analoog aan art. 63 aanhef en sub 2° (vgl. resp. artikel 36 en 43).

5 April 1932 (M.R.T. XXVIII p. 381). Het college beriep zich daarvoor op artikel 45, 1e lid aanhef en sub *a* der Dienstplichtwet.

De nog niet uit den dienst ontslagen grootverlofganger is derhalve militair noch gewezen militair; hij is dienstplichtige buiten werkelijken dienst. Dit is in overeenstemming met de terminologie van den wetgever, die in artikel 19 W.v.M.S. spreekt van een veroordeelde, die . . . geen militair is of zich niet in werkelijken dienst bevindt. ¹⁾ Vergelijkt men zijn positie met die van een gewezen militair, dan ziet men de volgende verschillen: De dienstplichtige die buiten werkelijken dienst in het tijdvak gedurende hetwelk hij voor dien dienst kan worden opgeroepen, opzettelijk *een* meerdere beleedigt, met eenig kwaad bedreigt, uitscheldt, beschimpt of bespot, wordt daardoor militair justitiabel.

Een gewezen militair zal eerst dan met den militairen rechter in aanraking komen, indien hij binnen een jaar na het verlaten van den militairen dienst zijn *vroegeren* nog in dienst zijnden meerdere terzake van vroegere dienstaangelegenheden beleedigt of een feitelijkheid aandoet.

Bij beleediging van een meerdere zal de groot-verlofganger zich dus steeds hebben te verantwoorden voor den militairen rechter; de gewezen militair eerst dan, indien de meerdere dien hij beleedigde, zijn vroegere meerdere is, die tijdens het beleedigen nog in dienst was en het beleedigen geschiedde terzake van vroegere dienstaangelegenheden.

Gebrek aan logica kan men den wetgever op dit punt niet verwijten: de groot-verlofganger staat in nauwer betrekking tot de militaire maatschappij dan de gewezen militair.

Anders is het gesteld met de overige handelingen waardoor artikel 108 kan worden voltooid: het bedreigen, uitschelden, beschimpen, en bespotten. Het ware logisch geweest, indien men den gewezen militair, die zich daaraan schuldig maakt, onder dezelfde voorwaarden als voor de beleediging gesteld, militair justitiabel had gemaakt. Thans is hij niet alleen niet militair-justitiabel, doch gaat hij zelfs geheel vrij uit.

De verklaring van een en ander moet waarschijnlijk gezocht worden in de omstandigheid, dat artikel 108, zooals dit luidde in het ontwerp 1897, slechts strafbaar stelde het beleedigen van een meerdere en bij de in 1901 aangebrachte wijzigingen vergeten is te letten op het nauwe verband tusschen dit artikel en art. 64.

Naast beleedigingen spreekt het artikel nog van feitelijkheden. De term komt ook elders in het wetboek voor. Zoo in artikel 110, zij beteekent daden.

Merkwaardig is dat de groot-verlofganger alleen militair-justitiabel is voor het een meerdere door een feitelijkheid beleedigen. De gewezen militair is onder de eerder omschreven omstandigheden militair-justitiabel voor elke feitelijkheid den vroegeren meerdere

¹⁾ In anderen zin M.R.T. XXV p. 295.

aangedaan, onverschillig of nu de animus laedendi of iniuriandi voorzat. Uit het woord aandoen valt af te leiden, dat er een daad gepleegd moet zijn tegen het lichaam van den meerdere. Het begrip is ruimer dan mishandeling.

6. *Artikel 65* stelt tenslotte nog een drietal categorieën van personen met militairen gelijk t.w. *a.* militairen van een bevriende mogendheid, die eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht met toestemming van de militaire overheid vergezellen of volgen, *b.* krijgsgevangen militairen, *c.* geïnterneerde militairen.

Voor commune strafbare feiten en voor de misdrijven omschreven in de artikelen 79 en 80 en in de titels IV—VI van het Tweede Boek van het Wetboek van Militair Strafrecht, d o o r hen gepleegd, worden zij ter verantwoording geroepen voor den militairen rechter en is de militaire strafwet op hen toepasselijk.

T e g e n hen gepleegde strafbare feiten vallen onder het gemeene recht. Een Nederlandsch soldaat, die een vreemd officier, eene op voet van oorlog gebrachte krijgsmacht vergezellende, beledigt, zal dus niet vervolgd kunnen worden terzake van artikel 108 W.v.M.S. doch slechts terzake van artikel 266 W.v.Sr.

Maakte hij zich schuldig aan een der andere in artikel 108 omschreven handelingen, dan zou eene vervolging zelfs geheel uit moeten blijven. Het behoeft zeker geen betoog, dat deze toestand voor het geval de krijgsmacht eener vreemde mogendheid tezamen met de Nederlandsche krijgsmacht opereert, onjuist zou zijn. „Vreemde” meerderen hebben in dat geval in principe recht op dezelfde bescherming als Nederlandsche meerderen. Vandaar het voorschrift, vervat in artikel 75, dat de straffen, bij het Wetboek van Militair Strafrecht gesteld op de misdrijven tegen de ondergeschiktheid b.v., onder zekere voorwaarde ¹⁾ mede toepasselijk verklaart, wanneer zoo'n feit gepleegd wordt tegen personen, die deel uitmaken van de krijgsmacht van bondgenooten in een gemeenschappelijke oorlog.

De strafbare feiten ten aanzien waarvan de gelijkstelling zich — als reeds gezegd — uitstrekt, zijn:

1. alle commune delicten,
2. de misdrijven, omschreven in de artikelen 79 en 80 W.v.M.S. en die voorkomende in de titels IV, V en VI van dat Wetboek.

Plegen de genoemde personen deze feiten, dan is — onverschillig wien de wet als subject van het strafbare feit aanwijst — de Nederlandsche strafwet toepasselijk. Voor de commune delicten en die militaire misdrijven, welke aan het subject geene bijzondere eischen stellen, was dat ook zonder het onderhavige wetsvoorschrift zoo. De beteekenis van het artikel moet ten aanzien daarvan hierin worden gezocht, dat de daders onderworpen worden aan de rechtsmacht van den militairen rechter. Het artikel correspondeert immers met art. 77 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht. Tengevolge van

¹⁾ Onder voorwaarde nl. dat bij de wet of traktaat wederkeerigheid gewaarborgd zij.

dit voorschrift zullen trouwens vreemde militairen, ook bij het plegen van andere dan in artikel 65 bedoelde delicten zich kunnen hebben te verantwoorden voor den Nederlandschen militairen rechter. Zij kunnen immers alle misdrijven plegen, omschreven in strafbepalingen, zich richtende tegen personen, die aan de militaire rechtsmacht onderworpen zijn (art. 66).

Gelijkstelling vindt plaats met inachtneming van den bekleeden rang. Een vreemd militair kan zich dus slechts bijv. aan feitelijke insubordinatie schuldig maken tegen een Nederlandsch militair, die als zijn meerdere is te beschouwen.¹⁾

De gelijkstelling blijft voortduren zoolang de genoemde personen in den aangewezen toestand verblijven; derhalve ook voor de misdrijven, gepleegd door krijgsgevangenen na het sluiten van den vrede doch voordat zij weder aan hunne regeering zijn overgeleverd. Het artikel zegt immers „in geval van” en niet „tijdens of gedurende een oorlog” (van der Hoeven I, p. 533).

7. *Artikel 67.**) Voor het bestaan van de verhouding van meerdere tot mindere zijn twee militairen noodig.

Volgens artikel 67 aanhef en sub 1°. is er van een dergelijke verhouding sprake, indien de één een hooger rang bekleedt dan de ander. Hiermede is — gelijk de Memorie van Toelichting op artikel 53 van het Indische W.v.M.S. terecht opmerkt — niet aangegeven dat de verhouding meerdere — mindere ook, en zelfs vóór alles, bestaat tusschen militairen die een rang bekleeden en hen bij wie dit niet het geval is.²⁾ Dit is een leemte in het voorschrift. Iets dergelijks vindt men in artikel 48, dat van een militair spreekt die opzettelijk met een militair van minderen *rang* aan eenig opzettelijk gepleegd misdrijf deelneemt. Door deze redactie wordt feitelijk uitgesloten het deelnemen met een militair, die geen rang heeft. Toch wordt dit niet aangenomen. Het Indische Hof gaf bij sententie van 2 Januari 1934 (M.R.T. XXX, p. 77) als zijn meening te kennen, dat onder militairen van minderen rang ook te verstaan zijn mindere militairen, aangezien het artikel anders elken redelijken zin zou missen. Op dienzelfden grond zal men ook moeten aannemen dat de verhouding van meerdere tot mindere ook bestaat tusschen militairen, die eenigen rang en die geen rang bekleeden.

Over de moeilijkheden die in de overzeesche gebiedsdeelen kunnen rijzen is hiervoor (p. 596) gesproken. Zij laten zich als volgt samenvatten. De meerderen van de zeemacht worden in Nederlandsch-

¹⁾ Eene gelijkstelling van vreemde militaire rangen met Nederlandsche is door den wetgever in art. 67, 2e lid W.v.M.S. gedelegeerd aan de Kroon.

^{*)} Over dit artikel P. Smit in M.R.T. XXVIII p. 438.

²⁾ Artikel 53 Ind. W.v.M.S. luidt: De verhouding van meerdere tot mindere bestaat:

- 1°. tusschen militairen, die eenigen rang en die geen rang bekleeden;
- 2°. tusschen militairen, die een rang bekleeden:
 - a. krachtens hooger rangen;
 - b. bij gelijkheid van rang krachtens meerderen ouderdom daarin, doch alleen in betrekking tot dienstaangelegenheden;
- 3°. enz.

Indië wel beschermd tegen ondisciplinaire gedragingen van „Indische” militaire minderen ¹⁾; de Indische meerderen echter niet tegen de minderen der zeemacht. De rijkswetgever moet in deze leemte nog altijd voorzien.

Bevat de Indische wetgeving dus gedeeltelijk een regeling, in de Surinaamsche en Curaçaosche wet is de materie nog in het geheel niet geregeld. Men zie de artikelen 32, 33 en 40 van het Surinaamsche en de artikelen 39, 40 en 47 van het Curaçaosche Wetboek van Militair Strafrecht.

67, 2°. Ook bij gelijkheid van rang kan tusschen militairen de verhouding van meerdere tot mindere bestaan. Zij is dan uitvloeisel van meerderen ouderdom in dien rang. De wet beperkt de mogelijkheid van het ontstaan van deze verhouding terecht tot dienstaangelegenheden. Prof. van der Hoeven had de verhouding van meerdere tot mindere willen baseeren op een meerderen ouderdom in rang zonder meer. Om kameraadschappelijken omgang tusschen militairen van gelijken rang overigens mogelijk te maken heeft men de meerderheidsverhouding beperkt tot dienstaangelegenheden (van der Hoeven I, p. 545 en M.R.T. XXVIII, p. 440).

Dit wil niet zeggen, dat meerdere en mindere dienst moeten doen. Ook al verrichten geen van beiden dienst, dan nog kan de verhouding van meerdere tot mindere bestaan. Deze vindt dan haar grondslag in eene voorafgegane gezamenlijke dienstvervulling van twee rangsgelijken. De wet zegt nl. dat de verhouding bestaat „in betrekking tot” — niet „in” — dienstaangelegenheden.

Een majoor-machinist, die zijn in ancienniteit ouderen ranggenoot, een als chef d'équipage samen met hem dienenden schipper, in diens hut na afloop der werkzaamheden in verband daarmede, opzettelijk met eenig kwaad bedreigde, maakte zich dus schuldig aan overtreding van artikel 108 W.v.M.S. en wel zelfs in den verzuwaarden vorm van het tweede lid (Vgl. art. 76 en M.R.T. XXXII, p. 188).

Hoe bij gelijkheid van rang de meerdere ouderdom moet worden bepaald, vindt men aangegeven in de Bevorderingswetten zoomede in het Reglement betreffende de Krijgstucht. ²⁾

Artikel 67, 3°. Behalve krachtens „hooger en militair rang” en „meerderen ouderdom in rang” kan de verhouding van meerdere tot mindere ook nog in andere gevallen bestaan tusschen militairen, nl.:

a. wanneer en voorzoover de een *krachtens zijne betrekking als bevelvoerend militair* den anderen onder zijne bevelen heeft;

b. wanneer en voorzoover de eene *krachtens beschikking van het bevoegd gezag*, den anderen onder zijne bevelen heeft.

Ad a. De verhouding bestaat slechts *wanneer en voorzoover* de eene den andere onder zijne bevelen heeft. Het woordje „wanneer” is in dit verband begrijpelijk; zoodra men niet meer bevel-

¹⁾ Verg. art. 53 (2) Ind. W.v.M.S.

²⁾ Vgl. M.R.T. XXI, p. 281.

voerend militair is, wordt de band geslaakt. Ook de beperking, vervat in de woorden „voor zoover” is duidelijk. Zou zij naast de uitdrukking bevelvoerend officier minder op haar plaats zijn, naast bevelvoerend *militair* hadden de woorden niet gemist kunnen worden. Dat in het artikel niet uitsluitend sprake is van den Commandeerenden *Officier*, wordt maar al te veel uit het oog verloren. Ongetwijfeld is de geschiedenis van het artikel aan deze misvatting mede schuldig. Uit het verslag ¹⁾ van de militaire commissie blijkt, dat de in die commissie zitting hebbende officieren der zeemacht bezwaar hadden tegen het opnemen der woorden „voor zoover”. Zij stelden het geval dat de Commandant ziek is en vervangen wordt door den Eersten Officier, die een minderen rang heeft dan de aan boord aanwezige officier van gezondheid. De meerderheid in rang, aan dien Eersten officier door zijn commando aan boord alsdan toegekend, moet tegenover de geheele bemanning van zijn bodem, ook tegenover dien officier van gezondheid gehandhaafd blijven, waar hij zich ook bevindt, zelfs aan den wal in eene societeit.

Hiertegen werd door de officieren van de Landmacht — m.i. ten onrechte — aangevoerd, dat indien de woorden „en voor zoover” worden weggelaten, alle generaals te 's Gravenhage *te allen tijde* ondergeschikt zouden zijn aan den titularen kolonel-plaatselijken Commandant, wat toch onaannemelijk zou zijn. Naar hunne meening mocht die in elk geval reeds abnormale toestand van ondergeschiktheid zich stellig niet verder uitstrekken dan tot garnizoenszaken.

De militaire commissie meende tenslotte dat de eischen van Zee- en Landmacht met elkander in overeenstemming waren te brengen mits bij reglementair of bijzonder voorschrift werd bepaald, dat de Commandant van een bodem, welken rang hij ook moge bekleeden, te allen tijde in dienstbetrekking wordt geacht te zijn ten opzichte van de geheele equipage en dat zijn meerderheid in rang over die equipage gewaarborgd wordt niet alleen aan boord, doch ook aan den wal. Was dat voorgeschreven, dan gaven juist de woorden „voor zoover” aan, dat zijne bevoegdheid zich zoover uitstreckte.

Tijdens de beraadslaging in de Tweede Kamer werd nog de vraag gesteld of de Regeering de opvatting der militaire commissie deelde dan wel — gelijk de steller der vraag — van oordeel was, dat de bepaling alleen moest gelden ten opzichte van dienstaangelegenheden. Bij monde van Prof. van der Hoeven antwoordde de Regeering dat het haar voornemen was t.a.v. dit artikel niet verder te gaan dan strikt noodig was. Zij verklaarde zeer goed te begrijpen dat de verhouding, die het hier gold, zeer buitengewoon was en daarom moest worden beperkt tot de zeer buitengewone aangelegenheden, die er aanleiding toe hadden gegeven. Wat de aanhaling uit het verslag der militaire commissie betrof werd ge-

¹⁾ van der Hoeven I p. 537-549.

zegd, dat dit een beschouwing van de commissie was, die geheel voor hare rekening bleef.

Het is jammer dat de Regeering hier niet duidelijker taal sprak. Zij had toch immers kunnen betoogen, dat het punt van uitgang — het bezwaar der zeemachtleden tegen de woorden „voor zoover” — minder juist was; dat die waarnemend commandant ook in de societeit dien officier van gezondheid nog onder zijne bevelen had krachtens zijn *betrekking* als bevelvoerend militair. De wet zegt immers: wanneer en voor zoover de een den ander onder zijne bevelen heeft en beperkt het bestaan van die meerderheidsverhouding niet tot dienstaangelegenheden. Bevelvoerend militair — had zij ter verduidelijking der quaestie nog kunnen aanvoeren — is een ruimer begrip dan commandeerend officier; men mag de uitdrukkingen niet vereenzelvigen. ¹⁾

De quaestie is mede van belang voor het tweede boek; men zie de artikelen 86, 87, 94, 95 en 99. Naar de Regeering bij een andere gelegenheid (van der Hoeven II p. 93) mededeelde is „bevelvoerend militair” *elk* zelfstandig commandeerend militair. In artikel 8 werd opzettelijk „bevelvoerend *officier*” vermeld, omdat in dat geval de bevelvoerende militair altoos een officier zou zijn.

Van een nadere omschrijving in de wet is tenslotte afgezien, omdat die zou moeten samenhangen met —, aansluiten aan de organisatie onzer krijgsmacht en dienaangaande nog geen definitieve regeling was getroffen (vgl. van der Hoeven II, 58).

De beteekenis van den term bleef daarmee eenigszins onzeker. Uit de jurisprudentie (M.R.T. XXIV p. 400) kan een geval vermeld worden van een matroos 1e klasse, onderofficier van de sloep, die beschouwd werd als bevelvoerend militair t.o.v. de inzittende passagiers. De krijgsraad overwoog naar aanleiding van beklagde's verweer als zoude hij niet geweten hebben dat de bewuste matroos 1e klasse V. onderofficier van de (volg-)sloep was, dat aan alle getuigen V.'s qualiteit als onderofficier van die sloep bekend was; dat V. gedekt was met den bamboehoed, die alleen in dienst wordt gedragen en dat V. bij het afsteken van de sloep de noodige bevelen had gegeven; dat beklagde als passagier van die sloep deze had moeten hooren en derhalve had kunnen waarnemen dat V. zich gedroeg als bevelvoerend chef dezer sloep.

In hooge beroep werd dit vonnis — inhoudende veroordeeling terzake van artikel 114 en artikel 108 W.v.M.S. — door het Hoog Militair Gerechtshof bij sententie van 3 Augustus 1928 bevestigd.

Typeerend is, dat beklagde aanvoerde niet geweten te hebben, dat V. onderofficier van de sloep was; m.a.w. hij gevoelde blijkbaar zeer wel dat een onderofficier van de sloep zijn meerdere is.

De onderofficier van de sloep heeft als bevelvoerend militair de inzittenden onder zijne bevelen, evenals de geleider van een troep degenen die daartoe behooren. Dit is geheel in overeenstemming met den tekst der wet.

¹⁾ Anders P. Smit in M.R.T. XXVIII p. 442/443.

De zeekrijgsraad te Willemsoord dacht hierover laatstelijk anders. De casuspositie was als volgt: Een sergeant der mariniers had een marinier 1e klasse aangewezen als geleider van een troep schepelingen. De aangewezen geleider had daarop aan een schepeling bevolen samen met een anderen schepeling een kist te dragen, hetgeen een dezer schepelingen weigerde te doen.

De fiscaal concludeerde tot veroordeeling terzake van artikel 114, 1e lid W.v.M.S. De krijgsraad was echter van meening, dat beklagde niet het misdrijf gepleegd had van opzettelijke ongehoorzaamheid. Naar zijn oordeel was de order, gegeven door den marinier 1e klasse niet een dienstbevel, aangezien dit slechts gegeven kan worden door een meerdere en tusschen dien marinier 1e klasse en beklagde de verhouding van meerdere tot mindere niet bestond. Het feit n.l. dat de bewuste marinier door een sergeant der mariniers als geleider van den troep was aangewezen, waartoe ook beklagde behoorde, maakte hem nog niet tot den meerdere van beklagde. Deze marinier 1e klasse had beklagde niet onder zijne bevelen krachtens zijne betrekking als bevelvoerend militair, omdat hij niet door het *daartoe bevoegde* gezag met het commando was belast, kunnende naar 's Krijgsraads oordeel die onderofficier niet als zoodanig worden gequalificeerd, terwijl evenmin de bevoegdheid van dien marinier in deze op de reglementen was gegrond.

Van de door het college gegeven vrijspraak ging de fiscaal in hooger beroep. Hij bestreed de restrictie, door den krijgsraad aan het begrip „bevelvoerend militair” aangelegd en citeerde de Memorie van Toelichting op artikel 128 (van der Hoeven II p. 287), alwaar gezegd wordt, dat zoodra meer dan één militair op last van *een* meerdere in rang gemeenschappelijk dienst doen en één van hen daarbij met het bevel is belast, er eene als eenheid te beschouwen troepenafdeeling is.

In het ontwerp 1897 was eene troepenafdeeling in dienst gelijkgesteld met een meerdere. Dit achtte men te ruim. Daarom maakte men ervan „troepenafdeeling, belast met wacht- of patrouilledienst”. Aan het feit dat *een* meerdere een militair met het bevel over een troepenafdeeling kan belasten veranderde dit echter niets.

Het Hof nam bij sententie van 25 Juni 1937, M.R.T. XXXIII, 367, aan, dat i.c. sprake was van een meerderheidsverhouding krachtens beschikking van het bevoegd gezag. De sergeant der mariniers fungeert hier dan als het bevoegd gezag. Deze opvatting stemt overeen met die van het Indische Hof. Zij lijkt echter moeilijk te vereenigen met de geschiedenis der wet; vgl. van der Hoeven I p. 546.

Vermeldenswaard is in dit verband nog de door het Hof opgelegde straf: zeven dagen gevangenisstraf voorwaardelijk.

Ad *b*. Onafhankelijk van hun rang of stand kan de verhouding van meerdere tot mindere tusschen militairen ook bestaan, wanneer en voor zoover de eene den anderen onder zijne bevelen heeft krachtens beschikking van het bevoegd gezag.

Noodig is een *beschikking* van het bevoegde gezag, waarin is aangegeven „wanneer en in hoeverre” de in die beschikking te noemen militairen andere militairen onder hunne bevelen hebben. Het is toch de bedoeling van den wetgever, dat de op dit voorschrift gebaseerde uitzonderlijke toestand tot het hoogst noodzakelijke wordt beperkt. Normaal is immers een meerderheidsverhouding, welke b.v. haar oorsprong vindt in een hooger rang. Gevalen waarin iemand van lagere rang iemand van hooger rang onder zijne bevelen heeft, behooren uitzondering te blijven. Zij zijn toch in strijd met den geheelen opzet van de militaire maatschappij.

Terecht stelde de wetgever dan ook den eisch, dat steeds duidelijk gepreciseerd zou worden, wanneer en in hoeverre die personen, welke niet meerdere zijn op grond van artikel 67, 1° of 2°, anderen onder hunne bevelen hebben. Toch bleef het voorschrift grootendeels een doode letter. Was het te ingewikkeld? Talrijk zijn de beschikkingen, waarin niet aangegeven werd „wanneer en in hoeverre” de daarin genoemde militairen anderen onder hunne bevelen hadden. En talrijk zijn ook de beslissingen, waarbij de rechter ze zonder eenige aanmerking liet passeeren. ¹⁾

Meer zorgen baarde der jurisprudentie de uitdrukking „het *bevoegde* gezag”. De zee krijgsraad te Soerabaja overwoog bij zijn vonnis van 12 Juli 1932 (M.R.T. XXVIII p. 397) dat de wet zelf niet nader aangeeft, wat onder bevoegd gezag verstaan moet worden, maar dat, gezien het verhandelde bij de totstandkoming van artikel 67 — waar men zelfs twijfel opperde of ieder commandeerende officier wel aangemerkt kon worden als bevoegd gezag — het geacht kan worden niet in de bedoeling van den wetgever te liggen, dat een onderofficier bevoegd gezag zou zijn. Zie echter de sententie van het H.M.G. van N.I. van 15 Mei 1936, M.R.T. XXXII, 285 en de boven reeds aangehaalde sententie van het Ned. H.M.G. van 25 Juni 1937, M.R.T. XXXIII, 367.

In een ander vonnis kwam de vraag ter sprake of de verhouding van meerdere tot mindere nog anders in het leven kan worden geroepen en dat bij één beschikking t.w. of dit ook mogelijk is door de combinatie van een speciale beschikking en een algemeen voorschrift (zie M.R.T. XXVIII p. 385). De krijgsraad meende hierop een ontkennend antwoord te moeten geven.

DEN HELDER, Juli 1937.

¹⁾ Men zie M.R.T. XXVIII p. 307-321, p. 322, p. 385-391; voorts nog M.R.T. XXXI p. 145.

BOEKAANKONDIGING.

Fr. de Witt Huberts, De beul en z'n werk. Uitgegeven door Andries Blitz, te Amsterdam z. j.

Dit werk brengt ons een nieuwe uitgave in uitgebreider vorm van eene studie van den schrijver in deel XXXIV (1924) van het Tijdschrift voor Strafrecht; een eenigszins naargeestige bijdrage, zooals die studie destijds werd gequalificeerd, een luguber onderwerp, zooals de schrijver het zelf noemt. Inderdaad, dit is de overheerschende indruk van den lezer, die wellicht de bijgedachte verwekt, dat *laudatores temporis acti* niet altijd gelijk hebben.

Maar men moet ook dit onderwerp bezien in het licht van zijn tijd en dan aanvangen met te constateeren, dat het optreden van een beul in strafzaken een stap voorwaarts is geweest op den weg der cultureele ontwikkeling, het begin van eene periode waarin de strafrechtelijke eigen richting, de vredeloosheid, de bloedwraak geordend werd door ingrijpen van de overheid niet alleen ten aanzien van het onderzoek en de strafoplegging bij schuldigverklaring, maar ook in de strafvoltrekking welke aan het particulier initiatief van benadeelde of beleedigde personen dan wel van hunne verwanten verboden en ontnomen werd.

Dit onderdeel van overheidsbemoeyenis, voor menschen van onzen tijd een der meest gewone zaken in onze samenleving, was toen nieuw, berustte niet op wel omschreven beginselen, genoot nog niet het voorrecht 's wetgevers aandacht te hebben getrokken. Het leefde, onbeschreven, in de strafrechtspraktijk, waarin, zooals met nieuwe dingen meer geschiedt, in de eerste plaats op de toepassing gelet en eerst veel later naar leidende gedachten gevraagd werd. Doch dat deze stap gedaan is, maakt wel aannemelijk dat straoefening in de voorafgegane periode der volksrechten al een zeer bedenkelijk beeld te zien heeft gegeven. De voorstelling, welke men zich onwillekeurig maakt van het *jus talionis*, het oog om oog, tand om tand uitgeoefend door bevooroordeelde volksgenooten, desnoods tegen aan het strafwaardige feit geheel onschuldige verwanten zonder onderzoek en zonder contrôle op te groote wreedheid of hebzucht, is zeer geschikt om waardeering te gevoelen voor een overheid die daaraan paal en perk stelt, zelfs al is daarbij een figuur als de beul of de scherprechter nog onmisbaar.

De schrijver heeft getracht uit de in grooten getale te boek gestelde feitelijke gegevens omtrent dezen gerechtsdienaar en zijn werk ons langs inductieven weg een beeld te geven van het ambt en van de personen, die het vervuld hebben. Deze werkwijze is een veel gevolgde en hoewel gevaar voor generaliseeren medebrengende, eene in den regel betrouwbare. Daarbij houde men in het oog dat dit hardhandig handwerk in het strafgeding een vrij groote plaats innam. Niet alleen bij de tenuitvoerlegging van lijf- of levensstraffen was hij onmisbaar

maar ook in het strafrechtelijk onderzoek, en wel in het zoogenaamde extraordinaair proces, waarin hij het gerechtelijk bewijs, voor zooveel dat op eene erkenning van den verdachte behoorde te steunen, aan het doel moest laten beantwoorden.

Deze tweeledige functie had de schrijver wel wat duidelijker kunnen doen uitkomen. De hulp bij het voeren van de instructie van strafzaken verleend, was toch aanvankelijk extra-judicieel, hare aanwending berustte geheel in handen van den openbaren aanklager, die bij de bepaling van de intensiteit van de pijniging slechts geremd werd door de zorg dat de gepijnigde niet vóór het vellen van het vonnis onder de tortuur of aan hare gevolgen bezwijken zou. Want de baten of emolumenten, welke hem eene vervolging kon brengen, werden eerst door het vonnis verkregen.

Dat deze rem niet krachtig genoeg werkte, bewijst de langzamerhand door den rechter toegepaste contrôle, aanvankelijk achter de schermen omdat de tortuur nog niet als processueel hulpmiddel officieel was erkend, later openlijk door hare toepassing van zijne toestemming of opdracht afhankelijk te maken. Mocht de schrijver zijn verkregen gegevens ook nog in zooverre kunnen aanvullen, dan zou het effect van dezen stillen strijd tusschen staande en zittende magistratuur op eigenaardige wijze belicht kunnen worden. Waar lag het criterium van onmenselijke of onredelijke pijniging, dat den rechter van den Briel, en wellicht ook elders, in het begin van de vijftiende eeuw aanleiding gaf om in de zaak van den gepijnigde recht te weigeren? ¹⁾

De tallooze gegevens, welke de schrijver verzameld heeft uit archivalia en uit litteratuur, heeft hij, in onderscheiden hoofdstukken gegroepeerd, onder de aandacht van belangstellenden gebracht. Zoo passeeren de revue wat den schrijver bekend is geworden omtrent de instelling van het ambt, wie als scherpreechter optraden, waar men over een scherpreechter beschikte, hoe deze genoemd werd, hoe hij gekleed was, met welke werktuigen hij zijn functie uitoefende, zijn optreden in functie, de plaats waar hij optrad en de toeschouwers aldaar, zijn helpers, zijn werk na de terechtstelling, zijne bezoldiging en zijne emolumenten of bijverdiensten. Een afzonderlijk hoofdstuk is ook gewijd aan den scherpreechter bij het krijgsvolk te lande en te water. Eindelijk zijn allerlei bijzonderheden verzameld ten aanzien van den beul en zijn werk in de oogen van de menigte en in eigen oogen, terwijl ook tal van spreekwoorden, zegswijzen enz. zijn bijeengebracht, welke op hem en zijn werk betrekking hebben. Tot besluit herinnert de schrijver ons aan de geleidelijke wijziging van opvattingen op het gebied van het straf- en penitentiair recht, welke het ambt overbodig heeft gemaakt. In populaireren stijl is het opstel van 1924 uitgegroeid tot een handboek waarin men gemakkelijk den weg vindt en waarin de schrijver waarschijnlijk niet veel vragen onbeantwoord laat, een beschrijving, hier en daar door illustraties toegelicht, van veel wat in

¹⁾ Rechtsboek van den Briel, Oud-Vaderl. Rechtsbr. 1880, blz. 198, 201.

musea, in het bijzonder in de Gevangenpoort te 's-Gravenhage, aan dezen gerechtsdienaar en zijn werk herinnert.

Onzen lezers zal wellicht in het bijzonder interesseeren wat over den scherprechter in de weermacht wordt medegedeeld. Ons bewijsrecht vertoont nog de in 1912 verzachte resten van de toepassing van de pijniging ter ondersteuning van het erlangen van een bekentenis, na 1798 van eene verklaring van den verdachte. Men herinnere zich in de oude lezing R.L. 81, 82 en 115 en R.Z. 60, 61 en 94, waarvan onderscheidenlijk de artikelen 82 en 61 nog spraken van correctieve middelen, welke op den beschuldigde *moesten* worden toegepast indien hij niet of niet behoorlijk voldeed aan zijne verplichting om te antwoorden omtrent feiten waarvan men volgens de artikelen 115, resp. 94 „bekentenis vordert”, correctieve middelen, welke in eene officieele waarschuwing van 6 December 1802 tegen hun gebruik in de armée op grond van de afschaffing van de tortuur, waarschijnlijk niet ten onrechte „geweldige middelen” werden genoemd. Daarnaast golden dan ingevolge de thans vervallen crimineele wetboeken de doodstraf met den kogel of met den strop en de straf van slagen. De straf met den kogel werd uitgevoerd door wat men nu noemt een vuurpeloton. Omtrent de tenuitvoerlegging van de straf met den strop, welke niet voorkomt onder de lijst van straffen in C.W.L. 26 en C.W.Z. 22, doch wel op verschillende misdrijven in die wetboeken uitdrukkelijk was gesteld, was niets bepaald; zij maakte echter evenals overal elders een beul of scherprechter noodig. De toepassing van de straf van stokslagen geschiedde bij de landmacht door de stokkenknechts van den provoost-geweldige, die van rietslagen en van klingslagen door twee daartoe aangewezen korporaals. De bij de zeemacht bestaan hebbende straf van kielhalen en laarsen werd evenals de straf van slagen, uitgevoerd door daartoe aangewezen militairen. Zoo zal het ook wel gegaan zijn met de correctieve middelen van de instructie, voor zooveel die, in navolging van wat in het burgerlijk strafgeding wel plaats vond (slagen met de bullepees), op soortgelijke hardhandige wijze werden toegepast.

De schrijver geeft een historisch overzicht van vroeger in de weermacht toegepaste lijf- en levensstraffen en stelt daarbij vast dat meermalen van de diensten van een scherprechter of beul gebruik werd gemaakt. Er blijkt echter niet, in hoeverre correctieve instructiemiddelen aan den lijve werden toegepast, iets wat door het verbod van de tortuur voor militairen, dat wettelijk bestond maar in de oudste practijk niet nageleefd werd, wel interessant zou zijn. Doch de tortuur verdween althans bij het krijgsvolk te lande al vrij vroeg: Reeds Beccaria vermeldde in zijn in 1764 verschenen verhandeling over de misdaden en straffen, dat, zooals het in de Nederlandsche vertaling ¹⁾ luidt, „de pijnbank bij de krijgswetten als niet nood-

¹⁾ Verhandeling over de misdaden en straffen, naar de derde verbeterde en vermeerderde Italiaansche uitgave, waarbij de Verklaring op dit werkje van den Heer de Voltaire, uit het Frans vertaald, Amsterdam, bij Gerrit Bom, 1768. Het citaat komt voor op blz. 42.

„zaakelijk (is) aangemerkt, en in de legers, welke gemeenlijk van 't „uitschot eener natie tezaamengesteld zijn, alwaar zij dus meer dan „ergens anders schijnde te behooren vastgesteld geweest te zijn, van „geen het minste gebruik. Welk een verbaazend verschijnzel is het „niet voor iemand, die met geen genoegzaame aandacht overwoogen „heeft, hoe groot de dwinglandij van het gebruik is, als men men- „schen die verhard in het moorden zijn, en gewoon zijn bloed te ver- „gieten, de menschelijkheid aan den wetgeevers van een vreedig volk „ziet onderwijzen.” Hoewel wij in onzen tijd een minder bloeddorstige en onnationale qualificatie aan de weermacht zouden geven, treft ons toch zeer sterk de lofspraak, aan de weermacht toegebracht, dat zij, ondanks gewoonten in andere richting in de burgerlijke samenleving om zich heen, van de tortuur afstand heeft gedaan, en met minder wreede middelen het strafrechtelijk onderzoek aan het doel heeft weten te doen beantwoorden. Men herinnere zich slechts dat Johan Maurits van Nassau nog in 1673 nog meende, de tucht in zijn troep niet zonder beul te kunnen handhaven ¹⁾).

Wat de lijf- en levensstraffen betreft is de weermacht ook niet achtergebleven. Wel is de doodstraf blijven bestaan, maar alleen in oorlogstijd en dan door den kogel. Doch de lijfstraffen, in het bijzonder de straf van slagen, zijn sedert de wijzigingswetten van 1879 officieel afgeschaft, na reeds sedert 1831 bij de landmacht feitelijk buiten gebruik te zijn gesteld.

Met dit te vermelden beoogen wij in de eerste plaats een paar aanvullingen te geven op het in de hierbij aangekondigde verhandeling verzamelde materiaal, aanvullingen gelegen op een terrein dat den schrijver blijkbaar niet in vollen omvang bekend is. Daar zij die studie maken van militair strafrecht, wel genoodzaakt zijn zich tot recht verstand van die wetgeving te oriënteren in het oud-vaderlandsch materieel en formeel strafrecht, is het boek voor hen een niet te versmaden hulpmiddel. De aan het slot verzamelde literatuur en bronnen maken het zoeken gemakkelijk, al zal men hier en daar wel eens den indruk krijgen, dat de schrijver uit de tweede hand heeft geciteerd. Wij kunnen het werk aan belangstellenden zeer ter lezing aanbevelen.

¹⁾ M.R.T. XXXIII, p. 162.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 5 October 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.).

„Schriftelijke berisping” opgelegd aan een reserve-kapitein wegens: Bij den dienst van den 20en Augustus 1937 gemankeerd en als reden van mankeeren opgegeven dat de officier van gezondheid 2e klasse Z., die hem op 19 Augustus 1937 bezocht, hem 2 dagen vrij van dienst had gegeven, hetgeen door dien officier van gezondheid werd ontkend.

Met overneming van de feiten en omstandigheden vermeld in de in eerste instantie genomen beschikking het beklag ongegrond verklaard.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 30 Augustus 1937, van den reserve-kapitein X, dienende bij de Tirailleur-compagnie van het Regiment Infanterie, in garnizoen te, waarbij deze 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Commandant der Infanterie-Brigade ingediend over de straf van „schriftelijke berisping”, hem op 21 Augustus 1937 opgelegd door zijn waarnemend-Regiments-Commandant, den Majoor Y, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Bij den dienst van den 20en Augustus 1937 gemankeerd en als reden van mankeeren opgegeven, dat de officier van gezondheid 2e klasse Z, die hem op 19 Augustus 1937 bezocht, hem 2 dagen vrij van dienst had gegeven, hetgeen door dien officier van gezondheid werd ontkend.”,

bij welke beslissing — op 28 Augustus 1937 genomen en op denzelfden dag in afschrift aan klager uitgereikt — het beklag ongegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en als getuige den officier van gezondheid der 2de klasse Z, in garnizoen te;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat het Hof — na den klager en den genoemden officier van gezondheid als getuige te hebben gehoord, waarbij geen andere feiten of omstandigheden zijn gebleken dan die, welke zijn vermeld in de hiervóór genoemde Beschikking van den Commandant der Infanterie-Brigade en welke geacht moeten worden hier te zijn ingelascht, en gelet op de verklaring van dien getuige, welke hij voor het Hof onder eede ten stelligste heeft bevestigd, n.l. dat hij aan klager heeft gezegd, dat deze den volgenden dag (des Vrijdags) aan de dan te houden marschoefening kon deelnemen en dat hij in het geheel niet met klager tot de slotsom is gekomen, dat deze eerst des Zaterdag weder den dienst zou hervatten — van oordeel is, dat klager zich inderdaad aan het hem in de omschrijving der strafreden toegeschreven feit heeft schuldig gemaakt;

O. dat, waar klager mitsdien terecht is gestraft en de hem opgelegde straf niet te zwaar is, terwijl de omschrijving der strafreden het gepleegde feit juist weergeeft, de Beschikking van den Commandant der Infanterie-Brigade behoort te worden bevestigd;

Krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de Beschikking, door den Commandant der Infanterie-Brigade op het beklag genomen;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hof's beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Brigade-Commandant, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 5 October 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.).

Bij het appèl voor een avondoefening door een collega aan zijn sectiecommandant doen melden, dat hij ziek was en zich niet in staat gevoelde om aan de oefening deel te nemen, terwijl volgens verklaring van den behandelenden officier van gezondheid is komen vast te staan, dat de bij hem gevonden afwijkingen van geen beteekenis waren, ten minste niet van dien aard, dat zij een achterblijven van de oefening rechtvaardigden.

Met overneming van de feiten en omstandigheden vermeld in de eerste instantie genomen beschikking, deze bevestigd met uitzondering van de strafreden waarin de, echter niet ten gunste van klager strekkende, wijziging is aangebracht, dat daarin zijn vervallen de woorden „en aldus gepoogd, zich aan den dienst te onttrekken”, zijnde die poging niet aanwezig geweest.

Beklag ongegrond.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 1 September 1937, van den gewoon dienstplichtig-sergeant-titulair W. F. van H., dienende bij de Tirailleur-compagnie van het 5e regiment Infanterie, waarbij deze 's Hofs eindbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Kapitein, waarnemend-Hoofdinstruc-teur bij dat Regiment ingediend over de straf van tien dagen ver-zwaard arrest, hem op 24 Augustus 1937 opgelegd door zijn compa-gnies-commandant, den Reserve-Kapitein J. G. van Busschbach, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende:

„Op een oefeningsdag zich ziek gemeld, terwijl volgens een des-betreffend rapport van den behandelenden Officier van Gezondheid is vastgesteld, dat de voorgegeven redenen tot ziekmelden niet aan-wezig waren.”,

bij welke beslissing, — op 30 Augustus 1937 genomen en op den-zelfden dag in afschrift aan klager uitgereikt —, het beklag onge-grond werd verklaard, de opgelegde straf werd gehandhaafd, en de omschrijving der strafreden werd gewijzigd, zoodat deze is komen te luiden:

„Bij het appèl voor een avondoefening door een collega aan zijn sectiecommandant doen melden, dat hij ziek was en zich niet in staat gevoelde om aan de oefening deel te nemen, terwijl volgens verkla-ring van den behandelenden Officier van Gezondheid is komen vast te staan, dat de bij hem gevonden afwijkingen van geen beteekenis waren, ten minste niet van dien aard, dat zij een achterblijven van de oefening rechtvaardigden, en aldus gepoogd, zich aan den dienst te onttrekken.”;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en als getuige onder eede den Officier van Ge-zondheid der 2e klasse J. H. Buzaglo, in garnizoen te Amersfoort;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat het Hof, — na den klager en den genoemden Officier van Gezondheid als getuige te hebben gehoord, waarbij geen andere feiten of omstandigheden zijn gebleken dan die, welke zijn vermeld in de hiervóór genoemde Beschikking van den waarnemend Hoofdinstruc-teur en welke geacht moeten worden hier te zijn ingelascht, en gelet op de verklaring van dien getuige, waarbij deze als zijn deskundige

meening heeft te kennen gegeven, dat er voor klager geen reden heeft bestaan om zich voor de oefening ziek te doen melden —, van oordeel is, dat klager zich inderdaad aan het hem in de strafreden toegeschreven feit heeft schuldig gemaakt;

O. dat, waar klager mitsdien terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is, de Beschikking van den waarnemend-Hoofdinspecteur behoort te worden bevestigd, doch zulks met dien verstande, dat de omschrijving der strafreden eenige wijziging behoeft en dat de overweging, dat in dit geval het ziek melden moet worden aangemerkt als een „poging” tot onttrekking aan den dienst, niet door het Hof wordt overgenomen, zijnde naar 's Hofs oordeel, zooals trouwens ook uit de navolgende omschrijving der strafreden blijkt, in dit geval geen „poging” tot dienstonttrekking aanwezig geweest;

O. dat echter die wijziging van de omschrijving der strafreden niet ten gunste van klager strekt;

Krachtens artikel 67 der Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit ongegrond;

Bevestigt de beschikking, door den waarnemend-Hoofdinspecteur op het beklag genomen, met uitzondering van de omschrijving der strafreden en de bovenbedoelde overweging;

Wijzig de omschrijving der strafreden, zoodat deze komt te luiden:

„Bij het appèl voor een avondoefening door een collega aan zijn sectiecommandant doen melden, dat hij ziek was en zich niet in staat gevoelde om aan de oefening deel te nemen, terwijl volgens verklaring van den behandelenden Officier van Gezondheid is komen vast te staan, dat de bij hem gevonden afwijkingen van geen beteekenis waren, ten minste niet van dien aard, dat zij een achterblijven van de oefening rechtvaardigden.”;

Gelast dat deze omschrijving der strafreden in klagers sraflijst zal worden ingeschreven in st de van die, waarover beklag;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den waarnemend-Hoofdinspecteur, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 16 November 1937.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosh en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.).

Het als bestuurder van een rijwiel van richting veranderen zonder tijdig een teeken te hebben gegeven.

Het telastegelegde en bewezene is niet strafbaar, nu het gold een onvermijdelijke wijziging van de rijrichting in verband met eene kromming in den weg, welke wijziging niet voor eene verandering van richting wordt gehouden. (Art. 4, 3e lid Motor- en Rijwiel-reglement).

Vrijspraak, met vernietiging van het veroordeelend vonnis van den Krijgsraad.

In de zaak van H. de R., oud 21 jaar, geboren te 's-Gravenhage, gewoon dienstplichtig-sergeant bij het 14e Regiment Infanterie, thans met groot verlof te 's-Gravenhage, gerequireerde in persoon, appellant van een vonnis op 28 September 1937 door den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch tegen hem gewezen, tegen den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, geïntimeerde, voor wien ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akte van appèl;

Gezien de oproeping, vanwege den Advocaat-Fiscaal aan den beklagde beteekend;

Gezien het vonnis in eerste aanleg gewezen;

Gehoord den getuige door den Advocaat-Fiscaal opgeroepen;

Gehoord den beklagde zoo in zijne antwoorden als in de middelen van verdediging door hem aangevoerd;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijn schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen en beklagde zal vrijspreken van het hem ten laste gelegde;

O. dat aan beklagde aan den voet van het hem op 15 September 1937 beteekend schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd, dat hij op of omstreeks 13 Juli 1937, des namiddags omstreeks 8,15 te Kampen als bestuurder gezeten op een rijwiel, daarmede heeft gereden op den openbaren rijweg, Oudestraat, en aldaar van richting is veranderd, door naar rechts den openbaren rijweg, Muntplein, op te rijden, zonder van het voornemen hiertoe tijdig te hebben doen blijken, hetzij door het duidelijk zichtbaar ongeveer horizontaal uitsteken ter zijde van het rijwiel van een arm, een stok of ander voorwerp, niet hooger dan te zijner schouderhoogte, aan de zijde van en in de richting, welke door hem zou worden ingeslagen, hetzij door een duidelijk teeken, gegeven overeenkomstig de daartoe door den Minister van Waterstaat vastgestelde bepalingen door middel van een aan het rijwiel bevestigd toestel, ingericht op de door den Minister van Waterstaat bepaalde wijze, aan de zijde van en in de richting, welke door hem zou worden ingeslagen;

O. dat de Krijgsraad bij het beroepen vonnis het aan beklagde telastegelegde wettig en overtuigend bewezen heeft verklaard, zoodat beklagde's schuld daaraan; het aldus bewezen verklaarde heeft gequalificeerd als: „Het als bestuurder van een rijwiel, daar-

mede over een weg rijden voornemens zijnde van richting te veranderen, niet tijdig van dat voornemen doen blijken, hetzij door het goed zichtbaar ongeveer horizontaal uitsteken ter zijde van het rij- of voertuig van een arm of een stok of een ander voorwerp, niet hooger dan te zijner schouderhoogte, aan de zijde van en in de richting, welke zal worden ingeslagen, hetzij door een duidelijk teeken, te geven volgens door den Minister van Waterstaat vastgestelde bepalingen door middel van een aan het rij- of voertuig bevestigd toestel, aan de zijde en in de richting, welke zal worden ingeslagen", en beklaagde deswege heeft veroordeeld tot een geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door vijf dagen hechtenis;

O. dat beklaagde ter terechtzitting van het Hof heeft opgegeven:

dat hij op Dinsdag 13 Juli 1937, des namiddags omstreeks 8.15 uur, als bestuurder van en gezeten op een rijwiel, daarmede heeft gereden over den openbaren rijweg, de Oudestraat, te Kampen en naar rechts van richting heeft veranderd, door het Muntplein op te rijden; dat hij weliswaar geen teeken van richtingverandering heeft gegeven, maar het geven van zoodanig teeken i.e. niet noodig was, omdat ter plaatse de weg een kromming maakt en door een pijl op de voorgeschreven wijze is aangegeven, dat men niet links mag afslaan, zoodat slechts mag worden gereden in de richting, welke hij heeft ingeslagen;

O. dat Christiaan Jansen, agent van politie te Kampen, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, als getuige ter terechtzitting van het Hof gehoord, onder eede heeft verklaard:

dat beklaagde op Dinsdag 13 Juli 1937, des namiddags te omstreeks 8.15, als bestuurder van en gezeten op een rijwiel, daarmede voortreed over den openbaren rijweg, de Oudestraat, te Kampen en naar rechts van richting veranderde, door den openbaren rijweg het Muntplein, op te rijden, zonder van dat voornemen op eenigerlei wijze te doen blijken; dat de weg ter plaatse een scherpe kromming naar rechts maakt; dat het verboden is daar naar links af te slaan en dit verbod ter plaatse is aangegeven op de in het Motor- en Rijwielreglement voorgeschreven wijze;

O. dat het Hof door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem telastegelegde feit heeft begaan;

O. dat bij het onderzoek in hooger beroep is komen vast te staan, dat in deze sprake is van een onvermijdelijke wijziging van de rijrichting in verband met een kromming in den weg, als bedoeld in artikel 4, sub 3, van het Motor- en Rijwielreglement, welke wijziging ingevolge datzelfde lid niet voor een verandering van richting wordt gehouden;

O. dat, waar het telastegelegde en bewezen verklaarde feit niet valt in de door den Krijgsraad toegepaste bepaling van artikel 4, sub 1b, van het Motor- en Rijwielreglement, noch in eenige andere

door straf te handhaven bepaling van wet of verordening, beklagde moet worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht, 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het vonnis, waarvan is geappelleerd;

En opnieuw recht doende:

Verklaart het aan beklagde telastegelegde en bewezen verklaarde feit niet strafbaar;

Spreekt hem daarvan vrij.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 10 Augustus 1937 ¹⁾.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein J. de Bie, Eerste-Luitenants P. H. Lach de Bère en H. J. F. Naarding.

Auditeur-Militair: Jhr. Mr. F. L. J. van Rijkevorsel (plv.).

Raadsman: Mr. E. Sassen, te 's-Hertogenbosch.

De luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord en in gevaar gebracht (bij het inhalen van een ander vliegtuig onder dat andere vliegtuig doordruiken en daarna op zeer korten afstand vóór dat andere vliegtuig het door hem, als gezagvoerder, bestuurde vliegtuig optrekken, waardoor zeer groot gevaar voor een botsing tusschen de beide vliegtuigen ontstond).

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens A. v. U., oud 23 jaar, geboren te Hoorn, reserve-sergeant-leerling-vlieger van de Luchtvaart-Afdeling te Soesterberg, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMAGT VOOR HET RIJK IN EUROPA TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

¹⁾ Dit vonnis is in hooger beroep bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 21 September 1937 bevestigd.

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklaagde, op 28 Augustus 1936 vrijwillig verbonden om te dienen op den voet van het Kon. Besluit van 9 Januari 1931 No. 25, Bijlage C, op 1 October 1936 in werkelijken dienst is gekomen tot eerste oefening en op 13 Maart 1937 is bevorderd tot sergeant;

O. dat den beklaagde aan den voet van het hem op 3 Augustus 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 24 Juni 1937, des namiddags omstreeks 4.00 uur, boven de gemeente Aalsmeer, althans boven de omgeving dier gemeente, als gezagvoerder van een vliegtuig, daarmede de luchtvaart heeft uitgeoefend op zoodanige wijze, dat de openbare orde of veiligheid werd in gevaar gebracht, door met het door hem bestuurde vliegtuig, bij het inhalen van een ander vliegtuig, onder dat andere vliegtuig door te duiken en daarna op zeer korten afstand vóór dat andere vliegtuig het door hem bestuurde vliegtuig op te trekken, door welke wijze van vliegen zeer groot gevaar voor een botsing tusschen beide bedoelde vliegtuigen ontstond;

althans, dat hij destijds aldaar als gezagvoerder van een vliegtuig, daarmede tijdens de vlucht, bij het inhalen van een ander luchtvaartuig, niet met zijn vliegtuig is uitgeweken door den koers van het door hem bestuurde vliegtuig naar rechts te verleggen, doch onder dat andere vliegtuig door is gedoken;

O. dat de beklaagde heeft verklaard:

dat hij bekent, zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt;

dat hij op 24 Juni 1937 als laatste proef voor het overlandvliegen op Fokker C 5 landingsproeven had afgelegd;

dat hij hierna van Soesterberg naar Ypenburg was gevlogen en van daar uit naar Schiphol; dat hij met zijn toestel van ongeveer 40 meter grootere hoogte onder een vliegtuig F.K. 51 is gedoken en daarna van links naar rechts voor den neus van dat vliegtuig is opgetrokken; dat hij zich daarbij niet realiseerde, dat hij daardoor gevaar voor dat vliegtuig en de inzittenden schiep; dat hij bekend was met de bepalingen van de Luchtvaartwet en Luchtvaart-reglement;

dat hij spijt heeft van het gebeurde;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1°. Ch. J. Th. C. Roos, 37 jaar, Ingenieur der Genie, wonende te De Bild:

dat hij op 24 Juni 1937 als bestuurder van de F.K. 51 Nr. 7 van Ypenburg naar Schiphol vloog; dat hij op een gegeven oogenblik, vliegende op een hoogte van ongeveer 500 meter, een siddering in zijn toestel voelde, welke siddering afkomstig moest zijn van het passeeren van een schroef van een in de onmiddellijke nabijheid vliegende toestel; dat hij onmiddellijk daarna een motor en schroef voor zijn toestel zag opduiken; dat deze motor en schroef van het vliegtuig van onderen van hem opdook; dat hij, getuige, oogenblik-

kelijk hierop reageerde, door zijn toestel op te trekken, waardoor hij een aanvaring voorkwam; dat hij constateerde dat het vliegtuig, dat voor hem opdook de Fokker C.V. Nr. 592 was; dat hem op Schiphol bleek, dat dit toestel bestuurd was door beklaagde;

2°. Tj. H. Leegstra, 25 jaar, res. 2e Luitenant-vlieger-instructeur, wonende te Soesterberg:

dat hij op 24 Juni 1937 als instructeur mede vloog bij getuige Roos op F.K. 51 Nr. 7 van Ypenburg naar Schiphol;

dat hij op een gegeven oogenblik een onverwachte beweging van het toestel voelde; dat hij op zeer korten afstand een C.V. zag, dat voor hem opdook; dat door het snelle optrekken van getuige Roos een aanvaring vermeden werd; dat hij het toestel met het oog heeft gevolgd, totdat het op Schiphol landde; dat hij, getuige, aldaar ontdekte dat de bestuurder beklaagde was, die zijn excuses maakte;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem primair tenlastegelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat hij boven de omgeving der gemeente Aalsmeer als gezagvoerder van een vliegtuig daarmede de luchtvaart heeft uitgeoefend;

O. dat — nu het primair tenlastegelegde bewezen is — een onderzoek naar het subsidiaire overbodig is;

Gezien de artt. 2, 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair- Straf- en Tucht recht, 23 en 91 Wetboek van Strafrecht, 1, 10, 44 en 58 der Luchtvaartwet, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoodmede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als: De luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze, dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord en in gevaar gebracht;

Veroordeelt den beklaagde tot eene geldboete van vijftig gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door tien dagen hechtenis.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 10 Augustus 1937.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Majoor J. G. van der Veen, Kapitein J. de Bie, Eerste-Luitenants P. H. Lach de Bère en H. J. F. Naarding.

Auditeur-Militair: Jhr. Mr. F. L. J. van Rijekevorsel (plv.).

Raadsman: Mr. E. Sassen, te 's-Hertogenbosch.

Het aan zijne schuld den dood van een ander te wijten hebben (spelenderwijze in het zwembad een ander, die de zwemkunst niet

voldoende machtig was, een duw geven, zoodat hij in het diepe bassin is gevallen en verdronken).

Voorwaardelijk één maand hechtenis, proeftijd één jaar. In hooger beroep vrÿspraak, nu niet overtuigend is gebleken, dat beklagde hoogst roekeloos en onvoorzichtig heeft gehandeld en hem schuld in strafrechtelÿken zin is te wijten.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens H. P. G. M. S., oud 19 jaar, geboren te Amsterdam, gewoon dienstplichtig-soldaat bij de Tirailleur-compagnie van het 5e Regiment Infanterie te Amersfoort, beklagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat, blijkens overgelegd extract-stamboek, de beklagde op 23 Maart 1937 is ingelijfd bij het 5e Regiment Infanterie, en tijdens het plegen van na te melden feit nog niet met groot verlof was vertrokken, en, blijkens ambtelijke verklaring d.d. 2 Juni 1937 door den compagnies-commandant te Amersfoort opgemaakt, beklagde op 23 Maart 1937 op de plaats zijner bestemming is aangekomen;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 2 Augustus 1937 beteekende schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat aan zijne schuld is te wijten, dat op of omstreeks 26 Mei 1937 te Amersfoort M. F. O. om het leven is gekomen door verdrinking, doordat hij, beklagde, toen O. in badcostuum zich aldaar bevond in een zweminrichting in gebukte houding, althans gehurkt op den rand van den vasten wal van het zoogenaamde diepe bassin, waar toen ongeveer 3.50 Meter water stond, ten einde een persoon, die zich in het water bevond, de hand te kunnen reiken, hoogst roekeloos en onverantwoordelijk, terwijl hij niet wist of O. de zwemkunst voldoende verstond om zich zonder gevaar voor verdrinking in dat diepe bassin te kunnen begeven, dezen tegen het lichaam heeft geduwd, ten einde hem spelenderwijze in het water te doen vallen, althans te doen schrikken of zijn evenwicht te doen verliezen, tengevolge van welk roekeloos duwen O. in dat diepe water gevallen is en, daar hij de zwemkunst niet, althans niet voldoende, machtig was, onder water is verdwenen en door verdrinking om het leven is gekomen;

O. dat de beklagde heeft verklaard:

dat hij zich op 26 Mei 1937 des namiddags te 7.15 uur in bad-

costuum bevond in het zwembad Pesie te Amersfoort; dat hij met T., S. en Sn. bezig was met krijgertje te spelen; dat T. de vanger was; dat hij, terwijl S. en hij aan denzelfden kant van het diepe bad op den wal stonden, zag, dat T. hun richting uit kwam zwemmen en zich door een persoon in badcostuum een hand liet geven, teneinde op den wal te komen; dat hij, beklaagde, om te voorkomen, dat T. zoo in de gelegenheid werd gesteld om S. af te tikken, den persoon, die T. de hand reikte, een duw heeft gegeven met de bedoeling, dat deze of door den schrik, of doordat hij zijn evenwicht even zou verliezen, T. zou loslaten; dat hij niet wist of die persoon zwemmen kon; dat hij, beklaagde, toen die persoon in het water was gevallen, dezen dan ook niet terstond is nagesprongen; dat hij eerst, toen hij begreep, dat die persoon niet kon zwemmen, terstond te water is gegaan en naar hem heeft gedoken; dat zijn kameraden na zijn waarschuwing ook zijn gaan duiken;

dat de persoon, dien hij een duw gegeven had, hem later bleek O. te heeten;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1°. A. T., 19 jaar, gewoon dienstplichtig soldaat bij het 5e Regiment Infanterie te Amsterdam:

dat hij omstreeks 26 Mei 1937 te ruim 19 uur aanwezig was in het zwembad Pesie te Amersfoort; dat hij met eenige dienstplichtigen w.o. beklaagde en S. aan het krijgertje spelen was; dat hij getikt was en moest trachten een ander te tikken; dat hij, terwijl hij in het diepe bassin lag, zag, dat S. aan den wal stond naast den duiktoren; dat hij die richting uitzwom en aan een persoon, die hem later bleek O. te heeten, vroeg hem iets omhoog te trekken om in de gelegenheid te komen, om S. te tikken; dat O. hem de hand toestak en hem tot borsthoogte uit het water trok; dat hij zag, dat O. zijn evenwicht verloor; dat zij elkaar loslieten en O. voorover over hem, getuige, heen in het water stortte; dat hij een oogenblik later, nadat hij, getuige, weer boven was gekomen, hoorde, dat O. niet kon zwemmen; dat later bij het naar huis gaan, beklaagde hem heeft verteld, dat hij, beklaagde, O. een duw had gegeven, tengevolge waarvan deze in het water was gevallen;

dat beklaagde heel overstuur was en niet wist, wat hij moest doen;

2°. F. N., 20 jaar, gewoon dienstplichtig soldaat van 5 R. I., wonende te Middenmeer:

dat hij op 26 Mei 1937 met eenige vrienden, waaronder O., in het zwembad Pesie te Amersfoort was; dat hij met O., nadat zij ongeveer een half uur in het ondiepe bad waren geweest, ging staan kijken bij het diepe bad; dat, terwijl zij stonden te kijken, een hem onbekend zwemmer hun kant uitkwam en deze een hand uitstak met de kennelijke bedoeling, dat zij hem uit het water zouden trekken; dat O. zich met gebogen knieën naar voren boog en met zijn rechterhand naar bedoeld persoon reikte; dat die zwemmer en O. elkaar bij de rechterhand grepen; dat hij, getuige, zag, dat O. in

voorwaartsche richting zijn evenwicht verloor en dat hij den indruk kreeg, dat zulks kwam, doordat deze van achteren een duw kreeg; dat O. voorwaarts in het water viel over den zwemmer heen en in dezelfde houding in het water kwam, als waarin hij gezeten had op den wal; dat op het oogenblik, dat O. zijn evenwicht verloor, de zwemmer en O. elkaar loslieten; dat hij, getuige, daar hij wist, dat O. niet kon zwemmen, om hulp riep; dat het echter wel 2 à 3 minuten duurde, voordat reddingspogingen werden ingesteld; dat later de hem, getuige, bekende J. L. V., O. een heel eind van de plaats, waar deze te water was geraakt, heeft gevonden;

3°. J. L. V., 21 jaar, gewoon dienstplichtig soldaat bij het 5e Reg. Veld-Art. te Rotterdam:

dat hij zich op 26 Mei 1937 te ruim 19 uur bevond in het zwembad Pesie te Amersfoort; dat hij naast de lage springplank stond aan de andere zijde van den springtoren; dat hij op een gegeven oogenblik getuige N. hoorde roepen, dat O. in het water was gevallen en dat deze niet kon zwemmen; dat vrijwel oogenblikkelijk na deze waarschuwing de reddingspogingen zijn begonnen; dat hij na den directeur en een der badmeesters te water is gegaan; dat de pogingen geen resultaat hadden; dat hij, getuige, nadat het werken met de sleep zonder resultaat bleef, wederom te water is gegaan en hij toen het lichaam van O. heeft gevonden een paar meter uit den wal;

O. dat A. J. S., 30 jaar, Officier van Gezondheid 2e klasse, wonende te Amersfoort, als getuige-deskundige onder eede heeft verklaard:

dat hij zich op 26 Mei 1937 te ruim 20 uur na telephonische oproep heeft begeven naar Pesie's bad te Amersfoort; dat daar aangekomen, hem het lichaam van een persoon werd getoond, van wien men hem mededeelde, dat deze uit het water was gehaald en bij wien men reeds ruim een uur de kunstmatige ademhaling had toegepast; dat hij dien persoon heeft onderzocht en geconstateerd, dat de levensgeesten geweken waren;

O. dat Dr. B. J. M., arts te Utrecht, na als deskundige beëdigd te zijn, op 27 Mei 1937 te Utrecht uit- en inwendig heeft geschouwd het lijk van M. F. O. geboren 17 Januari 1915 te Aken, over welke lijkschouwing die deskundige een rapport heeft uitgebracht, waarin die deskundige tot de navolgende conclusie komt:

„De omstandigheden, waaronder het lijk is gevonden, maken à priori een verdrinkingsdood waarschijnlijk. Er zijn geen teekenen gevonden, die wijzen op een andere oorzaak voor den dood”;

O. dat in het ten processe overgelegd uittreksel van den Burgerlijken Stand van de gemeente Amersfoort staat vermeld:

dat uit een der registers van den Burgerlijken Stand van Amersfoort blijkt, dat op 26 Mei 1937 is overleden O., M. F., oud 22 jaar, ongehuwd;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan, met dien verstande, dat O. de

zwemkunst niet voldoende machtig was en beklaagde dezen tegen het lichaam heeft geduwd teneinde hem te doen schrikken of zijn evenwicht te doen verliezen;

O. dat — nu het militair belang er zich niet tegen verzet — de Krijgsraad ten aanzien van beklaagde termen aanwezig acht om gebruik te maken van de bevoegdheid als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de art. 2, 15, 60 en 62 Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tuchtrecht, 14a-b, 18 en 307 Wetboek van Strafrecht, 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan.

Qualificeert het als: Het aan zijn schuld den dood van een ander te wijten hebben;

Veroordeelt den beklaagde tot een hechtenisstraf van ééne maand;

Beveelt evenwel, dat de opgelegde straf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten, op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan eenig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan eenig krijgstuchtelijk vergrijp, als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Bovenstaand vonnis is in, door den auditeur-militair ingesteld, hooger beroep bij sententie van 21 September 1937 door het H.M.G. vernietigd en de beklaagde vrijgesproken op grond van de overweging „dat het Hof niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem ten laste gelegde heeft begaan, met name niet dat beklaagde hoogst roekeloos en onvoorzichtig heeft gehandeld en hem schuld in strafrechtelijken zin is te wijten.”

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 16 November 1937.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein J. de Bie, Ritmeester H. Wilbreninck, Eerste-Luitenants A. den Boer en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

INCIDENT TIJDENS DEN JAMBOREEMARSCH. ART. 43 W.v.S.

1°. *het als voetganger te Bloemendaal op een weg niet gevolf geven aan de bevelen of aanwijzingen hem door de politie in het belang van de vrijheid of de veiligheid van het verkeer gegeven;*

2°. *het te Bloemendaal op den weg zonder vergunning van den burgemeester deelnemen aan een optocht (als commandant van een detachement der Koloniale Reserve niet voldoen aan de bevelen der politie om, overeenkomstig de voorwaarden voor den optocht, zijn troep met tweeën of drieën te doen loopen en zooveel mogelijk gebruik te maken van de voetpaden).*

Het telastegelegde en de schuld van beklagde bewezen verklaard, doch hij is niet strafbaar omdat de feiten begaan zijn ter uitvoering van een gegeven ambtelijk bevel. Daargelaten of het bevel, al dan niet bevoegd gegeven was, beklagde heeft het bevel te goeder trouw als bevoegd gegeven beschouwd, terwijl de nakoming daarvan was gelegen binnen den kring zijner ongeschiktheid.

Vrijpraak. In hooger beroep met overneming van de gronden bevestigd, waarbij het H.M.G. nog overweegt, dat het antwoord van beklagde's commandant: „Wij loopen natuurlijk normaal” (d.w.z. met vieren) ook naar 's Hofs oordeel een dienstbevel was.

De Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa, te 's-Hertogenbosch, heeft het navolgende vonnis gewezen in de zaak van den Auditeur-Militair, r.o. eischer, tegen M. v. d. H., oud 37 jaar geboren te Haarlemmermeer, Eerste-Luitenant van de Koloniale Reserve te Nijmegen, beklagde, in persoon ter terechtzitting verschenen.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien het schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad, met aan den voet vermelde telastelegging, den 18en October 1937 aan den beklagde beteekend;

Gehoord den Auditeur-Militair in zijne voordracht der zaak;

Gehoord de voorlezing door den Secretaris ter terechtzitting van:

1°. het extract-stamboek, den beklagde betreffende, blijkens hetwelk hij op 16 Januari 1920 is ingelijfd bij het 10e Regiment Infanterie, op 24 Augustus 1929 is bevorderd tot 1e Luitenant en op 23 April 1934 is ingedeeld bij de Koloniale Reserve;

2°. het proces-verbaal, den 10en Augustus 1937 onder No. 865 op den ambtseel opgemaakt door L. P. en W. C., respectievelijk hoofdagent en agent van politie te Bloemendaal, beiden tevens onbezoldigd Rijksveldwachter;

Gehoord de ter terechtzitting onder eede afgelegde verklaring van den getuige L. A. v. d. B., Kapitein-Commandant der Koloniale Reserve te Nijmegen;

Gehoord de antwoorden van den beklagde;

Gehoord den Auditeur-Militair, vorderende dat de beklagde worde veroordeeld tot twee geldboeten, respectievelijk van twintig en vijf gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door respectievelijk twintig en vijf dagen hechtenis;

O. dat den beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 8 Augustus 1937 te Overveen en Aerdenhout, gemeente Bloemendaal, op de openbare wegen Korte Zijlweg, Westerlaan en Zandvoorteweg, als verantwoordelijk commandant van een groep voetgangers, zijnde een detachement van de Koloniale Reserve:

I. geen gevolg heeft gegeven aan de hem als commandant dier groep door L. P., hoofdagent van politie, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, te Bloemendaal, in het belang van de vrijheid en de veiligheid van het verkeer meermalen gegeven bevelen om de manschappen van zijn groep met tweeën of drieën naast elkaar te doen loopen en zooveel mogelijk gebruik te maken van de voetpaden, doch die groep op zijn commando met vieren naast elkaar en op het voor het algemeen rijverkeer bestemde gedeelte van die wegen heeft doen loopen;

II. zonder vergunning van den Burgemeester van Bloemendaal heeft deelgenomen aan een optocht, door de aan de vergunning tot dien optocht door genoemden Burgemeester verbonden voorwaarde om de groepen te doen loopen in rijen van hoogstens drie man naast elkaar niet na te komen, doch door de onder zijn commando staande groep te doen marcheeren in rijen van vier man naast elkaar;

O. dat het bovengenoemd proces-verbaal inhoudt:

dat op Zondag 8 Augustus 1937 een Jamboree-wandeltocht plaats had van Haarlem naar het Jamboree-terrein en terug; dat het parcours van dezen wandeltocht ook gedeeltelijk lag door de gemeente Bloemendaal; dat door den Burgemeester van de gemeente Bloemendaal toestemming voor dezen wandeltocht was verleend, onder de voorwaarden, dat zooveel mogelijk op de voetpaden moest worden geloopt, dat het verkeer zoo weinig mogelijk mocht worden gehinderd, dat er met niet meer dan drie personen naast elkaar mocht worden geloopt en dat eventueel door de politie te geven bevelen stipt moesten worden opgevolgd; dat relatanten zich op Zondag 8 Augustus 1937 des voormiddags omstreeks 11 uur om te controleeren of de voormelde bepalingen stipt werden nageleefd op den Korten Zijlweg hadden opgesteld; dat relatanten toen bleek, dat een groep militairen, groot 55 man, van de Koloniale Reserve te Nijmegen, die deel uitmaakte van bovenbedoelden Jamboree-wandeltocht, in groepsverband met vieren naast elkaar liepen; dat de leider van deze groep een eerste-luitenant was; dat door eerste relatant deze luitenant er op werd gewezen, dat deze de in de gemeente Bloemendaal gestelde voorwaarden voor dien wandeltocht niet nakwam; dat eerste relatant dien luitenant mededeelde, dat deze niet met vieren, doch hoogstens met drieën, naast elkaar mocht marcheeren en dat zooveel mogelijk gebruik moest worden gemaakt van de voetpaden; dat de luitenant hem, eerste relatant, ten antwoord gaf: „Daar heb ik niets mee te maken, dan moet je naar het Legerbestuur schrijven, ik loop in Legerverband en dat is met vieren naast elkaar, want in het Indische Leger bestaat het niet met drieën

naast elkaar"; dat eerste relatant dien luitenant toch verzocht met drieën of tweeën naast elkaar te laten marcheeren; dat die luitenant zich niets van eerste relatant's waarschuwing aantrok en met vieren op den rijweg liet doormarcheeren; dat relatanten zich verplaatsten naar de Westerlaan te Bloemendaal en aldaar de deelnemers van bovenbedoelden wandeltocht opwachtten; dat eerste relatant, toen de luitenant met diens groep met tweeën naast elkaar op de Westerlaan kwam, naar dien luitenant toeging en dezen vroeg om de groep met tweeën naast elkaar te laten doormarcheeren; dat die luitenant hem, eerste relatant, daarop ten antwoord gaf: „Ik heb niets met je te maken, vent, ik loop in Legerverband”, waarna die luitenant direct commandeerde: „Met vieren”; dat eerste relatant daarop den luitenant gelastte met drieën te laten marcheeren en tevens gebruik te maken van de voetpaden; dat eerste relatant daarop ten antwoord kreeg: „Ik marcheer in Legerverband, dat is met vieren naast elkaar en ik verdom het om op de voetpaden met mijn groep te loopen, dat doe ik nooit”; dat eerste relatant zich daarop naar de commissie van dezen wandeltocht begaf en mededeelde, dat deze luitenant niet aan de gestelde voorwaarden van de gemeente Bloemendaal wilde voldoen en de bevelen, door de politie gegeven, niet opvolgde; dat eerste relatant, toen de luitenant met diens groep, welke nog steeds in dezelfde formatie met vieren liep, op den Zandvoorterweg kwam, dien luitenant gelastte, mede in het belang van de vrijheid en de veiligheid van het verkeer in verband met de enorme verkeersdrukte ter plaatse, om met drieën te laten doormarcheeren en tevens gebruik te maken van de voetpaden; dat relatant zich omstreeks 6 uur namiddag naar het gebouw Olympia te Haarlem heeft begeven en aldaar bovenbedoelden luitenant heeft gehoord, die desgevraagd op gaf genaamd te zijn: „M. v. d. H., geboren te Haarlemmermeer 7 Mei 1900, 1e luitenant bij de Koloniale Reserve te Nijmegen” — zijnde beklagde — en verklaarde:

„Voordat ik vanmorgen, 8 Augustus 1937, het gebouw Olympia te Haarlem met mijn groep verliet om deel te nemen aan dezen wandeltocht, zijn mij de voorwaarden medegedeeld, welke aan dezen Jamboree-wandeltocht verbonden waren. Het was mij toen bekend, dat ik niet met meer dan drie personen naast elkaar mocht marcheeren, doch dat is voor mij onmogelijk, omdat zulks in het Indische Leger niet gedaan wordt. Ik wist ook, dat een der voorwaarden voor de gemeente Bloemendaal was, zooveel mogelijk op de voetpaden te loopen, doch daar kon ik mij niet aan houden. Ik verdom het om op de voetpaden met mijn groep te loopen”;

O. dat de beklagde ter terechtzitting heeft verklaard:

„Op 8 Augustus 1937 nam ik te Bloemendaal met een detachement van ongeveer 55 man deel aan den Jamboree-wandeltocht. Bij den start te Haarlem in het gebouw „Olympia” heb ik op een tafel enkele biljetten zien liggen, waarvan ik er een heb opgenomen en gelezen. Ik heb toen voor het eerst de beperkende bepalingen gelezen, dat de deelnemers met niet meer dan drie man naast elkaar

mochten loopen. Ik had van den Commandant van de Koloniale Reserve opdracht gekregen om deel te nemen aan dezen wandeltocht. Bij de start te Haarlem was mijn commandant, de kapitein v. d. B., aanwezig. Ik heb hem toen een der biljetten laten zien en heb daarbij gezegd: „Daar heb je weer zoo'n briefje, dat met drieën geloopt moet worden”. De Kapitein heeft mij daarop geantwoord: „Jawel, maar wij loopen natuurlijk normaal.” Normaal loopen wij in marsch-colonne met vieren”;

O. dat L. A. v. d. B., 38 jaar, Kapitein-Commandant van de Koloniale Reserve te Nijmegen, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd:

„Ik heb beklagde aangewezen om met een detachement van ongeveer 50 man deel te nemen aan den Jamboree-wandeltocht te Haarlem-Bloemendaal en omgeving op 8 Augustus 1937. Bij de afmarsch te Haarlem was ik aanwezig in het gebouw „Olympia”. Ik heb aldaar in een biljet, wat op tafel lag, gelezen, dat met niet meer dan drie man naast elkaar geloopt mocht worden. Ik meen mij te herinneren, dat ik met beklagde daarover gesproken heb en dat ik hem gezegd heb, dat dit niet voor militairen gold, doch dat in de gewone marsch-formatie met vieren kon worden geloopt. Indien beklagde gedurende dezen marsch was afgeweken van het militair voorschrift en met tweeën was gaan loopen, had ik hem daar zeker een aanmerking over gemaakt en zou hem gelast hebben weer in de formatie met vieren te loopen. De gewone normale marsch-formatie is met vier man naast elkaar. Afdelingen van de Koloniale Reserve nemen wel meer deel aan propaganda-wandeltochten, waarbij is voorgescreven, dat met niet meer dan drie man naast elkaar gemarkeerd mag worden, welke bepaling dan nooit op een militair detachement van toepassing is.”;

O. dat door het extract-stamboek bovenvermeld is bewezen, dat de beklagde het Rijk in hoedanigheid van 1e Luitenant bij de Koloniale Reserve tijdens het plegen van voormeld feit diende;

O. dat de Krijgsraad door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklagde de hem ten laste gelegde feiten heeft begaan; behoudens dat niet is bewezen, dat beklagde commandant zijnde van een groep voetgangers — een detachement van de Koloniale Reserve — *verantwoordelijk* commandant was, zoodat hij hiervan behoort te worden vrijgesproken;

O. ten aanzien van de overigens bewezen verklaarde feiten:

dat ten processe is komen vast te staan, dat beklagde van den Commandant der Koloniale Reserve, den Kapitein v. d. B., opdracht had gekregen om met een detachement deel te nemen aan den in de telastelegging bedoelden Jamboree-wandeltocht en tevens om daarbij met zijn troep te loopen in de voor de Koloniale Reserve normale marschformatie „met vieren”;

dat alzoo beklagde de bewezen verklaarde feiten heeft begaan ter uitvoering van een gegeven ambtelijk bevel;

dat — daargelaten de vraag, of het bevel al dan niet bevoegd

gegeven was — beklaagde — aan den kapitein als diens mindere ondergeschikt — het bevel te goeder trouw als bevoegd gegeven heeft beschouwd en de nakoming daarvan was gelegen binnen den kring zijner ondergeschiktheid;

dat mitsdien beklaagde niet strafbaar is en behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 2 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 43 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 9, 2de lid, 12, 55 en 137 van de Algemeene Politieverordening voor de gemeente Bloemendaal, 178, 179, 193 en 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan; Qualificeert het als:

I. het als voetganger te Bloemendaal op een weg niet gevolgd geven aan de bevelen of aanwijzingen, hem door de politie in het belang van de vrijheid of de veiligheid van het verkeer gegeven;

II. het te Bloemendaal op den weg zonder vergunning van den Burgemeester deelnemen aan een optocht;

Verklaart beklaagde hieraan niet strafbaar;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde meer of anders is ten laste gelegd, dan hierboven als bewezen is aangenomen;

Spreekt beklaagde vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 21 Decembe 1937.

President: Mr. Dr. W. A. J. M. Fick (fg.).

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Jhr. Mr. Dr. Th. W. C. Calkoen (plv.).

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.).

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch, appellant van een vonnis, op den 16en November 1937 door dien Krijgsraad in zake den na te noemen beklaagde gewezen, voor wien ten deze optreedt de Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, tegen M. v. d. H., oud 37 jaar, geboren te Haarlemmermeer, Eerste-Luitenant bij de Koloniale Reserve, geïntimeerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de akte van appèl;

Gezien de oproeping, vanwege den Advocaat-Fisikaal aan den beklaagde beteekend;

Gezien het vonnis, in eersten aanleg gewezen;

Gehoord den beklaagde, zoo in zijne antwoorden, als in de middelen van verdediging, door hem aangevoerd;

Gehoord den Advocaat-Fisikaal in zijne schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof het vonnis van den eersten rechter zal vernietigen, beklaagde zal schuldig verklaren aan de overtredingen, hem ten laste gelegd, en hem zal veroordeelen tot een geldboete van vijf gulden, subsidiair één dag hechtenis, voor iedere overtreding;

O. dat beklaagde ter terechtzitting van het Hof alsnog heeft verklaard:

„Het loopen in de formatie met vieren sluit in, dat gebruik gemaakt wordt van den rijweg. Ik ben er van overtuigd, dat, ware ik met tweeën gaan loopen op het voetpad, de kapitein mij dan weder teruggeroepen zou hebben op den rijweg en bevelen zou hebben, daar weder met vieren te gaan loopen.”;

O. dat de bewezen- en schuldigverklaring terecht is geschied, hebbende de behandeling der zaak in hooger beroep het Hof tot geene andere beschouwingen dan die des eersten rechters geleid, terwijl de qualificatie op de Wet is gegrond;

dat de Krijgsraad mede terecht beklaagde ter zake van de bewezen verklaarde feiten niet strafbaar heeft verklaard en hem heeft vrijgesproken, vereenigende het Hof zich alzoo met de gronden en beslissingen in het vonnis, waarvan hooger beroep, vervat en die overnemende, met toepassing van de in het vonnis als toegepast vermelde artikelen;

dat immers ten processe is komen vast te staan, dat beklaagde, van den Commandant der Koloniale Reserve, den Kapitein v. d. B., opdracht had gekregen om met een detachement deel te nemen aan den bedoelden Jamboree-wandeltocht en tevens om daarbij met zijn troep te loopen in de voor de Koloniale Reserve normale marschformatie „met vieren”, welke opdracht inhield het loopen met vieren op den rijweg; dat beklaagde derhalve de bewezen verklaarde feiten heeft begaan ter uitvoering van een ambtelijk bevel;

dat immers het antwoord, door den Kapitein v. d. B., Commandant van de Koloniale Reserve, luidende: „Wij loopen natuurlijk normaal”, — gegeven toen de beklaagde aan zijn Commandant het biljet toonde, waarop vermeld stond dat ten hoogste met drieën mocht worden geloopt — ook naar 's Hofs oordeel een dienstbevel was; dat, al ware dit bevel onbevoegd gegeven, desondanks beklaagde niet strafbaar zoude zijn, daar hij dit bevel te goeder trouw als bevoegd gegeven heeft beschouwd en hij — aan den Kapitein ondergeschikt — tot nakoming daarvan was gehouden;

Toepassende de artikelen, bereids in 's Krijgsraads vonnis vermeld,

alsmede de artikelen 75, 76d en 77 van 's Hofs Provisioneele Instructie, en

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Bevestigt het vonnis, waarvan is geappelleerd, met aanvulling der gronden, zooals boven is aangegeven.

Bovenstaande uitspraken, waarover ook in de dagbladpers nog al een en ander, juist en onjuist, geschreven is — Het Vaderland had het weer over een „cause célèbre” — geven ons aanleiding tot enkele opmerkingen.

In de eerste plaats trok onze aandacht de dubbele telastelegging, welke toch in w e z e n slechts één feit, n.l. het doen loopen van den troep met vieren op den rijweg, inhoudt. De bevelen van de politie waren rechtstreeks uitvloeisel van de voorwaarden voor deelneming aan den optocht, beiden hadden ook ten doel bevordering van het veilig verkeer. Vroeger zou hier door de rechtspraak zeker ééndaaidsche samenloop zijn aangenomen. Maar zelfs in het licht der gewijzigde jurisprudentie van den H. R. betreffende art. 55 W.v.S. betwijfelen wij zeer of dat college in d i t geval wel meerdaadschen samenloop, als door den Krijgsraad en H.M.G. is geschied, zou hebben aanwezig geacht.

Krijgsraad en Hof achten de ten laste gelegde feiten met beklagde's schuld daaraan bewezen en qualificeeren die dan overeenkomstig de toepasselijke bepalingen der Politieverordening. Het zijn dus strafbare feiten, maar, zoo vragen wij, hoe kan dan de Krijgsraad overwegen „daargelaten de vraag of het bevel al dan niet bevoegd gegeven was” en het Hof: „al w a r e dit bevel onbevoegd gegeven”. Een bevel tot het plegen van een strafbaar feit kan, overmacht nu daargelaten, toch nooit bevoegd gegeven zijn. Het wil ons, met bescheidenheid, voorkomen dat beide uitspraken op dit punt met zich zelf in tegenspraak zijn.

Uit de genomen beslissing volgt nu, dat de bevelen der politie, ook aan den militairen commandant, bevoegd gegeven waren en laatstgenoemde verplicht was daaraan te gehoorzamen. Uit de verslagen der terechtzitting blijkt echter dat de beklagde dit uitdrukkelijk heeft betwist en zich met name daartoe heeft beroepen op art. 41 der Inkwartieringswet. Het wekt eenige bevreemding dat noch in het vonnis, noch in de sententie aan dit verweer aandacht is geschonken, het is sans phrase verworpen. In de gewone strafrechtspleging zou dit verzuim, gelet op art. 358, 3e lid W.v.Sv., grond tot cassatie opleveren. Uit die verwerping resulteert nu tevens dat de commandant der Koloniale Reserve de dader-uitlokker van de telastegelegde en als strafbaar gequalificeerde feiten is. Voor zoover ons bekend is echter tegen hem eene strafvervolging niet ingesteld. En evenmin blijkt of de voor het ingrijpen in de marschorde van het detachement aansprakelijke politiedienaar wegens overtreding van het aangehaald art. 41 vervolgd is geworden. Daardoor blijft

de jurisprudentie verstoken van een uitdrukkelijke, nadere motivering van de rechterlijke opvatting ten deze.

De Advocaat-Fiscaal die tot veroordeeling had geconcludeerd, was, blijkens de persverslagen, van oordeel, dat, wanneer beklaagde met zijn troep werkelijk een legerafdeeling vormde, hij zich niet aan de politie behoefde te storen. Dan is hij zelf openbaar gezag en niet aan verkeersregelen onderworpen. Het is niet de taak van de politie zich te bemoeien met de uitoefening van de taak van een andere openbare macht.¹⁾ Maar, aldus Mr. Rombach, dit geval deed zich hier niet voor. Beklaagde trad niet op als militair gezag. De militairen deden wat des burgers is: ze deden mee aan een wandeltocht. Beklaagde zegt zelf: „Wij maakten propaganda”. Een beroep op den rechtvaardigingsgrond „ambtelijk bevel” verwierp de A.-F. omdat het antwoord van beklaagde's commandant: „Wij loopen natuurlijk normaal” niet als een bevel kon worden aangemerkt.

Het optreden van de Bloemendaalsche politie bij dit Jamboree-incident schijnt niet vrij van bedenking te zijn geweest. Toen beklaagde weigerde aan haar bevel te voldoen, zou een der agenten onder het trekken van zijn revolver zelfs gedreigd hebben: „Als je niet met drieën wilt loopen, dan schiet ik onder den troep”. Dit werd nu in dezen vorm wel door dien agent ontkend, maar beklaagde zeide daartegenover talrijke getuigen te kunnen oproepen, die verklaren kunnen dat de agent die woorden wel degelijk heeft gezegd. Beklaagde deelde dan ook mede, dat hij bij den Officier van Justitie tegen den bewustten politie-agent een aanklacht wegens meened zou indienen.

Het is alles bij elkaar wel een hoogst betreurenswaardig en onverwikkelijk incident geweest. Er ligt alleen eenige ironie in het feit, dat aan de ongehoorzame colonne de eerste prijs is toegekend.

Red. M.R.T.

¹⁾ Zie ook de rede van Mr. Rombach op 6 November 1937 gehouden in de Mil. recht. vereeniging, te vinden in M.R.T. XXXIII, blz. 545.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 15 September 1937.

President: Mr. A. Veldman (fg.).

Leden: Kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninck, Luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluys, Officier van den Marine-stoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en Officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiscaal: Officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Mr. Dr. J. A. E. Buiskool, te Schagen. In hooger beroep: Mr. H. A. Polak.

Opzettelijke belediging den troonopvolger aangedaan (grove belediging van Prinses Juliana, ten aanhoore van anderen in de waschzaal van het vliegekamp „de Kooy”).

Motiveering van de noodzakelijkheid eener zware straf: één jaar gevangenisstraf met ontslag met ontzetting; in hooger beroep de hoofdstraf teruggebracht tot 9 maanden met aftrek van de voorloopige hechtenis (± 3 maanden).

Krijgsraad: De beledigende woorden zijn geuit ten aanhoore van anderen, dus in het openbaar.

H.M.G.: Nu beklagde de beledigende uitdrukkingen heeft gezegd in de waschzaal van een militaire inrichting en ten aanhoore van verschillende zeemiliciens-matrozen, zoodat hij in dien militairen kring sprak tot het ter plaatse aanwezige publiek, geschiedde het spreken der beledigende woorden i.c. in het openbaar.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiscaal tegen R. D., oud 19 jaren, geboren te Dokkum, zeemilicien-matroos der 3e klasse, gedetineerd in het Marine-Provoosthuis te Willemsoord;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad dd. 23 Augustus 1937. No. 384 G. Int.;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad dd. 2 September 1937, No. 384 G. Int., en het aan den voet van dat bevel aan den beklagde telastgelegde:

dat hij op 2 Augustus 1937 in de waschzaal van de bemanning van het Marine-vliegekamp „De Kooij” te Julianadorp (Den Helder) opzettelijk ten aanhoore van de aldaar o.m. aanwezige matrozen-zeemilicien der 3e klasse J. P. en B. N. en doelende op Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana, de voor Hare Koninklijke Hoogheid beledigende woorden heeft gesproken: „De Prinses”, althans woorden van gelijke zin en strekking;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding dd. 3 September 1937, waarbij bovenstaand bevel en de daarop gestelde telastegging aan den beklaagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Zeekrijgsraad op Woensdag 15 September 1937, des namiddags te 1½ ure;

Gehoord de verdediging van beklaagde, voorgedragen door zijn raadsman;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklaagde aan het hem telastegelegde en veroordeeling deswege van hem tot een gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden, met aftrek van het vóórarrest sedert 4 Augustus 1937 en ontslag uit den militairen dienst zonder ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

O. dat een extract-stamboek van den beklaagde inhoudt:

dat hij is R. D., geboren 1 November 1917 te Dokkum; dat hij op 1 Maart 1937 als gewoon dienstplichtige in werkelijken dienst is gekomen voor den tijd van 14 maanden;

O. dat ten processe hebben verklaard als getuigen onder eede:

1°. J. P., oud 20 jaar:

dat hij zich op 2 Augustus 1937 des morgens tusschen half zeven en zeven uur in de waschzaal van de bemanning van het Marinevliegkamp „De Kooij” te Julianadorp (Den Helder) bevond; dat er o.a. ook stonden D., N. en C.; dat het gesprek van D. met een ander kwam op het feit, dat de Prinses in blijde verwachting was; dat D., doelende op de Prinses, opzettelijk zeide: „.....”; dat hij tegen beklaagde zeide, dat deze dat allemaal maar niet zoo kon zeggen; dat D. hierop voor de tweede maal de Prinses beleedigde, door te zeggen: „.....”; dat D. deze woorden op luiden toon sprak; dat hij direct de door D. gebezigde woorden heeft opgeschreven; dat hij is zeemilicien-matroos der 3e klasse;

2°. B. N., oud 20 jaar:

dat hij in het tijdvak van 27 Juli tot 9 Augustus 1937 's morgens om half zeven in de waschzaal van de bemanning van het Marinevliegkamp „De Kooij” te Julianadorp (Den Helder) zich bevond en daar een gesprek over den toestand van Prinses Juliana plaats vond; dat er nog meer menschen tegenwoordig waren; dat iemand vroeg: „.....”, waarop D. antwoordde: „.....”; dat het ook kan zijn, dat het laatste woord „.....” was; dat P. beklaagde waarschuwde en deze antwoordde: „Wat gaat jou dat aan, als ik wil zeggen, dat „.....”; dat hij is zeemilicien-matroos der 3e klasse;

O. dat de beklaagde ten processe heeft verklaard:

dat hij zich op 2 Augustus 1937 des morgens omstreeks zes uur in de waschzaal van de bemanning van het Marinevliegkamp „De Kooij” te Julianadorp (Den Helder) bevond; dat daar ook een heeleboel andere menschen waren; dat het gesprek kwam op de blijde

verwachting, waarin de Prinses verkeerde; dat iemand hem vroeg, of”, waarop hij zeide: „.....”;
 dat P. zeide: „Dat moet je straks aan den officier van de wacht zeggen.”; dat hij toen nog meer gezegd heeft en mogelijk ook: „.....”;

O. dat door den inhoud van bovenstaande bewijsmiddelen wettig en overtuigend is bewezen, met beklagde's schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd, met uitzondering van de woorden „.....”, waarvan niet is bewezen, dat beklagde ze heeft gebezigd;

O. dat, vermits het opzet om te beledigen uit het gebruik der gebezigde woorden zelf voortvloeit en die woorden zijn geuit ten aanhoore van anderen, dus in het openbaar, terwijl het een notoir feit mag heeten, dat Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana troonopvolgster is, het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als: „opzettelijke belediging, den troonopvolger aangedaan”;

O. dat de Krijgsraad, gezien den ernst van het gepleegde delict, een zware straf op haar plaats acht, mede in verband met het feit, dat de gebezigde woorden zijn gesproken door een militair in tegenwoordigheid van andere militairen in een militaire omgeving, in een milieu dus, waar men mocht eischen en verwachten, dat nimmer een oneerbiedig woord ten opzichte van Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Juliana zou worden geuit, terwijl de grofheid en gemeenheid der woorden de persoonlijkheid van beklagde dermate ongunstig belichten, dat een ernstige correctie geboden is;

O. dat voorts op grond van het begane misdrijf de Krijgsraad beklagde ongeschikt acht, in den militairen stand te blijven;

Gezien de artikelen 1, 23, 60 en 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 112 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189, 219 van de Rechtspleging bij de Zeemacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen met beklagde's schuld er aan hetgeen hem is ten laste gelegd, gelijk hooger werd overwogen, en qualificeert het bewezen verklaarde als boven vermeld;

Veroordeelt den beklagde tot eene gevangenisstraf voor den tijd van één jaar;

Ontslaat beklagde uit den militairen dienst met ontzetting van de bevoegdheid om bij de gewapende macht te dienen;

Spreekt hem vrij van hetgeen meer of anders is ten laste gelegd, dan is bewezen verklaard.

Dit vonnis is in hooger beroep bij sententie van 2 November 1937 met aanvulling van de gronden door het H.M.G. bevestigd, behalve wat betreft de hoofdstraf, welke den Hove te zwaar is voorgekomen en verminderd is tot 9 maanden, terwijl voorts de voorloopige hechtenis van 4 Augustus af in mindering is gebracht.

In de sententie komt de volgende overweging voor:

„dat — nu beklaagde de in de telastelegging vermelde beledigende uitdrukkingen heeft gebezigd in de waschzaal van een militaire inrichting en ten aanhoore van verschillende zeemiliciensmatrozen, zoodat hij in dien militairen kring sprak tot het ter plaatse aanwezige publiek —, het spreken der beledigende woorden in casu in het openbaar geschiedde.”

Ontslag uit arrest door den Krijgsraad op een verzoek van beklaagde, tijdens de informatiën aan den Krr. ingediend.

DISPOSITIE.

De Zeekrijgsraad te Willemsoord:

Gezien een verzoekschrift dd. 27 October 1937 ingediend door den marinier der 1e klasse B. en houdende verzoek hem te ontslaan uit het arrest waarin hij krachtens de beschikking van den Commandant der Marine te Willemsoord dd. 20 October 1937 no. 5498 Int. gesteld is;

Overwegende dat er termen zijn dezen gedetineerde uit arrest te ontslaan; ¹⁾

Bepaalt dat genoemde gedetineerde uit arrest zal worden ontslagen.

Aldus gedaan te Willemsoord den 3den November 1937 door de heeren: Mr. Veldman, fgd. president, Bueninck, Versluys, Scheepmaker en Siegenthaler, leden, in tegenwoordigheid van den secretaris Keyser.

De Secretaris

De Fgd. President

Ieder heeft het recht om verzoeken, mits schriftelijk, aan de bevoegde macht in te dienen. Aldus art. 8 onzer Grondwet. Beklaagde maakte van dit recht gebruik en de Krijgsraad ging — (*vermoedelijk op grond van het niet aangehaalde art. 161 R.Z. Red.*) — op het verzoek in. Het schijnt goed dit te publiceeren, want men heeft graag iets zwart op wit en de Rechtsplegingen laten ons in den steek. Men vergelijkte M.R.T. XXII blz. 3, 142 en 368 en XXVII, 345, noot. In het onderhavige geval bleef ook een speciale bijeenroeping van den Krijgsraad door den vlootvoogd achterwege.

B.

¹⁾ Eenige motiveering van deze beslissing, al ware het alleen uit deferentie tegenover den vlootvoogd, die beklaagde in arrest had doen stellen, zou hier o.i. niet misplaatst zijn geweest. Red. M.R.T.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 8 October 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. schout-bij-nacht D. Scalongne, Mr. A. van Olst en gep. luitenant-kolonel der artillerie R. F. C. Smith (plv.).

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: officier van administratie 3e klasse F. A. Bouman.

*Als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (op post in slaap gevallen).**De Krijgsraad acht het telastegelegde bewezen, verklaart beklagde daaraan schuldig en kwalificeert het feit als boven vermeld, doch verstaat dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en verwijst haar naar den comm. officier.**Het H.M.G., van oordeel dat het feit geenszins van lichten aard is, vernietigt deze verwijzing, met bevestiging overigens van het vonnis, en veroordeelt tot 3 weken gevangenisstraf.**Onder „op post of uitkijk is gesteld” in art. 69 W.v.M.S. is niets anders te verstaan dan dat de schildwacht krachtens bevel van een meerdere met de functie van schildwacht is belast en zijn post heeft betrokken; het is daarbij van geenerlei belang op welke wijze hij zich naar dien post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend.**Eischen, welke de gewichtige functie van schildwacht stelt.*

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, razione officii, appèllant, en N. H. stamboeknummer, oud 23 jaren, geboren te Leiden, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als marinier der 2de klasse bij het Marinevliegkamp „Morokremlangan” te Soerabaja, beklagde-geappèlleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 28 September 1937, waarvan appèl, waarbij het

den beklaagde telastegelegde ¹⁾ wettig en overtuigend bewezen is verklaard, beklaagde te dier zake, met vrijspraak van het hem meer telastegelegde is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Als schildwacht eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen” en is verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan, met verwijzing onder mededeeling van alle stukken van deze zaak ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden officier;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 29 September 1937, dus tijdig, gedane aanteekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de telegrafische oproeping van beklaagde om ter 's Hof's terechtzitting te verschijnen;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl ddo. 8 October 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal vernietigen, voorzover daarbij is verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en deze ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden Commandeerenden officier is verwezen;

voornoemden beklaagde N. H., stamboeknummer, terzake van het feit, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den duur van drie weken;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklaagde ter 's Hof's terechtzitting gevoerde verdediging;

Nog gezien de stukken:

O., dat beklaagde tot zijn verdediger heeft gekozen den officier van Administratie der 3de klasse F. A. Bouman;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en het Hof met den Zeekrijgsraad op de gronden en middelen, in het beroepen vonnis aangevoerd, alsmede door de opgaven van beklaagde ter terecht-

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij dienende als marinier der 2de klasse bij het Marinevliegkamp „Morokrempangan” te Soerabaja, aldaar in den avond van den 10den „Juli 1937, terwijl hij als schildwacht, immers voorzien van een band „gedragen om den linker bovenarm en op welke band het woord „Schildwacht” was geplaatst, op post of op uitkijk was gesteld ter bewaking „van een of meer fronten van genoemd vliegkamp, in strijd met de als „schildwacht op hem rustende verplichting om voortdurend waakzaam te „te zijn, op zijn post heeft geslapen althans zoodanig heeft gedommeld „of gepeinsd, dat hij niet bemerkte, dat iemand zijn post naderde en langs „een ladder het bordes, waarop hij zich bevond, beklom, in welken toestand „hij zijn dienst als schildwacht niet naar behooren kon verrichten.”

De Krijgsraad verklaarde dit telastegelegde bewezen, met dien verstande, dat beklaagde op zijn post heeft gedommeld.

zitting in hooger beroep als vaststaande aanneemt, dat beklaagde, terwijl hij in den avond van 10 Juli 1937 omstreeks 11 uur op post B 1 van het vliegkamp Morokrembangan te Soerabaja als schildwacht dienst deed, alstoen in halfzittende houding, in de onmiddellijke nabijheid van een bankje tegen het metalen hekwerk van het bordes is gaan leunen en vervolgens in slaap is gevallen; dat hij door den officier-vlieger der 2de klasse getuige A. J. de Bruyn, die korten tijd later genoemde post kwam controleeren, slapende is aangetroffen, waarbij hij was gezeten op evenbedoeld bankje met zijn linkerelleboog steunende op de mitrailleurrail, welke over den bordesrand liep, en zijn hoofd rustende in de opgeheven palm van zijn linkerhand; dat beklaagde pas is wakker geschrokken, toen genoemde getuige, die eerst met opzet eenig gedruisch had gemaakt, hem op den schouder had getikt;

O., dat mitsdien beklaagde terecht aan het hem telastegelegde is schuldig verklaard en de bewezen verklaarde feiten ook met juistheid zijn omschreven;

O., dat weliswaar beklaagde's raadsman in hooger beroep heeft betoogd, dat beklaagde op tijd en plaats als voorschreven niet als schildwacht in den zin van art. 69 van het Wetboek van Militair Strafrecht was aan te merken, omdat hij ongewapend alsmede zonder voorzien te zijn van een kenteeken, dat hem uiterlijk als schildwacht kenbaar maakte, op post is gesteld en eerst nadat hij dien post op het ongeveer 8 Meter hooge bordes had betrokken, een pistool in holster en bevestigd aan een koppel om zijn middel heeft gedaan en een witte band waarop met zwarte letters het woord schildwacht was aangebracht om zijn linkerarm heeft bevestigd, welke — wapen en kenteeken — door zijn voorganger in den schildwachtdienst, zooals gebruikelijk, op dat bordes waren achtergelaten, doch dit verweer niet opgaat daar onder „op post of uitkijk is gesteld” in genoemd artikel niets anders is te verstaan dan dat de schildwacht krachtens bevel van een meerdere met de functie van schildwacht is belast en zijn post heeft betrokken en het daarbij van geenerlei belang is op welke wijze hij zich naar dien post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend; ¹⁾

¹⁾ In het vonnis van den Krijgsraad wordt overwogen:

O. met betrekking tot de vraag, of beklaagde als schildwacht in den zin van art. 69 van het Wetboek van Militair Strafrecht moet worden beschouwd, meer in het bijzonder of hij op post was gesteld;

O. te dien aanzien, dat de wijze, waarop dit laatste dient te geschieden, door den wetgever niet is aangegeven en door hem ook geen nadere regeling ter zake wordt geëischt;

dat weliswaar in het „Voorschrift op den dienst der gewapende wachten, der schildwachten en der uitkijken aan boord der schepen en in de kazernes der Koninklijke Marine” — zijnde dit voorschrift echter een ministerieele beschikking — de bedoelde materie nader is geregeld, zoodanig, dat het op-post-stellen met een nauwkeurig omschreven militair ceremonieel moet geschieden;

dat deze regeling — naar 's Raads oordeel — haar groote waarde ontleent aan het mede tot uiting brengen, dat de functie van schildwacht een zeer bijzondere is;

O., dat de Zeekrijgsraad heeft bevonden, dat de onderwerpelijke zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te blijven en alzoo met toepassing van art. 58 jo. art. 2 No. 2a van de Wet op de Krijgstucht deze ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier heeft verwezen, doch het Hof het gepleegde feit geenszins van lichten aard ¹⁾ acht en zich dan ook niet met deze beslissing kan vereenigen;

O. toch, dat een schildwacht zijn gewichtige functie op de meest nauwgezette wijze en met de uiterste waakzaamheid dient te vervullen, zelfs al is de opgelegde verplichting zwaar, en zulks in het bijzonder geldt voor het onderhavige geval waar aan beklaagde een belangrijke wachtpost was opgedragen en door zijn plichtsverzuim de mogelijkheid heeft bestaan, dat een onbevoegde zonder dat hij het bemerkte, zich van de op het bordes aanwezige mitrailleur en belangrijke hoeveelheid munitie meester maakte, terwijl er voor beklaagde bovendien, zooals hij zelf verklaart, geen enkele aanleiding bestond, waardoor hij uitermate vermoed kon zijn; ²⁾

O., dat beklaagde derhalve tot straf dient te worden veroordeeld, zoodat het vonnis behoort te worden vernietigd voorzover daarbij is verstaan, dat deze zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en deze onder mededeeling van alle stukken ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier is verwezen, doch overigens als wel en terecht gewezen moet worden bevestigd;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen (met uitzondering van art. 58 van de Wet op de Krijgstucht), art. 6 van het Wetboek van Militair Strafrecht, alsmede art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

dat dan ook de Krijgsraad betreurt dat in casu — blijkende zulks uit de opgave van beklaagde en uit de verklaring van getuige van Gorkum — zonder noodzaak, van dit Voorschrift wordt afgeweken, doch dat niettemin beklaagde moet worden geacht op post te zijn gesteld nu hij zich, na daartoe bekomen opdracht van een bevoegden meerdere, heeft begeven naar de plaats, waar hij zijn dienst als schildwacht moest verrichten;

O. voorts, dat beklaagde, op zijn post aangekomen, achtereenvolgens een pistool om zijn middel heeft gehangen en een schildwachtband om zijn linkerbovenarm heeft bevestigd;

dat hij derhalve, zoodra hij het pistool had omgedaan als schildwacht op post stond;

¹⁾ *Dezen* eisch stelt art. 2, 2° W.K. niet, wèl dat het feit „van zóó lichten aard is, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling kan worden afgedaan.” Wij wezen reeds vroeger op dit verschil. Zie o.a. M.R.T. XXIX, blz. 220 Red. M.R.T.

²⁾ De Krijgsraad had overwogen:

O. ten aanzien van den aan beklaagde op te leggen straf:

dat als verzachtende omstandigheid dient te worden aangemerkt de zeer beperkte bewegingsvrijheid van beklaagde op het bordes;

dat beklaagde — blijkens zijn conduiteboekje — nog nimmer voor een verzuim als waaraan hij zich thans heeft schuldig gemaakt, werd gestraft;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 28 September 1937 gewezen en uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, voorzover daarbij is verstaan, dat deze zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en deze onder mededeeling van alle stukken ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier is verwezen;

Veroordeelt den in hoofde dezer nader aangeduiden beklaagde N.H., stamboeknummer, terzake van het misdrijf, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot gevangenisstraf voor den tijd van drie weken.

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 26 November 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-Fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. J. G. Bouma.

1°. *Als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met eenig kwaad bedreigen, beide feiten in dienst gepleegd (bij het middagschaften zijn meerdere, terwijl beklaagde met zijn vuisten vooruitgestoken in een bokshouding voor hem stond, toevoegen „nu ben jij aan de beurt, B. Kom er nou maar uit, dan zal ik je de keleere slaan”).*

2°. *Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd (tijdens theewater op dreigenden toon toevoegen: „Bemoei jij je er niet mee. Al ben jij korporaal, daar heb ik lak aan”; „jij kunt er ook wel uit komen. Ik lust jou ook wel”).*

De sub 1° bedoelde bedreiging heeft zich geopenbaard in het uiten van dreigende woorden en het aannemen van een vechthouding, doch deze gedragingen zijn dusdanig dooreengeweven, dat zij als één complex zijn te beschouwen, zoodat van ééne voortgezette handeling — gelijk de Zeekrr. had beslist — geen sprake kan zijn.

In de sub 2° genoemde woorden ligt wel degelijk eene bedreiging met eenig kwaad opgesloten, met name eene aan den meerdere gerichtte uitdaging tot een gevecht, wanneer deze niet ophield zich met beklaagde's ruzie te bemoeien. (Anders de Zeekrijgsraad).

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratione officii, appellant, en D., stamboeknummer, oud 30 jaren, geboren te Amsterdam, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Witte de With” te Soerabaja, beklaagde-geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen op 9 November 1937 en op denzelfden dag in tegenwoordigheid van beklaagde uitgesproken, waarvan beroep, waarbij beklaagde, met vrijpraak van het hem meer telastegelegde, terzake van het hem onder aanhef en I primair telastegelegde¹⁾ is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met eenig kwaad bedreigen, beide feiten in dienst gepleegd en als één voortgezette handeling beschouwd” en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden, met bepaling, dat de tijd door den veroordeelde vóór de tenuitvoerlegging van het vonnis in voorloopige hechtenis doorgebracht v/m 11 Juli t/m 9 Augustus 1937 bij de uitvoering dezer gevangenisstraf zal worden in mindering gebracht;

Gelet op de door den Fiskaal bij den voornoemden Zeekrijgsraad op 11 November 1937, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklaagde in hooger beroep dd. 16 No-

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij, dienende als matroos der 1ste klasse bij de Koninklijke Marine, en als zoodanig behoorende tot de bemanning van Hr. Ms. „Witte de With”, in den namiddag van den 11den Juli 1937 in gebouw F, althans „een der debarkementsgebouwen, op het Marine-Etablissement te Soerabaja:

I. „tijdens of kort na het middagschaften, toen door zijn optreden bij „een ruzie tusschen eenige schepelingen een vechtpartij was ontstaan, „opzettelijk zijn meerdere, den korporaal konstabel W. Boon, die aldaar „als provoost belast was met het toezicht tijdens het schaften, in „diens tegenwoordigheid mondeling en/of door een gebaar met eenig „kwaad heeft bedreigd door dien meerdere, terwijl hij, beklaagde, met „zijn vuisten vooruitgestoken in een bokshouding voor hem stond, de „woorden toe te voegen: „Nu ben jij aan de beurt, Boon. Kom er „nou maar uit, dan zal ik je de keleere slaan”, althans door dien „meerdere woorden in strekking daarmede overeenkomende toe te „voegen;

II. „tijdens theewater, toen door zijn — beklaagde's — toedoen een ruzie „aan den bak dreigde te ontstaan, welke de korporaal-konstabel Boon „wilde verhindeen, opzettelijk voormelden meerdere in diens tegen- „woordigheid mondeling met eenig kwaad heeft bedreigd door dezen „op dreigenden toon o.m. toe te voegen: „Bemoei jij je er niet mee. „Al ben jij korporaal, daar heb ik lak aan” of/en „Jij kunt er ook wel „uit komen. Ik lust jou ook wel”, althans woorden van dergelijke „strekking.”

vember 1937 en het relaas van beteekening daarvan dd. 20 November 1937;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zeemacht in Nederlandsch-Indië, Mr. J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 26 November 1937, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het hooger beroep, het vonnis a quo zal vernietigen ten aanzien van:

a. de vrijspraak van de aan beklaagde sub II ten laste gelegde feiten,

b. de qualificatie van de sub I als bewezen aangenomen feiten, en

c. de aan beklaagde opgelegde straf;

voornoemden beklaagde D., stamboeknummer, zal schuldig verklaren aan de misdrijven van:

I. „Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd” en

II. „Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd”;

hem deswege zal veroordeelen tot gevangenisstraf voor den tijd van vijf maanden;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op de door en namens beklaagde ter 's Hof's terechtzitting gevoerde verdediging;

Gezien de stukken;

O. dat beklaagde heeft verzocht hem in hooger beroep een raadsman toe te voegen, weshalve hem door 's Hof's President als zoodanig is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. J. G. Bouma, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O. dat ten deze naar behooren is geprocedeerd;

O. dat de Zeekrijgsraad beklaagde met vrijspraak van het hem meer telastegelegde, hoewel ten onrechte zooals hieronder zal blijken, slechts heeft schuldig verklaard aan het hem sub I telastegelegde, waarbij dat College de terecht bewezen verklaarde feiten echter minder juist heeft omschreven;

dat toch beklaagde's bedreiging zich heeft geopenbaard in het uiten van dreigende woorden en het aannemen van eene vechthouding, doch deze gedragingen, zooals zij hebben plaats gevonden, dusdanig zijn dooreengeweven, dat zij als één complex zijn te beschouwen, zoodat van ééne voortgezette handeling in deze geen sprake kan zijn; ¹⁾

O. ten aanzien van het sub II telastegelegde, dat de eerste rechter

¹⁾ De Krijgsraad had overwogen:

„dat de beide handelingen vrijwel tegelijkertijd hebben plaats gehad en uit hetzelfde ongeoorloofde opzet van den beklaagde zijn voortgekomen en alzoo één voortgezette handeling vormen”.

wel heeft overwogen, dat de woorden „Bemoei jij je er niet mee. Al ben jij korporaal daar heb ik lak aan.” of/en „Jij kunt er ook wel uitkomen. Ik lust jou ook wel.”, niet inhouden eene bedreiging met eenig kwaad, doch verzuimd heeft te verklaren of die onderwerpelijke feiten bewezen zijn;

O. dat het Hof derhalve thans zal dienen na te gaan of het sub II telastegelegde inderdaad bewezen is;

dat, hoewel de getuigenverklaringen omtrent de gebezigde woorden niet geheel gelijklopend zijn, die van den kwartiermeester J. K. W. Janse en den matroos 1e klasse J. J. Botermans nagenoeg overeenstemmen, daar toch eerstgenoemde heeft gehoord, dat beklagde den korporaal-konstabel Boon toevoegde „Ik heb met jou niets te maken, al ben je korporaal, daar heb ik scheit aan, ik lust jou ook wel.” en laatstgenoemde onder meer de woorden „Waar bemoei jij je mee, ik lust jou ook wel.”, heeft opgevangen, terwijl beklagde ter terechtzitting van het Hof — evenals voor den Zeekrijgsraad — heeft verklaard, dat hij zich alles niet precies meer kan herinneren, doch dat het zeer wel mogelijk is, — hij derhalve niet ontkent —, dat hij die woorden heeft geuit;

O. dat het Hof op grond van deze verklaringen mede in verband met de door den Zeekrijgsraad aangevoerde bewijsmiddelen ten opzichte van de overige punten der telastelegging sub II de aldaar gestelde feiten bewezen acht, doch in tegenstelling met den eersten rechter van oordeel is, dat in genoemde woorden wel degelijk eene bedreiging met eenig kwaad ligt opgesloten met name eene aan dien korporaal-konstabel gerichte uitdaging tot een gevecht wanneer deze niet ophield zich met beklagde's ruzie te bemoeien;

O. dat de bewezen verklaarde feiten sub I en II niet het gevolg zijn van één ongeoorloofd wilsbesluit, daar toch de toedracht der zaak is, dat beklagde's woede pas weer is opgekomen, toen hij na door den majoor-torpedomaker J. K. Donder terzake van het eerste feit naar kooi te zijn gestuurd, alwaar hij kalmeerde, op de krib naast hem van der Peyl in het oog kreeg, hetgeen hem zoo prikkelde, dat hij is opgestaan en naar den wal is gegaan; dat in een Chineesch restaurant onder gebruik van verschillende dranken bij hem het plan is gerijpt, niet om iets tegen den korporaal-konstabel Boon te ondernemen, maar om de ruzie met van der Peyl uit te vechten, aan welk voornemen hij ook gevolg zou hebben gegeven, wanneer hij daarin niet was verhinderd door genoemden korporaal, die op het oogenblik, dat hij van der Peyl te lijf wilde gaan, in het gebouw F aanwezig was, zoodat art. 56 van het Wetboek van Strafrecht ten deze geen toepassing kan vinden;

O. dat op bovengenoemde gronden het vonnis ten aanzien van de vrijspraak van het aan beklagde sub II telastegelegde behoort te worden vernietigd en beklagde alsnog terzake dient te worden schuldig verklaard en tot straf veroordeeld; dat mede de vernietiging van de qualificatie der door den Zeekrijgsraad bewezen feiten dient te worden uitgesproken; dat het vonnis overigens op de gron-

den en middelen daarin vermeld als wel en terecht gewezen kan worden bekrachtigd, ook ten aanzien van de opgelegde straf die, hoewel de vrijspraak is vernietigd, in juiste verhouding staat tot den ernst van het misdrevene;

Gezien de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen (met uitzondering van art. 56 1e lid van het Wetboek van Strafrecht en art. 60 Wet op de Krijgstucht) en art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, zoome de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 9 November 1937 gewezen en op denzelfden dag in tegenwoordigheid van beklaagde uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, ten aanzien van de qualificatie der sub I aan beklaagde ten laste gelegde feiten en ten aanzien van de vrijspraak van het hem sub II telastegelegde;

Verklaart het den aan hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde D., stamboeknummer, sub II telastegelegde wettig en overtuigend bewezen;

Verklaart hem deswege en terzake van de feiten, welke bij het beroepen vonnis zijn bewezen verklaard, schuldig aan de misdrijven:

I. „Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met enig kwaad bedreigen, beide feiten in dienst gepleegd”;

II. „Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met enig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd”;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

Zeekrijgsraad te Soerabaja.

Vonnis van 7 September 1937. ¹⁾

President: luitenant-kolonel der mariniers H. F. J. M. A. von
Frijtag Drabbe (plv.).

Leden: luitenant ter zee 1e klasse P. J. G. Huijjer (plv.), officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse H. Urbanus, luitenant ter zee 1e klasse W. van Lier (plv.) en officier van administratie 1e klasse T. Schaper.

Diefstal (toeëigening van een aan een medeschepeling toebehoorend armbandhorloge, door beklaagde gevonden in een badkamer in de kazerne).

Veroordeeling voorwaardelijk tot gevangenisstraf van één maand, proeftijd 3 jaren en onvoorwaardelijk tot f 20 geldboete, met als

¹⁾ In door den fiskaal ingesteld hooger beroep is dit vonnis, met overneming van de gronden, als wel en terecht gewezen, door het H.M.G. van N.I. bij sententie van 24 September 1937 bevestigd.

bijzondere voorwaarde, dat beklagde, niet militair zijnde, zich vóór het einde van den proeftijd niet zal schuldig maken aan een feit dat bij de Ned.-Indische strafwet is strafbaar gesteld ¹⁾.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA,

Zitting houdende in de Marine-Kazerne Goebeng, in de zaak tegen: C., stamboeknummer 6414 D oud 22 jaren, geboren te Poerworedjo, provincie Midden-Java, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als militie-matroos bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 22sten Juli 1937 No. A. 16/5/13.

Gezien het bevelschrift tot bijeenkomst van den Zeekrijgsraad van den 25sten Augustus 1937 No. A. 16/6/18, aan den voet van welk stuk door den Fiskaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij op den 30sten Juni 1937 des namiddags te omstreeks half „vijf te Soerabaja uit één der mandikamers van de Marinekazerne „Oedjoeng” aldaar een armbandhorloge heeft weggenomen, dat toebehoorde aan den marinier der 3de klasse H. Haven, althans aan een ander dan aan hem, beklagde, met het oogmerk zich dit armbandhorloge wederrechtelijk toe te eigenen”,

althans,

„dat hij ten tijde en ter plaatse voornoemd opzettelijk een armbandhorloge, dat toebehoorde aan den marinier der 3de klasse H. Haven, althans aan een ander dan aan hem, beklagde, en welk horloge hij in een van de mandikamers van de Marinekazerne „Oedjoeng” aldaar gevonden had, alzoo anders dan door misdrijf, onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend;”

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding van den 27sten Augustus 1937 waarbij bovenvermeld bevelschrift en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad op Dinsdag, den 7den September 1937 des voormiddags te 9 ure;

Gezien de stukken van den processe, voorzover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan „diefstal” en veroordeeling van hem deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

Gelet op hetgeen door den raadsman van beklagde mondeling ten processe tot verweer is aangevoerd;

O., dat de beklagde op den 24sten Februari 1936 als militie-

¹⁾ Men vergelijkte met deze voorwaarde onze opmerkingen in M.R.T. XXVI, blz. 435-438. Red. M.R.T.

matroos onder stamboek No. 6414/D in werkelijken dienst is opgekomen, sindsdien nog niet met groot verlof is vertrokken en dat hij thans nog als militie-matroos bij de Koninklijke Marine dient;

O. dat de beklagde heeft bekend zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt en dienaangaande nader ten processe heeft opgegeven:

dat hij, dienende als militie-matroos bij de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, op den 30sten Juni 1937 te ongeveer 4 uur 30 n.m., terwijl hij bezig was zich te baden in één der badkamers van genoemde inrichting, in die badkamer een armbandhorloge zag liggen; dat dit horloge niet van hem was en dat hij ook niet wist wien dit horloge in eigendom toebehoorde;

dat hij na het baden dit horloge uit de badkamer heeft weggenomen met de bedoeling het in den vervolge als zijn eigendom te beschouwen; dat hij van niemand toestemming had verkregen om zich dit horloge toe te eigenen;

dat het horloge een langwerpige polshorloge was, van wit metaal, en dat aan de achterzijde daarvan kleine beschadigingen voorkwamen;

dat hij vervolgens, na bovenbedoelde badkamer te hebben verlaten, het armbandhorloge heeft opgeborgen in zijn kastje op één der slaapzalen van voormelde kazerne;

dat hij, terwijl hij zich op die slaapzaal bevond, wel hoorde, dat er werd geïnformeerd wie er een horloge had gevonden, doch dat hij daarop niet heeft geantwoord; dat even later de korporaal van de mariniers de Jong naar hem toekwam en hem vroeg of hij een polshorloge in één der badkamers had gevonden;

dat hij op deze vraag ontkennend antwoordde; dat de korporaal de Jong hem daarop order gaf om zijn kastje te openen;

dat hij toen begreep, dat de korporaal het horloge toch wel zou vinden en dat hij daarom het horloge, dat hij even tevoren in zijn kastje had opgeborgen, daaruit te voorschijn haalde en terwijl hij dien korporaal dit horloge overhandigde, dezen vroeg of hij „dit” horloge bedoelde;

dat korporaal de Jong het armbandhorloge in beslag heeft genomen; dat hij het hem ten processe getoonde armbandhorloge herkent als het horloge, dat hij op 30 Juni 1937 te ongeveer 4 uur 30 n.m. uit één der badkamers van de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja heeft weggenomen;

O. dat voorts ten processe hebben verklaard:

1e. *H. Haven*, marinier der 3e klasse, oud 23 jaar, onder eede:

dat hij op 30 Juni 1937 te ongeveer 4 uur 15 n.m. heeft gebaad in één der badkamers van de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja; dat hij korten tijd daarna zijn horloge om zijn pols miste en zich toen onmiddellijk naar bovenbedoelde badkamer begaf, omdat hij zich toen herinnerde dat hij bij het verlaten van die badkamer had verzuimd zijn polshorloge, dat hij voor het baden op één der muren van die badkamer had neergelegd, weder mede te nemen;

dat hij zijn horloge in die mandikamer echter toen niet meer aantrof; dat hij daarna nog rondgeroepen heeft o.a. op de beide slaapzalen van de Europeanen van de Marinekazerne „Oedjoeng” of iemand een horloge in één der badkamers had gevonden doch dat niemand daarop reageerde;

dat hem gebleken was, dat beklaagde nà hem de badkamer, waarin hij zijn horloge had achtergelaten, had gebruikt; dat de korporaal van de mariniers de Jong, die blijkbaar van de vermissing van zijn horloge had gehoord, aanbod bij beklaagde te informeeren of deze het horloge had gevonden;

dat hij ongeveer een kwartier daarna zijn horloge weder in zijn bezit had; dat hij niemand toestemming had gegeven om zich zijn horloge — dat hij thans ten processe aanwezig ziet — toe te eigenen;

2e. *J. S. de Jong*, korporaal van de mariniers, oud 29 jaar, onder eede:

dat hij een week of 5, 6 vóór 5 Augustus 1937 tusschen 4 uur 30 en 5 uur n.m., terwijl hij zich bevond op het terrein van de Marinekazerne „Oedjoeng” te Soerabaja, vernam dat de marinier der 3de klasse Haven zijn polshorloge vermiste en dat beklaagde dat horloge vermoedelijk had gevonden en medegenomen;

dat hij toen naar beklaagde is gegaan en dezen heeft gevraagd of hij iets van een zoekgeraakt horloge afwist; dat beklaagde daarop ontkennend antwoordde; dat beklaagde, toen hij, getuige, aanstalten maakte beklaagde's kastje te inspecteren, uit dit kastje een polshorloge haalde en zei: „Bedoelt U dit horloge, korporaal?”;

dat hij daarop bedoeld horloge bij beklaagde in beslag heeft genomen; dat het hem ten processe vertoonde horloge in vorm geheel overeenstemt met den vorm van het horloge, dat hij bij beklaagde in beslag heeft genomen;

O. dat als stuk van overtuiging ten processe aanwezig is een langwerpige armbandhorloge van wit metaal, met lederen armband, waaraan zijn gehecht verklaringen van voorhouding aan den beklaagde en aan de getuigen;

O. dat mitsdien door de verklaringen van den beklaagde en die der getuigen, gelijk een en ander hiervoren nader is weergegeven, alsmede door de bezichtiging van het ten processe aanwezige stuk van overtuiging, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, wettig en overtuigend is bewezen hetgeen den beklaagde primair is ten laste gelegd, benevens van zijn schuld daaraan, m.d.v. dat het horloge toebehoort aan den marinier der 3e klasse H. Haven;

O. dat het alzoo bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als: „diefstal”;

O. omtrent de op te leggen straf:

dat in het algemeen gesproken, menschen met diefachtige neigingen in een militair milieu, waar meestal tal van schepelingen in een beperkte ruimte moeten samenleven, niet kunnen worden geduld;

dat de beklaagde — blijkens zijn conduiteboekje — gedurende zijn geheelen diensttijd goed is beoordeeld en nog nimmer een feit,

als waaraan hij zich thans heeft schuldig gemaakt, heeft begaan;

dat de na te noemen straf staat in een goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit en de persoonlijkheid van den beklaagde, terwijl de Krijgsraad termen aanwezig acht ten deze gebruik te maken van de bevoegdheid verleend bij artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen: 2, 13, 15, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 23, 14a, 14b en 310 van het Wetboek van Strafrecht; 190 van de Regstpleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin:

Verklaart het den beklaagde primair tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot: A. eene gevangenisstraf voor den tijd van een maand;

Beveelt dat deze straf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten, op grond dat de veroordeelde zich voor het einde van de na te noemen proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 Nos. 2—6 van die wet;

Stelt als bijzondere voorwaarde dat hij zich, niet-militair zijnde, voor het einde van de na te noemen proeftijd niet zal schuldig maken aan een feit, hetwelk bij de Nederlandsch-Indische strafwet strafbaar is gesteld;

Bepaalt den proeftijd op drie jaren;

B. eene geldboete van: twintig gulden,

bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door een hechtenis voor den tijd van twintig dagen;

Beveelt dat het horloge dat als stuk van overtuiging heeft gediend, na verloop van acht dagen nadat het vonnis in kracht van gewijsde zal zijn gegaan, zal worden teruggegeven aan den marinier der 3de klasse H. Haven.

Zeekrijgsraad te Soerabaja.

Vonnis van 9 November 1937.

President: kapitein-luitenant ter zee P. J. Feteris.

Leden: kapitein der mariniers M. R. de Bruijne, luitenant ter zee 1e klasse P. J. G. Huijer (plv.), officier van den marinestoomvaartdienst 1e klasse E. Wijvekate (plv.) en officier van administratie 1e klasse T. Schaper.

Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening

ning der beroepsbezigheden ontstaat (aanrijding van een inlandsche vrouw door een officier met een motorrijtuig).

Na gebruik van de door hem opgegeven hoeveelheid alcohol, waarvan hij noodwendig den invloed moet hebben ondervonden, had beklagde niet zelf een motorrijtuig moeten besturen.

Straf: a. 14 dagen hechtenis voorwaardelijk, proeftijd één jaar, met als bijzondere voorwaarde dat beklagde gedurende één jaar niet als bestuurder van een motorrijtuig in het algemeen zal optreden; en b. f 100 boete, subsidiair 14 dagen hechtenis.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE SOERABAJA,

Zitting houdende in de marine-kazerne Goebeng in de zaak tegen: B., oud 29 jaren, geboren te Meester-Cornelis, provincie West-Java, laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als luitenant ter zee der 2de klasse aan boord Hr. Ms. „De Ruyter” te Soerabaja, gerequireerde;

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Zeekrijgsraad van den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië van den 18den Juni 1937 No. A. 16/G/1/9;

Gezien het bevelschrift tot bijeenkoming van den Zeekrijgsraad van den 26sten October 1937 No. A 16/8/10, aan den voet van welk stuk door den Fiskaal aan den beklagde wordt ten laste gelegd:

„dat hij te Soerabaja op den 18den April 1937 te omstreeks half „vijf des morgens, als bestuurder van het vierwielige motorrijtuig „L. 8059 daarmede heeft gereden op den openbaren weg, de Tin-„straat, zulks terwijl hij gedurende den avond en den nacht, voor-„afgaande aan genoemd tijdstip, verschillende alcoholhoudende „dranken had gebruikt en zonder voldoende met het zeer drukke „voetgangersverkeer en de groote passerdrukke daar ter plaatse re-„kening te houden en daarop nauwlettend acht te slaan, waardoor „het aan zijn schuld te wijten is dat de Inlandsche vrouw Risah „alias Bok Sambang, die zich toen ter plaatse op de voor hem, „beklaagde, linkerzijde van den weg bevond, door zijn motorrijtuig „is aangereden, tengevolge van welke aanrijding genoemde vrouw „zoodanig lichamelijk letsel heeft bekomen, dat zij gedurende ge-„ruimen tijd verhinderd is om haar beroepsbezigheden uit te „oefenen”;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding van den 29sten October 1937 waarbij bovenvermeld bevelschrift en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter terechtzitting van den Zeekrijgsraad op Dinsdag, den 9den November 1937 des voormiddags te 9 ure;

Gezien de stukken van den processe, voorzoover daarvan gebruik gemaakt den beklagde vertoond en voorgehouden;

Gezien de schriftuur van eisch door den Fiskaal ingediend en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strek-

kende tot schuldigverklaring van den beklagde aan „Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening der beroepsbezigheden ontstaat” en veroordeeling van hem deswege tot een geldboete van twee honderd en vijftig gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor den tijd van 25 dagen;

O. dat de beklagde op den 21sten Augustus 1929 is benoemd tot luitenant ter zee der 3de klasse en dat hij thans nog als luitenant ter zee der 2e klasse bij de Koninklijke Marine dient;

O. dat de beklagde heeft bekend zich aan het hem tenlastegelegde te hebben schuldig gemaakt en nader dienaangaande heeft opgegeven: enz.

O. dat ten processe hebben verklaard:

1°. *Risah alias Bok Sambang*, oud ± 50 jaar, van beroep groentenverkoopster, onder eede: enz.

O. dat voorts ten processe aanwezig zijn:

A. een voorloopig visum-repertum No 172 dd. 18 April 1937 op den ambtseed opgemaakt door den Gouvernements-Indisch arts R. Soetono in zijn hoedanigheid van wachtdokter van het Simpang-hospitaal te Soerabaja, betreffende de inlandsche vrouw Risa alias Bok Sambang, hetwelk o.m. inhoudt:

onder: „*Beschrijving der gevonden afwijkingen*”:

„een blauwroode zwelling van de lendenstreek. Linkerbeen is pijnlijk bij beweging. Aan de voeten enkele schaafwonden” en

onder: „*Diagnose*”:

„Contusie van de lendenstreek”.

„De afwijkingen zijn veroorzaakt door stomp geweld.

De patiente werd ter behandeling in het Simpang-hospitaal opgenomen.”

B. een vervolg-visum-repertum No 172 dd. 21 Juni 1937 op den ambtseed opgemaakt door den Gouvernements-Indisch arts E. W. Jacobs, o.m. inhoudende:

„dat de Inlandsche vrouw Risah alias Sambang op 26 Mei 1937 uit het Simpang-hospitaal is ontslagen” en

onder „*Diagnose*”:

„breuk van de wervelkraag en dwarse uitsteeksel van de 3e „lendenwervel (links) Röntgenologisch aangetoond”, en voorts:

„De afwijkingen zijn veroorzaakt door stomp geweld.

„Tengevolge hiervan is levensgevaar en verhindering in de beroepsbezigheden ontstaan. Patiente is geheel hersteld.”

Gelet op, de — met B in rood gemerkte — ten processe aanwezige en door den getuige Harting opgemaakte schetsteekening;

O. dat mitsdien door de verklaring van den beklagde en door de verklaringen der getuigen, alles gelijk hierboven nader weergegeven, alsmede door de ten processe aanwezige schriftelijke bescheiden, alles in onderling verband en samenhang beschouwd, het

wettig en overtuigend bewijs is geleverd van hetgeen den beklaagde is ten laste gelegd, benevens van zijn schuld daaraan;

O. dat het bewezen verklaarde dient te worden gequalificeerd als:

„Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig lichamenteel letsel bekomt waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening der beroepsbezigheden ontstaat”;

O. omtrent de op te leggen straf:

dat, aannemende dat de beklaagde ten tijde van de aanrijding niet in beschonken toestand verkeerde, hij niettemin na het gebruik van de door hem opgegeven hoeveelheid alcohol, daarvan noodwendig den invloed moet hebben ondervonden;

dat hij daarom dan ook in dien toestand niet zelf een motorrijtuig had moeten besturen;

dat de na te noemen straf geacht kan worden in eene goede verhouding te staan tot den ernst van het begane feit in verband met de omstandigheden waaronder het is begaan en de persoonlijkheid van den beklaagde, terwijl de Krijgsraad termen aanwezig acht ten deze gebruik te maken van de bevoegdheid verleend bij artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht, waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen 1, 2, 13, 15, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 14a, 14b, 24, 308 van het Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het den beklaagde tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen, als hiervoren werd overwogen;

Verklaart hem daaraan schuldig;

Qualificeert het wettig en overtuigend bewezen verklaarde als hierboven is aangegeven;

Veroordeelt hem deswege tot:

A. eene hechtenis voor den tijd van veertien dagen,

Beveelt dat deze straf niet ten uitvoer zal worden gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond dat de veroordeelde zich, voor het einde van den proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit, of, militair zijnde, aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 No. 1 van de Wet op de Krijgstucht, dat van ernstigen aard is, of aan een krijgstuchtelijk vergrijp vallende onder artikel 2 No's 2-6 dier wet, of op grond dat de veroordeelde de hierna gestelde bijzondere voorwaarde niet heeft nageleefd;

Stelt als bijzondere voorwaarde dat de veroordeelde gedurende den tijd van één jaar niet als bestuurder van een motorrijtuig in het algemeen zal optreden;

B. eene geldboete van een honderd gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor den tijd van 14 dagen.

Enkele gegevens betreffende den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

J a a r.	Aantal		Conclusie				Eisch Fiscaal					V o n n i s					N a a p p e l c q. berusten				
	Zaken.	Rapporten.	V.V.	Inlichtingen.	Psych. onderz.	Boete.	V.V.	OV. VV.	O.V.	Boete.	Vrijpraak.	V.V.	OV. VV.	O.V.	Boete.	Vrijpraak.	V.V.	OV. VV.	O.V.	Boete.	Vrijpraak.
1933	60	4	1	3	—	—	1	2	—	—	1	1	—	2	—	1	1	—	2	—	1
1934	72	12	7	4	—	1	2	—	9	—	1	3	—	8	1	—	7	—	4	1	—
1935	50	10	7	3	—	—	4	2	4	—	—	1	1	8	—	—	2	1	7	—	—
1936	68	15	6	9	—	—	3	2	10	—	—	2	—	13	—	—	3	—	12	—	—
1937	55	18	5	12	1	—	4	1	12	—	1	4	1	12	—	1	5	1	11	—	1

Raadslieden.

Jaar.	Aantal zaken.	Geen raadsman.	Raadsman		Officieren.
			Toegev.	Gekozen.	
1933	60	36	21	2	1
1934	72	33	29	6	4
1935	50	22	28	—	—
1936	68	20	28	2	18
1937	55	4	29	—	22

Vgl. M.R.T. XXXII p. 236, 344 en 555.

(Medegedeeld door den officier-commissaris, Mr. R. J. Brunner.)

AMBTENARENRECHTSPRAAK.

Centrale Raad van Beroep.

Uitspraak van 16 December 1937.

Fungeerend voorzitter: Mr. Dr. E. J. Beumer.

Leden: Mrs. J. H. Kuiper en W. H. van Basten Batenburg.

Bestrafving met ontslag van een brievenbesteller wegens ontvreemding, op 10 Mei 1935, van een aan de Post toevertrouwd waardebrieff, nadat hij door den strafrechter te dier zake onherroepelijk was veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf.

Klagers subsidiaire vordering: doorbetaling van zijn salaris totdat hij pensioengerechtigd is, vindt niet in eenig wettelijk voorschrift steun.

Beroep ongegrond.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP heeft de volgende uitspraak gegeven in zake: N., wonende te Schiebroek, klager, in persoon ter openbare terechtzitting verschenen, tegen:

den Minister van Binnenlandsche Zaken, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is opgetreden: Mr. J. J. Klaasesz, werkzaam bij het Hoofdbestuur der Posterijen, Telegrafie en Telefonie, wonende te 's Gravenhage.

DE CENTRALE RAAD VAN BEROEP,

Gezien de stukken en gehoord de bovengenoemde verschenen personen;

Wat aangaat de feiten van het twistgeding:

O. dat de Minister van Binnenlandsche Zaken bij besluit van 14 Augustus 1937, Nr. 8 Geheim,

beschikkende op het bij bezwaarschrift van 4 Juni 1937 door den besteller bij den P.T.T.dienst N. te Rotterdam (Pkt.) ingestelde beroep van de hem door den Directeur-Generaal der Posterijen, Telegrafie en Telefonie bij schrijven van 31 Mei 1937, Nr. 7333 S. Geheim, Afd. 6, opgelegde bestrafving met ontslag, met ingang van 26 Juni 1937, wegens ontvreemding van een aan den dienst der Posterijen toevertrouwd waardebrieff op 10 Mei 1935, althans het zich onrechtmatig toeëigenen van een hoeveelheid spaarzegels, die hij volgens zijn eigen verklaring op het Districtskantoor te Rotterdam Noord gevonden zou hebben;

gezien het advies van de Permanente Commissie van Beroep voor het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie d.d. 31 Juli 1937, Nr. 22, strekkende tot handhaving van de opgelegde bestrafving;

mede gezien het advies van den Directeur-Generaal der Posterijen, Telegrafie en Telefonie van 12 Augustus 1937, Nr. 2718 S.;

gelet op artikel 64 van het reglement, houdende bijzondere dienstvoorwaarden voor de ambtenaren bij het Staatsbedrijf der Posterijen, Telegrafie en Telefonie;

heeft goedgevonden genoemden N. te doen kennen, dat op zijn beroep overeenkomstig het advies van de Commissie van Beroep wordt beslist;

O. dat klager van voormeld besluit van 14 Augustus 1937 tijdig bij dezen Raad in beroep is gekomen, bij klaagschrift op de daarbij aangevoerde gronden kennelijk nietigverklaring van dat besluit vorderende; wordende door hem bij aanvullend klaagschrift, voor het geval hij geens kans heeft zijn betrekking te behouden, als eisch gesteld: doorbetaling van zijn salaris, totdat hij pensioengerechtigd is;

O. dat verweerder bij contra-memorie op de daarbij aangevoerde gronden als zijn meening heeft te kennen gegeven, dat de aangevallen beslissing gehandhaafd behoort te worden met alle gevolgen van dien en dat de subsidiaire eisch niet kan worden toegewezen;

In rechte:

O. dat behoort te worden beslist, of het door verweerder gehandhaafde besluit tot oplegging van bestraffing met ontslag — waarvan de datum van ingang, in verband met het door klager bij den Minister van Binnenlandsche Zaken ingestelde beroep, door den Directeur-Generaal der Posterijen, Telegrafie en Telefonie bij besluit van 14 Augustus 1937, Nr. 25306, Afd. 6, nader is bepaald op 14 Augustus 1937 — feitelijk of rechtens met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften strijdt of dat verweerder bij het nemen daarvan van zijn bevoegdheid kennelijk een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven, dan wel of er tusschen de opgelegde straf en de gepleegde overtreding onevenredigheid bestaat;

O. dat op grond van den inhoud der gedingstukken moet worden aangenomen, dat klager op 10 Mei 1935 te Rotterdam, brievenbesteller bij de Nederlandsche Posterijen zijnde, opzettelijk een aan die openbare instelling van vervoer toevertrouwd brief, waarin zich een groote hoeveelheid zoogenaamde spaarzegels bevond ter waarde van meer dan f 900.—, wederrechtelijk zich heeft toe-eigend, zijnde hij voor dit feit veroordeeld door de Arrondissementsrechtbank te Rotterdam, bij onherroepelijk geworden uitspraak van 3 Mei 1937, tot een gevangenisstraf van een jaar; ¹⁾

O. dat derhalve ingevolge het bepaalde bij artikel 80 en 81 van

¹⁾ Waarom zou toch de strafrechter vrijwel nooit de bijkomende straf ontzetting van het recht om ambten of een bepaald ambt te bekleeden, uitspreken? Een man als deze brievenbesteller kan toch onmogelijk bij de P.T.T. gehandhaafd blijven. Wordt nu weer geen voet gegeven aan den, tegen de volksovertuiging ingaanden *schijn*, dat de man ten onrechte tweemaal wegens hetzelfde feit wordt gestraft? Red. M.R.T.

het Algemeen Rijksambtenarenreglement klager ter zake kon worden gestraft met ontslag, zoodat van strijd, feitelijk of rechtens, met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften geen sprake is;

O. dat door klager niet is beweerd en dezen Raad niet is gebleken, dat verweerder bij het nemen van het aangevochten besluit kennelijk van zijn bevoegdheid een ander gebruik heeft gemaakt dan tot de doeleinden, waarvoor die bevoegdheid is gegeven;

O. dat ook niet kan worden betoogd op goede gronden, dat in casu tusschen de opgelegde straf en de gepleegde overtreding onevenredigheid bestaat;

O. dat het bestreden besluit dus op geen der gronden, genoemd in artikel 58 der Ambtenarenwet 1929, kan worden aangevochten;

O. eindelijk, dat klagers vordering, hem zijn salaris door te betalen totdat hij pensioengerechtigd is, niet in eenig wettelijk voorschrift steun vindt;

O. dat het beroep derhalve ongegrond moet worden verklaard;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het beroep ongegrond.

Een analoog geval betreft de uitspraak van den Centralen Raad van 27 Januari 1938, waarbij ongegrond werd verklaard het beroep van een brievenbesteller tegen de straf van ontslag, hem op 1 Maart 1937 opgelegd, onder meer wegens het trachten zich onrechtmatig een bedrag van f 100 toe te eigenen, ter zake waarvan hij door den strafrechter bij — door het arrest van den Hoogen Raad van 24 Mei 1937 onherroepelijk geworden — veroordeeling was gestraft met 8 maanden gevangenisstraf.

Uit de uitspraak nemen wij nog de volgende overweging over:

„O. dat deze Raad in een geding als het onderhavige niet bevoegd „is zelfstandig een andere straf op te leggen, zoodat klager in zijn „vordering om hem een lichtere straf op te leggen niet-ontvankelijk „moet worden verklaard.”

Red. M.R.T.

Ambtenarengerecht te 's-Gravenhage.

Recht sprekend in militaire ambtenarenzaken.

Uitspraak van 15 December 1937.

Voorzitter: Mr. L. M. Rollin Couquerque (plv.).

Leden: E. G. de Wijs en Mr. P. Meyjes; militaire leden: L. J. M. Gregory en H. van Nie.

Art. 4, lid 15 van de Regeling van het personeel der zeemacht beneden den rang van officier verplicht het bevoegd gezag om bij bevordering van een schepeling die tevoren voor bevoor-

ring was voorbijgegaan, te beslissen of het gepasseerd zijn al dan niet het gevolg was van omstandigheden buiten den wil van dien schepeling en indien zulks wèl het geval is, het voorgeschreven herstel in ouderdom van rang reeds bij de bevordering zelve te doen plaats vinden. Door dit laatste bij klagers bevordering niet te doen plaats hebben moet de Minister geacht worden reeds toen het door klager verplicht geachte herstel in ouderdom van rang te hebben geweigerd. Die weigering was onaantastbaar geworden.

Het latere, op een door klager ingediend verzoek tot herstel in ouderdom van rang, door den Minister genomen besluit, dat dit verzoek niet voor inwilliging vatbaar was, waartegen thans beroep is ingesteld, heeft geen verdere beteekenis dan dat daarbij besloten is dat niet op die vroegere, voor beroep onaantastbare weigering zal worden teruggekomen. Geen algemeen verbindend voorschrift verplicht den Minister op een eenmaal voor beroep onaantastbare weigering als de onderhavige terug te komen.

Beroep ongegrond. Ook van een verkeerd bevoegdheidsgebruik is geen sprake. Veeleer had klager moeten beseffen dat het gepasseerd zijn aan eigen toedoen was te wijten, zoodat hij dan ook geacht moet worden zijn beroep zonder eenigen redelijken grond te hebben ingesteld. Zelfs is het Gerecht aan klagers goede trouw ten deze gaan twijfelen.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE heeft de navolgende uitspraak gegeven in zake: J., wonende te Den Helder, klager, in persoon verschenen ter openbare terechtzitting, tegen den Minister van Defensie, verweerder, voor wien ter openbare terechtzitting als gemachtigde is verschenen P. Smit, officier van administratie der 1ste klasse bij de Koninklijke Marine, wonende te 's-Gravenhage.

HET AMBTENARENGERECHT TE 'S-GRAVENHAGE, rechtsprekende in militaire ambtenarenzaken:

Gezien de stukken;

Gehoord klager en den gemachtigde van verweerder;

Gelet ook overigens op de behandeling der zaak ter openbare terechtzittingen van 3 Augustus 1937, van 29 September 1937 en van 24 November 1937, op welke laatste terechtzitting zijn gehoord de ambtshalve opgeroepen getuigen J. Overgaauw, sergeant-schrijver bij de Koninklijke Marine, wonende te 's-Gravenhage, en J. W. Roomer, majoor-bottelier bij de Koninklijke Marine, wonende te Rotterdam;

Wat de feiten betreft:

O. dat dit Gerecht op grond van de gedingstukken en het onderzoek ter openbare terechtzitting als vaststaande aanneemt dat klager — na met ingang van 1 Februari 1936 voor die bevordering te zijn gepasseerd — bij verweerdens beschikking van 24 Februari 1937, IIIe Afd. A. nr. 7, met ingang van 1 Maart 1937 is bevorderd tot sergeant der mariniers;

O. dat klager op 15 April 1937 langs den hiërarchieken weg het verzoek heeft gedaan om op zijn oorspronkelijk nummer in de ranglijst te worden teruggeplaatst, d.w.z. om hem op die ranglijst zoodanig te rangschikken alsof hij niet voor bevordering tot sergeant ware voorbijgegaan;

O. dat verweerder bij beschikking van 13 Mei 1937, IIIe Afd. A (ongenummerd) heeft beslist dat klagers voormeld verzoek niet voor inwilliging vatbaar was, aangezien niet was komen vast te staan, dat klager tijdig verzocht had om bij de op 1 Mei 1935 aangevangen korpsschool te worden geplaatst;

O. dat klager tegen laatstgemeld weigeringsbesluit beroep heeft ingesteld en — in hoofdzaak te kennen gevende dat hij op 15 April 1935 bij terugkomst van eene detachering in Nederlandsch-Indië het verzoek tot plaatsing op de korpsschool heeft gedaan, als gevolg waarvan hij, wanneer dat verzoek naar de bevoegde instanties was doorgezonden, wellicht de korpsschool 1935 had mogen volgen en hij alsdan in zijn promotie niet zou zijn geschaad — heeft verzocht zijn oorspronkelijk nummer in de ranglijst te mogen terug ontvangen, daarmede kennelijk bedoelende te vorderen dat dit Gerecht het beroepen besluit zal vernietigen en verweerder zal veroordeelen alsnog te bepalen dat aan klager een zoodanig nummer op de ranglijst toekomt als ware hij niet voor bevordering voorbijgegaan;

In rechte:

O. dat art. 4, lid 15, van de bij K.B. van 6 Mei 1930 no. 61, vastgestelde Regeling van het Personeel der Zeemacht beneden den rang van officier (Regeling O.O. en Ms.) als volgt luidt:

„Wanneer een scheveling tengevolge van omstandigheden buiten zijn toedoen voor bevordering e.q. overbrenging is voorbijgegaan, wordt hem bij zijn latere bevordering e.q. overbrenging in de ranglijst de plaats gegeven, welke hij zou hebben ingenomen wanneer de bedoelde omstandigheden den datum zijner bevordering e.q. overbrenging niet hadden verschoven en wordt de ouderdom in de nieuwe kwaliteit geacht dezelfde te zijn als die van den in de ranglijst onmiddellijk onder hem staanden scheveling.”

O. dat voorschreven voorschrift het tot bevordering bevoegd gezag derhalve *verplicht* om uiterlijk bij de bevordering van een scheveling, die voor bevordering is voorbijgegaan, te beslissen of het gepasseerd zijn al dan niet van omstandigheden buiten den wil van dien scheveling het gevolg is, en eveneens dwingend voorschrijft om, indien zulks wel het geval is, het voorgeschreven herstel in ouderdom van rang reeds bij de bevordering zelve te doen plaats vinden;

O. dat, aangezien bij de bevordering van klager geen herstel in ouderdom van rang heeft plaats gehad, verweerder, toen hij op 24 Februari 1937 het besluit houdende klagers bevordering nam, ingevolge het bepaalde bij art. 60, lid 2, der Ambtenarenwet 1929 jto art. 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931 geacht moet worden

tevens het door klager verplicht geacht herstel in ouderdom van rang te hebben geweigerd;

O. dat de beroepstermijn van dertig dagen, bedoeld in art. 60, lid 1, der Ambtenarenwet 1929 jto art. 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931 ten opzichte van deze weigering derhalve op 26 Maart 1937 was verstreken;

O. dat er evenwel ter beoordeeling of en, zoo ja, wanneer bedoelde weigering voor beroep onaantastbaar is geworden, ook rekening mede moet worden gehouden, dat ingevolge art. 60, lid 3, der Ambtenarenwet 1929 jto art. 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931 een beroep tegen die weigering nog ontvankelijk zou zijn geweest indien het ware ingesteld binnen 30 dagen na den dag waarop klager geacht moet worden redelijkerwijs van die weigering te hebben kunnen kennis dragen;

O. dat klager geacht moet worden van de hierbedoelde weigering kennis te hebben gekregen terzelfder tijd als waarop hij van zijn bevordering zonder herstel in ouderdom van rang kennis kreeg;

O. dat klager volgens zijn ter openbare terechtzitting van 3 Augustus 1937 afgelegde verklaring eind Maart 1937 bij de uitbetaling van zijn soldij kennis kreeg van het feit dat zijn bevordering zonder herstel in ouderdom van rang had plaats gevonden;

O. dat — daargelaten of klager niet geacht moet worden reeds vroeger van een en ander te hebben kunnen kennis dragen, d.w.z. een en ander reeds vroeger had behooren te beseffen — meergemelde weigering van klagers herstel in ouderdom van rang, nu klager tegen *die* weigering geen beroep bij den ambtenarenrechter heeft ingesteld, in elk geval sedert eind April 1937 voor beroep onaantastbaar was;

O. dat aan het ten deze beroepen weigeringsbesluit van verweerder dd. 13 Mei 1937 dan ook geen verdere beteekenis mag worden toegekend dan dat verweerder daarbij besloten heeft niet op meerbedoelde, voor beroep onaantastbare weigering van klagers herstel in ouderdom van rang terug te komen;

O. dat geen algemeen verbindend voorschrift verweerder verplicht om op een eenmaal voor beroep onaantastbare weigering als de onderhavige terug te komen;

O. dat het beroepen weigeringsbesluit van 13 Mei 1937 dan ook niet wegens strijd met de toepasselijke algemeen verbindende voorschriften kan worden vernietigd;

O. dat het Gerecht voorts van oordeel is dat verweerder zich bij het nemen van dat besluit ook niet aan een verkeerd bevoegdheidsgebruik, als bedoeld in art. 58, lid 1, in fine der Ambtenarenwet 1929 heeft schuldig gemaakt;

O. dat veeleer gedurende het, wegens de weinige klaarheid der feiten aan deze zaak gewijd uitvoerig onderzoek is gebleken, dat klagers houding en gedrag zoowel ten opzichte van zijn plaatsing op de korpschool als anderszins ten opzichte van zijn bevordering van een zóó verregaande laksheid getuigen, dat naar de meening

van het Gerecht klager had behooren te beseffen, dat het gepasseerd worden voor bevordering onder deze omstandigheden aan die laksheid, dus aan zijn toedoen was te wijten en klager dan ook geacht moet worden zijn beroep zonder eenigen redelijken grond te hebben ingesteld, waaraan het Gerecht nog wil toevoegen dat de door klager in deze zaak gegeven voorstelling van zaken zoo weinig strookt met hetgeen het Gerecht in feite aannemelijk acht, dat het Gerecht zelfs aan klagers goede trouw ten deze is gaan twijfelen;

O. dat waar het beroepen besluit derhalve op geen der in art. 58 der Ambtenarenwet 1929 jto art. 2 der Militaire Ambtenarenwet 1931 bedoelde gronden voor vernietiging in aanmerking kan worden gebracht, klagers onderhavig beroep ongegrond behoort te worden verklaard;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart het door den sergeant der mariniers J. tegen de beschikking van den Minister van Defensie dd. 13 Mei 1937, ingesteld beroep ongegrond.

WETGEVING.

TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting 1937—1938. 349.

Wijziging van de Militaire Ambtenarenwet 1931.

Bij Koninklijke boodschap van 22 November 1937 is aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal het volgend ontwerp van wet ter overweging aangeboden:

ONTWERP VAN WET.

WIJ WILHELMINA, BIJ DE GRATIE GODS, KONINGIN DER NEDERLANDEN, PRINSES VAN ORANJE-NASSAU, ENZ., ENZ., ENZ.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenschelijk is, in verband met de wet van 11 September 1936, *Staatsblad* nr. 205, tot wijziging van de Ambtenarenwet 1929, enkele wijzigingen te brengen in de Militaire Ambtenarenwet 1931;

Zoo is het, dat Wij den Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

In de Militaire Ambtenarenwet 1931 worden de navolgende wijzigingen gebracht:

Artikel I.

Het tweede lid van artikel 5 vervalt.

Het derde lid van artikel 5 wordt gelezen:

„Tot militair lid zijn alleen benoembaar zij die

a. Nederlander en militair ambtenaar of eervol ontslagen militair ambtenaar, hetzij van de zeemacht, hetzij van de landmacht zijn;

b. voor den aanvang van het loopende kalenderjaar den leeftijd van 25 jaar hebben bereikt.”

In het vijfde lid van artikel 5 wordt voor „De artikelen 6, tweede lid, 8, eerste lid en tweede lid tweede volzin, 9 tot en met 15” gelezen:

„De artikelen 5, derde lid, eerste volzin, 6, 8 en 10 tot en met 15.”

Artikel II.

In artikel 14 wordt voor „129” gelegen: „130”.

Slot en overgangsbepalingen.

Deze wet treedt in werking met ingang van den dag, volgende op dien harer afkondiging.

Zij, die vóór den datum van inwerkingtreding van artikel I dezer wet tot militair lid van het in artikel 4 der Militaire Ambtenarenwet 1931 bedoelde ambtenarengerecht zijn benoemd, worden geacht benoemd te zijn voor een tijdvak van zes jaren.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle Ministerieele Departementen, Autoriteiten, Colleges en Ambtenaren, wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

De Minister van Defensie,

De Minister van Justitie,

349. 3.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Algemeen.

De bepalingen, welke de Militaire Ambtenarenwet 1931 bevat omtrent de militaire leden van het Ambtenarengerecht, tot welks rechtsgebied de gemeente 's Gravenhage behoort — artikel 5 — sluiten zich nauw aan bij de regelen, welke de Ambtenarenwet 1929 — artikelen 5 e.v. — geeft ten opzichte van de burger-leden der ambtenarengerechten. In deze regelen heeft de wet van 11 September 1936, *Staatsblad* no. 205, tot wijziging van de Ambtenarenwet 1929 eenige veranderingen gebracht. Het gevolg hiervan is, dat ook artikel 5 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 noodzakelijk wijziging moet ondergaan, omdat het in zijn tegenwoordige redactie niet meer bij de Ambtenarenwet 1929 past.

Het hiernevens gaande ontwerp van wet strekt om de aansluiting tusschen de beide ambtenarenwetten te herstellen.

De artikelen.

Artikel I. Aangezien er geen aanleiding bestaat om ten aanzien van de militaire leden een ander stelsel te volgen dan ten opzichte van de burger-leden, wordt voorgesteld artikel 5 gelijksoortige vereenvoudigingen te doen ondergaan als in de artikelen 5 tot en met 9 der Ambtenarenwet 1929 hebben plaats gehad. Dit wil zeggen, dat de militaire leden niet meer benoemd worden door middel van plaatsing op een lijst, doch individueel.

Artikel II. Artikel 129 der Ambtenarenwet 1929 is vervallen.

Overgangsbepaling. Deze is van dezelfde strekking als artikel XX, eerste lid, van de wet van 11 September 1936, *Staatsblad* no. 205.

De Minister van Defensie,
VAN DIJK.

De Minister van Justitie,
C. GOSELING.

349. 4.

VERSLAG.

Met de strekking van het wetsontwerp kon men zich vereenigen. Echter werd opgemerkt, dat artikel I eenigszins zal moeten worden gewijzigd, ten einde te bereiken, dat een doorlopende nummering van de leden van artikel 5 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 behouden blijft. Zou het ontwerp ongewijzigd wet worden, dan zou het tweede lid vervallen zonder dat de volgende leden werden vernummerd.

Vertrouwende, dat de Regeering bereid zal zijn het bovenstaande vóór den aanvang van de openbare behandeling van het wetsontwerp voor zooveel noodig schriftelijk te beantwoorden, is de Commissie van Rapporteurs van oordeel, dat daarmede die behandeling voldoende zal zijn voorbereid.

Aldus vastgesteld 3 December 1937.

DIEPENHORST.
VAN DER PUTT.
IJZERMAN.
RUYS DE BEERENBROUCK.
SCHILTHUIS.

349. 5.

NOTA NAAR AANLEIDING VAN HET VERSLAG.

(Ingezonden bij brief van 13 December 1937.)

Een wijziging van artikel 1 zoodanig, dat een doorlopende nummering van de leden van artikel 5 van de Militaire Ambtenarenwet 1931 behouden blijft, is opzettelijk achterwege gelaten. Een andere nummering dan de bestaande brengt mede, dat thans geldige regelingen tot uitvoering van de vernummerde leden eveneens wijziging zouden behoeven; met het oog hierop schijnt het, ter voorkoming van misverstand en onnoodigen arbeid, raadzamer, althans bij incidenteele wetswijzigingen de bestaande nummering te handhaven.

De Minister van Defensie,
VAN DIJK.

De Minister van Justitie,
C. GOSELING.

Dit ontwerp van wet is in de openbare vergadering der Tweede Kamer van 14 December 1937 zonder beraadslaging en, na goedkeuring der onderdeelen, zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (Handelingen 1937—1938, blz. 766.)

EERSTE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

Zitting 1937—1938. No. 49.

Eindverslag van de commissie van rapporteurs over de ontwerpen van wet:

1°. enz.

13°. tot wijziging van de Militaire Ambtenarenwet 1931;

De overweging van deze wetsontwerpen in de afdeelingen heeft niet geleid tot opmerkingen.

Aldus vastgesteld den 23sten December 1937.

DE ZWAAN.
BLOMJOUS.
BRUINEMAN.
SCHOEMAKER.
VAN EMBDEN.

Het wetsontwerp is in de openbare vergadering der Eerste Kamer van 30 December 1937 zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen. (Handelingen 1937—1938, blz. 66.)

Als wet van den 31en December 1937 is het ontwerp opgenomen in *Staatsblad* 1937, No. 501. (Uitgegeven 11 Januari 1938.)

OFFICIEEL GEDEELTE.

Verboden geschriften.

*Ministerieele beschikking van 10 Februari 1938,
Iide Afd. B, nr. 86.*

(Zie ook L.O. 1931, nr. 225 O.)¹⁾

Legerorders 1938, Nr. 32 O.

De Bijlage van L.O. 1931, nr. 225 O moet als volgt worden gewijzigd.

Onder „I. *Binnenlandsche geschriften*” doorslaan de volgnummers 41 en 49 en het daarachter gestelde.

Aan de bijlage toevoegen:

64		Vredesdaad, waarin opgenomen: „de Nieuwe Koers”, „Vredesstrijd” en „Vrienden van India”.		driewekelijks.
----	--	--	--	----------------

¹⁾ M.R.T. XXVII, 289. Zie verder laatstelijk M.R.T. XXXIII, 113.
Red. M.R.T.

REDACTIONEEL GEDEELTE.

Militairen en de politiek. Organisatieverbod. Werkkamp dienstweigeraars.

In het Voorloopig Verslag van de Eerste Kamer betreffende de Defensiebegroting voor 1938 troffen wij de volgende opmerkingen aan:

Militairen en de politiek.

Vele leden spraken den wensch uit, dat de militairen zich buiten de sfeer van de politiek zullen houden. Indien militairen zich op het terrein van de — hetzij binnen- of buitenlandsche — politiek gaan begeven, zal dit, naar hun oordeel, aan de populariteit van de weermacht nimmer ten goede kunnen komen. .

Het had de aandacht van eenige leden getrokken, dat op eene vergadering van Roomsche-Katholieke officieren de Generaal-Majoor JHR. J. TH. ALTING VON GEUSAU de officieren had opgewekt, zich meer met de politiek te bemoeien, en voorts, dat het orgaan van de Algemeene Vereeniging van Nederlandsche Reserve-officieren er, korten tijd geleden, melding van heeft gemaakt, dat de gezant van België en een twintigtal toen in ons land verblijvende Belgische reserve-officieren waren uitgenoodigd tot het bijwonen van de feestelijke herdenking van de oprichting van genoemde vereeniging, bij welke gelegenheid de Commandant van het Veldleger eene rede heeft gehouden over den reserve-officier in den huidige tijd.

Ook andere leden verklaarden deze geste van genoemde vereeniging minder juist te oordeelen.

Sommige leden moesten er bezwaar tegen maken, dat de Minister er toe medewerkt, onderdeelen van de weermacht ter beschikking te stellen voor demonstraties e.d. van particuliere organisaties als het Nationaal Jongeren Verbond; zulke particuliere organisaties immers hebben vrijwel steeds eene meer of minder duidelijk kenbare politieke kleur. Deze leden achtten het eveneens niet zonder bedenking, dat de vooropleiding van militaire vliegers voor oorlogstijd aan de Vereeniging voor Nationale Veiligheid wordt overgelaten.

Met den Minister waren deze leden van oordeel, dat de politieke meningsverschillen buiten leger en vloot moeten worden gehouden; zij vatten dit zoo op, dat ook dienstplichtigen onvriendelijke uitlatingen van meerderen, ten ongunste van hunne staatkundige beginselen, bespaard dienen te blijven. Eenige dezer leden zouden het, anderszinds, mede voor de bevordering van eene goede verhouding tusschen weermacht en volk, nuttig achten, als bij de opleiding van het beroepskader eenige tijd zou worden besteed aan de vorming van inzicht in de sociale omstandigheden van de verschillende maatschappelijke groepen. In dit verband juichten de hier aan het woord zijnde

leden het toe, dat in de Regeeringsplannen eene belangrijke taak blijft weggelegd voor reserve-officieren en dienstplichtige onder-officieren. Zij drongen er voorts op aan, den overgang van bekwame onderofficieren naar het officierskorps mogelijk te maken. Meer dan eenige maatregelen echter zal de zekerheid, dat ook het officierskorps met hart en ziel trouw is aan de democratische staatsinstellingen, tot eene goede verstandhouding tusschen volk en leger kunnen bijdragen.

Andere leden zagen in de voorafgaande opmerking omtrent „de vorming van inzicht in de sociale omstandigheden van de verschillende maatschappelijke groepen” eene tegenspraak van het door dezelfde leden zooeven ingenomen standpunt, dat de politiek buiten leger en vloot behoort te blijven. Zij meenden, dat zoodanig onder-richt, al zou het strikt neutraal zijn bedoeld, toch al zeer gemakkelijk eenen politieken inslag zou kunnen verkrijgen.

De legerleiding enz.

Zgn. organisatieverbod.

Verscheidene leden verklaarden zich gegriefd, omdat nog altijd het z.g. organisatieverbod bij Defensie voor leden van de S.D.A.P. en van bij het N.V.V. aangesloten vakvereeningen niet is opgeheven.

Andere leden evenwel gaven te kennen, dat zij wel vertrouwen hadden in die leden van de S.D.A.P. en de moderne vakbeweging, die de politieke en vakorganisatorische leiding in handen hebben, doch er nog niet voldoende gerust op zijn, dat de mentaliteit van de breede massa, welke bij die partij en bij de tot het N.V.V. behoorende vakvereeningen is aangesloten, alleszins betrouwbaar is. De geest, dien men eerst heeft wakker geroepen, kan niet in enkele jaren worden bezworen.

Eerstbedoelde leden voerden hiertegen aan dat het voor de leden van de moderne arbeidersbeweging geldende organisatieverbod onwaarachtig is in zijnen oorsprong en in zijn voortbestaan.

Het verbod vond, zoo betoogden zij, zijne aanleiding in het incident ¹⁾ met *De Zeven Provinciën* in Nederlandsch-Indië, waarmede noch de S.D.A.P. noch het N.V.V. iets had uit te staan. Ook de invloed van de moderne arbeidsbeweging kan ter bevordering van het incident geen factor zijn geweest, ²⁾ blijkende dit reeds uit het enkele feit, dat de rebelleerende bemanning van het opleidingsschip in hoofdzaak bestond uit inheemsch personeel, van Menadoneesche origine, dat den Protestantsch-Christelijken godsdienst aanhing, eene bemanning derhalve, die niet toegankelijk was voor eventueele invloeden van de S.D.A.P. of het N.V.V.

Eveneens onwaarachtig achtten deze leden het voorts, dat de

1) „Incident”! Merkwaardig euphemisme! Japan schijnt school te maken.

Red. M.R.T.

2) Sterk voorbeeld van wereldvreemdheid of van onwaarachtigheid.

Red. M.R.T.

burgerwerkman en de burgerambtenaar bij de defensie-instellingen niet modern georganiseerd mogen zijn, terwijl een vierde deel van ons volk, dat de sociaal-democratische denkbeelden aanhangt, zijne zonen aan den dienstplicht heeft te onderwerpen en ook aan tot deze groep behorende dienstplichtige onderofficieren de voorbereiding van de manschappen tot hunne oorlogstaak wordt toevertrouwd.

Enige leden meenden wijders, dat de indertijd door de Regeering gegeven motiveering van het voor de N.S.B. geldende organisatieverbod, zich uitstrekkende over alle Overheidsdiensten en -bedrijven, niet minder onwaarachtig is.

Werkkamp dienstweigeraars.

Enkele leden beschouwden de overbrenging van de dienstweigeraars naar een werkkamp als eenen achteruitgang in de positie van de dienstweigeraars, welke niet voldoende is gemotiveerd.

In de Memorie van Antwoord vinden wij op het vorenstaande de volgende antwoorden:

Militairen en de politiek.

Naar aanleiding van de door vele leden uitgesproken wensch, dat de militairen zich buiten de sfeer van de politiek zullen houden omdat zulks nimmer aan de populariteit van de weermacht ten goede zal kunnen komen, moge ondergeteekende er de aandacht op vestigen, dat in deze onderscheiding gewenscht is.

Eenerzijds kan aan de militairen niet worden ontzegd staatkundig mee te leven, anderzijds zullen zij zich zelfbeperking hebben op te leggen op het terrein van den politieken strijd en er voor hebben te waken, dat niet de politieke tegenstellingen de eenheid in de krijgsmacht en de verbondenheid van volk en krijgsmacht zouden schaden. Het geven van voorlichting op het gebied van 's Lands defensie als uitvloesel van de staatkundige overtuiging, dat de verdediging des lands roeping is van volk en Overheid, valt geheel binnen het kader van hetgeen toelaatbaar — en aanbevelenswaardig — mag worden geacht. Immers — en zulks naar aanleiding van de opmerking over de door den generaal-majoor Jhr. J. Th. ALTING VON GEUSAU gehouden rede in eene vergadering van de Algemeene Roomsche-Katholieke Officierenvereniging —, dan gaat het niet om politieken strijd met verscherping van politieke tegenstellingen, maar om mede te werken aan een bij uitstek nationaal doel.

Ondergeteekende acht vanzelfsprekend, dat aan diensplichtigen onvriendelijke uitlatingen van meerderen, ten ongunste van hun staatkundige beginselen, bespaard dienen te blijven; het is hem niet bekend, dat tegen dit beginsel zou worden gezondigd.

Dat de Algemeene Vereniging van Nederlandsche reserve-officieren bij de feestelijke herdenking van de oprichting der vereniging eenige Belgische reserve-officieren als gasten heeft ontvangen, kon toch bezwaarlijk worden gezien als een zich begeven op het terrein

der buitenlandsche politiek. De daarbij gehouden rede van den Commandant van het Veldleger was uiteraard gericht tot de Nederlandsche reserve-officieren. Intusschen is ten aanzien van wederzijdsche bezoeken beperking gewenscht ten einde verkeerde gevolgtrekkingen te voorkomen.

Het bezwaar van sommige leden tegen het beschikbaar stellen van onderdeelen van de weermacht tot het geven van demonstraties bij samenkomsten van particuliere organisaties, deelt ondergeteekende niet. Daartoe wordt alleen dan medewerking verleend, wanneer de bedoeling is volk en weermacht nader tot elkander te brengen en het nationaal gevoel te versterken en het karakter van de particuliere organisaties daartoe de noodige waarborg biedt.

Dat de vooropleiding van militaire vliegers voor oorlogstijd aan de Vereniging voor nationale veiligheid wordt overgelaten, is niet in alle opzichten juist. De zaak ligt zóó, dat genoemde vereeniging aan een aantal jongelieden een eenvoudige vliegopleiding doet geven en dat een deel dezer jongelieden desgewenscht kan worden toegelaten tot een vrijwillige verbintenis, waarbij zij zich verplichten om bij mobilisatie te worden opgeleid tot en vervolgens dienst te doen als militair vlieger. waartegenover het rijk zich verplicht een gedeelte van de opleidingskosten, zoomede de kosten van het onderhouden der vliegvaardigheid te vergoeden. De ondergeteekende kan zich niet voorstellen, dat tegen deze regeling, welke beoogt bij mobilisatie, ten behoeve van 's lands verdediging, een zoo nuttig mogelijk gebruik te maken van de diensten van hen, die bepaalde bekwaamheden bezitten, bedenkingen zouden kunnen rijzen.

Aan de vorming en de ontwikkeling van het sociaal inzicht der beroepsofficieren wordt de noodige aandacht besteed, waarbij er tegen wordt gewaakt, dat zulks een politieken inslag zou kunnen verkrijgen.

Het ligt niet in het voornemen den overgang van onderofficieren naar het officierskorps mogelijk te maken, omdat het door de onderofficieren genoten schoolonderwijs in het algemeen niet voldoende waarborgen biedt dat de opleiding tot officier met vrucht kan worden gevolgd.

De ondergeteekende heeft geen enkele reden eraan te twijfelen, dat het officierskorps niet met hart en ziel trouw zou zijn aan de bestaande staatsinstellingen; in dit opzicht staat aan een goede verstandhouding tusschen leger en volk niets in den weg. ¹⁾

Ook naar den meening enz.

Zgn. organisatieverbod.

Ondergeteekende moge ten aanzien van dit onderwerp verwijzen naar het laatste gedeelte van de Memorie van Antwoord op het Voor-

¹⁾ Men zie ook het artikel „Officieren en politiek” in Aflevering No. 3, Jaargang 1938 van het Orgaan van de Vereniging van Officieren van de Kon. Landmacht. Red. M.R.T.

loopig Verslag van de Eerste Kamer betreffende het Iste hoofdstuk der Rijksbegrooting voor 1938. ¹⁾

Hij meent zich voorts te moeten onthouden van het teruggrijpen naar de debatten over de feiten en omstandigheden, die tot de zgn. organisatieverboden aanleiding hebben gegeven.

Werkkamp dienstweigeraars.

Indien men de overbrenging van de dienstweigeraars naar een werkkamp wil beschouwen als een achteruitgang in hun positie, dan wordt deze hierdoor gemotiveerd, dat het gewenscht is een einde te maken aan de bevoorrechte positie, welke de dienstweigeraars tot dusver, in vergelijking met de dienstplichtigen, genoten. Het is voorts ongewenscht, dat, gelijk tot nu toe het geval was, de dienstweigeraars gedurende den tijd hunner tewerkstelling krachtens de dienstweigeringswet, bij verschillende takken van Staatsdienst betrekkingen vervullen, welke anders zouden kunnen worden bezet door dienstplichtigen, die, na het vervullen van hun militairen dienstplicht, dikwijls vergeefs een betrekking zoeken. Door de dienstweigeraars in een werkkamp nuttigen arbeid voor den Staat te doen verrichten, worden deze bezwaren ondervangen.

¹⁾ In deze Memorie van Antwoord komt het volgende voor:

Intrekking van de zoogenaamde defensieverboden.

Aan hetgeen in § 22 *) van de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag van de Tweede Kamer der Staten-Generaal nopens het Iste Hoofdstuk der Rijksbegrooting voor 1938 is medegedeeld met betrekking tot de voornemens der Regeering ten aanzien van het verbod voor ambtenaren in het algemeen om deel te nemen aan de werkzaamheid van bepaalde vereenigingen of groepen, kan in dit stadium nog worden toegevoegd, dat de gewijzigde voorzieningen, als daar bedoeld, gereed zijn en dat de daartoe strekkende voorstellen ahangig zijn bij de Centrale Commissie voor Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken.

Het zou inderdaad een gunstig nevengevolg zijn, wanneer vorenbedoelde gewijzigde voorschriften er toe zouden kunnen bijdragen de verbondenheid van het volk met de weermacht te versterken, op den grondslag van een gezonde nationale gezindheid.

*) § 22 bovenbedoeld luidt:

Nauwgezette overweging van een mogelijke opheffing van de z.g.n. defensieverboden betreffende S.D.A.P. en N.V.V., in het licht der tegenwoordige omstandigheden en verhoudingen, heeft doen zien, dat dit vraagstuk niet op zichzelf kan worden beschouwd. De voorschriften nopens het verbod voor ambtenaren in het algemeen om deel te nemen aan de werkzaamheid van bepaalde vereenigingen of groepen, zijn mede in de nadere overweging moeten worden betrokken. Onvoorwaardelijk moet worden vastgehouden aan den eisch, dat het Overheidspersoneel, zonder eenig voorbehoud onder alle omstandigheden zijn taak getrouwelijk zal vervullen. In dit opzicht moet de sterkst mogelijke waarborg worden gevorderd. Gewijzigde voorzieningen, waarin vorenbedoelde waarborg is verankerd, zijn in een ver gevorderd stadium van voorbereiding. Het mag als bekend worden verondersteld, dat in die voorbereiding ook het Georganiseerd Overleg in Ambtenarenzaken moet worden betrokken.

Strafbevoegdheid van onderofficieren-detachementscommandant.

(*Art. 43 W.K. — Magazijnbeheerders in mobilisatie-centra.*)

Aan een onzer lezers, officier-jurist, werd onlangs verzocht zijne meening kenbaar te maken betreffende de door een der garnizoenscommandanten gedane vraag of een onderofficier in zijne functie van magazijnbeheerder in een mobilisatie-centrum strafbevoegdheid bezit, als bedoeld in art. 43 W.K., over het onder zijne bevelen staande militaire personeel. (Zie Instructie voor deze magazijnbeheerders in L.O. 1929, Nr. 210, art. 1, 3e lid, zooals dit is gewijzigd bij L.O. 1933, Nr. 9.).

Ofschoon de zaak ook ons allerminst twijfelachtig voorkomt, deelen wij hieronder het gemotiveerde antwoord mede door bedoelden officier gegeven en waarmede wij ons geheel kunnen vereenigen. Het luidt:

„Er is geen sprake van, dat de magazijnbeheerder 1e kl. A. strafbevoegdheid zou hebben, als bedoeld in art. 43 W.K., over het onder zijn bevelen toegevoegde militaire personeel.

In art. 43 W.K. wordt toch de O.O. *detachements*-commandant bij uitzondering bevoegd verklaard tot het opleggen van straffen. Als ratio hiervan gaf de wetgever aan „de vaak zeer geïsoleerde stelling, waarin hij verkeert en die de mogelijkheid eener spoedige tusschenkomst van een hoogerem militair uitsluit”.

Dit is hier toch niet het geval en van een detachementscommandant kan toch niet gesproken worden. Overigens hebben onderofficieren hier te lande nooit strafbevoegdheid (in Ned. Indië zijn meer gevallen).

De Garnizoenscommandant te B. verwijst naar de Instructie in L.O. 1929, No. 210, art. 1, 3e lid. Hier staat: „De magazijnbeheerder heeft het aan hem toegevoegde militaire personeel onder zijne bevelen”. Maar dat sluit immers geen strafbevoegdheid in! Zeker, men heeft alleen strafbevoegdheid over het onder zijne bevelen staande personeel. Een regimentscommandant, die de strafbevoegdheid heeft, bedoeld in art. 41 W.K., kan die bevoegdheid alleen uitoefenen ten opzichte van personeel, dat onder zijne bevelen staat. Eerst is dus uitgemaakt dat hij strafbevoegdheid heeft, nu moet uitgemaakt of hij die in een bepaald geval ten opzichte van een bepaald persoon kan uitoefenen.

Maar het omgekeerde is niet waar; ieder, die personeel onder zijne bevelen heeft, heeft ten opzichte van dit personeel nog geen strafbevoegdheid.

De onderofficier, detachementscommandant, met zijn detachement aan boord van een oorlogsvaartuig ingescheept (W.K. art. 43, 1°.) heeft nog steeds de militairen van het detachement onder zijne bevelen, doch strafbevoegdheid heeft hij niet meer.

De directeur van den Topografischen Dienst heeft het bij den

Topografischen dienst werkzaam gestelde militaire personeel onder zijne bevelen (zie blz. 199, Vredesinstructiën, art. 2). Maar uitoefening der strafbevoegdheid is daarmede niet verbonden; dit komt toe aan den oudsten beroepsofficier bij dien dienst werkzaam.

Zoo zou ik meer gevallen kunnen aanhalen.

De bedoelde onderofficier kan niet aantoonen, dat hem strafbevoegdheid is toegekend, *daarom* heeft hij die niet."

Hulpverleening door een militair aan de burgerlijke openbare macht.

In „La France Militaire" van 12 Maart 1938 komt de volgende mededeeling voor:

Gouvernement militaire de Paris.
Félicitations.

Voyant un gardien de la paix aux prises avec un individu qu'il tentait d'arrêter, le sapeur Touseau, du régiment de sapeurs-pompiers, a spontanément prêté main-forte au représentant de l'ordre public et, par sa vigoureuse intervention, a permis son arrestation. Le général Billotte, gouverneur militaire de Paris, lui adresse ses félicitations.

Wij geven dezen publieken gelukwensch zonder verder commentaar, doch dachten onwillekeurig terug aan den cadet die enkele jaren geleden hulp verleende aan de Haagsche politie. (Zie M.R.T. XXVIII, blz. 350—354; XXIX, blz. 24 en 26.)

INGEKOMEN BIJDLAGEN.

Strafbevoegdheid van een commandant van een verband van schepen.

Op bladzijde 433 e.v. van deel XXXIII van het M.R.T. betoogt de heer D. Franken, dat in oorlogstijd de commandant van een groep schepen, welke alleen uit een tactisch oogpunt tot een groep zijn vereenigd, en in vreedetijd de commandant van een groep torpedobootjagers of onderzeeboten en de commandant van een z.g. oefeningseskader geen strafbevoegdheid hebben over de opvarenden, w.o. begrepen de commandanten, van de tot het verband behorende schepen. Voorts zal volgens den heer Franken in de staforders moeten worden vermeden om van een dergelijke strafbevoegdheid melding te maken, aangezien deze bevoegdheid geen steun in de Wet op de krijgstucht zou vinden, in het bijzonder niet in artikel 39, eerste lid, onder 2°. van die wet, krachtens welke bepaling de commandeerende officier van een of meer oorlogsvaartuigen strafbevoegdheid heeft over de onder zijn bevelen staande militairen.

Ik wil beginnen met op te merken, dat in de praktijk de commandanten van vorenbedoelde verbanden t.w. de commandant van een divisie torpedobootjagers, onderzeeboten of mijnenvegers en de z.g. tactische bevelhebber wel strafbevoegdheid hebben over de bemanningen van de schepen onder hun bevel c.q. tactisch bevel. Het vorenstaande geldt ook voor den commandant van een niet tot een divisie behorende groep torpedobootjagers, torpedobooten, onderzeeboten of mijnenvegers.

Ik moge hiervoor o.a. verwijzen naar artikel 1 van de aanvullende instructie voor vreedetijd voor den commandant van een groep torpedobootjagers in Nederland ¹⁾, luidende:

divisie mijnenvegers

„De commandant van de groep torpedobootjagers zal van de hem. divisie mijnenvegers „ingevolge artikel 39, sub 2°. van de Wet op de krijgstucht verleende bevoegdheid, slechts gebruik maken ten aanzien van de „commandanten der schepen onder zijn bevel, tenzij er naar zijn „oordeel bepaaldelijk aanleiding bestaat om van deze gedragslijn af „te wijken.”

Voor wat betreft de strafbevoegdheid van den tactischen bevelhebber verwijs ik naar punt 2 van de „Regeling van het tactisch bevel”. ²⁾ Krachtens dit punt is de tactische bevelhebber de militaire meerdere, in den zin van artikel 61 van de Wet op de krijgstucht,

¹⁾ Opgenomen in order van blijvenden aard van den commandant der marine te Willemsoord, afdeling I, no. 34.

²⁾ Opgenomen als bijlage no. 2a van de „Voorschr. C. O. Ind.”; hierbij in afschrift overgelegd.

van de onder zijn tactisch bevel staande commandanten. Hieruit volgt dat de tactische bevelhebber de tot straffen bevoegde meerdere is van die commandanten en uiteraard ook van de overige opvarenden van de onder zijn tactisch bevel staande schepen. Voor wat betreft de bevoegdheden van den tactischen bevelhebber verwijs ik nog naar punt 6 van genoemde regeling.

Rest mij nog te betoogen in hoever de geschetste praktijk zich vereenigt met de door den heer Franken aangehaalde jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof (M.R.T. XII, blz. 458), krachtens welke een commandeerende officier is alleen die officier van een oorlogsschip, die:

1°. met het bevel over een oorlogsvaartuig is belast krachtens een regeling, welke is vastgesteld of goedgekeurd, hetzij bij K.B., hetzij bij beschikking van het bevoegd gezag, steunende op de wet of K.B.;

2°. de bevoegdheden en verplichtingen bezit, welke hetzij bij de wet, hetzij in bij K.B. vastgestelde voorschriften en instructiën aan de commandeerende officieren van Hr. Ms. oorlogsschepen zijn toegekend.

ad 1um. Het belasten van een zeeofficier met het bevel over een divisie e.q. groep torpedobootjagers, onderzeebooten of mijnnevgers geschiedt op dezelfde wijze als het belasten met het bevel over één torpedobootjager, onderzeeboot of mijnneveger, d.i. het bevel wordt telkens bij afzonderlijk K.B. opgedragen, behoudens dat, krachtens een K.B., in Nederland de Minister van Defensie bevoegd is zeeofficieren te belasten met het bevel over kleinere oorlogsschepen mits niet bestemd voor buitenlandschen dienst, en in Nederlandsch-Indië de commandant der zeemacht aldaar bevoegd is zeeofficieren te belasten met het bevel over een of meer oorlogsschepen ongeacht de grootte. Hetzelfde geldt voor het ontheffen van een bevel. Een officier, die in Nederland bij K.B. belast is met het bevel over een divisie mijnnevgers, kan na aankomst van die divisie in Nederlandsch-Indië door den Commandant der Zeemacht van dat bevel worden ontheven.

ad 2um. De bevoegdheden en verplichtingen van de commandanten van een divisie e.q. groep torpedobootjagers, onderzeebooten of mijnnevgers en van den tactischen bevelhebber zijn hun echter niet bij de wet of K.B. toegekend. Hunne bevoegdheden en verplichtingen, voorzoover de verhouding tot de schepen onder hun bevel aangaat, berusten, voor wat genoemde divisie- en groepcommandanten betreft, op door den Minister van Defensie vastgestelde „Algemeene instructiën voor vreedetijd” ¹⁾ en op door den Commandant der Marine te Willemsoord of door den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië vastgestelde „Aanvullende instructiën voor vreedetijd” ²⁾ en voor wat betreft den tactischen bevelhebber

¹⁾ 2 V.K.M. VIII blz. 31d t/m 31m.

²⁾ 1 I.V. II blz. 35 t/m 40 en order B.A. C.d.M. Willemsoord, afd. I, no 34.

op een door den Commandant der Zeemacht in Nederlandsch-Indië vastgestelde „Regeling van het tactisch bevel”.¹⁾

Uit het vorenstaande blijkt, dat wat punt 1 betreft wel, doch wat punt 2 aangaat niet aan genoemde jurisprudentie wordt voldaan. Bekijken we de uitspraak van het Hoog Militair Gerechtshof (M.R.T. XII, blz. 458) echter nader, dan blijkt dat het Hof met zijne definitie wat onder een commandeerenden officier van een oorlogsvaartuig wordt verstaan, niet het oog had op de strafbevoegdheid van een divisie- of groepscommandant of van een tactisch bevelhebber krachtens artikel 39, eerste lid, sub 2°. W.K., doch op het feit of de commandant van een bewakingsvaartuig krachtens het thans vervallen artikel 50 P.I. al dan niet in eerste instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof moest terechtstaan. Terecht heeft het Hof beslist, dat de commandant van een dergelijk vaartuig, aangezien te zijnen aanzien niet werd voldaan aan de hiervoren onder 1°. en 2°. genoemde eischen, niet is te beschouwen als commandeerend officier van een oorlogsvaartuig in den zin van artikel 50 P.I.

Waar de commandant van één torpedobootjager, onderzeeboot of (groot) mijnenveger wel aan genoemde eischen voldoet en zeer zeker, indien art. 50 P.I. thans nog bestond, in eerste instantie voor het Hoog Militair Gerechtshof zou terechtstaan²⁾, is het m.i. niet aan twijfel onderhevig of een commandant van 2 of 4 van dergelijke oorlogsschepen zou ook onder genoemd artikel 50 vallen.

Vervolgens merk ik nog op, dat Van Dijk en Schepel in hunne derde uitgave, blz. 192, van het Wetboek van Militair strafrecht en Wet op de krijgstucht bij artikel 39, eerste lid, sub 2 W.K. aantekenen, dat onder de uitdrukking commandeerenden officier van een of meer oorlogsvaartuigen zoowel vallen de commandanten en ondercommandanten van maritieme directiën, voor zoover zij oorlogsschepen onder hunne bevelen hebben, als de vlootvoogd, de eskader- en divisiecommandanten, *de officier der zeemacht, die het bevel voert over twee of meer onder eenige andere benaming tot een scheepsmacht vereenigde oorlogsschepen* en de commandant der zeemacht in Nederlandsch-Indië.

Op grond van het vorenstaande bestaat er n.m.m. geen behoefte om de strafbevoegdheid van meergenoemde divisie- of groepscommandanten en tactische bevelhebbers nader bij K.B. vast te stellen. Om dezelfde redenen acht ik de door den heer Franken voorgestelde wetswijziging, n.l. om in artikel 39, eerste lid, sub 2°. W.K. de woorden „commandeerenden officier van een of meer oorlogsvaartuigen” te wijzigen in „officier belast met het bevel over een of meer oorlogsvaartuigen”, onnoodig. Ten slotte wordt hierbij nog aangeteekend, dat de officier, belast met het bevel over een torpedomotorboot of over een mijnenveger type I of type A, die thans geen strafbevoegd-

¹⁾ 1 I.V. III A, bijlage no. 2a.

²⁾ Zie sententie H.M.G. betreffende een Ltz. der 2e kl., commandant van een onderzeeboot, die in eerste instantie voor het Hof terecht stond. (M.R.T. XII blz. 467).

heid bezit, deze door bedoelde wetswijziging zou verkrijgen. Hoe verre dit gewenscht zou zijn, valt buiten mijne beoordeeling.

Zonder mij te beschouwen als deskundige op militair-organiek gebied — refereerde de aantekening van de redactie onder punt VI in M.R.T. XXXIII, blz. 438 — meen ik, dat het bovenstaande van voldoende belang is om het onder de aandacht van de lezers van het M.R.T. te brengen.

J. M. TINGA.

Regeling van het tactisch bevel.

(1). Bij wijze van tijdelijken maatregel kan de commandant der zeemacht den commandant van één of meer oorlogsschepen onder het „tactisch bevel” stellen van een zeeofficier, eveneens belast met een commando en van hooger rang of meer ancienniteit dan eerstbedoelde commandant.

(2). De „tactische bevelhebber” is in een dergelijk geval de militaire meerdere van den in lid (1) bedoelden commandant, ook in den zin van artikel 61 van de Wet op de Krijgstucht.

(3). Het stellen onder „tactisch bevel” beoogt dan ook alleen den hooger bevelhebber zooveel mogelijk te ontlasten van onnoodige administratieve beslommingen en bezigheden, verband houdende met of betrekking hebbende op het onder zijn tijdelijk bevel tredende schip.

(4). Het „tactisch bevel” zal zich als regel kunnen beperken tot de bewegingen, opdrachten en oefeningen en tot de regeling van die zaken — ook van huishoudelijken en ceremonieelen aard — welke gerekend kunnen worden daarmede samen te hangen. De bemoeienissen van den „tactischen bevelhebber” behoeven zich niet uit te strekken over zaken van internen aard, tenzij zulks bepaald noodzakelijk zou blijken.

(5). De in lid (1) bedoelde ondergeschikte commandant zal de bescheiden, betrekking hebbende op bewegingen, opdrachten en oefeningen, indien bij den „tactischen bevelhebber” en dezen verder op de hoogte houden van die zaken (ook administratieve), welke van invloed kunnen zijn op evenbedoelde bewegingen, opdrachten en oefeningen. Indiening van de overige bescheiden blijft plaats hebben volgens den voor den betrokken commandant normaal geldenden weg. Omgekeerd zal de „tactische bevelhebber” den ondergeschikten commandant de voorschriften, onmisbaar voor een richtige uitvoering van diens taak, tijdig doen toekomen.

(6). Uit het bovenstaande blijkt voldoende, dat de bedoeling van de uitdrukking „tactisch bevel” geenszins inhoudt een verkorting van bevoegdheden van den „tactischen bevelhebber”, doch een vergemakkelijking van zijn tijdelijke taak ten aanzien van het (de) betrokken schip (schepen) en wel in de eerste plaats op administratief (al dan niet periodiek) gebied, zonder dat hiermede de normale gang van zaken wordt verstoord.

De militair als ambtenaar.

„*Het rechtskarakter der ambtenaarsverhouding*” is de titel der lijvige dissertatie, waarop Mr. W. P. Berghuis in October 1937 aan de Vrije Universiteit te Amsterdam den doctorstitel behaalde. In het navolgende ga ik deze studie slechts in zoverre bespreken, als voor het militaire recht meer in het bijzonder van belang is te achten.

Wie zich de artikelen herinnert van Prof. Eigeman „*Wie zijn ambtenaren?*” en van Prof. Schepper „*Het begrip „ambtenaar” in het strafrecht*”¹⁾, beide sterk op de practijk ingesteld, wie zich ook de civielrechtelijke gevolgen te binnen haalt, welke in de bekende dissertatie van Mr. J. H. Beekhuis²⁾ uit het zijn van ambtenaar worden afgeleid, zal van het werk van Mr. Berghuis niet zonder verwondering, wellicht ook niet zonder teleurstelling, kennis nemen.

Hier toch een zuiver theoretische begripsbepaling, welke Schrijver op een Calvinistische levensbeschouwing en op anti-revolutionaire staatsrechtelijke opvattingen baseert, en welke slechts door een zeer enkele practische toepassing wordt geschraagd. In het bijzonder is intusschen belangwekkend het vele materiaal, dat Schrijver heeft verzameld, teneinde aan te toonen, dat in de aanstelling van een ambtenaar geen overeenkomst van privaatrechtelijk karakter is te zien (blz. 177 vlgg.). Schrijver's opzet heeft echter medegebracht, dat hij tot een verdere uitwerking van dit materiaal en tot het maken van gevolgtrekkingen daaruit slechts amper is kunnen komen. Het staat trouwens te bezien, of over de practische zijde van dit probleem, dat vóór de invoering der beide Ambtenarenwetten een ware cause célèbre was, in het algemeen nog veel nieuws te schrijven zou zijn geweest³⁾. Voor zover het militairen betreft evenwel, zou verdere belichting van dit vraagstuk vermoedelijk nog wel zijn nut hebben

¹⁾ Resp. in R.M. 1911, 571 en in Ind.T. 139, 418 (ook in T.Sr. XLIV, 73).

²⁾ *Aansprakelijkheid van rechtspersonen en hare organen voor onrechtmatige daden*, diss. Leiden, 's-Gravenhage 1934.

³⁾ Uit de vele desbetreffende litteratuur noem ik L. van Praag, *Op de grenzen van publiek- en privaatrecht*, 's-Gravenhage 1923, speciaal blz. 43 vlgg., 73 vlgg. (met *Supplement* 1930), J. H. P. M. van der Grinten in *Nederlandsch Bestuursrecht* blz. 62 vlgg., S. Wierda, *De verhouding van ambtenaar en arbeidscontractant in het tegenwoordige ambtenarenrecht*, diss. Leiden, Utrecht 1936 (gerecenseerd door A. H. Günther in R.M. 1937, 245).

Over de toepasselijkheid van het publieke of van het private recht op handelingen van de Overheid in het algemeen is voorts vooral te letten op F. G. Scheltema, in R.M. 1927, 233, volgens wien (blz. 260) verhoudingen, waarbij de Overheid is betrokken, door het private recht worden beheerscht, voor zover niet afwijkende regelen van publiek recht op die verhoudingen van toepassing zijn. Ook naar mijn gevoelen moet in deze richting naar een oplossing worden gezocht. Voor de aanstelling van ambtenaren kan dit geheele uitsluiting van het private recht ten gevolge hebben.

Vgl. ook J. Ph. Suijling, *Inleiding tot het burgerlijk recht* I, 1, 2e dr., Haarlem 1927, nos. 34—36.

gehad, vooral wegens de vele en stellig gewichtige verbintenissen, welke door minderjarigen worden aangegaan ¹⁾).

Mr. Berghuis ziet zeer goed in — en zegt dat ook herhaaldelijk — dat het door hem op theoretische basis geconstrueerde begrip „ambtenaar” niet dat van onze wetgeving behoeft te zijn. Dan leidt het echter tot begripsverwarring om den term „ambtenaar” ook voor het zelf geconstrueerde begrip te bezigen, zooals Schrijver doet. Daarom zal ik den „ambtenaar” van Mr. Berghuis in het vervolg aanduiden met den Middeleeuwschen term „officiaal”. En het „ambt” van Mr. Berghuis zal ik „officium” noemen.

Het staatsrechtelijke officium is volgens Schrijver (blz. 118) een bepaalde werkzaamheid of kring van werkzaamheden, die als taak door de Overheid in den Staat aan een onderdaan wordt opgedragen, door dien drager van een officium („ambtsdrager” zegt Mr. Berghuis) onder zijn eigen verantwoordelijkheid vanwege de Overheid wordt uitgeoefend en die moet behooren tot de taak, de gezagstaak van de Overheid.

Een officiaal is (blz. 143) hij, die door de Overheid met een officium is bekleed, waarbij officium dan inhoudt, dat hem een bepaalde taak is opgelegd, die hij onder een bijzondere verantwoordelijkheid heeft uit te voeren vanwege zijn opdrachtgever, terwijl het daarmede bekleed-zijn-door-de-Overheid dan inhoudt, dat die Overheid over hem gezag draagt, hij dus onderdaan is, en verder dat zijn officium moet behooren tot de taak van de Overheid zelf.

Gaarne neem ik op gezag van Mr. Berghuis aan, dat deze definities, waarin de gedachte is verwerkt, dat tusschen Overheid en Staat scherp moet worden onderscheiden, met de anti-revolutionaire beginselen in overeenstemming zijn. Maar ik moet het minder juist achten, dat Schrijver in dit verband er toe is overgegaan de omschrijvingen te toetsen, welke anderen van het begrip „ambtenaar” hebben gegeven. Velen dezer auteurs, en de aangehaalde rechterlijke uitspraken uiteraard alle, beoogen toch slechts aan te geven, wat *onder bepaalde omstandigheden*, meest in strafrechtelijke bepalingen, onder „ambtenaar” is te verstaan. En het is Mr. Berghuis om iets geheel anders te doen, n.l. om een definitie van het begrip officiaal, hetgeen te meer spreekt, waar Schrijver zijn begrip officium afhankelijk heeft gesteld van het behooren tot hetgeen volgens de Calvinistische leerstellingen de gezagstaak der Overheid is.

Een en ander neemt niet weg, dat, heeft men het begrip officiaal eenmaal geconstrueerd, de vraag moet rijzen, wie officiaal zijn. Daarbij zou uiteraard nog zijn te betwijfelen, of die vraag ook van practisch belang is. Want voor de weermacht b.v. komt men in de practijk volledig uit met de in artt. 84, lid 3 Sr., 1 Militaire Ambtenarenwet, 4, lid 3 Wet voor het reserve-personeel der landmacht 1905 en dergelijke bepalingen neergelegde rechtsregelen, dat die en

¹⁾ Daarom gaf ik in de vorige noot zoo veel litteratuur op. Vgl. ook R. J. Brunner in M.R.T. XXXIII, 587 (speciaal blz. 591 noot 2).

die categoriën personen als ambtenaren worden beschouwd. Doch dit ter zijde. Schrijver, die naar ik meen reserve-tweede-luitenant der infanterie is, heeft o.m. ook nagegaan, in hoeverre militairen beantwoorden aan het door hem opgestelde begrip officiaal, en bij zijn desbetreffende beschouwingen zou ik een enkele aantekening willen plaatsen.

Mr. Berghuis is tot de conclusie gekomen (blz. 272—274), dat militairen slechts officiaal zijn, voor zoover het de bedoeling der Overheid is geweest hun een functie te geven, welke aan zijn definitie van officiaal zijn beantwoordt. De dienstplichtigen, zelfs de dienstplichtige onderofficieren, zijn volgens Schrijver — die zich, het zij toegegeven, vrij aarzelend uitdrukt — geen officiaal, want zij zijn „eenvoudig” verplicht tot het verrichten van diensten en tot gehoorzaamheid aan bevelen. Hetzelfde geldt voor hen, die vrijwillig het vervullen van dienstplicht op zich hebben genomen. Maar alle beroeps-militairen en de reserve-officieren (aan de reserve-onderofficieren heeft Schrijver klaarblijkelijk niet gedacht) hebben een bepaalde meer of minder omschreven taak te vervullen en zijn daarom officiaal.

Ik kan deze meening niet deelen. Zou men volgens dit systeem een onderscheiding willen maken, dan zou men m.i. hoogstens honden, paarden en postduiven aan de eene zijde kunnen plaatsen en menschen aan de andere! In een modern leger kan *een ieder* een bepaalde taak, of wil men een bepaald officium, onder zijn eigen verantwoordelijkheid hebben te vervullen. Of zou een andere opvatting zijn te huldigen voor die buitengewone dienstplichtigen, die in oorlogstijd een bestemming krijgen, waar (vrijwel) geen opleiding voor noodig is, b.v. als wegwerkerstroepen? Het lijkt mij, dat een theorie, welke tot een dergelijk resultaat zou leiden, weinig toejuiching verdient. Hoe licht toch kan een wegwerker zich in den loop van een oorlog ontwikkelen tot een waardevollen, gespecialiseerden pionier!

Mr. Berghuis zegt zelfs (blz. 272), dat de dienstplichtigen niet meer dan „instrumenten” zijn ¹⁾. Kanonnenvleesch? Maar uit Schrijver's werk blijken te duidelijk zijn juistere gevoelens, dan dat ik hem zou durven toedichten als sectiecommandant zijn ondergeschikten als zoodanig te beschouwen. Waar Schrijver op dit punt niet uitvoeriger is, zal ik er van afzien in nadere beschouwingen te treden over art. 12 R.K. en de grondgedachten, welke daarin liggen opgesloten.

Maar men vergete niet, dat een dienstplichtig onderofficier in oorlogstijd zeer gemakkelijk sectiecommandant kan worden. En be-

¹⁾ „Passieve gehoorzaamheid” van militairen is voor vele juridische schrijvers een geliefkoosde uitdrukking geweest. Heeft Schrijver (of de auteurs, op wie hij steunt) zich hierdoor laten verleiden? De werkelijkheid is echter anders; zelfs moet het bestaan van een ongehoorzaamheidsplicht worden erkend, welke intusschen stellig uitsluitend bij wijze van hooge uitzondering in toepassing mag worden gebracht. Een en ander is op de Algemeene Ledenvergadering 1937 der M.R.V. naar aanleiding van de uitgebrachte praeadviezen voldoende besproken om duidelijk te doen zijn, dat een militair geen gehoorzaamheidsautomaat kan zijn; vgl. b.v. M.R.T. XXXIII, 272—280, 306 (noot), 536—539, 542—544, 557—561, 568—569, 572—573.

halve dat, de voorschriften der Koninklijke Nederlandsche Landmacht kennen verschillende gevallen, waarin aan den eenvoudigen man een bepaalde, onder omstandigheden zelfs zeer belangrijke, taak wordt opgedragen, die stellig zelfstandigheid van optreden vereischt. Bij wijze van voorbeeld noem ik een post van een wacht of van een algemeen piket in den veiligheidsdienst (Voorschrift Velddienst ptn. 412 junctis 456, 468, 472); het personeel, dat op marsch moet letten op lucht- of gasgevaar (Voorschrift Velddienst ptn. 357, 365).

Mr. Berghuis heeft intusschen nog een argument voor zijn onderscheiding: van den dienstplichtige wordt gevraagd gehoorzaamheid tot het verrichten van dienst, van den beroepsmilitair wordt toewijding tot zijn dienstbetrekking gevraagd. Dit nu is regelrecht in strijd met art. 11 R.K., waarin van *een ieder* toewijding wordt gevorderd. En het kan ook niet anders zijn.

Schrijver's laatste hoofdstuk is voor mij het meest belangwekkende. Daarin wordt nagegaan, wat de rechtsgrond is om een officiaal in zijn politieke bewegingsvrijheid te beperken, om hem met name het lidmaatschap van bepaalde politieke partijen te verbieden. Mr. Berghuis geeft dienaangaande als conclusie (blz. 323): het aanwijzen van revolutionaire vereenigingen door de Overheid, aansluiting waarbij den officiaal verboden is, vindt zijn rechtsgrond in den plicht tot trouw. dien de officiaal, bij het tot stand komen van de „trouw-verhouding” tusschen de Overheid en hem, als rechtsplicht op zich heeft genomen.

De „trouw-verhouding” of het „trouwverbond” is een door Mr. Berghuis ingevoerde aanduiding (blz. 240) voor den band, welke moet bestaan tusschen Overheid en officiaal. Als juridische constructie berust die band op Schrijver's anti-revolutionaire staatsrechtelijke opvattingen: de officiaal gaat bij zijn aanstelling een verbond aan met de Overheid, aan wie gezag toekomt.

Voor wie Schrijver's uitgangspunt kan deelen, lijkt mij deze gedachtengang zeer aantrekkelijk en zie ik ook geen reden om dezen als onjuist af te wijzen. Niettemin schijnt het mij toe, dat deze redeneering alleen kan dienen om aan *officialen* beperkingen van hun bewegingsvrijheid op te leggen. Daar zou à contrario uit kunnen volgen, dat men die beperkingen niet kan opleggen aan hen, die zonder officiaal te zijn, in directen of indirecten Staatsdienst werkzaam zijn. Dat zou naar Schrijver's opvattingen ook gelden voor personen, werkzaam in een geconcessionieerd bedrijf (vgl. blz. 286). Intusschen, Mr. Berghuis trekt deze conclusie à contrario zelf niet, en het is dus mogelijk, dat hier naar anti-revolutionaire opvattingen nog een uitweg aanwezig is.

Toch meen ik, dat deze gedachtengang niet in het positieve administratieve recht behoort te worden verankerd. Daarvoor worden de grondslagen, waarop hij berust, door te velen niet gedeeld. Aangezien het buiten het bestek van deze bespreking zou vallen om een volledige tegenredeneering te geven, zij met een enkele opmerking volstaan. Uit art. 9, lid 2 Grondwet volgt, dat het recht van vereeniging door de Wet kan worden beperkt in het belang der openbare orde. En dat belang verlangt m.i., dat ambtenaren, en in het bijzonder militairen,

een zekere reserve in hun optreden, ook in privé, in acht nemen, welke zoo ver moet gaan, dat het lid zijn van bepaalde organisaties is uitgesloten. Mij is dit voldoende rechtsgrond. Voor anderen, die zeer hoog opzien tegen de constitutioneele „grondrechten” (welke echter geclausuleerd zijn vastgelegd), misschien niet.

Het is mogelijk, dat op dit terrein niet meer bereikbaar is dan „getrennt marschieren, vereint schlagen”. In de juridische strategie is die opzet niet zoo aanbevelenswaardig als in de militaire. Of men daarmee in dit geval zoo noodig echter genoeg zal moeten nemen, zij thans in het midden gelaten.

Dat ik op vele punten niet met Schrijver's beschouwingen kan medegaan, houdt allermint een gebrek aan waardeering in. Integendeel, Mr. Berghuis' grondige wijze van werken heeft niet alleen geleid tot het verzamelen van veel gewichtige stof, maar ook tot het openen van belangrijke perspectieven. Ook het militaire recht — dat iets meer gecompliceerd is dan Mr. Berghuis misschien wel heeft gedacht — is daarbij nauw betrokken.

's-Gravenhage, Maart 1938.

P. J. A. CLAVAREAU.

BOEKAANKONDIGING.

Bij den uitgever N. Samsom N.V. te Alphen aan den Rijn zijn verschenen:

1°. *Dienstplichtwet*, tekst 1938, door E. H. Schmidt, Referendaris bij het Departement van Defensie. 39 Bladzijden. Prijs *f* 0.60.

2°. *De dienstplichtwet* voorheen en thans. Vergelijkende tekst in rood en zwart. 44 Bladzijden. Prijs *f* 0.90.

Het sub 1°. genoemde werkje, weder voorzien van een alphabetisch register, is tevens bedoeld als supplement op „Dienstplichtvoorschriften” eveneens van de hand van den heer Schmidt en waarvan wij bij de verschijning een korte aankondiging gaven. (M.R.T. XXXI, blz. 388 en 465).

Het sub 2°. genoemde werkje, eveneens voorzien van een alphabetisch register, beoogt voor de praktijk de moeilijkheden te overbruggen, welke uit de tekstwijziging en hernummering voortvloeien. De tekst zooals die thans luidt, is met zwarte letter gedrukt, terwijl de roode letter terugwijst naar de vroegere lezing en de oude nummering.

Voor de velen die met de, laatstelijk belangrijk gewijzigde, Dienstplichtwet in aanraking komen, zullen beide werkjes van groot praktisch nut kunnen zijn.

MILITAIRE RECHTSPRAAK.

Hoog Militair Gerechtshof.

Sententie van 18 Januari 1938.

President: Mr. E. Jellinghaus.

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede en Mr. Dr. W. A. J. M. Fick.

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.).

Raadsman: Mr. F. J. J. Trapman, te Leiden.

Mishandeling (toebrengen van eenige slagen of stompen tegen het hoofd), gepleegd door een hoofdofficier der Maréchaussée.

Het telastegelegde, alsmede beklagdes schuld daaraan bewezen verklaard en gequalificeerd als mishandeling.

Het feit werd echter geboden door de noodzakelijke verdediging van beklagde's lijf tegen oogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding; beklagde's beroep op noodweer aanvaard en hij op grond van dien strafuitsluitingsgrond niet strafbaar verklaard. Vrijspraak.

In de zaak van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht, ambtshalve eischer, tegen X., oud 55 jaar, geboren te Y., Luitenant-Kolonel, Commandant van de . . . e Divisie Koninklijke Maréchaussée ter standplaats Z., beklagde en gerequireerde in persoon, bijgestaan door zijn raadsman.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gezien de stukken van het geding, waaronder de beschikking van den Garnizoens-Commandant te Z. van den 4en October 1937, waarbij bovengenoemde Luitenant-Kolonel X., naar het Hoog Militair Gerechtshof wordt verwezen;

Gezien de dagvaarding, vanwege den Advocaat-Fiscaal aan den beklagde beteekend;

Gehoord den beklagde, zoo in zijne antwoorden als in de middelen van verdediging, door hem en namens hem door den raadsman aangevoerd;

Gehoord den Advocaat-Fiscaal in zijne schriftuur van eisch met conclusie, dat het Hof beklagde zal schuldig verklaren aan „mishandeling”, en hem zal veroordeelen tot eene geldboete van *f* 75, bij niet betaling of verhaal te vervangen door hechtenis voor den tijd van 25 dagen;

O. dat, blijkens overgelegd uittreksel uit het stamboek, de beklagde bij Koninklijk besluit van 23 Juli 1903, No. 63, is benoemd tot tweede-luitenant bij het IIe Regiment Huzaren, en bij Koninklijk besluit van 16 October 1934, No. 21, met ingang van 1 November d.a.v. is benoemd tot Luitenant-Kolonel bij het Wapen der Koninklijke Maréchaussée;

O. dat beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in laatstgenoemde hoedanigheid dient;

O. dat aan beklagde bij dagvaarding is ten laste gelegd, dat hij op 28 Augustus 1937 nabij het veerhuis te Hedel Dirk Wolfert heeft mishandeld, door dezen opzettelijk gewelddadig eenige slagen of stompen tegen het hoofd toe te brengen;

O. dat de navolgende getuigen onder eede hebben verklaard:

1°. Dirk Wolfert, oud 41 jaar, koopman, wonende te Hedel:

dat hij op 28 Augustus 1937 als voerman met zijn paard en wagen van 's-Hertogenbosch naar Hedel is gereden;

dat de bestuurder van de luxe-auto P. 2288, door hem ter terechtzitting herkend, hem op de schipbrug te Hedel links is voorbijgereden;

dat deze automobilist, die niet in militaire uniform was gekleed, hem na het passeeren van de schipbrug aan den Noordelijken oever heeft opgewacht;

dat hij hem de hand heeft zien opsteken en heeft hooren roepen: „stop”;

dat deze heer het paard, hetwelk in draf was gebleven, heeft vastgegrepen;

dat hij, getuige, vervolgens van den bok is afgekomen;

dat die heer hem, dadelijk toen hij van den bok afkwam, een harden stomp tegen het hoofd heeft gegeven, waardoor hij versuft werd en zijn neus begon te bloeden;

dat hij daarna nog meer stompen en slagen in zijn gezicht heeft gehad;

2°. Adrianus Kievit, oud 19 jaar, timmerman, wonende te Hedel:

dat hij zich op 28 Augustus 1937 nabij de schipbrug te Hedel bevond en toen Dirk Wolfert met kar en paard zag komen aanrijden;

dat hij van een afstand van 100 Meter heeft gezien, dat de bestuurder van een auto uit zijn auto stapte en het paard van getuige Wolfert vastgreep; dat de wagen achteruit liep en Wolfert van den bok afkwam;

dat hij, naderbij komende, heeft gezien, dat de automobilist op hetzelfde oogenblik dat de voerman van den bok afgekomen was, dezen verschillende slagen gaf;

dat Wolfert een afwerende beweging met zijn voet maakte en den autobestuurder bij de das pakte;

dat Wolfert erg uit zijn neus bloedde;

dat, terwijl Wolfert de das vasthield, Wolfert nog een paar slagen van den autobestuurder kreeg;

O. dat het Hof door deze bewijsmiddelen wettig en overtuigend

bewezen oordeelt hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, zoomede zijne schuld daaraan;

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd als „mishandeling”;

O. dat beklaagde een beroep heeft gedaan op de bepalingen van artikel 41 van het Wetboek van Strafrecht;

O. dienaangaande:

dat beklaagde heeft opgegeven:

dat hij ten tijde en ter plaatse voormeld, overwegende of hij den getuige Wolfert ter zake van een door dezen kort te voren gepleegde overtreding procesverbaal zou aanzeggen, uit zijn automobiel is gestapt en dien getuige, die achter hem aanreed als voerman van een met een paard bespannen voertuig, heeft doen stoppen door het paard bij den teugel te grijpen, toen die getuige aan zijn, beklaagde's, teeken om te stoppen geen gevolg gaf;

dat de getuige hierop van den bok kwam en in dreigende houding met uitgestoken arm en gebalde vuist op hem afkwam, waarop hij, beklaagde, dien arm wegsloeg en getuige naar hem trapte;

dat hij hem hierop uit zelfverdediging een stomp in het gelaat heeft toegebracht, waardoor getuige bloedde, en daarna, toen getuige hem bij de das greep en eenige malen met zijn linkerhand naar hem sloeg, nog een stomp in het gelaat;

dat een opgewonden menigte van \pm 20 personen zich rond hem, beklaagde, verzameld had;

dat hij, beklaagde, niet in uniform was gekleed en hem geen tijd werd gelaten zich als maréchaussée-officier bekend te maken;

dat voorts door de navolgende getuigen onder eede is verklaard: Clasina Maria Eijkman, oud 38 jaar, werkzaam bij de belasting-administratie, wonende te Hardenberg:

dat zij ten tijde en ter plaatse voormeld heeft gezien, dat beklaagde het voor een kar gespannen paard, dat getuige Wolfert bestuurde, bij den teugel greep en tot stilstand bracht, na een stopsein gegeven te hebben;

dat de voerman van den bok afkwam en woedend op beklaagde toeliep, met den arm bewegingen makende met gebalde vuist;

dat daarna beklaagde den voerman een stomp gaf, dat er vele menschen waren komen toelopen en zij, getuige, de auto verliet, omdat voor beklaagde de toestand gevaarlijk werd;

Hermina Elisabeth Maria X., oud 23 jaar, wonende te Y.:

dat zij ten tijde en ter plaatse voormeld den beklaagde, haren vader, den teugel zag vastgrijpen van een voor een kar gespannen paard, dat door getuige Wolfert werd bestuurd;

dat de voerman van den bok afkwam en tot tweemaal toe een slaande beweging naar beklaagde maakte;

dat beklaagde den eersten slag afweerde en bij den tweeden slag den voerman een stomp in het gelaat gaf, waardoor deze uit den neus begon te bloeden;

dat de voerman beklaagde bij zijn das greep, waarop beklaagde nog een paar slaande bewegingen maakte;

O. dat het Hof op grond van voormelde opgaven van den beklaagde, die grootendeels bevestigd worden door de daarna vermelde getuigenverklaringen, aanneemt dat getuige Wolfert met zijn arm en met zijn geschoeiden voet de eerste bedreigingen heeft verricht, terwijl zich een opgewonden menigte rond beklaagde verzamelde;

O. dat beklaagde's beroep op noodweer daarom wordt aanvaard, immers het bewezen verklaarde handelen van beklaagde tegenover den getuige Wolfert werd geboden door de noodzakelijke verdediging van beklaagde's lijf tegen oogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding door dien getuige;

O. dat mitsdien beklaagde niet strafbaar is;

Gezien de artikelen 2, 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76, 82 van de Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 41, 1ste lid, 300 van het Wetboek van Strafrecht, 193 van de Rechtspleging bij de Landmacht, 75, 76a van 's Hof's Provisioneele instructie, en

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan beklaagde is ten laste gelegd, alsmede zijne schuld daaraan;

Qualificeert dit als „mishandeling”;

Verklaart beklaagde niet strafbaar, op grond van bovenvermelden strafuitsluitingsgrond;

Spreekt hem mitsdien vrij.

Hoog Militair Gerechtshof.

Beschikking van 21 December 1937.

President: Mr. Dr. W. A. J. M. Fick (fg.)

Leden: Vice-Admiraals J. H. O. graaf van den Bosch en B. Schreuders, Luitenant-Generaals M. Belzer en P. J. van Munnekrede, en Jhr. Mr. Dr. Th. W. C. Calkoen (plv.)

Advocaat-Fiscaal: Mr. A. Rombach (fg.)

Onordelijk gedrag aan den wal.

Het H.M.G. heeft niet de overtuiging dat klager zich aan het feit van „dronkenschap” heeft schuldig gemaakt — zooals in de oorspronkelijke strafreden was vermeld —, al is blijkbaar de door hem gebruikte alcoholhoudende drank ook de oorzaak van zijn onordelijk gedrag geweest.

Beklag gedeeltelijk gegrond. Strafreden gewijzigd en de straf verminderd van 5 dagen streng arrest tot 4 dagen licht arrest, welke straf geacht wordt te zijn toegepast door het ondergaan van de

straf waarover beklag, en met last dat de gewijzigde straf en strafreden in het conduiteboekje en in het strafregister zullen worden ingeschreven in stede van die waarover beklag.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF,

Gelezen eene verklaring, gedagteekend 23 October 1937, van den matroos der 1e klasse H., stamboeknummer ..., dienende aan boord van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord, waarbij deze 's Hofs eindsbeslissing inroept naar aanleiding van de beslissing op het beklag, door hem bij den Commandant der Marine te Willemsoord ingediend over de straf van 5 dagen streng arrest, hem op 3 September 1937 opgelegd door zijn Commandant, den Kapitein ter zee A. C. Wäkerlin, en over de omschrijving van de daarbij behorende strafreden, luidende: „Openbare dronkenschap en door de politie ter ontnuchtering in arrest gesteld.”, bij welke beslissing, — op 19 October 1937 genomen en op 21 October d.a.v. ter kennis van klager gebracht, — het beklag ongegrond werd verklaard met handhaving van de opgelegde straf en de omschrijving der strafreden;

Gezien de op deze zaak betrekking hebbende bescheiden;

Gehoord den klager en als getuige onder eede H. Beertema, agent van politie, tevens onbezoldigd veldwachter, der gemeente Amsterdam;

Gelet op het advies van den Advocaat-Fiscaal voor de Zee- en Landmacht;

O. dat klager heeft verklaard:

dat hij in den loop van den avond van 20 Augustus 1937 hoogstens vijf glazen bier heeft gedronken;

dat hij, gaande over het Muntplein en door de Kalverstraat te Amsterdam, met den kellner, in wiens gezelschap hij was, vrij luid heeft gesproken, en dat hij in de Kalverstraat tusschen twee wandelaars, die in dezelfde richting liepen als hijzelf, door is gegaan, hoewel die wandelaars met elkaar in gesprek waren;

dat hij daarna door den verbalisant is aangehouden en van ± 11.15 n.m. tot 1.30 v.m. op het politiebureau aan den Singel is vastgehouden;

O. dat deze verklaring, welke door den verbalisant, den getuige Beertema voornoemd, wordt bevestigd, buiten twijfel stelt, dat klager zich inderdaad den bewusten avond „onordelijk” heeft gedragen en zich dus aan een vergrijp tegen de krijgstuicht heeft schuldig gemaakt;

O. dat het Hof echter niet de overtuiging heeft bekomen, dat klager zich aan het feit van „dronkenschap” heeft schuldig gemaakt, al is blijkbaar de door hem gebruikte alcoholhoudende drank ook de oorzaak van zijn onordelijk gedrag geweest;

O. dat, in verband met het vorenstaande, de omschrijving der strafreden behoort te worden gewijzigd en de straf dienvolgens moet worden verminderd;

Krachtens artikel 67 van de Wet op de Krijgstucht, nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart dit gedeeltelijk gegrond;

Vernietigt de beslissing, door den Commandant der Marine op het beklag genomen;

Wijzigt de omschrijving van de strafreden, zoodat deze komt te luiden: „Onordelijk gedrag aan den wal.”;

Vermindert de opgelegde straf tot vier dagen licht arrest, welke straf geacht wordt te zijn toegepast door het ondergaan van de straf, waarover beklag;

Gelast dat de gewijzigde omschrijving van de strafreden en de verminderde straf in klagers conduiteboekje en in het strafregister van Hr. Ms. Wachtschip te Willemsoord zullen worden ingeschreven in stede van die, waarover beklag;

Bepaalt dat een afschrift van 's Hofs beschikking zal worden uitgereikt aan den klager, den strafoplegger, den Commandant der Marine te Willemsoord, den Advocaat-Fiscaal en den Minister van Defensie.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 26 October 1937.

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein J. de Bie, Ritmeester H. Willbrennink, Eerste Luitenant A. den Boer en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd, ééne voortgezette handeling uitmakende (weigeren te gehoorzamen aan de drie hem door een meerdere — die in burgerkleeding was — achtereenvolgens gegeven bevelen om den kraag van zijn uniformjas te sluiten, vervolgens om het koffiehuis te verlaten en zich naar de kazerne te begeven).

Beklaagde op grond van de begane feiten ongeschikt geacht om in den rang van sergeant te blijven dienen. Verlaagd tot den stand van soldaat. Hoofdstraf: 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk; proeftijd één jaar.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, op en jegens W. B. S., oud 25 jaar, geboren te Arnhem, gewoon dienstplichtig sergeant bij de 2e Tirailleur-Compagnie van het Regiment Wielrijders te 's-Hertogenbosch, beklaagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat blijkens overgelegd extract-stamboek de beklagde op 8 December 1930 is ingelijfd bij het Regiment Wielrijders, op 6 September 1931 is bevorderd tot sergeant en laatstelijk op 2 September 1937 is teruggekeerd van groot verlof;

O. dat den beklagde aan den voet van het hem op 16 October 1937 beteekende schriftelijk bevel tot het bijeenkomen van den Krijgsraad is te laste gelegd: dat hij op of omstreeks 2 September 1937 te 's-Hertogenbosch, als militair, nadat zijn meerdere, de eerste luitenant R., hem had gelast om den kraag van zijn uniformjas te sluiten en vervolgens, omdat beklagde aan dit bevel niet gehoorzaamde, om het koffiehuis, waarin beiden zich bevonden, te verlaten en zich naar de kazerne te begeven, telkens heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan deze drie hem gegeven bevelen te gehoorzamen;

O. dat de beklagde heeft verklaard: dat hij zich op 2 September 1937 te ongeveer 22.30 uur bevond in gezelschap van ongeveer 12 onderofficieren in den Raadskelder te 's-Hertogenbosch; dat zij bijna allen de kragen los hadden en met de muziek meezongen; dat hij toen met een anderen sergeant naar de waterplaats is gegaan, alwaar zij een burger passeerden, die tegen dien anderen sergeant, genaamd D., zeide, zijn kraag dicht te doen; dat hij toen ook zijn kraag heeft dicht gedaan; dat hij, toen ze weer op hun plaatsen zaten, zijn kraag weder heeft opengemaakt; dat even daarna diezelfde burger bij hem is gekomen en hem heeft gezegd dat hij luitenant was, en hem heeft gelast zijn kraag dicht te maken; dat hij zijn kraag niet heeft dicht gemaakt; dat hij tegen dien burger heeft gezegd: „Ik ken U niet, wilt U zich legitimeeren”; dat die burger hem daarna heeft gelast het lokaal te verlaten en naar de kazerne terug te gaan, hetgeen hij, beklagde, niet heeft gedaan, omdat hij in de meening verkeerde, dat hij dien last niet behoefde op te volgen, omdat de luitenant in burger gekleed was;

O. dat R. R., 37 jaar, 1e Luitenant der Artillerie, gedetacheerd bij het Regiment Wielrijders te 's-Hertogenbosch, als getuige heeft verklaard en met eede bevestigd: dat hij zich op 2 September 1937 te ongeveer 22.30 uur bevond in burgerkleeding in den Raadskelder te 's-Hertogenbosch; dat hij in datzelfde lokaal enkele onderofficieren zag zitten, die zaten te zingen; dat hij, toen even later twee onderofficieren hem passeerden, zag, dat zij hun kragen hadden losgemaakt; dat hij hun beiden heeft verzocht hun kragen te sluiten, waaraan ze voldeden; dat beide onderofficieren daarop naar hun plaats teruggingen en een van die twee zijn kraag weer openmaakte:

dat hij, getuige, daarop naar dien sergeant is gegaan en hem heeft gelast zijn kraag te sluiten; dat hij zich van te voren had bekend gemaakt, door te zeggen: „Ik ben de 1e luitenant R., gedetacheerd bij het Regiment Wielrijders”; dat diezelfde sergeant, beklaagde, op dien last heeft geantwoord: „Ik ken U niet, U moet zich dan maar legitimeeren”; dat hij, getuige, nadat hij hem erop had gewezen, dat zulks niet noodig was, beklaagde zijn naam en onderdeel heeft gevraagd, waarop deze opgaf te heeten: „W. B. S., behoorende tot 1-II R.W.”; dat hij den beklaagde heeft gelast het koffiehuis te verlaten en naar de kazerne te gaan; dat de beklaagde weigerde aan dat bevel te voldoen, zeggende: „Dat doe ik niet”; dat hij, getuige, daarna de hulp van de politie heeft ingeroepen en beklaagde heeft laten overbrengen naar het politiebureau;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde de hem ten laste gelegde feiten heeft begaan, met dien verstande, dat hij telkens heeft geweigerd te gehoorzamen;

O. dat de bewezen verklaarde feiten moeten worden beschouwd in zoodanig onderling verband te staan, dat zij ééne voortgezette handeling uitmaken;

O. dat de Krijgsraad beklaagde op grond van de begane feiten ongeschikt acht om in den door hem bekleeden rang van sergeant (onderofficier) te blijven dienen;

O. dat — nu het militair belang er zich niet tegen verzet — de Krijgsraad termen aanwezig acht om ten aanzien van de aan beklaagde op te leggen gevangenisstraf gebruik te maken van de bevoegdheid, als bedoeld in artikel 14a van het Wetboek van Strafrecht;

Gezien de artikelen 6, 10, 15, 25, 60, 62 en 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Strafen Tuchtrecht, 14a-b, 56 en 91 van het Wetboek van Strafrecht en artikel 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan:

Qualificeert het als: „opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd, ééne voortgezette handeling uitmakende”;

Veroordeelt den beklaagde tot een gevangenisstraf van twee weken;

Verlaagt hem tot den stand van soldaat;

Beveelt evenwel, dat de opgelegde gevangenisstraf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond, dat de veroordeelde zich vóór het einde van een proeftijd, hierbij bepaald op één jaar, heeft schuldig gemaakt aan eenig strafbaar feit, of, militair zijnde, aan eenig krijgstuchtelijk vergrijp, als bedoeld in artikel 15 van het Wetboek van Militair Strafrecht.

Vorenstaand vonnis heeft aan een inzender, zekeren P. van Overzee, in de rubriek „Het vrije woord” van de „Haagsche Post” van 27 November 1937 onder het opschrift „Machtsmisbruik” aanleiding gegeven tot eenige volkomen onjuiste aanmerkingen aan het adres van den luitenant R., waartegen in een volgend nummer terecht is opgekomen door den eerste-luitenant Difize en door een Oud-officier. De militaire medewerker van het weekblad teekent hierbij aan:

„Inzender heeft inderdaad volkomen gelijk: Luitenant R. heeft zijn plicht gedaan, onder omstandigheden die dit voor hem zeker niet aangenaam maakten. Hij verdient daarvoor veeleer lof dan critiek. Het is eveneens juist, dat hij zich aan een strafbaar feit zou hebben schuldig gemaakt door niet in te grijpen.”

Wij zijn het daarmede geheel eens. Zie art. 27(2) Regt Krijgstucht. En o.i. kwam de veroordeelde onderofficier, die natuurlijk door den Krijgsraad ongeschikt werd geacht om een rang te bekleden, er nog zéér goed af met 14 dagen voorwaardelijke gevangenisstraf.

Red. M.R.T.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 30 November 1937. ¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapitein J. de Bie, Ritmeester H. Wilbrenneck, Eerste-Luitenants A. den Boer en P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Art. 11, 1e lid Motor- en Rijwielreglement, Art. 41 Inkwartieringswet.

Als bestuurder van een rijwiel daarmede rijden over een weg die voor het verkeer met rijwielen is gesloten verklaard.

Beklaagdes beroep op art. 41 Inkwartieringswet, dat hij n.l. als commandant van een colonne wielrijders bevoegd was van dien weg gebruik te maken, verworpen, vermits de bepaling van dit artikel 41 ten deze niet toepasselijk is en art. 11 Motor- en Rijwielreglement geen uitzondering toelaat voor militaire oefeningen of militaire colonnes.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa, te 's-Hertogenbosch, r.o. eischer, tegen D. B., oud 35 jaar, geboren te Scherpenzeel, Eerste-Luitenant

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 11 Januari 1938 bevestigd.

bij de Tirailleur-compagnie van het 5e Regiment Infanterie, te Amersfoort, beklaagde, in persoon ter terechtzitting verschenen.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien het schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad, met aan den voet vermelde telastelegging, den 15en October 1937 aan den beklaagde beteekend;

Gehoord den Auditeur-Militair in zijne voordracht der zaak;

Gehoord de voorlezing door den Secretaris ter terechtzitting van:

1°. het extract-stamboek, den beklaagde betreffende, blijkens hetwelk hij op 1 October 1918 vrijwillig is verbonden als soldaat bij het Instructie-Bataljon, op 18 Augustus 1928 bij Koninklijk besluit No. 32 met ingang van 8 September 1928 is benoemd en aangesteld tot Eerste-Luitenant en op 1 Augustus 1936 is ingedeeld bij het 5e Regiment Infanterie;

2°. het proces-verbaal, den 31sten Juli 1937 onder No. 422 A. op den ambtseid opgemaakt door H. N. van Vliet, gemeente-, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter, te Barneveld;

Gehoord de antwoorden van den beklaagde;

Gehoord den Auditeur-Militair, vorderende,, dat de beklaagde worde veroordeeld tot eene geldboete van vijf gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door vijf dagen hechtenis;

O. dat den beklaagde is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 23 Juli 1937, des namiddags te omstreeks 3.40 uur, te Terschuur, gemeente Barneveld, als bestuurder gezeten op een rijwiel, daarmede heeft gereden op het gedeelte van den openbaren rijweg, Rijksweg Hoewelaken-Apeldoorn-Deventer, dat is gelegen tusschen km 5.900 en km 7.800, welk weggedeelte in het belang van de vrijheid en de veiligheid van het verkeer bij Beschikking van den Minister van Waterstaat van 23 Juli 1937 voor het verkeer met rijwielen in beide richtingen gesloten is verklaard, welke sluiting is aangeduid door waarschuwingsborden van het door den Minister van Waterstaat vastgesteld model;

O. dat het bovenvermeld proces-verbaal inhoudt:

dat relatant op Vrijdag 23 Juli 1937 des namiddags omstreeks 3.40 uur heeft gezien en waargenomen, dat een persoon, als bestuurder gezeten op een rijwiel, daarmede voortreed over den voor het algemeen rijverkeer bestemde gedeelte van den openbaren rijweg, den Rijksweg te Terschuur, gemeente Barneveld, en wel over dat gedeelte, gelegen tusschen km 5.900 en km 7.800, welk wegvak bij besluit van den Minister van Waterstaat van 8 Juli 1937, later gewijzigd bij besluit van 23 Juli 1937, Nr. 424/1, voor het berijden met rijwielen in beide richtingen is gesloten verklaard; dat deze geslotenverklaring voor de weggebruikers is kenbaar gemaakt door borden, volgens model, door den Minister van Waterstaat vastgesteld, welke borden zijn geplaatst aan begin- en eindpunt van voor-

noemd Rijksweg-gedeelte; dat deze persoon desgevraagd opgaf genaamd te zijn: „Dirk B., geboren te Scherpenzeel 2 Maart 1902. Eerste-luitenant bij het 5e Regiment Infanterie te Amersfoort”, — zijnde beklaagde — en verklaarde geen ontheffing te hebben verkregen van bovenvermeld verbod;

O. dat de beklaagde ter terechtzitting heeft verklaard, het ten laste gelegde feit te hebben begaan; dat hij commandant was van een militaire colonne, waarvoor naar zijne meening de geslotenverklaring van den weg niet geldt; dat hij zich ten deze beroept op artikel 41 der Inkwartieringswet;

O. dat door het extract-stamboek, bovenvermeld, is bewezen, dat de beklaagde het Rijk in hoedanigheid van Eerste-Luitenant diende tijdens het plegen van voormeld feit;

O. dat de Krijgsraad door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde het hem ten laste gelegde feit heeft begaan;

O. dat beklaagde weliswaar te zijner verdediging heeft aangevoerd, dat hij als commandant van een colonne wielrijders bevoegd was gebruik te maken van het in de telastelegging bedoelde weggedeelte; dat echter dit verweer door den Krijgsraad wordt verworpen, vermits de bepaling van artikel 41, 2de lid, (lees 2° Red.) der Motor- en Rijwielreglement geen uitzondering toelaat voor militaire oefeningen of militaire colonnes;

Gezien de artikelen 2 en 60 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Strafrecht, 23 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 2 en 28 der Motor- en Rijwielwet, 1, 8, eerste lid, 10, eerste lid, 11, eerste lid, en 73 van het Motor- en Rijwielreglement, 178, 179 en 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als: Het als bestuurder van een rijwiel, daarmede een weg, die ingevolge het eerste lid van artikel 8 en met inachtneming van het bepaalde bij artikel 10, eerste lid, van het Motor- en Rijwielreglement voor het verkeer met rijwielen in beide richtingen is gesloten verklaard, in een van die richtingen berijden;

Veroordeelt den beklaagde te dier zake tot eene geldboete van één gulden, bij gebreke van betaling of verhaal te vervangen door hechtenis van één dag.

Met bovenstaand vonnis te vergelijken het vonnis van denzelfden Krijgsraad van 4 Februari 1936, M.R.T. XXXII, 51. De Krijgsraad deed toen art. 41 Inkwartieringswet praevaleeren boven art. 7 Rijwielbelastingwet. De gevallen staan trouwens niet geheel gelijk. Van belemmering van een ambtshandeling is i.c. geen sprake. De verbaliseerende veldwachter heeft zich blijkbaar gericht tot be-

klaagde-colonnecommandant, waardoor hij zich in elk geval in zoover vrijwaarde voor een „eigendunkelijk” optreden. (Zie sent. H. M. G. 3 April 1936 M.R.T. XXXII, 53).

Uit de recente beslissingen van den militairen rechter (Zie o.a. ook nog het Jamboree-incident, M.R.T. XXXIII, blz. 623) blijkt wel dat art. 41 Inkwartieringswet, welke bepaling ten doel heeft een vrij militair verkeer op openbare wegen of andere middelen van gemeenschap en van de daartoe behoorende werken aan het krijgsvolk te waarborgen, in tijd van vrede, ook ten aanzien van militaire colonnes, moet wijken voor het bepaalde in andere wettelijke voorschriften, ook die van de provinciale en gemeentelijke verordeningen.

Dit kan bijv. voor militaire oefeningen groote moeilijkheden geven. Het bezwaar kan goeddeels ondervangen worden door een ruime toepassing van art. 36 der Motor- en Rijwielwet en van art. 76 van het Motor- en Rijwielreglement, waarbij aan den Minister van Waterstaat de bevoegdheid is verleend ten behoeve van openbare diensten ontheffing te verlenen van Wet en Reglement.

In tijd van oorlog en daarmede overeenkomende gevallen worden door art. 37 der Motor- en Rijwielwet, deze wet, alsmede de krachtens haar vastgestelde algemeene maatregelen van bestuur, provinciale en plaatselijke verordeningen buiten werking gesteld ten aanzien van motorrijtuigen en rijwielen, voor zoover die worden gebezigt ten behoeve van 's Rijks dienst.

Red. M.R.T.

Krijgsraad voor de Landmacht te 's-Hertogenbosch.

Vonnis van 20 December 1937. ¹⁾

President: Mr. W. M. van Lanschot.

Leden: Kapiteins J. de Bie en H. L. G. Lambert, Ritmeester H. Wilbreninck en Eerste-Luitenant P. H. Lach de Bère.

Auditeur-Militair: Mr. J. S. L. Aghina.

Opzettelijke ongehoorzaamheid (weigeren om zijn naam op te geven); als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen („Je hebt toch het lef niet om van mij rapport op te maken, maar als je het doet, ontmoet ik jullie later nog wel eens”), beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende.

In de zaak van den Auditeur-Militair bij den Krijgsraad voor de Landmacht voor het Rijk in Europa ter standplaats 's-Hertogen-

¹⁾ Dit vonnis is bij sententie van het Hoog Militair Gerechtshof d.d. 1 Februari 1938 bevestigd.

bosch, r.o. eischer, op en jegens K. F. N., oud 20 jaar, geboren te Amsterdam, gewoon dienstplichtig-soldaat bij de 3e Schoolcompagnie van het Korps Lucht doel-Artillerie te Utrecht, thans met groot verlof te Amsterdam, beklaagde en gerequireerde in persoon.

DE KRIJGSRAAD VOOR DE LANDMACHT VOOR HET RIJK IN EUROPA
TE 'S-HERTOGENBOSCH,

Gezien de processale stukken, door den eischer r.o. met zijne genomen conclusie onder behoorlijken inventaris overgelegd;

O. dat de beklaagde heeft erkend, dat hij het Rijk in bovengenoemde hoedanigheid dient;

O. dat, blijkens overgelegd extract-stamboek, de beklaagde op 22 Juni 1937 is ingelijfd bij het Korps Lucht doel-Artillerie en tijdens het plegen van na te melden feiten nog niet met groot verlof was vertrokken, en blijkens ambtelijke verklaring d.d. 9 November 1937, door den Compagnies-Commandant te Utrecht opgemaakt, beklaagde sedert 22 Juni 1937 in werkelijken dienst is;

O. dat den beklaagde aan den voet van het hem op 13 December 1937 beteekende schriftelijk bevel tot bijeenkomen van den Krijgsraad is ten laste gelegd:

dat hij op of omstreeks 3 November 1937 te Utrecht, als militair:

I. nadat zijn meerdere, de dienstplichtige korporaal J., hem op den openbaren weg had gelast hem zijnen naam op te geven, naar aanleiding van het feit, dat beklaagde dien meerdere aldaar gepasseerd was zonder hem te groeten, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

II. opzettelijk denzelfden meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad heeft bedreigd, door hem op dreigenden toon toe te voegen, dat die meerdere het lef niet had hem te rapporteren en dat zij elkander later nog wel eens zouden ontmoeten;

III. nadat zijn meerdere, de dienstplichtige korporaal V., hem had gelast hem zijnen naam op te geven, heeft geweigerd, althans opzettelijk heeft nagelaten, aan dat dienstbevel te gehoorzamen;

IV. opzettelijk denzelfden meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad heeft bedreigd, door hem toe te voegen: „Je hebt toch het lef niet om van mij rapport op te maken, maar als je het doet, ontmoet ik jullie later nog wel eens”, althans woorden van gelijke beteekenis;

O. dat de beklaagde heeft verklaard:

dat hij op Woensdag 3 November 1937 te omstreeks 21.00 uur op het Vredenburg te Utrecht liep; dat hij plotseling hoorde roepen: „Hé, kom eens hier, kun je niet groeten?”; dat hij, beklaagde, omkeek en twee korporaals zag; dat de korporaal J. hem, beklaagde, zijn naam vroeg; dat hij, beklaagde, antwoordde: „Die weet je wel”; dat hij zijn naam niet heeft gezegd; dat de korporaal J. hem mededeelde, dat hij rapport zou maken; dat hij, beklaagde, tegen dien

korporaal zeide: „Ach, dat doe je toch niet, we spreken elkaar nog wel nader op het waschklokaal”;

dat hij zich niet kan herinneren, dat de korporaal V. zich met het geval heeft bemoeid;

O. dat de navolgende getuigen hebben verklaard en met eede bevestigd:

1°. J. J., 20 jaar, dienstplichtig-korporaal bij de 2e Schoolcompagnie van het Korps Lucht doel-Artillerie, wonende te Valthermond:

dat hij Woensdag 3 November 1937 te omstreeks 21.00 uur met den korporaal V. over het Vredenburg te Utrecht liep; dat zij aldaar twee dienstplichtigen tegenkwamen, waarvan de een groette; dat hij, getuige, den anderen aanhield met de woorden: „Waarom groet je niet?”; dat deze — beklaagde — ten antwoord gaf: „Ik heb je niet gezien” en daaraan toevoegde woorden van gelijke beteekenis als: „Al had ik je gezien, dan had ik je toch niet gegroet”; dat de korporaal V. er bij kwam; dat deze tegen beklaagde zeide: „Haal je sigaret uit je mond, neem de houding aan en geef mij je naam op”; dat beklaagde daarop antwoordde: „Die weet je wel en die hoef ik je ook niet te zeggen”; dat de korporaal V. toen zeide: „Dan moeten wij hiervan rapport maken”; dat beklaagde hierop antwoordde: „Je hebt het lef niet om van mij rapport te maken, maar als je het doet, ontmoet ik jullie later nog wel eens”;

dat beklaagde een zeer onverschillige houding had; dat beklaagde bovenvermelde woorden op zoodanigen toon uitte, dat hij, getuige, het als een bedreiging aanvoelde;

2°. L. J. V., 20 jaar, dienstplichtig-korporaal bij de 2de Schoolcompagnie van het Korps Lucht doel-Artillerie, wonende te Rotterdam:

dat hij op Woensdag 3 November 1937 te omstreeks 21.00 uur met den korporaal J. over het Vredenburg te Utrecht liep; dat zij twee dienstplichtigen ontmoetten; dat een van deze dienstplichtigen op ongeveer tien pas van hen af in hun richting keek; dat deze dienstplichtige — beklaagde — vóór zich keek, toen de andere groette; dat beklaagde eerst naar dengeen keek, die groette en toen begon te lachen; dat de korporaal J. beklaagde terugriep en zeide: „Kun je niet groeten?”; dat beklaagde terugkwam en op nonchalanten toon antwoordde: „O, ik heb jullie niet gezien”; dat hij, getuige, zich in het gesprek mengde en beklaagde opmerkingen maakte over zijn houding; dat hij, getuige, dadelijk ten antwoord kreeg: „Met jou heb ik heelemaal niets te maken”; dat hij, getuige, hierna tegen beklaagde zeide woorden van dergelijke strekking als: „Als je niets met mij te maken hebt, geef me dan je naam maar op”; dat beklaagde weigerde zijn naam op te geven, door te zeggen: „Die weet je wel, die hoef ik niet te zeggen”; dat beklaagde ook aan een herhaling van het bevel geen gevolg gaf; dat hij, getuige, beklaagde toevoegde, dat hij er rapport van zou maken; dat beklaagde hierop reageerde, door te zeggen: „Je hebt het lef niet om rapport te maken, maar als

je het doet, ontmoet ik je later nog wel eens"; dat hij, getuige, voornamelijk door den toon, waarop beklaagde deze woorden zeide, dit als zeer duidelijke bedreiging voelde;

O. dat — nu het opzet voortvloeit uit de omstandigheden, waaronder de feiten zijn gepleegd, — door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen de Krijgsraad de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde de hem sub III en IV ten laste gelegde feiten heeft begaan, met dien verstande: sub III, dat beklaagde heeft geweigerd aan het dienstbevel te gehoorzamen, en sub IV, dat beklaagde woorden heeft toegevoegd van gelijke beteekenis, als in de telastelegging genoemd;

O. dat de bewezen verklaarde feiten moeten worden beschouwd in zoodanig onderling verband te staan, dat zij ééne voortgezette handeling uitmaken;

O. dat de Krijgsraad niet uit wettige bewijsmiddelen de overtuiging heeft bekomen, dat beklaagde de hem sub I en II ten laste gelegde feiten heeft begaan, zoodat hij daarvan behoort te worden vrijgesproken;

Gezien de artikelen 6, 10, 60, 62, 108 en 114 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 74, 76 en 93 der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, 56 en 91 van het Wetboek van Strafrecht, 193 en 197 van de Rechtspleging bij de Landmacht;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen hierboven als zoodanig is aangenomen, zoomede de schuld van beklaagde daaraan;

Qualificeert het als:

Opzettelijke ongehoorzaamheid; als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen, beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende;

Veroordeelt den beklaagde tot eene gevangenisstraf van drie weken;

Verklaart niet wettig en overtuigend bewezen hetgeen beklaagde sub I en II is ten laste gelegd;

Spreekt hem daarvan vrij.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 20 October 1937. ¹⁾

President: Mr. A. J. Veldman (fg.)

Leden: Kapitein-luitenant ter zee H. J. Bueninck, Luitenant ter zee 1e klasse Jhr. N. J. C. Versluijs, Officier van den Marinestoomvaartdienst 1e klasse A. Govers en Officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker.

Fiskaal: Officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: Kapitein der Mariniers W. A. J. Roelofsen.

Art. 141 W.v.S. Art. 124 W.v.M.S.

Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen (een zevental militairen zijn in den nacht ± 12 uur op den openbaren weg bij het vliegekamp „de Mok” bijeengeschoold met het oogmerk om tezamen een ander militair op te wachten en een pak slaag te geven, en hebben, toen die ander genaderd was, hem daar gezamenlijk aangevallen, terwijl een vijftal hunner hem hebben geslagen of gestompt, zoodat hij een neuskneuzing en een lipverwonding bekwam).

Dit feit valt onder art. 141 W.v.S. Nu het feit op den openbaren weg is gepleegd op een tijdstip dat daar nog verkeer, althans van militairen, pleegt plaats te hebben, krijgt de daad het karakter van verstoring der openbare orde, voldoende om aan te nemen dat i.c. openlijk geweld plegen heeft plaats gehad. Alle beklagden moeten als daders van het misdrijf worden aangemerkt waarbij het onverschillig is, dat één hunner den aangevallene niet heeft geslagen. Het kenmerkende van art. 141 is juist gelegen in het „met vereenigde krachten” geweld plegen, zoodat niet noodig is dat dit geweld plegen plaats vindt door gelijke of gelijksoortige handelingen van alle deelnemers, doch voldoende is, dat allen in bewuste samenwerking handelingen verrichten die tezamen leiden tot het plegen van geweld.

Volgens de letter van de wet zou het feit ook gebracht kunnen worden onder art. 124 W.v.M.S. De Krijgsraad is echter van oordeel dat voor de toepasselijkheid van dat artikel, ook al staat dit niet met zoovele woorden daarin uitgedrukt, de feitelijkheid tegen een m e e r d e r e moet zijn gepleegd, hetgeen i.c. niet het geval is. Dat vereischte blijkt uit het opschrift van den titel waarvan art. 124 deel uitmaakt, n.l. „Misdrijven tegen de ordergeschiktheid”, aan welk kenmerk dan ook alle andere in dien titel opgenomen misdrijven voldoen. Ook uit de geschiedenis van het artikel blijkt niet, dat de wetgever hier dien eisch zou hebben losgelaten. De Krijgsraad neemt aan dat de in een

¹⁾ Dit vonnis is in hooger beroep bij sententie van 21 December 1937 ten aanzien van de beklagden G., Te W., K. en van L. bevestigd. De overige beklagden hebben in het vonnis berust.

vroeger ontwerp wel voorkomende woorden „tegen een meerdere” onbedoeld uit het artikel zijn weggevallen, welke meening versterkt wordt door de qualificatie „militair oproer”, daar het niet is aan te nemen dat de wetgever bij verandering van beginsel waardoor tal van gevallen — gelijk ook het onderhavige — onder het artikel zouden worden begrepen, waarbij elke gedachte aan „militair oproer” absurd is, deze qualificatie, geheel tegen het normale spraakgebruik in, zou hebben gehandhaafd. ¹⁾

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den Fiskaal tegen: Leo Matthijs van der K., oud 21 jaren, geboren te Texel, zeemilicien-matroos der 2e klasse; Aldert H., oud 21 jaren, geboren te Oude-Pekela, zeemilicien-matroos der 2e klasse; Hendrik Johan G., oud 21 jaren, geboren te Rotterdam, zeemilicien-matroos der 2e klasse; Reinder de V., oud 21 jaren, geboren te Groningen, zeemilicien-matroos der 3e klasse; Antonie Marius Te W., oud 22 jaren, geboren te Amersfoort, zeemilicien-matroos der 3e klasse; Aloysius K., oud 21 jaren, geboren te Rotterdam, zeemilicien-bediende der 3e klasse; Johan Wiebrand van L., oud 21 jaren, geboren te Beesel (L.), zeemilicien-barbier der 3e klasse, allen gerequireerde in persoon,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad d.d. 27 September 1937;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad d.d. 12 October 1937 en het aan den voet van dat bevel den beklaagden telastegelegde:

dat zij, dienende, wat van der K., H. en G. betreft, als zeemilicien-matroos der 2e klasse, wat de V. en Te W. betreft, als zeemilicien-matroos der 3e klasse, wat K. betreft, als zeemilicien-bediende der 3e klasse, en wat van L. betreft, als zeemilicien-barbier der 3e klasse, in den nacht van 2 op 3 September 1937 te ongeveer twaalf uur in de nabijheid van het vliegekamp „De Mok” op het eiland Texel, te zamen vereenigd, hebben bijeengeschoold, met het oogmerk om te zamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse D. J. E. Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven, waarna, toen Geller op te plaatse genaderd was, zij opzettelijk gezamenlijk tegen dezen Geller openlijk geweld hebben gepleegd, doordat zij opzettelijk gezamenlijk dezen Geller, die zich op den voor het publiek toegankelijken weg, welke van Den Hoorn naar „De Mok” loopt, bevond, zijn aangevallen en zij allen, althans meerderen hunner, althans een hunner, althans H., G., Te W., K. en Van L., dezen hebben geslagen en/of gestompt en/of tegen dezen daden, althans een daad, van geweld hebben gepleegd, waarbij Geller een neuskneuzing en een lipverwonding bekwam;

¹⁾ Verg. E. G. de Wijs, „Militair oproer” in Tijdschr. v. Strafrecht XX, blz. 429 vlgg. in het bijzonder blz. 458.
Red. M.R.T.

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding d.d. 14 en 15 October 1937, waarbij bovenvermeld bevel en de daarop gestelde telastelegging den beklaagden zijn beteekend en zij zijn gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den Krijgsraad op Woensdag 20 October 1937 des namiddags ten 1½ ure;

Gelet op de verdediging van de beklaagden, voorgedragen door hunnen raadsman;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiskaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie, strekkende tot schuldigverklaring van ieder der beklaagdeen aan het hun tenlastegelegde met dien verstande dat H., G., Te W., K. en van L., Geller hebben geslagen of gestompt, en veroordeeling van ieder der beklaagden deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van één maand;

O. dat het extract-stamboek van den beklaagde Van der K. inhoudt: enz. Post alia:

O. dat ten processe verklaard heeft onder eede de getuige D. J. E. Geller, matroos der 1e klasse: dat hij in den avond van 2 September 1937 om elf uur Den Burg per fiets verliet en om 23 uur 40 minuten Pompje-duin, een duin in de nabijheid van het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel, bereikte; dat hij nadat hij het daar ter plaatse zich in den weg bevindende bruggetje was gepasseerd, van zijn fiets stapte, daar het op die plaats tengevolge van het mulle zand niet te fietsen was; dat hij nauwelijks van zijn fiets gestapt hoorde roepen „Halt” en „Wie is daar”; dat, toen hij antwoordde „Geller” in eens een heeleboel tegelijk riepen „Wij moeten jou hebben”; dat op hetzelfde oogenblik zeker een man of tien op hem afrenden, van wien hij slechts den zeemilicien de V. herkende; dat hij plotseling een hevige pijn aan zijn linkerkaak voelde en bemerkte dat hij aldaar een klap tegen gekregen had; dat hij zich op den grond liet vallen en toen van alle kanten werd geslagen en gestompt; dat hij is opgestaan en wilde wegloopen. doch toen een klap tegen zijn neus kreeg, welke hem veel pijn deed; dat toen dit alles gebeurde, hij zich bevond op den voor het publiek toegankelijken weg, leidende van Den Hoorn naar „de Mok”;

O. dat ten processe verklaard heeft onder eede de getuige-deskundige F. J. A. Baden: dat hij is Officier van Gezondheid der 1e klasse; dat op 3 September 1937 de matroos der 1e klasse Geller bij hem is gekomen met een dikke neus en een verwonding aan de lip; dat Geller volgens diens zeggen den vorigen avond door een aantal miliciens was opgewacht en op diens gezicht geslagen; dat hij bij Geller een neuskneuzing zomede een verwonding van de lip constateerde; dat de verwondingen niet van ernstigen aard waren en hij er verder ook niets aan gedaan heeft; dat de verwondingen van Geller weer geheel genezen zijn;

O. dat de beklaagden ten processe hebben verklaard:

1e. L. M. van der K.:

dat hij is Leo Matthijs van der K., oud 21 jaren, geboren te Texel; dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-matroos der 2e klasse bij het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 1 September 1936 is opgekomen in werkelijken dienst voor den tijd van 14 maanden als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 II; dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 2e klasse, om goed elf uur in den nacht van 2 op 3 September 1937 in de nabijheid van het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel, tezamen met een zestal andere zeemiliciens, t.w. H., G., de V., Te W., van L. en K., vereenigd heeft samengeschoold met de bedoeling om samen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat zij daarvoor nog een heel tijdje hebben moeten wachten en net op het punt stonden om weg te gaan, toen deze er aankwam; dat zij dezen eerst voorbij lieten gaan, doch allen dezen daarna achterna liepen; dat één hunner zeide: „Ben jij Geller”; dat deze „ja” antwoordde en toen meteen van een hunner een tik op zijn oog kreeg; dat zij allen toen opzettelijk Geller, die zich op den voor het publiek toegankelijken weg, die van Den Hoorn naar „de Mok” leidt, bevond, hebben aangevallen;

2e. A. H.:

dat hij is Aldert H., oud 21 jaren, geboren te Oude Pekela; dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-matroos der 2e klasse bij het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 3 Maart 1936 is opgekomen in werkelijken dienst als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 I en zijn diensttijd eindigt 31 October 1937;

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 2e klasse, in den nacht van 2 op 3 September 1937 in de nabijheid van het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel, tezamen met de zeemiliciens G., K., van L., van der K., de V., en nog anderen vereenigd heeft samengeschoold met de bedoeling om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat zij om 11 uur nog maar met z'n zevenen waren t.w. hij, voornoemde zeemiliciens en de milicien Te W.; dat hij ongeveer tusschen half twaalf en kwart voor twaalf een fietser de plaats zag naderen waar zij zich bevonden; dat K. dezen aansprak en vroeg: „Wie ben jij”, waarop deze antwoordde „Geller”; dat K. zeide: „Je hebt nog iets te goed”, waarop Geller antwoordde: „Dat laat mij siberisch”; dat hij daarop met de anderen opzettelijk Geller op den voor het publiek toegankelijken weg, die naar „de Mok” voert, heeft aangevallen; dat hij dezen met de anderen heeft beetgepakt en er klappen zijn gevallen;

3e. H. J. G.:

dat hij is Hendrik Johan G., oud 20 jaren, geboren te Rotterdam; dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-matroos der 2e klasse bij het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 2 Maart 1936 is opgekomen in werkelijken dienst als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 I en zijn diensttijd eindigt 1 Mei 1938;

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 2e klasse, in den avond van 2 September 1937 om een uur of tien in de nabijheid van „de Mok” op het eiland Texel, samen met den zeemiliciens de V., K., van L. en nog een stuk of wat andere miliciens, vereenigd heeft samengeschoold met de bedoeling om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat later de zeemiliciens Te W., van der K. en H. erbij gekomen zijn en zij zijn blijven wachten; dat er ten langen leste iemand aankwam; dat een der jongens dezen vroeg of deze Geller was; dat zij na een bevestigend antwoord Geller hebben beetgepakt en zij op een gegeven oogenblik allemaal op den grond lagen; dat hij Geller een klap op diens achterwerk heeft gegeven; dat dit alles plaats vond op den voor het publiek toegankelijken weg, die van Den Hoorn naar „de Mok” leidt;

4e. R. de V.:

dat hij is Reinier de V., oud 21 jaren, geboren te Groningen; dat hij het laatst gediend heeft als gewoon dienstplichtig matroos der 3e klasse bij het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 1 September 1936 is opgekomen in werkelijken dienst als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 II voor den tijd van 14 maanden;

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 3e klasse in den avond van den 2den September 1937, in de nabijheid van het vlieggkamp „de Mok” op Texel, tezamen met de miliciens van der K., H., G., Te W., K. en van L., vereenigd heeft bijeengeschoold met de bedoeling om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat zij tot tegen twaalf uur daar hebben samengeschoold; dat zij op een gegeven oogenblik een fietser zagen aankomen en hij, die op uitkijk stond, daarvan heeft gewaarschuwd; dat hij toen ook op dien fietser — die Geller bleek te zijn — is toegelopen om hem een pak slaag te geven en ook geprobeerd heeft hem een slag te geven, doch hij door de groote oopenhooping van menschen Geller niet kon raken; dat het geheele voorval plaats had op den voor het publiek toegankelijken weg, welke van Den Hoorn naar „de Mok” leidt;

5e. A. M. Te W.:

dat hij is Antonie Marius Te W., oud 22 jaren, geboren te Amersfoort; dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-matroos der 3e klasse bij het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 1 Maart 1937 is opgekomen in werkelijken dienst voor den tijd van 8 maanden als gewoon dienstplichtige der lichting 1935 I;

dat hij, dienende als zeemilicien-matroos der 3e klasse, in den nacht van 2 op 3 September 1937 van ongeveer kwart over elf tot omstreeks twaalf uur in de nabijheid van het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel tezamen met de zeemiliciens van der K., H., G., de V., K. en van L., vereenigd heeft bijeengeschoold met de bedoeling om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat toen Geller tegen

twaalven vlak bij de plaats was gekomen waar zij zich bevonden, hij met de anderen opzettelijk dezen op den voor het publiek toegankelijken weg, waarop deze zich bevond, heeft aangevallen; dat zij dezen met zijn allen besprongen hebben en hij Geller bij diens bovenlijf heeft gegrepen en zij toen zijn gevallen, waarbij de andere jongens over hem heen rolden; dat hij Geller nog een pak slaag voor diens achterste heeft gegeven;

6e. A. K.:

dat hij is Aloysius K., oud 21 jaren, geboren te Rotterdam; dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-bediende der 3e klasse bij het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 1 September 1936 is opgekomen in werkelijken dienst voor den tijd van 14 maanden als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 II;

dat hij, dienende als zeemilicien-bediende der 3e klasse in den avond van den 2den September 1937 in de nabijheid van het Vlieggkamp „de Mok” op Texel tezamen met de zeemiliciens van L., van der K., de V., H., G. en Te W. vereenigd heeft bijeengeschoold met de bedoeling om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven; dat ongeveer bij twaalven Geller er aan kwam, waarop hij opzettelijk met de anderen Geller, die zich op den voor het publiek toegankelijken weg bevond, heeft aangevallen; dat hij een linkerhoek plaatste, waardoor Geller op den grond kwam te vallen;

7e. J. W. van L.:

dat hij is Johan Wiebrand van L., oud 21 jaren, geboren te Beesel (L.); dat hij het laatst gediend heeft als zeemilicien-barbier der 3e klasse bij het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel; dat hij op 1 September 1936 is opgekomen in werkelijken dienst als gewoon dienstplichtige der lichting 1936 II en zijn diensttijd eindigt 1 November 1937;

dat hij, dienende als zeemilicien-barbier der 3e klasse, in den nacht van 2 op 3 September 1937 van omstreeks half tien tot bij twaalven in de nabijheid van het vlieggkamp „de Mok” op het eiland Texel, tezamen met de miliciens van der K., H., G., de V., K. en Te W. vereenigd, op den matroos der 1e klasse Geller heeft gewacht; dat zij reeds besloten hadden dezen een pak slaag te geven; dat later Geller passeerde en hij met de anderen Geller heeft aangevallen en dezen met de vuist een klap in diens gezicht heeft gegeven; dat de geheele vechtpartij zich afspeelde op den voor het publiek toegankelijken weg, leidende van Den Hoorn naar „de Mok”;

O. dat door den inhoud van vorenstaande bewijsmiddelen — waarbij van de verklaringen van ieder der beklagden slechts gebruik wordt gemaakt voor zoover hemzelf betreft — wettig en overtuigend is bewezen, zoomede de schuld van ieder der beklagden er aan:

„dat zij, diende, wat van der K., H. en G. betreft, als zeemilicien-matroos der 2e klasse, wat de V. en Te W. betreft, als zeemilicien-matroos der 3e klasse, wat K. betreft als zeemilicien-bediende

der 3e klasse en wat van L. betreft, als zeemilicien-barbier der 3e klasse, in den nacht van 2 op 3 September 1937 te ongeveer twaalf uur in de nabijheid van het vliegekamp „de Mok” op het eiland Texel tezamen vereenigd, hebben bijeengeschoold, met het oogmerk om tezamen en in vereeniging den matroos der 1e klasse D. J. E. Geller op te wachten en dezen een pak slaag te geven, waarna toen Geller ter plaatse genaderd was, zij opzettelijk gezamenlijk tegen dezen Geller openlijk geweld hebben gepleegd, doordat zij opzettelijk gezamenlijk dezen Geller, die zich op den voor het publiek toegankelijken weg, welke van Den Hoorn naar „De Mok” loopt, bevond, hebben aangevallen en H., G., Te W., K. en van L. dezen hebben geslagen of gestompt, waarbij Geller een neuskneuzing en een lipverwonding bekwam;”

O. betreffende de aan het bewezene te geven qualificatie:

dat in casu zeven militairen hebben bijeengeschoold met het oogmerk om Geller een pak slaag te geven, dus vijf of meer militairen hebben samengerot om in vereeniging hun plicht te verzaken en zij ook inderdaad Geller hebben aangevallen en meerderen hunner dezen hebben geslagen of gestompt, zoodat het ook tot eenige feitelijkheid gekomen is;

dat dus volgens de letter van de wet het begane delict zou gebracht kunnen worden onder artikel 124 van het Wetboek van Militair Strafrecht;

dat echter de Krijgsraad van oordeel is dat voor de toepasselijkheid van artikel 124 van het Wetboek van Militair Strafrecht, ook al staat dit niet met zoovele woorden in het artikel uitgedrukt, vereischt is dat de feitelijkheid tegen een meerdere moet zijn gepleegd;

dat deze meening op het volgende is gebaseerd: artikel 124 van het Wetboek van Militair Strafrecht maakt deel uit van den 4den titel van dat wetboek die tot opschrift heeft: „Misdrifven tegen de ondergeschiktheid”. Al de andere onder dezen titel strafbaar gestelde feiten zijn blijkens hun wettelijke omschrijving inderdaad misdrijven tegen de ondergeschiktheid. Gezien de rangschikking van artikel 124 onder dezen titel is niet in te zien waarom de wetgever alleen bij dit artikel dezen eisch zou hebben losgelaten, tenzij dit uit de geschiedenis van of de beraadslagingen bij de totstandkoming van gemeld artikel zou zijn af te leiden. Dit is echter niet het geval, integendeel was tot aan het ontwerp 1897 inderdaad in het artikel de eisch gesteld dat de feitelijkheid of de bedreiging gericht waren „tegen een meerdere”, terwijl deze woorden later om onbekende redenen geschrapt zijn, dus zonder dat van een bedoeling des wetgevers blijkt om desbewust den zin van het artikel te veranderen. De Krijgsraad neemt dus aan dat onbedoeld de woorden „tegen een meerdere” uit het artikel zijn weggevallen in welke meening hij versterkt wordt door de in het artikel genoemde qualificatie van „militair oproer”. Het is toch niet aan te nemen dat de wetgever bij verandering van beginsel, waardoor tal van gevallen — gelijk

toch eigenlijk ook het onderhavige — onder het artikel zouden worden begrepen, waarbij elke gedachte aan „militair oproer” absurd is, deze qualificatie, geheel tegen het normale spraakgebruik in, zou hebben gehandhaafd;

O. derhalve, dat waar Geller tegen wien de feitelijkheid werd gepleegd, niet de meerdere van beklaagden was, meergenoemd artikel 124 toepassing mist;

O. dat het bewezene echter wel kan worden gesubsumeerd onder artikel 141 van het Wetboek van Strafrecht, waarvan het alle elementen bevat;

O. dat de Krijgsraad daarbij van meening is, dat het feit dat het delict op den openbaren weg van Den Hoorn naar „de Mok” is begaan op een tijdstip dat langs dezen weg, zooals aan den Krijgsraad bekend is, nog verkeer, althans van militairen, pleegt plaats te hebben, door welke omstandigheid de daad van beklaagden zeker het karakter van verstoring der openbare orde heeft gehad, voldoende is om aan te nemen dat in casu openlijk geweld plegen heeft plaats gehad;

O. tenslotte dat, waar als bewezen is aangenomen dat alle beklaagden Geller hebben aangevallen en dit aanvallen heeft plaats gehad na een vooraf daartoe beraamd plan, zij allen als daders van het delict moeten worden aangemerkt, waarbij het, gezien de delictomschrijving, onverschillig is dat een der beklaagden — in casu van der K. — Geller niet heeft geslagen, daar ook de handelingen van dezen beklaagde bewust bestaan hebbende samenwerking teekenen, terwijl het kenmerkende van artikel 141 van het Wetboek van Strafrecht juist gelegen is in het „met vereenigde krachten” geweld plegen, waardoor niet noodig is dat dit geweld plegen plaats vindt door gelijke of gelijksoortige handelingen van alle deelnemers, doch voldoende is dat allen in bewuste samenwerking handelingen verrichten, die tezamen leiden tot het plegen van geweld;

O. derhalve dat het bewezene voor alle beklaagden moet worden gequalificeerd als:

„Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen”;

O. dat een gevangenisstraf voor den tijd van een week voor ieder der beklaagden staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit in verband met de omstandigheden waaronder het is gepleegd en de persoonlijkheid van ieder der beklaagden;

Gezien de artikelen: 1, 60, 62 van het Wetboek van Militair Strafrecht; 141 van het Wetboek van Strafrecht; 185, 189, 219 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen hetgeen aan ieder der beklaagden is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen met de schuld van ieder hunner daaraan, en qualificeert het bewezen verklaarde als bovenvermeld;

Veroordeelt ieder der beklaagden tot een gevangenisstraf voor den tijd van één week;

Spreekt hen vrij van hetgeen hun meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen is verklaard.

Zeekrijgsraad te Willemsoord.

Vonnis van 2 Februari 1938.

President: Mr. A. Veldman (fg.)

Leden: kapitein-luitenant ter zee P. Koenraad, kapitein der mariniers F. C. W. Michaëlis, officier van administratie 1e klasse J. P. Scheepmaker en officier van den marine-stoomvaartdienst 1e klasse F. J. Siegenthaler.

Fiscaal: officier van administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Raadsman: kapitein der mariniers W. A. J. Roelofsen.

1° Opzettelijke ongehoorzaamheid (terwijl hem als patient in het marinehospitaal „bedrust” was aangezegd, zijn bed verlaten en den dag doorgebracht in de voorlighal van het hospitaal); 2° Feitelijke insubordinatie, tweemaal gepleegd, beide feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd (een meerdere krachtadig met geweld bij diens polsen vastgrijpen en hem den doorgang versperrén; vervolgens dien meerdere gevolgd, hem krachtadig met geweld bij diens jas gegrepen en hem zóó verhinderd om eene zich verwijderende vrouw te volgen en deze bij den officier van gezondheid van de wacht te brengen.).

Het als verweer tegen het sub 2° telastgelegde op overmacht gedane beroep faalt reeds hierom, omdat beklagde zich zelf in de moeilijke positie waarop hij een beroep doet, heeft gebracht en onder deze omstandigheid een beroep op overmacht als rechtvaardigingsgrond nimmer kan worden erkend.

Ook van wederrechtelijke aanranding van beklagde of van de betrokken vrouw is geen sprake. Beroep op noodweer dus eveneens ongegrond.

Twee maanden gevangenisstraf, voorwaardelijk. Proeftijd één jaar.

DE ZEEKRIJGSRAAD TE WILLEMSOORD,

In de zaak van den fiscaal tegen: T., korporaal der mariniers, oud 27 jaren, geboren te Enschedé, gerequireerde in persoon,

Gezien de beschikking tot verwijzing naar den Krijgsraad dd. 30 Maart 1936;

Gezien het bevel tot bijeenkoming van den Krijgsraad dd. 15

Januari 1938 en het aan den voet van dat bevel den beklagde tenlastegelegde: dat hij, dienende als korporaal der mariniers, op den 9 Februari 1936 te Den Helder:

1°. als patient verpleegd wordende in het Marine-Hospitaal aldaar opzettelijk, hoewel de sergeant-ziekenverpleger A. J. Kleinjan hem in het einde van de maand Januari 1936, althans in het begin van de maand Februari 1936, in verband met het feit, dat hij temperatuursverhooging had, „bedrust” had aangezegd, met welk bevel bedoeld was, dat hij niet in de voorlighal mocht gaan „kuren”, welk bevel op 9 Februari 1936 nog van kracht was, in stede van „bedrust” te houden, genoemden dag in de voorlighal van genoemd hospitaal heeft doorgebracht;

2°. toen des avonds te omstreeks half zeven van dien dag de sergeant-ziekenverpleger A. van Drimmelen, dienende in voornoemd hospitaal — die de wacht had en een ronde maakte o.a. langs de voorlighal in den voortuin van genoemd hospitaal en aldaar een vrouw aantrof van wie hij vermoedde, dat zij zich aldaar onbehoorlijk had gedragen — die vrouw, die zich verwijderde, wilde volgen om haar te brengen naar den officier dien onderofficier krachtdadig met geweld bij diens polsen heeft vastgegrepen en opzettelijk zoo aan dien onderofficier den doorgang heeft versperd, althans opzettelijk voor dien sergeant is gaan staan, daarbij zich met een hand aan de lighal heeft vastgehouden en met zijn lichaam en de andere hand voor dien onderofficier het voor die lighal aanwezige pad heeft versperd en vervolgens opzettelijk toen genoemde sergeant beklagde desniettemin gepasseerd was, dien sergeant is gevolgd, krachtdadig met geweld dezen bij een van diens schouders althans diens jas heeft gegrepen en opzettelijk zóó dien sergeant heeft verhinderd die vrouw te volgen;

Gezien het exploit van beteekening en dagvaarding dd. 20 Januari 1938, waarbij bovenvermeld bevel en de daarop gestelde tenlastelegging den beklagde zijn beteekend en hij is gedagvaard om te verschijnen ter zitting van den krijgsraad op Woensdag 2 Februari 1938, des namiddags ten 1½ ure;

Gelet op de verdediging van den beklagde, voorgedragen door diens raadsman, Kapitein der mariniers W. A. J. Roelofsen;

Gehoord de voorlezing van de na te noemen stukken;

Gezien de schriftuur van eisch door den fiscaal overgelegd en gehoord de voorlezing van de daarin opgenomen conclusie strekkende tot schuldigverklaring van den beklagde aan het hem onder 1° tenlastegelegde alsmede aan het onder 2° tenlastegelegde met uitzondering van de woorden „althans opzettelijk voor dien sergeant is gaan staan, daarbij zich met een hand aan de lighal heeft vastgehouden en met zijn lichaam en de andere hand voor dien onderofficier het voor die lighal aanwezige pad heeft versperd” en de woorden „een van diens schouders althans” en veroordeeling van den

beklaagde deswege tot een gevangenisstraf voor den tijd van drie maanden voorwaardelijk met een proeftijd van één jaar;

O. dat het extract-stamboek van den beklaagde inhoudt: dat hij op 14 Januari 1929 in den zeedienst is aangenomen als marinier der 3e klasse en zijn diensttijd eindigt 14 Januari 1938;

O. dat ten processe onder eede hebben verklaard de getuigen: 1e. A. J. Kleinjan: dat hij van Mei 1934 tot 12 Februari 1936 als sergeant-ziekenverpleger werkzaam is geweest in het marine-hospitaal te Den Helder; dat beklaagde in Februari 1936 behoorde tot de patienten van het marine-hospitaal te Den Helder; dat hij dezen in het begin van de maand Februari 1936, in verband met het feit, dat deze temperatuursverhooging had, heeft aangezegd dat deze bedrust had, hetgeen beteekende, dat deze niet mocht gaan kuren in de voorlighal van het hospitaal; dat deze order nog van kracht was op den dag, dat beklaagde gesnapt werd met een vrouw in de voorlighal op een datum kort vóór 12 Februari 1936;

2e. J. van den Berg: dat hij aan de hand van de ziektelijst kan verklaren, dat aan beklaagde op 24 Januari 1936 bedrust is opgelegd en dat sedert dien deze order niet is opgeheven (datum van verhoor is 3 April 1936); dat onder bedrust wordt verstaan, dat de patient den geheelen dag het bed moet houden en niet mag kuren;

3e. A. van Drimmelen: dat hij van 1 October 1935 af tot omstreeks eind Februari 1936 als sergeant-ziekenverpleger heeft gediend in het marine-hospitaal te Den Helder; dat hij op Zondag 9 Februari 1936 de wacht had en te omstreeks half zeven een ronde maakte; dat, toen hij bij een stoel in de lighal in den vóórtuin van voornoemd hospitaal kwam, hij zag, dat op den stoel dekens lagen; dat hij aan een dier dekens trok, waarop beklaagde en vervolgens een hem onbekend vrouwspersoon van onder die dekens vandaan kwamen; dat hij vermoedde, dat die vrouw zich onbehoorlijk had gedragen; dat die vrouw zich verwijderde en hij haar wilde volgen om haar te brengen naar den officier van gezondheid van de wacht in het hospitaal; dat beklaagde hem opzettelijk krachtdadig bij zijn polsen greep en hem opzettelijk aldus den doorgang versperde; dat nadat hij zich had losgerukt en geloopt was in de richting waarin die vrouw zich begaf, hij zich plotseling krachtdadig met geweld van achteren bij zijn jas voelde vastgegrepen tengevolge waarvan hij in zijn vaart werd gestuit en kwam te vallen; dat beklaagde hem aldus opzettelijk heeft verhinderd die vrouw te volgen;

O. dat de beklaagde heeft verklaard: dat hij is T., oud 25 jaren, geboren te Enschedé; dat hij het laatst gediend heeft als korporaal der mariniers en verpleegd wordt in het marine-hospitaal te Den Helder; dat hij op 14 Januari 1929 in dienst is aangenomen als marinier 3e klasse;

a. dat hij sedert December 1932 als korporaal der mariniers dient: dat hij sinds elf maanden (datum van het verhoor is 2 April 1936) als patient verpleegd wordt in het marine-hospitaal te Den Helder; dat in het begin van de maand Februari 1936 de toenmalige sergeant-

ziekenverpleger Kleinjan hem bedrust had aangezegd, in verband met het feit, dat hij temperatuursverhooging had; dat met bedrust werd bedoeld, dat hij niet in de voorlighal mocht gaan kuren; dat hij in den morgen van 9 Februari 1936 met de overige patienten, die in de voorlighallen in den vóórtuin van het hospitaal gingen kuren, is medegegaan en opzettelijk zich daar den geheelen dag heeft opgehouden in plaats van bedrust te houden;

b. dat in den avond van voornoemden dag te ongeveer kwart voor zes een vrouw, met wie hij een afspraakje had, in de voorlighal kwam; dat hij haar overreedde om mee te gaan naar een stoel in die voorlighal; dat zij aldaar toen de dekens over zich heen hebben getrokken; dat hij na eenigen tijd den sergeant-ziekenverpleger Van Drimmelen voor de lighal zag staan; dat hij tegen den sergeant zeide: „U moet die dame er buiten laten”, doch deze zooiets antwoordde van „Neen, neen; die moet ik ook hebben”; dat tijdens dit gesprek de vrouw achter hem om, de voorlighal was uitgeglip; dat sergeant van Drimmelen haar nu achterna wilde gaan; dat hij om dezen dit te beletten zich met een sprong voor den sergeant heeft geplaatst en opzettelijk voor dezen is gaan staan, zich met zijn hand aan de lighal vasthield en met zijn lichaam en de andere hand voor den sergeant van Drimmelen het voor die lighal aanwezige pad versperde; dat de sergeant daarop rechtsomkeert maakte; dat hij vermoedde dat de sergeant de vrouw trachtte te grijpen en haar den pas voor den hoofdweg wilde afsnijden; dat hij ten einde dit te voorkomen den sergeant met kracht van achteren bij diens jas heeft vastgegrepen en aldus opzettelijk dien sergeant heeft verhinderd die vrouw te volgen;

O. dat door den inhoud der bovenvermelde verklaring van den beklaagde, voor zoover onder *a* opgenomen en van die der getuigen Kleinjan en van den Berg wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem onder 1°. is ten laste gelegd en door den inhoud der bovenvermelde verklaring van beklaagde, voor zoover onder *b* vermeld en die van den getuige van Drimmelen voor zoover noodig met toepassing van het bepaalde in artikel 74 aanhef en onder 1°. der Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht, wettig en overtuigend is bewezen, met beklaagde's schuld er aan, hetgeen hem onder 2°. is ten laste gelegd met uitzondering van de woorden: „althans opzettelijk voor dien sergeant is gaan staan, daarbij zich met een hand aan de lighal heeft vastgehouden en met zijn lichaam en de andere hand voor dien onderofficier het voor die lighal aanwezige pad heeft versperd” en de woorden „een van diens schouders althans”;

O. dat het bewezen verklaarde behoort te worden gequalificeerd:

1°. Opzettelijke ongehoorzaamheid;

2°. Feitelijke insubordinatie tweemaal en gepleegd, beide feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd;

O. dat wat het sub 2°. tenlastegelegde betreft, de raadsman van beklaagde een beroep heeft gedaan op overmacht als zoude onder de gegeven omstandigheden, toen de sergeant-ziekenverpleger v. D. de

vrouw achterna wilde loopen om haar naar den officier van gezondheid van de wacht te brengen, beklaagde redelijkerwijze niet anders hebben kunnen handelen dan hij heeft gedaan;

O. echter dat dit beroep op overmacht reeds hierom faalt, omdat beklaagde door bedoelde vrouw in de lighal toe te laten en daardoor het optreden van den sergeant uit te lokken, zich zelf in de moeilijke positie, waarop hij een beroep doet, heeft gebracht en onder deze omstandigheid een beroep op overmacht als rechtvaardigingsgrond nimmer kan worden erkend;

O. dat evenmin een beroep op noodweer kan slagen omdat dit alleen toelaatbaar is indien beklaagdes handelwijze zou zijn geboden door de noodzakelijke verdediging van eigen of eens anders lijf, eerbaarheid of goed tegen oogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding, doch door de handelingen van den sergeant deze waarden noch bij beklaagde noch bij de betrokken vrouw zijn aangerand;

O. dat dus beklaagdes verweer moet worden verworpen;

O. dat een gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden staat in goede verhouding tot den ernst der gepleegde feiten in verband met de omstandigheden waaronder zij werden gepleegd en de persoonlijkheid van den beklaagde, terwijl de Krijgsraad termen vindt deze straf voorwaardelijk op te leggen waartegen het militair belang zich niet verzet;

Gezien de artikelen: 1, 13, 15, 60, 114 en 117 van het Wetboek van Militair Strafrecht, 14a, 14b, 56 en 57 van het Wetboek van Strafrecht, 185, 189 en 219 van de Regtspleging bij de Zeemagt;

Recht doende in naam der Koningin!

Verklaart wettig en overtuigend bewezen, met beklaagdes schuld er aan, hetgeen hem is ten laste gelegd gelijk hooger werd overwogen;

Qualificeert het bewezen verklaarde als bovenvermeld;

Veroordeelt den beklaagde te dier zake tot een gevangenisstraf voor den tijd van twee maanden;

Beveelt dat deze straf niet zal worden ten uitvoer gelegd, tenzij de Krijgsraad later anders mocht gelasten op grond van het feit, dat de veroordeelde zich voor het einde van den hierna vermelden proeftijd heeft schuldig gemaakt aan een strafbaar feit of, militair zijnde, zich heeft schuldig gemaakt aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 no. 1 van de Wet op de Krijgstucht dat van ernstigen aard is of aan een krijgstuchtelijk vergrijp, vallende onder artikel 2 nos. 2-6 dier Wet;

Bepaalt den proeftijd op één jaar;

Spreekt den beklaagde vrij van het een hem meer of anders is ten laste gelegd dan als bewezen is aangenomen.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Beschikking van 22 December 1937.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Verlaging van een marinier 1e klasse tot marinier 3e klasse (ongeveer 15 uur te laat onder den invloed van drank van passagieren aan boord teruggekeerd, na door een korporaal slapende langs den weg aangetroffen te zijn.

Nergens is geregeld, dat de straf van verlaging niet zou mogen worden opgelegd, indien niet tevoren de betrokkene is gewaarschuwd dat bij herhaling die straf zal worden toegepast. Bovendien is klager i.c. bij een vroeger soortgelijk vergrijp ernstig gewaarschuwd, waaruit hij blijkt geen leering te hebben getrokken.

Klagers misdragingen in verband met die bij vroegere gelegenheden zijn van dien aard dat hij in den stand van marinier 1e klasse, waarvan een voorbeeld voor de jongere schepelingen moet uitgaan, niet kan worden gehandhaafd. Beklag ongegrond.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gelezen een verklaring gedagteekend 6 October 1937 van den thans bij de Marinekazerne „Oedjoeng” dienenden marinier der 3de klasse B., stamboeknummer, vóórdien marinier der 1ste klasse, waarbij deze de eindbeslissing van het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië inroept op het beklag door hem ingediend over de hem op 2 September 1937 door den Commandant van Hr. Ms. „Sumatra”, den kapitein-luitenant ter zee P. A. W., opgelegde straf van verlaging tot marinier der 3de klasse wegens:

„Ongeveer 15 uur te laat onder den invloed van drank van passagieren aan boord teruggekeerd, na door een korporaal slapende „langs den weg aangetroffen te zijn”,

welk beklag bij op 28 September 1937 door den kapitein ter zee, Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië genomen beslissing, ongegrond is verklaard en waarbij de opgelegde straf met de daarbij vermelde strafreden zijn gehandhaafd;

O., dat klager tijdig langs den hierarchieken weg de eindbeslissing van het Hof heeft ingeroepen;

Gezien de stukken;

O., dat de strafoplegging heeft te kennen gegeven niet te verlangen bij het onderzoek van de klacht te worden gehoord en het Hof dit verhoor niet noodzakelijk heeft geoordeeld:

O., dat het onderzoek in deze zaak is opgedragen aan den luite-

nant-kolonel der Mariniers H. F. J. M. A. von F. D. en door dezen zijn gehoord als getuigen onder eede:

- 1°. D. L., stamboeknummer 2211, sergeant-majoor der mariniers;
- 2°. J. v. G., stamboeknummer 3910, marinier der 1ste klasse;
- 3°. Jhr. J. A. F., luitenant ter zee der 2de klasse;

voorts (buiten eede) klager;

O. dat in deze zaak is komen vast te staan, dat klager in den namiddag van 27 Augustus 1937 met de sloep van half vijf Hr. Ms. „Sumatra” aan boord waarvan hij diende, heeft verlaten om te gaan passagieren; dat hij eerst een flesch bier heeft gedronken in het Zeemanshuis te Tandjong Priok, vervolgens een kennis in de bovenstad heeft opgezocht en te ongeveer half acht alleen naar de Pasar Gambir is gegaan alwaar hij tot 's nachts 2 uur heeft vertoefd en naar schatting ruim 12 flesschen bier heeft gebruikt; dat hij dronken de Pasar Gambir heeft verlaten, naar een vrouw in de kampong is gegaan, in wier woning hij na het gebruik van een tweetal flesschen bier verder den nacht heeft doorgebracht; dat hij om half zeven 's morgens aan boord had moeten zijn doch eerst om zeven uur wakker is geworden, niet geheel nuchter, doch goed bij zijn positieven; dat hij, omdat hij te laat was maar besloten heeft er een dagje van te maken, met de bedoeling niet langer dan 24 uur van passagieren achter te blijven, hoewel hij zich terdege bewust was, dat hij aanstonds had moeten gaan; dat hij dien dag vanaf ± half acht tot des namiddags 6 uur bij een Chinees op Pasar Senen heeft gezeten en gedurende dien tijd eenig eten en ongeveer 4 flesschen bier heeft geconsumeerd; dat hij vervolgens half dronken in een taxi naar Priok is gereden om weer aan boord te gaan, doch ± 7 uur bij het Zuiderboord aangekomen, geen sloep aanwezig vindend, naar den betonsteiger is geloopt om een tambangan te nemen, die hij echter ook niet aantrof; dat hij ter hoogte van den betonsteiger in het gras is gaan zitten en in slaap is gevallen; dat hij in dien toestand is aangetroffen door den toenmaligen korporaalkonstabel R. v. d. M. in gezelschap van den marinier der 1ste klasse A. J. v. E., die hem hebben wakker gemaakt en hem tusschen hen in hebben genomen en aldus ongeveer 25 m hebben geloopt, waarbij B. den indruk maakte wel niet bepaald dronken te zijn maar toch eenigermate onder den invloed van sterken drank te verkeer; dat vervolgens eerstgenoemde hem in een taxi heeft gezet en met hem naar het Zuiderboord is gereden, alwaar hij hem heeft overgegeven aan den korporaalkonstabel der mariniers J. F., die op de sloep van 10 uur stond te wachten; dat genoemde korporaalkonstabel hem naar boord heeft gebracht; dat de luitenant ter zee der 2de klasse Jhr. J. A. F., die bij de valreep aanwezig was, toen de sloep aankwam, den niet geheel nuchteren B. arrest heeft aangezegd, waarna deze zich onder geleide naar kooi heeft begeven;

O., dat deze feiten en omstandigheden grootendeels door klager zelf zijn opgegeven en, voorzoover zij door anderen zijn medegedeeld, door hem worden erkend;

O., dat het bezwaar van klager zich richt tegen de zwaarte van de

straf en hij daaraan nog heeft toegevoegd, dat hij op de straf van verlaging niet had gerekend, omdat zijn toenmalige klasse-commandant te Rotterdam, de tegenwoordige sergeant-majoor der mariniers D. L. altijd geleerd heeft, dat een commandant niet kan straffen met verlaging, voordat hij aan betrokkene een waarschuwing heeft gegeven, dat bij herhaling die straf zal worden toegepast, en hij een dusdanige waarschuwing nimmer heeft gekregen;

O. dat, daargelaten, dat dit nergens is geregeld, deze laatste bevestiging afdoende is ontzenuwd door de verklaringen van de beide daartrent, in bovenbedoeld onderzoek, gehoorde getuigen, terwijl klager in ieder geval, na herhaaldelijk wegens dronkenschap en soortgelijke feiten te zijn gestraft, terzake van een in April 1937 te Tarakan gepleegde, met het onderhavige feit nagenoeg overeenkomende overtreding, door zijn commandant, zonder dat daarbij bepaaldelijk over verlaging is gesproken, ernstig is gewaarschuwd en hem is voorgehouden, dat hij door zijn gedraging een smet op den naam van het Korps Mariniers had geworpen;

O., dat klager, door zich weer aan zijn oude hartstocht over te geven, blijk heeft gegeven uit de voorafgaande gebeurtenissen, alsmede uit de vermanende woorden van zijn commandant geen leering te hebben getrokken;

O., dat de hierboven weergegeven misdragingen, in verband met die bij vroegere gelegenheden, van dien aard zijn, dat klager in den stand van marinier der 1ste klasse, waarvan een voorbeeld voor de jongere schepelingen moet uitgaan, niet kan worden gehandhaafd;

O., dat waar, zooals hierboven is overwogen, alle pogingen tot verbetering van klager hebben gefaald en hij er, mede blijkens zijn eigen verklaring, nog steeds niet van doordrongen is, dat zijn gedrag, in het bijzonder uit militair oogpunt, hoogst laakbaar is, een zware straf in deze op zijn plaats is;

O., dat de opgelegde straf in juiste verhouding staat tot den ernst van het begane vergrijp, hetwelk door de omschrijving juist is weergegeven, zoodat de beslissing door den kapitein ter zee, Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië op 28 September 1937 genomen, behoort te worden bevestigd;

Krachtens art. 67 van de Wet op de Krijgstucht nemende de eindbeslissing op het beklag:

Verklaart het beklag ongegrond;

Bevestigt de beslissing, door den kapitein ter zee, Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië den 28sten September 1937 op het beklag genomen;

Bepaalt dat van 's Hof's beschikking zullen worden uitgereikt één afschrift aan klager, één aan den strafoplegger, één aan den kapitein ter zee, Commandant van het Eskader in Nederlandsch-Indië (allen door tusschenkomst van den Commandant der Zeemacht) en één aan den Commandant der Zeemacht.

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 28 Januari 1938.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Scalongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: officier van administratie 3e klasse F. W. J. ten Hoet.

1°. *Aan zijn schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, waardoor hij een reis, waartoe het bevel hem bekend was, van een plaats buiten het Rijk in Europa, geheel heeft verzuimd; 2°. Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede voor den duur van ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen (beklaagde was in den morgen van 18 October ten 6.30 uur culpoos (door ver slapen) achtergebleven van permissie, waardoor hij de reis van zijn schip dat ten 8.30 uur naar zee vertrok, heeft verzuimd; toen hij dit vertrek wel vermoedde, is hij, zonder zich zekerheid te verschaffen, verder opzettelijk afwezig gebleven tot 22 October).*

Het telastegelegde en bewezene valt zoowel onder art. 96, 2°. als onder art. 97, 1°. W.v.M.S. De Krr. heeft echter nagelaten de opzettelijke afwezigheid in de qualificatie op te nemen. Het H.M.G. herstelt dit verzuim.

Op het oogenblik dat beklaagde opzettelijk verzuimde om zich op 18 October, zooals zijn plicht was, in de Marinekazerne aan te melden en daardoor zich willens en wetens aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrok, ging de aanvankelijk bij hem bestaande schuld over in opzet.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, tusschen den Fiskaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratione officii, geappelleerde, en L., stamboeknummer, oud 26 jaren, geboren in de Kg. Blang Pidie (Atjeh en Onderhoorigheden) laatstelijk vóór de verwijzing naar den Zeekrijgsraad gediend hebbende als Inlandsch stoker der 1ste klasse aan boord van Hr. Ms. „Pro Patria” te Soerabaja, beklaagde-appellant.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja,, gewezen en uitgesproken op 4 Januari 1938, waarvan appèl, waarbij beklagde, met vrijspraak van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard, terzake van het hem overigens tenlastegelegde¹⁾ is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Aan zijn schuld te wijten ongeoorloofde afwezigheid, in tijd van vrede, waardoor hij een reis, waartoe het bevel hem bekend was, van een plaats buiten het Rijk in Europa, geheel heeft verzuimd” en deswege veroordeeld tot gevangenisstraf voor den tijd van drie weken;²⁾

Gelet op de door den beklagde op den 14den Januari 1938, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagde in hooger beroep dd. 18 Januari 1938 met het relaas van beteekening daarvan dd. 21 Januari 1938;

Gehoord den door den Advocaat-Fiscaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl dd. 28 Januari 1938, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, voornoemden beklagde L., stamboeknummer, mede zal schuldig verklaren aan het misdrijf van „Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede voor den duur van ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen”;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op hetgeen door en namens beklagde ter 's Hof's terechtzitting is aangevoerd;

Gezien de stukken;

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij, dienende als inlandsch stoker der 1ste klasse aan boord van „Hr.Ms. „Pro Patria”, te Soerabaja op den 18den October 1937 des morgens te 6 uur 30 opzettelijk, althans grovelijk onachtzaam, ongeoorloofd van een hem verleende permissie is achtergebleven, zijnde hij verder opzettelijk, althans grovelijk onachtzaam, voortdurend en zonder vergunning afwezig gebleven, totdat hij zich op den 22sten October d.a.v. des morgens te ongeveer 5 uur 20 vrijwillig aan boord van zijn schip te „Soerabaja heeft teruggemeld,
„hebbende hij door voormelde afwezigheid de reis van Hr.Ms. „Pro „Patria” van Soerabaja naar zee op den 18den October 1937, waartoe het bevel hem bekend was, althans redelijkerwijze door hem kon worden vermoed, niet medegemaakt.”

Dit telastegelegde is door den Zeekrijgsraad bewezen verklaard met dien verstande dat het van permissie achterblijven is te wijten aan grove onachtzaamheid, terwijl beklagde verder opzettelijk afwezig is gebleven, en dat het bevel tot de bewuste reis hem bekend was.

²⁾ Beklaagde was te zelfder zake reeds krijgstuuchtelijk gestraft met 10 dagen streng arrest met inhouding der geheele soldij en vermindering van kost om den anderen dag gedurende den geheelen straftijd.

O., dat beklagde tot zijn verdediger heeft gekozen den Officier van Administratie der 3de klasse F. W. J. ten Hoet;

O., dat ten deze naar behooren is geprocedeerd en het vonnis op de gronden en middelen daarin vermeld, welke het Hof overneemt en tot de zijne maakt, als wel en terecht gewezen kan worden bevestigd, echter met inachtneming van het navolgende;

O., dat in de telastelegging van den Fiskaal, behalve het misdrijf van art. 96, 2°. ook dat van art. 97, 1°. van het Wetboek van Militair Strafrecht is omschreven;

O., dat de Zeekrijgsraad het aan beklagde tenlastegelegde wettig en overtuigend bewezen heeft geacht, met dien verstande, dat het van permissie achterblijven van beklagde is te wijten aan grove onachtzaamheid en dat hij verder opzettelijk afwezig is gebleven, doch dat College heeft nagelaten laatstgenoemde schuldigverklaring in de omschrijving der feiten op te nemen;

O., dat ook het Hof van oordeel is, dat beklagde zich zoowel aan culpose als aan opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid heeft schuldig gemaakt; dat toch beklagde, die op den 18den October 1937 des morgens om 6.30 uur aan boord van Hr. Ms. „Pro Patria” had moeten terug zijn, en geen voorzorgsmaatregelen voor tijdig wakker worden had genomen, dien morgen pas om 8.30 uur is wakker geworden, zich vervolgens heeft aangekleed en naar de Oedjoeng is gereden om te gaan zien of zijn schip dat om 8 uur zee zou kiezen, daar nog lag;

dat onderweg bij hem de gedachte is opgekomen, dat het schip wel vertrokken zou zijn en hij toen zonder zich daarvan te overtuigen, naar het Hotel „Radjin”, alwaar hij den nacht met een vrouw had doorgebracht, is teruggekeerd, terwijl waar hij aannam dat de „Pro Patria” reeds ontmeerd zou zijn, het zijn plicht was geweest naar de Marine-kazerne Oedjoeng door te rijden ten einde zich aldaar te melden en hij, zooals hij zelf ook verklaard heeft, zeer goed wist dat zulks geboden was, doch er de voorkeur aan heeft gegeven in genoemd hotel den terugkeer van den oorlogsbodem af te wachten;

O., dat op het oogenblik, dat beklagde er desbewust van afzag zich in genoemde kazerne te melden en daardoor zich willens en wetens aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrok, de aanvankelijk bij hem bestaande schuld overging in opzet, zoodat hij, gelijk de Zeekrijgsraad terecht overwoog, zich aan de beide ten laste gelegde feiten heeft schuldig gemaakt, weshalve de qualificatie der bewezen verklaarde feiten dient te worden aangevuld zooals hieronder is aangegeven;

Gezien, behalve de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen, art. 97, 1°. W.v.M.S. en art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht en de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Grechtshof in Nederland;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Verklaart den in hoofde dezes nader aangeduiden beklagde L., stamboeknummer . . ., terzake van de ten laste gelegde en bewezen verklaarde feiten mede schuldig aan het misdrijf van: „Opzettelijke

ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede voor den duur van ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen”;

Bevestigt het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, gewezen en uitgesproken op 4 Januari 1938, waarvan beroep.¹⁾

Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië.

Sententie van 18 Februari 1938.

President: Mr. L. M. Schoorel.

Leden: gep. generaal-majoor tit. der infanterie Dr. P. van Hulstijn,
gep. schout-bij-nacht D. Sealongne en Mr. A. van Olst.

Advocaat-fiscaal: Mr. J. E. Jonkers.

Raadsman: Mr. J. A. Levert.

Verduistering (ten eigen bate beschikt over f 50, hem door een kameraad ter betaling van een schuld aan een derde, ter hand gesteld).

De Krijgsraad verklaart het telastegelegde bewezen, qualificeert het als verduistering doch verstaat dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en verwijst haar naar den comm. officier.

Anders H.M.G.: Het feit is te ernstig dan dat het krijgstuuchtelijk zou kunnen worden afgedaan, terwijl eene voorwaardelijke veroordeeling (door den fiscaal gevorderd) waaraan — nu daartoe geen aanleiding bestaat — geene bijzondere voorwaarde is verbonden, weinig nuttig effect zal hebben. Een gevoelige geldboete verdient de voorkeur.

Het vonnis wat betreft de verwijzing vernietigd en beklagde veroordeeld tot f 50 boete, bij niet tijdige voldoening te vervangen door 10 dagen hechtenis.

In de zaak aanhangig voor het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië tusschen den Fiscaal bij den Zeekrijgsraad te Soerabaja, ratione officii, appellant, en Z., stamboeknummer, oud 26 jaren, geboren te G., laatstelijk vóór de verwijzing naar den

¹⁾ Men vergelijkte met deze sententie van Dijk-Schepel, blz. 106, noot. Met de daar vermelde verklaring der Regeering zal bedoeld zijn het antwoord van den Minister van Justitie aan den Heer de Savornin Lohman; Van der Hoeven II, blz. 138—139.

In de qualificatie van den Krijgsraad komt niet voor dat het een reis betrof „met een oorlogsvaartuig” hetgeen trouwens van weinig beteekenis is: de woorden „of eene andere zoodanige bevolen reis met een oorlogsvaartuig” in art. 96, 2o. zijn volmaakt overbodig. Red. M.R.T.

Zeekrijgsraad gediend hebbende als matroos der 2de klasse aan boord van Hr. Ms. „Sumatra” te Soerabaja, beklaagde-geappelleerde.

HET HOOG MILITAIR GERECHTSHOF VAN NEDERLANDSCH-INDIË,

Gezien het vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja gewezen en uitgesproken op 25 Januari 1938, waarvan appèl, waarbij beklagde, met vrijspraak van hetgeen hem meer of anders is ten laste gelegd dan bewezen verklaard, terzake van het hem overigens tenlastegelegde ¹⁾ is schuldig verklaard aan het misdrijf: „Verduistering” en is verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan, met verwijzing dier zaak, onder mededeeling van alle stukken, ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

Gelet op de door den Fiskaal bij voornoemden Zeekrijgsraad op 27 Januari 1938, dus tijdig, gedane aantekening van hooger beroep van dat vonnis;

Gezien de oproeping van beklagde in hooger beroep ddo. 4 Februari 1938 en het relaas van betekening daarvan ddo. 7 Februari 1938;

Gehoord den door den Advocaat-Fiskaal voor de Land- en Zee-macht in Nederlandsch-Indië, Meester J. E. Jonkers, genomen en daarna schriftelijk overgelegden eisch in appèl ddo. 18 Februari 1938, daartoe strekkende:

dat het Hoog Militair Gerechtshof van Nederlandsch-Indië, met ontvangst van het appèl, het vonnis a quo zal vernietigen, voorzover daarbij is verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behande-

¹⁾ De telastelegging luidde:

„dat hij in de maand October 1937 te Soerabaja, of elders op Java, opzettelijk een bedrag van f 50.— (vijftig gulden), dat hem op den 1sten October 1937 door den matroos der 2de klasse L. C. v. d. Blink in de C. B. Z. te Soerabaja was ter hand gesteld tot het betalen aan de firma Mager op Toendjoengan te Soerabaja van de kosten van reparatie van een armband-, horloge, althans aan den armband daarvan, dat door of vanwege v. d. Blink tevoren aan genoemde firma in herstelling was gegeven, en welk geld toebehoorde aan voornoemden v. d. Blink althans aan een ander dan aan hem, beklagde, en dat hij alzoo anders dan door misdrijf onder zich had, wederrechtelijk zich heeft toegeëigend en het eigenmachtig geheel of ten deele ten eigen bate heeft aangewend.”

Dit telastegelegde is in het vonnis bewezen verklaard, met uitzondering van de woorden „te Soerabaja, of elders” en met dien verstande dat het geld toebehoorde aan v. d. Blink.

Uit het vonnis nemen wij nog de volgende overweging over:

„O. dat zoewel uit de door den getuige Van den Blink als uit de door den beklagde zelf ten processe afgelegde verklaringen is komen vast te staan dat de beklagde toen hij de hem toevertrouwde vijftig gulden aansprak en voor zijn verteringen uitgaf, eigenmachtig als heer en meester over eens anders geld beschikte en zich als eigenaar daarvan gedroeg;

dat het feit, dat de beklagde later Van den Blink voor het toegebrachte nadeel heeft schadeloos gesteld en dat Van den Blink achteraf heeft verklaard dat hij het niet erg vond dat beklagde zonder zijn voorkennis en toestemming over het geld heeft beschikt, daaraan niets afdoet.” Red. M.R.T.

ling had behooren te zijn afgedaan en deze ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier is verwezen;

voornoemden beklaagde Z., stamboeknummer, ter zake van het feit, waaraan hij bij het beroepen vonnis is schuldig verklaard, zal veroordeelen tot eene geldboete van *f* 50.— (vijftig gulden), bij niet tijdige voldoening te vervangen door tien dagen hechtenis;

het vonnis voor het overige zal bevestigen;

Gelet op hetgeen door en namens beklaagde ter 's Hofs' terechtzitting is aangevoerd;

Gezien de stukken;

O., dat beklaagde heeft verzocht om toevoeging van een rechtsgeleerd raadsman in appèl, weshalve hem door 's Hofs President is toegevoegd de advocaat en procureur bij het Hooggerechtshof Mr. J. A. Levert, die ter terechtzitting is verschenen en de verdediging heeft voorgedragen;

O., dat de Fiskaal bij den Zeekrijgsraad eene voorwaardelijke straf voor den duur van een maand heeft gevorderd en de eerste rechter heeft verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan met verwijzing dier zaak ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier;

O., dat het Hof met den Advocaat-Fiskaal van oordeel is, dat het gepleegde feit te ernstig is dan dat het krijgstuhtelijk zou kunnen worden afgedaan en tevens dat eene voorwaardelijke veroordeeling waaraan — nu daartoe geen aanleiding bestaat — geene bijzondere voorwaarde is verbonden, weinig nuttig effect zal hebben, weshalve het College de voorkeur geeft aan eene — voor beklaagde — gevoelige geldboete zoodat het vonnis ten aanzien van evengenoemde beslissing dient te worden vernietigd doch overigens op de gronden en middelen daarin vermeld als wel en terecht gewezen kan worden bekrachtigd;

Gelet op de in het beroepen vonnis aangehaalde wetsartikelen (met uitzondering van art. 58 van de Wet op de Krijgstucht) en art. 209 van de Rechtspleging bij de Zeemacht, zomede de artt. 75 en volgende van de Provisioneele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof in Nederland en de artt. 9 en 23 Wetboek van Strafrecht;

Recht doende in hooger beroep in naam der Koningin!

Vernietigt het op 25 Januari 1938 gewezen en op denzelfden dag in tegenwoordigheid van beklaagde uitgesproken vonnis van den Zeekrijgsraad te Soerabaja, waarvan beroep, voorzover daarbij is verstaan, dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en deze onder mededeeling van alle stukken ter verdere behandeling naar den tot straffen bevoegden commandeerenden officier is verwezen;

Veroordeelt den in hoofde dezes nader aangeduiden beklaagde Z., stamboeknummer, terzake van het misdrijf, waaraan hij bij het

beroepen vonnis is schuldig verklaard, tot een geldboete groot *f* 50.— (vijftig gulden), bij niet-tijdige voldoening ¹⁾ te vervangen door een hechtenis voor den tijd van tien dagen;

Bevestigt het beroepen vonnis voor het overige.

Korte mededeelingen uit de rechtspraak van den Zeekrijgsraad te Willemsoord.

(ingezonden door den officier van administratie 1e klasse Mr. R. J. Brunner, officier-commissaris te Willemsoord.)

Vonnis Zeekrijgsraad Willemsoord, 22 December 1937.

President plv.: Mr. Veldman.

Leden: Kapitein-luitenant ter zee Bueninck, Officieren van Administratie 1e klasse Klaassen en Scheepmaker en Officier van den Marine-stoomvaartdienst 1e klasse Pezie.

Fiscaal: Officier van Administratie 1e klasse Mr. D. B. A. Franken.

Diefstal. Jeugdgevangenis?

A. J. B. geboren 1 October 1917, Zeemilicien-matroos 3e klasse, sedert 1 Maart 1937 voor eerste oefening onder de wapenen, datum vertrek met groot-verlof 30 April 1938, reeds twee maal veroordeeld terzake van diefstal, gedetineerd, staat terecht terzake van diefstal van een portemonnaie, inhoudende plm. *f* 8.75 en van een afstands-marschkruis, gepleegd aan boord van Hr. Ms. „Brinio” ten nadeele van een tweetal medeschepelingen.

Beklaagde is afkomstig uit een oppassend gezin; hij verlaat op 14 jarigen leeftijd de lagere school en komt daarna in de timmermanswerkplaats van zijn vader.

¹⁾ De formule „bij niet-tijdige voldoening” is ongewoon voor „bij gebreke van betaling of verhaal”. Heeft het Hof met deze wijziging eene bepaalde bedoeling gehad?

Volgens art. 206a R.Z. j° art. 3 K.B. van 22 Augustus 1925, Stbl. No. 361 kan met machtiging van den commandeerenden officier van een tot geldboete veroordeelden militair het bedrag dier boete van diens soldij worden ingehouden. Zou dit verhaal i.c. nu uitgesloten zijn? Zoo ja, dan lijkt ons dit moeilijk te rijmen met art. 206a R.Z. en de ook hier toepasselijke artt. 573 en vlgg. W.v.Sv. j° art. 23 W.v.Sr.

Aanvankelijk was inhouding op de soldij slechts mogelijk met toestemming van den veroordeelde. Zie het vervallen art. 22 W.v.M.S., waarvoor in 1925 art. 206a R.Z. in de plaats is gekomen, hetwelk die toestemming deed vervallen. Art. 206a laat de inhouding intusschen nog facultatief, nl. ter beoordeling van den commandeerenden officier. Deze zal daartegen echter wel zelden bezwaar hebben. Het ware o.i. nóg beter geweest indien die inhouding eenvoudig imperatief was voorgeschreven.

Dit bevalt hem niet, hij loopt weg met medeneming van geld van zijn vader. Wanneer dit laatste zich eenige malen herhaald heeft, doet zijn vader aangifte bij de politie.

Op verzoek van den Officier van Justitie te Breda wordt hij op 9 Augustus 1933 opgenomen in het Observatiehuis te 's-Gravenhage. In het, na verloop van 3 maanden aangaande B. uitgebrachte rapport wordt hij beschreven als iemand met een typisch sensitief karakter, waarbij de neiging tot bewuste complexvorming wel zeer duidelijk aan het licht komt. Het bij hem bestaande verlangen naar de zee, door phantasie buitengewoon fraai gekleurd, wordt onder den invloed van den angst toch niet begrepen te zullen worden en mogelijk zelfs aan spotternijen bloot te zullen staan, niet aan de werkelijkheid getoetst en ook niet gecontroleerd. Zijn vak bevredigt hem niet en onder invloed van zijn phantasieën en voorstellingen neemt hij de vlucht om zodoende te ontkomen aan de voor hem onaangename werkelijkheid, die hem te benauwd is. In de wijze, waarop dit alles gebeurt, is naast een zeker overleg en kansberekening, toch eveneens een belangrijke negatie van het gewone leven aantoonbaar. Hij heeft zich klaarblijkelijk niet in het minste rekenschap gegeven van het zeemansbestaan in den gewonen zin en hij hangt geheel aan zijn phantastische heldenideeën.

Geadviseerd wordt B. onder toezicht van een gezinsvoogd te stellen (373 B.W.) Er vindt echter een strafvervolgving plaats welke leidt tot eene veroordeeling door den Kinderrechter tot 3 maanden tuchtschool, voorwaardelijk, met een proeftijd van 2 jaar op 11 November 1933.

Aan een afdeling van de R.K. reclasseeringsvereniging wordt conform art. 14d(2) S.R. opdracht gegeven tot het verleenen van bijstand.

Dit loopt op een mislukking uit. Na 6 maanden gevaren te hebben, besteelt B. opnieuw zijn ouders; hij raakt aan het zwerven in het buitenland en wordt na terugkeer in Nederland in verband met een inmiddels door zijn vader gedane aangifte van diefstal aangehouden en door den Kinderrechter te Breda ter beschikking van de Regeering gesteld (5 Januari 1935).

Vóór de opname in het voogdijgesticht te Heer bij Maastricht wordt de voorwaardelijk opgelegde tuchtschoolstraf te Ginneken geëxecuteerd.

In de tuchtschool blijkt hij — evenals in het Haagsche observatiehuis — iemand te zijn die zich gemakkelijk aanpast. Hij maakt een gunstigen indruk.

Op 15 April 1935 vertrekt B. naar de inrichting te Heer. Hij blijft daar zes maanden. Dan ontvlucht hij met twee anderen met medeneming van een bedrag van f 5. Hij gaat naar Parijs, doch keert zoodra zijn geld op is, met hem door den Ned. Consul verstrekt reisgeld in Heer terug. De overdracht van den knaap aan de St. Joseph Vereeniging is inmiddels uit hoofde van ontvluchting ingetrokken.

Op 28 November 1935 wordt hij overgebracht naar het R.O.G. te Doetinchem. Volgens het aldaar aangaande hem samengestelde psychogram bezit hij een normaal intellect. De ethische begrippen zijn voldoende, hij is een vlot open type, luchthartig en onbezonnen.

Op 21 Februari 1936 wordt hij overgeplaatst naar het R.O.G. te Amersfoort teneinde het timmervak te leeren. Op 1 November ontvlucht hij ook hier, doch reeds op 13 November wordt hij door de maréchaussée te Roosendaal gearresteerd.

In verband met de oproeping voor den werkelijken dienst tegen 1 Maart 1937 wordt B. op dien datum voorwaardelijk ontslag verleend uit de terbeschikkingstelling van de Regeering. Hij komt nu als militair bij de zeemacht onder de wapenen. Van het zetal hem opgelegde straffen zijn er vier wegens te laat komen, de beide andere betreffen onbeduidende feiten.

In September/October 1937 pleegt hij de diefstallen, die hem in aanraking brengen met den Zeekrijgsraad. Er wordt een voorlichtingsrapport uitgebracht. B. wordt daarin geschetst als een jongen met behoorlijke verstandelijke vermogens doch met zeer oppervlakkige karaktereigenschappen. Indrukken hebben bij hem geen of zeer weinig nawerking. Hij is alles spoedig vergeten. Zijn gevoelsleven is vervlakt, zoodat geen of zeer weinig ernst, schuldbesef en inzicht in zijn gebreken te ontdekken zijn.

De rapporteur acht het opmerkelijk, dat de knaap zich in militairen dienst geruimen tijd goed hield. Hij meent daarom dat het in het belang van den jongen is, dat hij niet uit den militairen dienst wordt ontslagen. Mocht hij naderhand weer tot diefstal vervallen, dan zal alsnog ontslag uit den militairen dienst kunnen volgen.

Leiding en toezicht hebben volgens den rapporteur hier weinig zin. In militairen dienst wordt hij nagegaan en bij een eventueel ontslag blijft hij als regeeringspupil onder contrôle. Omdat hij tot zijn 21ste jaar onder toezicht staat en een jongen is die in verband met zijn aanleg ook niet geschikt is voor de jeugdgevangenis te Zutphen, wordt met het geven van inlichtingen volstaan.

De fiscaal vordert een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 5 maanden. De Krijgsraad veroordeelt conform, doch ontslaat beklagde bovendien uit den militairen dienst.

In dit vonnis is door beklagde berust.

BURGERLIJKE RECHTSPRAAK.

Hooge Raad (Strafkamer),

28 Juni 1937. (Mrs. Visser, Taverne, Servatius, Donner en van der Meulen.)

OPRUIJING BIJ GESCHRIFTE. HET ARTIKEL „DOEN OPNEMEN”.

IN HET OPENBAAR. OPPERUID „TOT” EENIG FEIT.

De omstandigheden, dat de redactie in volledige vrijheid heeft beslist en iedere aandrang van req. is achterwege gebleven, beletten geenszins, dat hier sprake is van doen opnemen. Immers hij, die een door hem gesteld artikel ter publicatie inzendt, doet dit in het tijdschrift, waarin het wordt geplaatst, opnemen, waarbij aan een doen plegen in den zin van art. 47, 1° Sr. niet valt te denken.

Req. heeft zich, als dader van het door middel van het in vele exemplaren in Nederland verschijnend en verspreid nummer van het voormelde tijdschrift gepleegde feit, tot het publiek gewend en aldus in het openbaar, in den zin van art. 131 Sr. gehandeld.

De Rechter heeft den passus in de t.l.l.: „de vordering krachtens de wet hem gedaan”, aldus gelezen, dat met dat „hem” niet een bepaalde persoon is aangeduid, een lezing die met de woorden allerminst onvereinigbaar is.

Art. 131 Sr., strafbaar stellende het opruien tot eenig strafbaar feit, stelt niet den eisch dat de opruiing eenig gevolg heeft.

Genoemd artikel geeft evenmin steun voor de bewering, dat het geen toepassing had mogen vinden, omdat niet vaststaat, dat bij req. de wetenschap bestond, dat het feit, waartoe is opgeruid, een strafbaar feit is.

Req.'s verdere grieven gericht tegen een betoog van het Hof m.b.t. req.'s opzet, behoeven niet te worden onderzocht, wyl dat betoog, voorzoover niet van feitelyken aard, ten overvloede is gegeven en het daaraan feitelyk ten grondslag gelegde veronderstellenderwijze is aangenomen.

(Sr. art. 131.)

Op het beroep van J. R. zonder beroep, te Delft, requirant van cassatie tegen een arrest van het Gerechtshof te 's-Gravenhage van 21 April 1937, houdende bevestiging in hooger beroep van een door de Arr.-Rechtbank te 's-Gravenhage op 29 December 1936 gewezen vonnis, behoudens wat de strafoplegging betreft, bij welk vonnis requirant, met aanhaling der artt. 23 en 131 Sr., ter zake van: in het openbaar bij geschrifte tot eenig strafbaar feit opruien, is veroordeeld tot een geldboete van tien gulden en vervangende hechtenis van vijf dagen, hebbende het Hof, met vernietiging van het vonnis in zoverre, de straf bepaald op een geldboete van vijftig gulden en vervangende hechtenis van vijftig dagen.

De Hooge Raad, enz.;

Gehoord het verslag van den Raadsheer Van der Meulen;

Gelet op het middel van cassatie, namens den requirant voorgesteld bij pleidooi en luidende:

S., of v. t. der artt. 131, 132, 47 en 48 Sr. en art. 358 Sv., ter ondersteuning van welk middel requirant een aantal grieven heeft aangevoerd, die voor zoover geene beweringen van feitelijken aard, op welke in cassatie niet kan worden gelet, hieronder ter sprake zullen komen;

O. dat bij het in zooverre door het aangevallen arrest bevestigde vonnis der rechtbank, met qualificatie als voormeld, overeenkomstig de dagvaarding ten laste van requirant is bewezen verklaard, dat hij in den zomer van 1936, of daaromtrent, in het openbaar in Nederland, opruiend tot een strafbaar feit, en wel tot overtreding van art. 41 der zoogenaamde Inkwartieringswet (Wet van 14 September 1866, S. 138, zooals sindsdien gewijzigd) namelijk het eigendunkelijk nalaten of weigeren geheel of gedeeltelijk te voldoen aan de vordering krachtens die wet hem gedaan of die voldoening verhinderen of belemmeren, in een in vele exemplaren in Nederland versijjnend en verspreid nummer van het geregeld versijjnend tijdschrift genaamd „Vredesstrijd” ¹⁾ (Orgaan van de Jongeren Vredes Actie en de Studenten Vredes Actie, No. 16, 26 Augustus 1936, Achtste jaargang), heeft doen opnemen het volgend door hem gesteld artikel getiteld „Ingrijpende Problemen”,

zijnde de geheele inhoud van dit artikel in de dagvaarding opgenomen en in de bewezenverklaring begrepen;

O. dat bij het bestreden arrest de straf is bepaald als voormeld;

O. ten aanzien der na te noemen grieven:

dat de grief, dat het doen opnemen niet is bewezen, omdat iedere aandrang achterwege is gebleven en de redactie in volledige vrijheid heeft beslist, is ongegrond; dat toch de genoemde omstandigheden geenszins zouden beletten, dat hier sprake is van doen opnemen, daar immers hij, die een door hem gesteld artikel ter publicatie inzendt, dit in het tijdschrift, waarin het wordt geplaatst, doet opnemen, waarbij aan een doen plegen in den zin van art. 47, 1°. Sr. niet valt te denken;

dat de grief, dat uit het bewezen verklaarde niet volgt en niet kan volgen, dat requirant iets in het openbaar heeft gedaan, evenzeer ongegrond is, omdat requirant, als dader van het door middel van het in vele exemplaren in Nederland versijjnend en verspreid nummer van het voormelde tijdschrift gepleegde feit, zich tot het publiek heeft gewend en aldus in het openbaar, in den zin van art. 131 Sr., heeft gehandeld;

¹⁾ Dit tijdschrift, bij L.O. 1933, Nr. 405 O (M.R.T. XXIX, 406) opgenomen onder de voor militairen verboden geschriften, is bij L.O. 1938, Nr. 32 O (hiervóór blz. 665) weder van de lijst geschrapt, blijkbaar omdat het thans is opgenomen in het eveneens verboden tijdschrift „Vredesdaad”.

dat de grieven, die tot uitgangspunt hebben, dat met het in de bewezenverklaring achter „krachtens die wet” voorkomende woordje „hem” zou zijn bedoeld op requirant, feitelijkten grondslag missen, omdat de rechter de telastelegging kenlijk aldus heeft gelezen, dat met dit „hem” niet een bepaalde persoon is aangeduid, welke lezing, als met de woorden allerminst onvereinigbaar, in cassatie is te eerbiedigen;

dat in een volgende grief wordt aangevoerd, dat noch is ten laste gelegd, noch bewezen, dat iemand zich heeft laten opruien of dat iemand opgewekt is; dat echter art. 131 Sr., strafbaar stellend het opruien tot eenig strafbaar feit, niet den eisch stelt dat de opruiing eenig gevolg heeft;

dat ook de bewering, dat art. 131 Sr. geen toepassing had mogen vinden, omdat niet vaststaat, dat bij requirant de wetenschap bestond, dat het feit, waartoe is opgeruid, een strafbaar feit is, faalt, daar, wat er overigens van zij, art. 131 Sr. aan deze bewering niet eenigen steun geeft;

dat tenslotte grieven zijn gericht tegen het betoog van het Hof, dat requirants verweer, dat hij niet het opzet heeft gehad op te ruien tot een strafbaar feit, afdoende weerlegging vindt in de bewoordingen, waarin zijn artikel is gesteld, nu met name de zinsnede — waarmede het onderwerp „Sabotage van eigen goederen” samenvattend wordt ingeleid —: „Deze strijdmethode dient te worden toegepast, als van den burger wordt geëist, dat hij bezittingen ter beschikking van de (militaire) overheid zal stellen.” — geen andere uitlegging duldt, dan dat, als van den burger eene bepaalde wettelijke verplichting gevorderd wordt deze vordering — nadat zij dus gedaan is — bestreden moet worden;

dat verdachte wil gelezen hebben „bestreden kan worden”, hetgeen er niet staat, doch ook, indien dit juist ware, het opruiend karakter daardoor niet wordt weggenomen, nu met het artikel — zij het aangediend als een min of meer wetenschappelijk bedoelde verhandeling — de kennelijke bedoeling wordt nagestreefd, den medeburgers een aannemelijken vorm voor te leggen en hun een weg te wijzen en dus hen op te wekken, om — door volgens een bepaald aangeduide wijze krachtens de wet uitgevaardigde bevelen te saboteeren — de uitvoering ervan te verijdelen;

dat dit betoog, voor zoover niet van feitelijkten aard, ten overvloede is gegeven en de hiertegen gerichte grieven niet behoeven te worden onderzocht, daar het aan dit betoog feitelijk ten grondslag gelegde slechts veronderstellenderwijs is aangenomen;

Verwerpt het beroep.

[*Gewezen overeenkomstig de conclusie van den Advocaat-Generaal van Lier.*]

(Overgenomen uit het W. v. h. R. van 2 Maart 1938, No. 191.)

INHOUD.

Blz.

Aangifte. — doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is (in strijd met de waarheid aangifte gedaan bij den officier van de wacht in de marinekazerne, dat hem op een der zalen in die kazerne een portemonnaie met f 3.50 was ontstolen).

Ingevolge art. 4 R.Z. was genoemde officier verplicht daarvan aan den commandant der kazerne te rapporteeren. Er is geen aannemelijke grond waarom de wetgever met de aanduiding commandeerende officier „onder welken de verdachte ressorteert” zou bedoeld hebben de verplichting tot rapporteeren te beperken tot het geval dat tevens bekend is wie de dader (of vermoedelijke dader) is. Die nadere aanduiding strekt kennelijk alleen om aan te geven aan welken commandeerenden officier rapport gedaan moet worden, terwijl bij onbekendheid van den dader moet worden aangenomen, dat voorloopig en tot deze gevonden is, dit is de commandeerende officier die bevoegd is ter plaatse waar het feit is gepleegd.

Strekking van art. 188 W.v.S., mede in verband met de militaire justitie, waaronder niet alleen de berechting van strafbare feiten maar ook de opsporing daarvan en het vooronderzoek is te begrijpen.

(Anders Zeekrijgsraad te Willemsoord, waartegen zeer uitvoerig de Memorie van appèl)	163
— — doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is (bij een groepscommandant der politietroepen, tevens onbezoldigd rijksveldwachter in strijd met de waarheid aangifte doen dat hem in de kazerne waarin hij gelegerd was, een portemonnaie met geld was ontstolen)	375
Administratie. De Militaire rechter en de — door Dr. Mr. J. A. E. Buiskool	351
— Enkele opmerkingen in zake den Militairen Rechter en de — door Mr. A. J. Marx	445
Ambtelijk bevel. <i>Incident tijdens den Jamboreemarsch.</i>	

1°. het als voetganger te Bloemendaal op een weg niet gevolg geven aan de bevelen of aanwijzingen hem door de politie in het belang van de vrijheid of veiligheid van het verkeer gegeven; 2°. het te Bloemendaal op den weg zonder vergunning van den burgemeester deelnemen aan een optocht (als commandant van een detachement der Koloniale Reserve niet voldoen aan de bevelen der politie om, overeenkomstig de voorwaarden voor den optocht, zijn troep

met tweeën of drieën te doen loopen en zooveel mogelijk gebruik te maken van de voetpaden). Het telastegelegde en de schuld van beklagde bewezen verklaard, doch hij is niet strafbaar omdat de feiten begaan zijn ter uitvoering van een gegeven ambtelijk bevel. Daargelaten of het bevel al dan niet bevoegd gegeven was, beklagde heeft het bevel te goeder trouw als bevoegd gegeven beschouwd, terwijl de nakoming daarvan was gelegen binnen den kring zijner ondergeschiktheid.

Vrijspraak. In hooger beroep met overneming van de gronden bevestigd, waarbij het H. M. G. nog overweegt, dat het antwoord van beklagde's commandant: „Wij loopen natuurlijk normaal” (d.w.z. met vieren) ook naar 's Hofs oordeel een dienstbevel was

623

Ambtenaar. De militair als — door Mr. P. J. A. Clavareau

677

Ambtenarenrechtspraak. Afvoering van een sergeant-majoor-administrateur van de kandidatenlijst voor adjudant-onderofficier-administrateur omdat hij door het niet in voldoende mate bezitten van zelfstandigheid en tact in optreden, niet meer voldeed aan de algemeene eischen gesteld sub A van het 4de lid van art. 2 van het Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932.

Beteekenis van het plaatsen op de kandidatenlijst. Ingevolge art. 12 kan afvoering van die lijst geschieden indien de betrokkene om eenigerlei reden de geschiktheid voor den desbetreffenden rang verliest, d.w.z. indien hij de geschiktheid die hij bezat, toen hij op de lijst werd geplaatst, om eenigerlei reden kwijtraakt, derhalve gerekend van het tijdstip van plaatsing op de lijst af in geschiktheid is achteruitgegaan, terwijl i.e. van achteruitgang in geschiktheid, bepaaldelijk wat betreft zelfstandigheid en tact in optreden niet is gebleken. Ook indien een feitelijke verzwaring van de functie van adjudant-onderofficier-administrateur ingetreden na klagers plaatsing op de kandidatenlijst, ware aan te nemen en de Minister van oordeel mocht zijn geweest dat klager niet aan de daardoor ontstane zwaardere eischen voldeed, had dat oordeel niet tot toepassing van art. 12 mogen leiden, aangezien evenzeer in dit geval niet van verliezen van eens bezeten geschiktheid, van achteruitgang in geschiktheid, kan worden gesproken.

Beroep gegrond. Ministerieele beschikking, waarbij klagers naam van de kandidatenlijst is afgevoerd, vernietigd.

Centrale Raad: De door den gemachtigde van den Minister, ter bestrijding van de beslissing van het Ambtenarenrecht, nog aangevoerde grond, dat het niet aangaat, dat de rechter de administratie in de goede vervulling van haar taak zou dwarsboomen, vermag niet indruk op den Raad te maken. Het is toch duidelijk, dat, wanneer allereerst wette-

lijke voorschriften worden in het leven geroepen ter vaststelling van de rechtspositie der militairen en hun vervolgens het recht wordt verleend, zich ter handhaving van hun aldus verkregen rechten, tot den rechter te wenden, er dezen geen verwijt van gemaakt kan worden, dat hij aan de administratie doet blijken, dat haar bewegingsvrijheid niet onbeperkt is, indien hij in concreto constateert, dat een aan zijn oordeel onderworpen besluit van een administratief orgaan strijdt met eenig toepasselijk algemeen verbindend voorschrift.

Uitspraak Ambtenarengerecht bevestigd, nu deze rechter op goede gronden, welke de C.R. overneemt en tot de zijne maakt, heeft beslist dat het bestreden besluit strijdt met artt. 2 en 12 van het Bevorderingsvoorschrift

223

— Invloed van verlof wegens militairen dienst op de aan een gemeentelijk politieambtenaar toe te kennen verlofdagen.

Buiten het reglementair verlof *geen* (facultatief)extra-verlof, in verband met door klager genoten verlof wegens 24 dagen opkomst in militairen dienst.

Geen strijd met de ten deze toepasselijke algemeen verbindende voorschriften (Reglement voor de ambtenaren der gemeentepolitie te Utrecht) en evenmin „détournement de pouvoir”. De hoofdcommissaris maakte, het extra-verlof weigerend, een geoorloofd gebruik van de hem ten deze toekomende discretionnaire bevoegdheid.

Beroep op Kon. besluit, als ten deze beteekenis missende, verworpen. Aangenomen dat de Kroon geacht moet worden ook een besluit als waartegen i.c. het beroep is gericht, af te keuren, dan had de Kroon krachtens art. 126 Ambtenarenwet 1929 wijziging van het Reglement kunnen bevorderen in dien zin dat de aan den hoofdcommissaris verleende ruime discretionnaire bevoegdheid ware beperkt ten aanzien van besluiten betreffende extra-verlof in verband met militairen dienst.

De uitspraak van den Raad van Beroep voor het personeel der politie te Utrecht, oordeelende het aangevallen besluit terecht genomen, bevestigd

227

— Beroep tegen een besluit van den inspecteur der cavalerie, houdende weigering om te worden toegelaten tot de opleiding tot opperwachtmeester-administrateur.

Onder „regelen” van de opleidingen, bedoeld in art. 11, 2e lid van „Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van tweede-luitenant 1932” is ook begrepen het aanwijzen van hen die haar zullen volgen.

Tot staving van zijn bewering dat er i.c. sprake zou zijn van „détournement de pouvoir” heeft eischer geen redelijken grond aangevoerd.

- Beroep ongegrond. Uitspraak militair ambtenarengerecht bevestigd 503
- Ontslag van een adjunct-commies bij den P.T.T. wegens diefstal van 10 briefkaarten uit de kas van een medeambtenaar.
(Klager daarna door den strafrechter wegens hetzelfde feit veroordeeld tot 4 maanden voorwaardelijke gevangenisstraf.)
Geen onevenredigheid tusschen het gepleegde feit en de opgelegde straf van ontslag. De C.R. vereenigt zich met de conclusie van den deskundige, na het aan dezen door de rechterlijke autoriteiten in de strafzaak opgedragen onderzoek, dat klager, toen hij zich aan den diefstal schuldig maakte, niet lijdende was aan zoodanige ziekelijke storing of gebrekkige ontwikkeling zijner geestvermogens, dat deze diefstal hem niet zou kunnen worden toegerekend. Beroep ongegrond 505
- Artt. 22, 23, 19 Regl. militaire ambtenaren Kon. Landmacht.
Ontslag van een opzichter van fortificatiën, door zijn wijze van dienen getoond ongeschikt te zijn om in den verkregen rang bij eenig onderdeel van de landmacht te dienen.
Bij het nemen van het ontslagbesluit mochten ter beoordeeling van klagers geschiktheid ook diens vroegere gedragingen alsnog in aanmerking worden genomen, al mochten die ook destijds reeds tuchtrechtelijk zijn bestraft.
Beroep ongegrond. Uitspraak in hooger beroep bevestigd.
C. R. v. B.: Klager heeft een zoodanige mentaliteit getoond te bezitten dat hij als ongeschikt moet worden aangemerkt voor de verdere waarneming van zijne functie.
Het ontslagbesluit is „voor den Minister” door den Secretaris-generaal genomen. Dit is geoorloofd ingevolge de bij Kon. besluit geregelde samenstelling van het Departement van Defensie en de ter uitvoering daarvan door den Minister vastgestelde regeling van den Inwendigen dienst van het Departement. Beroep van klager op art. 19 van bovengenoemd Reglement („door of namens”), terwijl in art. 22 alleen staat „door” Onzen Minister, gaat niet op. Bedoeling van art. 19 tegenover art. 22 509
- Bestrafing met ontslag van een brievenbesteller wegens ontvreemding, op 10 Mei 1935, van een aan de Post toevertrouwd waardebrief, nadat hij door den strafrechter te dier zake onherroepelijk was veroordeeld tot één jaar gevangenisstraf.
Klagers subsidiaire vordering: doorbetaling van zijn salaris totdat hij pensioengerechtigd is, vindt niet in eenig wettelijk voorschrift steun.
Beroep ongegrond 653

- Art. 4, lid 15 van de Regeling van het personeel der zee-macht beneden den rang van officier *verplicht* het bevoegd gezag om bij *bevordering* van een schepeling die tevoren voor bevordering was voorbijgegaan, te beslissen of het gepasseerd zijn al dan niet het gevolg was van omstandigheden buiten den wil van dien schepeling en indien zulks wél het geval is, het voorgeschreven herstel in ouderdom van rang reeds *bij de bevordering zelve* te doen plaats vinden. Door dit laatste bij klagers bevordering niet te doen plaats hebben moet de Minister geacht worden reeds toen het door klager verplicht geachte herstel in ouderdom van rang te hebben geweigerd. Die weigering was onaantastbaar geworden.
- Het latere, op een door klager ingediend verzoek tot herstel in ouderdom van rang, door den Minister genomen besluit, dat dit verzoek niet voor inwilliging vatbaar was, waartegen thans beroep is ingesteld, heeft geen verdere betekenis dan dat daarbij besloten is dat niet op die vroegere, voor beroep onaantastbare weigering zal worden teruggekomen. Geen algemeen verbindend voorschrift verplicht den Minister op een eenmaal voor beroep onaantastbare weigering als de onderhavige terug te komen.
- Beroep ongegrond. Ook van een verkeerd bevoegdheidsgebruik is geen sprake. Veeleer had klager moeten beseffen dat het gepasseerd zijn aan eigen toedoen was te wijten, zoodat hij dan ook geacht moet worden zijn beroep zonder eenigen redelijken grond te hebben ingesteld. Zelfs is het Gerecht aan klagers goede trouw ten deze gaan twifelen . . . 655
- Arrest.** Bij het vonnis gelast de Krijgsraad tevens, dat beklagde gedurende den verderen gang van het proces in — zal blijven gesteld 66
- Ontslag uit — door den Krijgsraad op een verzoek van beklagde, tijdens de informatiën aan den Krr. ingediend . . . 635
- Auditeur-militair.** Advies — ingeval van een oneigenlijk krijgstuuchtelijk vergrijp 359
- Bedreiging.** Zie ook bij „Beleediging” 183
- Nu de meerdere de gebezigde woorden niet heeft gehoord kan er geen sprake zijn van eene bedreiging in den zin van art. 108 W. v. M. S., daar voor bedreiging noodzakelijk is dat de bedreigende woorden rechtstreeks door den bedreigde worden gehoord 183
- Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld, in dienst gepleegd (zijn rechterarm met de tot vuist gebalde rechterhand dreigend tegen een meerdere opheffen, zeggende: „kom er maar af, dan zullen we deze probeeren”). De bedreiging vond plaats naar aanleiding van dienstbevelen, mitsdien ter zake van een dienstaangelegenheid en dus in dienst.

- Als militair opzettelijk een meerdere feitelijk bedreigen met geweld (den wijsvinger van zijn rechterhand en zijn linkerarm met de tot vuist gebalde linkerhand dreigend tegen een meerdere opheffen) 396
- 1°. Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling en door een gebaar met eenig kwaad bedreigen, beide feiten in dienst gepleegd (bij het middagschafften zijn meerdere, terwijl beklaagde met zijn vuisten vooruitgestoken in een bokshouding voor hem stond, toevoegen „nu ben jij aan de beurt, B. Kom er nou maar uit, dan zal ik je de keleere slaan”).
- 2°. Als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen, in dienst gepleegd (tijdens theewater op dreigenden toon toevoegen: „Bemoei jij je er niet mee. Al ben jij korporaal, daar heb ik lak aan”; „jij kunt er ook wel uitkomen. Ik lust jou ook wel”).
- In de sub 2°. genoemde woorden ligt wel degelijk eene bedreiging met eenig kwaad opgesloten, met name eene aan den meerdere gerichte uitdaging tot een gevecht, wanneer deze niet ophield zich met beklaagde's ruzie te bemoeien. (Anders Zeekrijgsraad). 640
- Als militair opzettelijk een meerdere in zijn tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen („Je hebt toch het lef niet om van mij rapport op te maken, maar als je het doet, ontmoet ik jullie later nog wel eens”) 694
- Beklag.** Zie ook bij „Klachtzaken”.
- De eindbeslissing van het H.M.G. is niet geroepen binnen den termijn van twee dagen gesteld in art. 67 W.K. In het belang van een deugdelijke behandeling van beklagzaken is het Hof verplicht aan dezen regel streng de hand te houden. Verzoeker niet ontvankelijk verklaard 24
- Bestrafing wegens onredelijk — 160. 498
- Beklagzaken bij de Kon. Marine 1 Juli 1936—1 Juli 1937 577
- Beklagzaken bij de Kon. Landmacht over 1937 578
- Ongegrondverklaring bij — 582
- Belangenverenigingen.** Militaire —. Zie bij „Vereenigingswezen”.
- Beleediging.** Als militair opzettelijk een meerdere in het openbaar mondeling beleedigen (op een zaal in de kazerne ten aanhoore van verschillende daar aanwezige militairen, doelende op een meerdere op dreigenden toon zeggen: „Als ik uit de knijp kom, schop ik hem ook in elkaar met zijn schijnheiligen kop.”)
- Nu de meerdere de gebezigde woorden niet heeft gehoord kan er geen sprake zijn van eene bedreiging in den zin van art. 108 W.v.M.S., daar voor bedreiging noodzakelijk is dat

- de bedreigende woorden rechtstreeks door den bedreigde worden gehoord.
- De woorden „met zijn schijnheiligen kop” leveren wèl op belediging, daar zij den meerdere aantasten in diens eer of goeden naam, terwijl de omstandigheid dat de meerdere die woorden niet heeft gehoord, voor de qualificatie van belediging irrelevant is. Waar voorts die woorden gesproken zijn op een zaal van de marinekazerne te den Helder in tegenwoordigheid van anderen, moet worden aangenomen dat de belediging in het openbaar heeft plaats gehad. (Anders de fiskaal die van oordeel dat de woorden „met zijn schijnheiligen kop” i.e. niet vallen onder het begrip „beledigen” noch onder „uitschelden” of „beschimpn”, had geconcludeerd tot schuldigverklaring aan het telastegelegde, doch met de verklaring dat het feit niet strafrechtelijk strafbaar is, tot verwijzing van de zaak naar den comm. officier) 183
- Opzettelijke belediging den troonopvolger aangedaan (grove belediging van Prinses Juliana, ten aanhoore van anderen in de waschzaal van het vliegekamp „de Kooy”) 632
- België.** „Herinneringen van een krijgssauditeur ten velde.” Lezing van den auditeur-generaal bij het Krijgshof te Brussel, Dr. Ch. Gielen voor de M.R.V. 519
- Bevoegd gezag.** Zie bij „Meerdere” en bij „Opzettelijke ongehoorzaamheid” 367, 379
- Bewijs.** Als bewijsmiddel gebezigd de door het kind, blijkens daarvan opgemaakt proces-verbaal, voor de politie afgelegde verklaring, ofschoon zij voor den officier-commissaris heeft gebruik gemaakt van het haar krachtens art. 217, 1°. W.v.Sv. toekomende recht om zich van het geven van getuigenis te versoöhnen 381
- Art. 74, 1°. Inv.wet Mil. Straf- en Tuchtrect. Geen reden tot twijfel aan de geloofwaardigheid van den meerdere tegen wien het misdrijf is gepleegd 396
- Art. 74, 3°. Inv.wet Mil. Straf- en Tuchtrect door Mr. R. J. Brunner 425
- Beëdiging van een getuige-deskundige heeft overeenkomstig het bepaalde bij art. 86 R.Z. plaats gevonden. Overigens zou het bewijs van het telastegelegde ook reeds zijn geleverd door beklagdes volledige bekentenis en dan bevestigd door een daarmede overeenstemmende onbeëdigde verklaring.
- Herstelling van eene in het vonnis gemaakte kennelijke schrijffout 477
- Boekaankondiging.** Voorschrift betreffende dienstreizen van dienstplichtigen door R. H. Kroef 23
- Het Capitulantenreglement 1935 door J. Vennik. Tweede druk 447
- Regelingen van Ambtenarenrecht 447

—.	De beul en z'n werk door Fr. de Witt Huberts	Blz. 607
—.	Dienstplichtwet, tekst 1938, door E. H. Schmidt	682
—.	De dienstplichtwet, voorheen en thans	682
	Brunner, Mr. R. J. Art. 74, 3°. Inv.wet Mil. Straf- en Tucht- recht door —	425
—.	Militaire rechtspraak in oorlogstijd door —	438
—.	De begrippen „militair” en „meerdere” door —	587
	Buiskool, Dr. Mr. J. A. E. De Militaire rechter en de Admini- stratie door —	351
	Burgerkleeding. Gehoorzaamheid aan meerderen in —	15
	Clavareau, Mr. P. J. A. De militair als ambtenaar door —	677
	Coffrie, Mr. P. J. De criminaliteit der militairen in 1935 door —	336
	Criminaliteit. De — der militairen in 1935 door Mr. P. J. Coffrie	336
	Daderschap. Zie bij „Openlijk” en bij „Opruien”	698, 723
	Desertie. Als kamerwacht zijn post eigendunkelijk verlaten, door zich zonder verlof met het oogmerk zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, te verwijderen, met recidive (beklaagde had des morgens omstreeks 9 uur het kampement verlaten en zich denzelfden dag omstreeks 6 uur elders bij de politie weder aangemeld). Qualificatie: 1°. „Desertie in tijd van vrede gepleegd, ter- wijl de schuldige is dienstdoende, zijnde tijdens het plegen van het misdrijf nog geen vijf jaren verlopen sedert de schuldige een hem wegens desertie bij vonnis opgelegde straf geheel heeft ondergaan” en 2°. „Het als militair behorende tot eenige wacht, geen schildwacht zijnde, zijn post eigen- dunkelijk verlaten”	66
—.	— in tijd van vrede (oogmerk om zich voor goed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken).(Samenloop met zeeroof)	213
—.	— in tijd van vrede (opzettelijke ongeoorloofde afwezig- heid en daardoor een bevolen reis met een oorlogsvaartuig, van een plaats buiten het Rijk in Europa, waartoe het bevel hem bekend was, niet medemaken)	408
	Detachementscommandant. Strafbevoegdheid van onderoffi- cieren-detachementscommandant (Magazijnbeheerders in mo- bilisatie-centra)	671
	Diefstal. — driemaal gepleegd	43
—.	De mede ten laste gelegde — (het medenemen door beklaagde bij zijne verwijdering van een aan een ander toe- behoorend rijwiel) niet bewezen verklaard, nu alleen is ge- bleken dat hij het rijwiel wederrechtelijk heeft gebruikt, maar niet dat hij het zich ook wilde toeëigenen	66

—. 1°. — door een militair gepleegd op eene onder zijne bijzondere bewaking gestelde plaats; 2°. —, tweemaal gepleegd (wegneming van een geldsbedrag uit den zak van een op de benedenverdieping in de kazerne hangenden jekker terwijl hij aldaar als schildwacht ter bewaking op post was gesteld; verder wegneming op twee verschillende tijdstippen, van een werkbroek en van een paar sokken)	194
—. —, gepleegd door een ambtenaar die bij het begaan van het strafbare feit gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken (wegneming, op een kamer der kazerne waarin beklaagde de functie van kamerwacht uitoefende, van een portemonnaie met <i>f</i> 7, toebehoorende aan een anderen mede op die kamer gelegerden dienstplichtige)	375
—. —, gepleegd door twee of meer vereenigde personen (wegneming door twee dienstplichtigen te zamen vereenigd, op een kamer in de kazerne, van <i>f</i> 10 ten nadeele van een medebewoner van die kamer)	448
—. — (toetigening van een aan een medeschepeling toebehoorend armbandhorloge, door beklaagde gevonden in een badkamer in de kazerne)	644
Dienst. De bedreiging vond plaats naar aanleiding van dienstbevelen, mitsdien ter zake van een dienstaan gelegenheid, dus in —	396
Dienstweigeraars. Behandeling van gewetensbezwaarde —	333, 579, 580
—. Werkkamp voor —	666
Dienstweigering. Commissie van advies in zake —	576
Eed. De officierseed door Dr. (Mr.) J. H. Zeeman	145
Eerbaarheid. Openbare kennis van de —, viermalen gepleegd (exhibitionisme)	37
Feit. Hetzelfde materiele feit. Zie bij „Telastelegging”	391
Feitelijke insubordinatie. Zie bij „Opzettelijke ongehoorzaamheid”	379
—. —, tweemaal gepleegd, beide feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd (een meerdere krachtdadig met geweld bij diens polsen vastgrijpen en hem den doorgang versperren; vervolgens dien meerdere gevolgd, hem krachtdadig met geweld bij diens jas gegrepen en hem zóó verhinderd om eene zich verwijderende vrouw te volgen en deze bij den officier van gezondheid van de wacht te brengen)	706
Franken, Mr. D. B. A. Militaire rechtspraak in oorlogstijd door —	427
Frankrijk. Officieren van militaire justitie in —	18
—. Een Fransche „köpenickiade”	584

	Blz.
Garnizoenscommandanten. Wijziging ressorten — j ^o . artt. 11 en 12 R.L.	1
—. Strafbevoegdheid van den garnizoenscommandant	359
Gehoorzaamheid. Gehoorzaamheidsplicht tegenover meerderen in burgerkleeding	15
Geschriften. — verboden bij Legerorder 113,	665
Geweer. Onder „geweer” in art. 69 W.v.M.S. valt niet slechts een geweer met langen loop, doch ieder schietwapen, een pistool, revolver of mitrailleur daaronder begrepen	480
Graaff, Mr. H. H. A. de. Nogmaals „politiehulp bij aanhouding van militairen” door —	158
Hulpverlening. — door een militair aan de burgerlijke openbare macht	672
Inkwartieringswet. Art. 41 — laat geen uitzondering toe op art. 11 Motor- en Rijwielreglement voor militaire oefeningen of militaire colonnes	691
Interregionaal recht. — Rechtstoestand Marinepersoneel in Ned.-Indië	335
Klachtzaken. Zie ook bij „Beklag”.	
—. Eigendunkelijk twee klassen samengevoegd onder een dienstplichtig-sergeant, anderen dienst dan volgens het tableau doen houden en gedurende korten tijd bij den dienst gemankeerd. Beklag niet ontvankelijk	24
—. Na reeds herhaaldelijk ter zake te zijn gewaarschuwd, thans wederom zeer onvoldoenden ijver betoond bij het paardenpoetsen. Beklag ongegrond. Klager heeft zonder eenigen redelijken grond zijn beklag gedaan	25
—. Niettegenstaande door den militairen dokter een bijzondere voeding hem was voorgeschreven, toch van het gewone middageten genuttigd. Bovendien zijn strafkamer verontreinigd door in een gootsteen te urineeren en het onderzoek bemoeilijkt door onwaarheid te spreken. Beklag over de straf en over de tweede helft van de strafreden. Vast is komen te staan dat klager in den gootsteen heeft geürineerd. Door dit te ontkennen heeft hij onwaarheid gesproken en hierdoor het onderzoek bemoeilijkt, daar het den strafoplegger aanleiding heeft gegeven meer getuigen te hooren dan anders noodzakelijk was geweest. Beklag ongegrond	27
—. Nadat een nieuwe passagiersregeling was vastgesteld, omgaand zijn commandant daarover te spreken gevraagd en dit verzoek gehandhaafd ondanks het feit dat de chef van het radiostation hem op het ongewenschte van deze indie-	

ning had doen wijzen; daardoor blijk gegeven van onjuiste militaire opvattingen.

In het algemeen beschouwt het H.M.G. de voorhouding van alle verklaringen en stukken aan den klager als een integreerend onderdeel van het beklagproces, zonder welke eene beslissing niet mag worden genomen, doch i.c., nu deze voorhouding in verband met klagers repatriëering een groote vertraging in de afdoening der zaak zou opleveren, terwijl door het achterwege laten van die voorhouding klager niet in zijne verdediging blijkt te zijn benadeeld, acht het Hof niettemin termen aanwezig om tot het nemen der eindbeslissing over te gaan.

Het voorbrengen van verzoeken langs den hiërarchieken weg bij zijn commandant is iederen schepeling uitdrukkelijk toegestaan, derhalve levert de indiening van zulk een verzoek slechts dan een krijgstucltelijk vergriip op indien de inhoud of de wijze van indiening, c.q. de wijze waarop het wordt toegelicht, onbestaanbaar is met de eischen van een goede krijgstuclt.

Het indienen van een verzoek naar aanleiding van een door een meerdere getroffen regeling, onmiddellijk nadat die regeling is bekend gemaakt, ten einde intrekking of wijziging daarvan te verkrijgen, geeft zeer zeker in het algemeen blijk van onjuiste militaire opvattingen; in dit geval bestond tegen zoodanige indiening echter geen bezwaar.

Beklag gegrond. Straf en strafreden vernietigd met last dat de aantekeningen daarvan in het strafregister en in klagers conduiteboekje onleesbaar zullen worden gemaakt .

47

— Bij herhaling zijn meerderen niet het voorgeschreven eerbewijs gebracht. Thans een meerdere gepasseerd, dien hij recht in het gezicht keek, daarna het hoofd afgewend en zonder groeten voorbij gereden, voorgevende dezen meerdere niet gezien te hebben, hoewel het verkeer ter plaatse van geen beteekenis was. Bovendien het onderzoek bemoeilijkt door onwaarheid te spreken.

Ofschoon het niet onbegrijpelijk is, dat de strafoplegger na het door hem gehouden onderzoek, de overtuiging heeft bekomen, dat klager schuldig was aan het hem telastegelegde, is na beklag de stellige indruk verkregen, dat klager niet geheel normaal was en is, gelet op diens psychischen toestand, niet de overtuiging gevestigd, dat het feit waarvoor hij gestraft is, hem kan worden toegerekend.

Beklag gegrond, straf en strafreden vernietigd met last dat zij in klagers straflijst onleesbaar zullen worden gemaakt onder verwijzing naar deze klachtbeschikking . . .

72

— *Ontploffing aan boord Hr. Ms. „K VII”*. 1°. In zijne functie van waarnemend monteur van de wacht en van oudsten monteur aan boord van een onderzeeboot de als zoo-

danig op hem rustende en uit deze laatste functie mede voortvloeiende verplichtingen niet nagekomen, waardoor zoodanige omstandigheden bevorderd werden, dat een zware ontploffing aan boord van Hr. Ms. „K VII” kon plaats hebben; 2°. Bij het onderzoek ingesteld naar aanleiding van de onder 1°. bedoelde ontploffing, de betrekkelijke commissie alsmede zijn oudsten officier voorgelogen.

Causaal verband tusschen klagers plichtsverzuim en de explosie met haar gevolgen staat niet vast, zoodat de in eerste instantie gewijzigde strafreden te dien aanzien ten gunste van klager wijziging behoeft. Wèl staat vast dat de explosie niet zou hebben plaats gehad, althans niet in zoodanig ernstige mate, indien klager niet het schromelijk plichtsverzuim had begaan de ventilatie na te laten.

Het ter zake van dit plichtsverzuim zoowel zijn oudsten officier als de commissie van onderzoek voorliegen, moet bijzonderlijk aan een hoofdonderofficier zeer zwaar worden aangerekend.

Niettegenstaande de wijziging van de strafreden in voor klager gunstigen zin zou het Hof oplegging van de zwaarste krijgstuuchtelijke straf rechtvaardig hebben geoordeeld. De eenigermate verzachtende omstandigheden: dat n.l. aan de leiding aan boord en bijzonderlijk aan de contrôle op de werkzaamheden zeer veel heeft ontbroken en dat klager doorlopend zeer goed is beoordeeld, nopen echter tot een milder oordeel. Beklag gedeeltelijk gegrond. Strafreden verzacht. Straf, verlaging van majoor-monteur tot den stand van matroos 1e klasse (monteursmaat), gewijzigd in de daarna in zwaarte volgende straf van 14 dagen streng arrest met inhouding van soldij, met bepaling dat deze straf *niet* geacht zal worden te zijn ondergaan door de tenuitvoerlegging van de tenietgedane zwaardere straf

199

- 1°. Zich op 30 November 1936 als telegrafist van de wacht op het radiostation Manggerai onnoodig van zijn post be-
geven, zoodat hij niet uitluisteren kon, en in slapende hou-
ding, hangende over het raamkozijn van de radiokamer aan-
getroffen; 2°. Op 29 December 1936 anderhalf uur te laat
gekomen op de wacht op het radiostation Manggarai; 3°. Het
onderzoek ter zake van het feit onder 2°. vertraagd door
voor te geven, dat hij de order om op het Departement der
Marine te komen, niet gehoord heeft, welke verontschuldi-
ging niet kan worden aanvaard.

Beklag ongegrond. De straf „verlaging tot matroos-telegrafist” behoort echter rechtens te luiden: „verlaging tot den stand van matroos met bepaling, dat de verlaging zal gaan tot de klasse van matroos-telegrafist”.

Een militair die een alleszins duidelijke order heeft ontvangen, heeft er voor zorg te dragen, dat hij die order onthoudt.

- Het verweer, dat het tegelijkertijd in behandeling nemen van de drie feiten zou hebben geleid tot een zwaardere straf dan indien klager voor elk dier feiten afzonderlijk zou zijn getraft, gaat i.c. niet op: het sub 1°. vermelde feit is, ook in verband met vroegere soortgelijke vergripen, van zoo ernstigen aard, dat hij alleen reeds hierdoor heeft getoond ongeschikt te zijn voor het bekleeden van den rang van onder-officier. Bijzonderlijk aan een telegrafist moeten hooge eischen van waakzaamheid en plichtsbetrachting worden gesteld. Klager is dus door de gelijktijdige behandeling juist gebaat 206
- Hinderlijk praten tijdens een voordracht door den kapitein-adjutant voor de militairen gehouden over de krijgsgeschiedenis.
- Niettegenstaande klagers ontkenenis is op grond van de zeer positieve en nauwkeurige verklaringen van den strafoplegger (die het vergrijp persoonlijk had waargenomen) eene vergissing in den persoon uitgesloten.
- Beklag ongegrond. Strafreden verduidelijkt 373
- Gehandeld in strijd met art. 19 R.K. en getoond onvoldoende de op hem als secretaris van den commandant rustende verplichtingen te beseffen door zonder toestemming van zijn commandant een bijdrage in te zenden aan het M.R.T., bevattende gedeelten, overgenomen uit, of althans bewerkt naar een door den commandant der zeemacht aan dien commandant gericht geheimen brief.
- Beklag over de omschrijving der strafreden. Deze behoeft eenige wijziging, echter niet strekkende ten gunste van klager. De straf staat in goede verhouding tot den ernst van het gepleegde feit. Beklag ongegrond.
- Plichten van den officier van administratie in zijne functie als secretaris van den commandant 488
- Bij een marsch naar het oefenterrein achtergebleven, voorgevende niet verder te kunnen marcheeren, terwijl een onmiddellijk daarop volgend medisch onderzoek uitwees, dat hij tot het verrichten van alle diensten in staat moet worden geacht.
- Beklag ongegrond, met handhaving van straf en strafreden.
- Met overneming van de, in eerste instantie genomen beschikking, verklaart het H.M.G., onder bevestiging van die beschikking, het beklag ongegrond.
- Klager heeft zich geenszins voldoende moeite gegeven om den marsch mede te maken, waar hij reeds zeer spoedig na aanvang van den marsch is uitgevallen en hij heeft ook overigens bij voortduring zijn meerderen aanleiding tot misnoegen over zijn wijze van dienen gegeven 491
- Blijk gegeven ongeschikt te zijn om gezag te voeren en

overwegende schade toegebracht aan de waardigheid van zijn rang, door te stoeien en handtastelijk te worden met minderen, hun geld te geven, wanneer er hem om werd gevraagd en den avond met hen door te brengen, waarbij hij de verschillende onkosten betaalde, hen aan te moedigen met hem te zwemmen en tochtjes op zijn motorrijwiel te maken, hen op zijn kamer in de stad uit te noodigen, waaruit eene verhouding ontstond, onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. (Na beklag.)

Het in de oorspronkelijke strafreden voorkomende gedeelte, luidende „hun geld aan te bieden” is niet overtuigend komen vast te staan. Beklag gedeeltelijk gegrond, met bepaling dat — tenzij de gestrafte de eindbeslissing van het H.M.G. inroept — de gewijzigde strafreden, in plaats van de oorspronkelijke — welke onleesbaar moet worden gemaakt — in klagers strafboek zal worden ingeschreven. Straf (verlaging van wachtmeester tot den stand van huzaar 2de klasse) echter gehandhaafd. Een te gemeenzame omgang met minderen, voortdurend en met verschillende minderen, bewijst onmiskenbaar, dat een beroepsonderofficier blijk geeft niet te beseffen welke plaats hij in de militaire hiërarchie inneemt en hij moet daarom ongeschikt worden geacht den rang van wachtmeester te bekleeden.

Het H.M.G., zich geheel vereenigende met de beschouwingen voorkomende in de in eerste instantie genomen beschikking en deze overnemende, alsmede met de daarop gegeven beslissing, verklaart het beklag, met bevestiging van die beschikking, ongegrond 494

— Ingedeeld zijnde bij een zwemploeg, zich tijdens den terugmarsch hinderlijk gedragen, door in de houding marcheerende te lachen en niet in den pas te loopen; zich op laatlunkende wijze uitgelaten over de dienstplichtige onderofficieren, door uit te roepen: „Wat een kader!”

Beklag ongegrond. Strafreden, waarover alléén beklag, gehandhaafd. (In zoover bevestigd door het H.M.G., tevens overwegende dat klager terecht is gestraft en de straf niet te zwaar is.)

Klager is bovendien gestraft met 2 dagen streng arrest wegens: „gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid beklag te doen over een hem opgelegde krijgstuchtelijke straf, terwijl, zooals uit ter zake gehouden onderzoek is gebleken, klager begrepen moet hebben, dat er voor hem geen enkele redelijke grond voor beklag aanwezig was”, met bepaling dat deze straf en strafreden in klagers straflijst zullen worden ingeschreven doch de uitvoering van die straf zal worden opgeschort tot klager heeft beslist of hij al dan niet de eindbeslissing van het H.M.G. wenscht in te roepen en zoo hij dit wenscht, tot na ontvangst van 's Hofs eindbeslissing . . . 498

- „Schriftelijke berisping” opgelegd aan een reserve-kapitein wegens: Bij den dienst van den 20en Augustus 1937 gemankeerd en als reden van mankeeren opgegeven dat de officier van gezondheid 2e klasse Z., die hem op 19 Augustus 1937 bezocht, hem 2 dagen vrij van dienst had gegeven, hetgeen door dien officier van gezondheid werd ontkend.

Met overneming van de feiten en omstandigheden vermeld in de in eerste instantie genomen beschikking het beklag ongegrond verklaard

611

- Bij het appèl voor een avondoefening door een collega aan zijn sectiecommandant doen melden, dat hij ziek was en zich niet in staat gevoelde om aan de oefening deel te nemen, terwijl volgens verklaring van den behandelenden officier van gezondheid is komen vast te staan, dat de bij hem gevonden afwijkingen van geen beteekenis waren, ten minste niet van dien aard, dat zij een achterblijven van de oefening rechtvaardigden.

Met overneming van de feiten en omstandigheden vermeld in de in eerste instantie genomen beschikking, deze bevestigd met uitzondering van de strafreden, waarin de, echter niet ten gunste van klager strekkende, wijziging is aangebracht, dat daarin zijn vervallen de woorden „en aldus gepoogd, zich aan den dienst te onttrekken”, zijnde die poging niet aanwezig geweest. Beklag ongegrond

612

- Onordelijk gedrag aan den wal.

Het H.M.G. heeft niet de overtuiging dat klager zich aan het feit van „dronkenschap” heeft schuldig gemaakt — zooals in de oorspronkelijke strafreden was vermeld —, al is blijkbaar de door hem gebruikte alcoholhoudende drank ook de oorzaak van zijn onordelijk gedrag geweest.

Beklag gedeeltelijk gegrond. Strafreden gewijzigd en de straf verminderd van 5 dagen streng arrest tot 4 dagen licht arrest, welke straf geacht wordt te zijn toegepast door het ondergaan van de straf waarover beklag, en met last dat de gewijzigde straf en strafreden in het conduiteboekje en in het strafregister zullen worden ingeschreven in stede van die waarover beklag

686

- Verlaging van een marinier 1e klasse tot marinier 3e klasse (ongeveer 15 uur te laat onder den invloed van drank van passagieren aan boord teruggekeerd, na door een korporaal slapende langs den weg aangetroffen te zijn).

Nergens is geregeld, dat de straf van verlaging niet zou mogen worden opgelegd, indien niet tevoren de betrokkene is gewaarschuwd dat bij herhaling die straf zal worden toegepast. Bovendien is klager i.c. bij een vroeger soortgelijk vergrijp ernstig gewaarschuwd, waaruit hij blijkt geen leering te hebben getrokken.

Klagers misdragingen in verband met die bij vroegere ge-

	Blz.
legenheden zijn van dien aard dat hij in den stand van marinier 1e klasse, waarvan een voorbeeld voor de jongere schepelingen moet uitgaan, niet kan worden gehandhaafd.	
Beklag ongegrond	711
Kleinenhammans, Mr. A. W. Benoemd tot president-plaatsvervanger van den Krijgsraad te 's-Hertogenbosch	421
Krijgstucht. Tuchthandhaving en militair-rechterlijke organisatie te velde. Overzicht van de rede, gehouden door Z.E. luitenant-generaal P. J. van Munnekrede voor de M.R.V.	79
— Reglement betreffende de — is een algemeene maatregel van bestuur	581
Krijgstuchtelijke afdoening. Verwijzing naar den Krijgsraad of —? Rede gehouden door Mr. D. B. A. Franken voor de M.R.V.	83
Listige kunstgreep. Zie bij „Onttrekken”	459, 462
Luchtvaartwet. Het de luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord of in gevaar gebracht.	
Straf <i>f</i> 20 boete. In hooger beroep vrijspraak	29
— De luchtvaart uitoefenen op zoodanige wijze dat de openbare orde of veiligheid wordt verstoord en in gevaar gebracht (bij het inhalen van een ander vliegtuig onder dat andere vliegtuig doorduiken en daarna op zeer korten afstand vóór dat andere vliegtuig het door hem, als gezagvoerder, bestuurde vliegtuig optrekken, waardoor zeer groot gevaar voor een botsing tusschen de beide vliegtuigen ontstond)	617
Marx, Mr. A. J. Enkele opmerkingen in zake den Militairen Rechter en de Administratie door —	445
Mededaderschap. Zie bij „Diefstal”	448
Meerdere. Zie bij „Opzettelijke ongehoorzaamheid”	367, 379
— De begrippen „militair” en „meerdere” door Mr. R. J. Brunner	587
Militair. Het feit (verduistering) werd gepleegd omstreeks drie uur in den nacht van 29 op 30 April, terwijl beklaagdes vrijwillig dienstverband op 30 April 1937 was geëindigd. Hij is nu te begrijpen onder „militairen”, bedoeld in art. 63, 2°. W.v.M.S., omdat hij als gewezen militair tot militairen dienst gebruikt werd, n.l. als onderofficier van de wacht aan boord van een oorlogsvaartuig, denzelfden militairen dienst als waartoe zijn vrijwillig dienstverband hem te voren verplichtte	387
— De begrippen „militair” en „meerdere” door Mr. R. J. Brunner	587
Militair oproer. Volgens de letter van de wet zou het feit (zie bij „Openlijk”) ook gebracht kunnen worden onder art. 124 W.v.M.S. De Krijgsraad is echter van oordeel dat voor de	

- toepasselijkheid van dat artikel, ook al staat dit niet met zoovele woorden daarin uitgedrukt, de feitelijkheid tegen een *meerdere* moet zijn gepleegd, hetgeen i.c. niet het geval is. Dat vereischte blijkt uit het opschrift van den titel waarvan art. 124 deel uitmaakt, n.l. „Misdrifven tegen de ondergeschiktheid”, aan welk kenmerk dan ook alle andere in dien titel opgenomen misdrijven voldoen. Ook uit de geschiedenis van het artikel blijkt niet, dat de wetgever hier dien eisch zou hebben losgelaten. De Krijgsraad neemt dan ook aan dat de in een vroeger ontwerp wel voorkomende woorden „tegen een meerdere” onbedoeld uit het artikel zijn weggevallen, welke meening versterkt wordt door de qualificatie „militair oproer”, daar het niet is aan te nemen dat de wetgever bij verandering van beginsel, waardoor tal van gevallen — gelijk ook het onderhavige — onder het artikel zouden worden begrepen, waarbij elke gedachte aan „militair oproer” absurd is, deze qualificatie, geheel tegen het normale spraakgebruik in, zou hebben gehandhaafd 698
- Militaire rechtspraak.** — in oorlogstijd 2, 427, 438, 519
- Korte mededeelingen uit de rechtspraak van den Zeekrijgsraad te Willemsoord. (Huisvredebreuk door „afloeder”; toerekeningsvatbaarheid.) (Verband tusschen vonnis en administratief-rechtelijke maatregelen) 216
- (Diefstal. Jeugdgevangenis?) 720
- Enkele gegevens betreffende den Zeekrijgsraad te Willemsoord. (Voorlichtingsrapporten. Raadslieden) 652
- Militair-rechtelijke organisatie.** Tucht-handhaving en — te velde. Overzicht van de rede van Z.E. den luitenant-generaal P. J. van Munnekrede voor de M.R.V. 79
- Militair-rechtelijke vereeniging.** Tucht-handhaving en militair-rechterlijke organisatie te velde.
- Overzicht van de rede, gehouden door Z.E. luitenant-generaal P. J. van Munnekrede op 8 April 1937 te 's-Gravenhage voor de M.R.V. 79
- Verwijzing naar den Krijgsraad of krijgstuhtelijke afdoening?
- Rede, gehouden door Mr. D. B. A. Franken op 16 April 1937 te Ede voor de M.R.V. 83
- Samenwerking van juristen en militaire medici op volkenrechtelijk gebied. Korte inhoud van een tweetal boekwerken, door den Directeur van het „Office International de Documentation de Médecine Militaire” aangeboden aan de M.R.V., door Mr. J. C. van Heuven 105
- Strafuitsluitingsgronden in het militaire straf- en tucht-recht. Praeadvies van Mrs. H. H. A. de Graaff en P. J. A. Clavareau 232
- Verslag van de tweede jaarvergadering (Lezing van den Belgischen auditeur-generaal Dr. Ch. Gielen: „Herinnerin-

	Blz.
gen van een krijgsauditeur ten velde". — Beraadslagingen naar aanleiding van bovengenoemde praeadviezen)	515
Militair tuchtrecht. Tweede druk van het boekwerk „De practijk van het militaire tuchtrecht”	331
Mishandeling. — (toebrengen van eenige slagen of stompen tegen het hoofd), gepleegd door een hoofdofficier der Maréchaussée.	
Het telastegelegde, alsmede beklaagdes schuld daaraan bewezen verklaard en gequalificeerd als mishandeling.	
Het feit werd echter geboden door de noodzakelijke verdediging van beklaagdes lijf tegen oogenblikkelijke wederrechtelijke aanranding; beklaagdes beroep op noodweer aanvaard en hij op grond van dien strafuitsluitingsgrond niet strafbaar verklaard. Vrijspraak	683
Motor- en Rijwielwet. Het als bestuurder van een rijwiel van richting veranderen zonder tijdig een teeken te hebben gegeven.	
Het telastegelegde en bewezene is niet strafbaar, nu het gold een onvermijdelijke wijziging van de rijrichting in verband met een kromming in den weg, welke wijziging niet voor eene verandering van richting wordt gehouden. (Art. 4. 3e lid Motor- en Rijwielreglement.)	
Vrijspraak, met vernietiging van het veroordeelend vonnis van den Krijgsraad	614
— Als bestuurder van een rijwiel daarmede rijden over een weg die voor het verkeer met rijwielen is gesloten verklaard.	
Beklaagdes beroep op art. 41 Inkwartieringswet, dat hij n.l. als commandant van een colonne wielrijders bevoegd was van dien weg gebruik te maken, verworpen, vermits de bepaling van dit artikel 41 ten deze niet toepasselijk is en art. 11 Motor- en Rijwielreglement geen uitzondering toelaat voor militaire oefeningen of militaire colonnes	691
Nationale feestdagen. Terechzittingen op —	582
Nederlandsch-Indië. Algemeene order voor het Kon. Ned.-Indisch leger. Verzameling van bepalingen, toelichtingen en wenken betreffende de militaire Straf- en Tucht wetten en de Militaire Rechtspleging	114
— Rechtstoestand Marinepersoneel in —	335
Noodweer. Zie bij „Mishandeling”	683
— Van wederrechtelijke aanranding van beklaagde of van de betrokken vrouw (zie bij „Feitelijke insubordinatie”) is geen sprake. Beroep op noodweer dus eveneens ongegrond	706
Ongeoorloofde afwezigheid. Opzettelijke — in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen	32
— De in de eerste plaats te laste gelegde opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid (tot schuldigverklaring waaraan de	

- fiscaal had geconcludeerd) en de in de tweede plaats te laste gelegde culpose ongeoorloofde afwezigheid niet bewezen verklaard. In het midden gelaten of inderdaad het voor art. 97 W.v.M.S. gevorderde opzet van zelf omvat de schuld voor art. 96 vereischt, in elk geval moet evengoed voor het bestaan van schuld als van opzet vaststaan dat deze gedurende den ganschen tijd noodig voor de voltooiing van het delict, dus i.c. ten minste één dag aanwezig moet zijn geweest. Een aanvankelijk opzettelijk of schuldig handelen bij het begin van uitvoering bij de hier bedoelde delicten is niet voldoende om daardoor alleen een schuldverband aan te nemen ten opzichte van het geheele voltooide delict 189
- Opzettelijke — in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen, gepleegd door twee of meer personen tengevolge van samenspanning (na een daartoe gemaakte afspraak op 23 Februari achtergebleven van passagieren en zich resp. op 2 en 1 Maart weder vrijwillig teruggemeld). 470
- 1o. Aan zijn schuld te wijten —, in tijd van vrede, waardoor hij een reis, waartoe het bevel hem bekend was, van een plaats buiten het Rijk in Europa, geheel heeft verzuimd; 2o. Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede voor den duur van ten minste één dag en niet langer dan dertig dagen (beklaagde was in den morgen van 18 October ten 6.30 uur culpoos (door verslapen) achtergebleven van permissie, waardoor hij de reis van zijn schip dat ten 8.30 uur naar zee vertrok, heeft verzuimd; toen hij dit vertrek wel vermoedde, is hij, zonder zich zekerheid te verschaffen, verder opzettelijk afwezig gebleven tot 22 October).
- Het telastegelegde en bewezene valt zoowel onder art. 96, 2o. als onder art. 97, 1o. W.v.M.S. De Krr. heeft echter nagelaten de opzettelijke afwezigheid in de qualificatie op te nemen. Het H.M.G. herstelt dit verzuim.
- Op het oogenblik dat beklaagde opzettelijk verzuimde om zich op 18 October, zooals zijn plicht was, in de Marinekazerne aan te melden en daardoor zich willens en wetens aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrok, ging de aanvankelijk bij hem bestaande schuld over in opzet 714
- Ontslag.** Opzettelijke ongeoorloofde afwezigheid in tijd van vrede, van den duur van ten minste één dag en van niet langer dan dertig dagen.
- Breed gemotiveerd concludeert de fiscaal dat deze beklaagde uit den militairen dienst behoort te worden ontslagen. Op de in het vonnis daartegen aangevoerde gronden vindt de Krijgsraad daarvoor echter geen reden. In appèl legt het H.M.G., met bevestiging overigens van het vonnis, de bijkomende straf van ontslag wèl op 32

	Blz.
— Zie bij „Voorwaardelijke veroordeeling”	37
— 1o. Diefstal driemaal gepleegd; 2o. Verduistering tweemaal gepleegd.	
De Krijgsraad veroordeelt tot 10 maanden gevangenisstraf met ontslag zonder ontzetting.	
H.M.G.: Beklaagde heeft zich in ongeveer een half jaar tot vijfmaal toe schuldig gemaakt aan ernstige vermogensdelicten en bovendien bij het plegen van de meeste daarvan op ergerlijke wijze het vertrouwen geschonden dat de schepelingen van een oorlogsschip in elkaar behooren te kunnen stellen. Geen enkel ander motief dan dat hij zich ten koste van anderen luxe-artikelen wenschte te verschaffen.	
De opgelegde hoofdstraf verzwaard tot één jaar en beklagde tevens onwaardig geacht te eeniger tijd wederom bij de gewapende macht te worden ingelijfd. Ontslag met ontzetting	43
— Ontslag, echter niet met ontzetting, nu op grond van de door beklagde betoonde ongeschiktheid op zijn behoud in het Leger geen prijs meer kan worden gesteld. (Desertie, oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken, daarbij tevens zijn post als kamerwacht eigen-dunkelijk verlaten)	66
— Desertie in tijd van vrede (oogmerk om zich voorgoed aan zijne dienstverplichtingen te onttrekken).	
Strafmotiveering: Samenloop met het misdrijf van zee-roof. Verwijdering naar het buitenland. Een hoogst nerveuse en onevenwichtige persoonlijkheid, die niet door misdadigen aanleg, doch door een bijzonder sterken, als pathologisch aan te merken lust tot avontuur tot zijn misdrijf is gekomen. Jeugdige leeftijd. Getoond berouw. Voor zeeroof reeds gestraft met één jaar gevangenisstraf.	
Beklaagde ter zake van het door hem gepleegde feit ongeschikt om in den militairen dienst te blijven. Ontslag zonder ontzetting	213
— De Militaire rechter en de Administratie door Dr. Mr. J. A. E. Buiskool	351
— Enkele opmerkingen in zake den Militairen Rechter en de Administratie door Mr. A. J. Marx	445
— Ontucht met zijn minderjarig dochtertje. Ontslag zonder ontzetting	381
— Beklaagde ter zake van de gepleegde feiten ongeschikt geacht om in den militairen dienst te blijven, doch, in aanmerking genomen zijn diensttijd van meer dan 19 jaren en zijn zeer goed strafregister, zonder ontzetting	391
— Uitvoerige motiveering waarom i.c. oplegging van de bijkomende straf van ontslag — waartoe de A.-F. had geconcludeerd — niet is geschied. Forceeren van die straf door het plegen van een misdrijf. Invloed van den wensch van een	

	Blz.
beklaagde om te worden ontslagen. Uitsluitend de eventuele ongeschiktheid of onwaardigheid naar aanleiding van het door beklaagde gepleegde feit in verband met zijn persoonlijkheid, is doorslaggevend en niet de vraag of ontslag al dan niet met beklaagde's wenschen overeenkomt. Overigens is een algemeene regel hier niet te geven	408
— Opz. ongeoorloofde afwezigheid door 2 personen tengevolge van samenspanning. Ontslag zonder ontzetting . .	470
— Grove belediging van Prinses Juliana. Ontslag met ontzetting	632
— Diefstal ten nadeele van twee medeschepelingen aan boord. Ontslag	720
Onttrekken. Poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken (voorwenden van onvoldoende gezichtsscherpte na de keuring als dienstplichtige) 459,	462
Ontucht. Als ouder — plegen met een aan zijn zorg toevertrouwde minderjarige, meermalen gepleegd, alle deze feiten als ééne voortgezette handeling beschouwd (als vader gedurende een drietal jaren herhaaldelijk ontucht plegen met zijn dochtertje van 10 tot 13 jaren). Art. 249 (oud) W.v.S. . .	381
Ontwapening. Centraal Comité tot waarschuwing tegen eenzijdige —. Jaarverslag 1936	16
Openbaar. Waar de beledigende woorden gesproken zijn op een zaal van de marinekazerne te den Helder, in tegenwoordigheid van anderen, moet worden aangenomen dat de belediging in het openbaar heeft plaats gehad	183
— Krijgsraad: De beledigende woorden zijn geuit ten aanhoore van anderen, dus in het openbaar. H.M.G.: Nu beklaagde de beledigende uitdrukkingen heeft gebezigd in de waschzaal van een militaire inrichting en ten aanhoore van verschillende zeemiliciens-matrozen, zoodat hij in dien militairen kring sprak tot het ter plaatse aanwezige publiek, geschiedde het spreken der beledigende woorden i.c. in het openbaar	632
— Zie ook bij „Opruiing”	723
Openlijk met vereenigde krachten geweld plegen tegen personen (een zevental militairen zijn in den nacht ± 12 uur op den openbaren weg bij het vliegveld „de Mok” bijeen geschoold met het oogmerk om tezamen een ander militair op te wachten en een pak slaag te geven, en hebben, toen die ander genaderd was, hem daar gezamenlijk aangevallen, terwijl een vijftal hunner hem hebben geslagen of gestompt, zoodat hij een neuskneuzing en een lipverwonding bekwam). Dit feit valt onder art. 141 W.v.S. Nu het feit op den openbaren weg is gepleegd op een tijdstip dat daar nog verkeer, althans van militairen, pleegt plaats te hebben, krijgt de daad het karakter van verstoring der openbare orde, vol-	

- doende om aan te nemen dat i.c. openlijk geweld plegen heeft plaats gehad. Alle beklagden moeten als daders van het misdrijf worden aangemerkt waarbij het onverschillig is, dat één hunner den aangevallene niet heeft geslagen. Het kenmerkende van art. 141 is juist gelegen in het „met vereenigde krachten” geweld plegen, zoodat niet noodig is dat dit geweld plegen plaats vindt door gelijke of gelijksoortige handelingen van alle deelnemers, doch voldoende is, dat allen in bewuste samenwerking handelingen verrichten die tezamen leiden tot het plegen van geweld 698
- Oproeping.** — van dienstplichtigen na de laatste herhalings-oefening 360
- Opruiing.** — bij geschrifte. Het artikel „doen opnemen”. In het openbaar. Opgeruid „tot” eenig feit.
De omstandigheden, dat de redactie in volledige vrijheid heeft beslist en iedere aandrang van req. is achterwege gebleven, beletten geenszins, dat hier sprake is van *doen opnemen*. Immers hij, die een door hem gesteld artikel ter publicatie inzendt, doet dit in het tijdschrift, waarin het wordt geplaatst opnemen, waarbij aan een doen plegen in den zin van art. 47, 1°. Sr. niet valt te denken.
Req. heeft zich, als dader van het door middel van het in vele exemplaren in Nederland verschijnend en verspreid nummer van het voormelde tijdschrift gepleegde feit, tot het publiek gewend en aldus *in het openbaar*, in den zin van art. 131 Sr. gehandeld.
De Rechter heeft den passus in de t.l.l.: „de vordering krachtens de wet hem gedaan”, aldus gelezen, dat met dat „hem” niet een bepaalde persoon is aangeduid, een lezing die met de woorden allerminst onvereinigbaar is.
Art. 131 Sr., strafbaar stellende het opruien tot eenig strafbaar feit, stelt niet den eisch dat de opruiing eenig gevolg heeft.
Genoemd artikel geeft evenmin steun voor de bewering, dat het geen toepassing had mogen vinden, omdat niet vaststaat, dat bij req. de wetenschap bestond, dat het feit, waartoe is opgeruid, een strafbaar feit is 723
- Opzettelijke ongehoorzaamheid.** — Zie ook bij „Strafuitsluitingsgronden” 272 vlgg., 536 vlgg.
- , waarbij de schuldige opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid heeft gewezen (bij herhaling weigeren te gehoorzamen aan het bevel van een meerdere die zich met klager onderhield, om de handen uit zijn zakken te halen). De meerdere had beklagde op zijne strafbaarheid gewezen met de woorden: „Weet je dat je je aan een zeer ernstig strafbaar feit schuldig maakt?” 180
- (weigeren en nalaten te voldoen aan de order om een

mede te voeren munitiekist op te nemen, gegeven door een marinier 1e klasse die, na gehouden schietoefeningen door den sergeant der mariniers-baancommandant was aangewezen voor het geleiden van een troep schepelingen, onder wie de beklaagde, van de schietbaan terug naar de kazerne.

- Beklaagde stond wat betreft de hem door den genoemden marinier gegeven order onder diens bevelen, zijnde deze door den sergeant met medeweten van beklaagde aangewezen als geleider van den troep, terwijl de gegeven order zonder twijfel noodzakelijk was voor de uitvoering van den aan dien geleider opgedragen dienst, zoodat met betrekking tot deze order de verhouding van „meerdere tot mindere krachten beschikking van het bevoegd gezag” (i.c. van den sergeant der mariniers) ingevolge het bepaalde bij art. 67, 3°. W.v.M.S. heeft bestaan. (Anders Zeekrijgsraad Willemsoord) 367
- 1°. —; 2°. Feitelijke insubordinatie, beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende (nalaten te gehoorzamen aan den last van een dienstplichtig soldaat, dienstdoend korporaal van de week, om voor den middagmaaltijd zijn muts af te zetten en daarna dien meerdere met de vuist in het aangezicht slaan, zoodat hij bloedend verwond en pijnlijk aangedaan werd) 379
- —, tweemaal gepleegd (nalaten te gehoorzamen aan het hem, achtereenvolgens door verschillende meerderen gegeven bevel om zijn naam en stamboeknummer op te geven).
- — (weigeren althans nalaten te gehoorzamen aan het bevel om naam en stamboeknummer op te geven van een of meer andere schepelingen in zijn gezelschap vertoevende en van wie de meerdere rapport wilde maken) 396
- Een militair heeft ook een hem onbekenden niet in uniform gekleeden meerdere, die zich als zoodanig aan hem bekend maakt of van wien hij hoort dat hij zich in zijn tegenwoordigheid aan anderen bekend maakt, onvoorwaardelijk als zijn meerdere te beschouwen, tenzij hij door de wijze waarop of de omstandigheden waaronder zulks geschiedt, gegronde reden heeft om aan te nemen, dat die bekendmaking berust op onjuiste feiten. In dit laatste geval is de militair die weigert zich tegenover een als burger gekleed persoon als tegenover een meerdere te gedragen, niet strafbaar, zelfs al zou achteraf blijken dat die persoon inderdaad zijn militaire meerdere was. I.c. hebben beklaagden begrepen, dat zij tegenover meerderen stonden. Bekendmaking aan een beklaagde persoonlijk is niet altijd noodig.
- Een duidelijke en in militaire termen door een meerdere aan een mindere gestelde vraag ter zake van een dienstaan gelegenheid („Zeg matroos, hoe is de naam van dien matroos?”, wijzende op een derde) houdt in een dienstbevel om het gevraagde te beantwoorden 396

- . — gepleegd door twee of meer personen gezamenlijk (weigeren, door vier onderofficieren te zamen in vereniging om te gehoorzamen aan het bevel om hun namen op te geven, hun gegeven door een (in burger gekleeden) meerdere, aangezien hij hen verdacht zich op den openbaren weg onordelijk te gedragen) 466
- . —, meermalen gepleegd, ééne voortgezette handeling uitmakende (weigeren te gehoorzamen aan de drie hem door een meerdere — die in burgerkleeding was — achtereenvolgens gegeven bevelen om den kraag van zijn uniformjas te sluiten, vervolgens om het koffiehuis te verlaten en zich naar de kazerne te begeven) 688
- . — (weigeren om zijn naam op te geven); als militair opzettelijk een meerdere in zijne tegenwoordigheid mondeling met eenig kwaad bedreigen („Je hebt toch het lef niet om van mij rapport te maken, maar als je het doet, ontmoet ik jullie later nog wel eens”), beide feiten ééne voortgezette handeling uitmakende 694
- . — (terwijl hem als patient in het marinehospitaal „bedrust” was aangezegd, zijn bed verlaten en den dag doorgebracht in de voorlighal van het hospitaal) 706
- Organisatieverbod.** — bij Defensie 666
- Overmacht.** Het als verweer tegen het telastegelegde op overmacht gedane beroep faalt reeds hierom, omdat beklagde zich zelf in de moeilijke positie waarop hij een beroep doet, heeft gebracht en onder deze omstandigheid een beroep op overmacht als rechtvaardigingsgrond nimmer kan worden erkend. Zie bij „Feitelijke insubordinatie” 706
- Politiehulp.** Nogmaals „— bij aanhouding van militairen” door Mr. H. H. A. de Graaff 158
- Politiek.** Militairen en de — 666
- Prijsvraag.** — Legatum Visserianum (betreffende een internationale politie-luchtmacht) 423
- Rechtskennis.** Rechtsgeleerde studie bij de Landmacht 583
- Rechtspleging.** — bij de landmacht. (Wijziging ressorten garnizoenscommandanten j^o. artt. 11 en 12 R.L.) 1
- Samenloop.** Eéndaadsche — .
De feiten vallen zoowel onder art. 87, lid 1, 1°. j^o. lid 2 j^o. art. 88, lid 1, 1°. j^o. 4°. j^o. lid 2 W.v.M.S. (Indisch) als onder art. 118, lid 1 j^o. lid 5, weshalve ingevolge art. 63, 1e lid W.v.S. (Indisch) de strafbepaling moet worden toegepast waarbij de zwaarste hoofdstraf is gesteld 66
- Samenspanning.** — tot ongeoorloofde afwezigheid. Zie bij „Ongeoorloofde afwezigheid” 470
- Schildwacht.** Als — eene als zoodanig op hem rustende ver-

plichting niet nakomen (met geweer gewapend, door voortdurend maken van rondes over het terrein ter bewaking van het vliegekamp, op post gesteld, op een kist in een keet gaan zitten en ingeslapen).

Beklaagdes verweer door een duizeligheid te zijn overvalen, na een ingesteld geneeskundig onderzoek, uitvoerig gemotiveerd, verworpen. Maar zelfs, al ware hij inderdaad duizelig geworden, dan zou dit hem i.e. nog volstrekt niet disculpeeren, nu op die duizeligheid niet een onmiddellijk verlies van bewustzijn is gevolgd

474

- Als — eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (gewapend met een pistool in een holster op post of uitkijk gesteld ter bewaking van een vliegekampfront, aldaar staande ingedommeld).

Beteekenis van „op post of uitkijk is gesteld”. Het is van geenerlei belang op welke wijze de man zich naar zijn post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend. Strekking van art. 69 W.v.M.S. De militair wetende dat hij krachtens bevel van een daartoe bevoegden meerdere de functie van schildwacht moet uitoefenen en zijn post daartoe heeft betrokken, kan zich nimmer beroepen op de omstandigheid, dat aan de elementen van uiterlijke kenbaarheid zijner hoedanigheid niet of niet ten volle is voldaan, dat hij geen schildwacht zou zijn.

Onder „geweer” in art. 69 valt niet slechts een geweer met langen loop, doch ieder schietwapen, een pistool, revolver of mitrailleur daaronder begrepen

480

- Als — eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (op post in slaap gevallen).

De Krijgsraad acht het telastegelegde bewezen, verklaart beklagde daaraan schuldig en kwalificeert het feit als boven vermeld, doch verstaat dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en verwijst haar naar den comm. officier.

Het H.M.G., van oordeel dat het feit geenszins van lichten aard is, vernietigt deze verwijzing, met bevestiging overigens van het vonnis, en veroordeelt tot 3 weken gevangenisstraf.

Onder „op post of uitkijk is gesteld” in art. 69 W.v.M.S. is niets anders te verstaan dan dat de schildwacht krachtens bevel van een meerdere met de functie van schildwacht is belast en zijn post heeft betrokken; het is daarbij van geenerlei belang op welke wijze hij zich naar dien post heeft begeven en wanneer hij zich heeft gewapend.

Eischen, welke de gewichtige functie van schildwacht stelt **Schuld.** Het aan zijn — den dood van een ander te wijten hebben (met doodlijk gevolg omverrijden van een inlandsche vrouw door een officier-autobestuurder).

636

De enkele omstandigheid, dat beklaagde als bestuurder van een motorrijtuig zijn rit voortzette, terwijl hij voelde dat zijne geschiktheid om een zoodanig voertuig te besturen, verminderde, levert een schuldelement van zeer ernstig karakter op en doet hem ten volle strafrechtelijk aansprakelijk zijn voor alle gevolgen daarvan. Straf twee maanden hechtenis

52

Doodelijk ongeval met 6 cm. veldkanon. Het aan zijne schuld den dood van een ander te wijten hebben, gepleegd in de oefening van eenig ambt. Als wachtmeester tijdens eene oefening, waarbij hij belast was met het commando over een, met een losse patroon geladen, 6 cm. veldkanon, schertsenderwijze, aan het aftrektouw van het stuk getrokken, toen een passerend militair zich vóór en bij den mond van het kanon bevond en de veiligheidspal zoodanig stond dat een schot kon afgaan, terwijl beklaagde onvoldoende bekend was met de inrichting en bediening van het stuk, met het gevolg dat een schot daaruit is afgegaan, waardoor die militair doodelijk is getroffen

174

— Het aan zijn schuld te wijten hebben, dat een ander zwaar lichamelijk letsel bekomt (roekeloze aanrijding van een voetganger door een automobilist).

De primair ten laste gelegde schuld aan aanrijding met *doodelijk* gevolg is niet bewezen, nu de deskundigen tot de conclusie zijn gekomen dat de dood te wijten is aan verbloeding, maar dokter Hulst in zijn rapport constateert, dat de verbloeding is tot stand gekomen bij het verwijderen van een of twee beensplinters, welke gedrongen zijn in de bovenste overlangsche bloedleider van het harde hersenvlies, terwijl hij in het onzekere laat of de verbloeding bij en na het verwijderen van de beensplinters had kunnen voorkomen worden

451

— Het aan zijne schuld den dood van een ander te wijten hebben (spelenderwijze in het zwembad een ander die de zwemkunst niet voldoende machtig was, een duw geven, zodat hij in het diepe bassin is gevallen en verdronken).

Voorwaardelijk één maand hechtenis, proeftijd één jaar. In hooger beroep vrijspraak, nu niet overtuigend is gebleken, dat beklaagde hoogst roekeloos en onvoorzichtig heeft gehandeld en hem schuld in strafrechtelijken zin is te wijten

619

— Het aan zijn schuld te wijten hebben dat een ander zoodanig lichamelijk letsel bekomt waaruit tijdelijke verhindering in de uitoefening der beroepsbezigheden ontstaat (aanrijding van een inlandsche vrouw door een officier met een motorrijtuig).

Na gebruik van de door hem opgegeven hoeveelheid alcohol, waarvan hij noodwendig den invloed moet hebben onder-

	Blz.
vonden, had beklagde niet zelf een motorrijtuig moeten be- sturen	648
— Schuld overgaande in opzet bij ongeoorloofde afwezigheid	714
Strafbevoegdheid. Was de krijgstuhtelijke — aanwezig?	
Ja. (Straf opgelegd door een onderluitenant commandant van den kleinen staf van een bataljon infanterie in Ned.- Indië)	16
— — (Afdeelingsschool van de Luchtvaartafdeeling)	114
— — (School voor reserve-officieren der genie)	331
— — van den garnizoenscommandant	359
— — van onderofficieren-detachementscommandant	671
— — van een commandant van een verband van schepen door J. M. Tinga	673
Straflijsten. Invulling van —	359
Strafreden. Omschrijving van de — („onder verzachtende omstandigheden”)	362
Straftoemeting. Zie ook bij „Ontslag”, bij „Verlaging” bij „Voorwaardelijke veroordeeling” en bij „Toerekeningsvat- baarheid”.	
— Uitvoerige motiveering van de strafmate	396
— Het H.M.G. zou een belangrijk zwaardere straf hebben opgelegd, ware het niet, dat slechts beklagde in appèl is gekomen, zoodat strafverzwaring krachtens de wet is uit- gesloten	477
— Waar de veroordeelde niet heeft geappelleerd en het hoo- ger beroep door den fiskaal beperkt is gehouden tot het doen beslissen van enkele rechtsvragen, wordt art. 77a P.I. toe- gepast	480
— Grove belediging van Prinses Juliana. Motiveering van de noodzakelijkheid eener zware straf: één jaar gevangenis- straf met ontslag met ontzetting: in hooger beroep de hoofd- straf teruggebracht tot 9 maanden met aftrek van de voor- loopige hechtenis (3 maanden)	632
— Zie ook bij „Schildwacht”	636
— De Krr. verklaart het telastegelegde bewezen, qualificeert het als verduistering doch verstaat dat de zaak buiten straf- rechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan en verwijst haar naar den comm. officier.	
Anders H.M.G.: Het feit is te ernstig dan dat het krijgs- tuhtelijk zou kunnen worden afgedaan, terwijl een voor- waardelijke veroordeeling (door den fiskaal gevorderd) waar- aan — nu daartoe geen aanleiding bestaat — geen bijzondere voorwaarde is verbonden, weinig nuttig effect zal hebben. Een gevoelige geldboete verdient de voorkeur.	
Het vonnis wat betreft de verwijzing vernietigd en be- klagde veroordeeld tot <i>f</i> 50 boete, bij niet tijdige vol- doening te vervangen door 10 dagen hechtenis	717

Strafuitsluitingsgronden. — in het militaire straf- en tucht-recht. Praeadvies van Mrs. H. H. A. de Graaff en P. J. A. Clavareau voor de M.R.V.	232
— Beraadslagingen naar aanleiding van deze praeadvies	533
— Zie ook bij „Ambtelijk bevel”	623
Telastelegging. Het sub 9°. telastegelegde (gebruik maken van een vals geschrift) is reeds geheel begrepen in het sub 7°. telastegelegde (oplichting met gebruikmaking van dat valsche geschrift), nu, ofschoon de bewoordingen der telastelegging sub 7°. en 9°. niet geheel dezelfde zijn, kenmerkend in beide gevallen hetzelfde materiele feit is ten laste gelegd, zoodat ten aanzien van het sub 9°. telastegelegde niet nogmaals het recht van strafvordering aanwezig was en beklaagde van dit onderdeel der telastelegging behoort te worden vrijgesproken	391
Verhouding van den inhoud der telastelegging in het bevel tot verwijzing en onder dat tot bijeenkomst van den Krijgsraad.	
Verwijzing legde ten laste ongehoorzaamheid tegenover sergeant S., onder het bevel tot bijeenkomst van den Krijgsraad gewijzigd in sergeant W. De Krr. heeft ten onrechte deze wijziging ontoelaatbaar geoordeeld en op grond daarvan de telastelegging nietig verklaard. Verhouding van art. 9 tegenover art. 112 R.Z.	396
Tinga, J. M. Strafbevoegdheid van een commandant van een verband van schepen door —	673
Toerekeningsvatbaarheid. Zie bij „Voorwaardelijke veroordeeling”	37
— Zie ook bij „Klachtzaken”	72
— Bij zedenmisdrijven	384
Tuchthandhaving. Iets over — in vroegeren tijd	161
Verboden geschriften. Geschriften verboden bij Legerorder	113, 665
Verduistering. — tweemaal gepleegd	43
— begaan door een ambtenaar die daarbij gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, meermalen gepleegd (toeïgening van in totaal ongeveer f 64 door een matroos 1e klasse van gelden welke hij onder zich had als belast met het doen van inkoop voor de tafels van de korporaa's en manschappen)	57
— toeïgening van een portemonnaie met f 116, aan boord gevonden door een als onderofficier van de wacht dienstdoend matroos 1e klasse)	387
— (ten eigen bate beschikt over f 50, hem door een kameraad ter betaling van een schuld aan een derde, ter hand gesteld)	717

	Blz.
Vereenigingswezen. Militaire belangenvereenigingen . . . 1,	113
— Zie ook bij „Militair-rechtelijke vereeniging”	
— Organisatieverbod bij Defensie	666
Verlaging. Zie bij „Klachtzaken” 206, 494,	711
— Opzettelijke ongehoorzaamheid door 4 onderofficieren ge- zamenlijk tegenover een meerdere in burgerkleding. Be- klaagden ter zake onwaardig geacht om in den rang van sergeant te blijven dienen	466
— Opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd, tegenover een meerdere in burgerkleding. Beklaagde ter zake ongeschikt geacht om in den rang van sergeant te blijven dienen	688
Verwonding. Aansprakelijkheid van den Staat	
Verwonding van een soldaat tijdens eene velddienstoefening ten gevolge van eene baldadige handeling van een anderen soldaat. Aansprakelijkheid van den Staat krachtens art. 1403, derde lid, B.W. Aanvulling rechtsgronden.	
De soldaat, die de schadeveroorzakende handeling pleegde (aftrekken van een geweer waarop de andere soldaat geleund stond), bevond zich in werkelijken dienst en was als zoodanig ondergeschikte van den Staat, voor wien art. 1403, derde lid, B.W. geldt, ook wat de opzettelijk gepleegde misdrijven en baldadigheden betreft, mits deze vergripen plaats vinden in werkzaamheden waartoe de meester den ondergeschikte gebruikt. Dit was onder de gegeven omstandigheden het geval, ook al gebruikte de dader niet het rijksgeweer van hemzelf. (<i>Anders Proc.-Gen. Besier</i> , met betoog, dat de oefening niet medebracht, dat de dader het geweer van den getroffene aftrok)	
	412
Verwijzing. Verwijzing naar den Krijgsraad of krijgstu- chtelijke afdoening? Rede, gehouden door Mr. D. B. A. Franken voor de M.R.V.	83
— Als bestuurder des avonds op den openbaren weg rijden op een rijwiel zonder rood licht of reflector.	
De verdachte heeft aan den hem bekeurenden politieagent een in strijd met de waarheid zijnde verontschuldiging aan- gevoerd, hetgeen geenszins overeenkomstig de waardigheid van een officier was, mitsdien een krijgstuuchtelijk ver- griep oplevert. Tusschen overtreding en vergriep bestaat i.c. verband (art. 60 W.K.), zoodat de dader alleen dan krijgs- tuuchtelijk kan worden gestraft, indien óók de overtreding door den tot straffen bevoegden meerdere wordt afgedaan.	
De overtreding is van lichten aard en, begaan door een in uniform gekleeden officier, tevens onbestaanbaar met de militaire tucht of orde. Nu het laakbare in de gedragingen van den dader in het bijzonder is gelegen niet in de over- treding maar in het krijgstuuchtelijk vergriep, praevaleert het	

belang van eene goede handhaving van de krijgstucht en eischt dat belang dat hem een krijgstuchtelijke straf wordt opgelegd.

Verwijzing naar den militairen rechter — waartoe de A.-M. ter zake van de overtreding had geadviseerd, terwijl de garnizoenscommandant krijgstuchtelijke afdoening daarvan wenschelijk oordeelde — zal dus niet plaats hebben . . .

365

Volkenrecht. Samenwerking van juristen en militaire medici op volkenrechtelijk gebied. Korte inhoud van een tweetal boekwerken, door den Directeur van het „Office International de Documentation de Médecine Militaire” aangeboden aan de M.R.V., door Mr. J. C. van Heuven

105

Voorloopige hechtenis. Het Hof wenscht in dit geval, bij het e.q. in mindering brengen van de voorloopige hechtenis geen rekening te houden — gelijk de Krijgsraad gedeeltelijk wél had gedaan — met het ter zake ondergaan licht arrest . . .

37

— Overeenkomstig de bedoeling van de desbetreffende wetsbepalingen behooren de bepalingen betreffende de toerekening van de voorloopige verzekerde bewaring op den straf tijd slechts te worden toegepast, indien de beklaagde daarmede daadwerkelijk is gebaat. Indien i.c. de tijd in voorloopige bewaring doorgebracht niet als straf wordt toegerekend, heeft beklaagde vóór de tenuitvoerlegging der hem opgelegde straffen een dienstdtijd van meer dan 20 jaren volbracht, zoodat de mogelijkheid van pensioenverleening voor hem behouden blijft. Op dien grond de voorloopige bewaring niet als straf tijd toegerekend

391

Voortgezette handeling. Opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie beschouwd als ééne —

379

— Gedurende een drietal jaren herhaaldelijk ontucht plegen met zijn dochttertje. Alle feiten ééne —

381

— De bedreiging heeft zich geopenbaard in het uiten van dreigende woorden en het aannemen van een vechthouding, doch deze gedragingen zijn dusdanig dooreengeweven, dat zij als één complex zijn te beschouwen, zoodat van ééne voortgezette handeling — gelijk de Zeekrr. had beslist — geen sprake kan zijn

640

— Opzettelijke ongehoorzaamheid en mondelinge bedreiging met enig kwaad beschouwd als ééne —

694

Voorwaardelijke veroordeeling. Hoofd- en bijkomende straf bij — door W. H. Vermeer

21

— Openbare schennis van de eerbaarheid, viermalen gepleegd (exhibitionisme).

De Krijgsraad veroordeelt tot 3 maanden gevangenisstraf met ontslag zonder ontzetting, deze bijkomende straf echter voorwaardelijk met een proeftijd van 3 jaren.

Het H.M.G., in het midden latende in hoever een voorwaardelijk ontslag mogelijk en uit militair oogpunt ge-

wenscht is, acht thans geen termen aanwezig tot oplegging van eene bijkomende straf en wenscht ten aanzien van de hoofdstraf — in verband met de gepleegde, uit maatschappelijk oogpunt zeer ernstige feiten verhoogd tot 4 maanden — het instituut der voorwaardelijke veroordeeling toe te passen. Proeftijd 3 jaren met bijzondere voorwaarde dat beklagde zich onverwijld stelle onder behandeling van een geneesheer en wel: zolang hij in militairen dienst is, van den officier van gezondheid van zijn schip en zich nauwkeurig gedrage naar de aanwijzingen, hem door dien geneesheer te geven.

Psychiatrisch rapport. Beklaagde leed niet aan een ziekelijke storing zijner geestvermogens. De feiten stonden onder invloed van een psychopathischen aanleg. Bij goede behandeling mag verbetering worden verwacht, zoodat in de toekomst dan geen anti-sociale handelingen zijn te duchten . . .

- Verduistering begaan door een ambtenaar die daarbij gebruik maakt van gelegenheid hem door zijn ambt geschonken, meermalen gepleegd (toeëigening van in totaal ongeveer *f* 64 door een matroos 1e klasse van gelden welke hij onder zich had als belast met doen van inkoop voor de tafels van de korporaals en manschappen). 37

Straf één maand gevangenisstraf, door het H.M.G. met uitvoerige motiveering gewijzigd in *voorwaardelijk*, met een proeftijd van één jaar 57

- Aangifte doen dat een strafbaar feit gepleegd is, wetende dat het niet gepleegd is (in strijd met de waarheid aangifte gedaan bij den officier van de wacht in de marinekazerne, dat hem op een der zalen in die kazerne een portemonnaie met *f* 3.50 was ontstolen).

Straf: 14 dagen gevangenisstraf, voorwaardelijk. Proeftijd een jaar 163

- Opzettelijke ongehoorzaamheid, waarbij de schuldige opzettelijk in zijne ongehoorzaamheid volhardt, nadat een meerdere hem uitdrukkelijk op zijne strafbaarheid heeft gewezen (bij herhaling weigeren te gehoorzamen aan het bevel van een meerdere die zich met klager onderhield, om de handen uit zijn zakken te halen).

Straf: één week gevangenisstraf, in hooger beroep gewijzigd in voorwaardelijk. Proeftijd twee jaren 180

- 1°. Diefstal door een militair gepleegd op eene onder zijne bijzondere bewaking gestelde plaats; 2°. Diefstal, tweemaal gepleegd (wegneming van een geldsbedrag uit den zak van een op de benedenverdieping in de kazerne hangenden jakker terwijl hij aldaar als schildwacht ter bewaking op post was gesteld; verder wegneming op twee verschillende tijdstippen, van een werkbroeck en van een paar sokken).

Straf: 5 maanden gevangenisstraf, 2 maanden onvoorwaardelijk, 3 maanden voorwaardelijk, proeftijd 2 jaren, met

	Blz
de bijzondere voorwaarden: <i>a.</i> dat hij zich wat betreft zijn gedrag, vrienden en na zijn vertrek met groot verlof, de keuze van zijn woon- of verblijfplaats en werkring zal houden aan de voorschriften hem te geven door de R.K. Reclasseeringsvereniging, Afdeeling Nijmegen; <i>b.</i> dat hij na zijn vertrek met groot verlof niet van woon- of verblijfplaats zal veranderen dan met uitdrukkelijke toestemming van die Reclasseeringsvereniging	194
— Verduistering (toeëigening van een portemonnaie met <i>f</i> 116, aan boord gevonden door een als onderofficier van de wacht dienstdoend matroos 1e klasse). Drie maanden gevangenisstraf voorwaardelijk. Proeftijd twee jaren	387
— Poging tot het als militair zich opzettelijk door een listigen kunstgreep voorgoed aan de vervulling van zijne dienstverplichtingen onttrekken (voorwenden van onvoldoende gezichtsscherpte na de keuring als dienstplichtige). De door den Krr., voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf van 10 dagen door het H.M.G. verzwaaard tot een maand onvoorwaardelijk	459
— Opzettelijke ongehoorzaamheid door 4 sergeanten gezamenlijk. Gevangenisstraf van 10 dagen, onvoorwaardelijk, in appèl verzwaaard tot 14 dagen voorwaardelijk, proeftijd één jaar. Verlaging, onvoorwaardelijk, bevestigd	466
— Diefstal (toeëigening van een aan een medeschepeling toebehoorend armbandhorloge, door beklaagde gevonden in een badkamer in de kazerne) Veroordeeling voorwaardelijk tot gevangenisstraf van één maand, proeftijd 3 jaren en onvoorwaardelijk tot <i>f</i> 20 geldboete, met als bijzondere voorwaarde, dat beklaagde, niet militair zijnde, zich vóór het einde van den proeftijd niet zal schuldig maken aan een feit dat bij de Nederlandsch-Indische strafwet is strafbaar gesteld	644
— Aanrijding van een Inlandsche vrouw met een motorrijtuig. Straf: <i>a.</i> 14 dagen hechtenis voorwaardelijk, proeftijd één jaar, met als bijzondere voorwaarde dat beklaagde gedurende één jaar niet als bestuurder van een motorrijtuig in het algemeen zal optreden; en <i>b.</i> <i>f</i> 100 boete, subsidiair 14 dagen hechtenis	648
— Opzettelijke ongehoorzaamheid, meermalen gepleegd tegenover een meerdere in burgerkleding. Naast verlaging van sergeant tot soldaat, hoofdstraf 2 weken gevangenisstraf, voorwaardelijk; proeftijd één jaar	688
— Opzettelijke ongehoorzaamheid en feitelijke insubordinatie, tweemaal gepleegd, ééne voortgezette handeling, door een hospitaalpatient. Twee maanden gevangenisstraf voorwaardelijk; proeftijd één jaar	706

Vuurwapenen. Voorhanden hebben van — door reserve-officieren	575
Wacht. Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (behoorende tot de hondenwacht en voor het houden van toezicht bij een sanitaire pomp in een ketelruim op post gesteld, in een volksverblijf op een bank gaan liggen slapen).	
De Krijgsraad verklaart beklaagde schuldig aan het hem telastegelegde en qualificeert dit feit als boven vermeld, doch legt geen straf op, maar verstaat — in verband met het feit dat beklaagde tezelfder zake reeds krijgstuchtelijk met 4 dagen streng arrest met vermindering van kost en inhouding der geheele soldij is gestraft en gelet op diens goed gedrag, terwijl bij het gerechtelijk onderzoek geenerlei nieuwe omstandigheden aan het licht zijn gekomen, zoodat i.e. er geen termen zijn voor eene verwijzing naar den commandeerenden officier, ook al zou dit blijkens art. 50 W.K. wel mogelijk zijn — dat de zaak buiten strafrechtelijke behandeling had behooren te zijn afgedaan	62
— Als kamerwacht zijn post eigendunkelijk verlaten. Zie bij „Desertie”	66
— Als militair behoorende tot eenige wacht, eene als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (behoorende tot het wachtsvolk (van de reewacht) ongeoorloofd van zijn schip weggelopen)	189
— Behoorende tot eenige wacht, als ander militair dan als schildwacht, zich in een toestand brengen, waarin hij zijn dienst bij die wacht niet naar behooren kan verrichten (behoorende tot het machinekamerpersoneel van de dagwacht op een petroleumblik gaan zitten en toen ingeslapen) . . .	477
— Behoorende tot eenige wacht als ander militair dan als schildwacht een als zoodanig op hem rustende verplichting niet nakomen (als onderofficier van de hondenwacht in zee op een op den bak liggenden tros gaan zitten en daarna ingedommeld).	
Het bepaalde in art. 124 Regl. Inw.dienst aan boord van Hr. Ms. oorlogsschepen, dat scheepsonderofficieren van de wacht steeds op de been moeten blijven, beteekent dat zij bij voortduring waakzaam moeten blijven	484
Wapenwet. Zie bij „Vuurwapenen”	575
Wetgeving. <i>Wijziging van de Militaire Ambtenarenwet 1931.</i> Parlementaire geschiedenis	660
Zeemacht. Regeling voor de te 's-Gravenhage werkzaam gestelde militairen der — beneden den rang van officier . . .	332
— Als voren voor Batavia en Tandjoengpriok	421
Zeeman, Dr. (Mr.) J. H. De officierseed door —	145

WETSBEPALINGEN ENZ.,

behandeld in deel XXXIII Militair-Rechtelijk Tijdschrift.

Artikelen. Bladzijden.

Grondwet.

9	680.
159	439.

Regtspleging bij de Landmagt.

11	1, 83, 359.
12	1, 83, 359.
15	365.
136	439.
167	10.
210	11.
243 en vlgg.	2, 79, 438.
261 en vlgg.	2.
276	11.

Regtspleging bij de Zeemagt.

4	163.
8	83.
9	396.
10	428.
16	428.
86	11, 439, 477.
112	396.
114	440, 652.
144	439.
161	635.
172	12, 429.
183	12, 441.
184	12.
185	12.
205	13.
245	13.

Artikelen.

Bladzijden.

Rechtspleging bij de Landmacht Ned.-Indië.

4 en vlgg.	(4 en vlgg. Ned.)	. 133.
26	(29 Ned.)	. . . 120.
48	(52 Ned.)	. . . 126.
74	(77 Ned.)	. . . 119.
92	(95 Ned.)	. . . 119.
111	(114 Ned.)	. . . 391.
117	(120 Ned.)	. . . 120.
131	(131 Ned.)	. . . 121.
155	(155 Ned.)	. . . 66.
171	(169 Ned.)	. . . 121.
195	(193 Ned.)	. . . 121.
280	(283 Ned.)	. . . 120.

Wetboek van Militair Strafrecht.

13	37, 57, 163, 180, 194, 367, 387, 459, 466, 619, 644, 648, 688, 706, 717.
23	32, 37, 43, 213, 351, 381, 408, 445, 470, 632, 720.
25	466, 688.
38	234, 285, 314.
60	587.
61	591.
62	592.
63	387, 596.
64	598.
65	600.
67	367, 379, 601.
69	480, 636.
76	396.
78	243, 311.
82	292.
83	245, 312.
86	261.
91	106, 285, 314.
96	189, 714.
97	32, 189, 459, 462, 470, 714.
98	213, 408.
99	470.
101	459, 462.
108	183, 640, 694.
112	294.
114	180, 270 vlgg., 367, 379, 396, 466, 536 vlgg., 688, 694, 706.

Artikelen.	Bladzijden.
116	396.
117	379, 706.
124	698.
129	62, 189, 474, 477, 480, 484, 636.
135	275 vlgg., 547 vlgg.
140	546 vlgg.
143	288, 542 vlgg.
145	253.
150	360.
152	194.

Wetboek van Militair Strafrecht voor Ned.-Indië.

15 en vlgg. (13 en vlgg. Ned.)	140.
26 (23 Ned.) . . .	66, 391.
87 (98 Ned.) . . .	66.
88 (99 Ned.) . . .	66.
118 (129 Ned.) . . .	66.

Provisionele Instructie voor het Hoog Militair Gerechtshof.

10	583.
77a	477, 480.
84	14.

Wet op de Krijgstucht.

2	13, 83, 432.
16	206, 494, 711.
37	362.
39	332, 433, 673.
41	114, 331.
42	359.
43	671.
50	62.
55	502.
57	100.
58	62, 101, 442, 636, 717.
60	365.
61	160.
66	582.
67	24.
73	581.

Artikelen.

Bladzijden.

Wetboek van Krijgstucht (Ned.-Indië).

3	130.
17	(18 Ned.)	128.
24 en vlgg.	(30 en vlgg. Ned.)	129, 134.
32 en vlgg.	(37 en vlgg. Ned.)	127, 129.
34	(39 Ned.)	129, 135.
35	(42 Ned.)	129.
36	(41 Ned.)	16, 135.
39	(44 Ned.)	133.
40	(45 Ned.)	131.
45	(50 Ned.)	128.
47	(52 Ned.)	129.
48	(53 Ned.)	134.
56 en vlgg.	(61 en vlgg. Ned.)	137.
71	(69 Ned.)	129.
72	(70 Ned.)	128.
73	(71 Ned.)	137.

Reglement betreffende de Krijgstucht.

		581.
11	680.
12	274, 679.
15	282, 548.
17	1, 113, 666.
18	292.
19	113, 488, 665.
24	91, 672.
27	15.
30	25, 160, 498.

Invoeringswet Militair Straf- en Tucht recht.

74	258, 316, 396, 425.
82	14.
96	14.
97	14.

Dienstplichtwet.

		682.
42	360.

Wetboek van Strafrecht.

14a—14g	21, 37, 57, 163, 180, 194, 367, 387, 459, 466, 619, 644, 648, 688, 706, 717.
---------	-----------	--

Artikelen.	Bladzijden.
27 (33 Indisch)	37, 391.
37	37, 72, 216, 384.
40	235 vlgg. passim, 536 vlgg. passim, 706.
41	683, 706.
43	273, 298, 536 vlgg. passim, 623,
44	57, 375.
47	448, 698, 723.
55 (63 Indisch)	66.
56	379, 381, 640, 688, 694, 706.
68 (76 Indisch)	391.
74	87, 360.
112	632.
131	723.
138	216.
141	698.
188	163, 375.
239	37.
249 (oud)	381.
300	683.
307	52, 174, 451, 619.
308	451, 648.
310 (362 Indisch)	43, 66, 194, 375, 448, 644, 720.
311	448.
321	43, 57, 387, 717.
357	289, 535 vlgg.
446	91.

Wetboek van Strafvordering.

217	381.
---------------	------

Burgerlijk Wetboek.

1401, 1403	412.
----------------------	------

Inkwartieringswet.

41	630, 691.
--------------	-----------

Dienstweigeringswet.

	576, 579, 580, 666.
--	---------------------

Ambtenarenwet 1929.

	447.
--	------

Artikelen. Bladzijden.

Algemeen Rijksambtenarenreglement

80, 81 653.

Militaire Ambtenarenwet 1931.

5 en 14 (Wijziging) 660.

**Reglement voor de militaire ambtenaren der
Koninklijke landmacht.**

19 509.

22 509.

23 509.

**Reglement op den Inwendigen dienst Kon. landmacht.
Deel A.**

136 359.

Bijl. I., lid 8 359.

Reglement rechtstoestand militairen zeemacht.

6 145.

**Reglement op den Inwendigen dienst a/b van
Hr. Ms. Oorlogsschepen.**

124 484.

236a 488.

**Regeling van het personeel der zeemacht beneden den rang
van officier.**

4, lid 15 (nieuw 7, lid 15) 655.

Motor- en rijwielreglement.

4 614.

11 691.

Gemeentewet.

219 (186 oud) 288, 533 vlgg.

220 (187 oud) 533 vlgg.

Artikelen. Bladzijden.

Luchtvaartwet.

10 29, 617.

Wapenwet van 9 Mei 1890, Stbl. No. 81.

3 575.

Vuurwapenwet 1919.

3 575.

**Bevorderingsvoorschrift beroepspersoneel beneden den rang van
tweede luitenant 1932.**

2 223, 503.

11 (oud, 3 nieuw) 503.

12 223.

Gemeenteverordeningen.

Agemeene Politieverordening van Bloemendaal.

9, 12, 55, 137 623.
